ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΤΟΜ. ΚΕ΄

(ΕΤΗ 1977 - 1980)

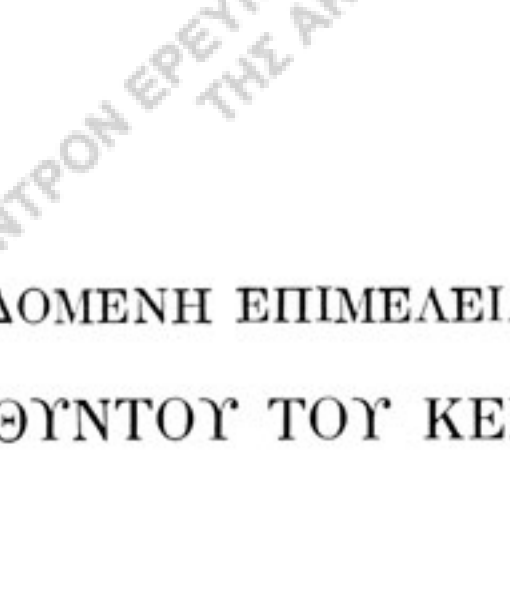

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1981

ACADÉMIE D'ATHÈNES

ANNUAIRE DU CENTRE DE RECHERCHES DU FOLKLORE HELLÉNIQUE

DIRECTEUR : PROF. STEPHANOS IMELLOS

TOM. XXV (1977-1980)

ATHÈNES 1981

Adresse:

Centre de Recherches du Folklore Hellénique,
Leophoros Sygrou 129
Athènes (405), Grèce

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Ο ΑΤΛΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΧΕΙΜΕΡΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ ΠΥΡΕΣ ΣΤΟ ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ*

Ἂν δὲν γνωρίζῃ κανεὶς τὴν ἀκριβῆ γεωγραφικὴ διάδοση ἑνὸς πολιτιστικοῦ φαινομένου, εἶναι ἀδύνατο, τὶς περισσότερες τουλάχιστον φορές, νὰ τὸ παρακολουθήση καὶ νὰ τὸ ἑρμηνεύση ἀπὸ ὅλες του τὶς πλευρὲς κατὰ τρόπο ἱκανοποιητικό. Ἂν αὐτὸ ἴσχυε γενικὰ παλαιότερα, σήμερα ἀποκτᾶ μεγαλύτερη σημασία, καθὼς ἡ ἐρώτηση π ο ῦ κατακτᾶ διεθνῶς ὅλο καὶ περισσότερο ἔδαφος εἰς βάρος, ἂς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ πῶ, τῆς ἐρωτήσεως π ό τ ε[1], πού ἦταν στὸ παρελθὸν καὶ ἐξακολουθεῖ βέβαια ἀκόμη νὰ εἶναι θεμελιακῆς σημασίας γιὰ τὴ λαογραφία. Ἡ δεύτερη αὐτὴ ἐρώτηση, πού εἶναι ἐρώτηση τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης παλαιά, συνδέεται ἄμεσα, ὅπως εὔκολα μπορεῖ νὰ καταλάβη κανείς, μὲ τὴν ἱστορικοφιλολογική της μέθοδο, μὲ τὴ μέθοδο δηλ. πού ἐφαρμόζεται ἀπὸ πολλοὺς εὐρωπαίους λαογράφους κατὰ τρόπο ἄλλοτε ἀποκλειστικὸ καὶ ἄλλοτε ὄχι. Ἡ πρώτη ἐρώτηση συνδέεται μὲ τὴ χαρτογραφικὴ μέθοδο, πού ἔχει ἀρχίσει νὰ χρησιμοποιῆται καὶ στὴ λαογραφικὴ ἔρευνα ἐδῶ καὶ πενῆντα περίπου χρόνια, στὴν ἀρχὴ ἐπιφυλακτικὰ καὶ ἀραιά, ἔπειτα ὅμως, στὸν χῶρο ἰδίως τῆς Εὐρώπης, συστηματικὰ καὶ ἔντονα, μὲ πίστη στὴν ἀξία της.

Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ἐπιδιώκεται βασικὰ ἡ χαρτογραφικὴ παρουσίαση διαφόρων λαογραφικῶν στοιχείων καὶ φαινομένων — ὅπως τύπων σπιτιῶν, γεωργικῶν ἐργαλείων κλπ. — μὲ διάφορα σύμβολα, μὲ ἄλλα λόγια ἡ δημιουργία χαρτῶν (Ἀτλάντων), στοὺς ὁποίους σημειώνεται ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ καὶ διάδοσή των. Τὸ παρουσιαζόμενο κατὰ τρόπο παραστατικὸ ὑλικὸ περισυνάγεται κυρίως μὲ κατάλληλα

---

* Ἀνακοίνωση στὸ Δ΄ Συμπόσιο Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου (10-12 Ὀκτωβρ. 1979, Ἰωάννινα).

1. Βλ. Richard Weiss, Einführung in den Atlas der schweizerischen Volkskunde, herg. von Paul Geiger und Richard Weiss, Basel 1950, σ. 1.

διατυπωμένα ἐρωτηματολόγια ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους τρόπους. Οἱ χάρτες αὐτοὶ (Ἄτλαντες) συνοδεύονται ἀπαραίτητα, πρέπει τουλάχιστον νὰ συνοδεύωνται, ἀπὸ ἐκτεταμένα ὑπομνήματα, πού ἀναφέρονται στὰ ἐξεταζόμενα θέματα.

Τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεθόδου αὐτῆς, πού χρησιμοποιεῖ ἐπίσης ἡ Γλωσσολογία καὶ ἄλλοι ποικίλοι ἐπιστημονικοὶ κλάδοι, ἔχουν ἤδη ἐπισημανθῆ ἀπὸ πολλούς. Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ μπορεῖ κανεὶς κατὰ τρόπο πολὺ πρακτικὸ νὰ διαπιστώση τὴν ὕπαρξη τῶν φαινομένων καὶ νὰ παρακολουθήση τὴν ἀφετηρία των, τὶς ὁδοὺς διαδόσεώς των, τὶς διαβαθμίσεις των, τὴν ἀλληλεξάρτησή των κ.ἄ., πέρα δὲ ἀπὸ αὐτά, λόγω τῶν κοινῶν κανόνων πού ἐπιδιώκεται νὰ διαμορφωθοῦν, διευκολύνεται πολὺ ἡ διεθνὴς συνεννόηση καὶ συνεργασία.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς, κυρίως τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης πλὴν ἴσως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, φθάνουν στὸ σημεῖο νὰ θεωρήσουν τοὺς λαογραφικοὺς Ἄτλαντες ὄχι ἁπλῶς ὡς ἐπιστημονικὸ μέσο ἢ ὄργανο, ἀλλὰ ὡς πηγή. Πιστεύουν δὲ ὅτι μερικὰ φαινόμενα, ἰδίως ἀπὸ τὸν ὑλικὸ βίο τοῦ λαοῦ, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἑρμηνευθοῦν χωρὶς αὐτούς. Γιὰ πολλοὺς ὅμως, καὶ ἂς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ πῶ ὅτι καὶ ἐγὼ ἀνήκω σ' αὐτούς, ἀνακύπτει πάντοτε τὸ ἐρώτημα, τί ἀναμένει κανεὶς ἢ τί πρέπει νὰ ἀναμένη ἀπὸ ἕνα λαογραφικὸ Ἄτλαντα, πού πρέπει νὰ συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ σχετικὸ ὑπόμνημα. Εἶναι βέβαιο ὅτι ἀπὸ τὴν ἐργασία αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτῆ κανεὶς τὴ λύση ὅλων τῶν ἐπιθυμητῶν προβλημάτων. Οὔτε μπορεῖ κανεὶς μὲ τὴ χαρτογραφικὴ μέθοδο νὰ καταργήση ὅλους τοὺς ἄλλους τρόπους προσεγγίσεως ἑνὸς φαινομένου. Γενικῶς θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῆ ὅτι καὶ ἡ μέθοδος αὐτὴ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικοὺς τρόπους ἐξετάσεως τῶν λαογραφικῶν φαινομένων ἢ καλύτερα ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν εὐρύτερη μέθοδο τῆς λαογραφικῆς ἔρευνας, πού μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνάλογα ἱστορικοφιλολογική, ψυχολογική, κοινωνιολογικὴ κλπ. ἢ ὅλα μαζί[1].

Ὅπως κι ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, εἶναι πλέον γεγονὸς ὅτι σὲ πολλὲς χῶρες τῆς Εὐρώπης, ὅπως ἡ Αὐστρία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Σκανδιναυία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Πολωνία, ἡ Τσεχοσλοβακία κ. ἄ., ἔχουν ἀναληφθῆ πολλὲς καὶ σημαντικὲς προσπάθειες πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ καταρτισμοῦ ἐθνικῶν Ἀτλάντων καὶ τὴ λύση μέσω αὐτῶν πολλῶν λαογραφικῶν προβλημάτων μὲ πολὺ ἐντυπωσιακὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό. Ἡ ἐπιτυχία τῶν κατὰ τόπους σχετικῶν πρωτοβουλιῶν ὥθησε στὴν ἰδέα ἱδρύσεως Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς, πού ἔχει τάξει ὡς σκοπό της νὰ

---

1. Βλ. Ε. Δ. Μαζαράκη, Ἡ λαογραφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ συστηματικὴ ὀργάνωσή της, Ἀθῆναι 1964, σ. 138-150 καὶ Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὸς Ἄτλας, Ἀθηνᾶ 73-74 (1972-73), σ. 20-26.

συντονίση τὶς ἐπὶ μέρους προσπάθειες γιὰ τὸν καταρτισμὸ Λαογραφικοῦ Ἄτλαντος τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν γειτονικῶν της χωρῶν. Στὴν προσπάθεια αὐτὴ τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς παρέχομε τὴ συνεργασία μας κ' ἐμεῖς μὲ τὸν Ἄτλαντα τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, πού ἐκδίδει τὸ Κέντρον Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ ἐνταχθῆ στὸν γενικώτερο Ἐθνολογικὸ Ἄτλαντα τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ μὲ τὴ γενικώτερη ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία μας μὲ τὴ Διεθνῆ Ἐπιτροπή.

Τὸ πρῶτο θέμα, πού ἔχει ἀποδοθῆ χαρτογραφικὰ στὸν Ἄτλαντα τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, εἶναι καὶ πρῶτο θέμα τοῦ Ἐθνολογικοῦ Ἄτλαντα τῆς Εὐρώπης.

Τὸ θέμα γιὰ τὸ ὁποῖο πρόκειται εἶναι οἱ περιοδικὲς πυρές, οἱ πυρὲς δηλ. πού ἀνάπτονται στὸ ὕπαιθρο κάθε χρόνο σὲ τακτὲς ἡμερομηνίες κατὰ τρόπο τελετουργικό. Τὸ σχετικὸ ὑλικὸ πού ἔχει συγκεντρωθῆ εἶναι πλουσιώτατο, τόσο πλούσιο ὥστε νὰ μπορῆ πιὰ κανεὶς νὰ στηρίξη σ' αὐτὸ γενικῶς ἀσφαλῆ ὅσο εἶναι δυνατὸ συμπεράσματα. Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειώσω ὅτι, γιὰ νὰ καταρτισθῆ ὁ χάρτης, δὲν ἦταν καθόλου ἀρκετὸ τὸ ἀνέκδοτο ὑλικό, πού χρόνια τώρα ἔχει ἀποθησαυρισθῆ στὸ Κέντρο Λαογραφίας ἢ στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, γιὰ τὸν μικρασιατικὸ χῶρο, οὔτε πολὺ περισσότερο τὸ ὑλικὸ πού ἔχει δημοσιευθῆ κατὰ καιρούς στὰ διάφορα ἔντυπα (βιβλία, περιοδικά, ἐφημερίδες), πού ἀποδελτιώθηκε συστηματικά. Σύμφωνα μὲ τὴν διεθνῆ ἐμπειρία ὁ τότε διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Γ. Σπυριδάκης κατάρτισε ἐρωτηματολόγιο, πού διανεμήθηκε κυρίως στοὺς δασκάλους τῆς χώρας. Στὸ Κέντρο γύρισαν 4.000 συμπληρωμένα ἀντίτυπα ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ χῶρο μὲ ἕνα πραγματικὰ τεράστιο ὑλικό, πού μαζὶ μὲ τὸ ὑπόλοιπο ἀπὸ τὶς ἄλλες πηγὲς εἶναι τόσο, ὅσο ἴσως χρειάζεται, γιὰ νὰ ὑποστηρίξη κανεὶς ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τοῦ ἐθίμου στὸ χῶρο τουλάχιστον πού περικλείεται ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἑλληνικὰ σύνορα. Τὸ τονίζω αὐτό, ἐπειδὴ πολλὲς μέχρι τώρα μελέτες γιὰ ἄλλα θέματα ἔχουν καταλήξει σὲ παρακινδυνευμένα ἢ καὶ σὲ προσωρινὰ συμπεράσματα, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ἀκριβῶς ὅτι ἔχουν στηριχθῆ σὲ ὑλικὸ συλλογῶν, ἀκόμη καὶ τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, πού βέβαια ἔχουν τυχαῖα καταρτισθῆ.

Ἐδῶ θὰ μᾶς ἀπασχολήση εἰδικώτερα τὸ ὑλικὸ τῶν περιοδικῶν πυρῶν, πού ἀνάπτονται κατὰ τὸν χειμῶνα. Καὶ αὐτὸ ἐπειδή, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν Ἄτλαντα, ἡ διάδοση τῶν πυρῶν αὐτῶν περιορίζεται βασικὰ στὸ σημερινὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο, πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἄμεσα, στὴ Θεσσαλία καὶ ἀνατολικὰ στὸν Πόντο καὶ τὴν Καππαδοκία. Σὲ ἄλλους ἑλληνικοὺς τόπους εἶναι, ὅπως θὰ δοῦμε, πολὺ σπάνιες οἱ πυρὲς αὐτές.

Καὶ πρῶτα - πρῶτα σὲ ποιὲς τακτὲς ἡμερομηνίες τοῦ χειμῶνα ὑπάρχουν περιοδικὲς πυρὲς καὶ τί γεωγραφικὴ διάδοση ἔχουν. Αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τοὺς χάρτες 1, 2, 3 καὶ 4.

Πρέπει νὰ ἀναφερθῆ ἐδῶ ὅτι γενικὴ κατηγορία «χειμερινὲς πυρὲς» δὲν ὑπάρχει, στὴ λαϊκὴ συνείδηση τουλάχιστον. Τὸ ἔθιμο τῶν πυρῶν ἔχει συνδεθῆ πολὺ στενὰ μὲ τὶς διάφορες ἑορτὲς ἢ ἄλλες σημαντικὲς ἡμερομηνίες τοῦ χρόνου, ἔτσι ὥστε στὸ χάρτη δὲν ἦταν δυνατό, σ πρώτη τουλάχιστον φάση, νὰ σημειωθοῦν ἀλλιῶς οἱ πυρὲς παρὰ μὲ βάση τὶς μέρες ποὺ ἀνάπτονται.

Παρὰ τὸ ὅτι ὅμως οἱ πυρὲς αὐτὲς κατὰ τὴ νεώτερη ἐποχὴ ἐμφανίζονται κατὰ τὸν τρόπο ποὺ περιγράψαμε, δηλ. συνδεδεμένες μὲ διάφορες χριστιανικὲς ἑορτές, πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν στὴν κατηγορία τῶν πυρῶν τοῦ χειμῶνα. Πιὸ συγκεκριμένα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν πυρὲς ποὺ ἀνάπτονται κατὰ τὶς χειμερινὲς τροπὲς τοῦ ἥλιου καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ χρόνου. Ὅτι ἔχομε πυρὲς σὲ ἀπομακρυσμένες ἀπὸ τὸ χρονικὸ αὐτὸ σημεῖο ἡμέρες, ὅπως οἱ πυρὲς τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἐξηγεῖται εὔκολα ἀπὸ τὸ ὅτι πολλὲς πυρές, καὶ ὄχι μόνο τοῦ χειμῶνα, ἔχουν μετατεθῆ, μεταγενέστερα βέβαια, σὲ ἡμερομηνίες, κατὰ τὶς ὁποῖες τιμῶνται μὲ ἰδιαίτερη εὐλάβεια πολλοὶ ἅγιοι. Οἱ πυρὲς αὐτὲς ἔχουν βασικὰ τὸν ἴδιο χαρακτῆρα καὶ ἀποβλέπουν στοὺς ἴδιους σκοπούς.

Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τοὺς γενικούς των τύπους καὶ ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά των στοιχεῖα, τὰ πιὸ βασικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι:

1. Ἀνάπτονται στὸ τέλος ἢ στὴν ἀρχὴ τοῦ νέου ἔτους.

2. Γύρω ἀπὸ τὴν πυρὰ χορεύουν καὶ τραγουδοῦν οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, γεροντότεροι καὶ νεώτεροι.

3. Οἱ παριστάμενοι ὑπερπηδοῦν τὴν πυρὰ γιὰ διαφόρους λόγους.

4. Μὲ τὸ ἄναμμα τῆς πυρᾶς ἀσχολοῦνται σὲ μερικὲς περιπτώσεις οἱ νιόπαντροι, οἱ ἀρραβωνιασμένοι ἢ ἐρωτευμένοι, κάποτε γίνονται ὑπαινιγμοὶ καὶ γιὰ συνοικέσια.

5. Γίνονται μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀφῆς ποικίλες μαντικὲς καὶ μαγικὲς ἐνέργειες.

6. Γίνεται χρήση τῆς πυρᾶς ἢ τῆς στάχτης γιὰ ἀποτρεπτικοὺς ἢ καθαρτικοὺς σκοπούς.

Τὰ στοιχεῖα ὅμως τῶν πυρῶν αὐτῶν εἶναι κοινά, τὰ περισσότερα τουλάχιστον, μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουν οἱ πυρὲς τῆς ἀποκριᾶς[1] καὶ τοῦ Πάσχα ἢ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (24 Ἰουν.), ποὺ εἶναι τόσο διαδεδομένες στὸν ἑλληνικὸ χῶρο καὶ πέρα ἀπ' αὐτόν. Ἐξ ἄλλου τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι κοινὰ καὶ στὶς ἀντίστοιχες πυρές, βασικὰ στὶς πυρὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ νέου ἔτους, ποὺ ἀνάπτονται ἀκόμη σήμερα στὴ Βουλ-

---

1. Βλ. Κ. Τσούρκα-Στ. Π. Κυριακίδου, Ἡ ἀποκριὰ στὸ Βογατσικό, Μακεδονικὰ 3 (1956), σ. 394.

γαρία, Γιουγκοσλαβία, Αὐστρία, Γερμανία, Γαλλία, Πορτογαλία, Μέγ. Βρεταννία, Ἰσλανδία, Νορβηγία, Σουηδία καὶ Ρωσσία[1], καὶ πέρα ἀπ' αὐτὲς καὶ στὶς ἄλλες ἀντίστοιχες μὲ τὶς ἑλληνικὲς πυρές, ποὺ ἀνάπτονται σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης.

Ἡ κοινότητα μορφῶν καὶ στοιχείων μεταξὺ τῶν πυρῶν ὅλου τοῦ χρόνου, ἔστω καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ μόνο χώρου, δὲν ἀφίνει περιθώρια γιὰ τὴν ἐξαγωγὴ ἐδῶ συμπερασμάτων, ἀφοῦ, γιὰ τὸ λόγο ποὺ ἀναφέραμε, μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ μόνο οἱ πυρὲς τοῦ χειμῶνα. Τὸ θέμα χρειάζεται συνολικὴ θεώρηση — ἐλπίζω νὰ γίνη σύντομα, σὲ μιὰ εὐρύτερη μονογραφία ποὺ ἑτοιμάζω ἀπὸ καιρὸ — ἂν λάβη ὑπ' ὄψη κανεὶς ὅτι πολλὲς φορὲς ἀνάπτονται πυρὲς σὲ διάφορες ἡμερομηνίες σὲ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸ τόπο." Ἔτσι, γιὰ νὰ ἀναφερθῶ πρόχειρα καὶ ἐνδεικτικὰ σὲ συγκεκριμένο παράδειγμα, «στὸ νομὸ Φλωρίνης τὸ ἄναμμα τῆς φωτιᾶς, ποὺ λέγεται μπουμπούνα, δὲν γίνεται παντοῦ τὴν ἴδια μέρα... Στὸ Ἀμύνταιο γίνεται τὴ γιορτὴ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, στὴ Φλώρινα τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ στὸ Λέχοβο λίγες μέρες προτοῦ ἔρθουν τὰ Χριστούγεννα[2]. Σὲ ἄλλες περιοχὲς ἔχομε περιοδικὲς πυρὲς καὶ τὸ χειμῶνα καὶ τὶς ἀπόκριες ἢ τὸ Πάσχα καὶ τὸ καλοκαίρι (πυρὲς ἁγ. Ἰωάννου). Ὕστερα ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτὴ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ περιορισθῶ ἐδῶ σὲ μερικὰ χαρτογραφικὰ συμπεράσματα γιὰ τὶς χειμερινὲς πυρές, ὅπως ἐξάγονται ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Ἄτλαντα τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ νὰ κάμω μερικὲς μόνο νύξεις γιὰ τὴν καταγωγή των. Ἕνας πρόσθετος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἐπιφυλακτικὸς σὲ γενικεύσεις, ποὺ πρέπει νὰ περιλάβουν ὁπωσδήποτε καὶ τὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, εἶναι ὅτι μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἀσχολεῖται στὸ πλαίσιο τοῦ Ἐθνολογικοῦ Ἄτλαντα τῆς Εὐρώπης ὁ καθ. M. Zender. Ὁ Zender ἔχει λάβει ὑπ' ὄψη τὸν ἑλληνικὸ Ἄτλαντα, ἡ ἐργασία του βρίσκεται ἤδη στὸ τυπογραφεῖο καὶ εἶναι εὔλογο νὰ περιμένωμε νὰ δοῦμε πρῶτα τὰ γενικώτερα συμπεράσματα, στὰ ὁποῖα ἔχει καταλήξει.

Πάντως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ μεγάλη πυκνότητα τῶν συμβόλων στὸ χάρτη μας (χάρτ. 4), ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ ἕνα ἔθιμο πολὺ διαδεδομένο, κυρίως στὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο, καὶ ἰδιαίτερα ζωντανό. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἐνισχύεται ἀκόμη περισσότερο, ἂν ἀναλογισθῆ κανείς, ὅτι οἱ περιοδικὲς πυρὲς τοῦ χειμῶνα ἀνάπτονται στὸ ὕπαιθρο σὲ μιὰ χρονικὴ περίοδο, ποὺ οἱ καιρικὲς συνθῆκες εἶναι συνήθως ἰδιαίτερα δυσμενεῖς γι' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς ἐκδηλώσεις. Τόση ὅμως γοητεία ἀσκεῖ, φαίνεται, τὸ ἔθιμο καὶ τόσο βαθιὰ εἶναι ριζωμένο στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ, ὥστε, γιὰ νὰ ἀναφερθῶ

---

1. Βλ. πρόχειρα Richard Wolfram, Die Jahresfeuer, Wien 1972, σ. 71 (Veröffentlichungen der Kommission für den Volkskundeatlas in Österreich, herg. von Richard Wolfram, 3).

2. Βλ. Στ. Κυριακίδη, Μακεδονικά, ὅ. π., σ. 407.

σ' ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τὴν Ἤπειρο, στὴν Ἀρίστη (Δυτ. Ζαγόρι) «τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, ἀκόμα καὶ ὅταν τὸ χιόνι ἔχη στρώσει τὴν ἔκταση ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη, κόβουν πουρνάρια καὶ κέδρα ἀπὸ τοὺς ὄχτους τῶν χωραφιῶν καὶ ἀνάβουν πελώρια φωτιά»[1]. Ἀντίθετα, γιὰ νὰ κάμω μιὰ πρόχειρη σύγκριση, ὅπως ἀναφέρει ὁ Wolfram, στὴν Αὐστρία οἱ πυρὲς τοῦ χειμῶνα, πού εἶναι πολὺ περιωρισμένες, ἀνάπτονται μόνο ὅταν τὸ ἐπιτρέπουν οἱ καιρικὲς συνθῆκες[2].

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ μεγάλη αὐτὴ διάδοση τοῦ ἐθίμου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν Ἄτλαντά μας, ἀλλὰ καὶ ἡ διάδοση, εὐρύτερη ἢ περιωρισμένη, στὶς ἄλλες εὐρωπαϊκὲς χῶρες πού ἀναφέραμε, εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ ἔθιμο πολὺ παλαιό. Βέβαια τί εἴδους ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τὸ ἀπαρτίζουν, πῶς καὶ μέχρι ποιὸ βαθμὸ ἔχουν συγκερασθῆ τὰ εἰδωλολατρικὰ μὲ τὰ χριστιανικά, σὲ ποιούς εἰδικώτερα ἐπὶ μέρους σκοπούς ἀποβλέπουν κλπ. εἶναι ἕνα μεγάλο κεφάλαιο, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναπτυχθῆ, ἔστω καὶ στοιχειωδῶς, στὰ πλαίσια τῆς ἀνακοινώσεως αὐτῆς. Ὁπωσδήποτε καὶ μόνο ἀπὸ τὶς ἡμέρες πού ἀνάπτονται οἱ πυρές, χωρὶς νὰ ἔχη κανεὶς ὑπ' ὄψη τὶς λεπτομέρειες πού δίνουν οἱ συλλογεῖς, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ καταστρωθοῦν στὸ χάρτη ἀλλὰ πού περιλαμβάνονται, θέλω νὰ πῶ πού θὰ περιληφθοῦν, στὸ ἐκτενὲς σχετικὸ ὑπόμνημα, μπορεῖ νὰ συμπεράνη κανεὶς ὅτι ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἔχει παίξει ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση καὶ διάδοση τῶν σχετικῶν ἐθίμων, τὰ ὁποῖα, ἂς σημειωθῆ μόνο αὐτό, δὲν εἶναι μετέωρα καὶ ἀπομονωμένα. Ἀντίθετα εἶναι στενὰ συνδεδεμένα μὲ τὴν ὅλη τελετουργικὴ διαδικασία, τόσο, πού δυσκολεύεται κανεὶς καμμιὰ φορὰ νὰ τὰ ἀπομονώση.

Πάντως πρέπει νὰ θεωρῆται μᾶλλον βέβαιο ὅτι, ὅπως παρατήρησε παλαιότερα ὁ ἀκαδ. Κ. Ρωμαῖος μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐξέταση τῆς πυροβασίας στὰ ἀναστενάρια, πηγὴ ὅλων τῶν λατρευτικῶν πυρῶν, ἀρχαίων καὶ νέων, εἶναι ἡ παλαιὰ καὶ ἀρχέγονη πίστη στὴν εὐεργετικὴ δύναμη τῆς φωτιᾶς. «Ἕνα νῆμα στερεὸ καὶ μισοκρυμμένο», γράφει, «ἑνώνει ὅλα τὰ πυρολατρικὰ ἔθιμα ἀπὸ σήμερα ἕως σὲ μιὰ ἐποχὴ ἀνυπολόγιστα μακρυνὴ καὶ πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ Ἀρχαιότητα... τὸ βαθύτερο νόημα κάθε πυρολατρικῆς τελετῆς [εἶναι] ὅτι ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ φροντισμένη ἱερὴ πυρά, εἴτε μόνο πού τὴν ἑτοιμάζομε, εἴτε τὴν περιτρέχομε, εἴτε χορεύομε γύρω, εἴτε πηδᾶμε μέσα προφυλακτικὰ εἴτε μὲ γυμνὰ τὰ πόδια ἐνθουσιασμένοι καὶ ἄφοβοι, θὰ πάρουμε δύναμη καὶ ὑγεία καὶ ὁ τόπος μας τὴν εὐτυχία του»[3].

---

1. Ἀγγέλου Παπακώστα, Οἱ φωτιὲς τοῦ Ἁϊ-Βασίλη, Ἠπειρωτικὴ Ἑστία 3, τεῦχ. 21 (1954), σ. 43.

2. Βλ. Richard Wolfram, ὅ. π., σ. 5.

3. Κωνσταντίνου Ἀθ. Ρωμαίου, Λαϊκὲς λατρεῖες τῆς Θράκης, Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. Γλωσσ. Θησ. 11 (1944-45), σ. 77-78.

«Ἐν τῷ συνόλῳ της ὀρθὴ... ἡ γνώμη τοῦ ἐπιφανοῦς Ἕλληνος ἀρχαιολόγου», παρατηρεῖ σωστὰ ὁ ἐπίσης ἐπιφανὴς ἐρευνητὴς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ Στίλπων Κυριακίδης. «Ἡ γενικὴ ὅμως αὕτη γνώμη, ἱκανὴ διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀρχῶν τῆς πυρολατρίας, δὲν εἶναι ἀρκετὴ καὶ διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβεν αὕτη παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς ἕνεκα τῶν διαφόρων παρ' ἑκάστῳ συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας. Ἰδιαιτέρως δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν πυρολατρικῶν ἐπιβιωμάτων τῆς σημερινῆς λαϊκῆς λατρείας τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν λαῶν»[1].

Τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἑρμηνεία ἐπιχειρεῖ ὁ Κυριακίδης, γιὰ νὰ ἑρμηνεύση τὶς πυρὲς τῆς ἀποκριᾶς, ἀλλὰ καταλήγει σὲ συμπεράσματα, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἔχη καὶ ἐπιφυλάξεις, ἐπειδὴ στηρίζεται σὲ ἐλλιπὲς ὑλικό.

Καὶ γιὰ νὰ περιορισθῶ σὲ πρόχειρα παραδείγματα γιὰ τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ὑλικοῦ, συγκρίνοντας ὁ Κυριακίδης τὰ ἑλληνικὰ πυρολατρικὰ ἔθιμα μὲ τὰ ἀνάλογα εὐρωπαϊκά, ἀναφέρει ὅτι στὰ δεύτερα γίνεται ἐπιπροσθέτως τὸ ἄναμμα τῆς φωτιᾶς ἀπὸ νεονύμφους[2], ἐνῶ μὲ τὸν Ἄτλαντα τώρα γνωρίζομε ὅτι στὴ Μπάφρα π. χ. Δωδώνης Ἰωαννίνων τὰ Φῶτα «τὰ νιόγαμπρα τῆς χρονιᾶς ἀνάβουν τὴ φωτιὰ... καὶ τὴν πηδοῦν μὲ τὴ σειρά, γιὰ νὰ κάνουν προκοπή»[3], ὅτι στὰ ἔθιμα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας καίεται ὁμοίωμα ἀνθρώπου, πρᾶγμα πού, ὅπως ἰσχυρίζεται, συμβαίνει στὰ ἑλληνικὰ μόνο τὸ Πάσχα[4], ἐνῶ γνωρίζομε ὅτι τὰ Φῶτα στὴν Τραπεζοῦντα ἔκαιγαν ὁμοιώματα[5]. Ἀναφέρει ἀκόμη ὅτι σὲ μερικὰ μόνο μέρη τῆς Εὐρώπης κρεμιοῦνται πάνω ἀπὸ τὴν πυρὰ ζῶα καὶ κατακαίονται[6], ἐνῶ γνωρίζομε ὅτι στὴν Ἀνακοὺ Καππαδοκίας, πάλι τὰ Φῶτα, ἔβαζαν στὴν πυρὰ μιὰ γάτα σ' ἕνα τσουκάλι καὶ τὴν ἔκαιγαν μέσα στὸ σωρό[7].

Ἐπιστήμονες ἀπὸ τὴ Σουηδία, τὴ Φινλανδία, τὴ Γερμανία, τὴ Γαλλία, τὸ Βέλγιο κ. ἄ. ἔχουν δημοσιεύσει ὀγκωδέστατες καὶ πολὺ ἐμπεριστατωμένες ἐργασίες γιὰ τὰ πυρολατρικὰ ἔθιμα τῆς χώρας του ὁ καθένας — δὲν λείπουν βέβαια ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ καὶ οἱ χρησιμώτατες γενικὲς θεωρήσεις — ἀλλὰ ὁ Mannhardt καὶ ὁ Liungman εἶναι ἐκεῖνοι πού, στηριζόμενοι στὸ εὐρωπαϊκὸ καὶ τὸ ἀσιατικὸ ὑλικό,

---

1. Μακεδονικά, ὅ. π., σ. 387.
2. Μακεδονικά, ὅ. π., σ. 389.
3. Κέντρον Λαογραφίας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ΚΛ) ὑλικ. Ἄτλ. Ἤπειρ. IV, 109 (1970).
4. Ὅ. π., σ. 389 καὶ 394.
5. Ἀρχ. Ὑλικ. Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (Ζίλμα).
6. Ὅ. π., σ. 390 καὶ 394.
7. Θ. Κωστάκη, Ἡ Ἀνακού, Ἀθήνα 1963, σ. 235. Κάψιμο γάτας γίνεται σὲ μερικὰ μέρη τῆς Γαλλίας, Παρίσι κ. ἄ. (Richard Wolfram, ὅ. π., σ. 60).

ἀρχαῖο καὶ νεώτερο, εἶδαν τὸ θέμα τῶν περιοδικῶν πυρῶν μὲ τὴν ἐπιβαλλομένη εὐρύτητα. Ὁ πρῶτος, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργο ἐκτιμᾶται ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὴ μεθοδικὴ ροπή του παρὰ γιὰ τὰ συμπεράσματα, στὰ ὁποῖα καταλήγει, δέχεται τελικά, ἴσως ὄχι ἀνεπιφύλακτα, αὐτοτέλεια στὴ γένεση τῶν ἐθίμων, καὶ τὰ ἑρμηνεύει μὲ τὸ γενικὸ νόμο τῆς πολυγενεσίας[1]. Πολὺ ὅμως σημαντικώτερο γιὰ τὴν περίπτωσή μας εἶναι τὸ περίφημο, ρηξικέλευθο θὰ ἔλεγα γιὰ τὴν ἐποχή του, ἔργο τοῦ Waldemar Liungman, «Traditionswanderungen Euphrat-Rhein», πού δημοσιεύτηκε πρὶν ἀπὸ 40 περίπου χρόνια σὲ δύο μέρη καὶ ἐντυπωσίασε τοὺς εἰδικούς. Περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω ἐδῶ μὲ συντομία τὸ συμπέρασμα, στὸ ὁποῖο καταλήγει ὁ Liungman, κατὰ τὸ μέρος μόνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει. Μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν περιοδικῶν πυρῶν τοῦ τέλους καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους, τῆς πρώτης Μαρτίου καὶ τῆς ἀποκριᾶς, τὰ ὁποῖα φυσικὰ μνημονεύει, καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἀσιατικῶν πυρῶν τοῦ νέου ἔτους ὑπάρχει μεγάλη σχέση καὶ συγγένεια, ὅπως γράφει. Τὰ ἀσιατικὰ φαίνονται παλαιότερα, ἀφοῦ, ὅπως γνωρίζομε, γιὰ νὰ ἀναφερθῶ μόνο σὲ ἕνα παράδειγμα, στὴν Κίνα πρέπει νὰ εἴχαμε περιοδικὲς πυρὲς ἤδη ἀπὸ τὸ 2.000 π. Χ., ἄρα ἡ ὁδὸς μεταναστεύσεως καὶ διαδόσεώς των εἶναι σαφής. Καὶ ἐπιλέγει κατὰ λέξη: «Οἱ πυρὲς τῶν Θεοφανίων, πού τὶς βρίσκομε σποραδικὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὴν Καππαδοκία, στὴ Βαλκανική, στὶς χῶρες τῶν Ἄλπεων, στὴ Γαλλία, στὸ Βέλγιο καὶ στὴν Ἀγγλία, ἀνάπτονται ἀνάλογα τὸ βράδυ πρὸ τῆς ὁριστικῆς ἀρχῆς τοῦ νέου ἔτους»[2].

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Zender, ἀπὸ τὸν ὁποῖο, ἐπαναλαμβάνω, περιμένομε πολὺ σύντομα τὸν πρῶτο εὐρωπαϊκὸ Ἄτλαντα γιὰ τὶς περιοδικὲς πυρὲς μαζὶ μὲ τὸ ὑπόμνημά του, ἡ μονολιθικὴ παραγωγὴ τῶν περιοδικῶν πυρῶν ἀπὸ τὶς ἑορτὲς τῆς πρωτοχρονιᾶς, τὰ ἀσθενῆ ἐθνολογικά, ἀρχαῖα καὶ ἀνατολικὰ παράλληλα, ἡ ἀπόρριψη κάθε ἰδέας πολυγενετισμοῦ κ. ἄ. κρίνονται σήμερα ὡς ἀδυναμίες τοῦ ἔργου τοῦ Liungman[3].

Ἡ θεωρία ὅμως τοῦ Liungman εἶναι ἑλκυστική, καθὼς φαίνεται νὰ ἰσχύη γιὰ τὸν ἑλληνικὸ πολιτιστικὸ χῶρο, ὅπου εἶναι πολὺ πιθανὸ μιὰ μετακίνηση τοῦ

---

1. Βλ. πρόχειρα Στ. Κυριακίδη, ὅ. π., σ. 391-392.

2. Waldemar Liungman, Traditionswanderungen Euphrat - Rhein, Studien zur Geschichte der Volksbräuche, Helsinki 1938, σ. 499-500 (FFCommunications ἀρ. 119).

3. Matthias Zender, Die Jahresfeuer in Europa in ihrer Aussage für kulturelle Zusammenhänge in historischer Zeit, Zweite Arbeitskonferenz der Organisationskommission für den Volkskundeatlas Europas und seiner Nachbarländer 12.-15. März 1968 in Bonn, Bericht, Bonn 1970, σ. 31.

ἐθίμου τῶν περιοδικῶν πυρῶν τοῦ χειμῶνα νὰ ἔγινε ἀπὸ τὰ ἀνατολικὰ διαμερίσματα (Καππαδοκία, Πόντος, Κύπρος κλπ.) πρὸς τὰ δυτικὰ (Θράκη, Μακεδονία, Ἤπειρος μέχρι βασικὰ τὴ Θεσσαλία). Σὲ ἄλλη περίπτωση θὰ περίμενε κανεὶς ὡς πιὸ φυσικὴ μεγάλη διάδοση στὸ νότιο ἑλληνικὸ χῶρο (Κρήτη, νησιὰ Αἰγαίου, Πελοπόννησος), ὅπου βέβαια οἱ καιρικὲς συνθῆκες γιὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ἐθίμου εἶναι κατὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ εὐνοϊκώτερες.

Βέβαια ἡ σχέση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμβόλων, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε καὶ τὴ γλῶσσα τῆς στατιστικῆς, στὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο, καὶ μάλιστα στὴ Μακεδονία, μὲ ἐκεῖνα τῶν ἀνατολικῶν περιοχῶν (στὴ Μακεδονία εἶναι πολὺ περισσότερα), δὲν φαίνεται νὰ στηρίζη τὴν ἄποψη τῆς μετακινήσεως αὐτῆς τοῦ ὑλικοῦ, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι λογικὸ καὶ κοινὰ παραδεκτό, ὁ τόπος ὅπου ἕνα ἔθιμο εἶναι περισσότερο διαδεδομένο καὶ ζωηρὸ εἶναι κατὰ τεκμήριο καὶ ὁ τόπος καταγωγῆς του, ἂν ἔχη καὶ πέραν ἀπ' αὐτὸν διαδοθῆ. Ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ὑπομνήματος, ποὺ πρέπει νὰ συνοδεύη τὸ χάρτη. Στὸ ὑπόμνημα αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν γιὰ τὴν προκειμένη περίπτωση (δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος) δύο παράγοντες, ποὺ μποροῦν νὰ ἀνατρέψουν τὸν τελευταῖο ἰσχυρισμὸ καὶ νὰ στηρίξουν τὸν πρῶτο: α') Ἡ συλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ ἔχει γίνει κατὰ τρόπο ἀνομοιόμορφο. Ἐνῶ δηλ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ ἐπικράτεια κατωρθώσαμε νὰ συγκεντρώσωμε ἄφθονο ὑλικὸ μὲ τὰ ἐρωτηματολόγια, τὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὶς πρώην ἑλληνικὲς περιοχὲς ἔχει συγκεντρωθῆ, γιὰ λόγους εὐνοήτους, βασικὰ ἀπὸ δημοσιευμένο ἢ ἀδημοσίευτο σὲ χειρόγραφα εὐρύτερο ὑλικὸ καὶ σπανιώτερα μόνο, μὲ ἐρωτηματολόγια ἀπὸ πρόσφυγες. Ἀκόμη καὶ τὸ ὑλικὸ τῆς Κύπρου εἶναι δειγματοληπτικό. β') Ὅπως εἶναι γνωστό, στὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο καὶ μάλιστα στὴ Μακεδονία, ἔχουν ἐγκατασταθῆ συμπαγεῖς ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἀπὸ τὸν Μικρασιατικὸ χῶρο μετὰ τὴν καταστροφὴ καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν. Πολλοὶ πρόσφυγες χρησιμοποιήθηκαν ὡς πληροφοριοδότες, ἀλλ' οἱ δάσκαλοι συλλογεῖς δὲν εἶναι καμιὰ φορὰ σαφεῖς στὶς ἀπαντήσεις των ὡς πρὸς τὴν προέλευση τοῦ ὑλικοῦ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση. Δὲν διευκρινίζουν δηλ. πάντα, ἂν ἡ ἀπάντηση ἰσχύη γιὰ τὴν παλαιὰ πατρίδα τῶν πληροφοριοδοτῶν στὴ Μ. Ἀσία ἢ τὴ νέα στὴ Μακεδονία ἢ ὅπου ἀλλοῦ. Μερικὲς φορὲς σημειώσαμε στὸ χάρτη καὶ τοὺς δύο τόπους, ἐπειδὴ αὐτὸ προέκυπτε ἀπὸ τὴν ὅλη περιγραφή. Ἄλλοτε μόνο τὸν σημερινὸ ἑλληνικὸ τόπο, ὅταν κατωρθώναμε νὰ διαπιστώσωμε ὅτι ἡ ἄσκηση τοῦ ἐθίμου στὴ χαμένη πατρίδα ἦταν ἀμφίβολη.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ προσθέση γιὰ σχετικὰ λίγες περιπτώσεις καὶ ἕνα τρίτο λόγο, ποὺ σχετίζεται μὲ τοὺς ἄλλους δύο καὶ ποὺ ἐνισχύει τὴν ἄποψη, ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ὁ τόπος ἀφετηρίας ἑνὸς πολιτιστικοῦ φαινομένου, στὴν περίπτωσή μας τῶν πυρῶν τοῦ χειμῶνα, ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο φαίνεται νὰ ἔχη μεγάλη διάδοση. Οἱ πρόσ-

φυγες πού ἐγκαταστάθηκαν μετὰ τὴν καταστροφὴ στὴ Μικρὰ 'Ασία στὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο ἔφεραν μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸ ἔθιμο τῶν περιοδικῶν πυρῶν, ὅπως εἴπαμε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο στοὺς νέους τόπους ἐγκαταστάσεως πολλαπλασιάσθηκαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους οἱ ἐνδείξεις.

RÉSUMÉ

L' Atlas du Folklore Hellénique et les feux périodiques hivernaux en Grèce du Nord

par Steph. D. Imellos

L'auteur s'interesse à la coutume des feux périodiques qui s'allument pendant l'hiver, uniquement ou presque, dans la région de la Grèce du Nord, comme cela ressort de l'Atlas du Folklore Hellénique.

Sur la base des données cartographiques surtout, l'auteur avance la thèse que cette coutume d'allumer des feux en hiver tient ses origines des provinces orientales de l'aire culturelle grecque (Cappadoce, Mer Noire, Chypre), d'où elle s'est propagée vers l'Ouest (Thrace, Macédoine, Epire, Thessalie).

Cette thèse représente une solution probable du problème de la diffusion d'une coutume culturelle importante.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

Η ΑΠΟΥΣΙΑ ΘΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΦΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΝΗΣΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Σύμφωνα μὲ νεοελληνικὲς δημώδεις παραδόσεις, καθὼς καὶ μὲ παραδόσεις ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, σὲ πολλὰ νησιὰ δὲν ὑπάρχουν θηρία ἢ δηλητηριώδη φίδια. Αὐτὸ ὀφείλεται συνήθως σὲ θαυματουργικὴ παρέμβαση κάποιου ἁγίου, πού ὡδήγησε στὴν ἐξαφάνισή των.

Εἰδικώτερα, σύμφωνα μὲ κρητικὲς δημώδεις παραδόσεις, ὁ 'Απόστολος Παῦλος ἀπάλλαξε τὴν Κρήτη ἀπὸ τὰ ἄγρια καὶ ἐπιβλαβῆ ζῶα καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη ἑρπετά. 'Απὸ τότε καὶ μέχρι σήμερα τὰ ζῶα αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν στὸ νησί, ἢ πάντως, ἂν μποροῦν, ἔχουν γίνει ἀβλαβῆ.

Μὲ τὶς παραδόσεις αὐτὲς ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ συντομία οἱ Ν. Γ. Πολίτης[1] καὶ Γ. Κ. Σπυριδάκης[2] καὶ ἐκτενῶς σὲ σχετικὰ πρόσφατο μελέτημά του ὁ 'Ελευθέριος Κ. Πλατάκης[3].

'Ο Ν. Γ. Πολίτης συγκεκριμένα περιέλαβε στὸ ἔργο του «Παραδόσεις» μιὰ μόνο παράδοση (1, ἀρ. 196), τὴν ἀκόλουθη: «'Ο ἅγιος Παῦλος ἐλευτέρωσε τὴν Κρήτη ἀπὸ ἀρκοῦδες, λύκους καὶ ὅλα τ' ἄλλα θηρία, μὰ οὔτε φίδια φαρμακερὰ ἄφησε. "Οταν ἦρθε στὴν Κρήτη, τὸν ἐδάγκασε ἕνα φίδι, καὶ ἂν καὶ ἦταν φαρμακερό, ὅμως δὲν τοῦ ἔκαμε τίποτα. Καὶ ἀπὸ τότε ὅλα τὰ φίδια στὴν Κρήτη δὲν εἶναι φαρμακερά».

"Οπως σημειώνει ὁ ἴδιος (2, σ. 797), τὴν παράδοση αὐτὴ ἄντλησε ἀπὸ τοὺς περιηγητὲς Randolph (1687), Pashley (1837) κ.ἄ. 'Η παράδοση εἶναι, κατὰ τὸν ἴδιο, μετασκευὴ τοῦ ἀρχαίου μύθου, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὁ 'Ηρακλῆς *«καθαρὰν ἐποίησε τὴν νῆσον* (Κρήτην) *τῶν θηρίων. Διόπερ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις οὐδὲν ἔτι*

---

1. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, 1904, σ. 110, ἀρ. 196· 2, 1904, σ. 797.

2. Γ. Κ. Σπυριδάκη, 'Η λαϊκὴ ἐν Κρήτῃ λατρεία τοῦ 'Αποστόλου Παύλου, Πεπραγμένα τοῦ Γ' Διεθνοῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, ἐν 'Αθήναις 1975, σ. 280-281.

3. 'Ελευθερίου Κ. Πλατάκη, "Αθηρος Κρήτη, Κρητολογία 3 ('Ιούλ. - Δεκέμβρ. 1976), σ. 61-76.

τῶν ἀγρίων ζῴων ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ, οἷον ἄρκτων, λύκων, ὄφεων ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων»[1]. «Ἀπεδόθη δ' εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον», συνεχίζει, «ἡ δίωξις τῶν θηρίων καὶ ὄφεων ἴσως κατὰ συνδυασμὸν τῆς ὑπὸ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (κζ', 7 κέξ.) ἱστορουμένης προσορμίσεως αὐτοῦ εἰς Κρήτην καὶ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ δήγματος τῆς ἐχίδνης ἐν Μελίτῃ, ὅπου ἀμέσως μετὰ τὸν πλοῦν τῆς Κρήτης ἐξώκειλε τὸ φέρον αὐτὸν πλοῖον (κη', 3κέ)»[2].

Ὁ Γ. Κ. Σπυριδάκης ἀναφέρεται στὴ μελέτη του καὶ στὴν παράδοση αὐτὴ καί, συμφωνώντας μὲ τὸν Πολίτη, ἀναδημοσιεύει χωρὶς σχόλια μιὰ ἀκόμη νεοελληνικὴ κρητικὴ παράδοση ἀπὸ παλαιότερη μελέτη τοῦ Ἐλευθ. Πλατάκη —παρατίθεται παρακάτω.

Ὁ Ἐλεύθέριος Πλατάκης τέλος, θέλοντας νὰ ἑρμηνεύση τὸ χαρακτηρισμὸ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς τῆς Κρήτης ὡς ἀθήρου, παραθέτει στὴν ἀρχὴ τὰ πλεῖστα ἀπὸ τὰ σχετικὰ χωρία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν Λατίνων καὶ τῶν συγγραφέων τοῦ Μεσαίωνα, τὰ ὁποῖα βέβαια καὶ ἄλλοι πρὶν ἀπ' αὐτὸν ἔχουν ἤδη ἐπισημάνει σὲ γενικωτέρου περιεχομένου συγγραφές των[3]. Κατόπιν ἀναφέρεται στὶς νεώτερες παραδόσεις, στὶς ὁποῖες γίνεται λόγος γιὰ ἀπαλλαγὴ τῆς Κρήτης ἀπὸ τὰ θηρία καὶ τὰ φίδια ἀπὸ τὸν Παῦλο καὶ παραθέτει παράδοση τοῦ περιηγητῆ Jacques de Verone (1335), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία: «in illa insula Creta est unus mons altissimus, qui videtur de mari multum longe ubi sanctus Paulus liberavit seipsum a serpente seu vipera vulneratum, ut legitur Actus XXVIII cap. 6, et ibidem dicitur, ipsum dedisse illi qui ipsum hospitio suscepit gratiam contra serpentes et suis heredibus ex descententibus, et vocatur ille montis Sancti Pauli ipsum

---

1. Διοδ. Σικελ., Βιβλ. 4, 17 (Vogel - Fischer, Teubn.). Τὴ σχέση τῆς παραδόσεως πρὸς τὴ διήγηση γιὰ τὸν Ἡρακλῆ σημειώνει ἤδη ὁ Pashley κ. ἄ.

2. *«Οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν· ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυράν, ἔχιδνα ἀπὸ τῆς θέρμης διεξελθοῦσα καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ Δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν οὐδὲν κακόν· οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι»* (κη', 2-6).

3. Βλ. κυρίως Ioannis Meursi, Creta, Cyprus, Rhodus, sive de Nobilissimarum harum insularum rebus et antiquitatibus, Amstelodami 1675. Τεῦχ. α': Creta sive De Cretae rebus et antiquitatibus, σ. 100-102. Πρβλ. καὶ Ἐλευθ. Κ. Πλατάκη, ὅ. π., σ. 62, σημ. 4.

vidi et propre fui per quidecim miliaria sed videtur in mari LX miliaria[1]».

Τὸ ὄρος αὐτό, συνεχίζει ὁ Πλατάκης, εἶναι ὁ Γιούχτας, ποὺ βρίσκεται νότια τοῦ Ἡρακλείου, κοντὰ στὶς Ἀρχάνες. Στὶς Ἀρχάνες δὲ ἀκριβῶς εἶναι γνωστὴ σήμερα παράδοση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία «ὑπῆρχε πυκνὸν δάσος μὲ πολλὰ δηλητηριώδη ἑρπετά. Ὅταν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπεβιβάσθη εἰς Καλοὺς Λιμιῶνες, παρεκλήθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν περιοχήν, διὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἐκ τούτων. Ἐλθὼν εἰς αὐτὴν προσηυχήθη καὶ συνεβούλευσε τοὺς κατοίκους νὰ πυρπολήσουν τὸν Γιούχταν καὶ συγχρόνως τὸν κατηράσθη νὰ μείνῃ ἄνευ βλαστήσεως. Ἔκτοτε ὁ Γιούχτας ἔγινε χριστιανικὸν προσκύνημα καὶ ἐκτίσθη ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁφέντη Χριστοῦ εἰς αὐτόν[2].

Ἡ παράδοση τοῦ Jacques de Verone ὁδηγεῖ, κατὰ τὸν Πλατάκη πάντοτε, στὴν ὑπόθεση ὅτι καὶ οἱ ἄλλες κρητικὲς παραδόσεις ἀναφέρονται στὴν περιοχὴ τοῦ Γιούχτα, δηλ. ἡ παράδοση ποὺ δημοσιεύει ὁ Πολίτης καὶ μία ἄλλη, ποὺ παραθέτει ὁ ἴδιος, ἡ ἀκόλουθη: «Στὴν Κρήτη δὲν ὑπάρχουνε ἄγρια θεριὰ καὶ ὄφιδες μεγάλοι, γιατὶ ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅντεν ἤρθενε στὴν Κρήτη, τσ' ἤδωκε τὴν εὐκή ντου, νὰ μὴν ἔχη ἄγρια θεριὰ καὶ ὄφιδες. Γιὰ κειονά, ἅμα μεγαλώση ὁ ὄφις καὶ γενῇ ἑφτὰ χρονῶ, βγάνει πρῶτα ἕνα κέρατο, ποὺ τὸ λένε λιόκουρνο καὶ ὕστερα ξεκινᾶ ἀμοναχός του νὰ πάη στὴ θάλασσα νὰ πνιγῇ. Τέτοια κατάρα τοῦ 'χει δοσμένη ὁ ἅγιος Παῦλος»[3].

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραπάνω μοῦ εἶναι γνωστὲς δύο ἀκόμη συναφεῖς παραδόσεις ἀπὸ τὴν Κρήτη, στὶς ὁποῖες ὅμως ἀντὶ γιὰ τὸν Παῦλο ἀναφέρονται ὡς διῶκτες τῶν φιδιῶν ὁ ἅγιος Τῖτος καὶ ὁ Χριστός. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη, παλαιότερα ὑπῆρχαν στὴν Κρήτη δηλητηριώδη φίδια μὲ κέρατα, ποὺ εἶχαν ἔλθει κολυμπώντας ἀπὸ τὸ Μισίρι. «Ὁ ἅγιος Τῖτος τὰ ἐξωλόθρεψε, ὅπως καὶ κάθε δηλητηριῶδες ἑρπετό»[4]. Κατὰ τὴ δεύτερη, σὲ ἀπορία μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, γιατὶ δὲν ἐπισκέφθηκε τὴν Κρήτη, αὐτὸς ἀπαντᾶ ὅτι ἡ Κρήτη δὲν ἀδικεῖται, γιατὶ τῆς ἔχει δώσει τὴν εὐχή του «θεριὸ ποτὲς νὰ μὴ στεριώση στὰ χώματά της. Κι ἀπὸ τότες ὅσα θεριὰ ὑπήρχανε στὴν Κρήτη ἐψοφήσανε. Κ' ἐδὰ δὲν βρίσκεις μουδὲ λύκους, μουδὲ ἀρκοῦδες, μουδὲ λιοντάρια. Μόνο ζουζούνια καὶ ὄφιδες, ποὺ δὲν δαγκώνουνε. Γιατὶ ὁ Χριστὸς ἄφισε τὴν εὐχή του στὴν Κρήτη»[5].

---

1. Ὅ. π., σ. 70.
2. Ὅ. π., σ. 70-71.
3. Ὅ. π., σ. 71-72.
4. Εὐαγγελίας Κ. Φραγκάκι, Συμβολὴ στὰ λαογραφικὰ τῆς Κρήτης, Ἀθῆναι 1949, σ. 80. Πρβλ. καὶ Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Δημώδεις παραδόσεις περὶ κερασφόρων ὄφεων, Πρακτικὰ Α' Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου Γβ', 1973, σ. 242.
5. Ἀριστ. Ι. Κριάρη, Κρητικὰ ἀνέκδοτα, Ἀθῆναι [1973], σ. 108.

Ἡ ἀναφορὰ στὶς παραδόσεις τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀντὶ γιὰ τὸν Παῦλο θὰ μποροῦσε νὰ ἑρμηνευθῆ ἀπὸ τὸ ὅτι στὶς θρησκευτικὲς διηγήσεις δὲν εἶναι ἀσυνήθιστη ἡ σύγχυση τῶν ἁγίων, καθὼς καὶ ἡ ἀπόδοση ἐπεισοδίων τῶν μὲν στοὺς δέ. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἰσχύει ἰδίως γιὰ τὴν πρώτη διήγηση γιὰ δύο κυρίως λόγους: α′) Γιατὶ ἡ διήγηση αὐτὴ εἶναι συγγενέστερη πρὸς τὶς διηγήσεις γιὰ τὸν Παῦλο καὶ β′) καὶ κυριώτερο, γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Τῖτος ἦταν μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, χειροτονήθηκε ἀπὸ αὐτὸν ἐπίσκοπος καὶ ἀφέθηκε στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ ἐμπεδώση τὴ διδασκαλία του καὶ νὰ ὀργανώση τὴν ἐκκλησία στὸ νησί[1]. Ἀλλὰ θὰ μποροῦσε νὰ παρατηρήση κανεὶς καὶ ὅτι ὁ ἅγιος Τῖτος ἀναφέρεται ὡς διώκτης τῶν φιδιῶν, σὲ λίγες ἔστω ἐπωδές[2]. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ σχετικὴ γι' αὐτὸν πίστη ἔχει κάπως εὐρύτερη διάδοση. Τὸ ὄνομα πάλι τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀπαντοῦν συχνὰ στὶς ἐπωδὲς γιὰ τὰ φίδια, γεγονὸς ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ δικαιολογήση τὴν ἀναφοράν του καὶ στὶς παραδόσεις.

Ἂν ὅμως ὅλα αὐτὰ ὑποτίθεται ὅτι ἰσχύουν γιὰ τὴν Κρήτη, δὲν ἰσχύουν γιὰ τὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ νησιωτικὸ χῶρο, ἀπὸ ὅπου ἔχουν συγκεντρωθῆ συναφεῖς παραδόσεις καὶ γιὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο ἀλλὰ καὶ γιὰ ἄλλους ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας.

---

1. Παύλ., Πρὸς Τῖτον ἐπιστ. Α′, 5: *«Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην»*.

2. Κατὰ τὴν Εὐαγγ. Κ. Φραγκάκι (ὅ. π., σ. 32. Πρβλ. τῆς ἴδιας, Περὶ «Δακνόντων ζώων» στὴν Κρήτη, Κρητικὴ Ἑστία 28 (1977), σ. 594 καὶ Ἡ δημώδης ἰατρικὴ τῆς Κρήτης, Ἀθῆναι 1978, σ. 248), «ὅταν σὲ δαγκάση ὄφις, μιαρό, ψαλίδα, πολυποδοῦσα κλπ., χύνεις ξύδι στὸ χῶμα καὶ φουσκώνει. Μιὰ ἄλλη γυναίκα παίρνει αὐτὴ τὴ λάσπη μὲ μαυρομάνικο μαχαίρι, σταυρώνει τὴ δαγκανιά, βάνει ἀπάνω λάσπη καὶ λέει:

Φίδι φίδι γῆ μιαρό,
μοῦ παράγγειλ' ἡ Κερὰ
ἡ Μεγάλη Παναγιὰ
κι ἅης Τῖτος Κρητικὸς
νά 'σαι φίλος, ὄϊ ἐχθρός.
Νὰ μαζώξης τὰ λουργιά σου
καὶ τὰ χρυσοκούλουρά σου
μέσ' στὴ γῆς νὰ πὰ χωστῆς
καὶ τρεῖς μέρες νὰ μὴ βγῆς.

Μουδὲ ἤμπυασε, μουδὲ κακοσύνεψε, στὸν πόδα ντου, στὴ χέρα ντου, τσὶ 99 φλέγες τοῦ κορμιοῦ ντου». Ἡ ἐπωδὴ εἶναι γνωστὴ καὶ στὴ Θεσσαλία ἢ τουλάχιστον μεταφέρθηκε σ' αὐτὴν (βλ. Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ. π., σ. 71, σημ. 23). Κατὰ τὴν Φραγκάκι (Περὶ «Δακνόντων ζώων», σ. 593) ὁ ἅγιος Τῖτος «τοὺς ἐχάλασε τὸ φαρμάκι τῶν ἑρπετῶν».

Αὐτὸ ἐπιβάλλει νὰ μὴ στηρίζη κανεὶς κρίσεις καὶ συμπεράσματα, ἔστω καὶ ἐπικουρικά, γιὰ τὴν παρουσία καὶ δράση τοῦ Παύλου στὴν Κρήτη, πρὶν νὰ συνεξετασθῆ τὸ συναφὲς ὑλικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα νησιά.

Καὶ πρῶτα - πρῶτα γιὰ τὶς παραδόσεις πού σχετίζονται μὲ τὸν Παῦλο ἀπὸ τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ νησιά[1].

Ὁ περιηγητὴς Saint - Sauveur (τέλη 18ου αἰ.) ἀναφέρει γιὰ τοὺς Παξούς: «Si Paxo n' est point citée comme abodante en plantes salutaires, on prétent qu'elle jouit d' une exemption totale d' herbes venimeuses, et de tous insectes et reptiles hideux et dangereux. On y a, dit - on, porté plusieurs fois, et y on toujours peri. Les habitants débitent à ce syjet un conte d' une ancienne tradition. A l' abri des serpents (bienfait de l' apôtre Saint Paul), notre île, disent-ils, est le remède le plus assuré pour les habitans de Saint - Maure contre leurs morsures: Ils n' ont pas même besoin de quitter leur patrie; il suffit que de dessus une hauteur ils jettent les yeux sur Paxo, et ils sont guéris»[2].

Σύμφωνα μὲ ἄλλες, νεώτερες, παραδόσεις ἀπὸ τοὺς Παξούς, τὸ ἀκίνδυνο τῶν φιδιῶν τοῦ νησιοῦ ὀφείλεται στὸ μαθητὴ τοῦ Παύλου Γάϊο ἢ στοὺς Ἀποστόλους γενικά. Συγκεκριμένα τὰ φίδια τοῦ νησιοῦ «ὁ ἄι - Γάιος τὰ βλόγησε καὶ δὲν δαγκώνουνε ποτέ»[3]. Ἐξ ἄλλου «κάνουνε λειτουργία τσ' ἁγίους Ἀποστόλους καὶ ὅταν ἀπολύση, γυρεύουνε ἀπὸ τὸν παπᾶ χῶμα τσ' Ἁγιᾶ Τράπεζας καὶ τὸ λειώνει μὲ νερὸ καὶ τὸ πίνει ὁ καθένας, γιὰ νὰ μὴ τσοὺ πιάνη τὸ φίδι (= δάγκωμα, δηλητήριο»[4] καὶ γενικὰ τὰ φίδια εἶναι ἀβλαβῆ ὕστερα ἀπὸ ἐπιταγὴ τῶν Ἀποστόλων. Ἐὰν κανεὶς φέρη χῶμα ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Γάϊου, πού κήρυξε καὶ ἀπέθανε στοὺς Παξούς, καὶ τὸ πιῆ διαλυμένο σὲ νερό, δὲν κινδυνεύει ἀπὸ τὰ φίδια[5].

---

1. Ὁ ἀνώνυμος Ἕλληνας μεταφραστὴς τοῦ περιηγητῆ Buondelmonti (Legrand, σ. 77, στ. 28-31, ἀρχὲς 15ου αἰ.) γράφει γιὰ τὴ Μυτιλήνη: «Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ Συρίας ἐρχόμενος εἰς αὐτὴν τὸν τῆς θαλάσσης ἐξέφυγε κλύδωνα· ἔνθα τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν διδάσκων, ὅφιν μέγιστον ἀπέκτεινε καὶ πολλοὺς ἐντεῦθεν εἰς αὐτὴν ἐπεσπάσατο». Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι γίνεται λόγος ἐδῶ καὶ γιὰ τὸν Παῦλο καὶ γιὰ νησί, ἡ παράδοση ἀνήκει μᾶλλον σὲ εἰδικώτερο κύκλο παραδόσεων, γνωστὸν στὰ ἁγιολογικὰ κείμενα καὶ στὴ λαϊκὴ παράδοση γενικώτερα, ὅπως φαίνεται καὶ παρακάτω (σ. 36).

2. André Grasset Saint-Sauver, Voyage historique, littéraire et pittoresque dans les isles et possessions ci-devant vénitiennes du Levant 2, σ. 223. Πρβλ. καὶ Κυριάκου Σιμοπούλου, Ξένοι ταξιδιῶτες στὴν Ἑλλάδα 1700-1800, 2, 1973, σ. 529.

3. ΚΛ, χφ. 2250, σ. 252 (Παξοί, 1957).

4. Ὅ. π., σ. 18.

5. Βλ. Δημ. Σ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Παξούς, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου 9-10 (1955-57), σ. 419. Μιὰ παράδοση ἀναφέρεται ἀκόμη ἀπὸ τὸν Λουκᾶτο (ΚΛ, χφ.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸν Παῦλο καὶ τοὺς μαθητές του καὶ ἄλλοι ἅγιοι ὅπως εἴπαμε, θεωροῦνται διῶκτες τῶν φιδιῶν ἀπὸ μερικὰ νησιά, σύμφωνα μὲ σχετικὲς παραδόσεις γι' αὐτούς.

Ἡ παλαιότερη παράδοση πού γνωρίζω ἀναφέρεται στὸ βίο τοῦ ἁγίου Ἰωαννικίου († 846), ὁ ὁποῖος ἔφυγε τελικὰ ἀπὸ τὴ Βιθυνία, γιὰ νὰ ζήση ἐρημικὰ στὸν Ὄλυμπο. Σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναφέρονται στὸ βίο του, ὅπως ἔχει συντεθῆ ἀπὸ τὸν Συμεὼν τὸ Μεταφραστή, ὁ ἅγιος *«τῇ Θάσῳ προσώρμησεν. Οἱ ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τὸν μονήρη βίον ἀνῃρημένοι, καὶ οἱ πρόσοικοι πάντες δεινῶς τῷ πλήθει τῶν ἐν αὐτῇ ὄφεων ἠνωχλοῦντο. Ἐπέπληστο γὰρ τούτων ἡ νῆσος, οὐ μικράν τινα τοῖς οἰκήτορσι τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην παρεχομένη. Ἐπεὶ οὖν ὁ ἅγιος αὐτῇ ἐπεδήμει, ἤκουσι πρὸς αὐτὸν πᾶν ὅσον ᾤκει τὴν νῆσον, καὶ ἱκέται προσπίπτουσι, καὶ βοηθὸν αὐτοῖς αἰτοῦνται γενέσθαι, καὶ δέονται ἀπαλλάξαι τούτους ὡς δυνατὸν τῆς ἀπὸ τῶν ὄφεων λύμης. Καὶ ὁ μὲν ἔλεον αὐτῶν λαμβάνει τῆς συμφορᾶς, καὶ ὥσπερ τινὰ κατὰ τῶν ὄφεων ἐπαιρόμενα βέλη ἀφίησι τὰς εὐχάς. Οἱ δὲ εὐθὺς τῶν ἰδίων ἐξέρπουσι χηραμῶν, καὶ τὴν νῆσον ἀπολιπόντες κατὰ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἑαυτοὺς βάλλουσιν»*[1].

Σὲ ἕνα ἄλλο παλαιὸ βίο τοῦ ἁγίου, πού ἔχει συντεθῆ ἀπὸ κάποιο Σάββα, μοναχό, ὑπάρχει ἡ παραπάνω παράδοση σὲ ἐνδιαφέρουσα παραλλαγή. Κατὰ τὴ παραλλαγὴ αὐτή, ὅταν ὁ ἅγιος ἔφθασε στὴ Θάσο, τὸν προϋπάντησε *«ὁ ταύτης ποιμὴν Δανιὴλ σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι, καὶ πίπτει αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας εὐχὴν ἐξαιτούμενος θεόκλητον τάχα τὴν αὐτόκλητον αὐτοῦ ἔλευσιν λογισάμενος γεγενῆσθαι διὰ τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς πειρασμὸν ὑπὸ τοῦ οἰκοῦντος ἐκεῖ δράκοντος καὶ ὄφεων, καὶ ἀφανίσαι αὐτὸν ταῦτα καθικετεύει...πρὸς τὸ σπήλαιον αὐτὸς τοῦ δράκοντος ἔρχεται, καὶ ἐν αὐτῷ κατ' αὐτοῦ τοῖς τῆς προσευχῆς αὐτοῦ βέλεσιν ἀνθοπλίζεται. Ὥνπερ μὴ φέρων τὸν ἐμπρησμὸν ὁ θὴρ εἰς τέλος ἐλιγμοῖς βιαίοις καὶ πλείστοις ἑαυτὸν συστρεψάμενος, καὶ συρίγμασιν ἀσήμοις περιθροούμενος, λίαν πρωΐ, πάντων ὁρώντων ἔβαλεν ἑαυτὸν ἐν τῇ λίμνῃ καὶ πλοίου δίκην νηχόμενος, σὺν πλήθει τῶν ἄλλων ὄφεων*

2250, σ. 352-353) ἡ ἀκόλουθη: «Μέσα 'ς τσ' ἄϊ-Ποστόλοι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἅγια Τράπεζα λένε ὁπὼς ἔχουνε φίδια κλεισμένα σὲ δυὸ πηγάδια. Δὲν ἀποφασίζουνε νὰ τ' ἀνοίξουνε ποτέ. Σκιάζονται. Ἕνα εἶνχι μὲ φίδια κι ἄλλο μὲ λεφτά. Δὲν ξέρουνε ποιὸ εἶν' ἀπὸ τὰ δύο μὲ λεφτὰ κ' ἔτσι τ' ἀφίνουνε». Ἡ παράδοση αὐτὴ εἶναι ὅμως εὐρύτερα γνωστὴ καὶ ὁπωσδήποτε φαινομενικὰ μόνο σχετικὴ μὲ τὶς προηγούμενες.

1. Migne, PG 116, στ. 69. Τὸν βίο ἁπλοποιημένο ἔχει καταχωρίσει στὸ Νέο Παράδεισο ὁ Ἀγάπιος Λάνδος (Νέος Παράδεισος, ἤτοι λόγοι διάφοροι καὶ βίοι ἁγίων ἐκ τοῦ Μεταφραστοῦ Συμεῶνος εἰς τὴν κοινὴν ἡμετέραν διάλεκτον μεταφρασθέντες μὲν παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητός. Νεωστὶ δὲ τυπωθέντες εἰς κοινὴν τῶν Ὀρθοδόξων ὠφέλειαν, μετὰ τοῦ προσήκοντος πίνακος. Ἐνετίησιν 1790, σ. 152 - 164. Ἡ παράδοση, σ. 161).

πρὸς τῇ κατὰ νότον κειμένῃ ξηρᾷ καὶ τοῖς παρακειμένοις ταύτῃ ὄρεσιν ἐξιὼν ἠφαντώθη»[1].

Σὲ τρίτο τέλος παλαιὸ βίο τοῦ ἁγίου, πού ἔχει συντεθῆ ἀπὸ κάποιο μοναχὸ Πέτρο, ἀναφέρεται ὅτι «*ἦν γὰρ ἔν τινι μέρει τοῦ νησίου κατοικῶν δράκων φοβερώτατος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν νῆσον πλῆθος εἶναι ἀναριθμήτων ὄφεων*», τελικὰ ὅμως γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς Θάσου μόνο ἀπὸ τὸν δράκοντα: «*Ὡς δ' ἤσθετο ὁ δράκων τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου, ἤρξατο στερροτέραις συστροφαῖς καὶ βιαίοις συρίγμασι πάντα δονεῖν τὰ ἐκεῖσε· περὶ δὲ τὸ αὔγος τῆς ἡμέρας, ἀνισχόντος ἤδη τοῦ ἡλίου, ὡς ὑπὸ πυρὸς ἐλαυνόμενος, πάντων θεωρούντων, ἔβαλεν ἑαυτὸν ἐν τῇ λίμνῃ, καὶ ταύτην διαπεράσας πρὸς τὴν ἤπειρον γενόμενος ἄφαντος γέγονεν*»[2].

Διώκτης τῶν φιδιῶν στὴν Ἀστυπάλαια θεωρεῖται σήμερα ὁ ἅγιος Ἄνθιμος, ἱδρυτὴς τὸν 18ο αἰ. μοναστηριοῦ ἀνδρῶν στὸ Καστελλόριζο καὶ γυναικῶν στὴν Ἀστυπάλαια[3].

Κατὰ μία παράδοση ἡ μὴ ὕπαρξη φιδιῶν καὶ ἄλλων ἑρπετῶν στὸ νησὶ ὀφείλεται σὲ σχετικὴ κατάρα τοῦ ἁγίου[4]. Πιὸ συγκεκριμένα «στὸν παλιὸ καιρὸ ἦταν ἕνας Τοῦρκος κ' ἕνας Ἀστροπαλίτης καὶ οἱ δυὸ καπεταναῖοι. Ἔβαλε στοίσημα ὁ Ἀστροπαλίτης καπετάνιος μὲ τὸν Τοῦρκο καπετάνιο, πὼς δὲν ζοῦνε οἱ ὄφιδες στὸ νησί, γιατὶ ἕνας παλαιὸς ἅγιος, ὁ Ἄνθιμος, καταρήστηκε νὰ μὴν ὑπάρχη ὄφις πάνω στὴν Ἀστυπαλιὰ καὶ ὄφιδες νὰ εἶναι οἱ ἀνθρῶποι, ὅπως τσ' εἶναι. Λοιπὸ ὁ Τοῦρκος 'ἐν τὸ πίστεψε τσαὶ βάλαν τὸ στοίσημα τσ' ἤφερε μιὰ κάσα ὄφιδες ἀπὸ τὸ Πετρούμι (Ἁλικαρνασσός). Ἅμα τσ' ἤβγαλε ὄξω στὸν ἄμμο ἐντὸς ἐψοφήσανε οὔλτσοι (=ὅλοι)»[5].

Κατὰ παραλλαγὴ τῆς διηγήσεως «Στὴν Ἀστροπαλιὰ δὲν ἔχει φίδια, γιατὶ εἶναι ὁ ἅις Ἄνθιμος. Ἐκεῖ ἕνα καϊκι μιὰ φορὰ ἔφερε ξύλα ἀπὸ ἕνα ἄλλο μέρος καὶ κάτω ἀπὸ ἕνα ξύλο εἶχε ἕνα φίδι καὶ μόλις βγάλαν ὄξω τὸ ξύλο, ἔπεσε κάτω ψόφιο»[6].

Σύμφωνα μὲ ἄλλη παράδοση «γιὰ τὰ φίδια καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε τὴ χάρη

---

1. ActaSS Novembris II, 1, Bruxellis 1894, σ. 360-361.
2. Ὅ. π., σ. 405-406.
3. Βλ. Ἀ χ ι λ λ έ ω ς Δ ι α μ α τ ά ρ α, Ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἐν Μεγίστῃ μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, Δελτ. Ἱστ. Ἐθν. Ἑταιρ. 5 (1896-1900), σ. 254-255.
4. Γ ε ω ρ γ. Κ. Σ π υ ρ ι δ ά κ η, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Ἀστυπάλαιαν, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου 9-10 (1955-57), σ. 410.
5. ΚΛ, χφ. 2248, σ. 158 (1957).
6. ΚΛ, χφ. 2892, σ. 401 (Νικειὰ Νισύρου, 1964).

(ἐνν. τοῦ ἁγίου 'Ανθίμου), ἐπειδὴ ἦταν καὶ τυφλὸς καὶ συνεχῶς εἶχε κίνδυνο, νὰ ἔχη τὴ δύναμη νὰ νεκράνη καὶ νὰ διώχνη τὰ ἑρπετά»[1].

Κατ' ἄλλη πάλι παραλλαγὴ «ἕνα φίδι δάγκασε τὸν ἅι 'Ανθιμο καὶ αὐτὸς τὰ καταράστηκε καὶ ψοφῆσαν ὅλα. 'Εμειναν μόνο στὰ νησάκια τῆς 'Αστυπαλιᾶς, γιατὶ ὁ ἅις καταράστηκε μόνο ὅσα ἦταν ἐπάνω στὸ νησὶ τῆς 'Αστυπαλιᾶς. Γι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἄφθονα ἀλλοῦ, αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ βλάψουν τὸν ἄνθρωπο, ἅμα εἶναι τὸ κόνισμα τοῦ ἅϊ 'Ανθιμου»[2].

Σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη διήγηση, τὰ φίδια ἐξαφανίσθηκαν ἀπὸ τὸ νησὶ ἀπὸ τὸν μαθητὴ τοῦ 'Ιωάννη τοῦ Εὐαγγελιστῆ. 'Η παράδοση αὐτὴ ἀναφέρει εἰδικώτερα ὅτι σὲ σπήλαιο τοῦ νησιοῦ, ὀνομαζόμενο «δρακοντόσπηλιο», ὑπάρχουν ἐπάνω σὲ σταλαγμίτη λίθο αὐλάκια, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι ἔχουν προέλθει ἀπὸ πέλμα δράκοντα, ποὺ κατοικοῦσε παλαιότερα μέσα στὸ σπήλαιο. Αὐτὸς ἔκανε ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν πλοίων, ποὺ παρέπλεαν τὶς ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ καὶ κατέτρωγε τὰ πληρώματά των, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ποιμνίων τοῦ νησιοῦ, τὰ ὁποῖα κατασπάραζε. Οἱ κάτοικοι τῆς 'Αστυπάλαιας ἦλθαν σὲ ἀπόγνωση καὶ μπροστὰ στὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἐγκαταλείψουν τελείως τὸ νησὶ ἀπευθύνθηκαν στὸν 'Απόστολο καὶ Εὐαγγελιστὴ 'Ιωάννη στὴν Πάτμο μὲ τὴ παράκληση νὰ τοὺς ἀπαλλάξη ἀπὸ τὸν κίνδυνο. Αὐτὸς ὅμως μὴ μπορώντας ἀπὸ τὰ γερατειὰ νὰ μετακινηθῆ, ἀπέστειλε στὴν 'Αστυπάλαια ἕνα ἀπὸ τοὺς μαθητές του. 'Ο τελευταῖος διάταξε τοὺς κατοίκους νὰ συγκεντρώσουν ξύλα καὶ φρύγανα. 'Ο ἅγιος ἐμφανίσθηκε. Τὸν ἀκολουθοῦσε δαγκώνοντας τὸ ραβδί του ὁ δράκοντας, τὸν ὁποῖο ἀκολουθοῦσαν τὰ φίδια καὶ οἱ σκορπιοὶ καὶ κάθε δηλητηριῶδες ἑρπετὸ καὶ ἔντομο ποὺ ὑπῆρχε στὸ νησί. Κατὰ προτροπὴ πάλι τοῦ ἁγίου οἱ κάτοικοι τῆς 'Αστυπάλαιας ἔβαλαν φωτιὰ στὸ σωρὸ τῶν ξύλων καὶ φρυγάνων καὶ ἐπάνω στὴν πυρὰ αὐτὴ ρίχθηκαν μὲ προσταγή του καὶ ὁ δράκοντας καὶ τὰ λοιπὰ φίδια καὶ οἱ σκορπιοί. 'Από τότε κανένα ἀπὸ τὰ ζῶα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει στὸ νησί[3].

Κατὰ παράδοση τέλος ἀπὸ τὴ Σύμη γιὰ τὸν ἅγιο πάλι 'Ανθιμο, ἡ ὁποία ὅμως φαίνεται ὅτι ἔχει διαπλασθῆ ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν παραδόσεων τῆς 'Αστυπάλαιας «'Ο ἅις 'Ανθιμος εἶναι ἀόμματος καὶ τοῦ 'δωσε ὁ Θεὸς τὴ χάρη νὰ κάμνη

---

1. 'Αννης Παπαμιχαήλ, Δημώδεις παραδόσεις ἐκ Σύμης καὶ Χίου, 'Επετ. Λαογρ. 'Αρχείου 15-16 (1962-63), σ. 39.

2. 'Ο. π. Πρβλ. καὶ Χαραλ. Δημ. Φαράντου, Τὰ «τραγούδια τῆς τούρνας» ἐξ 'Αστυπαλαίας Δωδεκανήσου, 'Ελληνικὴ Ψυχή, Λαογραφικὴ 'Επιθεώρηση 2, τεῦχ. 40 (1972), σ. 34-35.

3. Βλ. ἄρθρ. «'Αστυπάλαια, ἐχθρὰ τοῖς ὄφεσι» στὸ περ. Φωνὴ τῆς Δωδεκανήσου 1, τεῦχ. 9 ('Αθῆναι 1923), σ. 4-5.

τὰ ἑρπετὰ νὰ μὴ δακοῦν, γιατὶ αὐτὸς ἔτσι ὅπως ἦταν ἀόμματος τὸν δακοῦσαν τὰ ἑρπετά. Γι αὐτὸ κι ὁ Θεὸς τοῦ 'δωσε τὸ χάρισμα νὰ κάμνη τὰ ἑρπετὰ νὰ μὴ δακοῦν. Ὅπου ἔχει ἑρπετά, βάτζουνε τὸ κονισματάκι τοῦ ἅϊ Ἀνθιμου καὶ δὲν δακοῦν»[1].

Πολὺ ἐνδιαφέρουσες σχετικὲς εἰδήσεις ἔχομε ἀπὸ τὰ Ψαρά. «Στὰ Ψαρὰ ἄγρια ζῶα, δηλ. ἀλεποῦδες, κουνάβια, δὲν ὑπάρχουν οὔτε καὶ ἑρπετά. Γιὰ τὰ φίδια πολλὰ διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι. Ἡ προφορικὴ παράδοση ἔχει διασώσει, ὅτι τὸ νησὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰ φίδια διὰ θαύματος. Ἐὰν δὲ τυχὸν μὲ τὶς κουφάλες τῶν δένδρων, πού τὸ κῦμα ἀποβάλλει εἰς Ψαρά, μεταφερθοῦν φίδια, αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν, ἀλλὰ ψοφοῦν εὐθὺς ὡς ἀποβιβασθοῦν στὴ ξηρά.

Ὑπῆρχαν, λέγουν οἱ γεροντότεροι, πολλὰ φίδια, πού κάποτε, ὅταν ἕνας παπᾶς πῆγε νὰ λειτουργήση σ' ἕνα ἐξωκκλήσι Ἁγιὰ Κιουρὰ (Ἁγία Ματρώνα), ἀντελήφθη ἕνα φίδι μέσα στὸ Δισκοπότηρο. Τὸ κατηράσθη τότε καὶ ἔκτοτε, ὡς διὰ μαγείας, ἐξηφανίσθησαν.

Πολλοὶ ξένοι, πού ἐπισκέπτονται τὰ Ψαρά, παίρνουν χῶμα ἀπὸ τὸ ἀναφερόμενον ἐξωκκλήσι, τὸν «φιδόλακκον», καὶ τὸ μεταφέρουν σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου παραδόξως ἐξαφανίζονται τὰ φίδια ἀπὸ τὰ σπίτια, στὰ ὁποῖα τὸ τοποθετοῦν ἢ τὸ σκορποῦν. Τοῦτο τὸ διεπίστωσε καὶ ὁ γράφων τὶς γραμμὲς αὐτές. Ἀφ' ὅτου ἐτοποθέτησε στὶς τέσσαρες γωνιὲς τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ τὸ φιδόχωμα, φίδι δὲν ἐνεφανίσθη. Ὅταν κατόπιν ἐπεσκευάσθη καὶ τὸ φιδόχωμα ἐσκορπίσθη, ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐμφανίζωνται τὰ φίδια»[2].

Προστάτης ἀπὸ τὰ φίδια τῶν κατοίκων τοῦ μικροῦ νησιοῦ τοῦ Ἰονίου πελάγους Καστοῦ θεωρεῖται ὁ ἅγιος Ἰωάννης (24 Ἰουν.). «Λένε πὼς τὰ φίδια στὸν Καστὸ δὲν ἔχουν δηλητήριο καὶ γι' αὐτό, ἂν σὲ δαγκάσουν, δὲν παθαίνεις τίποτε. Αὐτὸ τὸ ἀποδίδουν στὸν «ἅγιο»[3].

Κατὰ παράδοση ἀπὸ τὴν Ἰκαρία σὲ κάποια τοποθεσία τοῦ νησιοῦ «δὲν δαγκώνουν οἱ σκορπιοὶ καὶ τὰ φίδια. Λένε πὼς αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, πού βρίσκεται ἐδῶ στὴν τοποθεσία Μόρσακας κάτω ἀπὸ τὸ Φύτρον ὄρος»[4].

Ἡ παράδοση τέλος ἀναφέρει ὅτι ἡ Κύπρος ἐρημώθηκε καὶ κατόπιν γέμισε μὲ φαρμακερὰ φίδια. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή της στὸ νησὶ ἡ ἁγία Ἑλένη «προχωρώντας

---

1. Βλ. Ἄννης Παπαμιχαήλ, ὅ. π., σ. 37, ἀρ. 3.
2. Δημ. Γρ. Σπανοῦ, Ψαριανὴ λαογραφία, Ἀθῆναι 1962, σ. 76.
3. Μενελάου Καραμεσίνη, Ἁη-Γιάννης Καστοῦ, Ἑλληνικὴ Ψυχή, ὅ. π. 2, τεῦχ. 40 (1972), σ. 63.
4. ΚΛ, χφ. 2449, σ. 20 (1962).

κατὰ τὸ Σταυροβούνι, βρῆκε τρομερὲς δυσκολίες. Σκέφτηκε τότε νὰ βάλη φωτιά, νὰ καοῦν οἱ θάμνοι καὶ τὰ ἀγριόδεντρα, γιὰ νὰ καοῦν μαζὶ καὶ τὰ φίδια... Ἔτσι μπόρεσε νὰ προχωρήση ὡς τὸ Σταυροβούνι»[1].

Τὰ εἰδικώτερα θεματικὰ στοιχεῖα τῶν παραδόσεων, πού μᾶς ἀπασχολοῦν, ὅσα τουλάχιστον ἀναφέρονται, γιατὶ σὲ πολλὲς παραδόσεις λείπουν οἱ σχετικὲς λεπτομέρειες, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Α΄. Στὰ νησιὰ Κρήτη, Παξούς, Θάσο, Ἀστυπάλαια, Ἰκαρία, Ψαρά, Καστὸ καὶ Κύπρο δὲν ὑπάρχουν δηλητηριώδη ἑρπετά, θηρία ἢ ἄλλα ἄγρια καὶ ἐπικίνδυνα ζῶα (λύκοι, ἀρκοῦδες, κλπ.), τὰ ὁποῖα κάποτε ζοῦσαν σ' αὐτὰ σὲ ἀφθονία καὶ ἀποτελοῦσαν ἄλυτο πρόβλημα γιὰ τοὺς κατοίκους.

Β΄. Ἀπὸ τὴ μάστιγα αὐτὴ ἀπαλλάχθηκαν τὰ νησιὰ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο (Κρήτη [4 παραδ.], Παξοί), τοὺς μαθητές του Τῖτο (Κρήτη), Γάϊο (Παξοί), μαθητὴ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη (Ἀστυπάλαια), τοὺς Ἀποστόλους γενικὰ (Παξοί), τὸ Χριστὸ (Κρήτη), τὸν ἅγιο Ἰωαννίκιο (Θάσος), τὸ ἅγιο Ἄνθιμο (Ἀστυπάλαια), τὸν ἅγιο Παντελεήμονα (Ἰκαρία), τὸν ἅγιο Ἰωάννη (Καστός), ἕνα ἱερέα (Ψαρὰ) καὶ τὴν ἁγία Ἑλένη (Κύπρος).

Γ΄. Οἱ παραπάνω ἅγιοι βρίσκονται στὰ νησιά: 1. τυχαῖα ἢ ἕνεκα θαλασσοταραχῆς (Παῦλος, Τῖτος [Κρήτη], Γάϊος, Ἀπόστολοι [Παξοί,] ἅγιος Ἰωαννίκιος [Θάσος], ἁγία Ἑλένη [Κύπρος] κλπ.). 2. ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ πρόσκληση τῶν κατοίκων, γιὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ φίδια κλπ. (Παῦλος [Κρήτη], μαθητὴς Ἰωάννη τοῦ Εὐαγγελιστῆ [Ἀστυπάλαια]).

Δ΄. Οἱ ἅγιοι ἀπαλλάσσουν τὰ νησιὰ ἀπὸ τὰ φίδια, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἴδιοι δαγκώνονται ἀπὸ αὐτὰ (Παῦλος [Κρήτη], Ἄνθιμος [Ἀστυπάλαια]), ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῶν φιδιῶν δυσχεραίνεται ἡ πορεία των (ἁγία Ἑλένη [Κύπρος]) ἢ ἁπλῶς, γιὰ νὰ εὐεργετήσουν τοὺς κατοίκους τῶν νησιῶν.

---

1. Νεάρχου Κληρίδη, Μοναστήρια στὴν Κύπρο. Θρῦλοι καὶ παραδόσεις[2], Λευκωσία 1958, σ. 34. Πρβλ. τοῦ ἴδιου, Ἡ ἁγία Ἑλένη στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ στὴν Κύπρο, Λευκωσία 1958, σ. 13-14 καὶ σ. 21. Γενικώτερα βλ. τὴ μελέτη μου: Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἁγίας Ἑλένης εἰς τὴν Κύπρον, Κυπριακὸς Λόγος 12 (1980), σ. 256 κέξ. Ἂς σημειωθῆ ὅτι σφραγίδα τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ χρησιμοποιεῖται ἐναντίον τῶν δηγμάτων τῶν φιδιῶν (βλ. Κυπριανάριον, 1913 [φωτ. ἀνατ. 1978], σ. 29 [ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ ἰατροῦ Γεωργίου Ι. Σπανοπούλου] καὶ Ν. Γ. Κυριαζῆ, Δημώδης κυπριακὴ ἰατρική, Κυπριακὰ Χρονικὰ 4 [1926], σ. 28), πιστεύεται ὅτι ἀποδιώχνει τοὺς σκορπιούς (Κύπρου Χρυσάνθη, Θηριακὰ τῆς Κύπρου, Κυπριακαὶ Σπουδαὶ 4[1940], σ. 41. Βλ. καὶ σ. 45, ὅπου γηθειὰ πρὸς θεραπεία ὀφιοδήκτων μὲ ἀναφορὰ στὸν ἅγιο Λουκᾶ, ἡ ὁποία ὅμως χρησιμοποιεῖται εὐρύτερα, ὅπως φαίνεται (βλ. Armand Delatte, Anecdota Atheniensia 1, 1927, σ. 83).

Ε΄. Τὰ φίδια ἐξαφανίζονται ἢ γίνονται ἀκίνδυνα: 1. ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ προσευχή, εὐχή, εὐλογία, ἢ κατάρα τοῦ ἁγίου (Παῦλος, Χριστὸς [Κρήτη], Ἰωαννίκιος [Θάσος], Ἄνθιμος [Ἀστυπάλαια], ἱερέας [Ψαρά]) 2. ὕστερα ἀπὸ συμβουλὴ τῶν ἁγίων στοὺς κατοίκους νὰ πυρπολήσουν τὰ δάση, ὅπου βρίσκονται τὰ φίδια (Παῦλος [Κρήτη], ἁγία Ἑλένη [Κύπρος]) 3. ὕστερα ἀπὸ κατάκαυσή των κατὰ τρόπο θαυμαστὸ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐπάνω σὲ σωρὸ ἀπὸ ξύλα καὶ φρύγανα (μαθητὴς Ἰωάννη [Ἀστυπάλαια]).

Ϛ΄. Μετὰ ἀπὸ τὴν παρέμβαση τῶν ἁγίων φίδια ἢ θηρία δὲν μποροῦν πλέον νὰ ζήσουν στὰ νησιά, καὶ ἂν μεταφερθοῦν σ' αὐτά, πεθαίνουν, ἢ ὅσα ἀκόμη ὑπάρχουν, ἔχουν γίνει ἀκίνδυνα (τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν παραδόσεων).

Ζ΄. Τὸ χῶμα μερικῶν νησιῶν, μετὰ τὴν ἀπαλλαγή των ἀπὸ τὰ φίδια, χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντίδοτο κατὰ τοῦ δηλητηρίου τῶν φιδιῶν (Παξοί, Ψαρά). Οἱ θηριόδηκτοι θεραπεύονται, καὶ ἂν στρέψουν μόνο τὰ μάτια των πρὸς τὸ νησί, ποὺ εὐεργέτησαν οἱ ἅγιοι (Παξοί).

Συναφεῖς πρὸς τὶς ἑλληνικὲς παραδόσεις ὑπάρχουν, ὅπως εἴπαμε, ἀρκετὲς καὶ στοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Οἱ παραδόσεις αὐτὲς ἀναφέρονται ἐπίσης στὸν Ἀπόστολο Παῦλο ἀλλὰ καὶ σὲ ἁγίους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ εἰδικώτερα θέματά των καὶ ἡ δομή των γενικὰ εἶναι συναφῆ μὲ τὰ θέματα καὶ τὴ δομὴ τῶν νεοελληνικῶν παραδόσεων.

Παραθέτω ἐδῶ μερικὲς μόνο ἀπὸ τὶς παραδόσεις αὐτές, γιατὶ τὸ σχετικὸ ὑλικὸ ἔχει ἤδη συγκεντρωθῆ σὲ μελέτες ξένων ἐρευνητῶν[1].

Ὁ ἅγιος Hilaire τοῦ Poitiers, ὅταν κάποτε ἔφθασε στὸ νησὶ Gallinarie τῆς ἰταλικῆς Ριβιέρας, τὸ βρῆκε γεμάτο ἀπὸ φίδια. Τὰ φίδια ἐξαφανίσθηκαν μόλις πλησίασε ὁ ἅγιος. Αὐτὸς ἔμπηξε στὸ μέσο τοῦ νησιοῦ ξύλινο στῦλο καὶ διέταξε τὰ φίδια νὰ μὴ περάσουν πιὰ τὸ ὅριο αὐτό.

Ὁ ἅγιος Ὀνορᾶτος χρησιμοποίησε ἕνα πιὸ δραστικὸ μέσο. Ὅταν ἔφθασε σὲ νησὶ τῆς γαλλικῆς Ριβιέρας καὶ τὸ βρῆκε γεμάτο ἀπὸ φαρμακερὰ φίδια, ἐπικαλέσθηκε τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὁπότε ἡ θάλασσα πλημμύρισε τὸ νησὶ καὶ ἔπνιξε

---

1. Βλ. κυρίως: Alexander H. Krappe, St. Patrick and the snakes, Traditio, Studies in ancient and medieval history, thought and religion, 5 (1947), σ. 323 κέξ.· Alfons A. Barb, Der Heilige und die Schlangen, Mitteilung der Anthropologischen Gesellschaft in Wien 82 (1953), σ. 1 κέξ. καὶ Robert Wildhaber, Beda Venerabilis and the snakes, Folklore Today, τιμ. τόμος Dorson, 1976, σ. 497 κέξ.

τὰ φίδια. Ὅταν ὑποχώρησαν τὰ νερά, ἵδρυσε ἐκεῖ τὸ μοναστήρι του. Ἀπὸ τότε δὲν ὑπάρχουν στὸ νησὶ ἑρπετὰ οὔτε ἄλλα δηλητηριώδη ζῶα.

Ὁ ἅγιος Maudés ζήτησε ἀπὸ τὸ Θεὸ ὡς ἰδιαίτερη χάρη, ἡ γῆ τοῦ νησιοῦ Maudés στὴ βόρεια ἀκτὴ τῆς Βρεττανίας νὰ ἔχη τὸ προνόμιο νὰ εἶναι στὸ διηνεκὲς ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὰ φίδια. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ ἔλλειψη αὐτῶν τῶν ζώων ἀπὸ τὸ νησὶ καὶ τὸ ὅτι λίγο χῶμα τοῦ τόπου, ἀρκεῖ, γιὰ νὰ τὰ σκοτώση[1].

Πολὺ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παράδοση γιὰ τὸν ἅγιο Πατρίκιο, ποὺ ἀπάλλαξε τὴν Ἰρλανδία ἀπὸ τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ φαρμακερὰ φίδια. Οὔτε ἑρπετὰ ὑπάρχουν ἀπὸ τότε στὸ νησὶ οὔτε δηλητηριώδη φίδια μποροῦν νὰ ζήσουν ἐκεῖ. Γιατὶ καὶ μόνο ἡ ὀσμὴ τοῦ ἀέρα τῆς γῆς θανατώνει κάθε ἑρπετό, ποὺ θὰ πλησιάση τὸ νησί. Ἐπίσης ὅλα τὰ πράγματα στὸ νησὶ εἶναι ἀντίδοτα στὸ δηλητήριο τῶν φιδιῶν.

Ἡ παράδοση αὐτὴ εἶναι γνωστὴ στὴν Ἰρλανδία ἀπὸ τὸ 731, ἀφοῦ περιλήφθηκε στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους τοῦ Beda Venerabilis. Ἀπὸ τότε μνημονεύεται σὲ δημοσιεύματα τοῦ 12ου καὶ 13ου αἰ. Τέλος περιλήφθηκε στὴν περίφημη Legenda aurea τοῦ Jacobus de Voragine, ποὺ γράφτηκε τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 13ου αἰ· στὴ λατινικὴ γλῶσσα καὶ μεταφράστηκε σύντομα σὲ πολλὲς εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες. Ἐπειδὴ τὸ βιβλίο αὐτὸ διαβαζόταν εὐρύτατα ἀπὸ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαούς, συνετέλεσε πολύ, ὅπως φαίνεται, στὴ διάδοση πολλῶν θρησκευτικῶν ἰδίως παραδόσεων[2], ὅπως ἡ παραπάνω, ἀπὸ τὴν ὁποία δημιουργήθηκε καὶ σχετικὸς εἰκονογραφικὸς τύπος τοῦ ἁγίου[3].

Γενικὰ τὸ ὑλικὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν παραδόσεων προέρχεται ἀπὸ νησιὰ τῆς δυτικῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τὴν Ἰρλανδία πρὸς βορρᾶ καὶ ἀκόμη βορειότερα. Σπανιώτατα προέρχονται οἱ παραδόσεις ἀπὸ χερσονήσους ἢ ὁπωσδήποτε ἀπομονωμένους τόπους καὶ ποτὲ ἀπὸ ἠπειρωτικὰ διαμερίσματα τῶν χωρῶν, στὶς ὁποῖες ἀνήκουν[4]. Σχετικὰ παρατηρεῖ πολὺ σύντομα ὁ Sébillot ὅτι νησιὰ εἶναι

---

1. Τὶς παραδόσεις αὐτὲς καθὼς καὶ ἄλλες γαλλικὲς βλ. στὸν Paul Sébillot, Le folk-lore de France 2, 1905, σ. 81-82· 3, 1906, σ. 262. Πρβλ. καὶ Robert Wildhaber, ὅ. π., σ. 500.

2. Βλ. Robert Wildhaber, ὅ. π., σ. 497-498.

3. Βλ. Alfons A. Barb, ὅ. π., σ. 13.

4. Ὁ περιγγητὴς Juan Ceverio de Vera, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τὴν Κρήτη τὸ 1595 ἐξετάζει συγκριτικὰ τὸ νησὶ μὲ τὶς Καναρίους νήσους καὶ ἀναφέρει ὅτι καὶ στὰ δύο δὲν ὑπάρχουν δηλητηριώδη ζῶα (βλ. στοῦ Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ. π., σ. 65). Τὸ θέμα αὐτὸ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν νησιῶν (ἢ χερσονήσων) ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη ἑρπετὰ ὄχι ἀπὸ ἁγίους ἀλλὰ ἀπὸ εὐφυεῖς ἄνδρες ἢ γυναῖκες εἶναι διαδεδομένο στὰ δανικὰ νησιὰ (βλ. Chr. Blinkenberg, Rhodische Urvölker, Hermes 50 [1915], σ. 290) κ. ἀ.

τὰ καταφύγια μερικῶν ἐπικινδύνων ζώων. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ νησιὰ ἔχουν ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ τὸν κίνδυνο κάτω ἀπὸ θαυμαστὲς συνθῆκες, ὑπάρχουν δὲ καὶ πολλά, ὅπου τὰ ζῶα αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν[1].

Τὸ θέμα ὅμως ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἑρμηνεία καὶ μάλιστα ἱστορική. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ μόνο τὸ σχετικὸ ὑλικὸ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, τόσο τὸ σύγχρονο ὅσο καὶ τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὴν ἀρχαία γραμματεία, μὲ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ποικιλία του —τὸ ὁποῖο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγνοοῦν οἱ ξένοι ἐρευνητὲς—μπορεῖ, ὅπως πιστεύω, νὰ τὸ διαφωτίση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς νεοελληνικὲς παραδόσεις, ποὺ ἔχουν ἤδη παρατεθῆ, τόσο τὰ ὀνόματα, ποὺ ἔχουν καμμιὰ φορὰ ἀποδοθῆ σὲ μερικὰ νησιά, ὅσο καὶ συναφεῖς διηγήσεις, ποὺ σχετίζονται μ' αὐτά, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὰ γιὰ τὶς ὑπάρχουσες σχετικὲς ἀντιλήψεις.

Συγκεκριμένα ἡ Τῆνος, σύμφωνα μὲ μιὰ νεώτερη παράδοση, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀπηχῆ μιὰ ὅμοια ἀρχαία, λέγεται καὶ *Φιδοῦσσα*, «γιατ' εἶχε πολλὰ φίδια»[2]. Τὸ νησὶ ἦταν ἀκατοίκητο «κ' εἶχε μεγάλα ρουμάνια καὶ πολλὰ θηρία...». Δύο βασιλόπουλα ποὺ ἐξορίσθηκαν σ' αὐτὸ «ἠβάλαν φωτιὰ στὰ ρουμάνια, κι ὅσο καιγόνταν τὰ ρουμάνια, τὰ φίδια ἠσφυρίζαν κ' ἠφεῦγαν στὰ βουνά»[3].

Φιδοῦσσα ἐπίσης λέγεται μικρὸ νησὶ κοντὰ στὴν Ἀστυπάλαια[4].

Ὁ τύπος *Φιδονήσι* εἶναι γνωστὸς ὡς τοπωνύμιο[5] καὶ δηλώνει νησὶ γεμάτο ἀπὸ φίδια. Ἔτσι *Φιδονήσια* λέγονται δύο νησιά, ποὺ βρίσκονται ἀνατολικὰ τοῦ νοτίου ἄκρου τοῦ μικροῦ νησιοῦ Διακόφτι τῶν Κυθήρων[6]. *Φιδονήσ'*, ὀνομάζεται τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ δύο νησιά, ποὺ βρίσκεται στὸ στόμιο τοῦ ὅρμου τῆς Νέας Ἡρα-

---

1. Ὅ. π., σ. 81.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, σ. 29, ἀρ. 44.

3. Ὅ. π., σ. 28-29, ἀρ. 44· 2, σ. 691-692.

4. Konstantin Amantos, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen. Beitrag zur neugriechischen Ortsnamenforschung, München 1903, σ. 15 (= †Κωνσταντίνου Ι. Ἀμάντου, Γλωσσικὰ μελετήματα, ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 22 [«Ἀθηνᾶ», Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, Σειρὰ διατριβῶν καὶ μελετημάτων 2]), πρβλ. καὶ Κέντρ. Συντ. Ἱστ. Λεξ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, χφ. 690α, σ. 142 (Ἐφιδοῦσα, ἡ), ὡς καὶ τὸ ἄρθρ. «Ἀστυπάλαια, ἐχθρὰ τοῖς ὄφεσι», ὅ. π., σ. 4.

5. Γ. Ν. Χατζιδάκι, MNE 2, σ. 181.

6. Κωνστ. Ν. Παπαμιχαλοπούλου - Γεωργίου Ι. Κριτσᾶ, Αἱ ἑλληνικαὶ νῆσοι, ἐν Ἀθήναις 1911, σ. 121. Πρβλ. καὶ σ. 116, καθὼς καὶ Κυθηρ. Ἐπετ. 1 (1909), σ. 8.

κλίτσας[1]. *Φιδονήσι* ὀνομάζεται καὶ τὸ νησὶ Λεύκη ἢ Λευκὴ ἢ 'Αχιλλέως νῆσος τῶν 'Αρχαίων[2].

Τέλος *Φιδόνησα* ὠνόμαζαν καὶ τὰ νησιὰ 'Οθωνοὶ Κερκύρας. «Οἱ πειραταὶ ὅταν ἤρθανε ἐδῶ, εὑρήκανε τόσα φίδια, πού δὲν μπορούσανε νὰ σταθοῦνε σὲ τσαντήρι»[3].

'Ο Buodelmonti, χρησιμοποιώντας πιθανῶς παλαιότερή του πηγή, παράγει τὸ ὄνομα τοῦ νησιοῦ τῶν Κυκλάδων 'Ανάφης (φέρεται μὲ τὸν τύπο 'Αναφιὸς) ἀπὸ τὸ α στερητικὸ καὶ ὄφις. «Πρὸς ἄρκτον καὶ ἡ καλουμένη 'Αναφιός», γράφει, «νῆσός ἐστιν, ἥτις ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχειν ὄφεις ταύτης ἔτυχε τῆς ἐπωνυμίας, ἀπὸ τοῦ α στερητικοῦ μορίου δηλονότι καὶ τοῦ ὄφις». Καὶ προσθέτει: «οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐάν τις εἰς ταύτην ὄφιν κομίσῃ τις, εὐθὺς θνήσκει· καὶ τὸ δὴ μέγιστον ὡς εἰ χοῦν κομίσῃ τις ἐντεῦθεν ἀλλαχοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ κύκλον ποιήσας θήσῃ ἐντὸς ὄφιν, ἀπόλλυται εὐθύς»[4].

'Ο ἴδιος περιηγητὴς γράφει γιὰ τὴν Κεφαλληνία: «Εὑρίσκονται δὲ καὶ ἀσπίδες ἐκεῖ πολλαί, ἑρπετὰ θανατηφόρα, ἄπερ, αἰσθόμενα τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος θερμότητος, ὑπνώττουσι μετ' ἀνθρώπων, μηδαμῶς αὐτοὺς βλάπτοντα»[5].

Τέλος ὁ 'Ιταλὸς λόγιος Thomaso Porcacchi (β' ἥμισυ 16ου αἰ.) γράφει γιὰ τὴ Σκῦρο ὅτι εἶναι ὀρεινὴ καὶ γεμάτη ἀπὸ δάση, ἀλλ' ἔρημη ἕνεκα τῆς πληθώρας τῶν ἀγρίων θηρίων. 'Η μαρτυρία του ὅμως δὲν θεωρεῖται ἀξιόπιστη[6].

Πλουσιώτατο εἶναι τὸ ἀντίστοιχο ὑλικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχαία γραμματεία. Ἔτσι

---

1. ΙΛ, χφ. 864, σ. 157 καὶ 124.

2. Μ ε λ ε τ ί ο υ, Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα, β' ἔκδ. ὑπὸ 'Ανθίμου Γαζῆ, ἐν Βενετίᾳ, 1807, 2, σ. 59, Κ ω ν σ τ. Ν. Π α π α μ ι χ α λ ο π ο ύ λ ο υ - Γ ε ω ρ γ ί ο υ Ι. Κ ρ ι τ σ ᾶ, ὅ. π., σ. 58.

3. ΚΛ, χφ. 2344, σ. 467 (1960).

4. B u o n d e l m o n t i (Legrand), σ. 59, ἀρ. 41. Στὸν περιηγητὴ παρατηρεῖται γενικώτερη τάση πρὸς ἐτυμολόγηση τῶν ὀνομάτων τῶν νησιῶν (βλ. στὸ ἴδιο ἔργο σ. 5, 11, 13, 19, 23, 25, 35, 37, 76 κ. ἀ.). Κατὰ τὸν Δ η μ. Π. Π α σ χ ά λ η (ἄρθρ. 'Ανάφη, ΜΕΕ (Πυρσός) 4, στ. 618) «λέγεται ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς 'Ανάφης εἶναι τοιοῦτον, ὥστε δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν ἑρπετά. Καὶ πράγματι εἶναι παρατηρημένον ὅτι εἰς τὴν 'Ανάφην δὲν ὑπάρχουν ὄφεις».

5. Ὅ. π., σ. 10, στ. 18-21.

6. Βλ. σχετικὰ Ξ ε ν ο φ ῶ ν τ ο ς 'Α. 'Α ν τ ω ν ι ά δ η, 'Η Σκῦρος στοὺς περιηγητὲς καὶ γεωγράφους (1400-1900), 'Αθήνα 1977, σ. 57-58 ('Αρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, παράρτημα τοῦ ΚΑ' τόμου). Κατὰ προφορικὲς πληροφορίες μου ἀπὸ τοὺς Σκυριανοὺς βοσκοὺς Γ. καὶ Μαντζ. Φτούλη ὑπάρχουν στὴ Σκῦρο πολλὰ φίδια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εἶναι δηλητηριώδη... τὰ ἔχουν δέσει κάποια γριὰ ἢ κάποιος ἄλλος. Τὰ φίδια ὅμως ἔχουν λιγοστέψει, γιατὶ ἔχουν βάλει φωτιὰ στὰ δάση.

μερικὰ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ προσέλαβαν τὴν ὀνομασία *'Οφιοῦσσα*[1], κτ.ὅ., στὰ ἴδια δὲ νησιὰ ἢ καὶ σὲ ἄλλα περιφερόνταν διηγήσεις γιὰ τὴν ὕπαρξη στὸ ἔδαφός των πολλῶν φιδιῶν. Συγκεκριμένα *'Οφιοῦσσα* ὠνομάσθηκε:

1. Ἡ Ρόδος, πρὶν μάλιστα πάρη τὸ σημερινό της ὄνομα[2], *«διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὄφεων»*[3]. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, *«Ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν. Ἐκαλεῖτο δὲ 'Οφιοῦσσα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐνόντων ὄφεων»*[4].

2. Ἡ Τῆνος[5]. Ἀλλιῶς καὶ *'Οφιόεσσα*, παραδιδόταν δὲ ὅτι οἱ ὄφεις τοῦ νησιοῦ *«πικροὶ γίγνονται»*, οἱ *«σκορπίοι δεινοὶ»* κτλ.[6] Ἡ ἔκφραση *«Τήνια κακὰ»* χρησιμοποιοῦνταν παροιμιακὰ *«ἐπὶ τῶν ἄγαν δυσχερῶν· ὅτι ἐν Τήνῳ τῇ νήσῳ ὄφεις πικροί»*[7]. *«Τηνία»* δὲ κατὰ τὸν Ἡσύχιο λεγόταν ἡ ἔχιδνα[8].

3. Ἡ Κύθνος[9].

4. Τὸ νησὶ Formentera στὴ νότια ἀκτὴ τῆς Ἱσπανίας, ἡ μικρότερη ἀπὸ τὶς δύο Πιτυοῦσες[10].

5. Μικρὸ νησὶ κοντὰ στὴν Κρήτη[11], πιθανῶς μπροστὰ ἀπὸ τὸν κόλπο Καλοὶ Λιμένες[12].

---

1. Βλ. κυρίως Pape-Benseler, Wörterbuch der griechischen Eigennamen, 1884, λ. Ὀφίουσα, καθὼς καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ὀνόματα τῶν νησιῶν, Pauly-Wissowa, RE XVIII, 1 (1939), στ. 663-665, λ. Ophiusa, Ophiussa.

2. Στράβ., Γεωγρ. 14, 2, 7 (653 [σ. 912 Meineke]), Στέφ. Βυζ., λ. Ρόδος, Plin., Nat. hist. 5, 132 (Ian-Mayhoff), Εὐσταθίου, Ὑπομνήματα εἰς Διονύσιον τὸν περιηγητήν, στ. 504 (Bernhardy 1, σ. 197). Πρβλ. καὶ Ὑγίν., Ἀστρον. 2, 14.

3. Ἡσύχ., λ. Ρόδος (Latte).

4. Ἡρακλ., Περὶ πολιτειῶν 33 (FHG 2,222, Müller). Ἔτσι ἀναφέρεται ἡ Ρόδος ἀπὸ διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, Ἕλληνες καὶ Λατίνους, ὅπως οἱ Εὐσέβιος, Ὀρόσιος, Ἱερώνυμος, Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος καὶ Beda Venerabilis (βλ. Ioannis Meursi, ὅ. π., Rhodus, sive, De illius insulae, atque urbis, rebus memoratu dignis, σ. 4-5· πρβλ. καὶ Chr. Blinkenberg, ὅ. π., σ 298).

5. Στέφ. Βυζ., λ. Τῆνος, Plin. Nat. hist. 4, 65.

6. Βλ. πρόχειρα στοῦ Ν. Γ. Πολίτη, Παραδόσεις 2, σ. 691-692.

7. Βλ. Διογεν. III, 78, στὸ Corp. Paroem. Graec. (CPG) II, 49 μαζὶ μὲ τὶς σημειώσεις ἀπὸ τοὺς ἐκδότες Leutsch καὶ Schneidewin.

8. Ἡσύχ., λ.

9. Ἀριστοτ., Ἀποσπ. 522 (Rose), Στέφ. Βυζ., λ. Κύθνος.

10. Στράβ., Γεωγρ. 3, 5, 1 (167 [σ. 227 Meineke]), Κλαυδ. Πτολ., Γεωγραφικῆς Ὑφηγήσεως 2, 6, 77 (Nobbe), Plin., Nat. hist. 3, 78.

11. Plin., Nat. hist. 4, 61.

12. Pauly-Wissowa, RE., ὅ. π., στ. 663.

6. Ἡ Χίος[1].

7. Νησὶ στὴν Προποντίδα νότια τῆς Κυζίκου[2].

Ἡ Κύπρος ὠνομάσθηκε *Ophiusia arva*[3] καὶ *Ὀφιώδης*[4].

Ὀφιώδης ὠνομάσθηκε ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους νησὶ στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα μάλιστα *«ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ἣν ἠλευθέρωσε τῶν ἑρπετῶν ὁ βασιλεύς, ἅμα καὶ διὰ τὰς φθορὰς τῶν προσορμιζομένων ἀνθρώπων τὰς ἐκ τῶν θηρίων»*[5]. Γιὰ τὸ ἴδιο νησὶ μᾶς παραδίδει ὁ Διόδωρος ὅτι *«τὸ μὲν παλαιὸν ὑπῆρχε πλήρης παντοδαπῶν καὶ φοβερῶν ἑρπετῶν, ἀφ' ὧν καὶ ταύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας* (ἐνν. Ὀφιώδης), *ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βασιλέων οὕτως ἐξημερώθη φιλοτίμως ὥστε μηδὲν ἔτι κατ' αὐτὴν ὁρᾶσθαι τῶν προϋπαρξάντων ζῴων»*[6] Παρόμοια ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀγαθαρχίδης[7].

Τέλος τὸ ὄνομα τῶν νησιῶν Ἐχινάδων ἔχει ἐτυμολογηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπὸ τὸ *«ὅτι ἔχεις πολλοί εἰσιν ἐν αὐταῖς»*[8], ὅπως ἀναφέρεται στὰ σχόλια στὸ Διονύσιο τὸν περιηγητὴ (ποὺ ἔζησε στοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου ἢ μετὰ τὸν Νέρωνα).

Ἀρκετὲς ἀκόμη εἰδήσεις (ὄχι ὀνομασίες) σχετικὲς μὲ τὸ θέμα μας ἀναφέρονται σὲ διάφορα νησιά, ὅπως ὑποδηλώθηκε, καὶ μάλιστα στὴν Κρήτη.

Τὰ χωρία τῶν Ἀρχαίων γιὰ τὴν Κρήτη, ποὺ παραθέτει καὶ ἐξετάζει ὁ Πλατάκης στὴν προαναφερθεῖσα μελέτη του, τὰ κατατάσσει στὰ ἀναφερόμενα: α') σὲ θηρία καὶ σαρκοβόρα ζῶα β') σὲ δηλητηριώδη καὶ ἐπιβλαβῆ ζῶα καὶ γ') στὰ εἰσαγόμενα ἀπ' ἔξω ζῶα. Τέλος ἐξετάζει τὶς σχετικὲς ἀρχαῖες καὶ νεώτερες παραδόσεις.

Γιὰ τὴ σχέση τῶν ἀρχαίων παραδόσεων μεταξύ των καὶ μὲ τὶς νεώτερες θὰ

---

1. *«Αὕτη ἡ Χίος εἶχε πλεῖστα ἑρπετά, ὡς καὶ διὰ τὸ πολύθηρον αὐτὴν εἶναι Ὀφιοῦσ⟨σ⟩αν κληθῆναι»* (Σχόλια στὰ Ἀράτου, Φαινόμενα, στ. 636 [ἔκδ. Ern. Maass, σ. 461]).

2. Κλαυδ. Πτολ., Γεωγραφικῆς Ὑφηγήσεως 3, 10, 16, Στέφ. Βυζ., λ. Βέσβικος, Plin., Nat. hist. 5, 151.

3. Ovid., Met. 10, 229.

4. Νικαίνετος, στοῦ Παρθενίου, Περὶ ἐρωτικῶν παθημάτων 11, 1, πρβλ. καὶ Κυριάκου Χατζηϊωάννου, Ἡ ἀρχαία Κύπρος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς 2,1973, σ. 310 καθὼς καὶ Ioannis Meursi, ὅ. π. Cyprus, sive, De illius insulae rebus, et antiquitatibus, σ. 8.

5. Στράβ., Γεωγρ. 16, 4, 6 (770) (Loeb.). Βλ. καὶ Pauly-Wissowa, RE ὅ. π., στ. 643.

6. Διοδ. Σικ., Βιβλ. 3, 39, 4.

7. Φωτίου, Βιβλ. VII, σ. 178, § 82 (R. Henry, Budé).

8. Βλ. Σχόλια στὸν Διονύσιο, Geogr. Gr. Min. 2, σ. 448, στ. 24-25 (Müller).

γίνη λόγος παρακάτω. Γιὰ τὶς εἰδήσεις γενικὰ παρατηρῶ ὅτι ἐκεῖνο πού ἐδῶ ἐνδιαφέρει εἶναι ὄχι τόσο, ἂν σ' αὐτὲς γίνεται λόγος γιὰ ἑρπετά, ἐπιβλαβῆ ζῶα ἢ θηρία, γιατὶ ὁ διαχωρισμὸς δὲν εἶναι ξεκαθαρισμένος, ὅσο τὰ εἰδικώτερα θέματά των (μοτίβα). Τὰ θέματα αὐτὰ εἶναι βασικὰ τρία : α') Ἄγρια, σαρκοβόρα καὶ γενικώτερα ἐπιβλαβῆ ζῶα (ἀρκοῦδες, λύκοι κλπ.), δὲν ὑπάρχουν στὸ νησὶ (Ψευδο-Ἀριστοτέλης, Διόδωρος Σικελιώτης, Αἰλιανός, Ἀντίγονος Καρύστιος, Πλίνιος κ.ἄ.)[1]. β') Ἡ ἀνυπαρξία των ὀφείλεται σὲ εὐεργεσία τοῦ Ἡρακλῆ ἢ τοῦ Δία (Διόδωρος Σικελιώτης, Αἰλιανός). γ') Ἂν τὰ ζῶα αὐτὰ εἰσαχθοῦν στὴν Κρήτη, δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν. Σύμφωνα μὲ τὸν Αἰλιανὸ μάλιστα *«εἰ δὲ ἐπὶ πείρᾳ τις ἢ ἐλέγχῳ τῆς ἐκ Διὸς χάριτος τῶν ὀθνείων τι εἰσαγάγοι, τὸ δὲ ἐπιψαῦσαν μόνον τῆς γῆς ἀπόλλυσθαι»*[2].

Ἔξω ἀπὸ τὴν Κρήτη, γιὰ τὴν Ἀστυπάλαια παραδίδεται ὅτι σ' αὐτὴν *«ὄφεις οὐ γίνονται»*[3] καὶ ὅτι *«Ἀριστοτέλης ὄφεσιν ἐχθρὰν εἶναι τὴν Ἀστυπαλαιέων γῆν λέγει»*[4].

Στὴ Σαρδινία, κατὰ τὸν Παυσανία, *«ὄφεις δὲ οὔτε οἱ ἐπὶ συμφορᾷ τῇ ἀνθρώπων οὔτε ὅσον ἀνώλεθρον αὐτῶν, οὐδὲ οἱ λύκοι τρέφεσθαι πεφύκασιν»*[5].

Ὁ Εὐφορίων (3ος αἰ. π.Χ.) *«λέγει τὴν Σάμον ἐν τοῖς παλαιτάτοις χρόνοις ἐρήμην γενέσθαι· φανῆναι γὰρ ἐν αὐτῇ θηρία μεγέθει μὲν μέγιστα, ἄγρια δέ, καὶ προσπελάσαι τῳ δεινά, καλεῖσθαί γε μὴν νηάδας. ἅπερ οὖν καὶ μόνῃ τῇ βοῇ ρηγνύναι τὴν γῆν. παροιμίαν οὖν ἐν τῇ Σάμῳ διαρρεῖν τὴν λέγουσαν «μεῖζον βοᾷ τῶν νηάδων». ὀστᾶ δὲ ἔτι καὶ νῦν αὐτῶν δείκνυσθαι μεγάλα ὁ αὐτός φησι»*[6].

Καὶ τὸ μικρὸ νησὶ Φάρος, πού βρίσκεται μπροστὰ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, *«πάλαι ἐπεπλήρωτο ὄφεων πολλῶν τε καὶ διαφόρων»*, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀργότερα ἀπαλλάχθηκε[7] (βλ. καὶ παρακάτω, σ. 34).

Τέλος ὁ Solinus γράφει γιὰ τὴν Ἰρλανδία: Illic nullus anguis, avis rara, gens inhospita et bellicosa . . . nam cum ipsa nullo serpatur angue, asportata inde terra quoquo gentium invecta sit angues necat[8].

---

1. Βλ. τὶς ἀκριβεῖς παραπομπὲς καὶ τὰ κείμενα στὴ μελέτη τοῦ Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ. π.
2. Αἰλ., Περὶ ζῴων 5, 2 (Loeb).
3. Ἀντίγ. Καρύστ. 11 (σ. 36, Giannini)
4. Αἰλ., Περὶ ζῴων 5, 8.
5. Παυσ. 10, 17, 12.
6. Βλ. στὸν Αἰλ., Περὶ ζῴων 17, 28. Ιρβλ. σχετικὰ Ἡρακλείδου, Περὶ πολιτειῶν 10 (FHG 2, 215, Müller), Λεξ. Σοῦδα, στὸ λ. νῆϊς, λεξ. Φωτίου, λ. νῆϊς (Naber, σ. 312) καὶ παροιμ. Ἀποστόλ. IX, 51 (CPG II, σ. 473).
7. Αἰλ., Περὶ ζῴων 9, 21. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Τῶν περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν 8, 28 [607a]) *«περὶ μὲν Φάρον καὶ ἄλλους τόπους οἱ σκορπίοι οὐ χαλεποί»*.
8. Sol., Coll. 22, 2 καὶ 8.

Σχετικὰ τώρα μὲ τὶς ἄλλες ἀρχαῖες εἰδήσεις, ποὺ ἔχουν τὸν τύπο παραδόσεων, καὶ ποὺ εἶναι πιὸ κοντὰ στὴ μορφὴ καὶ στὰ μοτίβα μὲ τὶς σημερινές, ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ παράδοση τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτη γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς Κρήτης ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ, μὲ τὴν ὁποία ἐσχέτισε ὁ Πολίτης τὴ νεώτερη παράδοση γιὰ τὸν Παῦλο, δὲν εἶναι ἡ μοναδική. Τὴν ἐξαφάνιση τῶν ζώων ἀπὸ τὸ νησὶ ἀποδίδει ὁ Αἰλιανός, ποὺ στηρίζεται σὲ παλαιότερές του πηγές, ὄχι, ὅπως ὑποδηλώθηκε, στὸν Ἡρακλῆ ἀλλὰ στὸ Δία: *«Πυνθάνομαι δὲ ἔγωγε λόγους Κρῆτας ᾄδειν καὶ διδάσκειν ἐκεῖνα πρὸς τοῖς ἤδη διηνυσμένοις. δῶρον λαβεῖν τὴν γῆν τὴν Κρητικὴν ἐκ Διός, οἷα δήπου τροφὸν καὶ τὴν κρύψιν τὴν ὑμνουμένην ἀποκρύψασαν αὐτόν, ἐλευθέραν εἶναι θηρίου πονηροῦ καὶ ἐπὶ λύμῃ γεγενημένου παντός, καὶ μήτε αὐτὴν τίκτειν μήτε ἔξωθεν κομισθὲν τρέφειν. καὶ τὴν μὲν ἀποδείκνυσθαι τοῦ δώρου τὴν ἰσχύν· τῶν γάρ τοι προειρημένων ἄγονον εἶναι· εἰ δὲ ἐπὶ πείρᾳ τις ἢ ἐλέγχῳ τῆς ἐκ Διὸς χάριτος τῶν ὀθνείων τι εἰσαγάγοι, τὸ δὲ ἐπιψαῦσαν μόνον τῆς γῆς ἀπόλλυσθαι»*[1].

Στοὺς Ἀρχαίους ὅμως ἦταν γνωστὴ καὶ ἄλλη συναφὴς διήγηση, ὁ χιακὸς μῦθος γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ὠρίωνος. Ὅπως χαρακτηριστικὰ παραδίδεται στὰ σχόλια στὰ Φαινόμενα τοῦ Ἀράτου: *«Οἰνοπίων, ὁ Διονύσου καὶ Ἀριάδνης παῖς, ἐν Χίῳ τῇ νήσῳ ᾤκει ταύτης βασιλεύων. αὕτη ἡ Χίος εἶχε πλεῖστα ἑρπετά, ὡς καὶ διὰ τὸ πολύθηρον αὐτὴν εἶναι Ὀφιοῦσ(σ)αν κληθῆναι. πρὸς χάριν τοίνυν Οἰνοπίωνος ἦλθεν ἀπὸ Βοιωτίας ὁ Ὠρίων ἄριστος ὢν κυνηγός, ὅπως καθάρῃ τὴν νῆσον. ἔχων δὲ σὺν αὐτῷ τὴν Ἄρτεμιν κυνηγοῦσαν ἀκόσμως ἐβιάζετο. ἣ δὲ κολώνην τῆς νήσου ἐποίησε διαρραγῆναι καὶ ἀναδοθῆναι τὸν Σκορπίον, ὑφ' οὗ ὁ Ὠρίων πληγεὶς ἀπώλετο. καὶ κατηστερίσθη καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Σκορπίος. ὥσπερ δὲ ⟨ἐν γῇ⟩, καὶ ἐν οὐρανῷ δε-*

---

1. Αἰλ., Περὶ ζώων 5, 2. Ὁ Αἰλιανὸς συνεχίζοντας γράφει: *«οὐκοῦν τοὺς θηρῶντας τοὺς ὄφεις ἐν τῇ πλησίον Λιβύῃ τοιαῦτα παλαμᾶσθαι. ἡμερώσαντες ἄγουσιν ἐς θαῦμα οἵδε οἱ γόητες τῶν δακετῶν θηρίων πολλά, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπάγονται φόρτον γῆς τῆς Λιβύσσης σφίσι τὸ ἀρκοῦν ἐς τὴν χρείαν... ἐς τὴν νῆσον τὴν προειρημένην ὅταν ἀφίκωνται, ο πρότερον κατατίθενται τὰ ζῷα, πρὶν ἢ ὑποσπεῖραι τὴν ξένην γῆν ἣν ἐπάγονται. καὶ ἐπὶ τούτοις ἀθροίζουσι τὰ πλήθη, καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἀνοήτους τε καὶ πολλοὺς ἐκπλήττουσιν. ἕως μὲν οὖν ἕκαστον αὐτῶν κατὰ χώραν μένει συνεσπειραμένον τε καὶ ἱδρυμένον, καὶ ἐπανίσταται μέν, οὐ μὴν ὑπερβάλλει τὴν οἰκείαν κόνιν καὶ σύντροφον, ἐς τοσοῦτον ζῇ. ἐὰν δὲ ἐκφοιτήσῃ ἐς τὴν ὀθνείαν καὶ ἑαυτῷ ξένην γῆν τὴν ἐχθαίρουσαν αὐτῷ, ἀποθνήσκει, καὶ εἰκότως»*. Βλ. τὸ κείμενο καὶ στὴ μελέτη τοῦ Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ.π., σ. 66-67 καὶ 68. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὸ Διόδωρο (ὅ.π.) ὁ Ἡρακλῆς *«ταῦτα δ' ἔπραξεν ἀποσεμνύνων τὴν νῆσον, ἐν ᾗ μυθολογοῦσι καὶ γενέσθαι καὶ τραφῆναι τὸν Δία»*.

δοικὼς αὐτὸν ὁ 'Ωρίων ἀεὶ φεύγει. καὶ ὅτε ἐκεῖνος ἀνατέλλει, ὁ 'Ωρίων δύνει, ὅτε δὲ δύνει ὁ Σκορπίος, ὁ 'Ωρίων ἀνατέλλει»[1].

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ἐδῶ ὅτι, ὅπως παραδίδουν πολλοὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχικὴ μορφὴ τοῦ μύθου ὁ 'Ωρίων κυνηγοῦσε κάποτε μὲ τὴν Ἄρτεμη καὶ τὴν Λητὼ ὄχι στὴ Χίο ἀλλὰ στὴν Κρήτη. Ἐπειδὴ δὲ σκότωσε ὅλα τὰ ἄγρια ζῶα, θύμωσε ἡ Γαῖα, καὶ ἔβγαλε ἀπὸ τὰ σπλάγχνα της τὸν Σκορπίον, ποὺ σκότωσε μὲ τὴ σειρά του τὸν 'Ωρίωνα[2]. Πρόκειται δηλ. γιὰ ἄλλο ἀρχαῖο κρητικὸ μῦθο, ποὺ σχετίζεται ὁπωσδήποτε μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς Κρήτης ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ μῦθο γιὰ τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸ Δία.

Μεγαλύτερη ὅμως σπουδαιότητα γιὰ τὴν περίπτωσή μας ἔχει ἄλλος σχετικὸς ἀρχαῖος μῦθος, τὸν ὁποῖο, ὅπως καὶ τὸν προηγούμενο γιὰ τὸν 'Ωρίωνα, δὲν ἐπρόσεξαν ὅλοι οἱ παραπάνω ἐρευνητὲς τοῦ θέματος ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, ὁ μῦθος δηλ. τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ρόδου ἀπὸ τὰ φίδια, ἀπὸ τὸν Φόρβαντα. Ὅπως παραδίδει συγκεκριμένα ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ποὺ ἀντλεῖ ἀπὸ ροδιακὲς πηγές:

«Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Ῥοδίας γῆς ἀνείσης ὄφεις ὑπερμεγέθεις συνέβη πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων ὑπὸ τῶν ὄφεων διαφθαρῆναι· διόπερ οἱ περιλειφθέντες ἔπεμψαν εἰς Δῆλον τοὺς ἐπερωτήσοντας τὸν θεὸν περὶ τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς. τοῦ δ' Ἀπόλλωνος προστάξαντος αὐτοῖς παραλαβεῖν Φόρβαντα μετὰ τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ, καὶ μετὰ τούτων κατοικεῖν τὴν Ῥόδον· οὗτος δ' ἦν υἱὸς μὲν Λαπίθου, διέτριβε δὲ περὶ Θετταλίαν μετὰ πλειόνων, ζητῶν χώραν εἰς κατοίκησιν· τῶν δὲ Ῥοδίων μεταπεμψαμένων αὐτὸν κατὰ τὴν μαντείαν καὶ μεταδιδόντων τῆς χώρας, ὁ μὲν Φόρβας ἀνεῖλε τοὺς ὄφεις, καὶ τὴν νῆσον ἐλευθερώσας τοῦ φόβου, κατῴκησεν ἐν τῇ Ῥοδίᾳ, γενόμενος δὲ καὶ τἄλλα ἀνὴρ ἀγαθὸς ἔσχε τιμὰς ἡρωϊκὰς μετὰ τὴν τελετήν»[3].

Παραλλαγὴ τοῦ ἴδιου μύθου ἀλλὰ μὲ ἐνδιαφέρουσες ἀποκλίσεις καὶ λεπτομέρειες παραδίδει ὁ Ρόδιος Πολύζηλος, ὅπως τουλάχιστον ἀναφέρεται στὸ ἀστρονομικὸ ἔργο τοῦ Ὑγίνου: «Polyzelos autem Rhodius hunc Phorbanta nomine demonstrat, qui Rhodiis auxilio maximo fuisse demonstratur; nam cum eorum insulam, serpentium multitudine occupatam, cives Ophiussam appellassent, et in ea multitudine ferarum draco fuisset ingenti magnitudine, qui

---

1. Σχόλια στὰ Ἀράτου, Φαινόμενα, στ. 636 (ἔκδ. Maass, σ. 461). Βλ. καὶ τὸ κείμενο τοῦ Ἀράτου (στ. 637 κέξ.).

2. Βλ. W. H. Roscher, Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie III, 1, Leipzig 1897-1902, στ. 1044.

3. Διοδ. Σικελ., Βιβλ. 5, 58.

plurimos eorum interfecisset, et patria denique deserta carere coegisset, dicitur Phorbas, Triopae filius ex Hiscilla Myrmidonis filia natus, eo tempestate delatus, omnes feras et eum draconem interfecisse. qui cum maxime Appollini dilectus esset, locatus inter sidera dicitur, ut interficiens draconem laudis et memoriae causa videretur. itaque Rhodii quotienscumque longius a litore prodeunt classe, prius sacrificant Phorbantis adventu, ut talis eventus inopinatae virtutis accidat civibus, qualis insciunt Phorbanta futurae laudis ad sidera gloriae pertulit casus»[1].

Συναφὴς ἐξ ἄλλου πρὸς τοὺς προηγουμένους θὰ μποροῦσε κατὰ κάποιο τρόπο νὰ θεωρηθῆ καὶ ὁ μῦθος γιὰ τὴ γνωστὴ ἐγκατάλειψη τοῦ Φιλοκτήτη στὴ Λῆμνο, ὅπως τουλάχιστον παραδίδεται ἀπὸ τὸ μεταγενέστερο Φιλόστρατο. Σύμφωνα μὲ τὴν παραλλαγὴ αὐτὴ τοῦ μύθου οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγκατέλειψαν ἐκεῖ τὸν ἥρωα ἐξ αἰτίας τοῦ παθήματός του *«ἔρημον τῶν θεραπευσόντων οὐδὲ ἀπερριμμένον τοῦ Ἑλληνικοῦ· πολλούς τε γὰρ τῶν Μελίβοιαν οἰκούντων ξυγκαταμεῖναι... ἰαθῆναι δὲ αὐτὸν αὐτίκα ὑπὸ τῆς Βώλου τῆς Λημνίας, εἰς ἣν λέγεται πεσεῖν ὁ Ἥφαιστος· ἡ δέ... ὕδρῳ δὲ ἰᾶται μόνον δῆγμα ἑρπετῶν»*[2].

Ἡ παραπάνω διεξοδικὴ ἔρευνα τῶν ἀρχαίων πηγῶν - στὶς ὁποῖες, ὅπως εἴδαμε, γίνεται λόγος γιὰ τὴν πίστη τῶν ἀρχαίων: α') Ὅτι πολλὰ νησιὰ ἦταν κατοικητήρια φιδιῶν καὶ ἄλλων ἀγρίων καὶ ἐπικινδύνων ζώων, σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμὸ πού τὰ ζῶα αὐτὰ νὰ ἀποτελοῦν ἀληθινὴ μάστιγα γιὰ τοὺς κατοίκους των, β') Ὅτι τελικὰ μερικὰ τουλάχιστον ἀπὸ τὰ νησιὰ ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἀπὸ ἕνα ἥρωα, πού γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸν τιμοῦν κάποτε οἱ εὐεργετηθέντες ὡς θεό, ἢ καὶ ἀπὸ ἕνα θεὸ ἀκόμη - ἔδειξε, νομίζω, ὅτι οἱ πηγὲς αὐτὲς σὲ συνδυασμὸ κάποτε μὲ τὸ

---

1. Ὑγίν., Ἀστρον. 2, 14. Γιὰ ναυάγιο τοῦ Φόρβαντος κοντὰ στὴ Ρόδο γίνεται λόγος καὶ στὸν Ἀθήναιο (Δειπν. ς', 82, στ. 262-263), λείπει ὅμως ἔστω καὶ ὑπαινιγμὸς τοῦ ἐπεισοδίου τῆς ἀπαλλαγῆς της ἀπὸ τὰ φίδια.

2. Φιλοστράτου, Ἡρωϊκὸς 306 (τ. 2, σ. 171-172, Kayser). Πρβλ. καὶ W. H. Roscher, ὅ. π., στ. 2320. Ἀπὸ τὴν παραπάνω παραλλαγὴ τοῦ μύθου λείπουν βέβαια οἱ χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες, πού θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ τὸν συνδέσωμε ἀσφαλῶς μὲ τοὺς προηγουμένους μύθους γιὰ τὸν Ἡρακλῆ, τὸ Φόρβαντα κλπ. Νομίζω ὅμως ὅτι ὑπάρχουν ἐνδείξεις, πού, ἔστω καὶ μὲ ἐπιφυλάξεις, ὁδηγοῦν σ' αὐτὴ τὴ σύνδεση. Ἔτσι ἔχομε καὶ ἐδῶ νησί, στὸ ὁποῖο ζοῦν φαρμακερὰ φίδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δαγκώνεται ἕνας ἥρωας, πού βρίσκεται ἐκεῖ. Ὁ ἥρωας αὐτὸς θεραπεύεται μὲ τὴν περίφημη λημνία γῆ, πού πιστεύθηκε ὅτι ἀπόκτησε τὴν ἰδιότητα νὰ θεραπεύη τοὺς ὀφιοδήκτους, πιθανῶς ἐπειδή, ὅπως ἀναφέρεται στὸ μῦθο, ἔπεσε ἐκεῖ ἕνας θεός, ὁ Ἥφαιστος. Ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Φιλόστρατος (ὅ.π.) *«καὶ μισθὸς τῆς συμμαχίας αὐτῷ μοῖρα τῆς Λήμνου ἐγένετο, ἣν Ἄκεσαν ὁ Φιλοκτήτης ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ ἐν Λήμνῳ ἰάθη»*.

ἐπεισόδιο τῆς δήξεως καὶ σωτηρίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴ Μάλτα κατὰ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων[1], ἔχουν ἀποτελέσει σύμφωνα μὲ ὅλες τὶς πιθανότητες τὰ πρότυπα καὶ τὴν ἀφετηρία γιὰ τὴ δημιουργία ὅλων τῶν συναφῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων παραδόσεων καὶ ἀντιλήψεων, ἑλληνικῶν καὶ ξένων. Ἀλλιῶς θὰ ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο, νὰ ὑποστηρίξη κανεὶς ὅτι οἱ μεσαιωνικὲς καὶ νεώτερες παραδόσεις καὶ ἀντιλήψεις παρὰ τὶς τόσες καταπληκτικὲς ὁμοιότητες καὶ ἀντιστοιχίες, ποὺ ἔχουν μὲ τὶς ἀρχαῖες, ἔχουν διαπλασθῆ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς τελευταῖες, χωρὶς δηλ. τὴν ἐπίδρασὴ τῆς ἀρχαίας γραμματείας. Ὅτι ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅπως δείξαμε, ὑπάρχουν νησιὰ (ὅπως ἡ Κρήτη, ἡ Ἀστυπάλαια κ.ἄ.), στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται οἱ ἴδιες παραδόσεις καὶ ἄλλες εἰδήσεις ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, ποὺ σημαίνει ὅτι ἔχομε νὰ κάμωμε ἐδῶ μὲ μιὰ ἀδιάκοπη συνέχεια καὶ παρουσία τοῦ ἴδιου βασικὰ ὑλικοῦ μὲ τὶς ἀναγκαῖες βέβαια προσαρμογὲς ἢ ἀλλοιώσεις.

Ὅτι βέβαια παραδόσεις, ποὺ πλάσθηκαν γιὰ ὡρισμένα νησιὰ στὴν ἀρχή, ἐπεκτάθηκαν ὕστερα καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα πρέπει νὰ θεωρῆται αὐτονόητο. Πρόκειται γιὰ πολὺ συνηθισμένο λαογραφικὸ φαινόμενο.

Καὶ ἄλλες ὅμως νεώτερες παραδόσεις, ἄσχετες μὲ τὶς προηγούμενες, μὲ τὴ συνάφεια καὶ τὶς ἀναλογίες ποὺ ἔχουν πρὸς τὶς ἀρχαῖες ὁδηγοῦν στὸ ἴδιο συμπέρασμα, ὅτι δηλ. εἶναι ἰσχυρὴ ἡ ἐπίδραση τῆς ἀρχαίας γραμματείας στὴ διαμόρφωση καὶ δημιουργία τῶν νεωτέρων.

Εἰδικώτερα ὁ περιηγητὴς Randolph σημειώνει, ἤδη ἀπὸ τὸ 1680 ποὺ βρισκόταν στὴν Κρήτη, τὴν πληροφορία ὅτι μερικοὶ ἀποδίδουν τὴν ἀπουσία φαρμακερῶν ζώων ἀπὸ τὸ νησὶ στὴν ποσότητα τοῦ δικτάμου, ποὺ φύεται στὸ ἔδαφός του[2].

Ἡ παράδοση αὐτὴ στηρίζεται στὴ δοξασία τῶν Ἀρχαίων, γιὰ τὴν ὁποία ἔχομε πολλὲς μαρτυρίες ἀπὸ συγγραφεῖς τῆς μετακλασσικῆς κυρίως ἐποχῆς, ὅτι τὸ φαρμακευτικὸ αὐτὸ φυτὸ μεταξὺ ἄλλων ἀποδιώχνει τὰ ἰοβόλα ζῶα, θεραπεύει τὶς πληγὲς ἀπὸ τὰ δήγματά των, ἀκόμη δὲ φονεύει τὰ ἐπικίνδυνα θηρία καὶ ἑρπετά[3].

---

1. Σημειώνω ἐδῶ τὴ λεπτομέρεια ὅτι τόσο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ὅσο καὶ ὁ Φόρβας τῆς ἀρχαίας (κατὰ τὸν Ὑγῖνο) ἐξαναγκάζονται ἔπειτα ἀπὸ ναυάγιο ἐξ αἰτίας τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν νὰ καταφύγουν, γιὰ νὰ σωθοῦν, στὴ Μάλτα καὶ Ρόδο ἀντίστοιχα.

2. Βλ. σχετικὰ στὶς μελέτες Γεωργ. Κ. Σπυριδάκη, Ἡ λαϊκὴ ἐν Κρήτῃ λατρεία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅ. π., σ. 281 καὶ Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ. π., σ. 68-69, ὅπου καὶ τὸ κείμενο τοῦ περιηγητῆ.

3. Βλ. Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ. π., ὅπου τὰ κείμενα καὶ οἱ παραπομπές.

Παρόμοια νεώτερη ἐξήγηση σχετίζεται μὲ τὴν ἀπουσία τῶν φιδιῶν ἀπὸ τὴν Ἀστυπάλαια. Εἰδικώτερα ὑπάρχει ἐδῶ ἡ δοξασία ὅτι ἡ ἐξαφάνιση αὐτὴ ἔχει προέλθει ἀπὸ ἕνα ὀφεοκτόνο βοτάνι, τὴ λαμπηδόνα[1], ποὺ ὡς θαυμαστὸ φυτὸ μὲ ἄλλες ἰδιότητες εἶναι εὐρύτερα γνωστὸ στὶς παραδόσεις καὶ δοξασίες τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἄλλων λαῶν[2].

Ἡ ἀπόδοση ὅμως τῆς ἀπουσίας τῶν φιδιῶν ἀπὸ τὰ νησιὰ στὴ δραστικὴ ἐπίδραση ὀφεοκτόνων φυτῶν δὲν εἶναι μόνο παράδοση τῶν νεωτέρων χρόνων, εἶναι καὶ τῶν ἀρχαίων. Πολὺ χαρακτηριστικὰ σχετικῶς εἶναι ὅσα παραδίδει ὁ Αἰλιανός, ποὺ στηρίζεται σὲ αἰγυπτιακὲς πηγές, γιὰ τὸ νησὶ Φάρος, ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω. *«Ἡ Φάρος ἡ νῆσος»* γράφει, *«πάλαι ἐπεπλήρωτο ὄφεων πολλῶν τε καὶ διαφόρων. Ἐπεὶ δὲ Θῶνις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς λαβὼν παρακαταθήκην τὴν Διὸς Ἑλένην (ἔδωκε δὲ αὐτὴν ἄρα καὶ περὶ τὴν ἄνω Αἴγυπτον καὶ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν πλανώμενος ὁ Μενέλεως)εἶτα ἠράσθη αὐτῆς ὁ Θῶνις, βίαν αὐτοῦ προσφέροντος τῇ Ἑλένῃ ἐς ὁμιλίαν ἀφροδίσιόν φησιν ὁ λόγος τὴν τοῦ Διὸς αὐτὰ εἰπεῖν ἕκαστα πρὸς τὴν τοῦ Θώνιδος γαμετὴν (Πολύδαμνα ἐκαλεῖτο), τὴν δὲ δείσασαν μή ποτε ἄρα ὑπερβάληται ἡ ξένη τῷ κάλλει αὐτήν, ὑπεκθέσθαι τὴν Ἑλένην ἐς Φάρον, πόαν δὲ τῶν ὄφεων τῶν ἐκεῖθι ἐχθρὰν δοῦναι, ἥσπερ οὖν αἴσθησιν λαβόντας τοὺς ὄφεις εἶτα καταδῦναι. τὴν δὲ αὐτὴν καταφυτεῦσαι καὶ χρόνῳ ἀναθῆλαι καὶ ἀφεῖναι σπέρμα ἐχθρὸν ὄφεσι, καὶ μέντοι καὶ ἐν τῇ Φάρῳ θηρίον τοιόνδε οὐκέτι γενέσθαι. κληθῆναι δὲ τὴν πόαν ἑλένιον λέγουσιν οἱ ταῦτα εἰδένα δεινοί»*[3].

Γιὰ τὸ ἑλένιον παραδίδει ὁ Διοσκορίδης *«δύναμιν δὲ ἔχει μετ' οἴνου πινομένη μία ρίζα θηριοδήκτοις βοηθεῖν»*[4].

Γιὰ τὴν ἀπουσία τῶν φιδιῶν ἀπὸ τὴν Ἀστυπάλαια ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐξήγηση. Συγκεκριμένα πιστεύεται ὅτι τὰ φίδια τοῦ νησιοῦ ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τοὺς πελαργούς, ποὺ τὰ καταβρόχθισαν[5].

Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ φαίνεται περισσότερο ὀρθολογιστική, ἂν λάβη κανεὶς ὑπ' ὄψη ὅτι οἱ πελαργοὶ εἶναι φυσικοὶ διῶκτες τῶν φιδιῶν. Σχετικὲς εἰδήσεις ἔχομε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πολὺ χαρακτηριστικὴ ὅμως εἶναι ἡ μαρτυρία γιὰ

---

1. Βλ. «Ἀστυπάλαια, ἐχθρὰ τοῖς ὄφεσι», ὅ. π., σ. 5.

2. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 2, 1904, ἀρ. 318, σ. 906-908 καὶ Μιχ. Κ. Στεφανίδου, Τὰ χρυσογόνα φυτὰ κημιὰ καὶ λαμπηδόνα, Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 197-200.

3. Αἰλ., Περὶ ζώων 9, 21.

4. Διοσκ., Περὶ ὕλ. ἰατρ. 1, 29 (Wellmann), πρβλ. Plin., Nat. hist. 21, 159. Γιὰ περισσότερα βλ. Stadler, Ἑλένιον, Pauly Wissowa RE VII, 2 (1912), στ. 2838-2840.

5. Βλ. «Ἀστυπάλαια, ἐχθρὰ τοῖς ὄφεσι», ὅ. π.

τὴν τιμὴ πού ἀπένεμαν στὴ Θεσσαλία στούς πελαργούς, ἐξ αἰτίας τῆς παραπάνω ἰδιότητάς των. Ὅπως παραδίδει ὁ Ψευδο-Ἀριστοτέλης, *«Περὶ Θετταλίαν μνημονεύουσιν ὄφεις ζῳογονηθῆναι τοσούτους ὥστε, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πελαργῶν ἀνῃροῦντο, ἐκχωρῆσαι ἂν αὐτούς. διὸ δὴ καὶ τιμῶσι τοὺς πελαργούς, καὶ κτείνειν οὐ νόμος· καὶ ἐάν τις κτείνῃ, ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γίνεται, οἷσπερ καὶ ὁ ἀνδροφόνος»*[1].

Ἡ φυσικὴ ὅμως αὐτὴ ἰδιότητα τῶν πελαργῶν νὰ καταδιώκουν τὰ φίδια φαίνεται ὅτι ἔχει συνδεθῆ καὶ μὲ ἀρχαῖο αἰτιολογικὸ μῦθο, μὲ τὸν ὁποῖο αἰτιολογεῖται ἡ ἀπουσία φιδιῶν ἀπὸ τὴν Τῆνο. Κατὰ τὸ μῦθο αὐτὸ ὁ Ποσειδῶν, πού λατρευόταν ἰδιαίτερα στὸ νησί, ἔστειλε κάποτε σ' αὐτὸ πελαργούς, πού κατάφαγαν καὶ ἐξαφάνισαν τὰ πολυπληθῆ φίδια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσαν πληγὴ γιὰ τούς κατοίκους του[2].

Καὶ εἰδικώτερα θέματα (μοτίβα) ὅπως ἡ πολὺ πρακτικὴ συμβουλὴ τῶν ἁγίων (Παῦλος, ἁγία Ἑλένη) στούς κατοίκους τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου νὰ πυρπολήσουν τὰ δάση, ὅπου βρίσκονται τὰ φίδια, γιὰ νὰ ἐξαφανισθοῦν - τὸ μοτίβο ὑπάρχει καὶ στὴ νεοελληνικὴ παράδοση γιὰ τὴν Τῆνο (σ. 15) - δὲν εἶναι πιθανῶς μόνο νεοελληνικά. Ὁ Αἰλιανὸς πάλι, στηριζόμενος σὲ χιακὲς πηγές, παραδίδει πῶς ἐξουδετερώθηκε στὴ Χίο - πρόκειται πάλι γιὰ νησὶ - μεγάλος δράκοντας ἀπὸ πυρκαϊά, πού προκλήθηκε ὅμως ἀπὸ τὴν τριβὴ τῶν κλαδιῶν τῶν δένδρων ἐξ αἰτίας σφοδροῦ ἀνέμου[3].

---

1. [Ἀριστοτ.], Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων 23 (Giannini, σ. 232). Βλ. καὶ Πλουτ., Περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος 74, Plin., Nat. hist. 10, 62, Στεφ. Βυζ., λ. Θεσσαλία κ. ἄ. πρβλ. καὶ D'Arcy Wentworth Thompson, A glossary of Greek Birds, London 1936, λ. πελαργὸς (σ. 223), ὅπου σημειώνονται καὶ ἄλλες πηγές.

2. Τὴν παράδοση αὐτὴ ἀναφέρει, χωρὶς δυστυχῶς νὰ παραπέμπη σὲ πηγή, ὁ Ἐπαμ. Γεωργαντόπουλος (Τηνιακά, ἤτοι ἀρχαία καὶ νεωτέρα γεωγραφία καὶ ἱστορία τῆς νήσου Τήνου, ἐν Ἀθήναις 1889, σ. 56) καὶ ἄλλοι, πού τὴν παίρνουν μᾶλλον ἀπ' αὐτόν. Ἀπὸ τούς ξένους μνημονεύει τὴν παράδοση ὁ Robert Wildhaber (ὅ. π., σ. 501), παραπέμποντας ἁπλῶς στὸν Alex. Krappe (ὅ. π., σ. 323), ὁ ὁποῖος παραπέμπει μὲν σὲ χωρία ἀρχαίων συγγραφέων, τὰ χωρία ὅμως αὐτὰ δὲν κάνουν λόγο γιὰ τὴν παράδοση! Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν K. Regling, συντάκτη τοῦ ἄρθρου Tenos στὴ Pauly Wissowa RE (VAI Zweite Reihe, 1934, στ. 522). Καὶ αὐτοῦ ἡ παραπομπὴ σὲ ἀρχαῖο χωρίο δὲν εἶναι ὀρθή. Ἐξ ἄλλου παρὰ τὴν προσπάθειά μου δὲν κατώρθωσα νὰ ἐπισημάνω τὴν παράδοση σὲ κάποια ἄλλη ἀρχαία πηγή, γι' αὐτὸ καὶ τὴν παραθέτω παραπάνω μὲ ἐπιφύλαξη.

3. *«Λέγουσιν οὖν καὶ οἱ τὰς ὑπὲρ τῆς Χίου συγγράψαντες ἱστορίας γενέσθαι ἐν τῇ νήσῳ παρὰ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Πελινναῖον ἐν αὐλῶνί τινι δασεῖ καὶ δένδρων ὑψηλῶν πεπληρωμένῳ δράκοντα μεγέθει μέγιστον, οὗπερ οὖν καὶ τὸν συριγμὸν ἐπεφρίκεσαν οἱ τὴν Χίον κατοικοῦντες... σφοδροῦ γὰρ ἀνέμου καὶ σκληροῦ προσπεσόντος ἐρρίφη πρὸς ἄλληλα τὰ ἐν τῷ αὐλῶνι δένδρα, καὶ οἱ κλάδοι βιαίως ἀραττόμενοι τίκτουσι πῦρ, καὶ αἴρεται μεγίστη φλόξ, καὶ περιλαμβάνει τὸν πάντα*

Ἀλλὰ καὶ οἱ παραδόσεις γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωαννίκιο καὶ τὸ μαθητὴ τοῦ Ἰωάννη, ποὺ ἀπαλλάσσουν ἀντίστοιχα τὴ Θάσο καὶ τὴν Ἀστυπάλαια ἀπὸ τὸ δράκοντα καὶ τὰ φίδια, δὲν εἶναι μόνο ἁγιολογικές. Στὶς παραδόσεις βέβαια αὐτὲς ἔχομε ἀναμφίβολα συμφυρμὸ δύο θεμάτων, τὴν ἐξουδετέρωση τοῦ δράκοντα καὶ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν φιδιῶν. Ἐξουδετέρωση δράκοντα στὴ Μυτιλήνη μὲ ἥρωα τὸν Ἀπόστολο Παῦλο ἀναφέρει, ὅπως εἴδαμε, ὁ Buondelmonti. Τέτοια μυθολογήματα ὅμως γιὰ φόνους δρακόντων ἀπὸ ἁγίους ἀναφέρονται πολλὰ στοὺς βίους καὶ τὰ συναξάρια των. Στὰ μυθολογήματα αὐτὰ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ δώση τὴ γνωστὴ ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία. Ἐξ ἄλλου πολλὲς παραδόσεις εἶναι διαδεδομένες ἰδίως στὰ νησιά, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες διάφοροι ἥρωες (ὄχι ἅγιοι) ἐξουδετερώνουν δράκοντες, ποὺ ἀποτελοῦν ἀληθινὴ μάστιγά των. Αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι ὅτι παραδόσεις μὲ συμφυρμὸ τῶν δύο αὐτῶν θεμάτων (ἐξουδετέρωση δράκοντα - φιδιῶν) δὲν εἶναι ἄγνωστες καὶ σὲ ἄλλα νησιὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου[1] καὶ τὸ κυριώτερο ὅτι οἱ παραδόσεις αὐτὲς εἶναι ἀπόλυτα συναφεῖς πρὸς τὴν παραλλαγὴ τοῦ μύθου γιὰ τὸν Φόρβαντα, ὅπως, ἀντλώντας την ἀπὸ τὸ Ρόδιο Πολύζηλο, τὴν παραδίδει, ὅπως εἴδαμε, στὸ ἀστρονομικό του ἔργο ὁ Ὑγῖνος[2].

Τὸ ἀρχαῖο (ἑλληνικὸ) ὑλικὸ γιὰ τὰ νησιὰ εἶναι κατὰ τὴ μετακλασσικὴ ἀρχαιότητα ἀρκετὰ διαδεδομένο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνη πολὺ εὔκολα γνωστὸ στοὺς ἑπόμενους αἰῶνες μέχρι καὶ τὴ σημερινὴ ἐποχὴ μὲ τὴ γραμματειακὴ ὁδὸ ἢ μὲ τὴν προφορικὴ παράδοση ἢ καὶ μὲ τὰ δυὸ μαζί.

Δυσκολώτερα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποστηρίξη τὸ ἴδιο γιὰ τὴ διάδοση τῶν παραδόσεων καὶ ἀντιλήψεων αὐτῶν στὰ νησιὰ τῆς δυτικῆς καὶ βόρειας Εὐρώπης. Γιὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἡ ἀρχαία (λατινικὴ) παράδοση ἦταν σχετικὰ φτωχὴ σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἑλληνική. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ Πλίνιος μὲ τὶς σχετικὲς ἀναφορές του στὰ ἑλληνικὰ νησιὰ καὶ γιὰ τὴν Ἰρλανδία ὁ Solinus καὶ ἄλλοι ἐνδεχομένως συγγραφεῖς, καθὼς βέβαια καὶ τὸ ἐπεισόδιο τῆς Καινῆς Διαθήκης γιὰ τὸν Παῦλο, συνέβαλαν στὸ νὰ δημιουργηθοῦν καὶ νὰ διαδοθοῦν συναφεῖς μὲ τὶς ἑλληνικὲς παραδόσεις στοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ φαντασθῶ ὅτι ὁ Beda Venerabilis ἀναφέρει τὴν παράδοση γιὰ τὴν Ἰρλανδία ἀντλώντας την ἀπὸ προφορικὲς πηγὲς καὶ μὴ γνωρίζοντας τὸ Solinus. Ἡ διάδοση τῆς παραδόσεως ὕστερα μέσω τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων, ὅπως ἡ τόσο ἀγαπητὴ στὸ εὐρύτερο εὐρωπαϊκὸ χριστια-

---

χῶρον καὶ κυκλοῦται τὸν θῆρα· ὁ δὲ ἀποληφθεὶς καὶ ἐξερπύσαι μὴ δυνάμενος καταπίμπραται. οὐκοῦν γυμνωθέντος τοῦ τόπου, γίνεται κάτοπτα πάντα· καὶ οἱ Χῖοι ἐλευθερωθέντες τοῦ δέους ἧκον ἐπὶ θέαν...» (Αἰλ., Περὶ ζῴων 16, 39).

1. Ὅπως σὲ νησιὰ τῆς Δανίας, βλ. Chr. Blinkenberg, ὅ. π., σ. 292-293.

2. Πρβλ. γιὰ τὸ συμφυρμὸ καὶ Λουκιαν., Φιλοψ. 12.

νικὸ κοινὸ Legenda aurea ἦταν εὔκολη ὑπόθεση. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλι δὲν θὰ ἦταν καὶ δύσκολο νὰ μετακινηθοῦν οἱ παραδόσεις ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ νησιά, ὅπου ὅπως πιστεύω θὰ πρωτοδημιουργήθηκαν, στὰ ἄλλα νησιὰ τῆς δυτικῆς ἰδίως Μεσογείου[1] σὲ ἱστορικὲς μάλιστα περιόδους, ὅπως ἡ ἑλληνορρωμαϊκή, πού ἡ ἐπικοινωνία ἀπὸ τὴ θάλασσα ἦταν σχετικὰ εὔκολη.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅμως ὅτι ἀναφέρονται συναφεῖς παραδόσεις καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑλληνορρωμαϊκὸ χῶρο. Ἔτσι στὴν Ἰαπωνία θρησκευτικὸς βουδιστὴς ἀρχηγὸς (9ος αἰ.) πιστεύεται ὅτι ἔδιωξε τὶς ἀλεποῦδες ἀπὸ τὸ νησὶ Shikoku, ἐνῶ σὲ ἄλλα μέρη λέγεται ὅτι ἀνταπόδωσε τὴ φιλοξενία μερικῶν καλῶν ἀνθρώπων, ἀπαλλάσσοντας τοὺς τόπους των ἀπὸ τὰ κουνούπια[2].

Ἡ ἰσχνότητα τοῦ ὑλικοῦ πού γνωρίζομε δὲν ἐπιτρέπει τὴ συναγωγὴ γενικωτέρων συμπερασμάτων. Ἐὰν βέβαια οἱ παραδόσεις αὐτὲς εἶναι μεμονωμένες, μπορεῖ ἴσως νὰ ἔχουν μετακινηθῆ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Βυζαντίου, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται νὰ ἔχουν πλασθῆ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς (πολυγενετισμός).

Ὁπωσδήποτε γιὰ τὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, τὸ θέμα τῆς ἀφετηρίας καὶ διαδόσεως τῶν παραδόσεων γιὰ τὰ φίδια συνδέεται ἄρρηκτα καὶ μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ τρόπου δημιουργίας των.

Ὁ Wildhaber γράφει σχετικὰ ὅτι οἱ παραδόσεις γιὰ τὰ φίδια εἶναι πολὺ διαδεδομένες στὰ ἔθνη τῆς Μεσογείου. Αὐτὸ συμφωνεῖ, ὑποστηρίζει, μὲ τὶς περίεργες φιδολατρεῖες, πού ἀπαντοῦν σ' αὐτὲς τὶς χῶρες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, ὅπως ἡ φιδολατρεία στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Κῶ. Ἔχομε μιλήσει, συνεχίζει, «γιὰ τὴν Κρήτη καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ, πού παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, σχετικὰ μὲ τὰ παραπάνω, καθὼς ἡ σύγχρονη ἔρευνα κάνει λόγο γιὰ ἕνα πολιτισμό, πού ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Λιβύη μέχρι τὴν Κρήτη. Καὶ στὴν Αἴγυπτο ἀρχικὰ ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἱσπανία. Μιὰ ἄλλη ὁδὸς διαδόσεως ἦταν ἐκείνη ἀπὸ τὴν Ἱσπανία πρὸς βορρᾶ, δηλ. τὴν Ἰρλανδία καὶ τὴ Μ. Βρεττανία»[3].

Μὴ ἐπιθυμώντας νὰ σχολιάσω ὅσα ἀναφέρει ὁ Wildhaber γιὰ μετακίνηση πολιτιστικῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν Ἱσπανία πρὸς τὴν Αἴγυπτο, πού, ἂν τὸ κείμενο δὲν ἔχη διαταραχθῆ ἀπὸ κάποια ἀβλεψία, φαίνονται λίγο περίεργα, θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω ὅτι ἡ θεμελίωση τῶν ἀπόψεών του στηρίζεται σὲ πολὺ ἰσχνὸ καὶ ἀμφισβητουμένης ἀξίας ἀποδεικτικὸ ὑλικό, παλαιότερο καὶ νεώτερο.

---

1. Πρβλ. Adolf Schulten, Die Griechen in Spanien, Rheinisches Museum für Philologie 85 (1936), σ. 294 κέξ.

2. Βλ. Al. Krappe, ὅ. π., σ. 326.

3. Robert Wildhaber, ὅ. π., σ. 502.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἀρχαῖο ὑλικὸ περιορίζομαι νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ Wildhaber, ὕστερα ἀπὸ ὅσα γράφει σὲ συνδυασμὸ μὲ παραπομπή του (σ. 505, ἀρ. 34), φαίνεται νὰ δέχεται τὴν ἄποψη ὅτι ὑπῆρχε φιδολατρεία στὴ μινωϊκὴ Κρήτη. Καὶ εἶναι βέβαια ἀλήθεια ὅτι ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔχει φέρει στὸ φῶς πολλὰ εἴδωλα θεᾶς, κυρίως μὲ ὑπερυψωμένα τὰ χέρια, μὲ φίδια στὴν κεφαλὴ ἢ τὸ σῶμα, τὰ φίδια ὅμως αὐτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἁπλῶς σύμβολα ἢ νὰ φανερώνουν κάτι ἄλλο. Δὲν εἶναι καθόλου βέβαιο ὅτι συνδέονται μὲ πραγματικὴ φιδολατρεία τὴν ἐποχὴ αὐτή[1].

Τὸ μοναδικὸ παράδειγμα, ποὺ ἀναφέρει ὁ Wildhaber ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, εἶναι τά, ὅπως ἀποκαλοῦνται στὸ Μαρκόπουλο Κεφαλληνίας, ἱερὰ φίδια τῆς Παναγίας, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὶς φωλιές των τὴν παραμονὴ ποὺ ἑορτάζεται ἡ Κοίμησή της (14 Αὐγ.) καὶ μπαίνουν ἀκόμη καὶ μέσα στὸ ναό, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Μαρκόπουλου, ἀφοῦ θεωροῦνται ἱερὰ καὶ εἶναι τελείως ἀκίνδυνα[2].

Πολὺ ἀμφίβολη ὅμως εἶναι ἡ σύνδεση τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ μὲ τὸ θέμα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνη ὅτι τέτοιου εἴδους νεώτερες λαϊκὲς συνήθειες καὶ ἀντιλήψεις δὲν συμβάλλουν στὸ νὰ κατανοήσωμε καλύτερα τὴν οἰκειότητα σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν φιδιῶν καὶ τὸ ρόλο τῶν τελευταίων γενικὰ στὴ θρησκευτικὴ παράδοση[3].

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος παραμένει ἀναπάντητο τὸ ἐρώτημα, γιατὶ ἔχομε αὐτὲς τὶς παραδόσεις μόνο στὰ νησιὰ καὶ ὄχι καὶ στὸν ἠπειρωτικὸ ἑλληνικὸ ἢ εὐρωπαϊκὸ χῶρο, ὅπως θὰ ἦταν φυσικὸ νὰ περιμένη κανείς.

Ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ δώση ἡ ἀκόλουθη ἑρμηνεία. Οἱ μῦθοι καὶ οἱ ἄλλες σχετικὲς ἀντιλήψεις καὶ δοξασίες δημιουργήθηκαν, γιὰ νὰ ἑρμηνεύσουν ἕνα φυσικὸ φαινόμενο, τὴν ὕπαρξη καὶ περισσότερο τὴν ἀνυπαρξία ἀγρίων ζώων, θηρίων καὶ ἑρπετῶν μὲ δηλητήριο στὰ νησιά, τὴν ὁποία διαπίστωναν, ἐν μέρει τουλάχιστον, ἢ γιὰ τὴν ὁποία ἄκουαν οἱ κάτοικοί των[4]. Ἡ ἀνυπαρξία τέτοιων ζώων ἦταν ἕνα γεγονὸς κατὰ τὸ χρόνο δημιουργίας τῶν παραδόσεων ἕνεκα ἐλλείψεως καταλλήλων κλιματικῶν καὶ ἄλλων συνθηκῶν, ποὺ ὅμως ὑπῆρχαν παλαιότερα ἢ ποὺ

---

1. Βλ. σχετικὰ Στυλιανοῦ Ἀλεξίου, Ἡ μινωϊκὴ θεὰ μεθ' ὑψωμένων χειρῶν, Κρητικὰ Χρονικὰ 12 (1958), σ. 182 κέξ. (passim). Εἶναι ἀμφίβολο, ἀπ' ὅσο τουλάχιστον ὡς μὴ εἰδικὸς μπορῶ νὰ ξέρω καὶ νὰ κρίνω, ἂν μετακινήθηκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο πρὸς τὴν Κρήτη οἱ ἀντιλήψεις γιὰ τὰ φίδια, ὁπωσδήποτε δὲ δὲν βρίσκω ὅτι οἱ σχετικὲς αἰγυπτιακὲς καὶ ἑλληνικὲς παραδόσεις, ποὺ ἔχουν οὐσιώδεις διαφορές, θὰ μποροῦσαν νὰ στηρίξουν εὔκολα μιὰ τέτοια ὑπόθεση.

2. Δημ. Σ. Λουκάτου, Κεφαλονίτικη λατρεία, Ἀθῆναι 1946, σ. 207-218 (ἔκδ. στὰ γαλλικά, ἀπὸ ὅπου ἀντλεῖ ὁ Wildhaber, σ. 151-159).

3. Βλ. καὶ Liliane Bodson, Ἱερὰ ζῷα, Bruxelles 1978, σ. 76-77.

4. Βλ. Al. Krappe, ὅ. π., σ. 325 καὶ Ἐλευθ. Πλατάκη, ὅ. π., σ. 73-74.

ὑπῆρχαν βέβαια στὰ ἠπειρωτικὰ διαμερίσματα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, στὰ ὁποῖα ζοῦσαν τέτοια ζῶα. Διαπιστώσεις ἐξ ἄλλου γιὰ ἀπουσία ὡρισμένων ζώων, καὶ μάλιστα ἐπικινδύνων, ἀπὸ ὡρισμένους τόπους ἔχομε ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα πολλές. Περιορίζομαι ἐδῶ νὰ παραπέμψω μόνο στὸν Ἀριστοτέλη, ὁ ὁποῖος μᾶς παραδίδει ἕνα ὁλόκληρο κατάλογο ἀπὸ σχετικὲς περιπτώσεις[1].

Ἀλλὰ ἡ μυθολογικὴ αὐτὴ ἑρμηνεία τοῦ φυσικοῦ φαινομένου τῆς ἀνυπαρξίας τῶν ζώων, ποὺ ἄλλωστε ἰσχύει καὶ γιὰ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις, δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ, ὅπως τουλάχιστον πιστεύω, πλήρη ἀπάντηση στὸ παραπάνω ἐρώτημα. Τὸ φυσικὸ φαινόμενο τῆς ἀπουσίας τῶν ἀγρίων καὶ ἐπικινδύνων ζώων ἀπὸ τὰ νησιά, ποὺ σίγουρα θὰ εἶχε ἐνισχυθῆ ἀπὸ τὴν ἀτελῆ λαϊκὴ παρατήρηση, θὰ ἀποτέλεσε, ὅπως σωστὰ ὑποστηρίχθηκε, ἕνα ἀπὸ τοὺς παράγοντες δημιουργίας τῶν παραδόσεων, μὲ τὶς ὁποῖες ὁ λαὸς θέλησε νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Οἱ παραδόσεις ὅμως ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν, δὲν εἶναι μεμονωμένες. Ἀνήκουν σὲ ἕνα εὐρύτερο κύκλο παραδόσεων, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες στὴν ἀρχὴ ἕνας ἥρωας καὶ ἔπειτα ἕνας ἅγιος ἐπιβάλλουν σιγὴ σὲ ζῶα, ποὺ μὲ τὴ φωνή των τοὺς ἐνοχλοῦν, ἐκδιώκουν ἐπιβλαβῆ ζῶα, πτηνὰ· καὶ ἔντομα ἀπὸ ἱεροὺς τόπους ἢ περιοχές, γιὰ νὰ ἀνακουφίσουν τοὺς κατοίκους κλπ.[2] Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, ποὺ ἀναφέρονται καὶ στὸν ἠπειρωτικὸ χῶρο, ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ καθαρὰ μυθολογικὸ ἢ θρησκευτικὸ καὶ λατρευτικὸ ὑλικὸ καὶ ὁπωσδήποτε ὄχι μὲ ἁπλὸ φυσικὸ φαινόμενο.

Σύμφωνα μὲ ὅλα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι καὶ ἄλλοι παράγοντες καὶ λόγοι, σχετικοὶ ἐνδεχομένως καὶ μὲ τὴν τοπικὴ λατρεία ὡρισμένων ἡρώων, μόνοι των ἢ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν προηγούμενο (π.χ. λατρεία Φόρβαντος) θὰ συνετέλεσαν στὴ διάπλαση τῶν παραδόσεων, μὲ χῶρο πάντοτε τὸν ἑλληνικὸ νησιωτικὸ ὅπου θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἔλλειψη, ἢ καὶ τὴν παρουσία, θηρίων καὶ φιδιῶν. Ἐξ ἄλλου ὅμως παραδόσεις καὶ εἰδήσεις τοῦ παραπάνω τύπου μὲ ὁπωσδήποτε παραδοξογραφικὸ χαρακτῆρα ἦταν εὔκολο νὰ διαδίδωνται ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ἀφοῦ τὰ παραδοξογραφικοῦ περιεχομένου συγγράμματα, στὰ ὁποῖα ἀναφέρονταν, ἦταν τὰ προσφιλῆ ἀναγνώσματα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται βασικὰ οἱ παραδόσεις.

Ὕστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω γίνεται φανερὸ ὅτι οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν νησιῶν ἀπὸ τὰ θηρία καὶ τὰ δηλητηριώδη ἑρπετὰ ἀνήκουν στὴ σφαῖρα ἑνὸς μύθου μὲ μεγάλη διάδοση. Ὁ μῦθος αὐτὸς εἶναι εὐρύτερα γνωστὸς ἀπὸ τὴ μετα-

---

1. Ἀριστοτ., Τῶν περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν 8, 28 (605b κέξ.).

2. Βλ. σχετικὲς εἰδήσεις στὴ μελέτη τοῦ Al. Krappe, ὅ. π. καὶ στὴ μελέτη μου: Βάτραχος Σερίφιος, «Μνήμη» Γεωργίου Ἰ. Κουρμούλη, Ἀθῆναι 1980, σ. ἀνατ. 1-8.

κλασσικὴ ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, ἐντοπίζεται δὲ σὲ πολλὰ νησιὰ τοῦ εὐρύτερου εὐρωπαϊκοῦ χώρου.

Στὰ ἀρχαῖα χρόνια πρωταγωνιστὴς τοῦ μύθου εἶναι ἕνας ἥρωας. Ἡ ἀπόδοση τοῦ μυθεύματος στοὺς Ἀποστόλους καὶ μάλιστα στὸν Ἀπόστολο Παῦλο καὶ τοὺς συνεργάτες του εἶναι βέβαια ὑστερογενής. Ἀκόμη μεταγενέστερη εἶναι ἡ ἀπόδοση τοῦ ἔργου τῆς ἀποδιώξεως τῶν θηρίων σὲ ἄλλους ἁγίους τόσο τῆς Ἀνατολικῆς ὅσο καὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Τὸ νὰ ὑποκαταστήση στὶς παραδόσεις ἕνας ἅγιος ἕνα ἥρωα τῆς ἀρχαίας μυθολογίας εἶναι ἕνα θέμα τόσο πολὺ κοινὸ καὶ τόσο γνωστὸ πού νὰ μὴ χρειάζεται παραπέρα συζήτηση. Στὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἥρωες τοῦ μύθου εἶναι κάποτε ὄχι ὁποιοιδήποτε ἅγιοι ἀλλὰ οἱ Ἀπόστολοι ἔχουν συμβάλει, ὅπως πιστεύω, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χωρίο τῶν Πράξεων γιὰ τὴ δήξη τοῦ Παύλου, συναφῆ, θὰ μποροῦσε νὰ πῆ κανείς, εὐαγγελικὰ χωρία καὶ συγκεκριμένα: α') Ἡ ὑπόσχεση τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους γιὰ ἐκείνους πού θὰ πιστέψουν σ' αὐτὸν ὅτι *«ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει»*[1] β') Ἡ ἐξουσία πού ὁ ἴδιος πάλι ὁ Χριστὸς δίνει πρὸς τοὺς ἑβδομήκοντα μαθητές του· *«ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ»*[2].

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὰ παραπάνω χωρία περιλαμβάνονται σὲ μαγικὰ κείμενα[3].

Ἀλλὰ ἡ δύναμη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐναντίον τῶν φαρμακερῶν φιδιῶν θεωρεῖται σὰν ἡ πιὸ δραστική, ἀφοῦ βεβαιώνεται, ὅπως ἀναφέρθηκε, καὶ ἀπὸ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων μὲ τὸ ἐπεισόδιο τῆς δήξεως καὶ σωτηρίας του στὴ Μάλτα.

---

1. Μᾶρκ. 16, 18.

2. Λουκ., 10, 19. Πρβλ. ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη Ψαλμ. ϟ' (90) 13: *«ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα»*.

3. Βλ. π. χ. ἐπωδὴ «γιὰ τὸ φίδι» ἀπὸ τὴν Κυνουρία (Λαογρ. 4 [1913-14], σ. 500-501, ἀρ. 2), στὴν ὁποία μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρεται: «Διότι σύ, Κύριε, εἶπας· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι (τὰ γητέματα), κἂν θανάσιμόν τι πίωσι, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ... Διὰ τοῦτο, Κύριε, ἐν τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐξορκίζεται (τὸ φίδι, ὁ πόνος κλπ.) καὶ ἰαθήσεται ὁ δοῦλος σου ἀπὸ πᾶσαν ἀσθένειαν». Γιὰ τὸ δεύτερο κείμενο βλ. A. Delatte, Anecdota Atheniensia, Liège 1927, σ. 258, στ. 30 κέξ· καὶ σ. 260, στ. 37 («Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου»). Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἐξηγοῦν ὅτι ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ τοὺς δαίμονες, πού πληγώνουν τὶς ψυχὲς καὶ ὄχι τὰ σώματα (βλ. πρόχειρα ἀρχιμ. Γερμανοῦ Γ. Παρασκευοπούλου, Αἱ ἐν Ἠλείᾳ μαγικαὶ ἐπῳδαὶ (τὰ ξόρκια) ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου ποιμαντικῆς, Πύργος 1976, σ. 104, σημ. 108).

Ἀπὸ τότε μάλιστα, σύμφωνα μὲ δυτικὲς διηγήσεις, μεσαιωνικὲς καὶ νεώτερες, τὰ φίδια τῆς Μάλτας ἔχουν πάψει νὰ εἶναι ἰοβόλα, ἡ δὲ γῆ τοῦ νησιοῦ ἔχει ἀποκτήσει θαυματουργικὴ δύναμη στὰ δήγματα τῶν φαρμακερῶν φιδιῶν, γνωστὴ εὐρύτερα ὡς terra Melitensis ἢ terra Sancti Pauli[1].

Τὸ ἐντυπωσιακὸ περιστατικὸ τῆς δήξεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴ Μάλτα, πού ἦταν πολὺ γνωστὸ ἀπὸ τὶς Πράξεις, θὰ ἀποτέλεσε τὸ εἰδικώτερο πρότυπο ἢ τὴν ἀφετηρία δημιουργίας παραδόσεων μὲ συναφὲς περιεχόμενο γιὰ διαφόρους ἁγίους. Μιὰ τέτοια παράδοση, πολὺ ὅμως πιὸ πλούσια σὲ στοιχεῖα, μοῦ εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸν βίο πάλι τοῦ ἁγίου Ἰωαννικίου. Σύμφωνα μὲ αὐτὴ «*ἐν ὅσῳ δὲ τοῦ Θεοῦ ἠγείρετο οἰκητήριον, ὑετὸς μὲν κατερράγη, ἑρπετὰ δὲ τῆς γῆς ἀναδοθέντα τοῖς δήγμασι τοὺς περὶ τοῦτο διαπονουμένους ἐκώλυον. Ἀλλ' εὐθὺς ὁ μὲν πρὸς οὐρανὸν αἴρει τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ δεόμενος· ἡ δὲ τῶν νεφελῶν παχύτης εἰς ἀκριβῆ τὴν αἰθρίαν μετέβαλε, καὶ οἱ τοῦ ἔργου ἐχόμενοι τῆς ἀπὸ τῶν δηγμάτων βλάβης ἀπαθεῖς ἔμενον. Ὅτε καὶ τοῦ ἁγίου τὰ δυνατὰ τοῖς οἰκοδομοῦσι συναιρουμένου, καὶ πρὸς τὸν λίθον ἆραι προτείναντος τὴν χεῖρα, ἔχις τοῦ λίθου ὑπεκδῦσα, καὶ τῆς χειρὸς ἁψαμένη, ἐπὶ πολύ τε ταύτης ἐξήρτητο καὶ ὅλην ἐναφῆκεν αὐτῇ τοῦ ἰοῦ τὴν πικρίαν. Ἀλλ' ἕτερος ἡμῖν ὤφθη Παῦλος, εἰ καὶ μὴ τοῦ χοροῦ πρῶτος τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐκείνῳ χαρίσμασι δυναμούμενος. Ὁ μὲν γὰρ διασείει τὴν χεῖρα, ἡ δὲ πικρὰ ἔχις ἐκείνη κατὰ γῆς τε βάλλεται, καὶ ἡ χεὶρ αὐτῷ ἀπαθὴς ἦν, οὕτω καθαρῶς, ὡς ἄδηλον εἶναι, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ὅλως ἐπλήγη*»[2].

Τὸ ἐπεισόδιο τῆς δήξεως τοῦ Ἰωαννικίου ἀναφέρεται καὶ στοὺς ἄλλους δύο βίους του, μὲ τὴν προσθήκη στὸν δεύτερο ὅτι «*καὶ ἕνα ὡσαύτως τῶν τεχνιτῶν ἔχις δακοῦσα ἰοῦ θανασίμου μεστὸν ἐν αὐτῷ ἐπηρμένον κατειργάσατο τραῦμα, καὶ πολυώδυνον. Ὁ ὁ πατὴρ τῇ σφραγῖδι τοῦ σταυροῦ ῥήξας καθάπερ ξίφει, καὶ τὸ λυποῦν ἰοβόλον ὑγρὸν κενώσας, τὴν ὑγίειαν τῷ δεδηγμένῳ παρέσχετο*»[3].

Στὸν τρίτο βίο ἀναφέρεται παραλλαγμένο καὶ μὲ περισσότερες λεπτομέρειες τὸ ἐπεισόδιο: «*ἔχιδνα κακὴ ἐκ διαβολικῆς συνελάσεως ἐξελθοῦσα ἑνὶ τῶν ἐργατῶν οὗ τὸ ὄνομα Πάρδος, κατὰ τοῦ κροτάφου πλήξασα ἀπέδρα...*». Ἔπειτα ἀπὸ τὴν

---

1. Βλ. Alfons A. Barb, ὅ. π., σ. 2-3 καὶ Karl Brunner, Schlesische Terra sigillata, Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 21 (1911), σ. 348.

2. Migne, PG 116, στ. 57. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Παύλου στὴν ἁγιολογικὴ αὐτὴ διήγηση, ἐπισημαίνω ἰδιαίτερα τὴ λεπτομέρεια ὅτι, ὅπως κατὰ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὁ Παῦλος δαγκώνεται στὸ χέρι ἀπὸ τὴν ἔχιδνα, ἔτσι καὶ κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἁγιολογικὴ διήγηση δαγκώνεται στὸ χέρι ὁ Ἰωαννίκιος. Ἡ ἐξάρτηση τῶν δύο κειμένων εἶναι καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ φανερή.

3. ActaSS Novembris II, 1, Bruxellis 1894, σ. 352.

παρέμβαση τοῦ ἁγίου «*τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου οἰδήματος ραγέντος ἡ ἰοβόλος ἐκείνη ὀζωδία πᾶσα κατέρρευσεν*»[1].

Ὅπως σημειώνει ὁ Alfons A. Barb, λιγώτερο γνωστὴ ἀπὸ τὶς διηγήσεις μὲ ἀφετηρία τὸ συμβὰν στὸν Ἀπόστολο Παῦλο στὴ Μάλτα, εἶναι σχετικὴ μαγικὴ προσευχὴ (ἐξορκισμός), ποὺ συνδέεται μὲ τὸ ἴδιο ἐπεισόδιο, ἡ ὁποία ἔχει παραδοθῆ σὲ ἑλληνικὰ χειρόγραφα τοῦ μεσαίωνα καὶ ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ἔχει μεταφρασθῆ καὶ σὲ ἄλλες γλῶσσες, ὅπως π.χ. στὴν παλαιοσλαβικὴ καὶ τὴν ἀρμενική.

Ὁ συγγρ. παραθέτει ἕνεκα τῆς σπουδαιότητάς του, σὲ γερμανικὴ ὅμως μετάφραση, τὸ κείμενο τῆς προσευχῆς ἀπὸ δύο κώδικες πρὸς συμπλήρωση καὶ διόρθωση. Τὸ κείμενο αὐτὸ ἔχει δημοσιευθῆ ἀπὸ τὸν Legrand ἀπὸ χειρόγραφο τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας καὶ εἶναι τὸ ἀκόλουθο :

Εἰς δῆγμα ὄφεως.

Ἐγὼ Παῦλος ὁ ὑβριστὴς καὶ διώκτης καὶ λιθοβολιστὴς τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν γέγονα τίμιον σκεῦος ἐκλογῆς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ ἦλθον ἐν τῇ Αὐσίτιδι Σικελίας, καὶ συνάξας φρυγάνων πληθύν, εὐθὺς ἔχιδνα ἀπὸ τῆς γῆς ἐξελθοῦσα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν δεξιόν μου ἀντίχειρα· ἐγὼ δέ, ἔχων πνεῦμα ἅγιον, ἀπετίναξα αὐτὴν ἐν τῇ ἀναφθείσῃ φλογὶ καὶ ἐκάη μετὰ τῶν φρυγάνων· καὶ μηδέν τι παθὼν ἐκ τοῦ δήγματος εἰς ὕπνον ἐτράπην. Ἐλθὼν δὲ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ, ἐφώνησέ μοι λέγων· «Σαῦλε καὶ Παῦλε, ἔγειραι καὶ δέξαι τὴν βίβλον ταύτην, καί, ἀνοίξας αὐτήν, εὑρήσεις ἱστορίαν γεγραμμένην οὐχ ὑπὲρ ἑνὸς παθόντος μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ πολλῶν». Καὶ περὶ ὄρθρον ἀναστὰς ἐδεξάμην τὴν βίβλον καί, ἀνοίξα αὐτήν, εὗρον γεγραμμένα οὕτως· «ἐξορκίζω ὑμᾶς τὰς ξε' γενεὰς τῶν θηρίων τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, εἰς τὸν θρόνον τὸν φοβερὸν καὶ ἀληθινόν, εἰς τὸν πύρινον ποταμὸν τὸν ἐξερχόμενον ὑποκάτω τῶν ποδῶν καὶ τοῦ ὑποποδίου τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων αὐτοῦ, ὄφιν τὸν βλάπτοντα, καὶ τὸν βασιλίσκον, δράκοντα τὸν γενναῖον, ὄφιν τὸν τετραχάλινον, ὄφιν τὸν δωδεκαχάλινον, ὄφιν τὸν δενδροαναβάτην, ὄφιν τὸν λαγωοδρόμον, ὄφιν τὸν νεφελοειδῆ, ὄφιν τὸν τυφλὸν καὶ ἀόμματον, ὄφιν τὸν κορακοειδῆ, ἔχιδναν τὴ σκολιάν, τὴν ἔχουσαν τὰ φάρμακα εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα αὐτῆς, ἥτις ἐὰν δάκῃ ἄνθρωπον ἀδύνατόν ἐστιν ἰαθῆναι. Ἔστι δὲ σκορπίος, ὅσπερ ἀποφύσισμα ἐστὶ τοῦ διαβόλου σὺν τούτοις δὲ καὶ τὰς κδ' γενεὰς τοῦ σφάλακος, οἷον οὐ φθάσῃ τοῦ πιστοῦ καὶ κεχαριτωμένου Παύλου τοῦ παρόντος ἀφορισμοῦ ἡ ἐπιτίμησις, τεθνήξεται· εἰ δὲ φθάσει, τὸ μὲν θηρίον αὐτίκα τεθνήξεται, ὁ δὲ δηχθεὶς ἰαθήσεται, εἰς

1. Ὅ. π., σ. 408.

δόξαν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀμήν, ἀμήν».

Ὁ λέγων σὺ ταῦτα, βάλε ὕδωρ καθαρὸν εἰς ἀγγεῖον νέον καί, ἐξορκίσας τὸ ὕδωρ τρισσῶς λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην, πότισον τὸν δηχθέντα καὶ ἰαθήσεται· εἰ δ' οὐκ ἔστιν οὗτος, πότισον ὕδωρ τὸν μανδάτορα καὶ ἰαθήσεται ὁ πάσχων, εἰ καὶ μακρόθεν ἐστίν»[1].

Ὁ ἐξορκισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι βέβαια ἡ κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη μόνη καὶ πιὸ ἀξιόλογη ἴσως ἀπόδειξη γιὰ τὴν ἀποδιδόμενη δύναμη στὸν Παῦλο κατὰ τῶν φαρμακερῶν φιδιῶν, ἀφοῦ αὐτὸ ἀποδεικνύουν ἐπίσης, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἡ ἀπεικόνισή του μαζὶ μὲ φίδια σὲ φυλακτά[2], ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐναντίον τῶν δηγμάτων των, ἡ μνεία τοῦ ὀνόματός του σὲ σχετικὲς ἐπίσης ἐπῳδές[3], ἡ ὕπαρξη ἱερῶν, ἀφιερωμένων σ' αὐτόν, στὰ ὁποῖα καταφεύγουν γιὰ νὰ βροῦν θεραπεία ὅσοι πάσχουν ἀπὸ ταραντισμό, πάθηση ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὰ δήγματα τῆς ἀράχνης ταραντούλας[4], κ.ἄ.[5] Εἶναι ὅμως κείμενο ποὺ ἐνδιαφέρει ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ γιὰ μερικὲς λεπτομέρειες ποὺ περιέχει.

Τὸ κείμενο αὐτὸ σχετίζεται βέβαια μὲ τὸ ἐπεισόδιο τῆς δήξεως τοῦ Παύλου στὴ Μάλτα, τόπος ὅμως τοῦ συμβάντος ἀναφέρεται ὄχι ἡ Μάλτα, ἀλλὰ ἡ Σικελία καὶ μάλιστα σὲ ὅλα τὰ χειρόγραφα, ἀκόμη καὶ στὰ παλαιοσλαβικά.

Ὁ Alfons A. Barb ἀναρωτιέται, γιατὶ ἀναφέρεται ἡ Σικελία ἀντὶ γιὰ τὴ Μάλτα τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὑποθέτει ὅτι αὐτὸ θὰ συνέβη, ἐπειδὴ ἡ Μάλτα ἦταν λιγώτερο γνωστὴ (ὑπῆρχαν ἤδη δύο νησιὰ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα) καὶ ἡ Σικελία

1. Emile Legrand, Bibliothèque Grecque Vulgaire II, 1881 (φωτ. ἀνατ. 1974), σ. 26-27.

2. Ὁ Alfons A. Barb, ὅ. π., ἐξετάζει ἀκριβῶς ἐνδιαφέρον φυλακτὸ ἀπὸ τὴν Ἰταλία τοῦ 13ου αἰ., ποὺ ἰσχύει ἐναντίον τοῦ δηλητηρίου καὶ τῶν πονοκεφάλων (ἀναγράφεται σαφῶς σ' αὐτό). Στὴ μία ὄψη του εἰκονίζεται ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μὲ βιβλίο καὶ σπαθὶ στὰ χέρια καὶ δίπλα φίδι, σκορπιὸς καὶ ἄλλο ζῶο, ποὺ μοιάζει μὲ ἀράχνη. Στὴν ἄλλη ὄψη ὑπάρχει ἐπιγραφή, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ Μᾶρκον (16, 17-18), ὅπου ἡ ὑπόσχεση τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐκείνους ποὺ θὰ πιστεύσουν (ὅ. π.).

3. Σὲ φιννικὴ ἐπῳδὴ γίνεται λόγος γιὰ δάγκωμα ἀπὸ φίδι τοῦ δακτύλου τοῦ ποδιοῦ τοῦ Πέτρου καὶ ὄχι τοῦ Παύλου. Σὲ ἄλλη παραλλαγὴ ὅμως ἀναφέρονται καὶ οἱ δύο Ἀπόστολοι (Kaarle Krohn, Magische Ursprungsrunen der Finnen, FFCommunications 52, 1924, σ. 31).

4. Βλ. Alexander Lopacic, Animal Lore and the Evil-eye in Shepherd Sardinia, στὸν τόμο Animals in Folklore, ἔκδ. Porter-Russel, 1978, σ. 65.

5. Πρβλ. τὴ γαλλικὴ πρόληψη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ γεννηθέντες τὴν 25 Ἰανουαρίου, ἡμέρα τοῦ προσηλυτισμοῦ τοῦ Παύλου, θεραπεύουν τοὺς ὀφιοδήκτους καὶ μποροῦν νὰ ἀγγίξουν τὰ φίδια χωρὶς νὰ δηχθοῦν ἀπὸ αὐτά (Paul Sébillot, Le folk-lore de France 3, ὅ. π., σ. 276, πρβλ. καὶ Alfons A. Barb, ὅ. π., σ. 8, ὅπου καὶ παραστάσεις μὲ τὸ σχετικὸ θέμα ἀπὸ ξύλινο ἡμερολόγιο τοῦ 1526).

ἦταν ὁ ἄμεσα ἑπόμενος σταθμὸς τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Παύλου κατὰ τὶς Πράξεις (28, 11 - 12). Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, συνεχίζει, μετατέθηκε τὸ ἐπεισόδιο στὴν Κρήτη, ἀμέσως προηγούμενο σταθμό - πρὶν ἀπὸ τὴν προσέγγισή του στὴ Μάλτα - τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Παύλου στὴ Ρώμη[1].

Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ δὲν μοῦ φαίνεται καὶ τόσο ἀναγκαία. Ὅπως εἴδαμε, ὅμοια περίπου παράδοση ἔχει ἐντοπισθῆ στὴ Μυτιλήνη, σύμφωνα μὲ τὴ νεώτερη διήγηση τουλάχιστον τοῦ Buondelmonti. Τὸ θέμα εἶναι, νομίζω, γενικώτερο. Καὶ γιὰ τὴ Σικελία δηλ. θὰ πιστεύθηκε ὅτι, ὅπως καὶ ἄλλα νησιὰ (γειτονικὴ Σαρδινία, Κρήτη κλπ.), θὰ ἦταν γεμάτη ἀπὸ θηρία καὶ φαρμακερὰ φίδια καὶ θὰ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ παρέμβαση ἑνὸς ἥρωα ἢ ἁγίου. Ἡ ἀπόδοση τῆς παρεμβάσεως στὸν Ἀπόστολο Παῦλο ἀπὸ κάποιο εὐσεβῆ ὁπωσδήποτε ἄνθρωπο θὰ ἦταν πολὺ εὔκολη, ὅπως ἔγινε καὶ στὴν Κρήτη.

RÉSUMÉ

La disparition, d' après les traditions populaires grecques et des autres pays européens, des fauves et des serpents des îles

par Steph. D. Imellos

Des traditions populaires relativement récentes de la Grèce et des pays européens font état de la disparition des fauves et des serpents vénéneux, qui vivaient autrefois dans les îles. Celá, grâce à l' intervcntion d'un saint, en particulier de Saint Paul.

Dans cette étude la recherche sur ce thème procède:

a) par référence et examen d'un grand nombre de traditions des îles grecques ayant trait à ce sujet, et qui se trouvent dans des textes relatant la vie des Saints, dans des récits des voyageurs plus récents, ou bien dans la tradition populaire orale.

b) par référence et examen des traditions européennes des îles de la Méditerranée ou de l'Atlantique.

En ce qui concerne les mythes et les traditions antiques, la recherche exhaustive des sources a révélé que ce ne sont pas seulement les mythes relatifs à Hercule et à Jupiter qui se lient aux traditions récentes ayant trait

1. Alfons A. Barb, ὅ. π., σ. 5, σημ. 31.

à la disparition des fauves et des serpents des îles, mais d'autres mythes également, à savoir: a) le mythe de Chios sur la mort de l'Orion, que certains auteurs considèrent comme un mythe crétois, b) le mythe de Rhodes de Phorbas qui suit deux variantes.

Ces traditions antiques ainsi que des informations similantes, constituent, comme cela a été soutenu, les modèles sur lesquels toutes les traditions médiévales et récentes, grecques et étrangères ont été créées. Cette opinion est corroborée par le fait que d'autres traditions, justifiant l'absence d'animaux vénéneux des îles d'une autre manière, ressemblent aux traditions antiques. Autrement dit elles ont été créées et formulées sous la forte influence de la littérature antique.

En ce qui concerne la voie de la diffusion des ces traditions, Wildhaber, qui s'est occupé des traditions similaires sur la disparition des serpents de l' Irlande, a soutenu qu'un mouvement du matériel se dessine qui, partant de l'Egypte et avec une étape intermédiaire en Crète (mythe d'Hercule), va vers l'Espagne et par la suite vers les peuples de l'Europe du Nord.

Pourtant, l'étude des sources anciennes (mythes de Chios et de Rhodes) a montré que l'ancien matériel est connu plus loin, au dela même de la Crète. Par ailleurs, la question pourquoi cette tradition est diffusée dans les îles seulement, reste sans reponse. De même l'explication d'après laquelle l'absence des îles des faunes et des serpents a pris par la suite la forme d'un mythe n'est pas suffisante pour donner une solution définitive au problème. Il n'est pas exclu que cette absence représente un des facteurs qui ont contribué à la création du mythe, sans en être le seul. Et cela, entre autres, parce que ces traditions font partie d'un cercle plus large de contes populaires d'après lesquels un héros légendaire de l'antiquité, et par la suite un saint ou un personnage sacré de la religion chrétienne, infligent une punition aux animaux qui les dérangent ou importunent les habitants d'une région protégée par eux.

Dans tous ces cas, et c'est la thèse de l'étude, le matériel est de nature mythique ou réligieuse et il ne se refère pas aux phénomènes de la nature. Il en résulte que d'autres facteurs, relévant des cultes locaux de certains héros, ont contribué à la création de ces traditions.

La mise en liaison du mythe avec les saints, surtout avec les apôtres et en particulier avec Saint Paul, la substitution d'un saint à un héros de l'antiquité, constitue un lieu commun, et la mention constante des âpôtres est

dûe à l'influence de certains passages du Nouveau Testament. L'influence bénéfique de Saint Paul contre les serpents vénéneux est considérée comme particulièrement efficace, confirmée par les Actes des Apôtres à propos de l' incident de Malte où un serpent l'a mordu. Cet incident est à la base de la croyance que la terre de Malte constitue un remède contre le venin du serpent. Il a également renforcé des croyances similaires antérieures et donna naissance à des traditions consignées dans des textes relatant la vie des saints, à la composition des prières et exorcismes, au façonnement d'amulettes etc.

ΔΗΜ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΝ

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1951, μετ' ἀπόφασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφικῆς 'Εταιρείας, μετέβην καὶ εἰργάσθην ἐπὶ ἕνα μῆνα μετὰ τοῦ μουσικοῦ Σπ. Περιστέρη εἰς 'Ιωάννινα μὲ διττὸν σκοπόν: α') τὴν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου ἀποτύπωσιν δημωδῶν μελῳδιῶν ἠπειρωτικῶν καὶ ἰδίᾳ βορειοηπειρωτικῶν τραγουδιῶν καὶ β') τὴν καταγραφὴν ποικίλου λαογραφικοῦ ὑλικοῦ παρὰ τῶν εἰς τὰς διαφόρους ἠπειρωτικὰς πόλεις καὶ τὴν Κέρκυραν καταφυγόντων κατὰ τὰς τελευταίας πολεμικὰς περιπετείας (1940-1950) βορειοηπειρωτῶν προσφύγων. Τὰ ὀλίγα οἰκονομικὰ μέσα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἀποστολῆς παρέσχεν εἰς ἡμᾶς ἡ 'Επιτροπή, ἡ διαχειριζομένη τὸ κληροδότημα τοῦ ἀειμνήστου βορειοηπειρώτου ἐθνικοῦ εὐεργέτου 'Ιω. Μπάγκα, οὗτινος τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα ἐκαλούμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν λαογραφικῶς. Οὕτω διὰ πρώτην φορὰν ἐπεχειρεῖτο συστηματικὴ λαογραφικὴ διερεύνησις τῆς βορείου 'Ηπείρου ὑπὸ τῆς πρώτης ἐξ εἰδικῶν μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον λαογραφικῆς ἀποστολῆς. Ὅθεν φανερὰ καθίσταται ἡ σημασία τοῦ ἀναληφθέντος ὑφ' ἡμῶν ἔργου [1].

Τοὺς βορειοηπειρώτας πρόσφυγας συνηντήσαμεν ἰδίᾳ εἰς τὰ 'Ιωάννινα, ὅπου ἦσαν προσωρινῶς ἐγκατεστημένοι εἰς ξύλινα καὶ ἐκ λαμαρίνης παραπήγματα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μανωλιάσσης, εἰς τὰ «Λυόμενα» 'Αμπελοκήπων καὶ εἰς ἄλλα οἰκήματα ἐντὸς τῆς πόλεως. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς 'Ηπείρου ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν τὸ 1941 ἐλάχιστοι ἐκ Λεσκοβικίου, μετὰ δὲ τὸ 1944 πολλοὶ ἐκ τῶν περιοχῶν Πωγωνίου, 'Αργυροκάστρου, Δελβίνου καὶ Πρεμετῆς.

Ὅταν ἐλέγομεν εἰς αὐτοὺς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μας, προθύμως μᾶς ὑπεδέχοντο καὶ εὐχαρίστως μᾶς ἀφηγοῦντο ἢ ἐτραγουδοῦσαν δημοτικὰ τραγούδια, διηγοῦντο ἐνδιαφέροντα παραμύθια, ἔλεγαν αἰνίγματα καὶ παροιμίας καὶ μᾶς ἔδιδαν

---

1. Περὶ τοῦ ἔργου τῆς ἀποστολῆς ταύτης βλ. Γ. 'Α. Μέγαν, ἐν 'Επετ. τοῦ Λαογραφ. 'Αρχ. τῆς 'Ακαδ. 'Αθ., τόμ. 6, ἔτη 1950/51, ἐν 'Αθήναις 1951, σ. 329-330, καὶ ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. ΙΔ', ἐν 'Αθήναις 1952, σ. 362-363.

πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ πλουσίου ὑλικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ των.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπαθείας μας πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐν λόγῳ λαογραφικῶν στοιχείων συνέβαλον ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἰωαννίνων καὶ ὁ ἐν Ἰωαννίνοις «Βορειοηπειρωτικὸς Σύνδεσμος», διοικούμενος ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων Βάρφη καὶ Μάνου. Ὁ δεύτερος μᾶς ὡδήγει εἰς τοὺς συνοικισμοὺς τῶν προσφύγων συμπατριωτῶν του καὶ προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ μᾶς λέγουν πᾶν ὅ,τι ἐγνώριζον, ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἐρωτήματά μας. Τοιουτοτρόπως οὗτος συνετέλεσεν, ὥστε οὐ μόνον αἱ κυριώτεραι τῶν μελῳδιῶν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς βορείου Ἠπείρου ν' ἀποτυπωθοῦν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου, ἀλλὰ καὶ νὰ σχηματισθῇ πλουσιωτάτη χειρόγραφος συλλογὴ παντοειδοῦς λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, συγκειμένη ἐκ τεσσάρων τετραδίων (417 ἐν ὅλῳ σελ.), ἥτις νῦν ἀπόκειται εἰς τὸ Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. εἰσαγ. 1665 Α' - Δ'.

Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1958 ἀπεστάλην καὶ αὖθις ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας εἰς Ρίζιανην (Ἅγιον Γεώργιον) Παραμυθίας, εἰς Ἡγουμενίτσαν καὶ Πέρδικαν, ὅπου συνέλεξα ἕτερον ἀξιόλογον ὑλικὸν βορειοηπειρωτικῆς λαογραφίας. Καρπὸς τῆς ἐπιτοπίου ταύτης ἐρεύνης εἶναι δύο χειρόγραφα τετράδια, σχήμ. 8ου μεγάλου, ἐκ 300 σελίδων, ἀποκείμενα καὶ ταῦτα εἰς τὸ ὡς ἄνω Κέντρον ὑπ' ἀριθ. εἰσαγ. 3919.

Ἐκ τῆς πρώτης συλλογῆς μου τοῦ 1951 προέρχεται τὸ ὑλικὸν τῆς μετὰ χεῖρας μελέτης, πλὴν ἑνὸς παραμυθίου, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τῆς συλλογῆς μου τοῦ 1958. Διὰ τῆς παρούσης μελέτης μου προτίθεμαι νὰ παράσχω κατὰ τὸ δυνατὸν γενικήν τινα εἰκόνα τῆς βορειοηπειρωτικῆς λαογραφίας. Εἶναι περιττὸν νὰ τονίσω τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν τῆς λαογραφικῆς ἐξετάσεως τῆς βορείου Ἠπείρου, διότι αὕτη περισσότερον πάσης ἄλλης ἐθνολογικῆς ἢ ἱστορικῆς ἐρεύνης εἶναι ἐπιτηδεία πρὸς διευκρίνησιν τῆς χώρας ταύτης, ἄγουσα εἰς ἀσφαλῆ γνῶσιν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ψυχῆς τῶν κατοίκων της καὶ ὑποβοηθοῦσα εἰς διαφώτισιν ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ζητημάτων. Εἶναι δὲ τὰ προσκομιζόμενα λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀπηκριβωμένα, διότι ἐλήφθησαν ἐξ αὐτοψίας, ἡ δ' ἐξ αὐτοψίας ἔρευνα ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, τὴν σημαντικωτέραν προϋπόθεσιν τῆς σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχοσυνθέσεως τοῦ λαοῦ.

Α' ΑΣΜΑΤΑ

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς γενικῆς εἰκόνος τῆς βορειοηπειρωτικῆς λαογραφίας τὰ δημώδη ᾄσματα πρέπει, νομίζω, νὰ καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν. Ἡ συλλογή μου περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰ τριακόσια, ἀνήκοντα εἰς ὅλας τὰς κατηγορίας τοῦ δημο-

τικοῦ τραγουδιοῦ, ἤτοι ἀκριτικά, κλέφτικα, τῆς ξενιτειᾶς, τῆς ἀγάπης, τοῦ Χάρου, λατρευτικὰ κ.ἄ. Κατωτέρω θὰ παρουσιάσω ἀντιπροσωπευτικὰ ἐξ ἑκάστης τῶν ἐν λόγῳ κατηγοριῶν. Ἐκ τῶν ἀκριτικῶν περιορίζομαι ν' ἀναφέρω τὸ γνωστότατον ᾄσμα τῆς ἁρπαγῆς τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀκρίτα, ποὺ χαρακτηρίζεται διὰ τὸ μεσαιωνικόν του χρῶμα καὶ δονεῖται ἀπὸ ἡρωϊκὸν παλμόν. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ χωρίου Σκωριάδες:

Τριομερίτικος γαμπρὸς δώδεκα χρόνους λείπει·
ποτὲς δὲν ὠνειρεύτηκε τὸ δόλιο του τὸ σπίτι
κι ἀπόψε ὀνειρεύεται παντρεύετ' ἡ καλή του.
Κατέβη κάτω στὸν ταβλᾶ, πῆρε τὸν παιγνιδιάρη,
πῆρε τὸν γρίβα τ' ἄλογο, τ' ἀνεμοσουρισμένο.
— Δύνασαι, μαῦρε μ', δύνασαι μιὰ ὥρα νὰ τὸ φτάσῃς;
— Δύνομ', ἀφέντη, δύνομαι μιὰ ὥρα νὰ τὸ φτάσω·
νὰ μ' ἀβγατίσῃς τὸ νερὸ σαρανταπέντε κοῦπες,
νὰ μ' ἀβγατίσῃς τὴ daὴ σαρανταπέντε χοῦφτες·
καὶ δέσε τὴ μεσούλα σου μὲ δυὸ τρία ζωνάρια
καὶ δέσε τὸ κεφάλι σου μὲ δυὸ τρία μαντήλια·
λαχαίν' γκρεμὸς γκρεμίζομαι, πέφτω καὶ σὲ σκοτώνω.
Ζινγκιὰ βαρεῖ τὸ ἄλογο καὶ στὸ χωριὸ εὑρέθη.
— Καλήμερά σου, γέροντα, ποὺ σκάφτεις καὶ κλαδεύεις.
— Καλῶς τὸ νιό, τὸν ἄγουρο, τῆς κορασᾶς τὸν ἄντρα.
— Θὰ σὲ ρωτήσω, γέροντα, νὰ μοῦ τὸ μαρτυρήσῃς,
τὸ τίνος γάμος γίνεται πέρα στὴ γειτονιά σου;
— Τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βροντῆς, τοῦ γιοῦ μου τοῦ χαμένου.
— Πές μου νὰ ζήσῃς, γέροντα, προφταίνω στὰ στεφάνια;
— Ἂν ἔχῃς γλήγορο ἄλογο, προφταίνεις στὰ στεφάνια,
ἂν ἔχῃς ἄλογο ἄναργο, προφταίνεις στὰ τραπέζια.
Ζινγκιὰ βαρεῖ τὸ ἄλογο καὶ σὲ μιὰ βρύσ' εὑρέθη.
— Καλήμερά σου, μώρ' γριγιά, ποὺ πλένεις καὶ λευκαίνεις.
— Καλῶς τὸ νιό, τὸν ἄγουρο, τῆς κορασᾶς τὸν ἄντρα.
— Θὰ σὲ ρωτήσω, μώρ' γριγιά, νὰ μοῦ τὸ μαρτυρήσῃς,
τὸ τίνος γάμος γένεται πέρα στὴ γειτονιά σου;
— Τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βροντῆς, τοῦ γιοῦ μου τοῦ χαμένου.
— Πές μου νὰ ζῇς, μώρη γριγιά, προφταίνω στὰ στεφάνια;
— Ἂν ἔχῃς γλήγορο ἄλογο, προφταίνεις στὰ στεφάνια,
ἂν ἔχῃς ἄλογο ἄναργο, προφταίνεις στὰ τραπέζια.

Ζινγκιὰ βαρεῖ τὸ ἄλογο στὴν ἐκκλησὰν εὑρέθη.
— Κακὸ ζακόνι πό 'χετε νἐσεῖς οἱ Ζαγορίσοι,
δὲ βγάζετε τὴ νύφη σας νὰ τὴ gερνοῦν οἱ ξένοι.
— Καλὸ ζακόνι πό 'χομε νἐμεῖς οἱ Ζαγορίσοι,
πού βγάζομε τὴ νύφη μας καὶ τὴ gερνοῦν οἱ ξένοι.
Ἔβγαλε καὶ τὴ gέρασε τὴν πρώτη τ' ἀρραβῶνα.
Ἡ νύφη ξέρει γράμματα στέκεται καὶ διαβάζει.
— Συμπεθεροὶ στὰ σπίτια σας καὶ φίλοι στὰ δικά σας
καὶ σύ, καλέ μου, νιούτσικε, ἄλλη νὰ πά' νὰ πάρῃς,
ἐμένα μοῦ 'ρθ' ὁ ἄντρας μου, τὸ πρῶτο μου στεφάνι.

(Κωστάντω Τσαούση, ἐτῶν 52)

Ὁ ἐπικὸς χαρακτὴρ τοῦ ἄσματος τούτου δὲν διέφυγε τὴν παρατηρητικότητα τοῦ πρώτου ἐκδότου τῶν δημοτικῶν μας ἀσμάτων, τοῦ Fauriel, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, δημοσιεύσας μακροσκελεστέραν παραλλαγήν, παρετήρησεν εἰς τὴν προεισαγωγικήν του σημείωσιν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ὄχι μόνον τὸ μακρότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ πλέον ἰδιόρρυθμον ἆσμα τῆς «Συλλογῆς» του ὄχι τόσον διὰ τὴν ἰδέαν ἢ τὸ συναίσθημα, ὅσον διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ φανταχτερὸν τῶν λεπτομερειῶν του[1].

Ἐκ δὲ τῶν πολλῶν ὑπ' ἐμοῦ συλλεγεισῶν παραλογῶν παρουσιάζω ἐνταῦθα μίαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω χωρίου, ἡ ὁποία διακρίνεται διὰ τὸ ἐκχειλίζον συναίσθημα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης:

Τίποτα δὲν ἐζήλεψα 'ς τοῦτον ἀπάνω κόσμο
σὰν τ' ἄλογο τὸ γλήγορο καὶ τ' ἄξο τὸ ζευγάρι,
σὰν τὴ γυναῖκα τὴν καλὴ ν-ὁπού τιμάει τὸν ἄντρα.
Μά ἦταν δυ' ἀδέρφια γκαρδιακά, δυ' ἀδέρφι' ἀγαπημένα,
ἀγάπησ' ὁ μικρότερος τοῦ μέγα τὴ γυναῖκα.
— Νύφη μ', πολὺ σὲ ἀγαπῶ, νύφη μ', πολὺ σὲ θέλω.
— Ἐσὺ μὲ θέλεις μιὰ καὶ δυὸ κ' ἐσὺ μὲ θέλεις πέντε[2].
Σκοτώσ' τὸν ἀδερφούλη σου καὶ σὺ νὰ μὲ κερδαίσῃς.
— Μὰ ποιὰ αἰτία νὰ τοῦ βρῶ κι ἀπὲ νὰ τὸν σκοτώσω;
— Ν-ὁ κύριος σᾶς ἄφησεν ἀμπέλια καὶ χωράφια,

---

1. «Voici la chanşon la plus longue et peut-être la plus distinguée de ce recueil, non pour le sentiment ou l'idée, mais pour la vigueur et l'éclat des details». Cl. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne, τόμ. II, Paris 1825, σ. 137.

2. Ἀντὶ τοῦ «κ' ἐσὺ μὲ θέλεις πέντε» εἰς ἄλλας παραλλαγὰς λέγεται ὀρθῶς: «κ' ἐγὼ σὲ θέλω πέντε».

συρτὲ νὰ τὰ μοιράσετε καὶ κεῖ νὰ σκοτωθῆτε.
Τὰ μαῦρα καβαλλίκεψαν, στὰ μούλκια τους πηγαίνουν.
Κατέβηκαν καὶ τὰ ἔδεσαν ἀπὸ ἐλιᾶς κλωνάρι.
— Τραύ', ἀδερφέ μ', τὸ μαύρη σου, γιατὶ θὰ κλωτσιστοῦνε
ν-αὐτὰ θὰ κλωτσιστοῦνε
καὶ μεῖς θὰ σκοτωθοῦμε.
— Γυναικολόγια μὴ παρῄς, σκυλί, θὰ μὲ σκοτώσῃς,
γυναῖκες βρίσκεις μιὰ καὶ δυὸ καὶ ἀδερφὸ δὲ βρίσκεις.
Τὰ μαῦρα καβαλλίκεψαν στὸ σπίτι τους νὰ πᾶνε,
λαγὸς τοὺς ἐπερίκλωσε σ' ἕνα στενὸ σοκάκι,
κατέβηκαν, τὸν σκότωσαν, στὸ σπίτι τους πηγαίνουν.
— Γλήγορα, νύφη, τὸ νερὸ νὰ πλύνω τὸ σπαθί μου,
νὰ πλύνω τὸ σπαθάκι μου στὸ γαῖμα τ' ἀδερφοῦ μου.
Κι αὐτὴ 'πὸ τὴ χαρούλα της κρασὶ πανεὶ καὶ βγάζει.
Σὰν βγάνῃ τὸ σπαθάκι του λιανὰ-λιανὰ τὴν κάνει.

(Κωνστάντω Τσαούση, ἐτῶν 52)

'Απὸ τὴν κατηγορίαν τῶν κλέφτικων τραγουδιῶν παραθέτω τὸ τοῦ ἑτοιμοθανάτου κλέφτη ἀπὸ τὴν Πέπελη Δρόπολης:

Μωρέ, παιδιά, Σουλιώτικα — παιδιὰ καημένα —, παιδιὰ τῆς
[Σαμαρίνας — μωρὲ παιδιὰ καημένα,
μωρέ, σὰν πᾶτε στὸ χωριό, σὰν πᾶτε στὴν πατρίδα,
ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴν πῆτε,
γιατὶ σᾶς 'κούει ἡ μάννα μου κ' ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου.
Μὴν πῆτε πὼς λαβώθηκα, πὼς εἶμαι σκοτωμένος,
νὰ πῆτε πὼς παντρεύτηκα, πὼς εἶμαι παντρεμένος·
πῆρα τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα
κι αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ἀδέρφια κι ἀξαδέρφια.

('Όλγα Μπούκαλη, ἐτῶν 57)

Τὸ ᾄσμα τοῦτο εἰς τὴν «Συλλογὴν» τοῦ 'Αραβαντινοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

'Εσεῖς παιδιὰ βλαχόπουλα, παιδιὰ 'πὸ τὸ Λιβάδι,
αὐτοῦ ποὺ πᾶτε τρέχοντας στὸ ἔρημο χωριό μας,
ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴν πῆτε,
καὶ νὰ μὴ 'μπῆτε στὸ χωριὸ μὲ ἥλιο, μὲ φεγγάρι·
κι ἂν σᾶς ρωτήσ' ἡ μάνα μου, ἡ δόλια μ' ἡ μανούλα,
μὴν πῆτε πὼς ἀρρώστησα κι ἀπέθανα στὸ δρόμο,
μόν' πέστε πὼς παντρεύτηκα κι ἐπῆρα μαυρομάτα.

Πῆρα τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναῖκα,
κι αὐτὰ τὰ λιανοστούρναρα μαῦρα γυναικαδέρφια[1].

Καθὼς βλέπομεν, ὁ 'Αραβαντινὸς μετέβαλε τοὺς δύο πρώτους στίχους τοῦ ᾄσματος, μετὰ δὲ τὸν τρίτον προσέθηκε τὸν κακόζηλον στίχον

καὶ νὰ μὴ 'μπῆτε στὸ χωριὸ μὲ ἥλιο, μὲ φεγγάρι.

Κατόπιν προσέθεσε τὴν λεπτομέρειαν ὅτι ὁ κλέφτης παντρεύτηκε *μαυρομάτα*, τὰ δὲ *λιανολίθαρα* μετέβαλεν εἰς *λιανοστούρναρα*, ἐνθυμίζων καὶ τὸν Ζαμπέλιον, ὁ ὁποῖος τὰ μετέβαλεν εἰς *μαυροσκούληκα*[2]. Τοιουτοτρόπως διὰ τῆς ἐπιτοπίου ἐρεύνης ἐλέγχεται ἡ παράδοσις τοῦ ᾄσματος. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ τὸ θέμα τῆς παντρειᾶς τοῦ ἑτοιμοθανάτου κλέφτη δὲν θεωρεῖται γνησίως κλέφτικο ὑπὸ τοῦ Γιάννη 'Αποστολάκη. «Ἡ πικρὴ εἰρωνεία, ὁ αὐτοταλανισμός, δὲν ταιριάζει, λέγει ὁ 'Αποστολάκης, μὲ τὸ σωστὸ κλέφτικο τραγούδι, ποὺ τὸ ἔχει γεννήσει πάντοτε ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ζωῆς. Στὸ κλέφτικο τραγούδι ἡ ζωὴ ἐξουσιάζει καὶ κρίνει τὸ θάνατο· γιὰ τὸν ἡρωϊκὸ ἄνθρωπο ἡ ζωὴ δὲν ἔχει ποτὲ βασίλεμα. Ὁ κλέφτης βαριὰ πληγωμένος γυρεύει νὰ τοῦ κόψουν τὸ κεφάλι, μήπως τὸ πάρουν οἱ ἐχθροὶ καὶ χαίρουνται· ἑτοιμοθάνατος πάλι, παραγγέρνει τὸ μνῆμα του νὰ εἶναι πλατὺ καὶ ψηλό, γιὰ νὰ συνεχίσῃ καὶ ἀποκεῖ τὸν ἀγῶνα του. 'Αντίθετα στὸ μοτίβο τῆς παντρειᾶς ἡ ζωὴ κρίνεται ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ ἡ κρίση εἶναι ἡ ἐλεεινολογία καὶ ἡ εἰρωνεία τῶν ἐλπίδων τοῦ ἀνθρώπου»[3]. 'Εδῶ νομίζω ὅτι ὁ Γιάννης 'Αποστολάκης ὑπερβάλλει κάπως τὰ πράγματα, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ κλέφτης δὲν ἀποκρύπτει τὸν θάνατόν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν παύει νὰ εἶναι ἄνθρωπος καὶ ἀνθρώπινα νὰ ἐκφράζῃ αἰσθήματα μὲ τοὺς παραστατικοὺς στίχους:

Πῆρα τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα
κι αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ἀδέρφια κι ἀξαδέρφια.

'Ακόμη δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ποίησις τοῦ κλέφτικου τραγουδιοῦ ἔχει διπλοῦν χαρακτῆρα, ὑψηλὸν βεβαίως, ἀλλὰ καὶ λυπητερόν, ὅπως ὀρθῶς λέγει ὁ Γιάννης Βλαχογιάννης, «ψηλὸ ἐννοῶ πὼς ἔχει φτέρωμα κι ἀέρα παρμένον ἀπὸ τὰ βουνὰ ποὺ τὸν γεννήσανε... Τὰ τραγούδια τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Μωριᾶ, σὰν τραγούδια βουνίσια, πλάσματα τῆς μοναξιᾶς, τοῦ ποιητῆ βοσκοῦ γεννήματα, τοῦ ρεμβασμοῦ του ξεχειλίσματα, σὰν ἔργα τέλος ποὺ τὰ πνέει τῆς ἀλήθειας ἡ πνοή, τοῦ πάθους ἡ λαχτάρα, σὰν ξεχύματα ἀπ' αὐτόχυτη πηγὴ βγαλμένα, ὄχι μὲ σκοπὸ νὰ χαροκοπήσουνε τὸν ξένο ποὺ τ' ἀκούει, μὰ νὰ ξαλαφρώσουνε τὸν ἴδιον ποὺ τὰ λέει

1. Π. 'Αραβαντινοῦ, Συλλογὴ δημωδῶν ᾀσμάτων τῆς 'Ηπείρου, ἐν 'Αθήναις 1880, σ. 282, ἀριθμ. 467.

2. Σπ. Ζαμπελίου, Ἄσματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος, Κερκύρᾳ 1852, σ. 606, ἀριθμ. 11.

3. Γιάννη 'Αποστολάκη, Τὸ κλέφτικο τραγούδι, ἐν 'Αθήναις 1950, σ. 42.

στὴν ἐρημιὰ καὶ τὰ ξεμολογιέται στὸν ἀχὸ τοῦ βράχου καὶ στὸ μούρμουρο τῆς ρεματιᾶς, δὲν μποροῦνε παρὰ νά 'ναι τραγούδια μονότονα, λυπητερά»[1].

'Απὸ ἄλλο χωρίον τῆς βορείου 'Ηπείρου, τὴν Γλίνα τῆς Δρόπολης, προέρχεται ἐπίσης τὸ κατωτέρω κλέφτικο τραγούδι:

Τὰ μαῦρα τὰ κλιεφτόπουλα τί στέκουν λερωμένα;
Δὲν πλένουν, δὲν ἀλλάζουνε καὶ δὲν ἀσπροφορειοῦνται.
Τὸ σέρνουν σὲ περηφανειὰ σὰν οἱ Κακοσουλιῶτες.
Φωτὸ Τζαβέλλας φώναξε ἀπὸ τὸ καραούλι:
— Στριφτά, παιδιά, τὸν πόλεμο κι ἀνάρια τὰ ντουφέκια,
νὰ κατακάτσ' ὁ κουρνιαχτός, νὰ μετρηθῇ τ' ἀσκέρι.
Μετροῦντ' οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν πεντακόσοι,
μετροῦνται τὰ κλεφτόπουλα καὶ λείπ' ἕνας λεβέντης,
λείπει ν-ὁ Γιάννος ὁ κοντός, ὁ πρωτο-μπαϊραχτάρης.
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσαν, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπαν,
γιά τος κι ὁ Γιάννος πό 'ρχονταν τοῦ κάμπου καβαλλάρης
μὲ τ' ἄλογό του παίζοντας, μὲ τὸ σπαθὶ ζωσμένος,
μὲ δυὸ κεφάλια τούρκικα στὴ σέλλα κρεμασμένα,
τό 'να ἦταν τοῦ 'Εσὰτ πασᾶ, τ' ἄλλο τοῦ Σετραζέμη.

(Χρ. Σκόπης, ἐτῶν 85)

Τὸ τραγούδι αὐτό, νεώτερον ἀπὸ τὸ κλέφτικο τοῦ Μπουκουβάλα, ἔχει γίνει προφανῶς μὲ βάσιν ἐκεῖνο. Τὸ περιστατικὸν ἀναφέρεται μόνον ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἀπαραίτητον· αἱ λεπτομέρειαι τόπου, χρόνου καὶ ψυχολογίας, ὅ,τι θὰ τὸ ἐπλάτυνε, παραλείπονται. Μόνον περισσότερα εἶναι τὰ ὀνόματα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτό, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ παλαιότερον πρότυπόν του[2].

'Απὸ τὸ ἴδιον χωρίον Γλίνα τῆς βορείου 'Ηπείρου παραθέτω ἀκόμη δύο ᾄσματα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν Μάρκον Μπότσαρην καὶ τὴν 'Ελένην Μπότσαρη. Τὸ πρῶτον:

"Ενα πουλὶ θαλασσινὸ — σιαΐνη Μαρκομπότσιαρη —
[κ' ἕνα πουλὶ βουνήσιο — Μαρκομπότσιαρη Σουλιώτη —
ράχη σὲ ράχη τό 'λεγε — σιαΐνη Μαρκομπότσιαρη — λιθάρι
[τὸ λιθάρι — Μαρκομπότσιαρη Σουλιώτη —.
Ζητάει τοῦ Μάρκου τὴν ὀρδὴ — σιαΐνη Μαρκομπότσιαρη —

---

1. Γιάννη Βλαχογιάννη, Λαὸς ὁ ποιητής, Λαογραφία, τόμ. Ζ', 1923, σ. 80-82.

2. «Στὸ τραγούδι τοῦ Μπουκουβάλα ἐλάχιστες πληροφορίες δίνουνται τῆς μάχης τοῦ Κεράσοβου· κι ὅμως ἀνασαίνεις ἐκεῖ μέσα καθαρὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πολέμου». Γ. 'Αποστολάκη, ἔνθ' ἀν., σ. 106.

[τοῦ Μάρκου τὸ λημέρι· — Μαρκομπότσιαρη Σουλιώτη —
τὸ Μάρκο τὸν σκοτώσανε στὰ Γιάννινα 'πὸ κάτω.
(Χρ. Σκώπης, ἐτῶν 85)

Τὸ δεύτερον:

Ὅλες οἱ καπετάνισσες τῶν καπεταναραίων,
ὅλες ἐπῆραν τὰ νησά, ὅλες τὰ κορφοβούνια
κι αὐτὴ ἡ Λενὴ τοῦ Μπότσαρη πῆρε ψηλὲς κορφοῦλες·
βρίσκει λημέρια κλέφτικα, παλιά, χορταριασμένα,
τὴν παίρνει τὸ παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει.
'Εδῶ ἦταν τ' ἀδερφάκια μου, ὁ Μάρκος κι ὁ Σωτήρης.
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπε,
γιά τος κι ὁ Μάρκος πό 'ρχονταν μαζὶ μὲ τὸ Νοτίδη.
Οἱ τρεῖς ἀντάμα ἔσμιξαν κ' οἱ τρεῖς χαροκοπιῶνταν.
(Χρ. Σκόπης, ἐτῶν 85)

Εἰς τὸ πρῶτον ὡς ἄνω ᾄσμα ἔχομεν τὸ θέμα τοῦ πουλιοῦ, ποὺ μανθάνει τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ἐνῷ τοῦτο ἀναζητεῖ τὸ στράτευμα καὶ τὸ λημέρι τοῦ ἥρωος. Χαρακτηριστικὴ δ' εἶναι ἡ λιτότης καὶ ἐπιγραμματικότης τοῦ ἄσματος, ποὺ ἀποπνέει τὸν δροσερὸν ἀέρα τῆς ἀληθινῆς ποιήσεως τοῦ κλέφτικου τραγουδιοῦ. Εἰς τὸ δεύτερον ᾄσμα ἐξαίρεται ἐπαξίως ἡ 'Ελένη Μπότσαρη, «ἥτις δεκαπενταέτις οὖσα ἐπολέμει εἰς Σέλτσον παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς Γιαννάκῃ· τούτου δὲ φονευθέντος ἀπῆλθε παρὰ τῷ θείῳ αὐτῆς Νίκζᾳ πολεμοῦντι παρὰ τὸν 'Αχελῷον καὶ πολλοὺς Τούρκους ἐφόνευσεν, ὑπὸ τούτων δὲ περικυκλωθεῖσα καὶ μὴ θέλουσα νὰ παραδοθῇ ἔρριψεν ἑαυτὴν εἰς τὸν 'Αχελῷον καὶ εὗρε τὸν ἔντιμον θάνατον ἐν τῷ ρεύματι τοῦ ποταμοῦ τούτου»[1]. Εἰς τὸ ᾄσμα τῆς 'Ελένης Μπότσαρη τὸ βάρος καὶ ἡ ἀξία τῆς ἡρωίδος πίπτει εἰς τὴν σύγκρισιν αὐτῆς πρὸς «τὶς ἄλλες καπετάνισσες». Ἡ δὲ συγκίνησις ἡμῶν κορυφοῦται μὲ τὸ κλάμμα της, ὅταν εὑρίσκῃ ἔρημα καὶ χορταριασμένα τῶν ἀδελφῶν της τὰ λημέρια, γίνεται δὲ δραματικὴ ἡ ἀτμόσφαιρα, ποὺ δημιουργεῖ τὸ τραγούδι, μὲ τὸν ἐξαφνικὸν καὶ ἀναπάντεχον ἐρχομὸν τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Νοτίδη. Τοιουτοτρόπως εἰς τὸ ᾄσμα τοῦτο δὲν ἔχομεν ἱστορίαν οὔτε αἰσθηματικὴν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ κάτι βαθύτερον, κάτι οὐσιαστικώτερον.

Ὡς πρὸς τὰ τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς ἡ βόρειος Ἤπειρος εἶναι πλουσιωτάτη. Τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι ἐξαιρετικαὶ ὑπῆρξαν πάντοτε ἐνταῦθα αἱ συνθῆκαι, αἱ εὐνοήσασαι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ εἴδους τούτου τῆς δημώδους ποιήσεως. Οἱ 'Ηπειρῶται,

---

1. Περικλ. Ζερλέντου, 'Ηπειρωτικὰ μελετήματα, Παρνασσός, τόμ. ΙΒ', 1889, σ. 380.

περισσότερον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, μετηνάστευον πάντοτε, λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικῶς ἀγόνου τῆς χώρας των. Κατὰ δὲ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας αἱ συνθῆκαι τῆς ἐν τῇ πατρίδι ζωῆς των ἐχειροτέρευσαν, εἶναι δ' εὐεξήγητον πόσον ἡ τυραννικὴ ὑπὸ τὸν Τοῦρκον ζωή των τοὺς ἠνάγκαζε νὰ ἐπιζητοῦν ἔξω τῆς γενετείρας καλυτέραν τύχην. Ὁσάκις τὰ κτήματά των δὲν ἡρπάζοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ παντοίων ἀθεμίτων μέσων, ἐληστεύοντο καὶ ἐλεηλατοῦντο τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τυχόντος Τουρκαλβανοῦ μόνον οὕτω ἀποζῶντος. Ὅθεν ἡ ἀποδημία ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν ἐπεξετάθη μάλιστα ἐν Ἠπείρῳ καὶ δὲν ὑπάρχει χώρα τοῦ κόσμου, εἰς ἣν νὰ μὴ ἔχῃ εἰσδύσει ὁ Ἠπειρώτης, ἐκεῖ δὲ εὐφυής, λιτός, καρτερικός, νομοταγής, εὐημερεῖ καὶ γίνεται στοιχεῖον πολιτισμοῦ ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ[1]. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν Ἠπειρωτῶν ἐταξίδευον εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ρουμανίαν, ὀλιγώτεροι δ' εἰς τὴν Ρωσίαν, Μ. Ἀσίαν, Βενετίαν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀμερικήν. Ἄλλη κατηγορία ἀποδημούντων ἦτο ἡ τῶν ἐπαγγελματιῶν, τῶν κτιστῶν, ραφτάδων, καλαντζήδων, πρακτικῶν ἰατρῶν, βαγενάδων καὶ ἄλλων, οἵτινες πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας ἔφευγον ἀπὸ τὰ χωρία των καὶ περιεφέροντο ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ τὴν βαλκανικήν, ἐπέστρεφον δὲ εἰς τὰς ἑστίας των μετὰ πολυμήνους ἐνίοτε περιοδείας. Οὕτω δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν σπίτι εἰς τὴν Ἤπειρον, ποὺ νὰ μὴ εἶχεν ἕν, δύο ἢ καὶ περισσότερα πρόσωπα εἰς τὴν ξένην. Ἦτο λοιπὸν φυσικὸν ἡ ἀγάπη τῶν ξενιτευμένων καὶ ἡ νοσταλγία πρὸς τὴν γενέτειραν, ὁ πόνος τῶν ἀπομενόντων διὰ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ προσφιλῆ πρόσωπα, τὰ βάσανα τῆς ξενιτειᾶς καὶ ὁ πόθος τῆς ἐπανόδου νὰ δημιουργήσουν τὸ κλῖμα τῆς ἀναπτύξεως περιφήμων δημοτικῶν ᾀσμάτων, ὡς τὰ τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς[2].

---

1. Δ. Εὐαγγελίδου, Ἡ βόρειος Ἤπειρος, ἐν Ἀθήναις 1919, σ. 70. Βλ. καὶ Κ. Ἀμάντου, Βόρειος Ἤπειρος, Νέα Ἑστία, τόμ. 29, 1946 (=Ἄρθρα καὶ Λόγοι, Ἀθῆναι 1953, σ. 104).

2. Πλὴν ὅμως τῶν τραγουδιῶν τῆς ξενιτειᾶς λίαν ἀξιοπρόσεκτα εἶναι καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ ἠπειρωτικοῦ λαοῦ τὰ μὲ αὐτὴν σχετιζόμενα. Ἰδοὺ π. χ. τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀνακοινωθέντα μοι ὑπὸ Εὐγενίας Κίτσου, ἐτῶν 69, ἐκ Δίβρης Ριζῶν Δελβίνου: «Ὄντα ξεκινοῦμε τὸν γξενίτη καὶ γυρίζωμε, μαζώνομε μανοῦσα καὶ τὰ βάνομε στὴ bόρτα καὶ στὰ χατίλια (=ἀγκωνάρια τοῦ σπιτιοῦ), γιὰ νά 'ρθῃ ὁ ξενίτης γλήγορα.

Ὄντα βγαίνῃ ὁ ξενίτης ἀπὸ τὴν πόρτα, βάνομε ἕνα μαστραπᾶ νερὸ μ' ἕνα σταυρὸ μέσα στὸ κατώφλι καὶ τὸν γυρίζει μὲ τὸ ποδάρι. Ἀντὶ σταυρὸ βάνομε καὶ θηλύκια, ἀλλὰ πάντοτε νά 'ναι ἀσημένια νά 'ρθ' ὁ ξενίτης καζαντισμένος. Τὰ θηλύκια εἶναι ζωνάρια ποὺ βάνουν οἱ νυφάδες.

Βγαίνει ὅλο τὸ χωριὸ καὶ τὸν ξεκινοῦμε. Αὐτὸς γυρίζει καὶ χαιρετάει μὲ τὸ μαντήλι καὶ μεῖς ἀγναντεύομε καὶ κλαῖμε.

Ὄντα ἔρχεται, ἔχομε χαρὰ καὶ τραγούδια. Στὸ ζιαφέτι (=γλέντι) ποὺ κάνομε, θὰ ρίξωμε

Ἐκ τούτων θὰ παραθέσω ἐνταῦθα μερικὰ ἀπὸ τὴν συλλογήν μου. Ἐκ τοῦ χωρίου Σκωριάδες προέρχεται τὸ κατωτέρω:

— Θυμήθηκα τὴν ξενιτειὰ καὶ θέλω νὰ πηγαίνω.
Σήκω, μάννα μ', καὶ ζύμωσε καθάριο παξιμάδι·
μὲ πόνους βάλε τὸ νερό, μὲ δάκρυα ζύμωσέ το,
μὲ βαρειαναστενάγματα σήκου βάλε τὸ φοῦρο.
— Ἄργησε, φοῦρε, νὰ καῇς καὶ σὺ ψωμὶ νὰ γένῃς,
νὰ φύγ' τοῦ γιοῦ μου ἡ συντροφιὰ κι ὁ γιός μου ν' ἀπομείνῃ.

(Κωνστάντω Τσαούση, ἐτῶν 52)

Εἰς τὸ τραγούδι αὐτὸ ἡ αἰσθητικὴ συγκίνησις προκαλεῖται ἀπὸ τὰ λόγια τῆς μάννας (δύο τελευταῖοι στίχοι), δι' ὧν ἐκφράζεται, μὲ τὴν ἀπίθανη νὰ πραγματοποιηθῇ προτροπήν της πρὸς τὸν φοῦρνον καὶ τὸ ψωμί, ἡ βαθυτάτη θλῖψις της διὰ τὸν ξενιτεμὸν τοῦ παιδιοῦ της.

Ἡ ζωὴ εἰς τὴν ξένην δὲν ἔχει χάριν καὶ ὁ ξενιτεμένος θρηνεῖ διὰ τὴν τύχην του, ὡς ἐν τῷ κατωτέρω ἄσματι ἐκ Γριάτζανης Δελβίνου:

Ἐβγᾶτε πέντε λύγερες καὶ πέντε μαυρομάτες,
νὰ ἰδῆτε τὸν ἀϊμάραντο σὲ τί τόπο φυτρώνει.
Τὸν τρῶν τὰ λάφη καὶ ψοφοῦν, τ' ἀρκούδια καὶ ἡμερεύουν·
νὰ τό 'χε φάει κ' ἡ μάννα μου νὰ μὴ εἶχε κάμ' ἐμένα·
σὰν μ' ἔκαμε τί μ' ἔθελε, ποὺ μ' ἔχει τί μὲ θέλει;
Ν-ἐγὼ στὰ ξένα περβατῶ, στὰ ξέναν-α γυρίζω,
ξένες μοῦ πλένουν τὰ σκουτιά, ξένες τὰ σαπουνίζουν.
Τὰ πλένουν μιά, τὰ πλένουν δυό, τὰ πλένουν τρεῖς καὶ πέντε
κι ἀπὸ τὶς πέντε κ' ὕστερα τὰ ρίχνουν στὸ σοκάκι.
— Ξένε, πᾶρε τὰ ροῦχα σου, πᾶρ' τὰ φορέματά σου.

('Αθηνᾶ Στούπη, ἐτῶν 40)

Εἰς ἄλλο τραγούδι ἐκ Βήσσανης, συγκρίνων ὁ λαϊκὸς ποιητὴς τὴν ξενιτειὰν

ντουφέκια. Μαγερεύομε, γλεντοῦμε. Οἱ συγγενεῖς ἔρχονται μὲ κανίσκι· φειάνουν ἕνα τσουρέκι καὶ μὲ πίττα. Στὴν ἐκκλησίγια σὰν πάῃ θὰ δώκῃ ὅ,τι ἔχει εὐχαρίστηση.

Ὅδα πεθάνῃ στὴν ξενιτειά, βαροῦν οἱ συγγενῆδες τὶς καμπάνες καὶ παίρνουν τὸν παπᾶ κι ὅλο τὸ χωριὸ καὶ διαβάζει τὸ γράμμα μὲ τὸ κακὸ χαμπέρι:

Κλαῖν οἱ πέτρες, τὰ λιθάρια,
κλαῖνε τὸν καημό,
ἔκλαιγα κ' ἐγὼ ὁ καημένος
τὸν γξεχωρισμό...».

πρὸς τὴν φυλακήν, τὴν διχόνοιαν, τὴν ἀγάπην καὶ εὑρίσκων ἐκείνην βαρυτέραν τούτων, θρηνεῖ τὸν εἰς τὴν ξένην ἀποθανόντα ὡς ἀκολούθως:

Τὴν ξενιτειά, τὴ φυλακή, τὴ γκρίνια, τὴν ἀγάπη,
τὰ τέσσερα τὰ ζύγιασαν, βαρύτερά 'ν' τὰ ξένα.
Τὸν ξένο πᾶν, τὸν θάφτουνε σὲ χέρισο μπαΐρι
χωρὶς παπᾶ, χωρὶς κεριά, χωρὶς μαννούλας δάκρυα.
Κ' ἦρθε καιρὸς νὰ κάνουνε τὸ χέρισο μπαΐρι.
Κλαῖνε οἱ μάννες τὰ παιδιὰ κ' οἱ κόρες γιὰ τοὺς ἄντρες.
Βάζουν βουβάλια δὲν τραυοῦν καὶ βόγια δὲν σπαράζουν·
τ' ἀλέτρι βγάζει κόκκαλα καὶ τὸ γυνὶ κεφάλια.
Κλάψτε, μαννάδες, τὰ παιδιὰ καὶ σεῖς, κόρες, τοὺς ἄντρες.
('Αθηνᾶ Χατζῆ, ἐτῶν 53)

"Οπως βλέπομεν, ὁ θάνατος εἰς τὴν ξενιτειὰν εἶναι φοβερός, ὡς ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων. Οὕτω π. χ. καὶ ὁ 'Επίκτητος ἔγραφεν: «*'Ακούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων 'τάλας ἐκεῖνος ἀπέθανεν'· ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἢ μήτηρ· ἐξεκόπη, ἀλλὰ καὶ ἄωρος καὶ ἐπὶ ξένης*»[1].

Εἰς ἄλλο τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς, ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν στιχουργικήν του σύνθεσιν (14σύλλαβοι καὶ 13σύλλαβοι στίχοι)[2], μὲ ζωηρότατα χρώματα ζωγραφίζεται ὁ πόνος τῆς κόρης, ἡ ὁποία ἐξαναγκάζεται ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ξενιτευμένου καλοῦ της νὰ ὑπανδρευθῇ ἀκουσίως ἄνδρα, ποὺ δὲν τῆς ταιριάζει. Τὸ ᾄσμα προέρχεται ἐκ Σκωριάδων:

— Ξένε μου, ποὺ εἶσαι στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινά,
μώρ', γιὰ κίνα κ' ἔλα τώρα κ' ἔλα γλήγορα,
γιατ' ἐμένα οἱ ἐδικοί σου μ' ἀβαρέθηκαν·
μὲ κινοῦν νὰ μὲ παντρέψουν καὶ μὲ προξενοῦν
καὶ πολὺ μακριὰ μὲ δίνουν μέσ' στὰ Ρόϊδανα,
μώρ', κι ἀντρὰ κοντὸν μοῦ δίνουν εἶν' καὶ γέροντας.
Μώρ', δὲν τό 'χω ποὺ εἶναι γέρος, εἶν' gι ἀράθυμος,
μώρ', πᾶσα πρωΐ μὲ δέρει γιὰ τὸ χλιὸ νερό,
μώρ', καὶ πᾶσα μεσημέρι γιὰ κρυὸ νερό.
Μώρ', χρυσὴ στάμνα μοῦ δίνει κι ἄλυσον κοντὸν
μώρ', καὶ στὸ πηγάδ' μὲ στέλλει, στ' ἀριοπήγαδο,

---

1. 'Επικτήτου, Διατρ. 1, 27, 5.

2. Βλ. περὶ τροχαϊκῶν δεκατρισυλλάβων στίχων εἰς τὴν δημοτικήν μας ποίησιν: Γιάννη Σαραλῆ, Νεοελληνικὴ Μετρική, 'Αθήνα 1939, σ. 102.

καὶ δὲ φτάνω νὰ γιομίσω καὶ μαραίνομαι.
Μώρ', ἐννιὰ ὀργυιὲς μαλλιά 'χα, κόφτω τὰ μισά,
καὶ σμίγω τὴν ἁλυσίδα κι ἀργιογιόμισα·
τὸ παίρνω καὶ πάνω σπίτι τοῦ περίδρομου
νὰ τοῦ πλύνω τὰ ποδάρια, τὰ στεγνάδια του
λέει σ' ἔν' ἄργυρο λεγένι
πού χαράμι νὰ τοῦ γένῃ.
(Κωνστάντω Τσαούση, ἐτῶν 52).

'Αλλ' ἡ ἠπειρωτικὴ λαϊκὴ μοῦσα γνωρίζει πρὸς τούτοις νὰ κρούῃ τὰς λεπτοτέρας χορδὰς τῆς λύρας της καὶ συγκινητικωτάτους νὰ συνθέτῃ στίχους, ὅταν πρόκειται νὰ τραγουδήσῃ τὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν εἰς τὴν πατρίδα ἀπομενόντων μὲ τοὺς ξενιτευμένους των, ὡς ἐν τῷ ἐκ Δερβιτσάνης ἄσματι:

Ξενιτεμένο μου πουλὶ καὶ παραπονεμένο,
ἡ ξενιτειὰ σὲ χαίρεται κ' ἐγὼ ἔχω τὸν καημό σου.
Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω;
Νὰ στείλω μῆλο, σέπεται, κυδώνι, μαραγκιάζει,
νὰ στείλω μοσκοστάφυλο, στὸ δρόμο ξεσπειριάζει.
Νὰ στείλω καὶ τὸ δάκρυ μου σ' ἕνα φτενὸ μαντήλι;
Τὸ δάκρυ μου ἦταν βαψερὸ κ' ἔβαψε τὸ μαντήλι·
πέντε ποτάμια τό 'πλεναν κ' ἔβαψαν καὶ τὰ πέντε
κ' ἕνας ἀετὸς ἐπέρασε κ' ἐβάψαν τὰ φτερά του
καὶ σοῦ 'φερε τὸ μήνυμα, γοργὸ τὸ πέταμά του
ἢ
ἐπέρασε κ' ἕνα πουλὶ κ' ἔβαψεν ἡ φωνή του,
ἐπέρασε κ' ἕνας πασᾶς κ' ἔβαψε τ' ἄλογό του.
(Κατ' ἀνακοίνωσιν Μ. Μάνου, ἐτῶν 45)

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν ἐκ Γλίνας παραλλαγὴν μετὰ τὸν 5ον στίχον τοῦ ἄσματος τούτου λέγεται:

Νὰ στείλω καὶ βασιλικὸ χωρὶς νερὸ στεγνώνει,

μετὰ δὲ τὸν 7ον στίχον ἔχει οὕτω:

Τρία ποτάμια τό 'πλυναν κ' ἔβαψαν καὶ τὰ τρία·
πάει πέρδικα νὰ πιῇ νερὸ κ' ἔβαψαν τὰ φτερά της
κ' ἡ προβατίνα βόσκοντας ἔβαψε τὸ μαλλί της
κι ὁ καβαλλάρης πέρασε κ' ἔβαψε τ' ἄλογό του.
'Επέρασε κ' ἕνα πουλὶ κ' ἔβαψεν ἡ φωνή του,
ἐπέρασε κ' ἕνας πασᾶς κ' ἔβαψε τ' ἄλογό του.
(Χρ. Σκόπης, ἐτῶν 85)

Παραβάλλοντες τὰς ἐκ Δερβιτσάνης καὶ Γλίνας παραλλαγὰς ταύτας πρὸς τὴν ὑπὸ 'Αραβαντινοῦ[1] δημοσιευθεῖσαν βλέπομεν τὴν φθορὰν ποὺ ὑπέστη τὸ ᾄσμα μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ἡ παραλλαγὴ τοῦ 'Αραβαντινοῦ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 168 τῶν «'Εκλογῶν» τοῦ Ν. Γ. Πολίτου[2] εἶναι γνησιώτεραι καὶ καλύτεραι.

'Εξαιρετικοῦ διαφέροντος εἶναι ἐπίσης τὰ βορειοηπειρωτικὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης, τὰ ὁποῖα εἶναι πολύστιχα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος, ποὺ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δίστιχα. 'Εκ τοῦ χωρίου Χλομὸν προέρχεται τὸ κατωτέρω:

Κόρη μὲ τὰ λιανὰ κουμπιὰ καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια,
στὴν πέρα ρούγα μὴ διαβῇς, στὴ δῶθε μὴ ἀπεράσῃς,
λαχαίνει ὁ νιὸς ἀπὸ κρασί, λαχαίνει μεθυσμένος,
σοῦ κόφτει τὰ λιανὰ κουμπιά, φιλάει τὰ μαῦρα μάτια.

(Κ. Γούσης, ἐτῶν 40)

Ἡ ἐπιγραμματικότης του ὁμιλεῖ ἀφ' ἑαυτῆς. Ὁ λαός, χωρὶς νὰ εἶναι σεμνότυφος, εἶναι αὐθόρμητος, ὁ δὲ αὐθορμητισμός του δὲν ἐκφράζει ἐνστικτώδη πεζότητα, ἀλλ' εὐγένειαν, ἐρριζωμένην εἰς τὰ κατάβαθα τοῦ εἶναι του, καὶ αἴσθημα ἀληθές.

'Εκ τοῦ ἰδίου χωρίου Χλομὸν ἰδοὺ ἕτερον τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον, καίτοι, ὡς φαίνεται, νεώτερον, ἔχει ὅμως ὅλην τὴν χάριν τοῦ γνησίου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ:

Ὁλὴν δὴ νύχτα περβατῶ μ' ἑνά 'μορφο κορίτσι·
νὰ τὸ φιλήσω ντρέπομαι, νὰ τῆς τὸ εἰπῶ φοβοῦμαι,
νὰ πάω στὸ κρασόπουλο νὰ πιῶ καὶ νὰ μεθύσω,
νὰ διάβ' ἀπὸ τὴν πόρτα της νὰ τῆς τὸ τραγουδήσω.
— Κορή, ἂν goιμᾶσαι ξύπνησε, κι ἂν κάθεσαι ἔβγα δές με.
— Οὔτε στὴν πόρτα βγαίνω 'γὼ κι οὔτε στὸ παραθύρι,
στὴ μέσ' στὸ σπίτι κάθομαι καὶ φέγγω σὰ φεγγάρι.
— Ριξὲ νερὸ στὴν πόρτα σου νὰ ρθῶ νὰ ξαγλυστρήσω,
νὰ βρῶ 'φορμὴ τῆς μάννας σου νὰ ρθῶ νὰ σὲ φιλήσω.

(Κ. Γούσης, ἐτῶν 40)

'Από τὰ ποικίλα εἴδη τῆς βορειοηπειρωτικῆς δημώδους ποιήσεως εἶναι καὶ τὰ τραγούδια τοῦ ἀγερμοῦ. Ὁ Fauriel εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς «Συλλογῆς» του γράφει περὶ αὐτῶν: «Τὰ τραγούδια τοῦ ἀγερμοῦ, τὰ ὁποῖα εἰς τακτὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους τραγουδοῦν ὅμιλοι παίδων, ποὺ περιέρχονται ἀπὸ θύρας εἰς θύραν πρὸς συλλογὴν μικρῶν φιλοδωρημάτων εἰς εἴδη ἢ νομίσματα, ἔχουν στενὴν σχέσιν μὲ συνηθείας τῆς ἀρχαίας

---

1. Π. 'Αραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 206, 342.
2. Ν. Γ. Πολίτου, 'Εκλογαί..., ἐν 'Αθήναις 1914, σ. 200.

λατρείας. Διότι εἶναι κατάδηλος ἡ συγγένειά των μὲ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῆς εἰρεσιώνης, τοῦ κορωνίσματος καὶ τοῦ χελιδονίσματος. Καὶ δὲν ἔχουν μόνον ὅμοιον τὸ θέμα τὰ τραγούδια αὐτὰ πρὸς τὰ ἀντίστοιχά των τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἔχουν καὶ τὴν σύνθεσιν ὁμοίαν, ὡς καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν οὐσίαν τῶν συναισθημάτων καὶ νοημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν. Καὶ τὰ ἀρχαῖα, ὡς καὶ τὰ σημερινά, τὰ αὐτὰ ἐγκώμια ἀπευθύνουν, τὰς αὐτὰς εὐχὰς εὔχονται ὑπὲρ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον παρακαλοῦν. Καὶ ἂν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἡ διατύπωσις τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν εὐχῶν ἔχει μεγαλυτέραν χάριν, φυσικότητα καὶ ἁπλότητα ἀπὸ τὰ σημερινά, ὅμως ὁ τρόπος δύναται νὰ θεωρηθῇ ζωηρότερος, πρωτοτυπώτερος καὶ τρυφερώτερος»[1].

Τὰ τραγούδια τοῦ ἀγερμοῦ ἀπαντοῦν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὰς ὀνομασίας: *Χελιδόνισμα, Κάλαντα ἢ Κόλεντα ἢ Κόλεντας, Καλήμερα, Φῶτα, Λάζαρος, Εὐαγγελισμός, Αι-Γιώργης, Μάης, Περπεριὰ ἢ Πεπερίτσα ἢ Περπεροῦσα ἢ Μπαρμπαροῦσα.* Τὰ πλέον ὅμως διαδεδομένα εἶναι τὰ Κάλαντα, ὧν ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται, ὡς γνωστόν, εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ρωμαίων, ὅθεν παρέλαβον τὸ ἔθιμον οἱ Βυζαντινοί. Ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ λέγονται *Κόλιαντα.*

Κόλιαντα, μίλιαντα,
δυὸ χιλιάδες πρόβατα
καὶ τρεῖς χιλιάδες ἴδια
νὰ βόσκουν τὰ κατσίκια
στοῦ Λάζαρου τὸ λόγγο,
στὸ μέγα τὸ χωράφι.
Ὄντας βρέχω - βρέχομαι
κι ὄντας χιόνι - χίζει,
κόλιαντα γυρεύομε,
ἂν μᾶς δώσουν, παίρομε,
δὲν μᾶς δίνουν, φεύγομε
μὲ μιὰ κολιαντρίνα
τοῦ Πάνου[2] προβατίνα.

(Ντερβίτσανη, Μ. Μάνος, ἐτῶν 45)

Ἀλλὰ τὸ εὐρύτερον διαδεδομένον ἐκ τῶν ἐθίμων καὶ ᾀσμάτων τοῦ ἀγερμοῦ εἶναι

---

1. Cl. Fauriel, ἔνθ' ἀν., τόμ. I, Paris 1824, σ. XXVIII καὶ XCX.

2. Παίρνουν τὸ πρῶτον παιδὶ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ εὔχονται ν' ἀποκτήσῃ μιὰ κολιαντρίνα (ψωμάκι χριστουγεννιάτικο) καὶ μιὰ προβατίνα.

ὁ *Λάζαρος*[1] εἰς τὴν βόρειον ὅπως καὶ εἰς τὴν νότιον Ἤπειρον[2]. Μετὰ τὴν εἰσαγωγήν:

Καλημέρα σας, καλὴ βραδιά σας,
καλῶς σᾶς ηὕραμε στὴν ἀφεντιά σας.
Ἐὰν ὁρίζετε, νὰ σᾶς [εἰ]ποῦμε
γιὰ τὸ Λάζαρο πού περβατοῦμε.
Ἦρθεν ὁ Λάζαρος, ἦρθαν τὰ Βάϊα,
ἦρθαν καὶ οἱ γιορτὲς πό 'χουν τὰ ἅγια

(Λεσινίτσα Δελβίνου. Βασίλω Σέκα, ἐτῶν 82)

τραγουδοῦν ἐπαινετικὰ τραγούδια πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην, τὴν νοικοκυράν, τὴν ὄμορφη κόρη, τὸν παπᾶ, τὸν γραμματισμένον κτλ. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ χωρίου Χλομόν:

Ἐδῶ 'χουν κόρη ἔμορφη, ξανθιὰ καὶ μαυρομάτα·
τῆς τάζουν ἄντρα βασιλιά, τῆς τάζουν ἄντρα ρήγα
κι αὐτὴ δὲ θέλει βασιλιά, δὲν θέλει ἄντρα ρήγα,
θέλει τὸ ἀρχοντόπουλο μὲ τὶς πολλὲς χιλιάδες,
πού κοσκινίζει τὸ φλωρὶ καὶ πέφτει τὸ λογάρι
καὶ τ' ἀποκοσκινίσματα τὰ δένει στὸ μαντήλι
καὶ τὸ μαντήλι στὸ σπαθὶ καὶ τὸ σπαθὶ στὴ μέση
κ' ἡ μέση ἐπάνω στ' ἄλογο καὶ τ' ἄλογο στοὺς κάμπους.

---

1. Ἐν Δελβινακίῳ κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου οἱ μαθηταὶ ἤρχοντο λίαν πρωὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖ ὁ διδάσκαλος μετημφίεζε τοὺς μεγαλυτέρους τῶν μαθητῶν. Πρῶτον ἔκαμνε τὴ «νύφη» καὶ τὸ «γαμπρό». Ἄλλος ἐγίνετο ποιμήν, ἕτερος παπᾶς μὲ θυμιατόν, ἄλλος γύφτος, βαρελᾶς κτλ. Ἐγίνετο δὲ καὶ ἀναπαράστασις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου. Μαθητής τις προσεποιεῖτο τὸν νεκρὸν καὶ περιτυλισσόμενος διὰ λευκοῦ χιτῶνος ἐδένετο μὲ σχοινία καὶ ἐφέρετο ἐπὶ τῶν χειρῶν τῶν μαθητῶν. Διὰ νὰ ἔχῃ δὲ καὶ ὄψιν νεκροῦ ἐπεπάσσετο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ δι' ἀλεύρου. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς περιοδείας ἀνίστατο εἰς χῶρον περίοπτον, ὥστε νὰ φαίνεται εἰς πάντας. Οὕτω οἱ μετημφιεσμένοι μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῶν ἄλλων μαθητῶν ἐκ τῆς σχολῆς ἤρχοντο εἰς τὸ «χαγιάτι» τῆς ἐκκλησίας ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἀπόλυσιν καὶ ἐκεῖ ἐχόρευον εἰς θρίαμβον τῆς τοῦ Λαζάρου ἀναστάσεως. Μετὰ ταῦτα καθοσιωθέντες ἐπεσκέπτοντο τὰς οἰκίας ἀρχίζοντες ἀπὸ τοῦ παπᾶ τὸ σπίτι καὶ ᾄδοντες:

Σήκου, σήκου, δέσποτα, καὶ μὴ βαριοκοιμᾶσαι,
οἱ ἐκκλησιὲς διαβάζουνε, τὰ μοναστήρια ψάλλουν.
. . . . . .

Βλ. Κων. Μπεκιάρη, Τὰ ἀπὸ τῆς Τυρινῆς μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ ἐθιζόμενα ἐν Πωγωνιανῇ, Μεσαιωνικὰ Γράμματα, τόμ. Δ', Α' μέρ., ἐν Ἀθήναις 1939, σ. 68-69.

2. Βλ. Κωνστ. Ἀθ. Διαμάντη, Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου στὴ Νησίτσα τῶν Τζουμέρκων, «Αἰξωνή», Μάϊος 1951, σ. 137-143.

Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια
διψᾷ καὶ τ' ἀγριομέλισσο γιὰ ἥμερο λουλούδι.

(Κων. Γούσης, ἐτῶν 40)

Πολλάκις ἀντὶ κόρης ἐπαινοῦν τὸν μικρὸν υἱόν:

'Εδῶ 'χουν τὸν μικρὸν υἱόν, τὸν γαϊτανοζωμένον,
τὸν λούζουν, τὸν χτενίζουν[ε], στὸ δάσκαλο τὸν στέλλουν.
Κι ὁ δάσκαλος τὸν καρτερεῖ μὲ δυὸ κλωνιὰ τοῦ μόσχου.
— Μωρέ, καὶ ποῦ 'ν' τὰ γράμματα, μωρέ, καὶ ποῦ 'ν' ὁ νοῦς σου;
— Τὰ γράμματα εἶναι στὸ χαρτὶ κι ὁ νοῦς μου εἶναι πέρα.
Πέρα περὰ κι ἀντίπερα, πέρα στὶς μαυρομάτες,
πό 'χουν τὸ μάτι σὰν ἐλιά, τὸ φρύδι σὰ γαϊτάνι,
πό 'χουν τὸ ματοτσίνερο σὰν δέξικο[1] δοξάρι.

(Κων. Γούσης, ἐτῶν 40)

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι εἰς τὰ τραγούδια τοῦ ἀγερμοῦ ἀνήκει καὶ τὸ χελιδόνισμα ἢ τὰ τραγούδια πού λέγονται ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ ἄλλων πουλιῶν κατὰ τὴν ἄνοιξιν, ὡς καὶ τὸ γνωστὸν ᾄσμα τῆς περπερούνας. Π. χ. τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ λέλεκα (πελαργοῦ) εἰς τὴν Ντερβιτσάνην 'Αργυροκάστρου χαιρετίζουν τὰ παιδιὰ μὲ τὸ τετράστιχον:

Λέλεκα τζῆ-α-τζῆ
τοῦ πρεμάτη καλαϊτζῆ
μὲ σκόρδο, μὲ ντουφέκι
καὶ μὲ ρούχινο γελέκι.

Κατὰ τὸν Μιχ. Μάνον «λέλεκα χατζῆ» λέγουν, «ἐπειδὴ πηγαίνει στοὺς 'Αγίους Τόπους. Τὸν παρομοιάζουν, μοῦ εἶπε, μὲ κάποιο πλούσιο πραματευτή. Σὲ ὑποδεχόμαστε, τοῦ λένε, μὲ σκόρδο, γιὰ νὰ μὴν τὸν ματιάσουν, μὲ ντουφεκιὰ εἰς ἔνδειξιν χαρᾶς καὶ μὲ τὰ γιορτινά τους, δηλαδὴ τὸ ρούχινο γελέκι».

«Τὸ καλοκαίρι, κατὰ τὸν ἴδιον Μ. Μάνον, ὅταν ἡ παπαρούνα καὶ τὰ σπαρτὰ μαραίνωνται ἀπὸ τὴν ἀναβροχιά, ὁμάδες παιδιῶν δένοντας στὴ μέση τους βουζζές, εἶδος φουστανιοῦ, τραγουδοῦν:

Τουρτουλίδα περπατεῖ,
τὸν Θεὸ παρακαλεῖ,
γιὰ νὰ βρέξῃ μιὰ βροχή,
μιὰ βροχὴ σιγαλυνή,
τ' ἀνηφόρου, κατηφόρου.

---

1. Μὲ τὴν λέξιν δέξικο ἐννοοῦν ἑλληνικό, ἀποφεύγουν ὅμως τὴν λέξιν ἑλληνικό, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀντιλαμβάνωνται οἱ ξένοι, ὅπως μοῦ ἔλεγον.

Βρέξε, βρέξε, παπαρούνα,
γιὰ νὰ γένουνε τὰ στάρια,
νὰ γεμίσουνε τ' ἀμπάρια
ὅλο στάρια καὶ κριθάρια
καὶ κεχρὶ καὶ καλαμπόκι·
κάθε στάκυ καὶ πινάκι,
κάθε κλῆμα καλαθάκι».

'Απὸ δὲ τὰ βορειοηπειρωτικὰ μοιρολόγια διακρίνονται διὰ τὸν συναισθηματικόν των παλμόν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν συνθετικότητά των τὰ τραγούδια τοῦ Χάρου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀρτιώτερα καὶ ὡραιότερα ἀπὸ τὰ περιστατικὰ μοιρολόγια, διότι ταῦτα ἔτυχον ἐντατικωτέρας ἐπεξεργασίας καὶ τελειοποιήσεως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. 'Ενταῦθα θὰ ἀναφέρω μόνον δύο ἀπὸ αὐτά. Τὸ πρῶτον προέρχεται ἀπὸ τὴν Γλίναν τῆς Δρόπολης, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ τὸ χωρίον Κάκο-Γοραντζὴ 'Απάνω Δρόπολης. 'Ιδοὺ τὸ πρῶτον:

Λεβέντης ἐροβόλαγεν ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα
κι ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντευεν ἀπὸ ψηλὸ σεράϊ·
βγῆκε, τὸν ἐκαρτέρησε σ' ἕνα στενὸ σοκάκι.
— Λεβέντη, ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε μᾶς κοπιάζεις;
— 'Απὸ τὰ πρόβατα ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου παγαίνω.
Πάγω νὰ πάρω τὸ ψωμὶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
— 'Εμένα μ' ἔστειλ' ὁ Θεὸς ψυχὴ γιὰ νὰ σοῦ πάρω.
— Δίχως ἀσθένεια κι ἀρρωστιὰ ψυχὴ πῶς θὰ μοῦ πάρῃς;
Νὰ πᾶμε νὰ παλαίψωμε σὲ μαρμαρένι' ἁλώνι.
— Πάεσαν καὶ παλαίψανε στὰ μαρμαρένι' ἁλώνια,
ἀκούγω τὸ νιὸ νόπού βογγᾷ καὶ βαριαναστενάζει.

(Χρ. Σκόπης, ἐτῶν 85)

Τὸ δεύτερον:

'Η Εὐγενούλα, ἡ ἔμορφη, ἡ μικροπαντρεμένη,
ἦταν μικρὴ καὶ νιούτσικη, μικραρρεβωνιασμένη.
Τὸ Χάρο δὲ φοβόντανε κι ὁ Χάρος τῆς ἐπάησε.
Μπαινοὺν καὶ βγαίνουν οἱ γιατροὶ καὶ γιατρειὰ δὲν ἔχει.
Μπαινόβγαιν' ἡ μαννούλα της καὶ τὴ μοιργιολογοῦσε.
— Μαννά, κι ἂν ἔρθ' ὁ ἄντρας μου νὰ μὴ τοῦ μαρτυρήσῃς,
δῶσε τὸ δαχτυλίδι μου, τὴν πρώτη ἀρραβῶνα.
Γιὰ κι ἄντρας της πὸρχόντανε τοῦ κάμπου καβαλλάρης
μὲ τ' ἄλογό του παίζοντας καὶ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Βρίσκει σταυρὸ στὴν πόρτα του, ξεφτέρια στὴν αὐλή dou.

Βρίσκει τὸν πρωτομάστορα, ποὺ φτειάνει τὸ σεντούκι.
— Καλήμερά σου, μάστορα, τίνος εἶν' τὸ σεντούκι;
— Τῆς Εὐγενούλας, τσῆ ἔμορφης, τῆς μικροπαντρεμένης.
— Φειάσ'το μακρύ, φειάσ'το πλατὺ νὰ παίρνῃ δυὸ νομάτους.
"Εβγαλε τὸ σπαθάκι του στὸν οὐρανὸ τὸ ρίνει,
στὸν οὐρανὸ τὸ ρίνει καὶ στὴν καρδιά του βρέθηκε.
Τὰ πῆραν καὶ τὰ ἔβαλαν τὰ δυὸ σ' ἕνα σεντούκι,
τὰ πῆγαν καὶ τὰ ἐθάψανε σ' ἕνα ψηλὸ τσαΐρι.
Τό 'να φυτρώνει κάλαμος καὶ τ' ἄλλο κυπαρίσσι,
στριφογυρίζ' ὁ κάλαμος, φιλᾷ τὸ κυπαρίσσι.
'Εκεῖ διαβάτες διάβαιναν, στέκουν καὶ τὸ λογιάζουν.
— Τηρᾶτε κεῖν' τὰ νιόγαμπρα, τὰ νιοστεφανωμένα,
δὲν ἐφιλήθ'καν ζωντανά, φιλιοῦντ' ἀπεθαμένα.

(Παρασκευὴ Γκόγκου, ἐτῶν 60)

Ὅλα τὰ παραπάνω τραγούδια οἱ βορειοηπειρῶται τὰ τραγουδοῦν μὲ σκοπὸν θρηνώδη. «Μεῖς τραγουδᾶμε τὸ ἴδιο, μοῦ ἔλεγαν, κι ὅταν ἔχωμε χαρὰ κι ὅταν ἔχωμε λύπη. Τὸ τραγούδι εἶναι γιὰ νὰ βγαίνῃ τὸ ντέρτι μας, τὸ ντέρτι τὸ δικό μας καὶ τῆς πατρίδας μας. Ἡ λύπη μας εἶναι λύπη γιὰ τὴ σκλαβιά». Οἱ εἰδικοὶ ὅμως μελετηταὶ τῶν μελῳδιῶν τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν μας θὰ μᾶς διαφωτίσουν εἰς τὰ λεπτομερειακὰ ζητήματα. Ἐκεῖνο μόνον ποὺ πρέπει νὰ σημειώσω ἀκόμη ἐδῶ εἶναι ὁ τρόπος ποὺ τραγουδοῦν οἱ βορειοηπειρῶται: Ἕνας τὸ παίρνει πρῶτος τὸ τραγούδι. Αὐτὸς εἶναι ὁ *παρτὴς ἢ πάρτης ἢ καὶ σηκωτής*, διότι αὐτὸς *παίρνει τὸ τραγούδι*, δηλαδὴ ἀρχίζει τὴν μελῳδίαν του. Ἕνας ἄλλος τὸ γυρίζει, ὁ γυριστής, καὶ ἄλλοι δύο τὸ γεμίζουν, δηλαδὴ συνοδεύουν τοὺς προηγουμένους «κ' ἔτσι τὸ τραγούδι πάει βρονταριά». Ἐξ αὐτῶν οἱ δύο τελευταῖοι κρατοῦν τὸ ἴσον, εἰς τόνον παθητικὸν καὶ μὲ φωνὰς ἄλλοτε μὲν ἠπίας, ἄλλοτε δ' ἰσχυράς. Τοιουτοτρόπως ἡ ὁμὰς τῶν τραγουδιστῶν τῶν μονοτόνων καὶ θρηνωδῶν μελῳδιῶν τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ τραγουδιοῦ ἐνθυμίζει βυζαντινὸν ἐκκλησιαστικὸν χορόν[1]. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι εἰς τοὺς γάμους καὶ εἰς ἄλλας διασκεδάσεις πλὴν τῶν γαμηλίων καὶ ἐρωτικῶν ᾀσμάτων ἄδουν καὶ ἀκριτικὰ καὶ κλέφτικα, σπανιώτερον δὲ δίστιχα. Τὰ δὲ μοιρολόγια των εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-

---

1. Βλ. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Τὰ βορειοηπειρωτικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Τὰ τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς. Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἤπειρον. Εἰς μνήμην Χρίστου Σούλη, Ἀθῆναι 1954, σ. 37. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ λαϊκὴ ὁρολογία τοῦ ἑλληνικοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, Ἐπετ. Κέντρ. Ἐρεύν. Ἑλλ. Λαογρ. Ἀκαδ. Ἀθ., τόμ. Κ' - ΚΑ' (1967-68), ἐν Ἀθήναις 1969, σ. 144. Σπ. Περιστέρη, Δημοτικὰ τραγούδια Δροπόλεως Βορ. Ἠπείρου, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθ., τόμ. 9-10 (1955-57), ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 108-110.

στον αὐτοσχέδια λόγια, ἀνεπεξέργαστα στιχουργικῶς, πλὴν τῶν εἰς τὸν Χάρον ἀναφερομένων.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα εἰς τοὺς λαϊκούς των ὀργανοπαίκτας παρετήρησα ὅτι ὅλοι σχεδὸν ὅσοι ἔπαιξαν συνοδείᾳ ἢ μὴ τραγουδιοῦ καὶ ἀπετυπώσαμεν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου τὰς μελῳδίας των, ἦσαν γύφτοι. Τὸ μουσικὸν ὄργανον θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ ἄλλου κόσμου εὐτελὲς πρᾶγμα. Ὁσάκις λοιπὸν ἠρωτῶμεν διατί δὲν γνωρίζουν ὄργανον, ἀπήντων: «Γύφτοι εἴμαστ' ἐμεῖς;» Κατὰ τὰς πανηγύρεις ὁ λαὸς διασκεδάζει χορεύων ἢ ἁπλῶς ἀκούων τοὺς γύφτους ὀργανοπαίκτας. Οἱ γύφτοι, ποὺ παίζουν τὰ ὄργανα, κλαρίνο, βιολὶ καὶ λαοῦτο, τραγουδοῦν συγχρόνως. Αὐτοὶ διατηροῦν εἰς τὴν μνήμην των τὰ παλαιὰ τραγούδια, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τούτων συνθέτουν πολλάκις νεώτερα. Τοιουτοτρόπως εἰς τοὺς γάμους, τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς περιπτώσεις ἡρωϊκῶν γεγονότων, συντίθεται νέον ᾄσμα ἀπὸ στόματος τῶν γύφτων, παιζόμενον εἰς παλαιότερον ἦχον.

Β' ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Εἰς τὰ αἰνίγματα ὁ λαὸς ἀνέκαθεν εὗρεν εὐχάριστον καὶ διασκεδαστικὴν ἐνασχόλησιν διὰ τὸ ὀξύμωρον καὶ εὐτράπελον περιεχόμενόν των. Ταῦτα ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦσαν γνωστά. Οἱ Δελφικοὶ χρησμοὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ αἰνίγματα. Ὁ Κάλχας κατά τινα παλαιὸν μῦθον ἀπέθανεν ἡττηθεὶς εἰς ἀγῶνα αἰνίγματος ὑπὸ τοῦ μάντεως Μόψου, ὡς καὶ ὁ Ὅμηρος, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὸ αἴνιγμα τῶν ἁλιέων τῆς Ἴου: *«ὅσσ' ἕλομεν λιπόμεσθα, ὅσ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα»*, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτοι ἠννόουν τοὺς συλληφθέντας φθεῖρας των. Ποῖος ἐπίσης ἀγνοεῖ τὸν μῦθον τῆς θηβαϊκῆς Σφιγγός, ποὺ κατέτρωγε πάντα μὴ δυνάμενον νὰ λύσῃ τὸ ὑπ' αὐτῆς προτεινόμενον πρὸς λύσιν αἴνιγμα; Ὡσαύτως ἐκ τῆς ἀρχαιότητος παραδίδεται ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀγριωνίων αἱ γυναῖκες μετὰ τὸ δεῖπνον ἐπρότειναν πρὸς λύσιν αἰνίγματα, ὡς γίνεται καὶ σήμερον εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωρία κατὰ τὰ νυχτέρια καὶ «τὶς βεγγέρες»[1].

Ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ τὰ αἰνίγματα λέγονται μαντέματα ἢ καὶ ἁπλῶς αἰνίγματα. Ἐξ αὐτῶν θὰ παραθέσω ἐνταῦθα μερικά, προερχόμενα ἀπὸ τὰ χωρία Χλομὸν καὶ Πρεμετήν. Εἰς τὸ Χλομὸν λέγουν π. χ.

Ἕνα δέντρο εἶχε δώδεκα κλώνους·
κάθε κλῶνος τριάντα φύλλα,

1. Γενικῶς περὶ αἰνιγμάτων βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ λαογραφία, Α', ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 332 κέξ., Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Α', ΙΙ, ἐν Ἀθήναις 1948, σ. 64 κέξ.

ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἄσπρα,
ἀπὸ τὴν ἄλλη μαῦρα.

[ὁ χρόνος]

Τὸ μάντεμα τοῦτο ὑπενθυμίζει τὸ ἀρχαῖον:

Εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δυοκαίδεκα· τῶν δέ θ' ἑκάστῳ
παῖδες τριήκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι·
αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι[1]
ἀθάνατοι δέ τ' ἐοῦσαι, ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι.

Ἐκ Πρεμετῆς προέρχονται τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἄψυχος ψυχὴ δὲν ἔχει
καὶ ψυχὲς παίρνει καὶ φεύγει.

[τὸ πλοῖον]

Σημειωτέον ὅτι τὸ αἴνιγμα τοῦτο, ἀπαντῶν καὶ εἰς τὴν νότιον Ἤπειρον καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ ἀπομεμακρυσμένην παράφρασιν τοῦ βυζαντινοῦ:

Ζῷόν τι πεζόν, ἀλλὰ νηκτὸν εὑρέθη
ἔμψυχον, ἀλλ' ἄψυχον, ἔμπνουν, ἀλλ' ἄπνουν
ἕρπον, βαδίζον καὶ πτεροῖς κεχρημένον,
ἄκουε καὶ θαύμαζε καὶ δίδου λύσιν[2].

2. Τρεῖς τρεῖς μὲ πιάνουν, μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνω,
μαῦρα τὰ κάνω τὰ παιδιὰ καὶ πίσω μου τ' ἀφήνω.

[πέννα - γράμματα]

Τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ βυζαντινόν:

Ἵππον εἶδον τρέχοντα λευκῷ πεδίῳ,
τρεῖς δ' ἄνδρες ἄοπλοι κρατοῦσι τοῦτον,
ὄπισθεν ἄλλοι δύο ἀκολουθοῦσιν,
ἂν μὴ τοῦ ἵππου κάρα ᾖ ἐσχισμένη,
τῶν ποδῶν αὐτῶν οὐ φαίνονται τὰ ἴχνη[3].

3. Λαιμὸ ἔχει καὶ λαιμὸ δὲν ἔχει,
μεριὰ ἔχει καὶ ποδάρια δὲν ἔχει.

[ἀσκί].

---

1. Παλατιν. Ἀνθολ. ΙΔ', 101.
2. Πρβλ. Χ. Σούλην, εἰς Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, ἔτ. Α', Ἰωάννινα 1926, σ. 170.
3. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφίᾳ Β', 1910, σ. 122 καὶ Φ. Κουκουλέν, ἔνθ' ἀν., σ. 75.

Καὶ τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ βυζαντινόν:

Ἔχω τράχηλον καὶ κεφαλὴν οὐκ ἔχω·
τετρασκελής εἰμι καὶ ποδῶν δίχα,
ἔμπνους τε νεκρός, ἀλλὰ χωρὶς ὀστέων[1].

Γ' ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ὀλίγα εἶναι τὰ παραμύθια, τὰ ὁποῖα συνέλεξα κατὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ 1951 ἀπὸ στόματος τῶν βορειοηπειρωτῶν προσφύγων. Ὅταν παρεκάλουν γέροντας ἢ γραίας νὰ μοῦ διηγηθοῦν κανένα παραμύθι, πού ἐγνώριζον ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας, οὗτοι ἀπέφευγον τοῦτο λέγοντες ὅτι «τ' ἀστοήσαμε (=τὰ ἐλησμονήσαμεν), γιατὶ πάθαμεν τόσα βάσανα». Ἐξ ὅσων ἠδυνήθην νὰ περισυλλέξω, ἕν, «*Ὁ Αὐγερινὸς καὶ ἡ Πούλια*», ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν. Καὶ γέροντες καὶ γραῖαι καὶ μικρὰ παιδιὰ ἀκόμη τὸ ἐγνώριζον. Τὸ δημοσιεύω ἐδῶ οὐ μόνον διότι τοῦτο τυγχάνει μεγίστης παρὰ τοῖς βορειοηπειρώταις δημοτικότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους κατωτέρω θ' ἀναπτύξω.

«Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας κυνηγὸς καὶ εἶχε καὶ μιὰ πολὺ καλὴ γυναῖκα. Αὐτοὶ οἱ δυὸ 'πόχτησαν ἕνα κορίτσι καὶ τὸ ὠνόμασαν Πούλια. Ὕστερα 'πὸ λίγο καιρὸ ὁ κυνηγὸς ἐχήρεψε, πέθαν' ἡ γυναῖκα του καὶ ξαναπαντρεύτηκε, πῆρε ἄλλη γυναῖκα, πού ἦταν κακιά· μ' αὐτὴ ἀπόχτησεν ἕν' ἀγοράκι καὶ τὸ ὠνόμασαν Αὐγερινό· αὐτὴ ἡ γυναῖκα μὲ τὸ ὀλίγον πού ἔζησε δὲν μποροῦσε νὰ βλέπῃ τὸ κορίτσι, ἦταν πιὸ ὄμορφο ἀπ' αὐτή· τί κάνει αὐτή: ἐπροσπαθοῦσε νὰ καταφέρῃ τὸν ἄντρα της νὰ τὸ πουλήσουν. Καὶ τὸν ἐκατάϊφερε νὰ τὸ πουλήσουν. Αὐτὴ ἐπῆρε τὴν Πούλια καὶ τὴν ἔκλεισε σ' ἕνα δωμάτιο καὶ τὸ ἔτρεφε μὲ ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου. Μετὰ ὁ Αὐγερινός, πού τὴν ἀγαποῦσε πολὺ τὴν Πούλια, ἤθελε νὰ μάθῃ γιατί τὴν Πούλια τὴ θρέφουν τόσο. Τί κάν' ὁ Αὐγερινός. Πάει σὲ μιὰ γειτόνισσα γριὰ καὶ τῆς διηγήθηκε ὅλα τὰ αὐτὰ τῆς Πούλιας, πὼς ἡ μητέρα του θρέφει τὴν Πούλια τόσο καλά.

Ἡ Πούλια ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ πού τὴν ἔτρεφε, ἐβαστοῦσε ἀπ' ὅλα τὰ εἴδη γιὰ τὸν Αὐγερινό. Ἡ γριὰ λέγει τοῦ Αὐγερινοῦ.— Ἡ μητέρα σου ἀποφάσισε νὰ πουλήσῃ τὴν Πούλια. Τῆς λέει ὁ Αὐγερινός.— Ἐγώ, γριά μου, τί πρέπει νὰ κάνω, γιὰ νὰ μὴ μοῦ πουλήσ' τὴν ἀδερφούλα μου; Τοῦ λέει αὐτή: —Τὴν ὥρα πού θά 'ρθῃ νὰ λούσῃ καὶ νὰ χτενίσῃ τὴν Πούλια ἡ μητρυιά της νὰ τῆς ἁρπάξῃς τὰ πλεξούδια καὶ τὸ χτένι καὶ νὰ πάρῃς καὶ μισὴ ὀκὰ ἄλας μαζί σου. Μόλις θὰ τῆς πάρῃς τὰ πλεξούδια καὶ τὸ χτένι,

---

1. Πρβλ. Χ. Σούλην, ἔνθ' ἀν., σ. 167. Περὶ δὲ τοῦ βυζαντινοῦ τούτου αἰνίγματος βλ. Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἀν., σ. 73-74.

ἡ Πούλια θὰ τρέξῃ μαζί σου κι ὅταν θὰ σοῦ φωνάξῃ — Τὰ πλεξούδια μου, Αὐγερινέ, — Ὅθε μὲ φτάσῃς, Πούλια, πᾶρ'τα.

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα καὶ ἔλουζε καὶ χτένιζε ἡ μητρυιὰ τὴν Πούλια, ὁ Αὐγερινὸς τῆς ἅρπαξε τὰ πλεξούδια καὶ ἡ Πούλια φώναξε — Τὰ πλεξούδια μου, Αὐγερινέ. — Ὅθε μὲ φτάσῃς, Πούλια, πᾶρ'τα.

Κι ὁ Αὐγερινὸς ἔτρεχε γύρω στὸ περιβόλι μαζὶ καὶ ἡ Πούλια. Ὅσο ἐξωμάκρυναν ἀπὸ τὸ περιβόλι, τότες ἐκατάλαβε ἡ μητρυιὰ τῆς Πούλιας ὅτι τὰ δυὸ παιδάκια της φεύγουν. Μετὰ λέει: — Γύρισε πίσω, χρυσέ μ' Αὐγερινέ. — Δὲ γυρίζω, τῆς λέει, θὰ γλυτώσω τὴν ἀδερφούλα μου. — Γύρισε πίσω, χρυσό μου κοριτσάκι, καὶ σοῦ ἀγοράζω 'γὼ ἄλλα. — Δὲν τὰ θέλω τ' ἄλλα, θέλω τὰ δικά μου, τῆς εἶπε ἡ Πούλια, καὶ ἔφευγαν μακριά. Στὸ δρόμο μαζί τους ἔτρεχε ἡ μητέρα τους νὰ τὰ φτάσῃ. Γιὰ νὰ μὴ τὰ φτάσῃ, ὁ Αὐγερινὸς ἐπέταξε τὰ πλεξούδια καὶ τὸ χτένι καὶ ἔγινε μιὰ ἀπέραντη φραγή. Ἡ μητέρα τους ἀπάλευε νὰ τὴν περάσῃ καὶ τὴν ἀπέρασε. Πάλι ἡ μητέρα ἔτρεχε νὰ τὰ φτάσῃ, Ὁ Αὐγερινὸς ἔρριξε πίσω τὸ ἁλάτι καὶ ἔγινε ἕνας ἀπέραντος ποταμός, ὁποὺ δὲν ἐμπόρεσε νὰ τὸν περάσῃ κ' ἐγύρισε.

Ὁ Αὐγερινὸς κ' ἡ Πούλια ἔτρεχαν μακρυὰ ὅθε φτάσουν. Στὸ δρόμο ποὺ πήγαιναν ἐδίψασ' ὁ Αὐγερινὸς καὶ βρῆκαν μία μοσκαροπατησά, ποὺ εἶχε νερό. — Θὰ πιῶ, Πούλια, διψῶ, τῆς εἶπε. — Μὴν πίνῃς, Αὐγερινέ, θὰ φτάσωμε σὲ νερό. Πάλι δίψασε ὁ Αὐγερινὸς καὶ βρῆκε μιὰ ἀρινοπατησὰ (=ἀπὸ ἀρνάκι). — Θὰ πιῶ, Πούλια, δὲν βαστῶ, τῆς λέει. Ὅσὸ νὰ φτάσ' ἡ Πούλια, ἤπιε ὁ Αὐγερινὸς καὶ ἔγινε ἀρνάκι. Τότε τοῦ εἶπε ἡ Πούλια. — Δὲν στὸ εἶπα, Αὐγερινέ, μὴν πίνῃς, θὰ γίνῃς ἀρνάκι; Τώρα τί νὰ σὲ κάμω, ἔλα μαζί μου, τοῦ εἶπε. Στὸ δρόμο ποὺ πήγαιναν ἐσυνάντησαν ἕνα βασιλικὸ πηγάδι. Γύρω στὸ πηγάδι αὐτὸ ἦταν κυπαρίσσα. Ἡ Πούλια ἐζύγωσε στὸ πηγάδι νὰ βγάλῃ νερὸ μὲ τὸν κουβᾶ. Ἔβγαλε, πρῶτα ἐπότισε τὸ ἀρνάκι της καὶ ἔπειτα ἔπιε καὶ αὐτή. Ὅπως ἔβγαζε νερὸ ἀπὸ τὸν κουβᾶ, μία κορυφὴ ἑνὸς κυπαρισσοῦ ἔσκυψε κάτω κι ἀπάνω ἦτον ὁ βασιλικὸς θρόνος. Ἡ Πούλια ὅπως τὴν πῆρε ἡ νύχτα ἀποφάσισε ν' ἀνεβῇ σ' αὐτὸν τὸν θρόνο τοῦ κυπαρισσοῦ. Σὲ λίγο πῆγε καὶ τὸ βασιλόπουλο μὲ τ' ἄλογά του. Μόλις πῆγαν τὰ ζῷα νὰ πιοῦν νερό, ἔβλεπαν τὴν Πούλια στὴ σκιὰ καὶ φοβόνταν, δὲν ἔπιναν. Κοιτάει ἐδῶ, κοιτάει ἐκεῖ, δὲν βλέπει τίποτας τὸ βασιλόπουλο. Ἐκοίταξε στὴν κορφὴ τοῦ κυπαρισσοῦ καὶ βλέπει τὴν Πούλια. Τῆς μίλησε: —Κατέβα κάτω, κορίτσι μου. — Δὲν κατεβαίνω, τοῦ μίλησ' αὐτή. Τὸ βασιλόπουλο τί νὰ κάμῃ. Πάνει σὲ μιὰ γριὰ καὶ τσῆ διηγήθηκε ὅλα αὐτὰ ποὺ εὑρῆκε στὸ πηγάδι. Ἡ γριὰ τοῦ εἶπε ὅτι αὐτὴ θὰ τὴν κατεβάσω 'γὼ ἀπὸ τὸ κυπαρίσσι, ἀλλὰ θέλω νὰ μοῦ δώσῃς κάτι (βοήθημα δηλ.) καὶ τὸ βασιλόπουλο τῆς εἶπε: — Ἂν θὰ κατεβάσῃς τὸ κορίτσι, θὰ σοῦ γεμίσω τὴν ποδιὰ φλωριά. Ἡ γριὰ ἐπῆρε ἕνα σκαφίδι, ἕνα σακκὶ ἀλεύρι καὶ ἕνα γουρουνάκι καὶ πάει στὸ βασιλικὸ πηγάδι, βάζει τὸ σκαφίδι ἀνάποτα

(τ' ἀπίκουπα) καὶ τὸ γουρούνι τό 'βαλε καὶ τρώει ἀλεύρι. Ἡ Πούλια ἀπὸ πάνω τῆς λέει:

'Αλλιῶς, γριά, τὸ κόσκινο, ἀλλιῶς καὶ τὸ σκαφίδι,
καὶ βάλ' τὸ γουρουνάκι σου νὰ μὴ σοῦ τρώῃ τ' ἀλεύρι.

— Τί λές, παιδί μου, δὲν ἀκούω, κατέβα παρακάτω, τῆς λέει ἡ γριά. Ἡ Πούλια ἐκατέβηκε παρακάτω καὶ τῆς ξαναλέει τὰ ἴδια.

Μόλις ἐκατέβηκε παρακάτω, βγαίνει τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴν ἅρπαξε. Τὴν ἔβαλε στὰ ζῶα του καὶ τὴν πάει στὸ βασιλικὸ παλάτι. Ἡ Πούλια ἦταν πεντάμορφη. Ἡ μητέρα τοῦ βασιλόπουλου ἦταν ἄσχημη καὶ δὲν τὴ χώνευε. Τὸ βασιλόπουλο ἐθέλησε νὰ τὴν παντρευτῇ. Καὶ τὴν παντρεύτηκε.

Μιὰ μέρα ὁ βασιλιὰς μὲ τὸ βασιλόπουλο ἐβῆκαν περίπατο. Ἡ βασίλισσα μὲ τὴ νύφη της καὶ μὲ τὸ ἀρνάκι ἐβῆκαν στὸ περιβόλι. Ἡ βασίλισσα μὲ τὰ πολλὰ ποὺ δὲν τὴν ἐχώνευε τὴν πῆρε καὶ τὴν ἔρριξε μέσα στὸ πηγάδι καὶ ἡ Πούλια ἐσκαρφάλωσε σὲ μιὰ πέτρα κ' ἐκαθόντανε. Κι ὁ Αὐγερινὸς ἔξ' ἀπ' τὸ πηγάδι ἔβλιαζε (=ἐβέλαζε). Μόλις ἤρθε ὁ βασιλιὰς μὲ τὸ βασιλόπουλο στὸ σπίτι ἐρώτησαν: — Ποῦ εἶναι ἡ Πούλια; Ἡ βασίλισσα ἀπαντᾷ: — Στὸ περιβόλι μὲ τὸ ἀρνάκι. Βγαίνουν στὸ περιβόλι, κοιτᾶν ἐδῶ, κοιτᾶν ἐκεῖ, δὲν τὴν βλέπουν. Τὸ ἀρνάκι καθόντανε ἔξω στὸ πηγάδι μαραμένο καὶ κάποτε ἔβλιαζε. Ἡ βασίλισσα τοὺς λέει: — Θὰ τὸ σφάξετε αὐτὸ τὸ ἀρνάκι, τοὺς λέει, δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀκούω, μοῦ πῆρε τ' αὐτιά.

Καὶ ὁ βασιλιὰς μὲ τὸ βασιλόπουλο ὅπου εἶχαν χάσει τὴν Πούλια ἀποφάσισαν νὰ τὸ σφάξουν. 'Επῆραν τὰ μαχαίρια καὶ πῆγαν στὸ πηγάδι. Ὁ Αὐγερινός: — Ἤρθαν νὰ μὲ σφάξουν, Πούλια. — Μὴ φοβᾶσαι, χρυσέ μου Αὐγερινέ, σ' ἔχω γώ, τοῦ 'πε ἡ Πούλια ἀπὸ μέσα. — Μοῦ βάζουν τὸ μαχαίρι στὸ λαιμό, Πούλια. — Ἄχ, Θεέ μου καὶ Παναγία μου, δῶσε μου δύναμη νὰ βγῶ, νὰ γλυτώσω τὸν ἀδερφούλη μου. Κι ὁ Θεὸς τὴ λυπήθηκε καὶ τὴν ἔβγαλε ἔξω ἀπ' τὸ πηγάδι, ἀλλὰ ἦταν ἀργά, τὸν Αὐγερινὸ τὸν εἶχαν σφάξει. Τότε ἡ Πούλια ἄρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ κλαίῃ γιὰ τὸ ἀρνάκι της. Τὴν πῆρε πάλι ὁ βασιλιὰς καὶ τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴν πῆγαν στὸ σπίτι. Καὶ αὐτὴ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα. Ὁ βασιλιὰς τῆς λέει: — Μή κλαῖς, παιδί μου, θὰ σοῦ ἀγοράσω ἐγὼ ἄλλα ἀρνιά, ὄχι μόνον ἕνα, πολλά. Κι αὐτὴ τοῦ ἀπάντησε: — Δὲν τὰ θέλω τὰ πολλά, ἤθελα τὸ ἕνα, τὸ μοναχό, τοῦ εἶπε.

Τὸ ἀρνάκι τὸ ἐμαγείρεψαν καὶ τὸ ἔβαλαν στὸ τραπέζι. Λένε τῆς Πούλιας: — Ἔλα, παιδί μου, νὰ φᾶς. Καὶ ἡ Πούλια τοὺς εἶπε: — Δὲν τρώω, φᾶτε καὶ χαρίστε μου μόνο τὰ κοκκαλάκια του. Ἔφαγαν τὸ ἀρνάκι καὶ τῆς Πούλιας τῆς ἔδωσαν μόνο τὰ κοκκαλάκια. Ἡ Πούλια ἐπῆρε τὰ κόκκαλ' αὐτὰ σὲ ἕνα καλάθι καὶ πάει καὶ τά 'θαψε στὴ μέση στὸ βασιλικὸ περιβόλι. Τὴν ἄλλη μέρα στὸ μέρος ἐκεῖνο ἐφύτρωσε μία μεγάλη πορτοκαλιὰ μὲ ἕνα πορτοκάλι. Ἐπῆγε ὁ βασιλιὰς καὶ τὸ βασιλόπουλο τὴν

ἄλλη μέρα νὰ φτάσουν τὸ πορτοκάλι. Μόλις πῆγαν ἐκεῖ, τὸ κλωνάρι ποὺ εἶχε τὸ πορτοκάλι ἐτραυοῦσε ψηλά. Τὰ ἄλλα κλωνάρια ἔσκυβαν νὰ τοὺς βγάλουν τὰ μάτια.

Τὴν ἄλλη μέρα πάει ἡ βασίλισσα νὰ φτάσῃ τὸ πορτοκάλι. Μόλις ζύγωσε στὸ περιβόλι, ἡ πορτοκαλιὰ ἔστριψε νὰ τῆς βγάλῃ τὰ μάτια. Τὴν τρίτ' ἡμέρα ἡ Πούλια εἶπε στὸ βασιλόπουλο: — Σήμερα θὰ πάω ἐγὼ νὰ φτάσω τὸ πορτοκάλι. Τὸ βασιλόπουλο τῆς εἶπε: — Μὴ πηγαίνῃς, ἐπήγαμε τόσοι καὶ τόσοι καὶ δὲν τὸ φτάσαμε καὶ θὰ τὸ φτάσῃς ἐσύ; — Θὰ πάω νὰ δοκιμάσω, τοῦ εἶπε ἡ Πούλια.

Μόλις πῆγε ἡ Πούλια κάτω ἀπ' τὴν πορτοκαλιά, τὸ κλωνάρι ποὺ εἶχε τὸ πορτοκάλι ἔσκυψε ἀπάνω της καὶ ἅπλωσε τὰ χέρια ἡ Πούλια καὶ τό 'φτασε.

Μόλις κράτησε ἡ Πούλια τὸ πορτοκάλι στὰ χέρια της ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸ πορτοκάλι. — Πιάσου σφιχτά, Πούλια. Μόλις ἔσφιξε ἡ Πούλια τὸ πορτοκάλι, ἔφυγε τὸ πορτοκάλι ἀπ' τὴν πορτοκαλιὰ κ' ἐτραυοῦσε γιὰ τὸν Οὐρανό. Ἡ Πούλια ὅταν εἶδε κ' ἔφευγε γιὰ τὸν Οὐρανὸ εἶπε: — Ἔχε γειά, χρυσέ μου πεθερέ, ἔχε γειά, καλό μου βασιλόπουλο, ἀπὸ τὰ χέρια τῆς κακῆς μητρυιᾶς ἔπεσα στὰ χέρια τῆς κακῆς πεθερᾶς. Κι ἐπῆγαν στὸν οὐρανὸ κ' ἐβασίλεψαν».

Τὸ παραμύθι τοῦτο προέρχεται ἐκ Σωπικῆς, μοῦ τὸ ἀνεκοίνωσε δ' ἡ Δημητρούλα Παντάζου, ἐτῶν 38, ἀγράμματος. Παραλλαγὴν τούτου ἐκ τοῦ χωρίου Κουκούλι τοῦ Ζαγορίου Ἠπείρου ἐδημοσίευσεν εἰς γερμανικὴν μετάφρασιν ὁ Hahn[1], ἑλληνιστὶ δὲ ὁ J. Pio[2] καὶ ὁ Ν. Γ. Πολίτης[3]. Κατὰ τὴν παραλλαγὴν τῶν Hahn - Pio - Πολίτου ἡ μάννα, ἀφοῦ ἔφαγε τὸ περιστέρι ἡ γάτα, παραθέτει πρὸς βρῶσιν εἰς τὸν σύζυγον τὸν ἴδιον μαστόν, ὁ δὲ σύζυγος, μαθὼν κατόπιν τὸ πρᾶγμα καὶ μηδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐκπλαγείς, ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φάγῃ καὶ τὰ τέκνα του, διότι πολὺ νόστιμον τοῦ ἐφάνη τὸ ἀνθρώπινον κρέας.

«Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό», λέγει ἡ ἐκ Ζαγορίου παραλλαγή, «ἦταν μνιὰ γυναῖκα κ' εἶχε δυὸ παιδιά, τό 'να σερνικό, καὶ τού 'λεγαν Ἀστερνό, καὶ τ' ἄλλο θηλυκό, καὶ τού 'λεγαν Πούλιω. Μνιὰ μέρα πῆγεν ὁ ἄνδρας της 'ς τὸ κυνήγι καὶ τῆς ἤφερ' ἕνα περ'στέρι καὶ τῆς τό 'δωσε νὰ τὸ μαγειρέψῃ, γιὰ νὰ φᾶν. Ἐκείνη πῆρε τὸ περ'στέρι,

---

1. J. G. v. Hahn, Griechische und Albanesische Märchen, τόμ. I, Leipzig 1864, σ. 65-70, ἀριθμ. 1. Σημειωτέον ὅτι ὁ Hahn περιέργως παραλείπει τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ παραμυθιοῦ ποὺ ἔχει ὁ Pio καὶ ὁ Πολίτης «Κι ὁ θεὸς τὰ λυπήθηκε κ' ἔτσι γίνηκεν ἡ Πούλιω Πούλια κι ὁ 'Αστερνὸς Αὐγερνός».

2. Νεοελληνικὰ παραμύθια — Contes populaires Grecs publiés d'après les manuscrits du Dr J. - G. de Hahn et annotés par Jean Pio, Copenhague 1879, σ. 1-5, ἀρ. 1: 'Αστερνὸς καὶ Πούλιω.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Δημώδη παραμύθια, Ἑστία, τόμ. Θ', 1880, σ. 9-12, 22-23, 43-7 (=Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1920, σ. 196-210, ἰδίᾳ σ. 203-206).

τὸ κρέμασε 'ς τὸ περόνι κ' ἐβγῆκεν ὄξω νὰ κουβεντιάσῃ μὲ τὶς γειτόνισσες. Τότες παγαίν' ἡ γάτα, γλέπει τὸ περ'στέρι κρεμασμένο 'ς τὸ περόνι, ρίχτηκε καὶ τό 'φτακε καὶ τό 'φαγε. Σὰν ἤρθε τὸ γιόμα, σ'κώθηκαν ἀπ' τὴν κουβέντα καὶ παγαίν' ἡ γυναῖκα νὰ βρῇ τὸ περ'στέρι καὶ δὲν τὸ βρίσκει. Κ' ἔννοιωσε πὼς τό 'φτακεν ἡ γάτα καὶ φοβήθηκε, μήν τὴ μαλώσῃ ὁ ἄνδρας της. Ἔκοψε τὸ βυζί της καὶ τὸ μαγέρεψε. Ἦρθ' ὁ ἄνδρας της ἀπ' ὄξω καὶ τῆς λέει· — «Ἐ, γυναῖκα! Μαγέρεψες τίποτα νὰ φᾶμε;» — «Μαγέρεψα», τοῦ λέει· Καὶ στρώνει τὸ σουφρᾶ καὶ φέρνει καὶ τὸ φαγὶ νὰ φάγῃ. — «Κάτσε, γυναῖκα, νὰ φᾶμε», τῆς λέει ὁ ἄνδρας. — «Ἔφαγα 'γώ», τοῦ εἶπε, «τώρα 'πὸ λίγη ὥρα γιατ' ἄργησες νά 'ρθῃς». Σὰν ἔχαψεν ὀλίγο φαγὶ ὁ ἄνδρας — «Τί νόστιμο κριὰς εἶναι», λέει, «δὲν εἶχα φάει ποτές μου τέτοιο!». Ὕστερα τοῦ εἶπεν ἡ γυναῖκα: — «Τοῦτο καὶ τοῦτο ἔπαθα· εἶχα τὸ περιστέρι κρεμασμένο 'ς τὸ περόνι καὶ πῆγα νὰ φέρω ξύλα καὶ γύρισα καὶ δὲν τού 'βρα, τού 'χε πάρ' ἡ γάτα· τί νὰ κάμω κ' ἐγώ; ἔκοψα τὸ βυζί μου καὶ τὸ μαγέρεψα κι ἂν δὲν τὸ πιστεύῃς, νά το!» καὶ τοῦ τὸ δείχνει. — «Τί νόστιμο κριὰς εἶναι τ' ἀνθρώπινο, γυναῖκα!», εἶπε· «ξέρεις τί νὰ κάνουμε; Νὰ σφάξουμε τὰ παιδιά μας, νὰ τὰ φᾶμε» κτλ.

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν ἡμετέραν ἐκ Σωπικῆς παραλλαγὴν πρὸς τὴν τοῦ Hahn - Pio θὰ ἴδωμεν α') ὅτι ἡ ἰδική μας εἶναι ἀπηλλαγμένη τοῦ στοιχείου τοῦ καννιβαλισμοῦ καὶ β') ὅτι κάμνει λόγον περὶ μητρυιᾶς καὶ ὄχι περὶ μητρὸς καὶ πατρός. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Hahn ὅτι τὸ παραμύθι αὐτὸ δέον νὰ καταταχθῇ εἰς γενικόν τινα τύπον, ὃν ἐπονομάζει ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μύθου περὶ Φρίξου καὶ Ἕλλης[1], τότε ἡ ἡμετέρα παραλλαγὴ ἔχει περισσοτέραν ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἀρχαῖον μῦθον ἢ ἡ ἰδική του. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν γνωρίζομεν ποία ἐκ τῶν δύο παραλλαγῶν εἶναι ἀρχαιοτέρα. Πιθανὸν ἡ ἐκ Σωπικῆς παραλλαγὴ νὰ εἶναι μεταγενέστερος ἐπὶ τὸ ἠθικώτερον καὶ ἀνθρωπινώτερον μεταπλασμὸς τοῦ παραμυθίου. Ἀλλὰ ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δέον νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, εἶναι ὅτι τὸ παραμύθι τοῦ «Ἀστρινοῦ καὶ τῆς Πούλιως» ἢ τοῦ «Αὐγερινοῦ καὶ τῆς Πούλιας» εἶναι ἀρχαιότατον[2], ὡς δὲ παρετήρησεν ὁ Ν. Γ. Πολίτης, τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν μεγάλην τάξιν τῶν παραμυθίων, ἅτινα ἀπέρρευσαν ἐκ μετεωρολογικῶν μύθων[3].

Παραθέτω ἐν συνεχείᾳ τὸ κείμενον καλῆς παραλλαγῆς τοῦ παραμυθίου *«τοῦ Μελεάγρου»*, τὸ ὁποῖον κατέγραψα μετ' ἄλλου ἐνδιαφέροντος λαογραφικοῦ ὑλικοῦ

---

1. J. G. v. Hahn, ἔνθ' ἀν., τόμ. II, σ. 175.

2. Τοῦτο μαρτυροῦν αἱ πολυπληθεῖς παρὰ διαφόροις λαοῖς παραλλαγαί αὐτοῦ. Βλ. Bolte-Polivka, Anmerkungen zu den Kinder — u. Hausmärchen der Brüder Grimm, τόμ. I, Leipzig 1913, σ. 79-99. Βλ. καὶ Antti Aarne, Verzeichnis der Märchentypen, FFC No 3, Helsinki 1910, σ. 19, ἀριθμ. 450: Brüderchen und Schwesterchen.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Α', σ. 209.

ἀπὸ στόματος τῆς ἐκ Δίβρης Δελβίνου Κωνσταντίνας Παπᾶ, ἐτῶν 55, ἀγραμμάτου, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1958 εἰς τὴν Ρίζιανην ("Αγιον Γεώργιον) Παραμυθίας[1].

«Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἤτανε ἕνα ἀντρόγενο κ' ἔκαναν παιδιά, ἀλλ' αὐτὰ πεθίνησκαν μόλις γένονταν. Ἡ κακομοῖρα ἡ μάννα τς δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ. "Αχ! ἔλεγε, δὲ θὰ στεργιώσῃ κανένα μου παιδὶ καὶ πῶς θὰ ζήσουμε μὲ τὸν ἄντρα μου σὰν τὰ κούτσουρα!

Κίνησε πάλι ἀγγαστρωμένη κι ὄντας κόντευε ὁ καιρὸς νὰ γεννήσῃ, φοβῶνταν περισσότερο κ' ἤλεγε μὲ τὸ νοῦ τς: Ἄραγε θὰ μοῦ ζήσῃ ἢ θὰ τὸ χάσω κ' ἐτοῦτο ὅπως τ' ἄλλα; Γέννησε κ' ἔκαμ' ἕνα παιδὶ κ' ἐπερίμενε νὰ τὸ χάσῃ κι αὐτό, νὰ πεθάνῃ. Στὶς τρεῖς μέρες θά 'ρχουνταν οἱ Μοῖρες νὰ ποῦν τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ. Ἡ μάννα του ἀποφάσισε νὰ ξενυχτήσῃ ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ ν' ἀκούσῃ τί θά 'λεγαν αὐτές. "Οντας ἦρθαν αὐτές, κάθησε αὐτὴ παρέκει ἀπὸ τὴ σαρμανίτσα τοῦ παιδιοῦ κ' ἔβαλε τ' αὐτί της ν' ἀκούσῃ τί θά 'λεγαν. Λέγ' ἡ πρώτη, νὰ τὸ πάρωμε σὰν θὰ γένῃ εἴκοσι χρονῶ νὰ κάψωμε τῆς μάννας του τὴν καρδιά. Λέει ἡ δεύτερη, ὄχι νὰ τὸ πάρωμε τούτη τὴν ὥρα. "Οχι, λέει ἡ τρίτη, νὰ πεθάνῃ, μόλις σβηστῇ τὸ κούτσουρο ποὺ καίεται στὴ στιά. "Ας γένῃ ἔτσι, εἶπαν οἱ ἄλλες οἱ Μοῖρες.

Σὰν ἄκουσε ἡ κακομοῖρα ἡ μάννα του τὴν ἀπόφαση, ποὺ ἔβγαλαν αὐτές, τρέχει ἀμέσως στὴ στιά, ἅρπαξε τὸ ἀναμμένο κούτσουρο, τὸ βούτηξε μέσα σ' ἕνα καρδάρι μὲ νερὸ κ' ἔπειτα τὸ τύλιξε σ' ἕνα ροῦχο καὶ πάησε καὶ τό 'κρυψε στὴν κασσέλα τς. "Ετσι τὸ παιδὶ γλύτωσε, ἐμεγάλωσε κ' ἦρθε ἡ ὥρα νὰ παντρευτῇ. Παντρεύτηκε τὸ παιδί, ἔκαμε παιδιὰ κ' ἐζοῦσε εὐτυχισμένο. Ἤρτε ἡ ὥρα νὰ πεθάνῃ ἡ μάννα του. Αὐτὴ δὲν εἶχε πῆ σὲ κανένα τίποτα κι ὅταν ψυχομάχαε, φώναξε τὴ νύφη τς καὶ τῆς ὡμολόησε τὸ μυστικό. — Ἐκεῖ γιὰ στὸν πάτο τς κασσέλας, τς λέει, ἔχω τυλιγμένο ἕνα κούτσουρο, ποὺ ἅμα θ' ἀποκαῇ, θὰ βγῇ ἡ ψυχὴ τ' ἀντρός σ'. Πέθανε ἡ γριά. Ἡ γυναῖκα ἤξερε τὸ μυστικὸ καὶ δὲν τὸ μαρτύραε σὲ κανέναν, μηδὲ στὸν ἄντρα τς. Πέρασαν κάμποσα χρόνια, ἀρρώστησε αὐτὸς βαριὰ κ' ἦρθε σὲ θάνατο. Ἤρθ' ὁ παπᾶς νὰ τὸν μεταλάβῃ, ποῦ νὰ βγῇ ἡ ψυχή του, βασανίζονταν, ἀλλὰ ἡ ψυχή του δὲν ἔβγαινε. Τότενες ἡ γυναῖκα του θυμήθηκε τὴν παραγγελιὰ τῆς πεθερᾶς τς. Πάησε, παίρει τὸ κούτσουρο, ποὺ ἦταν στὸν πάτ' ἀπὸ τὴν κασσέλα, τό 'βαλε στὴ στιὰ κ' ἔτσι βῆκε ἡ ψυχὴ τ' ἀντρός τς. Δὲν ἔβγαινε ἡ ψυχή του, ἂν δὲν καίουνταν τὸ κούτσουρο, ὅπως εἶπαν οἱ Μοῖρες. "Ο,τι γράφει, δὲν ξεγράφει».

Ἡ παραλλαγὴ αὕτη ἐκ Δίβρης Δελβίνου ἔχει περισσοτέρας ὁμοιότητας πρὸς αἰτωλικὴν τοῦ παραμυθίου τοῦ Μελεάγρου παρὰ πρὸς ἄλλας ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν τό-

---

1. Κέντρον Ἐρεύν. τῆς Ἑλλ. Λαογρ. Ἀκαδ. Ἀθ., ἀρ. χ/φου 3919, σ. 90-93 (Δ. Β. Οἰκονομίδου, Συλλογὴ λαογρ. ὑλικοῦ παρὰ Βορειοηπειρωτῶν προσφύγων, 1958).

πων. Δι' αὐτῆς ἀποδεικνύεται ὅτι τοῦτο ἦτο γνωστὸν καὶ ἐν βορείῳ 'Ηπείρῳ, ἐκτὸς τῆς Αἰτωλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Κύπρου. Ὁ καθηγητὴς Ἰ. Θ. Κακριδῆς ἀνέλυσε φιλολογικῶς καὶ ἐμελέτησε διεξοδικῶς τὴν παράδοσιν τοῦ Μελεάγρου, ὡς αὕτη ἀπαντᾷ ἐν τῇ κλασσικῇ γραμματείᾳ καὶ ἐν σχέσει πρὸς νεώτερα παραμύθια, τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, τῶν Τούρκων καὶ ἄλλων λαῶν[1].

Δ' ΕΘΙΜΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΛΑΤΡΕΙΑΝ

Πλουσιώτατα εἰς γραφικότητα καὶ σημαντικώτατα διὰ τὴν ἀρχαϊκότητα αὐτῶν εἶναι τὰ ἐν βορείῳ 'Ηπείρῳ ἐπιχωριάζοντα γαμήλια καὶ λατρευτικὰ ἔθιμα. Ταῦτα, ὅπως δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις, ἔχουν μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις τελούμενα ἐν νοτίῳ 'Ηπείρῳ καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι μὲ ἐλαχίστας διαφοράς.

Εἰς τὴν παροῦσαν γενικὴν λαογραφικὴν τῆς βορείου 'Ηπείρου εἰκόνα παράλειψις θὰ ἦτο νὰ μὴ ἀναφέρω ὡρισμένα ἐξ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ταῦτα εἴπερ τι καὶ ἄλλο λαογραφικὸν φαινόμενον ἐκφράζουν περισσότερον τὴν ψυχοσύνθεσιν τῶν κατοίκων τῆς ἐξεταζομένης περιοχῆς.

Τὰ κατωτέρω γαμήλια ἔθιμα προέρχονται ἐκ τῶν χωρίων Λεσινίτσας Δελβίνου, Λιμποχόβου καὶ Δερβιτσάνης, τὰ δὲ λατρευτικὰ ἐκ Δερβιτσάνης, Χλομοῦ, Πρεμετῆς καὶ Δίβρης Ριζῶν Δελβίνου.

1. Γαμήλια ἔθιμα

α') Λεσινίτσα Δελβίνου (ἀνακοίνωσις 'Αναστασίας Διαμάντη, ἐτῶν 55).

"Οταν ἀγαπήσῃ ἕνα παιδὶ μιὰ κοπέλλα, δὲν τῆς τὸ λέει εὐτηνῆς. Θὰ βάλῃ γξένον ἄνθρωπο νὰ πάῃ στὸν πατέρα της. Θὰ τὸ πῇ στὸν πατέρα. Μετὰ θὰ γίνουν οἱ ἀρρεβῶνες. Θὰ πάγουν ἀπὸ τὸ γαμπρὸ ἢ 9 ἢ 11 ἢ 13. Ἡ κοπέλλα θὰ κεράσῃ τὸ γαμπρό, μετὰ αὐτοὶ τὴν κεροῦνε λεφτά, ὅσα ἔχει ὁ καθένας. Ἡ κοπέλλα δὲν βγαίνει ὡς τὸ γάμο, οὔτε μπρὸς στὸ γαμπρὸ οὐδὲ στοὺς συγγενεῖς του. Κατόπιν θὰ γίνῃ ὁ γάμος. Τὴν Παρασκευὴ κάνομε τὰ καλέσματα. Καλάει ἡ νύφη ἢ ὁ γαμπρὸς μ' ἕνα μικρὸ παιδί. Καὶ τοὺς γράφουνε σὲ χαρτὶ «σᾶς προσκαλοῦμε στὸ γάμο καὶ μὲ ξύλα». "Ολο τὸ χωριὸ πᾶνε ξύλα τὸ Σαββάτο πρὶν γίνῃ ὁ γάμος καὶ τοὺς κάνουν τραπέζι. Κεῖνοι πού 'ναι καλεσμένοι στὸ γαμπρὸ θὰ πᾶνε στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, κεῖνοι πού' ναι στὴ νύφη θὰ πᾶνε στῆς νύφης. Μόλις θὰ ζυγώσουνε μὲ τὰ ξύλα θὰ ποῦνε:

---

1. Βλ. τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του «Ὁμηρικὲς Ἔρευνες», Ἀθήνα 1944, σ. 1-53, καὶ τὸ Παράρτημα τοῦ αὐτοῦ βιβλίου του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ἱστορία τοῦ Μελεάγρου σὲ σημερινὰ παραμύθια», σ. 175-201.

Τοῦ καλοῦ γαμπροῦ ν-ἡ μάννα
ὅλη τούτ' τὴν ἑβδομάδα
ὅλο δρόμους καθαιρίζει
κι ὅλο μῆλα μᾶς γιομίζει,
νὰ διαβῇ ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφη,
γιὰ νὰ ροδοκοκκινίσῃ,
νὰ μυρίζουν τὰ σκουτιά του,
τὰ καλὰ φορέματά του.

Ὕστερα θὰ στήσουν τὸ φλάμπρο στὸ γαμπρό· θὰ ποῦν:

Φλάμπρ' ἀρμάτωνα (καλὰ τζεράπια)
φλάμπρ' ἀρματώνω (χρυσὸ γελέκο)
φλάμπρ' ἀρμάτωνα (χρυσὸ σακκάκι)
ἀπ' τὴ Βενετιὰ φερμένο
καὶ στὸ Δέλβινο ξαγορασμένο
καλορρίζικο καὶ προκομμένο,
ποὺ τὸ γύφαιναν καλὰ gορίτσα
καὶ τὸ στόλιζαν bαλληκαράκια.

Ἄμα τὸν bερbερίζουν λέν:

Ἄργυρο ξυράφι
καὶ μαλαματένιο
τραύ' ἀγάλι-ἀγάλι
σὲ γαμπροῦ κεφάλι.
Τρίχα μὴν ἀφήσῃς
καὶ τὸν ἀσκημίσῃς
ἀπὸ τὰ πεθερικά του.

Ὕστερα τὴν Κυριακὴ κινοῦν νὰ πάρουν τὴ δάφνη. Παίρουν δάφνη καὶ τὴ φέρουν τὰ παιδιὰ σ' ἕνα ἁλώνι καὶ πᾶνε οἱ συμπεθεροὶ καὶ τὴν παίρουν καὶ τραγουδοῦν:

Ὅλες οἱ δάφνες, δάφνες
ὅλες οἱ δαφνοποῦλες·
τοῦ Γιάννη μας ἡ δάφνη,
ποὺ εἶναι ψηλή, μεγάλη,
εἶναι καὶ βεργινάδα.
Γιὰ λύγα κάτω, δάφνη,
νὰ σὲ κλαροκοπήσω,
νὰ σὲ βλαστολογήσω.

Μόλις κινοῦν νὰ βγοῦν στὴν πόρτα τοῦ γαμπροῦ λὲν οἱ συγγενεῖς του:

Κινῆσαν τὰ καράβια τὰ Ζαγοριανά,
κίνησε κι ὁ καλός μου νὰ πάῃ στὴ γξενιτειά.
Δώδεκα χρόνους κάνει μέσα στὴ Φραγκιά,
οὐτὲ χαρτὶ μοῦ στέρνει οὔτ' ἀντελογιά·
μοῦ στέρνει ἕνα μαντήλι μὲ δώδεκα φλωριά.
Στὴν ἄκρη στὸ μαντήλι μοῦ γράφ' ἀντιλογιά.
— Θελείς, κόρη μ', παντρέψου, θελεὶς καλογριά,
θελεὶς τὰ μαῦρα βάνε καὶ καϊτέραινε.
'Εδῶ στὸν τόπο ποὺ εἶμαι κορίτσα εἶναι πολλά,
μαγεύουν τὰ καράβια καὶ τὶς θάλασσες,
μαγέψανε καὶ μένα καὶ δὲν ἔρχομαι.
'Οντὰς κινῶ γιὰ νά 'ρθω χιόνια καὶ βροχὲς
κι ὀντὰς γυρίζω πίσω ἥλιος, ξαστεριά.

Ὅταν ζυγώσουνε στὸ σπίτι τῆς νύφης, λέν:

Ξύπνα, περιστερούλα μου, ἐρθὰ στὴ γειτονιά σου,
χρυσὲς πλεξίδες σοῦ ἤφερα νὰ πλέξῃς τὰ μαλλιά σου[1].

Μπαίνουν μέσα στὴ νύφη. Στὴν πόρτα ἡ πεθερὰ καϊτερεῖ τὸ γαμπρό, τὸν φιλάει καὶ τοῦ βάζει μαντήλι στὴν τσέπη, τσῆ φιλάει τὸ χέρι καὶ τὴ φιλεύει. Ὕστερα οἱ ἀδερφὲς τοῦ γαμπροῦ θὰ κάτσουνε κοντὰ τὸ γαμπρό, ἐκεῖ ποὺ θά 'ναι ἡ νύφη θά 'ναι ἄλλες δικές της τραγουδιστάδες· ὁ κύκλος τῆς νύφης λέει:

Μώρ', καλὲς συμπεθερές,
καὶ μεγάλες καὶ μικρές,
φέρτε μας τ' ἀσημικὰ
ν' ἀσημώσωμε τὴ νύφη
καὶ νὰ σᾶς τὴ δώσωμε (τρίς).

Ὕστερα θὰ σηκωθοῦν οἱ ἀδερφὲς τοῦ γαμπροῦ ν' ἀσημώσουν τὴ νύφη. Ὕστερα

---

1. Εἰς τὴν Λουβίνα λέγουν:

— Γιὰ σήκου, σήκου, ρούσα μου, καὶ μὴ βαριὰ κοιμᾶσαι,
τὶ ἔρθαν οἱ συμπεθεροί, ρούσα μ', γιὰ νὰ σὲ πάρουν.
— Σὰν ἔρθαν, καλῶς ἔρθανε καὶ καλῶς νὰ κοπιάσουν.
Στρῶστε στὸν πέρα τὸν ὀντᾶ, στὸ πέρα τσανισίρι
καὶ βάλτε τους καλὰ φαγιά, τὸν ἄρτο μὲ τὸ μόσχο,
καὶ βάλτε τους γλυκὰ κρασὰ νὰ πιοῦν καὶ νὰ μεθύσουν,
νὰ ποῦν τραγούδια θλιβερὰ καὶ παραπονεμένα.

θὰ βάλουν παιδὶ νὰ κάθεται πάνω στὸ προικιό. Θὰ πλερώσουν τὸ παιδὶ-φύλακα καὶ θὰ πάρουν τὸ προικιό. Θὰ φύγουν τὰ ροῦχα καὶ θὰ πᾶνε στοῦ γαμπροῦ. Ἐκεῖ θὰ γίνῃ χορὸς γύρω στὰ ροῦχα:

Στοῦ καλοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι
μιὰ μηλιὰ ἦταν φυτρωμένη
καὶ τὴν καρτεροῦν νὰ γένῃ·
κι ἂν ἀνθήσῃ κι ἂν καρπίσῃ,
πέντε γιοὺς θαλὰ 'ποχτήσῃ·
πέντε γιοὺς θαλὰ 'ποχτήσῃ,
καὶ κατόπι θυγατέρα,
μώρ', γιὰ πόνους καὶ γιὰ δάκρυα
καὶ γιὰ μιὰ χρυσὴ κουβέντα.
Τὰ σανίδια, τὰ σανίδια
τὰ λεφτοπελεκημένα
καὶ τ' ἀσημοκαρφωμένα
ν' ἀνιβῶ νὰ παίξ' ἀπάνω
μὲ τοῦ Γιάννη τὴ γυναῖκα,
τὴ γερακομαυρομάτα,
ὁπ' ἀπείλησε τὸ κάστρο
κι ἀδρασκέλισε τὸν πύργο
μὲ δυὸ μῆλα στὸ ζωνάρι
κι ἄλλα τέσσερα στὴ τζέπη.
Μώρη, φάτα, μώρη, ρίξ' τα,
μώρη, δῶσ' τα τοῦ καλοῦ σου,
νὰ τὰ βάλῃ στὸ σπαθί του
καὶ στ' ἀσημοχάτζαρό του.

Κινοῦν οἱ συμπεθεροὶ ἀπὸ τὴ νύφη καὶ τραγουδοῦν:

Σᾶς πήραμε τὴν πέρδικα
τὴ πεντεπλουμισμένη,
σᾶς ἄφκαμε τὴ γειτονιὰ
σὰν παραπονεμένη.

Στὴν ἐκκλησὰ τώρα τσῆ λένε:

Τ' ἀκοῦσες, κυρὰ νύφη,
τί 'μολογάει τὸ γράμμα,
τί λέει τὸ βαγγέλιο;

Μπαίνουν μέσα. Γίνονται τὰ στέφανα. Ρίνουν κάχτες ἀκέριες (=καρύδια).

Βγαίνουν. Ὄξω στὴν αὐλὴ κόβομε τὴν κουλλούρα τσῆ νύφης, πού ζύμωσαν τὸ Σάββατο στῆς νύφης καὶ μοιράζουν σ' ὅλους ἀπό 'να κομματάκι.

Ζυγώνοντας στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τραγουδοῦν:

Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ βρύσες,
τρέχουν τὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ δοῦν τὴ νύφη,
τ' ἀρχοντόπουλα νὰ τὴ ρωτήσουν.
Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ βρύσες,
τρέχ' ἡ πεθερὰ νὰ ἰδῇ τὴ νύφη.

Ἡ πεθερὰ ἔχει ἕνα βάτο, τῆς τὸ ζώνει στὴ μέση καὶ τῆς βάνει κ' ἕνα σταυρό· θὰ τσῆ φιλήσῃ τὸ χέρι ἡ νύφη· οἱ συμπεθεροὶ λέν:

Ἔβγα, πεθερά, στὴ σκάλα
μὲ τὸ μέλι, μὲ τὸ γάλα.
Ρίξε ρύζι νὰ ριζώσῃ,
ρίξε στάρι νὰ προκόψῃ.

Τσῆ δώνουν μέλι σ' ἕνα πιάτο τσῆ νύφης, βάζει τὰ χέρια της μέσα σταυρωτὰ καὶ θὰ τὰ σταυρώσῃ στὸ ντερέκι τῆς πόρτας. Μετὰ χορεύουν, τραγουδοῦν ὡς τὸ πρωΐ. Μετὰ θὰ κάμῃ ἡ πεθερὰ μιὰ κουλλούρα ζυμωμένη μὲ μέλι καὶ θὰ τὴ βάλουν στὸ τραπέζι. Θὰ κάτσῃ ὁ κουμπάρος καὶ τ' ἀντρόγυνο. Ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφη κι ὁ κουμπάρος θὰ τὴν κρατήσουνε καὶ θὰ ἰδοῦν ποιὸς θὰ πάρῃ τὴν περισσότερη. Αὐτὸς εἶν' ἀξιώτερος. Θὰ φᾶνε καὶ θὰ ξεκινήσουν τὸ νοῦνο. Θὰ γυρίσουν αὐτοὶ πάλι. Θὰ πάῃ ἕνα παιδὶ μὲ τὴ νύφη νὰ πάρῃ νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση, θὰ τὸ φέρουν σπίτι, θὰ ρίξῃ τοῦ γαμπροῦ ἡ νύφη νὰ πλυθῇ. Ποιὸς θά 'ν' ἀξιώτερος θὰ βρέξῃ ἢ ἡ νύφη τὸ γαμπρὸ ἢ ὁ γαμπρὸς τὴ νύφη. Τὴ Δευτέρα τὸ βράδυ πᾶν στῆς πεθερᾶς (πιστρόφια).

β') Λιμπόχοβο (ἀνακοίνωσις Γκόλφως Σκοκοτᾶ, ἐτῶν 58).

Τὰ προικιὰ τῆς νύφης εἶναι δέκ' ἀλλαγὲς τὸ πολύ. Ὁ γαμπρὸς τῆς δίνει πεντόλιρο ἢ χρυσὸ φλωρὶ πεσκέσ'. Ἡ ἀρραβῶνα γίνεται στὸ σπίτι τῆς νύφης. Εἶναι ὁ νοῦνος, ὁ παπᾶς κι ὅλοι οἱ συγγενεῖς γαμπροῦ καὶ νύφης.

Τὸ προικοσύμφωνο τὸ κάνουν δυὸ γερόντοι (ἕνας τῆς νύφης, ἕνας τοῦ γαμπροῦ) καὶ εἶναι ἕνα χαρτί, πού γράφεται κι ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές. Τὸ χαρτὶ εἶναι ἕτοιμο κι ὅταν γυρέψῃ ὁ γαμπρὸς τὴν κοπέλλα καὶ γίνῃ δεκτός, τὸ παρουσιάζει. Ἡ μεριὰ τῆς κοπελλὸς γυρίζει ἄλλο. Αὐτὸ τὸ προικιὸ δὲν εἶναι βαρὺ προικιό, εἶναι π. χ. τρία παλτά, πέντε φουστάνια, τέτοια. Δὲν δίνομε προῖκες, γιατὶ ὑπάρχουν καὶ φτωχοὶ καὶ τότε παίρουν αὐτοὶ πού ἔχουν τ' ἀνάθεμα. Τὶς βέρες τὶς κάνουν καὶ οἱ δυό. Ὁ γαμπρὸς τῆς κοπελλὸς καὶ ἡ κοπέλλα τοῦ γαμπροῦ.

Τὴ βδομάδα πρὸ τοῦ γάμου θὰ βάλουν στὸ κεφάλι τῆς νύφης ἀνυῆ (τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα). Πάνουν τὴν ὀκνᾶ μὲ κανίστρα γεμάτη γλυκά, ζαχαρικά, σταφίδες,

σῦκα. Κι ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς νύφης γυρίζουν ἄλλα καλούδια. Ἡ μεριὰ τῆς κοπελλὸς φειάνουν κουλλοῦρες. Τὶς κάνουν στρογγυλές. Τὶς ζυμώνουν κοπέλλες πού νὰ ζοῦν καὶ οἱ δυὸ γονεῖς τους. Ἡ μεριὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν Πέμπτη καλοῦν καὶ καθαρίζουν τὸ ρύζι. Ρίχνουν καὶ κουφέτα μέσα, τραγουδᾶνε, χορεύουν.

Τὴν Παρασκευὴ ἀρχινᾶνε καὶ καλᾶνε. Αὐτοὶ πού θά 'ρθουνε μὲ δῶρα πάνουν μὲ μπουκάλι κρασὶ νὰ τοὺς καλέσουν. Λές: — Ὁρίστε στὸ γάμο, παίρει, πίνει καὶ εὐχιέται. Αὐτουνοὺς πού δὲν πᾶνε δῶρα τοὺς καλοῦν μὲ πούσουλες.

Τὸ Σάββατο πρὶν τὸ μεσημέρι ἀρχεύουνε αὐτοὶ οἱ καλεσμένοι καὶ πάνουνε τὰ δῶρα στὸ γαμπρό. Βάνουνε τ' ἀρνὶ μπροστὰ κεντισμένο μὲ χρωματιστὰ λουλούδια, καὶ μὲ τὰ ὄργανα, ψωμί, κρασί. Πᾶνε στὸ γαμπρό. Τοὺς περιμένουνε ἀπὸ τὴν μεριὰ τοῦ γαμπροῦ μὲ τραγούδια. Καὶ τὸ βράδυ μαζεύονται, κάνουνε τραπέζι, κάνουνε τσέλο, δηλ. μιὰ κοπέλλα (ἀδερφὴ ἢ συγγενὴς τοῦ γαμπροῦ) τὴν ντύνουν σὰν τσολιά, θὰ τῆς δώσουνε ἕνα ταμπακᾶ (δίσκο) μὲ ἀλεύρι καὶ μὲ σογιᾶ, τὸν φέρουν γύρα καὶ λέν:

Λῦστε, δέστε τὰ πουγγιά σας, παλληκάρια,
ἦρθε ὁ τσέλιος μεθυσμένος, παλληκάρια,
μὲ σπαθιὰ καὶ μὲ χαντζάρια.

Ὅταν τὸν ἁρματώσουν πάλι τοῦ τραγουδοῦν.

Ὕστερα πᾶν στὴ νύφη πρὶν ξημερώσῃ, ἂν εἶναι στὸ χωριό. Ἂν εἶναι μακριά, δὲν πᾶνε μὲ τὸν τσέλο. Μετὰ τὴν Κυριακὴ πᾶνε στὸ γαμπρό, τρῶνε τὸ μεσημέρι καὶ πάνουν τὸ ἀπόγεμα γιὰ τὴ νύφη.

Ἐκίνησε ὁ Κώστας μας μὲ μόσκο, μὲ μόσκο,
τὴν νύφ' νὰ πάῃ νὰ φέρῃ μὲ μόσκο, μὲ μανοῦσα.

Ὕστερα χτυποῦν τὰ ὄργανα. Ὅταν πᾶνε λέν:

Λάμπει ὁ ἥλιος, λάμπει στὰ παραθύρια σου,
στολίσου, μώρη νύφη, καὶ βάλ' τ' ἀσήμια σου,
τὶ ἦρθα νὰ σὲ πάρω μὴ γένῃς ἄρρωστη.

Ἕνα ζευγάρι παπούτσα θὰ τῆς τὰ πάῃ ὁ γαμπρὸς καὶ θὰ τῆς τὰ βάλῃ παιδὶ πού θά 'χῃ μάννα καὶ πατέρα.

Βάζουν στὸ παπούτσι μέσα ρύζι, λεπτὰ καὶ ζαχαρικά. Τῆς τὰ βάνουν στὸ ποδάρι. Θὰ κάνῃ μετάνοιες στὰ εἰκονίσματα τοῦ σπιτιοῦ, ὕστερα θὰ τὴν πάρῃ ὁ γαμπρὸς ἀπὸ τὸ χέρι καὶ θὰ φύγουν γιὰ τὸ σπίτι του ἢ στὴν ἐκκλησία.

Ἡ πεθερὰ περιμένει στὴν πόρτα μὲ μέλι καὶ μὲ ρύζι. Βουτάει ἡ νύφη τὰ δάχτυλα στὸ μέλι κι ἀλείφει τὴν πόρτα. Ἡ πεθερὰ παίρνει τὸ χέρι τῆς νύφης, τὸ βουτάει στὸ μέλι, ἀλείφει τὴν πόρτα καὶ τὰ χείλη της.

Ἡ πεθερὰ ρίχνει ρύζι καὶ ἡ νύφη τὴν κουλλούρα. Ἡ νύφη εἶναι σκεπασμένη

μὲ μπουρμπούλι καὶ τάζουν ποιὸς νὰ τὴν ξεσκεπάσῃ. Γίνεται δημοπρασία. Ποιὸς θὰ τάξῃ τὰ περισσότερα, κειὸς θὰ τὴν ξεμπουμπουλώσῃ.

Τάξετε, ἀφεντάδες, γρόσα καὶ ζολῶτες
κι ὅλο μαμουδιέδες.

Τὰ στεφάνια εἶναι ἀσημένια τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ εἶναι ἡ στεφανοθήκη τοῦ χωριοῦ, στὴν ἐκκλησία.

Στὸ γάμο ἐμεῖς δὲν ἔχομε βλάμη, δηλ. ἀδερφοποιτό. Στὸ κατώφλι ἡ νύφη ρίχνει τὸ δεξὶ ποδάρι καὶ πατάει φλωρί. Ὅταν στεφανώνεται ἡ νύφη, ρίχνει τὴν κουλλούρα πρὸς τὰ πάνω καὶ τὴν πάρει ὅποιος τὴν προλάβῃ. Αὐτὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Τώρα τὴ δίνει τοῦ κουμπάρου.

Τὸ νοῦνο τὸν ξεκινᾶμε μὲ τὰ βιολιὰ σπίτι του. Καὶ μετὰ φεύγει ὅλο τό καλαμπαλίκι.

Ἡ νύφη κι ὁ γαμπρὸς μετὰ δίνουν τὰ δῶρα στὰ πεθερικά. Ἂν εἶναι χήρα, ὁ γάμος γίνεται νύχτα μὲ δυὸ-τρεῖς ἀνθρώπους. Ἂν ζῇ ἡ μάννα τοῦ πεθαμένου γαμπροῦ, πάει νερὸ στὸν τάφο του, ὅταν παντρεύεται ἡ γυναῖκα καὶ ἀντιθέτως.

Ἂν εἶναι χῆρος καὶ πάρῃ κοπέλλα, θὰ γίνῃ τέλειος γάμος. Τὰ ψωμιὰ τοῦ γάμου τὰ στολίζουνε.

Τὴ νύφη, ὅταν τὴν μπάζουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, τῆς βάζουν ἀπὸ ἕνα ψωμὶ στὶς ἀμασκάλες. Ἡ πεθερὰ στρώνει τὸ κρεββάτι τὸ νυφικὸ καὶ τὸ κρεββατοστρώσι εἶναι τοῦ γαμπροῦ. Τὸ μπαοῦλο γιὰ τὴν προῖκα τὸ παίρ' ὁ γαμπρός. Τὸ Σάββατο τὸ δειλινὸ παίρουν μὲ τὶς κανίστρες τὸ προικιὸ καὶ τὸ βάνουν στὸ μπαοῦλο τοῦ γαμπροῦ.

Ἂν ἡ νύφη πεθάνῃ, πρὶν 'ποχτήσῃ, τὸ παίρ' ἡ μάννα τῆς κοπελλός. Ἂν ἔχῃ παιδὶ ἢ κορίτσι, πέφτουν τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ νύφη θὰ μπῇ στὸ σπίτι καὶ δὲ θὰ γυρίσῃ λόγο. Ὅ,τι πῇ ὁ γαμπρός, αὐτὸ εἶναι, ἀλλὰ μὲ τὸ καλὸ κι αὐτὸς χωρὶς βαρβαρότητα.

Δὲν χωρίζουν εὔκολα. Ἅμα χωρίσουν τὰ παιδιά, τὰ κρατάει ὁ πατέρας. Μόνον ἑφτὰ χρόνια τὰ δίνει στὴ μάννα. Ἔπειτα τὰ παίρει ὁ πατέρας. Δὲν εἶχε ὅμως χωρίσει κανένας.

Ὅταν γίνεται ἡ στέψις, βάζουν στὶς τσέπες γαμπροῦ καὶ νύφης φυλαχτικὰ νὰ μὴ πιάκουν τὰ μάγια. Τὰ φυλαχτὰ εἶναι ἀπὸ θυμίαμα, ἔρχοντ' ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, κάρβουνο σβηζμένο, σκόρδο κτλ.

Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ χοτζάδες λύνουν τὰ μάγια. Ἔχω δεῖ ἄνθρωπο μαγεμένο. Ἡ Λαβέραινα. Ἡ κοπέλλα ποὺ παντρεύτηκε στὰ καλὰ καθούμενα ἔμεινε στὸ ντορό, σαστισμένη, δὲν γνώριζε κανένα.

γ΄) Ντερβιτσάνη (ἀνακοίνωσις Εὐανθίας Μ. Κολλᾶ, ἐτῶν 60)

Οἱ παλιές, οἱ μπάμπες, πᾶνε, ζητᾶνε τὸ κορίτσι πού 'βαλε στὸ μάτι ὁ γαμπρός.

Δὲν εἶναι συγγενεῖς, εἶναι ξένες καὶ τὸ κάνουν γιὰ συχώριο τῆς ψυχῆς τους. Λένε οἱ μπάμπες «νὰ σμίξουνε δυὸ βουνὰ αὐτοὶ ποὺ θὰ παρθοῦνε». Γιὰ νὰ μὴ τὶς πάρῃ χαμπάρι ὁ κόσμος, πᾶνε φυλαχτὰ (=φυλάγονται).

Μπαίνοντας λένε: «Καλημώρα, μάτια». Ἀπαντᾷ ἡ μάννα: «Πολλὰ τὰ ἔτη, ζόνια» (=κυρά).

Ἡ μπάμπω στρογγυλοκάθεται στὴν ὀμπλὴ (=τζάκι), ζητάει νὰ φύγουν οἱ ἄλλοι καὶ θὰ πῇ στὴ μάννα: «Ἤρθα νὰ γίνωμε σπίτι, μάτια», — «Καλῶς νὰ ὁρίσῃς» τῆς ἀπαντᾷ, — «Ἂν εἶν' ἀπὸ Θεοῦ καὶ μᾶς ἀγαπᾶτε, λέει ἡ μάννα τοῦ κοριτσοῦ, θὰ γίνωμε σπίτι».

Ἅμα πάρῃ τὸ λόγο, φεύγει νὰ πῇ τὸ χαρλὶ (=καλὴ εἴδηση) στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ἡ προξενήτρα μὲ μιὰ συγγένισσα τοῦ γαμπροῦ σμίγουν, γιὰ νὰ κανονίσουν τὸ τί δίνουν τῆς κοπελλός. Χαρτιὰ δὲν κάνουν. Λένε: «Ἀπ' ἔδω ποὺ βγαίν' ἡ ψυχή, βγαίνει κι ὁ λόγος».

Ὁ γαμπρὸς τάζει ἀγριλίκι, σὰν κέρασμα τοῦ γαμπροῦ πρὸς τὴ νύφη. Ὁ γαμπρὸς παλαιότερα ἔδινε παράδες στὴ μάννα τῆς νύφης καὶ τῆς ἔφειανε τὴν προῖκα.

Τὴ Πέμπτη, πρὶν τὴν Κυριακὴ τῆς ἀρραβώνας, καλᾶνε τοὺς δικούς (οἱ δικοὶ τοῦ γαμπροῦ στὸ σπίτι του, οἱ τῆς κοπελλὸς στὸ σπίτι της). Ζυμώνουνε μπογκάτσες (ζυμάρι, ψωμὶ) καὶ τραγουδοῦνε, ὅταν τὲς ζυμώνουνε καὶ τὲς γράφουνε, βάζουνε ἀπάνω στολίδια ἀπὸ ζυμαρικό:

Πῶς ζυμώνουν τὶς μπογκάτσες, παλληκάρια,
μὲ τὸ μέλι, μὲ τὸ γάλα
καὶ μὲ τὴν ἀγάπη μέσα, παλληκάρια.

Πᾶν τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ ἡ ὥρα 4 σ' ἕνα δικὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸ σόϊ τῆς κοπελλὸς καὶ τὸ σόϊ τοῦ γαμπροῦ νεώνονται (=μαζεύονται) καὶ παίρνουν καὶ τὸν παπᾶ καὶ κάνουν ἀλλαὴ τὰ δαχτυλίδια (ἀρραβῶνες). Τῆς κοπελλὸς τὸ δαχτυλίδι τὸ παίρ' ὁ γαμπρός, τοῦ γαμπροῦ ἡ κοπέλλα. Αὐτὰ λέγονται ἀρραβῶνες· ὕστερα ἀντρέπονται νὰ ἀνταμώσουνε. Ἡ κοπέλλα κρυβιέται νὰ μὴ τὴ δῇ οὔτε ὁ γαμπρὸς οὐδὲ δικὸς ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ τὸ συγγένειο. Στὴν ἀρραβῶνα δὲν εἶναι οὔτε ὁ γαμπρὸς οὔτε κ' ἡ νύφη.

«*Μπουρμουλόκια*» εἶναι τὰ δῶρα ποὺ δίνουν στὴν ἀρραβῶνα, δηλαδὴ καραμέλλες καὶ σῦκα στεγνά, ξερά, ἀρμαθιά. Τραπέζι δὲν κάνουν.

Στὸ διάστημα τῆς ἀρραβώνας ὁ γαμπρὸς θὰ πάῃ καμμιὰ φορὰ στὸ σπίτι τῆς κοπελλός, μ' αὐτὴ θὰ κρυφτῇ στὸ κατώι. Τὴ Δευτέρα μετὰ τὴν ἀρραβῶνα κόβουνε τὴ μπογκάτσα σὲ χαψὲς καὶ τὴ μοιράζουνε σὲ ὅλους τοὺς δικούς καὶ στὸν κόσμο, ποὺ εἶναι στὸ δρόμο. Λένε «νὰ προκόψουνε τὰ παιδιά».

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἀρραβωνιάζονταν ἀπὸ 12 χρονῶν ἡ κοπέλλα καὶ περίμενε ὁ γαμπρὸς 3 χρόνια ὡς 4 ἀρραβωνιασμένος.

Στὸν καιρὸ τῆς ἀρραβώνας, κάθε Πάσχα, ὁ γαμπρὸς πήγαινε καλούδια στὴ νύφη: λαμπάδα μεγάλη μὲ κορδέλλες χρωματιστές, ἕνα φόρεμα, κοντοῦρες (=παπούτσα) καλές, ποδιά, ἀκουνᾶδες (=μπογιὰ ποὺ βάφουν τὰ μαλλιὰ ξανθά), κόκκινα αὐγὰ καὶ κουλλοῦρες. Ἡ νύφη γύριζε κουλλοῦρες, αὐγά, τζουράπια καὶ προσκέφαλο στὸ γαμπρό.

Τὴν Πέμπτη, πρὶν τὴν Κυριακὴ τοῦ γάμου, εἶναι ἡ μέρα τῆς *μπογιᾶς*. Πᾶνε κρασί, γλυκίσματα στὴ νύφη καὶ μπογκάτσα ἀλλάζουνε. Κάνει γιόμα ἡ νύφη στοὺς συμπεθέρους. Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ γίνεται πάλι τὸ ζύμωμα τῆς μπογκάτσας. Στῆς νύφης ζυμώνουν τὲς κουλλοῦρες τοῦ γάμου. Ὁ γαμπρὸς ζυμώνει τὲς κουλλοῦρες. Τὴ μιὰ τὴν πᾶνε στὸ βλάμη. Τὴν τρίτη τὴν πᾶνε στὴν νύφη. Τὲς τρεῖς κουλλοῦρες ποὺ ζύμωσε ἡ νύφη τὲς ἔχουνε γιὰ τὸ γάμο. Τὴ μιὰ τὴν κάνει ἀνταλλαὴ μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τὴν ἄλλη τὴν ἔχει γιὰ τὴν Κυριακὴ τὸ πρωΐ, τὴν ἄλλη θὰ τὴν φᾶνε οἱ «περγένυφοι».

Ὁ γαμπρὸς μὲ ἄντρες καὶ γυναῖκες ποὺ τοὺς λένε κρούσκους πάει στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἔχουν καὶ βιολιὰ κοντά τους. Χορεύουνε στὸ δρόμο, τραγουδᾶνε. Τὴν ὥρα ποὺ κινοῦν ἀπὸ τοῦ παιδιοῦ τὸ σπίτι παίρουν τραγούδι οἱ ἄντρες καὶ λένε:

Κίνησεν ὁ Γιάννακας μὲ μόσκο, μὲ μόσκο,
μὲ γειὰ καὶ μὲ κλανάρια,
μὲ χίλια παλληκάρια.

Πάνου στὸ σπίτι τῆς νύφης νὰ πάρουνε τὴ νύφη ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος κ' ἐκεῖ βγαίνου 3-4 γυναῖκες καὶ ἡ πεθερά. Ἡ μάννα τῆς κοπελλὸς βγαίνει στὴν πόρτα στὸ ψίκι αὐτὸ μὲ τούφα, μὲ λουλούδια καὶ μὲ μαντήλι καὶ μὲ μόσκο καὶ μιὰ τσίτα (καρφοβελόνα) ἀσημένια νὰ βρέξῃ τὸ γαμπρὸ μὲ μόσκο καὶ νὰ τοῦ ρίξῃ καὶ τὸ μαντήλι στὸ λαιμό. «Νὰ μᾶς ζήσουνε κλπ.». Φεύγουνε. Μπρὸς πηγαίνουν παιδιὰ τσολιάδες ντυμένα. Πάνου στὴν ἐκκλησὰ χορεύοντας καὶ τὸ ψίκι τῆς νύφης (οἱ συγγενεῖς) ὅλοι ἀπὸ κοντά. Τῆς τραγουδᾶνε:

— Ἔβγα θύγο μό 'βγα.
— Βγαίνω, τάτα, βγαίνω,
μὴ μὲ παραπαίρῃς
καὶ μὲ παραπονεύῃς.

Στεφανώνουνται στὴν ἐκκλησά. Τὰ ἔξοδα τῆς στεφάνωσης εἶναι τοῦ νούνου. Στὴν ἐκκλησία κόβουν τὴ μπογκάτσα ποὺ ἔχει φέρει ὁ νοῦνος (τὴν ἔφειακε αὐτός), ὕστερα θρέφουνε (ταΐζουνε) τὰ παιδιά, τὴ νύφη καὶ τὸ γαμπρό. Ὅλος ὁ κόσμος παίρει ἀπὸ μιὰ χαψὰ μπογκάτσα κ' εὐκιοῦνται τὸ νοῦνο. Ὕστερα πᾶνε γιὰ

τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ὁ βλάμης βγαίνει καὶ παίρει τὴ νύφη ἀπ' τὸ χέρι καὶ δίνει χρῆμα στὶς περγένυφες. Αὐτὸ τὸ χρῆμα πού δίνει λέγεται *στολιστιάτικο τῆς νύφης*.

Ὅταν στολίζουν τὴ νύφη λένε:

Στολίζεται μιὰ λύγερη καὶ βάνει τὰ χρυσά της.

Ὅταν πᾶνε στὸ σπίτι, βγαίνει ἡ μάννα τοῦ γαμπροῦ καὶ τραγουδᾶνε οἱ κροῦσκοι (οἱ συμπέθεροι):

Ἔβγα, πεθερά, στὴ σκάλα
μὲ τὸ μέλι, μὲ τὸ γάλα
καὶ μὲ τὸ πιάτο τὸ ρύζι στὰ χέρια.

Τῆς ρίνει ρύζι ἡ πεθερὰ τῆς νύφης καὶ λένε:

Ρίξε, νύφη, τὴν κουλλούρα
καὶ ἡ πεθερὰ τὸ ρύζι.

Μετὰ ἀρχεύουνε καὶ τραγουδοῦνε τῆς νύφης:

Τάξε, πεθερέ, τῆς νύφης
γρόσα καὶ ζολῶτες
κι ὅλο μαμουντιέδες.

Ὕστερα τὴν παίρει ὁ πεθερὸς ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τῆς τραγουδᾶνε ἀνηφορίζοντας τὲς σκάλες:

Μέτρα, νύφη, σκάλες
καὶ πόρτες μεγάλες.

Βγαίν' ἡ πεθερὰ στὴν πόρτα μὲ τὸ πιάτο μὲ τὸ μέλι καὶ κάνει ἡ νύφη ἕνα σταυρὸ στὴν πόρτα μὲ τὸ χέρι. Τὴν πάνου σὲ μιὰ γωνία τοῦ νοδᾶ καὶ τῆς τραγουδᾶνε, ἀφοῦ τῆς ρίνου τὸ μπαρμπούλι (=πέπλο) στὰ μοῦτρα:

Φέρτε τὸ καλαμίδι
νὰ ξεμπουλώσωμε τὴ νύφη,

κ' ὕστερα τὴν ξεμπουλώνουνε ὁ ἀδερφός, ἀξάδερφος τοῦ γαμπροῦ:

Μέσα 'ς τοῦτο τὸν ὀντᾶ
φύτρωσε τρανταφυλλιά.
Ἂν ἀνθίσῃ κι ἂν καρπίσῃ,
πέντε γιοὺς θάλ' ἀποκτήσῃ,
μιὰ μοναχοθυγατέρα
γιὰ τὸ σῦρε, γιὰ τὸ ἔλα.

Ὅταν τελειώσῃ τὸ τραγούδι, θὰ πάῃ ὁ βλάμης μαζὶ μὲ τὸ γαμπρὸ στὴ νύφη, γιὰ νὰ τοὺς φιλήσῃ τὸ χέρι. Τότε ἡ νύφη θὰ βγάλῃ ἀπὸ ἕνα σῦκο ξερό, πού ἔχει στὸ ζωνάρι της καὶ θὰ τὸ προσφέρῃ στὸ γαμπρὸ καὶ στὸ βλάμη. Βγαίνουν ἔπειτα ἀπὸ τὴν κάμαρή της, χορεύουν καὶ τραγουδοῦν.

Τὸ τραπέζι τοῦ δείπνου[1] γίνεται τὴ νύχτα δώδεκα ὡς μία, τὸ γλέντι βαστάει ὡς τὴν ἄλλη μέρα. Τραγουδοῦνε:

Σὲ τούτ' τὴν τάβλα, πού εἵμεστε, σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι
τὸν ἄγγελο φιλεύομε καὶ τὸ Χριστὸ κερνοῦμε
καὶ τὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ πολὺ τὴν προσκυνοῦμε,
νὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ κλειδιά, κλειδιὰ τοῦ Παραδείσου,
ν' ἀνοίξω τὸν Παράδεισο νὰ μπῶ νὰ σεργιανίσω.

Ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφη δὲν βγαίνουν ὡς τὴ Πέμπτη. Τὴν Πέμπτη πᾶνε στὸ πατρικὸ τῆς νύφης μὲ παιδιά, μὲ κοπέλλες. Τρῶνε, πίνουνε. Ὁ γαμπρὸς σκύβει, φιλάει τὸ χέρι τῶν πεθερικῶν (πιστρόφια).

Ἡ νύφη δὲν ἔπαιρνε κτήματα ἢ σπίτια παρὰ μόνο τὰ ροῦχα της. Ὁ γαμπρὸς ἔδινε *ἀγριλίκι*[2].

2. Ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας

α') Ντερβιτσάνη (ἀνακοίνωσις Μιχ. Μάνου)

1. Πρωτοχρονιά. Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτοχρονιᾶς ὅλη ἡ φαμπίλια μαζεύεται γύρω στὴν ὀμπλὴ (=τζάκι), πού λάμπει χαρούμενη ἀπ' τὴν ἀρχοντικὴ φωτιά. Σὲ λίγο φέρνουν τὴν καλοψημένη πίττα, τ' ἄλλα τὰ φαγητά, βλογάει κ' εὔχετ' ὁ παππούς. Ἀφοῦ φᾶνε καὶ πιοῦνε, τραγουδᾶνε:

---

1. Εἰς τὴν Βήσσανην πρὸς τὸ τέλος τοῦ δείπνου τοῦ γάμου γίνονται διάφοροι προπόσεις, τὰς ὁποίας ἐκεῖ λέγουν *ντολιὰ* ἢ *ντολή*, γίνονται δ' ὡς ἑξῆς: Μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων καὶ συνήθως ἀπὸ τὸ ἐπισημότερον τραπέζι, ὅπου εἶναι οἱ κουμπάροι καὶ οἱ συμπεθέροι, ὁ πατέρας δηλαδὴ καὶ οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης μὲ τοὺς γονεῖς τοῦ γαμβροῦ καὶ μερικοὺς ἄλλους καλεσμένους, ὁρίζεται ἕνας *ἐντολεύς*. Αὐτὸς κανονίζει ποῖοι συνδαιτυμόνες καὶ κατὰ ποίαν σειρὰν θὰ προπίουν, τὸ κανονίζει δὲ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Σ' ἕναν ὑπηρέτη τοῦ γάμου δίδει ἕνα δίσκον μὲ τρία ποτήρια κρασὶ καὶ τοῦ λέει: Θὰ πᾶς τὸν δίσκο μὲ τὰ ποτήρια στὸν τάδε, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προπίῃ. Ὁ λαμβάνων τὴν ἐντολὴν νὰ προπίῃ διατυπώνει τὰς εὐχάς του ὑπὲρ τῶν νεονύμφων μὲ τὸ πρῶτο ποτήρι, τῶν κουμπάρων καὶ συμπεθέρων μὲ τὸ δεύτερο ποτήρι καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων καλεσμένων μὲ τὸ τρίτο ποτήρι, κατὰ τὸν τρόπον ποὺ θέλει καὶ τελειώνων τὴν πρόποσιν λέγει εἰς τὰ ὄργανα νὰ παίξουν ἕνα κομμάτι τῆς προτιμήσεώς του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ὑπηρέτης ξαναφέρνει τὸν δίσκον εἰς τὸν ἐντολέα, ὁ ὁποῖος γεμίζει πάλιν τὰ ποτήρια κρασὶ καὶ λέγει νὰ τὰ πάῃ εἰς τὸν δεῖνα μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προπίῃ κ. ο. κ., ἕως ὅτου προπίουν ὅλοι ὅσους ὁρίσει ὁ ἐντολεύς. Φυσικὰ εἰς τὰς προπόσεις λαμβάνουν μέρος οἱ περισσότερον ἡλικιωμένοι καὶ ἐπισημότεροι τῶν συνδαιτυμόνων. Βλ. Αἰκ. Κ. Οἰκονόμου, Ἠπειρωτικὰ ἔθιμα. Ὁ γάμος εἰς τὴν Βήσσανην καὶ τὰ ἄλλα χωρία τοῦ Πωγωνίου, Ἀθῆναι 1950, σ. 23-24.

2. λ. τουρκικὴ ağirlik (Ἱστορ. Λεξικ. τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1933, σ. 189). Βλ. Ὁμ. Γεωργακᾶ, Μεσσηνιακὰ ἔθιμα, Ἀρχεῖον Ἰδιωτ. δικαίου, ἔτ. Η', 1941, σ. 182. Πβ. Π. Ζέππου, «Παλληκαριάτικον» ἢ «ἀγριλίκιον», Πελοποννησιακά, τόμ. Ε' (1962), σ. 322 - 347.

Ἀϊ-Βασίλης ἔρχεται, Γενάρης ξημερώνει.
— Βασίλη, ποῦθε-ν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατεβαίνεις;
— Ἀπὸ τὴ μάννα μ' ἔρχομαι καὶ στὸ σκολειὸ πηγαίνω
πάνω νὰ μάθω γράμματα, νὰ πῶ τὴν ἄλφα-βῆτα.
Καὶ στὸ ραβδί του 'κούμπησε νὰ πῇ τὴν ἄλφα-βῆτα
.....

Ἐνῷ τὸ τραγούδι *πάει βρονταριὰ* (βροντάει ἢ κάχτα τὸ τραγούδι = γεμίζει), ὁ πιὸ μεγάλος τοῦ σπιτιοῦ παίρνει νὰ ρίξῃ τὸ ἀγκυλωτὸ πράσινο *κοφτανέτσι*, πού μάσανε τὰ παιδιὰ στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν, στὰ μπιγκάρια, καὶ λέει:

Κοφτανέτσι μάζευα
στὸν κοφτὸ τὸν ἔρριχνα.

Κόβει ἕνα-ἕνα φύλλο κοφτανέτσι καὶ τὸ ρίχνει στὴ φωτιά, προφέροντας τὰ ὀνόματα τῶν δικῶνε «κατὰ τὴ μεγαλιά». Ἂν τὸ κοφτανέτσι, ὅταν καίεται, πεταχτῇ ἔξ' ἀπ' τὴ φωτιά, κειὸς πού μνημονεύεται εἶναι καὶ θά 'ναι παλληκάρι ὅλη τὴ χρονιά. Μὲ λαχτάρα περιμένει ὁ καθένας τὸ πήδημα τοῦ κοφτανετσιοῦ, γιατὶ μὲ τὸ πήδημα αὐτὸ περιμένει νὰ ξεπεράσῃ κι αὐτὸς ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ κακοτυχίες τῆς χρονιᾶς.

Τὰ παιδιὰ χαλοῦν τὸν κόσμο μὲ τὶς χαρούμενες φωνές τους «πήδησα, πήδησα,» ἐνῷ τὸ τραγούδι, πού ξαναρχίζει, ξαναφέρνει κάπως τὴν ἡσυχία.

Τὴν ἄλλη μέρα (ἀνήμερα Πρωτοχρονιᾶς) ὅλοι πᾶν στὴν ἐκκλησά. Βγαίνοντας κάνουν παρέες-παρέες κι ἀρχίζουν τὸ τραγούδι καὶ τὸ γλέντι, ἐνῷ οἱ εὐχὲς δίνουν καὶ παίρνουν. Λένε πὼς ὅπως φερθῇς κι ὅπως πράξῃς τὴ μέρ' αὐτή, θὰ φέρνεσαι ὅλη τὴ χρονιά. Γι' αὐτὸ φέρνονται ὅλοι καλά. Τὴν κακοτυχιὰ ἢ καλοτυχιὰ τῆς χρονιᾶς τὴν ἀποδίδουν στὸ ποδαρικὸ τοῦ πρώτου ἐπισκέπτη. Γι' αὐτὸ δὲν πᾶνε ἐπισκέψεις μόνοι παρὰ μὲ συντροφιὰ πολλῶν καὶ μόνο σ' ὅσους γιορτάζουν. Συνηθίζεται μάλιστα στὸν πρῶτο, πού ἐπισκέπτεται ἕνα σπίτι, *νὰ ρίχνουν τὴν κατσιούλα* σκεπάζοντάς τον μ' ἕνα πανὶ ἢ κρισσάρα, γιὰ νὰ φορτώσουν σ' αὐτὸν τὶς ἀρρώστειες καὶ τὶς κακοτυχίες τοῦ σπιτιοῦ. Τρομάζουν τὰ παιδιὰ νὰ πᾶνε σὲ κανένα σπίτι μὴ τοὺς ρίξουν τὴν κατσιούλα. Βροντάει τὸ τραγούδι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές.

2. Φ ῶ τ α. Τὰ Φῶτα ἔρχονται μὲ τὰ μπαριάκια τους, τὰ γλέντια τους καὶ τὶς χαρές τους. Οἱ κοπέλλες τὰ περιμένουν μὲ λαχτάρα φορώντας τὰ καλά τους *«γιὰ νὰ πιάσουν μάτι στοὺς νιούς»*. Μὲ τοὺς πρώτους ἤχους τῆς καμπάνας τὸ πλῆθος μαζεύεται στὴν κεντρικὴ ἐκκλησία. Οἱ γυναῖκες κρατοῦν στὰ χέρια δοχεῖα, γιὰ νὰ πάρουν ἁγιασμένο νερό, πίνουν, βρέχουν τὸ κεφάλι καὶ κρατοῦν ἕνα μέρος στὸ κόντισμα (=εἰκονοστάσι) γιὰ τὶς βασκανίες. Σὲ λίγο ὁ αὐλόγυρος τῆς ἐκκλησᾶς γεμίζει κόσμο. Τὸ μπαριάκι βγαίνει ἔξω κι ἀρχίζουν οἱ προσφορὲς γιὰ τὸ πάρσιμό του. Ἡ φωνὴ τοῦ Τάλλιου ἀκούεται παντοῦ: «Ἑξῆντα ὀκάδες λάδι ἐπάησε, βοήθειά σας». Οἱ

παπᾶδες βγαίνουν ἀπ' τὴν ἐκκλησὰ καὶ μαζὶ τὸ πλῆθος τραυοῦν γιὰ τὸ πηγάδι, ὅπου γίνεται ἡ βάφτιση τοῦ σταυροῦ. Ὁ Τάλλιος φωνάζει πάλι: «Ἐξῆντα πέντε ὀκάδες ἐπάητε. Βοήθειά σας». Τὸ ξεσυνέρισμα τῶν ἀνδρῶν, ποὺ θέλουν νὰ βοηθήσουν τὴν ἐκκλησά, συνεχίζεται. Ὁ διαλαλητὴς ξαναλέει τρεῖς φορὲς τὴν τιμή, ποὺ προσφέρανε, κι ἂν δὲν βγῇ ἄλλος νὰ τὴν αὐξήσῃ, τὸ μπαριάκι παραδίδεται στὸν τελευταῖο πλειοδότη, ποὺ λέγεται «κουμπάρος τοῦ Χριστοῦ». Οἱ εὐχὲς «βοήθειά σου, κουμπάρε» ἀπευθύνονται βροχὴ ἀπ' ὅλους.

Μπροστὰ τὸ μπαριάκι μετὰ τὸν ἁγιασμὸ καὶ πίσω ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ἑορταστῶν πάει τραγουδώντας στὸ Νταμπόρι:

Σήμερα εἶν' τὰ Φῶτα κι ὁ Φωτεινός,
αὔριο Ἰωάννης κι ὁ Πρόδρομος.

Ἐκεῖ στήνεται ὁ μεγάλος χορός. Μπροστὰ οἱ ἄντρες, πίσω οἱ γυναῖκες, οἱ νυφάδες μὲ τὴν ἄσπρη τους φορεσὰ καὶ τὰ φλωριὰ στὸ μέτωπο καὶ στὸ στῆθος καὶ τέλος οἱ κοπέλλες ἀραδιασμένες κατὰ τὴ μεγαλιά, ντροπαλὲς καὶ μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα. Τρεῖς τέσσερις νιοὶ ἁρπάζουν κάποτε καὶ μὲ τὴ βία τοὺς ντροπαλοὺς καὶ τοὺς βάζουν στὸ χορό. Κι ὁ χορὸς μεγαλώνει καὶ ζωηρεύει καὶ φτάνει τρεῖς γύρους. Στὴ μέση εἶναι στημένο τὸ μπαριάκι. Τὸ τραγούδι τὸ παίρνουν οἱ ἄντρες καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνουν οἱ γυναῖκες. Μετὰ τὸ χορὸ τὸ μπαριάκι πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου, ἐνῷ οἱ ἄντρες τὸν ἐπισκέπτονται γιὰ νὰ τὸν εὐχηθοῦν. Τὸ ἀπόγεμα πάντοτε μὲ τὸ μπαριάκι στὴ μέση στήνεται ὁ χορὸς πιὸ ζωηρὸς καὶ πιὸ μεγάλος:

Μπρ' ἀμπέλι μου πλατύφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,
— πιπερόριζα — μώρ', ψιλή, λιανή μου μέση, πῶς νὰ σ' ὥριζα —
γιὰ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, γιὰ δὲν κάνεις σταφύλια,
— πιπερόριζα — μώρ', ψιλή, λιανή μου μέση, πῶς νὰ σ' ὥριζα —.
Θὰ σὲ πουλήσω, ἀμπέλι μου, καὶ θὰ σὲ παζαρέψω
— πιπερόριζα — μώρ', ψιλή, λιανή μου μέση, πῶς νὰ σ' ὥριζα —.
Γιὰ βάλτε νιοὺς νὰ σκάψουνε, γερόντους νὰ κλαδεύουν
— πιπερόριζα — μώρ', ψιλή, λιανή μου μέση, πῶς νὰ σ' ὥριζα —
γιὰ βάλτε καὶ τὶς ὄμορφες νὰ μὲ κορφολογήσουν.
Τότες ἀνθῶ, τότες καρπῶ, τότε κάνω σταφύλια.
. . . . . .

3. Ἀποκριά. Παραμονὴ τῆς ἀποκριᾶς. Τὰ σπίτια καπνίζουν ὅλα. Οἱ τυρόπιττες καὶ τ' ἄλλα φαγητὰ ἑτοιμάζονται. Οἱ πεθερὲς ἔχουν τὰ «πιστρόφια», καρτεροῦν τὶς νιοπαντρεμένες τους κοπέλλες, τὸ γαμπρὸ μὲ τοὺς δικούς καὶ φίλους του νὰ γλεντήσουν ὡς τὸ πρωΐ. Πᾶν οἱ γαμπροὶ στὶς πεθερὲς κι αὐτὲς τσακίζονται νὰ

τοὺς εὐχαριστήσουν. Οἱ νιοὶ καταστρώνουν τὸ πρόγραμμα τῆς αὐριανῆς μέρας καὶ τρέχουν νὰ συμπληρώσουν τὰ *τσάβαλα* (=ροῦχα) τους ἀνάλογα μὲ τὸ ρόλο τους.

Τὰ παιδιὰ περιμένουν μὲ ἀγωνία τὸ «κουνάνισμα τοῦ αὐγοῦ» κ' ἐλπίζουν νὰ τὸ σκαλώσουν στὰ δόντια τους. Ἔχουν μέρες τώρα ποὺ γυμνάζουν τὸ στόμα τους.

Στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ ὅλη ἡ παρέα τῶν *προσώπειων* (=μασκαράδων) ξεκινάει τὴν Τυρινὴ Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα νὰ πάῃ νὰ πάρῃ τὴ νύφη[1]. Σ' ἕνα κοντινὸ σπίτι ἡ νύφη περιμένει τοὺς *κρούσκους* (=συμπεθερικό). Ἐκεῖ γίνονται ὅλα τὰ ἀδέτια τοῦ γάμου. Παίρνουν τὴ νύφη καὶ βγαίνουν στὴν πλατεῖα. Μὲ ψεύτικες εὐχὲς ὁ ψευτοπαπᾶς στεφανώνει τὸ ἀντρόγυνο. Στὴ στεφάνωση πέφτουν ντουφεκιὲς καὶ εὔχονται μὲ γέλια καὶ χαρὲς τοὺς νιόπαντρους. Μετὰ φέρνουν γύρα τὸ χωριὸ χορεύοντας καὶ τραγουδώντας ὅλα τὰ προσώπεια. Ξανάρχονται στὴν πλατεῖα, πηγαίνουν ἐκεῖ ποὺ χύνονται οἱ ἀκαθαρσίες ἑνὸς ἀπόπατου, τυλίγουν ἕναν ἄνθρωπο μὲ μιὰ κάππα καὶ τρέχουν φωνάζοντας καὶ μοιριολογώντας. Τὸν φέρνουν στὴν πλατεῖα, τὸν μοιριολογοῦν μὲ ἀστεῖα λόγια, τέλος κάνουν πὼς τὸν θάβουν. Σὲ μιὰ στιγμὴ ὅμως ὁ νεκρὸς σηκώνεται καὶ τότε ξεσπᾶνε σὲ χαχανίσματα. Ὅταν νυχτώσῃ φειάνουν ἕνα

---

1. Ἐν Πολιτσάνῃ εἰς τοὺς μετημφιεσμένους πλὴν τῶν ἄλλων προσφέρονται πλακούντια (τηγανίτες μὲ μέλι). Εἰς Δελβινάκιον ὑπάρχει ἔθος κατὰ τὰς ἀπόκρεως καὶ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς νὰ χορεύουν πέριξ πυρῶν, τὰς ὁποίας ἀνάπτουν εἰς διαφόρους συνοικίας. Χορεύοντες ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, ᾄδουν μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ τὸ πασίγνωστον:

Μώρ', Δεροπολίτισσα, μώρ' καημένη,
βάρ' τὸ φέσι σ' ὀμπροστὰ — ζηλεμένη —
καὶ συρὲ στὴν ἐκκλησὰ — μώρ' καημένη —
καὶ προσκύναγε κ' ἐμᾶς — ζηλεμένη —
γιὰ τ' ἐμᾶς τοὺς χριστιανοὺς — μώρ' καημένη —,
τὶ μᾶς πῆρεν ἡ Τουρκιὰ — μώρ' καημένη —
καὶ μᾶς σφάζουν σὰν τ' ἀρνιὰ — ζηλεμένη —,
σὰν τ' ἀρνιὰ τῆς Πασχαλιᾶς — μώρ' καημένη —,
τὰ κατσίκια τ' ἄι-Γιωργιοῦ — ζηλεμένη —,
τὰ μοσκάρια τ' ἄι-Βαγιὸς — μώρ' καημένη.

Μετὰ τὸν χορὸν ἕκαστος πορεύεται εἰς τοὺς συγγενεῖς του, ὅπως ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα των καὶ ζητήσῃ συγχώρησιν. Τὸ δεῖπνον διαρκεῖ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου καὶ πέραν· ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἐδεσμάτων ἐξέχει τὸ περίφημον ἠπειρωτικὸν *μπουρέκ* (περὶ τούτου βλ. κατωτέρω). Περὶ τὸ τέλος τοῦ δείπνου ὁ πρεσβύτερος τῆς οἰκογενείας, πάππος ἢ μάμμη, δένει ἓν αὐγὸν μὲ σπάγγο ἢ ράμμα καὶ κινεῖ τοῦτο πρὸς τὰ στόματα τῶν συνδαιτυμόνων. Ὅστις δὲ κατορθώσῃ νὰ ἁρπάσῃ διὰ τοῦ στόματος τὸ αὐγόν, αὐτὸς θὰ ἔχῃ καλὴν τύχην *(θὰ τοῦ πάῃ οὐγούρι)*. Ἀλλὰ μὲ τὸ αὐγὸ κλείεται τὸ στόμα καὶ μὲ τὸ αὐγὸ θ' ἀνοίξῃ πάλιν κατὰ τὴν πρώτην Ἀνάστασιν, μόλις ἀκουσθῇ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Βλ. Κων. Μπεκιάρη, Τὰ ἀπὸ τῆς Τυρινῆς μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ ἐθιζόμενα ἐν Πωγωνιανῇ, Μεσαιωνικὰ Γράμματα, τόμ. Δ', μέρ. Α', ἐν Ἀθήναις 1939, σ. 65-66.

ἀχυρένιο προσώπει, τὸν κατάδικο τοῦ κολασμένου καιροῦ πού πέρασε, στήνουν στὴν πλατεῖα δικαστήριο ἀπὸ τὰ προσώπεια κι ἀρχίζει ἡ μεγάλη δίκη. Ἡ κατηγορία λέει: «Καταδικάζεσαι, γιατὶ ἔχοντας τὴ γυναῖκα σου λεχώνα δὲν τῆς ἔδωσες 40 ὀκάδες κρασὶ νὰ πιῇ. Καταδικάζεσαι, γιατὶ ἀφήνεις τοὺς κορέους νὰ ρουφᾶν τὸ αἷμα τῆς φαμπίλιας μας...». Βγάζουν τὴν ἀπόφαση νὰ πεθάνῃ μὲ τὴ *στιὰ* (=φωτιά). Τὸν ἀνάβουν καὶ καίεται, ἀφοῦ τὸν σηκώσουν ψηλὰ-ψηλὰ πρῶτα. Ὁ καρνάβαλος καίεται ἐνῷ ὁ κόσμος χορεύει γύρω.

Ὁ κόσμος σεργιανίζει τοὺς εἰκονικοὺς γάμους τῶν καρναβαλιῶν καὶ τοὺς ξεκαρδιστικοὺς θανάτους πού σκαρώνουν. Κ' ὕστερα τὸ τραγούδι τὸ συνοδεύουν οἱ κωμικὲς κινήσεις τῆς σπορᾶς τῶν κουκκιῶν καὶ τοῦ τριψίματος τοῦ πιπεριοῦ ἀπὸ τοὺς καλογέρους:

Πέρασ' ἀπ' τὴ λυκουνιὰ (=ὁμὰς λύκων),
εἶδα πό 'σπερναν κουκκιά.
— Πῶς τὰ σπέρνουν τὰ κουκκιά;
— Ἔτσι, μώρ', ἔτσι τὰ σπέρνουν τὰ κουκκιά.
Πέρασ' ἀπ' τὴ λυκουνιά,
εἶδα σκάλιζαν κουκκιά.
— Ἔτσι, μώρ', ἔτσι σκαλίζουν τὰ κουκκιά.
— Πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι
οἱ μαργιόλοι καλογέροι;
— Ἔτσι τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι
οἱ μαργιόλοι καλογέροι.

Τὴ Σκυλοδευτέρα τὰ γλέντια συνεχίζονται ζωηρά, μὰ καθένας θυμᾶται τὸ

Χόρευε κι ἀπήδα
μὲ τὴν κοιλιὰ σανίδα.

Ἀπ' τὴ Σκυλοδευτέρα κ' ἔπειτα δὲν τρῶνε πιὰ ἀρτημένα φαγητά, γιατὶ κόβει ὁ παπᾶς τὴ γλῶσσα. Φτάνουν οἱ πίττες. Τρῶνε κι ἀποχαιρετοῦν κατόπι τραγουδώντας τὶς τυρόπιττες:

Στὸ καλὸ τυρόπιττες,
ἐλᾶτε λαχανόπιττες.
Ἔλα, Πάσκα μὲ τ' αὐγά,
μὲ τὰ τρυφερὰ τ' ἀρνιὰ
καὶ μὲ τὶς καλὲς κουλλοῦρες.

Μὲ τὰ ἔθιμα τῆς Ἀποκριᾶς ἀναμειγνύονται καὶ δεισιδαιμονίες. Π.χ. ἂν φτερνισθῇς κατὰ τὴν διάρκειαν πού τρῶνε τὴν πίττα, κάποιος θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἂν στὸ τέλος, θ' αὐξήσῃ ἡ ζωή των. Γιὰ νὰ διώξουν τὸ κακὸ στὴν πρώτη περίπτωση, σχίζουν τὸ ρουτὶ (=φοῦστα).

4. Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὅλα τὰ παιδιὰ φοροῦν κουδούνια καὶ γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι τραγουδώντας:

Φευγᾶτε φίδια
φευγᾶστε γουστερίτσες,
τὶ ἔρχετ' ὁ Βαγγέλης
νὰ σᾶς πάρῃ τὸ κεφάλι
νὰ τὸ ρίξῃ στὸ ποτάμι.

5. Τοῦ ἁγίου Τρύφωνος. Τ' ἄι-Τρύφωνα ὅλοι οἱ γεωργοὶ σὲ μιὰ μεγάλη τέντζερη βράζουν μαζὶ ἀπ' ὅλα τὰ ὄσπριά τους, τὰ στραγγίζουν, τὰ πᾶν στὴν ἐκκλησὰ γιὰ διάβασμα κ' ἔπειτα τὰ μοιράζουν μεταξύ τους λέγοντας: «καλὸ μπερεκέτι». Ἔτσι παρακαλοῦν τὸ Θεὸ νὰ τοὺς προστατεύσῃ κατὰ τοῦ σκουληκιοῦ, ποὺ καταστρέφει τὴν παραγωγὴ τῶν ὀσπρίων τους. Ἡ μοιρασιὰ γίνεται στὸ χαγιάτι τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἀνταλλάσσονται καὶ οἱ εὐχές. Οἱ νεώτεροι χορεύουν στὸν αὐλόγυρο. Ἔπειτα ἐπισκέπτονται τὰ χωράφια τους καὶ ρίχνουν ἀπὸ τὰ διαβασμένα ὄσπρια.

β') Χλομὸν (ἀνακοίν. Χρυσ. Γιούση, ἐτῶν 34).

Τὸ Μεγάλο Σάββατο ὅλα τὰ παιδιὰ μαζεύουν ξύλα, τὰ κάνουν σωρὸ ἔξ' ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας καὶ στὴν κορφὴ στὸ σωρὸ ὅταν βγαίνῃ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη λένε:

Ὄβριγιε, σκυλόβριε,
ποῦ 'ν' ἡ κόττα πό 'κλεψες;
Στὸ βρακὶ τὴν ἔβαλες;
Κόττα καρκαλίστηκε
κι Ὄβριγιος τσιλίθηκε.

γ') Πρεμετὴ (ἀνακοίν. Ἰφιγ. Κ. Ντέτσικα, ἐτῶν 55).

«Ξημερώνοντας τὰ Χριστούγεννα φειάνομε τηγανίτες, λαγγίτες, καὶ τὴν πρώτη χαψὰ ποὺ τρώει ἡ κοπέλλα τὴ βάλει κάτ' ἀπ' τὸ μαξιλάρι της καὶ ὅ,τι ὄνειρο βλέπει, τὸ ξηγάει. Τὰ μαντεύουν μοναχές τους. Βάνουν κάποιο ὄνομα καὶ θὰ βγῇ ἢ ὄχι».

Εἰς τὴν Πρεμετὴν ὡσαύτως αἱ χοαὶ καὶ αἱ θυσίαι συνηθίζονται κατὰ τὰς κατωτέρω περιστάσεις: «Ἅμα πεθάνῃ κανένας, οἱ συγγενεῖς ἢ οἱ φίλοι ποὺ πίνουν κρασὶ στὸ σπίτι ἢ ἀλλοῦ, πρὶν πιοῦν, χύνουν λίγο καὶ λένε "δροσὰ στὴν ψυχή του". Ὁ γαμπρός, ὅταν πηγαίνῃ νὰ πάρῃ τὴ νύφη, κάνουν κουρμπάνι καὶ σφάζουν κόκοττο ἢ ντάσι (=κριάρι) στὸ κατώφλι νὰ τ' ἀπηδήσ' ὁ γαμπρὸς μὲ τοὺς συμπεθέρους».

δ') Δίβρη Ριζῶν Δελβίνου (ἀνακοίν. Εὐγεν. Κίτσου, ἐτῶν 69).

«Τ' ἄι-Βασιλειοῦ κάνομε κουλλοῦρες καθάριες καὶ τὶς ἀπερνοῦμε στὰ κέρατα τῶν βοδιῶν. Τὶς παίρει ὁ ζευγίτης καὶ τὶς τρώει. Ἅμαν ἔχωμε πρόβατα, ποὺ τὰ φυλάει ὁ μπιστικός, κάνομε τσουρέκι κ' ἐλιὰ (γιὰ νὰ καρπίσουνε τὰ πρόβατα) μέσα καὶ τὰ

πᾶμε στὸν πιστικό. Ὁ μπιστικὸς μᾶς καρτεράει μὲ γάλα. Στὸ σακκούλι, ποὺ βάνομε τὰ τσουρέκια, ρίνομε καὶ φακὴ γιὰ νὰ γιοῦνε τ' ἀρνιὰ θηλυκά».

Πρὶν κλείσω τὸ κεφάλαιον τῶν λατρευτικῶν ἐθίμων ἐκ τῶν διαφόρων τῆς βορείου Ἠπείρου χωρίων θὰ προσθέσω καὶ ὀλίγα ἐκ τῶν αὐτόθι ἀγροτικῶν ἐθίμων καὶ ἀσχολιῶν.

Ἐν Δίβρῃ Ριζῶν Δελβίνου «στὸ σπόρο ρίνομε σῦκα καὶ κάχτες (=καρύδια) καὶ λέμε νὰ χιλιάσῃ, νὰ κάμῃ καρπὸ πολὺ τὸ χωράφι. Ἄντα θερίζωμε τραγουδοῦμε:

Κάτω στὸν κάμπο τὸν πλατύ, στὸ στρόγγυλο λιβάδι
θερίζ' ὁ Κώστας μοναχὸς καὶ βαριαναστενάζει.
— Τ' ἔχεις, Κώστα μ', καὶ φλίβεσαι καὶ βαριαναστενάζεις;
— Πῶς τί ἔχω 'γὼ ποὺ φλίβομαι καὶ βαριαναστενάζω.
Βλέπω φωτιὰ στὸ σπίτι μου, παντρεύεται ἡ καλή μου
καὶ παίρνει τὸν ὀχτρό μου
γιὰ τὸ πεῖσμα τὸ δικό μου»

(Εὐγενία Κίτσου, ἐτῶν 69).

Εἰς τὴν Σωπικήν, «πρώτη μέρα, ποὺ πᾶμε γιὰ νὰ σπείρωμε, φειάνομε κουλλούρα καὶ στὸ σπόρο μέσα ρίνομε ἕνα κομμάτι γυαλί, χτένι καὶ κάχτες (=καρύδια). Πᾶμε στὸ χωράφι καὶ σπέρομε καὶ λιέμε μὲ διάφορο ἡ δουλειά μας. Τὴν κουλλούρα τὴ σπᾶμε στὰ κέρατα τῶ βοδιῶ. Ὅταν σπέρωμε, κάνομε τάχα πὼς μαλώνομε, γιὰ νὰ μαλώνῃ τὸ σιτάρι (νὰ ξεσυνορίζεται) τό 'να μὲ τ' ἄλλο νὰ μεγαλώνῃ. Ὅταν βλέπωμε ἄλλον μὲ τὸ ζευγάρι λέμε: Καλῶς κάνετε, δὲ λέμε καλημέρα. Ἐκεῖνοι λένε πολλὰ τ' ἔτη. Ὅταν τελειώνωμε τὸ θέρο λέμε:

Τελειώσαμε τὸ θέρο
καὶ παντρέψαμε τὸ γέρο
καὶ τοῦ δώσαμε κοπέλλα.
Στρίφ' ὁ γέρος τὴν ὀμπρέλλα
καὶ χαμογελᾷ ἡ κοπέλλα.
Ποκοιμήθ' ὁ γέρος
τό 'φυγ' ἡ κοπέλλα.
Ξύπνησε ὁ γέρος
καὶ τραυάει τὰ γένεια.
— Τσώπα, τσώπα γέρο,
κ' ἐγὼ θὰ σοῦ τὴ φέρω.

(Ὄλγα Τσούκα, ἐτῶν 60).

Εἰς δὲ τὸ χωρίον Γοραντζὴ τὸ ἀλώνισμα γίνεται οὕτω: «Θερίζομε τὰ στάκυα, τὰ δένομε δεματάκια, τὶς χεριές, τὰ κάνομε μεγάλα δεμάτια, τὰ ζαλώνομε καὶ τὰ

κάνομε θεμωνιά. Ὕστερα τὰ πᾶμε στ' ἁλώνι. Τ' ἁλώνι τ' ἀσκουπᾶμε, κόβομε τὰ χόρτα, τ' ἀλείφομε μὲ λάσπη κι ἅμα στεγνώσῃ, ἁλωνίζομε. Βάζομε τὰ δεμάτια στὴ σειρὰ καὶ τὰ δαρτίζομε, δηλ. τὰ χτυπᾶμε μὲ τὸ δάρτη. Ὁ δάρτης εἶναι δυὸ ξύλα ἀπὸ 1 1/2 μ., τὰ δένομε μ' ἕνα κοντὸ σκοινὶ 25 πόντους τὰ δυὸ τὰ ἄκρα τους καὶ μετὰ κρατᾶμε τὸ ἕνα καὶ φέρει γύρα τὸ ἄλλο καὶ χτυπᾶνε καταῆς τὸ στάρι. Γίνεται ἔτσι ψιλὸ τὸ ἄχυρο καὶ ἀνεμίζεται:

Ἁλωνίζομε τὸ στάρι
καὶ τὸ τσίκα[1] τὸ κριθάρι.

Λέμε κι ἄλλα διάφορα τραγούδια»[2].

Ἀπὸ τὴν Κοσοβίτσα ἡ Πολυξένη Τσάτση μοῦ ἀνεκοίνωσε τὰ ἑξῆς διὰ τὸ καλαμπόκι: «Τὸν Ἀπρίλη μῆνα τὸ σπέρομε, μὲ τὴ ζβάρα τὸ ζβαρίζομε, τὸ θερτὴ τὸ σκαλίζομε, κάθε ὀχτὼ μέρες τὸ ποτίζομε, τὸν Αὔγουστο κόβομε τὴν τζιούφα. Τὸν Τρυητὴ μαζεύομε τὰ φύλλα γιὰ τὰ βόδια καὶ τὴ τζιούφα καὶ τὰ φύλλα, τέλη Τρυητῆ τὸ μαζεύομε, τὸ πηγαίνομε στὸ σπίτι καὶ κάθε βράδυ μαζευόμαστε ὅλη ἡ γειτονιά, τὸ ξεφυλλίζομε καὶ λέμε ἀστεῖα, παραμύθια καὶ τραγούδια, ψένομε κι ἀστάκυα καὶ τρῶμε. Ἔπειτα τὸ πλέκομε ἁρμαθιὲς καὶ τὸ κρεμᾶμε. Τὸ κομμένο τὸ *τσολίζομε* (=τὸ χτυπᾶμε μὲ τὸ ξύλο), βγάνομε τὸ σπειρί, τὸ ἀνεμίζομε, τὸ βγάζομε στὸν ἥλιο, λιάζεται, τὸ πᾶμε στὸ μύλο, γίνεται ἀλεύρι, ὕστερα βάζομε νερό, βράζει καὶ τὸ ζεματᾶμε. Τὸ κάνομε κουλλούρα καὶ τὸ ρίνομε στὴ γάστρα, στὴ φωτιά».

Ε' ΜΑΝΤΙΚΗ

Τὸν βορειοηπειρώτην ἀπασχολεῖ πολὺ ὁ εἰς τὴν ξένην θάνατος συγγενοῦς ἢ φίλου, ἡ ἐπάνοδος τοῦ ξενιτεμένου, ἡ ἀπὸ τούτου λῆψις ἐπιστολῆς ἢ οἱασδήποτε πληροφορίας, ὁ πλουτισμὸς ἢ μὴ τοῦ ξενιτεμένου, ἡ καλὴ ἢ κακὴ τύχη ταξιδίου ἢ μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὸ γένος τοῦ παιδιοῦ ποὺ πρόκειται νὰ γεννηθῇ, ὁ μέλλων γαμβρός, τὸ ἐπάγγελμά του κτλ.

Οὕτω εἰς τὸ Χλομὸν «ὅταν περνοῦν τὰ κοράκια ἀγοπάνω ἀπὸ τὰ σπίτια, τό 'χομε γιὰ κακό. Κάποιος θὰ πεθάνῃ[3]. Κι ὅταν λαλοῦν οἱ κουκουμάτσες (=κουκουβάγιες)[4] *τὸ κεφάλι σας νὰ φᾶτε* λένε οἱ χωριανοί.

---

1. τσίκα = λίγο.
2. Κατ' ἀνακοίνωσιν Παρασκευῆς Γκόγκου.
3. Ὁ κόραξ συνήπτετο στενῶς μετὰ τῆς μαντικῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν. Οὗτος ἐπίσης συνετέλει εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ. «Κόραξ ἐπιτρόχως φθεγγόμενος καὶ κρούων τὰς πτέρυγας... ὅτι χειμὼν ἔσται κατέγνω». Θεοφράστου, Περὶ σημείων 1, 16. Περὶ τῆς ἐκ τῶν κοράκων μαντικῆς κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους βλ. Φαίδ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, Α', ΙΙ, σ. 206 κέξ. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐμαντεύοντο ἐκ τῶν κοράκων οὐ μόνον περὶ θανάτου, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐπιδρομῆς βαρβάρων καὶ λεηλασίας χωρῶν καὶ κράτους.
4. Καὶ ἡ κουκουμάτσα (γλαῦξ) ποὺ δι' αὐτῆς προγινώσκουν τὸν καιρὸν ἢ τὸν θάνατον, ἐθεω-

Ἕνα πουλὶ πού κάνει τσρρρ δυὸ τρεῖς φορὲς στὸ παραθύρι τὸ λέμε τσαρτσάκι ἢ χαροπούλι.

Τσαρτσάκι, ἂν ἔρθες γιὰ καλό,
νά 'ρθῃς καὶ νὰ ξανάρθῃς,
εἰδὲ κι ἂν ἔρθες γιὰ κακὸ
νὰ μὴ ξανάρθῃς πάλε».

(Χρυσάνθη Γιούση, ἐτῶν 34)

Ἐν Πρεμετῇ «πολλὰ κοράκια, κακοκαιρία, ἢ χωρίζει ἀντρόγυνο, ἅμα περάσουν δυὸ κοράκια πάν' ἀπ' τὴ στέγη καὶ φωνάζουν. Ἡ φωνὴ τῆς κουκουβάγιας εἶναι θάνατος.

Ἅμα ἡ κόττα βγάλῃ φτερό, ἔρχετ' ὁ ξενιτεμένος, μουσαφίρης ἢ γράμμα. Ἂν μπῇ κόττα στὸ σπίτι καὶ τινάζῃ τὰ φτερά της, μᾶς ἔρχεται μουσαφίρης. Ἂν κάνῃ μικρὸ αὐγὸ δὲν εἶναι καλό, κάποια στενοχώρια θὰ γίνῃ. Αὐτὸ τὸ σπένομε.

Ἂν λαλήσ' ὁ κόκοττος στὸ βασίλεμα τοῦ ἡλιοῦ, χαλνάει ὁ καιρὸς ἢ θὰ σάσῃ.

Τὸ στηθάμι τῆς ὄρνιθας τὸ βάζομε στὴν ἄκρα, στὴ στάχτη τῆς φωτιᾶς. Ἅμα θὰ κλείσῃ, θὰ γίνῃ παιδί, ἅμα δὲν κλείσῃ, θὰ γενῇ κορίτσι. Λαλάει ἡ κόττα στὸ βασίλεμα καὶ γυρίζει πρὸς τ' ἀπὸ κεῖ, κάτι θὰ συμβῇ. Τὴ σφάζομε γιὰ νὰ φάῃ τὸ κεφάλι της[1].

Ἅμα δοῦμε δυὸ φίδια στὸ δρόμο[2] καὶ μαλώνουν κουλουριασμένα, χωρίζει ἀπὸ

ρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱερὸν πτηνόν, ἄλλοτε ὡς αἴσιος καὶ ἄλλοτε ὡς ἀπαίσιος οἰωνὸς χαρακτηριζόμενον. Αὕτη *«ἡσυχαῖον φθεγγομένη ἐν χειμῶνι εὐδίαν προσημαίνει»* (Θεοφρ. Ἀποσπ. ς', δ', 52), λέγεται δὲ *«γλαῦκα ὀφθῆναι διαπετομένην ἀπὸ δεξιᾶς τῶν νεῶν καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσαν· διὸ δὴ καὶ μάλιστα προσέθεντο τῇ γνώμῃ* (δηλ.. τοῦ Θεμιστοκλέους) *καὶ παρεσκευάζοντο ναυμαχήσοντες»* (Πλουτάρ. Θεμιστοκλ. XII), θεωρεῖται δ' ὡς κακὸς οἰωνὸς ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς, περιγράφων τὴν κατὰ τὸ 1425-1426 σφαγὴν τῶν Κυπρίων καὶ τὴν λεηλασίαν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Μαμελούκων, λέγει ὅτι τὴν προεῖπον *οἱ χουκουφᾶδες*. Βλ. Χρονικ. 1, 668, 21, Dawkins. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἀν., σ. 210.

1. Ὁ ἄρρην ἢ ὁ θῆλυς ὄρνις, μαντικὸν σημεῖον ὁ μὲν τοῦ καιροῦ, ἡ δὲ τοῦ κακοῦ, τοῦ θανάτου, τοῦ καιροῦ, τῆς ἀσθενείας, τῆς ἐλεύσεως ξένου κτλ. ἦτο καὶ παρ' ἀρχαίοις στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τῆς μαντικῆς (Αἰσχύλου, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, 597, Εὐριπίδου, Ἡρακλεῖδαι, 730, Πλάτ. Φίληβ. 67 c). Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος πιστοποιεῖ τὴν παρατήρησιν, ἣν ἔκαμνον οἱ σύγχρονοί του ἐκ τῆς φωνῆς τοῦ ἀλέκτορος, λέγων· *«ἴδοις ἂν τὸν χριστιανὸν ἑνὶ ἀλεκτρυόνι τὸ πᾶν διαλελύσθαι νομίζοντα»* (P. G. 62, 92). Ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος «βεβαιοῖ ὅτι οἱ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος βυζαντινοὶ ἐμαντεύοντο ἐκ τῶν φωνῶν τῶν κατοικιδίων ὀρνίθων, τοῦθ' ὅπερ καὶ οἱ μεταγενέστεροι Νομοκάνονες λέγουσι». Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἀν., σ. 212.

2. Πρόκειται περὶ τῶν ἐνοδίων συμβόλων.

τὴ γενεά μας ἀντρόγυνο ἢ θὰ συμβῇ θάνατος. Ἄμα σ' ἀντικόψῃ φίδι τὸ δρόμο σου, εἶναι κακό[1].

Ἄμα στρίξῃ εἰκόνισμα, στενοχώρια θὰ συμβῇ. Ἂν πέσῃ ἡ εἰκόνα ἢ τὸ καντήλι, εἶναι θάνατος. Ἂν ἕνας λερωθῇ μὲ τὸ λάδι τοῦ καντηλιοῦ, θ' ἀρρωστήσῃ. Ἄμα στρίξῃ εἰκόνα, εἶναι κακό. Ἂν ἱδρώσῃ, εἶναι καλό. Ὁ ἄρρωστος θὰ γερέψῃ.

Ἄμα δοῦμε χασοφεγγαριά, χάν' ἡ Τουρκία[2] καὶ χαιρόμαστε. Ἄμα χάνετ' ὁ ἥλιος, δὲ μᾶς ἀρέσει[3].

(Ἰφιγένεια Κ. Ντέτσικα, ἐτῶν 55)

ΣΤ' ΔΗΜΩΔΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗ

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν «Ζητημάτων Ἑλληνικῆς Λαογραφίας» τοῦ καθηγητοῦ Γ. Α. Μέγα, τεῦχ. Β', συνεκεντρώθη ὑφ' ἡμῶν ἀπὸ στόματος βορειοηπειρωτῶν προσφύγων ὑλικόν, ἀφορῶν καὶ εἰς τὴν δημώδη ἰατρικήν. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀντιπροσωπεύονται πλουσίως τὰ χωρία Σκωριάδες Παλαιοῦ Πωγωνίου καὶ ἡ Δίβρη Ριζῶν Δελβίνου. Σημειωτέον δ' ὅτι εἰς τὴν προθυμίαν τῆς ἐκ Σκωριάδων Ἀγγελικῆς Μήλια καὶ τῆς ἐκ Δίβρης Εὐγενίας Κίτσου ὀφείλεται ὁ πλοῦτος τῆς συλλογῆς μου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς λαογραφίας. Κατωτέρω δημοσιεύω τὰ σχετικὰ μὲ τὰς θεραπευτικὰς μεθόδους πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν διαφόρων νόσων λαϊκὰ ἰατροσόφια ἐκ τῶν μνημονευθέντων χωρίων:

α') Χωρίον Σκωριάδες (ἀνακοίν. Ἀγγελ. Μήλια, ἐτῶν 45)

— Ὄντας μᾶς πιάνουν οἱ *θέρμες*, πᾶμε σ' ἕνα μέρος πίσω ἀπὸ τὸ χωριό μας, Ζόρκοβο λέγεται, ἐκεῖ εἶναι κάτι ἀσπροϊτιὲς καὶ δένομε μιὰ κλωστὴ τρεῖς φορὲς μὲ κόμπο καὶ λέμε τρεῖς φορές: «Ἐδῶ νὰ μείνουνε οἱ θερμασές, κι ὅσο θερμαίνεται ἡ ἰτιά, τόσο νὰ θερμαθῶ κ' ἐγώ». Ἡ ἰτιὰ ποτὲ δὲ θερμαίνεται.

Εἶναι κ' ἕνα θερμασοχόρτι, τὸ χτυπᾶμε καὶ τὸ στουμπᾶμε καλά, τὸ κάνομε λαπά, τὸ βάζομε στὰ δάχτυλα, βγάνουν φουσκαλῆθρες, πονάει, καὶ δὲ μᾶς πιάνουν θέρμες.

— Ὅταν βγάζουν τὰ παιδιὰ *ἀνεμόροϊδο* (=πρῆσμα), ἂν προκάνωμε καὶ τὸ ποτίσωμε ροϊδόπετσα, δὲν πεθαίνει, ἂν ὄχι, δὲ γλυτώνει.

---

1. Ἀπαισία μορφὴ ἀποδίδεται πρὸ παντὸς εἰς τὸν ὄφιν, ὅταν οὗτος βαδίζῃ, ὁπότε λόγῳ τοῦ ἰδιαιτέρου προσέρποντος βαδίσματός του προκαλεῖ τὸν φόβον, ὡς καὶ τὴν πρόγνωσιν κακῶν γεγονότων. Βλ. Σοφοκλ. Αἴας 227: *«φοβοῦμαι τὸ προσέρπον»*.

2. Περὶ τούτου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς βλ. Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἀν., σ. 221.

3. Περὶ τῆς πίστεως ταύτης κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους βλ. Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἀν., σ. 220.

— Τὶς *σοῦτες*[1] (=μαγουλῆθρες) τὶς διαβάζει ὁ παπᾶς, τὶς σταυρώνει μὲ μελάνι καὶ περνοῦν.

— Στὸν *πονόματο καὶ ἀφτόπονο* ρίχνομε γάλα καθαρῆς γυναίκας.

— Τὸ *σαραλίκι* (=χρυσὴ) τὸ κόβομε καὶ στὸ κεφάλι ἐδῶ ἀπάνω κ' ἐδῶ κάτω στὸ χεῖλο. Στουμπᾶνε σκόρδο καὶ ἁλάτι καὶ ψένεται κεῖνο τὸ μέρος.

— *Μπεσδραβίτσες* (=ἀκροχορδόνες). Μετροῦμε τ' ἄστρα καὶ βγάνουνε. Δὲν περνᾶνε μοναχές τους. Καμπόσοι τσὶ κόβουνε ἢ τὶς καῖνε μὲ ἴσκινα.

— Γιὰ τὶς *ἀμυγδαλὲς* βγάζομε βουζάνθια καὶ τὰ βράζομε. Πίνομε καὶ βάζομε κι ἀπέξω, βράζομε καὶ δενδρομολόχα καὶ φλαμπούρι.

— *Τσορίτσα* (=δοθιήν). Κόβομε κρομμύδι στὴ μέση, τὸ κάνομε μιὰ γοῦρα, ρίνομε λίγο σαπούνι καὶ λάδι, τὸ βράζομε, κρυώνει λίγο, τὸ βάζομε ἐκεῖ ἀπάνω, ὡριμάζει καὶ σπάει.

— *Κρίθιακας*. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ γαυγίσῃ ἕνας πρωτότοκος τρία πρωϊὰ καὶ λέει:

Ἄμ', ἄμ', κρίθιακα,
σήμερα νὰ σὲ ἰδῶ
κι αὔριο νὰ μὴ σὲ ἰδῶ.

Αὐτὸς ποὺ τὸ λέει νά 'ναι νηστικός[2].

— *Ὅταν σταματάῃ τὸ οὖρο*, βράζομε σπυριὰ ἀπὸ ἡλιοτύρι, τὸ πίνομε καὶ βάζομε καὶ μιὰ ψεῖρα στὸ μέρος, ποὺ θὰ οὐρήσῃ κανείς.

— Στὴν *εὐκοιλιότητα* βράζομε σούρβα καὶ πίνομε.

— Γιὰ τὴν *ἱλαρὰ* δίνομε ξίδι.

— *Ὅταν πονῇ ἡ μέση*, σηκώνομε τὰ νεφρά· στρώνομε ἕνα πανὶ μαῦρο στὴ μέση καὶ τραυοῦμε ἀπάνω τὸ δέρμα. Φειάνομε μιὰ κόλλα μὲ σαπούνι, μὲ τσίπουρο, τὰ χτυποῦμε μ' ἀσπράδι αὐγοῦ καὶ γένεται σὰν λάστιχο. Τ' ἁπλώνομε στὸ μέρος ἐκεῖ, κολλάει, κάνει μιὰ βδομάδα νὰ βγῇ. Γερεύοντας βγαίνει.

— *Ὅταν σὲ δαγκάσῃ σκορπίδι*, προσπαθοῦμε νὰ τὸ σκοτώσωμε καὶ τὸ τσελί-

---

1. «Στὸ Χλομὸ (χωρ. τοῦ Παλ. Πωγωνίου) παίρνουν μιὰ γίδα σούτα (=χωρὶς κέρατα), τὴν ἀγκαλιάζουν τρεῖς φορὲς καὶ λέν: — Πᾶρε, σούτα, τὴ σούτα μου. Τὴ γίδα τὴν πιάνουν ἀπὸ τὸν μπιστικὸ σ' ἕνα ἁλώνι ὄξ' ἀπὸ τὸ χωριό».

2. Εἰς τὴν Σωπικὴν τὸ κριθαράκι τὸ ἐξορκίζουν:

Ἄμο, ἄμο, κριθαράκι,
σήμερα σὲ εἶδα,
αὔριο νὰ μὴ σὲ ἰδῶ.
Ἄνεμος σέ ἤφερε
ἄνεμος νὰ σὲ πάρῃ.

ζομε μαζὶ μὲ φύλλα ἀπὸ γκορτσὰ καὶ λίγο βούτυρο ἀνάλατο καὶ δένομε τὸν πόνο. Ὅσο νὰ κάνωμε αὐτά, βάνομε χῶμα μὲ νερό, λάσπη.

— Γιὰ τοὺς *ρευματισμοὺς* βράζομε σκαντζόχοιρο, τὸν τρῶμε κι ἀλειφόμαστε μὲ τὸ ξύγκι τοῦ ἄσβου καὶ πυρωνόμαστε στὴ φωτιά.

— *Ἅμα πέσῃ ἄνθρωπος καὶ βαρέσῃ* πολὺ ἢ ἀπὸ δαρμό, σφάζομε γρήγορα ἕνα σφαχτὸ κι ἀμέσως ζεστὸ τὸ δερμάτι τὸν ντένομε στὸ πονεμένο μέρος κατάσαρκα, ὡς ὅτου βρωμίσῃ τὸ δέρμα. Γερεύει. Λέμε: — Νὰ σὲ πιάκω νὰ σὲ δείρω, νὰ σὲ κάμω, πού νὰ σὲ ντύσουν στὸ δερμάτι. Τότες θὰ μάθῃς γνώμη.

— *Μπουδγιάδα* (=παρωνυχία). Βράζομε καφὲ καὶ βουτᾶμε τρεῖς φορὲς βραστὸς ὁ καφὲς μέσα, σκοτώνεται τὸ μικρόβιο καὶ δὲν πονάει.

— Γιὰ τὸ *συνάχι* καπνιζόμαστε μὲ καμμένη ζάχαρη.

— Ὅταν κανεὶς τρώῃ καὶ δὲν χορταίνῃ, ἔχει *λεβίδες* (=ταινία).

— *Ὅταν τρέχῃ αἷμα*, ἔχομε ἕνα δαχτυλίδι, αἱματοστάση λέγεται, τὸ φοράει καὶ σταματάει.

— Γιὰ τὶς *χιονίστρες* ἁλάτι μὲ χλιαρὸ νερὸ ἢ μὲ λεϊμόνι ἀλείφεις τὰ δάχτυλα.

β΄) Χωρίον Δίβρη (ἀνακοίν. Εὐγεν. Κίτσου, ἐτῶν 69)

— *Ἅμα τὸ παιδὶ πρήσκεται στὰ λαιμά*, ψένομε νεράτζι στὴ φωτιά, τὸ κόβομε στὴ μέση καὶ τὸ βάνομε στὸ λαιμό. Γερεύει. Βάνομε καὶ κελῆθρες ἀπὸ τὰ μελίσσια, τὶς βράζομε καὶ τὶς βάνομε στὸ λαιμό. Κάνομε γιατρικὸ καὶ μὲ μολόχα, πού τὴ βράζομε καὶ ὕστερα τὸ λάδ' ἀπάνω, κολοκυθάκι, λινοκόκκι καὶ κουμουλόφυλλα.

— Ἅμα δοῦμε ἕναν *κρυωμένο πολύ*, τοῦ ρίνομε κοῦπες, τοῦ κόβομε κοῦπες κι ἅμα τὸν βλέπωμε πολὺ ἄρρωστο νὰ πηγαίνῃ γιὰ κεῖνον τὸν κόσμο, σφάζομ' ἕνα σφαχτὸ καὶ ζεστὸ ἀπὸ τὸ σφαχτὸ τὸν φοροῦμε καὶ θὰ τὸν ἀφήκωμε 24 ὧρες. Ἅμα θὰ μαυρίσῃ τὸ δερμάτι τῆς προβατινὸς δὲν εἶναι γιὰ ζωή. Βάζομε καὶ βδέλλες στὰ λαιμὰ (τράχηλον).

— Ἅμα ἕνας ἔχῃ *μορράϊγια* καὶ κοπῇ, τοῦ βάνομε *καπινὸ* ἀπάνω νὰ σταματήσῃ τὸ αἷμα. Πρῶτα βάνομε ρακὴ κ' ἔπειτα τὸν καπινό.

— *Ἅμα καῇ* κανένα μικρό, τ' ἀλείβομε μὲ μελάνι καὶ μὲ λάδι 'πὸ κεῖνο boὺ τρῶμε καὶ κοπριὲς ἀπὸ γελάδα κρύγιες.

— *Ἅμ' ἀνοίγῃ ἡ μύτη*, ἔχουνε δαχτυλίδια ('ματοστάση) καὶ περνᾷ ἀμέσως.

— *Γιὰ νὰ κινήσῃ τὸ οὖρο* πιάνουνε μιὰ ψεῖρα ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ τὴ βάνουνε ἐκεῖ στοῦ παιδιοῦ καὶ κινάει τὸ οὖρος. Καὶ μακεδονίσι καὶ μετάξι ἀπὸ μισίρι θὰ βραστοῦνε, τὰ στραγγίζουν καὶ πίνουν τὸ ζωμί.

— Ἅμα καμμιὰ τυχαίνῃ νά 'χῃ *πονόκοιλο*, νὰ βράσῃ ὀλίγο γυόσμο καὶ βαλανίδι νὰ τὸ κάψωμε στὴ φωτιὰ νὰ τὸ κάμωμε σκόνη νὰ τὸ πιῇ. Κι ὀλίγη στύψη νὰ κάμωμε

δυὸ τηγανῖτες νὰ ρίξωμε λίγη στύψη μέσα, αὐτὰ εἶναι *καὶ γιὰ τὴν καρδιά*. Καὶ κράνια ἀπὸ τὴν κρανιὰ εἶναι *στρυφτικὰ* γιὰ τὴν καρδιά.

— *Μαντραβίτσες*. Ἄμα βγάλῃς μαντραβίτσες, νὰ φυλάξῃς νὰ διαβῇ κάνας γριβοκαβαλλάρης:

Μώρε, γρίβα καβαλλάρη,
πᾶρε μου τὶς μανδραβίτσες.

Νὰ μὴ 'κούσῃ ὁ γριβοκαβαλλάρης. Ἄμα ἀκούσῃ ὁ γριβοκαβαλλάρης λέει: «Ὅσες τρίχες ἔχει ὁ γρίβας, τόσες μανδραβίτσες νὰ βγάλῃς».

— Γιὰ τσ' *ἀμυγδαλῖτες* ζεσταίνομε πίτερα στὸ τηγάνι καὶ τὰ ραντίζομε καὶ μὲ λίγο ρακὶ καὶ τὰ πλακώνομε ζεστά.

— *Σὲ βάρεσ' ἀγερικὸ* λένε σ' ἕναν ποὺ ἔχει ἀνεμοπύρωμα.

— Ὅταν *πονάῃ τ' αὐτί*, ψένομε πράσα καὶ τὰ ζέφομε στ' αὐτὶ καὶ ρίνομε καὶ γάλ' ἀπὸ πρωτάρα γυναῖκα, κάνομε καὶ φυτίλι μὲ κερὶ νά 'ναι καθαρὸ καὶ λειώνομε τὸ κερὶ καὶ τὸ βάζομε στὸ πανὶ μέσα καὶ τὰ κάνομε φυτίλια γιὰ τ' αὐτί.

— Γιὰ τὸν *πονόματο* κάνομε γιατρικὸ ἀπὸ τραδάφυλλα καὶ βρέχομε τὰ μάτια. Βράζομε καὶ χαμόμηλο γιὰ τὰ μάτια.

— *Ἄμα σὲ δαγκάσῃ* φίδι, σφίγγουν τὸ πόδι ἢ τὸ χέρι πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ δαγκαμένο μέρος μὲ τὴν ἁλυσίδα, παίρουνε μιὰ κόττα, τὴν κόττα ἀπὸ τὸν κῶλο της τὴ βάνουνε στὴ δαγκωνιά. Ψοφάει ἡ κόττα καὶ παίρει τὸ πρῆσμα, μὰ γερεύει ὁ ἄνθρωπος.

— *Ἄμα φάῃ ὁ τσίμπλακας* (=σὰν φίδι) τὸν ἄνθρωπο, παίρομε γκορτζὰ φύλλα, τὰ τσολίζομε, βγαίνει τὸ ζουμί, πίνει τὸ ζουμὶ καὶ γερεύει.

— *Τσερίτσα* (=δοθιήν, καλόγερος). Βάζομε σῦκο, μολόχα, κολοκυθάκι, λινοκόκκι καὶ περνάει.

— Στὴ *δυσεντερίγια* θὰ πιῇ ζουμὸ ἀπὸ κράνια, ρίγανης, ζουμὸ ἁπλυτου ντόπιου ρυζιοῦ καὶ νὰ κάνωμε λίγο βαλανίδι σκόνη νὰ τὸ δώσωμε νὰ τὸ πιῇ.

— *Ὅδα στρίβῃ τ' ἄντερο*, τὸν τρίβομε καὶ τοῦ ρίνομε τὴν κοῦπα στὸν ἀφαλό.

— Βράζομε βρύζα, πίνομε τὸ ζουμὸ καὶ ψοφοῦν οἱ *λεβίθρες*. Λεβίθρες εἶναι ἡ ταινία.

— Τὴ *θερμασὰ* τὴ δένομε. Μεῖς δὲν ξέρομε. Εἶν' ἄνθρωπος καθ' αὐτοῦ ποὺ ξέρει νὰ τὴν δέσῃ.

— Γιὰ τὸ *μάτι* (χούγιασμα) νὰ τοῦ ρίξωμε δυὸ κάρβουνα ἀναμμένα καὶ νὰ πιῇ τὸ νερό. Κείνη ποὺ ξέρει καὶ ξεχουγιάζει λέει λόγια ποὺ δὲν τὰ ξέρω 'γώ. Λέει νὰ τὸ κολυμπήσετε τὸ παιδὶ μὲ τὸ νερὸ καὶ νὰ τ' ἀλλάξετε καὶ νὰ τοῦ ρίξετε τὰ φορέματα ἀνάποδα.

— Στὰ *ἐντερικὰ* (διάρροια) ἔχομε τὰ κράνια, βαλανίδι, στύψη, ρύζι καὶ μουτροῦνες (τὶς ρίζες). 'Απ' αὐτὰ βγάνομε τὸ ζουμὸ γιὰ τοὺς πόνους.

— Γιὰ τὸ *σιληγισμὸ*[1] (σεληνιασμὸ) παίρομε τὴ χολὴ τοῦ κόρακα, θαλὰ τὴν ἀναλύσωμε στὸ ποτήρι νὰ τὴν πιῇ. Ἀπὸ ὅπλο ποὺ νά 'ναι φονεμένο νὰ τὸ πλύνουμε καὶ νὰ τοῦ δώκουνε τὸ νερὸ νὰ τὸ πιῇ.

— Γιὰ *ρεματισμοὺς* σκαντζόχοιρος· τὸν γδέρνουν, τὸ βράζουν μὲ μιὰ ὀκὰ λάδι τοῦ φαητοῦ καὶ τὸν τρῶνε. Βράζουν καὶ γυόσμο, καρυοφύλλι καὶ τσάϊ βουνίσο μιὰ χεριὰ κι ἀγριάδα (τὰ ριζάρια) καὶ ὅλα μαζὶ τὰ πίνομε[2].

— Στὴ *στένωση* (δύσπνοια) τοῦ κάνομε μαλαχτικά, χαμομήλι, βουζάντια (ἄντια ποὺ βγαίνουνε στὶς βουζές. Οἱ βουζὲς βγάζουν μανοῦσα τὸ Μάη).

— Στὸ *πιάσιμο τοῦ ἥλιου* βάζομε ξίδι καὶ ρακή.

— *Ἄμα πονάῃ τὸ μισὸ κεφάλι* (=ἡμικρανία), θὰ τοῦ ρίξωμε κοῦπες. Πίσω στὰ λαιμὰ τὸν τρίβομε μὲ ρακή.

— Τὴ *χρυσὴ* τὴν κόβουνε. Εἶναι γυναῖκα ποὺ τὴν κόβει ἐδῶ στὸ πάνω χεῖλο καὶ ἐδῶ στὸ κεφάλι καὶ γερεύει. Ἄμα τὴν ἀφήκῃ τὴ χρυσή, πεθαίνει, γίνεται ντὶπ 'λεεινός.

— Στὴν *ἀστράκα* πίνομε ξίδι, βγαίνει καὶ φεύγει, ἔπειτ' ἀπὸ καμμιὰ βδομάδα περάει. Μέσα στὸ σπίτι νὰ μὴ βράζῃς οὔτε γάλα, οὔτε φορέματα.

— *Ὅταν πονάῃ ἡ μέση*, εἶναι γυναῖκα καὶ τὸ μετράει[3].

— Τ' *ἀγκαθάκι* στὸ χέρι περᾷ μὲ κατάπλασμα ἀπὸ κολοκύθι ἢ μολόχα.

— Τὸ *μαγάρισμα* (κακὸ σπυρὶ) δὲν ἔχει σωτηρία, νὰ φυλάξῃ ὁ Θεός.

— Τὸν *κάλο* τὸν καῖμε μὲ ἀγριοσυκιά. Καῖμε κλαρὶ ἀγριοσυκιᾶς καὶ τὸ βάνομε στὸ πόδι καὶ περάει.

— Ἄμα ἔχῃ τὸ παιδὶ *σφῆνες* (=κατεβασά, κήλη), πᾶνε σὲ ξένο σύνορο νὰ χαλάσουνε ἕν' ἀλέτρι ποὺ δουλεύουν τὰ βόδια καὶ ν' ἀφήσῃ ὅσα λεφτὰ ἔχει εὐχαρίστηση, γιὰ νὰ μὴ καταριστῇ ὁ ζευγίτης, ποὺ θὰ τοῦ χαλάσουν τ' ἀλέτρι.

---

1. «Στὸ χωρ. Χλομὸ παλαιοῦ Πωγωνίου ὄντας πιάκῃ κάνα μικρὸ σιληγισμὸ (=σεληνιασμὸς) ξεντυοῦμε τὸ παιδὶ μέσ' στὸν τόπο ἐκεῖ ποὺ τὸ πιάνει καὶ καρφώνομε τρία καρφιὰ στὸν τόπο ἐκεῖ. Παίρομε τὰ φορέματα. Ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πάτωμα ἔχομε κατώι κι ἀντίκρυ ἀπὸ τὰ καρφιὰ κάνομε μιὰ γοῦρα (στὸ χῶμα τοῦ κατωιοῦ) καὶ θάφτομε τὰ φορέματα τοῦ παιδιοῦ.

Οἱ μπάμπες ἔπαιραν ἕναν κόκοττο ζωντανόνε καὶ πᾶν καὶ τὸ θάβουνε σὲ ξένο σύνορο στὸ ρίζωμα τοῦ βουνοῦ. Ὅταν τρῶς ψωμὶ καὶ πιάκῃ σεισμὸς (τῆς γῆς) βγάζομε τὴ χαψὰ ἀμέσως ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὴν κρατοῦμε. Μόλις ἕνας πάθῃ ἀπὸ σιληγισμό, τότε τὸ ποτίζομε ἀπὸ τὴ χαψὰ τοῦ σεισμοῦ καὶ γερεύει». Ἀνακοίνωσις Χρυσάνθης Γιούση.

2. Ἐν Σωπικῇ «στὰ ρεματικὰ παίρομε χελωνάκια, τὰ ψένομε στὴ γάστρα καὶ βγάζουν ζουμί, μ' αὐτὸ ἀλείφομε τὸν ἄνθρωπο καὶ γερεύει».

3. Εἰς τὴν Σωπικὴν «ὅταν σὲ πονάῃ ἡ μέση μετρᾶνε: — Τί μετρᾶς αὐτοῦ; — Μετράω τὸ κρέας τὸ κομμένο νὰ πάῃ στὸν τόπο. Πὲ καὶ κόπηκε, πὲ καὶ ἔσμιξε (τρίς)».

— *Καρκαλάκι* = κοκκύτης. Τὸ ποτίζομε ζουμὶ ἀπὸ ἀγριοκάστανα ποὺ τὰ καῖμε, τὰ κάνομε σκόνη καὶ βγάνομε τὸ ζουμί. Καὶ γάλα ἀπὸ γομάρα μαύρη.

— *Λειχῆνες*· μὲ στάχτη καὶ μὲ πάλιουρα καὶ μ' ἕνα μπουμπαλέτσι ποὺ περβατάει στὴν - η - γῆς. Αὐτὸ ἀλείφουνε τὶς λειχῆνες.

— Γιὰ τὶς *μαγουλίτες* βράζουν ξυνολάπατα, γιὰ νὰ μαλακώσουνε, καὶ μανιτάρια.

— *Γιὰ τὰ νεφρὰ* ρίνομε σινάπι, τὸν ἀλέθομε στὸ μύλο καὶ τὸ βάνομε σὲ πανὶ καθαρὸ μὲ ρακὴ καὶ τὸ βάνομε στὸ κορμί.

— *Ἄμα πονάῃ τὸ δόντι*, ἁλάτι, ρίγανη καὶ ρακή.

— *Μουδιάδα* =παρωνυχία· κρεμμύδι, σαπούνι, λάδι βράζομε στὴ στιὰ κ' ἔπειτα τὸ πλακώνομε μὲ τὸ πανί.

— Στὸν *πλευρίτη* βάζομε βεντοῦζες, κοῦπες κι ὀβδέλλες. Χτυποῦμε τ' ἀσπράδι τ' αὐγοῦ καὶ ρακὴ καὶ σαπούνι, τὴν κάνομε κόλλα καὶ τυλίγομε ὅλο τό κορμί.

Z' ONOMATA

Ἐκ τοῦ ποικίλου ὑλικοῦ τῆς συλλογῆς μου ἀξιόλογον παρουσιάζουν διαφέρον καὶ τὰ ὀνόματα, βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα, ἅτινα συνεκέντρωσα παρὰ βορειοηπειρωτῶν προσφύγων. Ταῦτα προέρχονται ἐκ διαφόρων χωρίων τῆς βορείου Ἠπείρου, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ γίνῃ περὶ αὐτῶν λεπτομερὴς λόγος. Ὡς παράδειγμα μόνον ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰ ἐκ τοῦ χωρίου Χλομόν.

Ἐκ 57 βαπτιστικῶν ὀνομάτων τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου πλεονάζουν τ' ἀρχαῖα καὶ τὰ βυζαντινά, ὡς τὰ Ἀθηνᾶ, Ἀντιγόνη, Αὐγερινή, Ἀνδρονίκη, Ἀλεξάνδρα, Ἀφροδίτη, Δανάη, Εὐδοκία, Ἑλένη, Εἰρήνη, Ἐλπινίκη, Ἑρμιόνη, Ἰφιγένεια, Καλυψώ, Καλλιόπη, Κλεοπάτρα, Καλλιρρόη, Νίκη, Ξανθίππη, Οὐρανία, Ὀλυμπία, Πολυξένη, Πηνελόπη, Πανωραία, Ροδαλία, Χρυσάνθη, Χρυσαυγὴ κτλ. Ἐπίσης ἀρκετὰ εἶναι τὰ ἀρχαῖα ἀνδρικὰ ὀνόματα, ἅτινα προφέρονται συγκοπτόμενα καὶ παραμορφωμένα, ὡς π. χ. Λέγιας (Ἀχιλλεύς), Ἀλέξης (Ἀλέξανδρος), Ρίστας (Ἀριστείδης), Βάδης (Ἀλκιβιάδης), Δῆμος (Δημοσθένης), Νώντας (Ἐπαμεινώνδας), Ἡρακλῆς, Νίδας (Λεωνίδας), Τσώνας (Ξενοφῶν), Σέο (Ὀδυσσεύς), Φιλίππης (Φίλιππος), Ποίμης (Φιλοποίμην), Χάρης (Θεοχάρης), Χαρλάκης (Χαρίλαος) κ. ἄ.

Ἐκ τῶν ἐπωνύμων τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἐντύπωσιν προξενοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐνθυμίζουν τὰ ὀνόματα ἡρωϊκῶν καπεταναίων καὶ κλεφτῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς τὰ Πάλλας, Κατσαντώνης, Ζέρβας, Χατζημῆτρος, Στράτος, Ζαφείρης, Παλάσκας, καθὼς καὶ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ ἀξιώματα παρωχημένων ἐποχῶν, ὡς τὰ Κεχαγιᾶς, Εὐγενής, Δάσκαλος, Σύγκελλος, Πριμικήρις, Ἔξαρχος κ. ἄ.

Σημειωτέον ὅτι τὰ ἀνωτέρω βαπτιστικὰ ὀνόματα κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν ἀποτε-

λοῦν ἱστορικὴν συνέχειαν μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ ἐπανέρχωνται μὲ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους καὶ μετ' αὐτήν.

Η' ΤΡΟΦΑΙ

Ἡ ἔρευνά μου δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὰς κατὰ παράδοσιν πράξεις καὶ ἐνεργείας τοῦ λαοῦ τούτου, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸν ὑλικὸν αὐτοῦ βίον, ὅσον βεβαίως τοῦτο ἦτο δυνατόν. Ἐὰν ἐξητάζομεν τοὺς βορειοηπειρώτας εἰς αὐτὰς τὰς ἑστίας των ἐγκατεστημένους, εἰς αὐτὰ τὰ χωρία των, τὴν προσοχήν μας θὰ εἵλκυε πρωτίστως ἡ λαϊκὴ αὐτῶν κατοικία. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο ἀνέφικτον, ἐστρέψαμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν συγκέντρωσιν πληροφοριῶν σχετικῶς πρὸς τὰς τροφὰς αὐτῶν. Ἐνταῦθα ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ν' ἀναφέρω μόνον διὰ τὶς πίττες τοῦ χωρίου Λεσινίτσας. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς μοῦ ἀνεκοίνωσεν ἡ Κασσιανὴ Μέλλου, ἡ πίττα θεωρεῖται τὸ εὐκολώτερον, ὀλιγοδαπανώτερον καὶ νοστιμώτερον φαγητόν. Πίττες εἶναι πολλῶν καὶ διαφόρων εἰδῶν ὡς αἱ κατωτέρω:

α') *Ζεματόπιττα.* Ἄρμη ἀπὸ τυρὶ καὶ καλαμποκίσο ἀλεύρι· τὸ ζεματᾶμε, τὸ βάζομε στὸ τεψί, ἀνάβομε τὴ στιά, ἀπὸ πάνω βάζομε τὴ γάστρα, βάζομε καὶ ξύλα καὶ ψένεται. Ρίνομε καὶ λάδι καὶ αὐγὰ καὶ βούτυρο, ἅμα ἔχῃς, μέσα.

β') *Κολοκυθόπιττα.* Τὸ κολοκύθι τὸ τρίβομε στὸν τρίφτη (ὁ τρίφτης εἶναι ἀπὸ πάφιλα), ρίνομε μέσα δυὸ σπειριὰ ρύζι (χοῦφτα) ἢ λίγο ἀλεύρι καλαμποκίσο, ἀνοίγομε καὶ πέτουρα (φύλλα) καὶ μαζεύομε τὸ κολοκύθι μέσα μὲ λάδι καὶ τὰ φειάνομε πίττα, κολοκυθόπιττα.

γ') *Λαχανόψωμο ἢ μπατσαριά.* Τρίβομε τὰ λάχανα ψιλὰ-ψιλὰ μὲ τὸ μαχαίρι, ρίνομε κι ἀλεύρι μπομπόττα νὰ τὸ βάνωμε στὸ τεψὶ καὶ τὸ ψένομε. Βάνομε καὶ λάδι.

δ') *Μπουρέκι.* Παίρομε μακαρόνια, τὰ βράζομε, ἀνοίγομε καὶ φύλλα μὲ λίγο λάδι, μὲ λίγο βούτυρο καὶ λίγο τυρί, καὶ τὰ φειάνομε μπουρέκι.

ε') *Καθαρόπιττα.* Ἀλεύρι σιταρίσο, τὸ σιτάρι μὲ ψιλὴ σήττα καὶ τὸ ρίνομε στὴν κατσαρόλα μὲ λίγο νερὸ καὶ τὸ χτυπᾶμε, λίγο ἁλάτι. Ρίνομε λίγο λάδι καὶ τὸ βάζομε στὸ τεψὶ καὶ τὸ ψένομε στὸ φοῦρο.

ς') *Πατατόπιττα.* Κόβομε τὶς πατάτες φτενές, κρομμύδια, λίγο μακεδονίσι, σκόρδα, δάφνη, ἁλάτι, λάδι καὶ λίγο νερὸ καὶ τὰ βάζομε στὴ φωτιά, στὸ τεψὶ καὶ ψένεται.

ζ') *Λιπανό.* Ἀλεύρι καλαμποκίσο, τὸ ζεματοῦνε μὲ νερὸ κοχλαστὸ κι ἀφοῦ τὸ ἀνακατέψουνε, τὸ ρίνουνε στὸ τεψί. Ἀνάβουνε φωτιά, βάζουν τὴ γάστρα, τὸ ψένουνε. Σερβίρεται ζεστό. Παίρομε καὶ τυρὶ καὶ στρωνόμαστε.

Ἄλλα φαγητὰ εἶναι ἡ μαμάτσα, τὰ μιρμιλόγκια, ἡ μουστόπιττα, τὸ κολοκυθόγαλα κ. ἄ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐπεδίωξα νὰ παρουσιάσω ἀνωτέρω ἀδρομερῆ εἰκόνα τῆς βορειοηπειρωτικῆς λαογραφίας, περιορισθεὶς ν' ἀναφέρω ὀλίγα μόνον παραδείγματα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὰς κατὰ παράδοσιν πράξεις καὶ ἐνεργείας τοῦ λαοῦ. Ἦτο δὲ φυσικὸν τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον ἀνέκδοτον ὑλικὸν νὰ μὴ προέρχεται ἐξ ὅλων τῶν τόπων τῆς βορείου Ἠπείρου, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων μόνον τῶν χωρίων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς πρόσφυγες. Τὰ χωρία, ἅτινα πλουσίως ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὴν ἔρευνάν μου, ἀνήκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς περιφερείας Πωγωνίου, Δελβίνου καὶ Δρυϊνουπόλεως. Ἀλλὰ καὶ ἐκ Πρεμετῆς ἱκανὸν συνεκέντρωσα ὑλικόν, καίτοι κατὰ τοὺς πληροφοριοδότας μου «στὴν Πρεμετὴ ὅλοι μιλοῦσαν ἀρβανίτικα. Πολλοὶ ξέραν ἑλληνικὰ καὶ δὲν μιλοῦσαν. Στὴν ἐκκλησὰ ὡς τὸ *«Εὐλογημένη»* ψάλλαν ἑλληνικά. Ἀπὸ τὸ *«Εὐλογημένη»* κ' ἔπειτα ἀρβανίτικα».

Οἱ Χιμαριῶται πρόσφυγες, ἐγκατασταθέντες εἰς Κέρκυραν καὶ εἰς Ἀθήνας, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξετασθοῦν εἰσέτι παρ' ἡμῶν[1].

Τὸ περισσότερον ὑλικόν μας προέρχεται ἰδίᾳ ἀπὸ τὰ χωρία τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀργυροκάστρου, ὡς δ' εἶναι γνωστόν, ὅταν τις εἰσέρχεται εἰς τὴν στενὴν καὶ ἐπιμήκη ταύτην κοιλάδα — ἐξ Ἰωαννίνων προερχόμενος —, ἔχει ἀριστερὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ὁλόκληρον σειρὰν ἑλληνικῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα, ἄλλα εἰς χαράδρας καὶ ἄλλα εἰς κλιτῦς λοφίσκων ἀναρριχώμενα κατ' ἀρχὰς μὲν ἀραιά, ἔπειτα δὲ ὁλονὲν πυκνότερα, παρακολουθοῦν τὸν ὁδοιπόρον ἐξαπλούμενα μέχρι τῆς πόλεως τοῦ Ἀργυροκάστρου.

Ποιοτικῶς τὰ συλλεγέντα στοιχεῖα εἶναι ἀξιόλογα, διότι καταδεικνύουν τὴν κοινότητα τῶν μνημείων τοῦ λόγου, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν δοξασιῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἀντιλήψεων τῶν βορειοηπειρωτῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς νοτίους Ἠπειρώτας καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τῶν λαογραφικῶν τούτων στοιχείων εἶναι ἀρχαϊκὴ καὶ συντηρητική, ὁμοιάζει δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα «νότια» νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὡς εἶναι τὸ ἰδίωμα τῆς Χιμάρας καὶ τῶν διαφόρων χωρίων τῶν ἐπαρχιῶν Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Πωγωνίου. Εἰς τὰ ἰδιώματα ταῦτα — ὅπως καὶ εἰς τὰ νότια ἰδιώματα

---

1. Γλωσσικὴν ἐξέτασιν τοῦ ἰδιώματος τῆς Χιμάρας καὶ ἄλλων βορειοηπειρωτικῶν χωρίων ἔκαμεν ὁ Δικαῖος Βαγιακάκος, συντάκτης τότε τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐπὶ τούτῳ μεταβὰς εἰς Κέρκυραν, δαπάναις τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς, τὴν αὐτὴν ἐποχήν, καθ' ἣν καὶ ἡμεῖς μετέβημεν εἰς Ἤπειρον.

τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος — οὔτε τὰ ἄτονα e (= ε καὶ αι) καὶ o (=ο καὶ ω) μεταβάλλονται, οὔτε τὰ ὡσαύτως ἄτονα ι (=ι, η, υ, ει, οι, υι) καὶ ου ἀποβάλλονται. Ὅθεν, τὰ ἐν βορείῳ Ἠπείρῳ ἰδιώματα εἶναι καθαρώτερα καὶ ἀρχαϊκώτερα τῶν τῆς νοτίου Ἠπείρου, ἅτινα εἶναι, ὡς γνωστόν, βόρεια καὶ ἡμιβόρεια.

Ἄξια λόγου εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ συνθηματικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπείρου, ἐξ ὧν τὰ σώπικα, δηλαδὴ ἡ διάλεκτος τῶν βαγενάδων (=βαρελοποιῶν) τῆς Σωπικῆς εἶναι βορειοηπειρωτική[1].

Πρὸς τούτοις ἡ βορειοηπειρωτικὴ λαογραφία καταδεικνύει ὁπόσον ἀκραιφνὴς καὶ ἀκήρατος διετηρήθη ὁ Ἑλληνισμὸς παρὰ πάντας τοὺς κλύδωνας τῶν συμφορῶν κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς δουλείας. Καὶ εἰς ἐκείνους δ' ἀκόμη ἐκ τῶν βορειοηπειρωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπέμαθον τὴν μητρικήν των γλῶσσαν, διετηρήθη ἀκμαία ἡ ἑλληνικὴ συνείδησις, ὡς καταδεικνύουν τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Σκενδέρη γραφόμενα: «Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Παύλου Μελᾶ», λέγει ὁ Κ. Σκενδέρης, «ἐπισυμβάντα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1904 αἱ ὁμάδες τῶν μετημφιεσμένων βορειοηπειρωτῶν κατὰ τὰς ἀπόκρεως ἠμιλλῶντο ποία θὰ παρουσιάσῃ τὸν καλύτερον μετημφιεσμένον καὶ φέροντα τὴν ἀνταρτικὴν στολὴν τοῦ ἐθνομάρτυρος τούτου, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον ἀπὸ τῶν φωτογραφιῶν του, αἱ ὁποῖαι ἐπωλοῦντο κρυφίως. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐτραγουδοῦσαν ἀλβανιστὶ τὸ ἑξῆς τραγούδι, τοῦ ὁποίου ὀλίγους στίχους ἐνθυμοῦμαι, καὶ τὸ ὁποῖον παρηκολουθεῖτο ὑπὸ ἐγχωρίων ὀργάνων: Κοὺς ἐντὶ κοὺς ἐκαπάρη, καπετὰν Παῦλο Μελάνε /, ινα Σετὶστ μποσεβάρε, καπετὰν Παῦλο Μελᾶ / κι ἀν Ἀθήνα ᾶνε ἔμπανε πὲρ καπετὰν Παῦλο Μελᾶ / (Ποιὸς εἶδε, ποιὸς ἐγνώρισε τὸν καπετὰν Παῦλο Μελᾶ / στὴ Σιάτιστα τοῦ ἔκαμαν τὸν τάφον τοῦ καπετὰν Παύλου Μελᾶ /. Ἡ Ἀθήνα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον κλαίει τὸν καπετὰν Παῦλο Μελᾶ). Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἐτραγουδεῖτο ἐνώπιον τῶν ζαπτιέδων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἀλβανικῆς καταγωγῆς στρατιῶται εἶχον ἀποστηθίσει καὶ μετὰ στόμφου καὶ ὑπερηφανείας ἐτραγούδουν»[2].

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ κατωτέρω πληροφορία τοῦ Δημητρίου Μπελιέρη, ἐτῶν 54, ἀγραμμάτου, καταγομένου ἀπὸ τὴν Χιμάραν, ὅστις μοῦ εἶπε: «Ἐμεῖς ἐκεῖ στὴ Χιμάρα ὁμιλοῦμε καθαρὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ τραγουδᾶμε καὶ μοιργιολογᾶμε

---

1. Περὶ τῆς συνθηματικῆς ταύτης γλώσσης βλ. Χ. Παπαχαρίση, Τὰ Σώπικα ἢ ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν βαγενάδων τῆς Βορείου Ἠπείρου, Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, ἔτος Ε', τεῦχ. Α' καὶ Β', Ἰωάννινα 1930, σ. 265-270. Τοῦ αὐτοῦ, Προσθήκη εἰς τὰ Σώπικα, Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, ἔτος Ζ', Ἰωάννινα 1932, σ. 213-215. Περὶ δὲ τῶν ἐν γένει ἑλληνικῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν βλ. Μαν. Α. Τριανταφυλλίδη εἰς τὸν τόμον Προσφορὰ εἰς Στίλπ. Κυριακίδην, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 661-684.

2. Κ. Σκενδέρη, Τὰ ἐν βορείῳ Ἠπείρῳ ἀπὸ τῆς Τυρινῆς ἕως τῆς Κυριακῆς τῆς Ψηλαφήσεως ἐθιζόμενα, Μεσαιωνικὰ Γράμματα, τόμ. Δ', μέρος Α', ἐν Ἀθήναις 1939, σ. 104 κἑξ.

ἀρβανίτικα. Ξέρομε ὅμως καὶ ἑλληνικὰ τραγούδια. Ἐγὼ δὲν ξέρω ἑλληνικὰ τραγούδια, ξέρω ἀρβανίτικα». Ἀφοῦ δὲ μοῦ ἀνεκοίνωσεν ἓν πατριωτικώτατον ᾄσμα διὰ τὸν Σπυρομήλιον εἰς τὴν ἀλβανικήν, κατόπιν προσέθεσε: «Ὁ Κωνσταντῖνος Τσακάλης, πού 'ναι τώρα στὴν Κέρκυρα, αὐτὸς τὰ ξέρει». Δυστυχῶς ὅμως οὔτε τὸν Τσακάλην οὔτε ἄλλους Χιμαριώτας συνηντήσαμεν μέχρι σήμερον.

Ὡσαύτως ὁ ἐκ Λιμποχόβου Γ. Μαρκόπουλος, ὁ ἐκ Λαμπόβου Σπ. Δήμας καὶ οἱ ἀδελφοὶ Τσάρου ἐκ Σούχας μοῦ ἐτραγούδησαν ἀλβανιστὶ τὸ παρακάτω τραγούδι: Ἐσεῖς, παιδιὰ τῆς βορείου Ἠπείρου, πᾶρτε τ' ἄρματα στὸ χέρι /, γιατὶ οἱ μαννάδες θέλουν λευτεριὰ / κ' οἱ ἀδελφές σας κλαῖνε. / Τ' ἀδέρφια σας στὴ σκλαβιὰ / εἶναι δοῦλοι τῶν Ἀλβανῶν καὶ μαρτυροῦν κτλ. Φαίνεται ὅτι τὸ τραγούδι αὐτὸ εἶναι νεώτερον, ἀπηχοῦν τὰ τελευταῖα γεγονότα τῆς βορείου Ἠπείρου.

Αἱ λαογραφικαὶ αὗται ἐνδείξεις ἐνισχύουν τὴν ἱστορικὴν γνώμην ὅτι οἱ Ἀλβανοί, ἐγκατασταθέντες εἴς τινα διαμερίσματα τῆς βορείου Ἠπείρου, πολλαχοῦ ἐπέβαλον τὴν γλῶσσαν των, ὥστε πολλοὶ τῶν ὁμιλούντων σήμερον τὴν ἀλβανικήν, ὡς ἐν Πρεμετῇ, Κορυτσᾷ κ. ἀ., εἶναι Ἠπειρῶται Ἕλληνες, ἀποβαλόντες τὴν μητρικὴν γλῶσσαν σὺν τῷ χρόνῳ, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπολέσαντες τὴν ἑλληνικήν των συνείδησιν. Θὰ ἦτο δ' εὐχῆς ἔργον, ἐὰν θὰ ἐμελετᾶτο εἰδικῶς ὑπὸ ἐπιστήμονος, γνωρίζοντος τὴν ἀλβανικήν, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ λαογραφία τῶν ἀλβανοφώνων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς βορείου Ἠπείρου, διὰ νὰ ἴδωμεν ἂν ὑπάρχουν ξένα παρ' αὐτοῖς στοιχεῖα, ὁποῖα τὰ στοιχεῖα ταῦτα καὶ πόθεν προέρχονται. Ἡ μελέτη δ' αὕτη ὀφείλει νὰ περιλάβῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας πλευρὰς τοῦ βίου τοῦ λαοῦ, νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν δημιουργημάτων του καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν γενετικῶν των αἰτίων, τῶν ἐξελίξεων, τῶν ἐπιδράσεων, τῶν διασταυρώσεων καὶ τῶν ἀναμείξεων τοῦ ἱστορικοῦ βίου αὐτῶν.

Ξένοι καὶ ἄσχετοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἶναι οἱ Μουσουλμάνοι — Τουρκαλβανοὶ ὅπως λέγονται — τῆς βορείου Ἠπείρου. «Οὗτοι», ὡς γράφει ὁ Δ. Εὐαγγελίδης, «παρέμειναν ἀνεξέλικτοι, εἰς πρωτόγονον κοινωνικὴν βαθμίδα, ἄγευστοι πολιτισμοῦ καὶ προόδου, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι τῶν ἀρχαίων Ἠπειρωτῶν, ἐλάχιστοι δὲ Ἀλβανοὶ ἐξελληνισθέντες»[1]. Εἰς πλεῖστα δὲ σημεῖα διαφέρει ὁ Τουρκαλβανὸς τοῦ Ἕλληνος ἐν βορείῳ Ἠπείρῳ, κυρίως ὅμως εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἰδιοσυστασίαν. Ἡ κοινοτικὴ ὀργάνωσις, ἡ κατοικία, ἡ ἐνδυμασία, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ὁ τρόπος τοῦ βίου, εἶναι ἐντελῶς ἰδιαιτέρου καὶ μᾶλλον ἐξειλιγμένου τύπου εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἡ δὲ διανοητικότης, ἡ πρὸς τὴν παιδείαν ἀγάπη, τὸ

1. Δ. Εὐαγγελίδου, ἔνθ' ἀν., σ. 80.

ἐμπορικὸν πνεῦμα, ἡ ἐπαγγελματικὴ τεχνικὴ δεξιότης, ἡ ἐξαιρετικὴ φιλοπατρία εἶναι ἰδιότητες τῶν Ἑλλήνων.

Παρὰ ταῦτα ἡ παλαιότερον ὑπὸ Ἰταλῶν ὑποστηριχθεῖσα διὰ πολιτικοὺς μᾶλλον ἢ ἐπιστημονικοὺς λόγους γνωστὴ θεωρία ἤθελε τοὺς ἐν Ἠπείρῳ εὑρισκομένους σήμερον Ἕλληνας Ἀλβανοὺς ἐξελληνισμένους[1]. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ συζητηθῇ, διότι ποία δύναμις θὰ ἐξελλήνιζεν αὐτούς, ἀφοῦ κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν ὑπῆρχον ἐκεῖ Ἕλληνες ἢ ἂν ὑπῆρχον θὰ ἦσαν πάντως ἐλάχιστοι; Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ συντηρικότης τῶν Ἀλβανῶν, ὥστε νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανον ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες ἐπέδρασαν τοσοῦτον ἐπὶ πλειόνων Ἀλβανῶν[2]. Ἔπειτα πῶς κατεστράφη ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πυρὴν[3] ἐν βορείῳ Ἠπείρῳ καὶ κατόπιν ὁ βυζαντινός; Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς χώρας ταύτης ἐνισχυθεὶς κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον κατώρθωσε νὰ συγκρατηθῇ καὶ ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν, διατηρήσας ἐκτὸς τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἐνταῦθα ἐξειλίχθη θαυμασίως, ἐκφράσασα τόσον καλλιτεχνικῶς τὴν πίστιν, τοὺς πόθους καὶ τὰ βάσανα τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ λαοῦ, εἰς τὰ δημοτικά του τραγούδια, τὰ παραμύθια, τὰς παροιμίας, τὰ αἰνίγματα, τὰ ποικίλα ἔθιμα καὶ τὴν τέχνην αὐτοῦ. Διότι τὰ τραγούδια, ὡς καὶ τὰ ἄλλα λαογραφικὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων παραδείγματα ἀνεφέραμεν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν ἀποκύημα λαοῦ ἐπήλυδος, ὅστις προσέλαβε ξένην γλῶσσαν καὶ καλλιεργήσας αὐτὴν τὴν ἔκαμεν ἀμέσως ὄργανον τῆς ὑψηλοτέρας ψυχικῆς συγκινήσεως, ἀλλὰ εἶναι προϊόντα λαοῦ, ὅστις παρέλαβε τὴν γλῶσσαν ὡς γεραρὰν κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεξειργάσθη, ζυμωθεὶς μετ' αὐτῆς καὶ διαπλάσας αὐτὴν ἐπὶ τῶν χειλέων του ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας, ὥστε ν' ἀποβῇ τόσον δημιουργικὴ καὶ ἐκφραστική. Τὴν δ' ἀρχὴν τῶν πλείστων ἐκ τῶν συνηθειῶν καὶ δοξασιῶν τῶν βορειοηπειρωτῶν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ κόσμῳ καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν διατήρησιν αὐτῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους.

Τοιουτοτρόπως ὁ λαὸς τῆς βορείου Ἠπείρου, παραλλήλως πρὸς τὸ ἱστορικὸν του μεγαλεῖον, προσθέτει εἰς τὸ ἐνεργητικόν του καὶ τὸν πλούσιον λαϊκὸν πολιτισμόν του[4], συνεχιζόμενον ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Καίτοι δὲ δὲν

---

1. Ὁ γεωγράφος De Gubernatis διὰ φανταστικῶν ἐθνολογικῶν χαρτῶν σκοπίμως παρέστησε τὴν Ἤπειρον ὡς ἐντελῶς Ἀλβανικήν (Δ. Εὐαγγελίδου, ἔνθ' ἀν., σ. 59).

2. Δ. Εὐαγγελίδου, ἔνθ' ἀν., σ. 58-59.

3. Βλ. K. J. Beloch, Ἡ ἐθνικότης τῶν ἀρχαίων Ἠπειρωτῶν, μετάφρασις μετὰ σημειώσεων ὑπὸ Νικ. Κ. Παπαδοπούλου, ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας» ἔτ. Β', τεῦχ. 9, σ. 3-12, Ἰωάννινα 1953 καὶ Δημ. Εὐαγγελίδου, Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἠπείρου, Ἀθῆναι 1947.

4. «Ἡ Ἤπειρος εἶναι ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα λαογραφικὰ κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸν πλοῦτο

ἔχει ἐρευνηθῆ εἰσέτι πλήρως ὁ λαογραφικὸς θησαυρὸς τοῦ τόπου τούτου, ὅμως ἐξ ὅσων ἠδυνήθην νὰ συγκεντρώσω λαογραφικῶν ἐνδείξεων, δύναμαι νὰ πιστεύω ὅτι τὰ βορειοηπειρωτικὰ λαογραφικὰ μνημεῖα παραδίδονται ἄφθονα καὶ ἀρχαϊκά, ὅπως ἐδείχθη ἐν τῇ μετὰ χεῖρας μελέτῃ, φανερώνοντα τὸ ἐπὶ αἰῶνας ἀδιάσπαστον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου.

RÉSUMÉ

Du Folklore de l' Épire du Nord

par Dem. B. Oeconomidis

L'auteur présente à grands traits une image du folklore de l'Epire du Nord sur la base de données recueillies par lui-même, en 1951 à Jannina, parmi des réfugiés originaires de cette région, à travers leur littérature orale, et les actes et les pratiques populaires.

Les données se réfèrent en particulier aux chansons populaires de tout genre, aux devinettes, aux contes, aux coutumes matrimoniales, au culte populaire, à la divination, à la médecine populaire, aux noms, et à la nutrition (habitudes alimentaires).

τῶν τραγουδιῶν της τὸν ἀντιλαμβάνεται κανεὶς κι ἀπὸ τὶς ποιητικὲς συλλογές, ὄχι μόνον τὶς ἠπειρωτικές, ἀλλὰ καὶ τὶς γενικές, ὅπου πλουσιοπάροχα ἀντιπροσωπεύονται τὰ τραγούδια τῆς 'Ηπείρου». Μέλπως Μερλιέ, 'Η μουσικὴ λαογραφία στὴν 'Ελλάδα, Δοκίμιο, ['Αθῆναι] 1935, σ. 45.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΜΑΡΓΙΑΝΑΚΗ

ΜΙΑ ΙΔΙΟΤΥΠΙΑ ΣΕ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ ΚΑΙ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ

Στὴ Σίφνο, νησὶ τῶν Κυκλάδων, ἠχογράφησα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1976, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, καὶ 4 τραγούδια στοὺς σκοπούς: Θεραπιανός, Παριανέικος, Σμυρνέικος καὶ τοῦ δρόμου ἢ τῆς καντάδας, ποὺ παρουσιάζουν μιὰν ἀξιοσημείωτη ἰδιοτυπία. Ἡ ἴδια ἰδιοτυπία συναντᾶται καὶ στὰ νησιά: Νάξος, Πάτμος, Κῶς καὶ Νίσυρος, ὅπως διαπίστωσα ἀπὸ σχετικὴ ἔρευνα τόσο στὸ μέχρι σήμερα δημοσιευμένο, ὅσο καὶ στὸ ἀποθησαυρισμένο στὸ Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὑλικό.

Τὰ κείμενα τῶν τραγουδιῶν εἶναι δίστιχα μὲ ἰαμβικοὺς 15/σύλλαβους στίχους, ἐκτὸς τοῦ «Σίφνος 3» ποὺ εἶναι σὲ τροχαϊκοὺς 15/σύλλαβους. Ἡ μουσικὴ στροφὴ καλύπτει ἕνα στίχο ἄλλοτε χωρὶς καὶ ἄλλοτε μὲ ἐξωτερικὰ τσακίσματα. Ἔτσι γιὰ νὰ καλυφθῇ μουσικὰ τὸ δίστιχο τραγουδιέται δυὸ φορὲς ἡ ἴδια μουσικὴ στροφή.

Ἡ ἰδιοτυπία ἐμφανίζεται στὸ δεύτερο στίχο, ὅπου πρὶν ἀπὸ τὸ β′ ἡμίστιχο ἐπαναλαμβάνεται τὸ β′ ἡμίστιχο τοῦ πρώτου στίχου.

Παράδειγμα (Νάξος 1):

Ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ (δίς), ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ τοῦ χρόνου ποιὸς (τὸ ξέρει,
γιὰ θὰ πεθάνω, γιὰ θὰ ζῶ (δίς), τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει, γιὰ θά 'μαι σ' ἄλλα (μέρη.

Ὅπως φαίνεται στὸ παραπάνω παράδειγμα, στὸ δεύτερο στίχο ἀντὶ νὰ ἐπαναληφθῇ, ὅπως συμβαίνει στὸν πρῶτο στίχο, τὸ ἡμίστιχο «γιὰ θὰ πεθάνω, γιὰ θὰ ζῶ», ἐπαναλαμβάνεται τὸ δεύτερο ἡμίστιχο τοῦ πρώτου στίχου «τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει».

Στὸν πίνακα ποὺ ἀκολουθεῖ δίδονται μὲ ἀριθμητικὰ σύμβολα τὰ ποιητικὰ κείμενα τῶν μελωδιῶν, ποὺ δημοσιεύονται στὸ τέλος τῆς μελέτης, μὲ ὅλες τὶς ἐπαναλήψεις καὶ τὰ τσακίσματά τους.

Στὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς: Ἡ μουσικὴ στροφή,

Ιναχας[1]

1)	[1-8, (1-8)]	[(1-8), 9-15]
(Νάξος)	[I-VIII, (I-VIII)]	[(9-15), IX-XV]
2)	[1-5, **8**, (1-5, 3-5), 6-8]	[(1-8), 9-11, (9-11), 12-15]
(Νάξος)	[I-V, **8**, (I-V, III-V), VI-VIII]	[(9-15), IX-XIII, (IX-XIII), XIV-XV]
3)	[1-3, (1-3), 4-8, (1)]	[7, 9-15]
(Σίφνος)	[I-III, (I-III), IV-VIII, (I)]	[(9-15), IX-XV]
4)	[1-5, (1-5), 6-8,**7**]	[**7**, 9-15]
(Σίφνος)	[I-V, (I-V), VI-VIII,**4**]	[(9-15), IX-XV]
5)	[**1**, 1-5, (1-5), **1**, (1-5), 6-8]	[**2**, **7**, 9-15]
(Κῶς)	[**1**, I-V, (I-V), **1**, (I-V), VI-VIII]	[**2**, (9-15), IX-XV]
6)	[1-5, **10**, (1-5), 6-8]	[**3**, **7**, 9-11, (9-11), 12-15]
(Σίφνος)	[I-V, **10**, (I-V), VI-VIII]	[**3**, (9-15), IX-XI, (IX-XI), XII-XV]
7)	[1-5, **10**, (1-5), 6-8]	[**7**, 9-15]
(Σίφνος)	[I-V, **10**, (I-V), VI-VIII]	[(9-15), IX-XV]

	solo	coro
8)	[**2**, 1-4, (1-4), 5-8 : ‖]	[**2**, **7**, 9-15 (9-11, 9-11, 9-11, 12-15)]
(Κῶς)	[**2**, I-IV, (I-IV), V-VIII : ‖]	[**2**, (9-15), IX-XV ‖ (IX-X, IX-X, IX-X, XI-XV)]

	solo	coro
9)	[1-5, (1-4, 1-5), 6-8 : ‖]	[(1-8), 9-15 (9-12, 9-11,9-15)]
(Νίσυρος)	[I-V, (I-IV, I-V), VI-VIII : ‖]	[(I-VIII), IX-XV (9-15, IX-XV)]
	[1-4, **4**, (1-4), 5-8 : ‖]	[9-15 : ‖]
10) α)	[I-IV, **4**, (I-IV), V-VIII : ‖]	[7, IX-XV : ‖]
(Πάτμος)		
β)	[1-4, **4**, (1-4), 5-8 : ‖]	[9-15 : ‖
	[I-IV, **4**, (I-IV), V-VIII : ‖]	[(9-15), IX-XV : ‖]

---

1. Γιὰ νὰ ξεχωρίζουν οἱ στίχοι τοῦ διστίχου, ὁ μὲν πρῶτος σημειώνεται μὲ ἀραβικούς, ὁ δὲ δεύτερος μὲ λατινικοὺς ἀριθμούς. Μέσα σὲ ἀγκύλες [ ] εἶναι κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς μουσικῆς στροφῆς, ἐνῶ μέσα σὲ παρενθέσεις ( ) βρίσκονται οἱ ἐπαναλήψεις τοῦ κειμένου. Οἱ ἀριθμοὶ τέλος ποὺ εἶναι μὲ μαῦρα στοιχεῖα δείχνουν τὰ ἐξωτερικὰ τσακίσματα. Τὸ μέρος π. χ. [1-5, (1-5), 6-8, **7**], ποὺ εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ μελωδία 4, σημαίνει: α′) ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ Α′ μέρος τοῦ πρώτου στίχου τοῦ διστίχου· β′) ὅτι πρῶτα ἐκτελοῦνται οἱ συλλαβὲς 1-5, ἔπειτα ἐπαναλαμβάνονται οἱ ἴδιες συλλαβὲς (1-5) καὶ ἀκολουθοῦν οἱ συλλαβὲς 6-8· γ′) ὅτι στὸ τέλος προστίθεται ἕνα 7/σύλλαβο ἐξωτερικὸ τσάκισμα.

πού καλύπτει ένα ὁλόκληρο 15/σύλλαβο ἰαμβικὸ στίχο, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη Α′ καὶ Β′. Στὸ Α′ μέρος ἐπαναλαμβάνονται δυὸ φορὲς οἱ συλλαβὲς 1-8, δηλ. τὸ α′ ἡμίστιχο. Στὸ Β′ μέρος ἐπαναλαμβάνονται γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ οἱ συλλαβὲς 1-8 καὶ ἀκολουθοῦν οἱ συλλαβὲς 9-15, δηλ. τὸ β′ ἡμίστιχο:

A [= 1-8, (1-8)], + B [= (1-8), 9-15] =

A [=ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ, (ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ)] +

B [=(ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ), τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει].

Στὸ δεύτερο στίχο, πού καὶ αὐτὸς τραγουδιέται πάνω στὸ ἴδιο μοτίβο, παρατηροῦμε τὰ ἴδια ὅπως προηγουμένως, ἀλλὰ μὲ μιὰ διαφορά, ὅτι δηλ. στὴ θέση τῆς τρίτης ἐπαναλήψεως τῶν συλλαβῶν I - VIII βρίσκεται μιὰ ἀκόμη ἐπανάληψη τῶν συλλαβῶν 9-15 τοῦ πρώτου στίχου:

A [=I-VIII, (I-VIII)], +B [=(9-15), IX-XV]

A [=γιὰ θὰ πεθάνω γιὰ θὰ ζῶ, (γιὰ θὰ πεθάνω γιὰ θὰ ζῶ),]+

B [=(τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει), γιὰ θά 'μαι σ' ἄλλα μέρη]

Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐπανάληψη τῶν συλλαβῶν 9-15 στὸ δεύτερο στίχο γίνεται σκόπιμα. Θὰ μποροῦσε κάλλιστα, ἀντὶ τῶν συλλαβῶν 9-15, νὰ ἐπαναληφθοῦν οἱ I-VIII, ὅπως συμβαίνει στὴ μελωδία 9, ὅπου ὁ μὲν μονωδὸς ἐπαναλαμβάνει τὶς I-VIII, ἐνῶ ἡ χορωδία τὶς 9-15, ἢ ὅπως στὴ μελωδία 8, ὅπου ὁ μὲν μονωδὸς ἐπαναλαμβάνει τὶς 9-15, ἐνῶ ἡ χορωδία τὶς IX-XV.

Στὶς μελωδίες 3, 4, 5, 6, 7 καὶ 8 στὴ θέση τῆς τρίτης ἐπαναλήψεως τῶν συλλαβῶν 1-8 ὑπάρχει ἕνα 7/σύλλαβο ἐξωτερικὸ τσάκισμα. Τὸ ἴδιο ἢ ἄλλο 7/σύλλαβο τσάκισμα θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι καὶ στὸ δεύτερο στίχο στὴν ἴδια θέση ὅπως στὴ μελωδία 10. Καὶ ὅμως προτιμᾶται ἡ ἐπανάληψη τῶν συλλαβῶν 9-15.

Γεννᾶται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα, γιατί γίνεται αὐτὴ ἡ ἐπανάληψη τῶν συλλαβῶν 9-15 στὸ δεύτερο στίχο. Ἡ πιὸ πιθανὴ ἐξήγηση εἶναι ὅτι αὐτὸ συμβαίνει, γιὰ νὰ τονισθῇ ἡ ὁμοιοκαταληξία τῶν δύο στίχων τοῦ διστίχου, ἡ ὁποία ἔχει ἀτονήσει λόγω τῆς ἀποστάσεως πού δημιουργεῖται ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐπαναλήψεις.

Σκοπὸς 1: «Βλάχα» (Νάξος)

Τρόπ. do, τον. sol = sol

(ΚΕΕΛ, ἀριθμ. εἰσ. μουσ. 1683, ταιν. 290Α9, χειρ. 2342, σελ. 412, συλλ. Στέφανος Ἥμελλος, Φιλώτιον Νάξου 1960. Τραγουδεῖ ὁ Γεώργιος Κρασᾶς (ἐτῶν 40) καὶ παίζουν οἱ Γεώργιος Μουστάκης (35) τσαμπούνα καὶ Γεώργιος Κρασᾶς (40) τουμπάκι).

---

* Ἀπὸ λάθος τοῦ τραγουδιστῆ δὲν γίνεται ἡ ἐπανάληψη στὴν πρώτη στροφή.

Σκοπὸς 2: «Ἀπεραθίτικος» (Νάξος)

Τρόπ. re, τον. mi = mi

(ΚΕΕΛ, ἀριθμ. εἰσ. μουσ. 495, ταιν. 23Α7, χειρ. 2795, σελ. 20, συλλ. Δημ. Νοτόπουλος, Ἀπείρανθος Νάξου 1953· δὲν ἀναφέρονται ὀνόματα τραγουδιστῶν καὶ ὀργανοπαικτῶν).

Σκοπὸς 3 : «Τοῦ δρόμου ἢ τῆς καντάδας» (Σίφνος)

Τρόπ. sol χρωμ., τον. sol = sol

(ΚΕΕΛ, ἀριθμ. εἰσ. μουσ. 21482, ταιν. 1462B$_2$, χειρ. 4071, σελ. 19, συλλ. Γεώργ. Ἀμαργιανάκης, Βαθὺ Σίφνου 1976.

Τραγουδοῦν οἱ Νικ.Γ. Κουλούρης ἢ Φασόλης (63) καὶ Λεων. Κων. Κορακῆς (43). Παίζουν οἱ Ἰω. Δημ. Ξανθάκης ἢ Κουτσουνᾶς (45) βιολὶ καὶ Ἀπόστ. Νικηφ. Ἀβρανᾶς (57) λαοῦτο).

Σκοπὸς 4: «Σμυρνέικος» (Σίφνος)

Τρόπ. re, τον. do = re

(ΚΕΕΛ, ἀριθ. εἰσ. μουσ. 21480, ταιν. 1462Α4, χειρ. 4071, σελ. 18, συλλ. Γεώργ. Ἀμαργιανάκης, Βαθὺ Σίφνου 1976. Παίζουν καὶ τραγουδοῦν οἱ ἴδιοι ὅπως στὸ σκοπὸ 3. Καταγράφτηκε ἡ 2η στροφή, μὲ τραγουδιστὴ τὸ Ν. Κουλλούρη, ποὺ εἶναι εὐκρινέστερη).

Σκοπὸς 5: «Τραγουδιστὸς τοῦ γάμου» (Κῶς)

Allegro Moderato

Solo

Τρόπος τοὺ sol (ré—sol)

Lyra

Ἄ— Τὸν μπρο στι - νό μας ——— , Τὸν μπρο-στι -

Ἄ - φοῦ κρα-τᾶ μέσ' ——— , Ἄ - - φοῦ κρα -

- νό μας ——— . Ἄ—, Τὸν μπρο-στι - νό μας ——— μπρέ - - πει

- τᾶ μέσ' ——— . Ἄ—, Ἄ - φοῦ κρα - τᾶ μέσ' ——— στὸ χο - -

Coro

του ——— , Τὸν μπρο-στι - νό μας ———, Τὸν μπρο-στι -

ρό ——— , Ἄ -φοῦ κρα - τᾶ μέσ' ———, Ἄ - - - φοῦ κρα -

-νό μας ———, Ἄ— Τὸν μπρο-στι - νό μας ——— μπρέ - πει

-τᾶ μέσ' ———, Ἄ— Ἄ-φοῦ κρα - τᾶ μέσ' ——— στὸ χο -

(Samuel Baud-Bovy, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, Τόμ. Β', 'Αθῆναι 1938, σελ. 141 - 142. Παίζουν καὶ τραγουδοῦν οἱ Πέτρος Θ. Χατζηπέτρου καὶ Μιχαὴλ Θεοφ. Μαστρομιχάλης).

Σκοπὸς 6 : «Θεραπιανὸς» (Σίφνος)

Τρόπ. re, τον. re = re

(ΚΕΕΛ, ἀριθ. εἰσ. μουσ. 21462, ταιν. 1460Α1, χειρ. 4071, σελ. 3, συλλ. Γεώργ. 'Αμαργιανάκης, Βαθὺ Σίφνου 1976. Παίζουν καὶ τραγουδοῦν οἱ ἴδιοι ὅπως στὸ σκοπὸ 3).

Σκοπὸς 7 : «Παριανέικος» (Σίφνος)

Τρόπ. do , τον. do = do

(ΚΕΕΛ, ἀριθ. εἰσ. μουσ. 21465, ταιν. 1460Β1, χειρ. 4071, σελ. 6, συλλ. Γεώργ. Ἀμαργιανάκης, Βαθὺ Σίφνου 1976. Παίζουν καὶ τραγουδοῦν οἱ ἴδιοι ὅπως στὸ σκοπὸ 3).

Σκοπὸς 8: «Τραγουδιστὸς τοῦ γάμου» (Κῶς)

Allegretto moderato

Τρόπος τοῦ mi (si=mi)

Solo

Cant

Lyra

Coro

Solo

1

Νύ - φη καμ - πά., Νύ-φη καμ-πά-να φραγ-κι -

Ἄϊ - ντε _____ Ποὺ σὲ ση - μαί., Ποὺ σὲ ση-μαί-νου στὴ Φραγ -

-κιά, Νύ - φη καμ - πά., Νύ-φη καμ - πά - να φραγ-κι - κιά, Ἄϊ -

-κιά, Ποὺ σὲ ση - μαί., Ποὺ σὲ ση - μαί νου στὴ Φραγ - κιά, Ἄϊ -

3

4

-ντε _____ Βο - - - ή - θα Πα-να - γιά μου , Ρο -

ντε _____ , ρο - - - λό - ϊ τοῦ Δε - σπό-τη , κιὰ -

5

Coro 1

-λό - ϊ τοῦ Δε - σπό-τη. Ρο - - - λο - - - ϊ, ρο - - - λό - ϊ _____, ρο -

-κού-ε - σαι στὴν Πό-λη, κιὰ - - - κού ....., κιὰ - κού ....., κιὰ -

(Samuel Baud-Bovy, ὅ.π., σελ. 143-144. Παίζουν καὶ τραγουδοῦν οἱ Πέτρος Θ. Χατζηπέτρου καὶ Μιχαὴλ Θεοφ. Μαστρομιχάλης).

Σκοπὸς 9: «Τὸ ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ» (Νίσυρος)

Andantino — Τρόπος τοῦ do

ἀ . . . . . , νε - ρὸν ἀ - - πὸ . . ο τὴν Πά - - - - - ρο. Γιὰ

ρο _____ , καὶ τὸν πρω - το . . ο κουμ - πά - - - - - - - - ρο.

Παρ. 1.

(Samuel Baud-Bovy, ὅ.π., σελ. 159 - 160).

Σκοπὸς 10: «Σι(γ)ανὸς» (Πάτμος)

Ben misurato

Τρόπος τοῦ do

Solo

Ὦ σι - α - νέ, ἀ - μὰν — ἀ - - μάν, Ὦ σι - α - νέ μου πο - τα -

Violi

Coro

- μέ, Ὦ σι - α - - νέ, ἀ - μὰν — ἀ - - μάν, Ὦ σι - α - - νέ μου πο - τα -

Poco più mosso

Solo *f*

Coro

- μέ —, καὶ τα - πει-νή μου βρύ - ση, καὶ _____ τα - πει-νή μου

- πού - ρη κιὰ - σπρο - γέ - νη, καμ - - - - πού - ρη κιὰ - σπρο -

Tempo I°

Solo

βρύ-ση _____, Κα - τέ - βα - - σε, ἀ - μὰν ἀ - - μάν, Κα - τέ - βα -

- γέ - νη _____, Κα - τέ - βα δῶ.., Βο ή - θα Πα-να - γιά, Κα - τέ - βα

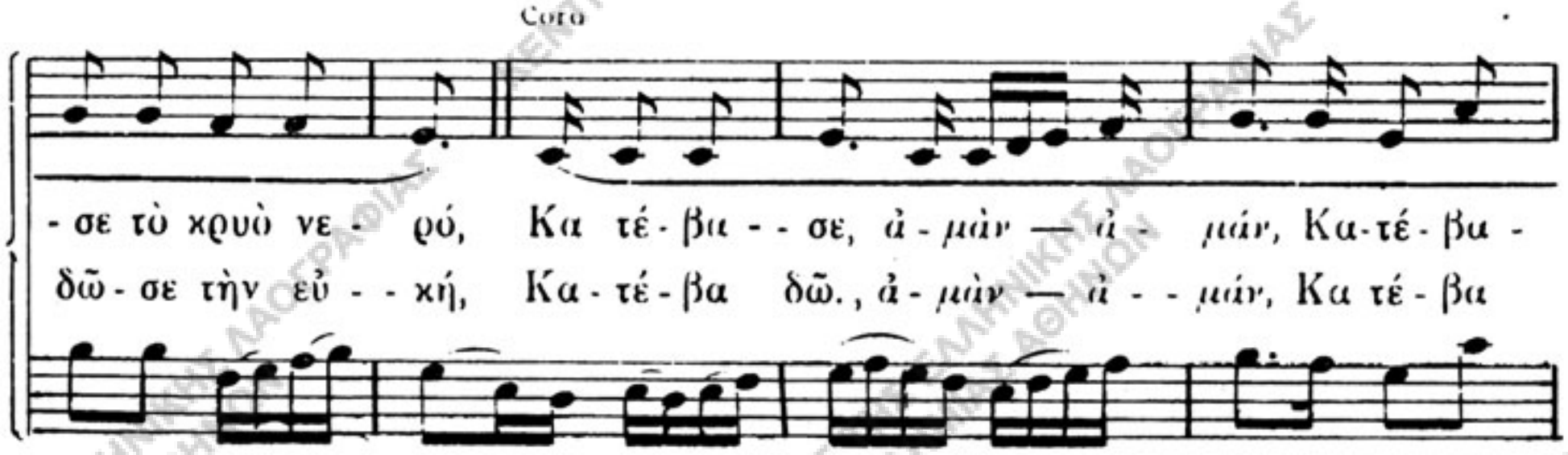

(Samuel Baud-Bovy, ὅ. π., σελ. 11-13).

RÉSUMÉ

Une particularité dans certaines chansons de Cyclades et de Dodécanèse

par Georges S. Amargianakis

Dans certaines chansons distiques des îles (Sifnos, Naxos, Patmos, Kos et Nissyros) sur des vers iambiques à quinze pieds, la strophe musicale,qui correspond à un vers tantôt sans et tantôt avec variations, se répète deux fois pour couvrir le distique entier.

Une particularité se présente au deuxième vers de ces chansons d'après laquelle avant son seconde hémistique se répète le premier hémistique du premier vers à savoir (α+α+β)+(γ+β+δ)

Ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ, ἂς τραγουδήσω κι ἂς χαρῶ, τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει γιὰ θὰ πεθάνω, γιὰ θὰ ζῶ, τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει, γιὰ θά 'μαι σ' ἄλλα μέρη.

L'auteur évoque cette particularité et il exprime l'opinion que cela se fait pour que la rime entre les deux vers affaiblir à cause de leur éloignement dûe aux répétitions successives, soit souligné.

ΣΠΥΡ. Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ

Ο ΠΕΝΤΑΣΗΜΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Μεταξὺ τῶν ἑτερογενῶν ρυθμῶν[1] οἱ ὁποῖοι ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι καὶ ὁ πεντάσημος. Ὁ πεντάσημος ἐν σχέσει μὲ τοὺς ἄλλους ἑτερογενεῖς καὶ ὁμογενεῖς ρυθμοὺς ἀπαντᾷ εἰς πολὺ μικρὸν ποσοστὸν τραγουδιῶν τόσον εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν νησιωτικὴν Ἑλλάδα. Εἰς πολλὰς περιοχὰς ὁ ρυθμὸς αὐτὸς εἶναι ἄγνωστος[2].

Τὰ τραγούδια μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦτον ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου δὲν καλύπτουν παρὰ ἐλαχίστας ἀπὸ τὰς κατηγορίας τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐρωτικά· ὀλίγα εἶναι κάλαντα, ταχταρίσματα καὶ ἐπύλλια. Ἀπαντοῦν ὅμως καὶ ὀργανικαὶ μελῳδίαι εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦτον, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν διαφόρους χορούς[3].

---

1. Ρυθμός, κατὰ τὸν Ἀριστόξενον, εἶναι τὸ ὅλον τῆς μουσικῆς δημιουργίας καὶ μέρη αὐτοῦ οἱ μετρικοὶ πόδες ἢ τὰ μουσικὰ μέτρα (βλ. Δημ. Σεμιτέλου, Ἑλληνικὴ Μετρική, Ἀθήνησι 1894, σ. 24, 96 καὶ Χρυσάνθου, Θεωρητικὸν μέγα τῆς μουσικῆς, ἐν Τεργέστῃ 1832, σ. 69). Ὡς ἐκ τούτου θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερος ὁ τίτλος: Τὸ μέτρον τῶν πέντε χρόνων. Κατὰ τὸν Ἀριστείδην Κοϊντιλιανόν, ρυθμὸς εἶναι μόνον τὸ μέτρον ἢ ὁ πούς: «Ποὺς μὲν οὖν ἐστι μέρος τοῦ παντὸς ρυθμοῦ, δι' οὗ τὸν ὅλον [ρυθμὸν] καταλαμβάνομεν» (βλ. Ἀριστ. Κοϊντιλιανοῦ, βιβλίον Α' περὶ μουσικῆς, κεφ. XIV, σ. 22, ἔκδ. Albertus Jahnius, Berolini 1882. Μεταγενέστεροι τούτων χρησιμοποιοῦν ὡς συνώνυμα τὸν πόδα καὶ ρυθμόν, π. χ. Διονύσιος Ἁλικαρνασσεὺς εἰς τὸ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, κεφ. 17, λέγει: «τὸ δ' αὐτὸ καλῶ πόδα καὶ ρυθμόν».

2. Ὁ πεντάσημος ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς τῆς ΝΑ Εὐρώπης, μάλιστα δὲ μὲ τὰς ἰδίας ρυθμικὰς μορφὰς καὶ σχήματα. Τοῦτο δεικνύει τὴν κοινὴν προέλευσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ρυθμικῶν μορφῶν, ὅπως τοῦτο ἔχει παρατηρηθῇ καὶ εἰς ἄλλους ρυθμούς.

3. Ὅπως εἶναι ὁ χορὸς τοῦ δρεπανιοῦ ἢ τοῦ μαχαιριοῦ (τὸ δεύτερον μέρος αὐτοῦ) εἰς Κύπρον, ὁ Βουρμπιανίτικος καὶ ὁ Ζαγορίσιος εἰς Ἤπειρον, ὁ Τσακώνικος εἰς Πελοπόννησον, ἡ Λεμόνα, Πιπιλομάταινα, τὸ Τὶκ εἰς Πόντον, ὁ Τραπανιστός, Παϊντούσκα εἰς Μακεδονίαν, ἡ Παπαδιὰ εἰς Ἤπειρον καὶ Ἀκαρνανίαν κλπ.

Ἡ ὀνομασία τοῦ ρυθμοῦ τούτου, ὅπως εἶναι φανερόν, προῆλθεν ἀπὸ τὰς λέξεις πέντε καὶ σημεῖον. Σημεῖον δὲ ἦ πρῶτον χρόνον ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μουσικοὶ καὶ μετρικοὶ τὴν ἐλαχίστην ἀπὸ ἀπόψεως χρονικῆς διαρκείας μονάδα, ἡ ὁποία ἀντιστοιχοῦσε πρὸς τὸν χρόνον τῆς βραχείας συλλαβῆς. Τὰ πολλαπλάσια αὐτῆς ἐσχημάτιζον τὰ διάφορα συστήματα (μέτρα) ὡς καὶ τὰ διάφορα ρυθμικὰ γένη[1].

Ἐκ τῶν ὅσων μέχρι σήμερον γνωρίζομεν ἀπὸ διαφόρους μελέτας, καταφαίνεται ὅτι ὁ ρυθμὸς οὗτος προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ παιωνικοῦ ἡμιολίου μουσικοῦ καὶ ρυθμικοῦ γένους, ἐκ τοῦ ὁποίου διασώζονται τὰ περισσότερα ρυθμικὰ σχήματα εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια ἄλλοτε αὐτούσια καὶ ἄλλοτε μὲ μερικὰς παραλλαγάς[2]. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δημιουργεῖ τὸ ἐρώτημα, πῶς διεσώθησαν αἱ ἀρχαῖσι

---

1. Ὁ Ἀριστόξενος εἰς τὸ περὶ ρυθμικῶν στοιχείων (Β 280) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «καλείσθω δὲ πρῶτος χρόνος ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ρυθμιζομένων δυνατὸς ὢν διαιρεθῆναι, δίσημος δὲ ὁ δὶς τούτῳ καταμετρούμενος, τρίσημος δὲ ὁ τρὶς . . .». Ὁ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς εἰς τὸ Α′ βιβλίον περὶ μουσικῆς (XIV, σελ. 21-22) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Πρῶτος μὲν οὖν ἐστι χρόνος ἄτομος καὶ ἐλάχιστος, ὃς καὶ σημεῖον καλεῖται· ἐλάχιστον δὲ καλῶ τὸν ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὅς ἐστι πρῶτος καταληπτὸς αἰσθήσει· σημεῖον δὲ καλεῖται διὰ τὸ ἀμερὴς εἶναι... θεωρεῖται γὰρ ἐν μὲν λέξει περὶ συλλαβήν, ἐν δὲ μέλει περὶ φθόγγον ἢ περὶ ἓν διάστημα, ἐν δὲ κινήσει σώματος περὶ ἓν σχῆμα· λέγεται δὲ οὗτος πρῶτος ὡς πρὸς τὴν ἑκάστου κίνησιν τῶν μελωδούντων καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν φθόγγων σύγκρισιν».

2. Ὁ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς εἰς τὸ Α′ βιβλίον του περὶ μουσικῆς σ. 23 (J a h n i u s) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ρυθμικοῦ τούτου γένους: «Γένη τοίνυν ἐστὶ ρυθμικὰ τρία, τὸ ἴσον, τὸ ἡμιόλιον καὶ τὸ διπλάσιον (προστιθέασι δέ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον), ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν χρόνων συνιστάμενα... τὸ μὲν οὖν ἴσον ἄρχεται μὲν ἀπὸ δισήμου, πληροῦται δὲ ἕως ἑκκαιδεκασήμου... τὸ δὲ διπλάσιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμου, περαιοῦται δὲ ἕως ὀκτωκαιδεκασήμου... τὸ δὲ ἡμιόλιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμου, πληροῦται δὲ ἕως πεντεκαιεικοσασήμου».

Εἰς τὰ Πτολεμαίου Μουσικά, παρ. 13-14, ἔκδ. Carolus Janus, Lipsiae 1895, σ. 414, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Λόγοι δέ εἰσι ρυθμικοί, καθ' οὓς συνίστανται οἱ ρυθμοὶ οἱ δυνάμενοι συνεχῆ ρυθμοποιίαν ἐπιδέξασθαι τρεῖς: ἴσος, διπλασίως, ἡμιόλιος. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ἴσῳ τὸ δακτυλικὸν γίνεται γένος, ἐν δὲ τῷ διπλασίῳ τὸ ἰαμβικόν, ἐν δὲ τῷ ἡμιολίῳ τὸ παιωνικόν... τὸ δὲ παιωνικὸν ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμου ἀγωγῆς, αὔξεται δὲ μέχρι πεντεκαιεικοσασήμου, ὥστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ ἐλαχίστου πενταπλάσιον».

Βακχεῖος Γέρων εἰς τὸ σύγγραμμά του «Εἰσαγωγὴ τέχνης μουσικῆς» σ. 315 (ἔκδ. J a n u s), ἀναφέρει τὸν ρυθμὸν τοῦτον ὡς ἕβδομον κατὰ σειράν: «...Ἕβδομος παιάν, σύνθετος ἐκ χορείου καὶ ἡγεμόνος, οἷον εὐπλόκαμε». Ἡ καταμέτρησις τοῦ ρυθμοῦ τούτου ἐγίνετο διὰ δύο κινήσεων, μιᾶς τρισήμου θέσεως καὶ μιᾶς δισήμου ἄρσεως. Ἔχουν δὲ οἱ χρόνοι μεταξύ των τὸν λόγον τοῦ ἡμιολίου. Ἤτοι: 3: 2 ἢ 2: 3, ἢ I1/2:I ἢ I:I1/2.

Εἰς τὸ παιωνικὸν γένος φέρεται μεταγεγραμμένος ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς γραφῆς τοῦ ἀλφαβήτου ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ ὁποῖος εὑρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Γαλλικῆς ἀρχαιο-

αὗται ρυθμικαὶ μορφαὶ εἰς τὴν νεωτέραν λαϊκὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν μετὰ πάροδον τόσων αἰώνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐπῆλθε μετάπτωσις ἀπὸ τῆς ἀρχαίας προσωδιακῆς ἀπαγγελίας εἰς τὴν νεωτέραν τονικὴν ρυθμοποιίαν, εἰς τὴν ὁποίαν βασίζονται αἱ τόσον ποικίλαι στιχουργικαὶ μορφαὶ τῶν νεωτέρων ποιητικῶν κειμένων. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι θέμα εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς καὶ μουσικολογικῆς ἐρεύνης.

Τὰ βασικὰ μετρικὰ σχήματα τοῦ ρυθμοῦ τούτου, ὅπως ἀναφέρονται εἰς τὰ περὶ Μουσικῆς συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μετρικῶν καὶ ρυθμικῶν[1] καὶ ὅπως ἀπαντοῦν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, εἶναι τὰ ἑξῆς ὀκτώ:

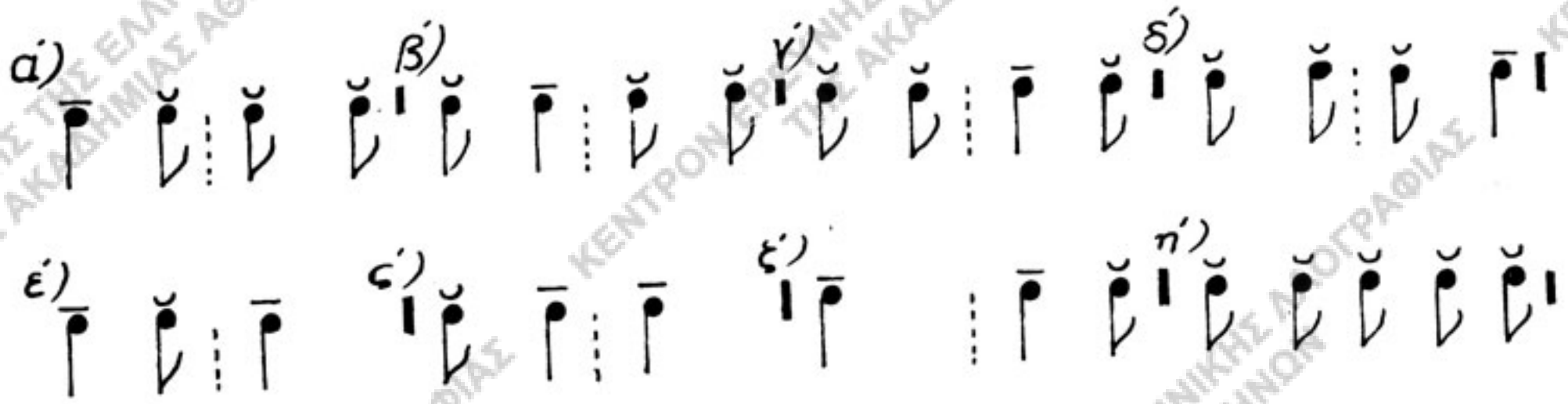

λογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Extrait du Bulletin de Correspondance Hellenique τὸ 1894, σελ. 20.

1. Βλ. Ἀνδρέου Σκιᾶ, Στοιχειώδης μετρικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἐν Ἀθήναις 1931, σ. 181 «Μέτρα τοῦ ἡμιολίου γένους» καὶ σ. 264 περὶ τῶν ὀκτὼ παιωνικῶν ποδικῶν σχημάτων. Τὰ χρονικὰ σημεῖα -υ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μετρικῆς καὶ μουσικῆς, τὸ πρῶτον διαρκείας ἑνὸς πρώτου χρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιστοιχοῦσε μία μόνον βραχεῖα συλλαβή, τὸ δεύτερον διπλασίας διαρκείας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχοῦσε μία μακρὰ συλλαβή, ἐτοποθέτησα ὑπεράνω τῶν φθογγοσήμων διὰ τὴν ἀντίστοιχον καὶ ἴσην χρονικὴν διάρκειαν πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμοῦ καὶ ὄχι διὰ τὴν χρονικὴν σχέσιν πρὸς τὰς συλλαβὰς τοῦ κειμένου, μακρὰς ἢ βραχείας, τοῦ ἀρχαίου προσωδιακοῦ μετρικοῦ συστήματος.

Ἀναλόγως τῆς θέσεως τῶν μακρῶν χρόνων καὶ τῶν βραχέων ἕκαστον σχῆμα ἔχει καὶ ἴδιον ὄνομα. Τοῦ πρώτου σχήματος, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μακρῶν χρόνων καὶ τοὺς ἄλλους τρεῖς χρόνους βραχεῖς, ὁ ρυθμὸς ὀνομάζεται παίων πρῶτος. Τοῦ δευτέρου σχήματος παίων δεύτερος. Τοῦ τρίτου σχήματος, τοῦ ὁποίου προηγοῦνται οἱ δύο βραχεῖς χρόνοι, παίων τρίτος καὶ τοῦ τετάρτου σχήματος, τοῦ ὁποίου ὁ μικρὸς χρόνος εὑρίσκεται εἰς τὸ τέλος τοῦ μέτρου, παίων τέταρτος. Τοῦ πέμπτου σχήματος, τὸ ὁποῖον ἔχει τοὺς δύο μακροὺς χρόνους εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος καὶ τὸν βραχὺν εἰς τὸ μέσον, ὀνομάζεται κρητικὸς[1] ἢ ἀμφίμακρος καὶ παίων διάγυιος[2]. Τοῦ ἕκτου σχήματος, τοῦ ὁποίου προηγεῖται ὁ βραχὺς χρόνος καὶ ἀκολουθοῦν οἱ δύο μακροὶ χρόνοι, ὀνομάζεται βακχεῖος. Τοῦ ἑβδόμου σχήματος, τοῦ ὁποίου ὁ βραχὺς χρόνος εὑρίσκεται εἰς τὸ τέλος, παλιμβάκχειος, καὶ τοῦ ὀγδόου σχήματος, τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ χρόνοι εἶναι ἀναλελυμένοι, ὀνομάζεται πεντάβραχυς.

Εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια δὲν ἀπαντοῦν ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ρυθμικαὶ μορφαί. Αἱ πλέον συνήθεις εἶναι αἱ τοῦ πρώτου, τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τετάρτου παίωνος. Αἱ ὑπόλοιποι σπανίως ἀπαντοῦν ἢ ἀπαντοῦν μεμονωμένως εἰς μερικὰ ἄσματα. Παρατίθεται κατωτέρω ἐλάχιστα παραδείγματα, τὰ ὁποῖα δίδουν ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ τρόπου τῆς προσαρμογῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα σχήματα τοῦ ρυθμοῦ τούτου τῶν διαφόρων μετρικῶν μορφῶν. Τὰ τέσσαρα ἀμέσως κατωτέρω παραδείγματα ἀναφέρονται εἰς τὸν τρόπον προσαρμογῆς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμοῦ τούτου καὶ τοὺς φθόγγους τῆς μελῳδίας 15συλλάβων στίχων ἰαμβικῆς μορφῆς καταληκτικῶν καὶ μὲ τονισμὸν εἰς τὰς συλλαβὰς 4, 8 καὶ 14.

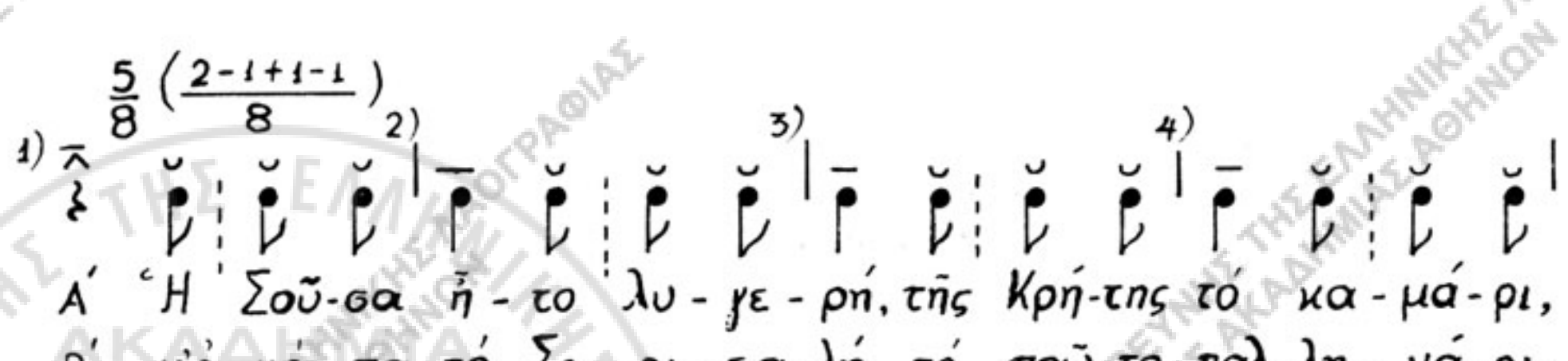

(Βλ. Sam. Baud - Bovy, Τραγούδια Δωδεκανήσων, Τόμ. Α΄, Ἀθῆναι 1935, Ρόδος).

---

1. Κρητικὸς ὠνομάσθη, διότι τὴν Κρήτην ἐθεώρουν ὡς πηγὴν τῶν ὑπορχημάτων, δηλαδὴ τῶν χορευτικῶν ᾀσμάτων, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος Παιᾶνος.

2. «Διάγυιος μὲν οὖν εἴρηται οἷον δίγυιος (δύο γὰρ χρῆται σημείοις)» (βλ. Κοϊντιλιανοῦ, κεφ. XVI, σ. 26).

(Βλ. ΚΛ, ἀρ. μουσ. 2212, Κάλυμνος Δωδεκανήσου)[1].

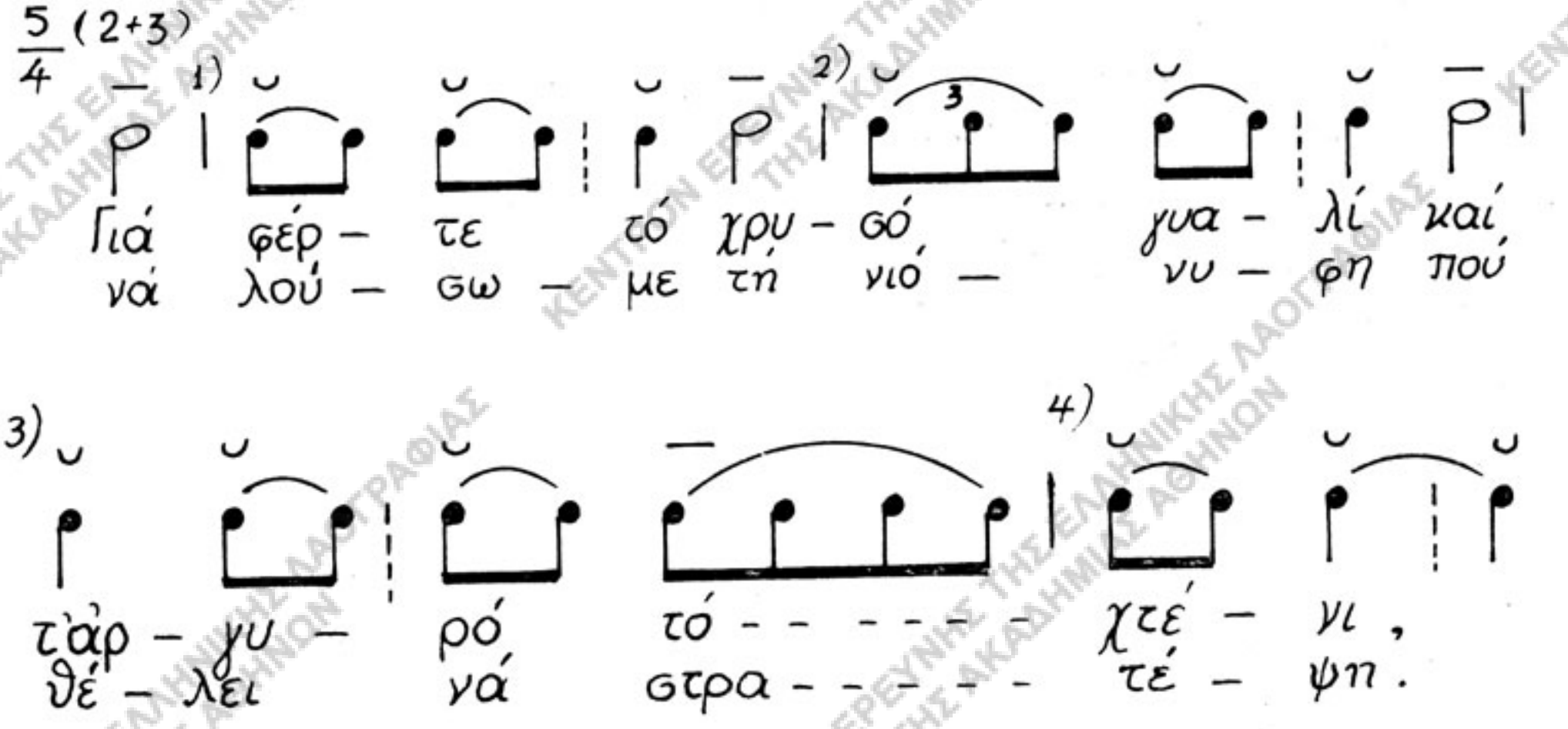

(Βλ. Γ. Σπυριδάκη - Σπ. Δ. Περιστέρη, Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Τόμ. Γ' (Μουσικὴ Ἐκλογή), ἐν Ἀθήναις 1968, σ. 284, Πελοπόννησος).

(Βλ. ΚΛ, ἀρ. εἰσαγ. μουσ. 6993, Σύμη Δωδεκανήσου).

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: Τὸ τραγούδι εἶναι προσηρμοσμένον εἰς τὸ ρυθμικὸν σχῆμα τοῦ πρώτου παίωνος — υ:υυ. Τὸ ᾄσμα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μελωδικὰς φράσεις (δύο μέρη) Αα + Ββ. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τέσσαρα

1. Πολλῶν τραγουδιῶν προερχομένων ἐκ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος αἱ μελῳδίαι ἔχουν καταγραφῆ καὶ συμπεριληφθῆ εἰς τὸν ὑπὸ ἔκδοσιν τόμον τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

μέτρα μὲ σύνολον εἴκοσι χρόνων καὶ οἱ δύο πρῶτοι χρόνοι τοῦ πρώτου μέτρου ἀντικαθίστανται διὰ παύσεως μακρᾶς. Τοὺς εἴκοσι χρόνους τοῦ ρυθμοῦ καλύπτουν δεκαπέντε φθόγγοι τῆς μελῳδίας, ὀλιγώτεροι δηλαδὴ κατὰ πέντε μονάδας. Τοῦτο γίνεται, διότι οἱ φθόγγοι προσαρμόζονται εἰς τὸ σχῆμα τοῦ ρυθμοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει συνεπτυγμένους τοὺς δύο πρώτους χρόνους ἑκάστου μέτρου. Ἡ μουσικὴ στροφὴ τοῦ ἄσματος καλύπτει δύο 15συλλάβους στίχους, ἡ δὲ ἀναλογία τῆς προσαρμογῆς τῶν συλλαβῶν εἰς τὰ τέσσαρα μέτρα ἑκάστου μέρους τῆς μελωδίας εἶναι ἡ ἑξῆς: 3+4+4+4 = 15. Ἡ ἀναλογία αὐτὴ ἰσχύει μόνον διὰ τοὺς 15συλλάβους στίχους. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελῳδίας ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια μέτρα, ἡ δὲ προσαρμογὴ τῶν συλλαβῶν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοὺς φθόγγους τῆς μελῳδίας γίνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὕτω ὁ ὅλος ρυθμὸς τοῦ ἄσματος περιλαμβάνει ὀκτὼ μέτρα 4+4 = 8, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μετρικὴν καὶ ρυθμικὴν ὁ ὅλος οὗτος ρυθμὸς ἠμποροῦσε νὰ καλύπτῃ μέχρι καὶ τὸ πενταπλάσιον τοῦ ἐλαχίστου μέτρου, ἤτοι πέντε μέτρα (βλ. σημείωσιν περὶ τοῦ ἡμιολίου ρυθμικοῦ γένους). Τὸ ρυθμικὸν τοῦτο σύστημα τοῦ τετραμέτρου ἢ ὀκταμέτρου ἀποτελεῖ βασικὸν καὶ γενικὸν κανόνα τῆς ρυθμικῆς δομῆς τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς περιοδικὸν ρυθμὸν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ρυθμοὺς ἐκτὸς τοῦ πεντασήμου, ὡς ὁ ἑπτάσημος, ὁ ἑξάσημος, ὁ τετράσημος κλπ.[1] Τὸ δεύτερον παράδειγμα δίδει εἰκόνα προσαρμογῆς ἄσματος εἰς τὸ ρυθμικὸν σχῆμα τοῦ δευτέρου παίωνος. Ἡ προσαρμογὴ τούτου γίνετσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ συλλαβὴ τῆς ἀνακρούσεως τοῦ ἑνὸς χρόνου πρέπει νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου μέτρου πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Οὕτω ἀλλάζει ἡ ἀναλογία τῆς προσαρμογῆς τῶν συλλαβῶν εἰς τὰ τέσσαρα μέτρα τοῦ ἄσματος καὶ εἶναι ἀντίθετος τοῦ προηγουμένου παραδείγματος. Ἤτοι 4+4+4+3 = 15. Εἰς τὸ τρίτον παράδειγμα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ᾄσμα εἶναι προσηρμοσμένον εἰς τὸ ρυθμικὸν σχῆμα τοῦ τετάρτου παίωνος. Εἰς τὰ δύο μέρη τούτου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα πεντάσημα μέτρα (Α = 2+Β = 2 = 4), εἶναι τοποθετημέναι αἱ δεκαπέντε συλλαβαὶ τοῦ στίχου μὲ τὴν συνήθη ἀναλογίαν συλλαβῶν εἰς τὰ μέτρα. Ἤτοι 4+4+4+3 = 15. Παρατηροῦμεν ἐπίσης ὅτι ἡ μελωδία ἔχει προεκτάσεις, δηλαδὴ ἀναλύει τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμοῦ εἰς μικροτέρας ἀξίας, εἰς τοὺς ὁποίους προσαρμόζει ἀναλόγους φθόγγους ἐπὶ τῆς ἰδίας συλλαβῆς ἐκτελουμένους καὶ τοῦτο πρὸς μεγαλυτέραν μελῳδικὴν ποι-

---

1. Βλ. Σπ. Δ. Περιστέρη, Ὁ ἑξάσημος ρυθμὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Ἐπετηρὶς Κέντρου Ἐρεύνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, τόμ. 15 καὶ 16 (1962-63), σ. 202-229. Τοῦ ἰδίου, Ὁ ἑπτάσημος ρυθμὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Ἐπετηρὶς Κέντρου Ἐρεύνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, τόμ. 23 (1973-74), σ. 17-49.

κιλίαν. Δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον πολλάκις ὁ ἀριθμὸς τῶν φθόγγων εἶναι πολὺ μεγαλύτερος τῶν χρόνων τοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸ τέταρτον παράδειγμα παρατηροῦμεν ἐπὶ πλέον τῶν ὅσων ἀνεφέραμεν εἰς τὰ τρία προηγούμενα παραδείγματα, ὅτι ἐναλλάσσον.σι εἰς τὰ τρία πρῶτα μέτρα αἱ δύο ρυθμικαὶ μορφαὶ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ πρώτου παίωνος. Τὰ παραδείγματα ποὺ ἀκολουθοῦν δεικνύουν τὴν προσαρμογὴν τῶν συλλαβῶν 8συλλάβων στίχων τροχαϊκῆς καὶ ἰαμβικῆς μορφῆς ἀκαταλήκτων $\frac{5}{8} = (3+2)$, καὶ μὲ διάφορον τονισμὸν τῶν συλλαβῶν ἑκάστου στίχου.

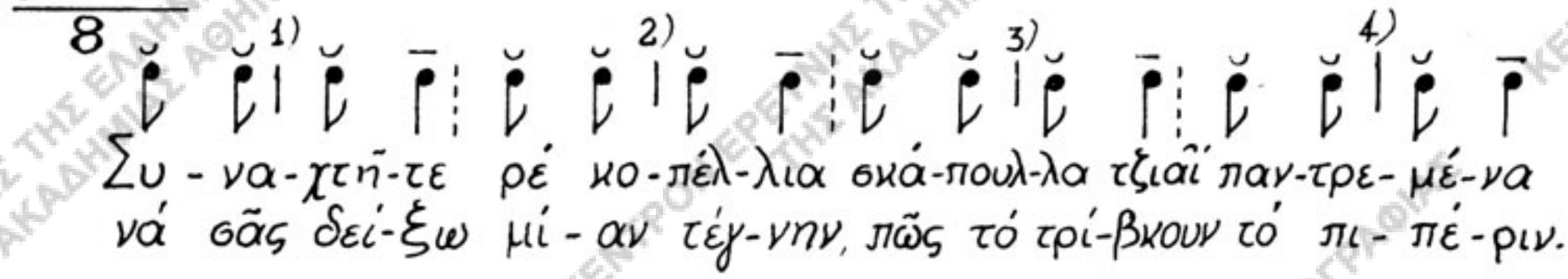

(Βλ. Θ. Καλλινίκου, Κυπριακὴ λαϊκὴ μοῦσα, Κύπρος 1951, σ. 147).

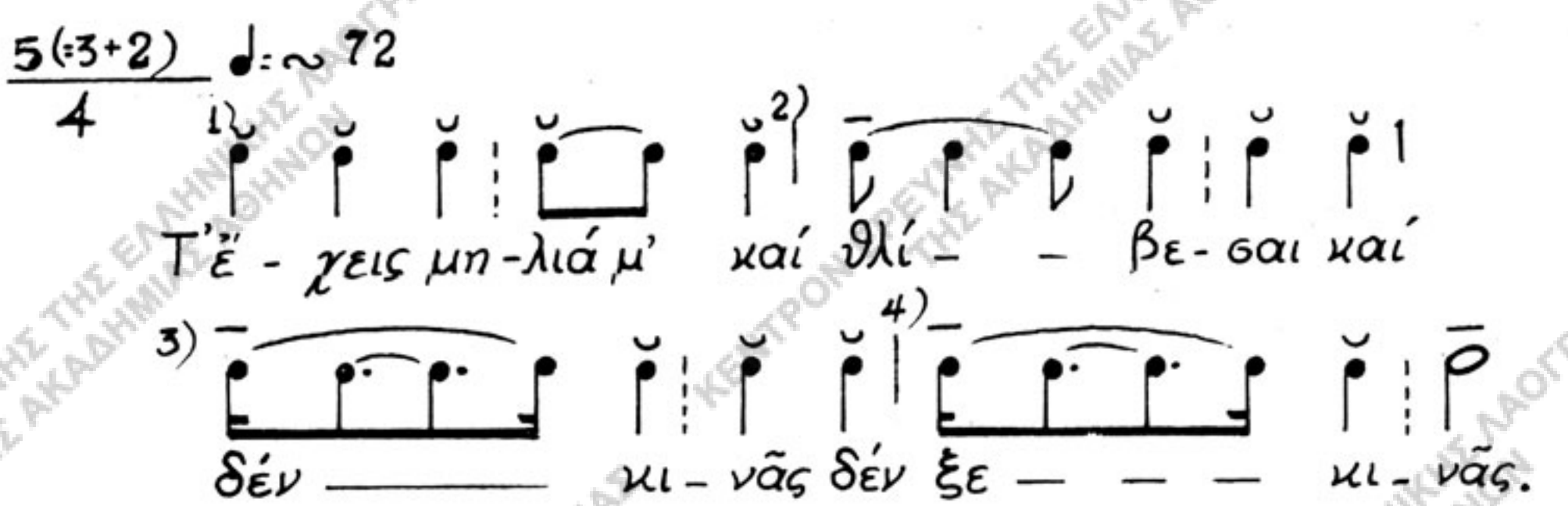

(Βλ. Γ. Σπυριδάκη - Σπ. Δ. Περιστέρη, ἔνθ' ἀν., σ. 294, Ἤπειρος, Βασιλικὸν Πωγωνίου).

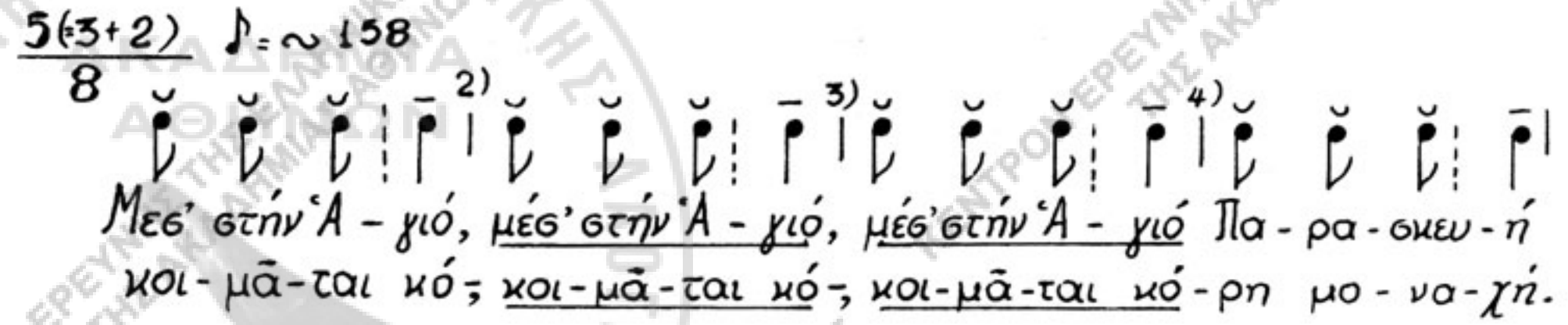

(Βλ. ἔνθ' ἀν., σ. 250, Δρόπολις Βορείου Ἠπείρου).

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἆσμα εἶναι προσηρμοσμένον εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦ δευτέρου παίωνος μὲ προανάκρουσιν δύο χρόνων, συνεπῶς καὶ

δύο συλλαβῶν: υυ|υ— : υυ[1], παρουσιάζει δὲ τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸν εἰς τὴν ὅλην σύνθεσίν του. Ὁλόκληρος ἡ μελῳδία του ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ ὀκτὼ φθόγγους, οἱ ὁποῖοι εἶναι προσηρμοσμένοι εἰς τοὺς δέκα χρόνους τοῦ ρυθμικοῦ σχήματος. Καλύπτει δὲ τὰς ὀκτὼ συλλαβὰς τοῦ ἑνὸς στίχου τροχαϊκῆς μορφῆς καταληκτικοῦ, μὲ τονισμὸν εἰς τὴν τετάρτην καὶ ἑβδόμην συλλαβήν. Ἡ φράσις αὕτη ἐπαναλαμβάνεται τέσσαρας φοράς, διὰ νὰ καλύψῃ τοὺς τέσσαρας 8συλλάβους στίχους τῆς στροφικῆς συνθέσεως τοῦ ἄσματος.

Τὸ ᾆσμα εἰς τὸ δεύτερον παράδειγμα κατὰ βάσιν φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν πρῶτον παίωνα ρυθμόν, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι οἱ πέντε χρόνοι τοῦ πρώτου μέτρου εἶναι ἀναλελυμένοι καὶ σχηματίζουν τὸ μέτρον τοῦ πενταβράχυος παίωνος, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἁπαντᾷ ὡς ὁλοκληρωμένος ρυθμός, ἀλλὰ μόνον σποραδικῶς ὡς εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ἡ ὅλη μουσική του στροφὴ ἀποτελεῖται ὡς συνήθως ἀπὸ δύο μελῳδικὰς φράσεις (δύο μέρη) A+B πού περιλαμβάνουν τέσσαρα μέτρα (A = 2 + B = 2 = 4) καὶ καλύπτουν δύο 8συλλάβους στίχους ἰαμβικῆς μορφῆς ἀκαταλήκτους μὲ διάφορον τρόπον προσαρμογῆς τῶν συλλαβῶν. Παρατηροῦμεν μίαν διαφορὰν προσαρμογῆς τῶν συλλαβῶν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοὺς φθόγγους τῆς μελῳδίας. Ἀντὶ τῆς προσαρμογῆς τεσσάρων συλλαβῶν εἰς ἕκαστον μέτρον, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰ ἄλλα ρυθμικὰ σχήματα τοῦ ρυθμοῦ τούτου, εἰς τὸ ᾆσμα τοῦτο παρατηρεῖται μία δυσαναλογία προσαρμογῆς ἤτοι: συλλαβαὶ πέντε εἰς τὸ πρῶτον μέτρον, τέσσαρες εἰς τὸ δεύτερον, τέσσαρες εἰς τὸ τρίτον καὶ τρεῖς εἰς τὸ τέταρτον (5+4+4+3 = 16).

Αἱ ἐναλλαγαὶ αὗται προέρχονται λόγῳ τῆς ἰδιοτυπίας τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελῳδίας.

Εἰς τὸ τρίτον παράδειγμα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ρυθμικὸν σχῆμα τούτου δὲν ὁμοιάζει μὲ τὰ ἀναφερθέντα ἀνωτέρω. Πρόκειται μᾶλλον περὶ μεταλλαγῆς τοῦ σχήματος τοῦ τετάρτου παίωνος υυ : υ — εἰς υυυ : —.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τεσσάρων μέτρων, πού ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ὅλην μουσικὴν στροφήν, κατὰ τὸν βασικὸν πάντοτε κανόνα, καὶ ἡ ὁποία καλύπτει μόνον ἕνα 8σύλλαβον στίχον ἰαμβικῆς μορφῆς ἀκατάληκτον, ἐπαναλαμβάνονται τέσσαρας φορὰς αἱ τέσσαρες πρῶται συλλαβαὶ τοῦ στίχου, ἐν εἴδει τσακίσματος. Ἡ προσαρμογὴ τῶν συλλαβῶν, ἀνὰ τέσσαρας εἰς ἕκαστον μέτρον, ταυτίζεται ἀπολύτως πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοὺς φθόγγους τῆς μελῳδίας.

---

1. Ὁ συλλογεὺς ἔχει καταγράψει τὸ ᾆσμα εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦ τρίτου παίωνος. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν τονικὸν ρυθμόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸν προσηρμόσαμεν εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦ δευτέρου παίωνος.

Τὰ τρία κατωτέρω παραδείγματα δεικνύουν τὴν προσαρμογὴν 7συλλάβων στίχων τροχαϊκῆς μορφῆς καταληκτικῶν καὶ μὲ παρεμβολὰς τσακισμάτων.

(Βλ. ΚΛ, ἀρ. εἰσαγ. μουσ. 13933, νῆσος Σίκινος).

(Βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη-Σπ. Δ. Περιστέρη, ἔνθ' ἀν., σ. 95, Δρόπολις Βορείου 'Ηπείρου).

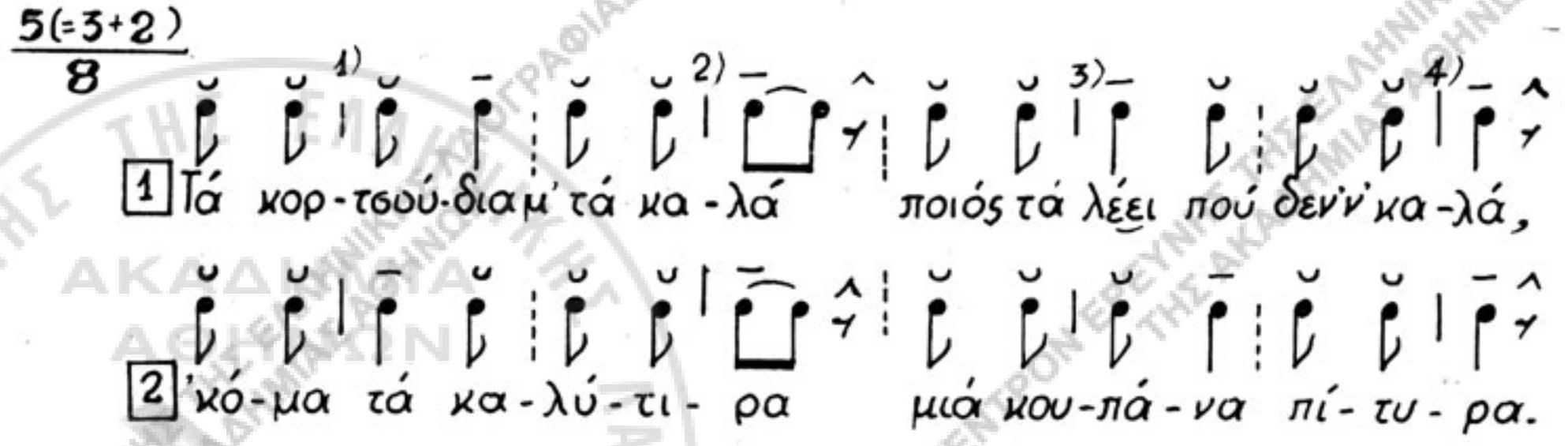

(Βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη-Σπ. Δ. Περιστέρη, ἔνθ' ἀν., σ. 395, 'Αναστασία Σερρῶν).

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα τὸ ᾄσμα εἶναι προσηρμοσμένον εἰς τὸ σχῆμα τοῦ δευτέρου παίωνος μὲ προανάκρουσιν δύο χρόνων καὶ δύο συλλαβῶν. Ἡ τεχνικὴ τῆς συνθέσεως εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς καὶ τῶν ἄλλων παραδειγμάτων. Διαφέρει κάπως ἡ προσαρμογὴ τῶν συλλαβῶν λόγῳ τοῦ παρεμβαλλομένου τσακίσματος.

Τὸ κατωτέρω διάγραμμα μᾶς δίδει τρόπον τινὰ τὴν εἰκόνα τοῦ τρόπου τῆς ἀλληλοπροσαρμογῆς ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ ἄσματος.

Α′ Μέρος

Μέτρα	Ἄρσις	1	2	3	4	Σύνολον
Χρόνοι	2	5	5	5	3	$4 \times 5 = 20$
Φθόγγοι	2	4	7	5	1	19
Συλλαβαὶ	2	4	3	4	1	$7 + 7 = 14$

Β′ Μέρος

Μέτρα	Ἄρσις	1	2	3	4	Σύνολον
Χρόνοι	2	5	5	5	3	$4 \times 5 = 20$
Φθόγγοι	2	5	3	5	1+Λ	16
Συλλαβαὶ	2	4	3	4	1	$7 + 7 = 14$

Εἰς τὸ δεύτερον παράδειγμα παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς. Τὸ ᾄσμα εἶναι προσηρμοσμένον εἰς τὸ ρυθμικὸν σχῆμα τοῦ τετάρτου παίωνος. Ἡ ὅλη μουσικὴ στροφὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη τοῦ τύπου Αα + Ββ. Ἕκαστον μέρος περιλαμβάνει τρία πενταστημα μέτρα ἀντὶ τῶν τεσσάρων, σύνολον δὲ ἓξ μέτρων ἀντὶ τῶν ὀκτώ. Ἐδῶ ἔχομεν τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ βασικοῦ κανόνος τῆς συνθέσεως, λόγῳ ἰδιοτυπίας μελωδίας καὶ ρυθμοῦ.

Ἡ προσαρμογὴ τῶν συλλαβῶν τοῦ 7συλλάβου στίχου τροχαϊκῆς μορφῆς καταληκτικοῦ μὲ τὰ τετρασύλλαβα τσακίσματα πού παρεμβάλλονται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ρυθμικοῦ σχήματος καὶ τοὺς φθόγγους τῆς μελωδίας ταυτίζονται ἀπολύτως.

Τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἡ ὅλη μουσικὴ στροφὴ τοῦ ἄσματος καλύπτει ἕνα μόνον 7σύλλαβον στίχον καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπαρκεῖ οὗτος διὰ τὴν κάλυψιν τῶν χρόνων τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῶν φθόγγων τῶν δύο μερῶν τῆς μελωδίας, παρενεβλήθησαν τὰ δύο ἰσοσύλλαβα τσακίσματα εἰς τὸ τέλος κάθε μέρους πρὸς συμπλήρωσιν. Τὸ κατωτέρω διάγραμμα μᾶς δίδει πλήρη εἰκόνα τῆς ἀλληλοπροσαρμογῆς τῶν στοιχείων τούτων.

Α′ Μέρος

Μέτρα	1	2	3	Σύνολον
Χρόνοι	5	5	5	3 × 5 = 15
Φθόγγοι	4	4	5	13
Συλλαβαὶ	4	3	4	7 + 4 = 11

Β′ Μέρος

Μέτρα	1	2	3	Σύνολον
Χρόνοι	5	5	5	3 × 5 = 15
Φθόγγοι	5	3	6	14
Συλλαβαὶ	4	3	4	7 + 4 = 11

Εἰς τὸ τρίτον παράδειγμα παρατηροῦμεν τὴν ἐναλλαγὴν τῶν δύο ρυθμικῶν σχημάτων τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ πρώτου παίωνος. Ἡ ὅλη μουσικὴ στροφὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη (Α + Β) καὶ περιλαμβάνει τέσσαρα μέτρα. Ἀρχίζει μὲ προανάκρουσιν δύο χρόνων καὶ δύο συλλαβῶν λόγῳ τῆς μετρικῆς μορφῆς τοῦ στίχου καὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν συλλαβῶν. Διὰ νὰ καλυφθοῦν δὲ οἱ χρόνοι τοῦ ὅλου ρυθμοῦ καὶ οἱ φθόγγοι τῆς μελωδίας προσηρμόσθησαν δύο 7σύλλαβοι στίχοι τροχαϊκῆς μορφῆς καταληκτικοὶ ἀνὰ εἷς εἷς ἕκαστον μέτρον· οὕτω τὰ τρία στοιχεῖα τοῦ ἄσματος ταυτίζονται μεταξύ των ἀπολύτως.

Τὸ κατωτέρω παράδειγμα δεικνύει τὴν προσαρμογὴν 13συλλάβων στίχων ἰαμβικῆς μετρικῆς μορφῆς καταληκτικῶν μὲ τομὴν εἰς τὴν ἑβδόμην συλλαβὴν (7 + 6).

(Βλ. ΚΛ, ἀρ. εἰσαγ. μουσ. 11379, Χάλκη Δωδεκανήσου).

Ἡ ἀλληλοπροσαρμογὴ τῶν τριῶν στοιχείων εἰς τὸ ᾆσμα τοῦτο παρουσιάζει μίαν χαρακτηριστικὴν ἰδιοτυπίαν. Ἡ ὅλη μελῳδία τοῦ ἄσματος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μικρὰς μελῳδικὰς φράσεις καὶ ἡ κάθε μία περιλαμβάνει δύο πεντάσημα μέτρα, ἐν συνόλῳ τέσσαρα μέτρα. Ἡ μελῳδία ἐπαναλαμβάνεται τέσσαρας φορὰς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Τὴν πρώτην φορὰν καλύπτει τὸ πρῶτον ἑπτασύλλαβον ἡμίστιχον εἰς τὰ δύο πρῶτα μέτρα καὶ τὰς ἓξ συλλαβὰς τοῦ ἰδίου ἡμιστίχου εἰς τὰ ἄλλα δύο μέτρα, ὡς εἶδος τσακίσματος πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τεσσάρων μέτρων τοῦ ὅλου ρυθμοῦ. Τὴν δευτέραν φορὰν καλύπτει ὁλόκληρον τὸν ἴδιον στίχον. Τὴν τρίτην καὶ πάλιν τὸν ἴδιον στίχον καὶ τὴν τετάρτην φορὰν τὸν δεύτερον 13σύλλαβον στίχον τοῦ ποιήματος. Οὕτω ἡ ὅλη μουσικὴ στροφὴ τοῦ ἄσματος καλύπτει δύο 13συλλάβους στίχους. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς προσαρμογῆς τῶν δύο στίχων μὲ τὰς ἐπαναλήψεις των, αἱ ὁποῖαι ἐπέχουν θέσιν τσακισμάτων εἰς τὸ ᾆσμα, παρουσιάζει τὴν σύνθεσιν ὑπὸ μορφὴν στροφικήν, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν τέσσαρες 13σύλλαβοι στίχοι, οἱ δύο πραγματικοὶ καὶ οἱ δύο προερχόμενοι ἐξ ἐπαναλήψεως τῶν ἰδίων στίχων.

Εἰς τὸν ὀμπρὸς χορεύει, εἰς τὸν ὀμπρὸς χορέ-,
εἰς τὸν ὀμπρὸς χορεύει πλεγμένο φουντουκλί,
εἰς τὸν ὀμπρὸς χορεύει πλεγμένο φουντουκλὶ
μοναχογιὸς λεβέντης καὶ πρωτομερακλή(ς).

Εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ μία ἄλλη μορφὴ πεντασήμου, ἡ ὁποία προῆλθεν ἐκ τῆς συμπτύξεως τῶν χρόνων ἑνὸς δεκασήμου ρυθμοῦ. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ρυθμικὴν καὶ μετρικὴν ὁ δεκάσημος ρυθμὸς ὠνομάζετο «παίων ἐπιβατὸς» καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε μακρῶν χρόνων, ἤτοι μιᾶς μακρᾶς θέσεως, μιᾶς μακρᾶς ἄρσεως, δύο μακρῶν θέσεων καὶ μιᾶς μακρᾶς ἄρσεως. Θ ἄρ. : Θ Θ : ἄρ[1]. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου[2] ὁ ρυθμὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀσυνθέτους ρυθμούς, ἕνα τετράσημον μὲ τὴν μορφὴν τοῦ σπονδείου – υ υ καὶ ἕνα ἑξάσημον μὲ τὴν μορφὴν τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος - - υ υ ἢ καὶ ἀπὸ ἐλάσσονος υ υ - -. Ἡ ρυθμικὴ

---

1. Βλ. Ἀ ρ. Κ ο ϊ ν τ ι λ ι α ν ο ῦ, βιβλ. Α′ περὶ μουσικῆς, κεφ. XVI, σ. 25-6 (A. J a h n i u s)· «Ἐν δὲ τῷ παιωνικῷ γένει ἀσύνθετοι μὲν γίνονται πόδες δύο, παίων διάγυιος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς ἄρσεως, παίων ἐπιβατὸς ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέσεων καὶ μακρᾶς ἄρσεως... ἐπιβατὸς δέ, ἐπειδὴ τέτρασι χρώμενος μέρεσιν ἐκ δυεῖν ἄρσεων καὶ δυεῖν διαφόρων θέσεων γίνεται».

2. Βλ. Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν, τόμ. ΙΘ′ σ. 407 «παίων ἐπιβατὸς» καὶ Κ. Ψ ά χ ο υ, Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ ρυθμοὶ καὶ τὰ δημώδη ᾄσματα. Φόρμιγξ, περίοδ. Β′ ἔτ. Δ′ (ΣΤ′), ἀρ. φύλλ. 4-6 (1908), σ. 1-3. Τ ο ῦ ἰ δ ί ο υ, Δημώδη ᾄσματα Γορτυνίας, ἐν Ἀθήναις 1923, σ. 63.

αὕτη διαίρεσις τῶν φθόγγων δίδει τὸν ρυθμικὸν ἡμιόλιον λόγον 4:6=2:3 ἢ 6:4=3:2 τοῦ παιωνικοῦ ρυθμικοῦ γένους. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τῶν θέσεων καὶ ἄρσεων δίδει τὸ ἄκουσμα καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ πεντασήμου ρυθμοῦ. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια τὸ σχῆμα τοῦ ρυθμοῦ τούτου ἀπαντᾷ διαφοροποιημένον ὡς πρὸς τὴν δομὴν τῶν χρόνων διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν τριῶν μακρῶν χρόνων εἰς βραχεῖς διὰ λόγους πού ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προσαρμογῆς εἰς αὐτὸν τῶν νεωτέρων ποιητικῶν κειμένων καὶ μελῳδιῶν, ἤτοι : — υ υ : υ υ υ υ : — ἢ υ υ — — ... υ υ υ υ :

Τὰ τρία κατωτέρω παραδείγματα μᾶς δεικνύουν τὸν τρόπον τῆς προσαρμογῆς ἑνὸς 8συλλάβου στίχου τροχαϊκῆς μετρικῆς μορφῆς ἀκαταλήκτου, ἑνὸς 13συλλάβου τροχαϊκῆς πάλιν μορφῆς καταληκτικοῦ μὲ τομὴν εἰς τὴν ὀγδόην συλλαβήν, ἤτοι 8+5 καὶ ἑνὸς 15συλλάβου ἰαμβικῆς μετρικῆς μορφῆς καταληκτικοῦ.

(Βλ. ΚΛ, ἀρ. εἰσαγ. μουσ. 19210, Κύθηρα).

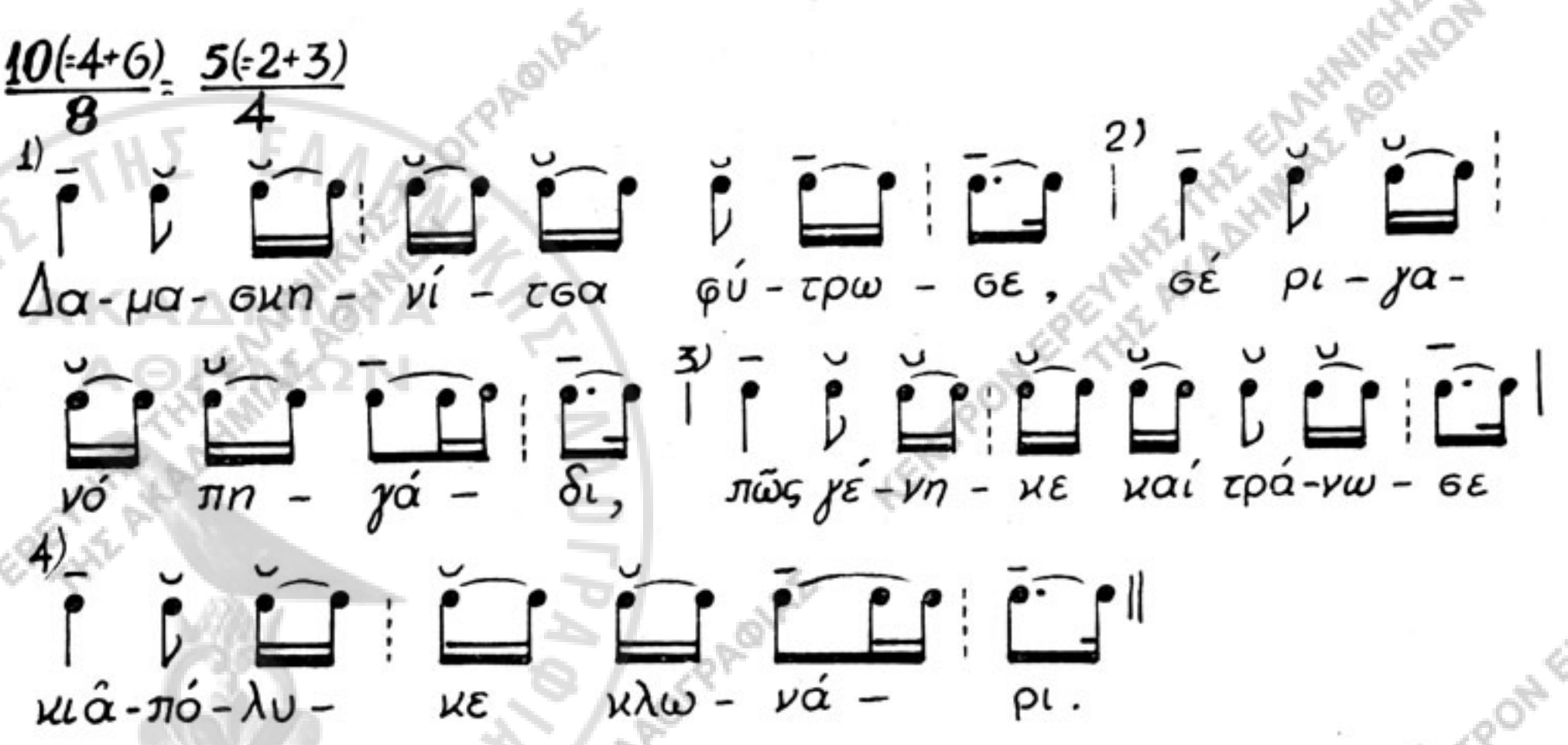

(Βλ. Κ. Ψάχου, Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ ρυθμοὶ καὶ τὰ δημῴδη ᾄσματα, ἔνθ' ἀν., σ. 2).

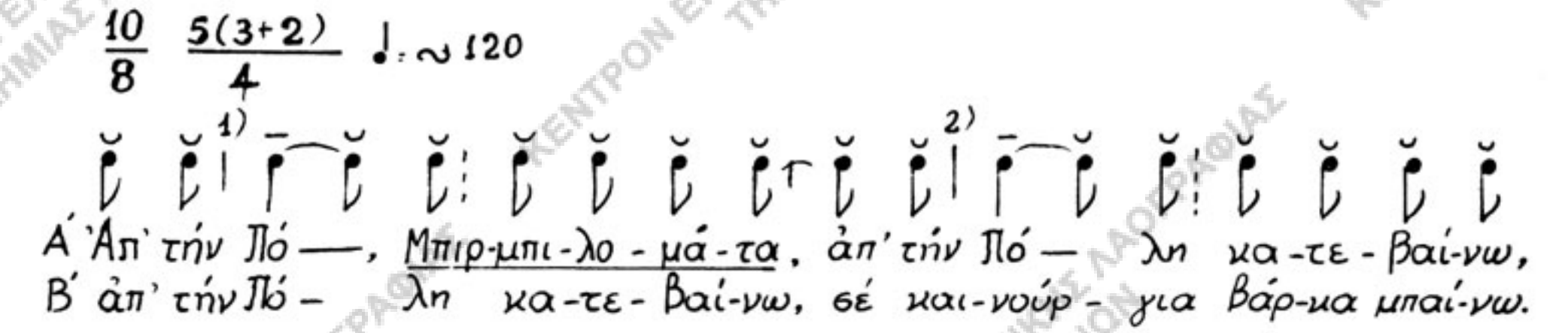

(Βλ. ΚΛ, ἀρ. εἰσαγ. μουσ. 19216, Κύθηρα).

Ἐκ τῶν ὀλίγων παρατεθέντων παραδειγμάτων καταδεικνύεται ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ τρόπος τῆς ἀλληλοπροσαρμογῆς τῶν τριῶν μουσικῶν στοιχείων, ρυθμοῦ, μελῳδίας καὶ κειμένου τῶν ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν πεντάσημον ρυθμὸν καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ μεταλλαγαὶ τῆς ἐσωτερικῆς δομῆς τῶν χρόνων τῶν ἀρχαίων **σχ**ημάτων τοῦ ρυθμοῦ τούτου, ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προσαρμογῆς εἰς τὸν τονικὸν ρυθμὸν τῶν νεωτέρων μελῳδιῶν καὶ ποιητικῶν κειμένων. Θεωρῶ ὅμως ἀπαραίτητον νὰ μελετηθῇ καὶ ὁ τρόπος προσαρμογῆς πρὸς αὐτὰ καὶ τοῦ τετάρτου στοιχείου, δηλαδὴ τοῦ χοροῦ, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι ἀλληλένδετα καὶ ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, μίαν ἀπὸ τὰς πρωταρχικὰς καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κάθε λαοῦ. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀπαιτεῖται ἡ συνεργασία ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν φιλολόγων καὶ μουσικολόγων καὶ τῶν εἰδικῶν χορογράφων τῶν λαϊκῶν ἑλληνικῶν χορῶν.

RÉSUMÉ

La mesure de cinq temps (pentassimos) dans les chansons populaires grecques

par Spyr. Peristeris

Le rythme à cinq temps se rencontre sur peu d'airs populaires grecs et provient, selon l'auteur, d' un rythme grec ancien. Sont donnés des exemples des mesures essentielles de ce rythme et s'ensuit l'étude de la manière dont les vers iambiques à 15 et à 13 syllabes et les vers trochaïques à 8 et à 7 syllabes s'adaptent à celui-ci.

ΑΓΓΕΛΟΥ Ν. ΔΕΥΤΕΡΑΙΟΥ

ΤΟ ΨΩΜΙ ΩΣ ΔΩΡΟ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Ὅπως εἶναι γνωστό, σὲ πολλοὺς λαούς, ἀρχαίους καὶ νεώτερους, τὸ ψωμὶ ἀποτελεῖ βασικὸ εἶδος διατροφῆς. Ἰδιαίτερα ἰσχύει ἡ διαπίστωση αὐτὴ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό, ποὺ εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικός, στὴ γλῶσσα τοῦ ὁποίου ἡ λέξη ψωμὶ χρησιμοποιεῖται μεταφορικὰ ἀντὶ τῆς ἴδιας τῆς λέξεως τροφή[1].

Γιὰ τὴν παρασκευὴ καὶ χρησιμοποίηση τοῦ ψωμιοῦ κατὰ τρόπο τελετουργικὸ ἢ ἄλλο στοὺς τρεῖς κύριους σταθμοὺς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. τὴ γέννηση, τὸ γάμο καὶ τὴν τελευτή, ἔχομε κάμει ἀλλοῦ ἐκτενῆ λόγο[2]. Ἐδῶ θὰ μᾶς ἀπασχολήση εἰδικὰ ὡς ἀξιοσημείωτη ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ψωμιοῦ ὡς δώρου στὶς κοινωνικὲς σχέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Στὰ περισσότερα γεωγραφικὰ διαμερίσματα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἀκόμη καὶ κατὰ τὰ νεώτερα χρόνια, κυριαρχεῖ ἡ μορφὴ τῆς πατριαρχικῆς οἰκογένειας. Ἡ κοινωνία, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ οἰκογένειες τῆς μορφῆς καὶ τοῦ τύπου αὐτοῦ, ἀποδίδει μεγάλη σημασία στὶς μεταξὺ τῶν μελῶν της σχέσεις. Ἔτσι ἕνα δῶρο, ποὺ ἀνταλλάσσεται μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἴδιας οἰκογένειας ἢ ἄλλων οἰκογενειῶν, καὶ οὔτε βέβαια ἐπιστρέφεται, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τυχαῖο γεγονός. Ὁ βαθμὸς τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀποδεκτῶν φαίνεται μάλιστα, ὅπως συνηθίζεται, ἀπὸ τὴν μεγάλη σημασία, ποὺ ἀποδίδεται στὸ προσφερόμενο δῶρο.

---

1. Βλ. Ἰ(στορικὸ) Λ(εξικό), χφ. 958, σ. 44. Στὸ Νεοχώρι π.χ. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ψωμὶ= κομμάτι ἢ μπουκιὰ κρέατος ἢ ἄρτου. Πρβλ. ἀπὸ τὴν Π.Δ. Ψαλμ. 41,10 καὶ Κυριακὴ προσευχή: «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον».

2. Βλ. Ἀγγ. Ν. Δευτεραίου, Γαμήλιοι ἄρτοι, Ἐπετ. Κέντρ. Ἐρεύν. Ἑλλ. Λαογρ. 20-21(1967/68), ἐν Ἀθήναις 1969, σ. 151-170. Τοῦ ἰδίου, Ὁ ἄρτος κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὴν τελευτήν. Ἡ συμβολικὴ καὶ μαγικὴ χρῆσις του ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ. Ἀθῆναι 1978, σ. 254.

Στούς σημερινούς Ἕλληνες, καθώς θά δειχθῆ πιό κάτω, τό ψωμί συμβαίνει νά εἶναι τό περισσότερο διαδεδομένο δῶρο στίς ἑορταστικές καί ἄλλες ἐκδηλώσεις. Ἔτσι κάθε φορά πού θά ζυμώση μία ἀγροτική οἰκογένεια, θά δωρίση στούς συγγενεῖς της[1] ἕνα, ἔστω καί μικρό, μέρος ἀπό τήν ποσότητα τοῦ ψωμιοῦ της. Οἱ συγγενεῖς πάλι μέ τήν σειρά τους θά ἀνταποδώσουν κατά ὅμοιο τρόπο καί σέ σχετική ἀναλογία τό δῶρο αὐτό.

Σέ μερικά μέρη[2] προσφέρεται σάν δῶρο ἕνα ὁλόκληρο ψωμί ζεστό καί στούς γείτονες. Εἰδικώτερα στό Σεβντίκιοϊ τῆς Σμύρνης[3] οἱ κάτοικοι κατά τίς ἀπογευματινές ἐπισκέψεις τους προσέφεραν ἐκτός ἀπό τά ἄλλα δῶρα καί ἕνα ψωμί, πού εἶχε παρασκευασθῆ μέ ξέχωρα ὑλικά, εἰδικά γιά τό σκοπό αὐτό. Στόν Πόντο[4] προσφέρεται τό ψωμί κατά τίς ἐπισκέψεις σέ σπίτια πού πενθοῦν, γιατί ὅσα ἔχουν πένθος «δέν ἔφτιαχναν κουλούρια».

Κατά τή διάρκεια τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ὅπως τά Χριστούγεννα, ἡ Πρωτοχρονιά καί τό Πάσχα, ὁ ἀρραβωνιαστικός θά δώση δείγματα τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐκτιμήσεώς του πρός τή μελλοντική σύζυγό του στέλνοντάς της σάν δῶρο καί ἕνα ψωμί. Ἀπό τό χωριό Τοπόλια τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τῆς Κρήτης ἔχομε συγκεκριμένα τήν πληροφορία, ὅτι ὁ ἀρραβωνιασμένος στέλνει στό σπίτι τῆς ἀρραβωνιαστικιᾶς του τά Χριστούγεννα πέντε ἕως ἕξι κουλούρια καί τό Πάσχα μιά μεγάλη κουλούρα ψωμιοῦ[5]. Στό Ξηρόμερο Ἀκαρνανίας ὁ ἀρραβωνιαστικός θά στείλη κατά τό Μεγ. Σάββατο «κουλούρα μέ κόκκινα αὐγά»[6]. Στήν Ἤπειρο δωρίζει στή μνηστή του «τήν

---

1. Βλ. Κ(έντρο) Λ(αογραφίας) χφ. 1381 Β′, σ. 99 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, Βρουχάς, 1939).
2. Κ.Λ. χφ. 1161 Δ′, σ. 127 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, Κεφάλι Ἰνναχωρίου, 1938).
3. Βλ. Νικ. Καραρᾶ, Τό Σεβντίκιοϊ. Τό λεβέντικο χωριό τῆς Σμύρνης. Ἡ ἱστορία του ἡ ζωή του. Ἀθήνα 1964, σ. 140. Πρβλ. καί Ἰδομ. Παπαγρηγοράκη, Ἀπό τό κρητικό γλωσσικό ἰδίωμα, περ. Κρητ. Ἑστ. 12 (1969), τεῦχ. 98, σ. 112, ὅπου «τά χαλάκια», εἶδος μικρῶν χωριάτικων παξιμαδιῶν ἀπό καθαρό χάσικο ἀλεύρι, πού προσφέρονται μέσα στό δίσκο τοῦ τραταρίσματος μαζί μέ ἄλλα καρυκεύματα (ἀμύγδαλα, καρύδια, κάστανα, σταφίδες κ.ἄ). «Γεμίστε τό πανιέρι ἀμύγδαλα, σταφίδες, χαλάκια καί ὅ,τι χρειάζεται νά κεράσετε τσί μουσαφίρηδες μιά τσικουδιά».

4. Βλ. Γεωργ. Γρηγοριάδη, Οἱ Πόντιοι τοῦ Κάρς, τή Χριστού καί τά Καλεντόφωτα, περ. Ἀριστοτέλης, τεῦχ. 6 (1957), σ. 16 ὅπου πραγματοποιοῦν ἐπισκέψεις «αἱ μέν γυναῖκες κομίζουσαι ἕνα πλαστό ψωμί, οἱ δέ ἄνδρες μ' ἕνα μπουκάλι κρασί». Πρβλ. Ἡλία Τσιτσέλη, Λαογραφικά Κεφαλληνίας, Δελτ. Ἱστορ. Ἐθν. Ἑταιρ. 6 (1961), σ. 70 καί Βασ. Δ. Γιαννοπούλου, Κορφιώτισσα ἤ Κούτσι, Κορφιώτισσα [Κορινθίας] 1975, σ. 59.

5. Βλ. Μαρίας Λιουδάκη, Ὁ γάμος στήν Κρήτη τώρα καί παλιά, Ἐπετ. Ἑταιρ. Κρητ. Σπ. 3 (1940), σ. 340.

6. Βλ. Κ.Λ. χφ. 2293, σ. 49 (συλλ. Γεράσ. Παπατρέχας, 1959).

Λαμπρὴ ἢ Πασχαλιὰ μιὰ λαμπάδα καὶ μιὰ κουλούρα»[1]. Στὸ χωριὸ Ἄσσος στὴν Πρέβεζα «στὴν ἀρραβωνιασμένη θὰ στείλη μιὰ λαμπάδα κεντημένη μὲ διάφορα κεντήματα ἀπὸ κόκκινο χαρτί, ἕνα κουλούρι σχήματος κυκλικὸ μὲ δύο κόκκινα αὐγά...»[2]. Τὴν κουλούρα ποὺ θὰ στείλουν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ κατὰ τὴν Λαμπρὴ στὸ σπίτι τῆς νύφης στὸ χωριὸ Κατωμέρι Μεγανησίου Λευκάδας «τὴν κεντάνε ἀπάνου μὲ ψαλίδι, μὲ τσατσάρα, λουλούδια, καὶ τὴ στέριανε καὶ μιὰ λαμπάδα ἄσπρη ἢ κεντητὴ δύο πῆχες κορδέλα κόκκινη»[3]. Ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἐλασσόνας τὰ δῶρα ποὺ στέλνει ὁ γαμπρὸς στὴ μνηστή του κατὰ τὴν ἴδια ἑορταστικὴ περίοδο εἶναι «κουλούρια μὲ αὐγὸ στὴ μέση, αὐγὰ κόκκινα σὲ μονὸ ἀριθμό, λαμπάδα...ἢ καὶ φορέματα»[4].

Στοὺς πρόσφυγες ἀπὸ τὸ Ἀδραμύττι τῆς Λέσβου καθ' ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα τοῦ ἀρραβῶνα ὁ ἀρραβωνιαστικός, κάθε φορὰ ποὺ θὰ ἐπισκεφθῆ τὴ μνηστή του θὰ πάρη μαζί του καὶ ἕνα ψωμὶ μέσα «στὴ ζεbιλιά τ'»[5].

Ἡ ἀποστολὴ ὅμως ψωμιοῦ δὲν γίνεται μόνο ἀπὸ τὸν ἀρραβωνιαστικό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρραβωνιαστικιά. Ἡ τελευταία ἄλλοτε θὰ στείλη πρώτη καὶ ἄλλοτε θὰ ἀνταποδώση τὸ δῶρο μὲ ἕνα ψωμί. Συγκεκριμένα στὸ χωριὸ Πλαγιὰ τῆς Λέσβου ἡ ἀρραβωνιαστικιὰ στέλνει στὸν ἀρραβωνιαστικὸ κατὰ τὸ Πάσχα καὶ «μιὰ κουλούρα μ' αὐγό»[6]. Στὴ Μῆλο «τὴ Λαμπρὴ πάλ' ἔκανε ἡ νύφη κουλούρια καὶ τοῦ πάαινε ἕνα κάνιστρο καὶ κόκκινα αὐγά»[7]. Σὲ χωριὰ τῆς Λευκάδας κατὰ τὶς ἑορτὲς τῶν Χριστουγέννων στέλνει ἡ ἀρραβωνιαστικιὰ «Χριστόψωμο»[8], ἐνῶ στὴ Λέσβο στέλνει κατὰ τὴν Πρωτοχρονιὰ «μιὰ βασιλόπιττα» ἀνταποδίδοντας τὸ ψωμὶ ποὺ τῆς ἔστειλε ὁ ἀρραβωνιαστικός της[9]. Ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα γνωρίζομε ὅτι «ἀντίδωρα δ' ἔστελλεν ἡ νύμφη εἰς τὸν γαμπρὸν ἢ μεταξωτὸ ἢ τσουρέκια...πρὸς τοῖς ἀνωτέρω ἀπαραίτητος ἦτο ἡ κουλούρα τοῦ Πάσχα μὲ ἑπτὰ ἢ ἐννέα ἢ ἕνδεκα ἢ περισσότερα ἀβγά, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἔπρεπε νὰ ἦσαν μονά»[10]. Στὸ Μελένικο τῆς Μακεδονίας ἡ

---

1. Βλ. Σωκρ. Δ. Γεωργούλα, Λαϊκὲς ζωγραφιὲς ἀπ' τὴν Ἤπειρο (ἀνάτ. Ἠπειρ. Ἑστ. τόμ. ΣΤ'), Ἰωάννινα 1967, σ. 31.

2. Κ.Λ. χφ. 2739, σ. 92 (συλλ. Γεώργ. Κολιός, 1963).

3. Κ.Λ. χφ. 2276, σ. 109 (συλλ. Δημ. Λουκᾶτος, 1958).

4. Κ.Λ. χφ. 1979, σ. 20 (συλλ. Γ. Φάκας, Βερδικούσα [1952]).

5. Κ.Λ. χφ. 1446 Γ', σ. 115 (συλλ. Δημ. Λουκᾶτος, 1940).

6. Κ.Λ. χφ. 2246, σ. 3 (συλλ. Ἐμμ. Σαρέλλης, 1957).

7. Κ.Λ. χφ. 2339, σ. 119-120 (συλλ. Κωνστ. Βῆχος, 1960).

8. Κ.Λ. χφ. 2010, σ. 5 (συλλ. Δημ. Ἀρβανίτης, Σύβρος, 1954).

9. Κ.Λ. χφ. 2246, ὅπ. π., σ. 3.

10. Π. Α. Φουρίκης, Γάμος καὶ γαμήλια σύμβολα ἐν Σαλαμῖνι, Λαογρ. 9 (1928), σ. 525.

νέα πού δέχεται ἀπὸ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ σὰν δῶρο τὸν ἄρτον τῆς Μεγ. Πέμπτης θὰ ἀνταποδώση καὶ αὐτὴ τὰ ἴδια[1].

Ὁ ὑποψήφιος γαμπρὸς δὲν προσφέρει ψωμὶ μόνο στὴ μνηστή του, ἀλλὰ καὶ στοὺς γονεῖς της. Στὴν περιοχὴ π.χ. τῆς Ἀκαρνανίας ὁ νέος «στὴν πεθερά του φέρνει πλάτη ψητή, μιὰ τσίτσα κρασί, κουλούρι καὶ γλυκίσματα»[2]. Καὶ ἡ νέα, στὴ Σινώπη τοῦ Πόντου, κατὰ τὴν παραμονὴ τῆς ἀρχιχρονιᾶς ἑτοίμαζε ἕνα «τσουρέκι» καὶ τὸ ἔστελνε στὴν πεθερά της[3]. Στὴν Κῶ οἱ νύφες τῶν ζευγάδων θὰ πᾶνε στὴν πεθερά τους «λαμπρόπιττες καὶ κουλούργια, αὐκοῦλλες καὶ ψιλοκούλλουρα» καὶ αὐτὲς θὰ ἀνταποδώσουν τὰ δικά τους[4].

Ψωμιὰ ὡς δῶρα προσφέρουν καὶ οἱ γονεῖς τοῦ νέου κατὰ τὸν ἀρραβώνα. Εἰδικὰ στὸν Πόντο προσφέρουν «σουμαδοψώμ'»[5], στὰ δὲ Κουβούκλια τῆς Προύσσας ἡ πεθερὰ μία ἑβδομάδα προτοῦ νὰ γίνη ὁ γάμος προσφέρει στὴ νύφη της «πλακούντα ὑπερμεγέθη, σὸν τσουρεγί»[6].

Εὐρύτατη παρουσιάζεται ἡ χρήση τοῦ ψωμιοῦ στὸ γάμο ἀντὶ προσκλητηρίου. Σ' ὅλη δηλ. σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ παλαιότερα χρόνια καὶ σὲ μερικὰ χωριὰ ἀκόμα καὶ σήμερα προσκαλοῦνται στὸ γάμο οἱ χωρικοὶ μὲ ψωμί. Συγκεκριμένα σὲ χωριὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἕνα ἀρσενικὸ παιδὶ περιέρχεται τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ προσκαλεῖ τοὺς κατοίκους στὸ γάμο μὲ «κουλοῦρες καὶ μὲ μπογάτσες»[7]. Τὸ παιδὶ αὐτὸ δωρίζει σὲ κάθε σπίτι ἀπὸ ἕνα κουλούρι. Στὴ Λεμεσὸ Κύπρου[8] προσκαλοῦσαν «διὰ λαμπάδος καὶ ἰσαρίθμων γλυσταρκῶν»[9] ὅσα ἦταν καὶ τὰ μέλη τῆς

---

1. Βλ. Π. Σπανδωνίδη, Μελένικος, ὁ νεκρὸς μακεδονικὸς ἀκρίτης, Θεσ/κη 1930, σ. 114 ὅπου «τὴ μιγάλη Πέφτη ἡ γαbρὸς στέλνει ἕνα τσουρέκι, φόριμα κὶ εἴκοσι αὐγά. Τότες ἡ jαρραβουνιαστικιά dου τὰ κάνει διπλά. Τοὺ Πάσχα στέλνουdι πάλι».

2. Κ.Λ. χφ. 2293, ὅπ. π., σ. 64.

3. Κ.Λ. χφ. 1141, σ. 44 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, 1938).

4. Ἀν. Καρανασταση, Οἱ ζευγάδες τῆς Κῶ, Λαογρ. 14 (1952), σ. 249.

5. Βλ. Π. Μελανοφρύδη, Ἡ ἐν Πόντῳ ἑλληνικὴ γλῶσσα, Βατοὺμ 1910, σ. 119.

6. Βλ. Βασ. Δεληγιάννη, Τὸ ἐν τῇ περιφερείᾳ Προύσσης χωρίον Κουβούκλια, Μικρ. Χρον. 1 (1938), σ. 314.

7. Βλ. Φώτη Παπανικολάου, Ὁ γάμος στὴ Δυτ. Μακεδονία, Λαογρ. 19 (1960-61), σ. 192.

8. Κ.Λ. χφ. 693, σ. 14 (συλλ. Ξενοφ. Φαρμακίδης, 1917).

9. Γλυσταρκὴ εἶναι κουλούρα ψωμιοῦ, πού ζυμώνεται εἰδικὰ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό. Ζυγίζει περὶ τὰ 200 ἕως 300 δράμια καὶ εἶναι σὲ στρογγυλὸ σχῆμα (Κ.Λ. χφ. 693, ὅπ. π., σ. 14). Πρβλ. καὶ Τεύκρου Ἀνθία, Ἡ ζωντανὴ Κύπρος, Κύπρος 1941, σ. 66, ὅπου μαθαίνομε, ὅτι γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ «γεμίζουν ὁλόκληρα πανέργια ἀπὸ γλυσταρκές». Στὸν Πόντο τὰ παρόμοια κουλούρια λέγονται «ψαθύρια», βλ. Π. Μελανοφρύδη, ὅπ. π., σ. 120. Πρβλ. καὶ Φ. Κου-

προσκαλούμενης οἰκογένειας. Στὸ Τρανόβαλτο τῆς Κοζάνης ὁ «γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη» καλοῦν στὸ γάμο τοὺς συγγενεῖς τους «μὲ κάτι μικρὰ ψωμάκια»[1]. Στὸ χωριὸ Βελβενδὸς τοῦ ἴδιου νομοῦ οἱ προσκλητήριες κουλοῦρες ἦταν ἑπτάζυμες καὶ τὶς ἔλεγαν «κάλεσμα»[2].

Καὶ ὅσοι προσκαλοῦνται στὸ γάμο σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος στέλνουν ψωμιὰ σὰν δῶρο στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἢ τῆς νύφης. Στὴ Λέσβο οἱ ζευγάδες κάνουν «κουλίκια» καὶ τὰ πηγαίνουν στὸ γάμο γιὰ δῶρο[3]. Στὴν Κίμωλο κάθε ἕνας χωριστὰ ἀπὸ τοὺς μελλόνυμφους μπορεῖ νὰ πάρη σὰν δῶρο κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου του μέχρι καὶ 300 ψωμιά[4]. Τὰ ψωμιὰ αὐτὰ ἦταν μικρὰ κουλούρια σὲ σχῆμα καλαθιοῦ ἢ ἀμπελόφυλλου κι αὐτοὶ ποὺ τὰ ἔπαιρναν «τὰ κρεμούσανε ὡς καὶ τὰ τώρα πάνω στὸ γλέντι ἀπὸ τὸν λχιμόν των μὲ μιὰ κορδέλλα»[5].

Πολλὲς φορὲς ἡ πρόσκληση γίνεται μὲ εἰδικὸ ψωμί. Τὸ ψωμὶ αὐτὸ δίνεται σὲ πρόσωπα ποὺ ἔχουν κάποια ξέχωρη θέση μέσα στὴ μικρὴ κοινωνία τῆς ἀγροτικῆς περιοχῆς. Ἔτσι στὴν Ποριὰ τῆς Καστοριᾶς καλοῦν τὸν παπὰ «μ' ἕνα μεγάλο στρογγυλὸ ψωμὶ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅλο τὸ χωριὸ μὲ μικρὰ ψωμάκια»[6]. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ οἱ κάτοικοι δείχνουν τὴν ἐκτίμηση καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ τρέφουν πρὸς τὸν ἱερέα τοῦ χωριοῦ.

Μὲ ξεχωριστὴ κουλούρα ψωμιοῦ θὰ προσκληθῆ στὸ γάμο καὶ ὁ κουμπάρος[7].

κουλέ, Συμβολὴ εἰς τὸ περὶ γάμου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς κεφάλαιον, Ἐπ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπ. 2(1925), σ. 23 (=Β.Β.Π. 4[1951], σ. 92-93), ὅπου «αἱ προσκλήσεις ἐγίνοντο ὑπό..., ἀλλὰ καὶ διὰ λαλετῶν ἢ καλεστῶν ὡς λέγουσιν ἐν Πόντῳ, προσώπων δῆλα δὴ καλούντων, ἅτινα δὲν εἶναι ἀπίθανον ν' ἄφιναν εἰς τὰς οἰκίας τῶν προσκαλουμένων μῆλον, λεμόνιον ἢ κολλύριον ἢ μοσχοκάρφια ἢ καὶ παστέλλιον, ὡς ἐνιαχοῦ νῦν συνηθίζεται».

1. Κ.Λ. χφ. 2470, σ. 3 (συλλ. Ἄγγ. Δευτεραῖος, 1619).

2. Κ.Λ. χφ. 2460, σ. 18 (συλλ. Νικ. Παπαευαγγέλου, 1962)

3. Βλ. Κ.Λ. χφ. 1446 Α', σ. 46 (συλλ. Δημ. Λουκᾶτος, Τελώνια, 1940). Πρβλ. Π. Μελανοφρύδη, ὅπ. π., σ. 121-122 ὅπου «ἑκάστη προσκληθεῖσα κάτοικος τῆς Κοινότητος φέρει δισάκκιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔβαλεν ἓν ψωμίον, καὶ κρατοῦσα δίσκον μικρὸν περιέχοντα ᾠὰ ἢ βούτυρον, προσέρχεται πρὸς τὴν οἰκοδέσποιναν τὴν ὁποίαν χαιρετᾶ καὶ καταθέτει τὰ δῶρα. Ἡ οἰκοδέσποινα ἢ ἐπιστάτις κενώνει τὸ δισάκκιον καὶ βάλλει τὸ ἁρμόζον ἀντίδωρον».

4. Βλ. Κ. Βογιατζίδη, Γλωσσάριον Κιμώλου, Κιμωλιακὰ 1 (1970), σ. 224.

5. Κ.Λ. χφ. 2758, σ. 45 (συλλ. Γεώργ. Σπυριδάκης, 1963).

6. Κ.Λ. χφ. 2459, σ. 177 (συλλ. Ξενοφ. Μαγκλάρας, 1962). Πρβλ. καὶ Κ.Λ. χφ. 2748, σ. 49 (συλλ. Κ. Θ. Ἰωαννίδης, Κωστάνα Θεσπρωτίας, 1963).

7. Κ.Λ. χφ. 1979, σ. 2 (συλλ. Γ. Φάκας, Βερδικούσσα Ἐλασσόνας, 1953) καὶ Κ.Λ. χφ. 2459, ὅπ. π., σ. 177. Πρβλ. Κ.Λ. χφ. 2748, ὅπ. π., σ. 48-49, ὅπου οἱ μπουγάτσες τοῦ γάμου γίνονται ἀπὸ σιταρένια ἀλεύρια καὶ ζυμώνονται ἀπὸ ἀνύπαντρες κοπέλλες ποὺ τὰ κεντοῦν μὲ σπ-

Σ' ένα δημοτικὸ τραγούδι τῆς Ρόδου, ποὺ τραγουδιέται τὴν ὥρα ποὺ πλάθουν τὰ κουλούρια τοῦ γαμπροῦ, ἀναφέρεται σχετικά:

"Ωρα καλὴ στὸ ἔργομ μας καὶ τοῦ Χριστοῦ ἡ χάρη
καὶ νά 'ναι γαλορίζικο doῦ γάμου τὸ ζυμάρι
κουλλdούρι bλάσσω τοῦ γαbροῦ, κουλλdούρι doῦ κουbάρου[1]...

Μὲ ψωμὶ στὴ συνέχεια προσκαλοῦνται καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ βοηθοῦν στὸ γάμο[2]. Γενικὰ ἡ συνήθεια νὰ καλοῦν μὲ ψωμὶ στὸ γάμο ἔχει γενικευθῆ, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὴν παροιμιώδη φράση: «κουλλούρι σοῦ στείλανε κ' ἤρτες;[3]», ποὺ λέγεται γιὰ τοὺς ἀπρόσκλητους σὲ μιὰ ὁποιαδήποτε ἐκδήλωση δημόσια ἢ ἰδιωτική.

'Αλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ θὰ στεφανώση τοὺς μελλόνυμφους θὰ ἀντιπροσφέρη ἕνα δικό του ψωμί. Στὸ γνωστὸ δημοτικὸ τραγούδι «τῆς κουμπάρας νύφης» ἡ κουμπάρα ποὺ πηγαίνει νὰ στεφανώση ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα δῶρα φέρνει μαζί της

«τὴν κοφινιὰν μὲ τὰ 'κατὸ ψωμάκια»[4].

Ψωμὶ προσφέρεται καὶ ὅταν γίνεται ἡ ἔκθεση τῶν προικιῶν τῆς νύφης, ὅπου ὁ ὑποψήφιος γαμπρὸς στέλνει ἕνα ψωμὶ σὰν δῶρο. Στὸ Σαραντάπορο τῆς 'Ελασσόνας, ὅταν πηγαίνουν τὰ δῶρα στὴ νύφη, λέγουν χαρακτηριστικά: πάει ὁ κουλουράς[5].

Μὲ τὸ τέλειωμα τῆς τελετῆς τοῦ γάμου σ' ὅλους τοὺς παρευρεθέντες θὰ μοιρασθοῦν ψωμιὰ σὰν δῶρα. 'Αλλὰ καὶ γιὰ ἀρκετὸ χρόνο καὶ μετὰ τὸ γάμο θὰ ἐξακολουθήση τὸ ψωμὶ νὰ ἀνταλλάσσεται ὡς δῶρο. "Ετσι στὸ Ξηροχώρι τῆς Πάτρας «στὶς ὀκτὼ ἡμέρες ἢ στὶς δεκαπέντε οἱ νεόνυμφοι μὲ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ καὶ μὲ μερικὰ δῶρα κουλούρια καὶ γλυκὰ γυρίζουν στὸ σπίτι τῆς νύφης»[6]. Οἱ νεόνυμφοι

ρούνια κάνοντας διάφορα σχέδια. Εἰδικὴ μπουγάτσα θὰ χρησιμοποιηθῆ γιὰ τὸ «κάλεσμα τοῦ κουμπάρου» ποὺ θὰ στεφανώση καὶ εἰδικὴ γιὰ τὸ «κάλεσμα τοῦ νουνοῦ» στὰ βαφτίσια. Ἡ διαφορά τους εἶναι καὶ στὸ μέγεθος καὶ στὰ κεντήματα.

1. Βλ. Χ. Ἰ. Παπαχριστοδούλου, Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ρόδου, Λαογρ. 19 (1960-61), σ. 97, ἀρ. 77.

2. Κ.Λ. χφ. 1975, σ. 36 (συλλ. 'Α. Παπανικολάου, Λυκούδι 'Ελασσόνας, 1953), Κ.Λ. χφ. 1979, ὅπ. π., σ. 2. Πρβλ. καὶ Κ.Λ. χφ. 2466, σ. 2 (συλλ. Νικ. Τσούλης, Κοντοβούνιο Κοζάνης, 1962).

3. Κ.Λ. χφ. 751, σ. 240 (συλλ. Θεόδ. Κωνσταντίνου, Ρόδος, ἄ. ἔ.).

4. Βλ. Μαρίας Μιράσγεζη, Ἔρευνα στὴ δημοτική μας ποίηση. Α' Ὁ γάμος, 'Αθήνα 1965, σ. 139.

5. Κ.Λ. χφ. 1969, σ. 27 (συλλ. Ἰω. Κωσταρίγος, 1953).

6. Κ.Λ. χφ. 1968, σ. 22 (συλλ. Γεωργία Παπαδημάκη, 1953).

πού θά ἐπισκεφθοῦν κατά τό Πάσχα τόν κουμπάρο, σέ ἔνδειξη σεβασμοῦ πρός τό πρόσωπό του, θά τοῦ φέρουν διάφορα δῶρα μεταξύ τῶν ὁποίων ἀπαραίτητα εἶναι καί τά κουλούρια[1]. Ἀλλά καί γιά πολλά χρόνια μετά τό γάμο ἡ νύφη σέ ἐπίσημες γιορτές δέν θά πάραλείπη νά στέλνη στούς συγγενεῖς της τό δῶρο της, πού εἶναι τό ψωμί. Στήν Κάσο σ' αὐτή τήν περίπτωση καταβάλλει μεγάλη φροντίδα κάθε νύφη γιά τό τσουρέκι πού δωρίζει στήν πεθερά της. Τό τσουρέκι αὐτό εἶναι «πελώριο τρίκλωνο μέ σχέδια» πού γίνονται μέ ψαλίδι καί κυρίως μέ χτένι. Μετά τό ψήσιμο τό τοποθετοῦν σέ μεγάλο δίσκο, στόν ὁποῖον εἶχε τοποθετηθῆ μεγάλη κάτασπρη πετσέτα, ὥστε νά καλύπτη καί τό τσουρέκι ὁλόκληρο. Τό ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα τό μεταφέρουν στό σπίτι τῆς πεθερᾶς, τό συνοδεύει δέ ἡ νύφη μέ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας. Μέ ὑπερηφάνεια ἡ πεθερά δείχνει στούς ἐπισκέπτες της αὐτό τό ψωμί-δῶρο[2]. Στή Λέσβο ἡ νύφη ἑτοιμάζει γιά τήν πεθερά της ἕνα μεγάλο «κουλίκι...πλουμισμένο μέ μυγδαλόψιχες», τό ὁποῖο δέν στέλνει μόνο κατά τό Πάσχα, ἀλλά καί κατά τήν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ στίς 14 Σεπτεμβρίου. Κατά τήν ἡμέρα τῆς Πρωτομαγιᾶς μαζί μέ τό στεφάνι θά τῆς δωρίση «μέλι καί 'φτάζυμο»[3].

Ἀλλά καί ἡ πεθερά θά ἀνταποδώση τό δῶρο αὐτό στέλνοντας κι αὐτή ψωμί. Στή βόρεια Εὔβοια κατά τά Χριστούγεννα ἡ πεθερά σέ ἀνταπόδοση θά ἑτοιμάση κουλούρα γλυκειά τῆς νύφης καί θά τῆς τήν πάη ἡ ἴδια[4].

Ὄχι ὅμως μόνο κατά τό γάμο ἀλλά καί κατά τή βάφτιση καί τή γέννηση τοῦ παιδιοῦ ἀνταλλάσσεται τό ψωμί ὡς δῶρο. Ἔτσι μόλις ἀρχίσουν οἱ ἐπισκέψεις συγγενῶν στό σπίτι τοῦ νεογέννητου, ὅσοι προσέρχονται φέρνουν γιά δῶρα «δίπλες, πίττες καί ψωμιά»[5]. Στήν περιοχή τῆς Πρέσπας τό πρῶτο δῶρο πού θά φέρη ἡ μαμή στό νεογέννητο εἶναι ἕνα μεγάλο «καρβέλι ψωμί»[6].

---

1. Κ.Λ. χφ. 2045, σ. 16 (συλλ. Γεώργ. Μπίτσικας, Καμαρωτό Σιντικῆς Σερρῶν, 1954).

2. Βλ. Ζαχαρ. Ἐμμ. Χαλκιαδάκη, Λαογραφικά Κάσου, Ἀθῆναι 1971, σ. 28. Πρβλ. καί ἀπό τήν Ἰκαρία Κ.Λ. χφ. 2272, σ. 191 (συλλ. Χαράλ. Σπανός, 1958). Βλ. καί Κ.Λ. χφ. 1159 Α', σ. 101 (συλλ. Γεωργία Ταρσούλη, Κορώνη, 1938).

3. Βλ. Φρόσως Ζούρου, Ὁ γάμος στή βόρεια Λέσβο. Ἀπό τήν γέννηση ἕως τόν ἀντίγαμο, [Ἀθήνα] 1974, σ. 71-74. Πρβλ. καί Κ.Λ. χφ. 2394, σ. 147 (συλλ. Γεώργ. Σπυριδάκης, ν. Πέλλης, 1961) ὅπου ἀναφέρεται, ὅτι ἀναμεταξύ τους οἱ κουμπάροι τό Πάσχα ἀνταλλάσσουν *«πίττες ἀνιβατές». Τό ἴδιο βλ. καί Κ.Λ. χφ. 2738, σ. 36 (συλλ. Βασιλική Θεοδωροπούλου,* Νυμφόπετρα Λαγκαδᾶ, 1963).

4. Κ.Λ. χφ. 1479 Η', σ. 18 (συλλ. Μαρία Ἰωαννίδου, 1943).

5. Κ.Λ. χφ. 1971, σ. 13 (συλλ. Ἀ. Τσέλιος, Κρυόβρυση Ἐλασσόνας, 1953).

6. Βλ. Λαζ. Βαφειάδη, Ἡ Πρέσπα καί οἱ ὁμορφιές της, περιοδ. Ἀριστοτέλης, τεῦχ. 8 (1958), σ. 33.

Τὰ δύο βασικὰ πρόσωπα τῆς βαπτίσεως, ἱερέας καὶ ἀνάδοχος σὲ ἀρκετὰ μέρη τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου[1] προσκαλοῦνται μὲ ψωμί, ποὺ εἶναι συνήθως «κουλούρα σιταρένια μὲ μέλι καὶ μὲ σισάμι». Ὅταν, μετὰ τὴ βάφτιση, ὁ νουνὸς ὁδηγήση τὸ νεοφώτιστο στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ κοινωνήση (συνήθως τρεῖς φορές), θὰ τοῦ δοθῆ «μιὰ κουλούρα 3-4 ὀκάδες μὲ διάφορα ξόπλια (σχέδια ἀπὸ ἄζυμο ζυμάρι)»[2]. Ὅταν πάλι τὸ παιδὶ γίνη ἑνὸς ἔτους, ὁ νουνὸς θὰ τοῦ προσφέρη «μιὰ κουλούρα κεντημένη μὲ στολίδια». Πάνω στὴν κουλούρα βάζει χρήματα «κι ἕνα κουστουμάκι». Αὐτὸ συνεχίζεται κανονικὰ γιὰ τρία χρόνια, κάποτε ὅμως καὶ περισσότερα[3]. Στὴν Καλομοίρα Καλαμπάκας στέλνει τὸ ψωμὶ ὁ νουνὸς σὰν δῶρο στὸν ἀναδεκτό του μέχρι νὰ γίνη καὶ δώδεκα χρονῶν[4].

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος[5] ὁ νουνὸς τοῦ στέλνει τὸ ψωμὶ γιὰ δῶρο κατὰ τὶς μεγάλες ἑορτές. Κατὰ τὶς ἑορτὲς τοῦ Δωδεκαημέρου καὶ τοῦ Πάσχα στέλνεται «μιὰ κουλούρα μὲ διάφορα σχήματα, μὲ καρύδια καὶ μύγδαλα». Ἡ κουλούρα αὐτὴ τὰ μὲν Χριστούγεννα θὰ ἔχη ἄσπρο αὐγό, ἐνῶ κατὰ τὸ Πάσχα θὰ ἔχη κόκκινο[6].

Μερικὲς φορὲς τὸ σχῆμα καὶ γενικώτερα ἡ μορφὴ τοῦ ψωμιοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ φῦλο τοῦ παιδιοῦ. Ἔτσι στὸν Πόντο «ἂν ἤτανε ἀγόρι τὸ βαφτιστικό της, ἔκανεν ἕνα στεφάνι ἀπὸ ζυμάρι (στὸ ζυμάρι αὐτὸ ἔβαζε ἀβγά, βούτυρο, ζάχαρη, γάλα) καὶ τό 'ψηνε στὸ φοῦρνο. Ἂν ἤτανε κορίτσι, ἔκαναν κορονίτσα. Τὰ ἔβαζαν στὸ δίσκο

---

1. Κ.Λ. χφ. 1612, σ. 1 (συλλ. Δημ. Οἰκονομίδης, Γαλατσάδες Εὔβοιας, 1949), Κ.Λ. χφ. 2385, σ. 23 (συλλ. Γεώργ. Γιαννοῦχος, Καλομοίρα Καλαμπάκας, 1961).

2. Βλ. Κ.Λ. χφ. 2038, σ. 37 (συλλ. Ἄννα Τζανῆ, Αὐλωνάρι Εὔβοιας, 1954).

3. Κ.Λ. χφ. 2042, σ. 13 (συλλ. 'Αναστ. Βλάχος, Βαρελαῖοι Μαρμαρίου Εὔβοιας, 1954).

4. Κ.Λ. χφ. 2385, ὅπ. π., σ. 23.

5. Κ.Λ. χφ. 1479 Η', ὅπ. π., σ. 18, χφ. 2154 Γ', σ. 63 (συλλ. Δημ. Οἰκονομίδης, Δίλοφο Μακεδονίας, 1955). Πρβλ. καὶ Κ.Λ. χφ. 1372, σ. 193 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, Σπάρτη, 1939), ὅπου τὰ Χριστούγεννα στέλνει «στ' ἀνεδεξιό του ἕνα κουζουνάκι = μικρό, μικρὸ ψωμάκι», ἐνῶ κατὰ τὸ χφ. 1379, σ. 103 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, Ρεϊσδερὲ Σμύρνης, 1939) «κάθε παγερὴς [=νουνὸς] ἔστελνε τὰ Χριστούγεννα στὸ φλιότσο του [=βαφτισιμιὸ] ἕνα Χριστόψωμο. 'Επάνω στὸ Χριστόψωμο εἶχε κι ἕνα μετζάκι ἢ καὶ μισὴ λίρα, ἀναλόγως μὲ τὴ δύναμη τοῦ καθενός» (χφ. 1908 Γ', σ. 73 συλλ. Δημ. Οἰκονομίδης, Κόνιτσα, 1953), χφ. 1378 Γ', σ. 139 (συλλ. Γεωργία Ταρσούλη, Μεθώνη, Κορώνη, Σῦρος, 1939) ὅπου «κάθε νοικοκυρὰ ποὺ θὰ ζύμωνε [τὰ Χριστούγεννα] θὰ ἔκανε καὶ γιὰ τὰ βαφτισιμιά της κουλουρίτσες, Χριστόψωμα», χφ. 883, σ. 1530 (συλλ. Νεστορίδης, διάφ. τόπ., ἄ. ἔ.) «Χριστόψωμα ὑποχρεοῦται νὰ δίδη ὁ νουνὸς εἰς τὸν ἀναδεξιμιόν». 'Ακόμη πρβλ. Κ.Λ. χφ. 2008, σ. 47 (συλλ. Εὐστ. Γουζῆς, Λευκάδα, 1954), χφ. 2012, σ. 10 (συλλ. Δημ. Νικολόπουλος, Πράσινο Γορτυνίας, 1954) καὶ χφ. 2266, σ. 12 (συλλ. Σάββας Θεοδώρου, Μονοδένδρι Ζαγορίου 'Ηπείρου, 1958). Βλ. τέλος Νικ. Γ. Χαλιορῆ, Ὑδρέϊκα λαογραφικά, Πειραιεύς, 1931, σ. 73-74.

6. Κ.Λ. χφ. 1479 Η', ὅπ. π., σ. 161.

μαζὶ μὲ πορτοκάλια...κάθε μητέρα δεχότανε ἀπὸ τὶς νουνὲς τόσους δίσκους, ὅσα παιδιὰ εἶχε. Τὰ παιδιὰ ἔπαιρναν τὰ δῶρα τους καὶ κρεμοῦσαν στὸν τοῖχο τὸ στεφάνι καὶ τὴν κορονίτσα...»[1]. Στὴν Κορώνη ὅποια γυναίκα ἔχει μικρὸ βαφτιστήρι, ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ θὰ τοῦ στείλη γιὰ δῶρο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ «τὰ λαζαράκια», τὰ ὁποῖα φτιάχνει μὲ ζύμη τὴν Μεγ. Πέμπτη ἀφοῦ τὰ πλάση σὰν ἀνθρωπάκια μὲ χεράκια καὶ ποδαράκια καὶ ἀφοῦ τοὺς βάλη στὸ κεφάλι καὶ ἕνα ἀβγό[2].

Ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ κατὰ τὶς μεγάλες ἑορτὲς θὰ δώσουν ὡς δῶρο ἄρτους στοὺς ἀναδόχους σὲ ἔνδειξη σεβασμοῦ. Ἔτσι στὸ Δίλοφο τῆς Δυτ. Μακεδονίας «τὴ Λαμπρὴ πηγαίνουν στὴ νουνὰ οὖλα τὰ κουμπαρούλια καὶ τῆς δίνουνε ἀβγὰ καὶ κουλούρια μέσα στὸ μαντήλι»[3]. Στὴν Κονιατσὴ Ἐλασσόνας τὸ Μεγ. Σάββατο ἡ μάνα τοῦ βαφτιστικοῦ ζυμώνει κουλούρα, τὴν κεντᾶ μὲ τὸ πιρούνι, στὴ μέση βάζει ἕνα κόκκινο ἀβγό, τὴν ψήνει καὶ τὴν ἄλλην ἡμέρα τὴν Λαμπρὴ ὁ βαφτιστικὸς τὴν πηγαίνει στὸ νουνό του «μὲ τόσα κόκκινα ἀβγά, ὅσα εἶναι τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας»[4]. Σὲ μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος οἱ ἀναδεχτοὶ δὲν δωρίζουν ἁπλῶς στὸ νουνό τους τὰ ψωμιά, ἀλλὰ τὰ ἀνταλλάσσουν μὲ αὐτούς[5]. Ἀλλοῦ πηγαίνει τὸ παιδὶ μόνο του στὸ σπίτι τοῦ νουνοῦ του γιὰ νὰ παραλάβη τὸ ψωμί[6].

Γενικώτερα κάθε οἰκογένεια κατὰ τὴ διάρκεια διαφόρων ἑορτῶν θὰ ζυμώση ψωμιά, γιὰ νὰ τὰ δωρίση κατὰ κύριο λόγο στὰ μικρὰ παιδιά[7]. Πιὸ συγκεκριμένα κάθε νοικοκυρὰ τὰ Χριστούγεννα ἢ καὶ τὸ Πάσχα θὰ ἔκανε μικρὲς ἢ μεγάλες κουλοῦρες προκειμένου νὰ τὶς δώση στὰ μικρὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς ἢ σ' ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἐπισκε-

---

1. Κ.Λ. χφ. 1141, σ. 43-44 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, Σινώπη, 1938).

2. Κ.Λ. χφ. 1378, ὅπ. π., σ. 119. Πρβ. καὶ Μιχ. Λελέκου, Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐθίμων, μύθων καὶ λοιπῶν, ἐν Ἀθήναις 1891, σ. 8. Ἀκόμα πρβλ. καὶ Κ.Λ. χφ. 2049, σ. 7 (συλλ. Θεόδ. Γεωργιάδης, Ἄνω Πορρόια Σιντικῆς Σερρῶν, 1954).

3. Κ.Λ. χφ. 2154 Γ', ὅπ. π., σ. 63.

4. Κ.Λ. χφ. 1982, σ. 14 (συλλ. Α. Σκλιούμπας, 1953). Πρβλ. καὶ χφ. 1973, σ. 4 (συλλ. Β. Σαμαρᾶς, Γαλανόβρυση Ἐλασσόνας, 1953).

5. Κ.Λ. χφ. 1432, σ. 133 (συλλ. Μαρία Λιουδάκη, Λοζέτσι Ἠπείρου, 1940).

6. Κ.Λ. χφ. 2302, σ. 191 (συλλ. Δημ. Οἰκονομίδης, Χουλιαράδες Ἰωαννίνων, 1959) καὶ χφ. 2442, σ. 99 (συλλ. Ἀλέξ. Ἀδαμίδης, Δαμασκηνιὰ Βοτου Κοζάνης, 1962).

7. Βλ. Τάσου Παπαποστόλου, Ἡ γλῶσσα Αἰδηψοῦ Ἱστιαίας, Ἀρχ. Εὐβ. Μελ. 16(1970), σ. 338 «κουσώνα» λέγεται ἡ χριστουγεννιάτικη μικρὴ κουλούρα μὲ ἀβγὸ στὴν κορυφή της, ἀπαραίτητο δῶρο γιὰ τὰ μικρὰ παιδιά: «θά μ'φκιάσης κὶ μένα κουσώνα φέτου, θειὰ Μαριώ, γιατὶ δὲ μ'ὄφκιασ' ἡ μάνα μ' ». Ἀκόμη βλ. Κ.Λ. χφ. 1146, σ. 226 (συλλ. ἄγνωστος, διάφ. τόποι, 1938), χφ. 1159 Α', σ. 93 (συλλ. Γεωργία Ταρσούλη, Κορώνη Πυλίας, 1938) καὶ χφ. 1160 Δ', σ. 171 (συλλ. Γεώργ. Μέγας, Βαρὸς Λήμνου, 1938.

φθοῦν τὸ σπίτι. Οἱ κουλοῦρες αὐτὲς σχεδὸν πάντοτε γίνονται σὲ σχῆμα στρογγυλὸ ἢ τὶς κάνουνε «σωστὲς κουτσουνίτσες, μὲ πόδια, μὲ χέρια, μὲ κεφάλι».

Οἱ πλουσιώτεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους σ' ἀρκετὰ ἑλληνικὰ χωριὰ[1] κατὰ τὴν Πρωτοχρονιὰ ἢ τὸ Πάσχα δίνουν ὡς δῶρο καλῆς ποιότητας ψωμιὰ στοὺς οἰκονομικὰ ἄμεσα ἐξαρτώμενους ἀπ' αὐτοὺς καθὼς καὶ σ' ὅσους προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὴν ἐκκλησία τοῦ τόπου[2]. Τὰ ψωμιὰ αὐτὰ εἶναι ἀπὸ καθαρὸ σιτάρι καὶ μὲ ἄφθονα μυρωδικὰ ζυμωμένα.

Τὰ Χριστούγεννα ἢ τὸ Πάσχα πολλοὶ χωρικοὶ θὰ δωρίσουν στὸ δάσκαλο ἢ τὸν ἱερέα[3] ἢ στοὺς φτωχοὺς ἢ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν δική τους οἰκογένεια μεγάλα καὶ καλοζυμωμένα ψωμιά[4].

Καὶ ὅταν κάποιος συγγενής, φίλος ἢ συγχωριανὸς πρόκειται νὰ ξενιτευθῆ[5], θὰ τοῦ προσφέρουν ὡς δῶρο καὶ μιὰ κουλούρα ψωμιοῦ. Τὸ ψωμὶ αὐτὸ θὰ τὸ φέρουν σ ὸ σπίτι του ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἡμέρα ἢ καὶ λίγο προτοῦ ἀναχωρήση. Τὸ ψωμὶ στὴν περιοχὴ τῆς Ἐλασσόνας τὸ ζυμώνουν κορίτσια παρθένα[6]. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τέλος ὁ ξενιτεμένος ἐπιστρέψη ἀπὸ τὰ ξένα, οἱ συγγενεῖς ποὺ θὰ τὸν πρωτοεπισκεφθοῦν, θὰ τοῦ προσφέρουν «ἕνα τσουρέκι» ἢ «μιὰ κ'λούρα».

Ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω μποροῦμε νὰ καταλήξωμε στὶς ἀκόλουθες διαπιστώσεις καὶ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα, ὅπως πιστεύομε, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀλλοιώση τυχὸν ἐπαύξηση τοῦ ὑλικοῦ μὲ μιὰ περισσότερο ἐκτεταμένη ἔρευνα.

Ὁ Ἕλληνας χωρικὸς εἶναι γνωστὸ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γευματίση ἢ νὰ δειπνήση χωρὶς ψωμί. Ἀντίθετα τὸ ψωμὶ μπορεῖ νὰ ἀναπληρώση πολλὲς φορὲς τὴν ἔλλειψη τῶν ἄλλων τροφῶν. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι στὸ χωριὸ π.χ. Συκιὰ τῆς Κορινθίας,

---

1. Πρβλ. Ἀναστ. Καρανασταση, Οἱ ζευγάδες τῆς Κῶ, ὅπ. π., σ. 224,3

2. Βλ. Ἰδομ. Παπαγρηγοράκη, Ἀπὸ τὸ κρητικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ὅπ. π., 7(1955), ἀρ. 55, σ. 35. Πρβλ. καὶ Χ. Παπαχριστοδούλου, Ἡ Ρόδος, πνευματικὸ κέντρο ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ, περ. Δωδεκάνησα 1 (1957), τεῦχ. 2, σ. 19.

3. Στὸν ἱερέα δωρίζονται μικρὰ ψωμιὰ καὶ κατὰ τὰ μνημόσυνα. Στὴν Κόνιτσα λέγονται «γκουγκούγια» καὶ εἶναι μικρότερα ἢ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα πρόσφορα, ζυμωμένα ἀπὸ καλοσιτισμένο ἀλεύρι (Κ.Λ. χφ. 1569 Α', σ. 24, συλλ. Χαράλ. Ρεμπέλης, Βούρμπιανη, 1929). Στὸν παπὰ προσφέρεται ψωμὶ μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ὀνομαστικῆς γιορτῆς (Κ.Λ. χφ. 2049, ὅ. π., σ. 1).

4. Πρβλ. Κ.Λ. χφ. 2272, σ. 291 (συλλ. Χαράλ. Σπανός, Ἰκαρία, 1958).

5. Κ.Λ. χφ. 1908 Α', σ. 60 (συλλ. Δημ. Οἰκονομίδης, Κόνιτσα, 1953), χφ. 2008, ὅπ. π., σ. 10, χφ. 2036, σ. 9 (συλλ. Ἰω. Τσαλίκης, Τρίστενο Ζαγοριοῦ Ἠπείρου, 1963) καὶ χφ. 2385, ὅπ. π., σ. 7.

6. Κ.Λ. χφ. 1971, σ. 3 (συλλ. Λ. Κ. Τσέλιος, Κρυόβρυση 1953).

ὅταν λέγουν «κάτσε νὰ φᾶς ψωμί», ἐννοοῦν κάθισε νὰ γευματίσης[1], καὶ στὴ Νεάπολη τῆς Κρήτης, ὅταν πλησιάζη ἡ ὥρα γιὰ φαγητό, λέγουν χαρακτηριστικά: «εἶναι ὥρα νὰ φᾶμε ψωμί»[2]. Ἐνδεικτικὴ ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ παροιμία «ψωμὶ δὲν ἔχουμε καὶ τυρὶ ζητᾶμε»[3], καθὼς καὶ ὁ στίχος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ: «ὁ γέρο-Δῆμος τρώει ψωμὶ μὲ οὖλο του τ' ἀσκέρι»[4]. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ψωμὶ θεωρήθηκε σὰν τὸ πιὸ βασικὸ εἶδος διατροφῆς συνετέλεσε στὸ νὰ νομισθῆ ὅτι περιέχει κάποια ἀνώτερη δύναμη, πρᾶγμα στὸ ὁποῖο ἀπὸ ἕνα σημεῖο καὶ ὕστερα βοήθησε βέβαια καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ποὺ τὸ συνέδεσε μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ τὴν δύναμη δηλ. ποὺ τοῦ ἔχει ἀποδοθῆ, γίνεται τὸ ψωμὶ σύμβολο κάθε οἰκογένειας. Τὸ σύμβολο αὐτὸ μοιράζεται στὴν ἀρχή, ὅπως εἴδαμε, ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, ἐνῶ ἀργότερα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο χρησιμοποιεῖται μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς εὐρύτερης ὁμάδας ἀνθρώπων.

Ἡ πίστη ὅτι τὸ ψωμὶ περικλείει μέσα του μιὰ δύναμη, ὡδήγησε τὸν ἄνθρωπο στὴν πράξη τῆς χρησιμοποιήσεώς του ὡς δώρου, μὲ σκοπὸ νὰ ἐνισχύωνται ἔτσι καὶ νὰ ἰσχυροποιοῦνται οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας.

Ὅλες σχεδὸν οἱ φάσεις καὶ οἱ στιγμὲς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν προστασία κάποιας δυνάμεως. Ἀλλά, ὅπως εἶναι φυσικό, αὐτὸ ἰσχύει περισσότερο γιὰ τὶς κρίσιμες γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἐπιβίωσή του φάσεις. Γενικὰ φαίνεται νὰ πιστεύεται ὅτι οἱ νέοι δεσμοὶ ποὺ δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν ἀτόμων, ἂν τεθοῦν ὑπὸ τὴν προστασία τῆς δυνάμεως τοῦ ψωμιοῦ, τὸ ὁποῖο προσφέρεται ὡς δῶρο κατὰ τὴ σύναψή τους, θὰ ἀποβοῦν στέρεοι. Ἡ δύναμη τοῦ ψωμιοῦ μεταβιβάζεται στὸ ἄτομο ποὺ τὸ παίρνει ὡς δῶρο καὶ ἐνισχύει τὴν καινούργια σχέση ποὺ δημιουργεῖται. Ὁ δεχόμενος τὸ ψωμὶ-δῶρο πιστεύει ὅτι τοῦ γίνεται μεγάλη τιμὴ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ δωρητῆ, ἀφοῦ ἔτσι μοιράζεται μαζί του τὴ δύναμη τοῦ ἴδιου τοῦ σπιτιοῦ του. Σὲ ὅρκο κατὰ τὴν ἄσκηση κοσκινομαντείας ἀναφέρεται: «Μὰ τὸν ἅημ Πέτρον, μὰ τὸν ἅημ Παῦλον, μὰ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους, μὰ τὸ ψουμὶν τζ'αὶ τ' ἅλας, δεῖξε τζ'αὶ φανέρωσε, ἂν ὁ Α...ἔκλεψε τὸ...»[5], ὅπου ἡ δύναμη τοῦ ψωμιοῦ ἐξισώνεται

---

1. Ἰ.Λ. χφ. 420, σ. 79.

2. Ἰ.Λ. χφ. 948, σ. 1089. Πρβλ. καὶ ἀπὸ τὴ Μακεδονία (χωρ. Γαλατινὴ) Ἰ. Λ. χφ. 1066, σ. 46 ὅπου «τρῶμε ψωμί»=γευματίζουμε.

3. Ἰ.Λ. χφ. 1019, σ. 52 (Πελοπόννησος).

4. Ἰ.Λ. χφ. 907, σ. 206 (Γορτυνία).

5. Βλ. Γ. Χ. Παπαχαραλάμπους, Πρόκλησις μαντικῶν ὀνείρων καὶ λατρεία τοῦ Ἀδώνιδος ἐν Κύπρῳ, περ. Κυπρ. Σπ. 10 (1948), σ. 27. Πρβλ. ἀπὸ τὴ Μακεδονία (Ροδολίβους):

Τὸ ταῖρι - ταῖρι κρέμεται
τὸ ταῖρι τυρανιέται

μὲ τὴν δύναμη τῶν ἁγίων. Μὲ τεμάχιο ψωμιοῦ ἐπίσης ἀντὶ ἑνὸς ἄλλου ἱεροῦ ἀντικειμένου ἀπαγγέλλει ἡ ξοκίστρα τοὺς ἐξορκιστικούς της λόγους, γιὰ νὰ ἔχουν ἀσφαλὲς ἀποτέλεσμα.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι σὲ πολλὰ μέρη συνηθίζεται νὰ προσφέρωνται μαζὶ μὲ τὸ ψωμὶ καὶ ἄλλα ποικίλα προϊόντα, πού τὶς περισσότερες φορὲς προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια παραγωγή. Τὰ δῶρα αὐτὰ σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν ἀντικαθιστοῦν τὸ ψωμί. Αὐτὸ σημαίνει πιθανῶς ὅτι τὸ ψωμὶ παίζει ἐδῶ ἕνα ἰδιαίτερο ρόλο, ἔχει μιὰ ξεχωριστὴ δύναμη πού ἐνισχύει τὴν ἔννοια τοῦ δώρου καὶ τῆς δίνει ἰδιαίτερο περιεχόμενο. Καὶ γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε τὰ συγκεκριμένα παραδείγματα, στὸ Ξηρόμερο, ὅπως εἴδαμε, ὁ μνηστήρας θὰ προσφέρη τὸ Μεγάλο Σάββατο στὴ μνητή του κόκκινα ἀβγὰ μαζὶ μὲ τὸ ψωμί. Στὴν Πρέβεζα καὶ στὴν Ἐλασσόνα προσφέρουν ὡς δῶρα καὶ «μιὰ λαμπάδα καθὼς καὶ φορέματα», ἐνῶ στὴν περιοχὴ Ἀκαρνανίας κατὰ τὴν Πρωτοχρονιὰ ὁ ἀρραβωνιαστικὸς θὰ δωρίση στὴ μέλλουσα πεθερά του καὶ «κρέας, κρασί, καὶ γλυκά». Στὴν Εὔβοια ὁ ἀνάδοχος δωρίζει στὸν ἀναδεκτό του μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως ἑνὸς ἔτους ἀπὸ τὴ γέννησή του ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ψωμί «λεφτὰ μαζὶ μὲ λουκουμάκι». Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται σὲ πολλὰ μέρη τὰ Χριστούγεννα, τὴν Πρωτοχρονιὰ καὶ τὸ Πάσχα, ὅπου προσφέρονται ποικίλα δῶρα μαζὶ μὲ κουλούρια στὰ παιδιά, ἰδίως σ' αὐτὰ πού ψάλλουν τὰ κάλαντα.

Εἶναι πιθανὸ ὅτι στὶς περιπτώσεις αὐτές, καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες παρόμοιες, ἡ προσφορὰ τοῦ ψωμιοῦ δὲν εἶναι ἕνα συνηθισμένο δῶρο. Ἀντίθετα καταβάλλεται προσπάθεια νὰ δοθῆ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ ψωμί, δηλ. ἡ δύναμη πού περικλείεται σ' αὐτό. Αὐτὸς εἶναι ἴσως καὶ ὁ λόγος πού τὸ ψωμὶ ἀνταλλάσσεται μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς ὁμάδας ἀνθρώπων μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ γάμου, τῆς γεννήσεως, τῆς βαπτίσεως ἢ μιᾶς ἑορτῆς. Μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τοῦ ψωμιοῦ πιστεύεται ὅτι ὁλοκληρώνονται καὶ ἰσχυροποιοῦνται οἱ δεσμοὶ τῶν ἀνθρώπων στὴ μικρὴ χωρικὴ κοινωνία.

Ἐνδεχόμενη ὑπόθεση, ὅτι ἡ προσφορὰ ὡς δώρου τοῦ ψωμιοῦ ἀποτελεῖ ἀρχέγονη μορφὴ ἐμπορίας ἢ προσπάθειας ἐμπορίας, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ὑποστηριχθῆ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ἂν τουλάχιστον κρίνη κανεὶς ἀπὸ τὰ ἐθιζόμενα κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους. Ὅπως εἴδαμε, ἡ γυναίκα στὸ Βρουχὰ δωρίζει ψωμὶ στοὺς συγγενεῖς καὶ γείτονες μόλις ξεφουρνίσει, γιὰ νὰ τῆς δωρίσουν καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους σὲ ἄλλη εὐκαιρία καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἐμπορευθῆ. Πολλὰ κουλούρια στέλνει ὁ

μὰ τὸ Θεὸ μὰ τὸ ψωμὶ
φοβοῦμαι νὰ τὸ πιάσω

ὅπως μᾶς παραδίδεται σὲ σχετικὸ αἴνιγμα, στὸ ὁποῖον ὑπονοεῖται ἡ κανδήλα (Ἰ.Λ. χφ. 968, σ. 20).

ἀρραβωνιαστικὸς στὴν ἀρραβωνιαστική του στὰ Τοπόλια τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τῆς Κρήτης καὶ μέχρι τριακόσια εἶναι τὰ ψωμιὰ ποὺ προσφέρουν στὴν Κίμωλο στοὺς μελλόνυμφους ξεχωριστὰ ἐπιμελημένα καὶ φροντισμένα «σὲ σχῆμα καλαθιοῦ ἢ φύλλου ἀμπέλου». Ὁλόκληρη «κοφινιά», ψωμιῶν φέρνει ἡ κουμπάρα στὸ γάμο, ὅταν πάη νὰ στεφανώση. Δὲν εἶναι μόνο ὁ μεγάλος καὶ ἀκαθόριστος ἀριθμὸς τῶν ψωμιῶν, ποὺ ἀποκλείει κατὰ κάποιο τρόπο τὴν ὑπόθεση γιὰ μορφὴ ἐμπορίας, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθός τους καὶ ἡ ἰδιαίτερη φροντίδα ποὺ καταβάλλεται κατὰ τὴν παρασκευὴ καὶ τὴ διακόσμησή τους. Στὴν Ποριὰ τῆς Καστοριᾶς[1], ὅπως εἴδαμε, δωρίζουν κατὰ τὸ γάμο στὸν ἱερέα «μεγάλο ψωμὶ» καὶ στὴν Κάσο εἶναι «πελώριο καὶ τρίκλωνο μὲ σχέδια». Στὴν περιοχὴ τῆς Πρέσπας ἡ μαμὴ προσφέρει στὸ νεογέννητο ἕνα «μεγάλο καρβέλι», ἐνῶ ὁ ἀνάδοχος στὸ νεοφώτιστο, στὸ Αὐλωνάρι τῆς Εὔβοιας, «ἕνα ψωμὶ 3-4 ὁκάδες». Στὸ Πόντο «σουμαδοψώμ'» προσφέρουν οἱ γονεῖς τοῦ νέου κατὰ τὸν ἀρραβώνα στὴ μέλλουσα νύφη τους. «Πλουμισμένο μὲ μυγδαλόψυχες» εἶναι στὴ Λέσβο τὸ ψωμὶ ποὺ δωρίζουν στοὺς νεόνυμφους. Μορφὴ ψωμιῶν ἔχουν τὰ ψωμιὰ ποὺ δίνουν ὡς δῶρο οἱ ἀνάδοχοι στὴν Κορώνη στὰ βαφτιστήρια τους.

Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον προσφέρεται τὸ ψωμὶ καθὼς καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τὸ ἀντιμετωπίζουν αὐτοὶ ποὺ τὸ δέχονται σὰν δῶρο εἶναι ἄξιος προσοχῆς. Πάνω σὲ δίσκο καὶ σκεπασμένο μὲ ὁλοκάθαρο κάλυμμα προσφέρουν τὰ ψωμιὰ στοὺς νεόνυμφους οἱ προσερχόμενοι στὸ γάμο στὴν Κάσο. Στὴν Κίμωλο, καθὼς εἴδαμε, αὐτοὶ ποὺ δέχονται τὰ ψωμιὰ σὰν δῶρο τὰ τιμοῦν ξέχωρα. «Τὰ κρεμᾶνε μὲ μιὰ κορδέλα τὴν ὥρα τοῦ γλεντιοῦ ἀπὸ τὸ λαιμό τους». Ἑπομένως εἶνκι δύσκολο νὰ προσφέρωνται γιὰ ἐμπορικοὺς λόγους ψωμιὰ ποὺ εἶναι ἄφθονα, ποικίλα καὶ πολὺ φροντισμένα μὲ ποικίλματα. Δωρίζονται μὲ σεβασμὸ σὰν κάτι τὸ ἱερὸ καὶ ἀνάλογα ἀπολαμβάνουν τιμὴ ἀπὸ τοὺς ἀποδέκτες τους, ποὺ τὰ ἐπιδεικνύουν καὶ τὰ προβάλλουν.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ προσφορὰ τοῦ ψωμιοῦ ὑπὸ μορφὴ δώρου δὲν ἀποκλείει καὶ κάποια οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, ἀφοῦ μάλιστα ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ ἀνθρώπους ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς κατορθώνουν μὲ μεγάλη δυσκολία νὰ ἐξασφαλίζουν καὶ τὰ στοιχειώδη ἀκόμη μέσα βιοπορισμοῦ.

---

1. Στὴ Νίσυρο κατὰ τὴν Πρωτοχρονιὰ καὶ τὸ Πάσχα οἱ χωρικοὶ δωρίζουν στὸν παπὰ ἕνα μεγάλο ψωμί. «Τὸ ψωμὶ ν-doῦ παπᾶ» (Ἰ.Λ. χφ. 700α, σ. 290).

RÉSUMÉ

L' offrande du pain dans les rapports sociaux du peuple grec

par Angélos N. Deftéréos

L'auteur étudie l'usage populaire d'offrir ou d'échanger du pain, en guise de cadeau, dans les rapports sociaux en particulier à l'occasion d'un baptème d'un mariage, d'un enterrement, du départ ou du retour d'un émigré, pour la Noël, le jour de l'An, Pâques etc.

Les personnes qui offrent ou recoivent le pain en cadeau sont l'enfant nouveau-né, la sage-femme, les parents, le parrain, les fiancés, le prêtre, les parents du mort, l'émigrant, les enfants qui chantent les «Kalanda» pour les grandes fêtes chrétiennes, etc.

Les pains qui sont offerts en cadeau ne sont pas en nombre fixe, mais de fabrication ou de forme particulière selon les circonstances, et leur offrande s'opère parfois selon une procédure spéciale. L'auteur affirme que l'offrande du pain a pour but de transmettre à celui qui le reçoit la force qu'il est supposé renfermer. C'est une manière de renforcer les liens qui unissent entre eux les membres de la société.

ΔΗΜ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΑΛΕΥΡΟΜΥΛΟΙ

Οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀλευρόμυλοι ἐνδιαφέρουν τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν οὐ μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς παραδοσιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν κατασκευῆς, ἀλλὰ προσέτι διότι οὗτοι ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι καὶ τῆς σήμερον συνεδέθησαν, ἐκτὸς τοῦ ὑλικοῦ, καὶ μὲ τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ λαοῦ μας, ἤτοι μὲ δημώδη ἄσματα, παραδόσεις, παραμύθια, παροιμίας, αἰνίγματα, ἐπῳδὰς καὶ ποικίλα ἔθιμα. Πρὸς τούτοις λίαν ἀξιόλογον εἶναι τὸ σχετικὸν μὲ αὐτοὺς γλωσσικὸν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον κυρίως ἐνδιαφέρει τὴν γλωσσολογικὴν ἔρευναν.

Τοὺς παραδοσιακοὺς ἀλευρομύλους διακρίνομεν εἰς τρία κυρίως εἴδη: τοὺς χειρομύλους, τοὺς ὑδρομύλους καὶ τοὺς ἀνεμομύλους.

Α′ ΟΙ ΧΕΙΡΟΜΥΛΟΙ

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα διὰ νὰ μεταβληθοῦν τὰ σιτηρὰ πεφρυγμένα ἢ ἄφρυκτα εἰς ἄλευρον, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐθρύπτοντο ἐντὸς ὄ λ μ ω ν (γουδιῶν), βραδύτερον δ' ἠλέθοντο διὰ τῶν ποικίλου μεγέθους καὶ βάρους ἐπινοηθεισῶν μ υ λ ῶ ν ἢ χ ε ι ρ ο μ υ λ ῶ ν (χερόμυλων)[1]. Τὴν ἐπινόησιν τῆς μ ύ λ η ς[2], ἢ χ ε ι ρ ο μ ύ λ η ς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπέδιδον εἰς τὸν Δία μ υ λ έ α[3] ἢ τὴν Δήμητρα, θεὰν τῶν δημητριακῶν.

---

1. Ὁ Ξ ε ν ο φ ῶ ν εἰς τὴν Κύρου Παιδείαν (ΣΤ′ 2, 31) λέγει: «χειρομύλαις χρὴ παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων». Οἱ χειρόμυλοι ἀπετέλουν μᾶλλον οἰκοτεχνίαν.

2. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ἐν Καρπάθῳ τοπωνύμιον ἡ Μ ύ λ η, στὴ Μ ύ λ η. Ν. Κ. Μ ο υ τ σ ο π ο ύ λ ο υ, Κάρπαθος, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 169.

3. Μ υ λ ε ὺ ς ὁ προστάτης τῶν μ υ λ ῶ ν Ζεύς. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Λακωνικὰ XII,5, 20, 2) ὁ Μ ύ λ η ς ἦτο υἱὸς τοῦ Λέλεγος, ὅστις πρῶτος ἀνεκάλυψε τὸν μύλον, κατὰ γλῶσσαν δὲ τοῦ Ἡσυχίου Μ ύ λ α ς ἐλέγετο εἷς τῶν Τελχίνων καὶ κατ' ἐπιγραφὴν ἀπαντᾷ θεότης ὑπὸ τὸ ὄνομα Μ ύ λ α ς καὶ Μ υ λ ά ν τ ι ο ς. Ν. Κ. Μ ο υ τ σ ο π ο ύ λ ο υ, ἔνθ' ἀν., σσ. 169 κ.ἑξ.

Αἱ μύλαι ἢ χειρομύλαι, διατηρηθεῖσαι μέχρι τῆς σήμερον, περιεστρέφοντο συνήθως ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων τοῦ οἴκου, αἵτινες ἐκαλοῦντο ἀλετρίδες, μυλακρίδες, μυλωθροὶ ἢ σιτοποιοί. Ὡς δ' εἶναι γνωστόν, ἔργον τῶν γυναικῶν ἦτο τὸ ἐπιστατεῖν ἐπὶ τῶν ζωοτροφιῶν καὶ προμηθευμάτων τοῦ οἴκου, ὡς ἦτο π.χ. ἡ σιτοποιία. Οὕτως ὁ Ὅμηρος ἐν υ 105 - 11 λέγει :

φήμην δ' ἐξ οἴκοιο γυνὴ προέηκεν ἀλετρὶς
πλησίον, ἔνθ' ἄρα οἱ μύλαι εἵατο ποιμένι λαῶν,
τῇσιν δώδεκα πᾶσαι ἐπερρώοντο γυναῖκες
ἄλφιτα τεύχουσαι καὶ ἀλείατα, μυελὸν ἀνδρῶν·
αἱ μὲν ἄρ' ἄλλαι εὗδον, ἐπεὶ κατὰ πυρὸν ἄλεσσαν,
ἡ δὲ μί' οὔ πω παύετ' ἀφαυροτάτη δὲ τέτυκτο
ἥ ρα μύλην στήσασα.....

Ὁ Ὅμηρος ἐπίσης, περιγράφων ἐν η 103 - 104 τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀλκινόου, ἐπάγεται :

πεντήκοντα δέ οἱ δμωαὶ κατὰ δῶμα γυναῖκες
αἱ μὲν ἀλετρεύουσι μύλης ἔπι μήλοπα καρπόν.

Αἱ δύο πέτραι τοῦ χειρομύλου ἐλέγοντο μύλακες[1] (νῦν μυλόπετρες). Ἡ ἄνω ἐκαλεῖτο ὄνος ἢ ὄνος ἀλέτης[2], διότι πολλάκις ὑπὸ ὄνου ἐστρέφετο[3]. Ὡς ἐργαλεῖον τῆς στροφῆς τοῦ χειρομύλου οἱ ὑπηρέται ἐχρησιμοποίουν ξυλίνην ὡς μοχλὸν λαβήν, λεγομένην μύλακρον. Ἡ κάτω ἀκίνητος μυλόπετρα, λεγομένη τράπεζα τοῦ μύλου, ἐκαλεῖτο ἁπλῶς καὶ μύλος ἢ μύλη. Ὁ Σχολιαστὴς τῆς τοῦ Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσεως (I 5, 5) σημειοῖ : «Ὄνους ἀλέτας, οὓς ἡμεῖς μύλους, οἱ δὲ Ἀττικοὶ μύλας λέγουσι». Ὁ δὲ Φώτιος λέγει : «Μύλη τὸ κάτω τοῦ μύλου· τὸ γὰρ ἄνω ὄνος λέγεται. Μύλη Ἀττικοί, μύλος Ἕλληνες»[4].

Εἰς πολλὰς νήσους τῶν Κυκλάδων ἡ ἄνω πέτρα σήμερον λέγεται ἀπανάρι,

---

1. Μύλαξ - κος ἡ μυλόπετρα. Αἱ μύλακες ἐλέγοντο καὶ μυλώδεις λίθοι. Παρ' ἀρχαίοις ἡ μυλόπετρα ἐλέγετο καὶ μυλακρὶς λάας. Ἡ δὲ λ. μυλίας παρὰ Πλάτωνι (Ἱππ. μείζ. 292 D) καὶ Ἀριστοτέλει (Μετεωρ. 4, 6, 10) σημαίνει τὸν ἁρμόζοντα εἰς μύλον λίθον, τὴν μυλόπετραν. Βλ. καὶ Ν. Κ. Μουτσοπούλου, ἔνθ' ἀν., σσ. 172 - 173.

2. Κατά τινας ὄνος ἀλέτης ὠνομάζετο ὁ κάτω ἀκίνητος λίθος, ὡς ἀνέχων τὸ βάρος τοῦ ἄνω λίθου, καθὼς ὁ ὄνος συνήθως φέρει τὰ ἐπ' αὐτὸν ἐπιτιθέμενα βάρη.

3. Στρέφω τὴν μύλην σημαίνει περιάγω, περιελαύνω, περιστρέφω, γυρίζω τὸν μύλον.

4. Βλ. Θησαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐν λ.

ἡ δὲ κάτω, ἥτις παραμένει ἀκίνητος, κ α τ ά ρ ι[1]. Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου χ έ ρ ι τ ο ῦ χ ε ρ ό μ υ λ ο υ λέγεται τὸ ξύλον, τὸ ὁποῖον ἐξέχει εἰς τὴν μίαν ἄκραν τῆς ἐπάνω πέτρας. Τοῦτο κρατεῖ καὶ δι' αὐτοῦ περιστρέφει τὴν ἐπάνω πέτραν ὁ ἀλέθων. Εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω πέτρας τῆς τ ρ ά π ε ζ ο ς, ὑπάρχει μικρὸν στρογγύλον σιδεράκι, πού ἀνυψοῦται ὡς καρφί. Ἐκεῖ εἶναι περασμένη ἡ χ ε λ ι δ ό ν α, ἥτις εἶναι σιδηρᾶ ἢ ξυλίνη. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἐπάνω πέτρας ὑπάρχει ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται τὸ σιδεράκι τῆς κάτω πέτρας. Ἡ ὀπὴ αὕτη, λεγομένη ' ο ύ λ α (γούλα), εἶναι «λίγο μεγαλούτσικη» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ρίπτουν ἐντὸς τὸ πρὸς ἄλεσιν σιτάρι ἢ τὸν ἀρακὰν «μὲ τὴ χούφτα».

Πρὸς ἄλεσιν μεγαλυτέρων ποσοτήτων γεννημάτων ἱδρύθησαν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα οἱ μ ύ λ ω ν ε ς ἢ μ υ λ ῶ ν ε ς, ἤτοι ἐργαστήρια, ἅτινα, ἀναλόγως πρὸς τὰ ἀλεθόμενα εἰς αὐτὰ σιτηρά, ἦσαν διαφόρων εἰδῶν καὶ ὠνομάζοντο ἀ λ φ ι τ ε ῖ α (διὰ τὴν κριθήν), ζ η τ ρ ε ῖ α, ὅπου ἐκόπτοντο αἱ ζ ε ι α ὶ (χονδροσίτια) καὶ χ ο ν δ ρ ε ῖ α, ὅπου ἐκόπτετο ὁ χόνδρος καὶ ἡ σ ε μ ί δ α λ ι ς. Εἰς τοὺς μυλῶνας αὐτοὺς ἔπεμπον μόνον τοὺς ἀπειθεῖς ἢ πταίστας οἰκέτας πρὸς καταναγκαστικὴν ἐργασίαν. Ἐνίοτε ἐξεμίσθουν καὶ ἐλευθέρους, τοῦτο ὅμως ἐν γένει ἦτο ἀπηγορευμένον. Ἐπειδή, λόγῳ μακρᾶς χρήσεως, αἱ μυλόπετραι ἐστομοῦντο, ἀναγκαίως ἔπρεπεν ἐκ νέου νὰ χαραχθοῦν. Ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὰς Σφήκας 648 λέγει: «Πρὸς ταῦτα μύλην ἀγαθὴν ὥρα ζητεῖν σοι καὶ νεόκοπτον». Ὁ εἰδικὸς πρὸς χάραξιν τῆς μύλης τεχνίτης, ὁ σήμερον μ υ λ ο χ α ρ ά χ τ η ς ἢ μ υ λ ο χ α ρ α χ τ ή ς, ἐλέγετο μ υ λ ο χ α ρ ά κ τ η ς, μ υ λ ο κ ό π ο ς καὶ ὀ ν ο κ ό π ο ς. Τόπος εἰς ὃν ἐτοποθετεῖτο ὁ χειρόμυλος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἦτο συνήθως ἡ αὐλὴ τῆς οἰκίας. Ὁ τὴν μ ύ λ η ν, μ ύ λ ω ν α ἢ μ ύ λ ο ν κεκτημένος καὶ ἐργαζόμενος ἐλέγετο μ υ λ ω θ ρ ό ς[2]. Καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους πρὸς ἄλεσιν κυρίως σίτου καὶ παρασκευὴν τοῦ διὰ τὰ φαγητὰ χόνδρου ἓν ἐκ τῶν λίαν εὐχρήστων οἰκιακῶν ὀργάνων ἦτο ὁ χ ε ι ρ ό μ υ λ ο ς ἢ τὸ χ ε ι ρ ο μ ύ λ ι ν, συχνὰ ἀναφερόμενος ὑπὸ βυζαντινῶν συγγραφέων. «Οὗτος», γράφει ὁ ἀείμνηστος Φαίδων Ἰ. Κουκουλές, «ἐκ δύο ἐπαλλήλων κυλινδρικῶν λίθων ἀποτελούμενος ἐστρέφετο δι' ὁριζοντίας λαβῆς περὶ κάθετον ἄξονα εἴτε ὑπὸ τῶν πτωχῶν οἰκοδεσποινῶν εἴτε ὑπὸ δούλων εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν καιρῷ ἐκστρατείας»[3]. Εἰς τὰ κύρια οἰκιακὰ ἔργα τῆς γυ-

---

1. Ἐκ τῶν λ. ἐ π ά ν ω καὶ κ ά τ ω καὶ τῆς καταλήξεως -άρι ἔγιναν αἱ λ. ἀ π α ν ά ρ ι καὶ κ α τ ά ρ ι.

2. Παρ' ἀρχαίοις ἁπαντᾷ καὶ ἡ λέξις μ υ λ ε ρ γ ά τ η ς. Ὡς δ' εἴδομεν μ υ λ ω θ ρ ὸ ς ἐλέγετο καὶ ἡ ἀ λ ε τ ρ ί ς.

3. Φ α ί δ. Ἰ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Β', μέρ. ΙΙ, ἐν Ἀθήναις 1948, σσ. 110 - 111.

ναικὸς ἀνῆκε τότε, ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου, τὸ ἄλεσμα τοῦ σίτου, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο ἢ διὰ τοῦ χειρομυλίου ἢ διὰ τῶν μυλώνων, οἵτινες ἦσαν ἢ ὑδρόμυλοι καὶ βραδύτερον ἀνεμόμυλοι ἢ καὶ ὀνόμυλοι, εἰς τοὺς ὁποίους μετέβαινεν ἢ αὐτοπροσώπως, ἂν τὸ ἐπέτρεπεν ἡ κοινωνική της θέσις, ἢ ἔστελλε τὸ ἄλεσμα διὰ θεραπαινίδος, διὰ ν' ἀποφύγῃ μάλιστα καὶ τὴν ἐκεῖ παρουσίαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὑπαρχόντων ἀνδρῶν[1].

Καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὴν οἰκοσκευὴν π.χ. ἐν Κρήτῃ «συνεπλήρωνον καὶ χειρόμυλος πρὸς ἄλεσιν σίτου καὶ παρασκευὴν χόνδρου, χρησιμοποιουμένου ἀντὶ ὀρύζης»[2]. Νῦν ἐν Καρυδέᾳ Πάργας καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἠπείρου τὸ ἄλεσμα μεταφέρουν εἰς τὸν μύλον αἱ γυναῖκες ἢ «φορτιάρικα» ζῷα (ἵπποι, ἡμίονοι, ὄνοι). Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, τὴν Ἀπείρανθον τῆς Νάξου, τρεῖς μόνον χερόμυλοι ὑπῆρχον πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου. Εἰς τούτους ἠλέθοντο φάβα ἢ τριφτὸ (χόντρος). Ἡ νοικοκυρὰ ποὺ εἶχε τὸν χερόμυλο ἐκρατοῦσε διὰ πληρωμὴν ἕνα φλυτζάνι στὴν ὀκὰ ἀπ' ὅποιον ἤρχετο ἔξωθεν διὰ ν' ἀλέσῃ. Ἂς σημειωθῇ ὅτι «χερομυλάκι» εἶναι καὶ ὁ τίτλος ἑνὸς παραμυθιοῦ ἐν Ἀπειράνθῳ.

Ἡ μονότονος ἐργασία τοῦ ἀ λ έ τ ο υ ἢ τῆς ἀ λ έ σ ε ω ς[3] ἀπήτει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον, ὅπως συνοδεύεται μὲ ᾄσμα, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο ἰ μ α ῖ ο ς, μ υ λ ω θ ρ ὸ ς ᾠ δ ή, ἐ π ι μ ύ λ ι ο ς ᾠ δ ὴ ἢ ἐ π ι μ ύ λ ι ο ν. Τοιούτου ἄσματος, ἀδομένου ὑπὸ γυναικῶν ἐν Λέσβῳ, διεσώθησαν τρεῖς στίχοι, ἐν οἷς ἀναφέρεται ὁ τύραννος τῆς νήσου Πιττακός·

Ἄλει, μύλα, ἄλει·
καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας
Μυτιλάνας βασιλεύων[4].

Ἐπίσης κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἡ ἄλεσις διὰ χειρομυλίου συνωδεύετο πολλάκις δι' ἐπιμυλίου ᾠδῆς[5]. Καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔχομεν ᾄσμα, ταξινομημένον εἰς τὴν κατηγορίαν «τῶν ἐργατικῶν», τὸ κατωτέρω, τὸ ὁποῖον ηὐτοσχεδιάσθη ἀπὸ Μανιάτισσαν, ποὺ ἠναγκάσθη ν' ἀλέσῃ μὲ τὸν χειρόμυλον, διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν τροφὴν ἀποσπάσματος χωροφυλάκων, καταδιώκοντος τὸν φυγόδικον σύζυγόν της καὶ καταλύσαντος εἰς τὴν οἰκίαν της :

---

1. Ἔνθ' ἀν., σ. 203.

2. Γ. Ν. Αἰ κ α τ ε ρ ι ν ί δ ο υ, Τὰ «καμαρόσπιτα» τοῦ Καρυδίου Σητείας, Ἐπετηρ. Κέντρου Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. ΚΒ(1969/73), ἐν Ἀθήναις 1973/74, σ. 40.

3. Ἡ ἄλεσις σήμερον λέγεται ἀλεσιὰ ἢ ἀλεσά. Βλ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐν λ. Παρ' ἀρχαίοις ὁ ἀλεσμένος σῖτος ἐλέγετο μ υ λ ή φ α τ ο ς.

4. Anthologia lyrica...Lipsiae 1904, Carmina popularia, ἀριθ. 46, σ. 325.

5. Φ. Ἰ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, ἔνθ' ἀν., σ. 203.

Ἄλεθε, μύλο μου, ἄλεθε,
βγάλε τ' ἀλεύρια σου ψιλά,
τὰ πίτουρά σου τραγανά,
νὰ τρῶσι οἱ χωροφύλατσοι
κι ὁ νωματάρχης τὸ στσυλί,
ποὺ κάθεται στὴν ἀγκωνή[1].

Εἰς τὰ παλαιὰ Μανιάτικα σπίτια ἀπαραίτητος εἶναι ὁ χειρόμυλος, ὅπου ἡ Μανιάτισσα τὸ βράδυ ἀλέθει καὶ συνοδεύει τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μὲ ἀπαγγελίαν μοιρολογίων ἢ θρηνεῖ τοὺς νεκρούς της. Γνωστοὶ οἱ στίχοι 227 - 228 τοῦ Ν. Νηφάκη[2]:

Τὴν νύχτα τὸν χερόμυλον τραυοῦν, γυρίζουν, κλαίγουν,
ἀλέθουν τὰ κουκκία των[3] καὶ μοιρολόγια λέγουν.

Τὰ ἀλεθόμενα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους γεννήματα παρεῖχον διάφορα εἴδη ἀλεύρων. Οὕτω τὸ ἄλειαρ (πληθ. τὰ ἀλείατα) ἦτο τὸ ἐκ τοῦ εὐγενεστέρου σίτου ἢ πυροῦ ἄλευρον, ἐνῷ τὰ ἀπὸ κριθῆς ἐκαλοῦντο ἄλφιτα. Τὰ ἀλείατα παρεῖχον τροφὴν λεπτοτέραν, τὰ δ' ἄλφιτα τραχυτέραν. Ἡ λέξις ἄλειαρ ἐσήμαινε πάντοτε τὸ λεπτότερον ἄλευρον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀδρότερον χόνδρον ἢ τὰ κρίμνα ἢ καὶ πρὸς τὰ πίτυρα. Προσέτι ἀναφέρονται τὰ χῖδρα, ἤτοι τὰ ἐκ χλωροῦ σίτου, χονδροκομμένα ἄλευρα, εἶδος ἔτνους, γινομένου συνήθως ἐκ χλωροῦ σίτου, ὅστις ἐκαλεῖτο χιδρίας. Παιπάλη δ' ἐλέγετο τὸ λεπτότατον τοῦ ἀλεύρου, τὸ ὁποῖον κατεσκευάζετο ἐκ παντὸς σίτου καὶ σεμιδάλεως. Ἐκ τῶν ἀλεύρων τοῦ σίτου παρεσκευάζετο ὁ ἄρτος διὰ ζυμώσεως καὶ ὀπτήσεως, τὰ δὲ ἄλφιτα ἐζυμοῦντο ὡς ἁπλῆ μᾶζα, ἥτις ἔπειτα ἐξηραίνετο καὶ ἐτρώγετο διαβρεχομένη (κριθαρένια παξιμάδια)[4].

Β' ΟΙ ΥΔΡΟΜΥΛΟΙ

Ὁ ὑδρόμυλος (νερόμυλος), ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγετο ὑδραλέτης καὶ ὑδραλεσία ἡ ἐν τῷ ὑδρομύλῳ ἄλεσις. Ὁ Μάρκος Βιτρούβιος, Ρωμαῖος ἀρχι-

1. Ν. Γ. Πολίτου, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν Ἀθήναις 1914, σ. 239, ἀριθ. 234. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, ἔκδ. 2α, ἐν Ἀθήναις 1965, σσ. 53 - 54.

2. Νικήτα Νηφάκη, Μανιάτικα ἱστορικὰ στιχουργήματα, ἐκδιδόμενα...ὑπὸ Σ. Β. Κουγέα, Ἀθῆναι 1964, σ. 44.

3. Ὁ Δικ. Βαγιακάκος εἰς τὴν μελέτην του: Ἡ «Ληγορού» παλαιὸν μανιάτικον μοιρολόγι τοῦ δικαιωμοῦ, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 9/10 (1955/57), ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 61 ἔχει εἰς τὸν δεύτερον στίχον τὴν γραφήν: ἀλέθουν τὰ κριθάρια των.

4. Χαραλ. Βουλοδήμου, Δοκίμιον περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τόμ. Α', ἐν Ὀδησσῷ 1875, σσ. 472 - 474.

τέκτων τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ἀρχιτεκτονικόν του ἔργον περιέγραψεν ὑδρόμυλον τῆς ἐποχῆς του, ὅστις δὲν διαφέρει ἀπὸ σημερινόν. Ἡ κίνησις αὐτοῦ, λέγει, παρήγετο ὑπὸ τριῶν τροχῶν, ἐξ ὧν ὁ κατώτατος ἦτο πτερωτός, ὁριζοντίως κινούμενος διὰ τῆς ὑδατοπτώσεως (ρόδα μὲ φτερά)[1]. Μεταξὺ τοῦ ἄνω μείζονος ὀδοντωτοῦ τροχοῦ, ὁριζοντίως κινουμένου, καὶ τοῦ κάτω πτερωτοῦ ἐμεσολάβει μικρότερος ὀδοντωτὸς τροχὸς καθέτως κινούμενος. Ἂς σημειωθῇ ἀκόμη ὅτι εἰς τὸν ὑδρόμυλον τοῦ Βιτρουβίου ὑπῆρχε κοφινίδα, ὡς καὶ σήμερον[2].

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν σπάνιοι οἱ ὑδρόμυλοι, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος[3]. Ὁ ἀρχαιότερος τούτων εἶναι ὁ τοῦ ἐν Πόντῳ βασιλέως Μιθριδάτου. Ὁ Στράβων γράφει περὶ τούτου: «Ἐν δὲ τοῖς Καβείροις τὰ βασίλεια Μιθριδάτου κατεσκεύαστο καὶ ὁ ὑδραλέτης καὶ τὰ ζωγρεῖα καὶ αἱ πλησίον θῆραι καὶ τὰ μέταλλα»[4]. Οἱ ὑδρόμυλοι ἐγνώσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ἡ χρῆσις δ' αὐτῶν ἐγενικεύθη κατὰ τοὺς 4ον καὶ 5ον μ.Χ. αἰῶνας. Ὁ Παλλάδιος (τοῦ 4ου μ.Χ. αἰ.) συγγράψας «Περὶ τῶν ἀγροτικῶν πραγμάτων», συμβουλεύει (I, 41) ὅπως τοποθετοῦν ὑδρομύλους εἰς τὰ ἀγροκτήματα, τοὺς ὁποίους νὰ κινοῦν μὲ τὰς ἀπορροίας τῶν λουτρῶν τοῦ ἀγροκτήματος.

Τὸ ὑδροκίνητον μυλικὸν ἢ μυλωνικὸν ἐργαστήριον[5] λέγεται ὑδρομυλικὸν εἰς τὰ Acta et diplomata graeca medii aevi τῶν Miklosich et Müller, τόμ. IV, σσ. 351, 365, καὶ τόμ. V, σσ. 71, 79, 85[6]. Εἰς δὲ τὸ Διοκλητιάνειον θέσπισμα καλεῖται μύλος ὑδραλετικὸς ὁ ἄλλως λεγόμενος ὑδρομύλη, ὑδρομύλιον, ὑδρόμυλον, ὑδρόμυλος, ὑδρομύλων. Τὸ δὲ ζωοκίνητον μυλικὸν ἐργαστήριον εἶναι ὁ μύλος ὁ κινούμενος ὑπὸ ὄνων ἢ ὑπὸ ἵππων, ὁ λεγόμενος καβαλλαρικὸς ἢ ὀνικὸς ἐν τῷ Διοκλητιανείῳ θεσπίσματι. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ὀνικὸς μύλος λέγεται καὶ ὀνόμυλος[7].

---

1. M. P. Vitruvii, De architectura libri decem, 10, 5, 2. Ἡ κίνησις ἐγίνετο διὰ τροχῶν στρεφομένων δι' ὕδατος, πίπτοντος συνεχῶς ἐξ ὕψους ἐπὶ τῶν πτερυγίων των (aquae impetu) ἢ διὰ ρεύματος ποταμίου. Βλ. καὶ Thesaurus linguae latinae, VII, ἐν λ. mola.

2. Ἰω. Βογιατζίδου, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου, τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1957, σ. 129.

3. Plinii, Natur. Hist. 18, 97.

4. Στράβωνος, Γεωγραφικά, Lipsiae 1852 (Teubner): Βιβλ. ΙΒ' c 556, σ. 781.

5. Εἰς πολλὰς νήσους καὶ πολλαχοῦ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος τὸ ἐργαστήριον λέγεται ἀργαστήρι.

6. Βλ. Ἐμμ. Πεζοπούλου, Συμβολαὶ κριτικαὶ καὶ γραμματικαί. Ἐπετηρ. Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1924, σσ. 255 - 256.

7. Στεφ. Κουμανούδη, Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων, ἐν Ἀθήναις 1883, σ. 238. Ἐμμ. Πεζοπούλου, ἔνθ' ἀν., σ. 256.

'Εν ἐγγράφοις κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἔχομεν μνείας μ υ λ ι ν α ρ ί ω ν, παρὰ δὲ τοῖς Σχολιασταῖς μ υ λ ω ν α ρ ί ω ν[1], οἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ οἱ διευθύνοντες μύλον ἢ μύλωνα, ὡς ἔλεγον, οἱ σημερινοὶ δηλαδὴ μ υ λ ω ν ά δ ε ς. Μυλιναρίους δὲ λέγοντες ἐννοοῦμεν, παλαιότερον μὲν τοῦ 12ου αἰ., ὅτε ἐγνώσθησαν οἱ ἀ ν ε μ ό-μ υ λ ο ι εἰς τὴν 'Ανατολήν, μόνον τοὺς διευθύνοντας ὑδρομύλους ἢ ὑδρόμυλα, αἱ ἔριδες τῶν ὁποίων πρὸς τοὺς παροχετεύοντας τὸ πρὸς ἄλεσιν ὕδωρ ἦσαν συχνόταται[2]. Οὕτως ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος γράφει : «'Εν τούτῳ [τῷ χωρίῳ] μέχρι τρεῖς δι' ὅλου τοῦ χρόνου (ἐνιαυτοῦ) ἐνεργοῦντες ἑστᾶσι τοῦ κινοῦντος αὐτοὺς ὕδατος διὰ πλῆθος ἀρκοῦντος ἐπιρροῆς. Οἱ δὲ ...ἑνὸς εὐποροῦντος μύλου, καὶ τούτου χει-μερίου, ἐτόλμησαν τὸ τοὺς τρεῖς μύλους κινοῦν ὕδωρ μετοχετεῦσαι καὶ πρὸς τὸν ἴδιον μεταγαγεῖν μύλωνα»[3].

Πρὸς ἄλεσιν εἰς τοὺς μύλους, οἵτινες περιγράφονται ὡς μ ο ν ό φ θ α λ μ ο ι ἢ δ υ ό φ θ α λ μ ο ι[4], ἀλέθοντες δηλαδὴ οὐχὶ μόνον διὰ δύο μυλικῶν πετρῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων παρακειμένων[5], ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ ὕδωρ. Δὲν εἶναι ὅμως σπάνιαι αἱ μαρτυρίαι, καθ' ἃς πρὸς ἄλεσιν σιτηρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐλαιῶν, οἱ βυζαντινοὶ ἐχρησι-μοποίουν διάφορα ζῷα ἰσχυροὺς καὶ ὑψηλοὺς ὄνους, ἵππους, ἡμιόνους, βοῦς καὶ κατὰ τόπους καὶ καμήλους ἀκόμη[6]. 'Ο Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, ὁμιλῶν περὶ τοῦ πολλαχοῦ δι' ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν γινομένου ἀλετοῦ, δὲν μᾶς λέγει ὡρισμένως τίνας μύλους ἐννοεῖ. Ἄλλοθεν ἐν τούτοις γνωρίζομεν ὅτι, πλὴν τῶν χ ε ι ρ ο μ υ λ ί-ω ν, ἐχρησιμοποιοῦντο τότε καὶ ἄλλοι μύλοι, δηλονότι οἱ ὑ δ ρ ό μ υ λ ο ι ἢ οἱ δι' ἡμιόνων, καμήλων, ἵππων ἢ ὄνων κινούμενοι, εἰς οὓς ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετέ-φερον τὰ πρὸς ἄλεσιν σιτηρά. 'Εκαλοῦντο δ' οἱ τοιοῦτοι μύλοι καὶ μ ύ λ ω ν ε ς, οἱ δι' ὕδατος κινούμενοι ὑ δ ρ ό μ υ λ ο ι, ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀλούντων μ υ λ ω τ ι κ ό ν,

---

1. Βλ. τὰς παραπομπὰς εἰς Φ. 'Ι. Κ ο υ κ ο υ λ έ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Β', μέρ. Ι, ἐν 'Αθήναις 1948, σ. 204.

2. Φ. 'Ι. Κ ο υ κ ο υ λ έ, ἔνθ' ἀν., σ. 204.

3. T a f e l, Eustathii opuscula, Francofurti ad Moenum 1832, 358,73. Βλ .ἐπίσης αὐτόθι 260, 33 καὶ 358, 77.

4. 'Ο G a b r i e l M i l l e t (Inscriptiones byzantines de Mistra, ἐν Bulletin de Corresp. Hellén., τόμ. 23, 1899, 97, σ. 103) γράφει : «.... ζευγηλατεῖον ... μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δυοφθάλμου μύλωνος... μύλων δυόφθαλμος...».

5. Βλ. χρυσόβουλλον τοῦ 'Ανδρονίκου Παλαιολόγου περὶ τῆς ἐν Σέρραις μονῆς τοῦ Προ-δρόμου ἐν Κ. Σ ά θ α, Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ, τόμ. Β', ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 216. G. M i l l e t-ἔνθ' ἀν., σ. 103.

6. Βλ. τὰς σχετικὰς παραπομπὰς ἐν Φ. 'Ι. Κ ο υ κ ο υ λ έ, ἔνθ' ἀν., σ. 204.

μυλινάρις ἢ μυλωνάρις[1] ὁ μυλωνάς[2], μυλοστασία[3] ἢ μυλοτόπιον τὸ μέρος, εἰς ὃ εὑρίσκετο ὁ μύλος, ἢ ὁ μύλος μετὰ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν χώρου. Τὸν χονδραλεσμένον σῖτον οἱ βυζαντινοί, ὡς καὶ σήμερον, ὠνόμαζον ἀνδράλεστον[4].

Ἤδη θὰ προβῶ κατωτέρω εἰς ἀνέκδοτον περιγραφὴν ὑδρομύλου ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Ἀπειράνθου Νάξου. Ἐπειδὴ βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν δημιουργίαν ὑδρομύλου εἶναι τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦτο οὗτος κατεσκευάζετο πάντοτε εἰς τοποθεσίας ὕδατα ἐχούσας. Οὕτω π.χ. ἐν Ἀπειράνθῳ εἴχομεν κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1920 χρόνους δύο ὑδρομύλους: εἰς τὴν θέσιν Πέρα Χωριὸ «τοῦ παπᾶ τὸ μύλο» καὶ εἰς τὴν θέσιν Προβολάκια «τὸ μύλο τοῦ Ἰάνναχα». Πρὸς τούτοις «στοῦ Καχαβᾶ» παλαιότερον ὑπῆρχεν ὑδρόμυλος, ὡς δεικνύουν ἐρείπια κτισμάτων, ὡς καὶ παρὰ τὴν θέσιν «Καλλονή»[5].

Τὸ ὕδωρ ἔρχεται συνήθως ἀπὸ ρυάκα, εἰς τὸν ὁποῖον τοποθετοῦν χώματα καὶ πέτρες, διὰ νὰ μὴ φεύγῃ. Τὸ πρόχειρον τοῦτο ἀπὸ χώματα καὶ πέτρες φράγμα ὀνομάζουν ἐbολή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται μέσα ἀπὸ ἀωὸ (ἀγωγὸν) σὲ στέρνα, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἄκραν αὐτῆς ἔχει ὀπήν, τὴν ἀπαdήρα. Ὅταν θέλουν νὰ κλείσουν τὴ στέρνα, φράσσουν τὴν ἀπαdήρα μὲ ξύλον χονδρόν, τὸν καλόερο. Τὸ ξύλον τοῦτο εἰς τὸ ἐπάνω μέρος ὁμοιάζει μὲ ἔχερη ἀρότρου, εἰς δὲ τὸ κάτω εἶναι χονδρὸν ὡς κούτσουρον.

Ὅταν γεμίσῃ ἡ στέρνα, βγάζουν τὸν καλόερο καὶ τὸ ὕδωρ ρέει εἰς χαλάκι, κτιστὸν μὲ ἄμμον καὶ ἄσβεστον, ὕψους 1 καὶ 1/2 περίπου μέτρων καὶ 1/2 πλάτους εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ καλαμωτή, εἶδος πλέγματος ἐκ καλάμων, διὰ νὰ συγκρατῇ πέτρες, χόρτα, φύλλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, πού ἔρχονται ἀπὸ τὴ στέρνα. Ἀπὸ τὸ χαdάκι τὸ ὕδωρ χύνεται εἰς τὴν ἀρκετοῦ ὕψους κάναλη. Εἰς τὴν

---

1. Τὴν λέξιν ταύτην ἐσχέτισεν ὀρθῶς ὁ Heisenberg πρὸς τὴν μύλος molinarius (Byzant. Zeitschrift, 20, 1911, σ. 356). Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἱππῆς 253) δίδει τὸν τύπον μυλωνάρις. Ἀξιοσημείωτον δ' ὅτι ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ ἀπαντᾷ ἡ λ. milinari.

2. Φ. Ἰ. Κουκουλέ, Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου τὰ λαογραφικά, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1950, σ. 438.

3. Μυλοστάσι (τὸ) λέγεται σήμερον ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου. Ἡ λ. σημαίνει τὸν μύλον μὲ τὸ ὅλον οἰκόπεδόν του.

4. Ἐν Νάξῳ ἀνδράλεστος εἶναι τὸ χονδροαλεσμένον ἄλευρον. Ἐν Καρπάθῳ λέγουν χονδράλεστον ἀλεύρι καὶ ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου ἔλεγον χοντράλεστον ἀλεύρι τὸ χονδρὸν ἄλευρον.

5. Βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Ναξιακαὶ παραδόσεις, Λαογραφία, τόμ. ΙΖ', ἐν Ἀθήναις 1957/1958, σ. 33.

ἀρχὴν αὕτη εἶναι πλατεῖα, ἀλλ' ὅσον προχωρεῖ γίνεται στενωτέρα. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κάναλης σφηνώνουν εἰς τὴν γῆν ξύλον ἐξ ἀγριελαίας ἢ πλατάνου, ὁμοιάζον μὲ σωλῆνα, τὸ ὁποῖον λέγεται σουφούνι. Τοῦτο εἰσέρχεται εἰς μεγαλύτερον ξύλον, τὴν σουφουνάρα. Λόγῳ τῆς πιέσεως τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ εἶναι στερεὸν τὸ σουφούνι, χρησιμοποιοῦν τὸ boudέλι, ἤτοι ξύλον στηρίζον τὴν σουφουνάρα εἰς δοκὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου τοῦ μύλου. Τὸ ὕδωρ πίπτει μεθ' ὁρμῆς, ἐξέρχεται μὲ δύναμιν ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ σουφουνιοῦ καὶ κτυπᾷ ἐπάνω εἰς ξυλίνην ρόδαν, ἡ ὁποία ἔχει 12 μικρὰ ξύλα, λεγόμενα φτερά, σφηνωμένα εἰς χονδρὸν ἐξ ἀγριελαίας ἢ πλατάνου ξύλον, τὸ σφοδύλι. Τὰ φτερὰ τὰ συγκρατεῖ σιδηρᾶ στεφάνη. Ἡ ξυλίνη ρόδα εἰς τὸ μέσον τοῦ σφοδυλιοῦ ἔχει σφηνωμένον σιδηροῦν ἄξονα, τὸ ἀξόνι, ποὺ ἑνώνεται μὲ τὶς μυλόπετρες. Εἰς τὸ κάτω μέρος ὁ ἄξων ἔχει μύτην, τὴ bέννα, ποὺ ἀκκουμβᾷ ἐπάνω εἰς μίαν ἀσμυριγλόπετρα, ἡ ὁποία εἰς τὴν μέσην ἔχει λακκούβα, διὰ νὰ μὴ φθείρεται ὁ ἄξων. Ἡ ἀσμυριγλόπετρα στηρίζεται εἰς χονδρὸν ξύλον, ποὺ λέγεται τράπεζος, τῆς ὁποίας ἡ μία ἄκρα στερεοῦται εἰς τὸν τοῖχον, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι ἐλευθέρα. Τὸ κάτω τοῦ ὑδρομύλου μέρος, ὅπου εὑρίσκεται ἡ ρόδα, ἡ τράπεζα καὶ τὸ σουφούνι, λέγεται ζουρειό.

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ ζουρειὸ κτίζεται δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι τοποθετημέναι αἱ δύο μυλόπετρα:. Ἡ κάτω μένει ἀκίνητος, εἶναι δὲ ὀλίγον τι μεγαλυτέρα τῆς ἐπάνω καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἔχει ὀπήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται ὁ ἄξων τοῦ μύλου. Ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ὁ ἄξων ὑπάρχει ἡ ἐκ σιδήρου χελιδόνα (0,30 μ.), ποὺ ὁμοιάζει μὲ οὐρὰν χελιδόνος. Εἰς τὴν ἐπάνω πέτραν ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ὑπάρχει θήκη, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται καὶ σφηνώνεται ἡ χελιδόνα. Ἡ μύτη τοῦ ἄξονος ὡς λοστὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χελιδόνας καὶ ἡ χελιδόνα γίνεται ἓν μὲ τὴν πέτραν. Εἰς τὴν μέσην τῆς ἐπάνω πέτρας εἶναι σφηνωμένον χονδρὸν ξύλον, τὸ τροχούλι. Τὸ ἥμισυ τούτου σφηνώνεται μέσα εἰς τὴν ὀπὴν καὶ τὸ ἄλλο προβάλλει ἔξω τῆς πέτρας. Τοῦτο περιβάλλεται ἀπὸ δόδια καὶ εἰς τὴν μέσην ἔχει ὀπήν, διὰ νὰ πίπτουν οἱ κόκκοι τῶν δημητριακῶν. Ἐπάνω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες εἶναι ἡ κοφινίδα, στηριζομένη ἐπὶ δοκῶν, στερεωμένων εἰς τοὺς τοίχους τοῦ μύλου. Ἐντὸς τῆς κοφινίδας εἶναι ὁ πρὸς ἄλεσιν καρπός. Τὸ κάτω μέρος τῆς κοφινίδας ὁμοιάζει μὲ 'ούλα (γούλαν). Εἰς τὰ πλευρὰ τῆς γούλας ὑπάρχουν δύο ὀπαί, ἐξ ὧν διέρχεται σπάγγος. Εἰς μικρὸν ξύλον, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς κοφινίδας, ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἐξ ἧς διέρχεται διπλὸς ὁ σπάγγος. Ἀνάμεσα εἰς τὸν σπάγγον διέρχεται ξύλον, ὁ περάτης· τὸ στριφώνουν καὶ σηκώνεται ἡ 'ούλα ἐπάνω καὶ τὸ σιτάρι ἢ τὸ κριθάρι πίπτει ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον. Τοῦτο λέγεται ἀνεβαστάρι. Καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς εἰς τὴν γούλαν ὑπάρχει ξύλον, εἰς τὴν μίαν

ἄκραν τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται πρὸς τὰ κάτω μικρότερον ξύλον, λεγόμενον β α ρ δ ά ρ ι. Ἡ ἄκρα του ἀκκουμβᾷ ἐπάνω εἰς τὸ τροχούλι, ποὺ ἔχει δόντια. Καθὼς στρέφεται ἡ πέτρα κινεῖ τὸ βαρδάρι, τοῦτο δὲ πάλιν τραντάζει τὴν γούλαν τῆς κοφινίδας καὶ οἱ κόκκοι τοῦ καρποῦ πίπτουν ἐντὸς τῆς ὀπῆς τῆς ἐπάνω πέτρας, ἐκεῖθεν δὲ τρίβονται εἰς τὸν μεταξὺ τῶν δύο μυλοπετρῶν χῶρον καὶ μεταβάλλονται εἰς ἄλευρον, ποὺ πίπτει ἐντὸς σκάφης. Τὸ ἄλευρον μαζεύουν μὲ ξ ύ λ ι ν ε ς κ ο υ τ α λ ῆ θ ρ ε ς καὶ τοποθετοῦν εἰς σακκιά. Ἡ πέτρα περιβάλλεται μὲ τσίγγον ἢ ξύλινον περίφραγμα πρὸς ἀποφυγὴν σκορπίσματος τοῦ ἀλεύρου.

Εἰς μίαν ἄκραν τοῦ νερομύλου ὑπάρχει ὀπή, εἰς ἣν εἰσέρχεται μακρὺ ξύλον, λεγόμενον ἀ ν ε β ά τ η ς, τοῦ ὁποίου ἡ κάτω ἄκρα ἑνοῦται μὲ τὴν τ ρ ά π ε ζ α, εἰς ὃ μέρος αὕτη εἶναι ἐλευθέρα. Ὅταν ὁ σῖτος ἀλέθεται ψιλός, ἀνασηκώνουν ὀλίγον τὸν ἀνεβάτη καὶ τὸ ἄλευρον ἐξέρχεται χονδρότερον. Εἰς ἄλλην ἄκραν τοῦ νερομύλου ὑπάρχει ὀπή, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται χονδρὸν ἐξ ἀγριελαίας ξύλον, λεγόμενον σ τ α μ α τ ή ρ α, ποὺ ἀνοίγει καὶ κλείει τὸν μύλον. Ὅταν γυρίζῃ κανεὶς τὴν σταματήρα, τότε τὸ ὕδωρ ἐμποδίζεται νὰ πίπτῃ εἰς τὴν ξυλίνην ρόδαν καὶ χύνεται εἰς τὸ ποτάμιον ρεῦμα[1].

Γ′ ΟΙ ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΙ

Ὁ ἀνεμόμυλος εἶναι μηχανικὴ ἐπινόησις, τῆς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ εἶναι λίαν σκοτειναί. Περίπλοκος εἶναι καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ. Οἱ περισσότεροι τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐθνολόγων, ποὺ ἐπραγματεύθησαν τὸ θέμα, ἔγραψαν ὅτι δὲν ὑπάρχουν σχετικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνεμομύλου. Ὁ ἐμβριθὴς γνώστης τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης George Sarton ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ ἀνεμόμυλοι ἐφευρέθησαν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ἢ ἀπὸ ἄλλον τινὰ ἀνατολικὸν λαὸν τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς[2], ὁ δ' ἐπιφανὴς ἀνθρωπολόγος A. L. Kroeber ἔγραψεν ὅτι εἶναι λίαν δυσχερὲς ν' ἀναφέρῃ τις κάποιαν μηχανὴν ἢ συσκευήν, ἐφευρεθεῖσαν ἀναμφιβόλως ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ἐκτὸς ἴσως τοῦ ἀνεμομύλου[3]. Ἀντιθέτως, ὁ ἐθνολόγος G. Montandon λέγει ὅτι «ὁ ἀνεμόμυλος

---

1. Τὴν ὁρολογίαν καὶ περιγραφὴν ταύτην ὀφείλω εἰς τὴν μακαρίτισσαν θείαν μου Ἀγγελίκαν N. Ζευγώλη (Αὔγουστος τοῦ 1934).

2. G e o r g e S a r t o n, Introduction to the history of science, I, Baltimore 1950, σσ. 637 - 638, παρὰ J u l i o C a r o B a r o j a, Le moulin è vent en Espagne, περιοδ. Laos, τόμ. II, Stockholm 1952, σ. 38.

3. A. L. K r o e b e r, The ancient oikoumene as an historic culture aggregate, Haxley memorial lecture for 1945, London 1945, σσ. 3, 12. Παρὰ J u l i o C a r o B a r o j a, ἔνθ' ἀν., σ. 38.

ὀφείλεται εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, ἡ δ' ἐμφάνισίς του, χρονολογεῖται εἰς τὸν 12ον μ.Χ. αἰ.»[1]. Ἐν τῇ πραγματικότητι αἱ ἀρχαί, αἵτινες ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνεμομύλου, ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας μηχανικοὺς τῆς μεταγενεστέρας ἀρχαιότητος, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίδοντο εἰς τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων ἢ καὶ παιγνιδίων. Οὕτως ὑπὸ Ἥρωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως (περὶ τὸ 100 π.Χ.) ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς : «Ὀργάνου κατασκευή, ὥστε ἀνέμου συρίζοντος ἦχον ἀποτελεῖσθαι αὐτοῦ[2]» καὶ «Θησαυροῦ κατασκευὴ τροχὸν ἔχοντος στρεφομένου χάλκεον, ὃς καλεῖται ἀγνιστήριον· τοῦτο γὰρ εἰώθασιν οἱ εἰς τὰ ἱερὰ εἰσιόντες στρέφειν...[3]». Ἡ ἰδέα τοῦ ἀλέθειν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀνέμου ἀνήκει, κατὰ τὸν J. C. Baroja, εἴς τινα Πέρσην μηχανικὸν τῆς ἐποχῆς τῶν Σασσανιδῶν, ὅστις ἴσως εἶχεν ἀναγνώσει τὸ ἔργον Ἥρωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως[4].

Ἡ παλαιοτέρα περὶ ἀνεμομύλων μνεία ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ Mas'udi[5], ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸ 957 μ.Χ. καὶ ὅστις λέγει ὅτι οἱ Sijistan ἐχρησιμοποίουν αὐτοὺς οὐ μόνον διὰ ν' ἀλέθουν, ἀλλὰ καὶ διὰ ν' ἀναβιβάζουν ὕδωρ ἐκ τῶν πηγαδιῶν[6]. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ἀνεμόμυλοι εἶναι πολὺ παλαιότεροι, διότι ἡ ὕπαρξις αὐτῶν ἀναφέρεται ἐν Περσίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 634 μ.Χ.[7], τῶν ὁποίων μάλιστα ἔχομεν παραστάσεις εἰς χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ 13ου αἰ[8]. Ὁ J. C. Notebaart διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἀνεμόμυλος εἶναι περσικῆς προελεύσεως καὶ ὅτι οἱ σταυροφόροι τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου βελτιωθεὶς ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς[9]. Τὸ ἔργον τοῦ J. C. Notebaart, Wind-mühlen, ἔκδ. Mouton, Χάγη 1972, «δὲν φαίνεται — παρὰ τὴν βιβλιογραφία του — λαμπρὰ τεκμηριωμένο, ἴσως ἐπειδὴ

---

1. G. Montandon, L'ologénése culturelle. Traité è d'Ethnologie culturelle. Paris 1934, σ. 203, παρὰ J. C. Baroja, ἔνθ' ἀν., σ. 38.

2. Ἥρωνος Ἀλεξανδρέως, Πνευματικῶν Α' 43, XLIII, ἐν Opera quae supersunt omnia, τόμ. I, Leipzig 1899, σσ. 202 - 206 (ἔκδ. Teubner).

3. Ἔνθ' ἀν., σσ. 298 - 302.

4. J. C. Baroja, ἔνθ' ἀν., σ. 38.

5. Mas'udi, Les praeries d'or. Texte et traduction par C. Barbier de Meynard et Pavet de Courteille, II, Paris 1863, σ. 80, παρὰ J. C. Baroja, ἔνθ' ἀν., σ. 38.

6. J. C. Baroja, ἔνθ' ἀν., σ. 38.

7. Ζ. Βάου - Στ. Νομικοῦ, Ὁ ἀνεμόμυλος τῶν Κυκλάδων, «Ἄνθρωπος», τόμ. Β', τεῦχ. 1, Ἀθῆναι 1975, σ. 92.

8. Ἐ. Λειμῶνα - Τρεμπέλα, Αἰγαιοπελαγίτικοι ἀνεμόμυλοι, Τεχνικὰ Χρονικά, ἔτ. 43, Ἀθῆναι 1974, σ. 320.

9. Περίληψιν τῶν περὶ ἀνεμομύλου γραφομένων ὑπὸ τοῦ Notebaart βλ. ἐν Ζ. Βάου - Στ. Νομικοῦ, ἔνθ' ἀν., σσ. 92 - 923.

εἶναι post hume ἔκδοσις», γράφει εἰς ἀξιόλογον δημοσίευμά του ὁ Γεώργ. Δημητροκάλλης[1]. Ἐν Εὐρώπῃ, ἐκτὸς τοῦ Notebaart, ὑπεστήριξαν καὶ ἄλλοι ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν Δύσιν ἐγένετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν ὑπὸ ἀτόμων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἴδει καὶ γνωρίσει αὐτοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ[2]. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ ἀντιφρονοῦντες. Οὕτω π.χ. ὁ L. Lindet[3] λέγει ὅτι μεταξὺ τοῦ 1095, ὅτε ἐγένετο ἡ πρώτη σταυροφορία, καὶ τοῦ 1105, ὅτε ἱδρύθη ὁ πρῶτος ἐν Γαλλίᾳ ἀνεμόμυλος, ὁ χρόνος εἶναι πολὺ ὀλίγος, ὥστε νὰ δεχθῶμεν ὅτι τοῦτον ἔφερον οἱ σταυροφόροι ἐκ τῆς ἀνατολῆς. Ἐκτὸς τούτου εἰς βιβλίον λατινικὸν τοῦ 1663 ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἀνεμόμυλοι ἦσαν ἤδη ἐν Βοημίᾳ γνωστοὶ ἀπὸ τοῦ 7ου μ.Χ. αἰ. «Οἱ πολὺ σωστὲς αὐτὲς παρατηρήσεις», γράφει ὁ Γ. Δημητροκάλλης, «κλείνουν τὸ θέμα, ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἀνεμόμυλος εἶναι ἀνατολικῆς προελεύσεως, νὰ ἀποκλείεται νὰ ἔγινε γνωστὸς μὲ τὶς σταυροφορίες»[4].

Ἐκτὸς τῶν περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀνεμομύλων μελετῶν, ὑπάρχουν ἀνάλογα δημοσιεύματα καὶ διὰ τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ, Βελγίῳ, Ὁλλανδίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ ἀνεμομύλους, ἀλλ' οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων αὐτῶν δὲν γνωρίζουν ἐπαρκῶς τοὺς ἀνεμομύλους τοῦ μεσογειακοῦ χώρου. Ὁ Julio Caro Baroja εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν μελέτην του διὰ τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ ἀνεμομύλους παρέχει πλουσίαν βιβλιογραφίαν. Ἀναφέρω ἐπίσης καὶ τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ διακεκριμένου λαογράφου S. Erixon, Quelques contributions nordiques à l'histoire des moulins à vent, δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν Laos[5], τόμ. II, Stockholm 1952, σσ. 44-45.

Εἰς τὴν βυζαντινὴν Ἑλλάδα εἶναι ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς ἔκαμε τὴν πρώτην του ἐμφάνισιν ὁ ἀνεμόμυλος. Ἡ παλαιοτέρα μνεία ἀνεμομύλωνος ἐν Βυζαντίῳ ἀναφέρεται εἰς πλαστὸν χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου, οὗτινος ὅμως ἡ χρονολογία 1302 εἶναι βεβαία. Πρόκειται περὶ παλαιοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνεμομύλου[6]. «Ὅταν ὅμως ἕνα ἔγγραφο τοῦ 1302», γράφει ὀρθῶς ὁ Γεώργ.

---

1. Γεωργ. Δημητροκάλλη, Οἱ ἀνεμόμυλοι τῶν βυζαντινῶν, Παρνασσός, τόμ. Κ', Ἀθῆναι 1978, σ. 142, σημ. 8.

2. M. O. Batten, English windmills, I, London 1930, σ. 2, παρὰ J. C. Baroja, ἔνθ' ἀν., σ. 39.

3. L. Lindet, Les origines du moulin en grains, Revue Archéologique, τόμ. XXXVI, 1901 - 1902, σ. 41, παρὰ Γεωργ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 143.

4. Γεωργ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 143.

5. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἑλληνικὴν λέξιν Laos, μὲ τὴν ὁποίαν τιτλοφορεῖται τὸ ἐν Στοκχόλμῃ ἐκδοθὲν λαογραφικὸν περιοδικόν, ἀποκείμενον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

6. J. Bompaire, Actes de Xéropotamou, Paris 1964. σ. 250. Γ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 143.

Δημητροκάλλης, «κάνει μνεία παλαιοῦ ἀνεμομύλου, αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρόκειται γιὰ κτίσμα τοὐλάχιστον ἑκατὸ ἐτῶν»[1].

Παλαιὸν πρακτικὸν τῆς νήσου Λήμνου τοῦ 1304 ἀναφέρει τρεῖς ἀνεμομύλους[2]. Εἰς δωρητήριον ἔγγραφον τῆς ἐν Ἀθωνι μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ 1362, δημοσιευθὲν ὑπὸ P. Lemerle, ἀναφέρεται ἀνεμόμυλος εὑρισκόμενος εἰς τὴν περιοχὴν Σκάλας, ἥτις, κατὰ τὸν ἐκδότην, ἔκειτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος[3]. Ἐπίσης κατὰ τὸ 1389 ἀναφέρονται ἀνεμόμυλοι ἐν Ρόδῳ[4]. Εἰς πρακτικὸν τῆς νήσου Λήμνου τοῦ 1430 ἀναφέρεται τρὶς ὁ ὅρος ἀνεμομύλων[5], «ἡ σύγκριση δὲ τῶν θέσεων πού βρίσκονται ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι δύο διαφορετικοὶ ἀνεμόμυλοι»[6]. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραπτῶν τούτων ἐνδείξεων δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ ἀνεμόμυλος ἦτο γνωστὸς εἰς τὴν βυζαντινὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. ἴσως καὶ παλαιότερον καὶ δὴ εἰς περιοχὰς μὲ ὀλίγα ὕδατα, ὡς αἱ Κυκλάδες καὶ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου[7]. Εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου «οἱ ἀνεμόμυλοι θὰ διεδόθησαν πολὺ πρώιμα, γιατὶ ἐδῶ ὑπῆρχε ἡ ἐκλεκτὴ μάλιστα ποιότης ἡ ἀπαραίτητη πρώτη ὕλη, δηλαδὴ ὁ τραχίτης - κοινῶς μυλόπετρα... -- τῆς Μήλου»[8].

Ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ τώρα νὰ παραθέσω ἀνέκδοτον περιγραφὴν ἀνεμομύλου ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Ἀπειράνθου Νάξου.

Ὁ ἀνεμόμυλος ἐνταῦθα εἶναι κυλινδρικὸν ἀπὸ πέτρες κτίσμα ἐπάνω εἰς λόφον μετ' ἐλαφρᾶς πρὸς τὰ ἄνω μειώσεως τοῦ ὄγκου του. Οὗτος, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, χωρίζεται συνήθως καθ' ὕψος, τὸ ὁποῖον φθάνει τὰ 5 ἕως 6 μέτρα μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς κωνικῆς του σκεπῆς, εἰς τρεῖς χαμηλοταβάνους χώρους. Ὁ πρῶτος, ἰσόγειος ἢ ἐπάνω ἀπὸ 2 - 4 σκαλιὰ ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους, λέγεται κατώι καὶ ἔχει δάπεδον χωμάτινον ἢ στρωμένον ἀπὸ πέτρες ἢ πλάκες. Ἐδῶ ἐτοποθέτουν τὰ ἀπὸ σιτάρι καὶ κριθάρι ἀλέσματα καὶ τὰ τσουβάλια (σακκιά), τὰ περιέχοντα τὰ μετὰ τὴν ἄλεσιν ἄλευρα. Ὁ δεύτερος χῶρος ἔχει ξύλινον πάτωμα καὶ λέγεται πατάρι· ἐδῶ

---

1. Γ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 143.

2. P. Lemerle-A. Guillou-N. Svoronos-D. Papachryssanthou. Actes de Lavra II, Paris 1977, σσ. 144, 145, 148.

3. P. Lemerle, Actes de Kutlumus, édition diplomatique, Paris 1946, σ. 98. Φ. Ἰ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός. τόμ. Β'. μέρ. Ι, ἐν Ἀθήναις 1948, σ. 204, σημ. 1. Γ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 143.

4. Γ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 142.

5. N. Oikonomidès, Actes de Dionysiou, Paris 1968, σσ. 148, 150, 151.

6. Γ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 142.

7. Γ. Δημητροκάλλη, ἔνθ' ἀν., σ. 144.

8. Ζ. Βάου-Σ. Νομικοῦ, ἔνθ' ἀν., σσ. 94 - 95.

εὑρίσκεται ἡ τ ρ ά π ε ζ ο τοῦ μύλου, ἤτοι ὁριζόντιον ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ κατακόρυφος σιδηροῦς ἄξων τῶν μυλοπετρῶν. Ἡ τράπεζα εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν καθέτου χονδροῦ ξύλου. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος ὄροφος, τὸ ἀ ν ώ ι, ἔχει καὶ αὐτὸς ξύλινον πάτωμα· ἐδῶ εἶναι ἐγκατεστημένος ὁ κύριος μηχανισμὸς τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τὶς μυλόπετρες, τὸν ἄξονα, τὴν ρόδαν κτλ.

Ἡ κωνικὴ τοῦ μύλου στέγη λέγεται σ κ ε π ὴ ἢ τ ρ ο ύ λ α[1]· τὰ ἀκατέργαστά της δοκαράκια (ἐν ὅλῳ 24) λέγονται τ ρ ο υ λ ό ξ υ λ α· ταῦτα εἶναι προσηρμοσμένα κατ' ἀποστάσεις εἰς τὸ σ τ ε φ ά ν ι καὶ ἐναλλάσσονται μὲ καλάμια, πού ζώνονται ἀπὸ διπλᾶ μικρότερα καλάμια, δεμένα ἐπ' αὐτῶν μὲ σχοινία. Ἡ σκεπὴ ἐπικαλύπτεται μὲ πυκνὲς τοῦφες βούρλων ἢ πετσώνεται πρῶτον μὲ σανίδια καὶ ἔπειτα στρώνεται μὲ βοῦρλα. Τὸ ἐκ βούρλων στρῶμα εἶναι ἀδιαπέραστον ὑπὸ τῆς βροχῆς.

Ὁ τοῖχος τοῦ ἀνεμομύλου κατασκευάζεται μὲ ξ υ λ ο δ ε σ έ ς, πού ἀκολουθοῦν τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα του καὶ σχηματίζουν διπλᾶ δακτυλίδια. Ἄλλοτε κτίζεται ξ ε ρ ο τ ρ ό χ α λ ο, δηλαδὴ μὲ πέτρες χωρὶς ἄσβεστον καὶ ἄμμον καὶ ἄλλοτε μὲ ἀρκετὴν ἄσβεστον εἰς τὸ συνδετικὸν κονίαμα. Οἱ ξυλοδεσές, ἡ ἄσβεστος, τὸ κονίαμα καὶ τὸ ἀρκετὸν πάχος του (1.20 μ. συνήθως) ἀποσκοποῦν νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀντοχὴν τῆς τοιχοποιίας. Ἀπαραίτητος δ' εἶναι ἡ ἐνίσχυσις αὐτή, διότι, ἐκτὸς τοῦ βάρους τοῦ ξυλίνου μηχανισμοῦ, τῶν μυλοπετρῶν, τῶν διαφόρων σιδηρῶν καὶ ξυλίνων ἐργαλείων καὶ τῶν ἀλεσμάτων, ὁ τοῖχος ὑφίσταται τὴν εἰς τὰ πανιὰ πίεσιν τοῦ ἀνέμου. Χαμηλὰ εἰς τὸν κυλινδρικὸν τοῖχον ὑπάρχει στενὴ πόρτα, ἐστραμμένη συνήθως πρὸς δυτικὴν ἢ νοτιοδυτικὴν διεύθυνσιν. Εἰς τὸν τοῖχον παρὰ τὴν εἴσοδον ὑπάρχει κάθετος ξύλινος ἢ σιδηροῦς μοχλός, τὸ σ κ ο ῦ d ρ ο, διὰ νὰ ἐμποδίζῃ, ὅταν θέλουν, τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας. Ἀριστερά της ἐσωτερικῶς ἀρχίζει λιθίνη ἑλικοειδοῦς σχήματος σκάλα, ἐφαπτομένη τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου. Ἡ σκάλα φθάνει μὲ ἀπότομον κλίσιν ἕως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀνωγιοῦ. Εἰς τὸ ἀνώγι κάτωθεν τῆς σκεπῆς ὑπάρχουν δύο παραθυράκια τὸ ἓν ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Τὸ πρῶτον ὑπέρκειται ἀκριβῶς τῆς εἰσόδου καὶ τὸ δεύτερον εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον θέσιν. Τὸ ἀνώγι φωτίζεται ἀπὸ αὐτά, τὰ δ' ἄλλα δύο πατώματα φωτίζονται ἐμμέσως ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς εἰσόδου. Ἀπὸ τὸ πρῶτον παραθυράκι, τὸ ὑπερκείμενον τῆς εἰσόδου, ὁ μυλωνὰς μὲ βούκινον ἐκάλει τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρουν τ' ἀλέσματα εἰς τὸν μύλον[2].

---

1. Περὶ τῆς λέξεως καὶ τῆς κατὰ τόπους σημασίας της βλ. Ν. Γ. Π ο λ ί τ ο υ, Παραδόσεις, τ. Β', 1904, σσ. 1306 - 7.

2. Ἐν Λήμνῳ, «ὅταν ὁ ἀνεμόμυλος δὲν ἔχῃ ἀλέσματα, ἀφήνουν σὲ μιὰν ἀντέννα ψηλὰ ἕνα

Ἡ λειτουργία τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἀνεμομύλου βασίζεται εἰς τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως ἀπὸ ἕνα ὁριζόντιον ἄξονα εἰς ἕνα κατακόρυφον. Τὸν ὁριζόντιον ἄξονα, ἀ ξ ό ν ι λεγόμενον, περιστρέφει ἡ ἀ d ε ν ν ω σ ὰ (ἀντέννες - παννιά). Τὸ ἀξόνι, σχήματος τετραγωνικοῦ, διαστάσεων πάχους 0,35 x 0,35 καὶ μήκους 6 - 6 1/2 μ., εἶναι ἀπὸ κορμὸν δρυὸς ἢ καστανιᾶς ἢ ἐλάτης, ποὺ κόπτεται «στὴ ἔμωση τοῦ φεγγαριοῦ» καὶ τὸν ἐπεξεργάζονται εἰδικοὶ τεχνῖται, π ε λ ε κ ά ν ο ι λεγόμενοι, ἐντόπιοι νησιῶται ἢ ἐξ ἄλλων τόπων τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀξόνι δύναται νὰ κινηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ διὰ σιδηροῦ λ ο σ τ ο ῦ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ ὁρίζοντος εἰς ἓν ὁριζόντιον ἐπίπεδον. Τοιουτοτρόπως ὁ μύλος ἀλέθει μὲ ὅλους τοὺς ἀνέμους. Ὁ κατακόρυφος ἄξων μεταδίδει τὴν περιστροφὴν εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν.

Ἡ ἀ d ε ν ν ω σ ὰ τοῦ μύλου κινεῖ τὸν ὁριζόντιον ἄξονα. Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 ἀ d έ ν ν ε ς, τὰ τριγωνικὰ παννιὰ καὶ τὸ κ ε φ α λ ά ρ ι (τμῆμα τοῦ ἀξονιοῦ), ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ μύλου. Αἱ ἀντέννες εἶναι δοκοὶ ἐκ ξύλου καστανιᾶς ἀκτινοειδῶς τοποθετημέναι καὶ καθέτως εἰς τὸ ἀξόνι προσηρμοσμέναι. Τὰ ἄκρα τῶν ἀντεννῶν συνδέονται μεταξύ των μὲ ’υ ρ ό σ κ ο ι ν ο (συρματόσχοινον). Τὰ τριγωνικὰ παννιὰ ἔχουν ἐρραμμένην τὴ σ κ ό d α των τὸ καθέν, ὡς παννιὰ βάρκας, ποὺ μὲ κατάλληλον περιτύλιγμα εἰς τὰς ἀντέννας δύναται ν’ αὐξάνεται ἢ νὰ μειώνεται ἡ ἐπιφάνειά των. Αἱ εἰς τὰς ἀντέννας περιελίξεις λέγονται μ ο ῦ δ ε ς καὶ γίνονται ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ ἀνέμου. Συνήθως μὲ 6 - 7 μοῦδες ἢ μ α ζ ώ μ α τ α τὰ παννιὰ εἶναι τελείως κλειστά. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ μύλου πρὸς τὸ ἔδαφος ὑπάρχουν ξύλινα ἢ πέτρινα π α λ ο ύ κ ι α διὰ τὸ δέσιμον τῆς ἀdεννωσᾶς, τὰ λεγόμενα καὶ σ κ ο ῦ d ρ α.

Τὸ ἀξόνι τοῦ μύλου στηρίζεται εἰς ἕνα ξύλινον κύκλον, λεγόμενον σ τ ε φ ά ν ι, ποὺ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν προαναφερθεῖσαν κίνησιν. Πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς ἀdεννωσᾶς τὸ ἀξόνι στηρίζεται εἰς κάθετον ξύλον, τὸ ἀ ν τ ί ξ ο ν ο. Τὸ στεφάνι δένεται μὲ τὸ ἀντίξονο μὲ δύο ἄλλα ξύλα, b ρ α τ σ ό λ ι α λεγόμενα, παραλλήλως πρὸς τὸ ἀξόνι, διὰ ν’ ἀποτελέσῃ κλειστὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον περιστρέφεται εἰς τὴν ἐπάνω ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ μύλου, ὅταν χρειάζεται. Ἐπὶ τῶν bρατσολιῶν στηρίζεται ὁ ζ υ ὸ ς (ζυγός), ἤτοι δοκὸς ἐκ χονδροῦ ξύλου διαμπερῶς προσηρμοσμένου κατὰ τὴν διάμετρον τῆς ὀροφῆς τοῦ ἀνεμομύλου, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου καὶ καθέτως διέρχεται ὁ ἄξων, ὁ δίδων διὰ τῆς δυνάμεως τὴν ὅλην κίνησιν τοῦ ἀνέμου. Ἡ ἐπάνω ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου τοῦ μύλου φέρει ξυλίνην π λ ά κ α, ποὺ εἶναι στερεωμένη μὲ ἀμετακίνητα τεμάχια δοκῶν ἢ τάκων ἐντειχισμένων, τὰ φ α λ ά γ-

---

κομμάτι τοῦ παννιοῦ ἀνοιχτό. Τὸ βλέπει ὁ κόσμος καὶ καταλαβαίνει νὰ πάῃ τὸ ἄλεσμα». Κατ’ ἀνακοίνωσιν Εὐαγγέλου Μπουρούδη.

γ ι α ἢ κ α ν ό ν ι α. Ἐπὶ τῆς τροχιᾶς αὐτῆς γίνεται ἡ περιστροφὴ τοῦ σ τ ε φ α - ν ι ο ῦ, διευκολυνομένη μὲ σαπούνι ἢ ἄλειμμα ξυγκιοῦ. Ἡ ἀλλαγὴ κατευθύνσεως ἀναλόγως τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου, πού δεικνύει ὁ ἀ ν ε μ ο δ ε ί χ τ η ς (σημαία μικρὰ ἀπὸ λευκὸν παννὶ τοποθετημένη εἰς τὸ κέντρον τῆς κωνικῆς σκεπῆς), γίνεται, ὡς εἴπομεν, μὲ σιδηροῦν λοστόν, ἤτοι μὲ μοχλὸν πρώτου εἴδους· (δύναμις εἶναι τὸ χέρι τοῦ μυλωνᾶ, ὑπομόχλιον δὲ ἕνα παλούκι ,πού εἶναι μπηγμένο εἰς τὴν π λ ά κ α, ἐπὶ τῆς ὁποίας στρέφεται τὸ σ τ ε φ ά ν ι). Τοιουτοτρόπως προσανατολίζεται τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀ d ε ν ν ω σ ᾶ ς, ὥστε νὰ εἶναι κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, ἢ ἀποπροσανατολίζεται, ὅταν ἔχῃ πλέον σταματήσει ἡ ἄλεσις, διὰ νὰ συμμαζευθοῦν τὰ παννιά. Τὴν περιστροφὴν τοῦ στεφανιοῦ συνοδεύει ἡ περιστροφὴ τῆς σκεπῆς, τοῦ ἀξονιοῦ καὶ τῆς ἀdεννωσᾶς, δηλαδὴ τοῦ ἀ π α ν α ρ ι ο ῦ. Διὰ νὰ μένῃ ἀκίνητον τὸ στεφάνι, καθ' ἣν ὥραν ὁ μύλος ἀλέθει, στερεώνεται μὲ δύο ἢ τέσσαρα σιδηρᾶ παλούκια μπηγμένα εἰς τὴν πλάκα, πού πιάνουν τὰ δύο πρῶτα εἰς τὰ bρατσόλια καὶ τὰ ἄλλα δύο εἰς τὸ ἀντίξονο. Ἀντίστασις εἶναι τὸ κινητὸν στεφάνι, τὸ ὁποῖον ἔχει κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω ὄψεώς του μικρὰς ὀπάς, τὰ μ ά θ ι α, εἰς τὴν κοίλην αὐτοῦ ἐπιφάνειαν. Ἐντὸς αὐτῶν ὁ μυλωνὰς τοποθετεῖ τὸν λοστόν, διὰ νὰ στρέψῃ τὸν μύλον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Τὴν ἄκραν τοῦ λοστοῦ τὴν προσαρμόζει εἰς ἕνα μ ά τ ι τοῦ στεφανιοῦ καὶ σχηματίζει μοχλὸν μὲ ὑπομόχλιον παλούκι ἢ τάκον, πού προσαρμόζει εἰς τὴν ἔμπροσθεν π α λ ο υ κ ό τ ρ υ π α τῆς πλάκας, ὁπότε ἐπιτυγχάνει μικρὰν στροφὴν τοῦ ὅλου συστήματος τῆς ὀροφῆς. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸ κατόπιν μάτι μὲ τὸν λοστὸν καὶ τὸ παλούκι εἰς τὴν ἑπομένην παλουκότρυπαν, ἕως ὅτου ἡ ὀροφὴ μὲ τὸν ἀνεμοτροχὸν λάβουν τὴν θέσιν πού πρέπει.

Τὸ ἀξόνι ἐσωτερικῶς, ἐκεῖ ὅπου σφηνώνεται τὸ ἔξω τοῦ τοίχου κεφαλάρι του, ἀκκουμβᾷ εἰς τὸν λ α ι μ ό ν, ὅστις σχηματίζεται ἀπὸ τρία ξύλα, τὸ π ρ ο σ κ ε φ ά λ ι κάτω, τὸν ἀ κ α μ ά τ η καὶ τὸ κ α μ α τ ε ρ ὸ ἀπὸ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο μέρος. Λέγεται καματερό, διότι ὑφίσταται τὴν περισσοτέραν τριβήν. Διὰ ν' ἀποφευχθῇ ἡ φθορὰ τοῦ ἀξονιοῦ λόγῳ τῆς περιστροφῆς, τοῦτο ἐπενδύεται μὲ ξύλον ἀγριλιᾶς, καρφωμένον ἐπ' αὐτοῦ καὶ σφιγμένον μὲ σιδηρᾶ στεφάνια. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀξόνι, ὅταν ὁ μύλος σταματᾷ, θέτουν ξύλινον τάκον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀκινησίαν του. Τὸ σταμάτημα τοῦ μύλου γίνεται μὲ τὴν γ ο ύ μ ε ν α, χονδρὸν παλαμάρι ἢ μὲ τὸ τ ι μ ό ν ι. Τὸ παλαμάρι τυλίσσεται εἰς τὸ ἀξόνι καὶ δένεται εἰς τὰ ξύλα μέσα στὶς παλουκότρυπες, ἤτοι ἐγκοπάς, πού ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ μύλου, τὸ δὲ τιμόνι φέρει πλησίον τὴν ἄνω μυλόπετραν πρὸς τὴν κάτω.

Ἐκ τῶν μυλοπετρῶν περιστρέφεται μόνον ἡ ἄνω, λεγομένη π α ν ά ρ ι ἢ π α-

ναριά, ἡ ὁποία στηρίζεται διὰ τοῦ κατακορύφου σιδηροῦ ἄξονός της, τοῦ βασιλικοῦ σίδερου, εἰς ὁριζόντιον ξύλον, λεγόμενον τράπεζο (εὑρισκόμενον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, εἰς τὸ πατάρι) καὶ ἀνεβοκατεβαίνει μὲ τὸ τιμόνι. Ἡ κάτω μυλόπτερα, λεγομένη κατάρι ἢ καταριά[1], μένει ἀκίνητος ἐπὶ κτιστῆς χαμηλῆς βάσεως, τοποθετημένης εἰς τὸ ξύλινον πάτωμα τοῦ ἀνωγιοῦ. Ὁ στῦλος πού στηρίζει τὸ χονδρὸν δοκάρι τοῦ πατώματος τοῦ ἀνωγιοῦ λέγεται στάτης. Ὅταν ἡ ἄνω μυλόπετρα ἀπέχῃ περισσότερον ἀπὸ τὴν κάτω, τὸ ἄλευρον βγαίνει χονδρότερον. Ὁ μυλωνᾶς κανονίζει μὲ τὸ τιμόνι, ἂν θὰ βγάλῃ ἄλευρον χονδρότερον ἢ λεπτότερον.

Ἡ μετάδοσις τῆς κινήσεως ἀπὸ τὸν ὁριζόντιον ἄξονα εἰς τὸν κατακόρυφον, αὐτὸν δηλαδὴ πού περιστρέφει τὴν ἄνω μυλόπετραν, γίνονται μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ρόδας. Ἡ ρόδα εἶναι ὀδοντωτὸς τροχός, διαμέτρου 2,60 μ. καὶ πάχους 0,35, ἀπὸ ξύλον πρίνου ἢ ἀγριλιᾶς, προσηρμοσμένος εἰς τὴν μέσην τοῦ ὁριζοντίου ἄξονος μὲ τὸ ἐπίπεδόν του κάθετον πρὸς τὸν ξύλινον ἄξονα, συμπλέκεται μὲ ἕτερον μικρότερον τροχόν, προσηρμοσμένον εἰς τὴν ἐπάνω ἄκραν τοῦ κατακορύφου σιδηροῦ ἄξονος. Ὁ δεύτερος οὗτος τροχὸς λέγεται ἀνέμη ἢ φανάρι καὶ εἶναι κυλινδρικὸν κατασκεύασμα γιὰ τὴν ὀδοντωτὴν καμπύλην ἐπιφάνειάν του. Συνήθως ἡ ρόδα ἔχει 60 δόδια ἐκ ξύλου πρίνου, φυτευμένα κυκλικῶς εἰς τὴν περιφέρειάν της καὶ ἐξέχοντα περὶ τὰ 0,12 μ., καὶ ἡ ἀνέμη μὲ 12 εἰσδοχὰς ἐξ ἀγριλιᾶς ἢ πρινιᾶς διὰ ν' ἀντέχῃ εἰς τὴν συνεχῆ τριβήν. Αἱ εἰσδοχαὶ τῆς ἀνέμης προσαρμόζονται εἰς τὰ δόντια τῆς ρόδας. Ὁ ἄξων τῆς ἀνέμης συγκρατεῖται εἰς τὴν θέσιν του ἀπὸ τὸν ζυὸ (ζυγόν), ὁριζόντιον ξύλον παράλληλον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ρόδας καὶ πιέζεται ἀπὸ ἄλλο ὁριζόντιον ξύλον, τὸ σκοῦdρο, πού σφηνώνεται εἰς τὸ ἀντίξονο. Ἡ ἀνέμη περιστρέφεται περὶ τὸν σιδηροῦν κατακόρυφον ἄξονα, τὸ βασιλικὸ σίδερο, ὁ ὁποῖος ἄνωθεν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ζυγοῦ ὑπάρχει ἐντομή, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται πρόσθετον ξύλον, καρύδι λεγόμενον. Ἐπὶ τοῦ καρυδιοῦ εἰσέρχεται τὸ βασιλικὸ σίδερο. Κατὰ τὴν σχέσιν 60 δόντια τῆς ρόδας πρὸς τὰς 12 εἰσδοχὰς τῆς ἀνέμης ἔχομεν εἰς ἑκάστην περιστροφὴν τοῦ ἀνεμοτροχοῦ 5 περιστροφὰς τῆς μυλόπετρας.

Παρὰ τὴν ἀνέμην καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες εὑρίσκεται ξύλινον κιβώτιον, κρεμάμενον ἀπὸ τὴν σκεπήν. Λέγεται κοφινίδα (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κόφινος) καὶ εἶναι πλήρης καρποῦ, πού πίπτει λίγος λίγος εἰς τὴν ὀπὴν τῆς ἄνω μυλόπετρας, τὴν 'ούλα. Ἀπὸ τὴν γούλαν ὁ καρπὸς προχωρεῖ εἰς τὸν μεταξὺ τῶν μυλοπετρῶν

---

1. Αἱ λέξεις παναριὰ καὶ καταριὰ ἐκ τοῦ ἐπάνω καὶ κάτω καὶ τῆς καταλήξεως -αριὰ (-ἀρέα-άρης-άρι.)

χῶρον, καθὼς τραντάζεται ἡ κοσκινίστρα (ἀπόληξις τῆς κοφινίδας) ἀπὸ τὸν περιστρεφόμενον κατακόρυφον σιδηροῦν ἄξονα τῆς ἀνέμης. Ὁ ἄξων οὗτος συνδέεται μὲ τὴν μυλόπετραν διὰ μέσου τῆς χελιδόνας, ἤτοι σιδηροῦ τεμαχίου, σχήματος διπλῆς οὐρᾶς χελιδόνος. Πέριξ τῶν μυλοπετρῶν ὑπάρχει κυκλικὸν περίφραγμα, φάρκος λεγόμενον, πού ἐμποδίζει τὸ ἄλευρον νὰ χύνεται, τὸ συγκεντρώνει καὶ τὸ ἀφήνει νὰ πίπτῃ εἰς ξύλινον κιβώτιον, τὴν σκάφη ἢ ἀλευροθήκη. Μὲ τὴν κουταλήθρα, τεμάχιον σανίδος μετὰ λαβῆς, ταράσσουν τὸ ἄλευρον εἰς τὴν σκάφην ἢ τὸ βάζουν εἰς τὸ τσουβάλι. Ἐπὶ τῆς ἄνω μυλόπετρας θέτουν συνήθως σκέπασμα ἀπὸ τεντωμένον καραβόπαννο, διὰ νὰ μὴ σηκώνεται ἡ ἄχνα τοῦ ἀλεύρου καὶ τὴν ἀναπνέῃ ὁ μυλωνάς.

Οἱ μυλόπετρες σχηματίζονται ἀπὸ τεμάχια πολὺ σκληροῦ γρανιτικοῦ τραχίτου λίθου, ἐξαγομένου ἐν Μήλῳ. Ταῦτα σφίγγονται μὲ σιδηρᾶ στεφάνια πού πυρακτοῦνται διὰ νὰ διασταλοῦν καὶ ὅταν κρυώσουν, συστέλλονται καὶ εἶναι πολὺ στερεά. Τὰ μεταξὺ τῶν τεμαχίων τῆς μυλόπετρας κενὰ γεμίζονται μὲ γύψον. Σημειωτέον δ' ὅτι χρησιμοποιοῦν ὀλίγον ὕδωρ διὰ τὸ γυψοκονίαμα, διὰ νὰ γίνεται στερεὰ ἡ μυλόπετρα καὶ νὰ κουδουνίζῃ. Ὅταν τὸ ἀλεύρι βγαίνῃ πολὺ θερμόν, τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ μυλόπετρες μακάρουν, δηλαδὴ ἔχουν στομωθῆ, φαγωθῆ. Τότε πρέπει νὰ χαραχθοῦν μὲ τὸ μυλοκόπι (ἐργαλεῖον σιδηροῦν τοῦ χαρακώματος). Τὸ χαράκωμα, χάραμα, ἐργασία λίαν κοπιώδης, γίνεται μὲ τὸ σήκωμα τῆς ἄνω μυλόπετρας μετὰ 4 - 5 ἡμέρας ἀλέσεως. Ἀκολούθως γίνεται τὸ ζύασμα τῶν μυλοπετρῶν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀλιφαδιοῦ καὶ τοῦ διαβήτη. Τὸ ζύγισμα εἶναι ἡ ὁριζοντίωσις τῆς κάτω μυλόπετρας καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπαφὴ τῆς ἄνω εἰς ὅλα τὰ σημεῖα διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνεμομύλου[1].

Δ' ΟΙ ΜΥΛΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ

Ἐκ τῶν μνημείων τοῦ λόγου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τοὺς μύλους ἔχουν συναφθῆ περισσότερον ἄσματα, παραδόσεις, παραμύθια καὶ παροιμίαι. Παραθέτω κατωτέρω παραδείγματα ἐξ ἑκάστης κατηγορίας, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαυξηθοῦν διὰ περαιτέρω ἐρεύνης. Οὕτως εἰς καρπαθιακὴν παραλλαγὴν τοῦ ἀκριτικοῦ ἄσματος «τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρμούρη» ἔχομεν τοὺς στίχους 19 - 20 :

---

1. Τὴν ὁρολογίαν καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀνεμομύλου κατέγραψα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1934 ἐν Ἀπειράνθῳ. Πληροφοριοδόται μου ὑπῆρξαν ὁ Γεώργιος Ζευγώλης (Πετρουσκοϊώργης) καὶ ὁ Νικόλαος Κατινᾶς (Κατινονικόλας).

Σαρακηνὸς τοῦ 'πάντηξεν, ἀμέρωτοθ θερίον,
ἀπάνω στὶς κουτάλες[1] του τρία ἀνεμομύλια 'λέθαν[2].

Εἰς τὴν κυπριακὴν παραλογὴν «Καλόγηρος ἀπρόσκλητος εἰς γάμον» ἀναγινώσκομεν εἰς τοὺς στίχους 24 - 28 :

Χαρίζω τζαὶ τῆς νιόνυφφης ἕναγ καλὸμ μυλάριν,
ἄνταν νὰ λείπῃ τὸ νερὸν ν' ἀλέθῃ μὲ τὸ λάδιν·
ἄνταν νὰ λείπῃ ὁ λαδατὰς ν' ἀλέθῃ μὲ τὸ μέλιν·
ἄνταν νὰ λείπῃ ὁ μελιτὰς ν' ἀλέθῃ μὲ τὸ γάλαν·
ἄνταν νὰ λείπῃ ὁ γαλατὰς ν' ἀλέθῃ μανιχόν του[3].

Εἶναι πρὸς τούτοις γνωστὸν ἀκριτικὸν σατυρικὸν ᾄσμα, εἰς παραλλαγὰς τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὁ Γιάννης, ποὺ ἀφῆκε τὴν ἡρωικὴν ζωὴν τοῦ κλέφτη καὶ ἔγινε γεωργός, ὤργωσε τὸ χωράφι του, ἀλλὰ καμμίαν δὲν εἶδε προκοπήν. Τέλος ἐπέτυχε καὶ ἔκαμε μόνον ἕνα σακκὶ σιτάρι, τὸ πηγαίνει εἰς τὸν μύλον νὰ τὸ ἀλέσῃ, ἀλλά, κατὰ μίαν ἐκ Ρόδου παραλλαγήν, ἀνάξιος καθὼς ἦτο «πάει νὰ πιάσῃ τὸ σακκὶ καὶ μπλάζει τὸ σιτάρι», δηλαδὴ τὸ σκορπίζει[4]. Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἕνας ποντικὸς τοῦ ἐτρύπησε τὸ σακκὶ καὶ ἐχύθη ὅλον τὸ σιτάρι, ἐνῷ λύκος τὰς ἰδίας στιγμὰς τοῦ ἔφαγεν ἔξω ἀπὸ τὸν μύλον τὸ γαϊδούρι του[5]. Ὁ Κ. Ρωμαῖος, πιστεύων ὅτι «Γιάννης καὶ Διγενὴς χρησιμοποιοῦνται συχνὰ [εἰς τὰ ἀκριτικὰ τραγούδια] σὰν δυὸ γλωσσικοὶ τύποι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος»[6], γράφει: «'Αλλ' ὁ διασυρμὸς αὐτὸς τοῦ ἡρωϊκοῦ Διγενῆ, ποὺ καταντᾷ ἀνάξιος γεωργός, μᾶς θυμίζει τὸ ἀντίστοιχο κατάντημα τοῦ μεγάλου θεοῦ Διονύσου ποὺ ἐξευτελίζεται στοὺς «Βατράχους»[τοῦ 'Αριστοφάνους] σὰν ἕνας δειλὸς καὶ ἀνάξιος»[7].

Εἰς ἄλλα δημώδη ᾄσματα μὲ δραματικὸν περιεχόμενον ἐντὸς μύλου πραγματοποιεῖται τιμωρία ἐνόχου γυναικός. Οὕτως εἰς τὴν παραλογὴν «τῆς μάννας φόνισσας» ἐξ 'Αγίου Γεωργίου Νηλείας Πηλίου ἀκούονται οἱ στίχοι :

"Αλισι, μύλου μ', ἄλισι τῆς Λέγκους τοὺ κουρμάκι
κὶ βγάν' ἀλεύρι κόκκινου κὶ τὴν πασπάλη μαύρη,

---

1. 'Ωμοπλάτες.
2. Ζωγράφειος 'Αγών, ἔτ. Α', Κωνσταντινούπολις 1891, ἀρ. 8, σσ. 295 - 296.
3. Ξενοφ. Φαρμακίδου, Κύπρια ἔπη, Λευκωσία 1926, σσ. 153 - 155.
4. 'Αναστ. Βρόντη, Ροδιακά, ἐν 'Αθήναις, 1939, σ. 67.
5. Γ. Χασιώτη, Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν "Ηπειρον δημοτικῶν ᾀσμάτων, ἐν 'Αθήναις 1966, σ. 130. Χ. Ρεμπέλη, Κονιτσιώτικα, ἐν 'Αθήναις 1953, σ. 44.
6. Κ. Ρωμαίου, Διγενής, 'Αρχεῖον Πόντου, τόμ. 26, ἐν 'Αθήναις 1964, σ. 211.
7. Κ. Ρωμαίου, ἐνθ' ἀν., σ. 213.

γιὰ νὰ πιρνοῦν γραμματικοὶ νὰ παίρνουν τοὺ μιλάνι,
γιὰ νὰ πιρνοῦν οἱ ὄμορφες νὰ παίρνουν κοκκινάδι[1].

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ τραγουδιοῦ ἀπὸ τὸ Λιγουριὸ τῆς Πελοποννήσου, στίχ. 28 - 29, λέγεται :

Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε τῆς λυγερῆς κεφάλι,
γιὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ λυγερές, νὰ μὴν τὸ κάνῃ ἄλλη[2].

Εἰς τὴν ἐκ Νισύρου παραλογὴν «τῆς ἀπίστου συζύγου» (στίχοι 31 - 33) ὁ ἐκδικητὴς Μαυργιαννής :

Βγάλλει τὸ μαχαιράκι του 'πὸ τ' ἀργυρὸ φεκάρι
καὶ παίρνει τὸ κεφάλι της σὰν τρυφερὸ ἀγγούρι·
μέσα στὸ μύλο τό 'ρριξε καὶ 'λέθει καὶ ξελέθει[3].

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τῆς αὐτῆς παραλογῆς, συλλεγείσης ὑπὸ Γ. Ἀ. Μέγα ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ τοῦ χωρίου Ραβδὰς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀκούονται οἱ στίχοι:

Ἄλεσε, μύλου μ', ἄλεσε τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
κάμε τὰ κόκκαλα ἀσπράδ', τὴν κεφαλὴ κουκκινάδ'
γιὰ νὰ περνοῦν μελαχρινὲς νὰ βάνουνε ἀσπράδ',
γιὰ νὰ περνοῦν οἱ γέμορφες νὰ βάνουν κουκκινάδ'[4].

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν ἐκ Σωζοπόλεως Ἀνατολικῆς Θράκης ἔχομεν τοὺς στίχους 37 - 41, ποὺ εἶναι ἀρτιώτεροι :

Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε παλιᾶς κούρβας κεφάλι,
νὰ βγάλ' ἀλεύρι κόκκινο καὶ πάσπαλη ἀσπράδι,
νὰ παίρνουνε οἱ ἄσκημες νὰ βάνουν κοκκινάδι,
νὰ παίρνουνε κ' οἱ μελαχρινὲς νὰ βάνουνε ἀσπράδι,
γιὰ νὰ φανῇ παράδειγμα νὰ μὴν τὸ κάνουν κι ἄλλες[5].

Εἰς τὴν ἐξ Ἠπείρου παραλογὴν «τ' ἀγαπημέν' ἀδέρφια κ' ἡ ἄπιστη γυναῖκα» ἔχομεν εἰς τοὺς στίχους 41 - 44 :

Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
κάνε τ' ἀλεύρι κόκκινο καὶ τὴν πασπάλη μαύρη,

---

1. ΚΛ, Ὕλη, ἀριθ. 189 (Π. Βογιατζῆς, 1888).
2. Δ. Εὐαγγελίδου, Τραγούδια τοῦ Λιγουριοῦ, Λαογραφία, τόμ. Δ', 1912/1914, σ. 177.
3. ΚΛ, Ὕλη, ἀριθ. 609 (Ν. Χ. Ἀνδριωτάκης).
4. ΚΛ, ἀρ. χ/φου 1104 Γ', σ. 73 (Γ. Α. Μέγα, Συλλογὴ ἐκ Ραβδᾶ Μεσημβρίας).
5. Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου, Ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπόλεως, Λαογραφία, τόμ. Α', 1909/10, σ. 618.

νά 'χουν φκειασίδ' οἱ ἔμορφες, φκειασίδι τιμημένο,
νά 'χουν καὶ οἱ γραμματικοὶ μελάνι γιὰ νὰ γράφουν[1].

Ὁ Μιχ. Γ. Μιχαηλίδης Νουάρος ἐδημοσίευσε τὸ κατωτέρω ᾄσμα, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος διὰ τοὺς ἀνεμομύλους τοῦ χωρίου Ὄθους τῆς γενετείρας του νήσου Καρπάθου :

Τοῦ καπετὰ Γεώργη βροντᾷ, τοῦ Μυλωνᾶ κουτσαίνει
τσαὶ τοῦ Φρυάη τραουᾷ τσαὶ τοῦ Μιχάλη δρέμει.
Τσαὶ παρακάτω τῆς Μαριᾶς 'υρίζει τσαὶ μουγγρίζει
τσαὶ τοῦ 'Εργάτση τοῦ Παπᾶ ξυλάρμενα σβουρίζει.
Ὅταν ἐῆς τ' ἀνέφαλο στὸ Ξελαντουριδιάρη,
κόφτε στὸ Γιώργη τοῦ Παπᾶ νὰ πά' νὰ σοῦ 'πιμπάλη[2].

'Εν Βορείῳ 'Ηπείρῳ εἶναι γνωστὸν τὸ τραγούδι :

—Νυστάζω, νυστάζω καὶ ποιὸς θὰ πάῃ στὸ μύλο ;
—Κοιμήσου, πέρδικά μου, κ' ἐγὼ πάγω στὸ μύλο.

Μοῦ εἶναι πρὸς τούτοις γνωστὸν τὸ ἐξ 'Απειράνθου Νάξου δίστιχον μοιρολόγι:

Μὰ 'μέν' dὰ πάθια μου πολλά, τρεῖς μύλοι δὲν τ' ἀλέθουν,
ὡς καὶ τὰ σύννεφα μὲ κλαῖν καὶ τὰ νερὰ πού τρέχουν.

Περὶ τοὺς μύλους καὶ τοὺς μυλωνάδες κυκλοῦνται καὶ ἀρκεταὶ δημώδεις παραδόσεις. 'Εξ αὐτῶν ἄλλαι μὲν ἔχουν δημοσιευθῆ καὶ ἑρμηνευθῆ[3], ἄλλαι δὲ τυγχάνουν ἀνέκδοτοι, περιλαμβανόμεναι εἰς χειρογράφους συλλογὰς λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ὕλης, ἀποκειμένας ἰδίᾳ εἰς τὰ Κέντρα 'Ερεύνης τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφίας καὶ τῆς Νέας 'Ελληνικῆς Γλώσσης τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν.

Οἱ μύλοι καὶ δὴ οἱ ὑδρόμυλοι εὑρίσκοντο εἰς ἐρημικοὺς τόπους μακρὰν τῶν κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὰς ὄχθας ποταμῶν καὶ εἰς χαράδρας. Ἡ θέσις, τὸ φυσικόν των περιβάλλον, κατὰ τὰς χειμερινὰς ἰδίως νύκτας, ἐτροφοδότει, λόγῳ δεισιδαίμονος φόβου, τὴν φαντασίαν τῶν ἁπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ὥστε αὕτη νὰ δημιουργῇ ψευδαισθήσεις καὶ εἰκόνας δαιμονικάς. Οὕτως εἰς μύλους, ὅταν ὁ μυλωνὰς ψήνῃ κατὰ τὸ δωδεκαήμερον πέρδικαν, γουρουνοπούλαν ἢ σπάλαν κρέατος, παρου-

---

1. Ζωγράφειος 'Αγών, ἔτ. Α', Κωνσταντινούπολις 1891, σσ. 154 - 155.

2. Μ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α', ἀνατυπ. ἔκδ., 'Αθῆναι 1969, σσ. 61 - 62. Πιμπάλλω τὸ ἄλεσμα = ρίπτω τὸν καρπὸν εἰς τὴν κουφουνία, ἵνα ἀλεσθῇ.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', ἐν 'Αθήναις 1004, σσ. 354 - 355, 357 - 361, 518 - 519, 522 - 524, 528 - 529, ἀριθ. 622, 624, 625, 626, 848, 849, 850, 853, 865, 866 τόμ. Β', ἐν 'Αθήναις 1904, σσ. 1338 - 1342. Δ. Β. Οἰκονομίδου, 'Ανέκδοτοι δυϊστικαὶ παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. 'Επετηρ. Λαογραφ. 'Αρχείου, τόμ. 17 (1964), ἐν 'Αθήναις 1965, σσ. 11-39.

σιάζεται ὁ Καλικάντζαρος[1], ψήνει καὶ αὐτὸς βατράχους καὶ προσπαθεῖ νὰ μαγαρίσῃ τὸ κρέας τοῦ μυλωνᾶ. Ὁ μυλωνᾶς κτυπᾷ μὲ τὴν πυρακτωμένην σούβλαν του τὸν Καλικάντζαρον εἰς τὸ πρόσωπον. Ὁ κτυπηθεὶς τότε τὸν ἐρωτᾷ πῶς ὀνομάζεται καὶ ὁ μυλωνάς, ὡς ἄλλος Ὀδυσσεύς, ἐξαπατᾷ αὐτὸν λέγων «Ἀπατὸς» ἢ «Ἀτός». Ὁ Καλικάντζαρος, ἐρωτηθεὶς κατόπιν ὑπὸ τῶν ἄλλων Καλικαντζάρων ποῖος τὸν ἔκαψε καὶ εἰπὼν «Ἀπατὸς» ἢ ὁ «Ἀτός», ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν: «Ἀμ σὰν ἐκάηκες ἀπατός σου, τί σκούζεις ἔτσι ;»[2] Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς τῆς παραδόσεως ὁ διάβολος ἢ τὸ παγανὸ εἶναι ὁ παθών[3]. Καὶ ἐν Ρουμανίᾳ, γράφει ὁ Ν. Γ. Πολίτης, εἶναι γνωστὸν παραμύθι, συγγενέστατον πρὸς τὰς ὡς ἄνω νεοελληνικὰς παραδόσεις. Ὁ ἥρως τοῦ ἐν λόγῳ παραμυθίου πηγαίνει εἰς τὸν μύλον τοῦ διαβόλου, ὅπου λαμβάνει χώραν ἐκεῖ παρόμοιον ἐπεισόδιον μὲ τὸ τοῦ Καλικαντζάρου καὶ τοῦ μυλωνᾶ[4].

Ἕκαμα λόγον ἀνωτέρω περὶ τοῦ μὲ τοὺς μύλους συνδεομένου δεισιδαίμονος τοῦ λαοῦ φόβου. Τούτου τὴν αἰτίαν ἐζήτησε νὰ ἐξηγήσῃ μυθικῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λαός, λέγων ὅτι ὁ μύλος εἶναι κατασκεύασμα τοῦ διαβόλου[5], ὅτι ἁλέθουν κατὰ τὴν νύκτα οἱ διάβολοι[6] καὶ κακοποιοῦν αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἤθελον συναντήσει εἰς μύλους[7], ὅτι καὶ βρικόλακες ἀκόμη διατρίβουν εἰς τοὺς μύλους[8] καί, ὅπως οἱ Καλικάντζαροι, παρασκευάζουν καὶ οἱ διάβολοι τὴν τροφήν των εἰς αὐτοὺς ψήνοντες βατράχους[9].

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, ὡς π.χ. τοῖς Γερμανοῖς, ὑπάρχει ἡ δεισιδαίμων δοξασία καὶ πίστις ὅτι ὁ μύλος εἶναι τόπος διαμονῆς κακοποιῶν πνευμάτων. Τὰ πνεύματα τῶν ὑδάτων φανερώνονται εἰς τοὺς μύλους καὶ εἰς αὐτοὺς διατρίβει ὁ διάβολος[10].

---

1. Περὶ τῶν Καλικαντζάρων βλ. τοῦ ἀρχαιολόγου Κ. Ρωμαίου, Μικρὰ μελετήματα Θεσσαλονίκη 1955, σσ. 264 - 296.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 361, ἀρ:θ. 626.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Β', σ. 1338. Δημ. Λουκοπούλου, Σύμμεικτα λαογραφικὰ ἐξ Αἰτωλίας, Λαογραφία, τόμ. ΙΒ', 1938/1948, σ. 21.

4. Ν. Γ. Πολίτου, ἔνθ' ἀν., σσ. 1340 - 1.

5. Ν. Γ. Πολίτου, ἔνθ' ἀν., τόμ. Α', σσ. 518 - 519, ἀριθ. 848, 849. Πρόκειται περὶ δυϊστικῆς παραδόσεως περὶ τῆς ὁποίας ἐπραγματεύθην διεξοδικῶς εἰς ἄλλην μελέτην μου. Βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Ἀνέκδοτοι δυϊστικαὶ παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχείου, τόμ. 17 (1964), ἐν Ἀθήναις 1965, σσ. 11 - 39.

6. Ν. Γ. Πολίτου, ἔνθ' ἀν., τόμ. Α', σ. 529, ἀριθ. 866.

7. Ν. Γ. Πολίτου, ἔνθ' ἀν., σ. 519, ἀριθ. 849.

8. Ν. Γ. Πολίτου, ἔνθ' ἀν., σ. 577, ἀριθ. 940.

9. Ν. Γ. Πολίτου, ἔνθ' ἀν., σσ. 528 - 529, ἀριθ. 865.

10. Βλ. τὸ ἄρθρον Mühle ἐν Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens. τόμ. IV, Berlin und Leipzig 1934/1935, στ. 602 - 609. Die M. als Aufenthaltsort für Geister, στ. 4,6. Teufel in der Mühle, στ. 604 - 605.

Κατὰ πολλὰς ἀξιολόγους μεσαιωνικὰς καὶ νεοελληνικὰς παραδόσεις πολλοὶ ἀρχιτέκτονες (μαστόροι) διὰ τὴν κατασκευὴν μύλων καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, ὡς π.χ. γεφυρῶν, ὑπεράνθρωπον ἀπαιτούντων ἱκανότητα, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν διαβόλων, οἵτινες καὶ παρέσχον εἰς αὐτοὺς ταύτην, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ ἐν λόγῳ ἀρχιτέκτονες παρέδωσαν τὴν ψυχήν των εἰς αὐτούς[1]. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι παράδοσις ἐκ Γυθείου, καθ' ἣν ἡ κατασκευὴ τῶν βαρδαριῶν τοῦ ὑδρομύλου ἀφέθη εἰς τὸν διάβολον[2].

Ὅπως εἴδομεν, λίαν στενὴ εἶναι ἡ σχέσις τοῦ διαβόλου μὲ τοὺς μύλους καὶ τοὺς μυλωνάδες, κατὰ τὰς λαϊκὰς ἀντιλήψεις. Ἡ σχέσις αὐτὴ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ ἀποδυναμώσῃ ἀκόμη καὶ τὴν θρησκευτικὴν τοῦ λαοῦ πίστιν καὶ λατρείαν. Οὕτως εἰς παράδοσιν ἐκ Χαλαζόνης Ἐράνης Τριφυλίας ὁ διάβολος ὑπεσχέθη «ἀχτίμητο πλοῦτος» εἰς μυλωνάν, εἰς ἣν περίπτωσιν ἐκεῖνος δὲν θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ δὲν θὰ ἔκαμνε τὸν σταυρόν του[3].

Ἐκτὸς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ παραδόσεων μὲ τοὺς μυλωνάδες καὶ τοὺς μύλους συνδέονται μερικὰ παραμύθια καὶ εὐτράπελοι διηγήσεις. «Οἱ μυλωνάδες (ἐν Θράκῃ) ἤξεραν καλὰ παραμύθια. Τὸν χειμῶνα ποὺ πήγαιναν οἱ χωριανοὶ ν' ἀλέσουν τὸ σιτάρι στὸ νερόμυλο καὶ φύλαγαν νὰ ἔλθῃ ἡ σειρά τους, οἱ μυλωνάδες ἀφηγούντανε τὰ παραμύθια, ἔβαζαν κανένα κούτσουρο στὴν γωνιά, ἔψηναν τὴ μυλωνόπιττα στὴ φωτιὰ καὶ ὅλοι γύρω ἄκουαν τὸ παραμύθι»[4]. Ὑπάρχουν ὄχι μόνον ξένα ἀλλὰ καὶ ἑλληνικὰ παραμύθια, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται θαυμάσιος μύλος[5] ἀκαταπαύστως ἀλέθων, ἐξ οὗ ἔγινεν ἁλμυρὰ ἡ θάλασσα[6]. Εἰς παραμύθι ἐκ Λέσβου[7] ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ μύλος», ὑπαγόμενον εἰς τὸν τύπον ATh 565, ἄρχων πλούσιος ἀλλὰ φιλάργυρος δίδει μικρὸν ἀρνὶ κατὰ τὸ Πάσχα εἰς τὸν πτωχὸν ἀδελφόν του, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίει ὡς βοσκὸν εἰς τὰ κοπάδια του, μὲ τὴν φράσιν : «Πᾶρ' το

---

1. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, τόμ. Α' μέρ. β', ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 451. Τοῦ αὐτοῦ, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 518, ἀριθμ. 848, 849. Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἔνθ' ἀν., σσ. 18 - 20. 25 - 26.

2. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 335, σ. 282.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 519, ἀριθ. 850. Βλ. τὰς συναφεῖς πρὸς αὐτὴν παραδόσεις ἐν Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἔνθ' ἀν., σσ. 25 - 26.

4. Ἐλπινίκης Σταμούλη Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ παραμύθια τῆς Θράκης. Θρακικά, τόμ. ΙΕ', Ἀθῆναι 1941, σσ. 333 - 334. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Τὸ παραμύθι καὶ ὁ παραμυθὰς ἐν Ἑλλάδι, Λαογραφία, τόμ. ΛΑ', 1978, σ. 32.

5. Γεωργ. Κούτρα, 90 μουραμπάδες, Ἀθῆναι 1899, ἀριθ. 31.

6. Γ. Ἀ. Μέγα, Ἑλληνικὰ παραμύθια, ἔκδ. 2α, Ἀθῆναι 1956, σσ. 75 - 78.

7. G. Georgeakis et Pineau, Le folklore de Lesbos, Paris 1894, σ. 56.

καὶ πήγαινε στοῦ δαίμονα τὴ μάννα». Ὁ πτωχὸς δὲν πηγαίνει εἰς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ τρέχει, τρέχει καὶ συναντᾷ τράπεζαν μεγάλην περὶ τὴν ὁποίαν ἐκάθηντο ὅλοι οἱ πειρασμοί. Διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν διὰ τὸ δῶρον, πού τοὺς ἐπῆγε, τοῦ ἔδωκαν ἕνα μύλον τοῦ καφὲ καὶ τοῦ εἶπαν ὅτι βγάζει ὅ,τι θέλεις, ὅταν τὸν γυρίζῃς. Ἔτσι ὁ πτωχὸς ἔγινε πλούσιος. Ὁ φιλάργυρος ἀδελφός του ἐπέτυχε ν' ἀποκτήσῃ αὐτὸν τὸν μύλον[1], ἀλλ' ὅταν κάποτε συνέβη νὰ ταξιδεύῃ καὶ ἐχρειάσθησαν ἁλάτι, τότε αὐτὸς γυρίζει τὸν μύλον, ἀλλ' ὁ μύλος δὲν σταματᾷ. Ἀπὸ τὸ πολὺ ἁλάτι τὸ πλοῖον ἐγέμισεν, ἐβυθίσθη καὶ ὅλοι οἱ ἐπιβαίνοντες ἐπνίγησαν.

Εἶναι πρὸς τούτοις γνωστὴ διήγησις, ὑπὸ τὸν τύπον ATh 1920 A, πού ἀρχίζει ὡς ἑξῆς : «Μιὰ βολὰ ἕνας πατέρας εἶχ' ἕνα παιδί. Ὄντας ἐπέθαινε τοῦ εἶπε : σὲ σπανὸ μυλωνὰ νὰ μὴ ἀλέσῃς καὶ νά 'χῃς τὴν εὐχή μου, κ' ἔκλεισε τὰ μάτια του»[2]. Πρόκειται περὶ εὐτραπέλου ἠπειρωτικῆς διηγήσεως, τιτλοφορουμένης «Τὰ ψέμματα», ἐν τῇ ὁποίᾳ νικᾷ ὁ τὰ τερατωδέστερα ψεύδη λέγων[3]. Ἄλλαι σχετικαὶ εὐτράπελοι διηγήσεις ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Γ. Ρουσιᾶ[4], Γερασ. Καψάλη[5] καὶ Δ. Λουκάτου[6].

Πολυπληθεῖς εἶναι αἱ παροιμίαι τοῦ λαοῦ μας αἱ σχετικαὶ μὲ τοὺς μύλους. Παραθέτω ἐνταῦθα κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν ὅσα παραδείγματα συνεκέντρωσα, παραπέμπων εἰς τὸ τέλος συγκεντρωτικῶς εἰς τὰ δημοσιεύματα καὶ εἰς τὰς χειρογράφους συλλογάς, ὅπου αἱ παροιμίαι ἀναφέρονται. 1. Ἔσκασαν τ' μυλουνᾶ τὰ πιδιὰ ἀπ' τ' δίψα. Λέγεται δι' ὅσους ἔχουν ἓν ἀγαθὸν εἰς ἀνεξαντλήτους ποσότητας, χωρὶς προοπτικὰς ἐλαττώσεώς του. 2. Τῶν μυλωνάδων τὰ παιδιὰ ψοφᾶνε ἀπὸ τὴν πεῖνα. 3. Ὁ μυλωνὰς νὰ τινάξῃ τὰ γένεια του φτειάνει κουλλούρα. 4. Ὅποιος εἰς τὸ μύλο μπαίνει/πάντ' ἀλευρωμένος βγαίνει[7]. 5. Ὅπού φοβᾶται τὰ βαρδάρια μυλωνὰς δὲ γίνεται. Τὰ

---

1. «Die Wandermühle sucht manin den Besitz zu bringen». Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, τόμ. VI, 1934/1935, στ. 603.

2. Δημ. Εὐαγγελίδου, Ἠπειρωτικὸν παραμύθιον : Τὰ ψέμματα, Λαογραφία, τόμ. Β' (1910-11), σ. 475-7.

3. Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. Β', σσ. 197 - 198.

4. Γ. Ρουσιᾶ, Τὸ ψευτοχώρι. Λαογραφία, τόμ. Γ', 1911/1912, σσ. 498 - 499.

5. Γερασ. Καψάλη, Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας, Λαογραφία, τόμ. Ϛ', 1917/1918, σσ. 514-16.

6. Δημ. Σ. Λουκάτου, Νεοελληνικὰ λαογραφικὰ κείμενα, Ἀθῆναι 1957, σσ. 213 -214.

7. Σωτ. Ἀ. Καρανικόλα - Ἀλ. Σ. Καρανικόλα, Παροιμίες καὶ φράσεις ἀπὸ τὴ Σύμη. Ἀθήνα 1980, σ. 164.

βαρδάρια εἶναι δύο ἐν τῷ ὑδρομύλῳ ξυλάρια, πού μὲ τὴν τρομώδη των κίνησιν προξενοῦν μεγάλον θόρυβον. 6. Ὅποιος δὲ θέλ' ν' ἀκούσ' τὰ βαρδάρια, στοὺ μύλου δὲν πάει. 7. Ὁ μύλος 'λέθει μὲ τὴν ἀκοή (ν), δηλ. καλὴν φήμην, τιμιότητα. 8. 'Απ' ἀκουῆς ἀλέθ' ὁ μύλος ἢ 'Απ' ἀκοῆς δουλεύγει ὁ μύλος, δηλαδὴ ἡ καλὴ φήμη εἶναι ἀποδοτική. 9. Ὅποιος ἀέρας κι ἂφ φυσήξῃ, ὁ μύλος πάντ' ἀλέθει. Λέγεται δι' ἐκείνους πού τὰ εὑρίσκουν μὲ ὅλους. 10. Ἄδικον ἄλεσμα σ' ἄδικο μύλο ἢ Τ' ἄδικον ἄλεσμα σ' ἄδικο μύλο πάει. 11. Ἄκου τα σακκὶ δεμένο/στὸ χερόμυλο σκομένο, δηλαδὴ θέλεις τα κ' ἐσὺ τὰ «ἄριστα» ἀλλὰ δὲν ἀνοίγεις βιβλίο. 12. 'Εμπᾶτε σκύλοι ἀλέσετε κι ἀλεστικὰ μὴ δώσετε, λεγομένη ὅταν ὑπάρχῃ κάπου ἀσυδοσία. 13. Κάθα εἷς κ' ἡ ἔγνοια dου/κι ὁ μυλωνὰς κι ὁ μύλος του, λεγομένη δι' ἐπίμονον προσκόλλησιν εἰς ἓν θέμα προσωπικόν. 14. Ἂς ἀλέθ' ὁ μύλος/κι ἂς μουgρίζ' ὁ χοῖρος. 'Εφ' ὅσον ἀλέθει ὁ μύλος, θὰ φάγῃ φυσικὰ ὁ χοῖρος, δηλαδὴ τὸ πᾶν εἶναι νὰ ὑπάρχῃ ἀποδοτικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία κυρίως πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῇ. 15. Ἄφησ' τὸ μύλο κι ἂς βροdᾷ καὶ τὸ νερὸ κι ἂς τρέχῃ. Λέγεται, ὅταν θέλῃ κανεὶς νὰ συστήσῃ ἀδιαφορίαν διὰ κάτι, πού δὲν δικαιολογεῖ ἀνάμειξιν ἢ δὲν ἐπιδέχεται διόρθωσιν. 16. Ὁ καλὸς μύλος ἀλέθει καὶ σιτάρι καὶ κριθάρι. Λέγεται δι' ἐκεῖνον πού τρώγει ὅ,τιδήποτε. 17. Ὅλον ἐὼ στὸ μύλο; Ὅλον ἐὼ στὸ μύλο; Προῆλθεν ἡ παροιμία ἐκ τῆς παιδιᾶς «ὁ μυλωνάς». Λέγεται δ', ὅταν ἀναθέτωμεν συνεχῶς εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον πολλὰς ἐργασίας ἢ ἐπανειλημμένως τὴν ἰδίαν ἐργασίαν, ἐνῷ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πρόσωπα, πού θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ ἐπιφορτίσωμεν μὲ αὐτάς. 18. Ὁ μύλος θέλει μυλωνὰ καὶ τὸ καράβ' ἀέρα/κ' ἡ κόρη σφιχταγκάλιασμα στὸ ροδισμὸ τζῆ μέρας. Δηλαδὴ ἡ κάθε δουλειὰ θέλει τὸ κατάλληλον πρόσωπον. Σημειωτέον ὅτι συνήθως λέγεται μόνον ὁ πρῶτος στίχος. 19. Ὅπου κι ἀ' bάῃ τ' ἄλεσμα στὸ μύλο θὲ νὰ πάῃ ἢ Γυρίζει, 'πογυρίζειτ' ἄλεσμα στὸμ μύλον του παaίνει, δηλαδὴ ὅλα τὰ πράγματα καταλήγουν εἰς τὸν προορισμόν των. 20. Προκομμένος σὰ dὴ gάτω bέτρα τοῦ μύλου. Λέγεται ὡς φιλικὸν πείραγμα δι' ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπᾷ πολὺ τὴν ἐργασίαν, πού εἶναι βραδὺς κτλ. 21. Πού προλάβῃ (ἢ πού προφτάξῃ) καὶ στὸ μύλο. Δηλαδὴ ὅποιος προφθάσῃ καὶ προηγηθῇ ἢ ἀπὸ τύχην ἢ ἀπὸ ἱκανότητα δικαιοῦται νὰ κάμῃ πρῶτος τὴ δουλειά του. 22. Μήτε ψωμὶ σ' ἀρχοντικὸ μήτ' ἄλεσμα στὸ μύλο. Λέγεται ὅταν ὑπάρχῃ μονίμως ἢ συμ-

πτωματικῶς ἔλλειψις καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων πραγμάτων. 23. Εἶμαι ἀπὸ μύλο, ἔχω λεχώνα κ' ἤρθαν καὶ ξένοι. Λέγεται εἰς συρροὴν ἀντιξοοτήτων. 24. Τοὺν ἔστειλι 'ς τοὺ μύλου γιὰ πασπάλη. Σημαίνει ὅτι τὸν ἐξηπάτησε. 25. Μὸ τοῦ ἃ κουπῶς[1] νερό, ὁ μυὸς ὀζὸ κωώθει, δηλαδὴ μὲ χυτὸ νερὸ ὁ μύλος δὲν στρέφει. 26. Ὅσ' ἀλέθ' οὐ μύλους λεγομένη ἐπὶ φλυάρου. Ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου λέγεται διὰ φλύαρον γυναῖκα ἡ φράσις: «γιὰ (δ)ὲ τὸ μαριὸ (μιαρό, σιχαμένο) βούλα (γούλα, στόμα, γλῶσσα), πὼς εἶ' σὰ τὸ περιτάρι», δηλαδὴ ὅτι κινεῖται ἡ γλῶσσα της, τὸ στόμα της ὅπως τὸ περιτάρι[2] τοῦ μύλου, τὸ ὁποῖον δὲν σταματᾷ ποτέ. 27. Ὅλοι ἔκλαιγαν τὰ χάλια τους κι ὁ μυλωνὰς τὴ δέση, δηλαδὴ τὴν ἀρχὴν τῆς αὔλακος τοῦ ὑδρομύλου, ὅταν χαλᾷ ἀπὸ τὶς βροχές[3].

Καὶ εἰς ἄλλα μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ ἀναφέρονται οἱ μύλοι. Οὕτως εἰς τὸ ἑξῆς αἴνιγμα ἐκ Κυθήρων νοεῖται ὁ χερόμυλος: «Ἀπὸ δῶ βουνό, ἀπὸ κεῖ βουνὸ καὶ στὴ μέση παλουκάκι»[4], εἰς δὲ τὸ ἐκ Λακωνίας αἴνιγμα: «Κόκκινος ἀναβρακᾶτος / καὶ σιδερομανταμᾶτος / ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, / τὸ βρακί του λυεῖ καὶ δένει» νοεῖται ὁ νερόμυλος[5].

Ἐν Κερκύρᾳ εἰς τὸ ἔντομον μυλωνάν, τὸ ὁποῖον αἱ κορασίδες κρατοῦν

---

1. Κουπώνω = χύνω.

2. Βλ. κατωτέρω τὸ Λεξιλόγιον.

3. Γεωργ. Ἀναγνωστοπούλου, Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου, Λαογραφία, τόμ. Β', 1910, σ. 320. Ἰακ. Ζαρράφτη, Λαογραφικὰ ἐκ Κῶ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Δ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφία, τόμ. ΙΓ', 1950, σ. 295. Διαλ. Ζευγώλη-Γλέζου, Παροιμίες ἀπὸ τὴν Ἀπείρανθο τῆς Νάξου, Ἀθῆναι 1963, σσ. 27, 28, 29, 31, 110, 208, 209, 264, 348. Ἀν. Λεβίδου, Παροιμίαι ἐκ Φαράσων, Λαογραφία, τόμ. ΙΑ', 1934/1937, σ. 136. Θ. Παπαθανασοπούλου, Παροιμίες τῶν Κραβάρων. Λαογραφία, τόμ. ΚΔ', 1956, σ. 287. Χ. Θ. Παπαχριστοδούλου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Ρόδου, Λαογραφία, τόμ. Κ', 1962, σσ. 141, 158. Ὀρ. Σχινᾶ, Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις συλλεγεῖσαι ἐκ Σερρῶν τῆς Μακεδονίας, Λαογραφία, τόμ. Γ', 1911/1912, σ. 214. Ντίνου Ψυχογιοῦ, Ἠλειώτικα παιδοκόμια, Λαογραφία, τόμ. ΙΕ', 1954, σ. 263. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 335, σ. 282, ἀριθ. 2194, σ. 268. Ἡ Δρόπολις, Λεύκωμα, Β', Ἀθῆναι 1980, σ. 83. Ἀναφέρει τοὺς συγγραφεῖς κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῶν ἐπωνύμων των.

4. Σπυρ. Ἐμμ. Στάθη, Κυθηραϊκὰ αἰνίγματα, Λαογραφία, τόμ. Β', 1910, σ. 334, ἀριθ. 14.

5. Ἀγ. Θέρου, Ἀλαγονιακὰ αἰνίγματα, Λαογραφία, τόμ. ΙΕ', 1953/1954, σ. 427, ἀριθ. 44.

εἰς τὸ ἄκρον νήματος δεμένον, λέγουν: «Λ ά λ α, λ ά λ α, μ υ λ ω ν ά, κ' ἐ γ ὼ κ' ἐ γ ὼ ν ὰ σ' ἀ π ε τ ά ξ ω»[1].

Οἱ μύλοι μὲ τὸ φυσικὸν περιβάλλον των, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω ἐξετάζοντες τὰς σχετικὰς μὲ αὐτοὺς παραδόσεις, ἐμπνέουν δεισιδαίμονα φόβον. Διὰ τοῦτο ἐν Ἰθάκῃ λέγουν ὅτι «ὁ μύλος εἶν' ὀργιστικός· νὰ μὴν περάσῃς νύχτα ἀπὸ μύλο»[2]. Καὶ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐθεωρεῖτο ἀπαίσιον τὸ νὰ ἴδῃ τις καθ' ὕπνους ὅτι κοιμᾶται ἢ ὅτι εὑρίσκεται εἰς μύλον· «μ ύ λ ο ι ς κ α θ ε ύ δ ε ι ν ἢ σ υ ν ε ῖ ν α ι σ κ α ι ὸ ν τ ό δ ε»[3]. Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου ἐλέγετο ὅτι «στὸ νερόμυλο στὰ Προβολάκια κάθεται μιὰν Ἀνεράϊδα πό 'χει φίλο τὸ μυλωνά. Ἡ λεγάμενη 'ίνεται ἀνεφταόρατη, ὅτινα θὲ νά 'ρθῃ ἡ 'υναῖκα τοῦ μυλωνᾶ νὰ τοῦ φέρῃ φαΐ νὰ φάῃ»[4]. Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἐπιστεύετο ὅτι συντελεῖ εἰς μαγγανείαν ἡ ἄλεσις ἐν μύλῳ ἀντιστρόφως. Ὁ ζερβὸς μύλος δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰς σημερινὰς ἐπῳδάς[5]. Οὐχὶ δὲ μόνον ἔμψυχα, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα ὄντα, ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις, πολλάκις καταδένουν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες πᾶσαν ἐξ αὐτῶν προερχομένην ἐνέργειαν ἢ ὠφέλειαν παρακωλύοντες. Εἰς τὴν Καρπασίαν τῆς Κύπρου καταδένουν τὸν μύλον, διὰ νὰ μὴ γυρίζῃ[6]. Ἐπίσης, λόγῳ τῆς μαγικῆς τοῦ μύλου δυνάμεως εἰς τὴν Τσακωνιὰν «τὸ κόψιμο τοῦ λιόκορνου[7] γινόταν στὸ μύλε (μύλο)»[8]. Ἐν Ἠπείρῳ (Κονίτσῃ) ὁ μυλωνᾶς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πηγαίνουν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν μύλον, τοὺς «π α σ π α λ ώ ν ε ι» μὲ ὀλίγον ἄλευρον, λέγων: «Νὰ ἀσπρίσῃς, νὰ γεράσῃς, νὰ γίνῃς σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ ὁ κόλος». Ἀλλαχοῦ τῆς Ἠπεί-

---

1. Μ α λ β ί ν α ς Σ α λ β ά ν ο υ, Τραγούδια, μοιρολόγια καὶ Λαζαρικά, Λαογραφία, τόμ. Ι', 1929-1932, σ. 31, ἀρ. 10.

2. ΚΛ., ἀρ. χ/φου 2194, σ. 268.

3. F r a n z D r e x l, Das Traumbuch des Patriarchen Germanos, Λαογραφία, τόμ. Ζ', 1923, σ. 441.

4. Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀγγελίκας Ν. Ζευγώλη.

5. Σ τ ί λ π. Π. Κ υ ρ ι α κ ί δ ο υ, Παρατηρήσεις εἰς τὰς χιακὰς παραδόσεις τοῦ Στυλιανοῦ Βίου, Λαογραφία, τόμ. Η', 1921/1925, σσ. 400 - 401. Διὰ τὴν μαγικὴν δύναμιν τοῦ μύλου βλ. καὶ Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, τόμ. IV, στ. 606 - 607.

6. Φ. Ἰ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, Μεσαιωνικοὶ καὶ Νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι, μέρ. Γ', Λαογραφία, τόμ. Θ', 1926/1928, σ. 500.

7. Βλ. διὰ τὸ λ ι ό κ ο ρ ν ο διαξοδικῶς τὴν μελέτην: Δ. Β. Ο ἰ κ ο ν ο μ ί δ ο υ, Δημώδεις παραδόσεις περὶ κερασφόρων ὄφεων. Πρακτικὰ τοῦ Α' Διεθνοῦς Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου, τόμ. Γ', 2, Λευκωσία 1973, σσ. 241 - 248.

8. Θ α ν. Κ ω σ τ ά κ η, Ἡ ἐλιὰ καὶ τὸ λάδι στὴν Τσακωνιά, Λαογραφία, τόμ. ΚΑ', 1963/1964, σσ. 399, 404, τόμ. Λ', 1975/1976, σ. 100.

ρου ἀντὶ «π α σ π α λ ώ ν ε ι» λέγουν «ἀ λ ε υ ρ ώ ν ε ι». Οὕτως ἐν Καρυδέᾳ Πάργας, ὅταν κάποιος πηγαίνῃ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν μύλον ὁ μυλωνᾶς τὸν ἀλευρώνει, δηλαδὴ «τοῦ ρίχν' στού κιφάλ' λίγου φρέσκ' ἀλεύρ', γιὰ νὰ μὴ τοῦ σκάσ'ν τὰ πουδάρια»[1]. Εἰς δὲ τὸ χωρίον Γλυκὺ Σουλίου ἡ νύμφη «πρώτη της δουλειὰ εἶναι νὰ πάῃ τὸ ἄλεσμα στὸ μύλο, νὰ καθίσῃ ν' ἀλέσῃ καὶ νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι νὰ τὸ ζυμώσῃ»[2]· Εἰς τὸ χωρίον Καρυδέα Πάργας ἀπαντᾷ τὸ ἐξῆς φιλανθρωπικὸν ἔθιμον: «Δίπλα στὴν ἀλευροθήκη (παλαιότερον τοῦ 1940) ἔστεκεν ὁ πασπαλιάρ'ς (ἐπαίτης τοῦ μύλου). Οὗτος ὡρίζετο ἀπὸ τὸν μυλωνὰν ἢ τὸν ἐφημέριον. Ὅταν ἄλεθαν, ἔδιναν εἰς αὐτὸν ὀλίγον ἀλεύρι νὰ ζήσ' κι αὐτὸς ὁ κακότυχος τὴ φαμπλιά τ'»[3].

Ὁ μύλος ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Οὕτως ἐν Αἰτωλίᾳ ἐπιστεύετο ὅτι «δὲν κάνει ν' ἀλέθουμε τὸ δωδεκαήμερο, πού 'ναι τὰ πάγανα, γιατὶ τότε στὸ μύλο πρὸ πάντων μαζεύονται τὰ πάγανα καὶ δὲν κάνει νὰ πᾶμε. Εἶναι κακό»[4]. Μεγάλη διὰ τὸν μυλωνὰν ἡμέρα εἶναι τῆς Ὑπαπαντῆς (2 Φεβρουαρίου). Τότε « οἱ μύλοι ἀργοῦν / κ' οἱ δοῦλοι ἀργοῦν κ' οἱ γαδάροι σκόλην ἔχουν, ἐνῷ τὶς ἄλλες μέρες δὲν πειράζει νὰ δουλέψῃς»[5]. Καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπαντᾷ ἡ δοξασία, καθ' ἣν ὡρισμένας ἡμέρας ὁ μύλος πρέπει «ν' ἀργῇ»[6].

Τέλος, ὅπως φαίνεται ἐκ δημοσιευθέντων νοταριακῶν ἐγγράφων, ὁ ἀνεμόμυλος ἐδημιούργησεν ἐθιμικὸν διὰ τὴν προστασίαν του δίκαιον[7].

Ε' ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ

ἀβάτζη ἡ· ξύλινον ἐν Κύπρῳ δοχεῖον τοῦ ἀλευρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον χύνεται τὸ γέννημα, διὰ ν' ἀλεσθῇ. Πιθανῶς ἔχει σχέσιν μὲ τὸ περσοτουρκικὸν a v a z = κραυγή· βλ. καὶ κ ο υ φ ο υ ν ί α, κ ό φ α, κ ο φ ί ν α, κ ο φ ι ν ί δ α, κ ο φ ί ν'.

---

1. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 3007, σ. 30.
2. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 2277 Α', σ. 32.
3. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 3007, σ. 30.
4. Δ η μ. Λ ο υ κ ο π ο ύ λ ο υ, Σύμμεικτα λαογραφικὰ ἐξ Αἰτωλίας, Λαογρ. τόμ. ΙΒ' 1938/1948, σ.21.
5. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 2194, σ. 268.
6. Βλ. Handwörterbuch..., ἔνθ' ἀν., σσ. 608.
7. Γ. Μ ά ο υ ρ ε ρ, Ὁ ἑλληνικὸς λαός. τόμ. Α', Ἀθῆναι 1949, σ. 289, (Μετάφρ. Χρ. Π ρ ά τ σ ι κ α) Ἰ α κ. Β ι σ β ί ζ η, Ναξιακὰ νοταριακὰ ἔγγραφα, Ἐπετ. Ἀρχ. Ἱστορ. Ἑλλ. Δικαίου, τόμ. Δ', 1951, σ. 15.

ἀβγαλεσὰ ἡ· ἐκ πρώτου συνθετικοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ ἀ λ ε σ ι ά· ἐν Κρήτῃ λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν μύλων. Ὅταν οὗτοι δὲν ἔχουν ν' ἀλέσουν πολὺ γέννημα, παρέχουν εἰς τοὺς πελάτας αὐτῶν ἀ β γ α λ ε σ ά, δηλαδὴ τὴν εὐχέρειαν ν' ἀλέθουν, τοῦτο δὲ διότι εἴς τινα χωρία τῆς νήσου ὑπάρχει ἔλλειψις μύλων καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ πολλὴν δυσκολίαν ἀλέθουν συνερχόμενοι πολλοὶ εἰς τὸν μύλον. Λέγουν: «Η ὗ ρ' ἀ β γ α λ ε σ ὰ κ' ἤ λ ε σ α».

ἀβέρτα παννιά! ἐκ τοῦ ἑνετικοῦ a v e r t o· εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν μυλωνάδων σημαίνει ἄνοιγμα τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ πλάτος, ἐπὶ μετρίου ἀνέμου. Ἡ φράσις ἀπαντᾷ ἐν Μυκόνῳ καὶ εἰς ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου· ἀ β έ ρ τ ο τό· ἀνοικτὸν ὁλόκληρον τὸ παννὶ τοῦ ἀνεμομύλου.

ἀγὸς ὁ· ἀγωγός· ἡ λ. ἀπαντᾷ ἐν Ἄρτῃ, Θήρᾳ, Ἴμβρῳ, Μελενίκῳ (Μακεδονίας), Νάξῳ (χωρ. Γαλανάδες), Πελοποννήσῳ, Σίφνῳ καὶ Χίῳ.

ἀγράττι τό· ἐκ τοῦ οὐσ. ἀ τ ρ ά κ τ ι ο ν παρ' Ἡσυχίῳ ἄ δ ρ α κ τ ο ς· ἀ γ ρ ά τ τ ι λέγεται ἐν Καρπάθῳ σιδηρᾶ ράβδος, στηριζομένη μέσα εἰς τὴν π ό μ π α ν, ἥτις διαπερᾷ πρὸς τὰ ἄνω τὴν κ ά τ ω π έ τ ρ α τοῦ μύλου (τὴν κ α τ α ρ έ α ἐν τῷ χωρίῳ Ἔλυμπος) διὰ μέσου ἑνὸς ξύλου μαλακοῦ, προσηρμοσμένου εἰς τὸ κέντρον, πού λέγεται β ρ ό χ ι καὶ ἑνώνεται μὲ τὴν π ά ν ω π έ τ ρ α (π α ν α ρ έ α) εἰς μέρος λεγόμενον φ ά λ ι. Εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν καταλήγει τὸ ἀ γ ρ ά τ τ ι, ἔχον κάτω μὲν ὡς βάσιν τὴν π ό μ π α ν τ ο ῦ ν ε κ ρ ο ῦ, ἄνω δὲ ὡς στήριγμα διάμεσον, τὸ βρόχι τῆς κάτω πέτρας, καὶ τελικῶς τὴν χ ε λ ι ό ν α τῆς πάνω πέτρας. Ἡ λ. βρόχι σχετίζεται μὲ τὸ ἀρχαῖον β ρ ό χ ο ς, διότι, ὡς ὁ βρόχος, συγκρατεῖ, σφίγγει τὸ ἀγράττι. Βλ. Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1934, σ. 329.

ἀγράχτι τό· βλ. ἀ δ ρ ά χ τ ι.

ἀδινέλλα τά· οὕτω λέγονται ἐν Κύθνῳ τὰ ἀ d ι ν έ λ λ ι α.

ἀδινέλλια τά· ἐν Κύθνῳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις οὕτω λέγονται τὰ ξύλα, τὰ προσαρμοζόμενα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, ἀποτελοῦντα οἱονεὶ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἔξω.

ἀδράχτια τά· ὀπαὶ τῆς ἐν Μυκόνῳ ἀνέμης τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς τὰς ὁποίας εἰσερχόμενα τὰ δ ό δ ι α τ σ ῆ ρ ό δ α ς πραγματοποιοῦν τὴν περιφερικὴν κίνησιν τῆς ἀνέμης ὁριζοντίως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατακόρυφον κίνησιν τῆς ρόδας. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 4). Βλ. καὶ λ. ἀ ν έ μ η.

ἀδράχτι καὶ **φιτίλι** τό· ἐν Αἴνῳ ὁ ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐμπροσθίαν ἄκραν ἐμπηγνύονται αἱ πτερωταί· εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς τῆς ἄκρας ὑπάρχει μία μακρὰ καὶ χονδρὴ ράβδος, λεγομένη κ ο ν τ ά ρ ι ἢ μ π α σ τ ο ύ ν ι. Ἐκτὸς τοῦ μύλου εἶναι τὸ λεγόμενον σ κ ο υ τ ά ρ ι· ἡ ἄλλη ἄκρα τοῦ ἄξονος ἀκκουμβᾷ ἐπὶ

τῆς κατίνας. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 897α, σ. 9)· ἀδράχτι λέγεται εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου τῆς βορείου Ἠπείρου τὸ ὄρθιον ξύλον, τὸ καρφωμένον εἰς τὴν φτερωτὴ τοῦ ὑδρομύλου ἕως ἐπάνω εἰς τὴν χελιδόνα. Εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἠπείρου ἀδράχτι λέγουν τὸ χονδρὸν ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου περιστρέφεται ἡ φτερωτὴ τοῦ ὑδρομύλου. Τοῦτο στερεώνεται μὲ τὸ κλειδί, διὰ νὰ μὴ πίπτῃ πρὸς τὰ κάτω ὁ τροχός, τὸν ὁποῖον κτυπᾷ καὶ περιστρέφει τὸ νερό.

άδραμώνω· τὰ μυλουλίθια, ἅμα τὰ χαράζ'νι μὶ τοὺ μυλουκόπ', δηλαδὴ γίνεται ἀνώμαλος ἡ ἐπιφάνεια τῶν μυλοπετρῶν, ὅταν τὰς χαράσσουν μὲ τὸ μυλοκόπι ἢ πελεκούνι· οὕτω λέγουν εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα, τὴν Λέσβον καὶ ἀλλαχοῦ, πράττουν δὲ τοῦτο, διὰ νὰ ἀλέθεται κανονικῶς τὸ γέννημα.

ἀκαμάτης ὁ· οὕτω λέγεται ἐν Κύθνῳ, Νάξῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἓν ἐκ δύο ξύλων, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται ἑκατέρωθεν τοῦ ἄξονος κατὰ τὸ σημεῖον, δι' οὗ οὗτος ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου. Ταῦτα χρησιμεύουν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἄξονος καὶ τὸ μὲν πρὸς τὰ δεξιά, ὡς ὑφιστάμενον τὴν περισσοτέραν τριβήν, λέγεται καματερό, τὸ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀκαμάτης (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 387). Ἀμφότερα τὰ ξύλα ταῦτα λέγονται πανωμάξελλο. Ἐν Σερίφῳ ἀκαμάτης εἶναι ξύλινος σφήν, τιθέμενος παραλλήλως τῶν δύο καματερῶν τοῦ ἀνεμομύλου.

ἀκέραιους ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ ἡ μὴ κομματιασμένη μυλωνόπετρα· ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθέτου ἀκέραιος.

ἀκρολογᾷ ὁ μύλος· λέγεται ἐν Κρήτῃ. Ὅταν ἀπὸ φθορὰν τὰ δόδια τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου δὲν ἔχουν πλήρη ἐφαρμογὴν στὶς κολόννες τοῦ φαναριοῦ, ὁ μύλος ἀκρολογᾷ μὲ συνέπειαν νὰ μὴ ἐργάζεται κανονικῶς· βλ. καὶ ἀκρολόημα καὶ μπουτσωμένος μύλος.

ἀκρολόημα τό· βλ. τὸ ἀνωτέρω λῆμμα.

ἀλαφάντης ὁ· ἐν Καρπάθῳ ὀπή, θυρὶς εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῖχον τοῦ ὑδρομύλου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν βλέπει ὁ μυλωνᾶς ἂν ἡ ἐξακόντισις τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὸ σιφούνι κτυπᾷ ἐκεῖ ποὺ πρέπει τὸ φτερὸ τῆς ρόδας.

ἀλεσά, ἀλεσιά ἡ· ἡ ἄλεσις· βλ. καὶ ζύμμα καὶ στύμμα. Ἐν Κρήτῃ (Λασήθι) οὕτω λέγεται καὶ τὸ ὄπισθεν κυλινδρικὸν τμῆμα τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, ποὺ ἀκκουμβᾷ εἰς τὸ προσκεφαλάδι.

ἀλέσιμο τό· ἡ ἄλεσις ἐν Μεσσηνίᾳ, Ρόδῳ κ.ἄ. ἀλέσιμο ἐν Σάμῳ καὶ ἀλέσιμουν ἐν Λιβισσίῳ Μάκρης Μ. Ἀσίας.

ἄλεσμα τό· ὁ δημητριακὸς καρπὸς ὁ κομιζόμενος εἰς τὸν μύλον πρὸς ἄλεσιν. Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἄλεσμα λέγεται καὶ ὡρισμένη ποσότης ἐκ τοῦ ἀλεύρου,

τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ μυλωνᾶς ἢ ἡ μυλωνοῦ ὡς δικαίωμα τῆς ἀλέσεως, δηλ. τὸ ἀ ξ ά ϊ· ἄ λ ε σ μ α σημαίνει καὶ τὴν ἄλεσιν.

ἀλεσματάρης ὁ· ὁ πελάτης τοῦ μύλου, ὁ προσερχόμενος μὲ τὸ ἄλεσμα εἰς μύλον.

ἀλεσματὲ ἡ· ἐν Σφακίοις Κρήτης ἡ πρὸς ἄλεσιν ἀποστελλομένη εἰς τὸν μύλον ποσότης δημητριακῶν.

ἀλεσματερὸ τό· ἐν Κρήτῃ μικρὰ πρὸς ἄλεσιν ποσότης γεννήματος.

ἀλεσματίζω· ἐν Κρήτῃ καθαρίζω τὰ σιτηρά, διὰ νὰ τὰ στείλω πρὸς ἄλεσιν εἰς μύλον.

ἀλεσματικὰ τά· ἐν Κρήτῃ τὸ δικαίωμα, ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ, τὸ ἀ ξ ά ϊ.

ἀλεσματικὴ ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ποσότης τοῦ ἀλεθομένου σίτου ἢ τοῦ ἀλεύρου, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὡς δικαίωμα ὁ μυλωνᾶς· λέγεται καὶ ἀ λ ε σ τ ι κ ή, ἀ λ ε σ τ ι κ ό, ἀ λ ε σ μ α τ ι κ ά.

ἀλεσμάτισμα τό· ἐν Κρήτῃ ἡ τακτοποίησις τοῦ ἀλέσματος, τὸ ὁποῖον πρόκειται ν' ἀποσταλῇ εἰς μύλον πρὸς ἄλεσιν.

ἀλεσματοσάκκι τό, **ἀλεσματοσακκούλα** ἡ· ἐν Κρήτῃ ὁ περιλαμβάνων τὸ ἄλεσμα σάκκος.

ἀλέστα γρήγορα· οὕτω λέγεται ἐν Σύμῃ, ὅταν πρόκειται νὰ κινηθῇ ἡ γ ο ύ λ α τοῦ μύλου· μετ' ὀλίγον λέγουν : φ ό ρ α, ἤτοι νὰ καταβληθῇ μεγαλυτέρα προσπάθεια πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κινήσεως.

ἀλεστὰ ἡ· ἐν Μυκόνῳ ἡ ἐπιφάνεια τῆς μυλόπετρας.

ἀλεστάδες οἱ· οἱ μεταβαίνοντες ν' ἀλέσουν τὸν καρπὸν εἰς τὸν μύλον.

ἀλεστικὸ τό· τὸ δικαίωμα τοῦ μυλωνᾶ τὸ ἀ ξ ά ϊ.

ἀλεστὸς ὁ· ὁ ἀλεσμένος.

ἀλετὸ τό· αὐτὸ τὸ ὁποῖον μέλλει ν' ἀλεσθῇ· σακκίον καρποῦ πρὸς ἄλεσιν· «θὰ πάω αὔριο τ' ἀλετό μου στὸ μύλο» λέγουν ἐν Μήλῳ (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 116, σ. 8). Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου ἀλετὸ λέγεται ἡ ἄλεσις· π.χ. «ἐδιάηκα 'ιὰ τ' ἀλετὸ στὸ μύλο».

ἀλευράμπαρο, ἀλιβράμπαρου τό· ἐν Λεπενοὺ Αἰτωλοακαρνανίας ξυλίνη σκάφη τοῦ μύλου, εἰς τὴν ὁποίαν καταπίπτει τὸ ἐκ τῆς μυλόπετρας ἐξερχόμενον ἄλευρον.

ἀλευρὰς ὁ· ὁ μυλωνάς· ἐκ τούτου καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀ λ ε υ ρ ά ς.

ἀλευρειὸ τό· ἐν Ἄθωνι ἡ ἀλευροθήκη, ἡ ἀποθήκη ἀλεύρου.

ἀλευρικὸ τό· ἐν Κῷ, Ρόδῳ καὶ Χίῳ δοχεῖον ἀλεύρων, ἀποθήκη ἀλεύρων, πᾶν οἰκιακὸν ἄλευρον, φαγητὸν ἐξ ἀλεύρου.

ἀλευροδόχη ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀλευροθήκη· ἐν Χαλκιδικῇ ἀ λ ε υ ρ ο δ ό χ ο ς.

ἀλευροήχη ἡ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου λέγεται οὕτω τὸ ξύλινον φράγμα, τὸ

εὑρισκόμενον κύκλῳ τῶν μυλοπετρῶν, διὰ νὰ ἐμποδίζεται τὸ χύσιμον τοῦ ἀλεύρου. Εἰς ἄλλα χωρία τῆς νήσου λέγεται ε ρ ι ὰ (γυριά).

ἀλευροθέσι τό· ἡ ἀλευροδόχη.

ἀλευροθήκη ἡ· μικρὰ ξυλίνη σκάφη, συνεχομένη μὲ τὴν ἀλεστικὴν μηχανὴν τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ δέχεται τὸ ἐκρέον ἐκ τῶν μυλοπετρῶν ἄλευρον. Εἴς τινα μέρη ἡ ἀ λ ε υ ρ ο θ ή κ η προφέρεται ἀ λ ε υ ρ ο θ ή τ σ η· βλ. καὶ κ α σ σ ό ν ι καὶ σ κ ά φ η.

ἀλευροκάδιν τό· ἐν Κερασοῦντι Πόντου κάδος πρὸς ἐναπόθεσιν ἀλεύρων.

ἀλευροκάσσονο τό· ξύλινον κιβώτιον ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς ὃ ἐναποθηκεύεται ἄλευρον.

ἀλευροκόσκινο τό· ἐν Πόντῳ τὸ κόσκινον ἀλεύρων.

ἀλευροσάκκι τό· ἐν Κρήτῃ ὁ σάκκος, τὸ σακκὶ τοῦ ἀλεύρου. Λέγεται καὶ ἀ λ ε υ ρ ο σ α κ κ ο ύ λ α καὶ ἀ λ ε υ ρ ο σ ά κ κ ο υ λ ο.

ἀλευρόσπιτο τό· ἐν Ἀθωνι ἀποθήκη ἀλεύρων.

ἀλευροτσούβαλο τό· ἐν Νάξῳ τό σακκὶ τῶν ἀλεύρων.

ἀλευρουδόχ' ἡ· βλ. ἀλευροδόχη.

ἀλευροθήκ' ἡ· βλ. ἀλευροθήκη.

ἀλεύρωμα τό· ἡ διὰ ζύμης ἐπάλειψις τῆς μυλόπετρας.

ἀλευρώνει· ἐν Καρυδέᾳ Πάργας, ὅταν κάποιος πηγαίνῃ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν μύλον, ὁ μυλωνᾶς τὸν ἀλευρώνει, δηλαδὴ «τοῦ ρίχτει ὀ τὸ κεφάλ' 'λίγου φρέσκου ἀλεύρ' γιὰ νὰ μὴ τοῦ σκάσουν τὰ πουδάρια». Βλ. καὶ π α σ π α λ ώ ν ε ι.

ἄλισμα τό· ἄλεσμα.

ἀλισματάρ'ς ὁ· ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ πελάτης τοῦ μύλου, ὁ φέρων τὸ ἄ λ ι σ μ α πρὸς ἄλεσιν εἰς τὸν μύλον· βλ. καὶ ἀ π ε λ ά τ η ς.

ἀλουγόμυλος ὁ· ἐν Θράκῃ ὁ μύλος ὁ στρεφόμενος ὑπὸ ἵππου.

ἀλουπού ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ μικρὰ σανίς, ἥτις, παρεμβαίνουσα μεταξὺ τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς καὶ τῆς λεγομένης δ ί π λ α ς, ἐμποδίζει τὸ νερὸ νὰ κινῇ **τὴν** φτερωτήν, οὕτω δὲ παύεται κινούμενος ὁ ὑδρόμυλος. 'Εκλήθη δ' οὕτω, διότι τόσον μικρὰ σανὶς κατορθώνει τόσον μέγα, νὰ παύῃ δηλαδὴ τὴν περιστροφικὴν τοῦ ὑδρομύλου κίνησιν.

ἀλπανάρι τό· ἐν 'Ηπείρῳ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

ἀλπούδα ἡ· ἐν Κρήτῃ συνών. τοῦ σ φ ῆ ν ε ς.

ἀλυσίδα ἡ· ἐν Κρήτῃ (Λασήθι) συνών. τῶν γ ο ύ λ α καὶ κ ύ κ λ ο ς.

ἀμπαλέτης ὁ. βλ. ἀ π α λ έ σ τ η ς.

ἀμπάρι τό· ἐκ τοῦ ἀραβοτουρκικοῦ ambar· ἐν Ρόδῳ «χτιστὴ ξύλινη ἀπόθήκη, πού μαζεύεται τὸ νερὸ καὶ ἀπὸ κεῖ πέφτει καὶ κινεῖ τὸ μύλο» (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214). Βλ. καὶ σ τ έ ρ ν α.

ἀμπαρουσιὲς οἱ· ἐν Αἰτωλίᾳ τέσσαρα κάθετα ξύλα, στηρίζοντα τὸ καρόκ'.

ἀμπολὴ ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ ἡ ἀμπολὴ τοῦ μύλου εἶναι τὸ στενὸν αὐλάκι, ὅπου ρέει τὸ νερὸ τοῦ ὑδρομύλου· ἐν Σκύρῳ ὁ ὄμπολες· τὸ παραμπόλι εἶναι τὸ παραποτάμιον ὕδωρ. Βλ. καὶ ἐμπολὴ.

ἀναβάτης ὁ· οὕτω λέγεται ἐν Κύμῃ Εὐβοίας ὁ ἀνεβάτης.

ἀναμούχλι τό· ἐν Θήρᾳ καὶ ἄνω μόχλι· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου τὸ ἄνω μέρος σιδηροῦ μοχλοῦ εἰς τὸ πανάρι, τὴν ἄνω μυλόπετραν.

ἀναρέα ἡ· ἐν Καρπάθῳ ἡ ἄνω μυλόπετρα· βλ. καὶ ἀπαναριά, ἀπανάρι, ἀπανώπετρα, ἀπανώπλακα.

ἀνάρης ὁ· ἐν Γυθείῳ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

ἀνάφτου· ἀνάφτω· ἐν Χαλκιδικῇ λέγουν: «ἀνάφτ' τ' ἀλεύρ'», ὅταν ἐργάζεται πολὺ ἡ μυλόπετρα.

ἀνεβασταρίδι τό· βλ. περάτης.

ἀνεβαστήρα ἡ· ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ ἀνεβάτης. Ταυτίζεται μὲ τὸ τιμόνι.

ἀνεβάτης ὁ καὶ **βίδα** ἡ· κάθετος ἀπὸ τοῦ ἄνω ὀρόφου τοῦ ἀνεμομύλου, διήκων μέχρι τοῦ δευτέρου, ξύλινος μοχλός, δι' οὗ συσφίγγουν ἢ χαλαρώνουν τὴν ἐπάνω μυλόπετραν κατὰ βούλησιν, ἵν' ἀλέθῃ χονδρότερον ἢ λεπτότερον ἄλευρον. «Ἡ βίδα ἀνελᾷ τὴν ἀπάνω πέτρα», δηλαδὴ ἀφήνει τὴν ἐπάνω πέτραν χαμηλοτέραν. Αὕτη, συνδεομένη ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ μετὰ τῆς τραπεζωτῆς, ἄλλως τράπεζας τοῦ μύλου, εἰς ὃ μέρος εἶναι ἐλευθέρα, τίθεται εἰς κίνησιν ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ δι' ἑτέρου ὁριζοντίου μοχλοῦ. Ὅταν ἡ τραπεζωτὴ ἔλκεται πρὸς τὰ ἄνω, ἡ ἐπάνω πέτρα ἀναβιβάζεται ὑψηλότερον καὶ τὸ ἄλευρον ἐξέρχεται χονδρότερον. Ἀνεβάτης ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀναβάτης λέγεται ἐν Χώρᾳ Νάξου καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς νήσου Ἀπειράνθος, Ἐγκαρὲς καὶ Φιλότι, καθὼς καὶ ἐν Σίφνῳ καὶ ἄλλαις νήσοις. (Βλ. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 470, σ. 7). Ὁ ἀνεβάτης ἐν Μυκόνῳ λέγεται βίδα. (Βλ. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 8). Ἀνεβάτης, ἀνιάτης καὶ ἀνιβάτης λέγεται ἐν Καρπάθῳ τὸ μικρὸν ὕψωμα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὑδρομύλου, ὅπου τοποθετοῦνται οἱ μυλόπετρες, ἡ σκάφη καὶ τὰ μικρὰ ἐξαρτήματά του. Καμμίαν σημασιολογικὴν σχέσιν δὲν ἔχει μὲ τὸν ἀνεβάτην τοῦ ἀνεμομύλου, τὸν ὁποῖον ὁ Μιχ. Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος περιγράφει οὕτω (ἔνθ' ἀν., σ. 333): «μοχλός, ὅστις ὑψώνει πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω τὴν πάνω πέτρα τοῦ ἀνεμομύλου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓν σύστημα μὲ τὸ ἀγράττι, τὸ φθάνον εἰς τὴν χελιδόνα της. Ἐὰν μὲ τὴν μαναβέλλα καὶ τὶς σφῆνες ὑψώσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν σταυρὸν τὸν ἀνεβάτη, σηκώνεται μαζί του ὁ νεκρός, τὸ ἀγράττι καὶ ἡ πάνω πέτρα. Ὅλη αὐτὴ ἡ συσκευὴ λέγεται τιμόνι. Εἰς τὸν μονόπατον μύλον ἀντὶ μαναβέλλα καὶ σφηνῶν ἔχουν σχοινὶ μὲ βάρη πετρῶν». Ὁ Ἐμμ. Μανωλακάκης, (ΚΛ, ἀριθ.

χ/φου 397, σ. 34) γράφει: «'Ανεβάτης εἶναι τὸ περὶ τὴν πέτραν τοῦ μύλου μέρος, ἐξ οὗ καταρρέουν τὰ νερά, τὸ σταυρωτὸν ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἀνεβοκατεβάζουν τὸν μύλον». 'Εν Κεφαλληνίᾳ ὁ ἀνεβάτης ταυτίζεται μὲ τὸ τιμόνι, περὶ οὗ ἐν Ρόδῳ βλ. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214.

ἀνε(γ)εμόνω· ἐν Καρπάθῳ σημαίνει ὑπερπληρῶ μὲ γέννημα τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας.

ἀνέμη ἡ καὶ **φανάρι** τό· ξύλινος φανὸς (κύλινδρος) φέρων δώδεκα εἰσδοχὰς (θηλυκὰς ὀπάς), τὰ ἀδράχτια, εἰς τὰς ὁποίας εἰσερχόμενα «τὰ δόδια τσῆ ρόδας» πραγματοποιοῦν περιφερικὴν κίνησιν τῶν μυλοπετρῶν ὁριζοντίως (ἔμμεσος κίνησις). 'Η ὁριζοντία λοιπὸν ἀνέμη συμπλέκεται μὲ τὴν κατακόρυφον ρόδαν τοῦ ἀνεμομύλου. Αὕτη περιστρέφεται περὶ σιδηροῦν κατακόρυφον ἄξονα, καλούμενον βασιλικὸ ἢ βασιλικὸ σίδερο, τὸ ὁποῖον ἄνωθεν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ. 'Η ἀνέμη λέγεται καὶ φανάρ' ἐν Μυκόνῳ καὶ Τήνῳ (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 13), φανάρι δ' ἐν Νάξῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

ἀνεμοδείχτης ὁ· μικρὰ ἀπὸ λευκὸν παννὶ σημαία, καρφωμένη εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς κωνικῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου, διὰ νὰ φαίνεται ἑκάστοτε ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου. Βλ. καὶ καιροδείχτης, μπαταρόλια, πενταρόλια, πετεινός, σημαδούρα καὶ τρουλλίτης.

ἄνεμος ὁ· κατὰ τὰς δημώδεις ἀντιλήψεις σημαίνει καὶ διάβολος· εἶναι γνωστὴ ἡ ἀρά: «νὰ σὲ πάρ' ὁ ἄνεμος» (μερικοὶ προσθέτουν) «καὶ νὰ σ' ἀλέσῃ ὁ μύλος». (Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία τόμ. Α' μέρ. β', ἐν 'Αθήν. 1874, σ. 428).

ἀνέξαγο τό· ἐν Μυκόνῳ ὡρισμένη ποσότης δημητριακοῦ καρποῦ, παρεχομένη εἰς τὸν μυλωνὰν ὡς δικαίωμα διὰ τὴν ἄλεσιν.

ἀνέξαους ὁ· ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄλεσμα δὲν τὸ ζυγίζει ὁ μυλωνᾶς.

ἀνιμόμ'λους, ἀνιμόμπ'λους ὁ· ἀνεμόμυλος.

ἀντέννα ἡ· εἰς τὸ ἐκτὸς τῆς ὀροφῆς ἄκρον τοῦ ἀνεμομύλου εἶναι ἀκτινοειδῶς προσηρμοσμέναι 12 ἀκτῖνες (κεραῖαι), ἐκ ξύλου καστανιᾶς, οὕτω λεγόμεναι. Τὰ ἄκρα τούτων συνδέονται μεταξύ των εἰς τὸ κάτω μέρος διὰ συρματοσχοίνου καὶ ἑκάστη εἰς τὸ ἐπάνω μέρος εἶναι ἐμπεπηγμένη εἰς τὸ προεξέχον ἄκρον τοῦ ἀξονιοῦ. Εἰς κάθε ἀντένναν εἶναι προσηρμοσμένον τριγωνικὸν καραβόπαννον, τὸ ὁποῖον περιτυλίσσεται ἐπ' αὐτῆς, ὥστε ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τοῦ ἀνέμου νὰ ἐλαττώνεται ἢ ν' αὐξάνεται. Αἱ περὶ τὰς ἀντέννας περιελίξεις τῶν παννιῶν λέγονται μοῦδες. 'Ενιαχοῦ ἀdέννια τά, οἱ ἀντέννες.

ἀντεννοκάρουλλο τό· ἡ τροχαλία τῆς ἀντέννας.

ἀντεννόσκοινο τό· τὸ σχοινίον τῆς ἀντέννας.

ἀντεννωσὰ ἡ· τὸ σύνολον τῶν ἀντεννῶν.

ἀντιμάξελλο τό· ἐν Νάξῳ τεμάχιον ξύλου κάτωθεν τῆς μ α ξ έ λ λ α ς τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ ἀ ν τ ί ξ υ λ ο, μ α ξ έ λ λ α.

ἀντίξονο τό· ἐν Νάξῳ κάθετον ξύλον πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς ἀ ν τ ε ν ν ω σ ᾶ ς, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου· ἀ ν τ ί ξ ο υ ν α τά, ἐν Χαλκιδικῇ αἱ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ δύο παράλληλοι πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ τροχοῦ χονδραὶ δοκοί, διήκουσαι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τοίχου εἰς τὸν ἄλλον, μεταξὺ τῶν ὁποίων κινεῖται ὁ τροχός. Αὗται συνδέονται δι' ἑτέρας ἐγκαρσίας χονδρᾶς δοκοῦ, δι' ἧς κινεῖται ἐν βαθείᾳ ἐντομῇ τῆς πλαγίας πλευρᾶς ὁ ἄξων ἑτέρου τροχοῦ, δι' οὗ ἡ κίνησις ἀπὸ καθέτου μεταβάλλεται εἰς ὁριζοντίαν.

ἀντίξυλο τό· μεταξὺ τοῦ ἀξονιοῦ καὶ τῆς ξυλίνης ἀ π α ν α ρ ι ᾶ ς παρεντίθενται δύο ἀλλεπάλληλα ξύλινα ὑποστρώματα, ἐξ ὧν τὸ κάτω λέγεται ἀ ν τ ί ξ υ λ ο καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐπικαθήμενον δεύτερον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ προστρίβεται τὸ ἀξόνι, λέγεται μ α ξ ι λ λ ά ρ α. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά, διὰ νὰ συγκρατῆται τὸ ἀξόνι, εἰς κανονικὴν θέσιν ἐπὶ τῆς μαξιλλάρας, εἶναι στερεῶς προσηρμοσμένα, εἰς τὰ ἄκρα αὐτῆς καθέτως καὶ ἐλαφρῶς ἀποκλίνοντα δύο στερεὰ ξύλα οἱ μ α μ α λ ο ῦ κ ο ι. (Βλ. Ἰ. Δ. Κ α ν δ ή λ η, Μύκονος..., Βιομηχ. Ἐπιθεώρ., τόμ. ΚΕ', Ἀθῆναι, Ὀκτώβρ. 1959, σ. 6). Ἐν Κύθνῳ π α ν ω μ ά ξ ε λ λ ο λέγονται δύο ξύλα κάθετα ἑκατέρωθεν τοῦ ἀξονιοῦ, τοποθετούμενα κατὰ τὸ σημεῖον, δι' οὗ ἐξέρχεται τοῦτο τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου. Ταῦτα χρησιμεύουν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀξονιοῦ καὶ τὸ μὲν πρὸς τὰ δεξιά, ὡς ὑφιστάμενον τὴν περισσοτέραν τριβήν, λέγεται κ α μ α τ ε ρ ό, τὸ δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ ἀ κ α μ ά τ η ς (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 387).

ἀντιπάτης ὁ· ἐν Καρπάθῳ μεταξὺ τῆς τ ρ α π ε ζ ᾶ ς τ ο ῦ φ α ν α ρ ι ο ῦ καὶ τῆς τ ρ α π ε ζ ᾶ ς τ ο ῦ 'ξ ο ν ι ο ῦ ὑπάρχει τεμάχιον ξύλου, συγκρατοῦν εἰς δύο τ ρ α π ε ζ έ ς, ὁ ἀντιπάτης. Διὰ νὰ μὴ κινῆται ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ τὸ ἀξόνι κατὰ τὰς στροφάς του ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς τ ρ α π ε ζ ᾶ ς δύο ὄρθια αὐγοειδῆ ξύλα ἑκατέρωθεν, λεγόμενα λ ε ο ν τ ά ρ ι α ἢ δ ρ ά κ ο ι, πού τὸ συγκρατοῦν. (Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 330). Ἐν τοῖς ὑδρομύλοις Καρπάθου ἀ ν τ ι π ά τ η ς ἐλέγετο «τὸ ξύλον, δι' οὗ πατεῖται ἡ ρόδα τοῦ μύλου πρὸς ἰσορροπίαν». (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 397, σ. 34).

ἀντ' στὺλ τό· ἐν Αἰτωλίᾳ στῦλος ξύλινος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ βαρέλλιον τοῦ ὑδρομύλου.

ἀνώι τό· τὸ ἄνω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου.

ἀξάγ' τό, **ἀξαγιὰ** ἡ, **ἀξαγιάτικο** τό, ἀξάι τό, ξάγι τό, ξάγιος ὁ, ξάι τό· τὸ ἄλευρον τὸ διδόμενον ὡς ἀμοιβὴ εἰς τὸν μυλωνάν· ἐκ τῆς ἀρχ. ἑλλην. λ. ἐ ξ ά γ ι ο ν. Τὸ ἀ ξ ά ι λέγεται καὶ ἀ λ ε σ τ ι κ ά, δ ι α λ έ σ τ ρ ι καὶ μ υ λ ω ν ι ά τ ι κ α, μ υ λ ω ν ι κ ή, μ υ λ ο τ έ λ ι.

ἀξάγι τό· μεγάλη χουλιάρα, δι' ἧς ἀδειάζουν τὸ ἄλευρον· τὴν μεταχειρίζονται καὶ ὡς μέτρον.

ἀξαγιάζει ὁ μυλωνᾶς· λαμβάνει τὸ ἀ ξ ά γ ι, δηλαδὴ τὴν πληρωμήν του διὰ τὴν ἄλεσιν.

ἀξαλεσά, ἀξαλεσιὰ ἡ· ἡ στιγμή, καθ' ἣν πλησιάζει νὰ τελειώσῃ τὸ ἄλεσμα τοῦ καρποῦ, ἔλλειψις ἀλέσματος, εὐκαιρία πρὸς ἄλεσιν· ἐ ξ α λ έ θ ω = τελειώνω τὸ ἄλεσμα.

ἀξάρτια τά· οὕτω λέγονται ἐν Κύθνῳ καὶ εἰς ἄλλας νήσους τὰ σχοινία, ἐνίοτε καὶ σύρματα, τὰ συνδέοντα τὸ κάτω ἄκρον τῆς ἀ ν τ έ ν ν α ς μὲ τὴν ἄκραν τῶν ἀ ν τ ι ν ε λ λ ι ῶ ν τοῦ ἀνεμομύλου (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 353).

ἀξετροχάρης ὁ· ἐν Καρπάθῳ οὕτω λέγεται ὁ μὲ σχῆμα κολούρου ἀνεμόμυλος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἀλέθῃ μὲ ὅλους τοὺς ἀνέμους..., διότι ἡ κ ο υ κ ο ύ λ α τ ο υ (σκεπὴ) γυρίζει ὁλόκληρος μὲ τὰ ἐξωτερικά της ἐξαρτήματα (ἀντέννες) πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον. Κανονικώτατον εἶναι τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα τοῦ ἀξετροχάρη μὲ τὴν κουκούλαν του ἐπὶ κορυφῆς καὶ τὰ λοιπὰ ἐξαρτήματα. (Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 328). Ὁ ἀξετροχάρης ἔχει 10-12 ἀντέννες (αὐτόθι, σ. 332).

ἄξονας ὁ, ἀξόνι τό· ὁ κεντρικὸς ἄξων τῆς κινήσεως τοῦ ἀνεμομύλου καὶ τοῦ ὑδρομύλου. Τὸ ἀξόνι φέρει τὴν ρόδα ἐντὸς τοῦ μύλου, δι' ἧς πραγματοποιεῖται ἡ ἄμεσος κίνησις, ἥτις μεταδίδεται εἰς τὴν ἀ ν έ μ η ν ἢ φ α ν ά ρ ι τῆς ἐμμέσου κινήσεως. Ἀ ξ ι ό ν ι λέγεται ἐν Τήνῳ (Ἀ. Φ λ ω ρ ά κ η, Τῆνος..., Ἀθήνα 1971, σ. 103. Βλ. καὶ ἐ ξ ό ν ι).

ἀπαδήρα ἡ· ἐν Νάξῳ ὀπὴ τῆς στέρνας τοῦ ὑδρομύλου, πού κλείεται διὰ ξύλου, τοῦ κ α λ ό ε ρ ο υ.

ἀπαλέστης ὁ· **ἀπαλέστρα** ἡ· ἐν Καλαβρύτοις ὁ φέρων γέννημα πρὸς ἄλεσιν εἰς τὸν μύλον.

ἀπαλέτης ὁ· ὁ ἤδη ἐν τῷ μύλῳ ἀλέσας· ἐν Αἰτωλίᾳ, Λέσβῳ, Ρόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ πελάτης τοῦ μύλου· βλ. καὶ ἀ λ ι σ μ α τ ά ρ η ς.

ἀπανάρια τά· οὕτω λέγονται ἐν Μυκόνῳ τὰ λεγόμενα β ί β α, δηλαδὴ τὰ τοξοειδῆ ξύλα μορέας, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου, ἡ καλουμένη κ ο υ κ κ ο ύ λ α· τὰ βίβα μετὰ τῆς κουκκούλας κινοῦνται ἐπὶ τῆς πλακός, στρεφομένης τῆς στέγης διὰ τῆς μ α ν ο υ έ λ λ α ς πρὸς ὅ,τι σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος θέλομεν· τὰ ἀπανάρια στηρίζονται εἰς τὰ φ α λ ά γ γ ι α (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 957, σ. 16).

ἀπαναριὰ ἡ, **ἀπανέρι** τό, παναριὰ ἡ, πανάρι τό· ἐπάνω εἰς τὴν π λ ά κ α τοῦ ἀνεμομύλου ἐπικάθηται στεφάνη ἐκ χονδρῶν ξύλων, ἡ ἀ π α ν α ρ ι ά, ἥτις ἔχει

τὴν δυνατότητα νὰ ὀλισθαίνῃ ἐπὶ τῆς πλάκας καὶ φέρει ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω ὄψεώς της ἀβαθεῖς ὀπάς, τὰ μ ά τ ι α. Εἰς τὴν ἀπαναριὰν εἶναι προσηρμοσμένα κατ' ἀποστάσεις χονδρὰ ξύλα, τὰ τ ο ρ λ ό ξ υ λ α ἢ τ ρ ο υ λ ό ξ υ λ α, 24 ἐν ὅλῳ, ἅτινα συγκλίνοντα σχηματίζουν τὴν περιστρεφομένην ὀροφὴν τοῦ ἀνεμομύλου, τὴν τ ρ ο ύ λ α ('Ι ω. Δ. Κ α ν δ ή λ η, Μύκονος..., ἔνθ' ἀν., σ. 6). Ἐν Κύθνῳ λέγεται π α ν ά ρ ι. Ἀ π α ν α ρ ι ὰ καὶ ἀ π α ν ά ρ ι λέγεται πρὸς τούτοις ἡ ἄνω μυλόπετρα τοῦ ὑδρομύλου, κειμένη εἰς τὸν ἄνω ὄροφον αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀλεστική του μηχανή, ἥτις ἀποτελεῖται: α΄) ἀπὸ δύο μυλόπετρες, β΄) ἀπὸ τὴν β α ρ δ α ρ ο μ ά ν ν α, γ΄) ἀπὸ τὴν κ ο φ ι ν ί δ α καὶ δ΄) ἀπὸ τὴν ἀ λ ε υ ρ ο θ ή κ η· βλ. καὶ ἀ ν α ρ έ α, ἀ ν ά ρ η ς.

ἀπανάρικα τά· τεμάχια κορμοῦ, φέροντα ὀπὰς (καυτσά), πού χρησιμεύουν, ἵνα διὰ μοχλοῦ περιστρέφουν οἱ μυλωνάδες τὴν τ ο ύ ρ λ α ν τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Χατζηγυρίῳ Θράκης ἐλέγοντο ν τ ο λ ά π ι.

ἀπανώπετρα ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

ἀπανώπλακα, ἡ· ἡ ἄνω μυλόπετρα ἐν Νάξῳ.

ἀπανωρινὰ τά· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἡ ἀ π α ν α ρ ι ὰ τοῦ ἀνεμομύλου, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ στέγη του.

ἀπ'κατάρι τό· ἐν Ἠπείρῳ ἡ κάτω μυλόπετρα. Βλ. καὶ ἀ χ π α τ ά ρ ι.

ἀποκατάρι τό· ἐν Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος ἡ κάτω μυλόπετρα.

ἀποκοπάρης ὁ· ἐν Καρδαμύλῃ τῆς Μάνης ὁ τακτικὸς πελάτης τοῦ μύλου.

ἀποκριθάρωση ἡ· ἐν Κρήτῃ ἂν ὁ ὑδρόμυλος ἀλέθῃ κριθάρι καὶ πρόκειται ν' ἀλέσῃ σιτάρι, τὸ πρῶτον σιταράλευρον πού θὰ βγῇ θὰ περιέχῃ κριθαράλευρον· ἔπειτα θὰ εἶναι καθαρόν, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο ἡ ἀ π ο κ ρ ι θ ά ρ ω σ η.

ἀπολεσιὰ ἡ· βλ. ξ ω λ ε σ ι ά.

ἀπολεστὴς ὁ· ἐν Μάνῃ ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν μύλον διὰ νὰ ἀλέσῃ.

ἀπόλ'μα τό· ἐν Χαλκιδικῇ ἀπόλυσις τοῦ ὕδατος δι' ἄλεσιν ἐν τῷ ὑδρομύλῳ.

ἀπομύλια τά· τὸ τελευταῖον τοῦ ἀλέσματος τοῦ νεοκοπιδιασμένου μύλου.

ἀπομυλίζει ὁ μύλος λέγεται ἐν Καρπάθῳ, ὅταν κατεβαίνῃ ὀλίγος καρπὸς ἀπὸ τὴν Χ ο λ έ τ ρ α ν εἰς τὶς μυλόπετρες (Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 340).

ἀπουλνῶ τοὺ μύλου λέγεται ἐν Χαλκιδικῇ, ὅταν ἀφήνουν ἐλευθέραν τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου.

ἀποχαραγὴ ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ πρῶτον ἄλευρον, πού βγαίνει μετὰ τὴν χ α ρ α γ ὴ τῶν μυλοπετρῶν· περιέχει τ σ ά χ α λ η, δηλαδὴ πολὺ μικρὰ τεμάχια ἀπὸ τὶς μυλόπετρες πού ἐχαράχθησαν.

ἀποχαραῆς (ἐπίρρ.)· εὐθὺς μετὰ τὴν χάραξιν τῶν μυλοπετρῶν.

ἀποχάραμα τό· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀ π ο χ α ρ α γ ή.

ἀράδα ἡ· σειρὰ προτεραιότητος ἐν τῷ μύλῳ πρὸς ἄλεσιν.

ἀραμπὰς ὁ· ἐκ τοῦ τουρκ. a r a b a. Εἰς τὸ χωρίον Ἐγκαρὲς τῆς Νάξου ράβδος ξυλίνη στρογγύλη, χρησιμεύουσα διὰ νὰ σηκώνῃ τὴν ἐπάνω μυλόπετραν. Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἀ ρ α μ π ά δ ε ς εἶναι δύο ξύλινοι ράβδοι στρογγύλαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων τίθεται ἡ ἄνω μυλόπετρα, διὰ νὰ κατορθώσῃ ὁ μυλωνᾶς νὰ τὴν ἀνασηκώσῃ.

ἀράχτι τό· ἐν Εὐβοίᾳ τὸ ἀ δ ρ ά χ τ ι.

ἀρβάλι τό· εἰς τὰ Βούρβουρα Κυνουρίας οὕτω λέγεται τὸ εἰς τὴν περιφερομένην μυλόπετραν ξυλάριον, τὸ παράγον θόρυβον διὰ τῆς τρομώδους αὐτοῦ κινήσεως. Εἶναι τὸ ἀλλαχοῦ β α ρ δ ά ρ ι· ἀ ρ β ά λ ι καὶ β α ρ δ ά λ ι λέγεται ἐν Λέσβῳ.

ἀρβαλομάννα ἡ· ἐν Λέσβῳ τὸ ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ ἀ ρ β ά λ ι.

ἀργαστήρι τό· οὕτω λέγεται ἐν Ἄνδρῳ ὁ ὡς πρὸς τὸν μυλωνὰν ὑδρόμυλος (Ἰ. Β ο γ ι α τ ζ ί δ ο υ, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου, τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1957, σ. 95).

ἀργάτης ὁ· ἐν Χαλκιδικῇ στῦλος παχὺς περιστρεφόμενος περὶ ἑαυτόν, δι' οὗ μετατοπίζεται ἡ αἰρομένη ἄνω μυλόπετρα.

ἀρδάχτι τό· ἐν Κύθνῳ σιδηροῦς ἄξων ἀνερχόμενος διὰ τοῦ κέντρου τῆς ἄνω καὶ κάτω μυλόπετρας. Τὸ κάτω τούτου ἄκρον εἰσέρχεται εἰς τὸ κ α τ α μ ο ύ χ λ ι καὶ περὶ αὐτὸ περιστρέφεται (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 8). Βλ. καὶ ἀ δ ρ ά χ τ ι.

ἄρκι τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ καὶ Σέρραις τὸ αὐλάκι, εἰς ὃ τρέχει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ α ὐ λ ά κ ι.

ἀρκούδ' τό· ἐν Λήμνῳ μεγάλη δοκός, στηρίζουσα τὸ πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τὶς μυλόπετρες.

ἁρματώνω· ἀνοίγω τοὺς φλόκκους τοῦ ἀνεμομύλου.

ἁρματωσὰ ἡ· ὅλα τὰ ἐξαρτήματα τοῦ ἀνεμοτροχοῦ, ἀντέννες, παννιά, συρματόσχοινα.

ἀρμενὰς ὁ· **ἀρμενάες** οἱ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου οἱ ἀνεμόμυλοι, ἔνθα ὑπῆρχον περὶ τοὺς 20 ἐξ αὐτῶν. (Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 327).

ἀρμενόπαννα τά· παννιὰ τοῦ ἀνεμομύλου.

ἄρμπουρο τό· ἐν Μεγανησίῳ Λευκάδος ὁ ἄξονας.

ἀρνιακὸ τό· ἐν Καλαβρύτοις δέρμα ἀρνίου, δι' οὗ συλλέγουν καὶ ἀπομάσσουν τὸ ἐν τῇ ἀλευροθήκῃ ἄλευρον.

ἀροδοντούσα ρόδα· ἐν Κρήτῃ ἡ ρ ό δ α, ἡ ὁποία δὲν ἔχει περισσότερα ἀπὸ 39 δ ό δ ι α. βλ. καὶ σ ι μ ο δ ο ν τ ο ύ σ α ρ ό δ α.

ἀστράκι τό· ἀστράκια τά· ἐν Λακωνίᾳ τὰ τεμάχια, ἐξ ὧν συντίθεται ἡ μυλόπετρα· ἐκ τοῦ ἀρχ. ὄ σ τ ρ α κ ο ν.

ἀτ'πάτ'ς ὁ· ἐν Λήμνῳ ὁ ἀντιπάτης, ἤτοι ἑκάστη τῶν δύο δοκῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ δοκὸς ἡ ὑποβαστάζουσα τὸν ζ υ γ ό ν.

αὔκλα ἡ· ἐν Νάξῳ ἡ ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται τὸ ἐκ τῆς στέρνας προερχόμενον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον κατέρχεται καὶ κτυπᾷ ἐπάνω εἰς τὴν ξυλίνην ρόδαν καὶ τὴν κάμνει νὰ περιστρέφεται. «Οἱ αὔκλες τοῦ νερόμυλου ἐβουλώσανε κ' ἐχύθηκαν ὅλα τὰ νερ' ἀπού πᾰ́ξω».

αὔλακας ὁ, **αὐλάκι** τό· ἐν Κονίτσῃ ὁ ἀγωγός, δι' οὗ διοχετεύεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· ἀλλαχοῦ ἀ χ υ τ ό ς, ἀ ω ό ς, μ υ λ α ύ λ α ξ η, μ υ λ α ύ λ α κ ο, ν α ό ς, ν ο μ ή, μ π ί λ ι α (π ί λ α, π ί λ ι α).

ἀφάλι τό· ἐν Νάξῳ τὸ ἀ φ α λ ο σ ί δ ε ρ ο· ἀ φ α λ ὸ ς ὁ· βλ. φ ά λ ι καὶ β α σ ι λ ι κ ό ς.

ἄφλα ἡ· ξύλινον χωνί, ἐξαρτώμενον ὁριζοντίως ἐκ τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου, ὅθεν ἐκρέει ὁ καρπός.

ἄφουκλα ἡ· ἐν Κορώνῳ (Βόθροις) Νάξου εἶναι κωνοειδὴς χῶρος 2 - 3 μ., ἔνθα πίπτον τὸ ὕδωρ ἐναποθηκεύεται, ἵνα ἡ πίεσις αὐτοῦ καταστῇ μεγαλυτέρα. Ἡ ἄφουκλα φέρει ὀπήν, δι' ἧς τὸ ὕδωρ πίπτει ἐπὶ τοῦ τροχοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

ἀχάραγη, ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀχάρακτος μυλόπετρα.

ἀχάρακτος - ἀχαράχτους ὁ· ὁ μὴ χαραχθεὶς μύλος.

ἀχπανάρι τό· ἐν Ἠπείρῳ ἡ ἄνω μυλόπετρα· ἀ χ π α τ ά ρ ι τό· αὐτόθι ἡ κάτω μυλόπετρα.

ἀχυτὸς ὁ· ἡ ἀρχ. λ. ὀχετός· ἐν Ἄνδρῳ ν ε χ υ τ ὸ ς εἶναι ὁ ἀρδευτικὸς ὀχετός, ποὺ φέρει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρόμυλον, δι' οὗ γίνεται ἡ κίνησις αὐτοῦ.

ἀωὸς ὁ· ἡ ἀρχ. λ. ἀγωγός· οὕτω λέγεται ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου· βλ. καὶ ἀ χ υ τ ό ς, ν α ό ς, ν ο μ ή, μ π ί λ ι α.

bábω, ἡ· ἐν Ἠπείρῳ ξύλον εἰς τὴν φ υ λ α κ ὴ ν τοῦ ὑδρομύλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ φ τ ε ρ ω τ ή, ἥτις κινεῖ ὅλον τὸν μηχανισμὸν αὐτοῦ· ἐπάνω εἰς τὴν bábω στηρίζεται τὸ ἀ δ ρ ά χ τ ι· τοῦτο συνδεόμενον μὲ τὴν φτερωτὴν εἶναι ὄρθιον. Βλ. καὶ φ τ ε ρ ω τ ή.

βαγένι τό· ἐν Γυθείῳ κάδος, δι' οὗ κατέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ κ ο λ ο β ο ύ τ ι.

βαγιονὰ ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ β α γ ό ν ι τοῦ ὑδρομύλου.

badoúρους ὁ· κυκλικαὶ ἐν Λήμνῳ σανίδες ὡς περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν, διὰ νὰ ἐμποδίζουν τὸ ἄλεσμα νὰ χύνεται ἔξω. Βλ. καὶ (γ) υ ρ ι ά, γ ύ ρ ο ς.

βαένι τό· βλ. β α γ έ ν ι.

βαλτὰ τά· ἐν Χαλκιδικῇ λέγουν: «εἶναι βαλτὰ τὰ τσιμπούκια τοῦ φαναριοῦ», δηλαδὴ αἱ ραβδώσεις τοῦ κυλινδρικοῦ τροχοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

βαράδα ἡ· ἐν Θάσῳ ἡ ξυλίνη τετράγωνος ἀποθήκη ὕδατος· ἐκ ταύτης ἐξέρχεται μεθ' ὁρμῆς τὸ ὕδωρ ἔκ τινος ὀπῆς καὶ δίδει τὴν κίνησιν εἰς τὸν μηχανισμὸν τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Θράκῃ ἡ β α ρ ά δ α λέγεται β α ρ ά δ ι ἐκ τοῦ μεσαιων. β α ρ ά δ ι ν τό.

βαράρι, βαρβάρι τό, λέγεται εἴς τινα μέρη τὸ β α ρ δ ά ρ ι, β α ρ δ ά λ ι ἐν Ἀγρινίῳ καὶ Λέσβῳ, βεριά(δ)ιν ἐν Κύπρῳ. Τὸ β α ρ δ ά ρ' ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι, ὡς π.χ. ἐν Αἰτωλίᾳ, «εἶναι ξύλον εὐθύ, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν μίαν ἄκραν του στερεοῦται εἰς τὸ κ α ρ ό κ' καὶ μὲ τὴν ἄλλην εἰς τὸ π α ν ω μ ύ λ' οὕτως ὥστε νὰ τραντάζεται καὶ νὰ μεταδίδῃ τὸ τράνταγμα εἰς τὸ καρόκ' τοῦ ὑδρομύλου». Β α ρ δ ά λ ι α ἐν Ἀγρινίῳ καὶ ἀλλαχοῦ β α ρ δ ά ρ ι α εἶναι δύο μικρὰ ξύλα ἐφαπτόμενα τοῦ ἀπαναριοῦ τοῦ ὑδρομύλου· ταῦτα διὰ τῆς τρομώδους αὐτῶν κινήσεως ρυθμίζουν τὴν ροὴν τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὴν κ ο φ ι ν ί δ α εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας.

βαρδαρομάννα ἡ· ξύλον, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται τὸ β α ρ δ ά ρ ι τοῦ ὑδρομύλου.

βαρεῖα ἡ· οὕτω λέγεται τὸ ζύγισμα τῶν μυλοπετρῶν· καὶ τῆς μὲν ἐπάνω μυλόπετρας λέγεται π ά ν ω β α ρ ε ῖ α, τῆς δὲ κάτω κ ά τ ω β α ρ ε ῖ α. Ὅταν ὁ μυλωνᾶς ἀφαιρῇ τὴν ἐπάνω μυλόπετρα, ἐνσφηνώνει εἰς τὴν θέσιν της τὸν δ ι α ά τ η ἐπὶ τοῦ ἀ γ ρ α τ τ ι ο ῦ. Κάποιος ἄλλος περιστρέφει τὸ ἀγράττι καὶ ἔτσι περιστρέφεται ὁ διάτης ἐπὶ τῆς κατώπετρας καὶ ὁ μυλωνᾶς βλέπει, ἐὰν ἡ κατώπετρα ἐγγίζεται κανονικῶς εἰς ὅλα αὐτῆς τὰ σημεῖα. (Βλ. Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 339).

βαρέλλα ἡ· ξύλινον βυτίον, ἐν ᾧ θέτουν τὸν πρὸς ἄλεσιν καρπόν.

βασιλικὸς ὁ· κατακόρυφος σιδηροῦς ἄξων εἰς τὴν μυλόπετραν τοῦ ἀνεμομύλου. Λέγεται καὶ β α σ ι λ ι κ ὸ σ ί δ ε ρ ο ἐν Κύθνῳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις τοῦ Αἰγαίου. Β α σ ι λ ι κ ὸ ς λέγεται καὶ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀ δ ρ α χ τ ι ο ῦ, τοῦ ὑδρομύλου, ποὺ περνᾷ μέσα ἀπὸ τὴν κάτω μυλόπετραν. Εἰς τὴν κορυφὴν του εἶναι τετράγωνον, διὰ νὰ κινῇ τὴν χ ε λ ι δ ό ν α, χονδρὸν πλατὺ σίδηρον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κάτω μυλόπετρας, χωσμένον μέσα εἰς τὴν ἐπάνω, διὰ νὰ τὴν περιστρέφῃ. Τὸ σημεῖον ὅπου εἰσέρχεται ἡ χελιδόνα λέγεται ἀ φ α λ ὸ ς τ ο ῦ μ ύ λ ο υ.

βεζιὲς οἱ· ἐν Λέσβῳ ξύλινα περιβλήματα τῆς μυλόπετρας.

βελόνι τό· τοῦτο ἐν Ἰθάκῃ ἀνεβοκατεβάζει τὴν μυλόπετραν, στηρίζεται εἰς τὸ π ρ ο σ κ έ φ α λ ο καὶ ἐργάζεται ἐπάνω εἰς τὸ ξ α ρ ί δ ι· βλ. καὶ β ι λ ό ν'.

βεργότρουπα ἡ· ὀπὴ τῆς κάναλης τοῦ ὑδρομύλου κλειομένη διὰ ξυλίνης βέργας. Βλ. καὶ φ τ ε ρ ο μ α χ ᾷ.

βίβα τά· ἐν Τήνῳ τὰ ξύλα τῆς στέγης ἀνεμομύλου.

βίδα ἡ· βλ. ἀ ν ε β ά τ η ς.

βιλόν' τό· ἐν Λήμνῳ σίδηρον, τὸ ὁποῖον διαπερᾷ τὴν ἄνω μυλόπετραν τοῦ ἀνεμομύλου καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἀνύψωσιν ἢ χαμήλωσιν αὐτῆς.

βιολάρης, ὁ· ἐν Τήνῳ περιφερικὸν ξύλον, δι' οὗ ὁπλίζεται τὸ περὶ τὸ π ρ ο σ κ έ φ α λ ο ν μέρος τοῦ ἀξονιοῦ, ἐμποδίζον τοῦτο νὰ ἐξέλθῃ περισσότερον πρὸς τὰ ἔξω.

βιολάρι καὶ **γιολάρι** τό· ἐν Κύθνῳ κοῖλον ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στρέφεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου. βλ. καὶ β ι ό λ ε ς.

βιόλες οἱ· ἐν Νάξῳ ('Απείρανθος, Φιλότι) καὶ ἐν Θήρᾳ οἱ βιόλες εἶναι τεμάχια ξύλου, ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, ἵνα καταστήσουν αὐτὸ στρογγύλον ἐκεῖ ὅπου τοῦτο ἐφάπτεται τῆς προεξοχῆς τοῦ τοίχου, κρατούμενον διὰ σιδηροῦ κρίκου.

βλυκάτο, βλυχάτο, γλυκάτο, μπουτσουνάρι, φλυγκάτο τό· ἐν Κρήτῃ ὁ ἀνοικτὸς κτιστὸς ἀγωγός, πού ὁδηγεῖ τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν σ τ έ ρ ν α τοῦ ὑδρομύλου.

βόλι τό· ἐν Εὐβοίᾳ ἡ ἄνω μυλόπετρα, ἐν Λέσβῳ μπάλλα σιδηρᾶ εἰς τὸ κ α τ ά ν τ ι χωσμένη, διὰ νὰ μὴ φεύγῃ τὸ κ ε ν τ ρ ὶ τοῦ ὑδρομύλου· τὸ κρατεῖ ὁ κ ά β ο υ ρ α ς.

βοριὰς ὁ· ἡ πρὸς τὸν βοριὰν ἐστραμμένη σωκαρότρυπα.

boudéli τό· ξύλον στηρίζον τὴν σ ο υ φ ο υ ν ά ρ α ν εἰς δοκὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου τοῦ ὑδρομύλου.

βούκινο τό· ἐν Νάξῳ πνευστὸν ἐκ κογχυλίων ὄργανον, δι' οὗ ὁ μυλωνᾶς ἐκάλει τοὺς ἀ λ ε σ τ ά δ ε ς νὰ φέρουν εἰς τὸν ἀνεμόμυλον τὸ γέννημα πρὸς ἄλεσιν. βλ. καὶ κ ό ρ ν ο ς, τ σ α κ ο υ τ λ ά κ. (Β) ο ύ κ ι ν ο ν τό· ἐν Καρπάθῳ κατηφορικὸς ὀχετὸς τοῦ ὑδρομύλου, ἐκτισμένος ἀπὸ πωριὰ στρογγυλὰ τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, εἰς τὸ κέντρον τῶν ὁποίων ἀνοίγεται ὀπή, διὰ νὰ καταρρέῃ τὸ ὕδωρ. Ἡ τελευταία κ ο υ λ λ ο ύ ρ α τοῦ πωριοῦ εἶναι ἀτρύπητος καὶ στηρίζεται εἰς τὸ ἔδαφος, ἀλλ' ἔχει εἰς τὰ πλάγια ἄνοιγμα 15 πόντων περίπου, ὅπου ἐφαρμόζεται ἡ σ ι φ ο υ ν ο μ ά ν ν α, σωλὴν ξύλινος καὶ ἐπ' αὐτῆς τὸ σ ι φ ο ύ ν ι.

βούκλα ἡ· μικρὰ στεφάνη, συνδέουσα τὴν μ ά ν ν α μὲ τὴν ἀντέννα τοῦ ἀνεμομύλου.

βούλα ἡ· ὀπὴ τῆς κ ο υ φ ο υ ν ί α ς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χύνεται ὁ καρπὸς εἰς τὸ ἄνοιγμα τῶν μυλοπετρῶν. Οὕτω λέγεται ἐν Καρπάθῳ.

βούτσ'νας ὁ· ἐν Τήνῳ ὁ κ ά ν α λ ο ς (κ ά ν α λ η) τοῦ ὑδρομύλου.

βρονταλίδια τά· ἐν Νάξῳ τὰ μετάλλινα ἐλάσματα τὰ ἐξαρτώμενα διὰ σπάγγου ἔξωθεν τῆς κ ο φ ί ν α ς, τὰ ἀλλαχοῦ β α ρ δ ά ρ ι α.

βρόχη ἡ, **βρόχι** τό· ἐν Καρπάθῳ, Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ κάθετον στρογγύλον ξύλον εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω πέτρας τοῦ ὑδρομύλου· ἐὰν τοῦτο χαλάσῃ, λέγουν ἐν Γυθείῳ ὅτι «ὁ μ ύ λ ο ς ξ ε β ρ ο χ ι ά ζ ε ι», ἤτοι ὁ σῖτος πίπτει κάτω· βλ. καὶ ἀ γ ρ ά τ τ ι.

βρῶμα ἡ· α΄) ὁ πρὸς ἄλεσιν πίπτων μεταξὺ τῶν μυλοπετρῶν καρπός, β΄) κατὰ συνεκδ. ἡ μεταξὺ τῶν δύο μυλοπετρῶν ἀπόστασις, ὅπου τρίβεται ὁ καρπός.

γαβέλια τά· ἐν Κρήτῃ ὀκτὼ τεμάχια ξύλου ἐκ πλατάνου κυρίως, πού εἰσέρχονται ἀνὰ τέσσαρα εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο ἐπιφανείας τῆς ρ ό δ α ς· πρβλ. σ τ α υ ρ ό ς.

γαβίλια τά, γαβίλιες οἱ, καβίλια τά, καβίλιες οἱ, πίροι οἱ· τεμάχια σιδηρᾶ ἐν Κρήτῃ, τὰ ὁποῖα εἰσέρχονται εἰς ὀπὰς τῆς ἐσωτερικῆς σταθερᾶς κ ο υ λ λ ο ύ ρ α ς τῶν στρογγυλῶν ἀνεμομύλων. Ταῦτα παίζουν ρόλον ὑπομοχλίων τοῦ μ ο χ λ ο ῦ, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ μυλωνᾶς στρέφει τὴν ἐξωτερικὴν κ ο υ λ λ ο ύ ρ α ν, διὰ νὰ λάβῃ τὸ ἀ ξ ό ν ι τὴν κατάλληλον κατεύθυνσιν.

γάdζος ὁ· ἐν Κύθνῳ σχοινίον ἔχον κατὰ τὸ ἄκρον γάdζον διὰ τοῦ ὁποίου, περιτυλισσομένου περὶ τὸν ἄξονα τοῦ ἀνεμομύλου, ἀναβιβάζουν καὶ ἀπομακρύνουν τὴν π α ν α ρ ι ά ν, ὅταν θέλουν νὰ τὴν χαράξουν.

γαdέκια τά· ἐν Νάξῳ σχοινία συνέχοντα τὰς πτερωτὰς τοῦ ἀνεμομύλου μετὰ τοῦ κονταρίου, ἵνα μὴ τὰς συντρίβῃ ὁ ἄνεμος.

γεράνι τό· ἐν Κρήτῃ μοχλός, δι' οὗ ἀνοίγουν ἢ κλείουν τὴν ὀπὴν τῆς σ τ έ ρ ν α ς τοῦ ὑδρομύλου.

γιακάδες οἱ· βλ. ’ξ ό ν ι.

γιολάρι τό· βλ. β ι ο λ ά ρ ι.

γκυλιτάρι τό· ἐν Γλυκῇ Σουλίου τὸ ξύλινον ἐργαλεῖον, δι' οὗ σηκώνουν τὴν ἐπάνω μυλόπετραν.

γλινάλευρο τό· ἐν Κρήτῃ τὸ πολὺ λεπτὸν ἄλευρον, πού δὲν κάμνει καλὸν ψωμί.

γλυκάτο τό· βλ. βλυκάτο.

γοργόστεμα τό· ἐν Κρήτῃ χειροκίνητον σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐκτρέπει τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος ἀπὸ τὴν φ τ ε ρ ω τ ὴ τοῦ ὑδρομύλου ἢ τὴν ἐπαναφέρει εἰς αὐτήν.

γουβὶ τό· ἐν ’Αγρινίῳ σκαρπέλλον μὲ ἡμικυκλικὴν κόψη, δι' οὗ ἀνοίγουν τὴν ὀπὴν τῆς κ α ρ δ ι ᾶ ς, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ μοχλὸς τοῦ ὑδρομύλου.

(γ)ούλα ἡ· τὸ κάτω μέρος τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς τοῦ ὑδρομύλου, πού ὁμοιάζει μὲ λαιμόν· β ο ύ λ α, γ ο ύ λ α καὶ γ ο ύ λ η λέγεται καὶ ἡ εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω μυλόπετρας τοῦ ἀνεμομύλου ὀπή, δι' ἧς διέρχεται τὸ β α σ ι λ ι κ ὸ σ ί δ ε ρ ο τῆς ἀ ν έ μ η ς· εἰς αὐτὴν εἰσρέει ὁ καρπὸς ἐκ τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς. ’Εν Αἰτωλίᾳ εἰς τὴν γ ο ύ λ η πίπτει τὸ γέννημα ἀπὸ τὸ κ α ρ ό κ, διὰ νὰ πέσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν ἀ φ α λ ὸ τοῦ ὑδρομύλου.

γούμενα ἡ· ἐν Τήνῳ χονδρὸν παλαμάρι, δι' οὗ γίνεται τὸ σταμάτημα τοῦ ἀνεμομύλου. ’Εν Κρήτῃ κυρίως τὸ χονδρὸν σχοινὶ τοῦ ἀνεμομύλου.

γούρα ἡ· βλ. γ ο ύ ρ ν α.

γούρνα ἡ· ἐν Λέσβῳ ἡ περικλείουσα τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου σ τ έ ρ ν α, τὴν ὁποίαν κλείει ὁ μυλωνᾶς «καὶ τὴν ἀπολάει ἅμα γεμίσῃ».

γουρνέλλα ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ ὁριζόντιον σκαφίδιον τὸ ἐξηρτημένον ἀπὸ τὴν κ ο φ ι ν ί δ α καὶ μετέωρον ὑπὸ τὸ στόμιον αὐτῆς· εἰς τοῦτο καταρρέει ἀπὸ τὴν κοφινίδα ὁ καρπὸς (γέννημα) καὶ ἐξ ὀπῆς αὐτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς μυλόπετρας. Ἡ κατάρρευσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς τρομώδους κινήσεως τῆς γ ο υ ρ ν έ λ λ α ς, μεταδιδομένης εἰς αὐτὴν διὰ ξύλου, ἐξηρτημένου ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐφαπτομένου τῆς κινουμένης μυλόπετρας. Γ ο υ ρ ν έ λ λ α ἐπίσης λέγεται ξύλινος μικρὸς σωλήν, δι' οὗ τὸ ἄλευρον ἐξερχόμενον τῆς μυλόπετρας καταρρέει εἰς τὴν ἀλευροδόχον.

γουρνὶν τό· ἐν Ρόδῳ ξύλινον ἢ λίθινον δοχεῖον τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον συγκεντρώνεται τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἐκσφενδονίζεται ἐκ τῆς κάτω ὀπῆς καὶ στρέφει τὸν τροχόν.

γραδὶ τό, γραδιὰ τά· ἐν Κύθνῳ καὶ Νάξῳ σχοινία προσεραμμένα εἰς τὴν ὤαν τῶν δύο στενῶν πλευρῶν τοῦ φλόκκου τοῦ ἀνεμομύλου.

γραῖος ὁ· ἐν Λήμνῳ ἑκάστη τῶν δύο δοκῶν τοῦ τοίχου, ἐφ' ὧν στηρίζεται καὶ περιστρέφεται ὁ μέγας ὁριζόντιος ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου.

γρανάζι τό· βλ. ρ ό δ α.

γραvdὶ τό, γράvdo τό, γραvdώνουμε τὸ παννί· ἐν Ἰθάκῃ σημαίνει ὅτι τοῦ κάνουν γ ρ α v d ὶ ἢ γ ρ ά v d o, δηλαδὴ δένουν μὲ σχοινὶ τὸ παννὶ τοῦ ἀνεμομύλου.

γριμινίτσα ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ σιδηρᾶ πλάξ, ὅπου τελειώνει τὸ ἀδράχτι τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ δ ρ ι μ ι ν ί τ σ α. Ἀλλαχοῦ γ ρ ι μ ι ν ί τ σ α εἶναι πλατὺ καὶ χονδρὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον στερεοῦται ἐπάνω εἰς τὸ κ α τ ά ν τ ι.

γυαλὶ τῆς πέτρας τό· ἐν Κρήτῃ ἡ λεία καὶ στιλπνὴ ἐπιφάνεια τῶν μυλοπετρῶν, ἀκατάλληλος διὰ τὴν κανονικὴν ἄλεσιν. Αὕτη πρέπει νὰ γίνῃ ἀνώμαλος μὲ τὴν χ α ρ α γ ή.

γύρα ἡ· ἐν Ἠπείρῳ τὸ ἄλευρον, τὸ ὁποῖον ἐναπομένει περὶ τὴν μυλόπετραν κατὰ τὴν περιστροφὴν αὐτῆς· βλ. καὶ γ υ ρ ά λ ε υ ρ α, γ υ ρ ά λ ι β ρ ο ν.

γυράλευρα τά· βλ. γ υ ρ ά λ ι β ρ ο ν.

γυράλιβρον τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ εἰς τὸν γύρον τῆς μυλόπετρας ἀπομένον ἄλευρον· βλ. καὶ γ ύ ρ α.

(γ)υριὰ ἡ· ἐν Καρπάθῳ αἱ πέριξ τῶν πετρῶν κυκλοτερεῖς σανίδες πρὸς συμμάζευσιν τοῦ ἀλεύρου. Βλ. καὶ b α d ο ύ ρ ο υ ς, γ ύ ρ ο ς, κ ο υ β έ ρ τ α καὶ κ ο υ β ο ύ κ λ ι.

γύροι οἱ· εἰς τὸ χωρίον Ἐγκαρὲς τῆς Νάξου οὕτω λέγονται αἱ ἐν τῷ ὑδρομύλῳ σανίδες αἱ χρησιμεύουσαι, ἵνα τὸ ἄλευρον φέρεται πρὸς τὴν ἀλευροθήκην. Ἐν Κρήτῃ

ὁ γύρος εἶναι συνώνυμος τῆς κ ο υ β έ ρ τ α ς καὶ ἔχει μορφὴν χαμηλοῦ κυλίνδρου.

γυρόξυλα, γυροσάνιδα τά· τὰ περιβάλλοντα τὶς μυλόπετρες σανίδια.

(γ)υρόσκοινα τά· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου εἶναι τὰ σχοινία, τὰ προσδενόμενα εἰς τὰς ἀντέννας τοῦ ἀνεμομύλου.

γύρος ὁ· ἐν Κύθνῳ καὶ ἄλλαις νήσοις σχοινίον ἢ παχὺ σύρμα, δι' οὗ προσδένουν τὰ ἄκρα τῶν ἀντεννῶν τοῦ ἀνεμομύλου, περιφέρειαν οὕτω δι' αὐτοῦ ἀποτελοῦντες. Ἐν Ρόδῳ «γ ύ ρ ο ς εἶναι ὁ σανιδωτὸς κύκλος, πού κλείνει γύρω τὰ λ ι θ ά ρ ι α (μυλόπετρες) καὶ ἐμποδίζει τὸ ἀλεύρι νὰ μὴ φεύγῃ» (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214). Ἐν Αἰτωλίᾳ λέγεται γ ύ ρ ο υ ς. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 869, σ. 242). Γ ύ ρ ο ς ἐν Φιλοτίῳ Νάξου εἶναι τὰ ἓξ κυκλοτερῆ ξύλα, πού περιβάλλουν τὶς μυλόπετρες τοῦ ἀνεμομύλου.

(δ)άκτυλος ὁ· σιδηροῦν ἐν Καρπάθῳ ὄργανον ὑπὸ τὸ ἄκρον τοῦ ἄξονος ἐστηριγμένον πρὸς στροφὴν (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 397, σ. 35).

δεκατοῦν οἱ μύλοι· οἱ ἀνεμόμυλοι ἵστανται ἀκίνητοι λόγῳ νηνεμίας.

δέμα τό· ἐν Κρήτῃ· βλ. δ έ σ', δ έ σ η.

δέσ', δέση, δεσιὰ ἡ· ἡ ἀρχὴ τοῦ αὔλακος τοῦ μύλου· ἐν Αἰτωλίᾳ κ ό β ο υ τ' δ έ σ' σημαίνει κόπτω τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν αὔλακα. Λέγουν ἐπίσης τὸ π ο υ τ ά μ' π ῆ ρ ι τ ὴ δ έ σ'. Ἐν Βοιωτίᾳ τὸ μέρος, ἔνθα δεσμεύεται τὸ ὕδωρ νὰ σχηματίζῃ μικρὰν λίμνην.

δευτέρι τό· χονδραλεστὸν ἄλευρον· βλ. καὶ χ ο ν τ ρ ά λ ε σ τ ο ν.

διαβατὰ τά· ἐν Εὐβοίᾳ στενὰ ξύλα (ξυλίνη ἐσχάρα) ἐπὶ πλαισίου καθέτως καὶ σταθερῶς προσηλωμένα κατὰ τὸ τέρμα τῆς ἀ μ π ο λ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ ἐμποδίζουν τὰ μπάζα (ξύλα πέτρες, χορτάρια κ. ἄ.) νὰ φράσσουν τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος.

δια(β)άτης ὁ· ἐν Καρπάθῳ ὁ διαβήτης, ὅστις εἶναι ξύλον ἐπίμηκες μὲ τετράγωνον ὀπὴν εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ τὴν ἐνσφήνωσιν καὶ ἄλλης μικροτέρας εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, ὅπου θέτουν πτερὸν ἐξέχον 1 ἢ 2 πόντους πρὸς τὰ κάτω. Ἀντὶ πτερὸν ἠμποροῦν νὰ βάλουν μίαν πρόκαν ἢ ἕνα κάρβουνον.

διαλέστρι τό· ἐν Ρόδῳ μία ὀκὰ εἰς τὸ κοιλὸν (23 ὀκ.), πού ἐλάμβανεν ὡς δικαίωμα ὁ μυλωνᾶς διὰ τὴν ἄλεσιν· δ ι α λ ε σ τ ρ ί ζ ω = λαμβάνω τὸ δ ι α λ έ σ τ ρ ι· βλ. καὶ ἀ ξ ά γ', ἀ ξ ά ϊ.

διόφθαλμοι καὶ **δυόφθαλμοι** μύλοι ἦσαν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν οἱ ἀλέθοντες ὄχι μόνον διὰ δύο μυλικῶν πετρῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων δύο παρακειμένων.

δίπλα ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ μικρὰ σανὶς μὲ μικρὰν ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, τιθεμένη εἰς τὸ τέλος τοῦ στενοῦ μέρους τοῦ β α γ ε ν ι ο ῦ, ἵνα διὰ τῆς μικρᾶς ὀπῆς κάμνῃ

πυκνότερον τὸ συνοχετευόμενον ὕδωρ καὶ τὴν ὁρμὴν ἰσχυροτέραν, δι' ἧς κινεῖται ὁ ὑδρόμυλος. Ἐκλήθη δίπλα, διότι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἄκρου τοῦ βαγενιοῦ τίθεται ἄλλη σανὶς μὲ μεγαλυτέραν ὀπήν, καλουμένη προχώνη. Ἡ δίπλα τίθεται μετὰ τὸ προχώνι, εἶναι κατὰ ταῦτα δευτέρα σανίς, ὅθεν καὶ δίπλα.

δίφουσκο τό· ἐν Κύθνῳ τὸ τετράκις τυλισσόμενον παννὶ τοῦ φλόκκου τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τὴν ἀντέννα.

διχάλα ἡ· βλ. φωνάρι.

δόδια τῆς ρόδας· ἐν Κύθνῳ καὶ ἄλλαις νήσοις αἱ ὀδοντωταὶ ἐξοχαὶ τῆς ρόδας, αἱ εἰσερχόμεναι εἰς τὰ μεταξὺ τῶν πενταρράβδων τῆς ἀνέμης κενὰ καὶ περιστρέφουσαι οὕτως αὐτήν· βλ. καὶ ἀνέμη, πενταρραβδα, ρόδα.

δράκοι οἱ· βλ. ἀντιπάτης.

δράκους ὁ· ξύλον χονδρόν, χρησιμεῦον ὡς στήριγμα τοῦ βαγενιοῦ τοῦ ὑδρομύλου εἰς τὴν βάσιν του. Εἰς τὸν δράκον στερεοῦται τὸ σ' φούν' βλ. καὶ ἀντιπάτης.

δριμινίτσα ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ σιδηρᾶ πλὰξ μὲ κοῖλον τὸ κέντρον, ἐπὶ τῆς ὁποίας βαίνει τὸ κιντρὶ τῆς φτερωτῆς διὰ τὴν περιστροφήν· βλ. καὶ γριμινίτσα.

dριτσάρω· ἐν Νάξῳ καὶ ἐν ἄλλαις νήσοις σημαίνει στρέφω τὸν ἀνεμόμυλον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 703, σ. 80). Ἐν Χαλκιδικῇ dριτσάρου τ' ἀdέννια κατὰ τὸν ἀγέρα = στρέφω τὶς ἀντέννες κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀέρος.

dριτσερόλια τά· ἐν Κύθνῳ ἡ λ. ἀπαντᾷ εἰς τὴν φράσιν: «πάαινε νὰ κάνῃς τὰ παννιὰ dριτσερόλια», νὰ τυλίξῃς δηλαδὴ μίαν ἢ δύο βόλτες τὸν φλόκκον τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν ἀdένναν, ἵνα οὕτω μικράνῃ τὸ μάτι, ἐπομένως καὶ ἡ πίεσις τοῦ ἀνέμου καὶ ἡ ταχύτης τῆς περιστροφῆς. (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 349).

δυόφθαλμοι οἱ· Βλ. καὶ διόφθαλμοι.

ἐμπολὴ ἡ· πρόχειρον φράγμα πρὸς συγκράτησιν εἰς ρύακα τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου.

ἐπιμόνως· ἐκ τῶν διασωθέντων εἰς -ως τροπικῶν ἐπιρρημάτων· ἀπαντᾷ ἐν Ἄνδρῳ εἰς τὴν φράσιν: «ὁ μύλος ἔει ἐπιμόνως τὸ μυλοχαράχτη του», δηλ. ἐπὶ τούτου, ἐπίτηδες, ad hoc. (Ἰ. Βογιατζίδου, Γλῶσσα καὶ λαογρ. τῆς νήσου Ἄνδρου, τ. Δ΄, 1957, σ. 94).

ἐρόα ἡ· ἡ ρόδα τοῦ ὑδρομύλου, ἥτις ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπὸν μὲ τὴν τοῦ ἀνεμομύλου. Λαμβάνουσα τὴν κίνησιν ἀπὸ τὸ κτύπημα τοῦ ὕδατος εἰς τὰ πτερά της στρέ-

φεται καὶ μεταδίδει τὴν περιστροφικὴν κίνησιν εἰς τὴν ἐπάνω πέτραν τοῦ ὑδρομύλου.

ζαβέττα ἡ· ἐν Καρπάθῳ τὸ σίδερο ποὺ περνᾷ ἐγκαρσίως τὴν κορυφὴν τοῦ μοχλοῦ (ἀνεβάτη) καὶ σχηματίζεται ὁ σταυρός· ζαβέττα λέγεται καὶ τὸ καρφὶ εἰς τὴν βάσιν ὅπου συνδέεται ὁ ἀνεβάτης μὲ τὸν νεκρό.

ζ'γὸς ὁ· βλ. ζυγός.

ζειαὶ αἱ· τὰ χονδροσίτια.

ζέφω τὸ μύλο· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὸν θέτω εἰς κίνησιν.

ζ'νάρ' καὶ ζουνάρ' τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ σιδηροῦν ἔλασμα ἢ οἱοσδήποτε κρίκος ποὺ περιβάλλει ἀντικείμενόν τι· «ζουνάρια τς μ(υ)λουνόπετρας» εἶναι τὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα, ἅτινα περιδένοντα τὴν μυλόπετραν συγκρατοῦν τὰ σφηνοειδῆ αὐτῆς τεμάχια.

ζουντανό, ζωδανὸ τό· ἐν Λήμνῳ καὶ Χαλκιδικῇ ὁλόκληρος ἡ σκεπὴ μετὰ τοῦ τροχοῦ, τῶν ἀντεννῶν, τοῦ ἀξονιοῦ, τῶν ἀντιξόνων καὶ τῶν ἄλλων ἐξαρτημάτων, τὰ ὁποῖα μετακινοῦνται συνολικῶς διὰ μοχλοῦ (λοστοῦ, μανα βέλλας), ὁσάκις ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ἐπιβάλλει τὴν μετακίνησιν.

ζουρειὸ τό· ἢ βρεχάμενα τοῦ νερόμυλου· ἐν Νάξῳ λέγεται τὸ κατώτατον μέρος αὐτοῦ, ὅπου στροβιλίζεται τὸ ὕδωρ καὶ ὅπου κινεῖται ἡ ρόδα ὁριζοντίως. Ζουρειὸ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εἶναι α΄) ὁ ὀχετός, δι' οὗ διέρχεται τὸ ὕδωρ καὶ β΄) ὁ πρῶτος ὄροφος τοῦ ὑδρομύλου. 'Εν Λατσίδᾳ Μεραμβέλλου Κρήτης ζουρειὸ εἶναι τὸ κτιστὸν κωνικὸν τμῆμα τοῦ ὑδρομύλου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ ἐπάνω καὶ τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος ἔχει ὀπάς. 'Η τοῦ κάτω ὀπὴ εἶναι πολὺ στενωτέρα. Τὸ ὕδωρ τῆς στέρνας χύνεται πρῶτα εἰς τὸ ζουρειό, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι στενὴ ἡ κάτω ὀπή, δὲν προφθάνει νὰ χυθῇ ὅλον, γεμίζει οὕτω τὸ ζουρειὸ καὶ ἀπὸ τὴν πίεσιν πίπτει μὲ ὁρμὴν ἐπάνω εἰς τὸν τροχὸν καὶ τὸν περιστρέφει. Ζουρειὸ ἐν Κρήτῃ (Λασήθι) εἶναι καὶ ὁ χῶρος κάτωθεν τῶν μυλοπετρῶν τοῦ ἀνεμομύλου. Σημειωτέον ὅτι τὸ ζουρειὸ ἐν Κρήτῃ λέγεται καὶ ζουριδιό, ζουρί. Ζουρειὸ ἐν Καρπάθῳ εἶναι τὸ κοιλωτὸν μέρος τοῦ ὑδρομύλου, τὸ εὑρισκόμενον ἔξω τῆς οἰκοδομῆς του. 'Εδῶ ὑπάρχουν ὁ νεκρός, ἡ ρόδα, τὸ ἀγράττι εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ (β)ούκινου. 'Απὸ τὸ βρόχι τοῦ ἀγραττιοῦ εἰσερχόμεθα ἐντὸς τοῦ ὑδρομύλου, ὅπου βλέπομεν τὴν πανώπετρα, ὁλόγυρά της τὰ (γ)υριά, τὴν κουφουνία μὲ τὴ χολέτρα καὶ εἰς τὴν πλευρὰν τῆς χολέτρας τὸ μυλιτάρι (ἀντίστοιχον μὲ τὸ περιτάρι τοῦ ἀνεμομύλου). Τὸ ζουρειὸ ἐν 'Ανδρῳ λέγεται ζορειός, ἐν Αἰτωλίᾳ ζουρειός, ἐν Λέσβῳ ζουρβειό, ἐν Οἰνοῦντι σβουρίο καὶ ἀλλαχοῦ ζοργειό, ζορειό. (Βλ. ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 503, σ. 70, 769

Β', σ. 132, 1416, σ. 86. Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἔνθ' ἀν., σσ. 227 - 338).

ζουριδιό, ζουρὶ τό· τὸ ζουρειὸ ἐν Κρήτῃ.

ζύγι, ζύγισμα τὸ καὶ **ζύος** ὁ· ἡ ὁριζοντίωσις τῆς κάτω μυλόπετρας καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπαφὴ τῆς ἄνω εἰς ὅλα τὰ σημεῖα διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνεμομύλου. Γίνεται τῇ βοηθείᾳ ἀλφαδιοῦ καὶ διαβήτη. «Ὁ μύλος πρέπει νά 'ναι στὸ ζύος του, νά 'ναι ζυασμένος» ἐκ τοῦ ρήματος ζυάζω. (Γ. Χατζιδάκι, Μεσ. καὶ Νέα Ἑλλ., τόμ. Β', 1907, σσ. 62 κ.ἑξ).

ζυγὸς ὁ· δοκὸς ἐκ χονδροῦ διαμπεροῦς ξύλου προσηρμοσμένη κατὰ τὴν διάμετρον τῆς ὀροφῆς τοῦ ἀνεμομύλου, ἄνωθεν τῆς ὁποίας καὶ καθέτως διέρχεται ὁ ἄξων, ὁ δίδων διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου τὴν ὅλην κίνησιν. Ὁ Ἰω. Βογιατζίδης ὁρίζει τὸν ζυγὸν οὕτω: «ὁριζόντιον ξύλον διαμπερές, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἀνέμη τοῦ ἀνεμομύλου». (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 957, σ. 57). Ὁ ζυγὸς ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου λέγεται ζυός. Ἐν Λήμνῳ ζ' γὸς εἶναι δοκὸς ὁριζοντία, εἰς ἣν στηρίζεται τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ περιστρεφομένου καθέτου ὀδοντωτοῦ κυλίνδρου, τοῦ καλουμένου φανάρι ἢ ρόκα.

ζυμαρώνω· βλ. μυλοκόπος.

ζύμμα καὶ **στέμμα** τό· ἡ ἀλεσιά. (Βλ. Γερασ. Σαλβάνου, Λαογρ. σύλλεκτα ἐξ Ἀργυράδων Κερκύρας. Λαογρ., τόμ. Ι', 1929/1932, σ. 155, σημ. 8).

ζυμωτὸς ὁ· ἐν Κρήτῃ τὸ ἄλεσμα· δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸ ζυμωτό, δηλαδὴ τὸ ζυμωθέν· βλ. καὶ λιγατάρι, μαντηλερό.

ζύος τό· βλ. ζύγι, ζύγισμα

ἴσα τά· ἐν Μυκόνῳ λέγουν «λασκάρισε τὰ ἴσα», πού σημαίνει τὴν ἀπόλυσιν τῆς θηλειᾶς τοῦ ταγαριοῦ· βλ. ταγάρι.

καβαλλάρης (ἢ καβαλλάρης τοῦ κουδουνιοῦ τοῦ μύλου) ἐν Φιλοτίῳ Νάξου εἶναι ἡ ράβδος, «πού βαστᾷ τσοὶ κουδοῦνοι»· βλ. κούδουνας.

καβαλλαρικὸς μύλος· ὑπὸ ζώων στρεφόμενος κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν.

καβίλια τά· βλ. γαβίλια.

κάβος ὁ· χονδρὸν σχοινί. ἐν Σίφνῳ λέγουν: «ρίξ' τὸ gάβο, πιάσ' τὸ μύλο».

κάβουρας ὁ· ἐν Καλαβρύτοις σιδηροῦν τοξοειδὲς ἐργαλεῖον ὑπὸ τὴν φτερωτὴν τοῦ ὑδρομύλου, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ καταντιοῦ, μακροῦ ὁριζοντίου ξύλου, χρησιμεύοντος εἰς ἀναβίβασιν καὶ καταβίβασιν τῆς μυλόπετρας.

κα(β)ουρὸς ὁ· ἐν Καρπάθῳ σιδηροῦν ἐργαλεῖον, ἐφ' οὗ περιστρέφεται ὁ (δ)άκτυλας.

καβρὸς ὁ· ἐν Κρήτῃ ἀτσαλίνη πλὰξ ἐπὶ τῆς τραπεζιᾶς τοῦ ὑδρομύλου μὲ λακκουβάκια· εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν εἰσέρχεται τὸ βόλι, ἐφ' οὗ ἀκκουμβᾷ τὸ κάτω κοῖλον μέρος τοῦ ἀδραχτιοῦ, πού λέγεται κοντομούχλι· ὅταν ἕνα λακκουβάκι φθαρῇ μὲ τὴν τριβήν, μετακινεῖται ἡ πλάξ, διὰ νὰ εἰσέλθῃ τὸ βόλι εἰς ἄλλο λακκουβάκι.

καδένα ἡ· τὰ ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἁλωνίου τοῦ ἀνεμομύλου ξύλα, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται οἱ φάλκες, ὡς βάθρον τῶν φαλκῶν χρησιμεύοντα.

καζιούρι τό· ἐν Κονίτσῃ τὸ δοχεῖον, ἐφ' οὗ ὁ μυλωνὰς θέτει τὸ δικαίωμα, τὴν πληρωμήν του διὰ τὴν ἄλεσιν.

καροδείχτης ὁ· παννὶ σὰν σημαιούλα ἐπὶ ξυλίνου πλαισίου εἰς τὴν ἐσωτερικὴν στέγην τοῦ ἀνεμομύλου, πού δεικνύει τὸν καιρὸν (τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου)· βλ. καὶ ἀνεμοδείχτης, μπαταρόλια, πενταρόλια, πετεινός, σημαδούρα, τρουλίτης.

καλαβέρνες οἱ· ἐν Κιμώλῳ πρίνινοι κλοιοὶ τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ.

καλαμωτὴ ἡ· εἶδος πλέγματος ἐκ καλάμων ἐν τῷ ὑδρομύλῳ.

κάλανη ἡ· βλ. κάναλη.

καλαχίδα ἡ· ἐν Καρύστῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ κοφινίδα, εἰς ἣν ἐναποθέτουν τὸ πρὸς ἄλεσιν γέννημα.

κάλιγιν τό· ἐν Πόντῳ τὸ εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σκάφης προσηρμοσμένον σωληνοειδὲς ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται διὰ τοῦ κροτάλου ἐρεθιζόμενος ὁ καρπὸς εἰς τὴν μυλόπετραν πρὸς ἄλεσιν.

καλλιάγρα ἡ· ἐν Λήμνῳ τὸ τιμόνι τοῦ μύλου, μὲ τὸ ὁποῖον τίθεται εἰς κίνησιν ἢ σταματᾷ ἡ ἄνω μυλόπετρα, ὅταν ὁ μυλωνὰς τὸ θέλῃ· βλ. καὶ τεμόνι, τιμόνι.

καλόερος ὁ· χονδρὸν ξύλον, δι' οὗ φράσσουν τὴν ἀπαdήρα (ὀπὴν) τῆς στέρνας τοῦ νερομύλου ἐν Νάξῳ ('Απείρανθος, Κωμιακή). 'Εν Φιλοτίῳ Νάξου καλόερος λέγεται στρογγύλη ξυλίνη ράβδος, ἐφ' ἧς στηρίζονται τὰ τρουλόξυλα τῆς στέγης τοῦ ἀνεμομύλου, ἐκεῖ ὅπου ταῦτα ἑνώνονται.

καλτσέκι τό· ἡ κορυφὴ τῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ κουτσουλιανή.

καματερὰ τά· ἐν Κιμώλῳ δύο ὄρθια ξύλα κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμομύλου ἑκατέρωθεν· ἐν Τήνῳ λέγονται μαμαλοῦκοι· βλ. καὶ ἀντίξυλο.

καματερὸ τό· βλ. ἀκαμάτης καὶ ἀντίξυλο.

κάναλη ἡ· καὶ **κάναλος** ὁ· ξύλινος στρογγύλος ἢ τετράγωνος σωλήν, εἰς ὃν

ἐκρέει τὸ ὕδωρ τῆς κ ρ έ μ α σ η ς τοῦ ὑδρομύλου καὶ δι' οὗ φέρεται τοῦτο μέχρι τοῦ ζ ο υ ρ ε ι ο ῦ, ἵνα καταρρεύσῃ ἐπὶ τῶν πτερῶν τῆς ρ ό δ α ς· λατιν. c a n a l i s· βλ. καὶ κ ρ έ μ α σ η.

κανόνια τά· βλ. π λ ά κ α.

καπάκια τά· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου αἱ δύο τῶν διασταυρουμένων ράβδων τῆς ρ ό δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου, ἔχοντα τὴν ἐντομὴν κάτωθεν.

καπιτσαλεύω· λαμβάνω δικαίωμα διὰ τὴν ἄλεσιν.

καπλαμάδες οἱ· ἐν Κρήτῃ (Λασήθι) τεμάχια ξύλου ἐκ πρίνου, προσαρμοζόμενα εἰς τὰ τριβόμενα τμήματα τοῦ ἀ ξ ο ν ι ο ῦ, δηλαδὴ εἰς ἐκεῖνα πού ἀκκουμβοῦν εἰς τοὺς ν τ ά κ ο υ ς τῶν μ π ο σ τ ί τ σ ω ν, ὅταν τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου φθαρῇ ἐκ τῆς τριβῆς.

καραβίδα ἡ· ἐν Θήρᾳ σκαφίς, περιέχουσα τὸν σῖτον, αἰωρουμένη ὕπερθεν τοῦ στομίου τῆς μυλόπετρας καὶ ὠθουμένη διὰ δύο ὀδόντων ὑπὸ σιδηροῦ ἄξονος ἰσοταχῶς καὶ ρυθμικῶς· ἐπικλινὴς δ' οὖσα χέει τὸν ἀνάλογον σῖτον εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας· βλ. καὶ κ ο φ ι ν ί δ α, κ α ρ ά β'.

καράβ' τό· ἐν Λήμνῳ τὸ κοῖλον ξύλον, δι' οὗ εἰσρέει τὸ γέννημα ἀπὸ τὴν κ ο φ' ν ί δ α καὶ πίπτει εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας· βλ. καὶ κ α ρ α β ί δ α.

καραβόμυλος ὁ· ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁ ὑδρόμυλος, ὅστις κινεῖται μὲ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.

καρδιὰ τοῦ μύλ'· ἐν Αἰτωλίᾳ κυλινδρικὸν ξύλον, δι' οὗ διέρχεται ὁ ἄξων εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ μύλου. Τοῦτο ἐμποδίζει τὸ ἄλευρον νὰ πίπτῃ εἰς τὴν φ τ ε ρ ω τ ὴ ν καὶ τὸ ὕδωρ (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 869, σσ.241 - 242). Συνήθως κ α ρ δ ι ὰ λέγεται ἡ ὀπὴ εἰς τὸ μέσον τῶν μυλοπετρῶν.

καρκίν' τό· ἐν Πόντῳ ἐργαλεῖον ἐν εἴδει διαβήτου χρησιμεῦον, ὅταν πρόκειται νὰ διορθωθῇ ἡ ἐπιφάνεια τῶν μυλοπετρῶν.

καρόκ' τό· δοχεῖον τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον ρίχνουν τὸ γέννημα· βλ. καὶ κ α ρ ύ κ'.

καρόττα καὶ **καρούτα** ἡ· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης δύο μεγάλα ξύλινα χωνιά, ἐντὸς τῶν ὁποίων τρέχει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· πληθ. κ α ρ ο ῦ τ ι ς.

καρπολόγος ὁ· ἐν Λέσβῳ τὸ κ α ρ π ο λ ό ϊ.

καρπολόϊ τό· ἐν Καλαβρύτοις μικρὰ ξυλίνη πλάξ, ἥτις ἀνερχομένη ἢ κατερχομένη κανονίζει τὸ ποσὸν τοῦ βαθμιαίως καταπίπτοντος γεννήματος.

καρτέρια τά· τοξοειδῆ ξύλα, περιστρέφοντα τὴν ρόδαν τοῦ ἀνεμομύλου.

καρτερία ἡ· ἐν Σερίφῳ, ὅταν ἐπὶ ἰσχυροῦ ἀνέμου συστέλλωνται τὰ παννιά.

καρύδι τό· ἐν Κύθνῳ καὶ εἰς ἄλλας νήσους ὑπάρχει ἐντομὴ εἰς τὸ μέσον τοῦ ζ υ ο ῦ (ζυγοῦ), εἰς ἣν ἐμβαίνει πρόσθετον ξύλον, κ α ρ ύ δ ι λεγόμενον. Ἐπὶ τοῦ καρυδιοῦ

εἰσέρχεται τὸ βασιλικό, δηλαδὴ ὁ σιδηροῦς ἄξων τῆς ἀνέμης (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 714, σ. 201).

καρύκ' τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ ἄνω τῆς μυλόπετρας ξύλινον χωνοειδὲς δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ρίπτεται τὸ γέννημα· βλ. καὶ κουφίνα, κουφουνία, κόφα, κοφίνα, κοφινιά, κοφίν', κοφινίδα.

κασελιάστρα ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ὀπὴ τῆς ρόδας, ἀπ' ὅπου διέρχεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου.

κασσέλλα ἡ· ἐν Σερίφῳ ἡ ἀλευροθήκη.

κασσόνι τό· ξύλινον κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πίπτει τὸ ἄλευρον, ἀλλαχοῦ σκάφη.

καστανιόλα ἡ· ἐν Τήνῳ μικρὸν ξύλον, διὰ νὰ συγκρατῆται ὁ ζυγὸς τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἀνέμης.

καταμούχλι τό· ἐν Χώρᾳ τῆς Νάξου παχὺ σιδηροῦν ἔλασμα μὲ λαιμὸν εἰς τὸ μέσον· εἰς τὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ φέρει ὀπήν· τοῦτο τίθεται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἄνω μυλόπετρας, οὕτως ὥστε ὁ λαιμὸς νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς. Τὸν λαιμὸν περιβάλλει ἡ δίκρανος ἄκρα κατακορύφου σιδηροῦ μοχλοῦ, ὅστις χρησιμεύει καὶ ὡς ἄξων εἰς τὸ φανάρι (ὀδοντωτὸς κύλινδρος), εἰς ὃ δι' ἄλλου ὀδοντωτοῦ τροχοῦ μεταδίδεται ἡ περιστροφικὴ κίνησις. Εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ λαιμοῦ εἰσέρχεται ἀντίστοιχος ἐξοχὴ τῆς κορυφῆς καθέτου σιδηροῦ μοχλοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ κάτω ἄκρον στηρίζεται καὶ περιστρέφεται ἐντὸς κοιλώματος χαλυβδίνου. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρόκειται διὰ τὸ κάτω μέρος σιδηροῦ μοχλοῦ, ἐφ' οὗ στηρίζεται καὶ περιστρέφεται τὸ φανάρι, ἡ ἄνω μυλόπετρα. Ἐν Ἀπειράνθῳ καὶ ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τοῦτο λέγεται καταμόχλι καὶ ἐν Θήρᾳ κατωμούχλι. Ἐν Φιλοτίῳ τὸ καταμόχλι εἶναι τετράγωνον σιδηροῦν τεμάχιον, εὑρισκόμενον εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ κουτσουριοῦ τῆς τραπέζος τοῦ μύλου. Ἐν Ἴῳ τὸ σίδηρον τῆς καταριᾶς, ὅπου ἀκκουμβᾷ ἡ χελιδόνα.

κατάντι τό· ἐν Τριφυλίᾳ τὸ χονδρὸν ξύλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναβιβάζουν καὶ καταβιβάζουν τὴν ἄνω μυλόπετραν· ἐν Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος κατάντ'.

καταπάτης ὁ· ἐν Κρήτῃ ἡ αὖλαξ ἢ μυλαύλακο τοῦ ὑδρομύλου.

καταρέα ἡ· ἐν Καρπάθῳ ἡ κάτω μυλόπετρα.

κατάρης ὁ· ἐν Γυθείῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ κάτω μυλόπετρα.

καταριὰ ἡ, κατάρι τό· ἡ ἀκίνητος κάτω μυλόπετρα· βλ. καὶ ἀπαναριά, ἀπανάρι (Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, Α', 1905, σσ. 421 κ.ἑξ., Β', 1907, σσ. 581 κ.ἑξ.).

καταρίκα ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὰ ξύλα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ κύκλος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ τρούλα, δυναμένη νὰ περιστρέφεται ἐπ' αὐτοῦ.

κατίνα ἡ· ἐν Χατζηγυρίῳ Θράκης χονδρὸν ὁριζόντιον ξύλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀκκουμβᾷ ἡ ὀπισθία ἄκρα τοῦ στρεφομένου ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ μάλαξη.

κατσαπιρλὶ τό· ἐν Κιμώλῳ ἡ αἰχμὴ τοῦ ξύλου τῆς κωνικῆς στέγης τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς ἣν συνέρχονται οἱ σαΐττες.

κατωάρης ὁ· ἐν Σύμῃ ἡ κάτω μυλόπετρα.

κάτωας ὁ· τὸ ἰσόγειον κάτω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου· οὕτω λέγεται εἴς τινας νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ ζουρειὸ τοῦ ὑδρομύλου.

κατώ(γ)ι τό· τὸ ἰσόγειον κάτω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου.

κατωλίθι τό· ἐν Ἠπείρῳ ἡ κάτω μυλόπετρα.

κατωμούχι τό· βλ. καταμούχλι.

κατώπλακα ἡ· ἐν Νάξῳ ἡ κατώπετρα.

κατώπετρα ἡ· ἐν Κρήτῃ, Νάξῳ κἀ. ἡ κάτω μυλόπετρα.

κατωτραπεζά ἡ· ἐν Κρήτῃ (Λασήθι) ἐπίμηκες ξύλον κάτω ἀπὸ τὴν κατώπετρα τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν ἄκρον ἀκκουμβᾷ εἰς τὸν τοῖχον τοῦ μύλου καὶ τὸ ἄλλο συνδέεται μὲ τὸν ἀνεβάτη.

καυκιὰ ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ εἶναι ἡ κάσσα πού εὑρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ κοφίνι τοῦ νερομύλου καὶ παραλαμβάνει τὸ γέννημα, τὸ ὁποῖον ἀλέθεται κατερχόμενον εἰς τὸ πανωμύλι.

καυκὶ τό· ἐν Κιμώλῳ ξυλάριον φράσσον τὸ στόμιον τῆς κοφινίδας ἀνεμομύλου, ἐξ οὗ ἐκρέει τὸ πρὸς ἄλεσιν γέννημα.

καυσιὰ καὶ **καυτσὰ** τά· ἐν Κύθνῳ τὰ κοιλώματα εἰς τὴν πανωάρην, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσάγουν τὴν ἄκραν ξυλίνου μοχλοῦ (μανουέλλας) ἀντιστηριζομένου εἰς σιδηροῦν πάλον, εἰσερχόμενον κατακορύφως εἰς τὶς παλουκότρυπες· οὕτως «ἀdριτσαίρνουνε ἀπάνω στὸν καιρό», ἤτοι στρέφουν τὸ ἀξόνι μετὰ τοῦ τρούλου τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

κεντρὶ τό· ἐν Λέσβῳ ὁ ἄξων τῆς φτερωτῆς τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ κιντρί.

κερατάρια τά· ἐν Ρόδῳ αἱ κεραῖαι ἀdέννες τοῦ ἀνεμομύλου.

κερκίδα ἡ· ἐν Κρήτῃ μακρὸν καὶ λεπτὸν τεμάχιον σιδήρου, πού κρατεῖ εἰς τὴν θέσιν της τὴν σφῆνα τῆς σκούφιας.

κεφαλάρι τό· ἐξέχον τμῆμα τοῦ ἀξονιοῦ.

κεφαλοκάνουλο τό· τὸ ἄνω μέρος τῆς κάναλης.

κεντρὶ τό· ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ ἄξων τῆς φτερωτῆς. Ἐν Καλοσκοπῇ Παρνασσίδος τὸ κιντρὶ εἶναι σίδηρον ὀξύ, μὲ τὸ ὁποῖον στηρίζουν ὅλον τὸ ἀδράχτι. Τὸ κιντρὶ στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὴν γριμινίτσαν ἢ δριμινίτσαν· τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀδραχτιοῦ.

κιούνγκι τό· τὸ κάτω τοῦ μοχλοῦ· βλ. φωλιά.

κισκίκια τά· ἐν Μυκόνῳ· βλ. κισκίνια.

κισκίνια ἢ **φρένα** τά· ὅταν ὁ μυλωνᾶς θέλῃ νὰ σταματήσῃ τὸν μύλον, χρησιμοποιεῖ μεγάλην ξυλίνην ἁρπάγην, τοποθετουμένην περὶ τὴν ρόδαν, ἔχουσαν τὴν δυνατότητα νὰ τὴν συσφίγγῃ κατὰ τὴν περιφέρειάν της. Ἡ ἁρπάγη αὐτὴ σύγκειται ἐκ δύο τοξοειδῶν χονδρῶν ξύλων ἐξ ἀγριελαίας ἢ πλατάνου, λεγομένων κισκίνια ἢ φρένα καὶ μαζεύεται τῇ βοηθείᾳ σχοινίου καὶ πολυσπάστου. Μόλις διὰ τῆς προστριβῆς τῶν φρένων ἀκινητοποιηθῇ πως ἡ ρόδα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ μύλος, τότε ὁ μυλωνᾶς κατέρχεται κρατῶν στερεῶς τὸ ἄκρον τοῦ μακροῦ σχοινίου τοῦ πολυσπάστου, ὥστε δι' αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ρυθμίζῃ τὸ φρενάρισμα καὶ δένει τὴν μίαν τῶν ἀντεννῶν τοῦ ἀνεμοτροχοῦ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ μεγάλα σιδηρᾶ ἢ ξύλινα παλούκια, τὰ εὑρισκόμενα ἐξωτερικῶς περὶ τὴν βάσιν τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου.

κλάππα ἡ· ξύλινον ἐργαλεῖον, ἐφ οὗ τίθεται ἡ κουφουνί(δ)α, ἡ περιέχουσα τὸ γέννημα.

κλειδὶ τό· ξύλον μὲ τὸ ὁποῖον στερεοῦται τὸ ἀδράχτι τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ μὴ πίπτῃ πρὸς τὰ κάτω ὁ τροχός, τὸν ὁποῖον κτυπᾷ καὶ περιστρέφει τὸ ὕδωρ. «Κλειδὶ τ' ἀξονιοῦ» ἐν Χαλκιδικῇ εἶναι ξύλον χονδρὸν περισφίγγον ἄξονα κινούμενον ἐν ἐντομῇ δοκοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

κλειδιὰ τά· ἐν Τήνῳ κάθετα ξύλα, συνέχοντα τὶς φάλκες τοῦ ἀνεμομύλου.

κ'νακουκίρ' τό· ἐν Χαλκιδικῇ ὄργανον, δι' οὗ κ'νακώνουν τὸν ὑδρόμυλον. Εἶναι κάθετος δοκός, ἥτις περιστρέφεται ἐλευθέρως, φέρει εἰς τὸ κάτω μέρος ἐγκάρσιον βραχίονα, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σανίς, ἥτις διὰ περιστροφῆς προσαρμόζεται εἰς τὸ στόμιον τῆς ὑδροχόης καὶ κωλυομένης οὕτω τῆς ἐκροῆς τοῦ ὕδατος παύει ἡ κίνησις τοῦ μύλου.

κ'νάκουμα τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ κλείσιμον τοῦ στομίου τῆς ὑδροχόης τοῦ ὑδρομύλου μὲ τὸ κ'νακουκίρ' ἢ τὸ κλείσιμον τοῦ προχουνιοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

κ'νακώνου, κνακώνω ἐν Χαλκιδικῇ σημαίνει κλείω τὸ στόμιον τῆς ὑδροχόης τοῦ ὑδρομύλου μὲ τὸ κ'νακουκίρ', διὰ νὰ παύσῃ ἡ ἐκροὴ ὕδατος καὶ ἡ κίνησις.

κνακωτὴς ὁ· ὁ κλείων τὸ προχούνι τοῦ ὑδρομύλου.

κόβγω παννιά· περιστρέφω περὶ τὶς ἀδέννες ἅπαξ ἢ δὶς τὸν φλόκκον τοῦ ἀνεμομύλου, ἐλαττῶν οὕτω τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν ταχύτητα τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ.

κοιλούνι τό· ἐν Αἰτωλίᾳ σφυρί, μὲ τὸ ὁποῖον χαράσσουν τὶς μυλόπετρες.

κολέθρα ἡ· ἐν Καρύστῳ Εὐβοίας τὸ θολωτὸν μέρος τοῦ ὑδρομύλου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ, δηλαδὴ τὸ ζουρειό. Ἐν Αἴνῳ τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ ὀχετοῦ

τῆς δεξαμενῆς μέχρι τῶν πτερύγων τοῦ μύλου χρησιμοποιεῖται κορμὸς δένδρου τρυπημένος ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται τὸ ὕδωρ. Τὴν ὀπὴν τοῦ κορμοῦ, ἡ ὁποία συνέχεται μὲ τὸν ὀχετόν, οὖσαν μεγάλην, ὀνομάζουν κ ο λ έ θ ρ α ν, τὴν δὲ κάτω ὀπήν, ἐκ τῆς ὁποία ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ, συγκρουόμενον μὲ τὰς πτέρυγας τοῦ μύλου, καλοῦν μ π ο ρ γ ο ύ (τρυπάνι). Ἡ μ π ο ρ γ ο ύ εἶναι πολὺ μικρά, ἵνα τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται μὲ ὁρμὴν κατὰ τῶν πτερύγων.

κολιαστὸ τό· πολὺ λεπτὸν ἄλευρον.

κολοβάενο τό· ἐν Λέσβῳ ξύλινον τετράγωνον κουτὶ κάτωθεν τοῦ β α ε ν ι ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου.

κολοβὸς ὁ· ἐν Ἰθάκῃ τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ ἄ ρ μ π ο υ ρ ο υ (ἄξονος)· βλ. καὶ ἄ ρ μ π ο υ ρ ο καὶ κ ο υ λ ο υ β ό.

κολοβούτι καὶ **κολοβούτσι** τό· ἐν Γυθείῳ, Εὐβοίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τρυπημένον ξύλον, δι' οὗ κατέρχεται τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ β α ε ν ι ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου.

κολόκα ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ ἡ ὀπὴ τοῦ τροχοῦ ἢ φ τ ε ρ ω τ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου.

κολόκο τό· ἐν Καλαβρύτοις ὁ περὶ τὴν φ τ ε ρ ω τ ὴ ν τοῦ ὑδρομύλου ξύλινος κύλινδρος, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι ἐμπεπηγμένα τὰ κ ο υ τ ά λ ι α (πτερύγια).

κολόννες οἱ· ἐν Καλαβρύτοις τέσσαρες ξύλινοι στῦλοι, στηρίζοντες τὴν ὀροφὴν τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ φ ω ν ά ρ ι ἐν Καρπάθῳ. Οἱ κολόννες ἐν Κρήτῃ εἶναι 7 ἢ 8 τεμάχια ἐκ πρίνου ξύλα, πού τοποθετοῦνται κατακορύφως εἰς τὴν κυλινδρικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ φαναριοῦ τοῦ ἀνεμομύλου. Παίζουν ρόλον δοντιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπλέκονται τὰ δ ό δ ι α τῆς ρ ό δ α ς. Κάθε κ ο λ ό ν ν α στηρίζεται εἰς τὸ φανάρι μὲ τὰ τ ζ ε μ π έ ρ ι α.

κομοσούρα ἡ· κομοσοῦρες οἱ· εἰς τὸ χωρίον Ἐγκαρὲς τῆς Νάξου αἱ ὀπαὶ τοῦ σ φ ο ν τ υ λ ι ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὰς ὁποίας εἰσέρχονται καὶ στερεώνονται τὰ φ τ ε ρ ὰ τ ῆ ς ρ ό δ α ς.

κομπαρὰς ὁ· ἐν Κρήτῃ μικρὰ ἀτσαλίνη σφαῖρα (β ό λ ι), εἰς τὴν ὁποίαν ἀκκουμβᾷ τὸ κ ο ν τ ο μ ο ύ χ λ ι μὲ τὸ κοῖλον του μέρος· εὑρίσκεται εἰς τὴν κοιλότητα τῆς τ ρ α π ε ζ ᾶ ς ἢ τ ρ α π ε ζ ι ᾶ ς.

κομπρέσου ἡ· ἐν Τήνῳ ἡ προέκτασις τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου ἔξω εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα: βλ. καὶ κ ο ύ δ ο υ ν α ς.

κοντάρι τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης μακρὰ εὐθεῖα καὶ χονδρὴ ράβδος, ἐμπεπηγμένη εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἄκρας τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου. Λέγεται καὶ μ π α σ τ ο ύ ν ι· βλ. καὶ ἀ δ ρ ά χ τ ι καὶ φ ι τ ί λ ι.

κοντολόστι τό· ἐν Κρήτῃ βραχὺς λοστός, ἐργαλεῖον τοῦ ὑδρομύλου.

κοντομούχλι τό· ἐν Κρήτῃ τὸ κάτω κοῖλον μέρος τοῦ ἀ δ ρ α χ τ ι ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ π ι ρ ο ύ ν ι.

κοπάλευρον τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ μετὰ τὴν κοπὴν πρῶτον ἀλεσθὲν ἄλευρον.

κοπάνα ἡ· ἐν Τήνῳ ξύλινον βύσμα τῆς ὀπῆς τοῦ β ο ύ τ σ' ν α.

κοπαστὴ ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ ἀ δ ρ ά χ τ ι, ὁ ἄ ξ ο ν α ς τοῦ ὑδρομύλου.

κοπίδι τό· ἡ κοπίς· χαλύβδινον ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον χαράσσουν τὶς μυλόπετρες· βλ. καὶ π ε λ ε κ ο ύ ν ι.

κορίτα ἡ· ἐν Γλυκῦ Σουλίου ξύλινον δοχεῖον ὡς σέσουλα, ὅπου χύνεται τὸ γέννημα.

κόρνος ὁ· πνευστὸν ἐκ θαλασσίων κογχυλίων ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ μυλωνὰς ἐν Μεγανησίῳ Λευκάδος ἐκάλει τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρουν εἰς τὸν μύλον τὸν καρπὸν πρὸς ἄλεσιν· βλ. καὶ β ο ύ κ ι ν ο.

κοσκινίστρα ἡ· ἡ ἀπόληξις τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου.

κουβέρτα ἡ· ἐν Κρήτῃ τὰ γύρω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες ξύλα, τὰ ὁποῖα τὰς περιβάλλουν, διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ ἀλεύρου· βλ. καὶ b α d ο ύ ρ ο υ ς, γ υ ρ ι ά, γ ύ ρ ο ς, κ ο υ β ο ύ κ λ ι.

κουβούκλι τό· ἐν Γλυκῦ Σουλίου τὸ ἐκ σανίδων περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ κ ο υ β έ ρ τ α.

κούδουνας ὁ· ἐν Σερίφῳ ἡ ἔξω τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου ἐξερχομένη ἄκρα τοῦ ἀξονιοῦ· βλ. καὶ κ ο μ π ρ έ σ ο υ.

κουκούλα ἡ· βλ. σ κ ε π ή.

κουλλούρα ἡ· ἐν Ἐγκαρὲς τῆς Νάξου ἕκαστον τῶν μαρμάρων, τὰ ὁποῖκ φέρουν ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, τίθενται τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἄ φ ο υ κ λ α ν τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Τριφυλίᾳ σανίς, ἔχουσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας γραμμικὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχάς, μὲ τὰς ὁποίας τὸ β α ρ δ ά ρ ι κάμνει τὰς τρομώδεις κινήσεις τῆς σκαφίδος, δι' ὧν πίπτει ἐκ τοῦ στομίου αὐτῆς ὁ σῖτος πρὸς κατατριβήν. Εἶναι δ' ἡ κ ο υ λ λ ο ύ ρ α προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ ἀ π ά ν ω λ ι θ α ρ ι ο ῦ.

κουλλοῦρες οἱ· ἐν Κρήτῃ δύο μεγάλα στεφάνια ἀπὸ τεμάχια ξύλου συναρμολογημένα, ὁριζόντια, στηριζόμενα εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κυλινδρικοῦ τοίχου τοῦ στρογγυλοῦ ἀνεμομύλου. Ἡ πρὸς τὰ ἔσω κουλλούρα (ἡ μικροτέρα) εἶναι σταθερά, ἡ πρὸς τὰ ἔξω διπλῆ (μεγαλυτέρα) στρέφεται εἰς ὁριζόντιον ἐπίπεδον καὶ παρασύρει τὸ ἀ ξ ό ν ι, διὰ νὰ λάβῃ τὴν κατάλληλον διεύθυνσιν.

κουλουβὸ τό· ἐν Χαλκιδικῇ χονδρὴ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ δοκός, ἐπὶ τῆς ὁποίας τίθεται τὸ λεγόμενον π ρ ο σ κ έ φ α λ ο ν. Ἐπ' αὐτῆς, δηλαδὴ τοῦ κ ο λ ο β ο ῦ, καὶ μεταξὺ τῶν συνεχόντων ἑκατέρωθεν χονδρῶν ξύλων στηρίζεται τὸ ἄκρον τοῦ ὁριζοντίου ἄξονος.

κουλούκι τό· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης λούκι ἀντὶ κ α ρ ο ύ τ α ς οὐχὶ σπεπαστόν, δι' οὗ ρέει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρόμυλον.

κουμπλίτσα ἡ· ἐν Ἀγρινίῳ ξύλινος ὀχετός, ἀρχίζων ἀπὸ τὸ κάτω ἄκρον τῆς κ ά ν α λ η ς καὶ καταλήγων εἰς σωλῆνα ἐκ λευκοσιδήρου, τὸ σ' φ ο ύ ν' ἢ φ' σ ο ύ ν'.

κουντέλι τό· ἐν Καλαβρύτοις ξύλινος μοχλός, δι' οὗ ὑπανεγείρουν τὴν ἄνω μυλόπετραν.

κουντουγούρν' τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ πρὸς τὰ κάτω στενώτατον μέρος τῆς ὑδροχόης τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται τὸ π ρ ο χ ο ύ ν ι, ἤτοι ὁ σωλήν, δι' οὗ ἐξέρχεται μὲ ὁρμὴν τὸ ὕδωρ.

κουντούρα ἡ, κουντούρης ὁ, κουντούρι τό· τὸ ὄπισθεν κυλινδρικὸν τμῆμα τοῦ ἀ ξ ο ν ι ο ῦ τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀνεμομύλου, πού ἀκκουμβᾷ εἰς τὸ ὄπισθεν μ π ο σ τ ί τ σ ο.

κουπανούδ' τό· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ ὑπὸ τὸ ἄνοιγμα τοῦ κ ο φ ί ν ο υ τοῦ ὑδρομύλου μετέωρον σκαφίδιον, εἰς τὸ ὁποῖον κατερχόμενον τὸ γέννημα καταρρέει ἐντεῦθεν εἰς τὸ στόμιον τῆς μυλόπετρας.

κούπι τό· ἐν Λακωνίᾳ δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τοποθετοῦν τὸ ἄλευρον τῆς ἁλέσεως τοῦ χειρομύλου.

κουρκουταύλι τό· βλ. π ε ρ ι τ ά ρ ι.

κουτάλα ἡ· βλ. χ ο λ έ τ ρ α.

κουτάλια τά· ἐν Γλυκῇ Σουλίου ὀπαὶ σὰν κουτάλια, πού συνδέονται εἰς τὸ κούτσουρον τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου· ἐν Γυθείῳ τὰ πλατέα ξύλα τῆς φτερωτῆς· ἐν Χαλκιδικῇ τὰ πτερὰ τοῦ τροχοῦ (φτερωτῆς), τὰ ὁποῖα ἔχουν σχῆμα ξυλίνων κουταλιῶν βλ. καὶ χ ο υ λ ι ά ρ ι α.

κουταλίδα ἡ· κουταλίθρα.

κουταλίθρα ἡ· τεμάχιον σανίδος μετὰ λαβῆς, δι' ἧς ταράσσουν τὸ ἄλευρον εἰς τὴν ἀλευροθήκην ἢ τὸ θέτουν εἰς τὸ σακκί· τὰ σακκιὰ παλαιότερον ἦσαν ἐκ δέρματος αἰγός.

κουταλοφτύρα ἡ· βλ. σ κ ά φ η.

κουτὶ τό· ἐν Καλαβρύτοις ξύλινον κουτί, περιέχον τὶς μυλόπετρες.

κουτσὰ τά· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου αἱ ὀπαὶ ἐπὶ τῶν κυκλικῶν ξύλων, τῶν καλουμένων ἀ π α ν ά ρ ι κ α, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, ἵνα εἰσέρχεται εἰς αὐτὰς λ ο σ τ ὸ ς (μοχλὸς) διὰ τὴν περιστροφὴν τοῦ ἀξονιοῦ καὶ τῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

κουτσόμ'λους ὁ· ἐν Σάμῳ ὁ νερόμυλος ὁ ὀλίγα ἀλέθων γεννήματα, ἕνεκα τῆς μικρᾶς πιέσεως τοῦ ὕδατος.

κουτσομύλια τά· ἐν Θράκῃ οἱ νερόμυλοι, οἱ ὀλίγα γεννήματα ἀλέθοντες, ἕνεκα τῆς μικρᾶς πιέσεως τοῦ ὕδατος.

κουτσουλιανὴ ἡ· ἡ κορυφὴ τῆς σκεπῆς τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ κ α λ τ σ έ κ ι.

κουτσουνάρα ἡ· ἐν Κρήτῃ συνών. τῶν γ ο ύ λ α, σ έ σ ο υ λ α καὶ τ α ΐ σ τ ρ α.

κουτσουνάρι τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸς ξύλινος μὲ κλίσιν ἀγωγός, προσηρμοσμένος εἰς τὴν κ ο υ β έ ρ τ α τοῦ ὑδρομύλου, ἄνωθεν ἀνοικτός, πού ὁδηγεῖ τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὶς μυλόπετρες εἰς τὴν ἀ λ ε υ ρ ο δ ό χ η ν· βλ. καὶ μ π ο υ τ σ ο υ ν ά ρ ι. Τὸ κ ο υ τ σ ο υ ν ά ρ ι εἶναι συνών. τοῦ μ α ν ί κ α.

κουτσούρι τό· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τετράγωνον ξύλον, στηριζόμενον εἰς τὴν τ ρ ά π ε ζ ο τοῦ ἀνεμομύλου· τοῦτο φέρει ὀπὴν εἰς τὸ μέσον, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται τὸ κάτω μέρος τοῦ κάτω σιδηροῦ ἄξονος.

κούτσουρο τῆς φτερωτῆς τό· ἐν Ἀγρινίῳ κυλινδρικὸν ξύλον, χρησιμεῦον ὡς κέντρον τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμπηγνύονται τὰ χ' λ ι ά ρ ι α (κουτάλια).

κουφίνα, κοφίνα ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ σκάφη σχήματος πυραμιδοειδοῦς ἀνεστραμμένου, ἐν τῇ ὁποίᾳ τίθεται ὁ πρὸς ἄλεσιν καρπός, ὅστις κατερχόμενος διὰ τοῦ στομίου τῆς κορυφῆς εἰς ὑποκείμενον σκαφίδιον καταρρέει ἐκεῖθεν διὰ τῆς τρομώδους του κινήσεως εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς μυλόπετρας.

κουφουνία, κουφουνί(δ)α ἡ· ἐν Καρπάθῳ ἡ ξυλίνη ἀποθήκη τοῦ ἀλέσματος, σχήματος ἀνεστραμμένης πυραμίδος, ἀριστερὰ τῆς ρ ό δ α ς καὶ μεταξὺ τῶν δύο τ ρ α π ε ζ ῶ ν, ἥτις ἔχει ἄνοιγμα εἰς τὸ κάτω μέρος διὰ νὰ ἐξέρχεται τὸ ἄλεσμα. Ἡ κ ο υ φ ί ν α συνδέεται διὰ σχοινίων μὲ αὐλακοειδὲς δοχεῖον, τὴν χ ο λ έ τ ρ α ἢ κ ο υ τ ά λ α, ὅπου χύνεται τὸ ἄλεσμα.

κόφα ἡ· καὶ **σκαφίδι** τό· ἐν Γυθείῳ ξύλινον δοχεῖον τοῦ ὑδρομύλου, ἐν ᾧ ρίπτεται τὸ γέννημα, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς γ ο ύ λ α ς αὐτοῦ κατέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ ἀ ν ά ρ η ἢ ἀ π α ν ω λ ί θ ο υ· βλ. καὶ κ ο φ ί ν α, κ ο φ ι ν ί δ α, κ ο φ ί ν'.

κοφίνα καὶ **κοφινιὰ** ἡ· ἐν Ρόδῳ ἡ ἀλλαχοῦ κ ό φ α ἢ σ κ α φ ί δ ι, κ ο φ ι ν ί δ α, κ ο φ ί ν'.

κοφινίδα, κοφ'νίδα ἡ· ξύλινον χοανοειδὲς κιβώτιον τοῦ ἀνεμομύλου κρεμάμενον ἀπὸ τὴν σκεπὴν ἐπάνω ἀπὸ τὶς μυλόπετρες.Εἶναι πλῆρες καρποῦ, ὁ ὁποῖος πίπτει ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν γ ο ύ λ α ν τῶν μυλοπετρῶν. Ἡ κ ο φ ι ν ί δ α ἢ κ ό φ α καταλήγει εἰς τὸν κεκλιμένον ξύλινον σύρτην, τὸ τ α γ ά ρ ι, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ καρπὸς ρέει κανονικῶς πρὸς τὴν γούλαν τῆς μυλόπετρας. Ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἄκρου τοῦ ταγαριοῦ πρὸς τὸ β α σ ι λ ι κ ὸ σ ί δ ε ρ ο εἶναι τοιαύτη, ὥστε διὰ τῆς περιστροφῆς του νὰ ἐπέρχεται ταλάντευσις. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καὶ τῆς καταλλήλου κλίσεως τοῦ ταγαριοῦ ἐπιτυγχάνεται ἡ ταχύτης ροῆς τοῦ καρποῦ, ἡ εἰς ἑκάστην περίπτωσιν ἐνδεικνυομένη, ἀνάλογος δηλαδὴ πρὸς τὴν ταχύτητα περιστροφῆς. Ἡ κοφινίδα τοῦ ὑδρομύλου εὑρίσκεται εἰς τὸν ἄνω ὄροφον αὐτοῦ. (Περὶ τῆς λ. βλ. Γ. Χ α τ ζ ι δ ά κ ι, ΜΝΕ, Β', 1907, σσ. 138 κ.ἑξ.).

κοφινία ἡ· κ ο φ ι ν ί δ α.

κοφίν', κοφίνι τό· ἐν Κονίτσῃ τὸ ἐκ σανίδων κιβώτιον τοῦ ὑδρομύλου, εἰς ὃ πίπτει τὸ ὕδωρ. Ἐν Γλυκὺ Σουλίου τοῦτο στηρίζεται εἰς δύο στύλους.

κοφτερίδ' τό· ἐν Πόντῳ σανίς, διὰ τῆς ὁποίας ἐμποδίζεται τὸ ὕδωρ νὰ ρεύσῃ ἐντὸς τοῦ ὑδρομύλου.

κοφτός ὁ· τὸ πληγούρι.

κόφτρα ἡ· ἐν Ἀγρινίῳ, μικρὸς φράκτης, τιθέμενος εἰς τὸ μυλαύλακο, ὅταν ὁ μυλωνὰς θέλῃ «νὰ κόψῃ τὸ νερό».

κόφτρουσες οἱ· ἐν Κρήτῃ φράκται κατὰ διαστήματα εἰς τὸν αὔλακα τοῦ ὑδρομύλου.

κόψα ἡ· κόψες οἱ· ἐν Κρήτῃ φράκτης μὲ τὸν ὁποῖον ἐκτρέπεται μέρος τῆς ροῆς τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου πρὸς τὸ π η γ ά δ ι καὶ ὁδηγεῖται εἰς τὸ π α ρ α π ή γ α δ ο· βλ. καὶ ξ ε χ ε ι λ ί σ τ ρ α, ξ ε θ υ μ ά σ τ ρ α.

κόψιμο τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ χάραγμα τῶν μυλοπετρῶν.

κόψουσα ἡ· ἐν Κρήτῃ· βλ. κ ό ψ α.

κρέμαση ἡ· ἡ κυρίως πτῶσις τοῦ διοχετευομένου εἰς τὸν ὑδρόμυλον ὕδατος. Γίνεται δι' ἐπικλινοῦς ὀχετοῦ, ὅστις ἐπίσης λέγεται κ ρ έ μ α σ η. Οὗτος δέχεται τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸν ἀ ω ό ν, ν α ὸ ν ἢ ἀ χ υ τ ὸ ν καὶ τὸ μεταδίδει εἰς τὴν κ ά ν α λ η ν ἢ κ ά ν α λ ο ν τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Λέσβῳ χρειάζεται μεγάλη κρέμαση διὰ ν' ἀλέθῃ ὁ ὑδρόμυλος, ὅταν τὸ ὕδωρ εἶναι ὀλίγον. Λέγουν: «γιὰ νά 'χῃ μεγάλη κρέμαση πιάνει ὁ μυλωνᾶς τὴ δέση ἀπὸ μακρυά».

κρέμασμα τό· ἐν Καρπάθῳ διὰ τὸν ὑδρόμυλον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κ ρ έ μ α σ μ α ἀρκετὸν καὶ σωλὴν στενός, ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ συγκεντρώνεται καὶ νὰ κτυπᾷ μὲ δύναμιν τὴν ρ ό δ α ν.

κύκλος ὁ· ἐν Κρήτῃ τὸ μεταλλικὸν σύρμα τοῦ ἀνεμομύλου.

κυλίνδρι τό, κύλινδρος ὁ, κύλιντρος ἡ, κύλιντρας ὁ, κύλιντρο τό, κύλιντρος ὁ· κυλινδρικὸν ξύλον χονδρὸν καὶ βραχύ, δι' οὗ μετακινεῖται καὶ μεταφέρεται ἡ ἄνω μυλόπετρα. Ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ κ ύ λ ι ν τ ρ α ς εἶναι σιδηροῦς ἄξων, ποὺ μετακινεῖ καὶ περιστρέφει τὸ μ υ λ ο λ ί θ ι.

κυπρὶ τό· ἐν Ἠπείρῳ μοχλός, δι' οὗ στηρίζεται ἡ φ τ ε ρ ω τ ὴ τοῦ ὑδρομύλου εἰς τὴν b ά b ω. Ἐν Γλυκὺ Σουλίου κ υ π ρ ὶ εἶναι ὀρειχάλκινον ἔλασμα εἰς τὴν μέσην τῆς b ά b ω ς.

λαιμὸς ὁ· καὶ **στεφάνι** τό· ὁ εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀνεμομύλου ξύλινος κύκλος. **Λασκάρισε τὰ ἴσια**· ἐν Μυκόνῳ ἀπόλυσε τὴν θηλειὰν τοῦ ταγαριοῦ, διὰ νὰ κινηθῇ ὁ ἀνεμόμυλος περισσότερον.

λεοντάρια τά· ἐν Κρήτῃ δύο τεμάχια ξύλου, εἰσερχόμενα ὡς ὀρθοστάται ἑκα-

τέρωθεν τοῦ ἀξονιοῦ εἰς τὴν θέσιν πού εὑρίσκεται κάθε προσκεφαλάδι, χρησιμοποιούμενα μόνον εἰς τούς στρογγυλούς ἀνεμομύλους. Βλ. καὶ ἀντιστάτης.

λιγατάρι τό· ἐν Κρήτῃ ἄλεσμα μικρᾶς ποσότητος.

λιθάρια τά· ἐν Ρόδῳ, Χαλκιδικῇ καὶ ἀλλαχοῦ οἱ μυλόπετρες· ἐν Σάμῳ λιθάρ' ἡ μυλόπετρα.

λούκι τό· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης σωλήν, δι' οὗ ἔρχεται τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρόμυλον.

λουστρὶ τό· ἐν Φιλιππουπόλει βοηθητικὸν ἐργαλεῖον χρησιμεῦον κατὰ τὴν χάραξιν τῶν μυλοπετρῶν.

λύρα ἡ· ἐν Τήλῳ ξύλον μικρόν, εἰς ὃ πίπτει τὸ γέννημα ἐκ τῆς κοφινίδας· λέγεται οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός του.

μαζώνω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ τυλίσσω τὰ ἱστία, διὰ ν' ἀκινητοποιηθῇ ὁ ἀνεμόμυλος.

μάϊνα ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ὁριζόντιον ξύλον, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν ἄκρον συνδέεται πρὸς τὸν ἀνεβάτην, τὸ δ' ἕτερον φέρει σχοινίον, δι' οὗ κρέμαται βάρος, ἵνα κρατῇ τὴν ἄνω πέτραν τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὸ ζύγι της.

μαϊνάρω· ἐν Ἀπειράνθῳ καὶ Φιλοτίῳ Νάξου λέγουν: «Ὁ μύλος δὲν σημαίνει τὸν ἀέρα (ὅταν εἶναι σφοδρὸς) καὶ πρέπει νὰ μαϊνάρω τὰ παννιά».

μακάρουν οἱ μυλόπετρες, δηλαδὴ ἔχουν στομωθῇ καὶ χρειάζεται νὰ χαραχθοῦν μὲ τὸ μυλοκόπι.

μαλακώνει· ὅταν τριβῇ ἡ μυλόπετρα, μαλακώνει καὶ πρέπει νὰ χαραχθῇ.

μάλαξη ἡ· τὸ ξύλον, ἐφ' οὗ ἀκκουμβᾷ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ ἀξονιοῦ στρεφομένου· τὸ ἀντίθετον τῆς κατίνας.

μαμαλοῦκοι οἱ· βλ. ἀντίξυλο.

μανα(β)έλλα ἡ· καὶ **σφῆνες** οἱ· ὅταν ὁ μυλωνὰς ἐν Καρπάθῳ θέλῃ νὰ κάμῃ πιὸ ψιλὸ ἢ πιὸ χονδρὸ ἢ μέτριο τὸ ἀλεύρι, κανονίζει τὴν πάνω πέτρα τοῦ μύλου νὰ πλησιάσῃ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον πρὸς τὴν κάτω, μεταχειριζόμενος τὴν μανα(β)έλλα καὶ τὶς σφῆνες πρὸς τὰ δεξιά· βλ. καὶ σφῆνες.

μανέλλα ἡ· κυλινδρικὸς μοχλὸς ἐκ σκληροῦ ξύλου· τὸ ἄκρον τῆς μανέλλας προσαρμόζεται εἰς ἕνα μάτι τῆς ἀπαναριᾶς καὶ σχηματίζεται οὕτω μοχλὸς μὲ ὑπομόχλιον τὸ παλούκι, τὸ προσαρμοζόμενον εἰς τὴν παλουκότρυπαν τῆς πλάκας. Ἡ μανέλλα χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν στροφὴν τοῦ τροὺλου τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου· ἐν Κύθνῳ λέγεται μανουλ-

έ λ λ α (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 714, σ. 290) καὶ ἐν Σίφνῳ μ α ν ο υ β έ λ λ α (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 470, σ. 68).

μανίκα ἡ· ἐν Κρήτῃ ξύλινος σωλὴν τετραγωνικῆς τομῆς, πού ὁδηγεῖ τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὴν ἀλευροδόχην εἰς τὸ σακκί. Χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς στρογγυλοὺς ἀνεμομύλους διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀλεύρου εἰς τὸ ἰσόγειον (ὅπου τὸ σακκὶ) ἀπὸ τὸν ἐπάνω ὄροφον τοῦ μύλου.

μάννα ἡ· ἐν Κύθνῳ τὸ μικρὸν ξύλον, ὁ σωλήν, ὁ χρησιμεύων πρὸς στερέωσιν τοῦ ἄκρου τῆς ἀ ν τ έ ν ν α ς, τοῦ ἐμβαλλομένου εἰς τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 714, σ. 292)· μ ά ν ν α ἐν Χαλκιδικῇ εἶναι χονδρὸν διάτρητον ξύλον εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς κάτω μυλόπετρας, δι' οὗ κινεῖται ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χ ε λ ι δ ό ν α ς τῆς ἄνω μυλόπετρας.

μάννες οἱ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου μικρὰ τεμάχια ράβδων ἐμπεπηγμένα ὡς σφῆνες εἰς τὸ μέρος ὅπου στερεοῦνται οἱ ἀ d έ ν ν ε ς ἐπὶ τοῦ ἄξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

μανοέλλα ἡ μ α ν έ λ λ α· βλ. λ.

μανουβέλλα ἡ· βλ. μ α ν έ λ λ α.

μανουέλλα ἡ· βλ. μ α ν έ λ λ α.

μαντηλάκι τό· πολὺ μικρὸς περιορισμὸς τοῦ πανιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

μαντηλερὸ τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν ἄλεσμα.

μαξέλλα, μαξελλάρα, μαξιλλάρα ἡ· βλ. ἀ ν τ ί ξ υ λ ο.

μασούρι τό· εἰς Καρόκι Δελβίνου Βορείου Ἠπείρου ἀπὸ τὴν κ ά ν α λ η ν πίπτει τὸ ὕδωρ καὶ κτυπᾷ εἰς τὸ μ α σ ο ύ ρ ι καὶ ἀπὸ αὐτὸ εἰς τὴν φ τ ε ρ ω τ ή ν· ἐν Γυθείῳ τὰ μ α σ ο ύ ρ ι α εἶναι ξύλα στρογγύλα τιθέμενα ὑπὸ τὸ κ ο λ ο β ο ύ τ ι ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου.

μάτι τό· ἐν Κύθνῳ καὶ ἀλλαχοῦ α΄) τὸ ἄνοιγμα δι' οὗ ἐξέρχεται ὁ ἄξων τοῦ κτιρίου τοῦ ἀνεμομύλου· β΄) ὁ τριγωνικὸς χῶρος, ὅστις σχηματίζεται μεταξὺ δύο ἀ ν τ ε ν ν ῶ ν καὶ τοῦ σχοινίου (γ ύ ρ ο υ) τοῦ ἑνοῦντος τὰ κάτω ἄκρα αὐτῶν· ἐν Ἠπείρῳ μ ά τ ι λέγεται καὶ ἡ μυλόπετρα.

μάτια τά· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου μ ά θ ι α· ἀβαθεῖς ὀπαὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω ὄψεως τῆς ἀ π α ν α ρ ι ᾶ ς.

ματσόλα ἡ· ἐν Ἰθάκῃ ξύλινον σφυρὶ μὲ τὸ ὁποῖον ὁ μυλωνὰς κτυπᾷ τὴν σφῆνα τῆς σηκωτῆς.

μέγκινες οἱ· ἐν Αἴνῳ Θράκης πιεστήρια εἴδους μακαρᾶ, δι' ὧν ρυθμίζουν οἱ μυλωνάδες τὴν πορείαν τοῦ ἀνεμομύλου.

μελεθρεῖον τό· ἐν Πόντῳ ἡ σκάφη, ἐν ᾗ ἐτίθετο ὁ πρὸς ἄλεσιν καρπός. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς ἐν Πόντῳ Τριπόλεως ἐλέγετο οὕτω τὸ μέρος τοῦ μύλου, ἔνθα ὁ μυλωνὰς περισυνέλεγε τὸ ἄλεσμα.

μεπίτσι τό· ἐν Θράκῃ τὸ δικαίωμα, ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

μεριὰ τά· εἶδος ποδιῶν. βλ. τ α γ ά ρ', τ α γ ά ρ ι.

μερτάρι τό· ἐν Κρήτῃ συνών. τῶν γ ο ύ λ α, τ α ῑ σ τ ρ α, χ έ ρ α.

μεσανέλλα ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ἡ πρώτη πλησιάζουσα πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ἀνεμομύλου ἐπὶ τοῦ ἄξονιοῦ ἀ ν τ έ ν ν α, στηριγμένη πρὸς τὰ ἔσω, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ μ π ρ ο σ τ έ λ λ α.

μ'λαύλακου τό· αὔλαξ ὑδρομύλου· βλ. α ὔ λ α κ α ς, α ὐ λ ά κ ι.

μ'λόγουρνους καὶ **μπλόγουρνους** ὁ· ἐν Χαλκιδικῇ κόφινος, ἐν τῷ ὁποίῳ τίθεται ὁ πρὸς ἄλεσιν σῖτος· βλ. καὶ κ ο υ φ ο υ ν ί α.

μ'λουβάϊνου τό· ἐν Αἰτωλίᾳ μακρότατον βαρέλλιον, εἰς τὸ ὁποῖον πίπτει τὸ ὕδωρ καὶ διὰ τοῦ στενοῦ στομίου αὐτοῦ πιεζόμενον ἐν συνεχείᾳ τοῦτο κτυπᾷ μὲ δύναμιν ἐπὶ τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς, τὴν ὁποίαν θέτει εἰς κίνησιν.

μ'λουδούρια τά· ἐν Χαλκιδικῇ τὰ κατὰ κυκλικὴν σειρὰν κάθετα συνεχόμενα κοντὰ σανίδια, τὰ περιβάλλοντα τὴν μυλόπετραν καὶ μὴ ἐπιτρέποντα οὕτω νὰ ἐκχέεται τὸ ἄλευρον πανταχόθεν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ ἑνὸς ἔμπροσθεν ἀνοίγματος νὰ καταρρέῃ εἰς τὴν ἀλευροδόχην.

μ'λουκαίιτι· ἐν Χαλκιδικῇ τὸ ρῆμα ἀπαντᾷ μόνον κατὰ τὸ γ' πρόσωπον καὶ σημαίνει ὅτι καίεται ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς πιέσεως τῆς μυλόπετρας τὸ ἄλευρον, ὅπερ θερμαίνεται πολὺ καὶ βλάπτεται.

μ'λουλίθαρα τά· ἐν Αἰτωλίᾳ λίθοι χρήσιμοι διὰ τὴν κατασκευὴν μύλου.

μ'λουλίθ' τό· μυλόπετρα.

μ'λουνὰς ὁ· βλ. μ υ λ ω θ ρ ό ς, μ υ λ ω ν ά ς.

μ'λουπότ' τό· μυλοπότι, τὸ πολὺ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

μολλέρνω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ τὸν θέτω εἰς κίνησιν ἀνοίγων τὰ ἱστία.

μονοκαίρης καὶ μονόκαιρος ὁ· ἐν Κρήτῃ ὁ στρογγυλὸς ἀνεμόμυλος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀ ξ ό ν ι ἔχει σταθερὰν κατεύθυνσιν (συνήθως πρὸς Β. ΒΔ). Ὁ ἴδιος ἠμπορεῖ ν' ἀλέθῃ καὶ μὲ ἀντίθετον ἄνεμον (Ν. ΝΑ). Λέγεται καὶ μ ο ν ὸ ς μ ύ λ ο ς.

μονοπάτοι οἱ· ἐν Καρπάθῳ οἱ μὲ 8 ἀ ν τ έ ν ν ε ς ἀνεμόμυλοι οἱ ἀλέθοντες μὲ ἕνα ἢ δύο ἀνέμους, τὸ μ π ο ν έ ν τ η μ α ῑ σ τ ρ ο καὶ μ α ῑ σ τ ρ ο δ ρ α μ ο υ ν τ ά ν α.

μονὸς μύλος ἐν Κρήτῃ· βλ. μ ο ν ο κ α ί ρ η ς.

μονόφθαλμοι οἱ· κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν μύλοι ἀλέθοντες διὰ δύο μόνον μυλικῶν πετρῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς δ υ ο φ θ ά λ μ ο υ ς, δηλαδὴ τοὺς ἀλέθοντας οὐ μόνον διὰ δύο μυλικῶν πετρῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐξ ἑτέρων δύο παρακειμένων.

μούδα ἡ· περιέλιξις τῶν πανιῶν τοῦ ἀνεμομύλου· π ρ ώ τ η μ ο ύ δ α πρῶτος

περιορισμὸς τοῦ παννιοῦ, τ ρ ι τ σ α ρ ό λ ι τό, τὸ 1/3 τοῦ περιορισμοῦ τοῦ παννιοῦ.

μοῦδες οἱ· αἱ αὐξανόμεναι ἢ μειούμεναι ἐπιφάνειαι τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου «κόβγουνε μοῦδες». Ἡ περιέλιξις τῶν παννιῶν ἐπὶ τῶν ἀντεννῶν γίνεται μετὰ τὴν ἀκινητοποίησιν τοῦ μύλου· βλ. καὶ κ ι σ κ ί ν ι α.

μούρ' ἡ· ἐν Τήνῳ ὀπή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου.

μουτταφόρος ὁ· βλ. μ υ τ τ α φ ό ρ ο ς.

μουχλὶ τό· ἐν Πόντῳ καὶ ἐν Σάμῳ τὸ εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον σιδηροῦν ἐργαλεῖον, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται ἡ μυλόπετρα· βλ. καὶ μ ο υ χ λ ό ς, μ ο χ λ ό ς.

μοχλὸς ὁ· ἐν Λέσβῳ τὸ ἄνω πέρας τῆς φ τ ε ρ ω τ ῆ ς τοῦ ὑδρομύλου. Κάτωθι τοῦ μ ο υ χ λ ο ῦ εἶναι ὁ μετάλλινος π α π ο υ λ ά κ η ς. Ἐν Ρόδῳ εἶναι ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Τήνῳ ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἀπόφυσις τοῦ β α σ ι λ ι κ ο ῦ σ ί δ ε ρ ο υ, δηλαδὴ τοῦ σιδηροῦ ἄξονος τῆς ἀ ν έ μ η ς τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Κρήτῃ μ ο χ λ ὸ ς εἶναι ὁ κατακόρυφος μεταλλικὸς ἄξων τοῦ φ α ν α ρ ι ο ῦ· τὸ ἐπάνω τμῆμα του εἰσέρχεται εἰς τὴν σ κ ο ύ φ ι α καὶ τὸ κάτω, δηλαδὴ ἡ χ α χ ά λ α ἐμπλέκεται εἰς τὴν χ ε λ ι δ ό ν α τῆς ἀ π α ν ώ π ε τ ρ α ς. Ἐπέκτασις πρὸς τὰ κάτω τοῦ μοχλοῦ εἶναι ὁ κάτω μοχλός, τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τῆς χ ε λ ι δ ό ν α ς καὶ τὸ κάτω ἀκκουμβᾷ εἰς τὸ π λ ι θ ὶ τῆς κ α τ ω τ ρ α π ε ζ ᾶ ς· βλ. καὶ β ρ ό χ ι.

μπάλλα ἡ· ἐν Καλαβρύτοις σιδηροῦν σφαιρικὸν ἐξάρτημα εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὑδρομύλου, ἔχον ἐπάνω ὀπήν, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ ἄκρον τοῦ κ ε ν τ ρ ι ο ῦ μὲ τὸ ἀ δ ρ ά χ τ ι καὶ τὸν ἄ ξ ο ν α, ὥστε νὰ περιστρέφεται ἡ ὅλη συσκευή.

μπάλος ὁ· βλ. π ά λ ο ς.

μπαστούνι τό· βλ. ἀ δ ρ ά χ τ ι.

μπαταρόλια τά· ἐν Κύθνῳ μικραὶ σημαῖαι εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς στέγης τοῦ ἀνεμομύλου, χρησιμεύουσαι διὰ νὰ δεικνύουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου· ἐν Θήρᾳ λέγονται π ε ν τ α ρ ό λ ι α. Βλ. καὶ ἀ ν ε μ ο δ ε ί χ τ η ς, κ α ι ρ ο δ ε ί χ τ η ς, π ε τ ε ι ν ό ς, σ η μ α δ ο ύ ρ α, τ ρ ο υ λ ί τ η ς.

μπίλια ἡ (πίλα, πίλια)· ἐν Ρόδῳ τὸ κτιστὸν αὐλάκι, δι' οὗ διέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

μπιμπάλλω ἡ· βλ. μ υ λ ω ν ᾶ ς.

μπλιχουλομάννα ἀντὶ μπλιχουνομάννα ἡ· ἐν Εὐβοίᾳ τὸ τέρμα τοῦ κωνοειδοῦς σωλῆνος τοῦ ὑδρομύλου, ἔνθα προσαρμόζεται τὸ μ π λ ι χ ο ύ ν ι.

μπλιχούνι τό· ἐν Εὐβοίᾳ βραχὺς ξύλινος σωλήν, προσαρμοζόμενος εἰς τὸ ἄκρον (τέρμα) τοῦ ἀνεστραμμένου κωνοειδοῦς σωλῆνος τοῦ ὑδρομύλου· δι' αὐτοῦ ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ μεθ' ὁρμῆς καὶ κινεῖ τὴν πτερωτήν· ἀλλαχοῦ σ ι φ ο ύ ν ι.

μποργοὺ ἡ· βλ. κ ο λ έ θ ρ α.

μποστίτσα τά· βλ. κ α π λ α μ ά δ ε ς.

μποστίτσο τό· ἐν Κρήτῃ ξυλίνη ἐκ πρίνου ὑποδοχή, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχονται οἱ ν τ ά κ ο ι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀκκουμβᾷ τὸ ἀ ξ ό ν ι, διὰ νὰ στρέφεται εὐκόλως. Εἶναι τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὄπισθεν μποστίτσο. Τὸ ἔμπροσθεν εἶναι πρὸς τὸ μέρος συναρμογῆς τῶν φ τ ε ρ ῶ ν καὶ ἀκκουμβᾷ εἰς τὴν βάσιν τοῦ φ ο υ γ ά ρ ο υ, τὸ δ' ὄπισθεν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Μεταξὺ τῶν δύο μποστίτσων τοποθετεῖται ἡ ρ ό δ α. Διὰ νὰ ἐλαττωθῇ ἡ τριβὴ τοῦ ἀξονιοῦ εἰς τὰ μποστίτσα ὁ μυλωνὰς θέτει ἐκεῖ κατὰ χρονικὰ διαστήματα πολὺ ἀραιὸν πολτὸν ἀπὸ νερό, ἔλαιον καὶ σάπωνα. Τοιοῦτος πολτὸς τίθεται καὶ στὶς κολόννες τοῦ φαναριοῦ, διὰ νὰ ἐλαττοῦται ἡ τριβὴ τῶν δ ο δ ι ῶ ν εἰς αὐτάς.

μπουκώνει ὁ μύλος λέγουν ἐν Καρπάθῳ, ὅταν πίπτῃ πολὺ γέννημα εἰς τὸ στόμιον τῆς πέτρας.

μπουντέλλα τά· ἐν Ἐγκαρὲς τῆς Νάξου ράβδοι ἐν τῷ ὑδρομύλῳ στηριζόμενοι ἐπὶ δοκοῦ, ἐφαπτομέναι δὲ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς σ' φ ο υ ν ά ρ α ς καὶ τοῦ σ'φ ο υ ν ι ο ῦ, ἵνα κρατῶσιν αὐτά.

μπουντέλλια τά· ἐν Λήμνῳ τὰ χονδρὰ ξύλα τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ προσκεφαλιοῦ τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

μπουστὶ τό, ἢ **πινακία** ἡ· ἐν Καρπάθῳ τὸ μπουστὶ εἶναι ξύλινον κτενοειδὲς φράγμα, χρησιμεῦον διὰ νὰ κανονίζεται ἡ χύσις τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὴν κ ο υ φ ί ν α. Τοῦτο μὲ ἕνα στρόφιγγα (σ τ ρ ο υ φ ί γ γ ι) ὑψώνεται ἢ χαμηλώνεται ἀναλόγως καὶ ἐπιτρέπει τὴν περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν ἔκχυσιν τοῦ ἀλέσματος. Τὸ σ τ ρ ο υ φ ί γ γ ι μαζεύει τὸ ρ ά μ μ α, δηλαδὴ τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὸ ὕψος τῆς β ο ύ λ α ς, (γ ο ύ λ α ς.)

μπουτσουνάρι τό· βλ. β λ υ κ ά τ ο.

μπρατούλια τά· δύο ξύλα, μὲ τὰ ὁποῖα δένεται τὸ σ τ ε φ ά ν ι μὲ τὸ ἀ ν τ ί ξ ο ν ο. Οὕτω λέγονται ταῦτα ἐν Θήρᾳ καὶ Σίφνῳ. Ἐν Κύθνῳ μ π ρ α τ ο ύ λ ι α λέγουν δύο δοκοὺς παραλλήλως ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου τοποθετουμένας, ὥστε ν' ἀποτελοῦν τόξον μετ' αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν μ π ρ α τ ο υ λ ι ῶ ν στηρίζεται ὁ ζ υ (γ) ό ς.

μπρατσόνι τό· ἐν Κιμώλῳ διαγώνιον ξύλον τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς στερέωσιν τῶν τοίχων του. Ἐν Φιλοτίῳ Νάξου δύο τεμάχια ξύλου, εὑρισκόμενα εἰς τὰ ἀ π α ν ω ρ ι ν ὰ καὶ συγκρατοῦντα τὸν ζυγὸν τοῦ ἀνεμομύλου.

μπρούβα ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ χονδρὴ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ δοκός, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ ὁριζόντιος ἄξων τοῦ τροχοῦ πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀ ν τ ε ν ν ῶ ν.

μυλαγὸς ὁ· ἐν Μελενίκῳ Μακεδονίας τὸ μυλαύλακον καὶ ἰδίᾳ ἡ δέσις τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου.

μυλαρίζω = ἀλέθω διὰ μυλαρίων.

μυλάριν τό· ὁ χειρόμυλος ἐν Πόντῳ.

μυλαύλακο τό· εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου Βορ. Ἠπείρου χάνδαξ, εἰς τὸν ὁποῖον ρέει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· βλ. καὶ α ὔ λ α κ α ς, α ὐ λ ά κ ι, ἀ χ υ τ ό ς, ἀ ω ό ς, μ π ί λ ι α, μ υ λ α ύ λ α κ ο ς, ν α ό ς, ν ο μ ή.

μυλαύλακος ὁ· βλ. μ υ λ α ύ λ α κ ο.

μύλε ὁ· ὁ μύλος εἰς τὴν Τσακωνίαν. Βλ. Λαογρ., τόμ. Λ, 1975/76, σ. 100.

μυλεργάτης ὁ· βλ. μ υ λ ω θ ρ ό ς.

μυλία τά· ἐν Καρπάθῳ πέτρινα ὑπολείμματα μετὰ τὸ κ ό ψ ι μ ο, χάραμα, τῶν μυλοπετρῶν. Ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου μ υ λ ί α λέγονται καὶ τὰ πρῶτα ἀλέσματα τοῦ μύλου, δηλαδὴ 4 - 5 ὀκάδες πρωτοαλεσθέντος ἀλεύρου.

μυλιτάρι τό· τεμάχιον ξύλου, οὗτινος τὸ ἄκρον εἶναι στερεωμένον εἰς τὴν χ ο λ έ τ ρ α ν καὶ τὸ ἄλλο ἐλεύθερον ἀκκουμβᾷ εἰς τὴν μυλόπετραν, ὥστε μὲ τὴν στροφήν της νὰ κινῇ παλμικῶς τὴν χολέτραν καὶ νὰ πίπτῃ ὁ καρπὸς συμμέτρως εἰς τὸ στόμα τοῦ μύλου. (Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ—Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 338).

μυλοδάβρι τό· βλ. μ υ λ ο ν ά β ρ ι.

μυλοθεσὰ ἡ, μυλοθεσὲς οἱ· ἐν Κρήτῃ σύστημα δυνατῶν ξύλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ κ α τ ώ π ε τ ρ α, κάτωθεν τῆς ὁποίας εἶναι κενὸς χῶρος, τὸ ζ ο υ ρ ε ι ό.

μυλοθώκτωμα τό· μ υ λ ο θ ώ κ τ ω· ἡ ἐν Καρπάθῳ κανονικὴ καὶ πρόσφορος τοποθέτησις τῶν μυλοπετρῶν.

μυλοθώσματα τά· ἐν Καρπάθῳ δύο δοκοί, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ μύλου· ἐπ' αὐτῶν κάθηται ἡ κάτω ἀκίνητος μυλόπετρα· ἡ ἐμπροσθία δοκὸς χωριστὰ λέγεται π ο δ ι ά.

μυλοκαύκι τό· ἐν Καρπάθῳ κοτύλη, δι' ἧς μετρεῖται τὸ ἄλεσμα καὶ λαμβάνει τὸ δικαίωμά του ὁ μυλωνάς.

μυλόκομμα τό· ἐν Καρπάθῳ χάραγμα διὰ χαλυβδίνου κοπτεροῦ ἐργαλείου τῆς μυλόπετρας· βλ. καὶ κ ό ψ ι μ ο.

μυλοκόπι τό· μυλοκόπια τά· ἐν Θήρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τὰ σφυριά, δι' ὧν χαράσσουν τὴν μυλόπετραν· βλ. καὶ π ε λ ε κ ο ύ ν ι καὶ τ σ α π έ τ α.

μυλοκοπίζω· χαράσσω τὸν μύλον.

μυλοκόπος ὁ· μυλοχαράχτης· βλ. καὶ ὀ ν ο κ ό π ο ς· ἡ ἐργασία τῆς χαράξεως εἶναι κοπιώδης καὶ ἐπαναλαμβάνεται μετὰ 4 - 5 ἡμέρας ἀλέσεως. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ σηκωθῇ ἡ πέτρα παρὰ τὸ μέγα βάρος της καὶ μετὰ τὴν χάραξιν νὰ ἐπανατοποθετηθῇ εἰς τὴν θέσιν της. Διὰ νὰ κλείσουν μετὰ τὴν χάραξιν οἱ μεγάλοι πόροι, τοὺς ὁποίους φέρει, καὶ περιορισθῇ τὸ λίαν ἀνώμαλον τῆς ἐπιφανείας της, τὴν ἐπα-

λείφουν μὲ πυκνὸν πολτὸν ἀπὸ καθαράλευρον, δηλαδή, ὡς λέγουν, τὴν ζ υ μ α ρ ώ ν ο υ ν.

μυλοκούπι τό· μυλοκούπια τά· βλ. μ υ λ ο κ ό π ι, μ υ λ ο κ ό π ι α.

μυλολίθαρο τό· ἐν Λέσβῳ ἡ μυλόπετοα.

μυλονάβρι καὶ μυλοδάβρι τό· ἐν Σύμῃ μικρὰ ράβδος, ἐμπηγνυομένη εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἐπάνω πέτρας καὶ χρησιμεύουσα ὡς λαβή, τὴν ὁποίαν κρατοῦν στρέφοντες τὸν χερόμυλον. Ἀλλαχοῦ λέγεται χ ε ρ ο ύ λ ι.

μυλόπετρες οἱ· αὗται ἀπαρτίζονται συνήθως ἀπὸ τεμάχια γρανιτικοῦ πετρώματος τραχίτου (ἐκ τῆς νήσου Μήλου), συνδεδεμένα καὶ προσκεκολλημένα μεταξύ των εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀπαρτίζουν συμπαγῆ πλάκα κυκλικοῦ σχήματος. Ἡ ἄνω λέγεται πολλαχοῦ ἀ π α ν α ρ ι ά, ἀ π α ν ά ρ ι καὶ ἡ κάτω κ α τ α ρ ι ά, κ α τ ά ρ ι. Κατὰ τὴν περιφέρειαν περιβάλλονται πρὸς στερέωσιν διὰ σιδηρῶν στεφάνων. Οἱ μυλόπετρες πρέπει νὰ ἔχουν τὴν κατάλληλον σκληρότητα, ὥστε νὰ μὴ στομοῦνται εὐκόλως διὰ τῆς τριβῆς, χαράσσονται δὲ μὲ π ε λ ε κ ο ύ ν ι κατὰ τὴν προστριβομένην ἐπιφάνειαν μὲ ἀκτινοειδεῖς ἢ διασταυρουμένας ἐγκοπάς, αἵτινες διευκολύνουν τὴν κοπὴν τῶν κόκκων τῶν σιτηρῶν. Ὁ καρπὸς εἰσρέων ἀπὸ τοῦ κέντρου τῶν πετρῶν προχωρεῖ κοπτόμενος διὰ τῶν ἐγκοπῶν αὐτῶν καὶ τῆς μεταξὺ των προστριβῆς καὶ μετατρέπεται εἰς ἄλευρον, τὸ ὁποῖον βαθμιαίως ἐκτινάσσεται πρὸς τὴν περιφέρειαν τῶν πετρῶν· οἱ μυλόπετρες ἐν Κονίτσῃ εἶναι τεμάχια ἀπὸ σ τ ο υ ρ ν ά ρ', εἰς δὲ τὸ Γλυκὺ Σουλίου τὸ σ τ ε ρ ν ά ρ' ἔρχεται ἀπὸ τὸ Σκάνδαλο καὶ τὸ Βαθύθακκο.

μύλος, μύλους ὁ· μ ύ λ ο ς ἐλέγετο καὶ ἡ τράπεζα τοῦ μύλου.

μυλοστασία ἡ, μυλοστάσι τό· τὸ μέρος, εἰς ὃ εὑρίσκεται ὁ μύλος μετὰ τοῦ πέριξ αὐτοῦ χώρου. Βλ. καὶ μ υ λ ο τ ό π ι. Σημειωτέον ὅτι μ υ λ ό σ τ α σ η λέγεται ἐν Τήνῳ ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος χῶρος τοῦ ἀνεμομύλου.

μυλοτέλι τό· τὸ εἰς τὸν μυλωνὰν ὡς ἀμοιβὴ δεδόμενον ἄλευρον· βλ. καὶ ἀ ξ ά ϊ.

μυλοτόπι τό· τὸ βυζαντ. μ υ λ ο τ ό π ι ο ν, μέρος εἰς ὃ εὑρίσκεται ὁ μύλος μετὰ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν χώρου· βλ. καὶ μ υ λ ο σ τ α σ ί α, μ υ λ ο σ τ ά σ ι·

μυλουκόπ' τό· βλ. μ υ λ ο κ ό π ι.

μυλουλίθια τά· οἱ μυλόπετρες.

μυλοχαραχτὴς ὁ· μυλοχαράκτης.

μυλωνὰς ὁ· ὁ μυλωθρός· ἡ σύζυγος τοῦ μυλωνᾶ, ἡ κοινῶς μυλωνού, λέγεται ἐν Νάξῳ μ υ λ ώ ν ι σ σ α καὶ μ π ι μ π ά λ λ ω, ὡς λέγει ὁ Χ ρ. Χ ρ η σ τ ο β α σ ί λ η ς (ΚΛ ἀρ. χ/φου 703, σσ. 14, 15). Καὶ ἐν Κύθνῳ καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται μ υ λ ώ ν ι σ σ α (ΚΛ ἀρ. χ/φου 714, σ. 399). Ἐν Τσακωνιᾷ λέγονται μ υ λ ω ν ά-

δ ε (οἱ) καὶ οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὸ ἐλαιοτριβεῖον. (Θ. Κ ω σ τ ά κ η, Ἡ ἐλιὰ καὶ τὸ λάδι στὴν Τσακωνιά, Λαογραφ., τόμ. ΚΑ′, 1963/64, σ. 395).

μυλωνιάτικα τά· βλ. μ υ λ ω ν ι κ ή.

μυλωνικὴ ἡ· ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

μυλωνόπετρα ἡ· ἐν Χαλκιδικῇ ἡ μυλόπετρα.

μυλωνόπουλο τό· τὸ τέκνον τοῦ μυλωνᾶ.

μυλώνισσα ἡ· βλ. μ υ λ ω ν ά ς.

μυλωτικὸν τό· ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἀλεθόντων.

μύος ὁ· ἐν Κωμιακῇ, Φιλοτίῳ Νάξου καὶ ἀλλαχοῦ ὁ μύλος.

μυτταφόρος ἢ μουτταφόρος ὁ· ἐν Καρπάθῳ εἶναι τὸ λεπτὸν ἄκρον τοῦ ’ξ ο ν ι ο ῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐμπήγνυνται οἱ ἀ ν τ έ ν ν ε ς.

ναὸς ὁ· ὁ ἀγωγὸς καὶ ἀωός, δι’ οὗ διοχετεύεται τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ὑδρόμυλον.

ναύκλα ἡ· ἐν Κύθνῳ καὶ ἀλλαχοῦ δοχεῖον ξύλινον κάτωθεν τῆς κ ό φ α ς. Δέχεται τὸ κατὰ μικρὸν εἰς αὐτὸ κατερχόμενον γέννημα καὶ τὸ διοχετεύει εἰς τὴν γ ο ύ λ α ν τῆς π α ν α ρ ι ᾶ ς.

νεκρὸς ὁ· ἐν Καρπάθῳ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἰσογείου τοῦ μονόπατου ἀνεμομύλου καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ ὑπάρχει χονδρὸν καὶ βαρὺ πελεκητὸν ξύλον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀριστερὰ (ὡς πρὸς τὸν βλέποντα ἐκ τῆς πόρτας τοῦ μύλου) ἄκρα εὑρίσκεται μεταξὺ δύο στερεῶν λίθων, ὥστε νὰ κρατῆται ἀκίνητον, ἡ δὲ δεξιὰ εἶναι ἐλευθέρα· τὸ ξύλον τοῦτο λέγεται ν ε κ ρ ὸ ς μεταφορικῶς βεβαίως. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ν ε κ ρ ο ῦ ἀνοίγεται ὀπή, εἰς ἣν προσαρμόζεται ἡ π ό μ π α, πρόσθετον τεμάχιον μικροῦ ξύλου, εἰς τὸν πυθμένα τῆς ὁποίας ὑπάρχει σιδηροῦν ἔλασμα, λεγόμενον φωλιὰ ἐν ’Ελύμπῳ Καρπάθου, διὰ νὰ ἀντέχῃ καλύτερον κατὰ τῆς ἐκ τῆς χρήσεως φθορᾶς. Ὁ ν ε κ ρ ὸ ς εἶναι μετέωρος εἰς τὸν ἀ ξ ε τ ρ ο χ ά ρ η μύλον. (Μ ι χ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ-Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ’ ἀν., σ. 329). Ν ε κ ρ ὸ ς λέγεται καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ζ ο υ ρ ε ι ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου κατακείμενον ξύλον, ἐφ’ οὗ εἶναι προσηρμοσμένος περὶ τὸ μέσον ὁ κ α (β) ο υ ρ ό ς. ’Εν Ρόδῳ ν ε κ ρ ό ς, λέγεται ὁ κυλινδρικὸς κορμός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται καὶ στρέφεται ὁ μ ο χ λ ὸ ς τοῦ τ ρ ο χ ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου.

νεροχύτης ὁ· ἐν Καρπάθῳ αὐλάκι κλειστὸν ἑκατέρωθεν, διὰ νὰ περιορίζεται τὸ ὕδωρ καὶ νὰ διευθύνεται εἰς τὸ (β) ο ύ κ ι ν ο.

νομὴ ἡ· ὁ ἐν Καρπάθῳ ὑδραγωγός.

ντακαβέλλι τό· ἐν Κύθνῳ, ν τ α κ α δ έ λ λ ι τό· ἐν Κιμώλῳ· σφὴν ξύλινος παραλλήλως τῶν δύο κ α μ α τ ε ρ ῶ ν δεξιὰ τῆς μ α ξ ε λ λ ά ρ α ς τοῦ ἀνεμομύλου τιθέμενος.

ντάκος ὁ· βλ. τ ά κ ο ς καὶ κ α π λ α μ ά δ ε ς.

ντακούνι τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου, στρεφόμενον ἐπὶ τεμαχίου ξύλου ἐξ ἀγριελαίας ἢ ἀμυγδαλιᾶς.

νταλιαμὰς ὁ· βλ. ξ α ρ τ ό ξ υ λ ο.

νταμπάνι καὶ ντεμπάνι τό· ἐν Χατζηγυρίῳ Θράκης ἡ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ἀνεμομύλου μεσοδόμη, ἔνθα εἶναι οἱ μέγκινες. Ἐν Κρήτῃ τὸ ξύλον διὰ τὴν στερέωσιν τ ῆ ς σ κ ο ύ φ ι α ς, ὥστε αὕτη νὰ μὴ σύρεται πρὸς τὰ ἔξω· βλ. καὶ π λ ά κ α.

ντολάπι τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης ἡ κυκλοτερὴς θέσις, ἐφ' ἧς ἀκκουμβᾷ ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ ἀ π α ν ά ρ ι κ α.

ντράλος ὁ· ἐν Καστορίᾳ σιδηροῦς ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὁ χερόμυλος. Οὕτω λέγεται καὶ ὁ ἄξων τοῦ φ α ν α ρ ι ο ῦ, πού τὸ κάτω μέρος του ἐφαρμόζεται εἰς τὴν χ ε λ ι δ ό ν α.

νῶμος ὁ· ἐν Καρπάθῳ μετὰ τὸ χ τ έ ν ι ἔρχεται ὁ ν ῶ μ ο ς, δηλαδὴ τὸ μεταξὺ τοῦ χ τ ε ν ι ο ῦ καὶ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ (β) ο ύ κ ι ν ο υ ἑκατέρωθεν ὕψωμα τοῦ ἀγωγοῦ τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ μὴ χύνεται τὸ ὕδωρ.

ξαγάρι τό· δικαίωμα, πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

ξαγιάζω ξαϊάζου, παίρνω τὸ ξάϊ, τὸ δικαίωμα τῆς ἀλέσεως· κ α λ ο ξ α γ ι ά ζ ω, κ α κ ο ξ α γ ι ά ζ ω, κ α λ ο ξ α γ ι α σ μ έ ν ο, κ α κ ο ξ α γ ι α σ μ έ ν ο ἄ λ ε σ μ α.

ξάγιος ὁ· βλ. ἀξάγ'.

ξάϊσμα τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ ἀ ξ ά γ', ἀ ξ ά ι.

ξαλέθω· ἀποπερατῶ τὴν ἄλεσιν.

ξαλεσὰ ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀποπεράτωσις τῆς ἀλέσεως· συνών. τὸ σ τ ά ρ ω μ α.

ξάλεσμα τό· τὸ ὀλίγον ἄλεσμα.

ξαλεστήρι τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν ὡς κατσουνάκι ξύλον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ μυλωνὰς τραβᾷ τὰ ὑπολείμματα τοῦ καρποῦ ἀπὸ τὴ γ ο ύ λ α τοῦ μύλου εἰς τὸ τέλος τῆς ἀλέσεως ἑκάστου ἀλέσματος.

ξάμυλο τό· ἐν Καλαβρύτοις ὁ πέριξ τοῦ ὑδρομύλου τετειχισμένος περίβολος.

ξαρίδι τό· τὸ μέρος ὅπου στηρίζεται τὸ βελόνι. Ἐδῶ βάζουν λάδι, διὰ νὰ γυρίζῃ εὐκόλως τὸ βελόνι καὶ διὰ νὰ μὴ πυρακτοῦται.

ξαρματώνω· μαζεύω τοὺς φλόκκους (ἱστία, παννιὰ) τοῦ ἀνεμομύλου.

ξάρτες οἱ, ξάρτης ὁ, ξάρτι τό· ἐν Κρήτῃ μετάλλινον, χονδρὸν σύρμα, πού συνδέει τὸ ἐλεύθερον ἄκρον κάθε φτεροῦ τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ ξ α ρ τ ό ξ υ λ ο υ.

ξαρτόξυλο τό· ἐν Κρήτῃ μακρὸν ξύλον ὡς ἐπέκτασις πρὸς τὰ ἔξω τοῦ ἀ ξ ο ν ι ο ῦ. Εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον του προσδένονται μεταλλικὰ σύρματα (ο ἱ ξ ά ρ τ ε ς), τὸ ἕτερον ἄκρον τῶν ὁποίων προσδένεται ἀνὰ ἓν εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τῶν φ τ ε-

ρῶν· χρησιμεύει διὰ τὴν στήριξιν τῶν φτερῶν, ὥστε νὰ μὴ ὑποχωροῦν μὲ τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου. βλ. καὶ ντα λι α μά ς.

ξεβροχιάζει ὁ μύλος· βλ. βρόχι

ξεγούλιασμα τό· βλ. ἀποκριθάρωση, ξαλεσά.

ξεθυμάστρα ἡ· βλ. ξεχειλίστρα.

ξέπλυμα τό· μικρὰ ποσότης ἀραβοσίτου, ποὺ ἀλέθουν μετὰ τὴν ἄλεσιν τοῦ σίτου καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ μείνῃ εἰς τὸν μύλον προσκεκολλημένον ἄλευρον σίτου.

ξεραλέθει ὁ μύλος λέγουν ἐν Καρπάθῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅταν πίπτῃ ὀλίγον γέννημα εἰς τὸ στόμιον τῆς πέτρας.

ξεσιφονιάζω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ ἀνυψώνω τὸ γεράνι καὶ ἀφήνω τὸ νερὸ νὰ πέσῃ εἰς τὴν φτεροτή, διὰ νὰ κινηθῇ ὁ ὑδρόμυλος.

ξεχειλίστρα ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ μέρος τῆς στέρνας τοῦ ὑδρομύλου, ἀπ' ὅπου φεύγει τὸ περισσὸν ὕδωρ· βλ. καὶ κόψουσα, ξεθυμάστρα.

ξιτρόχι ἢ **τομουζλούκι** τό· ἐν Ρόδῳ «ἐκεῖ, ποὺ περνᾷ τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ νερόμυλου καὶ βγαίνει ἔξω» (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214). Βλ. καὶ ζουρειό.

'ξόνι τό· ἐν 'Ελύμπῳ Καρπάθου τὸ ἐκ πεύκου ἀξόνι, ἐνδεδυμένον μὲ γιακάδες (περιβλήματα) ἀπὸ ἀγριλλόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται καὶ περιστρέφεται ἡ ἐρόα μὲ τὰ δόντια. Τὸ 'ξόνι στηρίζεται ἐπὶ μακροῦ ἐγκαρσίου ξύλου, τῆς τραπεζᾶς τοῦ 'ξονιοῦ, ἐμπηγμένου ἑκατέρωθεν εἰς τοὺς τοίχους καὶ στρέφεται μετὰ τῆς ρόδας. Βλ. καὶ ἀξιόνι, ἄξονας, ἀξόνι.

ξυλάραχτο τό· ἐν Εὐβοίᾳ ξύλον περὶ σιδηροῦν δακτύλιον, προσαρμοζόμενον εἰς τὸ μέσον τοῦ σφοντυλιοῦ τῆς φτεροτῆς. (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 713, σ. 111).

ξυλογκάρα ἢ ξυλοσαμάρα ἡ· ἡ κουφουνία μαζὶ μὲ τὴν χολέτρα στηρίζεται ἐπὶ δύο πλαγίων εἰς σχῆμα σαμαριοῦ ξύλων, λεγομένων ἐκ τούτου οὕτω ἐν Καρπάθῳ (Μ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἔνθ' ἀν., σ. 338).

ξωγύργια τά· ἐν Κρήτῃ ξύλινον στεφάνι εἰς τὴν βάσιν τῆς κουβέρτας πρὸς στήριξίν της.

ξωλεσιὰ ἡ· τὸ ἐν Καρπάθῳ τελευταῖον ἄλευρον τῆς ἀλέσεως· λέγεται καὶ ἀπολεσιά.

ὀβορὸς ὁ· μερικοὶ νερόμυλοι εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου τῆς Βορ. 'Ηπείρου εἶχον ὀβορούς, γοῦρες, στέρνες μὲ μικρὰν ὀπὴν παρὰ τὴν κάναλη. 'Η ὀπὴ αὐτὴ μὲ μίαν σταματήρα ἐσταμάτα τὸ νερὸ καὶ ἔτσι ἐγέμιζεν ὁ ὀβορός. «"Οταν ἐγέμιζεν ὁ ὀβορός, ἀμολούσαμε τὴ σταματήρα κ' ἔπεφτε τὸ νερὸ στὴν

κάναλη στὸ μασούρι κι ἀπ' τὸ μασούρι στὴ φτερωτὴ κι ἀπὸ κεῖ ἔβγαινε ἔξω ἀπὸ τὴ φυλακή».

ὅλμος ὁ· τὸ γουδί· ἐν Πόντῳ λέγεται ὅ ρ μ ο ς.

ὀνοκόπος ὁ· μυλοχαράκτης· βλ. καὶ μ υ λ ο κ ό π ο ς.

ὅρμος ὁ· ἐν Σινώπῃ τοῦ Πόντου τὸ ἐν ᾧ συνθλίβεται ὁ σῖτος· πρόκειται περὶ τῆς ἀρχ. λ. ὅ λ μ ο ς τὸ γουδί.

οὐλούκι τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ τὸ κ ο φ ί ν ι ἢ χ ω ν ί, εἰς ὃ ἐκχύνεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

οὐνούκι τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχύνετο τὸ μὲ τὴν ἄλεσιν ἄλευρον· βλ. καὶ ἀ λ ε υ ρ ο δ ό χ η.

πάγγος ὁ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὸ ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ κ ά τ ω σ ί δ ε ρ ο, ποὺ εἶναι κομμένο καὶ γύρω γύρω ἔχει πάγγο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατεῖ ἡ χ ε λ ι δ ό ν α.

παγγώνει ὁ μύλος· ἐν Ρόδῳ σημαίνει κολλᾷ, ὅταν εἶναι ὑγρὸς ὁ πρὸς ἄλεσιν καρπός.

παλαμάκι τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν ξύλινον φτυάρι, δι' οὗ μεταφέρουν τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὴν ἀλευροδόχην εἰς τὴν σακκούλαν· βλ. καὶ κ ο υ τ ά λ α.

παλιοχάραγη πέτρα, παλιοχάραγος μύλος· ἐν Κρήτῃ ἡ μυλόπετρα, ὁ μύλος ποὺ ἔχει χαραχθῆ πρὸ πολλοῦ.

παλ'κουτὴ ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ πλέγμα ἐν τῷ αὔλακι πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ὕδατος εἰς τὸ βαρέλλιον τοῦ ὑδρομύλου. Τοῦτο ἐμποδίζει τὰ τυχὸν διὰ τοῦ ὕδατος παρασυρόμενα ξύλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα νὰ πίπτουν εἰς τὸ ἐν λόγῳ βαρέλλιον.

πάλος ὁ· σιδηροῦς πάσσαλος, χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τοῦ μυλωνᾶ πρὸς περιστροφὴν τοῦ τρούλου τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Σερίφῳ οἱ τοιοῦτοι πάσσαλοι λέγονται π ά λ ο ι καὶ ἐν Κιμώλῳ π α λ ο υ κ ω σ κ ι έ ς.

παλούκια τά· βλ. π λ ά κ α.

παλουκωσκιὲς οἱ· οἱ πάλοι ἐν Κιμώλῳ· βλ. π ά λ ο ς

παλουκότρυπες οἱ· ἐν Κύθνῳ καὶ ἄλλαις νήσοις ὀπαὶ ἀνοιγόμεναι ἐπάνω στὶς π λ ά κ ε ς· ἐντὸς αὐτῶν θέτουν π ά λ ο υ ς σιδηροῦς, ἐφ' ὧν ἀντιστηρίζουν μοχλὸν ξύλινον (μ α ν ο υ έ λ λ α ν), οὗτινος τὸ ἓν ἄκρον εἰσέρχεται εἰς τὸ κ α υ τ σ ὶ ἐπὶ τοῦ π α ν ω ά ρ η. Τῇ βοηθείᾳ τῶν πάλων τούτων, ὡς λέγουν, d ρ ι τ σ α ί ρ ν ο υ ν ε ἀ π ά ν ω σ τ ὸ ν κ α ι ρ ό, ἤτοι στρέφουν τὸν ἄξονα μετὰ τοῦ τρούλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

παναριὰ ἡ· βλ. ἀ π α ν ά ρ ι.

πανάρι τό· βλ. ἀ π α ν ά ρ ι.

πανάρικα τά· ἐν Κιμώλῳ τὰ ξύλα τῆς στέγης τοῦ ἀνεμομύλου· ἐν Τήνῳ λέγονται β ί β α.

παναρικὰ τά· ἐν Νάξῳ τὰ ἐξαρτήματα τῆς ἀ π α ν α ρ ι ᾶ ς.

πανάφλι τό, πανάφλια τά· ἐν Κρήτῃ ξύλινος φράκτης, ἐκτρέπων τὴ ροὴν τοῦ ὕδατος εἰς διαφόρους φ τ ε ρ ω τ έ ς τοῦ αὐτοῦ ὑδρομύλου.

πανγγώνει ὁ μύλος· βλ. π α γ γ ώ ν ε ι.

παννιὰ τά· ἐν Μεγανησίῳ Λευκάδος «στοὺς παλιοὺς μύλους τὰ παννιὰ δὲν ἤτανε φλόκκοι, ἀλλὰ ἀπάνου σὲ καδινέλλες (σὰν παπαφίγκου)» (ΚΛ ἀριθ. χ/φου 2276, σσ. 155 - 156).

πάνου λιθάρι· ἐν Τριφυλίᾳ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

πανουμύλ' τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ εἰς τὸ στόμιον τοῦ κ α ρ υ κ ι ο ῦ προσηρμοσμένον αὐλακωτὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον δέχεται τὸ ἄλεσμα· ἐν 'Ηπείρῳ π α ν ο υ μ ύ λ ι εἶναι κινητὴ αὐλακωτὴ σανὶς κάτωθεν τοῦ καρυκιοῦ τοῦ ὑδρομύλου τοποθετημένη, τὴν ὁποίαν κινεῖ ξύλινος ἄξων, εἰς τὸν ὁποῖον μεταδίδει τὴν κίνησιν ξύλινος τροχός, κινούμενος ἐκ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ π α ν α ρ ι ο ῦ, πού λέγεται β α ρ δ ά ρ ι.

πανωάρη ἡ· ἐν Κύθνῳ ἡ ἀλλαχοῦ ἀ π α ν α ρ ι ά, εἰς ἣν στηρίζεται ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου.

πανωάρης ὁ· ἐν Σύμῃ ἡ ἄνω μυλόπετρα.

πανωλίθι τό· ἐν Γυθείῳ ὁ ἀ ν ά ρ η ς, ἡ ἄνω μυλόπετρα.

πανωμάξελλο τό· βλ. ἀ ν τ ί ξ υ λ ο.

πανωμύλ', πανωμύλι τό· ἡ ἄνω μυλόπετρα.

παξιμάδι τό· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τεμάχιον χάλυβδος ἐντὸς τοῦ κ α τ α μ ο χ λ ι ο ῦ, ἐφ' οὗ στηριζόμενον περιστρέφεται τὸ β α σ ι λ ι κ ὸ σ ί δ ε ρ ο.

παπυλάκης ὁ· βλ. μ ο υ χ λ ό ς.

παραβίδα ἡ· ἐν 'Εγκαρὲς Νάξου ἡ κ α ρ α β ί δ α.

παραμάννα ἡ· ἐν Κορθίῳ Ἄνδρου ξύλινος δακτύλιος ἐπὶ τῆς κ ά ν α λ η ς τοῦ ὑδρομύλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφαρμόζεται τὸ χωνί, τὸ ἐκχέον τὸ ὕδωρ τῆς κινήσεως.

παραπέτα τά· ἐν Τήνῳ αἱ ἀλλαχοῦ φ ά λ τ σ ε ς.

παραπήγαϊδο τό· ἐν Κρήτῃ κτίσμα ἀνάλογον κάπως πρὸς τὸ π η γ ά ι δ ι τοῦ ὑδρομύλου, εἰς ὃ ὁδηγεῖται μέρος τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ μὴ φθάνῃ ὅλη ἡ ποσότης αὐτοῦ εἰς τὸ π η γ ά ι δ ι.

παραρούμπαρο τό· ἐν Κρήτῃ τεμάχιον ξύλου τοποθετούμενον εἰς τὸ σ ι φ ο ύ ν ι τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος, ὥστε τὸ π η γ ά δ ι νὰ διατηρῆται πάντοτε πλῆρες.

παράσταφνοι οἱ (παράσταθνοι παραστάδες)· ἐν Καρπάθῳ τὸ ἐκ ξύλου ἀγριε-

λαίας ἢ ἀμυγδαλῆς ν τ α κ ο ύ ν ι· μὲ τὰς παραστάφνους συγκρατεῖται ὁ ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ τοίχου. Αὗται εὑρίσκονται εἰς τὴν βάσιν τῆς ἐν λόγῳ ὀπῆς.

παριτζιάνα ἡ· δικτυωτὸν κατασκεύασμα ἐκ σύρματος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ β α γ ε ν ί ο υ τοῦ ὑδρομύλου διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ὕδατος.

παραφύλλι τό· ἐν Κῷ τὸ πρὸ τῆς ὀπῆς τῆς γ ο ύ ρ ν α ς τοῦ ὑδρομύλου τρυπημένον ξύλον, δι' οὗ ἐκρέει τὸ ὕδωρ, διὰ νὰ γυρίσῃ ὁ μύλος.

πασπαλάρης ὁ· ἐν Γλυκῷ Σουλίου ὁ μυλωνάς.

πασπαλὰς ὁ· ἐν Σελίνῳ Κρήτης ὁ μυλωνάς.

πάσπαλη καὶ πασπάλη ἡ· ἐν Ρόδῳ «ἡ σκόνη τοῦ ἀλεύρου, ποὺ μαζεύεται στὶς χαραματιὲς τοῦ γ ύ ρ ο υ»· ἡ λ. ἐκ τοῦ ἀρχ. π α ι π ά λ η.

πασπαλιάρης ὁ· μυλωνὰς ἢ ὁ βοηθός του. Ἐν Καρυδέᾳ Πάργας π α σ π α λ ι ά ρ' ς ὁ ἐπαίτης τοῦ μύλου.

πασπαλώνει ὁ μυλωνὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πηγαίνουν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν μύλον μὲ ὀλίγον ἄλευρον λέγων : «ν' ἀσπρίσῃς, νὰ γεράσῃς, νὰ γίνῃς σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ ὁ κόλος». Ἀλλαχοῦ ἀντὶ π α σ π α λ ώ ν ε ι λέγουν ἀ λ ε υ ρ ώ ν ε ι.

πατάρι τό· ὁ ἄνω ὄροφος τοῦ ἀνεμομύλου μὲ ξύλινον πάτωμα, ἐν ᾧ εὑρίσκονται τὰ πρὸς ἄλεσιν μηχανήματα· τὸ κάτω πάτωμα λέγεται κ ά τ ω α ς, κ α τ ώ ι καὶ σ τ ρ ώ σ η· καὶ ὁ δεύτερος ὄροφος λέγεται π α τ ά ρ ι.

πεζοῦλες οἱ, πεζοῦλοι οἱ· ἐν Κρήτῃ κτιστὰ π α τ ά ρ ι α εἰς τοὺς δύο παραλλήλους τοίχους τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ μυλωνὰς στηρίζει τὴν ἀ π α ν ώ π ε τ ρ α, ὅταν πρόκειται νὰ τὴν χαράξῃ· εἰς τὰ πατάρια αὐτὰ τοποθετοῦνται χονδρὰ ἐπιμήκη ξύλα, διὰ ν' ἀκκουμβᾷ ἡ ἀπανώπετρα ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ πατάρια.

πεζούλι τό· ὀρθογώνιον ἢ κυκλικὸν τειχίον εἰς τὸν κ ά τ ω α τοῦ ἀνεμομύλου, ἔνθα ἀκκουμβοῦν τὰ σακκιά, τὰ περιέχοντα τὸν καρπόν.

πελεκούνι τό· ἐργαλεῖον χαράξεως τῶν μυλοπετρῶν· βλ. καὶ κ ο π ί δ ι, μ υ λ ο κ ό π ι.

πέννα ἡ· ἡ μύτη τοῦ κάτω μέρους τοῦ ἀξονιοῦ τοῦ ὑδρομύλου.

πεντάγωνο τό· ἐν Χαλκιδικῇ ξύλινος γωνιώδης μετὰ ραβδώσεων κύλινδρος, ὅστις διὰ τοῦ ἄξονός του στηρίζεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἄξονος τῆς μυλόπετρας, διέρχεται διὰ τοῦ διακεκομμένου στομίου τοῦ ὑπὸ τὸ δοχεῖον τοῦ σίτου μετεωριζομένου σκαφιδίου ἐφαπτόμενος τῶν πλευρῶν αὐτοῦ· οὗτος κινούμενος θέτει εἰς τρομώδη κίνησιν τὸ σκαφίδιον, ὥστε ὁ δι' αὐτοῦ ἐκ τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς κατερχόμενος σῖτος νὰ καταρρέῃ ἠρέμως εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς μυλόπετρας.

πεντάνευρα τά· βλ. σ π ι τ ό π ο υ λ λ α.

πενταρόλια τά· βλ. μ π α τ α ρ ό λ ι α.

πεντάρραβδα τά· ἐν Θήρᾳ, Νάξῳ καὶ ἄλλαις νήσοις τὰ ἐν Τήνῳ ἀ δ ρ ά χ τ ι α· βλ. δ ό δ ι α τ ῆ ς ρ ό δ α ς.

περάτης ὁ· ξύλον πού στριφώνουν μὲ σπάγγον καὶ σηκώνεται ἡ (γ) ο ύ λ α. Ὁ περάτης, ὁ ὁποῖος συντελεῖ εἰς τὸ νὰ πίπτῃ ὁ καρπὸς περισσότερος ἢ ὀλιγώτερος εἰς τὴν (γ)ούλαν, ἐν Κωμιακῇ Νάξου λέγεται ἀ ν ε β α σ τ α ρ ί δ ι. Ἐν Κρήτῃ τὸ ξύλον πού εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ἀ ν έ β ά τ η τοῦ ἀνεμομύλου, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ ἡ σ φ ή ν α.

περγάφι τό· βλ. συρτάρι.

περιτάρι ἢ **κουρκοταύλι** τό· ἐν Καρπάθῳ τὸ ἄκρον τῆς χ ο λ έ τ ρ α ς ἢ κ ο υ τ ά λ α ς, ὅπου φθάνει ὁ καρπὸς ἀπὸ τὴν κ ο υ φ ο υ ν ί α ν, ἐγγίζει ἐλαφρῶς εἰς τὸν μ ο χ λ ὸ ν τ ο ῦ φ α ν α ρ ι ο ῦ καὶ μὲ τὴν στροφήν του κινεῖται παλμικῶς, ὥστε ν' ἀφήνῃ νὰ γίνεται τὸ ἄλεσμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἡ λ. π ε ρ ι τ ά ρ ι, λέγει ὁ Μ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ η ς - Ν ο υ ά ρ ο ς (ἔνθ' ἀν., σσ. 332 - 333) πιθανῶς ἐκ τοῦ π ε ρ ι τ ε ύ γ ω, ὑπηρετῶ, χρησιμεύω λόγῳ τῆς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν κανονικὴν πτῶσιν τοῦ καρποῦ. Ἡ λ. κ ο υ ρ κ ο υ τ α ύ λ ι μεταφορικῶς ἐκ τοῦ ἑρπετοῦ τῆς σαύρας, ἥτις λέγεται κ ο υ ρ κ ο ύ τ α υ λ ο ς.

περόνι τό· καρφί, δι' οὗ καρφώνουν τὴν μ ά ν ν α ἐπὶ τῆς ἀ d έ ν ν α ς τοῦ ἀνεμομύλου.

περπατῶ τσοὶ πάλους λέγουν, ὅταν μετατοποθετοῦντες τοὺς π ά λ ο υ ς προσπαθοῦν νὰ τρέψουν τὸν τροῦλον τοῦ ἀνεμομύλου κατὰ τὸν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

πετεινὸς ὁ· ἐν Κρήτῃ ὁ ἀνεμοδείκτης τοῦ ἀνεμομύλου, ἄλλως τ ρ ο υ λ ί τ η ς.

πηγάιδι τό· ἐν Κρήτῃ ὁ μὲ κλίσιν κυλινδρικὸς κτιστὸς ἀγωγὸς (στενεύων βαθμηδὸν πρὸς τὰ κάτω), ὁ ὁποῖος, ὁδηγεῖ τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸ β λ υ κ ά τ ο εἰς τὸ ζ ο υ ρ ὶ (ζ ο υ ρ ε ι ό), ὅπου εὑρίσκεται ἡ φ τ ε ρ ω τ ὴ τοῦ ὑδρομύλου.

'πιμπάλλω· ἐν Καρπάθῳ ρίπτω τὸν καρπὸν εἰς τὴν κ ο υ φ ο υ ν ί α ν μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ὑπάρχοντος, ἵνα συνεχισθῇ ἡ ἄλεσις ξ ε π ι μ π ά λ λ ω, ἐ ξ ε π ί μ π α λ ε ν ὁ μ ύ λ ο ς, ἐτελείωσε τὸ ἄλεσμα· προφανῶς ἡ λ. σχετίζεται μὲ τὸ βάλλω, ἐμβάλλω, ἐπεμβάλλω, π ι μ π ά λ λ ω, σ υ μ π ά λ λ ω (συμβάλλω). (Μ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, ἔνθ' ἀν., σ. 335).

'πεμπέλλω· θέτω τὸν πρὸς ἄλεσιν σῖτον εἰς τὴν κ ο φ ι ν ί δ α. βλ. καὶ 'π ι μ π ά λ λ ω.

πινακία ἡ· βλ. μ ο υ σ τ ί.

πινακία ἡ· βλ. μ π ο υ σ τ ί.

πίροι οἱ· βλ. γ α β ί λ ι α.

πίρος ὁ· ἐν Κρήτῃ τεμάχιον ξύλου, πού διέρχεται εἰς τὴν ὀπὴν κάθε δ ο δ ι ο ῦ τ σ ῆ ρ ό δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου, διὰ νὰ τὸ συγκρατῇ εἰς τὴν θέσιν του.

πιρούνι τό· ἐν Κρήτῃ συνών. πρὸς τὸ κ ο ν τ ο μ ο ύ χ λ ι.

πίτερα τά· τὰ ἐκ τοῦ κοσκινίσματος τοῦ ἀλεύρου πίτυρα, ἀρίστη τροφὴ διὰ τοὺς χοίρους.

'πιχάω ἐν Κερκύρᾳ ἐπιχέω τὸν σῖτον εἰς τὴν κ ο φ ι ν ί δια. 'Εν Ἄνδρῳ λέγουν «νὰ 'πιχύσῃς τώρα», ἐν δὲ τῇ Νάξῳ «ἀποχύσῃς».

πλάκα ἡ· ἐν Νάξῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ ἐκ σκληροῦ ξύλου ἐπίστρωσις τοῦ τοίχου τοῦ πύργου τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς τὰ ἄνω καὶ καθ' ὅλον τὸν κύκλον του. Ἡ πλάκα εἶναι καρφωμένη ἐπὶ τεμαχίων δοκῶν ἐντειχισμένων κατ' ἀποστάσεις εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τοίχου, καλουμένων κ α ν ό ν ι α ἢ φ α λ ά γ γ ι α. Ἡ πλάκα φέρει κατὰ ἀποστάσεις ὀπάς, τὶς π α λ ο υ κ ό τ ρ υ π ε ς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐμπήγνυνται μεγάλα καρφιά, τὰ π α λ ο ύ κ ι α. Π λ ά κ α ἡ· ἐν Κρήτῃ· βλ. ν τ α μ π ά ν ι.

πλάκες οἱ· ἐν Κύθνῳ ξύλα κυκλικά, τιθέμενα κατὰ τὴν ἄνω περιφέρειαν τοῦ σ τ ρ ο ν τ ζ υ λ ο ῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

πλέχτης ὁ· ἐν Κρήτῃ ἡ κ α λ α μ ω τ ή, τὰ χ τ έ ν ι α.

πλιθὶ τό· ἐν Κρήτῃ τεμάχιον ἐκ πρίνου ξύλον, τοποθετημένον εἰς κοιλότητα τῆς κ α τ ω τ ρ α π ε ζ ᾶ ς, εἰς τὸ ὁποῖον ἀκκουμβᾷ τὸ κάτω μέρος τοῦ κάτω μ ο χ λ ο ῦ. Βλ. καὶ μ ο χ λ ό ς.

ποάζι τό· ἐν Ρόδῳ ὀπὴ τῆς ἐπάνω πέτρας τοῦ ὑδρομύλου, ἐντὸς τῆς ὁποίας πίπτει ὁ καρπὸς καὶ ἀλέθεται.

ποδιὰ ἡ· βλ. μ υ λ ο θ ώ σ μ α τ α.

πόθος ὁ· ἐν Μακεδονίᾳ δοχεῖον τοῦ ἐκ τοῦ κοφίνου τοῦ ὑδρομύλου πίπτοντος ἀλεύρου· λέγεται καὶ π ο θ ώ μ α τ α. Καὶ ἐν Κονίτσῃ 'Ηπείρου π ό θ ο ς λέγεται ὁ πρὸ τῆς μυλόπετρας χῶρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου χύνεται τὸ ἄλεσμα. (Χ. Ρ ε μ π έ λ η, Κονιτσιώτικα, 'Αθῆναι 1953, σ. 329).

ποθώματα τά· βλ. π ό θ ο ς.

πόμπα ἡ· πρόσθετον τεμάχιον σκληροῦ ξύλου, προσηρμοσμένον εἰς ὀπήν, εὑρισκομένην εἰς τὸ μέσον τοῦ ν ε κ ρ ο ῦ, ἤτοι τοῦ χονδροῦ καὶ βαρέος πελεκητοῦ ξύλου, τοῦ τοποθετημένου εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ἐν Καρπάθῳ ἀνεμομύλου.

πόρια ἡ· ἐν 'Αδραμυτίῳ ἡ ὀπή, δι' ἧς διήρχετο τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν κ ά ν α λ η ν τοῦ ὑδρομύλου.

ποϋρός ὁ· ἐν Ρόδῳ ξυλίνη θήκη, ἥτις κανονίζει τὸ ἄνοιγμα τοῦ ἀ μ π α ρ ι ο ῦ εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὑδρομύλου, διὰ νὰ πίπτῃ μὲ δύναμιν τὸ ὕδωρ.

προσκεφαλάδι τό· ἐν Κρήτῃ ξύλον ἐκ πρίνου, πού ἀκκουμβᾷ εἰς τὸ τ ρ α β ά τ ο υ λ ο μὲ δύο ἀ ν τ ι π ά τ ε ς· ἡ λέξις ἐνταῦθα εἶναι ἄσχετος πρὸς τοὺς ἀντι-

πάτες τοῦ ἀνεμομύλου, πού παίζουν ρόλον ἀντηρίδων καὶ χρησιμεύουν διὰ τὴν καλυτέραν στήριξιν τῆς ρ ό δ α ς εἰς τὸ ἀ ξ ό ν ι.

προσκεφάλι τό· ξύλον ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ ἀξόνι τοῦ ἀνεμομύλου.

προχούνι τό· βλ. π ρ ο χ ώ ν ι.

προχώνι τό· ἐν Λέσβῳ σιδηροῦς κρουνὸς κάτωθεν τοῦ κ ο λ ο β ά ε ν ο υ, ἐξ οὗ ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου· λέγεται καὶ σ ι φ ο ύ ν ι.

πτερωτὲς οἱ· αἱ πτέρυγες τοῦ ἀνεμομύλου.

ράμμα τό· ἐν Ρόδῳ τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὸ ὕψος τῆς β ο ύ λ α ς ἢ γ ο ύ λ α ς.

ρεούντελας ὁ· οὕτω λέγεται ἐν Κιμώλῳ τὸ ἐν Μυκόνῳ σ τ υ ρ ά κ ι.

ρίζες οἱ· ἐν Κιμώλῳ κάλως (ρ ι ζ ό ξ υ λ ο) ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ ἀνεμομύλου, χρησιμοποιούμενος ὡς σύνδεσμος μετὰ τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ ὀρόφῳ σ α κ ά ρ ο υ.

ριζόξυλο τό· βλ. ρ ί ζ ε ς.

ρίχτου· ἐν Αἰτωλίᾳ σημαίνει καὶ ρίπτω τὸ ἄλεσμα εἰς τὸ κ α ρ ύ κ' τοῦ ὑδρομύλου.

ρίχτρουσα ἡ· ἢ **'νούχι** τό· ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χύνεται τὸ ἄλευρον εἰς τὴν σακκούλαν· ἐν Καρπάθῳ εἶναι καὶ τὸ στόμιον τῆς πέτρας, ἐφ' οὗ ρίπτεται γέννημα.

ρόδα ἡ· εἰς παράλληλον θέσιν πρὸς τὸν ἀνεμοτροχὸν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνεμομύλου εἶναι στερεῶς προσηρμοσμένος ἐπὶ τοῦ ἄξονος τροχὸς ἐκ στερεοῦ ξύλου (κ α ρ α γ ά τ σ ι) ἡ καλουμένη ρ ό δ α. Αὕτη φέρει ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν ἀνεμοτροχὸν πλευρᾶς προέχοντα δόντια ἀπὸ πρινόξυλον ἢ ἀγριελαίαν, ἐνῷ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν στερεώνεται καλύτερον, ὥστε ν' ἀποτελῇ ἓν σῶμα μὲ τὸν ἄξονα διὰ πλαγίων ξύλων, τῶν μ π ρ α τ σ ο λ ι ῶ ν. Τὰ δόντια εἶναι συνήθως 60. Καθέτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς μεγάλης ρόδας εὑρίσκεται μικρὸς ξύλινος τροχὸς (γ ρ α ν ά ζ ι) μὲ εἰσδοχὰς προσαρμοζομένας εἰς τὰ δόντια τῆς μεγάλης ρόδας, καλούμενος ἀ ν έ μ η ἢ φ α ν ά ρ ι. Ἡ ρόδα τοῦ ὑδρομύλου ἐπίσης ἐκ στερεοῦ ξύλου εἶναι τοποθετημένη καὶ κινεῖται περὶ ἄξονα ἐντὸς τοῦ ζ ο υ ρ ε ι ο ῦ. Ἡ κίνησις τῆς ρόδας γίνεται, ὅταν ἡ ὑδατόπτωσις φθάσῃ καὶ ἐπιπέσῃ ὁρμητικῶς ἐπὶ τῶν πτερῶν της.

ρόδα καβεσελίδικη ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ρόδα τοῦ ἀνεμομύλου, ἧς ὁ δίσκος ἔχει διάκενα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ρ ό δ α φ ρ α χ τ ὴ πού δὲν ἔχει διάκενα.

ρόκα ἡ· βλ. φ α ν ά ρ ι.

ρουθουνόπετρα ἡ· μυλόπετρα.

ρουμπάρα ἡ· ἐν Λατσίδᾳ Μεραμβέλλου Κρήτης ἡ ὀπὴ τῆς στέρνας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκρέει τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου.

ρουμπαρόξυλο τό· ἐν Λατσίδᾳ Μεραμβέλλου Κρήτης τὸ ξύλον τῆς ρουμπάρας, ὁ ἐν Νάξῳ καλόερος.

σαβάκι τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ ἡ δικλεὶς ἢ τὸ τεχνητὸν φράγμα τοῦ ὑδρομύλου· ἐν Κρήτῃ τὸ χειροκίνητον σύστημα τὸ ἐκτρέπον τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ροὴν μέσα εἰς τὸ ζουρειὸ πρὸς τὴν φτερωτὴ ἢ ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν ροήν. Ἐν Ρόδῳ τὸ κατακόρυφον κυλινδρικὸν ξύλον, τὸ ὁποῖον στρέφεται μὲ τὴν τσάρκα καί, ὅταν στερεωθῇ, σταματᾷ τὸν ὑδρόμυλον.

σαΐττα ἡ· ὁ πολὺ μικρὸς περιορισμὸς τοῦ πανιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου.

σαΐττες οἱ· ἐν Κιμώλῳ δοκοὶ τῆς κουκούλας (στέγης) τοῦ ἀνεμομύλου.

σακάρο τό· ἐν Κιμώλῳ ἡ γούμενα, δηλαδὴ τὸ χονδρὸν παλαμάρι, δι' οὗ γίνεται τὸ σταμάτημα τοῦ ἀνεμομύλου. Τὸ χονδρὸν σχοινίον προσδένεται εἰς ἐντοιχισμένον ξύλον ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ μύλου.

σακαρότρυπα ἡ· ἐν Κιμώλῳ ἡ ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ ἀνεμομύλου ἐντομὴ τοῦ τοίχου, εἰς ἣν τοποθετεῖται τὸ σακάρο ἢ σωκάρο.

σακκιὰ τά· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης σάκκοι σίτου ἢ ἀλεύρου ἀπὸ μαλλὶ καὶ τραγότσολα.

σαρωνιὰ ἡ· σάρωθρον ἐκ λεπτοῦ σύρματος πρὸς καθαρισμὸν τοῦ μύλου, τὸ ἀρχαῖον μυλήκορον.

σβουρειὸ τό· ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου τὸ ζουρειό.

σεπέτι τό· ἐν Ἀδραμυτίῳ ξυλίνη σιτοδόχος· βλ. καὶ κόφα, κοφίνα, κοφίνι, κοφινίδα κτλ.

σέσουλα ἡ· ἐν Ἀδραμυτίῳ μικρὸν ξύλινον κοχλιάριον, δι' οὗ χύνεται τὸ γέννημα εἰς τὴν γούλαν τῆς ἄνω μυλόπετρας. Βλ. καὶ γούλα, κουτσουνάρα, ταΐστρα.

σηκουτήρα, σηκωτήρα, σ'κωτήρα ἡ· ἐν Κέδρῳ Καρδίτσης ἐργαλεῖον ὑδρομύλου, δι' οὗ σηκώνουν τὴν ἄνω μυλόπετραν διὰ χονδρὸν ἢ ψιλὸν ἄλευρον. «Σήκω τὸ μύλο λιγούλι» λέγουν ἐν Καλαβρύτοις, ἤτοι κίνησε τὸν μοχλόν, τὸν κανονίζοντα τὴν λεπτότητα τοῦ ἀλεύρου.

σηκωτὴ ἡ· ἐν Ἰθάκῃ μοχλός, δι' οὗ ἀναβιβάζεται ἡ ἐπάνω μυλόπετρα· «γιὰ νὰ βγῇ τὸ ἄλεσμα ψιλότερο ἢ χονδρότερο ὁ μυλωνὰς κτυπᾷ τὴν σφῆνα τῆς σηκωτῆς (μοχλοῦ) μὲ τὴ ματσόλα καὶ ἀνεβάζει τὴν ἀπάνω πέτρα»· βλ. καὶ ματσόλα καὶ σηκουτήρα.

σημαδούρα ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου κάλαμος ἢ ξυλίνη ράβδος διαπερῶσα τὸ μέσον τῆς τούρλας, ἐξέχουσα ἄνωθεν αὐτῆς φέρουσα δ' εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα καὶ ἔσωθεν τοῦ ἀνεμομύλου καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ τεμάχια σανίδος καὶ δεικνύουσα

τὸν καιρόν· βλ. καὶ ἀ ν ε μ ο δ ε ί χ τ η ς, κ α ι ρ ο δ ε ί χ τ η ς, μ π α τ α ρ ό λ ι α, π ε ν τ α ρ ό λ ι α, π ε τ ε ι ν ό ς, τ ρ ο υ λ ί τ η ς.

σιάχτρα ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ ξύλον δίκην διαβήτου, δι' οὗ δοκιμάζουν ἂν ἡ θέσις τῆς μυλόπετρας ἔχῃ καλῶς.

σιδεράφαλο τό· βλ. φ ά λ ι.

σιδεροπάλουκο τό· βλ. π ά λ ο ς.

σιδεροστιὰ ἡ· ἐν Λευκάδι καὶ ἐν Τριφυλίᾳ σίδηρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐντίθεται τὸ σιδηροῦν καὶ ὀξὺ κάτω ἄκρον τοῦ μ ο χ λ ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου.

σιμοδοντοῦσα ρόδα· ἐν Κρήτῃ ἡ ἔχουσα ὀλιγώτερα ἀπὸ 42 δ ό δ ι α· ἡ ἀπόστασις δύο διαδοχικῶν δοδιῶν εἶναι μικροτέρα τῶν 0,12 μ. Βλ. καὶ ἀ ρ ο δ ο ν τ ο ῦ σ α ρ ό δ α.

σιφούνι τό· ἐν Καρπάθῳ σωλὴν χωνοειδής, ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ ὁποίου ἐκσφενδονίζεται τὸ ὕδωρ εἰς τὰ φ τ ε ρ ὰ τ ῆ ς ρ ό δ α ς τοῦ ὑδρομύλου. Διὰ νὰ εἶναι στερεὸν τὸ σιφούνι ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ὕδατος καὶ νὰ μὴ σαλεύῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὑπάρχει στήριγμα ἀπὸ πῆχυν ξύλινον πρὸς τὸν τοῖχον, λεγόμενον ἀ ν τ ι π ά τ η ς. Ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ σ'φούν' εἶναι ξύλον μὲ ὀπὴν μικροτέραν ἀπὸ τὸ κάτω στόμιον τοῦ β α ε ν ι ο ῦ, χρησιμεῦον ὡς βάσις τοῦ βαενιοῦ· ἡ ὀπὴ αὐτοῦ εἶναι μικροτέρα διὰ νὰ αὐξάνεται ἡ ὁρμὴ τοῦ ὕδατος.

σιφουνομάννα ἡ· βλ. (β) ο ύ κ ι ν ο.

σκάρπα ἡ· περὶ τὸ κτίριον τοῦ ἀνεμομύλου, τὸν πύργον, συνήθιζον ἐν Μυκόνῳ νὰ κατασκευάζουν κυκλικὸν ἀνάχωμα, λεγόμενον σ κ ά ρ π α, συγκρατούμενον διὰ χαμηλοῦ τοίχου 0,50 - 0,80 μ. καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ νοητοῦ κύκλου, τὸν ὁποῖον διαγράφει ἡ προβολὴ τοῦ προέχοντος τῶν ἀ ν τ ε ν ν ῶ ν ἀκραίου σημείου τοῦ ἄξονος, δηλαδὴ ἡ ἀκὶς τοῦ ἀξονικοῦ ἀκροκεραίου. Ὁ χῶρος αὐτὸς ἀποτελεῖ ἐλευθέραν καὶ προφυλαγμένην ζώνην ἀσφαλείας, δι' ὅλας τὰς δυνατὰς θέσεις, ἀναλόγως τῶν διαφόρων ἀνέμων, τὰς ὁποίας καταλαμβάνει ὁ ἀνεμοτροχός. Συνήθως πλησίον τῆς σ κ ά ρ π α ς εὑρίσκονται καὶ ἓν ἢ δύο χαμηλὰ ἡμιυπόγεια, διὰ νὰ μὴ κόβουν τὸν ἄνεμον, κελλία χρησιμοποιούμενα ὡς ἀποθῆκαι. Ἀποθήκην ἐπίσης ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἰσόγειον τοῦ ἀνεμομύλου. Πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν τὰ κελλία αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς κ ο υ μ ά σ α (χοιροστάσια) ἢ κ ο τ έ τ σ α. (Βλ. Ἰ. Δ. Κ α ν δ ή λ η, ἔνθ' ἀν., σ. 7). Σ κ ά ρ π α λέγεται καὶ ὁ περίβολος ὑδρομύλου ἐν Καλαβρύτοις.

σκάφη ἡ· εἰς τὸ ἄκρον τῶν (γ) υ ρ ι ῶ ν ἐν Καρπάθῳ ἢ τῆς τ ρ ό χ η ς εἶναι ἡ σκάφη, εἰς ἣν χύνεται τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὴν ρ ί χ τ ρ ο υ σ α καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴν κ ο υ τ α λ ο φ τ ύ ρ α ἢ κ ο υ τ ά λ α ρίπτεται εἰς τὴν σ α κ κ ο ύ λ α, διὰ νὰ π ρ α λ η φ θ ῇ ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην: κ ο υ τ α λ ο φ τ υ ά ρ α, λέγει ὁ Μ. Γ. Μ ι χ α η-

λίδης-Νουάρος (ἔνθ' ἀν., σ. 338) ἴσως ἀπὸ τὸ κουτάλι καὶ φτυάρι. Βλ. καὶ ἀλευροθήκη, κασσόνι.

σκαφίδα ἡ· ξύλινον κιβώτιον ἐν τῷ ὑδρομύλῳ, εἰς ὃ πίπτει τὸ ἄλευρον. Ἐν Λέσβῳ σκαφίδα εἶναι ἡ ἀλλαχοῦ κοφινίδα, ποὺ περιέχει τὸ γέννημα.

σκαφίδι τό· βλ. κόφα.

σκεπὴ ἡ· ἡ στέγη τοῦ ἀνεμομύλου ἀπὸ ξύλα καὶ βοῦρλα· λέγεται καὶ τρούλα ἢ κουκκούλα καὶ χούνη.

σκλειθρὶ τό· ἐν Εὐβοίᾳ ἔλασμα φέρον ἐνσκαφὰς προσηρμοσμένας ἐντὸς γλυφῆς δοκοῦ (τράβας) ἀκλονήτως προσηλωμένης ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν τοίχων τοῦ ζουρειοῦ. Ἐπὶ μιᾶς τῶν ἐνσκαφῶν τοῦ ἐλάσματος πατεῖ ἡ βελόνη τοῦ ἄξονος, περὶ ὃν στρέφεται ἡ μηχανὴ τοῦ ὑδρομύλου.

σκόδα ἡ· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου ἡ σκότα.

σκόττα ἡ· ἐν Καρπάθῳ ἡ ἐκτυλισσομένη ἄκρα παννιοῦ τῶν ἀντεννῶν καὶ τὸ σχοινίον του. Τὴν σκόττα δένουν μὲ σχοινίον γύρω εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τελιοῦ, ὅταν πρόκειται ν' ἁρματώσουν τὸν μύλον, ὅταν δὲ τὸν ξαρματώνουν, λύνουν τὴν σκόττα καὶ τὴν περιτυλίσσουν εἰς τὴν ἀντέννα.

σκουδαδόρος ὁ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου τὸ ὄπισθεν τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμομύλου ξύλον, ἵνα μὴ προχωρῇ οὗτος πρὸς τὰ ὄπισθεν.

σκοῦdρο, σκοῦντρο τό· εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου ὁριζόντιον ξύλον, δι' οὗ πιέζεται ὁ ἄξων τοῦ ἀνεμομύλου· τοῦτο σφηνώνεται εἰς τὸ ἀντίξονο· ἐν Νάξῳ (Χώρᾳ) σκοῦdρο λέγεται μοχλὸς κτισμένος καθέτως ἐντὸς τοῦ τοίχου, διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας τοῦ ἀνεμομύλου. Ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου εἶναι καὶ ὁ κάθετος ἄξων ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἀνεμομύλου ὁ συνέχων αὐτόν.

σκουντάρωμα τό· ἐν Κύθνῳ ἡ ἐμβολὴ ξυλίνης σφήνας εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ ρόδα προσαρμόζεται εἰς τὸν ἄξονα τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦτο γίνεται πρὸς στερέωσιν τῆς ρόδας.

σκουτάρωση ἡ· ἐν Κιμώλῳ τετράγωνος ὀπή, σχηματιζομένη εἰς τοὺς σταυροὺς τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου.

σκουτήρας ὁ· ἐν Αἰτωλίᾳ ἡ σηκουτήρα. Βλ. σηκωτή.

σκουτάρι, σκ'τάρ' τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης ὁ ὀδοντωτὸς τροχὸς τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦ ὁποίου οἱ ὀδόντες συμπλέκονται μὲ τὸ φανάρι στρέφοντες αὐτό· τοῦτο μὲ τὴν σειράν του στρέφει τὴν μυλόπετραν· βλ. καὶ φανάρι.

σκούφια ἡ· βλ. φωνάρι. Ἐν Κρήτῃ ξύλον εἰς κοίλωμα τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται τὸ ἐπάνω ἄκρον τοῦ μοχλοῦ τοῦ φαναριοῦ.

σμιλάρι τό· ἐν Ἀγρινίῳ μακρὰ σμίλη, χρησιμεύουσα ὅπως ἀνοίγουν χαρά-

γματα εἰς τὴν καρδιὰ τοῦ ὑδρομύλου καὶ ἐμπηγνύουν εἰς αὐτὴν ξυλίνας σφήνας πρὸς στερέωσιν.

σουρομούλι τό· ἐν Φαράσοις τῆς Καππαδοκίας ὁ χειρόμυλος.

σουφουνάρα ἡ· φαρδὺς ξύλινος σωλὴν ὑδρομύλου.

σουφούνι τό· ξύλον τοῦ ὑδρομύλου ἐκ πλατάνου ἢ ἀγριελαίας ὁμοιάζον μὲ σωλῆνα.

σουφουνομάννα ἡ· βλ. σιφουνομάννα.

σπιτόπουλλα τά· αἱ ἐν Σερίφῳ ὀπαί, ἐν αἷς γομφοῦνται τὰ πεντάνευρα.

σταβάρ' τό· ἐν Τήνῳ ξύλινος μοχλός, χρησιμεύων ἐν τῷ ὑδρομύλῳ, ἵν' ἀνοίγῃ καὶ κλείῃ κατὰ τὸ θέρος τὸ στόμιον τοῦ βούτσ'να (κάναλου). Διὰ τῆς τοιαύτης κινήσεως τοῦ σταβαριοῦ ἡ κοπάνα φράσσει ἢ ἀνοίγει τὸ στόμιον τοῦ βούτσ'να.

σταματήρα ἡ· χονδρὸν ξύλον, δι' οὗ ἀνοίγουν καὶ κλείουν τὸν ὑδρόμυλον· τούτου τὸ ἓν ἄκρον εὑρίσκεται εἰς τὸν ἄνω ὄροφον, τὸ δὲ ἄλλο φθάνει κάτω ἄνωθεν τῆς ρόδας, φέρον ξύλινον δίσκον. Ὁ μυλωνὰς ἐκ τοῦ ἄνω ὀρόφου διὰ καταλλήλου κινήσεως τῆς σταματήρας ἐμβάλλει τὸν ξύλινον δίσκον εἰς τὴν κάναλην, οὕτω δὲ διακόπτεται ἡ ἐκροὴ τοῦ ὕδατος τῆς ὑδατοπτώσεως καὶ παύει ἡ κίνησις τοῦ μύλου· (περὶ τῆς λ. βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, Α', 1905, σ. 325, Β' 1907, σ. 610).

σταματήρας ὁ· ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου εἶναι ἡ ξυλίνη ράβδος, πού τίθεται κατακορύφως καὶ ἔχει πρὸς τὸ κάτω μέρος φτυάρι, μεθ' οὗ σχηματίζει γωνίαν· τὸ φτυάρι δύναται νὰ περιστρέφεται, περιστρεφόμενον δ' ἄνωθεν τῆς ρόδας τοῦ ὑδρομύλου χρησιμεύει, ἵνα δίδῃ ἄλλην κατεύθυνσιν εἰς τὸ πίπτον ὕδωρ, οὕτω δ' ἡ ἐν λόγῳ ρόδα δὲν τίθεται εἰς κίνησιν.

σταματούρα ἡ· ἐν Κονίτσῃ ξύλον ἀριστερὰ πρὸς τὴν bάbω, διὰ νὰ σταματᾷ τὸ ὕδωρ.

σταματίνα ἡ· ἐν Τσεσμὲ Μ. Ἀσίας ἡ σταματήρα τοῦ ὑδρομύλου, ἥτις μὲ τὰς στροφάς της ἠμπόδιζε τὸ ὕδωρ, οὕτω δ' ἐσταματοῦσεν ἡ κίνησίς του.

στάντης ὁ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου ὀρθία ξυλίνη ράβδος, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ τράπεζο τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ στάτζος καὶ στάτης.

στάρωμα τό· ἐν Κρήτῃ βλ. ξαλεσά.

σταρώνω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ δίδω εἰς τὸν μύλον ν' ἀλέσῃ μικρὰν ποσότητα σιταριοῦ.

στάτζο τό· βλ. στάτζος.

στάτζος καὶ **στάτης** ὁ· κάθετον χονδρὸν ξύλον ἐν τῷ δευτέρῳ ὀρόφῳ τοῦ ἀνεμο-

μύλου, εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται τὸ χονδρὸν δοκάρι τοῦ πατώματος τοῦ ἀνωγίου, τὸ ὑποστηρίζον τὴν τ ρ ά π ε ζ ο τοῦ μύλου.

στάτης ὁ· ξυλίνη στρόφιγξ, δι' ἧς σταματᾷ ὁ ὑδρόμυλος.

σταυρογούλια τά· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ π α ν α ρ ι ο ῦ.

σταυροὶ οἱ· ἐν Κιμώλῳ τέσσαρα ξύλα σταυροειδῶς τεθειμένα ἐντὸς τῆς ρ ό δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου· διὰ τῆς τετραγώνου ὀπῆς μεταξὺ αὐτῶν διέρχεται τὸ ἀξόνι τοῦ μύλου.

σταυρὸς ὁ· ξύλον ποὺ διαπερᾷ ἐγκαρσίως τὸ ἄκρον τοῦ ἀ ν ε β ά τ η εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ἄνω πέτρας, σχηματίζον πράγματι σταυρόν. Ἐκατέρωθεν τῶν σκελῶν τοῦ σταυροῦ θέτουν τὶς σ φ ῆ ν ε ς, διὰ νὰ ὑψώνουν τὸν ἀνεβάτην διὰ τῆς μ α ν α β έ λ α ς καὶ μαζὶ καὶ τὴν ἀνώπετραν, ὥστε νὰ κάμουν τὸ ἀλεύρι χονδρόν· ὅταν βγάζουν τὶς σφῆνες, κατεβαίνει ἡ ἀνώπετρα καὶ τὸ ἀλεύρι γίνεται λεπτότερον. Ἐν Κρήτῃ τέσσαρα τεμάχια ξύλου, τοποθετούμενα ὥστε νὰ σχηματίζουν σταυρὸν εἰς τὸν δίσκον τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου· τὸ κέντρον τοῦ σταυροῦ κεῖται παραπλεύρως τοῦ κέντρου τῆς ρόδας. Ὑπάρχουν δύο σταυροὶ ὁ ἔμπροσθεν (εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ρόδας πρὸς τὸ φ ο υ γ ά ρ ο) καὶ ὁ ὄπισθεν (εἰς τὴν ἄλλην ἐπιφάνειαν τῆς ρόδας). Ἐνισχύουν τὴν στερεότητα τῆς ρόδας, διότι συγκρατοῦν τὰ γ κ α β έ λ ι α. Σ τ α υ ρ ὸ ς ἀ ν ε β ά τ η εἶναι τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀνεβάτη, εἰς ὀπὴν τοῦ ὁποίου εἰσχωρεῖ ξύλον, ὥστε νὰ σχηματίζεται σταυρός, κάτωθεν τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται ἡ σ φ ή ν α. Βλ. καὶ π ε ρ ά τ η ς.

στάφνη ἡ· ἐν Λέσβῳ ξύλινον ἐργαλεῖον, δι' οὗ δοκιμάζουν τὴν κάτω μυλόπετραν ἂν εἶναι ἐπίπεδος.

στένω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ σταματῶ τὸν μύλον.

στέρνα ἡ· χῶρος κτιστός, ὅπου χύνεται τὸ διὰ τῆς ἐ μ π ο λ ῆ ς συγκεντρούμενον ὕδωρ· κάτω ἀπὸ τὴν στέρνα εἶναι ὁ ὑδρόμυλος· ἐν Ρόδῳ αὔτη λέγεται ἀ μ π ά ρ ι.

στερνιάζω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ καταβιβάζω τὸ γ ε ρ ά ν ι διακόπτων τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν φ τ ε ρ ω τ ὴ ν τοῦ ὑδρομύλου διὰ νὰ γεμίσῃ ἡ στέρνα.

στεφάνια τά· ἐν Λέσβῳ λεπτὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα περιβάλλοντα τὸ β α έ ν ι τοῦ ὑδρομύλου.

στεφάνι τό· ξύλινος κύκλος εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ κυλινδρικοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου ποὺ στερεώνεται ἐπὶ τῆς ξυλίνης π λ ά κ α ς καὶ στηρίζει τὸ ἀξόνι καὶ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν δέουσαν κίνησιν· ἐν Κύθνῳ σ τ ε φ ά ν ι λέγεται καὶ τὸ σίδηρον, τὸ συνδέον τὰ ἀ d ι ν έ λ λ α τοῦ ἀνεμομύλου μὲ τὸ ἀξόνι του· βλ. καὶ λ α ι μ ό ς.

στόμα τό· ἐν Γλυκῦ Σουλίου, ἡ ὀπή, ἀπ' ὅπου πίπτει τὸ ἄλευρον εἰς τὴν ἀ π ο θ ή κ η ν. Βλ. καὶ φ τ ύ σ η.

στουμπάνα ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ ρουμπαρόξυλο, πού φράσσει ἢ ἀνοίγει τὴν ὀπὴν τῆς στέρνας τοῦ ὑδρομύλου.

στουμπούρα ἡ· ἐν Κρήτῃ τὸ ρουμπαρόξυλο· βλ. καὶ στουμπάνα.

στροτζυλὸ τό· στροτζυλὸς ὁ· ἐν Κύθνῳ ὁ περιφερὴς κυλινδρικῶς ἐχτισμένος τοῖχος τοῦ ἀνεμομύλου.

στρουφίγγι τό· βλ. μπουστί.

στρόφα ἡ· ἐργαλεῖον τοῦ ὑδρομύλου, ἐν τῷ ὁποίῳ στρέφεται τὸ ἀδράχτι.

στρώνου τοὺ μύλου· ἐν Αἰτωλίᾳ τακτοποιῶ τὴν μυλόπετραν, ἵνα τὸ ἄλευρον γίνεται λεπτότερον.

στρώση ἡ· ἐνιαχοῦ τὸ ἰσόγειον κάτω πάτωμα τοῦ ἀνεμομύλου· ἐν Λέσβῳ οὕτω λέγεται ἡ κάτω μυλόπετρα.

στύλος ὁ· ἐν Κρήτῃ διχαλωτὸν ξύλον, δι' οὗ ἀκινητοποιοῦν τὸν ἀνεμόμυλον. Ὁ μυλωνὰς στηρίζει τὸ ἄκρον ἑνὸς φτεροῦ εἰς τὴν διχάλαν τοῦ ξύλου τούτου, τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ὁποίου στηρίζει εἰς τὸ ἔδαφος. Χρησιμοποιεῖται διαδοχικῶς δι' ὅλα τὰ φτερά, ὅταν πρόκειται ν' ἀνοίξῃ ἢ νὰ μαζεύσῃ τὰ παννιά. Πρὶν ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ στύλου ὁ μυλωνὰς πρέπει μὲ τὸν ἀνεβάτη νὰ κανονίσῃ, ὥστε ὁ μύλος νὰ στρέφεται ὀλιγώτερον.

στύμμα τό· ἡ ἀλεσιὰ βλ. καὶ ζύμμα.

στυράκι τό· βλ. τιμόνι.

συρματεῖ ἢ συρματίζει ὁ μύλος λέγεται ἐν Λατσίδᾳ Μεραμβέλλου Κρήτης, ὅταν ὁ ὑδρόμυλος ἀλέθῃ συνεχῶς (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1416, σ. 86.)

συρτάρι τό· ἐν Κρήτῃ μικρὸν καὶ λεπτὸν τεμάχιον ξύλου ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ πανωμύλι καὶ μεταδίδον κραδασμοὺς εἰς τὴν γούλα, διὰ νὰ ρέῃ κανονικῶς ὁ καρπὸς εἰς τὶς μυλόπετρες· βλ. καὶ γούλα, μερτάρι, ταΐστρα, χέρα.

σφήνα ἡ· βλ. περάτης.

σφῆνες οἱ· ἐκ ξύλου ἢ ἐκ σιδήρου χρησιμεύουν ὡς ὑπομόχλια· λέγονται καὶ φῆνες. Ἐν Κρήτῃ τέσσαρα τεμάχια ξύλου, σφηνωμένα μεταξὺ ἀξονιοῦ καὶ ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου διὰ τὴν καλυτέραν συναρμογήν των.

σφήτα ἡ· ἐν Τριφυλίᾳ ἡ σφήνα τοῦ ὑδρομύλου.

σφοδύλι τό· ἐν Ἀπειράνθῳ Νάξου εἶναι ξύλινος κύλινδρος, περὶ τὸν ὁποῖον ὡς κέντρον προσαρμόζονται τὰ πτερὰ τῆς ρόδας ἢ φτερωτῆς τοῦ ὑδρομύλου. Εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου Βορ. Ἠπείρου σφοντύλι λέγουν τὴν ἀλέθουσαν μυλόπετραν· «ἀπού πάν' ἀπ' τὸ σφοντύλι εἶναι τὸ κοφίνι, πού ἔχει τὸν καρπὸ πού πέφτει στὸ σφοντύλι».

σφουγγάρ' τό· μαλλωτὸν δέρμα, διὰ τοῦ ὁποίου καθαρίζεται ἡ ἀλευροθήκη.

σφούγγη ἡ· ξυλίνη ἢ σιδηρᾶ· μὲ τὴν δύναμίν της καθιστᾷ ὁρμητικώτερον τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου (Κέδρος Καρδίτσης).

σφούγγι τό· ἐν Αἰτωλίᾳ τὸ κάτω στενὸν μέρος τῆς κ ά λ α ν η ς (κ ά ν α λ η ς) τοῦ ὑδρομύλου· σ φ ο υ γ γ ὶ τό· σπόγγος, δι' οὗ συλλέγονται τὰ ἐναπολειπόμενα τοῦ ἀλεύρου ἐν τῇ ἀλευροθήκῃ.

σ'φουνάρα ἡ· σφούνι τό· βλ. μ π ο υ ν τ έ λ λ α.

σ'φούν' τό· ἐν Αἰτωλίᾳ παχεῖα σανὶς ἔχουσα ὀπὴν κυκλικὴν ἐν τῷ μέσῳ. Ταύτην ἐφαρμόζουν εἰς τὴν βάσιν τοῦ βαρελλίου (β α γ ε ν ι ο ῦ), ἵνα ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ ὕδατος κανονίζεται ἡ δύναμις τῆς πτώσεως· ἐὰν τὸ ὕδωρ εἶναι ἄφθονον, ἐφαρμόζεται σ'φ ο ύ ν' μὲ ὀπὴν μεγάλην, ἐὰν τὸ ὕδωρ εἶναι ὀλίγον, σ' φ ο ύ ν' μὲ ὀπὴν μικράν· βλ. καὶ σ ι φ ο ύ ν ι.

σφυρὶ τό· ἐν Γλυκῇ Σουλίου ἀτσάλινον σφυρί, μὲ τὸ ὁποῖον χαράσσουν τὶς μυλόπετρες.

σωκάρο τό· βλ. σ α κ ά ρ ο.

σωκαρότρυπες οἱ· ἐγκοπαὶ ὑπάρχουσαι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου· ἡ σ ω κ α ρ ό τ ρ υ π α ἡ πρὸς τὸν βορειοδυτικὸν ἄνεμον μ α ΐ σ τ ρ ο ν ἐστραμμένη καὶ χρησιμεύουσα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου τούτου διὰ νὰ στρέφῃ ὁ μυλωνὰς τὸν ἄξονα καὶ τὸν τροῦλον τοῦ ἀνεμομύλου, λέγεται ἐν Κύθνῳ μ α ΐ σ τ ρ ο ς (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 714, σ. 285).

ταγάρ', ταγάρι τό· ἐν Σερίφῳ ἡ κάτω τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς τοῦ ἀνεμομύλου ἄ φ λ α, ἥτις εἶναι ξύλινον χωνί, ἐξαρτώμενον ὁριζοντίως ἐκ τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς ὅθεν ἐκρέει ὁ καρπός· εἰς τὸ τ α γ ά ρ ι διακρίνομεν α΄) τὰ μ ε ρ ι ὰ καὶ β΄) τ ὸ τ α σ έ λ λ ο· βλ. καὶ κ ο φ ι ν ί δ α.

ταὴ ἡ· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου σχοινία, τὰ ὁποῖα κρατοῦν τὴν π α ρ α β ί δ α· οὕτω λέγεται καὶ ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου ἡ καραβίδα· «ἡ πισινὴ ταὴ εἶναι δεμένη στὸ σκοῦdρο, ἡ μπροστινὴ εἶναι δεμένη στὴν κλάππα».

ταΐστρα ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ ἄλλως γ ο ύ λ α, κ ο υ τ σ ο υ ν ά ρ α, σ έ σ ο υ λ α· βλ. καὶ μ ε ρ τ ά ρ ι.

τάκος ὁ· ξύλον χρησιμοποιούμενον διὰ σφήνας· βλ. καὶ ν τ ά κ ο ς· ἐν Ἀπειράνθῳ καὶ Φιλοτίῳ Νάξου τίθεται μεταξὺ τῆς μ α ξ έ λ λ α ς καὶ τοῦ μέρους τοῦ ἄξονος τοῦ ἐφαπτομένου εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ἀνεμομύλου.

τάμμα τό· ἐν Ρόδῳ τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον κανονίζει τὸ ὕψος τῆς β ο ύ λ α ς, διὰ νὰ πίπτῃ ἐν αὐτῇ ὁ καρπὸς συμμέτρως πρὸς ἄλεσιν.

ταράλης ὁ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου εἶδος ἁπλουστέρου ἀνεμομύλου ἐν χρήσει.

ταρατσάνια τά· ἐν Αἴνῳ Θράκης ξύλα χονδρὰ κύκλῳ τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμο-

μύλου, τῶν ὁποίων ἡ μία ἄκρα εἶναι καρφωμένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἄξονος, ἡ ἄλλη ἐπὶ τοῦ ὀδοντωτοῦ κύκλου τοῦ σκουταρίου, ἵνα τὸ συγκρατοῦν σταθερόν· βλ. καὶ σκ' τέρ' σκουτάρι.

τασέλλο τό· ξύλινον δοχεῖον γεννήματος· βλ. ταγάρ', ταγάρι, τσανάκι.

ταῦρος ὁ· λίθινον ἁλώνιον τοῦ ἀνεμομύλου, χρησιμεῦον ὡς βάθρον τῶν φαλκῶν.

τέλι τό· βλ. σκόττα.

τεμάχια μυλόπετρας· ἔχουν διάφορα ὀνόματα: καρύκου, μαστόρου, μουζοῦρες, πελεκητές, πόλεως (Ζ. Βάου-Σ. Νομικοῦ, Ὁ ἀνεμόμυλος τῶν Κυκλάδων, Ἄνθρωπος, τόμ. Β', τεῦχ. 1, Ἀθῆναι 1975, σ. 96).

τεμόνι καὶ τιμόνι τό· ἐργαλεῖον (ξύλινος μοχλὸς) τοῦ ἀνεμομύλου, δι' οὗ κανονίζει ὁ μυλωνὰς τὴν κάθοδον τοῦ καρποῦ διὰ λεπτὴν ἢ χονδρὴν ἄλεσιν. Τὸ τιμόνι δύναται νὰ σηκώνῃ ἐλαφρῶς τὴν ἄνω μυλόπετραν, ὥστε νὰ βγαίνῃ τὸ ἄλευρον λεπτότερον ἢ χονδρότερον. Τοῦτο λέγεται καὶ στυράκι· ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. στυράκιον, ὑποκορ. ἐκ τοῦ στύραξ-κος· βλ. καὶ ἀνεβάτης.

τζεμπέρι τό· ἐν Κρήτῃ σιδηρᾶ στεφάνη (τσέρκουλο) εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ρόδας τοῦ ἀνεμομύλου, τῶν μυλοπετρῶν καὶ τῶν κολοννῶν τοῦ φαναριοῦ πρὸς στερέωσιν τῶν τεμαχίων ἐξ ὧν συντίθενται.

τζιβέρα ἡ· ἐν Κρήτῃ εἴς τινας περιπτώσεις συνεχοῦς ροῆς ὕδατος δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ὑδρομύλῳ πηγάιδι, ἀλλ' ἀνοικτὸς ἐπικλινὴς ξύλινος ἀγωγός, πού ὁδηγεῖ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν φτερωτή, ἄνευ τῆς παρεμβολῆς σιφουνιοῦ.

τικριτάκια τά· ἐν Ἀδραμυτίῳ ξύλινα ἐλάσματα ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἄνω μυλόπετραν, τὰ ὁποῖα ἐρρύθμιζον τὴν ἐκροὴν τοῦ καρποῦ· βλ. καὶ βαρδάρι, τριγκλίδες.

τομουζλούκι τό· βλ. ξιτρόχι.

τουρκιὰ τά· σιδηρᾶ στεφάνια (δακτύλιοι) πρὸς σύσφιγξιν τῶν μυλοπετρῶν.

τούρλα ἡ· ἡ σκεπὴ τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ χούνη.

τουρλόξυλα τά· ἀκατέργαστα δοκαράκια τῆς τούρλας τοῦ ἀνεμομύλου.

τραβάτουλο τό· ἐν Κρήτῃ μακρὸν καὶ χονδρὸν ξύλον, στηριζόμενον μὲ τὰ δύο του ἄκρα εἰς τοὺς ἀντιμετώπους τοίχους τοῦ ἀνεμομύλου. Εἰς αὐτὸ στηρίζεται τὸ ὄπισθεν μποστίτσο· εἴς τινα μέρη τῆς Κρήτης οὕτω λέγεται καὶ τὸ ξύλον, εἰς τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἡ φαναροτραπεζά.

τραγότσολα τά· σακκιὰ ἀπὸ τραγίσιο μαλλί· βλ. σακκιά.

τράπεζα, τραπεζά, τράπεζο, τραπεζωτή ἡ· ὁριζόντιον ξύλον, εὑρισκόμενον εἰς τὸ πατάρι (δεύτερον ὄροφον) τοῦ ἀνεμομύλου· ἐπ' αὐτοῦ στηρίζεται ὁ ἄξων τῆς μυλόπετρας. Ἐν Κρήτῃ ἡ τραπεζὰ εἶναι μακρὸν ξύλον τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου στηρίζονται εἰς τοὺς ἀντιμετώπους τοίχους τοῦ ἀνεμομύλου. Εἰς τὸ μέσον τῆς τρα-

πεζᾶς στηρίζεται ἡ σκούφια· βλ. καὶ κατωτραπεζά, φαναροτραπεζά.

τραπεζωτὴ ἡ· ἐν Τήνῳ ἡ τράπεζα.

τραχήλι τό· ἐν Κρήτῃ ἐγκοπὴ τοῦ ἀξονιοῦ εἰς τὸ μέρος, πού ἀκκουμβᾷ εἰς τὰ μποστίτσα· χρειάζεται ἓν τραχήλι δι' ἕκαστον μποστίτσο, διὰ νὰ μὴ προχωρῇ ἢ νὰ μὴ ὀπισθοχωρῇ τὸ ἀξόνι, ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

τρεχούλα ἡ· ἐν Θράκῃ ὁ μεγάλος τροχὸς τοῦ ὑδρομύλου.

τριγκλίδες οἱ· ἐν Γλυκῦ Σουλίου δύο ξύλα, τὰ ὁποῖα κτυποῦν ρυθμικῶς εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν ἐνῷ κινεῖται καὶ κανονίζουν τὴν σύμμετρον πτῶσιν τοῦ καρποῦ εἰς τὴν γούλαν.

τρίλιο τό· ἐν Φιλοτίῳ Νάξου σχοινίον κατραμωμένον, χρησιμεῦον εἰς τὴν τρούλαν (στέγην) τοῦ ἀνεμομύλου.

τριτσάρισμα τό· ἡ στροφὴ τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου· βλ. καὶ dριτσάρω.

τριτσαρόλι τό· βλ. μούδα.

τρίφουσκο τό· περιτύλιξις τοῦ πανιοῦ τοῦ ἀνεμομύλου εἰς τὴν ἀdέννα κατὰ «πέντε βόρτες».

τρούλα ἡ· βλ. τούρλα.

τρουλίτης ὁ· ἐν Κρήτῃ ξύλινος ἢ μετάλλινος ἀνεμοδείκτης, τοποθετούμενος εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κουκούλας τοῦ στρογγυλοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ πετεινός.

τρόχη ἡ· πρὸς τὴν μίαν πλευρὰν τῶν μυλοπετρῶν εὑρίσκεται ὀπὴ ἐκροῆς τοῦ ἀλεύρου οὕτω καλουμένη.

τροχούλι τό· χονδρὸν ξύλον σφηνωμένον εἰς τὸ μέσον τῆς ἄνω μυλόπετρας τοῦ ὑδρομύλου.

τσακουτλάκ τό· ἐν Πόντῳ τὸ κρόταλον τοῦ μύλου, δι' οὗ ὁ μυλωνὰς ἐκάλει τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρουν τὸν πρὸς ἄλεσιν καρπόν· βλ. καὶ βούκινο καὶ κόρνος.

τσανάκι τό· ἐν Αἴνῳ καὶ ἐν Χατζηγυρίῳ Θράκης τετράγωνος σωλὴν ἐκ σανίδος, τοῦ ὁποίου ἡ ἄνω ἄκρα εἶναι ὑπὸ τὸ στόμιον τοῦ κοφινίου, ἡ δὲ ἄλλη ἄνωθεν τῆς ὀπῆς τῆς μυλόπετρας· δι' αὐτοῦ διέρχεται τὸ ἐκ τοῦ κοφινίου καταρρέον γέννημα εἰς τὴν μυλόπετραν πρὸς ἄλεσιν. Βλ. καὶ τασέλλο.

τσαπέτα ἡ· ἐν Κρήτῃ συν. πρὸς τὸ μυλοκόπι.

τσαπισάκια τά· ἐν Θράκῃ δύο μικρὰ ξύλα, πού χρησιμεύουν διὰ νὰ ρυθμίζουν τὴν πτῶσιν τοῦ γεννήματος ἐπὶ τῆς μυλόπετρας. Τὰ τσαπισάκια χτυποῦν ρυθμικά, ὅταν ὁ μύλος ἐργάζεται· βλ. καὶ βαρδάρια. Ἐν Μακεδονίᾳ τὰ χουλιάρια τοῦ μύλου· βλ. χουλιάρια.

τσάρκα ἡ· τσάρκι τό· ἐν Ρόδῳ τ σ έ ρ κ ι τό· ὁ ξύλινος ὁριζόντιος τροχὸς τοῦ ὑδρομύλου μὲ σκαφιδωτὰς ἀκτῖνας, τὰ κ ο υ τ ά λ ι α ἢ χ ο υ λ ι ά ρ ι α, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα πίπτει τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸν π ο ὺ ρ ὸ μὲ δύναμιν. Ἡ πτῶσις τοῦ ὕδατος κινεῖ τὴν τ σ ά ρ κ α, τ σ ά ρ κ ι ἢ τ σ έ ρ κ ι.

τσατὰλ - τεμιρὶ τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης σιδηροῦν ἀξόνιον τοῦ φαναρίου τοῦ ἀνεμομύλου, τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα - ἡ ἄνω - εἶναι ἐμπεπηγμένη ὑπὸ τὸν ζ υ γ ό ν, ἡ δὲ ἄλη - ἡ κάτω - σφιγκτὰ εἰς τὴν χ ε λ ι δ ό ν α ἐμπεπλεγμένη.

τσεκκέρια τά· ἐν Ρόδῳ «δύο ξυλαράκια συγκρατημένα στὴ β ο ύ λ α, τὰ ὁποῖα κτυποῦν στὴν πέτρα ποὺ γυρίζει καὶ κινοῦν τὴ βούλα, ὥστε νὰ πέφτῃ τὸ σιτάρι». (ΚΛ, ἀριθ. χ/φου 1568, σ. 214).

τσελλάτσι τό· ἐν Κύθνῳ ὀρνιθῶν τοῦ ἀνεμομύλου ἔξω καὶ παρὰ τὴν αὐλὴν αὐτοῦ εὑρισκόμενος.

τσεμπέργια τά· ἐν Ἀρβανιτοχωρίῳ Βιθυνίας σιδηρᾶ ἐλάσματα κρατοῦντα τὴν μυλόπετραν.

τσέρκι τό· βλ. τ σ ά ρ κ α.

τσιβὶ - ψιδιὰ ἡ· ἐν Αἴνῳ Θράκης τὸ d ρ ι τ σ ά ρ ι σ μ α τοῦ ἀνεμομύλου, ἐπιτυγχανόμενον διὰ τῆς μ α ν έ λ λ α ς καὶ τοῦ πασσάλου, ἤτοι ἡ στροφὴ τοῦ ἄξονος καὶ τῆς σκεπῆς κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.

τσιμπούκια τά· αἱ ραβδώσεις τοῦ φ α ν α ρ ι ο ῦ τοῦ ὑδρομύλου.

τσίτα ἡ· ἐν Ἐγκαρὲς Νάξου λεπτὴ ἐν τῷ ὑδρομύλῳ ράβδος, συνδέουσα τὸ ὁριζόντιον ξύλον τῆς β α ρ δ α ρ ο μ ά ν ν α ς μετὰ τῆς κ ο φ ι ν ί δ α ς καὶ χρησιμεύουσα ὅπως ταλαντεύεται ἡ κ ο φ ι ν ί δ α.

τσόκι τό· ἐν Ἀγρινίῳ σφυρί, μὲ τὸ ὁποῖον «πελεκοῦν τὰ μυλουλίθαρα».

τσουργιὰ τά· ἐν Κρήτῃ ξύλινοι κύλινδροι μικροῦ μήκους, ὡς τροχοί, φέροντες δύο ἢ περισσοτέρας κυκλοτερεῖς αὔλακας πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ μοχλοῦ καὶ χρησιμεύοντες ὡς ὑπομόχλια πρὸς ἀνύψωσιν τῆς μυλόπετρας διὰ χάραξιν. Ὁ Ἐλευθέριος Πλατάκης περιγράφει οὕτω τὰ τ σ ο υ ρ ι ά. Δύο κυλινδρικὰ τεμάχια ἀνθεκτικοῦ ξύλου (1 μεγαλύτερον καὶ 1 μικρότερον), τοποθετούμενα κάτω ἀπὸ τὴν ἀ π α ν ώ π ε τ ρ α, ὅταν ὁ μυλωνὰς θέλῃ νὰ τὴν σύρῃ πρὸς τοὺς π ε ζ ο ύ λ ο υ ς, διὰ νὰ τὴν χαράξῃ· μὲ αὐτὰ γίνεται εὐκολωτέρα ἡ ὀλίσθησις τῆς ἀ π α ν ώ π ε τ ρ α ς.

τσούχτη ἡ· χονδρὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἔδενον εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἄ ρ μ π ο υ ρ ο υ.

τσύλιστρο τό· ἐν Καλαβρύτοις φάλαγξ, δι' ἧς ὠθεῖται ἔξω τοῦ μύλου ἡ μυλόπετρα, ἵνα χαραχθῇ, ὡς σύρονται οἱ βάρκες ἔξω ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

ὑαλία τά· ἐν Κύθνῳ τὰ μεγάλα ματογυάλια, τὰ ὁποῖα φοροῦν οἱ χαράσσοντες τὶς μυλόπετρες.

φαλάγγια τά· ἀμετακίνητοι τ ά κ ο ι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ἀνεμομύλου· βλ. καὶ ἀ π α ν α ρ ι ά, ἀ π α ν ά ρ ι α.

φάλι τό· ἐν Καρπάθῳ ὁ ὀμφαλὸς τῆς ἐπάνω μυλόπετρας, δηλαδὴ τὸ τεμάχιον ξύλου ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται ἡ χ ε λ ι ό ν α (χελιδόνα), ἤτοι τὸ τεμάχιον σιδήρου εἰς ὃ προσκολλᾶται τὸ ἀ γ ρ ά τ τ ι. Ἐν Νάξῳ ἀ φ ά λ ι τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς κάτω μυλόπετρας ἔλασμα σιδήρου. Ἐν Κρήτῃ κοίλωμα εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀ π α ν ώ π ε τ ρ α ς, εἰς ὃ στερεοῦται ἡ χ ε λ ι δ ό ν α.

φάλκες οἱ, φάλκος ὁ· φάλτσες οἱ· ξύλινον κυκλικὸν περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν πρὸς συγκράτησιν τοῦ ἐκτινασσομένου ἀλεύρου. Ἐν Θήρᾳ φ ά ρ κ ε ς (οἱ) καὶ ἐν Σίφνῳ φ α ρ κ ὶ (τό).

φανάρι τό· ἐν Νάξῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὀδοντωτὸς κύλινδρος δεχόμενος τὴν διὰ τοῦ ἀνέμου ἐπιτυγχανομένην περιστροφικὴν κίνησιν καὶ μεταδίδων αὐτὴν εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν· βλ. καὶ ἀ ν έ μ η καὶ ρ ό δ α. Ἐν Κρήτῃ τὸ φ α ν ά ρ ι περιστρεφόμενον καὶ μεταδίδον τὴν κίνησιν εἰς τὴν ἄνω μυλόπετραν τοῦ ὑδρομύλου ἔχει πέριξ αὐτοῦ ἐσοχάς. Ἐν Λήμνῳ φ α ν ά ρ ι ἢ ρ ό κ α εἶναι ὀδοντωτὸς κύλινδρος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἄνω μυλόπετρας καὶ περιστρεφόμενος ὁριζοντίως μὲ τὴν βοήθειαν ἄλλου ὀδοντωτοῦ τροχοῦ, κινουμένου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ τοῦ ἄξονος τοῦ μύλου καὶ καλουμένου σ κ' τ ά ρ'.

φωνάρι (φανάρι) τό· ἐν Καρπάθῳ τοῦτο συνδέει τὸ ἀ γ κ ά τ τ ι καὶ τὴν πάνω πέτρα μὲ τὴν ἐ ρ ό α (ρόδα τοῦ μύλου). Τὸ φ ω ν ά ρ ι εἶναι κυλινδρικὸν φαναροειδὲς ὄργανον ἐκ ξύλου ἔχον ἑπτὰ κ ο λ ό ν ν ε ς (κιονίσκους) ὁλόγυρα καὶ μὲ κενὰ ἐν τῷ μεταξύ, διὰ νὰ ἐμπηγνύωνται τὰ (δ) ό ν τ ι α τῆς ἐ ρ ό α ς καὶ νὰ κινῆται τοιουτοτρόπως ἡ πάνω πέτρα ἐπὶ τῆς κάτω, ὥστε νὰ γίνεται τὸ ἄλεσμα. Τὸ φωνάρι συνδέεται μὲ τὴν χ ε λ ι (δ) ό ν α δι' ἑνὸς σιδηροῦ πήχεως, ὅστις διέρχεται ἀπὸ τὸ κέντρον του, ὀνομαζόμενος μ ο χ λ ό ς, καὶ ἑνώνεται κάτω μέν, δηλαδὴ εἰς τὸ πρὸς τὴν χ ε λ ι (δ) ό ν α μέρος, μὲ τὴ δ ι χ ά λ α ἢ χ α χ ά λ α, σιδηροῦν διχαλοειδὲς ἄγκιστρον, πρὸς τὰ ἄνω δέ, δηλαδὴ πρὸς τὴν ρ ό δ α, καταλήγει εἰς τὴν σ κ ο ύ φ ι α, σκληρὸν τεμάχιον ξύλου, ἐντὸς τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ὁποίου περιστρέφεται λαδωμένος ὁ μ ο χ λ ὸ ς τοῦ φ ω ν α ρ ι ο ῦ. Τὸ ἐγκαρσίως τοποθετημένον ξύλον, ὅπου εὑρίσκεται ἡ σ κ ο ύ φ ι α καὶ εἰς ἣν στηρίζεται διὰ νὰ κάνῃ τὰς στροφάς του τὸ φ ω ν ά ρ ι, λέγουν τ ρ α π ε ζ ὰ τ ο ῦ φ ω ν α ρ ι ο ῦ· τὸ φωνάρι ἔχει ἑπτὰ κ ο λ ό ν ν ε ς ὁλόγυρά του, ἑπτὰ μεταξὺ των χωρίσματα, ἡ δὲ ρόδα σαράντα δύο δόντια, ὥστε, ὅταν ἡ ρόδα κάνῃ μίαν στροφὴν πλήρη, τὸ φωνάρι κάνει ἓξ στροφάς,

ἀφοῦ κάθε πλήρης στροφὴ τοῦ φωναριοῦ δέχεται ἀλλεπαλλήλως ἑπτὰ δόντια τῆς ρόδας, δηλαδὴ $6 \times 7 = 42$. Τὸ ξύλον τῶν κολωννῶν τοῦ φωναριοῦ καὶ τῶν δοντιῶν τῆς ρόδας εἶναι συνήθως ἀπὸ πρινάρι (Μ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἔνθ' ἀν., σ. 330).

φαναροτραπεζὰ ἡ· βλ. τραπεζά, κατωτραπεζά.

φάρκες οἱ· φαρκὶ τό· βλ. φάλκες.

φελεὰ ἡ· ἡ ὁλοκληρωτικὴ περιτύλιξις τῶν παννιῶν τοῦ ἀνεμομύλου στὶς ἀδέννες.

φῆνες οἱ· βλ. σφῆνες.

φιτίλι τό· βλ. ἀδράχτι.

φλυγκάτο τό· ἐν Κρήτῃ τὸ μυλαύλακο. Βλ. βλυκάτο.

φόρα ἐν Σύμῃ· βλ. ἀλέστα.

φορτιάρικα τά· ἐν Καρυδέᾳ Πάργας καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἠπείρου τὰ ζῷα (ἄλογα, ἡμίονοι, ὄνοι), μὲ τὰ ὁποῖα αἱ γυναῖκες μεταφέρουν τὸ ἄλεσμα εἰς τὸν μύλον.

φουγάρο τό· ἐν Κρήτῃ ἡ ὀπὴ τοῦ τοίχου τοῦ ἀνεμομύλου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται τὸ ἀξόνι πρὸς τὰ ἔξω. Τὸ περὶ τὸ ἀξόνι ἀνοικτὸν τμῆμα τοῦ φουγάρου καλύπτεται μὲ χονδρὸν παννί, διὰ νὰ ἐμποδίζεται ἡ εἴσοδος ρεύματος ἀέρος.

φοῦσκες οἱ· «κάνε τὰ παννιὰ φοῦσκες» σημαίνει περιτύλιξε στὶς ἀδέννες τὰ παννιὰ τοῦ ἀνεμομύλου.

φρακωσιὰ ἡ· ξύλινον κυκλικὸν περίφραγμα τῶν μυλοπετρῶν.

φραχτὴ ρόδα· βλ. ρόδα καβεσιλίδικη.

φρένα τά· βλ. κισκίνια καὶ χέρες.

φ'σούν' τό· βλ. κουμπλίτσα.

φτερὰ τά· αἱ πτέρυγες, τὰ φτερὰ τῆς ρόδας τοῦ ὑδρομύλου· ὅταν μὲ τὴν ὑδατόπτωσιν ἐπιπέσῃ τὸ ὕδωρ μὲ ὁρμὴν ἐπάνω εἰς τὰ φτερὰ τῆς ρόδας, παράγεται περιστροφικὴ κίνησις.

φτεροθήκη ἡ· ἐν Εὐβοίᾳ ἡ φτερωτὴ τοῦ ὑδρομύλου. Περὶ ξύλινον κύλινδρον ὡς κέντρον προσαρμόζονται ἀκλονήτως 20 - 25 φτερὰ ὡς ἀκτῖνες, στηριζόμενα ἐπὶ σιδηρᾶς στεφάνης· ὁ ξύλινος κύλινδρος καλεῖται σφοντύλι.

φτερομαχᾶ ἐν Καλαβρύτοις λέγουν, ὅταν κατέρχεται πολὺ ὕδωρ μετὰ πηλοῦ καὶ ἐμποδίζεται ἡ κίνησις τοῦ ὑδρομύλου, διότι τὸ ὕδωρ μένει εἰς τὴν βεργότρουπα, ἐξ ἧς ἐξέρχεται.

φτερουτὴ ἡ· ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ τροχός, οὗ τὰ πτερὰ κτυπᾷ τὸ ὕδωρ καὶ θέτει εἰς κίνησιν τὸν κάθετον ἄξονα, ὅστις περιστρέφει τὸν μύλον· βλ. καὶ φτερωτή·

φτερωτὲς οἱ· βλ. πτερωτές.

φτερωτὴ ἡ· ξύλινος τροχὸς ἢ ξύλινη ρόδα, στρεφομένη μὲ τὴν πίεσιν τοῦ

ὕδατος. Τὸ κάτωθεν αὐτῆς χονδρὸν ξύλον λέγεται ἐν Κονίτσῃ b ά b ω. Εἰς τὴν b ά b ω ὑπάρχει ὀπή, ἐξ ἧς περνᾷ τὸ ἀ γ ρ ά χ τ ι, διὰ νὰ σηκώνεται ἡ ἄνω πέτρα ὑψηλὰ ἢ νὰ χαμηλώνῃ· φ τ ε ρ ω τ ὴ ἐν Κρήτῃ ὅλα μαζὶ τὰ φ τ ε ρ ὰ τοῦ ἀνεμομύλου.

φτυάρι τό· ἐν Γλυκῦ Σουλίου εἶναι ξύλινον καὶ δι' αὐτοῦ θέτουν τὸ ἄλευρον εἰς τὰ τσουβάλια.

φτύση ἡ· τὸ ἄνοιγμα, ἐξ οὗ διαρρέει τὸ ἄλευρον· λέγεται καὶ σ τ ό μ α.

φυλακὴ ἡ· στρογγύλη ὀπή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδρομύλου. Ἐν Ἠπείρῳ φ υ λ α κ ὴ εἶναι τὸ μέρος τοῦ ὑδρομύλου, ὅπου φυλάσσονται τὰ ὄργανα, τὰ κινοῦντα τὶς μυλόπετρες.

φωλιὰ ἡ· ἐν Ἐλύμπῳ Καρπάθου σιδηροῦν ἔλασμα, τιθέμενον εἰς τὸν πυθμένα τῆς π ό μ π α ς, διὰ ν' ἀντέχῃ αὕτη περισσότερον καὶ καλύτερον κατὰ τῆς ἐκ τῆς χρήσεως φθορᾶς· ἐν Ρόδῳ εἶναι σιδηρᾶ θήκη τοῦ ν ε κ ρ ο ῦ, ἐντὸς τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ μ ο χ λ ό ς, τοῦ ὁποίου τὸ κάτω λέγεται κ ι ο ύ ν γ κ ι. Ἐν Κρήτῃ φωλιὰ εἶναι ἡ ὀπὴ τοῦ ἀ ξ ο ν ι ο ῦ τοῦ ἀνεμομύλου, εἰς ἣν εἰσέρχεται καὶ στερεώνεται τὸ φ τ ε ρ ό· διὰ τὴν πληρεστέραν στερέωσιν χρησιμοποιεῖται μεταλλίνη λάμα, ἡ ὁποία περνᾷ εἰς τὴν φωλιὰ καὶ καρφώνεται εἰς τὸ φτερό. Οἱ φ ω λ ι έ ς δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν ἐγκαρσίαν τομὴν τοῦ ἀξονιοῦ.

χαβούζα ἡ· ἐν Γυθείῳ λάκκος, ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ συνάγεται καὶ κατέρχεται εἰς τὸν ὑδρόμυλον· λέγεται καὶ χ α ζ α ν ά ς.

χαζανὰς ὁ· ἐν Λακωνίᾳ ἡ χ α β ο ύ ζ α τοῦ ὑδρομύλου.

χάκ' τό· λ. τουρκική· ἐν Θράκῃ τὸ δικαίωμα, ἡ πληρωμὴ τοῦ μυλωνᾶ διὰ τὴν ἄλεσιν.

χαλινάρι τό· ἐν Σελίνῳ Κρήτης ξύλινον ὄργανον, κανονίζον τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεως τῆς μυλόπετρας καὶ οὕτω τὴν λεπτότητα τοῦ παραγομένου ἀλεύρου. Ὁ Ἐλευθέριος Πλατάκης γράφει ὅτι τὸ χ α λ ι ν ά ρ ι ἐν Κρήτῃ εἶναι τεμάχιον ξύλου εἰς κατάλληλον θέσιν, ἵνα μὴ ὑποχωρῇ ἡ σ φ ή ν α.

χαλῶ τ' ἀλεύρι· ἐν Κρήτῃ ὅταν ὁ σωρὸς τοῦ ἀλεύρου ἐν τῇ ἀλευροθήκῃ πλησιάζῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κ ο υ τ σ ο υ ν ά ρ ι πρέπει νὰ τὸν χ α λ ά σ ο υ ν, διὰ νὰ μὴ τὸ φράξῃ.

χαμαδὸ τό· ἐν Τήνῳ τὸ κιβώτιον, εἰς ὃ πίπτει τὸ ἄλευρον ἐν τῷ μύλῳ. βλ. καὶ σ κ ά φ η.

χαμαιλετάρης ὁ· μυλωνᾶς.

χαμαιλέτας, χαμαιλέτε, χαμαιλέτες ὁ· ὁ ὑδρόμυλος ἐν Κοτυώροις, Οἰνόῃ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Πόντου.

χαμοβροχιάζει· ἐπὶ τοῦ ὑδρομύλου, ὅταν ἡ β ρ ό χ η, τὸ ξύλον τοῦ κατωλίθου, χαλάσῃ καὶ δὲν ἀλέθεται ὁ σῖτος καὶ πίπτῃ εἰς τὸ ἔδαφος.

χαραγή, χαραὴ ἡ, χάραμα τό· ἡ χάραξις τῶν μυλοπετρῶν· ὁ μύλος εἶν' ἀπὸ χαραή, δηλαδὴ εἶναι χαραγμένος· χ α ρ α ΐ ζ ω, χ α ρ ά ζ' ν μ ὶ τ ὸ μ υ λ ο υ κ ό π', χ α ρ ά ζ ο υ, χ α ρ ά ζ ω.

χαραΐδι τό· ἐν Ἰθάκῃ ἀκούεται: «τὸ ψωμὶ εἶν' ἀπὸ χαραΐδι», ὅταν τὸ ἀλεύρι βγαίνῃ ἀμέσως μετὰ τὴν χάραξιν τῆς μυλόπετρας καὶ δὲν εἶναι τόσον καθαρόν. Τὸ μετὰ τὴν χάραξιν ἄλευρον μὲ τὴν κόνιν τῆς τριφθείσης μυλόπετρας γίνεται ζύμη τρέφουσα τὰς ὄρνιθας.

χαρακτήρι τό· ἐν Αἴνῳ Θράκης σμίλη, δι' ἧς χαράσσουν τὶς μυλόπετρες.

χάσικο τό· λεπτότατον ἄλευρον, δι' οὗ παρασκευάζουν τὸ χ ά σ ι κ ο ψ ω μ ί.

χαχάλα ἡ· βλ. φ ω ν ά ρ ι. Ἐν Κρήτῃ τὸ κάτω διχαλωτὸν τμῆμα τοῦ μ ο χ λ ο ῦ τ ο ῦ φ α ν α ρ ι ο ῦ, πού ἐμπλέκεται εἰς τὴν χ ε λ ι δ ό ν α διὰ τὴν εἰς τὴν ἀ π α ν ώ π ε τ ρ α μετάδοσιν τῆς περιστροφικῆς κινήσεως.

χειρόμπουλο τό· ἐν Δροπόλει Β. Ἠπείρου ὁ χειρόμυλος.

χειρόμυλας ὁ· ἐν Μάνῃ ὁ χειρόμυλος.

χειρομύλη ἡ· ὁ χειρόμυλος.

χειρομυλιάζω, χειρομυλίζω· ἀλέθω μὲ τὸν χειρόμυλον.

χελιδιὰ ἡ· εἴς τινα μέρη τῆς δυτικ. Μακεδονίας ἡ χ ε λ ι δ ό ν α.

χελιδόνα ἡ· ἐπὶ τοῦ β α σ ι λ ι κ ο ῦ ἢ β α σ ι λ ι κ ο ῦ σ ί δ ε ρ ο υ τ ῆ ς ἀ ν έ μ η ς τοῦ ἀνεμομύλου εἶναι προσηρμοσμένον καθέτως ἓν πεπλατυσμένον σιδηροῦν ἔλασμα, ἡ χ ε λ ι δ ό ν α, σχήματος διπλῆς οὐρᾶς χελιδόνος, ἡ ὁποία στερεώνει καὶ συγκρατεῖ ἐπ' αὐτῆς ἀμεταθέτως τὴν ἐπάνω μυλόπετραν, ὥστε αὕτη νὰ κινῆται ὡς ἓν σῶμα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς ἀ ν έ μ η ς. Ὁ καρπὸς εἰσρέει ἀπὸ τὴν μεγάλην κεντρικὴν ὀπὴν (γ ο ύ λ α ν) τῆς ἐπάνω πέτρας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τῶν δύο πλευρικῶν ἀνοιγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀφήνει ἑκατέρωθεν ἡ χ ε λ ι δ ό ν α, καὶ τὰ ὁποῖα καλοῦνται γ ο ῦ λ ε ς, εἰσδύει μεταξὺ τῶν δύο μυλοπετρῶν καὶ διὰ τῆς περιστροφῆς αὐτῶν ἀλέθεται. Εἰς τὸ Καρόκι Δελβίνου Βορ. Ἠπείρου ἡ χ ε λ ι δ ό ν α εἶναι σίδηρον, τὸ ὁποῖον κρατεῖ τὸ σ φ ο ν τ ύ λ ι τοῦ ὑδρομύλου. Χ ε λ ι ο ν ὲ ς ἢ χ ι λ ι ο ν ὲ ς (οἱ) ἐν Ρόδῳ λέγονται δύο ὁριζόντια σίδερα, τὰ ὁποῖα συγκρατοῦν τὸν μ ο χ λ ὸ ἐπάνω ἀπὸ τὴν μυλόπετραν, διὰ νὰ μὴ κλίνῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

χελιδονιάστρα ἡ· ἐν Κρήτῃ ἡ μικρὰ ἐγκοπὴ (κοίλωμα) εἰς τὸ μέσον τῆς χ ε λ ι δ ό ν α ς σχήματος μικροῦ ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, εἰς ἣν εἰσέρχεται τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἀ δ ρ α χ τ ι ο ῦ.

χέρα ἡ· βλ. μ ε ρ τ ά ρ ι.

χέρες οἱ· εἰς τὸ Μεγανήσι Λευκάδος τὰ φ ρ έ ν α.

χερομύλ' ἡ· ἐν Κοτυώροις τοῦ Πόντου ὁ χειρόμυλος.

χερομύλιν τό· ἐν Κύπρῳ ὁ χειρόμυλος.

χερόμυλος ὁ· ἀπαρτίζεται ἀπὸ δύο μυλόπετρες καὶ ἓν χ ε ρ ο ύ λ ι· εἰς τὴν ὀπὴν τῆς ἐπάνω πέτρας ρίπτεται ὁ καρπός· στρέφοντες τὸ χερούλι ἀλέθουν. Ὁ χειρόμυλος τοποθετεῖται εἰς ἕνα παννί, εἰς τὸ ὁποῖον συγκεντρώνεται ὁ ἀλεσμένος καρπός.

χιλ'δόνα ἡ· βλ. χ ε λ ι δ ό ν α.

χλαπάτσες οἱ· ἐν Κιμώλῳ ξύλινοι κλοιοὶ περὶ τὸν ἄξονα ἀνεμομύλου, ἵνα οὗτος συγκρατῆται ἐξ αὐτῶν διὰ σχοινίου παυούσης τῆς κινήσεως.

χολέντρα ἡ· βλ. χ ο λ έ τ ρ α.

χολέτρα ἢ κουτάλα ἡ· ἐν Καρπάθῳ ἡ κ ο υ φ ί ν α συνδέεται διὰ σχοινίων μὲ αὐλακοειδὲς δοχεῖον, τὴν χ ο λ έ τ ρ α ἢ κ ο υ τ ά λ α, ὅπου χύνεται τὸ ἄλεσμα. Ἐν Ρόδῳ χ ο λ έ ν τ ρ α εἶναι «ὁ χύτης», ποὺ πέφτει τὸ ἀλεύρι στὴν ἀλευροθήκη.

χοντράλεστον καὶ **χοντραλεστὸν ἀλεύρι** τό· βλ. καὶ δ ε υ τ έ ρ ι καὶ χ ο ν τ ρ ό κ ο π ο ν.

χόντρινα ἡ· χονδρὸν ἄλευρον, ἀφοῦ τοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ π λ ά σ η.

χοντρόκοπον τό· βλ. χ ο ν τ ρ ά λ ε σ τ ο ν.

χόντρος ὁ· ἐν Σίφνῳ σῖτος ἡμιαλεσμένος· βλ. καὶ τ ρ α χ α ν ά ς.

χούλη ἡ· ἐν Λακωνίᾳ ἡ γ ο ύ λ α τοῦ χειρομύλου.

χουλιάρια τά· ἀκτῖνες ξύλινοι τοῦ τ σ α ρ κ ι ο ῦ (τροχοῦ) τοῦ ὑδρομύλου ὁμοιάζουσαι μὲ κ ο υ τ ά λ ι α.

χούνη ἡ· ἡ σκεπὴ τοῦ ἀνεμομύλου βλ. καὶ τ ο ύ ρ λ α.

χούρχουλη καὶ χούρχουρη ἡ· ἐν Κ α λ α β ρ ύ τ ο ι ς ὁ ὑπόγειος τοῦ ὑδρομύλου χῶρος ὁ μίαν εἴσοδον καὶ ἔξοδον ἔχων, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκεται ἡ φ τ ε ρ ω τ ή, μέρος τοῦ κ α τ α ν τ ι ο ῦ, μέρος τῆς σ τ α μ α τ ή ρ α ς μετὰ τῆς ἀ λ ο υ π ο ῦ ς καὶ μέρος τῆς μ ά ν ν α ς μετὰ τοῦ π ρ ο χ ω ν ι ο ῦ καὶ τῆς δ ί π λ α ς. Ἀπὸ τοῦ στομίου ἔνθα ἡ εἴσοδος καὶ ἔξοδος τῆς χ ο ύ ρ χ ο υ λ η ς ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ.

χουφτιάζω· ἐν Κονίτσῃ λαμβάνω ἐπὶ πλέον τοῦ κανονικοῦ, ὑποκλέπτω μέρος ἀπὸ τὸ ἄλεσμα. «Ὁ μυλουνὰς στοὺ βακούφ'κου μύλου χουφτιάζ'», δηλαδὴ λαμβάνει ὡς ἀμοιβὴν ἄλευρον περισσότερον τοῦ κανονικοῦ.

χτενιὰ ἡ· ἐν Ρόδῳ, χ τ έ ν ι α τὰ ἐν Κρήτῃ, χ τ έ ν ι τὸ ἐν Καρπάθῳ· φράγμα ξύλινον κτενοειδὲς διὰ νὰ περνᾷ μὲν τὸ νερό, νὰ σταματοῦν ὅμως χαλίκια παρασυρόμενα καὶ ἄλλαι ἀκαθαρσίαι, ποὺ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ φράξουν τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος τοῦ ὑδρομύλου.

χυτὸ τό· ἐν Κονίτσῃ σιδηροῦν ἔλασμα, τιθέμενον εἰς τὴν b ά b ω· ἕτερον τίθεται εἰς τὸ ἀ γ ρ ά χ τ ι τοῦ ὑδρομύλου.

ψαθώνω τὸ μύλο· ἐν Κρήτῃ συνών. μὲ τὰ μ ο λ λ έ ρ ν ω τ ὸ μ ύ λ ο. Λέγεται ὅταν ὁ μυλωνᾶς ἔχῃ ψάθες ἀντὶ παννιά.

ψιλοχόντρι τό· χονδρὸν ἄλευρον[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παραθέτω τώρα τὰ περιέχοντα πληροφορίας διὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι χειρομύλους, ὑδρομύλους καὶ ἀνεμομύλους χειρόγραφα, τὰ ἀποδελτιωθέντα εἰς τὸ Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν[2] κατὰ τὸν αὔξοντα ἀριθμὸν τοῦ Βιβλίου Εἰσαγωγῆς τούτων εἰς τὸ ἐν λόγῳ Κέντρον καὶ τὰ σχετικὰ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν περὶ τῶν μύλων δημοσιεύματα: α' χ ε ι ρ ό γ ρ α φ α ΚΛ (=Κέντρον Λαογραφίας)· ἀριθ. 116 (Ἀ γ γ έ λ ο υ Ρ ά μ φ ο υ, Συναγωγὴ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν, μοιρολογίων ἐκ τῆς νήσου Μήλου, 1916)· 140 (Σ υ μ. Μ α ν α σ σ ε ί δ ο υ, Ἕτερα ζῶντα μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν Χατζηγυρίῳ (Κεσσάνης) 1882)· 184 (Κ λ ε ο β. Κ ο κ κ ο λ ά τ ο υ, Συλλογὴ ζώντων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, ἤτοι συλλογὴ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν καὶ παραμυθίων θρακικῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889)· 335 (Κ. Ν ε σ τ ο ρ ί δ ο υ, Ὁ ἰδιωτικὸς τῶν Μανιατῶν βίος, 1894)· 391 (Σ. Ἰ ω α ν ν ί δ ο υ), Παρατηρήσεις ἢ μελέτη ἐπὶ τοῦ συγχρόνου γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Σαμίων, 1921)· 397 (Ἐ. Μ α ν ω λ α κ ά κ η, Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Καρπάθου, 1890)· 424 (Ἰ. Κ υ ρ ι α κ ο ῦ, Κυκλαδικὰ - Θηραϊκά, ἤτοι συλλογὴ ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ..., 1922)· 428 (Ἄ ν ν η ς Ἀ π ο σ τ ο λ ά κ η, Σ τ α ύ ρ ο υ Φ ρ α γ κ ά κ η, Ποικίλη ὕλη... ἀπὸ τὸ Καλάμι Κρήτης 1922)· 443 (Κ. Π α π α ϊ ω ά ν ν ο υ, Φιλολογικὰ Λεντεκάδας (Τριφυλίας), 1922)· 446 (Κ. Ν ε σ τ ο ρ ί δ ο υ, Λακωνικά, 1895)· 459 (Ἀ ν ω ν ύ μ ο υ, Ἡ ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου διάλεκτος, 1923)· 470 (Ἀ ν ω ν ύ μ ο υ, Σιφναϊκὸν λεξιλόγιον, 1923)· 503 Ἀ ν α σ τ α σ ί α ς Κ ο υ κ ο υ λ έ, Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (διάφοροι τόποι)· 1924)· 525 Α (Χ. Χ ρ η σ τ ο β α σ ί λ η, Νάξος, 424 νεοελληνικαὶ λέξεις, 1924)· 685 (Ἰ. Κ υ ρ ι α κ ο ῦ, Σύμμεικτος γλωσσικὴ ὕλη, ἰδίωμα Θήρας καὶ ἄλλων νήσων, 1924) 703 (Χ ρ. Χ ρ η σ τ ο β α σ ί λ η, Ναξιακὸν νεοελληνικὸν γλωσσάριον, 1919)· 714 (Φ. Ἰ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, Κυθνιακὸν γλωσσάριον. Βιβλίον α', 1920, β' 1920)· 715 (Γ ε ρ. Σ α λ β ά ν ο υ,

---

1. Τὸ ὡς ἄνω λεξιλόγιον ἤντλησα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν περὶ τῶν παραδοσιακῶν ἀλευρομύλων δημοσιευμάτων, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῶν σχετικῶν ἀνεκδότων χειρογράφων γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ εἰς τὸ Κέντρον Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Βεβαίως περὶ πληρότητος αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, διότι πιθανῶς νὰ μᾶς διέφυγον ἔντυπά τινα ὡς καὶ χειρόγραφα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σχετικὰ στοιχεῖα, ἔπειτα δὲ δὲν ἔχουν ἀσφαλῶς ἐρευνηθῇ ἐξ αὐτοψίας ἅπαντες οἱ ἑλληνικοὶ τόποι, εἰς οὓς ὑπάρχουν παραδοσιακοὶ ἀλευρόμυλοι. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀρχὴ ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν καὶ τὸ συγκεντρωθὲν γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν ὑλικὸν εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον καὶ λίαν ἐνδιαφέρον.

2. Τὰ περισσότερα τούτων ἀπόκεινται εἰς τὸ Κέντρον Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

'Ορολογία ὑδρομύλου, 'Αγρίνιον 1925[1])· 721 (Κ. Νεστορίδου, Γλωσσάριον Λακωνικόν, 1894)· 769 Γ' ('Α. 'Α. Παπαδοπούλου, Γλωσσάριον "Αθω καὶ Χαλκιδικῆς, 1926)· 779 ('Ι. Βογιατζίδου, Γλωσσικὴ ἀποστολὴ εἰς τὰς Κυκλάδας, 1920)· 869 (Δ. Λουκοπούλου, Πραγματεία περὶ τοῦ αἰτωλικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, 1922)· 883 (Κ. Νεστορίδου, Λακωνικά)· 897 Α' (Συμ. Μανασσείδου, Ζῶντα μνημεῖα τοῦ 'Ελληνισμοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν Χατζηγυρίῳ 1882)· 935 (Π. Χορτοπούλου, Γλωσσάριον...ἐν Σινώπῃ 1876)· 957 ('Ι. Βογιατζίδου, Γλωσσικὴ ἀποστολὴ εἰς τὰς Κυκλάδας· 5. Μύκονος, ἐν 'Αθήναις τῇ 30ῇ 'Ιουλίου 1923)· 1117 ('Α. Σιγάλα, Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐκ Νάξου, 1924)· 1121 ('Α. Σιγάλα, Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐξ Νάξου, 1924)· 1416 (Μαρίας Λιουδάκη, Τετράδιον λέξεων χωρίου Λατσίδας 'Ανατολικῆς Κρήτης, 1938)· 1446 (Δημ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ ὕλη συλλεγεῖσα ἐν Λέσβῳ Β', 1940)· 1477) (Νικ. 'Ανδριώτη, Συλλογὴ γλωσσικῆς ὕλης ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς νήσου Λήμνου, 1928)· 1488 (Γ. Κόλια, Κτηνοτροφικά, γεωργικὰ κτλ. τῆς ζωῆς τοῦ χωρίου Καλοσκοπῆς (Κουκουβίστας) Δωριέων Παρνασσίδος, 1934)· 1568 (Χ. Παπαχριστοδούλου, Τὸ Ροδιακὸν γλωσσάριον...., 1932)· 1665 (Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα ἐκ Βορείου 'Ηπείρου, 1951)· 1908 (Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς Κόνιτσαν, 1953)· 2194 (Δημ. Λουκάτου, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῆς νήσου 'Ιθάκης, 1956)· 2276 (Δημ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἐξ ἀποστολῆς εἰς Μεγανήσι Λευκάδος, 1958)· 2277 (Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἐξ ἀποστολῆς εἰς τὰ χωρία τοῦ Σουλίου, 1958)· 2301 (Δημ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσας, 1959)· 3007 (Σ. Γεωργούλα, Λαογραφικὰ περιφερείας 'Ανατολικοῦ Ξεροβουνίου ("Ηπειρος), 1966).

β' Δημοσιεύματα: Θ. Μοιροπούλου, 'Ο ἄνεμος ἐν 'Ελλάδι μεγάλη πηγὴ ἀστειρεύτου καὶ εὐθυνῆς ἐνεργείας. Αἱ ἀνεμονολίαι τοῦ Λασηθίου Κρήτης. «"Εργα», τόμ. Δ', 1928, σσ. 237 - 246. Ζαχ. Παπαντωνίου, Οἱ μύλοι τῆς Μυκόνου, «Μυκονιάτικα Χρονικά», φύλλ. 12, 17. σ. 1933, σ. 5. Μιχ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', 'Αθῆναι 1934, σσ. 327 - 341 : 'Ανεμόμυλοι καὶ νερόμυλοι. Σόλ. Κυδωνιάτου , 'Αγροτικαὶ κατασκευαὶ καὶ ἐγκαταστάσεις, ἐν 'Αθήναις 1947. [ἐν σσ. 145 - 149 γίνεται λόγος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν 'Ελλάδι ἀνεμομύλου καὶ δι' ἄλλους ξένους ἀγροτικοὺς μύλους ἐξ 'Ολλανδίας, Βρεττάνης κτλ.]. Δ. Βασιλειάδη, 'Η λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Αἴγινας, Λαογραφία, τόμ. ΙΣΤ', 'Αθῆναι 1956/1957, σσ. 495 - 506. Γ. Μπόνη, 'Ανεμομυλικὰ Μυκόνου, ἐφημ. «Νέα Μύκονος», φύλλ. 93, Νοέμβριος 1955, σ. 2. 'Ι. Κ. Βογιατζίδου, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου "Ανδρου, τόμ. Δ', 'Αθῆναι 1957, σσ. 94 - 95, 128 - 129. 'Ι. Κανδήλη, Μύκονος, Τὸ μαγευτικὸ νησὶ τοῦ Αἰγαίου, ὅπου ἀνεπτύχθη καὶ προώδευσεν ἡ ἀνεμοκίνητος ἑλληνικὴ ἀλευροβιομηχανία, Βιομηχανικὴ 'Επιθεώρησις, τόμ. ΚΕ' 'Αθῆναι 1958, σσ. 667 - 672. Κ. Παλαιολόγου, Νερόμυλοι, Περιηγητική, ἀριθ. 59, 'Αθῆναι 1963, σσ.

---

1. 'Ο Γεράσιμος Σαλβάνος κατέγραψεν ἐν 'Αγρινίῳ κατὰ τὸ 1925 τὴν ὁρολογίαν τοῦ ὑδρομύλου τοῦ Σέλου. 'Ο Σέλος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρει ὁ ὑδρόμυλος, ἦτο ἐκεῖ ἀγὰς ἐπὶ τουρκοκρατίας. Οἱ τεχνικοὶ ὅροι, λέγει ὁ Γερ. Σαλβάνος, εἶναι κοινοὶ καθ' ὅλην τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν 'Ακαρνανίαν.

22 - 23. Δ. Βασιλειάδη, Ἀγροτικὰ χτίσματα ἀπὸ τὴ Νίσυρο, Λαογραφία, τόμ. ΚΔ′, Ἀθῆναι 1966, σ. 347. Τ. Ζάππα, Νερόμυλοι καὶ ἀνεμόμυλοι στὴ Νότιο Καρυστία, Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, τόμ. ΙΕ′, 1969, σσ. 105 - 118. Μαρ. Σαχᾶ, Οἱ νερόμυλοι τῆς Κωμιακῆς Νάξου, Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τόμ. Η′, Ἀθῆναι 1969/1970, σσ. 633 - 643. Μ. Δωρῆ, Ἀνώνυμη ἀρχιτεκτονική: Ὑδρόμυλοι, Ἀρχιτεκτονική, ἀριθ. 14/79, Ἀθῆναι 1970, σσ. 57 - 68. Στ. Σπανάκη, Οἱ μύλοι τοῦ Λασηθιοῦ, Ἀμάλθεια, τόμ. Β′, 1971, σσ. 147 - 150. Ἀλ. Ἐ. Φλωράκη, Τῆνος. Λαϊκὸς πολιτισμός, Ἀθήνα 1971, σσ. 103 - 105. Στ. Σπανάκη - G. N. Calvet, Τὸ Λασήθι καὶ οἱ μύλοι του, Ἀμάλθεια, τόμ. Δ′, 1973, σσ. 257 - 273. Ἐ. Λειμώνα - Τρεμπέλα, Οἱ πεταλόσχημοι ἀνεμόμυλοι Κρήτης - Καρπάθου, Ζυγός, ἀριθ. 2, Ἀθήνα, Μάϊος - Ἰούνιος 1973, σσ. 63 - 67. Τῆς Αὐτῆς, Αἰγαιοπελαγίτικοι ἀνεμόμυλοι, Τεχνικὰ Χρονικὰ 43, Ἀθῆναι 1974, σσ., 319 - 338. Ἀ. Κ. Σταθοπούλου, Οἱ μύλοι καὶ οἱ φοῦρνοι τῆς Μυκόνου, ἐφημ. «Κυκλαδικὸν Φῶς», φύλλ. 308, Πειραιεύς, Φεβρουάριος 1974, σ. 3, φύλλ. 309, Μάρτιος 1974, σσ. 5, 12, φύλλ. 310, Ἀπρίλιος 1974, σ. 7, φύλλ. 311, Μάϊος 1974, σ. 5, φύλλ. 312, Ἰούνιος 1974, σ. 6, φύλλ. 313, Ἰούλιος 1974, σ. 9, φύλλ. 314, Αὔγουστος 1974, σ. 10. Γ. Ἰ. Δώριζα, Οἱ ἀνεμόμυλοι τῆς Τήνου, «Κυκλαδικὸν Φῶς», φύλλ. 316, Ὀκτώβριος 1974, σ. 8. Ἐμμ. Δημητροκάλλη, Οἱ ἀνεμόμυλοι στὶς Τρίποδες [Νάξου], ἐφημ. «Ναξιακὸν Μέλλον», φύλλ. 377, Ἀθῆναι, Ἰανουάριος 1975, σ. 2. Ζ. Βάου - Στ. Νομικοῦ, Ὁ ἀνεμόμυλος τῶν Κυκλάδων, Ἄνθρωπος, τόμ. Β′, τεῦχ. 1, Ἀθῆναι 1975, σσ. 91 - 114. Ν. Κεφαλληνιάδη, Οἱ παλιοὶ ἀνεμόμυλοι τῆς Χώρας [Νάξου], ἐφημ. «Ναξιακὸν Μέλλον», φύλλ. 380, Ἀπρίλιος 1975, σσ. 3 - 4, φύλλ. 381, Μάϊος 1975, σ. 3. φύλλ. 382. Ἰούλιος 1975, σ. 3, φύλλ. 385, Σεπτέμβριος 1975, σ. 2 φύλλ. 386, Ὀκτώβριος 1975, σ. 2, φύλλ. 392, Ἀπρίλιος 1976, σ. 2, φύλλ. 395, Αὔγουστος 1976, σ. 5, φύλλ. 397, Νοέμβριος 1976, σ. 2. A. Elisabeth Clutton καὶ André Kenny, A vertical - axle water mill near Drosia, Crete, περ. Κρητολογία, τεῦχ. IV, Ἡράκλειον Κρήτης, 1977, σσ. 141 - 158. [Πρόκειται περὶ περιγραφῆς ὑδρομύλου μετὰ κατακορύφου ἄξονος παρὰ τὸ χωρίον Δροσιὰ Μυλοποτάμου Κρήτης]. Ἐλευθερίου Πλατάκη, Λαϊκὲς ὀνομασίες σχετικὲς μὲ τοὺς νερόμυλους τῆς Κρήτης, ἔνθ' ἀν., σσ. 159 - 172. Τοῦ Αὐτοῦ, ἔνθ' ἀν., τεῦχ. V, 1977, σσ. 139 - 162. Γεωργ. Δημητροκάλλη, Οἱ ἀνεμόμυλοι τῶν Βυζαντινῶν, Παρνασσός, τόμ. Κ′ Ἀθῆναι 1978, σσ. 141 - 144. Ν. Κ. Μουτσοπούλου, Κάρπαθος, Θεσσαλονίκη 1978, σσ. 169 - 180.

RÉSUMÉ

Les moulins à blé traditionnels en Grèce

par Dém. B. Oeconomidis

L'auteur examine dans cette étude les moulins à blé traditionnels en Grèce, qui intéressent la recherche ethnographique sur la culture matérielle du peuple grec non seulement du point de vue de leur construction et de leur fonctionnement, mais parce qu'ils ont donné naissance, depuis une époque très reculée, à une riche production de chansons populaires, de légendes,

de contes, de proverbes, d' énigmes, des incantations et à toutes sortes de superstitions, de croyances et de coutumes.

L'auteur traite pour commencer des moulins à bras dans l'Antiquité, et aux époques byzantine et moderne, puis des moulins à eau depuis leur apparition jusqu'à aujourd'hui, décrivant un moulin à eau de son village natal, Apiranthos, à Naxos; ensuite des moulins à vent, décrivant de la même manière un moulin à vent du même village. Dans ces trois chapitres, l'auteur traite particulièrement du vocabulaire relatif aux moulins au cours des périodes antique, byzantine et post-byzantine, et examine le rôle des moulins dans la vie familiale et économique du peuple.

Après quoi l'auteur consacre un chapitre à citer et à commenter d'assez nombreux exemples de chansons populaires et à mentionner des légendes, contes, proverbes et coutumes liés à ces moulins à blé traditionnels. La partie la plus développée de cette étude est celle qui est consacrée au matériel linguistique relatif aux moulins, qui indépendamment de son intérêt et de son importance folkloriques, concerne aussi la recherche linguistique.

L'étude s'achève par une bibliographie des publications relatives aux moulins, et des manuscrits inédits les concernant, qui renferment pour l'essentiel du matériel linguistique, et sont déposés au Centre de Recherches de Folklore Hellénique de l'Académie d' Athènes.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΙΤΑΛΙΑΣ

Κύριος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς μου στὴ Νότιο 'Ιταλία κατ' ἐντολὴν τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1962, ἦταν ἡ ἔρευνα τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο 'Ελληνοφώνων γλωσσικῶν νησίδων Καλαβρίας καὶ 'Απουλίας (Salento) καὶ ἡ ἀποθησαύριση γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, χρήσιμου γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας 'Ελληνικῆς καὶ τῶν ἰδιωμάτων της.

'Η ἀνάγκη συγκεντρώσεως γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ 'Ελληνικὰ ἰδιώματα τῆς Νοτίου 'Ιταλίας, σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, προέκυπτεν ἀπὸ τὸ ὅτι τὸ πλούσιο γλωσσικὸ ὑλικό, ποὺ περιέχεται στὸ Lexicon Graecanicum Italiae inferioris καὶ τὰ ἄλλα σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ Rohlfs, κατὰ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα του δὲ συνοδεύεται μὲ φράσεις ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ὁμιλία τοῦ λαοῦ. Οἱ φράσεις ἀπὸ τὸν ἀβίαστο λόγο ἐκτὸς τοῦ ὅτι βοηθοῦν γιὰ τὴν ἐτυμολόγηση τῶν λημμάτων καὶ τὴν ἀποσαφήνιση τῆς κυρίας σημασίας καὶ τῶν διαφόρων σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων τῶν λέξεων, δίνουν παράλληλα τὴ μορφὴ τῆς περισπούδαστης γλώσσας τῶν 'Ελληνοφώνων, πού, μολονότι βρίσκεται σὲ πλήρη ὑποχώρηση, διατηρεῖ ἀκόμη μεγάλο μέρος τοῦ λεξιλογικοῦ της πλούτου καὶ τὴν πλαστικότητά της.

Γιὰ νὰ συμπληρώσω τὴν ἔλλειψη αὐτή, ἐπεδίωξα νὰ ἀντλήσω ὑλικὸ ἀπὸ τὸν τρέχοντα λόγο καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ εἴδη τοῦ προφορικοῦ λόγου: διηγήσεις, παραδόσεις, παραμύθια, ἄσματα, παροιμίες, γνωμικά, αἰνίγματα, ἐπωδές, καθαρογλωσσήματα κ.ἄ. Γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀποίκων τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος οἱ σημερινοὶ 'Ελληνόφωνοι τῆς Νοτίου 'Ιταλίας, διατηροῦν τὸ θυμόσοφο 'Ελληνικὸ πνεῦμα.

Οἱ παροιμίες καὶ τὰ γνωμικά τους διακρίνονται γιὰ τὴν πρωτοτυπία τους. 'Ολίγες μόνον ἀπ' αὐτὲς συμπίπτουν μὲ ἐκεῖνες τοῦ 'Ελλαδικοῦ χώρου, οἱ περισσότερες εἶναι πηγαῖα δημιουργήματα τῆς παρατηρητικότητας τοῦ λαοῦ.

'Από τὴν πλούσια συλλογὴ τῶν παροιμιῶν καὶ τῶν γνωμικῶν, ποὺ ἔχω μέχρι σήμερα συγκεντρώσει, παραθέτω ἐδῶ αὐτές, ποὺ ἀναφέρονται στὸν γεωργικὸ καὶ

ποιμενικὸ βίο, προέρχονται δὲ οἱ περισσότερες ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοφώνους τῆς Καλαβρίας, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὶς δίνω στὸ ἰδίωμα τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται καὶ σὲ συνέχεια δίνω τὴ μετάφραση στὴ Νεοελληνική. Μέσα σὲ παρένθεση δίνω τὴν ἑρμηνεία τῶν ἰδιωματισμῶν, τῶν Ἰταλικῶν δανείων καὶ τὴ σημασία τῆς παροιμίας.

Γιὰ τὴν πιστὴ ἀπόδοση τῆς φωνητικῆς τῶν ἰδιωμάτων χρησιμοποιῶ λατινικοὺς καὶ ἑλληνικοὺς χαρακτῆρες μὲ σύμβολα: *b: ἀmbέλι* 〉 ἀμπέλι, *ἀmbλίκι* 〉 ἀμπλίκι, *d: ἄndρα* 〉 ἄντρας, *δέndρο* 〉 δένδρο, *δόndι* 〉 δόντι, *ḍ-ḍ* γιὰ τὸ διπλὸ προουρανικὸ λ-λ: *ἄḍ-ḍα* 〉 ἄλλα, *ποḍ-ḍὰ* 〉 πολλά, *dζ: dζουνάρι* 〉 ζωνάρι, *dζημία* 〉 ζημία, πού προφέρεται ὅπως τὸ συμφωνικὸ σύμπλεγμα *τζ* στὴ λ. *τζίρος*, *λ̆* γιὰ τὸ οὐρανικὸ *λ: ἥλ̆ιο* 〉 ἥλιος, *κάλ̆-λ̆ιο* 〉 κάλλιον, *ν̆* γιὰ τὸ οὐρανικὸ *ν: σιν̆ιάλο* 〉 σινιάλον, *ḱ* μπροστὰ ἀπὸ τὰ φωνήεντα *ε* καὶ *ι: ḱερί* 〉 κερί, *ḱῆπο* 〉 κῆπος, προφέρεται ὅπως τὸ Ἰταλικὸ *c* μπροστὰ ἀπὸ τὰ φωνήεντα *e* καὶ *i: cento, circa*, g γιὰ τὸ μεσοουρανικὸ *γγ, γκ: ἐngίdζω* 〉 ἐγγίζω καὶ τὸ λαρυγγικὸ *γκα, γκο: ἀργάστι* 〉 ἀδράχτι, *μάngανο* 〉 μάγγανο, *ἀργὸ* 〉 ἀργός, *ǵ* ὅπως τὸ Ἰταλ. *g* μπροστὰ ἀπὸ τὰ φωνήεντα *e, i*, *σ̆* καὶ *σ̆-σ̆* γιὰ τὸ τραχύ, τὸ οὐρανικὸ *σ: σ̆-σ̆ερὸ* 〉 ξερός, *ἄσ̆-σ̆ημο* 〉 ἄσχημος, *σ̆-σ̆ύλο* 〉 ξύλο, προφέρεται ὅπως στὰ Ἰταλικὰ *scena, scia*, *t̆* γιὰ τὸ δασὺ *τ*, προφέρεται ὡς *th: πέτ-t̆ω* 〉 πέφτω, *συmbέτ-t̆ερο* 〉 συμπέθερος, *π̆* = *πh: ἀγράπ-π̆ιδο* 〉 ἀγριάπιδο.

Συντομογραφίες

Ἀπουλ. = Ἀπουλία, Γαλλικ. = Γαλλικιανό, Καλαβρ. = Καλαβρία, Καλημ. = Καλημέρα, Κονδοφ. = Κοντοφούρι, Μαρτάν. = Μαρτάνο, Μπόβ. = Μπόβα, Ροχούδ. = Ροχούδι, Στερν. = Στερνατία, TNC = Testi Neogreci di Calabria, Χωρίο Ροχούδ. = Χωρίο Ροχούδι.

1. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

ἄβρο (ἄγουρος): *Τ' ἀπ-π̆ίdι ἄβρο ποḍ-ḍὲς φορὲ πέτ-t̆ει πρόπ-π̆ι 'ὸ γιανωμένο* = τὸ ἄγουρο ἀπίδι πολλὲς φορὲς πέφτει (ἀπὸ τὴν ἀπιδιὰ) πρὶν ἀπὸ τὸ γινωμένο, τὸ ὥριμο (πολλὲς φορὲς νέοι ἄνθρωποι πεθαίνουν πρὶν ἀπὸ τοὺς ἡλικιωμένους, ὁ θάνατος δὲν κάνει διακρίσεις) Ἀπουλ. (Καλημ.)

ἀγράπ-π̆ιδο (ἀγριάπιδο): *Τὶ δ-δὲν ἐσκάστει ḱαὶ δὲν ǵενdρών-νει, τρώγει ἀγράπ-π̆ιδα ḱαὶ τσωμὶ τῆ γ-γῆ* = ὅποιος δὲ σκάφτει (τοὺς ἀγροὺς) καὶ δὲ μπολιάζει (τὰ ἄγρια δέντρα), τρώγει ἀγριάπιδα καὶ *ψωμὶ* τῆς γῆς (=εἶδος χόρτου· ὅποιος δὲν ἐργάζεται, δὲν ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ) Καλαβρ. (Μπόβ.) —TNC, 381.

αἴγα (αἴγα) (I): *Πὼς ἔναι ἡ αἴγα, ἔρκεται ἡ χιμαίρα* = ὅπως εἶναι ἡ γίδα, ἔρχεται (γίνεται) τὸ ρίφι (ἡ κόρη μοιάζει τῆς μάνας) Καλαβρ. (Ροχούδ.)

αΐγα (αΐγα) (II): *Οἱ αΐγε πᾶσι πάνδα στὰ dζουνάρια* = οἱ γίδες πηγαίνουν πάντα στοὺς κρημνοὺς (ὁ καθένας ἀκολουθεῖ τὸ φυσικό του) Καλαβρ. (Μπόβ.)

αΐρα (αΐρα): *Νὰ μὴ φάη αΐρα, τί δ-δὲ θ-θέλει σκότο* = νὰ μὴ φάη αΐρα ὅποιος δὲ θέλει ζαλάδες, σκοτοδίνες (σ' ὅποιον δὲν ἀρέσουν οἱ στενοχώριες, νὰ μὴ τὶς προκαλῆ) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀκάθ-θι (ἀγκάθι): *Μὴ πάη τσυπόγλυτο, τὶ σπέρ-ρει ἀκάθ-θια* = νὰ μὴ πάη (περπατῆ) ξυπόλητος, ὅποιος σπέρνει ἀγκάθια (ἐκεῖνος, ποὺ δημιουργεῖ σκάνδαλα, πρέπει νὰ προφυλάσσεται) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀλεάτα (ἀγελάδα): *Τὶς ἀλατρέει μὲ ἀλεάε 'è κ-κάν-νει poḍ-ḍὺ σιτάρι* = ὅποιος ὀργώνει μὲ ἀγελάδες δὲν κάνει πολὺ σιτάρι (ἡ ἐργασία ἀποδίδει ἀνάλογα μὲ τὰ μέσα, ποὺ χρησιμοποιοῦμε) 'Απουλ. (Μαρτάν.)

ἀλιπούνα (ἀλεπούδα): *Dόπον τὶ é ἀλιπούνα ἔν ἔτ-ἔασε 'ὸ σταφύλι, εἶπε κά ἔν' ἄβρο* = ὅταν δὲν ἔφθασεν ἡ ἀλεποὺ (νὰ πιάσει) τὸ σταφύλι, εἶπεν ὅτι εἶναι ἄγουρο (*dόπον* = τὸ 'Ιταλ. ἐπίρρ. *dopo* = κατόπιν) 'Απουλ. (Καλημ.)· πβ. τὴ νεοελληνικὴ «ὅσα δὲ φτάνει ἡ ἀλεπού, τὰ κάνει κρεμαστάρια» καὶ τὴν ἀρχαία «ὄμφακές εἰσι».

ἀμαλὸ (ὁμαλόν): *Τὶ π-πάει ἀμαλό, πάει καλὸ* = ὅποιος πάει ἀπὸ τὸ ὁμαλὸ μέρος, πάει καλὰ (φθάνει στὸν προορισμό του ὅποιος ἀποφεύγει τὶς κακοτοπιές) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀmbέλι (ἀμπέλι) (I): *Τὶ σπέρ-ρει στὸν ἀmbέλι, 'è θ-θερίdζει κ 'èν dρυγάει* = ὅποιος σπέρνει (σιτάρι) μέσα στὸ ἀμπέλι, δὲ θερίζει (τὸ σιτάρι) καὶ δὲν τρυγάει (τὸ ἀμπέλι) (ἡ ἀπληστία τιμωρεῖται) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀmbέλι (ἀμπέλι) (II): *"A δ-δὲν ἐσκάστη κaὶ δὲν gλαδέgη τὸν ἀmbέλι, τρώει φυḍ-ḍάmbελο κaὶ δὲ σταφύḍ-ḍι* = ἂν δὲ σκάφτης καὶ ἂν δὲν κλαδεύης τὸ ἀμπέλι, θὰ τρώγης ἀμπελόφυλλα καὶ ὄχι σταφύλια (ἂν δὲ γίνει συστηματικὴ ἐργασία, τὰ ἀποτελέσματα δὲ θὰ εἶναι ἱκανοποιητικά) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀmblίκι (ἀπλίκι): *Σὰν ἐmbαίν-νη ὁ χειμώνα, μάρο τὶ δὲν ἔχει ἀmblίκι* = ὅταν μπαίνη ὁ χειμώνας εἶναι δυστυχής, ὅποιος δὲν ἔχει ἀπλίκι (*ἀmblίκι* = ἀπὸ τὸ βυζαντ. οὐσ. *ἀπλίκιν* = μικρό, πρόχειρο σπίτι στὴν ἐξοχή, *μάρο* = ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *μαῦρος* ἐξιταλισμένο = δυστυχής· δυστυχὴς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἀντιμετωπίζει τὶς ἀντιξοότητες χωρὶς τὰ ἀπαιτούμενα ἐφόδια) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀργάστι (ἀδράχτι): *Κάν-νει πλέο μία γυναίκα στ' ἀrgαλεῖο, πάρα 'κατὸ στ' ἀrgάστι* = κάμνει (ἐργάζεται, ἀποδίδει) περισσότερο μιὰ γυναίκα στὸν ἀργαλειό, παρὰ ἑκατὸ γυναῖκες στὸ ἀδράχτι (ἡ ἀπόδοση τῆς ἐργασίας εἶναι μεγαλύτερη, ὅταν ἔχουν γίνει προηγουμένως οἱ λεπτομέρειες) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀrgὸ (ἀργός): *Τὶ κ-κάν-νει τσωμὶ στὸν ἀrgό, νὰ μὴ τοὔπη τῶ π-παιδίως του* = ὅποιος κάμνει ψωμὶ (σιτάρι) στὸ *ἀργὸ* (τὸ χέρσο χωράφι), νὰ μὴ τὸ πεῖ στὰ παιδιά

του (διότι τὸ χέρσο χωράφι δὲν ἀποδίδει καὶ ἂν κάποτε ἀποδώση, πρᾶγμα σπάνιο, δὲν πρέπει νὰ τὸ ξέρουν οἱ νεώτεροι, γιὰ νὰ μὴ συνηθίζουν στὴν εὔκολη ἐργασία χωρὶς ἀπόδοση) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἀρνὶ (I): *πεθαίνου πλὲν ἀρνία πάρα πρόβατα* = πεθαίνουν περισσότερα ἀρνιὰ παρὰ προβατίνες (διότι τὸ κρέας τοῦ ἀρνιοῦ εἶναι πιὸ νόστιμο ἀπὸ τὸ κρέας τῆς προβατίνας καὶ ἐξοδεύεται ἐνωρὶς) Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.)

ἀρνὶ (II): *Πρῶμον ἀρνί, πρῶμον ǵérατο* = πρώιμο ἀρνί, πρώιμο κέρατο (τὰ πρώιμα ἀποδίδουν ἐνωρίτερα) Καλαβρ. (Βουνὶ)

βγυν-νὸ (γυμνός): *Μὲ τὰ ροῦχα τὰ δικά του ἔμεινε βγυν-νὸ* = μὲ τὰ δικά του ροῦχα (μὲ τὴν περιουσία του) ἔμεινε γυμνὸς (γιὰ τὸν σπάταλο, ποὺ ἐξανεμίζει τὴν περιουσία του καὶ μένει πάμπτωχος) Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.)

βίτσιο (vizio): *Ὁ γάδαρο, τὶ τρώει τὴ σ-σουκία, ἀφήν-νει τὸ βίτσιο, σὰμ bεθαίνη* = ὁ γάιδαρος, ποὺ τρώει τὴ συκιά, ἀφήνει τὴν κακὴ συνήθεια, ὅταν πεθάνη (*βίτσιο* = τὸ Ἰταλ. οὐσ. *vizio* = ἐλάττωμα, κακὴ συνήθεια· οἱ κακὲς συνήθειες δύσκολα ξεριζώνονται) Καλαβρ. (Κονδοφ.)

βούδι (βόιδι): *Βούδια γι' ἀργασία κἀὶ βουθουλεῖε γιὰ σπορία* = βόδια ἀρσενικὰ γιὰ τὸ πρῶτο ὄργωμα χέρσου χωραφιοῦ καὶ ἀγελάδες γιὰ τὴ σπορὰ τοῦ ὀργωμένου χωραφιοῦ (ὁ κατάλληλος ἐργάτης γιὰ τὴν κατάλληλη ἐργασία) Καλαβρ. (Μπόβ.)

βουθουλεία (βοῦς θήλεια) (I): *Μὴ βάλη βουθουλεῖε στὲς ἀργασίε* = μὴ βάλης ἀγελάδες νὰ ὀργώσουν τὰ χέρσα χωράφια (νὰ μὴν ἀναθέτωμε τὶς δύσκολες ἐργασίες στοὺς ἀδύνατους ἐργάτες) Καλαβρ. (Μπόβ.)· πβ. τὴν προηγούμενη.

βουθουλεία (II): *Τὶ μ-μὲ βουθουλεῖε ἀλάν-νει, ποḍ-ḍὺ καρπὸ δὲν gάν-νει* = ὅποιος ὀργώνει μὲ ἀγελάδες, δὲν κάμνει πολὺ καρπὸ (*ἀλάν-νω*, ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ἐλαύνω* = ὀργώνω· τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας εἶναι ἀνάλογα μὲ τὰ μέσα, ποὺ χρησιμοποιοῦμε) Καλαβρ. (Μπόβ.)· πβ. τὶς δύο προηγούμενες.

βρέχω: *Τοῦ καλόμοιρου τοῦ βρέχει στὸμ bιλάκι* = τοῦ καλότυχου τοῦ βρέχει (πέφτει ἡ βροχὴ) μέσα στὸ *πιλάκι* (*πιλάκι*, ὑποκορ. τοῦ βυζαντ. οὐσ. *πίλα*, Λατιν. pila = μικρὴ δεξαμενή, ὅπου συγκεντρώνεται ὁ μοῦστος· ὁ καλότυχος ἔχει ὠφέλειες καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ δὲν περιμένει) Καλαβρ. (Μπόβ.)

γάδαρο (γάιδαρος): *Σὰν ὁ γάδαρο 'è θ-θέλη νὰ πίση, ἀmbάτουλα τοῦ σουλαυράει* = ὅταν ὁ γάιδαρος δὲ θέλη νὰ πιῆ νερό, μάταια τοῦ σφυρίζεις (*ἀmbάτουλα* = Ἰταλ. ἰδιωματικὸν ἐπίρρ. = μάταια· ὅταν ἕνας δὲν ἔχη ὄρεξη νὰ κάμη κάτι, χαμένες πᾶνε οἱ παροτρύνσεις) Καλαβρ. (Μπόβ. κ.ἀ.)

γείτονα (γείτονας): *Γιά 'να ἄχαρο γείτονα, μὴ πουλήση τ' ἀmbέλι* = νὰ μὴ

πουλήσης τὸ ἀμπέλι ἐξ αἰτίας ἑνὸς κακοῦ γείτονα (νὰ μὴ θυσιάζουμε τὰ μεγάλα συμφέροντα γιὰ ν' ἀποφύγουμε μετριότερα κακὰ) Καλαβρ. (Μπόβ.)

γιαλὸ (αἰγιαλός): *Ὁ γιαλὸ γελάει ὁλῶ* = ὁ γιαλός, ἡ πεδινὴ παρὰ τὴν παραλίαν ἔκταση γελάει (εὐχαριστεῖ) σὲ ὅλους (διότι ἀποδίδει περισσότερον ἀπὸ τὰ ὀρεινὰ χωράφια) Καλαβρ. (Βουνὶ)

γίδι: *Ἕναν gίδι σκουλικάρι γυν-νών-ει ἕναν γασ-σάρι* = ἕνα γίδι ποὺ ἔχει σκουλήκια (ἄρρωστο) γυμνώνει ἕνα κοπάδι (*κασ-σάρι* = ἀπὸ τὸ Λατιν. οὐσ. *caseārium* = τυροκομεῖο καὶ κατὰ σημασιολογικὴ ἐπέκταση κοπάδι προβάτων ἢ γιδιῶν· ἕνας διεφθαρμένος ἠμπορεῖ νὰ διαφθείρη τὸ σύνολο) Καλαβρ. (Μπόβ.)

δενdρὸ (δενδρόν): *Δενdρό, τὶ δὲ φ-φέρ-ρει, δῶσ' του μὲ τὸ πελέκι* = τὴ δρῦ, ποὺ δὲν παράγει καρπό, δῶσ' της μὲ τὸ πελέκι, κόψε τη (ὅ,τι εἶναι ἄχρηστο, πρέπει νὰ ἐκλείπη) Καλαβρ. (Βουνὶ)

dζουνάρι (ζωνάρι): *Τὶ κ-κάν-νει τὰ τσύλα στὸ dζουνάρι, νὰ τὰ gουάλη στὸ μάλι* = ὅποιος κάνει ξύλα (κόπτει ξύλα) στὸν κρημνὸ (ἀπὸ δένδρα, ποὺ εἶναι στὸν κρημνό), νὰ τὰ βγάλη στὸ ὁμαλὸ μέρος (*dζουνάρι* = ζωνάρι, κρημνός· ὅ,τι ἀποκτᾶ κανεὶς μὲ κίνδυνο, πρέπει καὶ νὰ τὸ ἀπαλλάσση ἀπὸ νέο κίνδυνο) Καλαβρ. (Μπόβ.)

δισπάω (διψῶ): *Σὰν dισπάης-ε, ἔgουα στὸμ bποταμό, δὲ στὸ ρυάκι* = ὅταν διψᾶς, πήγαινε (ἔβγα) στὸν ποταμό, ὄχι στὸ ρυάκι (ὅταν ἔχης ἀνάγκη βοηθείας, νὰ καταφεύγης στὸν ἰσχυρὸ καὶ ὄχι στὸν ἀνίσχυρο) Καλαβρ. (Ροχούδ.)

ζμίνgω (σμίγω): *Ἐξμίχτησ-σα στέριφα κὰι γαλάρια* = ἔσμιξαν στεῖρα καὶ ἔγγαλα (πρόβατα· ἀνακατώθηκαν οἱ ἐργατικοὶ μὲ τοὺς ἀκαμάτηδες) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ἥλgιο (ἥλιος): *Δὲν ὅλοι ἀγαποῦνε τὸν ἥλgιο, τὶ τρακλένει* = δὲν ἀγαποῦν ὅλοι τὸν ἥλιο, ποὺ πάει νὰ βασιλέψη (ὅταν οἱ ἰσχυροὶ χάνουν τὴ δύναμή τους, χάνουν καὶ τοὺς φίλους των) Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.)

ἰσών-νω (ἰσόω): *Πὶς ἰσών-νει καλά, κίουμᾶται κάg-gιο* = ὅποιος ἰσώνει (στρώνει τὸ κρεβάτι) καλά, κοιμᾶται καλύτερα (ὅποιος τακτοποιεῖ τὶς ὑποθέσεις του, ἀναπαύεται ἥσυχος)· πβ. τὴ νεοελληνικὴ «ὅπως στρώσεις, θὰ κοιμηθῆς».

κάg-gιο (κάλλιον) (I): *Κάg-gιο στὰ κέρατα τοῦ ἀργάτη, πάρα στὸ στόμα σ-σου* = καλύτερα (νὰ πέσω) στὰ κέρατα ἑνὸς ταύρου, παρὰ στὸ στόμα (γλώσσα) σου (*ἀργάτη* = ἐργάτης, τὸ γερὸ βόδι, ὁ ταῦρος· ἡ χειρότερη σωματικὴ κάκωση εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴν ἠθικὴ προσβολὴ) Καλαβρ. (Ροχούδ.)

κάλ-λιο (κάλλιον) (II): *Κάλλιο σ-σήμερον d' ἀβγὸ κὰι δὲν αὔρι τὴμ bούḍ-ḍα* = καλύτερα (νὰ πάρης) σήμερα τὸ ἀβγό, παρὰ αὔριο τὴν ὄρνιθα. Συνών. μὲ τὴ νεοελληνικὴ «κάλλιο πέντε καὶ στὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ καρτέρει» Καλαβρ. (Βουνὶ)

καλὸ (καλός): *Ἡ καλὴ δακία κάν-νει τὴν gαλὴ δ-δουλεία* = ἡ καλὴ μπουκιὰ

(τὸ καλὸ φαγητό), κάνει τὴν καλὴν ἐργασία (*δακία* = ἀπὸ τὸ ἀρχ. οὐσ. *δάκος*, δάκνυμι· ἐργάζεται καλὰ ὅποιος σιτίζεται καλὰ) Καλαβρ. (Μπόβ.)

καρκαράω (κακκαρίζω): *Ἡ πούḍ-ḍα κάν-νει τ' ἀgουὸ κἀὶ ὁ ἀλέστορα καρκαράει* = ἡ ὄρνιθα κάνει τ' ἀβγὸ καὶ ὁ ἀλέκτορας κακκαρίζει (γιὰ κείνους, ποὺ σφετερίζονται τὶς ἐπιτυχίες ἄλλων) Καλαβρ. (Ροχούδ.)

κλῆμα: *Πὼς ἔν' dὸ κλῆμα, θέλει τὸ παλούκι* = ὅπως εἶναι τὸ κλῆμα, χρειάζεται τὸ παλούκι, τὸ ὑποστήριγμα (ἡ βοήθεια, ἡ ὑποστήριξη, πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὶς ἀνάγκες αὐτοῦ, ποὺ ἔχει ἀνάγκην ὑποστηρίξεως) Καλαβρ. (Ροχούδ.)

λαγὸ (λαγός): *Ὁ λαγὸ τὴ β-βραδεῖα gουαίν-νει στὴν gαμbία* = ὁ λαγὸς βγαίνει στὴν πεδιάδα τὸ βράδυ (ὁ δειλὸς ξανοίγεται, ὅταν δὲν ὑπάρχη κίνδυνος) Καλαβρ. (Μπόβ.)

λάχρι (βλᾶχρον): *Ἰκεῖ, ποὺ 'ὲν ἱστάdζει τ' ἄλατρο, ἰgαίν-νει τὸ λάχρι* = ἐκεῖ ποὺ δὲ φτάνει τὸ ἄροτρο, βγαίνει (φυτρώνει) ἡ φτέρα (*λάχρι* = ἀπὸ τὸ ἀρχ. οὐσ. *βλᾶχρον*, δωρ. τύπ. τοῦ οὐσ. *βλῆχρον* = φτέρα· στὴν ἀκαλλιέργητη κοινωνία φυτρώνουν τὰ ζιζάνια) Ἀπουλ. (Μαρτάν.). Ἡ σημ. μεταφορική.

λόγο (λόγος): *Τὸ βούδι κρατέται ἀν dὸ κέρατο κἀὶ ὁ ἄθρωπο ἀν dὸ λ-λόγο* = τὸ βόδι συγκρατεῖται ἀπὸ τὸ κέρατο καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ λόγο (γιὰ τὰ λογικὰ ὄντα ἰσχύει ὁ λόγος, ἡ ὑπόσχεση, γιὰ τὰ ἄλογα ἡ βία) Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.)

μάνα: *Τὸ σπολάσ-σιν ἄθ-θιε, ὁ λύκο σώζ-ζει φάει τὴ μ-μάνα μ-μου, εἶπεν dὸ χιμαίρι* = τ' ἀσπαλάθι ἄνθισε, ὁ λύκος ἠμπορεῖ νὰ φάη τὴ μάνα μου, εἶπε τὸ ριφάκι (διότι δὲν ἔχω πιὰ ἀνάγκην ἀπὸ τὸ γάλα της· γιὰ τοὺς ἀχαρίστους, ποὺ ἀδιαφοροῦν τελείως γιὰ τοὺς εὐεργέτες τους, ὅταν παύσουν νὰ ἔχουν ἀνάγκη τῆς βοήθειάς τους) Καλαβρ. (χωρίο Ροχούδ.)

Μάρτη (Μάρτιος): *Ὁ Μάρτης ἐκόμbωε τὴ μ-μάναν dου κ' ἐκεῖνο ἐμbαίθη γελώνda* = ὁ Μάρτης ξεγέλασε τὴ μάνα του κ' ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ γελάη (*κομbών-νω* = κομπώνω, ξεγελῶ, *ἐμbαίθη* = ἀόρ. τοῦ ἐμβαίνω = ἀρχίζω· ἡ παροιμία ὑπαινίσσεται τὶς ἀπότομες μεταβολὲς τοῦ καιροῦ κατὰ τὸ μήνα Μάρτιο) Καλαβρ. (Βουνὶ)

νύφτα (νύκτα) = *Τὶς 'φαίνει νυφτοῦ, 'ὲ κ-κάν-νει 'μάτι* = ὅποιος ὑφαίνει τὴ νύχτα, δὲν κάμνει πουκάμισο (*νυφτοῦ* = νυκτός, ἐν καιρῷ νυκτός, *'μάτι* = ἱμάτιον, πουκάμισο· ἡ ἐργασία, ποὺ γίνεται τὴ νύχτα, εἶναι ἐλλιπὴς) Ἀπουλ. (Καλημ.)· πβ. τὴ νεοελληνικὴ «τῆς νύχτας τὰ καμώματα τὰ βλέπει ἡ μέρα καὶ γελᾶ».

πατρούνα, ὁ (πατρῶνος): *Τ' ἀμ-μάτι τοῦ πατρούνα ἰκάν-νει παχὺ τ' ἀμπάρι* = τὸ μάτι τοῦ ἰδιοκτήτη κάμνει παχὺ (παχαίνει) τὸ ἄλογο (*πατρούνα* = ἀπὸ τὸ Ἰταλ. οὐσ. *padrone* = κύριος, ἰδιοκτήτης, *ἀμπάρι* = ἱππάρι(ον)· τὸ μάτι, ἡ φροντίδα τοῦ ἰδιοκτήτη γεωργοῦ συμβάλλει, ὥστε ὅλα νὰ πᾶνε καλὰ καὶ τὰ ζῶα του νὰ τρέφωνται καλὰ) Ἀπουλ. (Στερν.)

πίσκοπο (ἐπίσκοπος): *Σὰν ὁ πίσκοπο πεινάη, μαναχόν dου πάει στὸ μ-μύλο* = ὅταν πεινάη ὁ ἐπίσκοπος, πάει μόνος του στὸ μύλο (γιὰ νὰ τ' ἀλέσουν τὸ σιτάρι, νὰ κάμη ψωμί· ἡ ἀνάγκη καταργεῖ τοὺς τύπους) Καλαβρ. (Μπόβ.)

ποḍ-ḍὺ (πολύς): *Καρκαρίματα ποḍ-ḍά, λίγα ἀgουὰ* = κακκαρίσματα πολλά, λίγα ἀβγὰ (γι' αὐτούς, ποὺ διατυμπανίζουν τὶς παραμικρὲς ἐπιτυχίες τους) Καλαβρ. (Ροχούδ.)· πβ. τὴ νεοελληνικὴ «πολὺς θόρυβος γιὰ τὸ τίποτε».

πούḍ-ḍα (πούλλα): *Στὸ σπίτι, τὶ τραγουδάει ἡ πούḍ-ḍα δὲν gάν-νει μάϊ ἡμέρα* = στὸ σπίτι ποὺ τραγουδεῖ ἡ ὄρνιθα δὲ ξημερώνει ποτὲ (μάϊ = τὸ 'Ιταλ. ἐπίρρ. mai = ποτέ· τὸ ξημέρωμα τὸ ἀναγγέλλει ὁ κόκορας καὶ ὄχι ἡ ὄρνιθα· δὲν ξετελεύει μιὰ ἐργασία, ὅταν ὁ ἐργάτης εἶναι ἀναρμόδιος) Καλαβρ. (χωρίο Ροχούδ.)

σπέρ-ρω (σπέρνω): *Τὶ σπέρ-ρει στὸ κατέφορο, δὲν delέγει τὴ σπορὰ* = ὅποιος σπέρνει στὸ κατήφορο, δὲ μαζεύει (οὔτε) τὸ σπόρο (ματαιοπονεῖ αὐτός, ποὺ δὲν ἐνεργεῖ στὰ σίγουρα) Καλαβρ. (Βουνὶ)

τρυπούḍ-ḍα (τρυπούλλα): *Μία τρυπούḍ-ḍα, σὰν ἄν dηνέρι, τελειών-νει τὸ σπίτι κaὶ τ' ἀμbέλι* = μιὰ τρυπούλλα, ὅσο ἕνα δηνάριο, τελειώνει (ξεπαστρεύει) τὸ σπίτι καὶ τὸ ἀμπέλι (*τρυπούḍ-ḍα* = μεταφορικῶς τὸ μικρὸ χρέος· τὸ χρέος ἀπὸ δάνειο, ὅσο μικρὸ καὶ ἂν εἶναι, ἠμπορεῖ νὰ ἐξαφανίση ὁλόκληρη περιουσία) Καλαβρ. (Μπόβ.)

τσοφῶ (ψοφῶ): *Τσόφα, γάδαρό μ-μου, σήμερο, τὶ αὔρι σοῦ φέρ-ρω χόρτα* = ψόφησε, γάιδαρέ μου, σήμερα, γιατὶ αὔριο θὰ σοῦ φέρω χόρτα (γιὰ τὶς καθυστερημένες ἐνέργειες, ποὺ ἀποβαίνουν ἀνωφελεῖς) Καλαβρ. (Μπόβ.)

φράστη (φράχτη): *'Αν dὲ φ-φράστε κaὶ ἀν dὸν gλέφτα νὰ σᾶς ἐβλέτση ὁ θιὸ* = ἀπὸ τοὺς φράχτες καὶ ἀπὸ τὸν κλέφτη νὰ σᾶς φυλάξη ὁ θεὸς (διότι ὁ κλέφτης κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ φράχτη· ὁ κρυφὸς ἐχθρὸς εἶναι πιὸ ἐπικίνδυνος) Καλαβρ. (Μπόβ.)

φτωχὸ (πτωχός): *Στοῦ φτωχοῦ βρέχει στὸ-ν ἁλώνι* = στὸ ἁλώνι τοῦ φτωχοῦ (γεωργοῦ) πέφτει βροχὴ (ὅλες οἱ ἀναποδιὲς συμβαίνουν στοὺς φτωχούς) Καλαβρ. (Μπόβ.). Πβ. τὴ νεοελληνικὴ «ὁ φτωχὸς κ' ἡ μοῖρα του».

χιονίdζει (χιονίζει): *Σὰ χ-χιονίdζη στὴν ὀτσεῖα, οἱ λύκοι κατεβαίν-νου στὴν gαμbία* = ὅταν χιονίζη στὸ βουνό, οἱ λύκοι κατεβαίνουν στὴν πεδιάδα (*ὀτσεῖα* = ὀξεῖα, ἐννοεῖται τὸ οὐσ. κορυφή, ὀξεῖα κορυφὴ βουνοῦ = τὸ βουνό· στὴν ἀνάγκη ἀλλάζει κανεὶς παλιὲς συνήθειες) Καλαβρ. (Μπόβ.)

2. ΓΝΩΜΙΚΑ

Ἄgουστο (Αὔγουστος): *Ἄgουστο ἀμbιέει γράμ-ματα* = ὁ Αὔγουστος πέμπει γράμματα (προειδοποιεῖ γιὰ τὴν ἄφιξη τοῦ χειμώνα) 'Απουλ. (Μαρτάν.)

Γενάρη ('Ιανουάριος) (Ι): *Τὶς ἐσπέρ-ρει τὸν Gενάρη, δὲ χ-χωρεῖ ποḍ-ḍὺ*

σιτάρι = ὅποιος σπέρνει τὸ Γενάρη, δὲ θωρεῖ πολὺ σιτάρι (διότι τὰ ὄψιμα σπαρτὰ δὲν ἀποδίδουν) Καλαβρ. (Μπόβ.)

Γενάρη (II): *Οἱ καλὲ μέρε τοῦ Γενάρου δών-νουσι καλὸν garπὸ τοῦ μασ-σάρου* = οἱ καλὲς ἡμέρες τοῦ Γενάρη δίνουν καλὸ καρπὸ στὸ γεωργὸ (*μασσάρο* = τὸ Ἰταλ. οὐσ. *massaro* = ἰδιοκτήτης χωραφιοῦ, γεωργός· οἱ καλωσυνάδες κατὰ τὸν μήνα Ἰανουάριο ὠφελοῦν τὰ σπαρτὰ) Καλαβρ. (Μπόβ.) — TNC, 372.

δρών-νω (ἰδρώνω): *Σπόρο δρών-νονda κἀὶ σκαλεστήρα παλαίνονda* = νὰ σπέρνης ἰδρώνοντας καὶ νὰ σκαλίζης τὸ σπαρτὰ βρεχόμενος (γιὰ τὴ σπορὰ χρειάζεται ξερὸς καιρός, γιὰ νὰ μὴ σαπίζη μὲ τὴ βροχὴ ὁ σπόρος, γιὰ τὸ σκάλισμα βροχερός) Καλαβρ. (Μπόβ.)

θερίζ-ζω (θερίζω): *Θερίετε κἀὶ ἁλωνίετε, ὁ χειμώνα ἔρκεται* = θερίσετε καὶ ἁλωνίσετε, ὁ χειμώνας ἔρχεται (οἱ γεωργικὲς ἐργασίες πρέπει νὰ γίνωνται ἐγκαίρως) Καλαβρ. (Βουνί, χωρίο Ροχούδ.)

καιρὸ (καιρός): *Τὶς ἰσπέρ-ρει μὲ τὸν ἄχαρον gαιρό, κάν-νει χόρτο κἀὶ δὲν gαρπὸ* = ὅποιος σπέρνει μὲ ἄσχημο καιρὸ (κακοκαιρία), κάμνει χόρτο καὶ ὄχι καρπὸ (διότι μὲ τὴ βροχὴ πολὺς σπόρος σαπίζει καὶ στὴ θέση του φυτρώνουν ἄγρια χόρτα) Καλαβρ. (χωρίο Ροχούδ.)

καλό: *Χωράφι ἀνdήλιο κἀὶ ποτιστικό, γιομών-νει τὸ σπίτι ἀσ̆-σὲ καλὸ* = χωράφι ἀντήλιο (ποὺ τὸ χτυπάει ὁ ἥλιος) καὶ ποὺ ποτίζεται, γεμίζει τὸ σπίτι ἀπὸ ἀγαθὰ (διότι ἀποδίδει περισσότερο) Καλαβρ. (Βουνί, Χωρίο Ροχούδ.)

καμουλία: *Μὲ τὲ κ-καμουλίε δὲ σ-σηκών-νει τ᾽ ἀσκάδια* = μὲ τὴν δμίχλη δὲν ἀποθηκεύεις τὰ ξερὰ σῦκα (*καμουλία* = δμίχλη, *ἀσκάδι* = τὸ ἀρχ. ἰσχάδιον = ξερὸ σῦκο· διότι, ὅταν τὰ σῦκα εἶναι ὑγρά, σκουληκιάζουν) Καλαβρ. (Ροχούδ.)

κροπία (κοπριὰ) (I): *Κροπία ποd-dὴ κἀὶ λίγο νερό, κάν-νει ἄχερο μέγα, λίγο καρπὸ* = πολλὴ κοπριὰ καὶ λίγο νερὸ κάμνει μεγάλο (πολὺ) ἄχυρο καὶ λίγο καρπὸ (διότι χωρὶς νερὸ τὰ στάχυα δὲ μεστώνουν) Καλαβρ. (Μπόβ.)

κροπία (II): *Τὶς ἔχει κροπία κἀὶ καιρό, κρατάει ἀν τὴμ bάρba τὸ Χριστὸ* = ὅποιος ἔχει κοπριὰ καὶ διαθέσιμο καιρό, κρατεῖ τὸ Χριστὸ ἀπὸ τὰ γένεια (ὅποιος κοπρίζει τὰ χωράφια του καὶ ἔχει διαθέσιμο χρόνο νὰ τὰ καλλιεργῆ, ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τὴν παραγωγὴ) Καλαβρ. (Μπόβ.)

λίρι (ἴρις): *Λίρι τὴ π-πουρ-ρή, ἔmba στὴ μ-μονή, λίρι τὴ βραδεῖα, ἔg-gova στὴν dουλεία* = οὐράνιο τόξο (ἂν φανῆ) τὸ πρωί, ἔμπα στὸ σπιτάκι (τῆς ἐξοχῆς), οὐράνιο τόξο τὸ βράδυ, ἔβγα στὴ δουλειά, πήγαινε νὰ δουλέψης (*λίρι* = τὸ ἀρχ. οὐσ. *ἶρις*· ἂν φανῆ τὸ οὐράνιο τόξο τὸ πρωί, προμηνύεται κακοκαιρία, ἂν φανῆ τὸ βράδυ, προμηνύεται καλωσύνη) Καλαβρ. (Μπόβ., Ροχούδ., Χωρίο Ροχούδ.)

Μάγη (Μάιος): *Ὁ Μάγη βρέχει κἀὶ οἱ μύλοι ἀλέθουσι* = τὸν Μάιο βρέχει καὶ

οἱ μύλοι ἀλέθουν (τὸ Μάϊο, ἂν καὶ βρέχει ἀκόμη καὶ τὰ σιτηρὰ δὲν ἔχουν ὡριμάσει τελείως, ὅμως οἱ μύλοι ἀλέθουν τὸ καινούργιο σιτάρι, ποὺ οἱ γεωργοὶ θερίζουν πρόωρα, ἐπειδὴ ἔχουν τελειώσει οἱ προμήθειες τοῦ χρόνου) Καλαβρ. (Μπόβ.)

Μάρτη (Μάρτιος) (I): *Κάλ-λιο ἡ μάνα σου νὰ σὲ κλάτση, πάρα ὁ ἥλ-λιο τοῦ Μαρτίου νὰ σὲ κάτση* = καλύτερα νὰ σὲ θρηνήση ἡ μάνα σου, παρὰ νὰ σὲ κάψη ὁ ἥλιος τοῦ Μάρτη (διότι τὸ Μάρτη ἔχει περισσότερη ἡλιοφάνεια ἀπὸ τοὺς μῆνες τοῦ χειμώνα καὶ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καῖνε τὴν ἐπιδερμίδα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι ἀσυνήθιστη ἀπὸ ἥλιο) Καλαβρ. (Μπόβ.)

Μάρτη (II): *᾽Ατ-τὸ Μ-μάρτη καλοκαίρι κι ἀτ-τὸν ᾽Αγουστο σ-σειμώνα* = ἀπὸ τὸ Μάρτιο (ἀρχίζει) καλοκαίρι καὶ ἀπὸ τὸν Αὔγουστο χειμώνας (διότι τὸν Μάρτη ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῆ ὁ χειμώνας καὶ βελτιώνεται ὁ καιρός, ἐνῶ τὸν Αὔγουστο ἀρχίζει νὰ χαλάη) ᾽Απουλ. (Μαρτάν.)

πρόβατο: *Σὰν δὰ πρόβατα παίδζουσι κὰι κάν-νου σιϋιάλια, γένονδαι πέλαγα ὅλα τὰ μάλια* = ὅταν παίζουν τὰ πρόβατα καὶ κάμνουν διάφορες κινήσεις, γίνονται λίμνες ὅλες οἱ πεδιάδες (*σιϋιάλο* = ἀπὸ τὸ ᾽Ιταλ. οὐσ. *segnale* = σημεῖον, ἔνδειξη· ὅταν χοροπηδοῦν τὰ πρόβατα, εἶναι ἔνδειξη ἐπικείμενης νεροποντῆς) Καλαβρ. (Μπόβ.)

σπέρ-ρω (σπέρνω): *Τὶ π-πρῶμα σπέρ-ρει, πρῶμα σέρ-ρει, κὶ ἂν ἐσπείρη κριθάρι, gουάḍ-ḍει τὴμ bρωτινὴμ bεῖνα* = ὅποιος σπέρνει πρώιμα, πρώιμα μαζεύει (σύρνει) καὶ ἂν σπείρη κριθάρι, βγάλλει (διώχνει) τὴν πρώτη πεῖνα (διότι τὸ κριθάρι ὡριμάζει ἐνωρὶς καὶ προσφέρει στὸ γεωργὸ ψωμὶ μόλις τελειώνουν οἱ προμήθειες τοῦ χειμώνα) Καλαβρ. (χωρίο Ροχούδ.)

τσυχράδα (ψυχράδα): *Τσυχράδα τοῦ γιαλοῦ κὰι ḍζέστα τῆς ὀτσεία* = ψύχρα τῆς παραλίας καὶ ζέστη τοῦ βουνοῦ (ἡ ψύχρα εἶναι πιὸ αἰσθητὴ στὴν παραλιακὴ ζώνη, ἐπειδὴ ὑπάρχει ὑγρασία καὶ ἡ ζέστη πιὸ αἰσθητὴ στὸ βουνὸ) Καλαβρ. (Μπόβ.)

RÉSUMÉ

Proverbes et sentences des Hellénophones de l'Italie du Sud

par Anast. Karanastassis

L'auteur publie et interprète des proverbes et sentences relatifs à la vie agricole et pastorale des populations de langue grecque de l'Italie du sud, en particulier de la région de la Calabre, textes qu'il a recueillis en même temps que d'autres matériaux folkloriques et linguistiques au cours de longues recherches effectuées sur le terrain.

ΚΩΣΤΑ ΡΩΜΑΙΟΥ

ΒΕΡΓΙΝΑ, ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΙ Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥΣ*

'Η 'Ελληνικὴ Λαογραφία, ὡς ἐπιστήμη, ἔχει τὴν ἀποστολὴ νὰ ἐρευνᾶ—διαχρονικὰ ἕως καὶ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους—τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια δὲν ὑπάρχουν στεγανὰ τμήματα, ἄρα δὲν ὑπάρχουν οὔτε χρονικὰ σύνορα, ποὺ νὰ χωρίζουν τὶς διάφορες ἐποχὲς καὶ νὰ ἀπομονώνουν τὸν ἱστορικὸ βίο τοῦ 'Ελληνισμοῦ. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ λαογραφικὴ ἔρευνα σήμερα ἔχει τόσο τὴ δυνατότητα, ὅσο καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ κινεῖται μέσα στὴν ὁποιαδήποτε ἐποχὴ θὰ προτιμοῦσε. Μπορεῖ νὰ ἀναζητεῖ τὴν ἑρμηνεία σὲ κάποιες νεοελληνικὲς δοξασίες ἢ σὲ σημερινὰ ταφικὰ ἔθιμα, ὅπως ἀντίστοιχα μπορεῖ — καὶ δικαιοῦται — νὰ κάνει τὸ ἴδιο γιὰ δοξασίες ἢ γιὰ ταφικὰ ἔθιμα, ποὺ μπορεῖ νὰ τὰ εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες.

---

* Κατὰ τὰ μέσα 'Οκτωβρίου τοῦ ἔτους 1979 πραγματοποιήθηκε στὰ 'Ιωάννινα τῆς 'Ηπείρου τὸ Δ' Συμπόσιο Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου. Τὰ τρία προηγούμενα Συμπόσια—γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν δημοσιευθεῖ ὀγκώδεις τόμοι Πρακτικῶν— εἶχαν γίνει τὸ Α' στὴ Θεσσαλονίκη (1974), τὸ Β' στὴν Κομοτηνὴ (1975) καὶ τὸ Γ' στὴν 'Αλεξανδρούπολη (1976). 'Οργανωτὴς τῶν συνεδρίων, ποὺ ἔχουν ἀποδώσει σπουδαίους ἐπιστημονικοὺς καρπούς, ἦταν τὸ "Ιδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (ΙΜΧΑ), ποὺ ἑδρεύει στὴ Θεσσαλονίκη.

'Η 'Οργανωτικὴ 'Επιτροπὴ τοῦ Δ' Συμποσίου στὰ 'Ιωάννινα μοῦ εἶχε κάμει τὴν τιμὴ νὰ μὲ ἐνημερώσει, ἀρκετὸν καιρὸ πρίν, ὅτι, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματός μου ποὺ ἦταν ἰδιαίτερα ἐπίκαιρο τότε, θὰ μποροῦσα νὰ ἔχω στὴ διάθεσή μου κατὰ τὴν ἐναρκτήρια συνεδρία ὁσοδήποτε χρόνο θὰ χρειαζόταν. "Επειτα ἀπ' αὐτὴ τὴ συνεννόηση, εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ διαβάσω στοὺς συνέδρους ὁλόκληρο τὸ πολυσέλιδο χειρόγραφο.

'Επειδὴ βραδύνει ἀπὸ τὸ "Ιδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου Αἵμου ἡ δημοσίευση ὅλων τῶν ἀνακοινώσεων σὲ εἰδικὸ τόμο, δημοσιεύω ἐδῶ, στὴν 'Επετηρίδα τοῦ Κέντρου Λαογραφίας (τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν), ὁλόκληρο τὸ χειρόγραφο ἐκείνης τῆς ἀνακοίνωσης, χωρὶς νὰ κάμω καμιὰν ἀλλαγή. "Οσα θέλω νὰ προσθέσω, ἀκολουθοῦν στὸ τέλος, στὸ τμῆμα ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Μεταγενέστερη προσθήκη» (βλέπε πιὸ κάτω, σελ. 272 - 289).

Σ' αὐτὸ τὸν τελευταῖο τομέα ἀνήκει τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ἀνακοίνωσής μου, πού ἔχει ἄλλωστε τὸ χαρακτηριστικὸ τίτλο: *«Βεργίνα, τὰ εὑρήματα τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ λαογραφικὴ ἑρμηνεία τους»*. Θὰ ἐπιχειρήσω τὴ διερεύνηση μερικῶν ἀποφασιστικῶν δοξασιῶν καὶ ἐθίμων, πού γίνεται φανερὸ ὅτι ἐπικρατοῦσαν στούς ἀρχαίους Μακεδόνες καὶ σημειώνουν ἰδιόμορφη τὴν παρουσία τους ἰδίως στὰ κτερίσματα τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου.

Θὰ σᾶς καλέσω λοιπὸν νὰ μεταβοῦμε νοερὰ στὴν πολυθρύλητη Βεργίνα καὶ νὰ κατεβοῦμε μαζὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀρχαίου τάφου, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν κύριο θάλαμο καὶ τὸν προθάλαμο. Ὁ τάφος αὐτὸς ἔχει κατασκευασθεῖ βιαστικὰ κατὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 336 πρὸ Χριστοῦ, ἀμέσως μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Φιλίππου. Ὁ ἐρευνητικὸς σκοπός μας θὰ παραμείνει αὐστηρὰ συγκεκριμένος: Θὰ ἀναγνωρίσουμε πρῶτα τὴν ἀρχικὴ θέση, ὅπου βρίσκονταν ὁρισμένα ἀπὸ τὰ συγκλονιστικὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα πού εἶχε τὴν ἐξαίρετη τύχη νὰ τὰ ἀνακαλύψει ὁ καθηγητὴς Μανόλης Ἀνδρόνικος. Στὴ συνέχεια θὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰ νέα διερεύνηση τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πορισμάτων.

Θὰ μποροῦσε νὰ ἰσχυρισθεῖ κανείς, ὅτι βασικὰ θὰ ἐπιχειρήσουμε, ἐκεῖ στὸ βάθος τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου, *«μιὰ νέα ἀνασκαφὴ»* — μεταφορικά, αὐτὴ τὴ φορά, — μὲ κύριο ὁπλισμό μας τὴ λαογραφικὴ μέθοδο, ἐφαρμοσμένην εἰδικὰ πάνω σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ εὑρήματα τοῦ τάφου.

Α΄

Μὲ *πέντε* σημαντικά, ἀλλὰ καὶ ἄλυτα ἀκόμη, ἕως αὐτὴ τὴ στιγμή, προβλήματα ἔχω τὴν πρόθεση νὰ ἀσχοληθῶ πιὸ κάτω. Ἀρχίζω, ἀμέσως τώρα, μὲ τ ὸ π ρ ῶ τ ο, *αὐτὸ πού ἀναφέρεται στὴ δεύτερη ταφή, ἡ ὁποία ἔχει γίνει στὸν προθάλαμο τοῦ τάφου καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει αἰνιγματική.*

Στὸ περιοδικὸ *«Ἀρχαιολογικὰ Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν»*, στὸ δέκατο τόμο, τοῦ ἔτους 1977, ὁ καθηγητὴς Μανόλης Ἀνδρόνικος ἔχει δημοσιεύσει διεξοδικὴ ἔκθεση γιὰ τὴν ἀνασκαφὴ στὴ Βεργίνα καὶ γιὰ τὰ εὑρήματα στὸν τάφο τοῦ Φιλίππου. Τὸ ἄρθρο ἔχει τὸν τίτλο «Βεργίνα, οἱ βασιλικοὶ τάφοι τῆς Μεγάλης Τούμπας», ἔχει ἔκταση 40 σελίδες καὶ ἔχει γραφεῖ, ὅπως σημειώνει ὁ συγγραφέας του, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1978[1].

Ἀφοῦ ὁ ἀνασκαφέας ἐξετάζει πρῶτα τὰ εὑρήματα πού βρέθηκαν μέσα στὸν κυρίως τάφο, μέσα στὸ «θάλαμο», — ἐπειδὴ ἐκεῖ κατέβηκαν πρῶτα ἀπὸ τὴν ὀροφή, — ἔρχεται ἔπειτα καὶ στὰ εὑρήματα τοῦ προθαλάμου, ὅπου ἔφτασαν ἀργότερα.

1. Ἀρχαιολογ. Ἀνάλεκτα 10(1977), σελ. 1 - 40.

Εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους μας, ὅτι μέσα στὸν προθάλαμο βρέθηκε μιὰ δεύτερη χρυσὴ λάρναξ, μικρότερη ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ μὲ λιγότερη διακόσμηση. Μέσα ἐκεῖ βρέθηκαν νὰ ἔχουν περιτυλιχθεῖ σὲ πολύτιμο ὕφασμα καὶ νὰ ἔχουν τοποθετηθεῖ μὲ εὐλαβικὴ φροντίδα τὰ ὀστᾶ ἑνὸς δεύτερου νεκροῦ. Ὅπως γράφει ὁ Ἀνδρόνικος[1], *«ὑπῆρχε μιὰ δεύτερη χρυσὴ λάρνακα, λίγο μικρότερη ἀπὸ τὴν πρώτη (38×32×20 ἑκατοστὰ περίπου, βάρους 8.420 γραμμάρια) καὶ ἀρκετὰ λιτότερη στὴ διακόσμηση, ἡ ὁποία εἶχε στὸ κάλυμμά της τὸ ἴδιο ἀστρικὸ σύμβολο ποὺ κοσμοῦσε καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἄλλης (εἰκ. 29 - 30 καὶ χρωμ. εἰκ. τοῦ ἐξωφύλλου). Τὸ ἴδιο σύμβολο κοσμοῦσε πολυάριθμα χρυσὰ δισκάρια ποὺ ὑπῆρχαν σκορπισμένα στὸ δάπεδο μπρὸς ἀπὸ τὴ σαρκοφάγο καὶ στὸ κάλυμμά της... Τὸ ἄνοιγμα (αὐτῆς τῆς χρυσῆς λάρνακας τοῦ προθαλάμου)...στάθηκε ἡ μεγαλύτερη καὶ ἡ πιὸ ἀπίστευτη ἀμοιβὴ τῶν κόπων μας. Ἀντικρύσαμε κάτι ἀληθινὰ θαυμαστό. Ἕνα χρυσοπόρφυρο ὕφασμα, μὲ πολὺ καλὰ διατηρημένη τὴν ἐξαίσια κόσμησή του, κάλυπτε τὰ καμένα ὀστᾶ (χρωμ. πίν. I)... Στὴ δεξιὰ στενὴ πλευρὰ τῆς λάρνακας ἔχει ἀποτεθεῖ πιεσμένο χρυσὸ κόσμημα... Ὑποθέτω ὅτι πρέπει νὰ σχηματίζει γυναικεῖο διάδημα»*.

Αὐτὰ γράφει ὁ καθηγητὴς Ἀνδρόνικος. Θέλοντας ὅμως ὁ ἀνασκαφέας νὰ προτείνει μιὰ πρώτη ἑρμηνεία, σχετικὴ μὲ τὴν ταφὴ στὸν προθάλαμο, τελειώνει τὸ πολυσέλιδο ἄρθρο του μὲ τὸ ἑξῆς πόρισμα: *«Ἡ ἑρμηνεία ποὺ ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ταφὴ τοῦ θαλάμου ἀνήκει στὸν Φίλιππο Β΄ ἀφήνει ἐρωτηματικὰ γιὰ τὴν ταφὴ τοῦ προθαλάμου. Ἂν τὰ ὀστᾶ τῆς δεύτερης λάρνακας εἶναι γυναικεῖα, ὅπως μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσουμε τὸ διάδημα ποὺ βρέθηκε μ᾽ αὐτά, ὅπως καὶ τὸ πολυτελὲς καὶ κοσμημένο ὕφασμα ποὺ τὰ κάλυπτε, τότε μιὰ πιθανὴ ἐξήγηση θὰ ἦταν ὅτι ἀνήκουν στὴν Κλεοπάτρα, τὴν τελευταία σύζυγό του. Ἂν ὅμως εἶναι ἀνδρικά, τότε ἡ ἀπίστευτη πληροφορία τοῦ Justinus, ὅτι ἡ Ὀλυμπιάδα ἔθαψε στὸν ἴδιο τάφο μὲ τὸν Φίλιππο καὶ τὸν δολοφόνο του, θὰ μποροῦσε νὰ στηρίξει μιὰ τέτοια ἑρμηνεία»*[2].

Διαπιστώνει ἀμέσως καθένας μας ὅτι ὁ καθηγητὴς Ἀνδρόνικος, θέλοντας νὰ ἐξηγήσει τὴν ταφὴ τοῦ προθαλάμου, καταλήγει νὰ προτείνει *δύο ἐναλλακτικὲς λύσεις*, ποὺ καθεμιά τους ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὰ ὀστᾶ, γυναικεῖα ἢ ἀνδρικά: Ἂν τὰ ὀστᾶ εἶναι γυναικεῖα, τότε πιθανότατα ἀνήκουν στὴν τελευταία σύζυγο τοῦ Φιλίππου, στὴ βασίλισσα Κλεοπάτρα. Ἂν ὅμως εἶναι ἀνδρικά, τότε εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ ἀνήκουν στὸν ἴδιο τὸ δολοφόνο του, ἐπειδὴ ὑπάρχει μιὰ σχετικὴ πληροφορία, ἀρκετὰ ὅμως μεταγενέστερη.

---

1. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 31 - 32.
2. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 39.

Ἐδῶ ἔρχεται ἡ πρώτη ἔντονη διαφωνία μου μὲ τὸν φίλο ἀνασκαφέα. Γιὰ μένα, ἔστω καὶ ἂν τὰ ὀστᾶ εἶναι ἀνδρικά, ἀποκλείεται ὁπωσδήποτε νὰ ἀνήκουν στὸ δολοφόνο τοῦ Φιλίππου. Τὸ ἀποκλείουν ρητῶς τὰ ταφικὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ταφικὰ ἔθιμα, ὅπως καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ παρεμφερῆ ἐθνολογικά, ὅσα ἀναφέρονται στὸ μεγάλο θέμα τοῦ φόνου καὶ τῶν βιαιοθανάτων, *δὲν ἐπιτρέπουν μὲ κανένα τρόπο κάποια παρόμοια λύση*. Στὸν προθάλαμο ἔχει ταφεῖ κάποιος νεκρός, *ποὺ τοῦ ἔχουν ἀποδοθεῖ βασιλικὲς τιμές*. Αὐτὸ εἶναι ἕνα γεγονὸς ἀπόλυτα βεβαιωμένο. Τὸ ἀποδεικνύουν οἱ ἀκόλουθες λεπτομέρειες: Ὁ νεκρὸς ἔχει καεῖ καὶ τὰ ὀστᾶ του ἔχουν περισυλλεγεῖ μὲ προσοχή, ἔχουν καθαριστεῖ μὲ φανερὴ εὐλάβεια, ἔχουν διπλωθεῖ μὲ ἕνα πολύτιμο χρυσοπόρφυρο ὕφασμα καὶ ἔχουν τοποθετηθεῖ μέσα σὲ μιὰν ὁλόχρυση λάρνακα ποὺ φέρνει ἀνάγλυφο πάνω στὸ σκέπασμά της τὸ χρυσὸ ἄστρο, τὸ ἔμβλημα τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτά, μέσα στὴ χρυσὴ λάρνακα βρίσκεται, μαζὶ μὲ τὰ ὀστᾶ, καὶ ἕνα χρυσὸ βασιλικὸ διάδημα.

Ποῖος ἱερόσυλος θὰ τολμοῦσε νὰ βάλει μέσα ἐκεῖ τὰ ὀστᾶ τοῦ ἐπικατάρατου δολοφόνου; Καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ἀνόσιος, ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ προσβάλει τόσο βάναυσα, — κυριολεκτικὰ νὰ ἀτιμάσει, — τὸν μεγάλο νεκρό, τὸν βασιλέα Φίλιππο, μὲ τὸ νὰ θάβει μαζί του τὸν δολοφόνο του καὶ μὲ τὸ νὰ τοῦ ἀπονέμει ἐπὶ πλέον καὶ βασιλικὲς τιμές;

Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ταφικὰ ἔθιμα δὲν εἶναι σταυροδρόμι, γιὰ νὰ διαλέγουμε ὅποια λύση προτιμοῦμε κάθε φορά. Εἶναι ἔθιμα, ποὺ τὰ χαρακτηρίζει ὁ σταθερὸς προσανατολισμὸς καὶ ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ἀκόλουθη καὶ συγκεκριμένη κατεύθυνση: *Στὸ ὅτι ὁ δολοφόνος εἶναι ἀνάγκη νὰ θανατωθεῖ ὅσο γίνεται γρηγορότερα, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθεῖ ὁ προσφιλὴς νεκρός*[1]. Ἂν ἐπρόκειτο νὰ ὑπάρξει κάποια συνέχεια, σχετικὰ μὲ τὴν τύχη τοῦ νεκροῦ δολοφόνου, τότε — ἰδιαίτερα σὲ ἔντονες περιστάσεις — ἡ λαϊκὴ ἀντίληψη τῶν χρόνων ἐκείνων ἦταν ὅτι ὁ νεκρὸς δολοφόνος ἔπρεπε νὰ στερηθεῖ ἀπὸ κάθε τιμὴ ἐνταφιασμοῦ. Ἁπλῶς τοῦ ἄξιζε νὰ πεταχτεῖ μακριὰ ἄταφος, τροφὴ στὰ ὄρνια καὶ στὰ σκυλιά.

Αὐτὴ εἶναι ἡ κανονικὴ λύση. Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ λύση υἱοθετεῖ καὶ ὁ γη-

---

1. Ἡ νοοτροπία αὐτὴ χαρακτηρίζει τόσο τοὺς ἀρχαίους «ἄδικους» φόνους ὅσο καὶ τοὺς νεότερους. Ὅσο ἀργεῖ νὰ γίνει ἡ ἐκδίκηση τοῦ φόνου μὲ νέο φόνο, τὸ ἀδικοχυμένο αἷμα —σύμφωνα μὲ τὶς νεοελληνικὲς δοξασίες— «βογγάει» τὶς νύχτες, ζητώντας δικαίωση. Ὅταν ὅμως γίνει ἡ ἐκδίκηση, ἡ ἱκανοποίηση πραγματοποιεῖται καὶ τὰ βογγητὰ σταματοῦν.

ραιὸς Νέστωρ, στὴν τρίτη ραψωδία τῆς 'Οδύσσειας[1], ὅταν παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο νὰ βεβαιώνει ὅτι σίγουρα ὁ Μενέλαος μιὰ τέτοια λύση θὰ ἐφάρμοζε, ἂν πρόφταινε ζωντανὸ τὸν Αἴγισθο, τὸ δολοφόνο τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἡ νεοελληνικὴ μετάφραση τῶν σχετικῶν στίχων τῆς 'Οδύσσειας ἔχει ὡς ἑξῆς:

μονάχα
ὄρνια καὶ σκύλοι θὰ τὸν σπάραζαν στὸν κάμπο πεταμένο,
μακριὰ ἀπὸ τὴν πολιτεία κι 'Αργίτισσα καμιὰ δὲ θὰ βρισκόταν
νὰ τόνε κλάψει[2].

Στὸ ἀρχαῖο κείμενο οἱ ἀντίστοιχοι στίχοι τοῦ Ὁμήρου ἔχουν τὴν ἀκόλουθη μορφή:

ἀλλ' ἄρα τόν γε κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν
κείμενον ἐν πεδίῳ ἑκὰς ἄστεος, οὐδὲ κέ τίς μιν
κλαῦσεν 'Αχαιϊάδων[3].

'Απ' αὐτὴ τὴ δίκαιη τιμωρία τοῦ δολοφόνου, πού τὸν πετοῦν μακριὰ στὴν ἐρημιά, γιὰ νὰ τὸν φᾶνε τὰ ὄρνια καὶ οἱ σκύλοι, ἕως τὴν ὕποπτη πληροφορία τοῦ Justinus ὅτι ὁ δολοφόνος τοῦ βασιλιᾶ Φιλίππου «σ υ ν θ ά π τ ε τ α ι» μὲ τὸν μεγάλο νεκρὸ καὶ τιμᾶται μάλιστα μὲ εἰδικὲς βασιλικὲς τιμές, ὑπάρχει μιὰ τεράστια διαφορά. *Ὑπάρχει, συγκεκριμένα, ἀνάμεσά τους ἕνα ἀβυσσαλέο χάσμα νεκρικῶν δοξασιῶν.* Καὶ νομίζω ὅτι ὁ καθηγητὴς 'Ανδρόνικος δὲν ἔπρεπε, μὲ κανένα τρόπο, νὰ δεχτεῖ σὰν πιθανὴ μιὰ παρόμοια λύση συνενταφιασμοῦ θύματος καὶ δολοφόνου, μὲ τὶς αὐτὲς ταφικὲς τιμές. Δὲν ἔπρεπε, ὄχι νὰ δεχτεῖ μιὰ τέτοια λύση, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ τὴ συζητήσει. Ἢ ἂν τὴ συζητοῦσε, νὰ δηλώνει ὅτι τὴν ἀπορρίπτει κατηγορηματικά. Γιατὶ ἡ λύση, πού προσφέρεται ἀπὸ τὴν ἀνεύθυνη πληροφορία τοῦ Justinus, ἀπορρίπτεται ἀσυζητητί. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ εἶμαι κατηγορηματικός. Γι' αὐτὸ καὶ δήλωσα πιὸ πάνω, ὅτι ἀρχίζω νὰ συζητήσω ἕνα θέμα, ὅπου σημειώνεται, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, «*ἔντονη ἡ διαφωνία μου μὲ τὸν ἀνασκαφέα*»[4].

Β'

Τὸ δ ε ύ τ ε ρ ο π ρ ό β λ η μ α, ἀπὸ τὰ πέντε συνολικά, πού θέλω νὰ πραγ-

---

1. 'Οδύσσεια 3, 259 - 261. Εἰδικὴ ἀνάλυση τῶν λόγων τοῦ Νέστορος γίνεται στὸ βιβλίο μου «Λαογραφία καὶ Ὅμηρος», 1979, στὶς σελ. 56 - 59.
2. Μετάφραση Ν. Καζαντζάκη - Ἰ. Θ. Κακριδῆ, 'Οδύσσεια, σελ. 45.
3. 'Οδύσσεια 3, 259 - 261.
4. Βλέπε πιὸ πάνω, σελ. 254.

ματευθῶ, εἶναι τὸ ἑξῆς: *Γιατί ἡ δεύτερη ταφὴ δὲν ἔχει γίνει καὶ αὐτὴ μέσα στὸν κυρίως θάλαμο, ἀλλὰ στὸν προθάλαμο; Γιατί ἔχει γίνει αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ σπανιότατη, ἡ μοναδικὴ θὰ ἔλεγε κανείς, ἐξαίρεση;*

Ἂς ἰδοῦμε ὅμως πρῶτα, τί εἶναι αὐτὸς ὁ συγκεκριμένος «προθάλαμος». Ἔχει διαστάσεις 3.66×4.46 μ. Ἄρα εἶναι ὁ μεγαλύτερος σὲ χῶρο, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἕως τώρα γνωστοὺς προθαλάμους μακεδονικῶν τάφων[1]. Ἐπίσης ἡ διακόσμηση μέσα στὸν προθάλαμο εἶναι ἐξαίρετη, σὲ χτυπητὴ ἀντίθεση μὲ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κυρίως θαλάμου, ὅπου πολλὰ ἔχουν γίνει πολὺ βιαστικά. Στὸν προθάλαμο ἔξαφνα ὑπάρχει *«κονίαμα ἐξαιρετικὰ καλῆς ποιότητας»*, ἐπίσης εἶναι ζωγραφισμένες ψηλὰ δύο ὁριζόντιες ταινίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ δεύτερη εἶναι *«κοσμημένη μὲ ρόδακες»*. Συμβαίνει ἐξ ἄλλου καὶ τὸ ἑξῆς ἀξιοσημείωτο: *«Ἡ καμάρα τοῦ (κυρίως) θαλάμου δὲν ἀποτελεῖ ἐνιαία κατασκευὴ μὲ τὴν ἀντίστοιχη τοῦ προθαλάμου, ἀλλὰ διακόπτεται στὸ σημεῖο τοῦ μεσοτοίχου»*[2].

Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν ὅτι ὁ κυρίως θάλαμος κατασκευάσθηκε βιαστικά, ὅτι καὶ ὁ νεκρὸς ἐνταφιάσθηκε ἐκεῖ βιαστικά, καὶ τέλος ὅτι ἡ μεγάλη μαρμάρινη θύρα ἔκλεισε γιὰ πάντα. Ἀντίθετα, σὲ ἕνα ἑπόμενο χρονικὸ στάδιο συνεχίσθηκαν κανονικὰ καὶ συμπληρώθηκαν μὲ ἄνεση οἱ ἐργασίες στὸν προθάλαμο, ὁ ὁποῖος μποροῦσε γι' αὐτὸ τὸ λόγο νὰ παραμείνει προσιτὸς γιὰ ἕνα ἀξιόλογο χρονικὸ διάστημα.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι τώρα τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ποὺ βρέθηκαν μέσα στὸν προθάλαμο. Ξεχωρίζει φυσικὰ ἡ μαρμάρινη σαρκοφάγος, ποὺ βρέθηκε στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ προθαλάμου. Ὡστόσο *«μαρμάρινη σαρκοφάγος* (τοποθετημένη εἰδικὰ στὸν προθάλαμο) *δὲν ἔχει βρεθεῖ σὲ κανένα μακεδονικὸ τάφο»*[3], αὐτὸ τονίζει ὁ ἀνασκαφέας. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ μαρμάρινη σαρκοφάγο βρέθηκε ἡ δεύτερη χρυσὴ λάρναξ.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ σαρκοφάγο μὲ τὴ χρυσὴ λάρνακα, βρέθηκαν μέσα στὸν προθάλαμο λεπτότατα φύλλα χρυσοῦ, ἄλλα χρυσὰ κοσμήματα, ὑπολείμματα ἀπὸ πολύτιμα ἔπιπλα, ἕνα *«χρυσὸ στεφάνι ἀπὸ φύλλα καὶ ἄνθη μυρτιᾶς»*, διάφορα ἀλάβαστρα *καὶ τέλος μιὰ σειρὰ ἀπὸ σπουδαῖα ἀνδρικὰ ὅπλα.* Σ' αὐτὰ ἀνήκουν: 1) πρώτη ἡ χρυσὴ φαρέτρα ἢ ἀκριβέστερα *ἡ χρυσὴ ἐπένδυση τοῦ γωρυτοῦ*, ποὺ μοιάζει μὲ τὶς σκυθικὲς ἐπενδύσεις γωρυτῶν καὶ ἔχει τρεῖς κάθετες ταινίες, τὶς δύο μὲ

---

1. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 30: «Οἱ διαστάσεις του εἶναι 3,66×4,46 μ., ἀποτελοῦσε δηλαδὴ ἕνα δεύτερο εὐρύτερο χῶρο, τὸν μεγαλύτερο ὅλων τῶν γνωστῶν ὡς σήμερα προθαλάμων».

2. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 30.

3. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 30: «Στὸ μέσο περίπου τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς τοῦ προθαλάμου... ὑπῆρχε μαρμάρινη σαρκοφάγος, κάτι πού, ὅσο γνωρίζω, δὲν ἔχει βρεθεῖ σὲ κανένα μακεδονικὸ τάφο».

ἀνάγλυφες παραστάσεις ποὺ εἰκονίζουν πιθανότατα τὴν ἅλωση τῆς Τροίας, τὴν «Ἰλίου πέρσιν». 2) τὰ πολλὰ χάλκινα βέλη. 3) ἡ χρυσὴ κάλυψη τοῦ κάτω μέρους τοῦ γωρυτοῦ. 4) *δύο ἀκόμη κνημίδες, ἀλλὰ ἐπίχρυσες αὐτὴ τὴ φορά*, ἐνῶ οἱ ἄλλες ποὺ βρέθηκαν μέσα στὸν κυρίως θάλαμο ἦσαν ἁπλῶς χάλκινες.

Ὅλα τὰ πιὸ πάνω στοιχεῖα ὁδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπειδὴ ἔκλεισε ὁριστικά, καὶ γιὰ πάντα, ἡ μεγάλη μαρμάρινη θύρα τοῦ κυρίως θαλάμου, γιὰ τοῦτο ὅσα πολύτιμα ἀτομικὰ εἴδη τοῦ νεκροῦ δὲν εἶχαν προλάβει νὰ τὰ βάλουν μαζί του, κατὰ τὶς ὧρες τῆς βιαστικῆς κάπως ταφῆς, — *ὅπως τέτοια εἶναι ἡ χρυσὴ φαρέτρα, τὸ τόξο καὶ οἱ ἐπίχρυσες κνημίδες*, — τὰ τοποθέτησαν ἀργότερα στὸν προθάλαμο. Τὰ τοποθέτησαν μάλιστα *ἀκουμπισμένα ἐπίτηδες πολὺ κοντὰ ἢ πάνω στὴν κλειστὴ μαρμάρινη θύρα* τοῦ θαλάμου, γιὰ νὰ βρίσκονται δηλαδὴ ὅσο παίρνει πλησιέστερα στὸν νεκρὸ τοῦ κυρίως θαλάμου.

Στὸν ἴδιο προθάλαμο ἀναγκάστηκαν καὶ τοποθέτησαν, *ἐντελῶς κατ' ἐξαίρεση*, καὶ τὴν κατοπινὴ μαρμάρινη σαρκοφάγο μὲ τὴ χρυσὴ λάρνακα, παρ' ὅλο ὅτι καὶ ἡ ταφὴ αὐτὴ γινόταν ἀνορθόδοξα, ἀφοῦ «ὄφειλε» νὰ εἶχε γίνει καὶ αὐτὴ μέσα στὸν κυρίως θάλαμο. Πιθανότατα, μάλιστα, γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ παρόμοιους λόγους, *ποὺ ἀποσκοποῦσαν σὲ μιὰ προαποφασισμένη εὐρύτερη χρήση τοῦ προθαλάμου*, οἱ κατασκευαστὲς θεώρησαν σκόπιμο νὰ τὸν κάμουν πιὸ μεγάλο ἀπὸ ὅσο συνηθιζόταν. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος προθάλαμος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἕως τώρα γνωστούς.

Πιστεύω ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ πολλὲς ἰδιορρυθμίες, ποὺ παρουσιάζονται ὁμαδικά, πιθανότατα ξεκινοῦν ἀπὸ κάποιο κοινὸ αἴτιο, συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν ἐθιμικὴ ταφικὴ ἀνάγκη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὄφειλε ὑποχρεωτικὰ νὰ παραμένει ὁριστικὰ κλειστὴ ἡ μεγάλη μαρμάρινη θύρα τοῦ κυρίως θαλάμου.

Ποῖο εἶναι τὸ νέο πρόβλημα ποὺ δημιουργεῖται; Παρουσιάζεται τοῦτο μὲ τὴν ἑξῆς μορφή: *Γιατί ὑπῆρξε — ἐντονότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη παρόμοια περίπτωση — αὐτὴ ἡ εἰδικὴ ἀνάγκη τῆς ὁριστικὰ κλειστῆς θύρας; Ποῖοι λειτουργικοὶ λόγοι μακεδονικῶν δοξασιῶν τὴν ἐπέβαλλαν;*

Ἔρχομαι νὰ δώσω ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ ἰδιόρρυθμο πρόβλημα. *Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ «ἔπρεπε» νὰ γίνουν ἀκριβῶς ὅπως ἔγιναν, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο γιὰ τὴ βιαστικὴ ταφὴ ἑνὸς βιαιοθανάτου.* Ὁ Φίλιππος δολοφονήθηκε καὶ ἡ ζωή του ἀφαιρέθηκε βίαια. Σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς οἱ βιαιοθάνατοι πιστεύεται ὅτι ζοῦν μιὰ μετέπειτα περίοδο, ποὺ χαρακτηρίζεται σὰν *«εἰδικὰ ταραγμένη»*.

Θὰ μποροῦσα νὰ προσκομίσω ἀλλεπάλληλα παραδείγματα, καὶ ἀρχαῖα καὶ ἀπὸ τὸν πλούσιο χῶρο τῆς Συγκριτικῆς Ἐθνολογίας. Ἀλλὰ θὰ προτιμήσω ἕνα μονάχα νεοελληνικὸ παράδειγμα, ἐπειδὴ ἔχει τὸ εἰδικὸ χαρακτηριστικὸ ὅτι ἀπο-

τελεῖ προσωπικό μου βίωμα. Ὁδοιποροῦσα, πρὶν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια (δεκαετία τοῦ 1940 - 1950), πάνω στὸν ὀρεινὸ ὄγκο τοῦ Πάρνωνος τῆς Ἀρκαδίας, ἀπὸ τὸ πατρικὸ χωριό μου Βούρβουρα ἕως τὸν Ἀσώματο, ὧρες πορείας ἐννέα. Μαζί μου ἦσαν δυὸ συγγενεῖς χωρικοί, ποὺ ἤξεραν τὰ μονοπάτια. Ἦσαν ἡ ζωντανὴ ἱστορία γιὰ καθετὶ τῆς διαδρομῆς. Στὸ μέσο τοῦ δρόμου, σὲ ἕνα καταράχι, μοῦ εἶπε σιγανὰ ὁ μπάρμπα Θανάσης: «Ἐδῶ θὰ περάσουμε, δίχως νὰ μιλοῦμε. Ἐσὺ μονάχα νὰ κοιτᾶς στὸ ἀπάνου μέρος τῆς στράτας, ἐκεῖ στὴν κοτρώνα. Τὰ ἄλλα θὰ σοῦ τὰ εἰπῶ πιὸ κάτω, ἅμα σκαπετήσουμε».

Ὅταν ἀπομακρυνθήκαμε ἀρκετά, ὁ συνομιλητής μου μοῦ εἶπε ὅτι ἐκεῖ στὴν κοτρώνα σκοτώσανε τὴ Βασίλω, μιὰ νέα καὶ ὄμορφη κοπέλα, ποὺ τὴν εἶχαν κλέψει καὶ πάνω στὴ συμπλοκή, ἀνάμεσα στοὺς δικούς της καὶ στοὺς ἀπαγωγεῖς, τὴ βρῆκε μιὰ σφαῖρα τὴν κοπέλα καὶ πάει ἡ Βασίλω. Ἀκόμη κυκλοφορεῖ στὸ χωριὸ τὸ μοιρολόγι ποὺ τῆς ἔβγαλαν. Ὅταν ὅμως περνᾶνε οἱ χωρικοὶ νύχτα ἀπὸ ἐκεῖνο τὸν τόπο, καὶ ἂν τύχει καὶ ἀναφέρουν τὸ τραγικὸ περιστατικὸ ἢ καὶ μόνο τὸ ὄνομα τῆς Βασίλως, παρουσιάζεται ἀμέσως μιὰ ξαφνικὴ φλόγα στὸ σημεῖο ποὺ σκοτώθηκε καὶ ἕνας ἀναστεναγμὸς ἀκούεται, μιὰ γυναικεία φωνὴ ποὺ πονάει καὶ φωνάζει «ὤχ!». Ἐπειδὴ τὸ περιστατικὸ τοῦτο συνέβαινε κι ἄλλες φορές, ἀποφασίσανε οἱ χωρικοὶ νὰ περνοῦν ἀπὸ ἐκεῖ δίχως νὰ μιλοῦν, εἴτε μέρα εἶναι, εἴτε νύχτα. Εἶπαν νὰ τὴν ἀφήσουν ἥσυχη τὴ δύσμοιρη Βασίλω καὶ νὰ μὴν τὴ βασανίζουν ἄθελά τους.

Αὐτὰ μοῦ εἶπε τότε ὁ μακαρίτης τώρα μπάρμπα Θανάσης. Καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὰ λόγια του ἐκεῖνα ὑπῆρξαν γιὰ μένα ἕνα ἀξέχαστο δίδαγμα. Ἀκόμη καὶ σήμερα ἡ τραγικὴ ἱστορία τῆς ὄμορφης νέας, τῆς ἀδικοσκοτωμένης Βασίλως, μὲ βοηθάει νὰ κατανοήσω τὰ ταφικὰ ἔθιμα, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ταφὴ τοῦ βασιλιᾶ Φιλίππου. Γιατί, τί προτιμότερο μποροῦσε νὰ γίνει τότε, ἀπὸ τὸ νὰ παρθοῦν ἀμέσως κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ Φιλίππου μερικὰ εἰδικὰ μέτρα, ποὺ θὰ συντελοῦσαν ἀποφασιστικὰ στὴν ἀδιατάρακτη μεταθανάτια γαλήνη τοῦ σπουδαίου νεκροῦ; Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν εἰδικὸ λόγο ἡ μεγάλη θύρα ἔκλεισε καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ξανανοίξει ποτὲ στὸ μέλλον. Ὅσα ἀγαπημένα προσωπικὰ εἴδη τοῦ νεκροῦ δὲν πρόφτασαν νὰ τὰ τοποθετήσουν κοντὰ στὸν νεκρό, μέσα στὸν κυρίως θάλαμο, ἂς τοποθετηθοῦν ἀργότερα στὸν προθάλαμο. Αὐτή, μάλιστα, ἡ ἀργοπορημένη τοποθέτησή τους νομίζω ὅτι μᾶς ἀποκαλύπτει καὶ τὸ ὅτι ὁ βασιλιὰς Φίλιππος θὰ εἶχε κάποιαν «ἰδιαίτερη ἀδυναμία» στὴ χρυσὴ τελετουργικὴ φαρέτρα του μὲ τὴν ἀνάγλυφη παράσταση τῆς ἅλωσης τῆς Τροίας, καθὼς καὶ στὶς ἐπίχρυσες κνημίδες. Πρέπει νὰ τονίσω, ὅτι μέσα στὸν κυρίως θάλαμο ὁ μεγάλος νεκρὸς δὲν εἶχε ἐπίχρυσες κνημίδες, εἶχε μόνο χάλκινες.

Ἀξίζει, σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, νὰ προσέξουμε μερικὲς χαρακτηριστικὲς λεπτο-

μέρειες: Στὸν κυρίως θάλαμο ἔχουν τοποθετηθεῖ δύο μόνο χρυσὰ ὅπλα, ὁ θώρακας τοῦ νεκροῦ, μὲ τὶς ἐπίχρυσες ταινίες καὶ τὰ πολλὰ χρυσὰ πτερύγια, καὶ ἡ ἐλαφριὰ χρυσὴ τελετουργικὴ ἀσπίδα. *Αὐτὰ ὅμως δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ ὑπάρχει μιὰ πλήρης χρυσὴ πανοπλία, χαρισμένη στὸν μεγάλο νεκρό.* Πάνω στὴν ἀποδειγμένη πλέον βιασύνη τοῦ ἐνταφιασμοῦ εἶχαν, φαίνεται, λησμονήσει νὰ μεταφέρουν καὶ τὰ ὑπόλοιπα, τὰ ἀπαραίτητα ὅμως, χρυσὰ ὅπλα, ὅπως ἦσαν ἡ φαρέτρα μὲ τὴν ὁλόχρυση ἀνάγλυφη ἐπένδυση καὶ οἱ ἐπίχρυσες κνημίδες. Τὶς ἔφεραν ἀργότερα. Καὶ τὶς ἀκούμπησαν — ἐπίτηδες — πλάι ἀκριβῶς στὴν κλειστὴ μαρμάρινη θύρα τοῦ κυρίως θαλάμου. *Στὸ ἑξῆς ὁ μεγάλος νεκρὸς θὰ μπορεῖ νὰ ἔχει «κοντά του» ὅλα τὰ ἐξαρτήματα τῆς χρυσῆς πανοπλίας του, ποὺ θὰ τὴν εἶχε φορέσει σὲ ἐπιβλητικὲς τελετουργικὲς περιστάσεις ὅταν ζοῦσε, καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν ἔχει στὴ διάθεσή του καὶ τώρα, μέσα στὸν τάφο του.*

Δὲν ἄνοιξε ὅμως ποτὲ πλέον ἡ μεγάλη καὶ κλειστὴ θύρα τοῦ κυρίως θαλάμου. Δὲν ἄνοιξε οὔτε καὶ ὅταν πέθανε, λίγο ἀργότερα, ἡ τελευταία γυναίκα τοῦ Φιλίππου, ἡ νεαρὴ Κλεοπάτρα. Τὸ σωστὸ βέβαια ἦταν ἡ βασίλισσα νὰ ἐνταφιασθεῖ κοντὰ στὸν Φίλιππο. *Οἱ δοξασίες ὅμως γιὰ τὴν εἰδικὴ εὐπάθεια τῆς εὐαίσθητης ψυχῆς τῶν ἀδικοσκοτωμένων ἀπαγόρευαν τὸ ἄνοιγμα τῆς κλειστῆς πόρτας.* Τότε τί θὰ γίνει; Ἁπλούστατα, θὰ γίνει μιὰ σπάνια, ἴσως μιὰ μοναδικὴ ἐξαίρεση, ἀπὸ ὅσα εἶναι γνωστὰ ἕως τώρα ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς στὴ Μακεδονία: Ἡ σαρκοφάγος, δηλαδή, τῆς βασίλισσας θὰ τοποθετηθεῖ στὸν προθάλαμο, ὅπως ἐκεῖ ἔχουν τοποθετηθεῖ ἡ χρυσὴ φαρέτρα καὶ οἱ ἐπίχρυσες κνημίδες. Ἔχει δίκαιο ὁ καθηγητὴς Ἀνδρόνικος, ὅταν γράφει ὅτι παρόμοιο περιστατικό, — μὲ σαρκοφάγο καὶ στὸν προθάλαμο, — δὲν ἔχει συμβεῖ σὲ κανέναν ἄλλο μακεδονικὸ τάφο. Ἐλπίζω ὅτι αὐτὴ ἡ μοναδικὴ ἐξαίρεση ἑρμηνεύεται τώρα ἱκανοποιητικὰ ἀπὸ τὴν ἐξήγηση ποὺ δίνω. Ἑρμηνεύεται δηλαδὴ ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο γεγονός, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ περίπτωση ἀποκρουστικῆς δολοφονίας καὶ γιὰ τοῦτο ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀνοιχτεῖ καὶ πάλι ἡ μεγάλη μαρμάρινη θύρα, μιὰ καὶ εἶχε τελειώσει ὁριστικὰ ἡ τελετὴ τῆς ταφῆς τοῦ «βιαιοθανάτου».

Γ′

Ἔρχομαι τώρα νὰ ἐξετάσω ἕνα νέο πρόβλημα, αὐτὸ ποὺ ἀναφέρεται στὸ περίφημο «ἀστρικὸ σύμβολο», ὅπως τὸ ἀποκαλοῦν ὅλοι ἕως τώρα. *Ἔχω σχηματίσει τὴν πεποίθηση ὅτι τὸ νέο τοῦτο πρόβλημα εἶναι λαογραφικὰ τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ ὅλα ὅσα μπορεῖ νὰ προκληθοῦν ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου.* Πιστεύω μάλιστα ὅτι δὲν πρόκειται μόνο γιὰ ἕνα πρόβλημα αὐτὸ

καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ καὶ γιὰ μιὰν ὁμάδα ἀπὸ ἀλλεπάλληλες νέες προεκτάσεις καὶ νέες λύσεις ποὺ δημιουργοῦνται στὴ συνέχεια. Εἶναι φυσικό, λοιπόν, ἀρχίζοντας τώρα τὸ λόγο γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦτο, νὰ ἔχω τὴν πρόθεση νὰ προχωρήσω καὶ πρὸς τὶς δύο αὐτὲς κατευθύνσεις: α) καὶ πρὸς τὴν ἑρμηνεία τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀστρικοῦ συμβόλου τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, β) καὶ πρὸς τὶς μετέπειτα νέες προεκτάσεις καὶ νέες λύσεις ποὺ ἐνδέχεται νὰ προκύψουν.

Ἡ πρώτη μνεία τοῦ ἀστρικοῦ συμβόλου, στὴ λεπτομερειακὴ ἔκθεση τῶν εὑρημάτων τῆς Βεργίνας, ἔχει γίνει ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Μανόλη Ἀνδρόνικο, ὅταν ἀρχίζει νὰ κάνει εἰδικὸ λόγο γιὰ τὴ χρυσὴ λάρνακα τοῦ κυρίως θαλάμου, αὐτὴν μὲ τὰ ὀστᾶ τοῦ Φιλίππου. Ἡ λάρναξ ἐκείνη, ὅπως ἄλλωστε εἶναι γνωστό, εἶναι ὁλόχρυση, ἔχει βάρος ἕνδεκα περίπου κιλὰ χρυσοῦ — γιὰ τὴν ἀκρίβεια 10.800 γραμμάρια — καὶ οἱ διαστάσεις της εἶναι 0,40 μ. (στὴν κύρια ὄψη) × 0,34 μ. (στὴν καθεμιὰ ἀπὸ τὶς δύο πλάγιες πλευρὲς) × 0,171 μ. (ὕψος)[1].

Τελειώνοντας ὁ ἀνασκαφέας μὲ τὴν περιγραφὴ τῆς διακόσμησης τῶν τριῶν ὁρατῶν πλευρῶν τῆς χρυσῆς λάρνακας, ἔρχεται ἀμέσως ἔπειτα στὴν περιγραφὴ τοῦ καλύμματος. Εἶναι γνωστὸ σ' ὅλους μας ὅτι πάνω στὸ χρυσὸ κάλυμμα τῆς λάρνακας εἰκονίζεται ἀνάγλυφο ἕνα λαμπρὸ καὶ μεγάλο ἀστέρι. Γράφει γι' αὐτὸ τὰ ἑξῆς σημαντικὰ ὁ Μανόλης Ἀνδρόνικος: «*Ἐπιβλητικὸ εἶναι τὸ κόσμημα τοῦ καλύμματος: γύρω ἀπὸ ἕνα κεντρικὸ ρόδακα ἐκτινάσσονται δεκαὲξ ἀνισομεγέθεις ἀκτίνες, δημιουργώντας ἔτσι τὸ γνωστὸ ἀπὸ μακεδονικὲς ἀσπίδες καὶ νομίσματα ἀστρικὸ σύμβολο*»[2].

Ἀλλὰ καὶ πιὸ κάτω, ὅταν γράφει γιὰ τὸ κάλυμμα τῆς δεύτερης χρυσῆς λάρνακας, ἐκείνης ποὺ βρέθηκε στὸν προθάλαμο, ὁ ἀνασκαφέας κάνει καὶ πάλι λόγο γιὰ τὸ ἴδιο σύμβολο: «*Μιὰ δεύτερη χρυσὴ λάρνακα ... ἡ ὁποία εἶχε στὸ κάλυμμά της τὸ ἴδιο ἀστρικὸ σύμβολο ποὺ κοσμοῦσε καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ἄλλης... Τὸ ἴδιο σύμβολο κοσμοῦσε πολυάριθμα χρυσὰ δισκάρια ποὺ ὑπῆρχαν σκορπισμένα στὸ δάπεδο μπρὸς ἀπὸ τὴ σαρκοφάγο*»[3].

Γίνεται φανερὸ ὅτι ὅλοι ἕως τώρα, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐξαίρεση, μιλοῦν γιὰ ἕνα «*ἀστρικὸ σύμβολο*». Ἕνα ἄστρο λάμπει, καὶ αὐτὸ τοὺς ἀρκεῖ γιὰ νὰ θεωρηθεῖ σὰν ἔμβλημα τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Δὲν γνωρίζουμε ὅμως τίποτε ἄλλο γι' αὐτὸ τὸ σύμβολο. Ἀρκεῖ ὅτι ἔχει ζωηρὲς ἀκτίνες καὶ ὅτι εἰκονίζεται τὴν ὥρα ποὺ

---

1. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 27.
2. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 27.
3. Ἀρχ. Ἀνάλ. σ. 31 - 32.

λάμπει. Ἀλλὰ ἔτσι, μὲ τὶς ἕως τώρα ἐξηγήσεις, αὐτὸ τὸ ἄστρο δὲν ἔχει ρίζες μέσα στὸ χρόνο, δὲν ἔχει προεκτάσεις στὸ χῶρο τοῦ συμβολισμοῦ, δὲν ἔχει οὔτε κάποιο συγκεκριμένο δυναμισμὸ μέσα στὸν εὐρύτερο χῶρο τῶν ἀρχαίων μακεδονικῶν μύθων.

Μήπως ὅμως μπορεῖ νὰ ὑπάρξει κάποια ἄλλη λύση, πού νὰ ἱκανοποιεῖ πολὺ περισσότερο, ἰδίως ἐπειδὴ θὰ περιέχει ὅλα αὐτὰ τὰ σπουδαῖα, δηλαδὴ καὶ τὶς βαθειὲς ρίζες μέσα στὸ χρόνο, καὶ τὶς οὐσιαστικὲς προεκτάσεις μέσα στὸ χῶρο τοῦ συμβολισμοῦ, ἀκόμη καὶ τὸν ἐντυπωσιακὸ δυναμισμὸ πάνω στὸν εὐρύτερο χῶρο τοῦ μακεδονικοῦ μύθου;

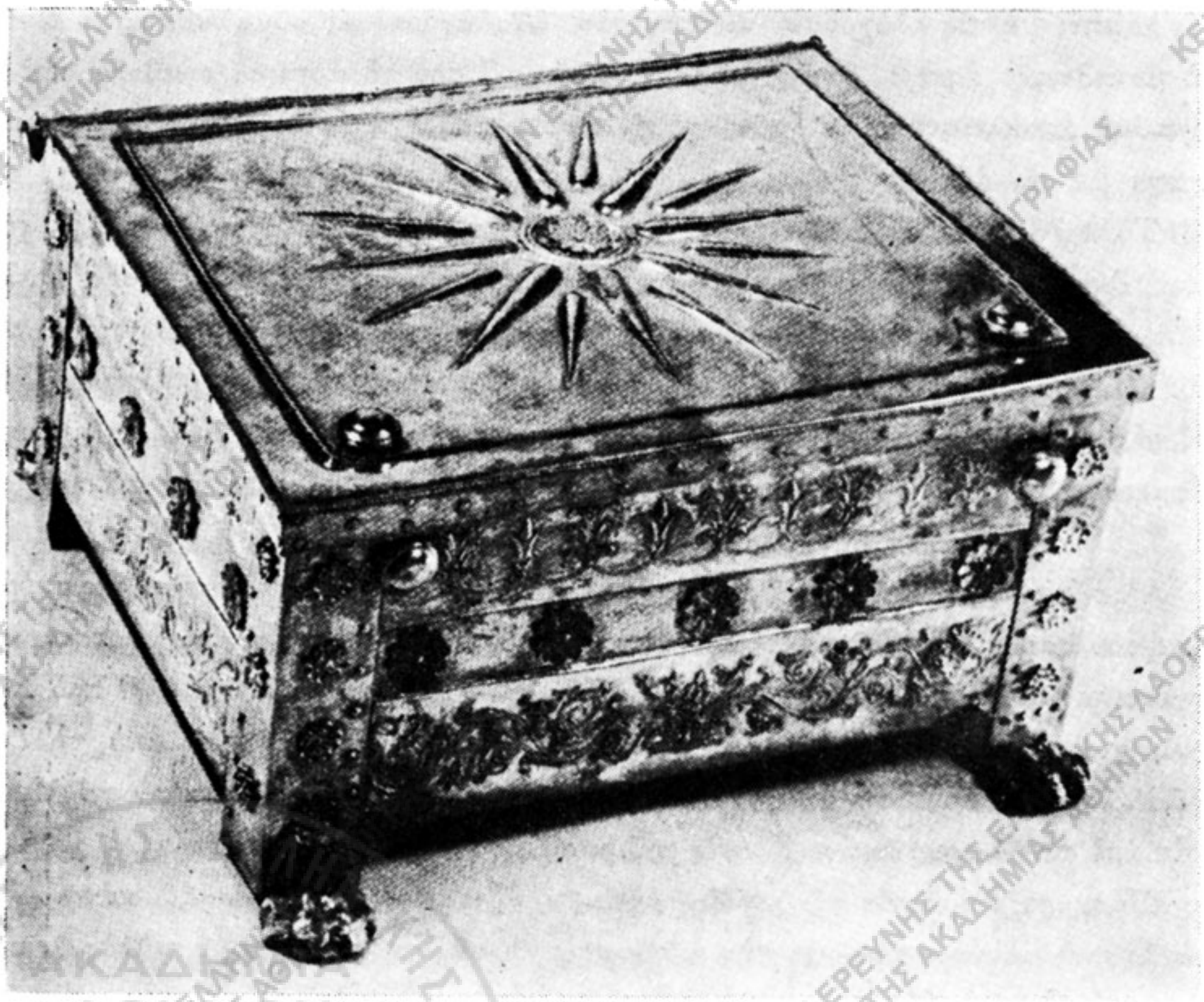

Εἰκ. 1. Ἡ μεγάλη χρυσὴ λάρναξ, πού βρέθηκε στὸν κυρίως θάλαμο τοῦ τάφου. Ἐπάνω στὸ κάλυμμά της εἰκονίζεται ἐπιβλητικὸ τὸ λεγόμενο ἕως τώρα «μακεδονικὸ ἀστέρι» (Ἀρχ. Ἀνάλ. 1977, σελ. 53).

Θὰ ἐγκαταλείψω αὐτὸ τὸν ὁμαδικὸ προσανατολισμὸ γιὰ ἕνα ἀστρικὸ σύμβολο. Καὶ θὰ στραφῶ νὰ δεχτῶ σὰν ἀφετηρία μου κάτι τελείως διαφορετικό. Θὰ δεχτῶ ὅτι αὐτὸ τὸ λαμπρὸ κόσμημα, πού παριστάνεται ἀνάγλυφο πάνω στὶς δύο χρυσὲς λάρνακες τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου, δὲν εἶναι ἀστρικό, *ἀλλὰ ἡλιακὸ*

σύμβολο. Εἶναι ὁ ἥλιος τὴ στιγμὴ ποὺ λάμπει γύρω του καὶ τὸ φῶς του πέφτει πάνω στὴ γῆ τῆς Μακεδονίας. *Αὐτὴ ὅμως ἡ στιγμὴ μιᾶς τέτοιας ἡλιακῆς λάμψης σημαδεύει βαθειὰ τὸν μεγάλο μῦθο τῆς Μακεδονίας.*

Ποῦ στηρίζω αὐτὸ τὸν ἰσχυρισμό μου; Ἀρχικὰ τὸν στηρίζω στὰ ἐξῆς: Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι στὸ κέντρο αὐτοῦ τοῦ συμβόλου, ποὺ βρίσκεται πάνω στὶς δύο χρυσὲς λάρνακες, εἰκονίζεται ἕνας γαλάζιος «ρόδαξ». Ἀλλὰ καὶ ὅλοι σχεδὸν γνωρίζουμε ὅτι τὸν ρόδακα, ἀκόμη καὶ στοὺς μακρυνοὺς μινωϊκοὺς χρόνους, τὸν χρησιμοποιοῦσαν κυρίως σὰν ἕνα «σύμβολο τοῦ ἡλίου». Ἀφοῦ λοιπὸν εἰκονίζεται ἕνας ρόδαξ μὲ δεκαέξη ἀκτίνες γύρω του, αὐτὸ σημαίνει ὅτι συμβολίζεται ἕνας ἥλιος τὴν ὥρα ποὺ λάμπει μὲ τὶς ὁλόχρυσες ἀκτίνες του. Ἂς ἐγκαταλείψουμε λοιπὸν τὸ ἄστρο (τὸ μακεδονικὸ ἀστέρι, ὅπως γράφουν) καὶ μαζί του τὸ ἀστρικὸ σύμβολο, καὶ ἂς δεχτοῦμε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὸ ἡλιακὸ σύμβολο καὶ τὸν ἥλιο τὴν ὥρα ποὺ λάμπει μὲ τὶς ἀκτίνες του.

Τὸ πρόβλημα ὅμως δὲν ἐλύθη. Θὰ ἔλεγα μάλιστα ὅτι τώρα μόλις ἀρχίζει τοῦτο νὰ ἀντιμετωπίζεται. Τὸ μόνο σημαντικὸ κέρδος εἶναι ὅτι τώρα — γιὰ πρώτη φορὰ — τὸ πρόβλημα περιορίζεται καὶ γίνεται συγκεκριμένο, μὲ τὴν ἐξῆς νέα μορφή του: *Τί συμβολίζει αὐτὸ τὸ ἡλιακὸ σύμβολο γιὰ τὴν ἀρχαία Μακεδονία; Πόσο βαθειά, μέσα στὸ χρόνο, εἶναι δυνατὸ νὰ προχωροῦν οἱ ρίζες του; Καὶ ποῖος ἀκριβῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ δυναμισμός του μέσα στὸ χῶρο τῶν μακεδονικῶν μύθων;*

Ἀναζητώντας αὐτὸ τὸν ἄγνωστο ἥλιο, θὰ σᾶς καλέσω νὰ ἀφήσουμε τὰ εὑρήματα τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ μετακινηθοῦμε 400 χρόνια παλαιότερα ἀπὸ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ Φιλίππου. Συγκεκριμένα θὰ φτάσουμε γύρω στὰ 700 πρὸ Χριστοῦ, γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε κάποιες σπουδαῖες λεπτομέρειες ἀπὸ τὴ ζωὴ τριῶν ἀδερφῶν, ποὺ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Ἀφοῦ αὐτοὶ ἔφτασαν στὴ Μακεδονία ἀπὸ τὸ Ἄργος, ἔγιναν ἱδρυτὲς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας.

Μέσα στὴν ἱστορία τῶν τριῶν ἐκείνων ἀδερφῶν, ποὺ λίγο πιὸ κάτω — σὲ νεοελληνικὴ μετάφραση — θὰ τὴν ἀκούσουμε νὰ μᾶς τὴ διηγεῖται μὲ πολλὲς λεπτομέρειες ὁ ἴδιος ὁ Ἡρόδοτος, *θὰ ἔχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀνακαλύψουμε τὸν ἥλιο τῆς Μακεδονίας, τὴν ὥρα ποὺ λαμποκοποῦσε μέσα σ' ἕνα βασιλικὸ ἀνάκτορο τῆς Ἄνω Μακεδονίας γύρω στὰ 700 πρὸ Χριστοῦ. Τότε ἐκεῖνο τὸν ἥλιο τὸν πῆρε ὁ μικρὸς Περδίκκας, ὁ ἱδρυτὴς τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Τότε τὸν πῆρε καὶ τὸν ἔβαλε στὸν κόρφο του, νόμιμη στὸ ἑξῆς καὶ μόνιμη προσωπικὴ ἰδιοκτησία του, γιὰ νὰ τὸν κληροδοτήσει στὴ συνέχεια στοὺς βασιλικοὺς ἀπογόνους του, ποὺ ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ τὸν διατηρήσουν στὸν μακεδονικὸ μῦθο καὶ νὰ τὸν κάμουν ἐπίσημο ἔμβλημα τῆς μακεδονικῆς δυναστείας.*

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι, ὅταν τελειώσουμε μὲ τὸν Ἡρόδοτο καὶ ἰδίως ὅταν φτάσουμε στὸ τέλος τῆς ἀνακοίνωσής μου — καί, ὅπως ἐλπίζω, θὰ ἔχουμε πεισθεῖ τότε γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς ἑρμηνείας ποὺ σήμερα προτείνω, — τότε ἡ ἐρευνητικὴ προσπάθεια ποὺ ἔχω κάμει θὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ μιὰ δεύτερη καὶ πολὺ σημαντικὴ ἀνασκαφή. *Μιὰν ἀνασκαφή, ποὺ θὰ ἔχει γίνει καὶ αὐτὴ μέσα στὸν τάφο τοῦ Φιλίππου, θὰ ἔχει ξεκινήσει ἀπὸ τὸ δῆθεν ἀστρικὸ σύμβολο ποὺ ἔχουν οἱ δύο χρυσὲς λάρνακες, ἀναδρομικὰ ὅμως θὰ ἔχει βαθύνει περίπου 400 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ταφὴ τοῦ Φιλίππου. Τελικὰ θὰ μᾶς ἔχει παρουσιάσει καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμη «εὑρήματα», μερικὰ ἄγνωστα ἀλλὰ σπουδαῖα, ποὺ ἴσως καὶ αὐτὰ προορίζονται νὰ εἶναι ἐξ ἴσου συναρπαστικά, ὅπως καὶ τὰ πρῶτα.*

Δ΄

Ὁ Ἡρόδοτος, — θέλοντας νὰ ἀποδείξει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου, ποὺ εἶχε λάβει μέρος στοὺς ἀγῶνες τῆς Ὀλυμπίας παλαιότερα καὶ στὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔπειτα, — ἀρχίζει καὶ μᾶς διηγεῖται μὲ πολλὲς λεπτομέρειες μιὰν ἀρχαία λαϊκὴ παράδοση τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἀναφέρεται στὸν γεννήτορα Περδίκκα, τὸν ἱδρυτὴ τῆς δυναστείας: «*τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἕβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶν ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρόπῳ τοιῷδε*»[1]. Ἀμέσως πιὸ κάτω (καὶ ἕως τὸ ἑπόμενο κεφάλαιο Ε΄) ἀναφέρω τί μᾶς διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ ὁποίου παραφράζω τὸ κείμενο.

Ἀπὸ τὸν Ἡρακλείδη Τήμενον, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὸ «πολυδίψιον» Ἄργος τῆς Πελοποννήσου, κατάγονταν — γράφει ὁ Ἡρόδοτος — τρεῖς ἀδερφοί, πρῶτος ὁ Γαυάνης, δεύτερος ὁ Ἀέροπος καὶ τρίτος ὁ Περδίκκας, ὁ «*Περδίκκης*» ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ στὴν ἰωνικὴ διάλεκτο ὁ Ἡρόδοτος. Αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἀδερφοί, ἀπόγονοι τοῦ Τημένου, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ πῆγαν βορεινὰ στοὺς Ἰλλυριούς. Ἔπειτα ἔφυγαν ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ περνώντας ἀπὸ τὰ βουνὰ ἔφτασαν στὴν Ἄνω Μακεδονία, στὴν πόλη Λεβαίη. Ἐκεῖ μπῆκαν ὑπηρέτες, μὲ διατροφὴ καὶ μισθό, στὸ βασιλιὰ τοῦ τόπου. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀδερφοὺς ὁ μεγαλύτερος, ὁ Γαυάνης, ἔβοσκε τὰ ἄλογα τοῦ βασιλιᾶ, ὁ δεύτερος, ὁ Ἀέροπος, ἔβοσκε τὰ βόδια του, καὶ ὁ τρίτος ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὁ μικρότερος, «*ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης*» ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος, ἔβοσκε τὰ πρόβατα καὶ ἰδιαίτερα τὰ μικρὰ ἀρνιά[2].

Ἐκεῖνο τὸν παλαιὸ καιρὸ ὄχι μονάχα ὁ λαός, ἀλλ' ἀκόμη καὶ οἱ βασιλιάδες δὲν εἶχαν εὐκολία σὲ πλούτη. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ γυναίκα τοῦ βασιλιᾶ ἐκείνου ζύμωνε

1. Ἡρόδ. 8,137,1.
2. Ἡρόδ. ἔνθ' ἀν. 2.

μονάχη της ἡ ἴδια τὸ ψωμὶ γιὰ τοὺς τρεῖς ὑπηρέτες. Καθὼς λοιπὸν ἔψηνε τοῦ καθενὸς τὸ ψωμί, *ἡ γυναίκα παρατήρησε ὅτι τὸ καρβέλι, ποὺ τὸ προόριζε γιὰ τὸν μικρότερο ἀπὸ τοὺς τρεῖς ὑπηρέτες, φούσκωνε ἀπὸ μονάχο του καὶ γινόταν διπλάσιο ἀπὸ τὸ κανονικό*[1]. Ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἔγινε μιὰ μονάχα φορά, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ γίνεται τὸ ἴδιο καὶ ὅλες τὶς ἄλλες φορές, γιὰ τοῦτο ἡ γυναίκα πῆγε καὶ τὸ εἶπε στὸν ἄντρα της. Ἐκεῖνος, μόλις τὸ ἄκουσε, ἀμέσως σκέφτηκε ὅτι ἕνα τέτοιο πράγμα πρέπει νὰ εἶναι θεϊκό, ποὺ κάτι προμηνοῦσε, καὶ γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ ὁδηγεῖ σὲ κάτι πολὺ μεγάλο. Ἐκάλεσε λοιπὸν τοὺς τρεῖς ὑπηρέτες καὶ τοὺς εἰδοποίησε νὰ φύγουν ἀμέσως ἀπὸ τὸ δικό του βασίλειο[2].

Τότε ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς — συνεχίζει ὁ Ἡρόδοτος — εἶπαν στὸ βασιλιὰ ὅτι εἶναι σωστὸ νὰ πάρουν πρῶτα τὸ μισθό τους γιὰ ὅση δούλεψη τοῦ εἶχαν κάμει καὶ ἔπειτα νὰ φύγουν ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα του. Καθὼς ἄκουσε ὁ βασιλιὰς νὰ λένε γιὰ μισθὸ καὶ καθὼς ἔτυχε ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ μπαίνει ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴν καπνοδόχο καὶ νὰ πέφτει πάνω σ' ἕνα σημεῖο τοῦ δαπέδου, τότε, — σίγουρα γιατὶ πρέπει νὰ εἶχε πάθει τὴ στιγμὴ ἐκείνη κάποια θεϊκὴ βλάβη, — τοὺς εἶπε: *«Μισθὸ ἐγὼ σὲ σᾶς, ποὺ νὰ εἶναι ἀντάξιος σὲ σᾶς, σᾶς δίνω αὐτόν»*, *καὶ ἔδειξε ὁ βασιλιὰς τὸν ἥλιο ποὺ ἔπεφτε σὲ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο*[3].

Τότε, τόσο ὁ Γαυάνης ὅσο καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ δύο μεγαλύτεροι ἀδερφοί, καθὼς ἄκουσαν αὐτὰ τὰ λόγια στάθηκαν μὲ ἔκπληξη καὶ ἀμηχανία. Ὁ μικρότερος ὅμως ἀδερφός, ποὺ ἔτυχε νὰ ἔχει μαζί του ἕνα μεγάλο μαχαίρι, εἶπε τὰ ἑξῆς: *«Δεχόμαστε, βασιλιά, αὐτὰ ποὺ μᾶς δίνεις»*. Καὶ μὲ τὸ μαχαίρι του κάτω στὸ ἔδαφος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου *χάραξε ἕναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο*[4].

Ἀμέσως ἔπειτα, καὶ ἀφοῦ τέλειωσε τὴ χάραξη τοῦ κύκλου, ἔκανε ὅτι τάχα παίρνει μὲ τὴ χουφτιά του ἀπὸ κάτω τὸν ἥλιο καὶ ὅτι τὸν βάζει μέσα στὸν κόρφο του. *Αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔκαμε τρεῖς φορές*. Καὶ ἔπειτα ἔφυγε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι δύο ἀδερφοί του. Αὐτοὶ λοιπὸν ἔφυγαν. Κάποιος ὅμως ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἄρχοντες ποὺ κάθονταν κοντὰ στὸ βασιλιὰ τοῦ ἐξηγεῖ τὴ σημασία τῶν λεπτομερειῶν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔκαμε ὁ μικρότερος ὑπηρέτης, καὶ προσθέτει στὸ τέλος ὅτι ὅλα αὐτὰ φανερώνουν ὅτι ὁ μικρότερος ἐκεῖνος τὸ ἐννοοῦσε αὐτὸ ποὺ ἔκαμε, ἐννοοῦσε δηλαδὴ ὅτι θὰ τὰ πάρει σίγουρα αὐτὰ ποὺ τοῦ δόθηκαν. Ὁ βασιλιὰς τότε, ἀφοῦ ἄκουσε

---

1. Ἡρόδ. ἔνθ' ἀν. 3.
2. Ἡρόδ. ἔνθ' ἀν. 3.
3. Ἡρόδ. ἔνθ' ἀν. 4.
4. Ἡρόδ. ἔνθ' ἀν. 5.

αὐτά, θύμωσε καὶ ἀμέσως στέλνει ἐναντίον τους ἔφιππους στρατιῶτες μὲ τὴ διαταγὴ νὰ τοὺς προφτάσουν καὶ νὰ τοὺς θανατώσουν καὶ τοὺς τρεῖς[1].

Ἕνας ποταμὸς — συνεχίζει ὁ Ἡρόδοτος — βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴ χώρα, καὶ σ' αὐτὸν σὰν σωτήρα προσφέρουν καὶ σήμερα θυσίες οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν τῶν τριῶν ἀνδρῶν πού ἦρθαν ἀπὸ τὸ Ἄργος. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ποταμός, ἀφοῦ πρῶτα πέρασαν οἱ τρεῖς Τημενίδες, ἄρχισε ξαφνικὰ νὰ κατεβάζει τόσο πολὺ νερὸ καὶ ἔγινε τόσο μεγάλος, πού ἔφτασε νὰ γίνει τελείως ἀδύνατο νὰ τὸν περάσουν οἱ καβαλάρηδες πού ἐστάλησαν νὰ καταδιώξουν τοὺς τρεῖς ἀδερφούς[2].

Τελικὰ οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἀδερφοὶ ἔφτασαν σὲ ἄλλη περιοχὴ τῆς Μακεδονίας καὶ κατοίκησαν κοντὰ στοὺς κήπους, πού ὀνομάζονται «Κῆποι τοῦ Μίδα ἀπὸ τὸ Γόρδιο». Σ' αὐτοὺς τοὺς κήπους φυτρώνουν ἀπὸ μόνα τους ἕνα εἶδος σπουδαῖα τριαντάφυλλα, πού καθένα τους ἔχει ὄχι τριάντα — πού εἶναι τὸ συνηθισμένο — ἀλλὰ ἑξήντα φύλλα. Ὡς πρὸς τὸ ἄρωμα ξεπερνᾶνε ὅλα τὰ ἄλλα τριαντάφυλλα. Σ' αὐτοὺς τοὺς κήπους καὶ ὁ Σιληνὸς αἰχμαλωτίσθηκε, σύμφωνα μὲ ὅσα λένε οἱ σημερινοὶ Μακεδόνες. Πάνω ἀπὸ τοὺς κήπους εἶναι ἕνα βουνό, τὸ ὄνομά του εἶναι Βέρμιο καὶ τὸν καιρὸ τοῦ χειμώνα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ περάσει. Αὐτὴ τὴν περιοχὴ οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἀδερφοί, ἀφοῦ πρῶτα τὴν ἔκαμαν δική τους, τὴ χρησιμοποίησαν ἔπειτα σὰν ὁρμητήριο καὶ κατάφεραν νὰ ὑποτάξουν καὶ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία[3].

Ἀπὸ ἐκεῖνο τὸν Περδίκκα — συνεχίζει ὁ Ἡρόδοτος — ἔχει γεννηθεῖ ὁ Ἀλέξανδρος, πού ἔλαβε μέρος στὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν. Καὶ ἡ γέννησή του ἀκολούθησε τοὺς ἑξῆς ἐνδιάμεσους σταθμούς: Τοῦ Ἀμύντα γιὸς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Ἀμύντας ἐξ ἄλλου ἦταν γιὸς τοῦ Ἀλκέτα, τοῦ Ἀλκέτα πατέρας ἦταν ὁ Ἀέροπος, αὐτοῦ πατέρας ἦταν ὁ Φίλιππος, τοῦ Φιλίππου ἦταν ὁ Ἀργαῖος, καὶ τέλος αὐτοῦ τοῦ Ἀργαίου πατέρας ἦταν ὁ Περδίκκας, *«ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν»*, αὐτὸς πού ἀπόκτησε πρῶτος τὴν ἐξουσία[4].

Ε'

Ἔρχομαι τώρα σὲ ἕνα ἄλλο θέμα, πού τὸ θεωρῶ ἐπίσης σπουδαῖο. Πρόκειται γιὰ τὸ ὄνομα τῆς πρώτης πρωτεύουσας τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, γιὰ τὸ θρυλικὸ ὄ ν ο μ α Α ἰ γ α ί. Τὸ τοπωνύμιο αὐτὸ ἐτυμολογικὰ ἔχει ἄμεση συγγένεια μὲ τὰ ὁρμητικὰ νερά, μὲ τὶς *«αἶγες»* ὅπως ἀποκαλοῦνται στὴν ἀρχαιότητα. *«Καταιγὶς»*

---

1. Ἡρόδ. ἔνθ' ἀν. 137,5 - 138,1.
2. Ἡρόδ. 138,1 - 2.
3. Ἡρόδ. 138,2 - 3.
4. Ἡρόδ. 139,1.

εἶναι ἡ δυνατὴ μπόρα, εἶναι ἡ «αἰγὶς» πού πέφτει μὲ ὁρμὴ ἀπὸ ψηλὰ πρὸς τὰ κάτω. Ἐξ ἄλλου, στὸ ὄνομα *Αἰγαὶ* συναντοῦμε τὴν ἴδια ἐτυμολογικὴ ρίζα πού ὑπάρχει καὶ στὸ ὄνομα *Αἰγαῖο*. Αἰγαῖο πέλαγος καὶ Αἰγὲς τῆς Μακεδονίας ἀνήκουν στὸ ἴδιο γλωσσικὸ θέμα.

Δὲν ἦταν ὅμως ἐξακριβωμένο ἕως τώρα, ποῦ μποροῦσε νὰ βρίσκονταν οἱ Αἰγὲς τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας. Σχεδὸν ὅλοι *τὸ θεωροῦσαν πολὺ φυσικό, ὅτι αὐτὲς οἱ Αἰγές, μὲ τὰ «ἀπαραίτητα» ὁρμητικὰ νερά τους, πρέπει νὰ ἦσαν στὴν Ἔδεσσα, ἐπειδὴ ἐκεῖ βρίσκονται οἱ ὁρμητικοὶ καταρράκτες τοῦ νεροῦ, πού ἀφήνουν κυριολεκτικὰ ἔκπληκτο τὸ θεατή τους*. Γι' αὐτὸ καὶ περίπου ὅλοι οἱ παλαιότεροι τοποθετοῦσαν, σχεδὸν ἀνεπιφύλακτα, τὶς ἀρχαῖες Αἰγὲς στὴν Ἔδεσσα. *Πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι ἡ ἄποψη αὐτὴ ἦταν ἀπόλυτα λογική, σχεδὸν ἡ μόνη πού δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων.*

Ξαφνικὰ ὅμως παρουσιάζεται μιὰ ἐντελῶς ἀπροσδόκητη γνώμη, ἡ ἀκόλουθη: Ὅτι οἱ Αἰγές, ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, δὲν ἦσαν στὴν Ἔδεσσα ἀλλὰ στὴ σημερινὴ Βεργίνα. Αὐτὴ τὴ γνώμη τὴν ἔχει διατυπώσει τὸ 1968 πρῶτος ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς N. G. L. Hammond, εἰδικὸς ἐρευνητὴς τῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Hammond ἔχει περπατήσει ὁ ἴδιος μὲ ἐπιμονὴ τὴν ἑλληνικὴ μακεδονικὴ ὕπαιθρο. Τὴ νέα ἄποψή του ὁ καθηγητὴς Hammond τὴν ἔχει ἐκθέσει ἐκτενέστερα στὸ βιβλίο του: *A History of Ancient Macedonia (τόμ. A, Historical Geography and Prehistory, 1972).*

Δημοσιεύοντας ὁ καθηγητὴς Μανόλης Ἀνδρόνικος, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1972, τὸν «Ὁδηγὸ τῆς Βεργίνας» στὶς ἐκδόσεις Κέραμος, γράφει στὸ τέλος τὰ ἑξῆς: «Στὸ ἴσωμα πού ἁπλώνεται κάτω ἀπὸ τὸ ἀνάκτορο βρέθηκαν θεμέλια ἀπὸ κτίσματα καὶ ἀγωγοὶ νεροῦ. Φαίνεται ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἔκταση ἁπλωνόταν ἡ ἑλληνιστικὴ πόλη, στὴν ὁποία ἀνῆκε καὶ τὸ ἀνάκτορο. Ποία ἦταν αὐτή; Ὁ Heuzey (1876) *εἶχε ὑποθέσει πὼς εἶναι ἡ λίγο γνωστὴ μακεδονικὴ πόλη Βάλλα καὶ αὐτὴ τὴν ἄποψη δεχόμαστε καὶ οἱ ἀνασκαφεῖς πού συνεχίσαμε τὸ ἔργο του.* Ἐντελῶς πρόσφατα — συνεχίζει ὁ Ἀνδρόνικος — ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς N. Hammond διατύπωσε τὴν ὑπόθεση πὼς πρόκειται γιὰ τὴν παλαιὰ πρωτεύουσα τῶν Μακεδόνων, τὶς Αἰγές. Ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἑλκυστικὴ μιὰ τέτοια θεωρία, *εἶναι πολὺ τολμηρὴ* καὶ χωρὶς περισσότερα στοιχεῖα δὲν μπορεῖ νὰ γίνει δεκτή»[1].

Ἔπειτα ἀπὸ πέντε χρόνια ὁ καθηγητὴς Ἀνδρόνικος βρίσκεται ὑποχρεωμένος

---

1. Βεργίνα, σ. 20.

νὰ ἀνασκευάσει τὴ γνώμη του τοῦ 1972. Ὑπάρχει μιὰ ρητὴ ἀρχαία μαρτυρία[1] ὅτι οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἐθάπτοντο στὶς Αἰγές, στὴν παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ Νοέμβρη τοῦ 1977 ὁ Ἀνδρόνικος εἶχε τὴν καλὴ τύχη νὰ ἀνακαλύψει τοὺς βασιλικοὺς τάφους στὴ Μεγάλη Τούμπα τῆς Βεργίνας, ἔγινε αὐτόματα βέβαιο ὅτι οἱ Αἰγὲς πρέπει νὰ βρίσκονται πλέον στὴ Βεργίνα. Στὸν Ἄγγλο ἱστορικὸ N. Hammond, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τῶν βασιλικῶν τάφων εἶχε διακρίνει μέσα ἀπὸ τὴν ὁμίχλη καὶ εἶχε ὑποστηρίξει αὐτὴ τὴ σωστὴ γνώμη, ἀξίζουν συγχαρητήρια γι' αὐτή του τὴ διορατικότητα.

Τὸ νέο ὅμως πρόβλημα, ποὺ τώρα παρουσιάζεται ὀξύ, εἶναι ἄλλο. Δὲν εἶναι ἡ ταύτιση μὲ τὸν συγκεκριμένο τόπο, ἀλλ' εἶναι ἡ ἑρμηνεία ποὺ μᾶς χρειάζεται τώρα γι' αὐτὸ τὸ παράδοξο τοπωνύμιο. «Παράδοξο», ἀφοῦ ἔχει τοποθετηθεῖ σ' ἕναν τόπο ὅπου δὲν ὑπάρχουν ὁρμητικὰ νερά, ἢ ἔστω ἄφθονα νερά. Ἡ ταύτιση ἀνάμεσα στὶς Αἰγὲς καὶ στὴ Βεργίνα ἔχει ἀποδειχθεῖ ὁριστικὰ μὲ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου καὶ ἔχει χαρακτηρισθεῖ σὰν *«συναρπαστικὴ ταύτιση»*. Ἡ αἰτιολογία ὅμως αὐτῆς τῆς ὀνοματοθεσίας παραμένει, ἕως καὶ αὐτὴ τὴ στιγμή, τελείως σκοτεινή. Σὲ ὅλες τὶς προηγούμενες δεκαετηρίδες, ὅσο οἱ ἐρευνητὲς ἐταύτιζαν τὶς Αἰγὲς μὲ τὴν Ἔδεσσα, ὑπῆρχε πάντοτε ἡ ἱκανοποιητικὴ προϋπόθεση ὅτι ἐκεῖ τρέχουν ὁρμητικοὶ καταρράκτες ποὺ δικαιολογοῦν τὴν ὀνοματοθεσία. Τώρα ὅμως στὴ Βεργίνα δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ αὐτά. Δὲν ὑπάρχουν καταρράκτες, δὲν ὑπάρχουν οὔτε ὁποιαδήποτε ἄλλα νερά. Καὶ ἡ ὀνοματοθεσία ἔχει χάσει τὸ ἀπαραίτητο γεωλογικὸ στήριγμά της.

Αὐτὸ τὸ ἀπαραίτητο στήριγμα τῆς ἀρχαίας ὀνοματοθεσίας ἔρχομαι τώρα νὰ ἀναζητήσω. Δὲν θὰ τὸ ἀναζητήσω ὅμως στὴ γεωγραφία καὶ στὴ μορφολογία τῆς περιοχῆς ποὺ ἄλλωστε ὁδηγεῖ σὲ ἀδιέξοδο, ἀλλὰ στὴ μυθολογία τῆς Μακεδονίας. Συγκεκριμένα ἡ ἀναζήτησή μου θὰ γίνει μέσα στὸν ἀρχαῖο μῦθο ποὺ γνωρίσαμε πιὸ πάνω, μέσα στὸ μῦθο γιὰ τὸν Περδίκκα, τὸν ἱδρυτὴ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Κατὰ τὴ γνώμη μου, σὲ ἐκεῖνο τὸ μῦθο εἶναι δυνατὸ νὰ ἀνακαλυφθεῖ καὶ ἡ νέα καὶ ἀπαραίτητη διέξοδος.

Ἂς συγκεφαλαιώσουμε λοιπὸν τὶς γνώσεις μας πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα: α) Ἔχουμε γίνει βέβαιοι, ὅτι ἡ παλιὰ πρωτεύουσα Αἰγὲς πρέπει νὰ βρίσκεται στὴ Βεργίνα, ἀφοῦ ἐκεῖ βρίσκονται καὶ οἱ βασιλικοὶ τάφοι. β) Ἔχουμε γίνει ἐπίσης βέβαιοι, ὅτι σ' αὐτὲς τὶς ταφὲς δεσπόζει μὲ τὴν ὁλόχρυση ἀνάγλυφη παρουσία του ὁ θρῦλος ὁ σχετικὸς μὲ τὸν ἥλιο τῆς Μακεδονίας, ποὺ ὁ Περδίκκας τὸν πῆρε — σὰ

1. Διόδωρος (22, 12).

μισθό του καὶ νόμιμη παραχώρηση — καὶ τὸν ἔβαλε στὸν κόρφο του. γ) Γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἀδερφοὶ περὶ τὸ 700 π.Χ. ἦρθαν στὸ ὄρος Βέρμιο καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ ἔκαμαν τὴν πρωτεύουσά τους καὶ τὸ ὁρμητήριό τους, γιὰ νὰ κατακτήσουν στὴ συνέχεια καὶ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία.

Ποῖο λοιπὸν ὄνομα μποροῦσε νὰ δώσουν οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἀδερφοὶ στὴ νέα πρωτεύουσά τους;

Τὴν ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα μᾶς τὴν ἔχει δώσει, μὲ ἕναν τρόπο πολὺ σωστὸ ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα ἔμμεσο, ὁ ἴδιος ὁ Ἡρόδοτος, παρ' ὅλο ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἀγνοοῦσε τὴν ὀρθὴ αἰτιολογία. Γράφει λοιπὸν ὁ Ἡρόδοτος τὰ ἑξῆς σπουδαῖα, πού τὰ γνωρίσαμε πιὸ πάνω (σελ. 265), ἀλλὰ πού ὀφείλουμε νὰ τὰ προσέξουμε πιὸ πολὺ τώρα: «*Ἕνας ποταμὸς βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴ χώρα, καὶ σ' αὐτὸν σὰν σωτῆρα προσφέρουν καὶ σήμερα θυσίες οἱ ἀπόγονοι τῶν τριῶν ἀνδρῶν πού ἦρθαν ἀπὸ τὸ Ἄργος. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ποταμός, ἀφοῦ πρῶτα πέρασαν οἱ τρεῖς Τημενίδες, ἄρχισε νὰ κατεβάζει τόσο πολὺ (ὁρμητικὸ) νερὸ καὶ ἔγινε τόσο μεγάλος, πού ἔφτασε νὰ γίνει τελείως ἀδύνατο νὰ τὸν περάσουν οἱ καβαλάρηδες πού ἐστάλησαν νὰ καταδιώξουν (καὶ νὰ θανατώσουν) τοὺς τρεῖς ἀδερφούς*»[1].

Νομίζω ὅτι δικαιούμεθα νὰ θεωροῦμε ὅτι ἔχει πλέον λυθεῖ τὸ δύσκολο πρόβλημα τῆς ἑρμηνείας τῆς ὀνοματοθεσίας γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας. Τὰ πράγματα δηλαδή, ἐνῶ προχωροῦσαν σὲ ἕνα σίγουρο ἀδιέξοδο, ξαφνικὰ ἔχουν γίνει πολὺ ἁπλά. Γιατί; Διότι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἀδερφοὶ περὶ τὸ 700 πρὸ Χριστοῦ δὲν ἀρκέσθηκαν νὰ καθιερώσουν τὸ ἔθιμο τῆς συχνῆς εὐχαριστήριας θυσίας στὸν ποταμὸ πού τοὺς ἔσωσε μὲ τὰ ὁρμητικὰ νερά του, οὔτε καὶ νὰ τὸν ἀποκαλοῦν μὲ τὸ εἰδικὸ ὄνομα «σωτήρα», *ἀλλὰ καὶ ἔδωσαν ἐπίτηδες στὴ νέα πόλη τους ἕνα τέτοιο ὄνομα, ὥστε νὰ θυμίζει ἐκείνη τὴν «ξαφνικὴ κατεβασιὰ» τοῦ ποταμοῦ πού τοὺς ἔσωσε. Συμβαδίζουν, τόσο οἱ θυσίες στὸν «σωτήρα» ποταμό, ὅσο καὶ ἡ ὀνομασία «Αἰγαὶ» στὴν πόλη πού ἀμέσως ἔπειτα ἱδρυσαν καὶ τὴν ἔκαμαν πρωτεύουσά τους.*

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι, ἂν δικαιολογημένα τὸ 1977 χαρακτηρίστηκε σὰν «συναρπαστικὴ» ἡ ταύτιση τῆς Βεργίνας μὲ τὶς Αἰγές, ἴσως ὄχι λιγότερο συναρπαστικὴ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ καὶ ἡ νέα ταύτιση, πού προτείνεται σήμερα, ἀνάμεσα στὸ ὄνομα Αἰγὲς καὶ στὸν ἀρχαῖο θρῦλο τῆς Μακεδονίας περὶ τὸ 700 πρὸ Χριστοῦ, τὸν σχετικὸ μὲ τὰ ὁρμητικὰ νερὰ πού ἔσωσαν τὸν Περδίκκα καὶ τοὺς δύο ἀδερφούς του.

---

1. Ἡρόδ. 8,138,1 - 2.

ΣΤ΄

Τελευταῖο ἀπὸ τὰ προβλήματα, πού θὰ ἐξετάσω σήμερα, εἶναι αὐτὸ στὸ ὁποῖο ἔρχομαι τώρα. Πρόκειται γιὰ τὴ μεγάλη ἀλλὰ καὶ τὴν τόσο αἰνιγματικὴ *κυκλικὴ αἴθουσα*, πού βρίσκεται στὸ ἀνάκτορο τῆς Βεργίνας. Τὸ ἑλληνιστικὸ τοῦτο ἀνάκτορο εἶναι γνωστὸ ὅτι εἶναι πελώριο. Ἀρκεῖ ἡ πληροφορία ὅτι ἡ μία ἀπὸ τὶς πλευρές του ἔχει μῆκος 150 ὁλόκληρα μέτρα. Ἐνῶ λοιπὸν ὅλοι οἱ χῶροι τοῦ ἀνακτόρου εἶναι διαμορφωμένοι πάνω σὲ ὀρθογώνια διάταξη, ξαφνικὰ καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχει εἰδικὸς ἀρχιτεκτονικὸς λόγος, παρουσιάζεται, ἀμέσως ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ εἴσοδο τοῦ ἀνακτόρου, μιὰ μεγάλη αἴθουσα πού ἀποτελεῖ ἔντονη καὶ μοναδικὴ ἐξαίρεση, ἀφοῦ εἶναι ἡ μόνη κυκλική.

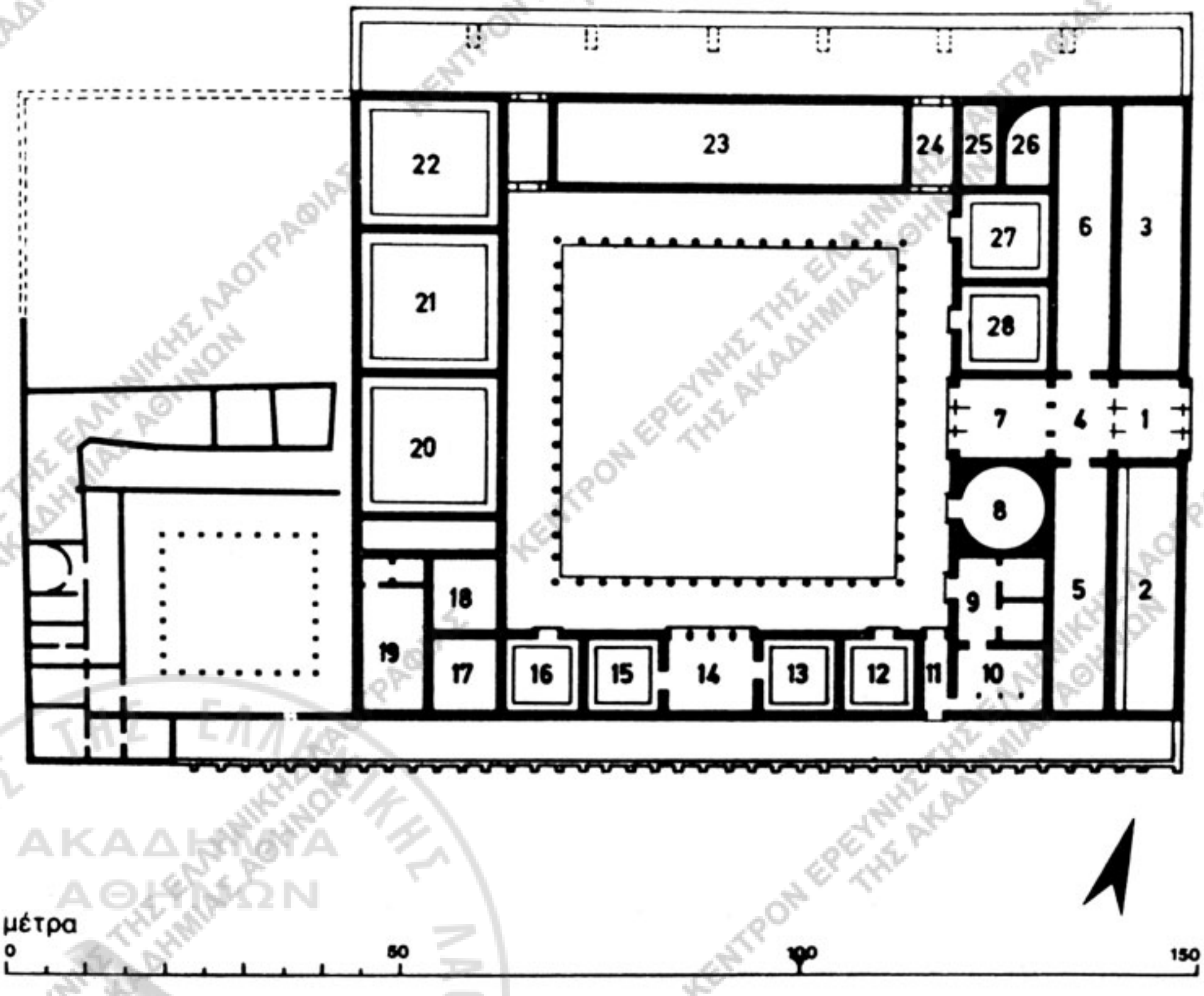

Εἰκ. 2. Τὸ μεγάλο ἑλληνιστικὸ ἀνάκτορο τῆς Βεργίνας (Μ. Ἀνδρόνικος, Βεργίνα, σελ. 15). Ἀριστερὰ στὴν εἴσοδό του μὲ ἀρ. 8 ἡ Θόλος, ὁ σπουδαιότερος χῶρος τοῦ ἀνακτόρου. Ἡ σημασία ὅμως τῆς παρουσίας της δὲν ἔχει ἀκόμη προσδιορισθεῖ.

Γίνεται φανερὸ ὅτι ὁ κυκλικὸς αὐτὸς χῶρος, καὶ μονάχα μὲ τὸ ἀρχαϊκὸ σχῆμα του, διαφοροποιεῖται ἀμέσως ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους χώρους τοῦ μακεδονικοῦ ἀνα-

κτόρου. Γι' αὐτὸ καὶ νομίζω ὅτι πολὺ σωστὰ ἔχει χαρακτηρισθεῖ σὰν «ὁ σπουδαιότερος χῶρος» ἀπὸ ὅλους. Ὁ πρῶτος ἀνασκαφέας τοῦ ἀνακτόρου, ὁ Γάλλος Heuzey τὸ ἔτος 1876, ὀνόμασε «Θόλο» αὐτὸ τὸν κυκλικὸ χῶρο «*καὶ ὑπέθεσε ὅτι ἀποτελοῦσε τὴν ἐπίσημη αἴθουσα τοῦ ἀνακτόρου. Μέσα σ' αὐτὸν εἶχε βρεῖ κομμάτια ἀπὸ ἀνάγλυφο καὶ τελευταῖα* — γράφει στὸν Ὁδηγὸ τῆς Βεργίνας ὁ Ἀνδρόνικος — *βρέθηκε ἐπιγραφὴ Ἡ ρ α κ λ ῇ π α τ ρ ῴ ῳ, ποὺ βεβαιώνει τὴν ἐπισημότητα καὶ ἱερότητα τοῦ χώρου*»[1]. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι πάνω σὲ μάρμαρο.

Παρουσιάζεται, συνεπῶς, ἡ μεγάλη κυκλικὴ αἴθουσα ὅτι εἶναι ὁ ἐπίσημος καὶ ἱερὸς χῶρος τοῦ ἀνακτόρου. Ἐπίσης προβάλλεται ὡς ἡ ἐπίσημη αἴθουσα τοῦ ἀνακτόρου, τουλάχιστο σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Γάλλου Heuzey. *Τὸν ἀποκαλοῦμε ὅμως ἱερὸ χῶρο, ἐνῶ δὲν γνωρίζουμε τίποτε σχεδὸν ἀπὸ τὴ λειτουργικότητα καὶ τὴν πιθανὴ λατρεία ποὺ γινόταν ἐκεῖ.* Ἁπλῶς γνωρίζουμε ὅτι ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἐπιγραφὴ στὸν Ἡρακλῆ, εἰδικὰ μάλιστα στὸν «Ἡρακλῆ πατρῷον».

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι μπορῶ νὰ προχωρήσω πιὸ πέρα ἀκόμη ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἰδίως ἔπειτα ἀπὸ τὰ νέα δεδομένα ποὺ ἔχουμε σήμερα στὴ διάθεσή μας. Ν ο μ ί ζ ω λοιπὸν ὅτι ἰσχύουν τὰ ἀκόλουθα:

1) Ὅπως ἔχω δείξει πιὸ πάνω, εἰδικὰ στὶς Αἰγὲς ἐδέσποζε ὁ παλαιὸς καὶ ἔντονα γοητευτικὸς θρῦλος γιὰ τὸν Περδίκκα, τὸν γενάρχη τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Ὄχι μόνο οἱ μικρὲς τελετουργικὲς ἀσπίδες εἶχαν στὸ κέντρο τους τὸ ἡλιακὸ σύμβολο τῶν τριῶν Τημενιδῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἀκριβὰ μακεδονικὰ νομίσματα, ὅπως τὰ ἀργυρὰ εἰκοσάδραχμα ποὺ ἔκοψαν οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς, ἔφεραν ἀνάγλυφο πάνω τους τὸ ἴδιο ἡλιακὸ σύμβολο, τὸν ἥλιο ποὺ λάμπει σκορπίζοντας ὁλόγυρα τὶς ἀκτίνες του.

2) Στὶς Αἰγὲς πρέπει νὰ εἶχαν ταφεῖ, πρῶτοι - πρῶτοι, οἱ ἱδρυτὲς τῆς νέας πόλης, δηλαδὴ οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἀδερφοί, οἱ Τημενίδες ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, ποὺ εἶχαν φύγει ἀπὸ τὸ Ἄργος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔπειτα ἀπὸ περιπέτειες σώθηκαν τελικὰ καὶ κατέληξαν στὶς Αἰγές.

3) Στὶς ἴδιες Αἰγές, — *ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐκεῖ ἔγινε ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ ἐτάφησαν οἱ τρεῖς Τημενίδες,* — καθιερώθηκε ἡ παράδοση νὰ θάβονται στὸ ἑξῆς καὶ ὅλοι οἱ μετέπειτα βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας. Κάτω ὅμως ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ὁ τόπος τῆς Βεργίνας ἀπόκτησε τὴ μορφὴ μιᾶς ἱερῆς παραδοσιακῆς περιοχῆς. Οἱ Αἰγὲς ἔγιναν ἐνωρὶς ἡ ρ ί ζ α κ α ὶ ἡ κ ε ν τ ρ ι κ ὴ ἑ σ τ ί α τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας.

---

1. Βεργίνα, σ. 21.

4) Ἔπειτα ἀπὸ ὅλα τὰ προηγούμενα, — καὶ μὲ ἐπιβλητικὴ τὴν παρουσία τῆς Μεγάλης Τούμπας, ὅπου ἦσαν θαμένοι βασιλεῖς πρόγονοι, — θὰ θεωρήθηκε ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχει μέσα στὸ μεγάλο ἑλληνιστικὸ ἀνάκτορο καὶ ἕνας μεγάλος χῶρος λατρείας, ἀφιερωμένος εἰδικὰ στοὺς νεκροὺς προγόνους.

5) Τὸ σχῆμα ἑνὸς τέτοιου ἱεροῦ χώρου, ἐπειδὴ ἦταν ἀφιερωμένος σὲ νεκροὺς προγόνους καὶ γενικὰ σὲ χθόνια λατρεία, ἔπρεπε, ἀκριβῶς γι' αὐτό, νὰ εἶναι κυκλικό. Ἡ κυκλικὴ λοιπὸν μορφὴ τῆς Θόλου ἦταν ὅ,τι χρειαζόταν. Ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ τοῦ χθονίου κυκλικοῦ σχήματος νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἔχει τὴ μακρυνὴ ἀλλὰ πιθανὴ αἰτιολογία του στοὺς κυκλικοὺς περιβόλους τῶν προϊστορικῶν τύμβων. Ἐκεῖ ὁ κύκλος ἦταν ἀρχικὰ ἐξωτερικός, ἐνῶ ἀργότερα στοὺς μεγάλους τύμβους ἦταν ἐσωτερικός.

6) Μέσα σ' αὐτὸ τὸν εἰδικὸ χῶρο ὅπου ἐτιμῶντο οἱ θαμένοι στὶς Αἰγὲς πρόγονοι, τὸ σωστότερο ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνει ἦταν νὰ τιμηθεῖ πρῶτος ἀπ' ὅλους, καὶ σὰν ἐκπρόσωπος ὅλων, ὁ πρῶτος γενάρχης. Αὐτὸς φυσικὰ δὲν ἦταν οὔτε ὁ Περδίκκας, οὔτε οἱ ἄλλοι δύο Τημενίδες, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶχαν ἐκεῖνοι τὴν καταγωγή τους. Ἔχοντας συνεπῶς τοποθετήσει μέσα στὴ Θόλο τοῦ ἀνακτόρου τὴν ἐπιγραφὴ ποὺ βρέθηκε καὶ ἀναφέρεται στὸν «Ἡρακλέα πατρῷον» καὶ τιμώντας μέσα ἐκεῖ τὸν ἥρωα, στὴν οὐσία συγκεντρώνουν σ' αὐτὸν ὅλες τὶς τιμὲς ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ ἀποδίδουν ὄχι μόνο στὸν «πατρῷον» πρόγονο, ἀλλὰ καὶ στοὺς λοιποὺς προγόνους ποὺ ὅλοι τους βρίσκονταν θαμένοι ἐκεῖ στὶς Αἰγές, τὸ ἱερὸ κοιμητήριο τῶν μακεδόνων βασιλέων.

Ζ'

Ἡ «ἀνασκαφὴ» μέσα στὸν τάφο τοῦ Φιλίππου, ποὺ ὑποσχέθηκα στὴν ἀρχὴ τῆς ἀνακοίνωσής μου ὅτι θὰ τὴν ἐπιχειρήσω μαζί σας, ἔχει φτάσει στὸ τέλος της. Πιστεύω ὅτι τώρα μποροῦμε νὰ συμφωνήσουμε ὅτι καὶ ἡ λαογραφικὴ αὐτὴ ἀνασκαφὴ μᾶς ἔδωσε ἀρκετὰ νέα στοιχεῖα, μερικὰ μάλιστα πολὺ σπουδαῖα.

Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἴσως πολὺ σπουδαῖα ὅσα γνωρίσαμε γιὰ τὸ ἀδύνατο τοῦ συνενταφιασμοῦ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ δολοφόνου του, ἢ ὅσα γνωρίσαμε γιὰ τὴν ὁριστικὰ κλειστὴ θύρα τοῦ κυρίου θαλάμου εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωση ἑνὸς βιαιοθανάτου, ἢ καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τῆς χρυσῆς τελετουργικῆς πανοπλίας ποὺ εἶχαν λησμονηθεῖ κατὰ τὴν ταφὴ καὶ προστέθηκαν ἀργότερα, ἀλλὰ μόνο στὸν προθάλαμο ὅπου ὅμως ταίριαζαν μόνο γυναικεῖα κτερίσματα στὴν ἐκεῖ θαμένη νεκρή.

Ἔχουμε ὅμως μιὰ τριάδα νέων καὶ σημαντικῶν πορισμάτων: 1) Ἕνα δῆθεν

ἀστρικὸ σύμβολο, ἐνῶ παρέμενε ἄχρωμο, ἄοσμο καὶ ἄγευστο, τώρα μεταμορφώνεται καὶ γίνεται ὁ ἥλιος τῆς Μακεδονίας, ποὺ ἀκτινοβολοῦσε στὰ 700 περίπου πρὸ Χριστοῦ, τὴν ὥρα ποὺ ὁ μικρὸς ἀλλ' ἔξυπνος Περδίκκας τὸν πῆρε καὶ τὸν ἔβαλε στὸν κόρφο του, μόνιμη πιὰ καὶ νόμιμη ἰδιοκτησία τῶν βασιλικῶν ἀπογόνων του. 2) Ἔπειτα τὸ θρυλικὸ ἀρχαῖο τοπωνύμιο Αἰγαί, τὸ γεωγραφικὰ καὶ γεωλογικὰ ἀνεξήγητο γιὰ τὸν ἄνυδρο χῶρο τῆς Βεργίνας, ἀποκτᾶ ἐπὶ τέλους τὴν ἀρχαιότατη καὶ γνήσια «ταυτότητά» του, καθὼς ἑνώνεται μὲ τὸν ποταμὸ «σωτῆρα» τοῦ 700 πρὸ Χριστοῦ καὶ μὲ τὰ ὁρμητικὰ νερά του, τὶς «αἶγες» του. 3) Τέλος ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς χώρους τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου, ἡ αἰνιγματικὴ Θόλος, δὲν συνεχίζει νὰ εἶναι ἕνας χῶρος ἀνεξήγητος. Μέσα ἐκεῖ διαπιστώνεται μὲ πολλὲς πιθανότητες ἡ παρουσία μιᾶς χθόνιας λατρείας, ποὺ κύρια ἀποστολή της θὰ εἶχε νὰ τιμᾶ τὸν ἀφηρωϊσμένο πρόγονο, τὸν Ἡρακλῆ πατρῷον, μαζὶ μὲ τοὺς θνητοὺς ἀπογόνους του, τοὺς Τημενίδες καὶ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, ποὺ οἱ τάφοι τους ὑπῆρχαν ἐκεῖ στὶς Αἰγὲς ἐνῶ ἡ συλλογικὴ μνήμη τους ἔβρισκε τὸ λειτουργικό της ἐπίκεντρο μέσα στὴν κυκλικὴ Θόλο τοῦ ἀνακτόρου.

Νομίζω ὅτι ἔπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὅσα σήμερα εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ παρουσιάσω, *τὸ θέμα Βεργίνα παίρνει νέες διαστάσεις. Ἐκεῖ στὶς Αἰγές, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλης, καὶ τὸ ἀνάκτορο μὲ τὴ Θόλο, καὶ οἱ δύο χρυσὲς λάρνακες μὲ τὸ ἡλιακὸ σύμβολο, καὶ ὅλη ἡ ζωὴ τῆς Μακεδονίας τῶν Κλασσικῶν καὶ τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων, παρουσιάζονται νὰ εἶναι δεμένες σφιχτὰ μὲ τὸν ἀρχαῖο μῦθο τῆς Μακεδονίας τοῦ 700 πρὸ Χριστοῦ.*

Ἀπὸ τὴ «λαογραφικὴ ἀνασκαφή», ποὺ ἐπιχείρησα μαζί σας, ἔχω τὴ γνώμη *ὅτι τὸ μεγαλύτερο κέρδος ποὺ ἔχουμε ἀποκομίσει πρέπει νὰ εἶναι ἡ διαπίστωση, ὅτι στὴν ἀρχαία Μακεδονία κυριαρχοῦσε παντοῦ ἡ ἑλληνικὴ της συνείδηση.* Αὐτὴ ἡ συνείδηση — ἰσχυρή, σταθερή, πολύμορφη στὶς ἐκδηλώσεις της — γίνεται φανερὸ ὅτι ἀνατρέχει τετρακόσια ὁλόκληρα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ταφὴ τοῦ βασιλιᾶ Φιλίππου. Ἕως ἐκεῖ, μέσα στὸν χρόνο καὶ στὸν μῦθο, ἔχει φτάσει σὲ βάθος ἡ ἀνασκαφὴ ποὺ ἐπιχειρήσαμε.

ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗ ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Τὸ δημοσιευμένο πιὸ πάνω κείμενο (βλέπε τὶς σελ. 251-272) εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ποὺ ἀναγνώσθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1979 στὸ Συνέδριο Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου, ποὺ ἔγινε τότε στὰ Ἰωάννινα.

Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ προσθέσω τώρα μερικὲς μεταγενέστερες παρατηρήσεις μου, ποὺ δὲν ὑπῆρχαν τότε στὸ χειρόγραφο. Τὴ νέα αὐτὴ προσθήκη τὴ χωρίζω σὲ τρεῖς

ὑποδιαιρέσεις. Στὴν πρώτη δημοσιεύεται ὁλόκληρο τὸ κείμενο τοῦ Ἡροδότου (8, 137 - 139), γιὰ νὰ ἔχει ὁ ἀναγνώστης τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ γνωρίσει στὸ πρωτότυπο καὶ νὰ μπορεῖ νὰ τὸ συγκρίνει μὲ τὴν ἐλεύθερη μετάφραση ποὺ ἔχει προηγηθεῖ (βλέπε γι' αὐτὴ πιὸ πάνω, σελ. 263-265). Πρόκειται γιὰ μιὰν ἑνότητα τοῦ Ἡροδότου, ποὺ ἔχει ἀποφασιστικὴ σημασία γιὰ ὅσες ἑρμηνεῖες ἔχω προτείνει πιὸ πάνω. Τὸ ἀρχαῖο κείμενο μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ τὸ ἔτος 336 π.Χ. (δολοφονία τοῦ Φιλίππου) καὶ νὰ μετακινηθοῦμε στὸ 700 π.Χ. περίπου. Μερικὰ σημεῖα τοῦ κειμένου δημοσιεύονται ἐπίτηδες μὲ ἀραιὰ στοιχεῖα, ἐπειδὴ θὰ σχολιασθοῦν ἀμέσως πιὸ κάτω.

Στὴ δεύτερη ὑποδιαίρεση διατυπώνονται τὰ σχόλια καὶ οἱ ἄλλες παρατηρήσεις, οἱ σχετικὲς μὲ τὰ συγγενικὰ θέματα καὶ τὶς δοξασίες. Τέλος στὴν τρίτη ὑποδιαίρεση γίνεται λόγος γιὰ μερικὰ ἀκόμη ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, κυρίως γιὰ τὸ μεγάλο χρυσὸ στεφάνι στὴ χρυσὴ λάρνακα τοῦ κυρίως θαλάμου, γιὰ τὴν τοποθέτηση τῆς κυκλικῆς Θόλου εἰδικὰ στὴν εἴσοδο τοῦ ἑλληνιστικοῦ ἀνακτόρου τῆς Βεργίνας, γιὰ τὸν τρόπο ποὺ χωρίζονται οἱ κυριότεροι χῶροι τοῦ ἀνακτόρου καὶ τέλος γιὰ τὸ λεγόμενο Φιλιππεῖον, ποὺ βρίσκεται μέσα στὴν Ἱερὴ Ἄλτη τῆς Ὀλυμπίας.

Α'

137. (1) «Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἕβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶ ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρόπῳ τοιῷδε· ἐξ Ἄργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημένου ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφεοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης, ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν.(2) ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλέϊ, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων. ἦσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μοῦνον ὁ δῆμος. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέος αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε.(3) ὅκως δὲ ὀπτώη, ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητός, τοῦ Περδίκκεω, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τὠυτὸ τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θῆτας προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυτοῦ.(4) οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔφασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες οὕτως ἐξιέναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβὴς γενόμενος "Μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι", δέξας τὸν ἥλιον.(5) ὁ μὲν δὴ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἔστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ

ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε "Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς", περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράψας δέ, ἐ ς τ ὸ ν κ ό λ π ο ν τ ρ ὶ ς ἀ ρ υ σ ά μ ε ν ο ς τ ο ῦ ἡ λ ί ο υ, ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου.

138. Οἱ μὲν δὴ ἀπήισαν, τῷ δὲ βασιλέϊ σημαίνει τις τῶν παρέδρων οἷόν τι χρῆμα ποιήσειε ὁ παῖς καὶ ὡς σὺν νόῳ κείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὀξυνθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. π ο τ α μ ὸ ς δέ ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τ ῷ θ ύ ο υ σ ι οἱ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἄργεος ἀπόγονοι ⟨ὡ ς⟩ σ ω τ ῆ ρ ι.(²) οὗτος, ἐπείτε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μ έ γ α ς ο ὕ τ ω ς ἐ ρ ρ ύ η ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἵους τε γενέσθαι διαβῆναι. οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίεω, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ρόδα, ἓν ἕκαστον ἔχον ἑξήκοντα φύλλα, ὀδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων.(³) ἐν τούτοισι καὶ ὁ Σ ι λ η ν ὸ ς τοῖσι κήποισι ἥλω, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων ὄρος κεῖται Βέρμιον οὔνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμώμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.

139. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγένετο· Ἀμύντεω παῖς ἦν ὁ Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλκέτεω, Ἀλκέτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος, τοῦ δὲ Φίλιππος, Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος, τοῦ δὲ Περδίκκης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν».

Β′

1.—«Οἱ τ ρ ε ῖ ς ἀ δ ε λ φ ε ο ί»: Ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου τοῦ Ἡροδότου—καὶ μ' αὐτὴν εἰδικὰ τὴ λεπτομέρεια ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ τρεῖς ἀδερφούς,—δικαιολογημένα ὑποπτεύεται κανεὶς ὅτι βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ ἕνα γνωστὸ παραμυθιακὸ μοτίβο. Σύμφωνα μ' αὐτὸ τρεῖς ἀδερφοὶ (ποὺ συχνότερα εἶναι τρία βασιλόπουλα ἢ ὅ,τι παρόμοιο) ξεκινοῦν γιὰ κάποιο μεγάλο καὶ δύσκολο ἔργο. Στὴ συνέχεια οἱ δύο μεγαλύτεροι, ἢ γενικὰ οἱ δύο πρῶτοι, δὲν τὰ καταφέρνουν. Ἀντίθετα ὁ τρίτος καὶ ὁ μικρότερος—ὅπως ἐδῶ *«ὁ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης»*—φτάνει τελικὰ στὴν ἀπόλυτη ἐπιτυχία.

Στὰ νεοελληνικὰ παραμύθια τὸ μοτίβο αὐτὸ χρησιμοποιεῖται πολὺ συχνά. Γιὰ τὸ θέμα τοῦτο ὁ ἀναγνώστης παραπέμπεται στὸ βιβλίο μου «Λαβύρινθος» (τόμ. Α′, 1974, στὶς σελ. 182-188), ὅπου τὸ κεφάλαιο *«Ὁ νόμος τῶν τριῶν μέσα στὰ ἑλληνικὰ παραμύθια»*. Ἐκεῖ γίνεται εἰδικὸς λόγος γιὰ τὶς τριαδικὲς μορφὲς ποὺ πρωταγωνιστοῦν κάθε τόσο, ὅπως εἶναι *οἱ τρεῖς κοπέλες, τὰ τρία βασιλόπουλα, τὰ τρία μαγικὰ ἀντικείμενα, τὰ τρία ξεχωριστὰ περιστατικά, οἱ τρεῖς συναντήσεις τοῦ ἥρωα, οἱ τρεῖς παράξενες ἐμφανίσεις καὶ ἄλλα παρόμοια τριαδικὰ σύνολα.*

Ἀξίζει νὰ προσέξουμε ὅτι καὶ ἐδῶ, στὴν ἱστορία τοῦ Ἡροδότου, ἡ δομὴ τῆς

ἀφήγησης ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴ δομὴ τοῦ παραμυθιοῦ. Ἔτσι, ὅταν ἡ ἱστορία φτάνει στὸ πιὸ κρίσιμο σημεῖο της,—νὰ διώχνει δηλαδὴ ὁ βασιλιὰς τῆς πόλης Λεβαίης τοὺς τρεῖς Ἡρακλεῖδες, χωρὶς ὅμως νὰ τοὺς πληρώνει τὴν ἀμοιβή τους παρὰ μονάχα νὰ τοὺς δίνει εἰρωνικὰ τὸν ἥλιο τοῦ ἀνακτόρου του,—τότε οἱ δύο πρῶτοι ἀδερφοί, καθὼς βρέθηκαν ξαφνικὰ μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ νοηματικὸ παράδοξο, ἔστεκαν μὲ ἀμηχανία, ἀνίκανοι νὰ συλλάβουν τὸ μυστικὸ νόημα αὐτῆς τῆς ἀπερίσκεπτης ἀλλ' αὐτοπροαίρετης προσφορᾶς τοῦ ἀνακτορικοῦ ἥλιου: «*ὁ μὲν δὴ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα*». Συνήθως, στὸ νόμο τῶν τριῶν στὸ παραμύθι, οἱ δύο πρῶτοι δὲν ἀποτυγχάνουν ἁπλῶς, οὔτε καὶ χρησιμεύουν μόνο ὡς ἁπλοὶ κομπάρσοι μιᾶς δύσκολης ἱστορίας, ἀλλ' ἀκόμη—μὲ τὴν ἔμφαση καὶ τὴν προβολὴ τῆς δικῆς τους «ἀνικανότητας» ποὺ προηγεῖται—συμβάλλουν καὶ στὸ νὰ ἐξαρθεῖ ἀκόμη περισσότερο ἡ «ἐπιτυχία» τοῦ τρίτου ποὺ ἀμέσως ἀκολουθεῖ.

Τὸ ἴδιο τοῦτο συμβαίνει καὶ στὴ δική μας περίπτωση. Ἐνῶ δηλαδὴ οἱ δύο «*πρεσβύτεροι ἀδελφεοὶ ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι*», ὁ «*νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης*» πετιέται ξαφνικὰ καὶ μὲ ζηλευτὴ ἑτοιμότητα λέει στὸν «θεοβλαβῆ» βασιλιὰ τῆς Ἄνω Μακεδονίας: «*Καὶ βέβαια δεχόμαστε, βασιλιά, αὐτὰ ποὺ μᾶς δίνεις.—Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς*».

Αὐτὴ ἡ ἔξυπνη ἀποδοχὴ τοῦ ἡλίου ἰσοδυναμεῖ, ἀντίστοιχα, καὶ μὲ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ θεμελιώνεται στέρεα ἡ μετέπειτα σπουδαία μακεδονικὴ δυναστεία τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους.

2.—«Ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς... διπλήσιος ἐγίνετο»: Στὸ χῶρο τῆς νεοελληνικῆς λαογραφίας τὸ προζύμι ἔχει εἰδικὴ καὶ σπουδαία δύναμη, τόσο γιὰ τὸ σπίτι ὅσο καὶ γιὰ τὰ ἄτομα τῆς οἰκογένειας. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν δανείζεται τὸ προζύμι, οὔτε φεύγει ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι παρὰ μόνο κάτω ἀπὸ ὁρισμένους ὅρους.

Ἐξ ἄλλου τὸ ζυμάρι ποὺ πλάθεται περιέχει μαντικὲς δυνατότητες συμβολισμοῦ, ποὺ βασικὰ ξεκινοῦν ἀπὸ μιὰν ἀντίστοιχη «ὁμοιοπαθητικὴ ἀντίληψη». Ἐὰν τὸ ζυμάρι φουσκώνει καὶ γίνεται μεγαλύτερο (τόσο πρὶν ψηθεῖ, ὅσο καὶ κατὰ τὸ ψήσιμο στὸ φοῦρνο), τότε δείχνει ὅτι καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ σπίτι καὶ τοὺς ἀνθρώπους του θὰ πᾶνε καλά, τόσο στὸ ἐγγὺς μέλλον ὅσο καὶ σὲ ὁλόκληρο τὸν ἑπόμενο κύκλο τοῦ ἔτους. Ἐὰν ὅμως τὸ ζυμάρι δὲν ἀνέβει ἀλλὰ ἀντίθετα μένει καχεκτικό, τότε εἶναι σὰ νὰ μᾶς προλέγει ὅτι «ἀνάλογα» θὰ ἐξελιχθοῦν στὸ μέλλον καὶ τὰ ἀντίστοιχα περιστατικά.

Ἰδιαίτερα προσέχουν τὸ ζυμάρι ποὺ πλάθουν σὲ τακτὲς καὶ μεγάλες ἑορτές, ἰδίως ἐκεῖνες ποὺ σημαδεύονται ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα «γυρίσματα» τοῦ χρόνου (ψωμιά, πίττες, κουλούρια καὶ τσουρέκια, τόσο στὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρο-

νιά, ὅσο καὶ στὴ Λαμπρή). Ἀλλὰ καὶ στὰ ψωμιὰ τοῦ γάμου προσέχουν τὶς ἴδιες μεταβολές. *Γενικά, τὸ νὰ φουσκώνει τὸ ψωμὶ καὶ νὰ γίνεται μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ κανονικὸ θεωρεῖται σὰν ἕνα περιστατικό, ποὺ ἰσοδυναμεῖ πάντοτε μὲ ἕνα εὐπρόσδεκτο προμήνυμα γιὰ τὸ μέλλον.*

Τὸ περιστατικὸ ποὺ συνέβη, καὶ μάλιστα κατ' ἐπανάληψη, μὲ τὸ ψωμὶ ποὺ προοριζόταν γιὰ τὸν μικρὸ Περδίκκα, δὲν εἶναι ἁπλῶς παρόμοιο, *ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ ἀρχαιότερο γνωστό μου παράδειγμα. Ἔτσι, ἡ συχνότατη νεοελληνικὴ δοξασία γιὰ τὸ ψωμὶ ποὺ ζυμώνεται, ἰδίως τὶς ἡμέρες τῶν μεγάλων ἑορτῶν, βρίσκει τὴν ἀρχαιότατη καταγωγὴ καὶ ταυτότητά της στὸ κείμενο τοῦ Ἡροδότου.*

Δικαιολογημένη ἰδιαίτερα ἦταν ἡ ἔκπληξη τῆς γυναίκας τοῦ βασιλιᾶ, καθὼς ἐκείνη ἔβλεπε ὅτι τὸ ψωμί, ποὺ ὀνομάτιζε νὰ τὸ δώσει στὸν μικρὸ βοσκό, διαρκῶς φούσκωνε καὶ γινόταν διπλάσιο. Αὐτὸ ἐσήμαινε κάτι πολὺ καλὸ γιὰ ἐκεῖνον. Ἀλλὰ τὸ ἴδιο φαινόμενο ἐσήμαινε καὶ κάτι πολὺ ἐπικίνδυνο γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ μάλιστα γιὰ τὸν ἀφέντη τοῦ τόπου. Πολὺ σωστὰ λοιπὸν ὁ βασιλιὰς ἐκεῖνος ἀνησύχησε, σχηματίζοντας γιὰ τὸ φαινόμενο τὴν πεποίθηση *«ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι»*.

3.— «Ἐ ς τ ὸ ν κ ό λ π ο ν τ ρ ὶ ς ἀ ρ υ σ ά μ ε ν ο ς τ ο ῦ ἡ λ ί ο υ»: Ἀρκοῦσε καὶ μονάχα ἡ μία φορά, γιὰ νὰ ἔχει πάρει «μιμητικὰ» ὁ μικρὸς Περδίκκας μὲ μιὰ μόνο χουφτιά του τὸν ἥλιο. Ὅπως θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἀρκεῖ, ἀντίστοιχα, καὶ ἡ μιὰ μόνο ἀπάντηση στὰ σημερινὰ βαφτίσια, ὅταν ὁ ἱερέας ἐρωτᾶ τὸν ἀνάδοχο, ἐὰν τὸ ἀβάφτιστο βρέφος «ἀποτάσσεται» τὸν Σατανά. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ στεφάνωμα, θὰ ἀρκοῦσε νὰ ἔλεγε μιὰ φορὰ μόνο ὁ ἱερέας τὸ «στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ (τάδε)». Ὅλες ὅμως οἱ σπουδαῖες τελετουργικὲς πράξεις, ἀρχαιότατες ἢ καὶ χριστιανικές, καθαρὰ θρησκευτικὲς ἢ καὶ ἁπλῶς μαγικές, πρέπει ὅλες τους νὰ ἐπαναληφθοῦν τρεῖς φορὲς τὶς ἴδιες στιγμές, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἔτσι μιὰ πλήρη τριαδικὴ ἑνότητα. Μόνο τότε κατοχυρώνεται στὴν ἐντέλεια ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός.

Τρεῖς ὁλόκληροι γύροι χρειάζεται νὰ γίνουν στὸ «Χορὸ τοῦ Ἡσαΐα». Ὅπως τρεῖς παρόμοιοι γύροι χρειάζονται καὶ στὰ ἀρχαῖα ἀμφιδρόμια, ἢ καὶ στὴ χριστιανικὴ βάπτιση, ἢ καὶ στὴ χειροτονία τῶν κληρικῶν, ἢ καὶ στὸ χορὸ στὸ σπίτι τῆς νύφης ἢ στὸ σπίτι αὐτοῦ ποὺ ἔχει τὴν ὀνομαστικὴ ἑορτή του, ἢ σὲ τόσες ἄλλες παρόμοιες περιστάσεις. *Ἡ παλαιότατη ἑλληνικὴ τελετουργικὴ συμπεριφορὰ τῆς τριπλῆς μορφῆς παραμένει μόνιμα ὡς ἡ κοινὴ ἀφετηρία ὅλων αὐτῶν.*

4.— «Π ο τ α μ ὸ ς . . . τ ῷ θ ύ ο υ σ ι . . . ὡ ς σ ω τ ῆ ρ ι . ο ὗ τ ο ς . . . μ έ γ α ς ο ὕ τ ω ς ἐ ρ ρ ύ η»: Ἡ ἱστορία θυμίζει τὴν ἀντίστοιχη τῆς σωτηρίας

τῶν Ἑβραίων μέσα ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα ἢ ὅπου ἀλλοῦ τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς νεότερους ἐρευνητές. Στὴν περίπτωση μάλιστα τῶν Ἑβραίων, οἱ ἔφιπποι διῶκτες καταποντίσθηκαν ἀπὸ τὰ ὁρμητικὰ νερά. Δὲν ὑπάρχει ὅμως καμιὰ συσχέτιση ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς ἀνεξάρτητες διηγήσεις.

Ὡστόσο ἡ θυσία, ποὺ ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες βασιλεῖς γινόταν συχνὰ στὸν «ποταμὸν σωτῆρα» ἕως καὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡροδότου—καὶ ἀσφαλῶς καὶ ἀργότερα—, μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ βασιλικὸς οἶκος τῆς Μακεδονίας διατηροῦσε ἄσβηστη τὴ μνήμη τοῦ περιστατικοῦ τῆς σωτηρίας.

5.—Σιληνός: «ἐν τούτοισι καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἥλω, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων»: Οἱ τρεῖς ἀδερφοί, ὅταν ἔφτασαν κοντὰ στὴ σημερινὴ Βεργίνα, *«οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίεω»*. Κατοίκησαν λοιπὸν «πέλας»—δηλαδὴ κοντὰ—στοὺς Κήπους τοῦ Μίδα, ὅπου τὰ τριαντάφυλλα εἶναι διπλὰ καὶ φυτρώνουν ἀπὸ μόνα τους. Μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς Κήπους συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ὁ Σιληνός. Ἔτσι ὑποστηρίζουν οἱ Μακεδόνες.

Αὐτὴ τὴν εἰδικὴ πληροφορία τοῦ Ἡροδότου[1] θὰ ἤθελα τώρα νὰ τὴ συσχετίσω ἄμεσα μὲ τὶς ἀνάγλυφες μικρὲς ἀσημένιες μορφὲς τοῦ Σιληνοῦ, ποὺ ἔχουν βρεθεῖ μέσα στὸν τάφο τοῦ Φιλίππου καὶ τοὺς ἄλλους τῆς Μακεδονίας. Εἰκονίζεται σ' αὐτὲς τὶς ἀνάγλυφες μορφὲς ἕνας ἤρεμος, συμπαθητικὸς καὶ καλόκαρδος Σιληνός. Συμβολίζει ἕναν παχουλὸ ἄνθρωπο ποὺ εἶναι ἀπόλυτα εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Δύο ὁλοσέλιδες φωτογραφίες τοῦ Σιληνοῦ αὐτοῦ τοῦ τύπου ἔχει δημοσιεύσει ὁ καθηγητὴς Μανόλης Ἀνδρόνικος στὰ Ἀρχαιολογικὰ Ἀνάλεκτα τοῦ 1977 (βλέπε σελ. 34-35, ὅπου οἱ εἰκ. 15α καὶ 15β). Δὲν συσχετίζει ὅμως τὰ δύο αὐτὰ ξεχωριστὰ θέματα, ὥστε νὰ τὰ ἰδεῖ καὶ σὰν ἀποτέλεσμα κάποιας εἰδικῆς τοπικῆς ἀληλεπίδρασης.

Ἔχω τὴ γνώμη, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη προσοχὴ τοῦ ἀρχαίου τεχνίτη, νὰ ἀποδώσει τόσο ὡραῖα καὶ ἀξιοθαύμαστα τὴ μορφὴ τοῦ Σιληνοῦ, δὲν ὀφείλεται ἁπλῶς στὴν τύχη, οὔτε μόνο στὴ δεξιοτεχνία του. Πρέπει ὁ τεχνίτης νὰ γνώριζε τὴν προτίμηση, καὶ ἀκόμη τὴν ἰδιαίτερη συμπάθεια, ποὺ θὰ αἰσθάνονταν ὁ λαὸς καὶ τὰ μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας γι' αὐτὸν τὸν «μυθολογικὸ γείτονά τους», τὸν Σιληνό, ποὺ τοῦ ἄρεσε νὰ ἀπολαμβάνει ξένοιαστος τὸ εἰδυλλιακὸ τοπίο τῶν Κήπων μὲ τὰ τριαντάφυλλα. Πρέπει δηλαδὴ ὁ ἀρχαῖος τεχνίτης νὰ γνώριζε ὅλα αὐτά, γι' αὐτὸ ὄχι μόνο προτίμησε νὰ εἰκονίσει τὸ παρόμοιο καὶ προσφιλὲς «μακεδονικὸ» θέμα, ἀλλὰ καὶ φρόντισε νὰ τὸ ἐκτελέσει μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ ἀγάπη.

---

1. Ἡρόδ. 8, 138, 3.

Ὅπως ὅμως συμβαίνει μὲ τὴν κεφαλὴ τοῦ Σιληνοῦ, ὅμοια ἔχει συμβεῖ καὶ μὲ τὴν κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλῆ. *Καὶ οἱ δύο αὐτὲς κεφαλὲς χρησιμοποιοῦνται εἰδικὰ γιὰ*

Εἰκ. 3. Κεφαλὴ Σιληνοῦ ἀπὸ τὴν κόσμηση ἀργυροῦ ἀγγείου (Ἀρχαιολ. Ἀνάλεκτα, 1977, σελ. 34, εἰκ. 15α).

τὴν κόσμηση ἀσημένιων ἀγγείων ποὺ βρέθηκαν στὴ Βεργίνα[1]. Δύο τέτοιες κεφαλὲς

1. Γράφει σχετικὰ ὁ Μ. Ἀνδρόνικος (Ἀρχ. Ἀνάλ. 1977, σελ. 24): «Στὸν δεξιὸ τοῖχο (τοῦ κυρίως θαλάμου) βρέθηκε ἡ ὁμάδα τῶν ἀσημένιων ἀγγείων... Ἡ ποιότητα τῆς ἐργασίας τους εἶναι ἐξαίρετη. Τὶς κάτω προσφύσεις τῶν λαβῶν καλύπτουν μικρὲς κεφαλὲς Σιληνῶν... Ἡρακλῆ

τοῦ Ἡρακλῆ, σὲ ὁλοσέλιδες φωτογραφίες, ἔχει δημοσιεύσει ὁ κ. Μ. Ἀνδρόνικος (Ἀρχαιολ. Ἀνάλεκτα, 1977, σελ. 36-37, εἰκ. 15γ καὶ 15δ).

Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Ἡρακλῆς λατρευόταν μέσα στὴν κυκλικὴ Θόλο τοῦ ἀνακτόρου, ἀντίστοιχα ὁ Σιληνὸς εἶχε ζήσει καὶ εἶχε αἰχμαλωτισθεῖ στοὺς γειτονικοὺς Κήπους. Παράλληλα, ὡστόσο, καὶ τῶν δύο οἱ μορφὲς βρίσκονται, ἐπεξεργασμένες ἐξαίρετα, πάνω στὰ ἀσημένια σκεύη τῆς Βεργίνας. Γιατί; Νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείσουμε τὴν ἐκδοχή, ὅτι μέσα στὴ συνείδηση τοῦ τεχνίτη ἢ τῶν τεχνιτῶν, ποὺ σκάλισαν αὐτὲς τὶς μορφές, κυριαρχοῦσε ἔντονα σὰν κίνητρο ὁ ἄμεσος τοπικὸς σύνδεσμος ἀνάμεσα στὶς Αἰγές, στὸν «πατρῷον» Ἡρακλῆ καὶ στὸν «μακεδόνα» καὶ «γείτονα» Σιληνό.

Γ'

Στὸ τμῆμα Γ' θὰ συνεχίσω μερικὲς παρατηρήσεις, ποὺ ὅμως δὲν ἀναφέρονται στὸ ἀρχαῖο κείμενο, ἀλλὰ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Ἡ ἀρίθμηση τῶν θεμάτων συνεχίζεται ἡ αὐτή.

6.—Τὸ χρυσὸ στεφάνι μὲ φύλλα βαλανιδιᾶς: Μέσα στὴ μεγάλη χρυσὴ λάρνακα ποὺ βρέθηκε στὸν κυρίως θάλαμο καὶ περιεῖχε προσεκτικὰ βαλμένα τὰ ὀστᾶ τοῦ μεγάλου νεκροῦ, τοῦ βασιλιᾶ Φιλίππου καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου, ἦταν τοποθετημένο ἕνα ὁλόχρυσο στεφάνι ποὺ εἶναι γεμάτο μὲ πολλὲς δεκάδες χρυσὰ φύλλα βαλανιδιᾶς. Δὲν εἶναι μόνο οἱ πολλοὶ καὶ λεπτοὶ κλῶνοι του καὶ τὰ πάρα πολλὰ φύλλα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ οἱ πολλοὶ καρποὶ τῆς βαλανιδιᾶς ποὺ βρίσκονται στὶς ἄκρες τῶν μίσχων. Ὁ ἀνασκαφέας βεβαιώνει ὅτι *«εἶναι τὸ ἐντυπωσιακότερο ἀρχαῖο (χρυσὸ) στεφάνι ποὺ βρέθηκε ὡς τώρα»*[1].

Τὸ στεφάνι ὅμως τοῦτο, καμωμένο μὲ φύλλα βαλανιδιᾶς, νομίζω ὅτι μοῦ ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσω σὲ κάποιες νέες σκέψεις. Πρῶτα-πρῶτα, στεφάνι μὲ φύλλα βαλανιδιᾶς φοράει εἰδικὰ ὁ μεγάλος θεὸς τοῦ Ὀλύμπου, ὁ Ζεύς. Ἡ ἀρχαιότατη σχέση του μὲ τὴν ἱερὴ βαλανιδιὰ τῆς Δωδώνης εἶναι γνωστή. Ἀλλὰ καὶ τὸ στεφάνι τοῦ νικητοῦ στὰ «Νέμεια» γινόταν ἀπὸ κλωνάρι καὶ φύλλα βαλανιδιᾶς. Γιατί; Διότι ἦταν φυσικὸ ὁ νικητὴς τῶν ἀγώνων, σὰν ἐκλεκτὸς τοῦ Διὸς στὴ Νεμέα, νὰ στεφα-

---

κλπ. ποὺ ἀποτελοῦν δείγματα τῆς πιὸ ἔξοχης τορευτικῆς τέχνης καὶ θὰ προσφέρουν πολύτιμη συμβολὴ στὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς τῶν μέσων τοῦ 4ου π.Χ. αἰώνα».

Ἀντὶ «μικρὲς κεφαλὲς Σιληνῶν», θὰ πρέπει νὰ ἐννοοῦμε μικρὲς κεφαλὲς «τοῦ Σιληνοῦ», τοῦ Ἡρακλῆ κλπ.

1. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, Ὁδηγὸς τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, σελ. 31, ἀρ. 6.

νώνεται μὲ ἕνα παρόμοιο στεφάνι. Ἐπίσης μὲ στεφάνι βαλανιδιᾶς εἰκονίζεται καὶ ὁ Ζεὺς στὰ ἀργυρὰ νομίσματα τῆς Μακεδονίας[1].

Τελευταῖο στὴ συνέχεια αὐτῆς τῆς «κληρονομιᾶς» ἔρχεται τὸ χρυσὸ στεφάνι γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦμε. Τὸ στεφάνι τοῦτο ἀνῆκε στὸν μεγάλο νεκρό, τὸν Φίλιππο. Ὁ Φίλιππος ὅμως ἔχει «πατρῷον» τὸν Ἡρακλῆ, ἄρα ἔμμεσα ἔρχεται ἀπὸ τὸν Δία. Ἔχοντας λοιπὸν παραγγείλει ὁ Φίλιππος νὰ τοῦ κατασκευάσουν ἕνα τόσο σπουδαῖο χρυσὸ στεφάνι, καμωμένο ὁλόκληρο ἀπὸ φύλλα καὶ καρποὺς βαλανιδιᾶς, μ ᾶ ς ἀ π ο δ ε ι κ ν ύ ε ι, μ' αὐτή του τὴν εἰδικὴ ἐνέργεια, τὰ ἑξῆς: Ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε σαφῆ συνείδηση αὐτῆς τῆς καταγωγῆς του καὶ αἰσθανόταν ὑπερηφάνεια γι' αὐτήν. Καὶ ὅτι αὐτή του τὴν ἰδιότητα ἀσφαλῶς θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὴ διακηρύσσει ἐπίσημα, ἰδίως στὶς περιπτώσεις θρησκευτικῶν τελετουργιῶν, τότε ποὺ θὰ τύχαινε νὰ παρουσιάζεται στεφανωμένος μὲ τὰ χρυσὰ φύλλα τῆς βαλανιδιᾶς.

7.—Ἡ κ υ κ λ ι κ ὴ Θ ό λ ο ς σ τ ὸ ἀ ν ά κ τ ο ρ ο: Δὲν θὰ πρέπει νὰ προσπεράσουμε τὴν κάτοψη τοῦ μεγάλου ἑλληνιστικοῦ ἀνακτόρου τῆς Βεργίνας, χωρὶς νὰ προσέξουμε τὴ συγκεκριμένη θέση ὅπου βρίσκεται ἡ Θόλος[2]. Βρίσκεται ὄχι ἀριστερὰ στὸν εἰσερχόμενο στὸ ἀνάκτορο, ὅπως συνήθως τονίζεται, ἀλλὰ *δ ε ξ ι ὰ σ τ ὸ ν ἐ ξ ε ρ χ ό μ ε ν ο ἀ π ὸ τ ὸ ἀ ν ά κ τ ο ρ ο*. Τὴν εἰδικὴ δηλαδὴ θέση τῆς κυκλικῆς Θόλου κοντὰ στὴν κύρια εἴσοδο τοῦ ἀνακτόρου πιθανότατα τὴν ἔχει προκαθορίσει *«ἡ περίπτωση τῆς ἐξόδου»*. Φαίνεται πιθανὸ ὅτι ὁ ἔνοικος τοῦ ἀνακτόρου ἐνδιαφερόταν, καθὼς θὰ ἔβγαινε κάθε φορὰ γιὰ κάποια σοβαρὴ προσπάθεια (ἐκστρατεία ἢ ὅ,τι παρόμοιο), νὰ αἰσθάνεται ὅτι ἔχει ἀκριβῶς «στὰ δεξιά του», καὶ σὰν στερνὴ στιγμὴ ἑνὸς καλοσήμαδου ἀποχαιρετισμοῦ του, τὸ χῶρο μὲ τὴ λατρευτικὴ παρουσία τῶν προγόνων του. Δὲν τὸν ἐνδιέφερε δηλαδὴ τόσο ὅταν ἔμπαινε στὸ ἀνάκτορο, ὅσο ὅταν ἔφευγε ἀπ' αὐτό. Ἄλλωστε κάθε ἔξοδός του μποροῦσε νὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ μιὰν ἀβεβαιότητα ὡς πρὸς τὰ μελλούμενα. Ἡ περίπτωση τοῦ Φιλίππου ἦταν γνωστὴ καὶ μόνιμα χαρακτηριστική: Ἀπὸ τὸν ἴδιο τοῦτο χῶρο, ἀπὸ τὴν ἔξοδο ἑνὸς παλαιότερου ἀνακτόρου χτισμένου στὸ ἴδιο σημεῖο, βγῆκε πανευτυχὴς ὁ Φίλιππος, τὴν ἡμέρα ποὺ γιόρταζε τὸ γάμο τῆς κόρης του. Προχώρησε ὅμως μονάχα λίγα μέτρα μέσα στὸ Θέατρο, τὸ γειτονικὸ μὲ τὸ ἀνάκτορό του. Καὶ ἐκεῖ, ἀποφασισμένος γιὰ ὅλα, τὸν περίμενε ὁ δολοφόνος.

Ἔχω προσέξει ὅτι τὸ φαινόμενο τοῦτο, ποὺ τὸ χαρακτηρίζει ἡ εἰδικὴ παρουσία

---

1. Βλέπε τὸν τόμο «Μακεδονία» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν (1982, σελ. 60-61). Τὰ σχετικὰ μακεδονικὰ νομίσματα βρίσκονται στὸ Νομισματικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν.

2. Ἡ κάτοψη τοῦ ἀνακτόρου εἶναι δημοσιευμένη πιὸ πάνω, στὴ σελ. 269.

σπουδαίων τάφων ἀμέσως δεξιὰ ἀπὸ τὴν πύλη, ὄχι μόνο ἰσχύει γενικότερα, ἀλλὰ καὶ ἀκολουθεῖ μερικὲς «παραλλαγές». Ὡστόσο μποροῦμε νὰ τὸ συναντοῦμε νὰ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἕως καὶ τὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχή. Ἰδίως ἰσχύει τοῦτο στὶς κύριες πύλες τοῦ τείχους μερικῶν πόλεων, ἀπὸ τὶς ὁποῖες δὲν ἀποκλείεται οὔτε καὶ ἡ Ἀθήνα μὲ τὸ Δίπυλο. Ἀλλὰ γιὰ ἕνα τόσο γενικότερο θέμα, ποὺ διαφοροποιεῖται κάθε τόσο μὲ «παραλλαγὲς» μικρὲς ποὺ ἀποκλίνουν, δὲν ἀρκοῦν ὅσα σημειώνονται ἐδῶ. Χρειάζεται νὰ γίνει μακρότερος λόγος κάποτε στὸ μέλλον.

8.—Ἀ ρ χ ι τ ε κ τ ο ν ι κ ὴ τ ο ῦ ἀ ν α κ τ ό ρ ο υ, μ ὲ ἔ μ φ α σ η σ ὲ τ ρ ι α δ ι κ ὲ ς μ ο ρ φ έ ς: Μέσα στὸ εὐρύχωρο ἰσόγειο τοῦ ἀνακτόρου τῆς Βεργίνας ἐντύπωση προξενεῖ ἡ συχνὴ παρουσία μερικῶν ἀλλεπάλληλων ἑνοτήτων, ποὺ καθεμιά τους σχηματίζει ἕνα κανονικὸ τριαδικὸ σύνολο. Ὁ κατασκευαστὴς μάλιστα τοῦ ἀνακτόρου νομίζεις ὅτι ἐπεδίωξε, ἐ ν τ ε λ ῶ ς σ κ ό π ι μ α, νὰ προκαλέσει τὸν ἐπισκέπτη τοῦ χώρου, ὥστε ἐκεῖνος νὰ ἀντιληφθεῖ αὐτὴ τὴν εἰδικὴ διαρρύθμιση ἀμέσως ἀπὸ τὶς πρῶτες στιγμὲς τῆς εἰσόδου του.

Πραγματικά, καθὼς ὁ ἐπισκέπτης ἔρχεται ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ προχωρεῖ στὴν εἴσοδο, διαπιστώνει γρήγορα ὅτι ὀφείλει νὰ περάσει διαδοχικὰ ἀπὸ τρεῖς ἀλλεπάλληλες ὀρθογώνιες αἴθουσες[1], τὶς ὑπ' ἀριθμ. 1, 4 καὶ 7. Τρεῖς θύρες ἔχουν διαμορφωθεῖ στὴν ἐξωτερικὴ κεντρικὴ εἴσοδο τοῦ ἀνακτόρου καὶ τὶς ἀτενίζεις καθὼς ἔρχεσαι ἀπέξω, ἕτοιμος γιὰ νὰ μπεῖς στὴν πρώτη αἴθουσα, τὴν ὑπ' ἀρ. 1. Ἐξ ἄλλου, δεξιὰ καὶ ἀριστερά της βρίσκονται δύο στενόμακροι χῶροι, οἱ 2 καὶ 3, μὲ τοὺς ὁποίους σχηματίζεται μιὰ νέα καὶ ἀνεξάρτητη «τριάδα ὁριζόντιας μορφῆς» (ἀριθμ. 2, 1 καὶ 3).

Περνώντας ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἀπὸ τὶς τρεῖς νέες ἐνδιάμεσες εἰσόδους, φτάνεις στὴ δεύτερη αἴθουσα, τὴν ἀρ. 4. Προσέχεις ὅμως ὅτι ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἔχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά της δύο νέους μακρόστενους χώρους, μὲ τοὺς ὁποίους σχηματίζει μιὰ νέα «τριάδα ὁριζόντιας μορφῆς». Πρόκειται γιὰ τὸ τριαδικὸ σύνολο 5, 4 καὶ 6. Σὲ ἀναμένει ἔπειτα μιὰ νέα τριπλὴ εἴσοδος, ἡ μεταξὺ τῶν ἀρ. 4 καὶ 7, καὶ ἀμέσως κατόπι περνᾶς στὴν τρίτη αἴθουσα, τὴν ἀρ. 7. Εἶναι ἡ τρίτη καὶ ἡ μεγαλύτερη. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ ἕνα νέο σύνολο τριῶν θυρῶν ποὺ παρεμβάλλεται, περνᾶς στὸν τεράστιο ἐσωτερικὸ χῶρο τοῦ ἀνακτόρου, ὅπου ἡ εὐρύχωρη αὐλή του. Στὸ μεταξὺ ὅμως ἔχεις ἀποκτήσει μιὰν ἀλλεπάλληλη ἐμπειρία ἀπὸ τὴν πολύμορφη καὶ ἐπίμονη ἀλυσιδωτὴ παρουσία τῆς τριαδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Κυριότερη, ἀνάμεσα σ' ὅλες τὶς τριαδικὲς ἑνότητες ποὺ εἶδες, ἀσφαλῶς εἶναι αὐτὴ ποὺ γνώρισες μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ διαδρομή σου

---

1. Γιὰ ὅλα αὐτά, γιὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν χώρων καὶ γιὰ κάθε προσανατολισμό, ὁ ἀναγνώστης παραπέμπεται πιὸ πάνω, στὴ σελ. 269, ὅπου ἡ εἰκόνα 2 μὲ τὴν κάτοψη τοῦ ἀνακτόρου.

μέσα ἀπὸ τὶς τρεῖς διαδοχικὲς αἴθουσες, αὐτὲς μὲ τοὺς ἀρ. 1, 4 καὶ 7, καὶ μέσα ἀπὸ τὶς τρεῖς κάθε φορὰ ἐνδιάμεσες θύρες πού εἶχαν παρεμβληθεῖ.

Εἶναι φυσικὸ ὅτι ἔπειτα ἀπ' αὐτὰ ἀνακαλύπτεις νὰ αἰσθάνεσαι τὸν πειρασμὸ νὰ ἀναζητήσεις, μήπως ὑπάρχουν τίποτε βαθύτερα αἴτια γι' αὐτὴ τὴν ἰδιόρρυθμη ἀρχιτεκτονική. Διστάζεις ὅμως νὰ προχωρήσεις, κυρίως ἐπειδὴ κρίνεις ὅτι ἐνδέχεται νὰ πρόκειται γιὰ κάποια συμπτωματικὴ ἰδιομορφία μόνο τῆς εἰσόδου. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν συμφωνοῦν. Ἔτσι, καθὼς προχωρεῖς μέσα στὴ μεγάλη αὐλὴ τοῦ ἀνακτόρου καὶ προσπαθεῖς νὰ κατατοπιστεῖς μὲ τὴν ἁπλοχωριὰ καὶ τὴν κατανομὴ τῶν χώρων, διαπιστώνεις πολὺ γρήγορα ὅτι δὲν ἀπουσιάζουν οὔτε καὶ τώρα οἱ νέες τριαδικὲς διαρρυθμίσεις.

Δὲν θὰ ἐπιμείνω στὶς μικρότερες περιπτώσεις, πού ὅμως δὲν λείπουν. Θὰ ἀρκεστῶ μόνο σὲ τρεῖς νέες καὶ φανερὲς τριαδικὲς ἀρχιτεκτονικὲς μορφές. 1) Ἡ πρώτη βρίσκεται πλάι στὴν κυκλικὴ Θόλο. Πρόκειται γιὰ τὸ χῶρο μὲ τὸν ἀριθμὸ 9, πού χωρίζεται σὲ τρία δωμάτια. 2) Δεύτερη ἔρχεται ἡ ἑνότητα πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς χώρους μὲ τοὺς ἀρ. 14, 13 καὶ 15. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ μιὰν οἰκοδομικὴ ἑνότητα, πού μετὰ τὴν κυκλικὴ Θόλο εἶναι ἡ πιὸ ἐντυπωσιακὴ καὶ ἡ σπουδαιότερη. Ἀκριβῶς μάλιστα, ἐπειδὴ ὑπερέχει ἡ νέα ἑνότητα, γι' αὐτὸ φέρει κατ' ἐξαίρεση στὴν πρόσοψη τοῦ ἀρ. 14 τρεῖς κίονες, ὥστε ἡ εἴσοδος ἐκεῖ νὰ ὑπογραμμίζεται ὡς ἡ πιὸ σημαντικὴ σὲ ὁλόκληρο τὸν τεράστιο χῶρο τῆς αὐλῆς. Ἀξιοσημείωτο ὅμως εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἡ μνημειακὴ αὐτὴ εἴσοδος εἶναι ἡ μόνη πού ὁδηγεῖ στὸ ἐσωτερικὸ τῶν τριῶν αἰθουσῶν 14, 13 καὶ 15. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς δύο πλάγιους χώρους 13 καὶ 15 γίνεται μόνο ἀπὸ τὶς δύο ἐσωτερικὲς καὶ κάθετες πλευρὲς τῆς κεντρικῆς αἴθουσας ἀρ. 14, πού εἶναι καὶ ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς δύο ἄλλες τῆς αὐτῆς τριάδας. 3) Τέλος δὲν πρέπει νὰ ἀγνοήσουμε ὅτι στὸ βάθος τῆς αὐλῆς, στὴν ἀντικρυνὴ δυτικὴ πλευρά, βρίσκεται μιὰ νέα ἐπιβλητικὴ τριάδα. Τὴν ἀποτελοῦν στὴ σειρὰ τοποθετημένοι οἱ τρεῖς μεγάλοι καὶ τετράγωνοι χῶροι, αὐτοὶ μὲ τοὺς ἀριθμοὺς 20, 21 καὶ 22. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ δάπεδά τους εἶναι ἐπιμελημένα, οἱ τρεῖς αὐτοὶ χῶροι ἔχουν ἑρμηνευθεῖ ὡς αἴθουσες συμποσίων.

Ἂν λοιπὸν παραβλέψουμε τὸ χῶρο ἀρ. 9, μὲ τὴ φανερὴ τριμερὴ διαρρύθμισή του ἀλλὰ καὶ τὴν ἄγνωστή μας λειτουργικότητα, ἀπομένουν τρεῖς ἄλλοι κύριοι τριαδικοὶ ἀρχιτεκτονικοὶ χῶροι, ἀνεξάρτητοι μεταξύ τους, οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι ἔχουν δημιουργηθεῖ σκόπιμα καὶ μὲ γνώμονα τὴν *«τριαδικὴ κατανομή»*. Ἀπὸ αὐτοὺς π ρ ῶ τ ο ς, ὅπως εἴδαμε, εἶναι αὐτὸς μὲ τὴν ἐντυπωσιακὴ τριαδικὴ εἴσοδο στὸ ἀνάκτορο (ἀριθμοὶ 1, 4 καὶ 7). Δ ε ύ τ ε ρ ο ς ἔρχεται ὁ ἐνιαῖος τριαδικὸς χῶρος 14, 13 καὶ 15 στὴ νότια πτέρυγα. Καὶ τ ρ ί τ ο ς, ἀλλ' ἐπιβλητικὸς σὲ μέγεθος,

ἔρχεται ὁ τριπλὸς χῶρος μὲ τὶς πανομοιότυπες τετράγωνες αἴθουσες 20, 21 καὶ 22, ποὺ βρίσκονται στὸ βάθος τῆς αὐλῆς, στὴ δυτικὴ πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου.

Τὰ ἀναπόφευκτα ἐρωτήματα, ποὺ ἀνακύπτουν τώρα, εἶναι τὰ ἑπόμενα δύο: 1) Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀλλεπάλληλες τριαδικὲς ἀρχιτεκτονικὲς ἑνότητες, ποὺ προβάλλουν ἔντονη τὴν παρουσία τους μέσα στὸ ἀνάκτορο τοῦ 320 π.Χ. περίπου, ἔχουν γίνει στὴν τύχη; Ἢ ὑπόκειται κάποια ἄγνωστή μας σκοπιμότητα; Ἀπάντηση: Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ ὅτι οἱ τριαδικὲς αὐτὲς ἀλλεπάλληλες ἑνότητες μπορεῖ νὰ ἔχουν γίνει συμπτωματικὰ καὶ δίχως λόγο. 2) Ἀφοῦ ὅμως ἔχουν γίνει σκόπιμα, γιὰ ποιὸ σκοπὸ ἔχουν γίνει; Ἀπάντηση: Μὲ δεδομένη τὴν ἄποψη ὅτι ὁπωσδήποτε ἔχουν γίνει σκόπιμα, πιστεύω ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ βρεθεῖ κάποιο ἄλλο ἰσχυρότερο αἴτιο παρὰ μόνο ἡ σπουδαία, ἡ παλιὰ καὶ ἡ ἔντονη «μακεδονικὴ παράδοση» ποὺ κυριαρχοῦσε στὶς Αἰγές. Ἀφετηρία δηλαδὴ παραμένουν οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἀδερφοί, οἱ τρεῖς Τημενίδες. Ξεκίνησαν καὶ οἱ τρεῖς μαζί, σώθηκαν μαζὶ καὶ ἵδρυσαν μαζὶ τὶς Αἰγές. Καὶ ἔπειτα νίκησαν μαζὶ καὶ κατάκτησαν τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ μυθικὴ παρουσία τους, ἡ ἐπιβλητικὴ μνήμη τους, εἰδικὰ στὶς Αἰγὲς παρέμενε πανίσχυρη. Βασιλιάδες πέθαιναν καὶ ἄλλοι ἔρχονταν, ἡ μνήμη ὅμως καὶ ἡ τελετουργία ποὺ τὴ συνόδευε παρέμεναν στὶς Αἰγὲς ἀναλλοίωτες. Πάντοτε οἱ βασιλιάδες ἔκαναν τὴν εὐχαριστήρια θυσία στὸν ποταμὸ-σωτήρα, ἐπειδὴ εἶχε σώσει κάποτε τοὺς τρεῖς ἀδερφούς. Καὶ πάντοτε οἱ Αἰγὲς ἔφερναν στὴ μνήμη τους τοὺς τρεῖς προγόνους. Ὁ Ἡρόδοτος[1] ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀναμφισβήτητη ἱστορικὴ μαρτυρία γι' αὐτὸ τὸ εἰδικὸ γεγονός.

9.—«Τὸ καλούμενον Φιλιππεῖον» στὴν Ὀλυμπία: Ὅσα ἔχουν γραφεῖ πιὸ πάνω, γιὰ νὰ ἑρμηνευθεῖ ἡ παρουσία καὶ ἡ λατρευτικὴ χρήση τῆς κυκλικῆς Θόλου στὸ ἑλληνιστικὸ ἀνάκτορο τῆς Βεργίνας, νομίζω ὅτι μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν τώρα στὸ νὰ ἑρμηνευθεῖ πληρέστερα καὶ τὸ πρόβλημα ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ καλούμενο Φιλιππεῖον, ποὺ βρίσκεται στὴν Ὀλυμπία, μέσα στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς Ἄλτης.

Τὰ δύο αὐτὰ «μακεδονικὰ» οἰκοδομήματα, Φιλιππεῖον καὶ Θόλος στὸ ἀνάκτορο, χρονικὰ ἀπέχουν μεταξύ τους ὄχι περισσότερο ἀπὸ μιὰ εἰκοσαετία περίπου. Ἄρα εἶναι σχεδὸν σύγχρονα. Τὸ Φιλιππεῖον ἔδωσε ἐντολὴ ὁ ἴδιος ὁ Φίλιππος νὰ ἀρχίσει νὰ κτίζεται μετὰ τὴ νίκη του στὴ Χαιρώνεια (338 π.Χ.), ἐνῶ τὸ ἑλληνιστικὸ ἀνάκτορο τῆς Βεργίνας τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνασκαφεῖς του κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 4ου αἰώνα, δηλαδὴ ἴσως στὰ 325-310 π.Χ. Τότε κτίζεται τὸ νέο

1. Ἡρόδ. 8, 138, 1-2. Βλέπε καὶ πιὸ πάνω, σελ. 265 καὶ 268.

ἀνάκτορο. Ἄρα ἡ χρονολογικὴ συγγένεια τῶν δύο τούτων κτισμάτων μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὰ συσχετίζουμε ἀμεσότερα.

Περισσότερο ὅμως αὐτὴ τὴ συγγένεια τὴν ἐπιβάλλει τὸ κυκλικὸ σχῆμα τους, ποὺ δὲν παύει νὰ εἶναι σπάνιο καὶ παράδοξο. Τὸ Φιλιππεῖον, ποὺ ἀρχίζει νὰ κτίζεται στὴν Ὀλυμπία περὶ τὸ 337 π.Χ., ἔχει τὸ σχῆμα Θόλου. Τὸ κυκλικὸ τοῦτο σχῆμα εἶναι μοναδικὸ μέσα στὴν Ἄλτη τοῦ ἔτους 337, στοιχεῖο ποὺ αὐξάνει τὴν πρωτοτυπία καὶ τὸ παράδοξο τῆς παρουσίας του. Ἀλλὰ καὶ στὸ ἀνάκτορο, ποὺ ἀρχίζει νὰ κτίζεται λίγο ἀργότερα στὴ Βεργίνα, παρουσιάζεται ἐπίσης καὶ ἐκεῖ ἡ Θόλος, ποὺ μάλιστα προβάλλεται ὡς ὁ σπουδαιότερος λατρευτικὸς χῶρος ὅλου τοῦ ἀνακτόρου.

Τὸ νέο λοιπὸν πρόβλημα ποὺ γεννιέται μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ ὡς ἑξῆς: *Εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει κάποια «ἄμεση συγγένεια» (οὐσιαστικῆς ὅμως μορφῆς) ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο οἰκοδομήματα;* Ἡ ἀπάντησή μου εἶναι καταφατική. Καὶ τοῦτο, ὄχι μόνο διότι τὰ δύο κτίρια εἶναι σκόπιμα κυκλικὰ καὶ κατασκευάζονται μὲ εἰδικὴ παραγγελία Μακεδόνων βασιλέων, ἐνῶ καὶ ἡ κατασκευή τους χρονικὰ εἶναι περίπου σύγχρονη, μὲ πιθανὴ ἀπόκλιση 20-25 ἐτῶν. Καταφατικὴ γίνεται ἡ ἀπάντησή μου γιὰ τὸν ἑπόμενο κυρίως λόγο: *Διότι μέσα στὰ δύο αὐτὰ κυκλικὰ οἰκοδομήματα μποροῦμε νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὑπάρχει ἡ ἴδια λατρευτικὴ σκοπιμότητα. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἔκφραση σεβασμοῦ καὶ λατρείας στοὺς σπουδαίους προγόνους καὶ πάνω ἀπ' ὅλους στὸν γενάρχη Ἡρακλῆ.*

Ὡς πρὸς τὴ λατρεία τοῦ «Ἡρακλέους πατρῴου» στὴ Θόλο τοῦ ἀνακτόρου τῆς Βεργίνας ἔχουμε ἐνημερωθεῖ ἱκανοποιητικά[1]. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ Φιλιππεῖον στὴν Ὀλυμπία, τὰ πράγματα δὲν παρουσιάζουν τελικὰ δυσκολία καὶ τοῦτο γιὰ τοὺς ἑπόμενους τέσσερες λόγους:

α) Τὸ Φιλιππεῖον ἄρχισε νὰ τὸ κτίζει ὁ Φίλιππος, ἀλλὰ ἐκεῖνο θὰ ἔμενε μισοτελειωμένο μετὰ τὸ 336 π.Χ. (ἔτος δολοφονίας τοῦ Φιλίππου), ἂν δὲν τὸ συνέχιζε ὁ Ἀλέξανδρος. Πιθανότατα μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἀλέξανδρου τοποθετήθηκαν μέσα στὸ Φιλιππεῖον τὰ πέντε χρυσελεφάντινα ἀγάλματα ποὺ εἶχαν παραγγελθεῖ στὸν γνωστὸ γλύπτη Λεωχάρη. Ἀπὸ αὐτά, τὰ τρία ἀνδρικὰ τὰ εἶδε μέσα στὸ Φιλιππεῖον ὁ Παυσανίας, ἐνῶ τὰ δύο γυναικεῖα εἶχαν μεταφερθεῖ στὸν γειτονικὸ ναὸ τῆς Ἥρας, ποὺ εἶχε γίνει εἰδικὸς χῶρος γιὰ τὴ συγκέντρωση σημαντικῶν ἀφιερωμάτων. Τὰ πέντε ἀγάλματα ἦσαν ἕνα τοῦ Ἀμύντα, πατέρα τοῦ Φιλίππου, δεύτερο τῆς μητέρας τοῦ Φιλίππου Εὐρυδίκης, τρίτο τοῦ ἴδιου τοῦ Φιλίππου, τέταρτο τοῦ Ἀλέξανδρου ποὺ θὰ ἦταν ὁ δωρητής, καὶ πέμπτο τῆς μητέρας του Ὀλυμπιάδας. Οὐσιαστικὰ δηλαδὴ ἔχομε τρία ἀγάλματα ποὺ εἰκονίζουν νεκροὺς προγόνους.

---

1. Βλέπε πιὸ πάνω, σελ. 270-271.

β) Τὸ οἰκοδόμημα ὅμως στὴν Ἄλτη δὲν γνωρίζουμε, τί ὄνομα εἶχε παλαιότερα. Δὲν ἀποκλείεται τὸ σημερινὸ ὄνομα,—γνωστὸ μόνο ἀπὸ ὅσα γράφει ὁ Παυσανίας ἔπειτα ἀπὸ πεντακόσια χρόνια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Φιλίππου,—νὰ τὸ ἔδωσε ὁ Ἀλέξανδρος, γιὰ νὰ τιμήσει τὸν νεκρὸ πατέρα του. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ἴδιο τοῦτο ὄνομα νὰ δόθηκε ἀργότερα ἢ νὰ ἦταν ἀνεπίσημο. Μιὰ τέτοια ἐκδοχὴ ἐπιτρέπεται καὶ ἀπὸ τὸ ὕφος τοῦ Παυσανία, ὁ ὁποῖος καὶ τὶς δύο μοναδικὲς φορὲς ποὺ ἀναφέρει τὸ ὄνομα, τὸ συνοδεύει μὲ ἕναν περίεργο χαρακτηρισμό: Εἶναι *«τὸ καλούμενον Φιλιππεῖον»* ἢ εἶναι *«οἴκημα περιφερὲς ὀνομαζόμενον Φιλιππεῖον»* (Παυσ. 5, 17, 4 καὶ 5, 20, 9).

γ) Τί θὰ εἶχε ὅμως συμβεῖ μὲ τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ὀλυμπίας, ἐὰν ὁ Φίλιππος δὲν εἶχε δολοφονηθεῖ; Ποία δηλαδὴ θὰ ἦταν ἡ «ἀρχικὴ πρόθεση» τοῦ Φιλίππου;

Νομίζω ὅτι ὁ Φίλιππος—ποὺ σίγουρα καμάρωνε γιὰ τὸ χρυσὸ στεφάνι του τῆς βαλανιδιᾶς, σύμβολο τῆς καταγωγῆς του ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ—τὸ μεταγενέστερα «καλούμενον Φιλιππεῖον» θὰ τὸ ἀφιέρωνε ἴσως στὸν «Ἡρακλέα πατρῷον». Τὸ ἔκτιζε ὁ Φίλιππος κοντὰ στὴν Παλαίστρα, ἐπίσης κοντὰ στὸ Πρυτανεῖον ὅπου οἱ Ἠλεῖοι τιμοῦσαν τοὺς δικούς τους προγόνους, καὶ ὁπωσδήποτε μέσα στὴν Ἄλτη, μέσα δηλαδὴ στὸν ἱερὸ χῶρο ποὺ μόνο θεοὶ ἔχουν ἁρμοδιότητα. Ἐκεῖ ὅμως, στὸν ἴδιο χῶρο τῆς Ἄλτης, ὁ Ἡρακλῆς ἔστω ὡς Ἰδαῖος εἶχε γίνει ὁ ἱδρυτὴς τῶν ἀγώνων τῆς Ὀλυμπίας καὶ παρέμενε μόνιμα ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν «Καλλίνικος τῶν ἀέθλων». Ἐξ ἄλλου πάνω στὸν ἐπιβλητικὸ ναὸ τοῦ Διὸς ἐδέσποζαν οἱ δώδεκα θαυμάσιες μετόπες μὲ ἀνάγλυφους τοὺς δώδεκα ἄθλους τοῦ μεγάλου «π ρ ο γ ό ν ο υ» τῶν βασιλιάδων τῆς Μακεδονίας. Ὅλα συνεπῶς ἐκεῖ γύρω μιλοῦσαν μὲ θαυμασμὸ γιὰ ἐκεῖνον τὸν «Πατρῷον».

δ) Ὁπωσδήποτε ὁ Φίλιππος, ζωντανὸς ἀκόμη, ποτὲ δὲν θὰ ἤθελε, οὔτε θὰ τολμοῦσε, νὰ ἀφιερώσει ἕνα παρόμοιο κτίριο στὸν ἑαυτό του, οὔτε καὶ νὰ τὸ ὀνομάσει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὑπάρχουν ἀνθρώπινα ὅρια, ὑπάρχει καὶ «ἡ ἐλλοχεύουσα ὕβρις». Τὸ μόνο, ποὺ θὰ αἰσθανόταν κατὰ τὴ γνώμη μου ὁ Φίλιππος, θὰ ἦταν—κυκλικὸ ὅπως εἶναι τὸ κτίριο ἐκεῖνο, ἄρα προετοιμασμένο γιὰ χθόνιο χαρακτήρα,—νὰ τὸ ἀφιερώσει γιὰ νὰ τιμήσει τοὺς νεκροὺς προγόνους του ποὺ ἦσαν θαμένοι στὶς Αἰγές. Θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ εὐχαριστήριο ἀφιέρωμα γιὰ τὴν εὔνοιά τους καὶ γιὰ τὴ μεγάλη νίκη του στὴ Χαιρώνεια: *«Φιλίππῳ δὲ ἐποιήθη μετὰ τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ τὴν Ἑλλάδα ὁλισθεῖν»* (Παυσ. 5, 20, 10).

10.—Σὲ ποιὸ «π ρ ό τ υ π ο» ὁ δ η γ ε ῖ ἡ σ υ σ χ έ τ ι σ η Φ ι λ ι π π ε ί ο υ κ α ὶ ἀ ν α κ τ ο ρ ι κ ῆ ς Θ ό λ ο υ; Ἕνα νέο ἐρώτημα προβάλλει τώρα, τὸ ἀκόλουθο: Ὥστε, λοιπόν, ὁ Φίλιππος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐμπνεύσθηκε ἢ ἐπινό-

ησε πρῶτος αὐτὴ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ μορφὴ τοῦ κυκλικοῦ χώρου στὴ Μακεδονία, γιὰ νὰ δηλώσει τὸ σεβασμό του στοὺς νεκροὺς προγόνους του;

Τὰ σημάδια δείχνουν ὅτι ὁδηγούμεθα σίγουρα πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση: Ὅτι δηλαδὴ πρέπει πρῶτος νὰ εἶναι ὁ Φίλιππος, ἀφοῦ αὐτὸς τὸ 338 π.Χ. προστάζει καὶ ἀρχίζουν νὰ κτίζουν στὴν Ὀλυμπία μιὰ κυκλικὴ Θόλο γιὰ νὰ τιμηθοῦν νεκροὶ πρόγονοι. Ἀργότερα λίγο, περὶ τὸ 320 π.Χ., αὐτός, ποὺ ἀρχίζει νὰ κτίζει τὸ ἀνάκτορο, ἁπλῶς μιμεῖται τὸ σπουδαῖο πρότυπο. Καὶ τότε κτίζεται, καὶ μέσα στὸ νέο ἀνάκτορο στὶς Αἰγές, ἡ σπουδαία ἀνακτορικὴ Θόλος.

Καὶ ὅμως, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ συμβαίνει τοῦτο, καὶ ἂς φαίνεται τόσο ἁπλὸ καὶ σωστό. Γιατί; Διότι ἡ Μακεδονία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶναι περιοχὴ κατάλληλη γιὰ λατρευτικοὺς νεωτερισμούς. Ἐκεῖ, ὡς πρὸς τὴ λατρεία, δὲν ἀποφασίζει ὁ ἕνας μὲ ὁ,τιδήποτε θὰ ἐμπνευσθεῖ σὲ κάποια στιγμή, ἀλλὰ δεσπόζει ἡ «παράδοση» μὲ ὅσα ἐκείνη ἔχει καθιερώσει. Εἶναι μάλιστα τόσο πανίσχυρος ὁ λατρευτικὸς συντηρητισμὸς τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, ποὺ κυριολεκτικὰ ἐκπλήσσει τὸν ἐρευνητή. Ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα μὲ τὴ χρυσὴ προσωπίδα ποὺ ἔμπαινε πάνω στὸν θαμένο σπουδαῖο νεκρό. Τὸ ταφικὸ τοῦτο ἔθιμο γνώρισε ἀκμὴ στὶς Μυκῆνες κατὰ τὸ 1550 π.Χ. περίπου. Πέρασαν ὅμως χίλια ὁλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε. Καὶ ὅμως ἰδοὺ ὅτι βεβαιώνεται ξαφνικὰ ὅτι καὶ ἡ Μακεδονία ἐφαρμόζει τὸ ἴδιο ταφικὸ ἔθιμο γιὰ τοὺς δικούς της σπουδαίους νεκρούς. Οἱ πέντε χρυσὲς προσωπίδες, ποὺ βρέθηκαν τελευταῖα πάνω σὲ ἰσάριθμους νεκροὺς στὸ νεκροταφεῖο τῆς Σίνδου, γειτονικῆς μὲ τὴ δυτικὴ Θεσσαλονίκη, ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀλήθεια. Οἱ τάφοι, ὅπου βρέθηκαν οἱ προσωπίδες, ἀνήκουν περίπου στὸ 550-500 π.Χ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἰσχύει στὴ Μακεδονία αὐτὸς ὁ γενικότερος λατρευτικὸς συντηρητισμός, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀναζητηθεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ τὸ ἄγνωστο «πρότυπο» ποὺ θὰ προϋπῆρχε καὶ τὸ ἀκολούθησε κατὰ τὸ 338 π.Χ. καὶ ὁ Φίλιππος. Δὲν νομίζω ὅμως, οὔτε καὶ περιμένω, ὅτι ἕνα παρόμοιο πρότυπο θὰ ἐπιβεβαιωθεῖ, κάποτε στὸ μέλλον, καὶ μὲ ἀνασκαφικὲς ἀποδείξεις. Αὐτὸ θὰ τὸ περίμενα μὲ βεβαιότητα, ἂν τὰ διάφορα κατὰ καιροὺς ἀνάκτορα στὶς Αἰγὲς δὲν ἦσαν κτισμένα πάνω στὸν ἴδιο χῶρο.

Τώρα ὅμως φαίνεται ὅτι κάθε νεότερο ἀνάκτορο, γιὰ νὰ γίνει σπουδαιότερο, ξεθεμέλιωνε κάθε παλαιότερη οἰκοδομικὴ μορφή. Οἱ συλλογισμοί μου, ὡστόσο, μὲ ὁδηγοῦν ἀναδρομικὰ σὲ μιὰ σταθερὴ «λύση». Καὶ αὐτὴ ἡ λύση νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ βρίσκεται σὲ συνάρτηση μὲ τὰ ἀκόλουθα πέντε ἐξελικτικὰ στάδια:

α) Ἀφοῦ οἱ τρεῖς ἀδερφοί, οἱ τρεῖς Τημενίδες, ἔφτασαν στὶς Αἰγές, τὴ σημερινὴ Βεργίνα, ἦταν φυσικὸ νὰ φτιάξουν γιὰ κατοικία τους κάποιον οἰκοδομικὸ χῶρο, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει τρεῖς ἑνότητες, περίπου ἰσοδύναμες μεταξύ τους, προορισμένες γιὰ τὰ τρία ἀδέρφια.

β) Αὐτὴ ἡ συνεχόμενη τριαδικὴ ἀρχιτεκτονικὴ κατασκευή, ὅσο καὶ ἂν ἦταν ταπεινή, ἢ ὅσο καὶ ἂν εἶχε γίνει μὲ τὰ πρόχειρα οἰκοδομικὰ ὑλικὰ τῆς ἐποχῆς, ἦταν φυσικὸ νὰ μείνει σεβαστὴ καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ παραμείνει σὰν ἀνακτορικὴ παράδοση, ἰδίως στὶς Αἰγές.

γ) Ὅταν ἄρχισαν ἔπειτα οἱ ταφές, ὄχι μόνο τῶν τριῶν ἱδρυτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν μετέπειτα βασιλέων, δημιουργήθηκε κάποτε καὶ μέσα στὸ ἀνάκτορο ἕνας μικρὸς χῶρος γιὰ τὴ λατρεία τῶν προγόνων. Τότε ὁ μεγάλος πρόγονος, ὁ «Ἡρακλῆς πατρῷος», ἀναδείχθηκε ὡς ὁ καταλληλότερος γιὰ νὰ ἐκπροσωπεῖ συλλογικὰ ἐκεῖ μέσα ὅλους τοὺς θαμένους βασιλεῖς, τοὺς νεκροὺς «ἀπογόνους» του. Ὁ μικρὸς ὅμως ἐκεῖνος ἀνακτορικὸς χῶρος, ἐπειδὴ ἦταν ἄμεσα σχετικὸς μὲ λατρεία χθόνιας μορφῆς, ἔγινε ἀρχικὰ κυκλικός. Στὴ συνέχεια παρέμεινε ὡς παραδοσιακὰ κυκλικός.

δ) Τέτοιος στὴ μορφὴ κυκλικὸς λατρευτικὸς χῶρος πρέπει νὰ ὑπῆρχε καὶ στὸ ἀνάκτορο, ποὺ τὸ γνώρισε μικρὸς καὶ τὸ κληρονόμησε ἀργότερα στὶς Αἰγὲς ὁ ἴδιος ὁ Φίλιππος. Καὶ φυσικά, ὅταν ἐκεῖνος νίκησε στὴ Χαιρώνεια καὶ θέλησε νὰ τιμήσει καὶ μέσα στὴν Ἄλτη τῆς Ὀλυμπίας τὸν πρόγονό του Ἡρακλῆ πατρῷον μαζὶ μὲ τοὺς προγόνους του καὶ τοὺς δύο γονεῖς του, ὁ Φίλιππος δὲν εἶχε παρὰ νὰ διατάξει νὰ ἐφαρμοσθεῖ καὶ στὴν Ὀλυμπία τὸ γνωστὸ κυκλικὸ ἀνακτορικὸ σχέδιο, τὸ ἤδη παραδοσιακὸ στὴ Μακεδονία. Βέβαια τὸ νέο σχέδιο στὴν Ὀλυμπία πλουτίζεται μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ ἐμπειρία τῆς Θόλου τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ἐπιδαύρου, καὶ ἐπίσης προοριζόταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ἕνα «περιφερὲς οἴκημα»—ὅπως τὸ ἀποκαλεῖ ὁ Παυσανίας—ποὺ θὰ ἦταν πολυτελέστερο ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο ἀνακτορικὸ στὶς Αἰγές. Ὡστόσο τὸ κυκλικὸ σχῆμα τῆς μακεδονικῆς λατρευτικῆς ἀνακτορικῆς παράδοσης παρέμεινε ὡς τὸ βασικὸ ἀρχιτεκτονικὸ πρότυπο καὶ γιὰ τὸ οἰκοδόμημα στὴν Ὀλυμπία.

ε) Ὅταν σὲ λίγα χρόνια, περίπου κατὰ τὸ 325-310 π.Χ., ἀρχίζει νὰ κατασκευάζεται—πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ—τὸ σημερινὸ ἀνάκτορο τῆς Βεργίνας, ὅλα τότε κτίζονται μεγαλοπρεπέστερα. Τὰ παλαιὰ ὅμως καὶ σεβαστὰ στοιχεῖα, ὅπως ἦσαν ἡ Θόλος καὶ μερικοὶ ἐνιαῖοι τριαδικοὶ χῶροι, ὄχι μόνο διατηροῦνται ἀλλὰ καὶ βελτιώνονται γιὰ νὰ γίνουν περισσότερο ἐπιβλητικοί. Τώρα ἡ εἴσοδος τοῦ νέου ἀνακτόρου γίνεται ἐπίτηδες μνημειακὴ μὲ τριαδικὴ σύνθεση, γιὰ νὰ παίρνει τὸν ἐπισκέπτη καὶ νὰ τὸν ὁδηγεῖ μέσα ἀπὸ τρεῖς διαδοχικὲς αἴθουσες. Πλάι στὴν εἴσοδο ὁ ἐπισκέπτης ἀτενίζει τὴ μεγάλη Θόλο, μὲ τὸν Ἡρακλῆ πατρῷον νὰ τιμᾶται στὸ ἐσωτερικό της. Ἐξ ἄλλου στὸ μέσο τῆς νότιας πτέρυγας, ποὺ φαίνεται στὰ ἀριστερά, βρίσκεται μιὰ ἄλλη τριαδικὴ ἑνότητα, πλουτισμένη στὴν προστάδα μὲ τρεῖς κομψοὺς ἰωνικοὺς κίονες καὶ μὲ πολυτελῆ μωσαϊκὰ ἐξαίρετης τέχνης στὸ δάπεδό της. Εἶναι στολισμένη, ἐπειδὴ περιμένει τὴν ἄφιξη τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας ποὺ τῆς ἄρεσε νὰ ἔχει ἐκεῖ, σὲ

αὐτὴ τὴν τριάδα τῶν δωματίων, τὸ κατάλυμά της. Τέλος, ἀντίκρυ στὸ βάθος τῆς αὐλῆς, εἰδικὰ στὴ δυτικὴ πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου, προευπρεπισμένοι γιὰ τὸ βασιλικὸ συμπόσιο, περιμένουν οἱ τρεῖς τεράστιοι, τετράγωνοι καὶ πανομοιότυποι χῶροι. Ἐκεῖ θὰ κατανεμηθοῦν οἱ πολλοὶ ἐπίσημοι, καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὶς Αἰγὲς καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ θὰ φτάσουν ἀπὸ τὴν Πέλλα.

Ὅλα εἶναι ἕτοιμα. Ἀρκεῖ νὰ ἀρχίσει ἡ τακτὴ παραδοσιακὴ θυσία, ποὺ θὰ τὴν κάμει ὁ βασιλιὰς γιὰ νὰ τιμήσει τὸν «ποταμὸ-σωτήρα» ἢ ποὺ θὰ γίνει καὶ γιὰ ὅποιαν ἄλλη λατρευτικὴ αἰτία. Καὶ κατόπι, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ σύντομη θρησκευτικὴ τελετουργία στὴ Θόλο, οἱ τρεῖς τεράστιες αἴθουσες, οἱ εἰδικὲς γιὰ τὸ συμπόσιο (ἀρ. 20, 21 καὶ 22), θὰ ἀνοίξουν γιὰ νὰ δεχτοῦν τοὺς ἀξιωματούχους τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας ὁ δυναμικὸς στρατὸς εἶχε φτάσει ἕως τὶς Ἰνδίες, ἕως τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης.

Δ΄

Ἐφτάσαμε στὸ τέλος τῆς ἐρευνητικῆς προσπάθειας, ποὺ τὴν εἴχαμε ἀρχίσει τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1979 μὲ τὴν ἀντίστοιχη τότε ἀνακοίνωση. Δ ε κ α π έ ν τ ε ξεχωριστὲς περιπτώσεις ἐξετάσθηκαν. Καὶ ἰσάριθμες λύσεις ἀναζητήθηκαν καὶ τελικὰ ἔχουν προταθεῖ.

Τὶς ὑπενθυμίζω μὲ μεγάλη συντομία, ἀναφέροντας σχεδὸν μόνο τοὺς βασικοὺς τίτλους: 1) Πρώτη ἦταν ἡ μαρτυρία τοῦ Justinus γιὰ τὴν περίπτωση συνενταφιασμοῦ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ δολοφόνου του (σελ. 253-255). 2) Ἡ εἰδικὴ περίπτωση τῶν βιαιοθανάτων στὴ Μακεδονία, ἡ ὁριστικὰ κλειστὴ θύρα τοῦ θαλάμου τοῦ τάφου, ἡ ἀνορθόδοξη γυναικεία ταφὴ στὸν προθάλαμο καὶ τὰ ἀπροσδόκητα ἀνδρικὰ κτερίσματα ἐπίσης στὸν προθάλαμο (σελ. 255-259). 3) Τὸ μακεδονικὸ ἀστέρι ὡς ἡλιακὸ σύμβολο καὶ ὁ πρωταγωνιστικὸς ρόλος του στὸν μεγάλο μῦθο τῆς Μακεδονίας τοῦ 700 π.Χ. (σελ. 259-265). 4) Τὸ ὄνομα Αἰγαί, ποὺ ἀπροσδόκητα δίνεται σὲ ἕναν τόπο δίχως ὁρμητικὰ νερά, δίχως τὶς ἀπαραίτητες «αἶγες» (σελ. 265-268). 5) Ἡ κυκλικὴ Θόλος τοῦ ἑλληνιστικοῦ ἀνακτόρου τῆς Βεργίνας καὶ ἡ νέα ἑρμηνεία γιὰ τὴν ἀκαθόριστη λατρευτικὴ λειτουργικότητά της (σελ. 269-272). 6) Οἱ «τρεῖς ἀδελφεοὶ» τοῦ Ἡροδότου, ὡς παραμυθιακὸ μοτίβο ποὺ ἔχει ὡς δομὴ καὶ λειτουργικὴ βάση τὸ νόμο τῶν τριῶν πρωταγωνιστούντων προσώπων (σελ. 274-275). 7) Ὁ ἄρτος ποὺ ζυμώνεται καὶ φουσκώνει διπλάσιος, προφητεύοντας ἔτσι σπουδαῖα μελλοντικὰ γεγονότα (σελ. 275-276). 8) «Τρὶς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου» ὁ μικρὸς Περδίκκας, παραιτεῖται ἀπὸ κάθε ἄλλη χρηματικὴ ἀμοιβὴ (σελ. 276). 9) Ὁ «ποταμὸς-σωτήρ», ποὺ σώζει ξαφνικὰ τοὺς τρεῖς ἀδερφούς, θὰ δέχεται γιὰ ἑκατονταετηρίδες στὸ μέλλον τὶς εὐχαριστήριες θυσίες τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ποὺ εὐγνωμονεῖ (σελ. 276-277). 10) Ὁ Σιληνός, μὲ τὴ «μακεδονική» του ἰθαγένεια, αἰχμαλωτίζεται κοντὰ στὸ ἀνά-

κτορο καὶ γίνεται ἀγαπητὸ θέμα τῆς μακεδονικῆς ἀργυροχοΐας (σελ. 277-279). 11) Τὸ χρυσὸ στεφάνι τοῦ Φιλίππου μὲ τὰ φύλλα βαλανιδιᾶς, ὑπερήφανο σύμβολο γιὰ τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ καὶ συνεκδοχικὰ ἀπὸ τὸν Ὀλύμπιο Δία (σελ. 279-280). 12) Ἡ θέση τῆς Θόλου εἰδικὰ πλάι στὴν εἴσοδο καὶ ποία εἶναι ἡ ἄγνωστη σημασία αὐτῆς τῆς ἰδιορρυθμίας (σελ. 280-281). 13) Οἱ παράδοξες τριαδικὲς ἑνότητες ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν ἀρχιτεκτονικὴ ρύθμιση τῶν χώρων τοῦ ἑλληνιστικοῦ ἀνακτόρου (σελ. 281-283). 14) «Τὸ καλούμενον Φιλιππεῖον» στὴν ἱερὴ Ἄλτη τῆς Ὀλυμπίας καὶ ἡ πιθανὴ ἑρμηνεία τῆς καταγωγῆς τοῦ σχήματος καὶ τῆς λατρευτικῆς ἀποστολῆς τοῦ οἰκοδομήματος (σελ. 283-285). 15) Τὸ πιθανὸ παλαιὸ «πρότυπο» ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατάγεται τὸ ἰδιόρρυθμο κυκλικὸ σχῆμα, ποὺ τὸ συναντοῦμε στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς ἑλληνιστικῆς Μακεδονίας (σελ. 285-288).

Πολύμορφη σὲ θέματα ἦταν ἡ προσπάθεια ποὺ ἔγινε. Ἀλλὰ πιστεύω ὅτι καὶ πολύμορφα καὶ σημαντικὰ εἶναι καὶ τὰ κέρδη ποὺ ἔχουμε ἀποκομίσει. Τὸ τελικὸ συμπέρασμά μου,—πέρα ἀπὸ τὶς εἰδικὲς λεπτομέρειες τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῶν πορισμάτων,—παραμένει ὅπως τὸ ἔχω διατυπώσει πιὸ πάνω, στὴ σελ. 272: Πρῶτο, ὅτι τὸ θέμα Βεργίνα, μετὰ καὶ τὴ λαογραφικὴ διερεύνησή του, παίρνει νέες διαστάσεις μέσα στὸ μῦθο καὶ τὴν ἱστορία. Καὶ δεύτερο, ὅτι τελικὰ ἀποκομίζουμε τὴν πολύτιμη διαπίστωση ὅτι στὴν ἀρχαία Μακεδονία—καὶ ὄχι μόνο στὸ χῶρο τῆς δυναστείας της—κυριαρχοῦσε ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση τῆς χώρας. Κυριαρχοῦσε ἐπίσης ἡ πίστη ὅτι ὁ Ἡρακλῆς, ὁ μέγιστος ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς ἥρωες, ἦταν ἀντίστοιχα ὁ «πατρῷος» συμπαραστάτης τῶν βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Μακεδονίας.

RÉSUMÉ

Vergina - Les trouvailles de la tombe de Philippe et leur interprétation folklorique

par C. Romaios

L'auteur étudie les trouvailles les plus importantes de la tombe de Philippe à Vergina (Macédoine), mises à jour en 1977, et les rapproche du texte d'Hérodote relatif à l'origine des rois de Macédoine, qui remonte aux alentours de 700 av. J. Christ. En conclusion, il propose une nouvelle interprétation de quinze problèmes différents, qui sont directement liés aux trouvailles en question, ainsi qu'au nom de la ville d'Aigai, et à son palais de la période hellénistique, au monument dit «Philippeion» de l'ancienne Olympie et aux croyances s'y rattachant.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ-ΚΑΜΗΛΑΚΗ

ΟΙ ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΝΟΒΟΥ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ*

Τὸ Τούρνοβο (σήμ. Γοργοπόταμος) ἀνήκει στὰ γνωστὰ μαστοροχώρια τῆς ἐπαρχίας τῆς Κόνιτσας. Σήμερα παρουσιάζει εἰκόνα ἐγκαταλείψεως, ἀφοῦ οἱ μόνιμοι κάτοικοί του ἔχουν περιορισθεῖ σὲ ἑξήντα περίπου καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σπίτια του εἶναι ἐρειπωμένα. Κύρια ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων ἦταν, ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ κτηνοτρόφου, τοῦ ξυλουργοῦ, τοῦ ξυλογλύπτη καὶ τοῦ κτίστη. Οἱ τεχνίτες ξεκινοῦσαν συνήθως μετὰ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα[1], μαζὶ μὲ ἄλλους ἀπὸ κοντινὰ χωριὰ (Πυρσόγιαννη, Βούρμπιανη, Χιονάδες, Πληκάτι κ.ἄ.), γιὰ νὰ ἀναζητήσουν ἐργασία στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς Ἠπείρου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα, καθὼς καὶ στὴν Ἀλβανία, στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴ Σερβία καὶ στὴ Βουλγαρία.

Μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πολεμικὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν, οἱ περισσότεροι ἐγκαταστάθηκαν ὁριστικὰ στοὺς τόπους τῆς ἐργασίας τους, ὅπου ἀρκετοὶ ἔπαψαν νὰ ἀσκοῦν τὸ παραδοσιακὸ ἐπάγγελμά τους. Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὰ παραπάνω ἐπαγγέλματα. Ἔχουν περιορισθεῖ στὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

Ἀπὸ τοὺς παλιότερους τεχνίτες, οἱ ξυλογλύπτες γενικὰ τοῦ Τουρνόβου ἦταν φη-

---

* Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀνακοινώθηκε στὸ Δ΄ Συμπόσιο Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου, ποὺ ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸ ΙΜΧΑ στὰ Ἰωάννινα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1979, καὶ ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς εὐρύτερης ἐργασίας γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν ξυλογλυπτῶν τοῦ Τουρνόβου. Σὲ πρώτη φάση ἐντοπίζονται οἱ τεχνίτες καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἔργων τους καὶ ἐξετάζονται ὁ τρόπος καὶ οἱ ἰδιαίτερες συνθῆκες ἐργασίας τους, ἡ ἰδιάζουσα οἰκογενειακὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ τους ὀργάνωση καὶ ἐντοπίζονται οἱ περιοχές ὅπου κυρίως ἐργάστηκαν. Ἐκτενέστερη μελέτη μας γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, πλαισιωμένη μὲ ἀρχειακὸ καὶ φωτογραφικὸ ὑλικό, δημοσιεύεται στὸ περ. Ἁρμολόι, τεῦχ. 11 (1982).

1. Θέμιδος Χατζηγεωργίου, Ἡ ἀποδημία τῶν Ἠπειρωτῶν, Ἀθῆναι 1958, σ. 62 - 63. Πρβλ. Ἀποστ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας (1354 - 1833), Θεσσαλονίκη 1969, σ. 353.

μισμένοι ἀνάμεσα στοὺς ὁμοτέχνους τους (ἀπὸ τὴν Ἤπειρο, τὴ Δυτ. Μακεδονία καὶ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἀσπροποτάμου)[1] καὶ τὰ ἔργα τους κοσμοῦν σημαντικὸ ἀριθμὸ ναῶν καὶ ἀρχοντικῶν τῆς Βαλκανικῆς[2].

Τὰ στοιχεῖα ποὺ διαθέτομε μέχρι τώρα γι' αὐτοὺς προέρχονται ἀπὸ ἐπιτόπια κυρίως ἔρευνα (τὸ καλοκαίρι τοῦ 1978) καθὼς καὶ ἀπὸ πληροφορίες ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῆς οἰκογένειας Σκαλιστῆ[3], ποὺ συνεχίζουν μέχρι σήμερα τὴν πάνω ἀπὸ δυὸ αἰῶνες οἰκογενειακὴ παράδοση στὴν ξυλογλυπτική.

Οἱ ξυλογλύπτες τοῦ Γοργοποτάμου, ὅσο τουλάχιστον μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω, ἀνῆκαν βασικὰ σὲ μιὰ οἰκογένεια μὲ τὸ ὄνομα Σέχη. Μιὰ δεύτερη οἰκογένεια ξυλογλυπτῶν, οἱ Βούρηδες[4], φέρονται ὡς μακρινοὶ συγγενεῖς τῆς ἴδιας οἰκογένειας Σέχη καὶ εἶχαν ὡς κύριο ἐπάγγελμα τὴν ξυλουργικὴ καὶ κατὰ δεύτερο λόγο τὴν ξυλογλυπτική. Συγγενὴς ἐπίσης τῶν Σέχηδων, ἀπὸ μητέρα, καὶ μαθητής τους ἦταν ὁ Θεμιστοκλῆς Παπαγεωργίου (β' μισὸ τοῦ 19ου αἰ.), χωρὶς διάδοχο στὴν τέχνη.

Ἡ οἰκογένεια Σέχη, γιὰ τὴν ὁποία θὰ γίνει κυρίως λόγος ἐδῶ, ζεῖ στὸν Γοργοπόταμο τουλάχιστον ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνα. Ὁρισμένα μέλη της ἐμφανίζονται μὲ τὸ ἐπώνυμο Ταλιαδόρος-Ταλιαδοῦρος[5] ἢ Σκαλιστής. Ἡ διαφοροποίηση αὐτὴ ὀφείλεται, ὅπως εἶναι φανερό, στὸ ἐπάγγελμά τους.

Ἀπὸ τὰ γραπτὰ στοιχεῖα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ μητρῶα τῆς κοινότητας Γοργοποτάμου, διασταυρωμένα μὲ προφορικὲς πληροφορίες τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἀπογόνων τῆς οἰκογένειας Σκαλιστῆ, προκύπτει τὸ ἑπόμενο γενεαλογικὸ δένδρο γι' αὐτὴν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰ. καὶ ἑξῆς:

---

1. Anghéliki Hadjimihali, La sculpture sur bois, Athènes 1950, σ. 16 κέξ. Πρβλ. Κίτσου Μακρῆ, Ξυλογλυπτική, στὸν τόμο: Νεοελληνικὴ Χειροτεχνία, Ἀθήνα 1969, σ. 50.

2. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 17-18. Εὐρ. Σούρλα, Ἡ ξυλογλυπτικὴ τέχνη στὴν ἐπαρχία Κονίτσης, Ἠπειρωτικὴ Ἑστία, 6 (1957), σ. 41. Γ. Πλατάρη, Ἡ Μετσοβίτικη ξυλογλυπτική, Φύσις καὶ Ζωή, τεῦχ. 3 (1973), σ. 22-23.

3. Θερμὲς εὐχαριστίες ἐκφράζω στὸν κ. Χαράλαμπο Σκαλιστὴ ποὺ μὲ προθυμία δέχθηκε νὰ ἀπαντήσει στὶς ἐρωτήσεις μου καὶ νὰ μοῦ παραχωρήσει σχεδιογραφήματα ἔργων του. Ἰδιαίτερα εὐχαριστῶ τὸν κ. Γεώργιο Σκαλιστή, ἐπιπλοποιὸ στὸ Ἀγρίνιο, γιὰ τὶς πληροφορίες ποὺ μοῦ ἔδωσε, γραπτὰ καὶ προφορικά, γιὰ τὴν οἰκογένεια Σκαλιστῆ καθὼς καὶ γιὰ τὰ σχεδιογραφήματα καὶ τὶς φωτογραφίες, ποὺ μοῦ παραχώρησε. Ἐπίσης εὐχαριστῶ τὸν αἰδεσιμώτατο κ. Κωνσταντῖνο Σκαλιστὴ ποὺ συμπλήρωσε τὶς πληροφορίες μου κατὰ τὶς ἐπισκέψεις μου στὸ ἐργαστήριό του στὸ Ἐπταχώρι τῆς Καστοριᾶς καὶ στὸ ἐργαστήριο τοῦ γιοῦ του στὸ Τσοτίλι Βοΐου.

4. Βλ. καὶ «Ξυλογλύπτες καὶ μαραγκοί», περ. Ἁρμολόι, τεῦχ. 7 (1979), σ. 22.

5. Ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ λ. tagliatore, ποὺ σημαίνει τὸν λαξευτή, τὸν σκαλιστή.

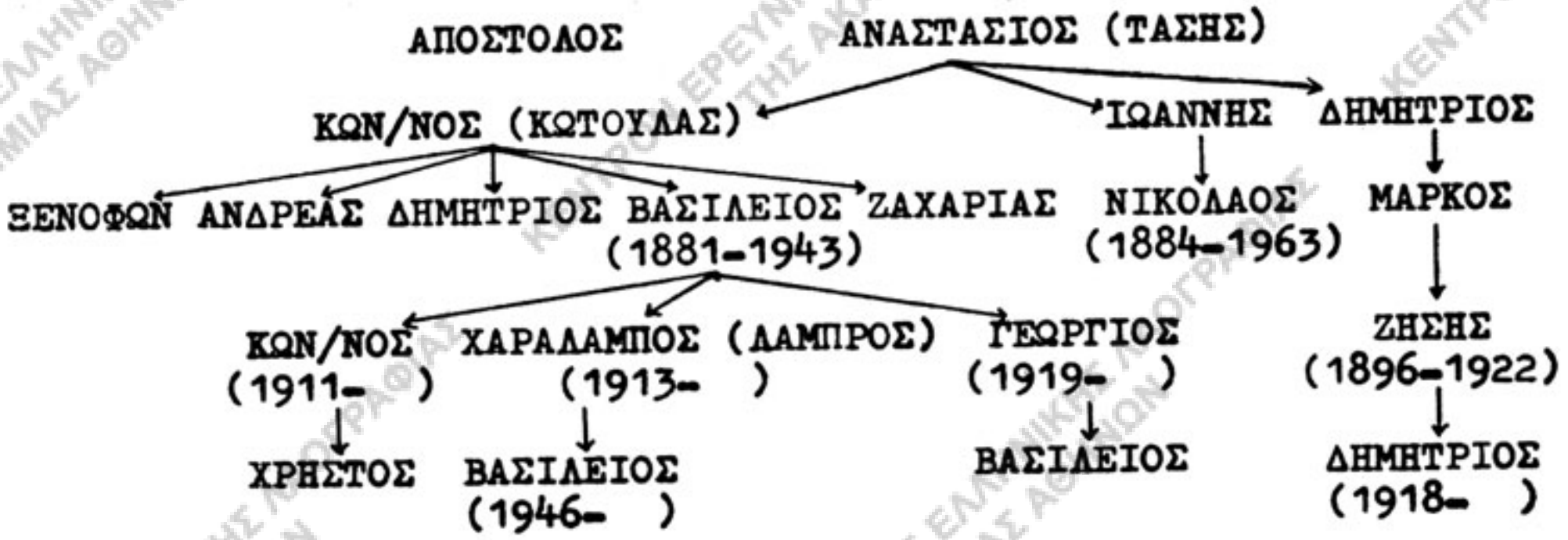

Ὁ Ἀναστάσιος, γνωστὸς ὡς Μαστρο-Τάσης, ἔζησε ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα ὡς τὰ μέσα τοῦ 19ου. Παιδιά του ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος, γνωστὸς ὡς Κωτούλας, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Δημήτριος, ποὺ διατήρησε καὶ τὸ ἐπώνυμο Σέχης[1]. Καὶ οἱ τρεῖς ἔζησαν καὶ ἐργάσθηκαν περίπου μέχρι τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα. Εἰδικότερα ὁ Κωτούλας, σύμφωνα μὲ τὴν προφορικὴ παράδοση, ἦταν μεγάλος καλλιτέχνης καὶ ἱεροψάλτης[2]. Ἀπὸ τὰ πέντε παιδιά του μόνο ὁ Βασίλειος (1881 - 1943), γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Βασιλάκης, συνέχισε τὴν οἰκογενειακὴ καλλιτεχνικὴ παράδοση, τὴν ὁποία μετέδωσε στὰ τρία παιδιά του ποὺ ἀσχολοῦνται μέχρι σήμερα ἐπαγγελματικὰ μὲ τὴν ξυλογλυπτική. Ἀπὸ αὐτὰ ὁ Κωνσταντῖνος (1911 -) ζεῖ καὶ ἐργάζεται στὸ Ἐπταχώρι Καστοριᾶς. Ὁ Γεώργιος (1919 -) ἀσκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐπιπλοποιοῦ στὸ Ἀγρίνιο. Ὁ Χαράλαμπος ἢ Λάμπρος (1913 -), ὕστερα ἀπὸ περιπλάνηση μεταξὺ Γοργοποτάμου, Ἰωαννίνων, Ἀγρινίου καὶ Ἀθηνῶν ἔχει ἐγκατασταθεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια στὰ Ἰωάννινα. Ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ πιὸ πιστὸς στὴν καλλιτεχνικὴ παράδοση τῆς οἰκογένειας, χωρὶς ὡστόσο νὰ μπορεῖ νὰ φθάσει τὰ καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύγματα τῶν προγόνων του. Ὁ Ἰωάννης δίδαξε τὴν τέχνη στὸ γιό του Νικόλαο (1884 -

---

1. Ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη (ὅπ. π., σ. 18) ἀναφέρεται σὲ συνεργασία τῶν ἀδελφῶν Ἀναστασίου, Ἰωάννη καὶ Γεωργίου Ταγιαδόρων μὲ ἄλλους ξυλογλύπτες ἀπὸ τὸ Τούρνοβο μὲ τὸ ὄνομα Σέχης, γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἰωαννίνων. Στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια οἰκογένεια μὲ τὸ ὄνομα Σέχης, ποὺ μέλη της παίρνουν τὸ ἐπαγγελματικὸ ὄνομα Σκαλιστὴς ἢ Ταλιαδόρος-Ταλιαδοῦρος. Πρβλ. Κ ώ σ τ α Φ α λ τ ά ι τ ς, Λοτόμοι, ταλιαδόροι, βαγενάδες, Ἑλληνικὰ Γράμματα, τ. Γ′ (1928) ἀρ. 5, σ. 183.

2. Σύμφωνα μὲ παράδοση ποὺ διέσωσε ὁ ἐγγονός του Κωνσταντῖνος Σκαλιστής, κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου τῆς Λάρισας ὁ κακοντυμένος ξυλογλύπτης Μαστρο-Κώστας θέλησε νὰ ψάλει, ἀλλὰ προσπάθησαν νὰ τὸν ἀποτρέψουν ἐξαιτίας τῆς παρουσίας τοῦ Δεσπότη. Ἐκεῖνος ἐπέμεινε μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποσπάσει τὰ συγχαρητήρια τοῦ Δεσπότη, ποὺ στὸ τέλος ἐνθουσιασμένος τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε (Κέντρο Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, στὸ ἑξῆς ΚΛ, χφ. 4102, σ. 125, Ἐπταχώρι Καστοριᾶς, 1978, συλλ. Αἰκατ. Πολυμέρου-Καμηλάκη).

1963) καὶ ὁ Δημήτριος στὸ γιό του Μάρκο, πού παντρεύτηκε καὶ ἔζησε στὸ Δίλοφο (παλ. Σοποτσέλι) τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ ἐργάστηκε κυρίως στὰ Ζαγοροχώρια. Οἱ ἀπόγονοί του δὲν συνέχισαν τὴν ξυλογλυπτικὴ τέχνη. Ὁ γιός του Ζήσης ἔγινε γεωργὸς κι ὁ ἐγγονός του Δημήτριος ράφτης.

Οἱ ξυλογλύπτες τοῦ Γοργοποτάμου ἀναλάμβαναν κάθε εἴδους ξυλογλυπτικὴ ἐργασία[1]: διακόσμηση ἐκκλησιῶν (τέμπλα, προσκυνητάρια, εἰκονοστάσια, παγκάρια, πλαίσια εἰκόνων, σκαλιστὲς εἰκόνες κ.ἄ.), δημοσίων κτιρίων (ἀρχονταρίκια - ξενῶνες κ.ἄ.) καὶ ἀρχοντικῶν (ταβάνια, μεσάντρες, κασέλες, στεφανοθῆκες, εἰκονοστάσια, κορνίζες κλπ.). Ἐκεῖ ὅμως πού διέπρεψαν εἶναι ἡ φιλοτέχνηση τέμπλων[2].

Τὸ ἔργο τους καλύπτει, ὅσο μποροῦμε νὰ τὸ παρακολουθήσουμε, διάστημα δύο περίπου αἰώνων ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνα. Στὴν Ἤπειρο συμβαίνει κατὰ τὸ α' μισὸ τοῦ 19ου αἰ. νὰ ἀνακαινίζονται ἐκκλησίες καὶ νὰ χτίζονται πολλὰ ἀρχοντικά[3]. Εἰδικὰ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ παρατηρήθηκε αὐξημένη ζήτηση εἰδικευμένων τεχνιτῶν καὶ διακοσμητῶν, προκειμένου νὰ ἀποκατασταθοῦν οἱ καταστροφὲς ἀπὸ τὶς γνωστὲς βιαιότητές του[4].

Τὸ πρῶτο γνωστό μας ἔργο τῶν Τουρνοβιτῶν ξυλογλυπτῶν ἀνάγεται ἀκριβῶς στὴν περίοδο τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Βρίσκεται στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου στὰ Δολιανὰ τοῦ Πωγωνίου. Εἶναι ἕνα τέμπλο ἐξαιρετικῆς τέχνης μὲ τὴν ἁπλότητα τῶν διακοσμητικῶν του μοτίβων. Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση, πού ἔχει καταγράψει ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, οἱ ἀδελφοὶ Ταλιαδόροι, φημισμένοι τεχνίτες, κυνηγημένοι ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ κατέφυγαν στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου στὰ Δολιανὰ γιὰ ἕνα σχεδὸν χρόνο. Στὸ διάστημα αὐτὸ καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴ σωτήρια φιλοξενία σκάλισαν τὸ τέμπλο[5].

Στὰ χρόνια τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν Ἰωαννίνων, μετὰ τὴν πτώση τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, οἱ ἴδιοι καλλιτέχνες ἀνέλαβαν, ὕστερα ἀπὸ σχετικὸ διαγωνισμό, νὰ φιλοτεχνήσουν τὸ τέμπλο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ ἔργο αὐτό, παρὰ τὴ

---

1. Κώστα Φαλταΐτς, ὅπ. π., σ. 183. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 138.

2. Κώστα Φαλταΐτς, ὅπ. π.

3. Παν. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, τ. 2, Ἀθῆναι 1856, σ. 244. Πρβλ. Ἀνδρ. Ξυγγοπούλου, Μεσαιωνικὰ μνημεῖα Ἰωαννίνων, Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926), σ. 53 - 54.

4. Ἀποστ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας (1354 - 1833), ὅπ.π., σ. 428.

5. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 18.

βαρειὰ διακόσμηση καὶ τὰ συμπλέγματά του, ποὺ δείχνουν ἔντονη δυτικὴ ἐπίδραση, φαινόμενο ποὺ παρουσιάζεται γενικὰ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ στὴν ἑλληνικὴ τέχνη[1], ἔχει πρωτοτυπία στὴ σύνθεση καὶ ἰδιαίτερο λαϊκὸ ὕφος,προπάντων ὅμως δείχνει τὶς μεγάλες καλλιτεχνικὲς δυνατότητες τῶν κατασκευαστῶν του. Γιὰ τὴ δημιουργία του ἐργάσθηκαν ὁ Τάσης καὶ οἱ γιοί του Κωτούλας, Ἰωάννης καὶ Δημήτριος περίπου δέκα χρόνια (1830 - 1840)[2].

Οἱ ἴδιοι λαϊκοὶ τεχνίτες σκάλισαν τὸ καμένο σήμερα τέμπλο τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου τῆς Λάρισας. Ἔργα τους εἶναι ἐπίσης τὰ τέμπλα τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους τῆς Πρέβεζας[3], τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τῆς Βόνιτσας, ἐξαιρετικῆς τέχνης, τῆς μητροπόλεως τῆς Σωπικῆς τῆς Β. Ἠπείρου, καθὼς καὶ εἰκονοστάσια ἐκκλησιῶν σὲ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου, τῆς Χιμάρας, τῆς Πρεμετῆς, τῆς Κορυτσᾶς, τῆς Πολίβιστας καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου[4].

Στὸν τόπο τῆς καταγωγῆς τους δὲν ἄφησαν πολλὰ ἔργα. Ἕνα προσκυνητάρι στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς γειτονικῆς Βούρμπιανης καὶ ἀπὸ ἕνα στὰ ἐπίσης γειτονικὰ χωριὰ Ἀμάραντος καὶ Ἀσημοχώρι εἶναι ὅ,τι διασώθηκε ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ φιλοτέχνησαν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι σκαλιστὲς στὴν ἐπαρχία τους.

Οἱ ἀδελφοὶ Κωτούλας καὶ Δημήτριος σκάλισαν τὸ τέμπλο τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου τοῦ Πενταλόφου Βοΐου[5]. Ὁ τελευταῖος ἐργάστηκε στὴν περιοχὴ τοῦ Μοναστηρίου Μακεδονίας καὶ στὸ Λεσκοβίκι Β. Ἠπείρου. Ἐπώνυμο ἔργο του εἶναι ἕνα εἰκονοστάσι στὴ μητρόπολη τῆς Καστοριᾶς[6].

Ἀπὸ τὴν τρίτη γενιά, ὁ Νικόλαος Σκαλιστὴς φιλοτέχνησε τέμπλο στὸ χωριὸ

---

1. Ἀριστ. Ζάχου, Ἀρχιτεκτονικὰ σημειώματα. Ἰωάννινα, Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 3 (1928), σ. 303. Πρβλ. Κίτσου Μακρῆ, Ξυλογλυπτική, ὅπ. π., σ. 62.

2. Ὁ καθηγ. Νικ. Μουτσόπουλος ἀποδίδει, ἐσφαλμένα, τὴν κατασκευὴ τοῦ τέμπλου στὸν Βασίλειο Σκαλιστὴ (Νικ. Κ. Μουτσοπούλου, Μακεδονικὴ ἀρχιτεκτονική. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς οἰκίας, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 100· πρβλ. καὶ περ. Ἁρμολόι, τεῦχ. 7 (1979), σ. 22-23).

3. Βλ. καὶ Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 18. Τὸ τέμπλο αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχει κατασκευασθεῖ πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἰωαννίνων, ἀφοῦ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους κτίστηκε «περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐκ βάθρων» (Σεραφεὶμ Βυζαντίου, Δοκίμιον ἱστορικῆς τινος περιλήψεως τῆς ... Ἄρτης καὶ ... Πρεβέζης, ἐν Ἀθήναις 1884, σ. 254).

4. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π.

5. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 126.

6. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 18. Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, Λαογραφικὴ Συλλογὴ ἕδρας Λαογραφίας (στὸ ἑξῆς ΠΑ), χφ. 1423, σ. 40 (Γοργοπόταμος Ἰωαννίνων, 1971, συλλ. Γεώργ. Θεοδοσίου).

Πληκάτι τῆς Κόνιτσας. Ἐργάσθηκε ἐπίσης στὴν Αἰτωλοακαρνανία (τέμπλα στὴν Κονοπίνα, Λεπενοῦ, Μπαμπαλιὸ Ἀμφιλοχίας, προσκυνητάρι στὴ μητρόπολη Ἀγρινίου, ἄμβωνα, θρόνο, προσκυνητάρι στὸ Παναιτώλιο)[1]. Ὁ Μάρκος Σκαλιστής, πού ἦταν, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, ἄριστος ξυλογλύπτης, ἐργάστηκε στὰ Ζαγοροχώρια μὲ μόνιμο ὁρμητήριο τὸ Δίλοφο (Σοποτσέλι)[2].

Παράλληλα μὲ τὴν οἰκογένεια Σκαλιστῆ ἐργάζονται, στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ., οἱ ἀδελφοὶ Βούρη στὴ Μακεδονία, τὴν Ἀλβανία, τὴ Σερβία καὶ τὴ Ρουμανία[3], καθὼς καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς Παπαγεωργίου, ξυλουργὸς καὶ ξυλογλύπτης, πού ἀσκεῖ τὸ ἐπάγγελμα στὴν περιοχὴ Ἀγρινίου[4].

Σημαντικὸ εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Βασιλείου Σκαλιστῆ, πού εἶχε τελειοποιήσει τὴν τέχνη του στὴ Φλωρεντία τῆς Ἰταλίας ἐπὶ δύο χρόνια. Στὰ ἔργα του, πού τὰ διακρίνει ἀπόλυτη συμμετρία, εἶναι φανερὴ ἡ δυτικὴ ἐπίδραση. Τὸ Βασίλειο Σκαλιστή, πού ἦταν ἄριστος τεχνίτης τοῦ ξύλου καὶ ψάλτης, πρέπει νὰ τὸν θεωρήσουμε ὡς τὸν τελευταῖο μεγάλο ξυλογλύπτη τοῦ Τουρνόβου. Ἦταν ὁ «αὐτοκράτορας τῆς τέχνης», ὅπως χαρακτηριστικὰ συνηθίζουν νὰ τὸν ἀποκαλοῦν οἱ ἀπόγονοί του, ἀναγνωρίζοντας ἀνεπιφύλακτα τὸ μεγάλο καλλιτεχνικό του ταλέντο. Ὁ Βασ. Σκαλιστὴς ἦταν μόνιμα ἐγκατεστημένος στὸ Τούρνοβο, συνεχίζοντας ὅμως τὴν παράδοση τῶν πλανόδιων λαϊκῶν τεχνιτῶν τῆς περιοχῆς ταξίδευε συχνὰ σὲ διάφορα μέρη γιὰ νὰ ἀναζητήσει ἐργασία. Τὰ κυριότερα ἔργα του εἶναι: Τὸ τέμπλο καὶ τὰ ὑπόλοιπα ξυλόγλυπτα τμήματα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Πυρσόγιαννης (1926), ἕνας ἐπιτάφιος γιὰ ἐκκλησία τῆς Κορυτσᾶς (1928) καὶ τέμπλο σὲ ἐκκλησία στοὺς Γεωργουτσάτες τῆς Δροπόλεως τῆς Β. Ἠπείρου. Ἀρκετὰ εἶναι τὰ ἔργα του στὴν περιοχὴ Αἰτωλ/νίας -Πρέβεζας, ὅπου ἐργάσθηκε μαζὶ μὲ τὰ παιδιά του πολλὰ χρόνια: Ἀρχιερατικὸς θρόνος, ἄμβωνας, προσκυνητάρι καὶ Ὡραία Πύλη στὴν Ἁγία Τριάδα καὶ τὸν Ἅγιο Χριστόφορο Ἀγρινίου, προσκυνητάρι στὸν Ἅγιο Γεώργιο Ἀγρινίου, δεσποτικοὶ θρόνοι σὲ ἐκκλησίες στὰ χωριὰ Παππαδάτες, Γραμματικοῦ καὶ Ζευγαράκι Μεσολογγίου, τμῆμα τέμπλου ὡς συμπλήρωμα ὑπάρχοντος ἐξαιρετικῆς τέχνης[5] καὶ πόρτα ἐκκλη-

---

1. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 126. Βλ. καὶ Κ. Στούρνα, Οἱ παλιὲς τέχνες στὰ χωριὰ τῆς Ἠπείρου. (Ξυλογλύπτες, κτίστες, ζωγράφοι), ἐφημ. «Ἀκρόπολις», 26-9-1936, ἀρ. φ. 2750, σ. 3, ὅπου δημοσιεύεται καὶ φωτογραφία τοῦ Ν. Σκαλιστῆ.

2. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 18. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 125. Βλ. καὶ Εὐρ. Σούρλα, Ἡ ξυλογλυπτικὴ τέχνη στὴν ἐπαρχία Κονίτσης, ὅπ.π.

3. Ξυλογλύπτες καὶ μαραγκοί, περ. Ἁρμολόι, τεῦχ. 7 (1979), σ. 22. Βλ. καὶ ΚΛ, χφ. 4102, σ. 138.

4. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 137.

5. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 125 καὶ 138. Ἡ ἀπομίμηση τοῦ παλιοῦ τέμπλου ἔχει γίνει ἀριστο-

σίας στὸ Αἰτωλικὸ καθὼς καὶ διάφορα μικρότερα ξυλόγλυπτα κομμάτια στὴν Ἀμφιλοχία, τὸ Ξηρόμερο, τὸ Θέρμο Τριχωνίδας[1] κ.ἀ.

Στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του φιλοτέχνησε τὸ τέμπλο τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας. Γιὰ τὸ τέμπλο αὐτὸ οἱ παλιότεροι διηγοῦνται ὅτι κάποτε, ἐνῶ ἀκόμη ζοῦσε ὁ καλλιτέχνης του, πέρασαν ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἄγγλοι ὀρειβάτες, ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας καὶ ἀποθαύμασαν κυρίως τὰ βημόθυρα καὶ «τὴν ἄμπελο» τοῦ τέμπλου. Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἔτυχε νὰ ἔχει ραγίσει ἡ ἐκκλησία ἀπὸ μιὰ καθίζηση τοῦ ἐδάφους. Οἱ Ἄγγλοι πρότειναν νὰ πληρώσουν τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ σ' ἀντάλλαγμα νὰ πάρουν μαζί τους τὰ βημόθυρα καὶ «τὴν ἄμπελο», ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὰ ξαναφτειάξει ὁ ἴδιος καλλιτέχνης. Τότε ὁ Βασίλειος Σκαλιστὴς ἀρνήθηκε ἔντονα, τονίζοντας ἰδιαίτερα ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξαναφτειάξει τὸ ἔργο αὐτὸ μὲ τὴν ἴδια ἔμπνευση[2].

Ἔργα τοῦ Βασ. Σκαλιστῆ ὑπάρχουν ἀκόμη στὸ Πληκάτι, στὴ Βούρμπιανη καὶ στοὺς Χιονάδες τῆς ἐπαρχίας τῆς Κόνιτσας. Ἂς σημειωθεῖ, ὅτι ἕνα ξυλόγλυπτο ὁμοίωμα τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτον, ἔργο τοῦ ἴδιου καλλιτέχνη, βρίσκεται κάπου στὴν Ἀμερική. Ἐπίσης μιὰ κασέλα, σκαλισμένη τὸ 1930 γιὰ τὸν Σπύρο Μελᾶ, ἔχει καταλήξει, ἄγνωστο πῶς, σὲ κάποιο μουσεῖο τοῦ Παρισιοῦ[3]. Ἕνα χαρακτηριστικὸ τῆς τεχνοτροπίας του ξυλόγλυπτο κάδρο, μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Παντοκράτορα, βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ γιοῦ του Γεωργίου.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Βασιλείου Σκαλιστῆ, τὸ 1943 στὸ Ἀγρίνιο, ἡ ξυλογλυπτικὴ ἔπαψε νὰ ἀσκεῖται στὸν Γοργοπόταμο. Ὁ πρῶτος γιός του Κωνσταντῖνος, ἐφημέριος στὸ Ἐπταχώρι Καστοριᾶς, ἀσχολεῖται συστηματικὰ μὲ τὴν ξυλογλυπτικὴ καὶ ἔχει φιλοτεχνήσει πάνω ἀπὸ σαράντα τέμπλα[4] στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς

τεχνικά, ὅπως διαπιστώσαμε, καὶ μόνο ἔμπειρο μάτι μπορεῖ νὰ διακρίνει τὶς διαφορές. Εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ Βασ. Σκαλιστῆ.

1. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 123 - 124 καὶ 137 - 138.

2. ΠΑ, χφ. 1423, σ. 40.

3. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 137.

4. Σύμφωνα μὲ πληροφορίες ποὺ μᾶς ἔδωσε ὁ ἴδιος, βοήθησε τὸ 1926 τὸν πατέρα του Βασίλειο στὴν κατασκευὴ τῶν τέμπλων τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τῆς Πυρσόγιαννης καὶ τοῦ Ἁγ. Χριστοφόρου τοῦ Ἀγρινίου. Ἀπὸ τὸ 1946, ὡς ἐφημέριος στὸ Ἐπταχώρι τῆς Καστοριᾶς, ἀσχολεῖται μὲ τὴν ξυλογλυπτικὴ καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι πολλὲς ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς εἶχαν καταστραφεῖ ἀπὸ τοὺς πολέμους. Ἔχει φτιάξει: τέμπλο στὸ ναὸ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων καὶ σύνθρονο στὴ μητρόπολη (Ἅγ. Δημήτριο) τῆς Σιάτιστας, τὸ τέμπλο τῆς Ἁγ. Μαρίνας στὸ Τσοτίλι, ἄμβωνα καὶ δεσπ. θρόνο στὸν Βυθὸ (π. Ντόλο) Βοΐου, τέμπλα σὲ χωριὰ τοῦ Βοΐου (Πεπονιά, Δρυόβουνο, Πυλώρι) καὶ τῆς Καστοριᾶς (μοναστήρι Ἁγ. Ἀντωνίου, Ἁγ. Παρασκευή, Ἅγ. Γεώργιος), θρόνο καὶ προσκυνητάρι στὸν Ἅγιο Πέτρο

Δυτ. Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τῆς Κορινθίας ἀλλὰ καὶ στὴ Λέσβο, ὅπου ἐργάσθηκε ἀπὸ τὸ 1958 ὡς τὸ 1968. Προσπαθεῖ, ὅπως λέγει, νὰ διατηρήσει τὴν οἰκογενειακὴ παράδοση καὶ νὰ τὴν μεταδώσει καὶ στὸ γιό του, πού διατηρεῖ ἐργαστήριο ξυλογλυπτικῆς στὸ Τσοτίλι Βοΐου.

Ὁ Γεώργιος Σκαλιστής, γιὸς ἐπίσης τοῦ Βασιλείου, ἐργάζεται στὸ Ἀγρίνιο καὶ τὴ γύρω περιοχὴ μαζὶ μὲ τὸ γιό του ὡς ἐπιπλοποιὸς καὶ προσπαθεῖ, ὅπως τουλάχιστον ἰσχυρίζεται, νὰ ἀντλεῖ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴ παραδοσιακὴ τέχνη[1].

Μὲ τὸν Χαράλαμπο ἢ Λάμπρο Σκαλιστὴ θὰ πρέπει, μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, νὰ θεωρήσουμε ὅτι κλείνει ὁ μεγάλος κύκλος τῆς προσφορᾶς τῆς οἰκογένειας τῶν Σκαλιστῶν στὴν ξυλογλυπτικὴ τέχνη. Ὁ Χαρ. Σκαλιστὴς ἐργάσθηκε ὡς τὸ 1943 κοντὰ στὸν πατέρα του. Τὸ 1946 συμπλήρωσε μισοκαμένο ἀξιόλογο τέμπλο στὸ μοναστήρι Διχούνι τοῦ Ραδοβιζίου Δωδώνης[2] καὶ τὸ 1947 - 48 φιλοτέχνησε, σύμφωνα μὲ τὸ παλιὸ σχέδιο, τὰ κατεστραμμένα βημόθυρα στὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο τῶν Ἰωαννίνων. Ἔργα του εἶναι ἐπίσης τέμπλα σὲ ναοὺς στὴ Λυκόρραχη (παλ. Λούπσκο), τὴν Ἁγία Παρασκευὴ (παλ. Κεράσοβο), τὴν Καστανιὰ (παλ. Καστάνιανη), τὸν Πύργο (παλ. Στράτσανη) τῆς ἐπαρχίας τῆς Κόνιτσας, στὴν Κράψη Ἰωαννίνων, στοὺς Ραφταναίους τῶν Τζουμέρκων, στὴ Σίδερη Φιλιατῶν, στὸ Πολύδροσο Σουλίου, στὸ Νικολίτσι καὶ στὸν Γαλατᾶ Πρεβέζης, στοὺς Φραγκάδες καὶ στὸ Τσεπέλοβο Ζαγορίου κ.ἀ.

Πολυλόφου τῆς Ζίτσας. Ἀπὸ τὸ 1958 ὡς τὸ 1968 ἐργάστηκε στὴ Λέσβο, ὅπου φιλοτέχνησε: τμῆμα καμένου τέμπλου τῶν Ἁγ. Θεοδώρων Μυτιλήνης, τέμπλα στὸν Ἅγ.Ἰωάννη τὸν Καλυβίτη, στὸν Ἅγ. Παντελεήμονα στὸ Πέραμα, στὸ μοναστήρι τοῦ Ψῆλοῦ, στὸν Πρόδρομο Πολιχνίτου, ἐπιτάφιο στὴν Ἁγ. Παρασκευὴ Μυτιλήνης, εἰκονοστάσι τῆς Ἁγ. Βαρβάρας στὰ Πάμφυλλα κ.ἄ. Τὸ 1963 φιλοτέχνησε τέμπλο, εἰκονοστάσι, ἀρχιερατικὸ θρόνο καὶ κορνίζες εἰκόνων γιὰ τὸν Ἅγ.Ἀνδρέα τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Ντύσσελντορφ τῆς Δ. Γερμανίας καὶ ἀρχιερατικὸ θρόνο τοῦ Ἁγ.Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας τῆς Ν.Ὑόρκης. Ἔχει ἐπίσης κατὰ καιροὺς σκαλίσει κασέλες, καθὼς καὶ πόρτες, λειψανοθῆκες, παγκάρι κ.ἄ. στὴ μονὴ Βαρλαάμ τῶν Μετεώρων.

1. Ἔργα του : τέμπλο στὸ Λαδοχώρι Ἡγουμενίτσας, στὴ Νερομάνα Τριχωνίδας, στὴ Σιάτιστα (παρεκκλήσι τῆς μητροπόλεως), ἐπέκταση τοῦ τέμπλου σὲ ναὸ τοῦ Νεοχωρίου Μεσολογγίου, παγκάρι στὸν Ἅγ. Γεώργιο καὶ Ἅγ.Ἀθανάσιο Ἀγρινίου, τέμπλο καὶ θρόνος στὴ Γουργιώτισσα Ἀγρινίου, παγκάρι, ἄμβωνας, προσκυνητάρι, ἀναλόγια στὴν Κοίμηση τῆς Παναγίας στὸ Αἰτωλικό, παγκάρι καὶ προσκυνητάρι στὸν Ἅγ. Σπυρίδωνα Ἀγρινίου, κουβούκλιο ἐπιταφίου καὶ προσκυνητάρι στὴν Ἁγ. Παρασκευὴ Μεσολογγίου, θρόνος, ἄμβωνας καὶ κουβούκλιο ἐπιταφίου στοὺς Παππαδάτες Μακρινείας Μεσολογγίου, ἀρχιερατικὸς θρόνος στὴ Ματαράγκα, διάφορα ξυλόγλυπτα στὴν Κάτω Μακρινοῦ καὶ στὸ ναὸ τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέα Μεσολογγίου. Μαζί του ἐργάστηκε καὶ ὁ ἀνεψιός του Δημ. Γράβος, πού ἔχει κατασκευάσει ἀρκετὰ ἔργα στὴν περιοχὴ Ἀγρινίου.

2. Ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη (ὅπ. π., σ. 18) ἀναφέρει τέμπλο σὲ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ Ἔλαφος Σουλίου, πού ἔγινε τὸ 1945 ἀπὸ τὸν Λάμπρο Σκαλιστή.

Ἀξιόλογες εἶναι καὶ οἱ ξυλόγλυπτες εἰκόνες πού κατὰ καιρούς φιλοτέχνησε. Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς μὲ παράσταση τοῦ Μ. Βασιλείου, διαστάσεων 0,20×0,80 μ., ἀνήκει σὲ ἰδιώτη, πού ζεῖ στὴν Ἀθήνα. Ἄλλη εἰκόνα μὲ παράσταση τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ «ἐξ Ἰωαννίνων» μὲ φουστανέλλα φυλάγεται στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Φιλοθέης ἐπίσης στὴν Ἀθήνα. Δυὸ ἀκόμη εἰκόνες μὲ παραστάσεις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ τῆς Παναγίας Προσευχομένης ἔχουν καταλήξει σήμερα στὴν Ἰταλία[1]. Ἀρκετὰ εἶναι ἐπίσης τὰ ξυλόγλυπτα ταβάνια σὲ ἐκκλησίες στὴ Δράγανη καὶ στὸ Πολύδροσο Παραμυθιᾶς κ.ἀ. καὶ σὲ ἀρχοντικὰ (π.χ. στὸ ἀρχοντικὸ τῆς Φρόσως Ἰωαννίδου στὸ Τσεπέλοβο, τοῦ Γ. Τσόγκα στὰ Γιάννενα καὶ σὲ διάφορα ἄλλα στὴν Ἀθήνα).

Ἡ ξυλογλυπτικὴ τέχνη μεταδιδόταν ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί. Ἡ διατήρησή της σὲ στενὰ πλαίσια περισσότερο ἀπὸ δύο αἰῶνες εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ τρόπου, πού εἶχαν ὀργανωθεῖ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας, προκειμένου κυρίως νὰ διασφαλίσουν τὰ ἐπαγγελματικά τους συμφέροντα, ὅπως συνέβαινε μὲ ἀνάλογα καλλιτεχνικὰ ἐπαγγέλματα[2]. Ἀπὸ τὴν παράδοση αὐτὴ δὲν ἀπομακρύνθηκαν οἱ ξυλογλύπτες πού μᾶς ἀπασχολοῦν, οὔτε ὅταν εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν κατὰ καιρούς δελεαστικὲς προτάσεις, πού θὰ τοὺς ἀναδείκνυαν καλλιτεχνικὰ καὶ οἰκονομικά, ἂν τουλάχιστον κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὶς σχετικὲς προφορικὲς παραδόσεις[3]. Στὸν περιορισμὸ βέβαια τῆς τέχνης στὰ μέλη τῆς οἰκογένειας μπορεῖ νὰ συνετέλεσαν καὶ ἄλλοι λόγοι, ὅπως ἡ δυσκολία ἐκμαθήσεώς της ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ ἔλλειψη σχετικοῦ ταλέντου. Γιατὶ ἡ μαθητεία στὴν τέχνη πρέπει νὰ ἦταν πολὺ δύσκολη ὑπόθεση. Χρειαζόταν μεγάλη ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, προσόντα δηλ. πού κατ' ἐξοχὴν ἡ ἰδιαίτερη σχέση πατέρα καὶ παιδιοῦ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐξασφαλίσουν.

Ἡ ὀργάνωση τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας τῶν ξυλογλυπτῶν δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ συντεχνιακή[4]. Ὁπωσδήποτε ὅμως στὸ συνεργεῖο τους, τὸ «μπ'λούκ» ἢ

---

1. Βλ. Εὐρ. Σούρλα, ὅπ. π., σ. 42, ὅπου φωτογραφία τῶν δύο ἔργων.

2. Βλ. Κίτσου Μακρῆ, Χιονιαδίτες ζωγράφοι, Ἀθήνα 1981, σ. 19-24.

3. Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση κάποιος ἀπὸ τοὺς Σκαλιστές, πού μᾶς ἀπασχολοῦν, εἶχε φτειάξει τὸν θρόνο τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας. Τόση φυσικότητα εἶχαν τὰ λιοντάρια πού στήριζαν τὸν θρόνο, ὥστε Ἄγγλοι διπλωμάτες πού τὸν εἶδαν ἐνθουσιάστηκαν ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ τεχνίτη καὶ τοῦ πρότειναν νὰ πάει στὴν Ἀγγλία μὲ πολὺ μεγάλο μισθό, γιὰ νὰ διδάξει τὴν τέχνη του ἐκεῖ. Ἐκεῖνος ἀρνήθηκε, ἐπειδή, ὅπως εἶπε, εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τοὺς προγόνους του τὴν πίστη ὅτι ἡ τέχνη τῆς ξυλογλυπτικῆς δὲν πρέπει νὰ φύγει ἀπὸ τὴν οἰκογένεια (ΠΑ, χφ. 1423, σ. 40). Κάτι ἀνάλογο ἐπαναλήφθηκε μὲ τὸν Χαράλαμπο Σκαλιστή, ὅταν ἐργαζόταν γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν βημοθύρων τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἰωαννίνων (1947 - 48) (ΚΛ, χφ. 4102, σ. 138).

4. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πού διαθέτουμε ὡς τώρα δὲν μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε μὲ βεβαιότητα ὅτι οἱ ξυλογλύπτες τοῦ Τουρνόβου ἦταν ὀργανωμένοι σὲ ἰσνάφι ἢ ρουφέτι, ὅπως ὑποστηρί-

«σ'νάφ'» ἢ «νταϊφᾶ», ὅπως τὸ χαρακτήριζαν, ὑπῆρχε κάποια ἱεραρχία. Ὑπῆρχε ὁ πρωτομάστορας, συνήθως ὁ πιὸ ἡλικιωμένος, ποὺ ἔβγαζε καὶ φύλασσε τὰ σχέδια, ἔκανε τὰ «τελειώματα» τοῦ ἔργου καὶ ἔκλεινε τὶς συμφωνίες γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἐργασίας. Ἀκολουθοῦσαν οἱ μαστόροι, ποὺ εἶχαν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν κύρια ξυλογλυπτικὴ ἐργασία, καὶ οἱ μαθητευόμενοι, τὰ τσιράκια, ποὺ ἀσχολοῦνταν στὴν ἀρχὴ μὲ βοηθητικὲς ἐργασίες, ὅπως τὸ τρόχισμα τῶν ἐργαλείων - σκαρπέλων, καὶ ὕστερα μὲ τὸ σχέδιο, στὸ ὁποῖο ἀσκοῦνταν συνήθως κάθε Κυριακὴ μετὰ τὴ θεία λειτουργία, ποὺ παρακολουθοῦσε ὅλο τὸ «μπ'λούκ», μὲ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ πρωτομάστορα. Οἱ μαθητευόμενοι χρειάζονταν συνήθως δυὸ ὡς τρία χρόνια κατώτερης ἐπαγγελματικῆς μαθητείας[1].

Ὅσοι ἐνδιαφέρονταν γιὰ ξυλογλυπτικὴ ἐργασία ἔσπευδαν νὰ συναντήσουν τοὺς ξυλογλύπτες στὸ χωριὸ τῆς καταγωγῆς τους. Οἱ τελευταῖοι πάλι ἔσπευδαν μὲ τὴ σειρά τους νὰ ἀναζητήσουν ἐργασία σὲ τόπους, ὅπου ὑπῆρχε ζήτηση, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ εἰδοποίησή τους ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες τους μαστόρους-κτίστες.

Οἱ συμφωνίες γιὰ τὴν ἀνάληψη ἑνὸς ἔργου γινόταν μὲ βάση κάποιο ἀπὸ τὰ σχέδια ποὺ ἔδειχνε ὁ πρωτομάστορας. Τὸ σχέδιο αὐτὸ ἦταν ἢ πρωτότυπο ἢ ἀντίγραφο ἑνὸς ἄλλου. Τὰ σχέδια γιὰ τὰ τέμπλα ἦταν συνήθως τυπικά, γιατὶ οἱ παλιοὶ ξυλογλύπτες σέβονταν τὴν παράδοση στὴν τέχνη καὶ νεωτέριζαν πολὺ δύσκολα. Ἦταν μάλιστα δυνατὸν καὶ νὰ ἀφήσουν μιὰ ἐργασία, ἂν διαπίστωναν ὅτι θὰ τοὺς μείωνε καλλιτεχνικά[2]. Ἡ διαδικασία προέβλεπε τὴν ὑπογραφὴ τοῦ συμφωνητικοῦ (ποὺ γραφόταν συνήθως στὸ πίσω μέρος τοῦ σχεδίου ἢ στὸ περιθώριό του), στὸ ὁποῖο περιλαμβάνονταν προθεσμία παραδόσεως καὶ ποινικὴ ρήτρα, σὲ περίπτωση ποὺ δὲν θὰ ἦταν ἐμπρόθεσμα ἕτοιμο τὸ ἔργο, καθὼς καὶ τὸ ποσὸ τῆς «ἀρριβώνας», δηλ. τῆς προκαταβολῆς ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρουν, καὶ ποὺ ἀντιστοιχοῦσε συνήθως στὸ ἕνα τρίτο τῆς ὁλικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου[3]. Ἀνάλογα μὲ τὴ συμφωνία οἱ ξυλογλύπτες ἐργάζονταν «σύ-

---

ζει ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη (ὅπ. π., σ. 27)· πρβλ. καὶ Κίτσου Μακρῆ, Χιονιαδίτες ζωγράφοι, ὅπ.π., σ. 13 - 14, καὶ Βασίλη Πλάτανου, Ἡ Μετσοβίτικη λαϊκὴ ξυλογλυπτικὴ τέχνη, περ. Ἠώς, ἔτ. 4 (1961) ἀρ. 51 (10) σ. 53. Τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι δὲν ὑπῆρχε τέτοια ὀργάνωση.

1. Κ. Φαλτάιτς, Λοτόμοι, ταλιαδόροι, βαγενάδες, Ἑλληνικὰ Γράμματα, τ. Γ' (1928), ἀρ. 5, σ. 183.

2. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 128-129. Βλ. καὶ Κ. Φαλτάιτς, Τὸ τέμπλον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Οἱ ἐκ Τουρνόβου τῆς Ἠπείρου σκαλισταί, ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ' (1937 - 38), 21-10-1938, ἀρ. φ. 1082, σ. 3. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 27 - 28.

3. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 129 - 130. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 21 κέξ. Πρβλ. Γεωργ. Ν. Μοσχοπούλου, Ἀνέκδοτα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τέχνη στὴν Κεφαλονιὰ (17ος - 19ος αἰ.). (Ἁγιογράφοι—ξυλογλύπτες—ἀργυρογλύπτες), Κεφαλληνια-

ψουμα» ἢ «ξίψουμα», δηλ. οἱ ἐργοδότες τοὺς ἐξασφάλιζαν ἢ ὄχι τὴν τροφή. Τὴν πρώτη ὕλη διέθετε ὁ τεχνίτης ἢ ὁ πελάτης μὲ ἀνάλογη διαμόρφωση τῆς τιμῆς.

Γιὰ τὴν ἀνάληψη ἐκτελέσεως ἑνὸς μεγάλου ἔργου γινόταν κάποτε καὶ διαγωνισμός. Σὲ περίπτωση προσελεύσεως δύο ἢ περισσοτέρων συνεργείων καλλιτεχνῶν, γινόταν ἀνάθεση στὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τῆς φιλοτεχνήσεως ἑνὸς μικροῦ τμήματος τοῦ ἔργου καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ἀπόδοση γινόταν ἡ τελικὴ ἀνάθεση τῆς ἐργασίας. Ἔτσι π.χ. στὴν περίπτωση τοῦ μεγάλου τέμπλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῶν Ἰωαννίνων ἔγινε, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, διαγωνισμὸς μὲ συμμετοχὴ Τουρνοβιτῶν καὶ Μετσοβιτῶν[1] ξυλογλυπτῶν. Στοὺς Μετσοβίτες καλλιτέχνες εἶχε ἀνατεθεῖ τὸ σκάλισμα τοῦ ἄμβωνα καὶ στοὺς Τουρνοβίτες τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου. Οἱ τελευταῖοι προκρίθηκαν νὰ κατασκευάσουν τελικὰ τὸ ἔργο στὸ σύνολό του, ἐπειδή, προφανῶς, ἡ ἐργασία τους θεωρήθηκε τελειότερη[2].

Οἱ Τουρνοβίτες ξυλογλύπτες, πού, ὅπως εἴπαμε, ἀναλάμβαναν κάθε εἴδους ξυλογλυπτικὴ ἐργασία (τέμπλα, ταβάνια, κασέλες, οἰκιακὰ σκεύη, ἀκόμη καὶ βαρέλια) εἶχαν εἰδικευθεῖ κυρίως στὴν ἐκκλησιαστικὴ διακοσμητική, ἐνῶ οἱ ἐπίσης ἀξιόλογοι Μετσοβίτες ὁμότεχνοί τους εἶχαν προτίμηση, καὶ ἔγιναν γνωστοὶ περισσότερο γι' αὐτό, στὸ σκάλισμα νυφικῶν κασελῶν[3].

Οἱ παλιότεροι ξυλογλύπτες σχεδίαζαν μόνοι τὰ γλυπτά τους, πού ἐμπνέονταν ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον (παραστάσεις ἀνθρώπων, ζώων, πουλιῶν, δένδρων, λουλουδιῶν κ.ἄ.) ἢ ἀπὸ παλιότερα ξυλόγλυπτα ἔργα. «Ἦταν καὶ θεοφοβούμενοι ἄνθρωποι. Διάβαζαν τὶς Γραφές. Ζωγράφιζαν κι ἀπὸ κεῖ μέσα»[4]. Ἔτσι στὶς «ποδιὲς» τῶν τέμπλων σκάλιζαν κατὰ προτίμηση παραστάσεις ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφὴ (ἔξοδος τῶν Πρωτοπλάστων ἀπὸ τὸν Παράδεισο, θυσία τοῦ Ἀβραάμ, κατακλυσμὸς κ.ἄ.), τὸ δικέφαλο ἀετό, παγώνια κλπ.

Τὶς κασέλες καὶ τὰ ταβάνια διακοσμοῦσαν μὲ μαργαρίτες, φύλλα, ἀπεικονίσεις ναῶν, κυπαρίσσια, κουκουνάρια κ.ἄ. Σχεδίαζαν εἴτε ἀπευθείας πάνω στὴν ξύλινη

κὰ Χρονικά, τ. 2 (1977), σ. 235 κέξ. Μαρίας Καζανάκη, Ἐκκλησιαστικὴ ξυλογλυπτικὴ στὸ Χάνδακα τὸ 17ο αἰ., Θησαυρίσματα, τ. 11 (1974), σ. 252.

1. Ἡ Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη ἀναφέρεται (ὅπ. π., σ. 19) σὲ διαγωνισμὸ μεταξὺ Τουρνοβιτῶν καὶ ξυλογλυπτῶν ἀπὸ τὰ Πράμαντα τῶν Τζουμέρκων, περιοχὴ χωρὶς ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὴν ξυλογλυπτική, ὅπως ἀντίθετα συμβαίνει μὲ τὸ Μέτσοβο. Τὰ Πράμαντα εἶχαν ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὴν οἰκοδομικὴ καὶ ἦταν τὸ σημαντικότερο, τουλάχιστο σὲ ἀριθμὸ τεχνιτῶν, μαστοροχώρι τῶν Τζουμέρκων.

2. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 135 - 136. Βλ. καὶ Εὐστρ. Τσαπαρλῆ, Ξυλόγλυπτα τέμπλα Ἠπείρου 17ου —α' ἡμίσεος 18ου αἰ., Ἀθῆναι 1980, σ. 45.

3. Κ. Φαλτάιτς, Λοτόμοι, ταλιαδόροι, βαγενάδες, ὅπ. π., σ. 183.

4. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 130.

ἐπιφάνεια εἴτε σὲ χαρτί. Στὴ δεύτερη περίπτωση, ἀφοῦ διατρυποῦσαν μὲ βελόνα τὸ διάγραμμα τοῦ σχεδίου, τοποθετοῦσαν τὸ χαρτὶ πάνω στὴν ξύλινη ἐπιφάνεια, πού προοριζόταν γιὰ σκάλισμα. Πάνω στὸ διάτρητο διάγραμμα ἔρριχναν σκόνη λευκὴ (ἀσβέστη, γύψο, ἀλεύρι) ἢ μαύρη (κάρβουνο, καπνιὰ) ἀνάλογα μὲ τὸ χρῶμα τοῦ ξύλου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο σχηματιζόταν τὸ διάγραμμα στὴν ξύλινη ἐπιφάνεια πού ὁριστικοποιοῦσαν μὲ μολύβι.

Ἀπὸ τὰ διάφορα εἴδη ξύλων οἱ παλιοὶ ξυλογλύπτες προτιμοῦσαν γιὰ τὴν ἐργασία τους ξύλο καρυδιᾶς. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος πού πολλὲς φορὲς ἐργάζονταν στούς τόπους πού ὑπῆρχαν πολλὲς καρυδιές. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι, ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἴδιοι οἱ ξυλογλύπτες, ἡ καρυδιὰ πρέπει νὰ κοπεῖ πέντε τουλάχιστον χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ χρησιμοποίησή της γιὰ τὸν παραπάνω σκοπό[1]. Νεότεροι ξυλογλύπτες, ὅπως ὁ Βασίλειος Σκαλιστής, χρησιμοποίησαν τὸ ρόμπολο, εἶδος πεύκου, πού ἔχει πολὺ λάδι-ρητίνη καὶ δὲν προσβάλλεται ἀπὸ τὸ σαράκι. Σκάλιζαν ἐπίσης σὲ κυπαρισσόξυλο, ξύλο πολὺ σκληρὸ καὶ δυσκατέργαστο, ἀλλὰ καὶ σὲ κατώτερης ποιότητας ξύλα, ὅπως τῆς φλαμουριᾶς.

Τὰ ξύλα προμήθευαν συνήθως στούς ξυλογλύπτες οἱ ξυλοκόποι («σερτζῆδες») ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη καὶ τὴν Ἀετομηλίτσα (παλ. Ντέντσικο) τῆς Κόνιτσας. Τὰ ἔπαιρναν σὲ κομμάτια πού τεμάχιζαν σὲ μικρότερα πάχους 2, 3, 4 καὶ 5 ἑκ., μὲ ἕνα ἐργαλεῖο, τὸ «μπρατσόλι». Στὴ συνέχεια μὲ τὴν πλάνη τὰ «πλάνιζαν», τὰ καθάριζαν, τὰ ροκάνιζαν, τὰ εὐθυγράμμιζαν μὲ τὸ ἀλφάδι ἢ μὲ «ράμμα» καὶ τότε ἦταν ἕτοιμα γιὰ τὴν καλλιτεχνική τους ἐργασία.

Οἱ ξυλογλύπτες συνεργάζονταν συχνά, σύμφωνα μὲ προφορικὲς μαρτυρίες, ἐκτὸς ἀπὸ τούς ὑλοτόμους τῆς περιοχῆς, πού τούς προμήθευαν τὴν ξυλεία, καὶ μὲ τούς μαραγκούς-ξυλουργούς, τὴν κυριότερη μετὰ ἀπὸ αὐτούς καὶ τούς κτίστες ἐπαγγελματικὴ τάξη στὸν Γοργοπόταμο. Αὐτοὶ ἀναλάμβαναν τὴν τοποθέτηση τῶν τέμπλων καὶ τῶν ταβανιῶν. Σύμφωνα πάντα μὲ τὶς ἴδιες μαρτυρίες, οἱ Σκαλιστὲς συνεργάζονταν καὶ μὲ τούς Χιοναδίτες ζωγράφους-ἁγιογράφους[2] καὶ κυρίως μὲ τούς Μαρινάδες, πού θεωροῦσαν ἀνώτερους στὴ ζωγραφική.

Γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν ξυλογλυπτῶν στὸ Τούρνοβο δὲν ὑπάρχουν γραπτὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα. Βέβαιο εἶναι ὅτι οἱ καλλιτέχνες τοῦ μικροῦ αὐτοῦ χωριοῦ παρουσιάζονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σχεδὸν τῆς δημιουργικῆς τους δράσεως κάτοχοι μεγάλων μυστικῶν τῆς ξυλογλυπτικῆς τέχνης. Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση, ὅπως τὴ διασώζει ὁ Χα-

---

1. Κ. Φαλτάιτς, Τὸ τέμπλον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Οἱ ἐκ Τουρνόβου τῆς Ἠπείρου σκαλισταί, ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», ὅπ.π.

2. Κίτσου Μακρῆ, ὅπ. π. ΚΛ, χφ. 4102, σ. 138.

ράλαμπος Σκαλιστής, ἡ οἰκογένειά του ἔχει τὴν ἀρχή της στοὺς ξυλογλύπτες τοῦ Μετσόβου. Δὲν ἀποκλείεται ἔτσι οἱ Σέχηδες - Ταλιαδόροι - Σκαλιστῆδες νὰ κατέφυγαν στὸ Τούρνοβο κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ, ἂν κρίνει κανεὶς καὶ ἀπὸ νὴν ἀνεπιβεβαίωτη ἀπὸ ἱστορικὰ στοιχεῖα παράδοση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὸ τέμπλο τῆς Παναγίας στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου 'Ιακώβου στὰ Δολιανὰ φιλοτέχνησαν ὡς ἀντίδωρο γιὰ τὴ σωτηρία τους ἀπὸ τὸ διωγμὸ τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ[1].

RÉSUMÉ

Les sculpteurs sur bois de Tournovo (Gorgopotamos), éparchie de Konitsa

par Catherine Polymérou - Kamilakis

L'auteur présente l'activité artistique, la manière de travailler et les conditions de travail d'une lignée de sculpteurs sur bois du village de Gorgopotamos, dans l'éparchie de Konitsa, nome de Jannina. Ces sculpteurs sur bois, qui appartenaient en fait à une même famille, ont fabriqué en l'espace de plus de deux siècles (de la fin du XVIII s. jusqu'à aujourd'hui) un grand nombre d'œuvres d'art en particulier religieux, tels qu'iconostases, icônes, portails d'églises, mais aussi d'art profane : coffres, armoires, plafonds, meubles divers, etc. Cet art, qui tend à disparaître, a toujours été conservé à l'intérieur de cadres familiaux stricts, et transmis de père en fils au cours de ses deux siècles d'existence.

L'espace à l'intérieur duquel les sculpteurs sur bois de Tournovo ont déployé leur activité a été pour l'essentiel la Grèce continentale, mais aussi les Balkans, la Russie, etc.

1. Anghéliki Hadjimihali, ὅπ. π., σ. 18. Πρβλ. παραπάνω, σ. 293.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΚΑΜΗΛΑΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1921-1938. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ*

Μετὰ τὴ δημοσίευση τῆς βιβλιογραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1800 - 1906 ἀπὸ τὸν καθηγ. Δημ. Β. Οἰκονομίδη[1], κρίθηκε σκόπιμο νὰ βιβλιογραφηθεῖ ἐκ νέου μὲ μεγαλύτερη πληρότητα καὶ νὰ δημοσιευθεῖ, σύμφωνα μὲ τὸ βιβλιογραφικὸ σύστημα ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ Κέντρο Λαογραφίας, ἡ περίοδος 1907 - 1920[2].

Κατὰ τὴ διάρκεια ὅμως τῆς ἔρευνάς μας γιὰ τὴ συγκέντρωση τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὑλικοῦ αὐτῆς τῆς περιόδου, διαπιστώθηκε ἡ ὕπαρξη σημαντικῶν ἐλλείψεων στὴ δημοσιευμένη βιβλιογραφία καὶ ἄλλων περιόδων. Γι' αὐτὸ κατὰ τὴ συστηματικὴ ἀποδελτίωση ποικίλων ἐντύπων τῆς περιόδου 1907 - 1920 ἀποδελτιώναμε, στὴν ἀρχὴ εὐκαιριακά, καὶ ἀβιβλιογράφητα δημοσιεύματα ἄλλων περιόδων μὲ λαογραφικὸ περιεχόμενο καὶ κυρίως δημοσιεύματα τῆς ἀμέσως ἑπόμενης περιόδου 1921 - 1938. Ἔπειτα ἀπὸ μακρόχρονη καὶ ἐπίπονη ἔρευνα συγκεντρώθηκε ἀξιόλογο καὶ πλούσιο ὑλικὸ (περίπου 3600 λήμματα) ἀπὸ πολυάριθμα, συχνὰ δυσεύρετα καὶ σπάνια, βιβλία, περιοδικά, ἡμερολόγια, λευκώματα καὶ ἄλλα ἔντυπα, καθὼς καὶ ἀπὸ ἀθηναϊκὲς καὶ ἐπαρχιακές ἐφημερίδες τῶν ἐτῶν 1921 - 1938.

Ἀποδελτίωση ἰδιαίτερα ἐφημερίδων δὲν εἶχε γίνει συστηματικὰ μέχρι τώρα στὶς βιβλιογραφίες τῶν Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ σχετικὸ ὑλικὸ νὰ μένει κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγνωστο στὴν ἐπιστήμη καὶ ἀνεκμετάλλευτο.

---

* Ἡ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1921 - 1938, ποὺ συμπληρώνεται ἐδῶ, δημοσιεύτηκε ἀπὸ τοὺς Γεώργ. Κ. Σπυριδάκη καὶ Δημ. Β. Οἰκονομίδη στὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. Θ' - Ι' (1955 - 1957), ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 134 - 402.

1. Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, τόμ. ΚΓ' (1973 - 1974), σ. 63 - 270.

2. Ἡ βιβλιογράφηση τῶν λαογραφικῶν δημοσιευμάτων αὐτῆς τῆς περιόδου ἀπὸ τὸν Νικόλαο Πολίτη ἔγινε στὰ εὐρύτερα πλαίσια τῆς γενικῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας» ποὺ δημοσίευσε καὶ δὲν περιέχει, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ξενόγλωσσα δημοσιεύματα τῶν ξένων συγγραφέων.

Οἱ ἐφημερίδες, ἰδιαίτερα οἱ τοπικὲς - ἐπαρχιακές, περιέχουν πλῆθος λαογραφικῶν δημοσιευμάτων μὲ χρήσιμο καὶ σπάνιο κάποτε ὑλικό, ποὺ ἴσως δὲν μπορεῖ ὁ λαογράφος ἐρευνητὴς μερικὲς φορὲς νὰ βρεῖ σὲ ἄλλες πηγές σήμερα. Ἀκόμη οἱ σύγχρονες τάσεις τῆς Λαογραφίας καὶ ἡ συνεχὴς ὑποχώρηση καὶ τελικὰ ἐξαφάνιση μεγάλου μέρους τοῦ προφορικοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ θὰ κάμουν στὸ μέλλον ὅλο καὶ πιὸ σημαντικὸ τὸ τεράστιο ὑλικὸ τῶν ἐφημερίδων. Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, μέσα στὰ χρονικὰ καὶ λοιπὰ περιθώρια ποὺ εἴχαμε γιὰ τὴ σύνταξη καὶ δημοσίευση τῆς βιβλιογραφίας αὐτῆς, παρὰ τὶς πολλὲς δυσκολίες ποὺ συναντήσαμε, καταβάλαμε προσπάθεια νὰ ἀποδελτιώσουμε ἀρκετὲς (περίπου 30) ἀπ' αὐτές[1].

Μιὰ εἰδική, ἐξ ἄλλου, βιβλιογραφία καὶ ἰδιαίτερα μιᾶς συγκεκριμένης χρονικῆς περιόδου δὲν μποροῦσε νὰ περιοριστεῖ ἀποκλειστικὰ στὰ δημοσιεύματα ποὺ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου λαογραφικά. Γιατὶ καὶ στὰ πιὸ ποικίλα ἢ ἀπὸ πρώτη ματιὰ ἄσχετα μὲ τὴ Λαογραφία βιβλία καὶ ἄρθρα, ὅπως εἶναι μιὰ τοπικὴ ἱστορία ἢ γεωγραφία, μιὰ γεωργικὴ πραγματεία, ταξιδιωτικὰ κλπ. κείμενα, καθὼς καὶ σ' ἕνα σπάνιο καὶ ἄγνωστο εὐρύτερα περιοδικὸ ἢ ἡμερολόγιο, μπορεῖ νὰ βρεθοῦν λαογραφικὲς εἰδήσεις, ποὺ πολλὲς φορὲς εἶναι σπουδαῖες καὶ ἄγνωστες ἀπὸ ἄλλη πηγή. Γι' αὐτὸ ἀποδελτιώσαμε καὶ τέτοια δημοσιεύματα καὶ ἔντυπα στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ.

Σὲ δημοσιεύματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρει λαογραφικὰ ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τοῦ λήμματος, ἢ σὲ σύμμεικτα καὶ σὲ δημοσιεύματα, ποὺ ὁ τίτλος δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸς τοῦ περιεχομένου τους, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ χρηστικὴ ἡ βιβλιογραφία, ἀκολουθοῦν σημειώσεις σχετικὲς μὲ τὸ εἶδος τοῦ ὑλικοῦ ποὺ παρέχουν, τὸν τόπο προελεύσεως, τὴν ποσότητά του κλπ. (βλ. σχετικὰ καὶ τὰ βιβλιογραφικὰ σημεῖα), μὲ τὴν προοπτικὴ μάλιστα καὶ τῆς προγραμματισμένης δημοσιεύσεως εὑρετηρίων πραγμάτων καὶ τόπων ὅλων τῶν λαογραφικῶν βιβλιογραφιῶν, ποὺ ἔχει δημοσιεύσει τὸ Κέντρο Λαογραφίας. Γίνεται ἐπίσης μνεία τῶν ἀναδημοσιεύσεων, διότι ἔτσι διαφωτίζεται καλύτερα ὁ ἐρευνητὴς καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸν κόπο

---

1. Σχετικὰ μὲ τὰ λαογραφικὰ δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων ὁ Στίλπων Π. Κυριακίδης, κρίνοντας τὴ Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας (σύγχρονης γλώσσας) τοῦ Κ.Π. Χατζηϊωάννου (Λευκωσία 1933), γράφει ὅτι ὁ βιβλιογράφος «πρέπει νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἔδαφος τῆς ἐρεύνης του καὶ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν του καὶ τὰ διάφορα εἰς τὰς ἐφημερίδας δημοσιεύματα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὰ μᾶλλον δυσπρόσιτα καὶ διὰ τοῦτο ἄγνωστα εἰς τοὺς ἐρευνητάς, οἵτινες ἔχουν ἀνάγκην νὰ τὰ γνωρίζουν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν δύνανται νὰ τὰ προμηθευθοῦν» (Λαογραφία, τόμ. ΙΑ', 1934 - 1937, σ. 303). Ἀνάλογη ἐπισήμανση τῆς ἀξίας τῶν λαογραφικῶν ἄρθρων τῶν ἐφημερίδων εἶχε κάμει νωρίτερα καὶ ὁ Νικόλαος Πολίτης (βλ. Λαογραφία, τόμ. Α', 1909, σ. 121).

περιττῶν ἐρευνῶν καὶ ἀναζητήσεων. Πολλὲς φορὲς στὸ τέλος τοῦ κυρίου λήμματος δίδονται σὲ ἀγκύλες καὶ ποικίλες ἄλλες βιβλιογραφικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ δημοσίευμα: ἄν, προκειμένου γιὰ ἄρθρο σὲ περιοδικό, κυκλοφόρησε καὶ σὲ ἀνάτυπο μὲ ἰδιαίτερη σελιδαρίθμηση, ἂν ἕνα αὐτοτελὲς βιβλίο ἐπανεκδόθηκε, φωτοανατυπώθηκε κλπ. Ἐπίσης γίνονται παραπομπὲς σὲ ἄλλα σχετικὰ λήμματα τοῦ ἴδιου συγγραφέα ἢ ἄλλων, ποὺ τὸ κρίνουν, συμπληρώνουν ἢ διατυπώνουν παρατηρήσεις. Γίνονται ἐπίσης παραπομπὲς καὶ σὲ λήμματα τῆς ἀντίστοιχης βιβλιογραφίας τῶν Γ.Κ. Σπυριδάκη - Δ. Β. Οἰκονομίδη, στὶς περιπτώσεις ποὺ βιβλιογραφοῦνται ἐδῶ κρίσεις καὶ βιβλιογραφικὲς μνεῖες (σύντομες κρίσεις ἢ παρουσιάσεις) δημοσιευμάτων ποὺ περιέχει ἡ βιβλιογραφία αὐτή.

Σὲ γενικὲς γραμμὲς ἀκολουθήσαμε τὸ βιβλιογραφικὸ σύστημα ποὺ ἔχει καθιερώσει τὸ Κέντρο Λαογραφίας[1], προστέθηκαν ὅμως δύο νέα κεφάλαια: Ριμαδόροιποιητάρηδες, Γλωσσάρια-λέξεις καὶ φράσεις λαογραφικῆς σημασίας.

Ἡ κατάταξη μέσα στὸ ἴδιο κεφάλαιο καὶ στὸ ἴδιο ἔτος ἔγινε ἀλφαβητικά, μὲ βάση τὸ ἐπώνυμο τῶν συγγραφέων, κατὰ μεικτὸ σύστημα, ἑλληνικὸ-λατινικό, γιὰ νὰ ἐνταχθοῦν καὶ τὰ ξενόγλωσσα λήμματα.

Δημοσιεύματα μὲ ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη δὲν κατατάσσονται πάντα στὸ κεφ. «Σύμμεικτα - Συλλογές», ὅταν τὸ βάρος τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων τοῦ δημοσιεύματος εἶναι ἀνισόμερα κατανεμημένο. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς κατατάσσονται στὸ σχετικὸ μὲ τὸ βασικό τους θέμα κεφάλαιο. Συγχρόνως γιὰ τὰ θέματα, γιὰ τὰ ὁποῖα κατὰ δεύτερο λόγο ὑπάρχει ὑλικὸ σὲ τέτοια δημοσιεύματα, μπαίνουν παραπομπὲς στὴν ἀρχὴ τῶν ἀντίστοιχων κεφαλαίων.

Στὸν ἀλφαβητικὸ πίνακα τῶν ἐντύπων ποὺ ἀποδελτιώθηκαν, σημειώνονται, ὅπου κρίνεται σκόπιμο, μέσα σὲ ἀγκύλες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν τευχῶν ἢ φύλλων ποὺ ἐρευνήθηκαν, ὥστε νὰ ἀπεικονίζεται πληρέστερα ἡ ἔκταση τῆς ἀποδελτιώσεως.

Μὲ τὴν ἐργασία αὐτή, πού, ὅπως πιστεύομε, συμπληρώνει τὰ κενὰ καὶ τὶς ἐλλείψεις τῆς βιβλιογραφίας τῶν Γ. Κ. Σπυριδάκη - Δ. Β. Οἰκονομίδη, ὁλοκληρώνεται κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ λαογραφικὴ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1921 - 1938, περιόδου κατὰ τὴν ὁποία οἱ λαογραφικὲς σπουδὲς σημείωσαν οὐσιαστικὴ πρόοδο στὴν Ἑλλάδα. Ἐλπίζομε ἡ βιβλιογραφικὴ αὐτὴ προσφορὰ νὰ ἀποτελέσει ἀφετηρία γιὰ συστηματικότερη ἔρευνα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς τόσο ἐνδιαφέρουσας ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις μεσοπολεμικῆς ἐποχῆς.

Ἀθήνα, Νοέμβριος 1981 Π.Ι.Κ.

---

1. Βλ. Ἐπετηρίδα Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. Ε′ (1945 - 1949), σ. 161 καὶ Θ′ - Ι′ (1955 - 1957), σ. 135.

ΕΝΤΥΠΑ (ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ - ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ κλπ.) ΠΟΥ ΕΡΕΥΝΗΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΩΝ

Ἁγία Σιὼν Μηνιαῖον δελτίον τοῦ ἐν Ἁγιάσῳ τῆς Λέσβου ἱεροῦ προσκυνήματος τῆς Θεοτόκου, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῦ εὐλογίᾳ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου. Διευθυντής : Ἐμμ. Γ. Μυτιληναῖος. (Μυτιλήνη), ἔτ. Α' (1937 - 1938) — Β' (1938 - 1939).

Ἁγιάσσος Ἑβδομαδιαία τοπικὴ ἐφημερίς. Διευθύνεται ἀπὸ ἐπιτροπή. Ἁγιάσσος, ἔτ. Α' (1931 - 32) — Γ' (1933 - 34) [ἀρ. 1 - 69, 71, 72, 75 - 116, 120, 123, 124].

Ἁγιορ Ἡμερ Ἁγιορειτικὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς συνοδίας Σάββα Ἱερομονάχου. Ἐν Καρυαῖς Ἁγίου Ὄρους, ἔτ. Α' (1927), Β' (1928), Δ' (1930) — ΣΤ'(1932).

Ἁγροτ Αὐγὴ Ἀγροτικὴ Αὐγὴ Μεσσηνίας. Μηνιαῖον γεωργικὸν καὶ συνεταιριστικὸν περιοδικόν. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής: Γενναῖος Γ. Γαρδίκης. (Καλαμάτα), ἔτ. 7 (1925) - 16 (1934) [ἀρ. 73 - 74, 78 - 189].

Ἁγροτ Ταχυδρόμος Ὁ Ἀγροτικὸς Ταχυδρόμος. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυντής : Ἀριστ. Θ. Μουράτογλους. Ἀθῆναι, ἔτ. ΙΑ' (1921) — ΚΗ' (1938).

Ἁγροτικὴ Ζωὴ Μηνιαῖον γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν περιοδικόν. Διεύθυνσις : Ἑλ. Πολιτάκη, διευθ. συντάξεως : Ν. Η. Ἀναγνωστόπουλος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α'(1927 - 1928) — Γ' (1929 - 1930) [ἀρ. 1 - 30]. [Συνεχίζεται σὲ Β' περίοδο ὡς Νέα Ἀγροτικὴ Ζωή. Βλ. Ν Ἀγρ Ζωή].

Ἀγωγὴ Παιδαγωγικὸν καὶ φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθημερίαν. Ἰδιοκτήτης καὶ συντάκτης ὑπεύθυνος: Χαράλ. Παπαδόπουλος, διευθυντής: Ἀστ. Ἁγ. Σάββα. Ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου), ἔτ. Α' (1924 - 1925) —Β' (1926) [ἀρ. 1 - 48], ἔτ. Γ' (1927) [ἀρ. 1].

Ἀδελφοσύνη Δελτίον τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Συνδέσμου. Ἀθῆναι, ἔτ. Ε' (1921) — Η' (1924).

Ἀθῆν Ἀθῆναι. Μηνιαία εἰκονογραφημένη καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικὸν Μέλλον». Ἰδιοκτήτης - διευθυντής: Νῖκος Π. Εὐστρατίου. Ἀθῆναι, τεύχη 1 - 9 (1934 - 1935).

Ἀθην Σίκ Ἀθηναϊκὸν Σίκ. Εἰκονογραφημένον φιλολογικὸν παράρτημα ἐκδιδόμενον ἅπαξ τοῦ μηνός. Διευθυντὴς - ἐκδότης: Ε. Κ. Μαρκαντώνης. Ἀθῆναι, ἔτ. Δ' (1922), ΣΤ' (1924).

Ἀθηνᾶ Ρεθύμν Ἀθηνᾶ. Δεκαπενθήμερον φιλολογικὸν περιοδικόν. Ἐκδίδεται ὑπὸ ὁμάδος νέων. Διευθυνταί : Γεώργ. Α. Ἀνδρουλιδάκις - Μιχ. Ε. Πρεβελάκις. Ρέθυμνον, ἔτ. Α' (1923 - 1924) [ἀρ. 1 - 21].

Αἰγ Ἡμερ Αἰγυπτιακὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδότης: Ἡρ. Ν. Λαχανοκάρδης. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. 3 (1921) — 4 (1926).

Αἰγαῖον Διμηνιαῖον περιοδικὸν ἐπαρχιακόν. Ἐκδίδεται μὲ τὴν συνεργασίαν πολλῶν λογίων ὑπὸ Κ. Ἀμάντου. Ἀθῆναι, τόμ. 1 (1935) — 2 (1936).

Αἰγυπτ Λεύκ Αἰγυπτιακὸ Λεύκωμα. Ἐκδόται: Μ. Παπαδημητρίου, Τζὼν Κουρούπης. Ἀλεξάνδρεια, τόμ. 1 (1924).

ΑΙΔ Ἀρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Τριμηνιαία νομικὴ ἐπιθεώρησις ἐκδιδομένη ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Ζέπου, Δημ. καὶ Παναγ. Ι. Ζέπου. Ἀθῆναι, τόμ. Α′ (1934) — Ε′ (1938).

Ἀκαδημ Βιβλιοθήκη Ἀκαδημαϊκὴ Βιβλιοθήκη. Μηνιαία ἐπιστημονικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυνταί: Ἐμμ. Γ. Μπαρδάνης - Γ. Κ. Πουρναρόπουλος. Ἐπιτροπὴ συντάξεως: Παῦλ. Καρολίδης - Ἀντ. Χρηστομάνος - Ἱππ. Καραβίας. Ἀθῆναι, τόμ. Α′ (1926 - 1927) [τεύχη 1 - 3 καὶ Νοέμβρ. 1927], Β′ (1928 - 1929) [τεύχη 1, 2].

Ἀκατ Ἡμερ Τὸ Ἀκατάλληλο Ἡμερολόγιο (φιλολογικὸ κ' εὐθυμογραφικό). Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1922).

Ἀκτῖνες Μηνιαῖον [ἀπὸ τὸ ἔτ. Β′ διμηνιαῖον] περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ Χριστιανικῆς ὁμάδος ἐπιστημόνων. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Α′ (1937)—Β′ (1938).

Ἀλεξανδρ Τέχνη Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντής: Α. Γ. Συμεωνίδης. (Ἀλεξάνδρεια), χρον. Α′ (1926 - 1927)-Ε′ (1931).

Ἀναγέννηση Μηνιαῖο περιοδικό. Διευθυντής: Δ. Α. Γληνός. Ἀθήνα, χρον. Β′ (1927 - 1928) [ἀρ. 1 - 12].

Ἀναμν Προσφ Ἡμ Ἀναμνηστικὸν Προσφυγικὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδόται: Κουκουτσάκης - Παρθένης - Κουτούβαλης. Ἀθῆναι 1925.

Ἀνθρωπότης Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης: Δημ. Ε. Τζιάθας. Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1921) [τεύχη 1 - 3], Γ′ (1922 - 1923) [τεύχη 5 - 6].

Ἀνθὼν Δεκαπενθήμερο φιλολογικὸ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸ περιοδικό. Ἰδιοκτήτης: Β. Δαφνῆς, διευθυντής: Γ. Ι. Λευθεριώτης. Ἐν Κερκύρᾳ, ἔτ. Α′ (1923) [ἀρ. 1 - 4].

Ἀνόρθωσις Ἐκδίδεται κατὰ Σάββατον. Διευθυντής: Θ. Γ. Παπαμανώλης. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1931 - 32) [ἀρ. 1, 4 - 7].

ΑΟΔΟ Ἀπ' Ὅλα δι' ὅλους. Μηνιαία ἔκδοσις τῆς ἐφημερίδος «Ἐλευθέρα Γνώμη». Διευθυντής: Ι. Δ. Κοκκινάκης. Ἀρχισυντάκτης: Ν. Χάγερ Μπουφίδης. (Ἀθῆναι), ἔτ. Α′ (1936) [ἀρ. 1, 2].

ΑΟΚΕ Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν. Τριμηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ Δημητρίου Καλιτσουνάκι. [Ἀπὸ τὸν τόμο 7 (1927): Ὄργανον δημοσιεύσεων τῆς Ἑταιρείας τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν]. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1921) - 18 (1938).

Ἀπ' Ὅλα Ἀπ' Ὅλα δι' ὅλους (ΑΟΔΟ). Ἑβδομαδιαία ἐγκυκλοπαιδικὴ ἔκδοσις. Διευθ.: Π. Ι. Κοκκινάκη. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1938) [ἀρ. 1 - 9].

Ἀπόκρηες Ἀπόκρηες - Σαρακοστὴ - Πάσχα. [Ἡμερολόγιον] 1929. Ἐκδόται: Ἀλ. Γιούλης, Μίν. Λαχώρης. (Ἀλεξάνδρεια - Κάϊρο). [Συνεχίστηκε μὲ τὸν τίτλο: Πασχαλινὸ Λεύκωμα Πασατέμπο, ἔτ. 2 (1931)].

Ἀπόλλων Μηνιαῖον δελτίον τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμωνύμου Ἑλληνικοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τῆς συντάξεως: Ἀπ. Γ. Κωνσταντινίδης. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. Γ′ (1925) [ἀρ. 1(25) - 9 (33)].

Ἀπόστ Βαρνάβας Ἀπόστολος Βαρνάβας. Ἑβδομαδιαῖον ἐκκλησιαστικὸν περιοδικόν, προνοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ἐκδιδόμενον καθ' ἑκάστην Πέμπτην. Διευθυντής: Ἀρχιμανδρίτης Φιλόθ. Ἱερείδης. Ἐν Λευκωσίᾳ, περ. Β′, τόμ. Α′ (ΣΤ′) (1929) - Ζ′ (1935).

Ἀργ Ἡμερολ Γεωργίου Λογοθέτου καὶ Ἀνδρέου Χριστοπούλου, Ἀργειακὸν Ἡμερολόγιον. Ἄργος 1929.

'Αρχ Βυζαντ Δικαίου Ι. Χρ. Τορναρίτου, 'Αρχεῖον Βυζαντινοῦ Δικαίου. 'Αθῆναι, τόμ. 1 (1930 - 1931) [τεύχη 1 - 2 καὶ παράρτημα No 1].

'Αρχ Δελτίον 'Αρχαιολογικὸν Δελτίον τοῦ 'Υπουργείου τῶν 'Εκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας 'Εκπαιδεύσεως. 'Εν 'Αθήναις, τόμ. 6 (1920 - 1921) - 15 (1933 - 1935) [=1938].

'Αστὴρ 'Αν 'Αστὴρ τῆς 'Ανατολῆς. Μηνιαῖον ἐπιστημονικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικόν. 'Ιδρυτὴς - ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Μιχ. Παντελούρης. 'Εν Σύρῳ, ἔτ. Α' (1924 - 1925) [ἀρ. 1 - 9].

'Ατλαντ 'Ατλαντίς. 'Εβδομαδιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις. Διευθυντής: Μ. Κανελλῆς - Σίσυφος, ἀρχισυντάκτης: 'Απ. Ν. Μαγγανάρης. 'Αθῆναι, ἔτ. Α' (1935 - 1936) [ἀρ. 1 - 37].

'Ατλαντὶς Μηνιαία εἰκονογραφημένη 'Ατλαντίς. 'Ιδρυτής : Σόλ. Βλαστός. New York, ἔτ. 12 (1921), 13 (1922) [ἀρ. 1 - 7], 15 (1924) [ἀρ. 2, 3, 5, 7 - 12], 16 (1925) - 19 (1928), 20 (1929) [ἀρ. 1 - 9, 11 - 12], 21 (1930) — 23 (1932).

'Αττικ 'Ημερ 'Αττικὸν 'Ημερολόγιον. Φιλολογικὴ ἔκδοσις τοῦ 'Αθηναϊκοῦ Σίκ. 'Εν 'Αθήναις 1926.

'Αττικ Μουσεῖον 'Αττικὸν Μουσεῖον. 'Επιστημονική, ἐγκυκλοπαιδική, φιλολογική, εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις. 'Ετησία ἔκδοσις «Πανελληνίου». 'Αθῆναι, ἔτ. Α' (1927).

Αὐγερινὸς Δεκαπενθήμερο περιοδικό. 'Εκδίδεται ἀπὸ τὸν Κρητικὸ Φιλολογικὸ Σύλλογο. Εἰσηγητὴς ἐπὶ τῆς ὕλης: Μαν. Κριαρᾶς. Χανιά, ἔτ. Α' (1924 - 1925).

Αὐγὴ Μηνιαῖον ἐγκυκλοπαιδικὸν καὶ φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Γυμναστικοῦ Συλλόγου ὁ «'Εθνικός». Διευθύνουσα ἐπιτροπή : Τρ. Δ. Θεοδωρίδης, 'Αλ. Τσαντζῆς, 'Οδ. Μπεσίλας. Νέα Ζίχνη, ἔτ. Α' (1929 - 1930) [ἀρ. 1 - 12].

Αὐγὴ Δωδεκανησιακὴ Δεκαπενθήμερος ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν 'Αθήναις ὑπὸ 'Επιτροπῆς λογίων Δωδεκανησίων. 'Ιδιοκτήτης: Μιλτ. Παπαμανώλης, διευθυντής: Μ. Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρος, ἀρχισυντάκτης: Ι. Βασιλαρᾶς, διαχειριστής: Μ. Πετρίδης. 'Αθῆναι, περ. Β', ἔτ. 5 (1923 - 24) — 17 (1938 - 39) [ἀρ. 59 - 415, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀρ. 74,105, 150, 180, 181, 192, 193, 196, 198, I99, 202 - 204, 207, 347, 377, 410].

Αὐγὴ Θεσσ Αὐγὴ. Φιλολογικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Διευθυνταί: Στρ. Πελεκίδης, Ν. Λούβαρις. Θεσσαλονίκη, ἔτ. Α' (1922 - 1923) — Β' (1924).

'Αχιλληΐς Εὐσταθίου Παπακωνσταντίνου - Καλτσέτα, 'Αχιλληΐς. Ἔτος ἱδρύσεως 1894. Περιοδικὸν αὐτοτελὲς τεῦχος. 'Εκδρομαί, λογογραφίαι, ἐπιστῆμαι. 'Αλμυρὸς Θεσσαλίας [ἀπὸ τὸ Σεπτέμβρ. 1925 : Εὐξεινούπολις 'Αλμυροῦ], 'Ιούν. καὶ 'Οκτώβρ. 1922, 'Ιανουάρ., 'Απρίλ. καὶ 'Ιούλ. 1923, Φεβρουάρ. καὶ Αὔγουστ. 1924, Σεπτέμβρ. 1925, 'Απρίλ. 1927, Αὔγουστ. 1928, 'Οκτώβρ. 1930, Σεπτέμβρ. 1933, 'Ιούν. 1934, 'Ιούλ. 1935.

Βαλκ Λογοτ Βαλκανικὴ Λογοτεχνία. Μηνιαία βαλκανικὴ ἐπιθεώρηση. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης: Λεων. 'Αντωνόπουλος. 'Αθήνα, ἔτ. Α' (1937 - 1938), Β' (1938) [τεύχη 1, 2].

Balkans Les Balkans. Revue mensuelle. Director : X. Lefcoparidis. Athènes, τόμ. 1 (1930 - 1931) — 10 (1938).

Βιομ 'Επιθεώρ Βιομηχανικὴ 'Επιθεώρησις. Διευθυντής : Σπῦρος 'Αντ. Βοβολίνης. 'Αθῆναι, τόμ. 1 (1934 - 1935) — 5 (1938 - 1939) [τεύχη 1 - 60].

Βοηθὸς Συνεταιρ Βοηθὸς τῶν Συνεταιρισμῶν. Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον τὴν 1ην ἑκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης : Σωκρ. Π. Ἰασεμίδης. Ἀθῆναι, ἔτ. 4 (1921).

Βόρ Ἑλλὰς Βόρειος Ἑλλάς. Μεγάλη ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Κοζάνῃ ἑκάστην Κυριακήν. Ἐθνικὴ - πολιτικὴ - ἀγροτικὴ - κοινωνιολογική. Διευθυντής : Σταῦρος Θεοδοσιάδης, διαχειριστής : Δημήτρ. Γκαβανᾶς. Κοζάνη, περ. Β', ἔτ. Β' (1928 - 29) [ἀρ. 53 - 85], Γ' (1929 - 30) — ΣΤ' (1932 - 33) [ἀρ. 138 - 293].

Βόρειος Ἤπειρος Μηνιαῖον δελτίον πολιτικόν, κοινωνικόν, φιλολογικόν, ὄργανον τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Βορειοηπειρωτῶν. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1935 - 1936) — Β' (1936 - 1937) [τεύχη 1 - 22/23], ἔτ. Γ' (1937) [τεύχη 24 - 26].

Βυζαντ Χρον Βυζαντινὰ Χρονικά. Vizantijskij Vremennik. Πετρούπολις (Λένινγκραντ), τόμ. XXIV (1923 - 1926) — XXV (1927).

Βωμὸς Δεκαπενθήμερο λογοτεχνικὸ περιοδικό. (Ἀθῆναι), περ. Β', χρόν. Α' (1922) [ἀρ. 1 - 6].

ΓΔΓΕ Γεωργικὸν Δελτίον τῆς Βασιλικῆς [ἀπὸ τὸ 1924 Ἑλληνικῆς] Γεωργικῆς Ἑταιρίας. Διευθυντὴς καὶ ἀρχισυντάκτης : Βάσος Κριμπᾶς [καὶ στὴ συνέχεια Σταῦρ. Παπανδρέου, Π. Δεκάζος]. Ἀθῆναι, ἔτ. 13 (1921) — 31 (1938).

Γεν Βιβλιοθήκη Γενικὴ Βιβλιοθήκη. Δεκαήμερος φιλοσοφική, ἐπιστημονικὴ καὶ φιλολογικὴ περιοδικὴ ἔκδοσις [εἰκοσαήμερος ἀπὸ τὸ τεῦχ. 3 καὶ μηνιαία ἀπὸ τὸ τεῦχ. 4]. Διευθυντής: Χ. Ι. Κούσουλας [καὶ ἀπὸ τὸ τεῦχ. 3 : Φ. Φωκίας]. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1936) — Β' (1937) [τεύχη 1 - 12]. [Στὴ Γεν. Βιβλιοθήκη συγχωνεύτηκε στὸ Α' ἔτος της τὸ περιοδικὸ «Χρονικά», ἐπιθεώρησις τοῦ διεθνοῦς πνευματικοῦ βίου. Διευθυντής : Ἄγγ. Ν. Φίλιππας. Ἀθῆναι, ἔτ. Α', φ. 4 - 7].

Γεν Ἕλλην Βιβλιογρ Γενικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Ὄργανον πρὸς διάδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου. Περιοδικὸν δημοσίευμα ἐκδιδόμενον κατὰ διμηνίαν [κατὰ τὸ ἔτ. 2 (1934 - 1935) τὴν 15ην ἑκάστου μηνὸς] καὶ περιέχον τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία ὡς καὶ βιβλιογραφικὸν κατάλογον τῶν παλαιῶν καὶ δισευρέτων ἐκδόσεων. Ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ βιβλιοπωλείου Εὐτ. Γ. Βαγιονάκη, ἐπιμελείᾳ Ε. Ἰωάννου (Τέλλου Ἄγρα). Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1933 - 1934) — 3 (1936), 4 (1937) [ἀρ. 1 - 5].

Γεωργ Δελτίον Ὑπουργεῖον Γεωργίας. Γεωργικὸν Δελτίον ἐκδιδόμενον κατὰ τρίμηνον τῇ ἐπιμελείᾳ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς. Ἐν Ἀθήναις, ἔτη 1930 - 1932 [τεύχη Α' - ΙΒ'], 1933 [τεύχη ΙΔ' - ΙΕ'], 1934 - 1935 [τεύχη ΙΣΤ' - ΙΗ']. Περ. Β', τεῦχ. 3 (1938).

Γνῶσις Ἡ Γνῶσις. Μηνιαῖον περιοδικὸν φιλολογικόν, φιλοσοφικὸν καὶ παιδαγωγικόν. Διευθυντής : Ἰωάννης Γ. Ἰωαννίδης. Ἐν Λευκωσίᾳ, ἔτ. Α' (1933 - 1934) — Β' (1935), Γ' (1936) [ἀρ. 1 - 5].

Γράμμ Γράμματα. Φιλολογία - τέχνη - ἀγωγή. Ἐκδίδεται κάθε μῆνα. Διευθυντής : Λ. Θαλαμιώτης, ἐκδότης: Α. Ι. Ράλλης. Ἀθῆναι, τόμ. 1 (1934) [τεύχη 1 - 12].

Γράμματα Δίμηνο περιοδικό. Διευθυντὴς - διαχειριστής : Στέφανος Πάργας. Ἀρχισυντάκτης : Μ. Περίδης. Ἀλεξάνδρεια, νέα περίοδος, τόμ. 1 (1920 - 1921) [ἀρ. 1 - 6].

Γρηγ Παλαμᾶς Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. Μηνιαῖον ἐκκλησιαστικὸν περιοδικόν, προνοίᾳ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γενναδίου. Διευθυντής : Νικ. Ι. Λούβαρις. Θεσσαλονίκη, ἔτ. 5 (1921) — 22 (1938).

Δασικὴ Ζωὴ Μηνιαῖον περιοδικὸν διὰ τὴν μελέτην τῶν δασικῶν πληθυσμῶν τῆς χώρας κλπ.

[Τὸ ἔτ. ΣΤ′ (1938) : μηνιαῖον δασικὸν περιοδικόν. Θεσσαλονίκη]. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1933), Β′ (1934), Δ′ (1936), Ε′ (1937), ΣΤ′ (1938) [τεύχη 1 - 23, 37 - 41, 49 -62, 64 - 69].

ΔΕΓΕ Ἑλληνικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρεία. Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1(1925) — 2 (1926 - 1932).

Δελτ Ἀκαδ Ὁμ Δελτίον Ἀκαδημαϊκοῦ Ὁμίλου Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1926) [ἀρ. 1].

Δελτίο Ἐκπαιδ Ὁμίλου Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου. Ἀθήνα, τόμ. 9 (1921) — 11 (1923 - 1924).

Δελτίον ΟΛΜΕ Δελτίον Ὁμοσπονδίας Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἐκδίδεται τὴν 15ην ἑκάστου μηνός. Ἀθῆναι, περ. Δ′, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 1931) — Ι′ (1934 - 1935) [ἀρ. 53 - 72, 74, 93 - 100, Α′ - Γ′]. Περ. Ε′, ἔτ. ΙΑ′ (1935 - 1936) [ἀρ. 1 - 10].

ΔΕΝΑ Διεθνὴς Ἐφημερὶς τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας. Journal international d' archéologie nomismatique, dirigé et publié par J. Svoronos. Athènes, τόμ. 20 (1920 - 1921) — 21 (1927).

Δημ Ἡμερ Ἠλία Σταύρου, Δημοτικὸν Ἡμερολόγιον. Ἀθῆναι 1922.

Διάβολος Ἀθ Διάβολος τῶν Ἀθηνῶν. Διαβολικό - γελοιογραφικὸ ἡμερολόγιο. Ἐκδόται : Ἀνδρ. Παλάσης — Ξένος Ροῦσσος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1924).

Διάττων Ἀστὴρ Φιλολογικὴ εἰκονογραφημένη ἐπετηρὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις κατὰ Δεκέμβριον ἑκάστου ἔτους, διευθυνομένη ὑπὸ Κώστα Γ. Μιχαλοπούλου καὶ Φίλιππα Ἀπέργη. Ἐν Θεσσαλονίκη, περ. Γ′, ἔτ. 3 (1924).

Δικαστικὴ Δεκαπενθήμερος νομικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντής : Πάνος Ε. Σωτηρόπουλος. Πάτραι [ἀπὸ τὸ ἔτ. 2 (1930): Ἀθῆναι], ἔτ. 1 (1929) — 10 (1938).

ΔΧΑΕ Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις, περ. Β′, τόμ. Δ′ (1927). [Βλ. καὶ ΠΧΑΕ].

Δωδεκανησιακή Δεκαπενθήμερος ἐφημερίς, ὄργανον τῆς Δωδεκανησιακῆς Νεολαίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1933 - 34) — Β′ (1934 - 35) [ἀρ. 1 - 42, 44]. Περ. Β′, ἔτ. Γ′ (1935 - 36) [ἀρ. 1 - 4, 6 - 17].

Δωδεκάνησος Δωδεκάνησος (Le Dodécanése). Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐφημερίς, ὄργανον τῶν Δωδεκανησίων. Ἰδιοκτήτης - διαχειριστής : Παντελῆς Καστρουνῆς, ὑπεύθυνος : Ἀντών. Ν. Μαυρίκος. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. Α′ (1925 - 26) — Δ′ (1928 - 29) [ἀρ. 1 - 208 (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀρ. 97, 115, 116, 140, 144, 146, 149, 175, 198) κ.ἄ. σκόρπια].

Δωδεκ Ἡμερολ Παντελῆ Καστρουνῆ, Δωδεκανησιακὸν Ἡμερολόγιον. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. 1(1924) — 9 (1932).

Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα Ἰωάννου Ν. Λεροπούλου, Δωδεκανησιακὸν Πασχαλινὸν Λεύκωμα. Ἀλεξάνδρεια 1929.

Ἑβδομὰς Ἑβδομαδιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις. Ἀρχισυντάκτης : Φῶτος Γιοφύλλης. Ἀθῆναι, ἔτ. 1(1927 - 1928) — 8 (1934 - 1935). Περ. Β′, ἔτ. 1(9) (1935 - 1936), 11 (1937 - 1938) [ἀρ. 525 - 553].

Ἑβδομὰς Κωνστ Ἡ Ἑβδομάς. Γενικὴ ἐπιθεώρησις εἰκονογραφημένη. Φιλολογία, ἐπιστῆμαι, καλλιτεχνία, κοινωνιολογία, ἐμπόριον, οἰκονομικά. Κων/πολις, τόμ. Α′ (1922) — Β′ (1922 - 1923).

Ἔγκ Ἡμ Ρόδου Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς Παρροδιακοῦ Συλλόγου «Ἀπόλλων», 1937. [Ν. Ὑόρκη 1938].

Ἐγκ Ἡμερ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστὴρ» Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου. Ἀθῆναι, ἔτ. 1933.

Ἐγκ Ἡμερ Εἰκον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον εἰκονογραφημένον Στ. Ν. Ζερβοπούλου. Ἰσταμπούλ [Κων/πολις], ἔτ. 1 (1934) — 4 (1937).

Ἐγκ Καζαμίας Ἐγκυκλοπαιδικὸς Καζαμίας Ἀτλαντίδος. New Ὑork, ἔτ. 1933.

Ἐγκυκλ Ἡμ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον [«Ἐθνικοῦ Κήρυκος»] τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἀπανταχοῦ λογίων. Ἱδρυτής : Π. Π. Τατάνης. Νέα Ὑόρκη, ἔτ. 1 (1928) — 6 (1933 - 1934).

Échos d'Orient Revue trimestrielle de théologie, de droit canonique, de liturgie, d'archéologie, d'histoire et de géographie orientales. Paris, τόμ. 20 (1921) — 37 (1938).

ΕΕΘΣ Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Διευθυντής : Γρηγόριος Παπαμιχαήλ. (Ἀθῆναι), ἔτη 1935 / 1936 — 1937/1938.

ΕΕΠΑ Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι, τόμ. Α′ (1925) [τεῦχ. 1].

ΕΕΣΝΘ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς ἐκδιδομένη ὑπὸ τῆς Σχολῆς τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, διευθύνοντος Περικλέους Βιζουκίδου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τόμ. 1 (1930) — 3 (1932).

Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Ἐθνικὴ Ἐπιθεώρησις τῆς Ἑλλάδος. Μεγάλη μηνιαία ἔκδοσις. Γενικὸς διευθυντής: Δωρῆς Κουβαρᾶς. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1929 - 1930).

Ἐθν Ἑστία Ἐθνικὴ Ἑστία. Ἑβδομαδιαία πολιτικοφιλολογικὴ ἐπιθεώρησις. Ἐκδόται : Τάσος Βιδούρης καὶ Σπ. Ἔξαρχος. Πάτραι, ἔτ. 1 (1923) [ἀρ. 1 - 16].

Ἐθν Ζωὴ Ἐθνικὴ Ζωή. Δεκαπενθήμερος εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Εὐάγγ. Μαυρογένης. (Ἀθῆναι), ἔτ. Α′ (1921 - 1922) [ἀρ. 1 - 24], ἔτ. Β′ (1922) [ἀρ. 1 - 4]. [Ὁ ἀρ. 3 τοῦ ἔτ. Β′ συνεκδόθηκε μὲ τὸν ἀρ. 11 τοῦ ἔτ. Α′ (1922) τοῦ περιοδ. Εὐτυχία μὲ τίτλο «Εὐτυχία - Ἐθνικὴ Ζωή», διευθ.: Ἀνδρ. Ἀνδρεόπουλος. Βλ. Εὐτυχία].

Ἐθν Ἡμερ Ἀριστάρχου Α. Ἀβραμίδου, Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον χρονογραφικόν, φιλολογικὸν καὶ γελοιογραφικόν. Ἐν Κων/πόλει, ἔτ. 1 (1921).

Ἐθν Κῆρυξ Μηνιαῖος εἰκονογραφημένος Ἐθνικὸς Κῆρυξ. Πολιτικὴ - κοινωνιολογία - φιλολογία - ἐπιστήμη - τέχνη. Διευθυντής: Π. Τατάνης. Νέα Ὑόρκη, τόμ. 7 (1921), 8 (1922), 11 (1925) — 15 (1929), 16 (1930) [ἀρ. 3 - 12], 17 (1931) - 19 (1933).

Ἔθνος Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Σπῦρος Κ. Νικολόπουλος. Ἀθῆναι, ἔτ. 21 (1933 - 34) [ἀρ. 6949 τῆς 2.1.1934] — 26 (1938 - 39) [ἀρ. 8690 τῆς 31.12.1938].

Εἰκονογρ Ἀθηνῶν Ἡ Εἰκονογραφημένη τῶν Ἀθηνῶν. Μεγάλη μηνιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής: Ζ. Παπαμανώλης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1935) [τεῦχ. 1].

Εἰκονογρ Ἑλλ Ἡ Εἰκονογραφημένη τῆς Ἑλλάδος. Ἐκδίδεται κατὰ μῆνα. Ἱδρυτὴς - ἰδιοκτήτης: Ἱερολ. Π. Λεκός, διευθυντὴς συντάξεως: Ι. Γρυπάρης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1925) [ἀρ. 1 - 10].

Εἰκονογραφημένη Ἡ Εἰκονογραφημένη. Μηνιαία πανελλήνιος ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Δ. Βρατσᾶνος. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. ΙΖ′ (1921), περ. Β′, ἔτ. ΙΖ′ (1929), περ.

Γ', ἀρ. 207 (31.8.1936) — 214/215(15/31.11.1936).

Εἰκον Παρνασ Εἰκονογραφημένος Παρνασσός. Ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρησις ἀνεξάρτητος τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου. Διευθυντής : Γεώργ. Μαινιάτης. Ἀθῆναι, περ. Β', ἔτ. Β' (1920 - 1921) — Δ' (1922 - 1923) [ἀρ. 53 - 188].

Ἐκδρομικὰ Ὄργανον τῶν Ἑλλήνων ἐκδρομέων. Μηνιαία ἔκδοσις. [Ἀργότερα : Μηνιαία εἰκονογραφημένη τουριστικὴ καὶ ὀρειβατικὴ ἐπιθεώρησις τῆς Ἑλλάδος]. Διευθυντής : Κλεόβ. Δενδρινός. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1929 - 1930) — Η' (1936) [τεύχη 1 - 86].

Ἐκκλησία Ἐπίσημον δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Διευθυντής: Γρηγόριος Παπαμιχαήλ. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1923 - 1924) — ΙΣΤ' (1938).

Ἐλεύθ Βῆμα Ἐλεύθερον Βῆμα. Μεγάλη καθημερινὴ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐφημερίς. Διευθυντής : Δημ. Λαμπράκης, ἀρχισυντάκτης : Γεράσ. Λύχνος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1922 - 23) — ΙΖ' (1938 - 39).

Ἑλικὼν Ἐτήσιον λεύκωμα τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν Νέας Ὑόρκης. Νέα Ὑόρκη, ἔκδοσις [=τόμ.] Δ' (1924).

Ἑλλ Τέχνη Ἑλληνικὴ Τέχνη εἰκονογραφημένη. Διευθυνταί : Ν. Συνοδινὸς — Λ. Παππαφλῶρος. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1924) — 2 (1925) [ἀρ. 1 - 15].

Ἑλλὰς Εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ Κυριακήν. Ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής: Σπυρ. Α. Ποταμιᾶνος.Ἀθῆναι, ἔτ. 14 (1921) — 17 (1924) [ἀρ. 1124 - 1299 (τῆς 21.5.1924)].

Ἑλλὰς - Αἴγυπτος Ἐμποροβιομηχανικὸς ὁδηγὸς - λεύκωμα «Ἕλλην». Ἔκδοσις Ὁμάδος δημοσιογράφων Ἑλλάδος - Αἰγύπτου. Ὑπεύθ. σύνταξις : Γ. Ζερμπίνης - Λ. Γιαννισόπουλος. (Ἀθῆναι 1937).

Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφικὴ καὶ Βιβλιοφιλικὴ Ἐπιθεώρησις. Ἐκδίδεται τὴν 1ην καὶ 16ην ἑκάστου μηνός. Διευθύντρια : Ἐλισάβετ Δάνου. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1933) — 2 (1934), 3 (1935) [ἀρ. 10 - 11].

Ἕλλην Ἡμερολ Ἑλληνικὸν Ἡμερολόγιον 1924. Ἐκδότης : Ἀντώνιος Π. Κουκουτσίδης. Λειψία, ἔτ. 1924.

Ἕλλην Μυθ Ἑλληνικὰ Μυθιστορήματα καὶ Διηγήματα. Ἑβδομαδιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυντὴς τῆς συντάξεως : Ν. Λιβαδᾶς. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1929) [τεύχη 1 - 16].

Ἕλλην Φύλλα Ἑλληνικὰ Φύλλα. Μηνιαῖα τεύχη γραμμάτων, καλλιτεχνίας, ἐπιστημῶν καὶ πολιτικῆς. Διευθυντής : Μάριος Βαϊάνος. (Ἀθήνα), χρόν. Α' (1935 - 1936).

Ἑλληνισμὸς Ἑταιρεία ὁ «Ἑλληνισμός». Ἑλληνισμός. Μηνιαία ἐθνικὴ ἐπιθεώρησις. Ἐν Ἀθήναις, περ. Β', ἔτ. ΙΘ' (1928) — ΚΒ' (1931).

Ἑλλοπία Μηνιαία Ἠπειρωτικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυνταί : Πάνος Φάντης - Τάκης Σιωμόπουλος. Ἰωάννινα, ἔτ. Α' (1930 - 1931) [τεύχη 1 - 12].

Ἐπαγγ Ἡμερ Ἐπαγγελματικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1930. Ἐπιμέλεια : Χρυσ. Καραμούζη καὶ Στεφ. Π. Εὐστρατίου. (Ἀθῆναι), ἔτ. [Α'] (1930).

Ἐπαρχία Δεκαπενθήμερο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Γράμματα - τέχνες - ἐπιστῆμες. Ἐπιμελητής : Ν. Δ. Παππᾶς, διευθυντής : Νῖκος Μπούρας. Τρίκκαλα Θεσσαλίας, χρόν. Α' (1930 - 1931) [φυλλάδια 1 - 12].

Ἐπετ Ἑλλ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1930).

Ἐπετ Ἑλλην Ἐπετηρὶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ Αἰγύπτου, Παλαιστίνης, Σουδάν, Συρίας κλπ. Διευθύνων : Ε. Δ. Ἀχιλλόπουλος, ἐπιμελητὴς τῆς ὕλης : Σωκράτης Σταματίου. Κάϊρον, ἔτ. 1 (1922).

Ἐπετ Παρνασσοῦ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός. Ἐπετηρίς. Ἐν Ἀθήναις, ἔτη 61 - 62 (1925 - 1927). Περίοδος τρίτη, ἔτη 66 - 71 (1930 - 1936), 72 - 74 (1936 - 1939).

Ἐπετηρὶς Θεολ Συνδ Ἐπετηρὶς τοῦ Φοιτητικοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ καθηγητοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ. (Ἀθῆναι), τεῦχ. 1 (1933 - 1934) — 4 (1936 - 1937).

Ἐπικ Ἀπόλλων Ἐπικούρειος Ἀπόλλων. Ἑβδομαδιαία ἀνεξάρτητος ἐφημερὶς τῆς Ὀλυμπίας. Ἰδιοκτῆται : Α. Παπαδημητρίου - Π. Κουσκούλης. Διευθυντής : Ξενοφ. Παπαδάμ. Ἀνδρίτσαινα, ἔτ. 1 (1929 - 30) — 8 (1936 - 37) [ἀρ. 1 - 9, 12 - 22, 27 - 49, 51, 127 - 354].

Ἐπιστ Ἐπ Παν Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς. Ἐν Ἀθήναις, [τόμ.] ΙΗ′ (1921 - 1922) [=1923].

Ἑπταν Ἐπιθ Ἑπτανησιακὴ Ἐπιθεώρησις. Μηνιαῖον περιοδικόν. Διευθυντὴς καὶ ἐκδότης : Παναγ. Δ. Ἀβούρης. Ἐν Ζακύνθῳ, περ. Β′, ἔτ. Α′ (1922 - 1923) — Β′ (1923 - 1924), Γ′ (1924 - 1925) [τεύχη 1 - 5].

Ἐρανιστὴς Μηνιαία φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις. Ἐκδότης : Ρ. Λ. Κωστόπουλος. (Ἀθῆναι), περ. Β′, ἔτ. Α′ (1923 - 1924) [ἀρ. 2, 7 - 9], ἔτ. Β′ (1924 - 1925) [ἀρ. 1 - 2, 4 - 7].

Ἐργόχειρο Μηνιαῖον περιοδικὸν μόδας, πλεκτῶν καὶ κεντημάτων. Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια Βάσου Χανιώτη. Πειραιεύς, ἔτ. Α′ (1938) [ἀρ. 1 - 9].

Ἔρευνα Μηνιαῖον περιοδικὸν [σὲ αὐτοτελῆ τεύχη]. Διευθυντής : Ἄγγελος Κασιγόνης. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. 1 (1927) — 12 (1938).

Ἑρμῆς Μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης καὶ ἔρευνας. Διευθυντής : Α. Μαρσέλος. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. Α′ (1926 - 1927).

Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος. Μηνιαῖον περιοδικόν. Διευθυντής : Κ. Στυλιανόπουλος. (Ἀθῆναι), ἔτ. Α′ (1924 - 1925) — ΙΒ′ (1936).

Ἔσπερ Ἔσπερος. Φιλολογικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐφημερὶς [ἀπὸ τὸν ἀρ. 6 : Μηνιαῖο φιλολογικὸ περιοδικό]. Διευθυντής : Γιάννης Μπαρούνας. Σῦρος, ἔτ. Α′ (1922 - 1923) [ἀρ. 6 - 14], ἔτ. Β′ (1923) [ἀρ. 16].

Ἕσπερος Τὸ μεγαλύτερον ἑβδομαδιαῖον εἰκονογραφημένον φιλολογικὸν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικόν. Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς. Διευθυντὴς - ὑπεύθυνος : Ν. Γ. Ὀκτωρᾶτος. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1936 - 1937) [ἀρ. 1 - 33].

Ἑστιάδα Μηνιάτικη φιλολογικὴ ἔκδοση. Ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντὴς τῆς ὕλης : Γιάννης Σγόντζος - Ἀνδρέας Λοΐζος. Χίος, χρον. Α′ (1921 - 1922).

Ἐτ Προσφ Ἡμ Ἐτήσιον Προσφυγικὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδόται : Θ. Δανιηλίδης - Δημ. Γ. Μιλάνος. Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως : Λ. Θ. Λαμπροπούλου. Ἀθῆναι, τόμ. 1 (1926), 3 (1927) (εἰδικὴ ἔκδοσις Αὐγούστου 1927).

Εὐτυχία Δεκαπενθήμερον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυντής : Ἀνδρ. Ἀνδρεόπουλος. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Α′ (1922) [ἀρ. 1 - 10]. [Ὁ ἀρ. 11 συνεκδόθηκε μὲ τὸ περιοδ. «Ἐθνικὴ Ζωή»].

Ἐφημ Ἑλλην Νομ Ἐφημερὶς τῶν Ἑλλήνων Νομικῶν. Ἑβδομαδιαία δικαστικὴ ἐφημερίς.

Διευθυντὴς - ὑπεύθυνος : Πέτρος Θηβαῖος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1934) — Ε' (1938).

Ζέφυρος Φιλολογικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ὁμωνύμου ὁμίλου τῶν Ἑλληνίδων. Ἀθῆναι, ἔτ. 1922.

Ζωὴ Λογοτεχνικὸ περιοδικό. Βγαίνει κάθε μήνα. Διευθυντής : Ἀπόστ. Μελαχρινός. Πόλη, χρόν. Β' (1921), Γ' (1922) [ἀρ. 1.]

Folklore A quarterly review of myth, tradition, institution and custom being the transactions of the Folklore Society and incorporating the Archaeological Review and the Folklore Journal. London, τόμ. 32 (1921) — 49 (1938).

Glotta Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache. Herausgegeben von Paul Kretschmer und Wilhelm Kroll. Göttingen, τόμ. 11 (1921) - 26 (1938).

Greek Nation The Greek Nation. A monthly English language organ of contemporary Greeks. Editor and publisher Prof. G. Panou. Hydra Island, Greece, τόμ. 1 (1929 - 1930) [No 1 - 12], 2 (1930) [No 13 - 15].

Ἡ Διάλεξις Ἐπιστημονικὴ - κοινωνιολογικὴ - φιλολογικὴ - καλλιτεχνικὴ ἐκδιδομένη τὴν 1ην καὶ 15ην ἑκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Διον. Βλαχογιάννης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1928) [ἀρ. 8 - 10].

Ἡ Ἠχὼ Μηνιαία ἐπιθεώρησις, ὄργανον τῶν ἁπανταχοῦ Κεφαλλήνων [ἀργότερα : Ὄργανον ἐπικοινωνίας καὶ ἀλληλεγγύης τῶν (ἁπανταχοῦ) Ἑπτανησίων]. Διευθυντὴς - ὑπεύθυνος: Φώτιος Κονιδάρης, ἐκδότης: Γερ. Σ. Χρήστου. (Ἀθῆναι), ἔτ. 1 (1932 - 1933) — 7 (1938 - 1939) [ἀρ. 1 - 75/76].

ΗΑΜΘ Ἡμερολόγιον Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Μηνιαία ἐπιθεώρησις ἐν Δράμᾳ, οἰκονομολογική, γεωργική, κοινωνιολογική, καπνική, στατιστική, ἐμποροβιοτεχνικὴ κλπ. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Θεόφιλος Δ. Ἀθανασιάδης. Δράμα, ἔτ. Γ' (1933) — Η' (1938).

ΗΔΜ Ἡμερολόγιον Δυτικῆς Μακεδονίας εἰκονογραφημένον. Ἐπιμέλεια Σταύρου Θεοδοσιάδου - Δημητρ. Γκαβανᾶ. Κοζάνη (ἔκδοσις ἐφημ. «Βορ. Ἑλλάδος»), ἔτ. 2 (1933) — 3 (1934).

ΗΘ Μερόπης Π. Τσιώμου, Ἡμερολόγιον Θεσσαλονίκης. Ἐν Θεσσαλονίκη, ἔτ. 4 (1926) — 7 (1929), 9 (1931).

Ἠλύσια Ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρηση. Ἐκδίδεται κάθε Κυριακή. Φιλολογία, ἐπιστήμη, κοινωνικὰ ζητήματα, ὡραῖες τέχνες, κριτικὲς μελέτες, ἐκπαιδευτικά, θέατρο. Φιλολογικὴ διεύθυνση : Παῦλος Νιρβάνας - Λιλίκα Βολίδη. Ἀθήνα, χρόν. Α' (1927) [τεῦχ. 2, 3].

Ἡμ Ἑλλ Ρουμ Ἡμερολόγιον τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ Ι. Σολωμοῦ, ἔτους 1929. Constanza.

Ἡμ Ἰθ Ἡμερολόγιον Ἰθάκης (Ἑνώσεως τῶν ἁπανταχοῦ Ἰθακησίων). Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 4 (1931).

Ἡμ Οἰκ Ἀστέρος Ἡμερολόγιον «Οἰκογενειακοῦ Ἀστέρος». Ἐτήσιον παράρτημα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένου ὁμωνύμου περιοδικοῦ. Ἐν Ἀθήναις, ἔκδ. Παναγ. Γ. Καψιώτη, ἔτ. 1923, 1924, 1930.

Ἡμερ Ἀναμν Κορνηλίας Ε. Ταβανιώτου, Ἀναμνήσεις καὶ ἐλπίδες. Ἡμερολόγιον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, περ. Β', ἔτ. 11 (1921) — 12 (1922).

Ἡμερ Αὐγὴ Φιλολογικὸν Ἡμερολόγιον «Αὐγή». Ἔκδοσις βιβλιοχαρτοπωλείου Καπογιάννη.

Ἐν Πύργῳ, ἔτ. 2 (1934) — 4 (1936).

Ἡμερ Δώδεκα Κ. Ν. Φραγκούλη, Ἡμερολόγιον τῶν Δώδεκα. Ἐν Πόρτ - Σάϊδ 1936.

Ἡμερ Ἐγκ Ι. Α. Βρεττοῦ, Ἡμερολόγιον Ἐγκυκλοπαιδικόν. Περίοδος τρίτη. Ἐκδόται : Δ. Βρατσάνος καὶ Ι. Κολλάρος. Ἀθῆναι, ἔτ. 18 (1921).

Ἡμερ Ἑσπερινῆς Ἡμερολόγιον Ἑσπερινῆς καὶ Καζαμίας οἰκογενειακὸς καὶ ἐμπορικός. Ἔκδοσις ἐπιμελείᾳ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ἀστήρ». Ἀθῆναι 1935.

Ἡμερ Εὔας Ἡμερολόγιον τῆς Εὔας, Μ. Γεράκη - Θ. Λούπη. Ἀλεξάνδρεια 1934.

Ἡμερ Θήρας Μιχαὴλ Κ. Ζώρζου, Ἡμερολόγιον Θήρα - Ἀμοργός, 1933, μετ' εἰκόνων. Ἐν Πειραιεῖ (1933).

Ἡμερ Καθρέπ Ἡμερολόγιον «Καθρέπτης». (Παράρτημα τοῦ περιοδικοῦ «Καθρέπτης»). Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1927).

Ἡμερ Λαοῦ Τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Λαοῦ. Ἔκδοση Ριζοσπάστη. (Ἀθήνα) 1936.

Ἡμερ Μπουκ Φιλολογικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ «Μπουκέτου». Ἔκδοσις περιοδικοῦ «Μπουκέτου». Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Α' (1926) — Ζ' (1932).

Ἡμερ Ὁδοιπ Συνδ Ἡμερολόγιον τοῦ «Ὁδοιπορικοῦ Συνδέσμου». (Ἀθῆναι), ἔτ. Α' (1925) — Β' (1926).

Ἡμερ Ὀλυμπίου Πέτρου Γ. Ὀλυμπίου, Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1924. Ἐκδότης : Γ. Δ. Γεωργιάδης. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Αἰγύπτου) 1923.

Ἡμερ Πανδώρα Κώστα Πασαγιάνη, Πανδώρα. Φιλολογικὸν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸν ἡμερολόγιον. Ἀθῆναι 1923.

Ἡμερ Πειρασμοῦ Ἡμερολόγιον περιοδικοῦ «Πειρασμός». Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1922, 1930.

Ἡμερ Πελασγοῦ Κ. Χ. Σκενδέρη, Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον «Πελασγοῦ». (Ἀθῆναι), ἔτ. 1 (1931) — 8 (1938).

Ἡμερ Συνδ Ἡμερολόγιον Συνδέσμου Ἑλλήνων μαθητῶν Λυκείου Π. Ἀποστολίδου. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. 1 (1922).

Ἡμερ Σφαίρας Τὸ Ἡμερολόγιον τῆς «Σφαίρας». Ἐπιμέλεια: Δημ. Γενοβέλλη. (Ἀθῆναι), ἔτ. 1921.

Ἡμερ Ταγκοῦ Ἡμερολόγιον τοῦ «Ταγκοῦ» τοῦ νέου ἔτους 1924. Ἐκδότης : Σωκράτης Παπαδόπουλος. Τυπογραφεῖον ἡ «Ἄγκυρα» Ἰωάννου Κουμένου. Θεσσαλονίκη 1924.

Ἡμερ Φαιάκων Ἀναστασίου Κουρκούλου, Ἡμερολόγιον τῶν Φαιάκων τοῦ 1933. Ἀθῆναι, Δεκέμβριος 1932.

Ἡμερ Φιλ Βιβλ Ἡμερολόγιον «Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου». Ἐκδότης : Ἄγγελος Ι. Ἀθανασόπουλος. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. 1936.

Ἡμερ Φιλοκ Πηνελ Ἡμερολόγιον τῆς Φιλοκάλου Πηνελόπης διὰ κυρίας καὶ δεσποινίδας. Ἀθῆναι, ἔτ. 1924.

Ἡμερ Ἀνασκόπησις Ἡμερολογιακὴ ἀνασκόπησις τοῦ 1929, ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ συγγραφέως Πάνου Καπερνέκα, δημοσιογράφου. Ἐν Καΐρῳ, ἔτ. 1929, 1931.

Ἡμερολ Γρίβα Ἡμερολόγιον Γρίβα. Διευθυντής : Ἄγγελος Ι. Ἀθανασόπουλος, ἐκδότης: Σπῦρος Γρίβας. Ἀλεξάνδρεια. ἔτ. [1] (1934) — 2 (1935).

Ἡμερολ Κυνηγοῦ Ἡμερολόγιον τοῦ Κυνηγοῦ, 1926 - 27, ἐπιμελείᾳ Φιλ. Ἠλιάδου. Ἀθῆναι.

Ἡμερολ Πάργα Ἡμερολόγιον Πάργα. Τῇ συνεργασίᾳ ἀποκλειστικῶς Ἑλλήνων λογίων καὶ

καλλιτεχνῶν, ἐπιμελείᾳ Νεοκλῆ Τριανταφυλλίδη. Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον, ἔτ. 1 (1934) — 2 (1935).

Ἡμερολ Σατανᾶς Ἡμερολόγιον Σατανᾶς, σατυρικὸν καὶ γελοιογραφικόν. Ἔκδοσις: Θάνου Ζήρα - Νίκου Καστανάκη. Ἰδρυτὴς - ἰδιοκτήτης : Θάνος Α. Ζήρας. [Τὰ ἔτη 4 κ.ἑ. ἔχουν τὸν τίτλο : Ἀθηναϊκὸν Ἡμερολόγιον Σατανᾶς]. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 2 (1924) — 5 (1927), 8 (1930), 9 (1931).

Ἡμερολ Χαλκιδικῆς Νικολάου Μ. Ἠλιάδου, Ἡμερολόγιον τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐν Μεγάλῃ Παναγίᾳ, ἔτ. 1 (1930) — 3 (1932).

Ἡμερολόγιον Ἡμερολόγιον ὁ Φάρος τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδρυτὴς - διευθυντής: Σωκράτης Σταματίου. Κάϊρον, ἔτ. 1 (1923) — 6 (1928), 10 (1933).

Ἠπειρ Ἀγὼν Ἠπειρωτικὸς Ἀγών. Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερὶς ἐν Ἰωαννίνοις. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Εὐθύμιος Τζάλλας. Ἰωάννινα, ἔτ. Γ′ (1929 - 30) — Ε′ (1931 - 32) [ἀρ. 854 - 881, 886 - 887, 889 - 975, 977 - 985, 987 - 1008, 1011 - 1130, 1133 - 1462].

Ἠπειρ Βῆμα Ἠπειρωτικὸν Βῆμα Ἀθηνῶν. Μεγάλη ἑβδομαδιαία πολιτική, φιλολογικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων ἐφημερίς, ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Ἠπειρωτῶν. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Ἀριστοφάνης Τζάλλας. (Ἀθῆναι, ἔτ. 5 (1933) — 10 [=9 - 10] (1937 - 38) [ἀρ. 175 - 195, 197 - 246, 265 - 280, 283, 285, 287 - 289, 291, 293, 294, 296, 298 - 300, 302 - 307].

Ἠπειρ Μέλλον Ἠπειρωτικὸν Μέλλον. Ἀνεξάρτητος πολιτικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων ἐφημερίς, ὄργανον τοῦ Ἠπειρωτικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1934 - 35) — Δ′ (1937 - 39) [ἀρ. 1 - 67, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀρ. 22, 32, 43, 50].

Ἠπειρ Φύλλα Ἠπειρωτικὰ Φύλλα. Δεκαπενθήμερο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθύνεται ἀπὸ ἐπιτροπὴ νέων. Ἐπὶ τῆς ὕλης: Χ. Χρηστοβασίλης. Ἰωάννινα, ἔτ. Α′ (1936) [ἀρ. 3 - 6].

Ἠπειρωτικὰ Ἐτήσιον πανηπειρωτικὸν λεύκωμα. Ἐκδότης : Μ. Α. Οἰκονομίδης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1938).

Ἡραῖα Τὰ Ἡραῖα. Μηνιαία λογοτεχνικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐπιθεώρησις τῆς Ἀργολίδος. Ἰδρυταί: Γ. Λογοθέτης, Γ. Τσουκαντᾶς. Ἄργος, ἔτ. Α′ (1937 - 1938) [ἀρ. 1, 2, 4 - 8, 10-12].

Ἠχὼ Ἑλλάδος Ἠχὼ τῆς Ἑλλάδος. Μεγάλη πρωϊνὴ ἐφημερίς. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Κωστῆς Μπαστιᾶς, ἀρχισυντάκτης : Ἡρ. Ν. Ἀποστολίδης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1935) [ἀρ. 1 - 159].

Ἠὼς Ἐπιθεώρησις τουριστική, ἀεροπορική, ὑπαίθρου. Δεκαπενθήμερος ἔκδοσις. Ἐπιμελεῖται ὁ ζωγράφος Μιχ. Δόρις - Παπαγεωργίου. Διευθυντὴς - ὑπεύθυνος : Κ. Ἀθ. Παπαγεωργίου. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1938 - 1939) [τεύχη 1 - 16].

Ἠὼς Ζακ Ἠώς. Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν [κατὰ τὸ ἔτ. Β′ (1926) δεκαπενθήμερον]. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Ἀνδρ. Ι. Ζῶντος. Ζάκυνθος, ἔτ. Α′ (1925 - 1926) - Β′ (1926) [τεύχη 1 - 16].

Θ Γ Θεσσαλικὰ Γράμματα. Μηνιαῖο φιλολογικό, ἐπιστημονικό, καλλιτεχνικὸ περιοδικό, ἐκδιδόμενο στὴ Λάρισα ἀπ' τὸν «Ὅμιλο διανοουμένων καὶ φιλοτέχνων Λαρίσης». Διευθύνεται ἀπὸ συντακτικὴ ἐπιτροπή. Λάρισα, χρόν. Α′ (1935) [τεῦχ. 6 - 7].

Θάλεια Περιοδικὸν δεκαπενθήμερον. Κωνστάντσα, ἔτ. Α′ (1923 - 1924).

Θέατρο Μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης τοῦ θεάτρου. Ἔκδοσις Νέας Δραματικῆς Σχολῆς. Διευθυντής : Σωκράτης Καραντινός. (Ἀθήνα), ἔτ. Α′ (1938) [ἀρ. 1 - 4].

Θέμις Ἑβδομαδιαία δικαστικὴ ἐφημερὶς ἐκδιδομένη κατὰ Κυριακήν. Ἱδρυταί: Θ. καὶ Π. Ἀγγελόπουλοι - Ἀθάνατοι. Ἰδιοκτήτης - διευθυντὴς καὶ ὑπεύθ. συντάκτης: Χρ. Πράτσικας. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. ΛΑ′ (1920 - 1921) — ΜΘ′ (1938).

Θεολογία Περιοδικὸν ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον προνοίᾳ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου. Διευθυντής: Γρηγόριος Παπαμιχαήλ. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1923) - 16 (1938).

Θεσσαλονίκη Ἐθνικὸν εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Ἐκδότης - ὑπεύθυνος : Π. Βουδούρης. Θεσσαλονίκη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) [ἀρ. 2 - 4].

Θησαυρὸς Ἑβδομαδιαῖον ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικόν. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1922 - 1923) — Β′ (1924) [τεύχη 1 - 75 καὶ πανηγυρικὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1924].

Θρακ Στοὰ Θρακικὴ Στοά. Λεύκωμα Θράκης - Μακεδονίας 1932. Ἐκδότης: Ἀργ. Δρακόπουλος. Κομοτινή (1932).

Θυμέλη Ἡ Θυμέλη. Τυπώνεται κάθε δυὸ μῆνες μὲ θεατρικὰ ἔργα καὶ ἄλλα φιλολογικά. Συνθέτει τὰ περιεχόμενα Νικόλαος ὁ Ποριώτης. Ἀθήνα, τόμ. Α′ (1933) [τεύχη 1 - 4].

Ἰδέα Μηνιαῖο περιοδικὸ - ὄργανο τῆς ἐλεύθερης σκέψης καὶ τέχνης. Διευθυντής : Σπῦρος Μελᾶς. Ἀθῆναι, χρον. Α′ (1933), τόμ. 1 (1933) - 2 (1933).

Ἱερὸς Σύνδ Ἱερὸς Σύνδεσμος. Ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν [τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου] ἑβδομαδιαῖον. Διευθυντής: Π. Ι. Μπρατσιώτης. Ἀθῆναι, περ. Γ′, ἔτ. Α′ (=ΚΑ′) (1921) — ΚΒ′ (1922), ΚΓ′ (1923) [ἀρ. 44 - 45]. Περ. Δ′, ἀρχισυντάκτης : Προκ. Καλλιοντζῆς, ἔτ. ΚΓ′ (1923) — Ε′ [=ΚΖ′] (1927). Περ. Ε′, ἔτ. Α′ (1929) — Ζ′ (1934).

Ἶρις Μηνιαία εἰκονογραφημένη. Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον τὴν 30ὴν ἑκάστου μηνός. Διευθυντής : Μπάμπης Ἄννινος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1924) [τεύχη 1 - 5].

JHS The Society for the Promotion of Hellenic Studies. The Journal of Hellenic Studies, published by the council and sold on their behalf. London, τόμ. 41 (1921) — 58 (1938).

Καζαμ Ἀνατολῆς Καζαμίας τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἔτους 1922. Ἐκδότης: Ι. Ν. Σιδέρης. Ἐν Ἀθήναις 1922.

Καζαμ Ἀπόλ Μεγάλος Καζαμίας τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἔτους 1931. Ἔκδοσις: Μ. Τριανταφύλλου. Θεσσαλονίκη 1931.

Καζαμ Ἑρμοῦ Καζαμίας τοῦ Ἑρμοῦ. Ἔκδοσις: Μιχ. Ι. Σαλιβέρου. Ἀθῆναι, ἔτ. 1921, 1922, 1928, 1933 - 1936.

Καζαμίας Ἔκδοσις : «Ἐθνικὸς Κῆρυξ». New York, ἔτ. 1927, 1938.

Καζαμίας Ἑρ Καζαμίας τοῦ Ἑρμοῦ. Νέα Ὑόρκη 1922.

Καζαμίας Εὑρ Καζαμίας τοῦ «Εὕρηκα». Ἐκδόσεις: Ἀνδρ. Β. Πάσχα. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1921, 1928, 1931, 1933, 1934.

Καθημερινὴ Ἡ Καθημερινή. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Γεώργιος Ἀγγ. Βλάχος. Ἀθῆναι, ἔτ. 2 (1920 - 21) — 3 (1921 - 22) [ἀρ. 454 - 814 (1.1 ἕως 31.12.1921)], ἔτ. 15 (1933 - 34) [ἀρ. 4288 τῆς 1.1.1934] — 20 (1938 - 39) [ἀρ. 8071 τῆς 31.12.1938].

Καλαματ Ἡμερ Καλαματιανὸ Ἡμερολόγιο. Ἔκδοσις ἐτησία εἰκονογραφημένη. Γράμματα,

τέχνες, ἐπιστῆμες. Διευθυνταὶ συντάξεως: Εὐάγγ. Δημητρακόπουλος, Ἠλ. Κούτσης. Καλάμαι, τεῦχ. 1 (1931).

Καλλ Λεύκωμα Καλλιτεχνικὸν Λεύκωμα. Φιλολογικόν, λογογραφικόν, ἐπιστημονικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν τελειοφοίτων τοῦ Λυκείου Πέραν, τοῦ ἔτους 1927. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1927.

Καππαδ Ἀρχ Σινασὸς Καππαδοκικὸ Ἀρχεῖο ἡ Σινασός. Περιοδικὸ ἱστορικὸ - λαογραφικὸ καὶ λογογραφικό. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν Ὅμιλο κυριῶν καὶ δεσποινίδων τοῦ Σωματείου «Ἅγιος Νικόλαος» Ν. Σινασοῦ. Ἀθήνα, χρον. 1 (Γενάρης 1936).

Κάστρο Τὸ Κάστρο. Περιοδικὴ ἔκδοση στίχου καὶ κριτικῆς γραμμένη ἀπὸ τὸ Λευτέρη Ἀλεξίου. Ἡράκλειο Κρήτης, χρον. 1 (1934) — 5 (1938) [ἀρ. 1 (Μάης 1934) — 9 (Μάρτης 1938)].

Κερκυρ Ἀνθολ Κερκυραϊκὴ Ἀνθολογία. Κέρκυρα, τόμ. Δ′ (1924) [ἀρ. 3 - 6], Ε′ (1925).

Κιμωλιακὰ Ἀναμνηστικὸν τεῦχος, ἐπιμέλεια: Ἰωάννου Σπ. Ράμφου. Ἀθῆναι, ΑΨΛΒ′ [1932=1933].

Klio Beiträge zur alten Geschichte. In Verbindung mit Fachgenossen des In - und Auslandes, herausgegeben von C. F. Lehmann - Haupt und E. Kornemann. Leipzig, τόμ. 17 (1921) - 31(1938).

Κοιν Φάρος Ὁ Κοινωνικὸς Φάρος. Ἑβδομαδιαῖος, εἰκονογραφημένος. Διευθυντής: Ἀρ. Π. Τσακίρης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1924) [ἀρ. 1 - 8].

Κοινότης Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντής: Ντῖνος Μαλοῦχος. Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1923) ἀρ. [1 - 24].

Κοινων Ἔρευνα Κοινωνικὴ Ἔρευνα. Μηνιαῖον θεωρητικὸν ὄργανον τοῦ ἀγροτισμοῦ καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντής: Δῆμος Πράσινος. (Ἀθῆναι), [ἔτ. Α′] (1932 - 1933).

Κριτ Κριτική. Μηνιαία ἔκδοση. Ἐκδότες: Μ. Φιλήντας - Α. Παπαδήμας. Ἀθήνα, ἔτ. Α′ (1923 - 1924).

Κριτ Τέχνη Κριτικὴ καὶ Τέχνη. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Ἀθήνα, ἔτ. Β′ (1924 - 1925), Γ′ (1925 - 1926) [ἀρ. 1, 4].

Κροκεαὶ Αἱ Κροκεαί. Μηνιαία Κροκεατικὴ ἐπιθεώρησις. Διεύθυνσις: Δημ. Γορανίτης, Ἠλ. Κλώνης, Δημ. Ν. Παντελεάκης. Ἐπιμελητὴς συντάξεως: Ν. Ι. Ροζάκος. Κροκεαί, ἔτ. Α′ (1929 - 30) — Β′ (1930 - 31) [ἀρ. 1 - 19].

Κυθηρ Ἐπιθεώρ Σπ. Στάθη, Κυθηραϊκὴ Ἐπιθεώρησις. Ἐτήσιον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ Σεπτέμβριον ἑκάστου ἔτους. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Α′ (1923).

Κυκλαδ Βῆμα Κυκλαδικὸν Βῆμα. Ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ - ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Κυκλαδιτῶν. Ἐκδίδεται ὑπὸ ὁμάδος Κυκλαδιτῶν νέων. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1925) [ἀρ. 1-30], Β′ (1926) [ἀρ. 31 - 48].

Κυκλαδ Ἡμερ Πέτρου Μ. Στεφάνου, Κυκλαδικὸν Ἡμερολόγιον. (Παράρτημα «Κυκλαδικῆς»). Κοινωνικόν, φιλολογικόν, ἱστορικόν, ἐγκυκλοπαιδικόν, ἠθογραφικόν, πατριδογραφικόν. Ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου, ἔτ. 2 (1928), 3 (1929).

Κυκλαδ Νέα Τὰ Κυκλαδικὰ Νέα. Δεκαπενθήμερος πολιτικὴ ἐφημερὶς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικῶν συμφερόντων τῶν νήσων τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Ἰδιοκτήτης - διευθυν-

τής : Κ. Γ. Ναυπλιώτης. Ἀθῆναι - Σῦρος, περ. Β', ἔτ. Α' (1934) — Ε' (1938 - 39) [ἀρ. 1, 4 - 8, 10, 11, 13 - 18, 20 - 117].

Κύκλος Ὁ Κύκλος. Φύλλα τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης. Βγαίνει μιὰ φορὰ τὸ μήνα. Διευθυντής : Ἀπόστολος Μελαχρινός. Ἀθήνα, χρόν. Α' (1931 - 1932): τόμ. 1 (1931 - 1932), 2 (1932), χρόν. Β' (1933 - 1934): τόμ. 3 (1933 - 1934), χρόν. Γ' (1935 - 1936): τόμ. 4 (1936), χρόν. Δ' (1937 - 1938).

Κυνουριακὰ Ἱστορικολαογραφικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν ὑπὸ Καλ. Καλλούτση. Ἀθῆναι, 1930.

Κυπρ Λεύκωμα Πολυξένης Λοϊζιάδος, Κυπριακὸν Λεύκωμα. Λεμεσὸς - Κύπρου, τύποις «Λεμεσοῦ», 1924.

Κυπρ Στοὰ Κυπριακὴ Στοά. Φιλοσοφικὸν καὶ πολιτικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθημερίαν. Διευθυντὴς καὶ συντάκτης ὑπεύθυνος: Ἰωάννης Χ. Κυριακίδης. Ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου), ἔτ. Α' (1924 - 1925) [ἀρ. 1 - 22], Β' (1926) [ἀρ. 25].

Κυριακάτικη Ἡ Κυριακάτικη. Εἰκονογραφημένη ἔκδοσις τῆς «Βραδυνῆς». Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1926 - 1927) [ἀρ. 1 - 53].

Κυριακάτικος Ὁ Κυριακάτικος. Ἑβδομαδιαία ἐξασέλιδος ἔκδοσις τοῦ ἡμερησίου «Ἠπειρωτικοῦ Ἀγῶνος». Ὄργανον τῶν ταξειδεμένων Ἠπειρωτῶν. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Εὐθύμιος Χρ. Τζάλλας. Ἰωάννινα, ἔτ. Α' (1933) [ἀρ. 43 - 48], Β' (1934 - 35) — Γ' (1935 - 36) [ἀρ. 90 - 130].

Κωνσταντινούπολις Μεγάλη ἑβδομαδιαία διαβαλκανικὴ ἐφημερὶς πολιτική, οἰκονομική. Διευθυνταί : Κ. Ἰωαννίδης — Ἀνδρ. Παλάσης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1932 - 33) [ἀρ. 1 (18.12. 1932) — 40 (24.10.1933)].

Λακωνικὴ Ἡ Λακωνική. Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐφημερίς. Διευθυντής: Δ. Β. Βούκλιζας. Σπάρτη, ἔτ. Α' (1931 - 32) [ἀρ. 1 - 49].

Λαογρ Ἐπετηρὶς Λαογραφικὴ Ἐπετηρὶς [Κυκλάδων] 1938. Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Ἐπιμέλεια ἐπιτροπῆς. (Ἀθῆναι) 1938.

Λεσβιακὰ Φύλλα Περιοδικὸ μηνιάτικο. Ἐπιμελητής : Σ. Γ. Παρασκευαΐδης. Μυτιλήνη, χρον. Α' (1928 - 1929) [φυλλάδια 1 - 4].

Λεσβ Σελίδες Λεσβιακὲς Σελίδες. Μηνιάτικη λογοτεχνικὴ ἔκδοση. Βγαίνει ἀπὸ συντροφιὰ νέων στὴ Μυτιλήνη. Μυτιλήνη, χρον. Α' (1925) [φ. 1 - 8], χρον. Β' (1926) [φ. 9].

Λέσβος Μ. Καλλοναίου, Λέσβος, τὸ νησὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἁρμονίας. Ἀθήνα 1934.

Λευκ Ἀναμν Λεύκωμα ἀναμνηστικὸν 1924. Ὅμιλος Ἐκδρομέων Βόλου. Ἀθῆναι 1924.

Λευκ Γυμν Βόλου Λεύκωμα ἀναμνηστικὸν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Γυμνασίου ἀρρένων Βόλου 1884 - 1934. Ἐν Βόλῳ 1935.

Λεύκ Ζωγραφείου Λεύκωμα τῶν τελειοφοίτων τοῦ Ζωγραφείου. Ἰσταμπούλ [Κων/πολη], ἔτ. 1928, 1929, 1931, 1936.

Λευκ Μαθ Λεύκωμα 1928. Ἔκδοσις περιοδικοῦ «Μαθητικὴ Ἕνωσις». Ἀθῆναι 1928.

Λεύκωμα Β Ἑλλάδος Γεωργίας Στ. Νενέ, Λεύκωμα τῆς Βορείου Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1934. Φιλολογία - ἐπιστήμη - τέχνη. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1934).

Λεύκωμα Βροντάδου Πρωτοπρεσβυτέρου Μάρκου Ἀγ. Βασιλάκη, Τὸ Λεύκωμα τοῦ Βροντάδου τοῦ ἔτους 1936. Ἐξεδόθη δαπάναις τοῦ δήμου Βροντάδου καὶ πολλῶν φιλομούσων Βρονταδουσίων. Ἐν Χίῳ, ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἐλευθερίας».

Λεύκωμα Γορτυνίας Λεύκωμα τῆς Γορτυνίας μετὰ συνοπτικῆς ἱστορίας τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων της. Ἐπιμέλεια : Παρ. Ν. Κοντοέ, Ἀγγ. Ἡλιοπούλου. Ἀθῆναι 1937.

Λεύκωμα Ζαππείου Λεύκωμα ἀποφοίτων τοῦ Ζαππείου Παρθεναγωγείου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1924.

Λεύκωμα Θράκης Πανελλήνιος Γεωργικὴ ἔκθεσις Ἀθηνῶν, Λεύκωμα Θράκης. Ἀθῆναι 1937.

Λεύκωμα Κάσου Κ. Ν. Φραγκούλη, Λεύκωμα τῆς Κάσου, ἤτοι ἐθνική, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ δρᾶσις τῶν ἀπανταχοῦ Κασίων. Ἐν Πόρτ - Σάϊδ 1921.

Λεύκωμα Λυκείου Καλλιτεχνικὸν Λεύκωμα, φιλολογικόν, λογογραφικόν, ἐπιστημονικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν τελειοφοίτων τοῦ Λυκείου Πέραν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτ. 1927, 1930.

Libre Libre étude, surtout la langue, la littérature, les arts de la Grèce, et ce qui intéresse la France dans les pays helléniques... Adresse unique: Louis Roussel. Athènes, No 1 (15 Décem. 1922) — 144/145 (Octobre-Novembre 1934). [Ἀπὸ τὸ No 27 (9 Jan. 1925) ἐκδιδόταν στὸ Montpellier τῆς Γαλλίας].

Link The Link. A Review of Mediaeval and Modern Greek, edited by Nicholas Bachtin, with the collaboration of S. Baud-Bovy and others. Oxford, No 1 (June 1938), No 2 (June 1939).

Λόγ Ὁ Λόγος. Μηνιαῖο περιοδικὸ γραμμάτων καὶ τέχνης. Διευθυντής : Ἄγγ. Τερζάκης. Ἀθήνα, χρον. Α′ (1930 - 1931) [ἀρ. 1 - 3, 8].

Λόγος Ὁ Λόγος. Μηνιαῖο περιοδικό. Διευθύνεται ἀπὸ τοὺς Ὀ. Μπεκὲ καὶ Ι. Χαλκούση. Πόλη, χρόν. Γ′ (1920 - 1921), Δ′ (1922) [ἀρ. 1 - 7].

Λογοτ Ἐπιθ Λογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρηση. Μηνιαῖο φύλλο κριτικῆς καὶ τέχνης. Διευθύνεται ἀπὸ κριτικὴ ἐπιτροπή. Ἀθήνα, ἀρ. 3 (Ἀπρίλης 1927).

Λογοτ Σελ Λογοτεχνικὲς Σελίδες. Μηνιαῖο περιοδικό. Βγαίνει ἀπὸ συντροφιὰ νέων. Διευθυντής : Ροῦσος Ι. Κτιστάκης, τῆς ὕλης : Στέλ. Καψομένος. Χανιά, χρόν. Α′ (1923) [φ. 1 - 2].

Λυτρωμὸς Μηνιαῖο φιλολογικὸ περιοδικό. Διευθύνεται ἀπὸ συνταχτικὴ ὁμάδα. Ὑπεύθυνος: Α. Μυλωνογιάννης. Ἀθήνα, χρόν. Α′ (1933) [ἀρ. 1 - 2, 4 - 7].

L V S Leipziger Vierteljahrsschrift für Südosteuropa. Leipzig, Jahrgang 1, Nr. 1 (April 1937).

Μακ Γράμμ Μακεδονικὰ Γράμματα. Μηνιαῖο περιοδικὸ διευθυνόμενο ἀπὸ συντροφιὰ συνεργατῶν. Διευθυντής : Ράδος Χατζηνάσης. Θεσσαλονίκη, χρον. Α′ (1922) [ἀρ. 1 - 6], Β′ (1923) [ἀρ. 7(1) — 17 (11)], Γ′ (1924) [ἀρ. 1(18) — 4 (21)].

Μακεδ Νεολαία Μακεδονικὴ Νεολαία. Μηνιαῖο [ἀργότερα 15ήμερο] φιλολογικὸ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸ περιοδικό. Ἐκδίδεται ἀπ' τὸν Διαπλασιακὸ Σύλλογο «Σαλονικιώτικη Παρέα». Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς. Θεσσαλονίκη, περ. Β′, ἔτ. Β′ (1935) [ἀρ. 1(7), 20, 23, 24], Γ′ (1936 - 1937) [ἀρ. 25 - 30, 32, 33], Δ′ (1937) [ἀρ. 2].

Μακεδ Σελίδ Μακεδονικὲς Σελίδες. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ Θεσσαλονίκης. Διευθύνεται ἀπὸ ὁμάδα νέων. Θεσσαλονίκη, χρόν. Α′ (1937) [φ. 1 - 5].

Μακεδονόπουλο Μηνιαῖο περιοδικό. Ἐκδίδεται ἀπ' τὸ Διαπλασιακὸ Σύλλογο «Χαρούμενη Συντροφιά». Διεύθυνσις : Ν. Δ. Γεωργίτσας. Θεσσαλονίκη, ἔτ. Β′ (1933) [ἀρ. 5 (17)],

Γ′ (1934 - 1935) [ἀρ. 1 (25) — 4 (28), 9 (33) — 11 (35)], Δ′ (1935 — 1936) [ἀρ. 2 (38)].

Μαλέας Μεγάλη δεκαπενθήμερος ἐφημερίς, ὄργανον τῶν συμφερόντων τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς. Ἰδιοκτῆται: Παν. Μηνογιάννης - Κωνστ. Φάββιος. Διευθυντής: Κωνστ. Φάββιος. Ἐν Πειραιεῖ, ἔτ. Α′ (1932) [ἀρ. 1 - 8].

Μεγίστη Ἡ Μεγίστη. Κοινωνικὸν καὶ λαογραφικὸν ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Καστελλοριζίων. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Νικ. Μ. Στεφάνου. Πειραιεύς, ἔτ. 1(1937 - 1938) [ἀρ. 1 - 12], 2 (1938 - 1939) [ἀρ. 13 - 15, 17].

ΜΕΗ Μέγα Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον «Ἐλευθέρου Ἀνθρώπου». Φιλολογικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον δὶς τοῦ ἔτους. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1934) [τεῦχ. 1ο], Β′ (1935) [τεῦχ. 2ο].

Μέλισ Μέλισσα. Οἰκογενειακὴ ἐπιθεώρησις ἐκδιδομένη κατὰ Πέμπτην. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής: Δ. Γενοβέλης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1925 - 1926) [ἀρ. 1 - 17].

Μέλισσα Τρ Μέλισσα. Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Τρικκάλοις. Ἐξετάζει ὅλους τοὺς πλουτοπαραγωγικοὺς κλάδους. Διευθυντής : Προκ. Βλ. Νίκολης. Τρίκκαλα, ἔτ. 1 (1934 - 1935) [τεύχη 1 - 12].

Μῆλος Ἐφημερὶς δεκαπενθήμερος, ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Μηλίων. Διευθυντής : Γιαννούλης Ν. Βῆχος. Ἀθῆναι, ἔτ. ΣΤ′ (1929 - 30) — ΙΓ′ (1936 - 37) [ἀρ. 151 - 248].

Μην Ἀκρόπολις Μηνιαία «Ἀκρόπολις». Ἐκδίδεται καθ' ἕκαστον μῆνα ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος «Ἀκρόπολις». Ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής : Γ. Βουτσινᾶς. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1934) [τεῦχ. 3].

Μην Ἐπιθ Μηνιαία Ἐπιθεώρησις. Λογοτεχνικὴ - μουσικὴ - θεατρική. Ὄργανον τοῦ Φιλοτεχνικοῦ Ὁμίλου Νέων. Διευθυντής : Γιάννης Βουλῆς. Σάμος, ἔτ. Α′ (1923 - 1924) — Β′ (1924 - 1925).

Μην Ν Κόσμος Μηνιαῖος Νέος Κόσμος. [Μηνιαῖο φιλολογικὸ παράρτημα τῆς ἐφημ. «Νέος Κόσμος»]. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Ἀντ. Ι. Νικολόπουλος. Ἀθῆναι, τεῦχ. Α′ (Ἀπρίλ. 1934) — Η′ (Νοέμβρ. 1934).

Μῆνες Συγκέντρωσις τῆς μηνιαίας πανελληνίου δράσεως ὅλων τῶν κλάδων τῆς δημοσίας καὶ κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐν μέρει τῆς παγκοσμίου. Διευθυντής : Κ. Σνώκ. Θεσσαλονίκη, ἔτ. Α′ (1937) [τεύχη Γ′, Ζ′, Η′, ΙΑ′, ΙΒ′], ἔτ. Β′ (1938) [τεύχη Α′, Ε′ — Ζ′, Θ′ — ΙΒ′].

Μόδα καὶ Τέχνη Φιλολογικὸν παράρτημα [μηνιαῖον]. Ἰδιοκτησία - διεύθυνσις : Δ. Μιχαηλίδη—Γ. Χριστοπούλου [ἀπὸ τὴν περ. Β′, ἀρ. 64 : Ἠλ. Λεωνιδάκη - Κωνστ. Γάσπαρη]. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1925) — ΣΤ′ (1930) [ἀρ. 1 - 71(8)].

Μορέας Ἱδρυθεὶς ἐν Τριπόλει τῷ 1900. Ἐφημερὶς πολιτικὴ - φιλολογικὴ - ἐμπορικὴ - γεωργικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων. Ἱδρυτής : Ἰωάννης Διονυσίου. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Κώστας Διονυσίου. Τρίπολις, περίοδος νέα, ἔτ. 37 (1936 - 38) — 38 (1938 - 40) [ἀρ. 1368 - 1397]. [Βλ. καὶ Μορέας Τριπόλεως].

Μορέας Τριπόλεως Μορέας τῆς Τριπόλεως. Ἐφημερὶς πολιτικὴ - φιλολογικὴ - ἐμπορικὴ - γεωργικὴ - ἐργατικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων. Διευθυντὴς - ἱδρυτής : Ἰωάννης Κ. Διονυσίου. Τρίπολις, περίοδος νέα, ἔτ. 30 (1929 - 30) — 33 (1932 - 33) [ἀρ. 1309 - 1342 [= 1402] τῆς 1.3.1933]. [Βλ. καὶ Μορέας].

Μορφὲς Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Στὴ διεύθυνση : Βασ. Δεδούσης, στὴν ἐποπτεία τῆς ὕλης : Μπάμπης Νίντας. Θεσσαλονίκη, χρόν. 1 (1936 - 1937) — 2 (1937 - 1938).

Μουσ Ἐπιθεώρ Μουσικὴ Ἐπιθεώρησις. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν μετὰ μουσικοῦ παραρτήματος. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Νικόλαος Γ. Παππᾶς. (Ἀθῆναι), ἔτ. Α′ (1921 - 1922) [τεύχη 1 - 4].

Μουσ Ζωὴ Μουσικὴ Ζωή. Μηνιαῖον μουσικὸν περιοδικόν. Διευθυντής : Κωνστ. Δ. Οἰκονόμου. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1930 - 1931), Β′ (1931 - 1932) [τεῦχ. 1].

Μουσ Χρον Μουσικὰ Χρονικά. Μουσικοκαλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρησις. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1925) [τεῦχ. 1]. [Βλ. καὶ Μ Χρ (β′ περίοδος)].

Μοῦσα Μηνιάτικη ἔκδοση. Διευθύνεται ἀπὸ συντροφιὰ συνεργατῶν. Ποίηση - διήγημα - κριτικὴ - εἰκαστ. τέχνες - θέατρο - μουσική. Ἀθήνα, χρον. Α′ (1920 - 1921) [ἀρ. 1 - 9], Β′ (1921 - 1922), Γ′ (1922 - 1923), Δ′ (1923) [ἀρ. 37 - 39].

Μοῦσαι Αἱ Μοῦσαι. Φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον δὶς τοῦ μηνός. Ἱδρυτὴς καὶ διευθυντής : Λ. Χ. Ζώης. Ἐν Ζακύνθῳ, ἔτ. ΚΘ′ (1920 - 1921) — ΜΔ′ [=ΜΕ′] (1936 - 1937) [ἀρ. 567 - 732, 740 - 846, 862 - 964].

Μπουκέτο Ἑβδομαδιαία εἰκονογραφημένη φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις διευθυνομένη ὑπὸ ὁμάδος λογίων. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1926) — ΙΓ′ (1936).

Μ Χρ Μουσικὰ Χρονικά. Μηνιαία καλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρησις. Ἱδρυτὴς - διευθυντής: Ἰωσ. Παπαδόπουλος. Ἀθῆναι, ἔτ. 5 (1933) [τεύχη 1 - 6].

Ν Ἀγρ Ζωὴ Ἡ Νέα Ἀγροτικὴ Ζωή. Μηνιαῖον [ἀπὸ τὸν ἀρ. 33 ἑβδομαδιαῖον] γεωργικόν, κτηνοτροφικὸν καὶ συνεταιριστικὸν περιοδικόν, ἕνωσις περιοδικῶν «Τὰ Νέα Γεωπονικὰ» — «Ἀγροτικὴ Ζωή». Διευθυντής: Εὐάγγ. Α. Νικολαΐδης [ἀπὸ τὸν ἀρ. 83: Σ. Δ. Βαρουτσῆς]. Ἀθῆναι, περ. Β′, ἀρ. 31 (Ἀπρίλιος 1930) — 233 / 234 (Ἀπρίλιος 1935). [Ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ περιοδικοῦ Ἀγροτικὴ Ζωή, ποὺ καλύπτει τὴν Λ′ περίοδο. Βλ. Ἀγροτικὴ Ζωή].

Ν Ἐπιθεώρ Νέα Ἐπιθεώρηση. Μηνιαία ἔκδοση μελέτης, κριτικῆς καὶ τέχνης. Διευθύνεται ἀπὸ κριτικὴ ἐπιτροπή. Ἐπιμελητὴς ὕλης : Ἀντρέας Ζεβγᾶς. Ἀθήνα, χρον. 1 (1928) — 2 (1929) [ἀρ. 1 - 15], περ. Β′, ἔτ. 1 (1933 - 1934).

Ν Ἐποχὴ Νέα Ἐποχή. Ἐπιστήμη καὶ λογοτεχνία εἰς δώδεκα φυλλάδια τὸ ἔτος. Ἐκδότης καὶ διευθυντής : Γιάννης Σταυρινὸς Οἰκονομίδης. Ἀμμόχωστος Κύπρου, ἔτ. 1 (1921 - 1922) [ἀρ. 1 - 11].

Ν Ζωὴ Νέα Ζωή. Δίμηνη ἐπιθεώρηση γραμμάτων καὶ τέχνης. Γραμματεὺς συντάξεως: Γ. Δ. Δασκαλάκης. Ἀθήνα, χρον. Α′ (1933) — Β′ (1934) [ἀρ. 1 - 3(6)].

Ν Λογοτεχν Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντής : Τώνης Ζαχαράκης. Ἀθήνα, χρόν. Α′ (1937 - 1938).

Ν Ὁρίζων Νέος Ὁρίζων. Ἐφημερὶς ἀνεξάρτητος Ὀλυμπίας. Ἰδιοκτήτης - ὑπεύθυνος: Ἰωάννης Κωστογιάννης. Ἀνδρίτσαινα, ἔτ. Β′ (1927 - 28) — ΙΓ′ (1938 - 39) [ἀρ. 86 - 134, 183 - 572].

Ν Πνοὴ Νέα Πνοή. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντής : Νῖκος Π. Πᾶνος. Θεσσαλονίκη, τόμ. 1 (1936 - 1937).

Ν Πολιτ Ἐπιθ Νέα Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις. Μηνιαῖον πολιτικὸν περιοδικὸν αὐστηρῶς ἐπιστημονικόν. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Δ. Α. Πετρακάκος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1928).

Ν Πολιτική Νέα Πολιτική. Ἀθῆναι, περ. Β', ἔτ. 1 (1937)—2 (1938).

Ν Πρωτοπόροι Νέοι Πρωτοπόροι. Μηνιάτικο ὄργανο τῶν πρωτοπόρων τῆς Ἑλλάδας. Διευθύνεται ἀπὸ συντακτ. ἐπιτροπή. Ἐκδότης - διαχειριστὴς - ὑπεύθυνος : Θ. Γκογκώνης. Ἀθήνα, [χρον. Α'] (1931 - 1932), Β' (1933) [φ. 1 - 5, 7, ἕκτακτο τεῦχος], περ. Γ', χρον. Δ' (1935) [φ. 2], Ε' (1936) [φ. 1 - 3, 5].

Ν Φόρμιγξ Νέα Φόρμιγξ. Μηνιαῖον περιοδικὸν μουσικόν, ἐκκλησιαστικὸν καὶ φιλολογικόν, ὄργανον τοῦ «Ὠδείου Ἐθνικῆς Μουσικῆς». Ἱδρυτὴς - ἰδιοκτήτης: Κ. Α. Ψάχος. Διευθυνταί : Κ. Α. Ψάχος - Ε. Α. Πεζόπουλος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1921 - 1922) — Β' (1922 - 1923).

Ναζ Ἡμερ Ναζιανζηνὸν Ἡμερολόγιον Ἰωάννου Γ. Δοπρίδου. Ἱδρυταί : Ἰωάνν. Γ. Δοπρίδης, Ἰωάνν. Η. Οἰκονομίδης. Καβάλλα, ἔτ. 1 (1931).

Νέα Γράμμ Νέα Γράμματα. Λογοτεχνικὴ ἐπιθεώρηση ποὺ βγαίνει κάθε μήνα. Διευθυντής : Ἀθ. Γ. Κυριαζῆς. Ἀθήνα, χρον. 1 (1924) [τεύχη 1 - 7].

Νέα Ἑλλ Νέα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γενικὴ ἐπιθεώρησις ἐκδιδομένη κατὰ μῆνα ὑπὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἐκδοτικῆς Ἑταιρείας. Ἀθῆναι, ἔτη 1927 - 1932 [ἀρ. 12 - 14, 16 - 83].

Νέα Ζωὴ Ἡ Νέα Ζωή. Ὄργανον τοῦ ὁμωνύμου φιλολογικοῦ συλλόγου ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἀλεξάνδρεια, περ. Ε', ἔτ. XI (1922 - 1923) — XIV (1927).

Νέα Τέχνη Μηνιαία λογοτεχνικὴ ἔκδοση. Διευθύνεται ἀπὸ νέους. Ἐπιμελητὴς τῆς ὕλης : Ν. Λαπαθιώτης. Ἀθῆναι, χρόν. Α' (1924) [φ. 1 - 10], Β' (1925) [φ. 1 - 6], περ. Β', ἔτ. Γ' (1926) [φύλλο προπαρασκευαστικό], Δ' (1927) [Ἰανουάρ. - Φεβρουάρ.].

Νεαν Ψυχὴ Νεανικὴ Ψυχή. Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος τῶν Νέων Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1931) [ἀρ. 1 - 8], ἔτ. Β' (1932) [ἀρ. 2].

Νεοελλ Σημειώμ Νεοελληνικὰ Σημειώματα. Μηνιαία ἔκδοση ἐλέγχου, κριτικῆς καὶ μελέτης. Ἱδρυτὴς καὶ ἰδιοκτήτης : Γιάννης Σκαρίμπας. Χαλκίδα, χρόν. 1 (1937) [τεύχη 1 - 5].

Νέοι Δρόμοι Μηνιαῖον περιοδικόν, ἔκδοσις Ἐθνικῆς Συντηρητικῆς Ὀργανώσεως. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1938).

Νεολαία Ἡ Νεολαία. Ἐπίσημον ὄργανον πνευματικῆς, θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς, τῆς «Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως Νεολαίας τῆς Ἑλλάδος». Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1938 - 1939) [ἀρ. 1 - 51].

Neophilologus Driemaandeliks Tijdschrift voor de wetenschappelike beoefening van levende vreemde Talen en van hun letterkunde en voor de Studie van de klassieke Talen in hun verband met de moderne. Groningen, 24 (1938).

Νησὶ Τὸ Νησί. Μηνιαῖο φιλολογικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικό. Ἐκδίδεται ἀπὸ ἐπιτροπή. Διευθυντής : Κώστας Χαλλιορῆς. Χίος, χρον. Α' (1937 - 1938) — Β' (1938 - 1939) [ἀρ. 2 - 3, 7 - 17, 22 - 24].

Νιάτα Τὰ Νιάτα. Λογοτεχνικὸ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸ περιοδικό. Ἐκδίδεται ἀπὸ συντροφιὰ νέων. Σύρα, χρόν. 1 (1924) [ἀρ. 3].

Νίκη Ἡ Νίκη. Ἑβδομαδιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρηση. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1921 - 1922) [ἀρ. 5 - 52].

Νισυρ Ἡμερολ Νισυριακὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1923 ὑπὸ Γεωργίου Ἰαπαδοπούλου, σχολάρχου. Ἐν Νισύρῳ, τύποις Ν. Ι. Νικολαΐδου (Κῶς), 1922, ἔτ. 1 (1923).

Νουμὰς Ὁ Νουμάς. Ἐφημερίδα πολιτική, φιλολογικὴ καὶ κοινωνική. Ἱδρυτὴς καὶ διευθυντής : Δ. Π. Ταγκόπουλος [ἀπὸ τὸ χρόν. Κ′ (1923) διευθ.: Πάνος Δ. Ταγκόπουλος]. Ἀθήνα, χρόν. ΙΗ′ (1921) — [ΚΑ′] (1924) [ἀρ. 717 - 785], περ. Γ′, χρόν. ΚΒ′ (1929 - 1930) — ΚΓ′ (1931) [ἀρ. 786 - 801].

Ξεκίνημα Τὸ Ξεκίνημα. Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῶν νέων. Ἱδρυτές: Στ. Στανέλλος - Μ. Θαλασσινός. Ἀθήνα, χρόν. Α′ (1933) — Β′ (1934).

Ὁδηγὸς Προόδου Ὁδηγὸς τῆς Προόδου. Δεκαπενθήμερον περιοδικόν. Ἰδιοκτησία : Μαρίας Σ. Χωραφᾶ καὶ Σίας. Ἀθῆναι, τεῦχ. 1 (1 Ὀκτωβρ. 1927) - 4 (15 Νοεμβρίου 1927).

Οἰκογένεια Πανελλήνιος εἰκονογραφημένη ἐφημερίς. Ἰδιοκτήτης : Κωνστ. Ι. Θεοδωρόπουλος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) — Β′ (1927 - 1928) [ἀρ. 1 - 66 κ.ἄ. σκόρπιοι].

Οἰνούντιος Ὁ Οἰνούντιος. Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Πειραιεῖ Βρεσθενιτῶν. Πειραιεύς, ἔτ. Α′ (1927) — Β′ (1928) [τεύχη 1 - 24].

Ὀλυμπ Ἀρχεῖον Ὀλυμπιακὸν Ἀρχεῖον. Τριμηνιαῖον περιοδικόν. Ἱστορία, ἀρχαιολογία καὶ λαογραφία, σύγχρονος κίνησις τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας. Διευθυντής : Δημ. Γ. Κιουσόπουλος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1933 - 1934) [τεύχη 1, 2].

Ὀρθοδοξία Περιοδικὸν ἠθικοθρησκευτικόν. Διευθυντὴς καὶ ὑπεύθυνος : ὁ Χριστιανουπόλεως Μελέτιος. Ἀρχισυντάκτης : Βασίλειος Ἀντωνιάδης. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτ. 1 (1926 - 1927) — 13 (1938).

Ὀρφεὺς Δεκαπενθήμερος φιλολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐπιθεώρησις ἐκδιδομένη ὑπὸ ἑνώσεως ἐπιστημόνων καὶ λογοτεχνῶν. Διευθυντής : Π. Μαρτίνης. Κέρκυρα, ἔτ. Α′ (1922 - 1924) [τεύχη Α′ - ΚΑ′].

Παιδαγ Σελίδες Παιδαγωγικὲς Σελίδες. Δεκαπενθήμερο περιοδικό. [Ἀπὸ τὸν ἀρ. 30 τοῦ ἔτ. Β′: Μηνιαία ἐπιθεώρηση προοδευτικῶν προσπαθειῶν τῶν δασκάλων Χανίων]. Διευθύνεται ἀπὸ Ἐπιτροπὴ δασκάλων. Διαχειριστὴς - ὑπεύθυνος : Μάνος Μασούρης. Χανιά, χρον. Α′ (1934 - 1935) — Β′ (1935 - 1936) [ἀρ. 1 - 30].

Παιδεία Ὄργανο ἀναμορφωτικῆς παιδαγωγικῆς προσπάθειας [μηνιαῖο]. Διευθυντής : Μίλτος Κουντουρᾶς. Ἀθήνα, τόμ. Α′ (1936) [φυλλάδια 1 - 5].

Παν Ἡμ Πανελλήνιον Ἡμερολόγιον. Ἐτησία ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ «Μόδα καὶ Τέχνη». Ἐπιμέλεια: Θάνου Γ. Μηλιδώνη. Ἐκδόται: Δ. Μιχαηλίδης καὶ Γ. Χριστόπουλος. Ἀθῆναι 1926.

Παναθ Παναθήναια. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν, ἔκδοσις «Ἐθνικοῦ Κήρυκος». Νέα Ὑόρκη, ἔτ. Α′ (1922 - 1923) [ἀρ. 1, 5, 6, 9, 12], ἔτ. Β′ (1923 - 1924) [ἀρ. 5], ἔτ. Γ′ (1924 - 1925) [ἀρ. 3], ἔτ. Δ′ (1925 - 1926) [ἀρ. 2 - 4].

Παναθήναια Ἑβδομαδιαία φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις διευθυνομένη ὑπὸ ἐπιτροπῆς λογοτεχνῶν. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1933).

Παναιγύπτια Εἰκονογραφημένο περιοδικό γιὰ παιδιά, ἐφήβους, καὶ νεάνιδες. Ἐκδίδεται κάθε Σάββατο ἀπὸ τὰ «Γράμματα». [Κατὰ τὴν περίοδο Β′ : Ἑβδομαδιαῖον ὄργανον τοῦ Αἰγυπτιώτου Ἑλληνισμοῦ]. Ἱδρυτές : Στέφανος Πάργας, διευθυντής, Ν. Γριμάλδης, ἀρχισυντάκτης. Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία «Γράμματα». Ἀλεξάνδρεια, τόμ. 1 (1926 - 1927) — 2 (1927 - 1928), περ. Β′, ἔτ. 1 [=3] (1931), 4 (1932) — 8 (1936), 11 [=9] (1937), 12 [=10] (1938).

Πανελλ Ἡμερ Πανελλήνιον Ἡμερολόγιον. [Ἐκδ. Σ. Κουκουτσάκη. Ὁ τόμ. Α′ (1926): Πανελλ.

καὶ Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον]. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1926), Γ' (1928), Δ' (1929).

Πανελλ Ἱστ Ἡμερ Πανελλήνιον Ἱστορικὸν Ἡμερολόγιον Πάνου Καπερνέκα. Ἐν Καΐρῳ, ἔτ. 1927.

Πανελλήνια Τὰ Πανελλήνια. Ἑβδομαδιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυνταὶ καὶ ἰδιοκτῆται: Κ. Ἠλιάδης — Κ. Δημητριάδης. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1921 - 1922) — 3 (1923 - 1924) [ἀρ. 1 - 55, 58 - 59, 64 - 117].

Πανεπιστ Ἡμ Κήρ Τὸ Πανεπιστήμιον στὸ σπίτι σας. Τεσσαρακονταπενθήμερος ἐπιστημονικὴ ἐπιθεώρησις. Ἐκδόσεις «Ἡμερησίου Κήρυκος». Ἀθῆναι, τόμ. 1 (Μάϊος 1934) — 5 (1935).

Πανευβ Λεύκωμα Πανευβοϊκὸν Λεύκωμα. Εὔβοια - Σκίαθος - Σκόπελος - Σκῦρος. Ἐκδόται: Ἀντ. Γουναρόπουλος καὶ Φίλ. Καπόλας. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1933.

Πάνθεον Πανελλήνιος ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρησις. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1926 - 1927) [ἀρ. 1 - 42].

Πανθεσσ Λεύκωμα Θωμᾶ Βινικίου (Θωμᾶ Παπακωνσταντίνου), Πανθεσσαλικὸ ἡμερολογιακὸ Λεύκωμα εἰκονογραφημένο. Βόλος, ἔτ. 1 (1927).

Πανσαμ Ἡμερ Πανσαμιακὸν Ἡμερολόγιον «τὸ Πυθαγόρειον», ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Πανσαμιακοῦ Συλλόγου ὁ Πυθαγόρας. Ἐν Ἀμερικῇ, ἔτ. 1 (1923).

Παντογνώστης Ἐπιθεώρησις πολιτικὴ - κοινωνιολογικὴ - οἰκονομολογικὴ - νομολογική, ἐκδιδομένη δὶς τοῦ μηνός. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής: Γεώργιος Ν. Ἰωάννου. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1921 - 1923) [ἀρ. 1 - 24], Β' (1923) [ἀρ. 25 - 44], Γ' (1924) [ἀρ. 49 (1) — 72], Δ' (1925 - 1926) [ἀρ. 73 - 88 (1 - 16)], περ. Β', ἔτ. Ε' (1928) [ἀρ. 1 - 13].

Παράδεισος Ἑβδομαδιαία φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις. Ἰδιοκτήτης: Βασ. Σπυρόπουλος, διευθυντής: Τάκης Ε. Χαιρόπουλος. Ἀθῆναι, περ. Β', ἔτ. Β' (1923) [ἀρ. 1(53) — 12 (64)].

Παρθεν Παρθενών. Εἰκονογραφημένον μηνιαῖον ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τὴν προστασίαν καθηγητῶν τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων λογίων. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1928) [ἀρ. 1 - 8].

Πάρνων Ὁ Πάρνων. Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον πατριωτικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἀπανταχοῦ Οἰνουντίων. Διευθυντὴς καὶ ὑπεύθυνος: Κ. Ι. Νικολῆς. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1928 - 1929) [ἀρ. 1 - 10], 2 (1929) [ἀρ. 11 - 12].

Πασχ Λεύκ Πασχαλινὸ Λεύκωμα «Γραμμάτων». Ἀλεξάνδρεια 1926.

Πασχ Λεύκωμα Πασχαλινὸ Λεύκωμα. Ἐπιμέλεια: Μάριου Βαϊάνου, Σπύρου Καζάζη. (Ἀθῆναι), ἔτ. 1 (1931).

Π Ε Α Ε Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία. Πρακτικὰ Συνεδριῶν. Ἀθῆναι, ἔτη 1925 - 1938.

Πειθαρχία Ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρηση πολιτικῆς, οἰκονομικῶν καὶ τέχνης. Διευθυντής: Γερ. Λύχνος. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1929 - 1930), ἔτ. 2 (1930 - 1931): [τόμ. 3] (1930 - 1931), τόμ. 4 (1931) [ἀρ. 1 - 12].

Πειρ Ἔσπερος Πειραϊκὸς Ἔσπερος. Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ὁμίλου «Ἕνωσις». Πειραιεύς, ἔτ. Α' (1922 - 1923) [ἀρ. 1 - 6].

Πειρ Ἡμερ Τὸ Πειραϊκὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1928 εἰκονογραφημένον. Ἐπιμέλεια: Χρήστου Λεβάντα. Πειραιεύς, ἔτ. 1928.

Πεντανησ 'Επετ Πεντανησιακὴ 'Επετηρίς. 'Ιδρυτής, ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής : 'Ιωάννης Δ. Φωκίτης. 'Αθῆναι, ἔτ. 1 (1925).

Phil Wochenschrift Philologische Wochenschrift, herausgegeben von F. Poland. Leipzig, τόμ. 41 (1921) — 58 (1938).

Πινακοθήκη Μηνιαῖον καλλιτεχνικὸν περιοδικόν. Διευθυντὴς - ἀρχισυντάκτης: Δ. Ι. Καλογερόπουλος. 'Αθῆναι, ἔτ. ΚΑ' (1921 - 1922) — ΚΓ' (1923 - 1924) [ἀρ. 241 - 276].

Πολέμων 'Αρχαιολογικὸν περιοδικόν. Διευθυντής : Α. Σ. 'Αρβανιτόπουλος. 'Εν 'Αθήναις, τόμ. Α' (1929) — Β' (1934 - 1940).

Πολιτισμ Πολιτισμός. Μηνιαῖον [τὸ 1933 δεκαπενθήμερον] γενικὸν περιοδικόν. Πολιτική, κοινωνιολογία, οἰκονομολογία, ἐπιστῆμαι, γράμματα καὶ τέχναι. Διευθυντής : Κλεισθ. Γ. Φιλάρετος. 'Αθῆναι, τόμ. 1 (1932), 2 (1933) [τεύχη 1 - 7].

Πολιτισμὸς Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κάθε Κυριακήν. Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης : Σπῦρος Ν. Μουσούρης (Φῶτος Γιοφύλλης). 'Αθῆναι, ἔτ. Α' (1921 - 1922) [ἀρ. 1 - 35].

Ποντ Πόντος. Μεγάλη ἑβδομαδιαία προσφυγικὴ ἐπιθεώρησις. 'Ιδρυτὴς - διευθυντής : Θεοχ. Δ. Κοσμίδης. 'Αθῆναι, ἔτ. Α' (1923) [ἀρ. 2 - 20, 22 - 25].

Πράσ 'Ημερ Τὸ Πράσινο 'Ημερολόγιο. 'Αθῆναι, ἔτ. Α' (1924).

Προπύλαια Τὰ Προπύλαια. Μηνιαῖο περιοδικὸ πνευματικῆς καλλιεργείας. ('Αθῆναι), ἔτ. Α' (1938 - 1939).

Προσφυγ Κόσμος Προσφυγικὸς Κόσμος. 'Εβδομαδιαία παμπροσφυγικὴ ἐφημερίς. Διεύθυνσις : Σωκρ. Σινανίδης, ὑπεύθυνος : Ἄγγ. Γιαγτζόγλου. ('Αθῆναι), ἔτ. 1 (1927 - 28) — 4 (1930 - 31) [ἀρ. 1 - 175], 6 (1932 - 33) — 12 (1938 - 39) [ἀρ. 188 - 499].

Πρωῖα 'Η Πρωΐα. 'Ημερησία ἐφημερὶς ἐν 'Αθήναις. Διευθυντής : Στέφ. Ι. Πεσμαζόγλου. 'Αθῆναι, ἔτ. Α' (1925 - 26) [ἀρ. 1 - 60, 114 - 358], Β' (1926 - 27) — Γ' (1927 - 28) [ἀρ. 359 - 752], Ε' (1929 - 30) — Θ' (1933 - 34) [ἀρ. 1453 - 1626, 1629 - 1810, 1985 - 2162, 2692 - 60 (τοῦ ἔτ. Θ')], Ι' (1934 - 35) - ΙΔ' (1938 - 39) [ἀρ. 241 - ἀρ. 60 τῆς 31.12.1938].

Πρωτοπορία Περιοδικὸ γιὰ τὴν καλλιτεχνία καὶ τὴ λογοτεχνία. Βγαίνει στὴν 'Αθήνα κάθε μήνα. Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης : Φῶτος Γιοφύλλης (Σπῦρος Ν. Μουσούρης). ('Αθήνα), χρόν. 1 (1929) — 3 (1931).

Πρωτοπόροι Ζωντανὴ τέχνη - κριτικὴ - μελέτη. Μηνιαῖο ὄργανο τῆς προχωρημένης διανόησης. Φιλολ. διεύθυνση: Π. Πικρός. 'Αθήνα, περ. Β', [ἔτ. 1] (1931 - 1932) [φ. 2 - 12].

Πρωτοχρονιὰ Πρωτοχρονιάτικον Λεύκωμα ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ τῶν συντακτῶν τῆς «'Ανατολῆς». 'Αλεξάνδρεια, ἔτ. 1935.

Πυρσὸς Ν Χωρῶν 'Ο Πυρσὸς τῶν Νέων Χωρῶν. Μηνιαία ἐπιστημονικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἐπιθεώρησις. 'Εκλαΐκευσις τῶν ἐθνολογικῶν, ἱστορικῶν, χωρογραφικῶν, λαογραφικῶν, φιλολογικῶν, πλουτολογικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐρευνῶν εἰς τὰς νέας χώρας. Διευθυντὴς καὶ διαχειριστής : Ἄριστος Δ. Χασηρδζόγλου. Θεσσαλονίκη, ἔτ. Α' (1925) [τεῦχ. 1].

Π Χ Α Ε Πρακτικὰ τῆς ἐν 'Αθήναις Χριστιανικῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας. 'Εν 'Αθήναις, περ. Γ', τόμ. Α' (1933) — Δ' (1939). [Συνέχεια τοῦ Δελτίου Χριστιαν. 'Αρχαιολ. 'Εταιρείας, περ. Β'. 'Ανατύπωσις ἐκ τῶν «Byzant. - Neugr. Jahrbücher», μέρος IV, τόμ. 10 κ.ἑ. τοῦ Ν. Βέη].

Ραδάμανθυς Εἰκονογραφημένη ἐγκυκλοπαιδικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Ἐλευθ. Ι. Παπαγιαννάκης. Ἀθῆναι, ἔτ. 6 (1921) — 23 (1938).

Rev Ét Gr Revue des études grecques. Publication trimestrielle de l'Association pour l'encouragement des études grecques. Paris, τόμ. 34 (1921) — 51 (1938).

RIEB Revue internationale des études balkaniques. Directeurs : P. Skok (Zagreb) — M. Budimir (Beograd). Beograd, ἔτ. 1(1934 - 1935) — 3 (1937 - 1938). [Τόμ. 1 (1934) — 6 (1938)].

Ρυθμὸς Ὄργανο τῶν νέων. Ποίηση - διήγημα - κριτικὴ - μελέτη. Ἐκδίδεται ἀπ' τὸν οἶκο Π. Βαρβαρέσου. Βγαίνει κάθε μήνα. Διευθύνεται ἀπὸ ὁμάδα νέων. Ἐπιμελοῦνται : Σ. Θ. Σπανίδης - Βασίλης Λαούρδας. Πειραιάς, χρον. 1 (1932 - 1933) [τεύχη 1 - 12], χρον. 2 (1933 - 1934) [τεύχη 1 - 12].

Ρωμανὸς Μελωδὸς Ρωμανὸς ὁ Μελωδός. Θρησκευτικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα, συντασσόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου καὶ ἐκδιδόμενον προνοίᾳ τοῦ ἀρχιμανδρ. Ἀθηνοδώρου Παραδείση. (Παράρτημα Ἁγιορειτικῆς Βιβλιοθήκης). Ἐν Παρισίοις, τόμ. Α' (1932 - 1933): ἔτ. Α' (1932 - 1933)—Β' (1933) [ἀρ. 1 - 15].

Σαμ Ἡμερ Σαμιακὸν Ἡμερολόγιον Ἀδελφότητος Σαμίων. Ἀθῆναι 1938.

Σαμιακὰ Χρον Σαμιακὰ Χρονικά. Μηνιαία φιλολογική, ἱστορικὴ καὶ τουριστικὴ Σαμιακὴ ἐπιθεώρησις ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς «Ἀδελφότητος τῶν Σαμίων». Διευθυντὴς συντάξεως : Γιάν. Ν. Καμπούρης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1938 - 1939) [τεύχη 1 - 9].

Σαμιακὴ Στοὰ Εἰκονογραφημένη. Ἐπιμελείᾳ Θεοσεβίας Βεργῆ. Ἐν Νέῳ Καρλοβασίῳ Σάμου, τόμ. Α' (1926).

Σατυρ Ἡμ Σατυρικὸν Ἡμερολόγιον τῆς Σφιγγός. Ἐκδόται: Κ. Ρωμανὸς καὶ Γ. Κοκκάλης. Κάϊρον - Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. Β' (1925).

Σατυρ Ἡμ Σατ Σατάν. Σατυρικὸν Ἡμερολόγιον. Ἔκδοσις: Γ. Κοκκάλη. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. 7(1933) — 12 (1938).

Σερρ Χρονικὰ Σερραϊκὰ Χρονικά. Σύγγραμμα περιοδικὸν Πέτρου Θ. Πέννα. Ἀθῆναι, τεῦχ. Α' (1938).

Σήμ Σήμερα. Μηνιαία ἔκδοση. (Ἀθῆναι), χρόν. Α' (1933), Β' (1934) [ἀρ. 1 - 5].

Σιδηρ Ἡμερ Ἀγγ. Τρουπάκη - Γεωργ. Σαμαροπούλου, Σιδηροδρομικὸν Ἡμερολόγιον 1930. Ἀθῆναι.

Σινασὸς Ἡ Σινασός, τὸ διαμάντι τῆς Ἀνατολῆς. [Λεύκωμα μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Σ.Ι. Ἀρχελάου]. Ἀθήνα 1924. [Β' ἔκδοση : 1928. Ἀνατύπωση φωτοτυπική : Ἀθήνα 1973;].

Σκέψη Δίμηνο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Ἐκδότης : Ἀντώνης Κόμης. Ἀλεξάνδρεια, χρόν. Α' (1921) [ἀρ. 3, 4].

Σπαρτ Νέα Σπαρτιατικὰ Νέα. Ὄργανον ἐρεύνης τῶν ζωντανῶν προβλημάτων τῆς Λακωνίας. Ἰδιοκτήτης : Γ. Δ. Τσιγκουράκος. Σπάρτη, ἔτ. Α' (1933 - 34) — Β' (1934 - 35), Δ' (1936 - 37) — ΣΤ' (1938 - 39) [ἀρ. 1 - 8, 19, 21 - 22, 24 - 26, 28 - 30, 32 - 49, 53 - 54, 60, 62, 64 - 67, 69, 77 - 79, 100 - 109, 111 - 116, 119 - 121, 126 - 147, 149 - 157, 159, 161 - 172, 175, 177 - 178, 181 - 194, 196, 197, 199, 201, 203, 205, 239 - 241, 243 - 253].

Σπίθα Ἡ Σπίθα. Λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῶν νέων. Προσπαθοῦμε ὁμαδικά, βγαίνουμε κά-

θε μήνα. Φιλολογικὸς διευθυντής : Τάκης Βλάχος. Ἀρχισυντάκτης : Τάκης Μπαρμπαρέκος. Τρίκκαλα Θεσσαλίας, χρόν. 1 (1932) [φ. 1 - 3/4].

Συγκοινωνία Μηνιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις, ὄργανον τῆς Λέσχης τῶν Ἑλλήνων Σιδηροδρομικῶν. Διευθύνεται ὑπὸ συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Γραμμ. συντάξεως : Τάσος Ζάππας. Ἀθῆναι, ἔτ. Α΄ (1935).

Σύγχρ Σκέψη Ἡ Σύγχρονη Σκέψη. Πανελλήνια ἐπιθεώρηση. Βγαίνει κάθε δυὸ μῆνες. Διευθυνταί : Γιάννης Βουβάκης καὶ Μ. Βισάνθης. Σικάγο, τόμ. Α΄ (1928) [ἀρ. 1,2].

Συζήτηση Ἡ Συζήτηση. Δεκαπενθήμερη ἐφημερίδα [περιοδικό]. Διευθυντής : Εὐστράτιος Ζήσης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α΄ (1930 - 1931) — Δ΄ (1933 - 1934) [ἀρ. 1 - 53]. — Περίοδος Β΄. Ἡ Συζήτηση [ἀπὸ τὸν ἀρ. 5 τοῦ ἔτους Α΄ (1936 - 1937): Ἡ Συζήτησις]. Λαογραφικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἔκδοσις. Ἱδρυτής: Εὐστράτιος Ζήσης. Διευθύνεται ὑπὸ Ἀθηνᾶς Ε. Ζήση. Ἀθῆναι, περ. Β΄, ἔτ. Α΄ (1936 - 1937) — Γ΄ (1938 - 1939).

Συζήτησις Βλ. Συζήτηση.

Συμ Βῆμα Συμαϊκὸν Βῆμα. Ὄργανον τοῦ Κοινωνικοῦ Συλλόγου Συμαίων «Ὁ Πανορμίτης». Διευθύνεται ὑπὸ συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Πειραιεύς, ἔτ. Α΄ (1937 - 38) — Β΄ (1938 - 39) [ἀρ. 1 - 40, 42 - 45].

Συνεταιριστὴς Ὁ Συνεταιριστής. Δεκαπενθήμερον συνεταιριστικὸν περιοδικόν. Διευθυντής: Θ. Τζωρτζάκης. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Α΄ (1925) - ΙΔ΄ (1938).

Συριαν Ἡμερ Βελ. Φρέρη, Συριανὸν Ἡμερολόγιον. Χρονιάτικη φιλολογικὴ ἔκδοση. Σύρα, χρόν. 1 (1922).

Σῦρος Ἡ Σῦρος. Φιλολογικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικό. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Κ. Γερασιμίδης. Ἑρμούπολις, ἔτ. Β΄ (1938 - 1939) [ἀρ. 13, 14].

Τεγεατ Ἀστὴρ Τεγεατικὸς Ἀστήρ. Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις, ὄργανον τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέσμου. Ἀθῆναι, ἔτ. Α΄ (1925 - 1926).

Τεχν Χρον Τεχνικὰ Χρονικά. Ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος. Ἐκδίδεται ἀνὰ δεκαπενθήμερον. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1932) — 7 (1938).

Τουριστ Ἑλλ Τουριστικὴ Ἑλλάς. Μηνιαία εἰκονογρ. ἐθνικὴ ἐπιθεώρησις, ὄργανον ἐξυπηρετήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ τουρισμοῦ. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης: Στέφ. Α. Τζουνᾶς. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1930 - 1931) — 9 (1938 - 1939) [ἀρ. 1 - 90, 93-96, 98-101].

Τραγούδι Τὸ Τραγούδι. Ἑβδομαδιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Ἐπιμέλεια: Ἀντ. Παναυλῆ. Ἐκδότης: Μιχ. Σαλίβερος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α΄ (1927).

Τρίβολος Ὁ Τρίβολος. Μεγάλη φημερίδα. [Ἀπὸ τὸ φύλλο ἀρ. 8 : εὐθυμο - σατυρικο - γελοιογραφικὸ βδομαδιάτικο περιοδικό]. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Στρατῆς Παπανικόλας. Μυτιλήνη, χρον. 1 (1931 - 32) — 8 (1938 - 39) [ἀρ. 1 - 333]. [Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση τοῦ περιοδικοῦ σὲ 3 τόμους, πού ἔχουν καὶ συνεχῆ σελιδαρίθμηση κατὰ τόμο, Ἀθήνα 1980, ἐπιμέλεια Ἄννας καὶ Ρην. Στρ. Παπανικόλα, πρόλογος Γ. Βαλέτα].

Τὸ 3ο Μάτι Ἔκδοση πνευματικῆς καλλιεργείας καὶ τέχνης. Ἐκδίδεται κάθε μήνα. Διευθυντής : Σ. Δούκας. Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Δημήτρ. Πικιώνης, Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας κ.ἄ. Ἀθήνα, τεύχη 1 - 12 (Ὀκτώβρ. 1935 - 1937).

Ὑπαιθρο Μηνιαῖο φυσιολατρικὸ περιοδικὸ τοῦ Συνδέσμου Ἐκδρομέων «Ὑπαίθριος Ζωή». Ἀθῆναι, ἔτ. Α΄ (1935 - 1936) — Δ΄ (1938 - 1939) [ἀρ. 2 - 24, 27 - 44].

Φάρ Ὁ Φάρος. Μηνιαῖον φιλολογικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλ-

λόγου «Ἀναγέννησις». Διευθύνεται ὑπὸ συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Βόλος, ἔτ. Α' (1922 - 1923).

Φάρος Ὁ Φάρος. Ἑβδομαδιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ ἐκδιδόμενο κάθε Κυριακή. [Ἀργότερα : Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν, ὄργανον τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου «Ἀλεξανδρινὴ Βιβλιοθήκη»]. Ἀλεξάνδρεια, ἔτ. 1 (1920 - 1921) — 3 (1922 - 1923) [ἀρ. 1 - 93], περ. Γ', ἔτ. 4 (1924) [ἀρ. 1 (102) - 9 (110)], ἔτ. 4 [=5] (1925) [ἀρ. 111 - 122], περ. Δ', ἔτ. 6 (1926) [ἀρ. 1 (123) — 6 (128)].

Φιλ Ν Κόσμος Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος. Μηνιαῖον περιοδικόν. Διευθυντὴς - ἰδιοκτήτης : Ἀντ. Ι. Νικολόπουλος. Διευθυντὴς τῆς συντάξεως : Ἄριστος Καμπάνης. Ἔκδοσις ἐφημερίδος «Νέος Κόσμος». Ἀθῆναι, τεῦχ. [τόμ.] 1 (Ἰανουάρ. 1935) — 6 (Αὔγουστ. - Σεπτέμβρ. 1935).

Φιλολ Ἑστία Φιλολογικὴ «Ἑστία» τῆς Κυριακῆς. Διεύθυνσις : Ἀχ. καὶ Κ. Κύρου. Ἀθῆναι, ἀρ. 1 - 10 (1936).

Φιλολ Πρωτοχρ Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά. (Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως : Ἀβρ. Ν. Παπάζογλου). Πόλη, χρον. 1 (1930) — 4 (1933).

Φοιτητ Ἡμερολ Γ. Κοντογιάννη - Ἀρ. Κολονέλλου, Φοιτητικὸν Ἡμερολόγιον. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. 1 (1927) — 2 (1928).

Φραγγέλιο Ἐλεύθερο ὄργανο, ποὺ τὸ βγάζει ὁ Βέλμος [Νικ. Βογιατζάκης] κάθε Σαββατόβραδο. Ἀθήνα, χρόν. 1 (1926 - 1927).

Φωνὴ Βιβλίου Ἡ Φωνὴ τοῦ Βιβλίου. Μηνιαία ἐπιθεώρησις. Ἐκδοσις ἐκδοτικοῦ οἴκου Δημητράκου. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1931), περ. Β', ἔτ. Β' (1932), ἔτ. Γ' (1933) [ἀρ. 21].

Φωνὴ Γορτυνίας Ἡ Φωνὴ τῆς Γορτυνίας. Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς τῆς Γορτυνίας. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Παρ. Ν. Κοντοές. (Ἀθῆναι), ἔτ. 1 (1933 - 34) - 6 (1938 - 39) [ἀρ. 1 - 221].

Φωνὴ Καρπάθου Ἡ Φωνὴ τῆς Καρπάθου. Δεκαπενθήμερον ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Καρπαθίων. Ἰδιοκτήτης - διευθυντής : Χαράλ. Ἡρ. Κάσσιος. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1934 - 35) — Γ' (1936 - 38) [ἀρ. 1, 14 - 57].

Φωνὴ Χίου Ἡ Φωνὴ τῆς Χίου. Μηνιαία ἐπιθεώρησις, ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Χίων. Ἐκδίδεται ἐν Ἀθήναις. Διευθυντής: Ι. Χ. Σγόντζος. Ἀθῆναι, ἔτ. 1 (1930 - 1931) [ἀρ. 1-6].

Χαραυγὴ Εἰκονογραφημένον οἰκογενειακὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἑκάστην Πέμπτην. Διευθυντής : Κωνστ. Ι. Θεοδωρόπουλος [ἀπὸ τὸν ἀρ. 48 : Χ. Σταματίου]. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1921 - 1922) [ἀρ. 1 - 52], Β' (1922) [ἀρ. 53 - 60]. Περ. Β', ἔτ. Α' (1923) [ἀρ. 1 - 18].

Χαραυγὴ Ἀνθρωπ Ἡ Χαραυγὴ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Ἑβδομαδιαῖον πνευματικόν, φιλολογικὸν καὶ κοινωνιολογικὸν περιοδικόν. Διευθ.: Β. Ι. Δημάρατος - Ι. Σταματιάδης. Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1921 - 1922) - Γ' (1923) [ἀρ. 1 - 95].

Χριστ Γράμμ Χριστιανικὰ Γράμματα. Περιοδικὸν θρησκευτικόν, ἐπιστημονικὸν καὶ κοινωνικὸν κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον, παράρτημα περιοδικοῦ «Τριῶν Ἱεραρχῶν». Ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής : Παν. Ἀθ. Βαρυμποπιώτης. Ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Α' (1938).

ΑΛΛΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

BZ Byzantinische Zeitschrift. Leipzig.

BNJb Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher. Athen.

ΕΕΠΑ Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς τοῦ Πανεπ/μίου Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι.

ΕΛΑ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου ἐκδιδομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου. Ἐν Ἀθήναις. (Βλ. καὶ Ἐπ ΚΛ).

Ἐπ Βυζ Σπ Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἐν Ἀθήναις.

Ἐπ ΚΛ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἐκδιδομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου. Ἐν Ἀθήναις.

ΗΜΕ Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος εἰκονογραφημένον. Ἱδρυτὴς-διευθυντής: Γεώργιος Δροσίνης. Ἀθῆναι.

Λαογρ Λαογραφία. Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις.

Λεξικ Ἀρχ Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς. Ἐν Ἀθήναις.

ἀρ. = ἀριθμὸς φύλλου, τεύχους κλπ.
περ. = περίοδος
περιοδ. = περιοδικὸ
στ. = στήλη, στῆλες
χ. ἀρ. = χωρὶς ἀρίθμηση σελίδων
χ. τ. = χωρὶς μνεία τοῦ τόπου ἐκδόσεως.
χ. χρ. = χωρὶς χρονολογία ἐκδόσεως.
χρον., χρόν. = χρονιά, χρόνος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

* Ἀστερίσκος πρὶν ἀπὸ λῆμμα σημαίνει ὅτι δὲν βιβλιογραφήθηκε ἀπὸ αὐτοψία.

[ ] Σὲ ἀγκύλες μέσα στὸ λῆμμα: α') περιλαμβάνονται προσθῆκες σχετικὲς μὲ τὸ βιβλιογραφούμενο δημοσίευμα καθὼς καὶ ἀναγραφὴ τῆς λαογραφικῆς ὕλης ποὺ περιέχεται σ' αὐτό, β') συμπληρώνεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ κριτῆ, ὅταν ἀναγράφεται μὲ ἀρχικὰ ἢ συντομογραφικά, καὶ περιέχεται τὸ πραγματικό, ὅταν εἶναι γνωστό, ὄνομα συγγραφέα ποὺ ὑπογράφει μὲ ψευδώνυμο, γ') σημειώνεται τὸ ὄνομα συγγραφέα ἀνωνύμου δημοσιεύματος, ὅταν μᾶς εἶναι γνωστὸ καὶ δ') ὁ τόπος καὶ ἡ χρονολογία ἐκδόσεως αὐτοτελοῦς βιβλίου, ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ ἔνδειξη, ἀλλὰ εἶναι γνωστὰ σ' ἐμᾶς.

: Δύο στιγμὲς πρὶν ἀπὸ τὸ ὄνομα συγγραφέα δηλώνουν ὅτι αὐτὸ εἶναι ψευδώνυμο.

... Τρεῖς στιγμὲς δηλώνουν παράλειψη μερῶν τοῦ τίτλου ἢ καὶ μέρους τῶν βιβλιογρ. στοιχείων.

( ) Σὲ παρενθέσεις σημειώνεται: α') στὰ αὐτοτελῆ δημοσιεύματα ὁ τόπος καὶ ἡ χρονολογία ἐκδόσεως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα, ἂν δὲν ἀναγράφονται τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὴ σελίδα τῆς προμετωπίδας τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ παραλαμβάνονται ἀπὸ ἄλλη θέση του, β') τὸ ὄνομα συγγραφέα, ποὺ δὲν σημειώνεται μαζὶ μὲ τὸν τίτλο τοῦ ἄρθρου, ἀλλὰ σὲ ἄλλη θέση του, γ') τὸ ὄνομα κριτῆ στὰ δημοσιεύματα ποὺ κρίνονται καὶ δ') οἱ ὑπότιτλοι βιβλίων καὶ ἄρθρων.

—— Ὀβελὸς στὴν ἀρχὴ λήμματος σημαίνει ἐπανάληψη τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέα τοῦ ἀμέσως προηγουμένου λήμματος.

Σὲ ἰδιαίτερη παράγραφο καὶ μὲ μικρότερα στοιχεῖα δηλώνεται τὸ περιεχόμενο τῆς ὕλης τοῦ δημοσιεύματος ἢ παρέχονται ἄλλες σχετικὲς πληροφορίες, ὅπως γίνεται καὶ στὴν κύρια παράγραφο τοῦ λήμματος μέσα σὲ ἀγκύλες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κρίσεις περιλαμβάνονται στὴν ἴδια παράγραφο κάθε λήμματος καὶ σύντομες κρίσεις ἢ παρουσιάσεις (βιβλιογραφικὲς μνεῖες).

Ι. ΓΕΝΙΚΑ

1. **Frazer James George** Adonis : Étude de religions orientales comparées. Traduction française par Lady Frazer. Paris 1921, 8ο, σελ. VII +316. (Annales du Musée Guimet : «Bibliothèque d'études», t. XXIX).

   Κρίση : Échos d' Orient 23 (1924) 112 - 113 (S. Salaville).

2. **Ζουζακίδης Σωτ.** Ἤθη καὶ ἔθιμα. Εὐτυχία Α' (1922) ἀρ. 4, σ. 2 - 4.

3. **Rose H. J.** Folklore and the Classicist. Folklore 34 (1923) 13 - 31.

4. **Balfour H.** The Geographical Study of Folklore. Folklore 35 (1924) 16 - 25.

5. **Halliday W. R.** Folklore Studies, Ancient and Modern. London 1924. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 142, ἀρ. 1].

   Κρίσεις : Folklore 36 (1925) 199 - 200 (R. M. D[awkins]). JHS 45 (1925) 140 - 141 (H. J. R[ose]). Phil Wochenschrift 46 (1926) στ. 680 - 682 (Friedrich Pfister).

6. **Myres John L.** The Methods of Magic and of Science. Folklore 36 (1925) 15 - 47.

7. ——— Folkmemory. Folklore 37 (1926) 12 - 34.

8. **Wright A. R.** The Folklore of the Past and Present. Folklore 38 (1927) 13 - 39.

9. **Dawkins R. M.** Folklore and Literature. Folklore 40 (1929) 14 - 36.

10. **Fleure H. J.** The Place of Folklore in a Regional Survey. Foklore 42 (1931) 38 - 54.

11. **James E. O.** The Approach to the Study of Folklore. Folklore 42 (1931) 13 - 37.

12. **Σπυριδάκης Γεώργ. Κ.** Λαογραφικαὶ ἔρευναι. (Εἰσαγωγικὰ εἰς τὴν λαογραφικὴν ἐπιστήμην). Ἐφημ. «Ἀνατολή», Ἅγιος Νικόλαος Κρήτης, ἔτ. Α', 8.6.1932, σ. 1, 9.6.1932, σ. 2, 11.6.1932, σ. 2, 12.6.1932, σ. 2.

13. **Frazer James George** The Fear of the Dead in Primitive Religion. Lectures delivered on the William Myse Foundation at Trinity College, Cambridge 1932 - 1933, by —. London, Macmillan and Co., 8ο, 1933, σελ. VIII + 204.

Κρίση: Folklore 44 (1933) 415 - 416 (Warren R. Dawson).

14. **Halliday W. R.** Indo-European Folk-tales and Greek Legend by —. Cambridge, at the University Press, 1933, 8ο μικρό, σελ. 6 χ. ἀρ. + 158.

15. **Frazer James George** The Fear of the Dead in Primitive Religion. Lectures delivered on the William Myse Foundation at Trinity College, Cambridge, by—. Vol. II. London, Macmillan and Co., 8ο, 1934, σελ. X + 151.

Κρίση: Folklore 45 (1934) 285 - 286 (Warren R. Dawson).

16. **:SER [Σερούϊος Γεώργ.]** Ὁ «Τοτεμισμός». Τὸ ἔργο τοῦ Φράζερ. [J. Frazer]. Πρωΐα, ἔτ. ΙΑ' (1935 - 36) ἀρ. 111, 21.2.1936, σ. 1.

17. **Sayce R. U.** The Modern Study of Folklore. (A Paper read to Section H of the British Association). Folklore 47 (1936) 171 - 182.

18. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Τί εἶνε λαογραφία καὶ εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ σπουδή της. Λαογρ 12 (1938 - 1948) 130 - 157. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 142, ἀρ. 10].

Κρίση: Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8335, 4.1.1938, σ. 1 (Χ.).

ΙΙ. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 136, 166, 392, 454, 2544, 3232]

19. **Βέης Νικ. Α.** Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος - Κεραμεύς. [Νεκρολογία]. Leipzig 1922, 8ο, σελ. 21.

Δημοσιεύεται καὶ κατάλογος δημοσιευμάτων τοῦ Παπ. - Κεραμέως.

20. **Hoffmann - Krayer E.** Volkskundliche Bibliographie für das Jahr 1919. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde, herausgegeben von —. Berlin und Leipzig 1922, 8ο, σελ. XVI + 142.

21. —— Volkskundliche Bibliographie für das Jahr 1920. Berlin und

Leipzig 1924. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 143, ἀρ. 13].

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 371 (Fr. Pfister).

22. **Πολίτης Ν. Γ.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία... Γ′, 1911 - 1920 (α′ μέρος). Ἐν Ἀθήναις 1927. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 143, ἀρ. 19].

Κρίσεις: Περιοδ. «Prilozi za knjizevnost, jezik, istoriju i folklor» VII (1927) 257 - 258 (M. Laskaris). Rev Ét Gr 45 (1932) 451 (Hubert Pernot).

23. **Delaval Cobham Claude** An Attempt at a Bibliography of Cyprus. (Previously printed 1886[152 titles]; 1889 [309]; 1894 [497]; 1900 [728]; and 1098 [860 titles]). A new [sixth] edition, arranged alphabetically with additions. Edited by G. Jeffery. Cyprus - Nicosia, Printed at the Government Printing Office, 1929, 8ο, σελ. 4 + 76.

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν παροῦσα βιβλιογραφία.

24. **Ζώης Λεωνίδας Χ.** Ἀναγραφὴ δημοσιευμάτων 1885 - 1930. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ι. Λ. Ἀλευροπούλου καὶ Σίας, 1930, 8ο, σελ. 24.

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη.

25. **Geiger Paul** Volkskundliche Bibliographie für das Jahr 1927. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. Hoffmann - Krayer, herausgegeben von —. Berlin und Leipzig, Walter de Gruyter a. Co., 1933, 8ο, σελ. XXX + 342.

Κρίση: Folklore 44 (1933) 342 (H.C.L.).

26. ——— Volkskundliche Bibliographie für das Jahr 1928. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. Hoffmann - Krayer, herausgegeben von —. Berlin und Leipzig, Walter de Gruyter a. Co., 1933, 8ο, σελ. XVIII + 304.

27. **Πασχάλης Δημ. Π.** Ἱστορικὰ ἔργα καὶ μελέται (1887 - 1933). Ἐν Ἀθήναις 1933, 8ο, σελ. 8.

Περιέχονται καὶ λαογραφικὰ δημοσιεύματα.

28. **Σπυριδάκης Γ. Κ.** Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας (συγχρόνου γλώσσης). Μύσων Γ′ (1934) 30 - 73. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 144, ἀρ. 28].

Κρίσεις: Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 117 (Ἐ[λισάβετ] Δ[άνου]). Ἐργασία 5 (1934) 1296. Βιβλ. μνεία: Rev Ét Gr 48 (1935) 620 (H. P[ernot]).

29. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσ-

σολογίας (σύγχρονης γλώσσας). Λευκωσία (Κύπρου) 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 144, ἀρ. 29].

Κ ρ ί σ η : Γνῶσις Α′ (1933 - 1934) 13 (Γ. Ἀ ν α γ ν ω σ τ ό π ο υ λ ο ς).

30. Εὑρετήριον Ἐπετηρίδος Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμοι Α′ - Ι′, ἐπιμελείᾳ Μ α ν ό λ η Κ ρ ι α ρ ᾶ. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη, 1934, 8ο, σελ. 257.

Β ι β λ. μ ν ε ί α: Phil Wochenschrift 56 (1936) στ. 134 - 135 (G u s t a v S o y t e r).

31. **(Ἰωάννου Ε. Γ.)** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Ἐτήσιον δημοσίευμα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Ἀριθ. 1, 1931. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1934, 8ο μικρό, σελ. 109.

Ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη ἐνδιαφέρει κυρίως τὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία.

32. **Kersopoulos Jean G.** Série de bibliographies françaises sur les nations balkaniques. No 1. Albanie. Ouvrages et articles de revues parus de 1555 a 1934, par —. Balkans 5 (1934) 377 - 424, 651 - 712. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο : Athènes 1934, 8ο, σελ. VI + 114].

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν παροῦσα βιβλιογραφία.

Κ ρ ί σ η : Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 15 (1940) σ. 28 - 29 (Κ. Ἄ μ α ν τ ο ς).

33. ——— Série de bibliographies françaises sur les nations balkaniques. No 2. Bulgarie. Ouvrages et articles de revues parus de 1613 a 1935, par —. Balkans 6 (1934) 421 - 448, 662 - 696, 797 - 818, 7(1935) 167 - 184, 275 - 296, 411 - 436, 8 (1936) 121 - 128, 241 - 262. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο : Nouvelle édition revue et augmentée. (Athènes) 1937, 8ο, σελ. 180].

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν παροῦσα βιβλιογραφία.

Κ ρ ί σ η : Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 15 (1940) σ. 28 - 29 (Κ. Ἄ μ α ν τ ο ς.)

34. **Βέρτης Νικίας Α.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Ἐτήσιον δημοσίευμα. Τεῦχος 2ον, 1932. Ἐπιμελείᾳ —, πρόλογος Γ. Χ α ρ ι τ ά κ η. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη, 1935, 8ο, σελ. ε′ + 2 χ. ἀρ. + 116. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 5).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

35. ——— Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Ἐτήσιον δημοσίευμα. Τεῦχος 3ον, 1933. Ἐπιμελείᾳ —, πρόλογος Γ. Χ α ρ ι τ ά κ η. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Πυρσοῦ», 1935, 8ο, σελ. ι′ + 2 χ. ἀρ. + 169. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 6).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

36. **Geiger Paul** Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1929 und 1930. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. H o f f m a n n - K r a y e r, herausgegeben von—. Berlin, Walter de Gruyter a. Co., 1935, 8ο, σελ. XXXVI + 578.

37. **Καλογερόπουλος Διον. Π.** Κερκυραϊκὴ βιβλιογραφία 1900 - 1930. Ἐν Ἀθήναις 1935, 8ο, σελ. 15.

Κ ρ ί σ η : Ἑλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 235 (Γ. Β[α λ έ τ α ς;]).

38. **Βέρτης Νικίας Α.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Τεῦχος 4ον, 1934. Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Πυρσοῦ», 1936, 8ο, σελ. 2 + 152. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 8).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

39. ——— Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Ἔτος 1930. Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1936, 8ο, σελ. 1 + 164. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 9).

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴ λαογραφία (κυρίως τὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

40. ——— Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Τεῦχος 5ον, 1935. Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1936, 8ο, σελ. 1 + 110. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 11).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

41. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Ἀναγραφὴ δημοσιευμάτων (1926 - 1936) μετὰ βιογραφικοῦ σημειώματος. Ἐν Χανίοις, τυπογραφεῖον «Ἐφεδρικοῦ Ἀγῶνος», 1936, 8ο, σελ. 18. (Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον, ἔτ. Β′ (1936), παράρτημα Γ′).

Περιλαμβάνονται καὶ λαογραφικὰ καὶ τοπωνυμιολογικὰ δημοσιεύματα (σ. 11 - 13, ἀρ. 81 - 104).

42. **Γιακουμέλος Γεώργιος Ν.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ τῆς Βουλῆς κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Συμπληρωματικὸν τεῦχος τῶν ἐτῶν 1930 - 1934. Ἐπιμελείᾳ —.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1937, 8ο, σελ. 107. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 13).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (κυρίως τὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία, ὅπου λαογραφικὰ λήμματα).

43. **Geiger Paul** Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1931 und 1932. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. H o f f m a n n - K r a y e r, herausgegeben von—. Berlin, Walter de Gruyter a. Co., 1937, 8ο, σελ. XXXVIII+542.

44. **Καλογερόπουλος Διονύσιος Π.** Συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, 1471 - 1937. Contribution a la bibliographie de l'ile d'Eubée et des Sporades thessaliennes, 1471 - 1937. Ἐν Ἀθήναις 1937, 8ο, σελ. 348.

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη.

Κ ρ ί σ ε ι ς: Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 104, 14.2.1938, σ. 2 (Ι. Μ. Π α ν α γ ι ω τ ό π ο υ λ ο ς). JHS 57 (1937) 284 (W. M[i l l e r]).

45. **Κυριαζῆς Ν. Γ.** Κυπριακὴ βιβλιογραφία. Ἐν Λάρνακι 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 144, ἀρ. 31].

Κ ρ ί σ η: JHS 57 (1937) 117 (R. M. D[a w k i n s]).

46. **Βέρτης Νικίας Α.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Τεῦχος 6ον, 1936. Ἐπιμελείᾳ —, πρόλογος Γ. Χ α ρ ι τ ά κ η, Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1938, 8ο, σελ. η' + 123 + 2. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 14).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

47. —— Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Τεῦχος 7ον, 1937. Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1938, 8ο, σελ. 2 + 106 + 2. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 15).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

48. **Κουρίλας Εὐλόγιος** Ἱστορικὴ βιβλιογραφία. Τὰ φυτικὰ καὶ αἱ συναφεῖς ἐν Ἑλλάδι ἐπιστῆμαι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ παρόντος, ἤτοι φαρμακολογία, ἰατρική, διαιτητική, ἀλχημεία, ἑρμητική, μαγεία, ἀστρολογία, λιθολογία, μεταλλευτική, χρωματολογία, ἀρωματικὴ κ.τ.τ. ὑπὸ —, μητροπολίτου. Τόμ. Α', 1470 - 1899. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου,

1938, 8ο, σελ. 584. (Ὑπουργεῖον Γεωργίας. Ὑπηρεσία Γεωργικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Μελετῶν).

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν παροῦσα βιβλιογραφία.

49. **Βέρτης Νικίας Α.** Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ κατὰ νόμον κατατεθειμένων ἀντιτύπων. Τεῦχος 8ον, 1938. Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1939, 8ο, σελ. 2 + 176. (Γενικὸν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 17).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (λαογραφικὰ λήμματα κυρίως στὸ κεφ. Φιλολογία - γλωσσολογία - λαογραφία).

Β΄. ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

α΄) Γενικά.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 3222, 3322]

50. **: Ὁ Νουμὰς [Ταγκόπουλος Δ. Π.]** Νικόλαος Πολίτης. Νουμὰς ΙΗ΄ (1921) ἑξάμηνο Α΄, σ. 60 - 61.

51. **Παπαντωνίου Χ.** Νικόλαος Πολίτης. [Νεκρολογία]. Καθημερινή, ἔτ. Β΄ (1920 - 21) ἀρ. 465, 13.1.1921, σ. 1.

52. **Σ[άρρος] Δ. Μ.** Νικόλαος Γ. Πολίτης. [Νεκρολογία]. Ζωὴ Β΄ (1921) 129 - 131.

53. **Σικελιανοῦ Εὔα** Τρεῖς διαλέξεις: Ἡ μόδα εἰς τὴν Ἑλλάδα - τὸ μαγαζὶ - ἡ ἑλληνικὴ μουσική. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1921, 8ο, σελ. 78.

54. **Σκαλιέρης Γεώργιος Κλ.** Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος. Περὶ τῆς ἐθνογραφικῆς, δημογραφικῆς καὶ κοινωνικῆς συγκροτήσεως τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ποντικῆς Παφλαγονίας. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Κίμ. Θεοδωροπούλου, [1921], 8ο μικρό, σελ. 110 + χάρτ. 1.

55. Ἡ περισυλλογὴ τῶν δημωδῶν ἑλληνικῶν ᾀσμάτων. Ν Φόρμιγξ Α΄ (1921 - 1922) ἀρ. 1, σ. 3.

56. Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher, Bd. 1 (1920) Heft 1 - 2, 3 - 4, Bd. 2 (1921) Heft 1 - 2, 4 (1923).

Κρίσεις: Phil Wochenschrift 41 (1921) στ. 58 - 60 (Carl Wessely). Αὐτόθι, 42 (1922) στ. 298 - 302 (Carl Wessely). Αὐτόθι, 44 (1924) στ. 167 - 168, 1272.

57. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1915) — 6 (1923).

Κρίσεις: Phil Wochenschrift 42 (1922) στ. 951 - 953 (Gustav Soyter). Αὐτόθι, 44 (1924) στ. 1252 - 1256 (Adam Maidhof). Βυζαντ Χρον XXV (1927) 126 - 139 (I. Sokolov). Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 233 - 234 (Paul Kretschmer).

58. **Κυριακίδης Στίλπ.** Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν λαογραφίαν. Ἐν Ἀθήναις [1920]. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 146, ἀρ. 48].

Βιβλ. μνεῖες: BNJb 3 (1922) 211 (N. A. B[ees]). Phil Wochenschrift 44 (1924) στ. 630 (G. Soyter).

59. Ἡ ἐν Ἀθήναις Γλωσσικὴ Ἑταιρεία. Ὁδηγίαι πρὸς συλλογὴν τοῦ δημώδους γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1923, 8ο, σελ. 31. [Ἔκδοσις δευτέρα: Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Ἑρμοῦ, 1931, 8ο, σελ. 28].

Ἔχουν συνταχθεῖ ἀπὸ τοὺς Κ. Ἄμαντο, Φ. Κουκουλὲ καὶ Ι. Κ. Βογιατζίδη.

60. «Κυπριακὰ Χρονικά». Ὁδηγίαι πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. Λάρνακα 1923, 8ο, σελ. 22.

Ἔχουν συνταχθεῖ ἀπὸ τὸν Ι. Συκουτρῆ.

61. **Βαφειάδης Π. Α.** Τὸ Ρύσιον (Ἀρετσοῦ). Σύντομος μονογραφία τῆς κωμοπόλεως Ἀρετσοῦς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ 1922 συνταχθεῖσα ὑπὸ — τοῦ Ρυσίου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Καλλιτεχνικοῦ», 1924, 16ο, σελ. 56.

Σελ. 13 - 15: Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ὅπου εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ ἄλλες γενικές.

62. **:Ἐπιστημολόγος [Δημάρατος Ἰωάννης Φ.]** Αἱ λαογραφικαὶ σπουδαί. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Γ′ (1924 - 25) ἀρ. 1001, 4.12.1924, σ. 3. — Τὸ ἔργο τοῦ [Νικ.] Πολίτου. Αὐτόθι, ἀρ. 1025, 30.12.1924, σ. 3. — Τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. Αὐτόθι, ἀρ. 1026, 31.12.1924, σ. 3. [Καὶ αὐτοτελὲς τεῦχος: βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 146, ἀρ. 59].

63. **Λαυράγκας Δ.** Τὰ Κυπριακὰ τραγούδια. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Γ′ (1924 - 25) ἀρ. 896, 21.8.1924, σ. 1.

64. **Σωτηρίου Γ. Α.** Α′ Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Θεολογία 2 (1924) 184 - 190.

65. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Αἱ Κρητικαὶ μελέται. Διάλεξις τοῦ καθηγητοῦ —. Ἀθήνησι 1924, 8ο μικρό, σελ. 13.

66. ——— [Περὶ τῆς ἀνάγκης συστηματικῆς συλλογῆς καὶ μελέτης τοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας]. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 325 - 327.

67. **Weigand Gustav** Ethnographie von Makedonien. Geschichtlich - na-

tionaler, sprachlich - statistischer Teil von —. Leipzig 1924, 8ο, σελ. VIII + 104 + πίν. 1.

Κρίση: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 1292-1294 (Christian Mehlis).

68. Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. Α′ (1924) — Ε′ (1928).

Κρίσεις: Περιοδ. «Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor» V (1925) 267-268 (M. Lascaris). Échos d'Orient 25 (1926) 249 - 251 (V. Grumel). Phil Wochenschrift 46 (1926) στ. 608 - 611 (F. Dölger). Αὐτόθι, στ. 1280 - 1282 (G. Soyter). Βυζαντ Χρονικὰ XXV (1927) 106-123 (I. Sokolov). Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 1491 - 1493 (G. Soyter). Αὐτόθι, 48 (1928) στ. 1166 - 1169 (G. Soyter). Αὐτόθι, 49 (1929) στ. 984 - 987 (G. Soyter). Rev Ét Gr 42 (1929) 232 - 233 (J. Ebersolt). Περιοδ. «Byzantinoslavica» II (1930) 184 - 186 (M. Laskaris).

69. Ἡ Ἑταιρεία τῶν Κρητικῶν Μελετῶν ἐν Ἀθήναις πρὸς τοὺς Κρῆτας φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι, 30 Ἰουνίου 1925, 4ο, σελ. 4.

Προκήρυξη γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ.

70. Λαογραφία τόμ. 7 (1923), 8 (1921 - 1925) τεύχη Γ′ - Δ′, 9 (1926 - 1928) τεύχη Α′, Β′, 10 (1929 - 1932), 11 (1934 - 1937) τεύχη Α′ - Β′.

Κρίσεις: Folklore 35 (1924) 104 - 106 (W. R. Halliday). Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 459 - 460. Folklore 37 (1926) 412-413 (W. R. Halliday). Libre, No 42 - 43 (Avril-Mai (1926) σ. 335 - 336 (L. Roussel). Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 1087 - 1088 (Gustav Soyter). Libre, No 106 - 107 (Août - Septembre 1931) σ. 845 (L. Roussel). Libre, No 130 - 131 (Août - Septembre 1933) σ. 1047 - 1048 (L. Roussel). Rev Ét Gr 49 (1936) 116 - 117 (A. Mirambel).

71. **Καραβίδας Κ. Δ.** Εὐρωπός. Δοκίμιον ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς σημασίας τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. (Περιλήψεις ἐκ σειρᾶς δημοσιογραφικῶν ἀνταποκρίσεων ἀπὸ τὴν Ἔδεσσαν μεταξὺ τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ Αὐγούστου 1925). Θεσσαλονίκη, τύποις Καστρινάκη καὶ Γεωργαντᾶ, [1925], 16ο, σελ. 36.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸν ποιμενικὸ βίο (σ. 9 - 12).

72. **Λαμπελὲτ Γ.** Ἡ μουσικὴ λαογραφία. Πρωΐα, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 8, 8.11.1925, σ. 1.

73. **Πάλλης Α. Α.** Στατιστικὴ μελέτη περὶ τῶν φυλετικῶν μεταναστεύσεων Μακεδονίας καὶ Θράκης κατὰ τὴν περίοδο 1912 - 1924. Ἀθῆναι 1925, 8ο, σελ. 24.

74. **Σταμούλης Ἀν. Κ. Π.** Λαογραφικὰ καὶ χωρογραφικὰ Θράκης. Πυρσὸς Ν Χωρῶν Α′ (1925) τεῦχ. 1, σ. 13 - 16.

75. Προκήρυξις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 1 (1926) 103 -

104. — Γλωσσικὸς διαγωνισμὸς τῶν «Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν». Αὐτόθι, σ. 333.

76. **Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π.** Προκήρυξις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συνδέσμου τῆς Κοινότητος Βουρμπιάνης. Περιοδ. «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά», ἔτ. 1 (1926) 330 - 332. [=Παράρτημα Α' «Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν», ἔτ. 2 (1927) σ. 60 - 62].

77. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Στὴ Σκῦρο. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 1, σ. 3 - 6.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ σχετικὸ βιβλίο τῆς Ἀγγ. Χατζημιχάλη.

78. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς (Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν). Ἐν Ἀθήναις, τόμ. ΙΗ' (1923).

Κρίση: Βυζαντ Χρον XXV (1927) 148 - 151 (I. Sokolov).

79. Ἀθηνᾶ, σύγγραμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Ἀθήνησι, τόμ. 26 (1914) - 29 (1917).

Κρίση: Βυζαντ Χρον XXV (1927) 123 - 126 (I. Sokolov).

80. Ἡ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῆς Θεσσαλίας. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 368 - 369.

81. Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Ἀθῆναι, ἔτη 1926, 1927.

Κρίση: Βυζαντ Χρον XXV (1927) 151 - 153 (I. Sokolov).

82. Ἠπειρωτικὰ Χρονικά. Ἰωάννινα, ἔτ. 1 (1926), 4 (1929) τεύχη Α', Β', ἔτ. 12 (1937).

Κρίσεις: Βυζαντ Χρον XXV (1927) 139 - 145 (I. Sokolov). Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 6, σ. 19 (Τ.). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7959,8.9.1938, σ. 4.

83. **Ἄμαντος Κ. - Καραβίδας Κ. Δ. - Ἀναγνωστόπουλος Ν. Η.** Ἡ πύκνωσις τῶν ἀγροτικῶν μας πληθυσμῶν καὶ τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Μαστοράκου - Σκλαβούνου, 1927, 8ο, σελ. 77. (Ἔκδοσις Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας. Παράρτημα Γεωργικοῦ Δελτίου Ἀπριλίου 1927. Γεωπονικὴ βιβλιοθήκη, ἀρ. 14).

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη.

84. **Δραγούμης Ἴων** 1. Ὁ Ἑλληνισμός μου καὶ οἱ Ἕλληνες (1903 - 1909). 2. Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς (1913). Ἀθήνα, Ἰούλιος 1927, τυπώθηκε μ' ἐπιμέλεια Φιλίππου Δραγούμη, 8ο μικρό, σελ. ιε' + 235 + 1. (Ἴωνος Δραγούμη ἔργα. Σειρὰ Β' : Κοινωνικὰ - πολιτικά).

Δημοσιεύονται καὶ στίχοι Μακεδονικοῦ τραγουδιοῦ (σ. 80).

Κρίση: Ἑρμῆς Α' (1926 - 1927) 391 - 393 (Ε. Π. Π[απανοῦτσος]).

85. **Sokolov I.** Afinskaja komissija po sostavleniju i izdaniju «Istori-

ceskogo Slovaria Grečeskogo Jazika». Βυζαντ Χρον XXV (1927) 158 - 164. [Στὰ ρωσικά].

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ 'Ιστορικὸ Λεξικὸ τῆς Νέας 'Ελληνικῆς Γλώσσης.

86. **Ταρσούλη 'Αθηνᾶ** 'Η Κορώνη. 'Ατλαντὶς 18 (1927) ἀρ. 12, σ. 531.

87. Διὰ τὴν λαογραφίαν μας. 'Η ἵδρυσις τοῦ Μικρασιατικοῦ 'Αρχείου. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 1 (1927 - 28) ἀρ. 5, σ. 1.

88. **:'Αργαῖος 'Αρέθας ['Ασκητόπουλος Γ.Κ.]** Μικρασιατικὴ λαογραφία. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 1 (1927 - 28) ἀρ. 43 σ. 1, ἀρ. 45 σ. 1. — Νὰ περισυλλεγῆ ἡ Μικρασιατικὴ λαογραφία. Αὐτόθι, ἔτ. 2 (1928 - 29) ἀρ. 78 σ. 1, ἀρ. 80 σ. 1, ἀρ. 86 σ. 1 - 2, ἀρ. 89 σ. 3, ἀρ. 90 σ. 1.

89. **Κοντογιάννης Δημ.** Οἱ δημοτικὲς παραδόσεις. Παναιγύπτια 2 (1927 - 1928) 434 - 435.

90. **Κ. Κ.** "Εν διεθνὲς συνέδριον. 'Η λαϊκὴ τέχνη. 'Εφημ. «'Εστία», 'Αθῆναι, ἔτ. ΛΓ' (1928 - 29) ἀρ. 12247, 10.10.1928, σ. 1.

91. **:Κοκκινόβραχος [Θεοδωρακόπουλος Ι.]** Χριστόφορος Παπουλάκης. Οἰνούντιος Β' (1928) 245, 258, 273.

92. **Τωμαδάκις Νικόλαος Β.** Στέφανος Ξανθουδίδης. ('Ομιλία εἰς τὸ φιλολογικό του μνημόσυνον...). Χανιά, ἔκδοσις Κρητικοῦ Φιλολογ. Συλλόγου ἐν Χανίοις, τύποις 'Αντ. Μπορτολῆ, 1928, 16ο, σελ. 16.

Κ ρ ί σ η : Libre, No 78 - 79 (Avril - Mai 1929) σ. 628 (L. R o u s s e l).

93. **Φ[αλτάϊτς] Κ.** 'Η Σαρακατσάνα τῆς 'Ελλάδος. Τὸ ἦθος της, ὁ χαρακτήρ, τὰ ἔργα της. 'Εφημ. «'Η Βραδυνή», 'Αθῆναι, ἔτ. Ε' (1928 - 29) ἀρ. 2430, 5.7.1928, σ. 5, ἀρ. 2437, 12.7.1928, σ. 5.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸν ποιμενικὸ βίο, τὶς ἀσχολίες τῆς Σαρακατσάνας, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν ἐνδυμασία κ.ἄ.

94. ——— 'Η Βλάχα γυναίκα, τεχνίτρα καὶ ἔμπορος. 'Ο χαρακτὴρ καὶ τὸ ἦθος της. 'Εφημ. «'Η Βραδυνή», 'Αθῆναι, ἔτ. Ε' (1928 - 29) ἀρ. 2449, 19.7.1928, σ. 5.

95. ——— 'Η Καραγκούνα. Ποιὰ εἶναι ἡ γυναίκα τῆς πεδινῆς Θεσσαλίας. 'Αγοράζεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα ὡς ἐμπόρευμα. 'Εφημ. «'Η Βραδυνή», 'Αθῆναι, ἔτ. Ε' (1928 - 29) ἀρ. 2456, 26.7.1928, σ. 5.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ δίκαιο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.

96. ——— Οἱ 'Αρβανιτοβλάχισσες, γυναῖκες ποὺ θυμίζουν κάπως τὰς ἀρχαίας Σπαρτιάτισσας. 'Εφημ. «'Η Βραδυνή», 'Αθῆναι, ἔτ. Ε' (1928 - 29) ἀρ. 2463, 2 .8.1928, σ. 5.

97. ——— Αἱ 'Αλβανόγλωσσοι γυναῖκες. Διαφοραὶ καὶ ὁμοιότητες μὲ 'Ελλη-

νίδας. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε΄ (1928 - 29) ἀρ. 2470, 9.8. 1928, σ. 5.

98. **Σγουρίτσας Ἀγ.** Λαογραφικαὶ παραινέσεις. Νὰ ζωντανέψουν τὰ πεθαμένα. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 56 - 57.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ.

99. Ἀρχεῖον Πόντου, τόμ. 1 (1928).
Κ ρ ί σ η : Libre, No 78 - 79 (Avril - Mai 1929) σ. 630 (L. R o u s s e l).

100. Καταστατικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1929, 8ο μικρό, σελ. 7.

101. *Πρὸς τοὺς κ.κ. καθηγητάς, διδασκάλους καὶ πάντα ἐν Κρήτῃ φιλόμουσον. Ἐν Χανίοις τῇ 25 Φεβρουαρίου 1929, 8ο μικρό, σελ. 4.
Προκήρυξη καὶ ὁδηγίες τοῦ περιοδικοῦ «Κρητικὰ» γιὰ τὴ συλλογὴ Κρητικοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ.

102. **Ἀλεξανδρόπουλος Α. Π.** Ἱστορικαὶ καὶ λαογραφικαὶ ἑταιρεῖαι. Περιοδ. «Πυθαγόρας», ἔτ. Ζ΄ (1929) σ. 360 - 361.

103. **Jakopi G.** La Mostra Etnografica permanente del Museo Archeologico di Rodi. Περιοδ. «L'Illustrazione Italiana», Milano, 56 (1929) 214 - 217. [Καὶ ἀνάτυπο : Milano 1929, folio, σελ. 6].

104. **Φαλτάϊτς Κ.** Σαρακατσαναῖοι καὶ Βλάχοι. «Ἡμερολόγιον Ἑλληνικόν», ἔτ. 1 (1929) 247 - 251.

105. Θρακικά, τόμ. Β΄ (1929), Δ΄ (1933), Ι΄ (1938), ΙΑ΄ (1939).
Κ ρ ί σ ε ι ς : Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 1, σ. 17 (: Ε ὔ α ρ χ ο ς). Rev Ét Gr 49 (1936) 115 - 116 (A. M i r a m b e l). Συζήτησις Γ΄ (1938-1939) 76 ([Ε ὐ σ τ ρ. Ζ ή σ η ς]).

106. **Καλαματιανὸς Γ. Ν.** Ἡ λαογραφία μας [τῆς Λακωνίας]. Κροκεαί, ἔτ. Α΄ (1929 - 30) ἀρ. 2 σ. 3, ἀρ. 3 σ. 3 - 4.

107. **Λ. Γ. Α. [Ἀρβανιτάκης Γ. Λ.]** Ἐθνολογικά. Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 11, σ. 17 - 18.
Παρουσίαση τῆς λαογραφικῆς κινήσεως, τῶν ἐκδόσεων, λαογραφικῶν συλλογῶν κλπ.

108. **Σγουρίτσας Ἀγησίλ. Γ.** Λαογραφικαὶ σκέψεις. Κροκεαί, ἔτ. Α΄ (1929 - 30) ἀρ. 6, σ. 3 - 4.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συγκέντρωση λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καὶ ἀντικειμένων καθημερινῆς χρήσεως τοῦ λαοῦ.

109. **Τραυλαντώνης Α.** Λαογραφία. Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 23, σ. 17 - 18.
Κρίνονται τὰ περιοδικὰ «Θρακικά», τόμ. Β΄, τεῦχ. Γ΄ καὶ Δ΄ καὶ «Ἀρχεῖον Πόντου», τόμ. Α΄ καὶ Β΄.

110. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Κανονισμὸς συντάξεως τοῦ

Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1930, 8ο, σελ. 56.

111. **Dawkins R. M.** The Recent Study of Folklore in Greece. Extrait from Papers and Transactions of the Jubilee Congress of the Folklore Society, ἔτ. 1930, σ. 121 - 137.

112. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Τὰ Γιάννενα κι' ἡ νεοελληνικὴ ἀναγέννησή. Ἔγραψε —. Ἀθήνα, τύποις Π. Δ. Σακελλάριος, 1930, 8ο, σελ. 112.

Δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις κυρίως γιὰ τὴ βιοτεχνία.

Κρίσεις: Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 51, σ. 17-18 (Χρ. Ἐμμ. Ἀγγελομάτης). Αὐτόθι, ἔτ. 2 [τόμ. 3] (1930 - 1931) 439 - 440 (Λίνος Καρζῆς). Πρωΐα, ἔτ. Ε' (1929 - 30) ἀρ. 1677, 19.8.1930, σ. 2 (Τ. Ε. Εὐαγγελίδης).

113. **Μπαστιᾶς Κ.** Ἡ λαϊκὴ τέχνη τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Πρωΐα, ἔτ. Ε' (1929 - 30) ἀρ. 1729, 10.10.1930, σ. 3.

114. **Οὐράνης Κ.** Ἡ ἔκθεσις τῆς λαϊκῆς τέχνης [στὴν Ἀθήνα κατὰ τὸ 1930]. Ἐθν Κῆρυξ 16 (1930) ἀρ. 12, σ. 12.

115. ***Τωμαδάκης Ν. Β.** Κρίσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ [Α'] Καλοκαιρινείου λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ. Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, 1 Ἰουνίου 1930.

116. **Φαλτάϊτς Κ.** Κοπατσάροι [Γρεβενῶν]. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 14 (1930) σ. 846.

117. Ροδιακὸν Ἡμερολόγιον, ἔτος 1929.

Κρίση: Libre, No 98 - 99 (Décembre 1930 - Janvier 1931) σ. 787 - 788 (L. Roussel).

118. **Ἄννινος Γ.** Ἡ ὥμορφη παληὰ Ἀθήνα ποὺ λησμονιέται καὶ χάνεται. Πρωΐα, ἔτ. Ζ' (1931 - 32) ἀρ. 2140, 8.12.1931, σ. 5.

119. **G[rumel] V.** Le troisième Congrès International des Études Byzantines à Athènes. Échos d'Orient 30 (1931) 96 - 100.

120. **:Ὁ Θεσσαλὸς** Οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι. Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 30 - 32.

121. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Καὶ πάλιν περὶ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ Μουσείου Κρήτης. Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΘ' (1931 - 32) ἀρ. 4522, 24.10. 1931, σ. 1.

122. **[Ζήσης Εὐστράτιος]** Οἱ κίνδυνοι τῆς ἐπιστήμης. Συζήτηση Β' (1931 - 1932) ἀρ. 24, σ. 3 - 4.

Συζητοῦνται ἀπόψεις ποὺ διατύπωσε ὁ Στίλπ. Κυριακίδης σὲ διάλεξη μὲ θέμα «Ἡ λαογραφία ὡς ἐπιστήμη καὶ αἱ μέθοδοι αὐτῆς».

123. Ἐθνικὴ ἔκδοση: Ὅλα τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Φωνὴ Βιβλίου Β' (1932) 295.

124. **Καψωμένος Στ.** Ὁ [Γ΄] Καλοκαιρίνειος [λαογραφικὸς] διαγωνισμός. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. ΣΤ΄ (1931-32) ἀρ. 1583, 1.3.1932, σ. 1.

124α. **Κυριακίδης Σ. Π.** Πολίτης Νικόλαος. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 20 (1932) σ. 454 - 455. [Πρβλ. Λαογρ 7 (1923) θ΄ - κστ΄].

125. Ἡ Δωδεκάνησος καὶ τὰ ἔθιμά της. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 291, σ. 2.

Γίνεται γενικὰ λόγος γιὰ τὸν λαογραφικὸ πλοῦτο τῆς Δωδεκανήσου.

126. Θεσσαλικὰ Χρονικά. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 1 (1930) καὶ 2 (1931).

Κρίση: Libre, No 122 - 123 (Décembre 1932 - Janvier 1933) σ. 983 - 984 (L. Roussel).

127. Studi Bizantini e Neoellenici. Roma, τόμ. 3 (1931), 4 (1935).

Κρίσεις: Rev Ét Gr 45 (1932) 433 - 435 (R. Guilland). Αὐτόθι 49 (1936) 329 - 330 (R. Guilland).

128. **Ἀσκητόπουλος Γεώργ. Κ.** Λαογραφία - ἐθνογραφία, Μικρασιατικὴ λαογραφία. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 6 (1932 - 33) ἀρ. 206 σ. 7, ἀρ. 207 σ. 7, ἀρ. 208 σ. 7, ἀρ. 209 σ. 7, ἀρ. 210 σ. 7, ἀρ. 211 σ. 7, ἀρ. 212 σ. 7, ἀρ. 215 σ. 7, ἀρ. 216 σ. 7, ἀρ. 217 σ. 7, ἀρ. 218 σ. 7, ἀρ. 219 σ. 7, ἀρ. 220 σ. 7, ἀρ. 221 σ. 7, ἔτ. 7 (1933 - 34) ἀρ. 222 σ. 7, ἀρ. 223 σ. 7, ἀρ. 224 σ. 3, ἀρ. 225 σ. 3, ἀρ. 226 σ. 3, ἀρ. 227 σ. 3, ἀρ. 228 σ. 3, ἀρ. 229 σ. 3. [Βλ. καὶ αὐτόθι, ἀρ. 203 σ. 3, ἀρ. 204 σ. 3].

Γίνεται λόγος γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς λαογραφικὲς σπουδές. Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια ἀπὸ τὴν Καππαδοκία.

129. **Δ[ρακίδης] Γ. Δ.** Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά μας. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 294, σ. 1 - 2.

Δημοσιεύεται καὶ χελιδόνισμα ἀπὸ τὴ Ρόδο.

130. Ἔκκλησις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συλλέκτας καὶ τοὺς ἁπανταχοῦ ὁμογενεῖς. ΠΕΑΕ, ἔτ. 1933, σ. 3 - 4.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συγκέντρωση ἀντικειμένων ἐθνογραφικῆς σημασίας ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.

131. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Ἀθηναϊκὴ λαογραφία. (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. Μ΄ (1933 - 34) ἀρ. 13559, 13.7. 1933, σ. 1.

132. **Καψάλης Γεράσιμος Δ.** Ἡ Μάνη. Περιγραφὴ τῆς χώρας. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Πέτρου Δημητράκου, 1933, 8ο μικρό, σελ. 3 + 43 + χάρτ. 1.

133. **Κιουσόπουλος Δ. Γ.** Λαογραφικαὶ ἐργασίαι. Ἐπικ Ἀπόλλων, ἔτ. 4(1932 -

33) ἀρ. 191, 15.6.1933, σ. 1 - 2, ἀρ. 195, 13.7.1933, σ. 1.

Ὁδηγίες γιὰ τὴ συγκέντρωση λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ.

134. **Koukoules Phaidon** The Athens Modern - Greek Lexicon. JHS 53 (1933) 1 - 8.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

135. **Λαμπίκης Δημ.** Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Grecia Salentina. Πολιτισμ 2 (1933) 23 - 34. — Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἱστορία καὶ γλωσσολογία. Αὐτόθι, σ. 67 - 76.

Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

136. **Συκουτρῆς Ἰ.** Σῖμος Μενάρδος. Ἀθηνᾶ 45 (1933) 295 - 330.

Δημοσιεύεται καὶ κατάλογος τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Σ. Μενάρδου (σ. 318 - 330).

137. **Τωμαδάκης Νικόλαος Β.** Γενικὴ κεφαλαιώδης καταγραφὴ τῶν ἐν τῷ Ἱστορικῷ Ἀρχείῳ Κρήτης ἀρχείων καὶ ἀντικειμένων μουσείου. Χανιά, τύποις «Ἐφεδρικοῦ Ἀγῶνος», 1933, 8ο, σελ. 32 + 4 χ. ἀρ.

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (κυρίως σ. 17 - 18). Δημοσιεύτηκε καὶ στὸ περιοδικὸ «Κρητικά», τόμ. Α' (1930 - 1933) σ. 155 - 184.

138. **Α. Φ.** Ὁ Ροδίτικος γάμος. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Α' (1933-34) ἀρ. 10, σ. 2.

Κριτικὴ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀναστ. Βρόντη «Τῆς Ρόδου παραδόσεις καὶ τραγούδια». Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 160, ἀρ. 201.

139. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** (Λαογραφικὰ ζητήματα). Ἡ ἔκκλησις τοῦ Συλλόγου τῶν Νισυρίων «Γνωμαγόρας». Δωδεκανησιακή, ἔτ. Α' (1933 - 34) ἀρ. 12, σ. 2.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συλλογὴ τοῦ λαογρ. ὑλικοῦ τῆς Δωδεκανήσου καὶ τὴν ἵδρυση Δωδεκανησιακοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

140. **Φράγκος Ἀναστ. Ν.** Ἡ Δωδεκάνησος. Συνοπτικὴ ἱστορία καὶ πολιτισμὸς τῶν νήσων διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἐποχαὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς. Ἤθη καὶ ἔθιμα...Ἐγκυκλ Ἡμ 6 (1933 - 1934) 221 - 245.

Γενικὰ καὶ ἱστορικά, ἀσχολίες τῶν κατοίκων καθὼς καὶ σύντομες λαογραφικὲς εἰδήσεις (χοροί, λατρεία, δίκαιο, βάπτιση).

141. Μύσων, τόμ. 2 (1933) τεύχη Α' - Γ'.

Κρίση: Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 104 (Μ. Μιχ[αηλίδης] Ν[ουάρος]).

142. **Laurent V.** Le IVe Congrès des Études Byzantines (Sofia, 9 - 16 Septembre 1934). Échos d' Orient 33 (1934) 428 - 442.

143. **Κυρμιζάκη Α[γλαΐα]** Ἡ δημοτική μας ποίηση. Παιδαγ Σελίδες Α' (1934 - 1935) ἀρ. 1, σ. 1 - 2.

144. **Λαμπίκης Δημ.** Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Grecia Salentina. Τουριστ Ἑλλ 5 (1934 - 1935) 170 - 172, 6 (1935 - 1936) 199 - 204.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια.

145. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Σαρακατσάνοι τῆς 'Ηπείρου πηγὴ καὶ βάσις ἐρεύνης τῶν ἀρχῶν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. 'Ηπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934 - 35) ἀρ. 10, σ. 1 - 2.

146. Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου. 'Εν 'Αθήναις 1935.
Κρίσεις: JHS 55 (1935) 271 - 275 (F. M. M[arshall]). Rev Ét Gr 49 (1936) 325 - 328 (R. Guilland).

147. Καταστατικὸν 'Εταιρίας Εὐβοϊκῶν Σπουδῶν. 'Εν 'Αθήναις 1935, 16ο, σελ. 16.

148. **House Charles** 'Η θέσις τῶν ἀγροτῶν τῆς Βορείου 'Ελλάδος καὶ ἡ βελτίωσις αὐτῆς. Γρηγ Παλαμᾶς 19 (1935) 26 - 32.
Ἐνδιαφέρει καὶ γιὰ τὰ ἐθνογραφικὰ στοιχεῖα, ποὺ δημοσιεύονται σχετικὰ μὲ τὴν κατοικία, τροφή, ἐνδυμασία κλπ.

149. 'Αρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. Α' (1934 - 1935).
Κρίση: Rev Ét Gr 49 (1936) 335 (Hub. Pernot).

150. Τὸ «'Ημερολόγιον τῶν Δώδεκα» τοῦ ἰατροῦ Κ. Ν. Φραγκούλη, 1936.
Κρίση: Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 14ον (1936) ἀρ. 357, σ. 4 (Μ. Φ. Σβῦνος).

151. **:Αγρας Τέλλος [Ἰωάννου Εὐάγγελος]** Δημοτικὰ τραγούδια. 'Ερυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΙΒ' (1936) ἀρ. 3 σ. 3 - 4, ἀρ. 4 σ. 4 - 5.

152. **'Αναγνωστόπουλος Γεώργιος Π.** Παναγιώτης Στ. 'Αραβαντινός. 'Εφημ. «'Η Βραδυνή», 'Αθῆναι, ἔτ. ΙΒ' (1936), ἀρ. 3929, 7.1.1936, σ. 1, 4, ἀρ. 3930, 8.1.1936, σ. 1, 7.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ λαογραφικὸ ἔργο τοῦ Παν. 'Αραβαντινοῦ.

153. **Βαλέτας Γ.** Φιλολογικὰ στὸν Κρυστάλλη. ('Η ἐπίδραση τοῦ Βαλαωρίτη, ὁ Κρυστάλλης ἱστορικός, βιογραφικά, βιβλιογραφικά, κριτικά). Μυτιλήνη, τυπογρ. Μ. Μαλτέζου, 1936, 8ο, σελ. 15.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ λαογραφικὸ ἔργο τοῦ Κ. Κρυστάλλη.
Κρίσεις: 'Ηπειρ Φύλλα Α' (1936) ἀρ. 6, σ. 15 (Τ. Σ[ιωμόπουλος]). Ν Πνοὴ 1 (1936 - 1937) 212 - 213 (Ν. Π. Π[ᾶνος]).

154. **Κατηφόρης Π.** Κονάκια Σαρακατσαναίων εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ Χάρακα [Ἀττικῆς]. "Εθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7677, 29.2.1936, σ. 5 - 6.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως.

155. ——— Οἱ Γύφτοι τῆς Λαμίας. "Εθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7876, 20.9.1936, σ. 4.

156. **Κωνσταντόπουλος Μιχ.** Τὸ Ε' Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5273, 3.10.1936, σ. 2.

157. **Λογαριαστάκις Ἀντών.** Ἡ λαογραφία τοῦ τόπου μας. Ἐφημ. «Ἀνατολή», Ἅγιος Νικόλαος Κρήτης, ἔτ. Ε΄, ἀρ. 1002, 23.5.1936, σ. 1.

158. **Μαγιάκος Παν.** Ἡ νεοελληνικὴ παράδοσις. Σλαῦοι - Ἀλβανοί. (Ἀπάντησις εἰς τὰ τέσσαρα ἄρθρα τοῦ κ. Φ. Μιχαλοπούλου περὶ τῆς νεοελληνικῆς παραδόσεως). Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5317, 16.11.1936, σ. 3 - 4. [Βλ. ἀρ. 161].

159. **Μαρίνης Κώστας** Σχολεῖα καὶ λαολογία. Πρωΐα, ἔτ. ΙΑ΄ (1935 - 36) ἀρ. 333, 5.10.1936, σ. 2.

160. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Πόντου καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Τραπεζοῦντος. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5197, 16.7.1936, σ. 3, ἀρ. 5204, 23.7.1936, σ. 3, 4.

Γίνεται λόγος γιὰ τὶς Ποντιακὲς λαογραφικές, ἱστορικὲς κλπ. μελέτες, τὸ «Ἀρχεῖον Πόντου» κ.ἄ.

161. ——— Ἡ νεοελληνικὴ παράδοση. (Σκέψεις ἀπάνω στὴν ἐθνότητα). Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5261, 21.9.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5282, 12.10.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5289, 19.10.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5296, 26.10.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5303, 2.11.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5310, 9.11.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5317, 16.11.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5338, 7.12.1936, σ. 3, ἀρ. 5345, 14.12.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5352, 21.12.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5358, 28.12.1936, σ. 3 - 4, ἀρ. 5363, 4.1.1937, σ. 3 - 4, ἀρ. 5369, 11.1.1937, σ. 4, ἀρ. 5376, 18.1.1937, σ. 3 - 4, ἀρ. 5383, 25.1.1937, σ. 3 - 4, ἀρ. 5390, 1.2.1937, σ. 4, ἀρ. 5397, 8.2.1937, σ. 4, ἀρ. 5411, 22.2.1937, σ. 3-4, ἀρ. 5418, 1.3.1937, σ. 4, ἀρ. 5425, 8.3.1937, σ. 3 - 4, ἀρ. 5431, 14.3.1937, σ. 5 - 6, ἀρ. 5438, 22.3.1937, σ. 3,4. [Βλ. καὶ ἀρ. 158, 172, 190].

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.

162. **Πράτσικας Γεώργιος** Τὸ Μουσικὸν Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. Ἡ Ἑλλάδα ὁλόκληρη στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πρωΐα, ἔτ. ΙΑ΄ (1935 - 36) ἀρ. 79, 20.1.1936, σ. 2, 5.

163. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Νιάουσσα. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7705, 28.3.1936, σ. 4. — Νιάουσσα καὶ Νιαουσσαῖοι. Αὐτόθι, ἀρ. 7706, 29.3.1936, σ. 4. — Τί θὰ γίνῃ εἰς τὴν Νιάουσσαν. Αὐτόθι, ἀρ. 7719, 11.4.1936, σ. 4. — Ἀπὸ Νιάουσσαν εἰς Βέρροιαν. Αὐτόθι, ἀρ. 7726, 19.4.1936, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ σχέδια ἐνδυμασιῶν, 2 τραγούδια καὶ διάφορες ἄλλες λαογραφικὲς εἰδήσεις.

164. **Σπυριδάκης Γ.Κ.** Γιὰ τὴ λαογραφία τοῦ νομοῦ μας. Ἐφημ. «Ἀνατολή», Ἅγιος Νικόλαος Κρήτης, ἔτ. Ε΄, ἀρ. 1002, 23.5.1936, σ. 1.

165. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ κράτος καὶ οἱ Σαρακατσάνοι. Πρέπει νὰ προσέξωμεν τοὺς νομάδας ποιμένας. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1935 - 36) ἀρ. 289, 12.8.1936, σ. 3.

166. **Βαλέτας Γ.** Φιλολογικὰ στὸν Κοντυλάκη. Ν Πνοὴ 1(1936 - 1937) 262 - 272. — Βιβλιογραφικὸ ἀπόσωμα. Αὐτόθι, σ. 309.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ λαογραφικὸ καὶ γλωσσικὸ συλλεκτικὸ ἔργο τοῦ Κοντυλάκη τὸ σχετικὸ μὲ τὴν Κρήτη. Παραθέτονται καὶ σχετικὰ βιβλιογραφικὰ λήμματα.

167. Κυπριακαὶ Σπουδαί, ἔτος Α′ (1937).

Κρίση: Θεολογία 15 (1937) 381.

168. Τὸ Μουσεῖον Μπενάκη. Ἑλλὰς - Αἴγυπτος 1937, σ. 47 - 51.

169. Νικόλαος Πολίτης. Πρωῒα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 277, 9.8.1937, σ. 1- 2.

170. **Antoniadis Sophie** Le mouvement folkloriste en Grèce. «Folk», Zeitschrift des internationalen Verbandes für Volksforschung, τόμ. I, No 1 (1937) σ. 94 - 98.

171. **Γ. Ν. Δ.** Μία πολύτιμος συλλογὴ ἀνεκδότων δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, δέκα χρόνια συνεχῶν ἀναζητήσεων. Τὸ ἔργον τῆς κ. Λιούντεκε. Πρωῒα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 129, 11.3.1937, σ. 3.

Παρουσίαση τοῦ ἔργου τῆς Ε. Λ ύ ν τ ε κ ε καὶ δημοσίευση ἀπὸ τὴ συλλογή της δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ διστίχων.

172. **Καραβίδας Κ. Δ.** (Ἱστορικοκριτικὰ σημειώματα). Μερικαὶ παρατηρήσεις διὰ τὴν «νεοελληνικὴν παράδοσιν». Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5445, 29.3.1937, σ. 3 - 4, 5.

Συζητοῦνται καὶ κρίνονται ἀπόψεις τοῦ Φ. Μιχαλόπουλου, ποὺ διατύπωσε στὰ ἄρθρα του μὲ τὸν τίτλο «Ἡ νεοελληνικὴ παράδοση» σὲ προηγούμενα φύλλα τῆς ἴδιας ἐφημερίδας. Βλ. λῆμμα ἀρ. 161.

173. **Κουρίλας Εὐλόγιος, Λαυριώτης,** Τὸ Ε′ Διεθνὲς Βυζαντινὸν Συνέδριον. Θεολογία 15 (1937) 149 - 154.

174. **Laurent V.** Le Ve Congrès des Études Byzantines (Rome, 20 - 27 Septembre 1936). Échos d'Orient 36 (1937) 95 - 107.

175. **Lavagnini B.** G. Anagnostopoulos. [Νεκρολογία]. Περιοδ. «Rivista di Filologia e d' Istruzione Classica» 65, τεῦχ. 1 (1937) σ. 105 - 106.

176. **Μαρίνης Κώστας** Λαολογία καὶ τουρισμός. Πρωῒα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 146, 29.3.1937, σ. 1,3, ἀρ. 148, 31.3.1937, σ. 3.

177. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Ἀπὸ τὰ περιοδικά μας. «Τὰ Θρακικά». Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 7519, 14.6.1937, σ. 5, 6. — Μικρασιατικαὶ μελέται. Ἡ ἵδρυσις δύο κέντρων [«Μικρασιατικῆς Στέγης» καὶ «Ἑταιρείας Μικρασιατικῶν Μελετῶν» στὴν Ἀθήνα]. Αὐτόθι, ἀρ. 7526, 21.6.1937,

σ. 4. — 'Απὸ τὰ περιοδικά μας. «'Ηπειρωτικὰ Χρονικά». Αὐτόθι, ἀρ. 7532, 28.6.1937, σ. 4. — «Θεσσαλικὰ Χρονικά». Αὐτόθι, ἀρ. 7552, 19.7. 1937, σ. 3 - 4.

178. **Πετρίδης Πέτρος** 'Η δημοτικὴ μουσικὴ μοχλὸς ψυχικῆς τονώσεως. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ' (1936 - 37) ἀρ. 126, 8.3.1937, σ. 2, ἀρ. 128, 10.3.1937, σ. 3, 4.

179. 'Η ἔκθεση τῆς τέχνης τῆς νεοελληνικῆς παραδόσεως. Ὑπαιθρο Γ' (1937 - 1938) 259 - 260.

'Οργανώθηκε στὴν 'Αθήνα ἀπὸ τὸ Σύλλογο «'Ελληνικὴ Τέχνη».

180. 'Η συγκέντρωσις τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τῆς 'Ηπείρου. 'Ηπειρ Βῆμα, ἔτ. 10 [=9 - 10] (1937 - 38) ἀρ. 304, σ. 3.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συγκέντρωση ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν «'Ηπειρωτικὴ 'Εταιρεία» 'Αθηνῶν καὶ δίδονται σχετικὲς ὁδηγίες.

181. **Φράγκος 'Αναστ. Ν.** Δημοσθένης Χαβιαρᾶς. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 3, σ. 1.

182. 'Αρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς 'Ελλάδος. 'Αθῆναι, τόμ. Α' (1935), Β' (1936), Γ' (1937) τεῦχ. 1.

Κρίση: Rev Ét Gr 51 (1938) 299 (Paul Lemerle).

183. 'Αρχεῖον Πόντου, τόμ. 8 (1938).

Κρίσεις: Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7959, 8.9.1938, σ. 4. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 11 (1937 - 38) ἀρ. 488, 9.10.1938, σ. 1 (: 'Αρ. 'Αργαῖος [Γ. 'Ασκητόπουλος]).

184. 'Επετηρὶς 'Εταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν, τόμ. Α' (1938).

Κρίση: Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7839, 10.5.1938, σ. 3 (Φάνης Μιχαλόπουλος).

185. Μεσσηνιακὸν ἔτος. Καλαμάτα, τόμ. 1 (1938).

Κρίση: Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8038, 27.11.1938, σ. 5 ('Αγησ. Τσέλαλης).

186. Μικρασιατικὰ Χρονικά. 'Εν 'Αθήναις, τόμ. Α' (1938).

Κρίση: Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7845, 16.5.1938, σ. 3 (Φάνης Μιχαλόπουλος).

187. Τὸ ἔργον τῆς κ. Λύντεκε. 'Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ' (1938 - 39) ἀρ. 5745, 1.7.1938, σ. 2.

188. **Jacopi Guilio** Ναὸς νεοελληνικῆς τέχνης. 'Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ' (1938 - 39) ἀρ. 5804, 30.8.1938, σ. 1, 5.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ Μουσεῖο Μπενάκη καὶ τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴ νεοελληνικὴ λαϊκὴ τέχνη θησαυρούς του (ἐνδυμασία, κεντητική, ἀρχυροχρυσοχοΐα κλπ.).

189. **Καραβίδας Κ. Δ.** Ἡ μετάδοσις τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 7984, 3.10.1938, σ. 4.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀξία τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ κυρίως γιὰ τὴν ἀλλοίωσή του ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο. Βλ. καὶ ἀρ. 2546.

190. ——— Ἡ μέθοδος ἐρεύνης τῶν νεοελληνικῶν παραδόσεων καὶ αἱ συναφεῖς ἐργασίαι τοῦ κ. Φάνη Μιχαλοπούλου. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8005, 24.10.1938, σ. 4. [Βλ. λῆμμα ἀρ. 161].

191. **Κεραμόπουλος Ἀντώνιος** Τί εἶναι οἱ Κουτσόβλαχοι. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8070, 30.12.1938, σ. 6, ἀρ. 8071, 31.12.1938, σ. 4, ἀρ. 8072, 1.1.1939, σ. 6, ἀρ. 8074, 4.1.1939, σ. 3, ἀρ. 8075, 5.1.1939, σ. 3. [Καὶ αὐτοτελὲς βιβλίο : Ἀθῆναι 1939].

192. **Μαρίνης Κώστας** Οἱ λαϊκοὶ θησαυροί μας. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 289, 22.8.1938, σ. 1 - 2.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συγκέντρωση, μελέτη καὶ ἀξιοποίηση τοῦ ὑλικοῦ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

193. **Μπαρᾶς Βασίλειος Γ.** Ἡ τοπαρχία Δελβίνου. (Ἱστορικὰ σημειώματα). Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 310 - 314.
Δημοσιεύονται καὶ στίχοι τραγουδιοῦ καὶ γίνεται λόγος γιὰ παράδοση τῆς Μονοβύζας.

194. **:Στάρας Πύρρος** Ἡ λαογραφία στὴν Ἤπειρο ὡς βάσις τοῦ τρίτου πολιτισμοῦ. Ἐφημ. «Θεσπρωτία», Φιλιάτες, ἔτ. 8 (1938), ἀρ. 402, 7.11.1938, σ. 2, ἀρ. 403, 14.11.1938, σ. 2, ἀρ. 404, 21.11.1938, σ. 2, ἀρ. 405, 28.11.1938, σ. 2, ἀρ. 406, 7.12.1938, σ. 2, ἀρ. 407, 17.12.1938, σ. 2.

195. Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. Δ' (1938).
Κ ρ ί σ η : Συζήτησις Γ' (1938 - 1939) 84 - 85.

196. **Ἀποσκίτης Πάϊκος** Ἡ λαογραφία τῆς Γορτυνίας. Φωνὴ Γορτυνίας 6 (1938 - 39) ἀρ. 205, σ. 1 - 2.

197. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Σαρακατσαναῖοι. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 591, 616.

β') Σύμμεικτα.

1. Συλλογές.

198. **Ζώης Λεων. Χ.** (Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου). Μοῦσαι ΚΘ' (1920 - 1921) τεῦχ. 670 σ. 3, τεῦχ. 672 σ. 3, τεῦχ. 675 σ. 3, τεῦχ. 676 σ. 3, τεῦχ. 677 σ. 3, τεῦχ. 679 σ. 3, τεῦχ. 682 σ. 3, τεῦχ. 683 σ. 3, τεῦχ. 685 σ. 3, τεῦχ. 686 σ. 3, Λ' (1921 - 1922) τεῦχ. 689 σ. 3, τεῦχ. 696 σ. 3, τεῦχ. 699 σ. 3, τεῦχ. 702 σ. 3, ΛΑ' (1922 - 1923) τεῦχ. 711 σ. 3,

τεῦχ. 712 σ. 3, τεῦχ. 724 σ. 3, τεῦχ. 726 σ. 3, τεῦχ. 728 σ. 3, τεῦχ. 731 σ. 3, ΛΒ′ (1923 - 1924) τεῦχ. 741 σ. 3, τεῦχ. 744 σ. 3, τεῦχ. 748 σ. 3, τεῦχ. 752 σ. 3, ΛΗ′ (1929 - 1930) τεῦχ. 863 - 864 σ. 5 - 6, τεῦχ. 865 σ. 3, ΛΘ′ (1930 - 1931) τεῦχ. 868 σ. 3, τεῦχ. 869 σ. 3, τεῦχ. 871 σ. 3, τεῦχ. 873 σ. 3, τεῦχ. 874 σ. 3, τεῦχ. 876 σ. 3, τεῦχ. 878 σ. 3, τεῦχ. 880 σ. 3, Μ′ (1931 - 1932) τεῦχ. 881 - 882 σ. 3, τεῦχ. 885 σ. 3, τεῦχ. 887 σ. 3, τεῦχ. 889 σ. 3, τεῦχ. 891 σ. 3, τεῦχ. 893 σ. 3, τεῦχ. 894 σ. 3, τεῦχ. 896 σ. 3, τεῦχ. 898 - 899 σ. 3, ΜΑ′ (1932 - 1933) τεῦχ. 901 σ. 5, τεῦχ. 902 σ. 3, τεῦχ. 903 σ. 3, τεῦχ. 905 σ. 3, τεῦχ. 906 σ. 3, τεῦχ. 907 σ. 3, τεῦχ. 908 σ. 3, τεῦχ. 909 σ. 3, τεῦχ. 910 σ. 3, τεῦχ. 911 σ. 3, τεῦχ. 912 σ. 3, τεῦχ. 913 σ. 3, τεῦχ. 914 σ. 3, τεῦχ. 915 σ. 3, τεῦχ. 916 σ. 3, τεῦχ. 917 σ. 3, τεῦχ. 918 σ. 3, ΜΒ′ (1933 - 1934) τεῦχ. 919 - 920 σ. 7, τεῦχ. 922 σ. 3, τεῦχ. 923 σ. 3, τεῦχ. 926 σ. 3, τεῦχ. 927 σ. 3, τεῦχ. 932 σ. 3, τεῦχ. 933 σ. 3, τεῦχ. 936 σ. 3. [Συνεχίζεται ἀπὸ τοὺς προηγούμενους τόμους. Πρβλ.'Επ ΚΛ ΚΓ′ (1973 - 74) σ. 99, ἀρ. 267].

Περιέχονται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ πολλὲς λαογραφικὲς εἰδήσεις, ἔθιμα, δίστιχα, ἐπώνυμα, παροιμίες, παραδόσεις, τοπωνύμια, λέξεις καὶ ἐκφράσεις, αἰνίγματα κ.ἄ.

199. **Βρόντης 'Αναστ.** 'Η πατρίδα μου τὰ Σιάνα τῆς Ρόδου. Μονογραφία τῆς Ροδιακῆς κοινότητας Σιάνα. Ρόδος, τυπ. 'Απόλλωνος, (1921), 8ο, σελ. 38.

200. **Γρανίτσας Στέφ.** Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου, μετὰ προλόγου Ζ. Παπαντωνίου. 'Εν 'Αθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος «'Ελευθερουδάκης», 1921, 16ο, σελ. 190.

Παραδόσεις, τραγούδια, μῦθοι ζώων, εἰδήσεις γιὰ τὴν ἁλιεία, τὸ κυνήγι κ.ἄ. ἀπὸ τὴν Εὐρυτανία.

Κρίσεις: Σκέψη Α′ (1921) ἀρ. 3, σ. 42 (Κ.). Καθημερινή, ἔτ. Β′ (1920 - 21) ἀρ. 607, 6.6.1921, σ. 1 (Χ. Παπαντωνίου).

201. **Κάλφογλους 'Ιωάννης Η.** Σούρμενα, ἤτοι γεωγραφία καὶ ἱστορία τῆς περιφερείας Σουρμένων. 'Εκδίδεται ὑπὸ τοῦ 'Αναμορφωτικοῦ Συλλόγου τῶν Σουρμενιτῶν «Αἱ Μοῦσαι». Βατούμ, τυπογραφεῖον «'Ο Πόντος», 1921, 8ο, σελ. 124.

Γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ καθὼς καὶ τοπωνύμια καὶ παραδόσεις, κυρίως γιὰ τὶς ὀνομασίες χωριῶν, σποραδικὰ στὸ Α′ μέρος (σ. 14 κ.ἑ.)

202. **Καμπούρογλους Δημ. Γρ.** 'Αθηναϊκὸν ἀρχοντολόγιον. Α′. Οἱ ἄρχοντες Μπενιζέλοι. ('Αθῆναι) 1921, 8ο, σελ. 208+πίν. 1.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἐνδυμασίας, δικαίου, γάμου καθὼς καὶ ἐπώνυμα, τοπωνύμια, παραδόσεις κ.ἄ.

Κρίση: JHS 42 (1922) 127 - 128 (Will. Miller).

203. **Λαυριώτης Σπυρίδων** Ἁγιορειτικά. Γρηγ Παλαμᾶς 5 (1921) 383 - 387.
Κατάστιχο ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἔτους 1790 ἀπὸ τὴ Μονὴ Μεγ. Λαύρας, πού ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη.

204. **Μαλλιαράκης Μ.** Ἐπίτομος περιγραφὴ τῆς νήσου Κάσου. Λεύκωμα Κάσου (1921), σ. 1 - 24.
Τοπωνύμια, ἀσχολίες τῶν κατοίκων, εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ χαρακτήρα τῶν κατοίκων, τὴ γέννηση, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ καὶ 1 τραγούδι.

205. **Ψύλλας Ι. Ν.** Ἱστορία τῆς νήσου Κέας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐν Ἀθήναις 1921. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 152, ἀρ. 134].
Κρίση: Καθημερινή, ἔτ. Β' (1920 - 21) ἀρ. 510, 27.2.1921, σ. 1 - 2 (Δ. Γρ. Καμπούρογλους).

206. **Δέφνερ Μ.** Κρητικῶν ἀνάγνωσμα πρῶτον. Ἀπὸ τὰ Χανιὰ εἰς τὴν Γεωργιούπολιν, τὴν λίμνην τοῦ Κουρνᾶ καὶ τὴν Ἀργυρούπολιν. Ἐθν Ζωὴ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 2 σ. 6 - 7, ἀρ. 3 σ. 8 - 10, ἀρ. 4 σ. 6 - 9, ἀρ. 5 σ. 6 - 8, ἀρ. 6 σ. 6 - 8, ἀρ. 7 σ. 11 - 13, ἀρ. 8 σ. 10 - 14. — Κρητικῶν ἀνάγνωσμα δεύτερον. Αὐτόθι, ἀρ. 9 σ. 7 - 10, ἀρ. 10 σ. 8 - 13, ἀρ. 11 σ. 7 - 11, ἀρ. 12 σ. 12 - 15, ἀρ. 13 σ. 11 - 14, ἀρ. 14 σ. 3 - 7, ἀρ. 15 σ. 10 - 13, ἀρ. 16 σ. 9 - 11. — Κρητικῶν ἀνάγνωσμα τρίτον. Αὐτόθι, ἀρ. 17 σ. 6 - 8, ἀρ. 18 σ. 9 - 13, ἀρ. 19 σ. 11 - 12, ἀρ. 20 σ. 6 - 10. [Πρβλ. ἀρ. 279].
Δημοσιεύονται πολλὰ τοπωνύμια, στίχοι τῆς ρίμας τοῦ Ἀληδάκη καὶ τοῦ Δασκαλογιάννη, δίστιχα, λέξεις τῆς Κρητικῆς διαλέκτου, εἰδήσεις γιὰ τὴ γεωργικὴ καὶ ποιμενικὴ ζωή, γιὰ τὴν τυροκομία κ.ἄ.

207. **Βαρδάκης Σπῦρος Γ.** Γοητεῖαι [1] καὶ παροιμίαι [5] Κρητικαί. Παντογνώστης Α' (1921 - 1923) 74 - 75. — Γοητεῖαι [2], τραγούδια [2], παροιμίαι [10], ἀνέκδοτα Κρητικά. Αὐτόθι, σ. 95.

208. **(Ἀργέντης Φίλιππος Π.)** Ἱστορία τοῦ Χιακοῦ οἴκου Ἀργέντη. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1922, 4ο, σελ. 371 + πίν. 12.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴν οἰκογένεια καὶ τὸ ἐπώνυμο Ἀργέντης κ.ἄ. ἐπώνυμα, ὀνόματα βαπτιστικὰ (σ. 43 κ.ἄ.), δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (σ. 28 κ.ἑ.), τὴν ἐνδυμασία (σ. 118 - 120), μία παροιμία (σ. 44), δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1724 - 1776 (σ. 168 - 176), ἀφιερωτήριο τοῦ 1402 (σ. 271 κ.ἑ.), «σύμφωνο» γάμου τοῦ 15ου αἰ., διαθήκη τοῦ 1574 (σ. 282 κ.ἑ.) καὶ ἄλλα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα.

209. **Γ. Ε. Β.** Ἰδιοτισμοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡμερ Συνδ 1 (1922) 62 - 66.
Ποντιακὰ δίστιχα 4, διηγήσεις 3, τραγούδι Κάσου 1.

210. **Δέφνερ Μιχ.** Χαιρετισμοί, εὐχαί, κατάραι, ὅρκοι καὶ ἄσματα τῶν Τσακώνων. Ἐν Ἀθήναις 1922. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 152, ἀρ. 135].
Κρίση: Phil Wochenschrift 42 (1922) στ. 882 - 883 (Gustav Soyter).

211. **Δούκας Π. Χ.** Ἡ Σπάρτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἐκ τοῦ τυπογρ. τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος», 1922, 8ο, σελ. 956 + πίν. 106 + χάρτ. 1.

Τραγούδια 10 (σ. 667, 692, 708, 713, 719, 721, 729, 739, 786, 814) καὶ στίχοι 4 τραγουδιῶν (σ. 712, 732, 735, 737), εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἁρματολούς, τὴν ἐνδυμασία τῆς Μάνης μὲ 2 εἰκόνες γυναικείων ἐνδυμασιῶν (σ. 800 κ.ἑ.), σποραδικὰ τοπωνύμια, βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα, δίστιχα κ.ἄ.

212. **Ζαρράφτης Ἰάκωβος Ε.** Κωΐων Β′ μέρος. Ἱστορία τῆς Κῶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων [χρόνων] μέχρις ἡμῶν ὑπό —. Κῶς, τύποις Ν. Ι. Νικολαΐδου, 1922, 8ο, σελ. 120.

Δημοσιεύονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη, μία παράδοση (σ. 96), ἕνα προικοσύμφωνο τοῦ 1819 (σ. 97) καὶ ἕνα ἱστορικὸ τραγούδι (σ. 193).

213. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Αἱ παλαιαὶ Ἀθῆναι. Ἀθῆναι 1922, 8ο, σελ. 479.

Δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία (καὶ λατρευτ. τραγούδια), κοινωνικὴ ὀργάνωση, ἐνδυμασία, βιοτεχνία, κατοικία καὶ τὸ δίκαιο καθὼς καὶ παραδόσεις, 1 αἴνιγμα, παροιμίες, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, τοπωνύμια, ὀνόματα κ.ἄ.

Κρίση: Νουμὰς Κ′ (1923) 552 - 553 (Ν. Πετ[ιμεζᾶς]).

214. **:Κοσμικὸς** Ἀθηναϊκὸς κόσμος. Ὅλα ὅσα βλέπομεν ἐδῶ. Εὐτυχία Α′ (1922) ἀρ. 6, σ. 6 - 7.

215. ***Χατζηπέτρος Παναγ. Π.** Ἱστορία τῆς Ἀτταλείας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1922. Ἀθῆναι 1922. [Ἐπανέκδοση: Ἀθῆναι 1969, 8ο, σελ. 117].

216. **Volonakis Michael D.** The Island of Roses and her eleven Sisters from the earliest time down to the present day by —, with an introduction by J. L. Myres and maps and illustrations. London 1922, 8ο, σελ. XXV + 438.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ σπογγαλιεία, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὸ χαρακτήρα τους, εἰκόνες ἐνδυμασιῶν Καρπάθου, Τήλου, Σύμης (σ. 408), Ρόδου, Καστελλορίζου, Νισύρου (σ. 410), Καλύμνου, Ἀστυπαλαίας καὶ Κάσου (σ. 412), τοπωνύμια κ.ἄ.

Κρίση: Rev Ét Gr 37 (1924) 456 - 458 (Lysimaque Oeconomos).

217. **Ζολώτας Γεώργ. Ι.** Ἱστορία τῆς Χίου. Τόμ. Α′. Ἐν Ἀθήναις 1921. Τόμ. Β′. Ἐν Ἀθήναις 1924. Τόμ. Γ′, μέρος Α′, Β′. Ἐν Ἀθήναις 1926, 1928. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 151 ἀρ. 127, σ. 309 ἀρ. 2675].

Κρίσεις: JHS 43 (1923) 70 (Will. Miller). Rev Ét Gr 36 (1923) σ. LXXIX - LXXXI (G. Dalmeyda). JHS 45 (1925) 144 - 145 (W. M[iller]). Αὐτόθι, 46 (1926) 286 - 287 (W. Miller). Αὐτόθι, 48 (1928) 267 (W. M[iller]).

218. **Στρατηγὸς Ἀναστάσιος Θ.** Ἡ μεγάλη Κυθηραϊκὴ παροικία Σμύρνης, 1776 - 1923. Κυθηρ Ἐπιθεώρ Α′ (1923) 365 - 385.

Δημοσιεύονται ειδήσεις καὶ γιὰ τὶς ἀσχολίες, τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὴ λατρεία τῶν Κυθηρίων τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Μ. Ἀσίας.

219. **Σταυρινὸς Ἐμμ. Μ.** Μία σελίδα Μακεδονικῆς ζωῆς. Μην Ἐπιθ Α′ (1923 - 1924) φ. 7, σ. 7 - 8.

Ἔθιμα λατρείας, γάμου καθὼς καὶ 1 νανούρισμα, κάλαντα, στίχοι τραγουδιῶν, εἰδήσεις γιὰ τροφὲς κ.ἄ. ἀπὸ τὴ Μακεδονία (χωριὸ Ἀηδονοχώρι).

220. Ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς Πάτμου. Δωδεκ Ἡμερολ 1 (1924) 89 - 91.

Ἔθιμα γεννήσεως, βαπτίσεως καὶ λατρείας.

221. Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Ἰανουαρίου]. Ἡμερ Ὀλυμπίου 1924, σ. 6 - 7. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Φεβρουαρίου]. Αὐτόθι, σ. 18. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Μαρτίου]. Αὐτόθι, σ. 22 - 24. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Ἀπριλίου]. Αὐτόθι, σ. 34 - 37. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Μαΐου]. Αὐτόθι, σ. 57 - 58. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Ἰουνίου]. Αὐτόθι, σ. 65 - 66. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Ἰουλίου]. Αὐτόθι, σ. 68 - 69. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Αὐγούστου]. Αὐτόθι, σ. 72. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Σεπτεμβρίου]. Αὐτόθι, σ. 76. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Ὀκτωβρίου]. Αὐτόθι, σ. 79. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Νοεμβρίου]. Αὐτόθι, σ. 82. — Λαογραφία τοῦ μηνὸς [Δεκεμβρίου]. Αὐτόθι, σ. 86 - 89.

Ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ τοὺς μῆνες τοῦ ἔτους, ὅπως ὀνόματα, παροιμίες, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, μαγεία, παραδόσεις, ἔθιμα λατρείας, τραγούδια κ.ἄ., διαφόρων ἑλληνικῶν περιοχῶν.

222. **Δέφνερ Μιχ.** Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου. Ἐν Ἀθήναις 1923. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 154, ἀρ. 143].

Κρίσεις: Περιοδ. «Byzantion» 1 (1924) 590 - 591 (Ém. Boisacq). BZ 25 (1925) 368-373 (Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος). Glotta 14 (1925) 215-217 (Paul Kretschmer). Βλ. καὶ Στυλ. Δεινάκι, Παρατηρήσεις εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου τὸ ὑπὸ τοῦ Μ. Δέφνερ ἐκδοθέν, «Ἀθηνᾶ» 39 (1927) 192 - 205.

223. **Ζερβὸς Ἰωάννης Κλ.** Ζωὴ στὸ νησὶ [Κάλυμνο]. Παράδοση καὶ λατρεία. Ἀθήνα 1924, 8ο, σελ. 182.

Ἠθογράφημα ποὺ περιέχει καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις.

224. **Κουνιάκης Παναγ. Θ.** Κρητικαὶ ἡμέραι. Ἦθη - ἔθιμα - ἐντυπώσεις - ἀνεκδότα - ἱστορικά. (Ἀπὸ τὴν ἐν Κρήτῃ, 1918 - 1919, διαμονήν μου). Πειραιεύς, ἐκδοτικὸς οἶκος Σώμου καὶ Καλλίνη, 1924, 8ο, σελ. 82.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δημοσιεύονται καὶ λίγες εἰδήσεις λατρείας καὶ γάμου, δίστιχα, σύντομο γλωσσάριο.

225. **Κωτσόπουλος Σωτήριος Μιλτ.** Ἡ Ναυπακτία ἀπὸ γεωγραφικῆς, ἱστορικῆς κλπ. ἀπόψεως ὑπὸ —. Ἀθῆναι, Φωκίων Σταύρου ἐκδότης, 1924, 8ο, σελ. 160 + χάρτ. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γενικὰ καὶ ἱστορικὰ δημοσιεύονται τοπωνύμια, παραδόσεις, εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν ἀδελφοποιΐα (σ. 59 - 60), τραγούδια 2 καὶ στίχοι τραγουδιῶν (126, 134, 154), ἔθιμα καὶ τραγούδι Πρωτομαγιᾶς (σ. 154 - 157), ὀνόματα, εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία (κυρίως σ. 153 - 154) κ.ἄ.

226. **Λιούφης Παναγ. Ν.** Ἱστορία τῆς Κοζάνης. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἰωάννου Βάρτσου, 1924, 8ο, σελ. 375 + σχέδιο 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ παραδόσεις, στίχοι τραγουδιοῦ, εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, δικαίου, ὀνόματα, τοπωνύμια κ.ἄ.

227. **Mazon André** Contes slaves de la Macédoine sud - occidentale. Étude linguistique; textes et tradition; notes de folklore par —. Paris, Librairie ancienne Honoré Champion, 1923. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 154, ἀρ. 148].

Κρίση: Folklore 35 (1924) 293 - 297 (A. H. Krappe).

228. **Παπαχριστοδούλου Πολύδ.** Θρακικὲς ἠθογραφίες. Τὸ πρῶτο ταξίδι τ' ἀδερφοῦ μου κι ἄλλα διηγήματα. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδότης Γ. Θεοδωρίδης, 1924, 16ο, σελ. 128. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 307, ἀρ. 2635].

Δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις σὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

Κρίση: Νουμὰς ΚΑ′ (1924) 271 - 274 (:Κώστας Παρορίτης).

229. **Καρπάθιος Ἐμμαν. Ι.** Παλαιὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Νισύρῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Παναγίας Σπηλιανῆς. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 5 (1923 - 24) ἀρ. 81 σ. 4, ἀρ. 82 σ. 4, ἔτ. 6 (1924 - 25) ἀρ. 85 σ. 4, ἀρ. 86 σ. 4, ἀρ. 92 σ. 4, ἀρ. 93 σ. 4, ἀρ. 94 σ. 4, ἀρ. 96 σ. 4, ἀρ. 97 σ. 4, ἀρ. 98 σ. 4, ἀρ. 102 σ. 4, ἀρ. 103 σ. 4, ἀρ. 104 σ. 4, ἀρ. 106 σ. 4, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 107 σ. 4, ἀρ. 108 σ. 4, ἀρ. 110 σ. 4, ἀρ. 111 σ. 4, ἀρ. 112 σ. 4, ἀρ. 126 σ. 4, ἀρ. 127 σ. 4.

Περιλήψεις 140 περίπου ἐγγράφων, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων, τουρκικῶν χοτζετίων, ἐπιστολῶν κλπ. Πολλὰ ἔγγραφα εἶναι δικαιοπρακτικὰ (πωλητήρια, ἐνοικιαστήρια, συμφωνητικά, ἀφιερωτήρια, ὁμολογίες, πληρεξούσια κλπ. τῶν ἐτῶν 1718 μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰ.). Περιέχονται καὶ πολλὰ τοπωνύμια καὶ ὀνόματα.

230. **Ἄννινος Μπάμπης** Ἱστορικὰ σημειώματα (μετὰ πολλῶν εἰκόνων). Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1925, 8ο, σελ. 659. [Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση: (Ἀθήνα), χ. χρ. [1976;], 8ο, σελ. 659].

Ἀπὸ τὶς συγκεντρωμένες στὸν τόμο μελέτες λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον ἔχουν κυρίως: «Νοσοκόμοι καὶ κομπογιαννῖται» (σ. 119 - 130), «Ὁ Παπουλάκης» (σ. 379 - 481).

Βιβλ. μνεία: Ἐκκλησία Γ′ (1925) 255.

230α. —— Ἱστορικὰ σημειώματα. Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸ 1850. Εἰκονογρ Ἑλλ Α′ (1925) ἀρ. 7, σ. 6 - 9.

231. **Δροσίνης Γεώργιος** Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί. Ἔκδοσις τρίτη. Ἀθῆναι, ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης, χ. χρ. [1925], 16ο, σελ. 175.

Εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ γάμο, τὴ μαντική, τὴ λατρεία, τὸν ἁλωνισμό, τὴν ἐνδυμασία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὸ κυνήγι, τὸ ψάρεμα, τὴ βάπτιση, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴ μαγεία, καθὼς καὶ προλήψεις, γαμήλια δίστιχα 2, παραδόσεις, τραγούδια 10 (σ. 75, 124 - 25, 127 - 28, 165 - 70) κ.ἄ. ἀπὸ τὶς Γοῦβες καὶ τὸ Καστρὶ τῆς Β. Εὐβοίας.

232. **Hesseling D. C. — Pernot H.** Chrestomathie néo-hellénique par —. Paris, Société d'Edition «Les Belles Lettres», 1925, 8ο μικρό, σελ. VIII + 220. (Collection de l' Institut néo-hellénique de l' Université de Paris).

Δημοσιεύονται καὶ ἐρωτοπαίγνια καὶ ποιήματα τῆς δημώδους λογοτεχνίας, δίστιχα 26 (σ. 93 - 95), τραγούδια 18 (σ. 96 - 112), παραμύθι 1 (σ. 129 - 133), μοιρολόγι 1 (σ. 157), παραδόσεις, παραμύθια καὶ διηγήσεις (σ. 158 - 165), Κρητικὰ τραγούδια 3 (σ. 166 - 167), παραμύθι ἀπὸ τὸ Πυργὶ Χίου (σ. 168 - 172), τραγούδια Καρπάθου 2 (σ. 173), μοιρολόγια Καλύμνου 1 καὶ Ἀστυπαλαίας 1 (σ. 173 - 174), Κυπριακὸ τραγούδι (σ. 176 - 178), Ἀρκαδικὰ τραγούδια 2 (σ. 180), μοιρολόγι Μάνης (σ. 181), διηγήσεις Τσακωνιᾶς (σ. 181 - 183), τραγούδια Κ. Ἰταλίας (σ. 182 - 186), Πόντου (σ. 187 - 189), Μικρασιατικὲς διηγήσεις (σ. 189 - 192). Ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ παλαιότερες συλλογές. Κρίση: Ἀθηνᾶ 38 (1926) 225 - 226 (Γ. Ν. Χατζιδάκις).

233. **Hoëg Carsten** Les Saracatsans. Une tribu nomade Grecque. I. Étude linguistique précédée d'une notice ethnographique. Paris — Copenhague 1925. II. Textes (contes et chansons), vocabulaire technique, index verborum. Paris - Copenhague 1926. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 155, ἀρ. 155].

Κρίσεις: Libre, No 32 (Juin 1925) σ. 252 - 253 (L. Roussel). Αὐτόθι, No 46 - 47 (Août - Septembre 1926) σ. 370 - 371 (L. Roussel). Folklore 37 (1926) 311 - 312 (W. R. Halliday). Glotta 16 (1928) 179 - 180 (Paul Kretschmer). Αὐτόθι, 17 (1929) 231 (Paul Kretschmer).

234. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Μελέται καὶ ἔρευναι. [Τεῦχος Γ']. Ἡ Δούκισσα τῆς Πλακεντίας. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1925, 8ο, σελ. 161 - 240.

Στὶς σ. 191 - 205 δημοσιεύονται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὸ Ναύπλιο καθὼς καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν Αἴγινα.

235. **Κουντιάδης Γαβριήλ,** ἱερομόναχος, Λεύκωμα τοῦ Σουμπάσκιοϊ, χωρίου τῆς περιφερείας Σερρῶν. Μὲ 11 εἰκονογραφίας, μὲ τὴν γενικὴν περιγραφήν του καὶ μὲ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν του. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1925, 8ο, σελ. 56.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ τραγούδια, τοπωνύμια, παραδόσεις καθὼς καὶ εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας, ἐνδυμασίας, κοινωνικῆς ὀργανώσεως κλπ.

236. **Παπανδρέου Γεώργ.** Ἡ ἱστορία τοῦ Σκοπίου καὶ τῆς Πάου (τῶν Καλαβρύτων). Ἐν Ἀθήναις, βιβλιοπωλεῖον Μιχαὴλ Ι. Σαλιβέρου, 1925, 8ο, σελ. η′ + 9 - 157.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται πολλὰ τοπωνύμια, δημώδη ὀνόματα ζώων, πτηνῶν, ἑρπετῶν κλπ., βαπτ. ὀνόματα, ἐπώνυμα, παρωνύμια, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, εἰδήσεις μαγείας, λατρείας, γάμου κ.ἄ.

237. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Θρακικὲς ἠθογραφίες. Μέρος Β′. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Κόσμος», 1924 [=1925], 16ο, σελ. 128. [Βλ καὶ ἀρ. 228, 244, 252].

Δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις σὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

238. **:Ρόδιος [Βρόντης Ἀναστ.]** Ροδιακὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 25 - 32.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὸ γάμο, τὴ γέννηση.

239. Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῶν Συμαίων. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 6 (1924 - 25) ἀρ. 104, σ. 4.

240. **Καραϊτιανὸς Ἰωάννης** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Κάσου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 37, σ. 4.

Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο κ.ἄ.

241. **[Ἀθανασούλα Εὐδ.]** Παιχνίδια καὶ τραγούδια λαϊκὰ γιὰ παιδιὰ 7 χρονῶν καὶ ἀπάνω. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου, 1926, 8ο, σελ. 55.

Τραγούδια, παιγνίδια, αἰνίγματα, γλωσσοδέτες, παροιμίες γιὰ τοὺς μῆνες, νανούρισμα, κάλαντα Πρωτοχρονιᾶς κ.ἄ. Μερικὰ παιδικὰ τραγούδια καταγράφονται καὶ σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

242. **Ἄννινος Μπάμπης** Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸ 1850. (Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου πραγματείας περὶ τῆς ἐπισκέψεως καὶ τῆς διαμονῆς τῶν Γάλλων συγγραφέων Gustave Flaubert καὶ Maxime Du Camp ἐν Ἑλλάδι). Ἐπιφυλλίδες, τόμ. Α′ (1926) τεῦχ. Η′, 16ο, σελ. 3 - 21. [Πρβλ. ἐφημ. «Σκρίπ», Ἀθῆναι, ἔτ. 32, ἀρ. 8482, 25.12.1926, σ. 5. Βλ. καὶ ἀρ. 440].

Δημοσιεύονται ποικίλες εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὸν ἰδιωτικὸ βίο τῶν Ἀθηναίων τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰ., ὅπως γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωή, τὴν ψυχαγωγία καὶ τὶς διασκεδάσεις, τὴν ἐνδυμασία, τοὺς ἁμαξάδες κ.ἄ.

243. **Καμπούρογλους Δημήτριος Γρ.** Οἱ Χαλκοκονδῦλαι. Μονογραφία. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1926, 8ο μεγάλο, σελ. 284 + πίν. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ κλπ. ὕλη δημοσιεύονται, ἰδίως στὴν εἰσαγωγὴ (σ. 5 - 90), καὶ πολλὲς λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (σ. 39 κ.ἑ., 67 κ.ἑ., 235 κ.ἑ.), ἐνδυμασία (σ. 63 - 67), κατοικία καὶ ἀρχιτεκτονικὴ (σ. 77 - 90), τὸ δίκαιο (σ. 229 : 1 πωλητήριο, σ. 237 κ.ἄ.), γιὰ τὸ ἐπώνυμο Χαλκοκονδύλης κ.ἄ. ἐπώνυμα (σ. 20 - 25, 55 κ.ἑ., 247), παράδοση μία (σ. 231), τοπωνύμια (σ. 248) κ.ἄ.

Κρίσεις: Θεολογία 5 (1927) 96. Échos d' Orient 26 (1927) 497 - 498 (V. Grégoire). Rev Ét Gr 42 (1929) 444 - 446 (R. Guilland).

244. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Θρακικὲς ἠθογραφίες. Μέρος Γ'. Ἀθῆναι, ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης, χ. χρ. [1926;], 16ο, σελ. 131.

Δημοσιεύονται καὶ διάφορες λαογραφικὲς εἰδήσεις σὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

Κρίση: Ἐφημ. «Πολιτεία», Ἀθῆναι, ἔτ. 9(1925 - 26) ἀρ. 2713, 18.1.1926, σ. 1 (Φ. Π[ολίτης]).

245. **Πασχάλης Δημ. Π.** Ἡ Ἄνδρος, ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου Ἄνδρου ἀπὸ τὸν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1925. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 155, ἀρ. 157].

Κρίσεις: ΔΧΑΕ Γ' (1926) 88 - 89 (Ἀλέξ. Φιλαδελφεύς) [= Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ε' (1926 - 27) ἀρ. 1602, 2.9.1926, σ. 3· ἀπόσπασμα]. Θεολογία 4 (1926) 76-79 (Γρηγόριος Παπαμιχαήλ). Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 35, 5.2.1926, σ. 1, ἀρ. 36, 15.3.1926, σ. 1 (:Παῦλος Δημητριάδης [=Δημ. Πασχάλης]).

246. **Φαρμακίδης Ἐπαμεινώνδας** Ἡ Λάρισα ἀπὸ τῶν μυθολογικῶν χρόνων μέχρι τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα (1881). Τοπογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ μελέτη. Βόλος, καλλιτεχνικὰ τυπογραφεῖα Κων. Π. Παρασκευοπούλου, 1926, 8ο, σελ. 356 + διαγράμματα 2.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται τραγούδια 4 (σ. 171, 184, 220), τοπωνύμια, ὀνόματα βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα, εἰδήσεις γιὰ τὸ δίκαιο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, δικαιοπρακτικὰ καὶ ἄλλα ἔγγραφα, ἰδιωματικὲς λέξεις κ.ἄ.

247. **Γουγούσης Χ.** Ὁ βίος τῶν τουρκοκρατουμένων Μακεδόνων ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως. Θεσσαλονίκη Α' (1926 - 1927) ἀρ. 2 σ. 11, ἀρ. 3 σ. 10. [Συνεχίζεται. Βλ. καὶ ἀρ. 979].

Τραγούδια, ἔθιμα κ.ἄ.

248. **Διαμαντάρας Ἀχιλ.** Τὸ Καστελλόριζον. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β' (1926 - 27) ἀρ. 99 σ. 4, ἀρ. 100 σ. 4, ἀρ. 101 σ. 4, ἀρ. 102 σ. 4, ἀρ. 103 σ. 4, ἀρ. 104 σ. 4, ἔτ. Γ' (1927 - 28) ἀρ. 105 σ. 4.

Δημοσιεύονται τοπωνύμια, τραγούδια, δίστιχα, εἰδήσεις κοινων. ὀργανώσεως, δικαίου, ἐπαγγελμάτων κ.ἄ.

249. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Νισυριακὸν λεξιλόγιον. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 154 σ. 4, ἀρ. 155 σ. 4, ἀρ. 156 σ. 4, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 157 σ. 4, ἀρ. 158 σ. 4, ἀρ. 159 σ. 4, ἀρ. 160 σ. 4, ἀρ. 161 σ. 4, ἀρ. 162 σ. 4, ἀρ. 163 σ. 4, ἀρ. 164 σ. 4, ἀρ. 165 σ. 4, ἀρ. 166 σ. 4, ἀρ. 167 σ. 4, ἀρ. 168 σ. 4, ἀρ. 169 σ. 4, ἀρ. 170 σ. 4, ἀρ. 171 σ. 4, ἀρ. 174 σ. 4, ἀρ. 175 σ. 4, ἀρ. 176 σ. 4, ἀρ. 177 σ. 4, ἀρ. 178 σ. 4, ἀρ. 179 σ. 4, ἀρ. 182 σ. 4, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 208 σ. 4, ἀρ. 209 σ. 4, ἀρ. 222 σ. 4, ἀρ. 223 σ. 4.

Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις, δίστιχα, κατάρες, εἰδήσεις γιὰ τὶς τροφές, τὴ λαϊκὴ λατρεία κ.ἄ.

250. Ἤθη καὶ ἔθιμα Καστελλορίζου (Μεγίστης). Ραδάμανθυς 12 (1927) ἀρ. 5, σ. 14 - 15.

Ἔθιμα γεννήσεως, τελευτῆς, δίστιχα νανουρίσματα καὶ δίστιχα μοιρολόγια.

251. **Βαμβάκος Σωκράτης Κ.** Ἱστορία τοῦ χωρίου Ἅγιος Λαυρέντιος τοῦ Βόλου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ἐπιμελείᾳ —. Ἀθῆναι 1927, 16ο, σελ. 128 + χάρτ. 1.

Γενικὰ καὶ ἱστορικά, τοπωνύμια (ἰδίως σ. 18 - 19), εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ λατρεία, τὸ χαρακτήρα καὶ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὰ προϊόντα, τὸ γάμο, τὴ μαντικὴ καθὼς καὶ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, τραγούδια 2, ὀνόματα βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα κ.ἄ.

Κ ρ ί σ η : Περιοδ. «Μετέωρα», Τρίκαλα, ἔτ. 4-5 (1951 - 1952) 85-86 (Π. Γ ρ ί σ π ο ς).

252. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Θρακικὲς ἠθογραφίες. Μέρος Δ′. Ἀθήνα, ἐκδοτικὸς οἶκος Λ. Θ. Λαμπροπούλου, 1927, 16ο, σελ. 128.

Δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις σὲ λογοτεχνικὴ μορφὴ (ὅπως γιὰ τὸ γάμο - καὶ γαμήλια δίστιχα - , τὴ λατρεία κλπ.)

253. **:Παροδίτης Ἄφιλος [Ἐμμανουὴλ Ἐμμ. Ι.]** Τὸ τριαντάφυλλο. Μυθολογία, παραδόσεις, ἱστορία, λογοτεχνία, ἐπιστήμη, βιομηχανία. Ἀθῆναι, τύποις «Ἐκδοτικῆς» Μπλαζουδάκη, 1927, 16ο, σελ. 104.

Στὶς σ. 43 - 44 : «Τὸ ρόδο στὴν ἑλληνικὴ λαογραφία», ὅπου παροιμίες, δίστιχα κλπ., στὴ σ. 66 : τὸ ρόδο στὶς δεισιδαιμονίες.

254. **Πασχάλης Δημ. Π.** Ἡ Ἄνδρος, ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Τόμ. Β′, ἐν Ἀθήναις 1927. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 157, ἀρ. 172].

Κ ρ ί σ ε ι ς : Ἐφημ. «Νέα Ἡμέρα», Ἀθῆναι, ἀρ. 3424, 19.11.1925, σ. 3 (Α. Φ [ι λ α δ ε λ φ ε ύ ς]). Πρωΐα, ἔτ. Β′ (1926-27), ἀρ. 642, 11.9.1927, σ. 3 (Ἀ δ. Ἀ δ α μ α ν τ ί ο υ) [= Ἐφημ. «Ἀνδριώτης», ἔτ. Β′ (1927 - 28) ἀρ. 51, 1.10.1927, σ. 1 - 2]. ΔΧΑΕ Δ′ (1927) 103 - 104 (Α. Φ [ι λ α δ ε λ φ ε ύ ς]). Ἐκκλησία 5 (1927) 410.

255. **Τσαπαλιάρης Κωνσταντῖνος Ν.** Ἡ νῆσος Ἰκαρία διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἤτοι γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ τῆς νήσου περιγραφὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, μετ' εἰκόνων, συγγραφεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων κειμένων. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδότης Ἰωάννης Δ. Τιγκλιᾶς, 1927, 8ο, σελ. 183 + χάρτ. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γενικὰ καὶ ἱστορικὰ δημοσιεύονται καὶ τοπωνύμια (σ. 12 - 13), λαϊκὸ ποίημα (σ. 126 - 27) κ.ἄ.

256. **Φούμης Κωνσταντῖνος Μ.** Ἐπάνω στὰ χιονισμένα Λευκὰ Ὄρη [τῆς Κρήτης]. Ἀγροτ Ταχυδρόμος ΙΖ′ (1927) 337 - 345, 361 - 369, 385 - 393. [Πρβλ. ἀρ. 257].

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δημοσιεύονται τοπωνύμια (ἰδίως στὴ σ. 339), λαϊκὰ ὀνόματα φυτῶν, στίχοι τραγουδιῶν τῆς τάβλας καὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, εἰδήσεις γιὰ τὴ μεταξοσκωληκοτροφία, τὴν ποιμενικὴ ζωή, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (συνεργασία, φιλοξενία), δίστιχα Ρεθυμνιώτικα 2 καὶ Ἡρακλειώτικα 2.

257. **Φούμης Κωνστ. Μ.** Δεκαπέντε ἡμερῶν λημέρι ἐπάνω στὰ χιονισμένα Λευκὰ Ὄρη. Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΖ′, ἀρ. 3503 - 30506, 3508 - 3515, 3517 - 3521, 3523 - 3545, 22.6 ἕως 11.8.1927. [Πρβλ. ἀρ. 256].

258. **:Ἀργαῖος Ἀρέθας [Ἀσκητόπουλος Γ.]** Ἀπὸ τὰ Φλαβιανὰ εἰς τὴν Σάμον. (Ὁδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις). Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 1 (1927 - 28) ἀρ. 10 σ. 2, ἀρ. 11 σ. 2, ἀρ. 12 σ. 2, ἀρ. 13 σ. 2, ἀρ. 14 σ. 2, ἀρ. 15 σ. 2, ἀρ. 16 σ. 2, ἀρ. 17 σ. 2, ἀρ. 18 σ. 2, ἀρ. 19 σ. 2, ἀρ. 20 σ. 2, ἀρ. 21 σ. 2, ἀρ. 22 σ. 2, ἀρ. 23 σ. 2, ἀρ. 24 σ. 2, ἀρ. 26 σ. 2, ἀρ. 27 σ. 3, ἀρ. 28 σ. 4, ἀρ. 29 σ. 3 - 4, ἀρ. 30 σ. 2, ἀρ. 31 σ. 3, ἀρ. 32 σ. 3, ἀρ. 33 σ. 2, ἀρ. 34 σ. 3, ἀρ. 35 σ. 3, ἀρ. 36 σ. 2, ἀρ. 38 σ. 2, ἀρ. 39 σ. 2, ἀρ. 40 σ. 3, ἀρ. 41 σ. 3, ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 43 σ. 3, ἀρ. 44 σ. 3, ἀρ. 45 σ. 3, ἀρ. 46 σ. 3, ἀρ. 47 σ. 3, ἀρ. 48 σ. 3, ἀρ. 49 σ. 3, ἀρ. 50 σ. 3, ἀρ. 51 σ. 3, ἀρ. 52 σ. 3, ἔτ. 2 (1928 - 29) ἀρ. 53 σ. 3 - 4, ἀρ. 54 σ. 3, ἀρ. 55 σ. 3, ἀρ. 56 σ. 3, ἀρ. 58 σ. 5, ἀρ. 59 σ. 5, ἀρ. 60 σ. 2, ἀρ. 61 σ. 3, ἀρ. 63 σ. 3, ἀρ. 65 σ. 3, ἀρ. 66 σ. 3, ἀρ. 67 σ. 3, ἀρ. 68 σ. 3, ἀρ. 69 σ. 3, ἀρ. 70 σ. 2, ἀρ. 71 σ. 3, ἀρ. 72 σ. 3, ἀρ. 73 σ. 3, ἀρ. 74 σ. 3, ἀρ. 76 σ. 3, ἀρ. 77 σ. 3, ἀρ. 78 σ. 3, ἀρ. 79 σ. 3, ἀρ. 81 σ. 2, ἀρ. 83 σ. 3, ἀρ. 84 σ. 3, ἀρ. 86 σ. 3, ἀρ. 87 σ. 3, ἀρ. 88 σ. 3, ἀρ. 89 σ. 3, ἀρ. 90 σ. 3, ἀρ. 93 σ. 2, ἀρ. 95 σ. 3, ἀρ. 96 σ. 3, ἀρ. 97 σ. 3, ἀρ. 98 σ. 3, ἀρ. 99 σ. 3, ἀρ. 100 σ. 3, ἀρ. 101 σ. 3, ἀρ. 102 σ. 3, ἀρ. 103 σ. 3, ἀρ. 104 σ. 3, ἔτ. 3 (1929 - 30) ἀρ. 105 σ. 3, ἀρ. 107 σ. 3, ἀρ. 108 σ. 3.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς καὶ ἄλλες εἰδήσεις δημοσιεύονται σποραδικὰ καὶ εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὰ προϊόντα, τὴν κατοικία, σχολικὴ ζωή, κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο, μία παροιμία (ἀρ. 55) κ.ἄ.

259. **Ἀκακιάδης Ἰωάννης Α.** Ἡ Καρβάλη Ναζιανζοῦ καὶ ὁ βίος Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφὴ μετ' ἀρχαιοτήτων καὶ τῶν πέριξ χωρίων. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Ἡ Παμπροσφυγική», 1928, 8ο μικρό, σελ. 147 + δ′.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ σχολικὴ ζωή, κοινωνικὴ ὀργάνωση, γάμο, βάφτιση, ἐνδυμασία, λατρεία καθὼς καὶ ὀνόματα καὶ λεξιλόγιο.

260. **(Ἀρχέλαος Ι.)** Ἀπ' τὰ παληὰ παιδικά μας χρόνια. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 34 - 41.

Εἰδήσεις γιὰ τὴ σχολικὴ ζωὴ καθὼς καὶ αἰνίγματα 7, κάλαντα, παιδικὰ παιγνίδια, παιγνίδια τῶν μεγάλων κ.ἄ.

261. **(Ἀρχέλαος Ι.)** Εὐχὲς καὶ κατάρες. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 66. — Ὀνόματα [βαπτιστικά]. Αὐτόθι.

262. ——— Οἱ μῆνες. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 66.— Οἱ ἐξοχικὲς τοποθεσίες [τοπωνύμια]. Αὐτόθι.

263. ——— Ἱστορία. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 9 - 28.

Δημοσιεύονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη, καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, γέννηση, γάμο, λατρεία, δεισιδαιμονίες, τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα κ.ἄ.

264. **Βενιέρης Μιχαὴλ** Ὀλίγα περὶ Μυκόνου καὶ τῶν ἔξεων αὐτῆς. Κυκλαδ Ἡμερ 2 (1928) 121 - 125.

Λίγες εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τὸ δίκαιο (συναλλαγές), τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.

265. **Δ[αμάσκος] Κ. Π.** Ὁ Παππουλάκης. Οἰνούντιος Β′ (1928) 232 - 233.

Παραδόσεις, εἰδήσεις λατρείας.

266. **Καιροφύλας Κ.** Ἔθιμα καὶ προλήψεις. Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΓ′ (1928 - 29) ἀρ. 12291, 28.11.1928, σ. 1.

Ἔθιμα λατρείας, γάμου, γεννήσεως καὶ τελευτῆς ἀπὸ τὴν Ἄρτα, ποὺ σταχυολογοῦνται ἀπὸ τὸ «Δοκίμιον περὶ Ἄρτης» τοῦ Σεραφεὶμ Βυζαντίου (Ξενοπούλου), 1884.

267. **Καλύβη Καλὴ Μ.** Διηγήματα. Ἡ ζωὴ στὰ χωριά. (Ἤθη, ἔθιμα, διηγήσεις, ἐντυπώσεις ἀπὸ ἐκδρομές, ταξείδια κλπ.). Ἐν Ἀθήναις 1928, 32ο, σελ. 96.

Λαογραφικὰ Κύμης Εὐβοίας καὶ περιχώρων σὲ μορφὴ ἠθογραφημάτων, ὅπου καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, 4 δίστιχα κ.ἄ.

268. **Κόντογλους Φ.** Ταξείδια σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἀνατολῆς, περιγραφικὰ τοῦ τί ἀπόμεινε ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Φράγκων, τῶν Βενετσάνων καὶ τῶν Τούρκων. Ἀθήνα 1928, 8ο, σελ. 144.

Στὶς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις περιέχονται σποραδικὰ καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονική, τραγούδια, παραδόσεις κ.ἄ.

269. **Παπανδρέου Γεώργ.** Ἱστορία τῶν Καλαβρύτων. Ἀθῆναι, τυπογρ. Παρ. Λεωνῆ, χ. χρ. [1928;], 8ο, σελ. 336 + χάρτ. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ μαγεία, τὸ γάμο καθὼς καὶ τοπωνύμια, ὀνόματα βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα, τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν (σ. 192), παραμύθια 2 (σ. 213 - 214), γλωσσοδέτες 2, παροιμίες 81 (σ. 218 - 219), τραγούδια 5 (σ. 219 - 220), αἰνίγματα 6, παιδικὲς ἐκφράσεις σὲ παιγνίδια 20, παροιμιώδεις ἐκφράσεις 34, προλήψεις, παραδόσεις κ.ἄ.

Κρίση: Φωνὴ Βιβλίου Α′ (1931) 174.

270. **Παράσχος Κλέων** Ἔθιμα τῆς Κεφαλλονιᾶς στὴν ἐποχὴ τοῦ Λασκαράτου. Ἐγκυκλ Ἡμ 1 (1928) 391 - 396.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν οἰκία καὶ τελευτή, προλήψεις κ.ἄ.

271. **Προκοπίου Σωκράτης Α.** Σὰν ψέμματα καὶ σὰν ἀλήθεια. Μικρασιατικὸν ἱστορικὸν μυθιστόρημα μὲ εἰκόνας. Ἀθῆναι, τυπογραφεῖον ἡ «Μέλισσα» Ἰωάννου Τσουκαρίδη καὶ Νικολάου Βαλῆ, 1928, 8ο, σελ. 255.

Δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις σὲ λογοτεχνικὴ μορφὴ (κυρίως στὸ Α΄ μέρος), ὅπως γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν ὑφαντικὴ κ.ἄ.

272. **Σκενδέρης Κων. Χ.** Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως μετὰ περιγραφῆς πάντων τῶν ὑπὸ διάφορα καθεστῶτα γεγονότων... Ἔκδοσις δευτέρα, ἐπηυξημένη καὶ μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ι. Βάρτσου, 1928, 8ο, σελ. 136. [Ἡ Α΄ ἔκδοση : Ἐν Κορυτσᾷ 1906].

Στὸ κεφ. Γλῶσσα - ἤθη - ἔθιμα (σ. 70 - 73) δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴν τελευτή, τὸ γάμο καὶ ἄλλες γενικὲς γιὰ ἔθιμα, τραγούδια, χοροὺς κλπ. Ἐπίσης εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τοπωνύμια, ὀνόματα κ.ἄ.

273. **Τσεβᾶς Γεώργ. Δ.** Ἱστορία τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Βοιωτίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ἐν Ἀθήναις 1928, 8ο, τόμ. πρῶτος, σελ. ε΄ + 400, τόμ. δεύτερος, σελ. 434.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη στὸν Β΄ τόμο δημοσιεύονται : 1 τραγούδι (σ. 169) καὶ στίχοι τραγουδιῶν, σποραδικὰ τοπωνύμια, βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα, εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων κ.ἄ.

274. Αἱ Ἰταλικαὶ κτήσεις ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 181 σ. 4, ἀρ. 182 σ. 4, ἀρ. 183 σ. 4.

Δημοσιεύονται ποικίλες λαογρ. εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία, λατρεία, φιλοξενία, τελευτή, γέννηση, οἰκία, παραδόσεις, δεισιδαιμονίες κ.ἄ. ἀπὸ τὴ Ρόδο. Ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὸ σχετικὸ βιβλίο τῶν K. C. D. Booth καὶ Isab. Bridge-Booth.

275. **Χαλκιάδης Ζαχαρίας Ε.** Κασιώτικα. Ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἀλεξάνδρεια, 8ο μικρό, τόμ. Α΄, 1928, σελ. 130, τόμ. Β΄, 1929, σελ. 125, τόμ. Γ΄, 1939, σελ. 127. [Ἀνατύπωση τοῦ τόμ. Γ΄ : Ἀλεξάνδρεια 1944, 8ο μικρό, σελ. 127].

Ἠθογραφικὰ κείμενα στὸ Κασιακὸ ἰδίωμα, στὰ ὁποῖα περιέχονται πολλὲς λαογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ τὸ δίκαιο, τὴ λατρεία, μαντική (καὶ δίστιχα τοῦ κλήδονα), λ. ἰατρική, τὸ γάμο, τὴν ποιμεν. ζωὴ καθὼς καὶ τραγούδια (κάλαντα κ.ἄ.), δίστιχα, ἐπωδές, ὀνόματα, παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις μὲ σχετικὲς διηγήσεις κ.ἄ.

Κρίσεις : Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ΄ (1927 - 28) ἀρ. 151, σ. 4 (Ν. Μαυρῆς) [ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Ταχυδρόμος» (Ἀλεξανδρείας), 22 Ἰουλίου 1928]. Libre, No 76 - 77 (Février - Mars 1929) σ. 611 - 612 (L. Roussel) [=Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 204, σ. 4]. «Ἑλληνικὰ Γράμματα» Γ΄ (1928) 395 (Β. Ρώτας). Νέα Ἑστία 5 (1929) 318 (Π. Χ[άρης]). «Ἶσις» (Ἀλεξανδρείας) 4 Αὐγούστου 1928 (Χ. Γαλιατσᾶτος). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 215, σ. 1 (:Πρωτεύς). Libre, No 88 - 89 (Février - Mars 1930) σ. 712 (L. Roussel). Ἀλεξάνδρ Τέχνη Γ΄ (1929) 292 - 293 (Γ. Α. Π[απουτσάκης]). Αὐτόθι, Δ΄ (1930)

379 - 380 (Γ. Α. Π[απουτσάκης]). Ἐπαρχία Α' (1930 - 1931) 127 - 128 (Ν. Α. Μ[πούρας]).

276. Τὸ ἀρνὶ τῆς Λαμπρῆς. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 482 - 483.
Εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὴ μαντική, στίχοι τραγουδιοῦ καὶ 1 τραγούδι τῆς Δρυϊνουπόλεως Βορ. Ἠπείρου, σχετικὰ μὲ τὸ πασχαλινὸ ἀρνί.

277. :Ἄβετ **Πέλις** Γύρω στὴ λαογραφία τοῦ νησιοῦ μας. Ἐφημ. «Ταχυδρόμος», Μυτιλήνη, ἔτ. Ε', ἀρ. 1267, 19.12.1929.
Ὁδηγίες γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. Δημοσιεύονται καὶ προπόσεις, εὐχές, κατάρες, τοπωνύμια, ὀνόματα κ.ἄ.

278. **Ἀραβαντινὸς Παναγιώτης** Ὁ λαογραφικός μας πλοῦτος. Ἄγνωστα ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας... (Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἕνα ἀνέκδοτον χειρόγραφον τοῦ μεγάλου Ἠπειρώτου ἱστορικοῦ —). Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε', ἀρ. 2624, 13.1.1929, σ. 2, ἀρ. 2625, 14.1.1929, σ. 2, ἀρ. 2629, 18.1.1929, σ. 2, ἀρ. 2636, 25.1.1929, σ. 3, ἀρ. 2694, 1.4.1929, σ. 3, ἀρ. 2695, 2.4.1929, σ. 3.
Τροφές, προλήψεις, δεισιδαιμονίες, εἰδήσεις μαγείας, μουσικῆς, γεννήσεως, τελευτῆς κλπ. ἀπὸ τὴν Ἤπειρο, εἰδήσεις γιὰ συμπόσια στὰ Γιάννενα κ.ἄ.

279. **Δέφνερ Μ.** Ὁδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Κρήτην. Ἐν Ἀθήναις 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ'-Ι' (1955 - 57) σ. 156, ἀρ. 168]. [Πρβλ. ἀρ. 206].
Κρίσεις: Libre, No 78 - 79 (Avril - Mai 1929) σ. 628 - 629 (L. Roussel). Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΖ', ἀρ. 3973, 19.10.1929, σ. 1 - 2 καὶ 3974, 20. 10.1929, σ. 1 - 2 (Νικ. Β. Τωμαδάκης).

280. **Κοντελιέρης Μιχ.** Νάξος. Ἱστορία, διηγήματα, ποίησις, μουσική. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Στεφάνου Ν. Ταρουσοπούλου, 1929, 8ο, σελ. 176.
Εἰδήσεις γιὰ τοὺς κατοίκους, τὶς ἀσχολίες καὶ τὸ χαρακτήρα τους, τοπωνύμια, δίστιχα μὲ μουσικὲς καταγραφὲς στὴν εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία κ.ἄ.

281. **Παπαχριστοδούλου Πολύδωρος** Χριστουγεννιάτικα καὶ Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου, 1929, 16ο, σελ. 104.
Δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις σὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

282. **Τοπαλίδης Πανάρετος Κ.** Ὁ Πόντος ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Δράμα 1929, 8ο, σελ. 327.
Γενικὰ καὶ ἱστορικὰ καθὼς καὶ ἐπώνυμα (σ. 69 - 85), ἕνα τραγούδι (σ. 89 - 94), ἔθιμα λατρείας, κοινωνικῆς ὀργανώσεως κ.ἄ.

283. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ γουροῦνι, ἡ φιλολογία καὶ ἡ λαογραφία. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 38.
Εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὶς τροφὲς κ.ἄ.

284. ——— Ὁ λύκος. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 55.

Εἰδήσεις γιὰ τὸν ποιμενικὸ βίο, τὴ μαγεία, τὴ λατρεία καθὼς καὶ παραδόσεις, παροιμίες κ.ἄ. σχετικὰ μὲ τὸ λύκο.

285. :**Ω** Πῶς ἐμφανίζεται ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις τῶν χωρικῶν τοῦ [Ἀργολικοῦ] κάμπου. Ἐφημ. «Πατρίς», Ἀθῆναι, περ. Δ′, ἔτ. Α′ (1928 - 29) ἀρ. 308, 10.1.1929, σ. 5.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τραγούδια κ.ἄ.

286. **Λουκόπουλος Δημ.** Στ' Ἄγραφα. Ἕνα ταξείδι μὲ εἰκόνες. Ἐν Ἀθήναις 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 158, ἀρ. 187].

Κρίσεις: Πρωΐα, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 1380, 17.10.1929, σ. 1 (Φ. Πολίτης). Libre, No 86 - 87 (Décembre 1929 - Janvier 1930) σ. 693 - 694 (L. Roussel).

287. **Μαρίνης Κώστας Π.** Ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸ χωριό μας. Ἀθήνα 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 158, ἀρ. 188].

Κρίση: Νουμὰς ΚΒ′ (1929 - 1930) 47.

288. **Παππασταύρου Ἀμαλία Κ.** Ἡ Ζίτσα ἡ πολυθρύλλητος. Γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφή της. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Γ′ (1929 - 30) ἀρ. 877 σ. 1, 4, ἀρ. 878 σ. 1, ἀρ. 879 σ. 1, ἀρ. 880 σ. 1, ἀρ. 881 σ. 2, ἀρ. 886 σ. 1, ἀρ. 887 σ. 1, ἀρ. 889 σ. 3, ἀρ. 890 σ. 1,4, ἀρ. 891 σ. 3, ἀρ. 892 σ. 1, ἀρ. 893 σ. 3, ἀρ. 894 σ.3, ἀρ. 897 σ. 3, ἀρ. 899 σ. 3, ἀρ. 902 σ. 3, ἀρ. 904 σ. 3, ἀρ. 905 σ. 1, ἀρ. 908 σ. 1, ἀρ. 911 σ. 3, ἀρ. 914 σ. 3, ἀρ. 916 σ. 3, ἀρ. 917 σ. 3, ἀρ. 918 σ. 1, ἀρ. 920 σ. 3, 4. [Πρβλ. Ἐπ ΚΛ τόμ. ΚΓ′ (1973 - 74) σ. 97, ἀρ. 250 : αὐτοτελὲς βιβλίο].

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ λατρεία, τὸν τρύγο, τὸν ἁλωνισμό, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καθὼς καὶ παραδόσεις, τραγούδια, δίστιχα 2, ἰδιωματικὲς λέξεις κ.ἄ.

289. Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 415.

Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία, τὴ γέννηση κ.ἄ. ἀπὸ τὴν Κύθνο.

290. Ἤθη, ἔθιμα καὶ παραδόσεις. Κυνουριακὰ 1930, σ. 242 - 251.

Παραδόσεις 16, ἔθιμα λατρείας, γεννήσεως καὶ βαπτίσεως, τελευτῆς, γάμου, δεισιδαιμονίες, εἰδήσεις μαγείας, μία ἐπωδὴ κ.ἄ. ἀπὸ χωριὰ τῆς Κυνουρίας.

291. Ἱστορίες τοῦ λαοῦ. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 367.

Δημοσιεύονται 2 εὐτράπελες διηγήσεις ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία, μία παράδοση ἀπὸ τὴ Λειβαδιὰ καὶ μετεωρολογικὲς εἰδήσεις ἀπὸ τὴ Θήβα.

292. Λαογραφικά. Ν Ὁρίζων, ἔτ. Ε′ (1930 - 31) ἀρ. 223, 12.10.1930, σ. 2.

Τραγούδι 1, παροιμίες 6.

293. Ὁ ἅγιος τῶν θαλασσῶν. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 1134 - 1135.

Ἔθιμα λατρείας, παραδόσεις, παροιμίες, τραγούδια κ.ἄ. σχετικὰ μὲ τὸν ἅγιο Νικόλαο.

294. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 434.

Παράδοση ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

295. Τὰ ἑλληνικὰ χωριὰ τῆς Ἰταλίας. Μπουκέτο Ζ' (1930) 412 - 413.

Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τὴν ἐνδυμασία, τὸ χορὸ καθὼς καὶ τραγούδια κ.ἄ.

296. **Ἀποστόλου Ἰωάννης** Ἱστορία τῆς Σιατίστης, δαπάνῃ Δούκα Α. Σαχίνη. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου, χ. χρ. [1930], 8ο μικρό, σελ. 142 + χάρτ. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ κ.ἄ. ὕλη δημοσιεύονται τοπωνύμια (κυρίως σ. 7 - 14), ὀνόματα (σ. 127 - 129 κ.ἄ.), τραγούδια 5 (σ. 29 - 31, 37, 133), εἰκόνα γυναικείας ἐνδυμασίας (σ. 73), εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων κ.ἄ.

297. **Γκράβαλης Ἀθανάσιος Θ.** «Σπασμένες κολῶνες». Μυτιλήνη, Ἰανουάριος 1930, 16ο, σελ. 144.

Δημοσιεύονται λαογραφικὲς εἰδήσεις ἀπὸ τὶς Κυδωνίες (Ἀϊβαλὶ) γιὰ πετροπόλεμο (σ. 19-21), γιὰ τὴν καφεμαντεία καὶ μαγεία (σ. 62 - 63), ἔθιμα Ἀποκριᾶς (σ. 65-67) καθὼς καὶ (σ. 68 - 86) ἔθιμα Καθ. Δευτέρας, Πρωτομαγιᾶς, πανηγυριῶν, εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, γεωργικοῦ καὶ ἁλιευτικοῦ βίου, μετεωρολογίας, εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐλαιουργία, τὴν κηπουρική, τοὺς μύλους, τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν κ.ἄ. Δημοσιεύονται καὶ ἔθιμα τελευτῆς (σ. 114 - 115).

298. **Κόκκινος Δ[ιον.] Α.** Ἑλληνικὰ κέντρα. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΣΤ' (1930) ἀρ. 9, σ. 6 - 7.

Δημοσιεύονται καὶ ἔθιμα γεννήσεως καὶ στίχοι ἱστορικοῦ τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴ Σιάτιστα Κοζάνης.

299. **Κοσμόπουλος Ι. Α.** Ἱστορία τῆς Ὀλυμπίας (Τριφυλίας). Ἐπιμελείᾳ Ἀγ. Α. Τσέλαλη. Τόμος πρῶτος, ἔκδοσις δευτέρα. Ἔκδοσις Ν. Ὁρίζοντος. Ἀνδρίτσαινα, τύποις ἐφημ. «Νέος Ὁρίζων», 1930, 8ο μικρό, σελ. 3 χ. ἀρ. + 165.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν (σ. 86, 88, 92, 93, 109, 110, 122 - 23, 125, 126, 146), λίγες παροιμίες καὶ παραδόσεις (σ. 123 κ.ἄ.), ἔθιμα κοινωνικῆς ὀργανώσεως, δικαίου, γάμου κ.ἄ.

299α. **Λαμπίκης Δημ.** Ἀπὸ ὅσα βλέπουμε στὴν Ἀθήνα. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Γ. Ι. Βασιλείου, [1930], 16ο, σελ. 161.

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴν Ἀθηναϊκή, ἀστική, λαογραφία γιὰ τοὺς πλανόδιους ἐπαγγελματίες (φωτογράφους, ἀμαξηλάτες, καστανάδες κλπ.), γιὰ τὶς Ἀποκριές, τὰ Κούλουμα, τὰ ξενόφερτα μουσικὰ ὄργανα κ.ἄ.

300. **Μαυρομμάτης Δράκος Κ.** Ἡ Ἀγχίαλος μέσ' ἀπὸ τὶς φλόγες. Ἀθῆναι 1930, 8ο, σελ. 167 + χάρτ. 1.

Στὸ μέρος Ε', σ. 101 - 147, δημοσιεύονται ἀπὸ τὸν Α. Ἄργη, Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Παλ. Ἀγχίαλο, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὰ κάλαντα (σ. 115 - 17), τὴν κοινων. ὀργάνωση (σ. 120 - 21), τὴν ἀρχιτεκτονικὴ (σ. 122 - 24), τὴ λατρεία (σ. 127 - 29), τὰ παιγνίδια (σ. 138 - 40) κ.ἄ.

301. **Mirambel André** Étude descriptive du parler Maniot meridional. Paris 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 159, ἀρ. 189].

Κ ρ ί σ η : Πρωτοπορία 2 (1930) 155 - 156 (Μ. Φ ι λ ή ν τ α ς).

302. **Παπακωνσταντίνου Θ. Φ.** Καστορία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 14 (1930) σ. 10 - 18. [Καὶ αὐτοτελῶς: Ἡ Καστορία. Γεωγραφία, ἱστορία, τέχνη. Ἀθῆναι, τυπογραφεῖον «Πυρσός», 1930, 16ο, σελ. 76 + χάρτ. 1].

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (σ. 11, 12 - 14), τὴν ἁλιεία, τοπωνύμια κ.ἄ.

303. **Παπαμανώλης Ἰωάννης Θ.** Ἡ οἰκογένεια Βούλγαρη τῆς Ὕδρας. Σκιαγραφίαι - ἄγνωστοι σελίδες - ἀναμνήσεις. Ἐν Πειραιεῖ, τύποις Ἰωάνν. Σορώτου, 1930, 8ο μικρό, σελ. 189.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία (σ. 29 - 31, 119 - 120), ἀρβανίτικα δίστιχα 4 (σ. 42 - 43), κάλαντα τοῦ Λαζάρου (σ. 47), εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὴν κοινων. ὀργάνωση, τὸ δίκαιο (σ. 68 - 75), παράδοση (σ.56 - 57) κ.ἄ.

304. **Σαλβάνος Γεράσιμος Ι.** καὶ **Σαλβάνου - Παπαβλασοπούλου Μαλβίνα Ι.** Λαογραφικὴ ὕλη ἐκ Κερκύρας. Ἐν Ἀθήναις 1930, 8ο, σελ. 51 + 97.

Ἀνατύπωση τῶν ἐργασιῶν τοῦ Γερ. Ι. Σαλβάνου, Λαογραφικὰ σύλλεκτα ἐξ Ἀργυράδων Κερκύρας, Λαογραφία 10 (1929 - 1932) 113 - 163, καὶ τῆς Μαλβίνας Ι. Σαλβάνου, Τραγούδια, μοιρολόγια καὶ Λαζαρικὰ Ἀργυράδων Κερκύρας, Λαογραφία 8 (1921 - 1925) 520 - 535, 9 (1926 - 1928) 152 - 208, 10 (1929 - 1932) 23 - 47. Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 152, ἀρ. 130, σ. 160, ἀρ. 196.

305. **:Σύλβιος [Παπαδόπουλος Ἀνδρέας]** Τὸ πανηγύρι τοῦ Μπουρνόβα. (Σμυρναϊκὲς ἠθογραφίες). Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 35 (Νοέμβριος 1930) σ. 14 - 16.

Ἔθιμα λατρείας, δίστιχα κ.ἄ. σὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

306. Οἱ Καλλικάντζαροι. Μπουκέτο Η′ (1931) 45.

Δεισιδαιμονίες, παραδόσεις, εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία καὶ τὴ μαγεία καὶ μία ἐπωδὴ γιὰ τοὺς Καλλικαντζάρους.

307. Πέργαμος (1300 π.Χρ. - 1922). Μυτιλήνη 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 159, ἀρ. 195].

Κ ρ ί σ η : Libre, No 106 - 107 (Août - Septembre 1931) σ. 850 (L. R o u s s e l).

308. **Βλαστὸς Πέτρος** Συνώνυμα καὶ συγγενικά. Τέχνες καὶ σύνεργα. Ἀθήνα 1931, 8ο, σελ. 661. [Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση: Ἀθήνα 1976].

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη γιὰ τὸ πλῆθος τῶν λέξεων λαογραφικῆς σημασίας καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν στὴν κατοικία, τὴν ἀγροτική, ποιμενικὴ καὶ ναυτικὴ ζωή, τὴν ὑφαντική, τὴ μαγεία, τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα· δημοσιεύονται καὶ τοπωνύμια, ὀνόματα βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα, ὀνόματα ζώων καὶ φυτῶν, εὐχές, κατάρες, ὅρκοι, παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις κ.ἄ.

Κρίσεις: Libre, No 116 - 117 (Juin - Juillet 1932) σ. 925 - 927 (L. Roussel). Παναιγύπτια 4 (1932) ἀρ. 205, σ. 5 (Νεοκλῆς Τριανταφυλλίδης). Ἑλλην Φύλλα Α' (1935 - 1936) 228 (Π. Πρ.). Βιβλ. μνεία: Glotta 22 (1934) 230 - 231 (P. Kretschmer).

309. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὰ ἔτη 1775 - 1795 [ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν καὶ ἰδίως τῆς αὐτοβιογραφικῆς χρονογραφίας τοῦ Παναγῆ Σκουζέ]. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1931, 8ο, σελ. 100.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις, κυρίως γιὰ τὸ δίκαιο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ σχολικὴ ζωὴ στὴν τουρκοκρατία, τὴ λατρεία καθὼς καὶ μία ἱστορικὴ παράδοση (σ. 48 - 49), 1 δίστιχο (σ. 87), ὀνόματα κ.ἄ.

Κρίση: JHS 51 (1931) 320 (W. M[iller]).

310. **Κόκκινος Δ. Α.** Ὁ Μάρτης στὴ Μακεδονία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 2, σ. 5 - 6.

Ποικίλα ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὸ Μάρτη καὶ 1 τραγούδι.

311. ——— Καθαγιασμένοι ἥρωες. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ζ' (1931) ἀρ. 4, σ. 5 - 6.

Δημοσιεύονται 1 τραγούδι, 2 δίστιχα καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὸν ἅγιο Γεώργιο.

312. **Λουκόπουλος Δημ.** Ὁ Ρουμελιώτης καπετάνος τοῦ 1821 Ἀνδρίτσος Σαφάκας καὶ τὸ ἀρχεῖον του. (Ἀθῆναι), βιβλιοπωλεῖον Ι. Ν. Σιδέρη, 1931, 8ο, σελ. 246. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων βιβλίων. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ βιβλιοθήκη, ἀρ. 11).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται 2 δημοτικὰ τραγούδια (σ. 40 - 41), 3 ἀνέκδοτα γιὰ τὸν Σαφάκα καὶ τοὺς συντρόφους του (σ. 42 - 44), ὁμόλογα καὶ ἄλλα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τοῦ τέλους τῆς τουρκοκρατίας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως (σ. 47 κ.ἑ.). Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ ὀνόματα καὶ τοπωνύμια.

313. **Stylianou Dem.** The Inner Life of Cyprus. Nicosia (1931), 16ο, σελ. 100. [Ἀναδημοσιεύτηκε στὸ βιβλίο τοῦ Kevork Keshishian, Everybody's Guide to Romantic Cyprus, Nicosia 1980].

Ἔθιμα λατρείας, γεννήσεως, βαπτίσεως, παιδικῆς ζωῆς, γάμου, τελευτῆς, μαγείας, παραδόσεις, λαϊκὴ ἰατρική, παροιμίες κ.ἄ.

314. **Χασλὼκ [Hasluk] Μάργκαρετ** Οἱ Ἕλληνες νομάδες τῶν ὀρέων τῆς Πίνδου. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ι' (1931 - 32) ἀρ. 3331, 22.7.1931, σ. 1, 5.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν ποιμενικὴ ζωή, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν κατοικία κ.ἄ. τῶν Σαρακατσάνων τῆς κεντρικῆς καὶ βόρειας Ἑλλάδας.

315. **Γρηγορίου Εὐθύμ.** Γενικὰ περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀμέσων προγόνων Ἀνασελίτσης [Βοΐου] - Γρεβενῶν. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε' (1931 - 32) ἀρ. 250 σ. 2, ἀρ. 251 σ. 2, ἀρ. 252 σ. 2, ἀρ. 253 σ. 2, ἀρ. 254 σ. 2, ἀρ. 255 σ. 2, ἀρ. 256 σ. 2, ἀρ. 257 σ. 2, ἀρ. 258 σ. 2, ἀρ. 259 σ. 2, ἀρ. 260 σ. 2.

Εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων, τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὶς διασκεδάσεις καὶ τὰ παιγνίδια, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, σχολικὴ ζωή, λατρεία κ.ἄ. καθὼς καὶ παραδόσεις καὶ 2 τραγούδια ἀπὸ τὰ δυτικὰ χωριὰ τῶν ἐπαρχιῶν Βοΐου καὶ Γρεβενῶν.

316. **(Ἀθανασόπουλος Γ. Δ.)** Τὸ ὀροπέδιον τῶν λιμνῶν τῆς Β.Δ. ἑλληνικῆς Μακεδονίας. Πολιτισμ 1 (1932) 700 - 706.

Δημοσιεύονται καὶ λίγες εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως (θέση τῆς γυναίκας), ἁλιείας καὶ ναυσιπλοΐας στὶς Πρέσπες τῆς Φλώρινας. Ἀναδημοσίευση.

317. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Μανιάτικα περίεργα. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 4260, 17.4.1932, σ. 1, 4.

Νομικὰ ἔθιμα τοῦ 1870, ρίμα γιὰ τὸν Ὄθωνα (1834), ἔθιμα φυγοδικίας, τραγούδι κ.ἄ.

318. ***Βρόντης Ἀναστ.** Ἠθογραφίες τῆς Ρόδου. Ρόδος, τυπογραφεῖον Ἥλιος, Καλαμπίχη - Νοταρᾶ, 1932, 16ο, σελ. 39.

319. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** Ἀποσημειώματα Χρονογράφου, 1800 - 1913. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Φοίνικος», 1932, 8ɔ, σελ. 350.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ σχολικὴ ζωή, τὰ δημώδη βιβλία, τὴ λατρεία, τὸ δίκαιο, τὰ πατριαρχικὰ ἔθιμα κ.ἄ. Δημοσιεύεται καὶ ἔθιμο τρυποπεράσματος (σ. 283 - 284).

Κρίσεις: Συζήτηση Α′ (1936 - 1937) 10 - 11 (Ε. Ζ[ήσης]). Échos d'Orient 34 (1935) 113 - 115 (E. S[tephanou]).

320. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. Γ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου. Τόμ. Α′, Ἀθῆναι 1932. Τόμ. Β′, Ἀθῆναι 1934. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 163, ἀρ. 227].

Κρίσεις: JHS 52 (1932) 335 - 336 (R. M. D[awkins]). Πολιτισμ 1 (1932) 792 (Δημ. Λαμ[πίκης]). Ἐφημ. «Φωνὴ τοῦ Λαοῦ», Ἀθῆναι, ἔτ. Α′, ἀρ. 35, 2.7.1932, σ. 2 ([Μιχ. Ροδᾶς]). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 278, σ. 2 (Π). Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932-33) ἀρ. 2469, 15.11.1932, σ. 1,3 (Φ. Π[ολίτης)]. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, ἀρ. 1371, 22.11.1932, σ. 2 (Μ. Η[ετρίδης]). Libre, No 124 - 125 (Février - Mars 1933) σ. 997 - 998 (L. Roussel). Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 162 - 163 (Δ[άνου Ἐλισάβετ]). Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΓ′ (1934 - 35) ἀρ. 4405, 25.7.1934, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς). Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 6 (1932 - 33) ἀρ. 202, 4.12.1932, σ. 2 καὶ ἔτ. 8 (1934 - 35) ἀρ. 287, 11.11.1934, σ. 2 (:Ἀρέθας Ἀργαῖος [Γ. Ἀσκητόπουλος]). Φιλ Ν Κόσμος, τεῦχ. 1 (Ἰανουάρ. 1935) σ. 236-239 (Γεώργιος Κ. Σπυριδάκης). Καθημερινή, ἔτ. 16 (1934 - 35) ἀρ. 4858, 5.8.1935, σ. 3 (Αἰμ. Χ[ουρμούζιος]). Rev Ét Gr 48 (1935) 620 (Hubert Pernot). Δωδεκανησιακή, ἔτ. Β′ (1934 - 35) ἀρ. 36, σ. 2 (Μ. Γ. Πετρίδης) [ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἐργασία» 5 (1934)].

321. **Παπαμανώλης Ἰωάννης Θεοχ.** Ἡ νῆσος Θήρα - Σαντορίνη. Ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις. Ἐν Πειραιεῖ, τύποις Ἰωάν. Σορώτου, 1932, 8ο, σελ. 335.

Δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ λατρεία, τὶς τροφές, τὴ βάπτιση καὶ τὸ γάμο, τὴν τελευτή, τὸν τρύγο, τὸ δίκαιο καθὼς καὶ δίστιχα, τραγούδια προλήψεις, παροιμίες 84, λέξεις καὶ φράσεις, ὀνόματα, τοπωνύμια (ἰδίως σ. 253 - 55), 1 σκῶμμα κ.ἄ.

322. **Σακελλαρίδης Κώστας Ο.** Τὰ νιάμερα (ἀναμνήσεις ξενητεμένου) [ἀπὸ τὴ Νίσυρο]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 2 (1932 - 33) ἀρ. 22, σ. 13.

323. Ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Κεφαλλωνιᾶς. Μπουκέτο Ι΄ (1933) 1322.
Εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὸ γάμο, τὴ μαγεία καθὼς καὶ 3 ἐπωδές.

324. Ὁ ἑλληνικὸς ἐνοριακὸς κλῆρος κατὰ τοὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν χρόνους. Ἱερὸς Σύνδ Ε΄ (1933) 25 - 27, 33 - 34, 41 - 42.
Δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις, ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν κλῆρο, ὅπως γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν ἐνδυμασία, τὴ λατρεία κ.ἄ.

325. **Ἀδὰμ** Ἀπὸ τὸ χωριό μου. Διηγήματα. Εἰκονογράφηση Χαρίκλ. Ἀλεξανδρίδου - Στεφανοπούλου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», (1933), 8ο μικρό, σελ. 135.
Ἠπειρωτικὰ ἠθογραφικὰ διηγήματα, ποὺ περιέχουν καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως ἔθιμα γάμου καὶ λατρείας, τραγούδια, παραδόσεις, κάλαντα τοῦ Λαζάρου κ.ἄ.

326. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Α΄. Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τῆς τε κοινῶς ὁμιλουμένης καὶ τῶν ἰδιωμάτων. Τόμος πρῶτος : Α - ΑΜ. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη, 1933, 4ο, σελ. πη΄ + 561.
Χρησιμοποιεῖται καὶ πολὺ λαογραφικὸ ὑλικό, ὅπως τραγούδια, δίστιχα, παροιμίες, εἰδήσεις γιὰ τὸν ὑλικὸ βίο κ.ἄ.
Κρίσεις: Ἑλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 236 - 238 (Ἰ. Συκουτρῆς). Ἑλληνικὰ 7 (1934) 157 - 163 (Κ. Ἄ[μαντος]). JHS 54 (1934) 239 - 241 (R. M. Dawkins). RIEB 1 (1934 - 1935) 283 - 285 (Phédon Coucoulés). Rev Ét Gr 48 (1935) 361 - 362 (Hubert Pernot). Glotta 24 (1936) 75 - 76 (P. Kretschmer).

327. **Bent Theod. J.** Ἡ Κίμωλος. Μετάφρ. Στέλλας Ι. Ράμφου. Μῆλος, ἔτ. Θ΄ (1932 - 33) ἀρ. 202, 10.3.1933, σ. 1, ἔτ. Ι΄ (1933 - 34) ἀρ. 203, 1.4.1933 σ. 2, ἀρ. 204, 1.5.1933, σ. 2 - 3, ἀρ. 207, 1.8.1933, σ. 2, ἀρ. 213, 1.2.1934, σ. 1 - 2.
Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, παραδόσεις, ἔθιμα λατρείας, εἰδήσεις ἐνδυμασίας καὶ λαϊκῆς ἰατρικῆς, ἐπωδὲς κ.ἄ.

328. **Γουναρόπουλος Κ.** Περὶ γλώσσης. Λέξεις Καρυστίων. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ. 219 - 227.
Λεξιλόγιο ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη (εἰδήσεις γιὰ τὸ γεωργικὸ βίο, τὰ ἐργαλεῖα καὶ σκεύη, κατάρες κ.ἄ.)

329. **Ζήσης Εὐστρ.** Αὐδημιώτικες ἀναμνήσεις. Ἔκτακτη χριστουγεννιάτικη ἔκδοση τῆς [ἐφημ.] «Συζήτησης». Τόμ. Α', Ἀθήνα 1933, 16ο, σελ. δ' + 5—64.

Ἠθογραφήματα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Αὐδημίου Ἀν. Θράκης, ὅπου παραδόσεις (σ. 58 κ.ἑ.)κ.ἄ.

330. **Κοντελιέρης Μιχ. Ν.** Ἕνας παραλληλισμὸς ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α' (1932 - 33) ἀρ. 39, 14.10. 1933, σ. 3.

Παραλληλισμὸς στὴ μουσική, τὰ νεκρικὰ ἔθιμα κλπ.

331. **Λαμπίκης Δ.** Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἀθῆναι 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 148 ἀρ. 86, σ. 163 ἀρ. 231].

Κρίσεις: Νέα Ἑστία 14 (1933) 1125 (Πέτρος Χάρης) [=Πέτρου Χάρη, Σαράντα χρόνια κριτικῆς ἑλληνικοῦ πεζοῦ λόγου. Τόμ. Α', 1928 - 1949, Ἀθήνα 1981, σ. 114 - 115]. Κύκλος, τόμ. 3 (1933 - 1934) 357 (Γ. Βαλέτας).

332. ——— Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἐθν Κῆρυξ 19 (1933) ἀρ. 10, σ. 22. [Βλ. καὶ ἀρ. 333].

Ἔθιμα, τραγούδια κ.ἄ.

333. ——— Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Οἰκογενειακὴ ζωή. Πολιτισμ 2 (1933) 175 - 180. [Βλ. καὶ ἀρ. 332].

Εἰδήσεις γιὰ ἐνδυμασία, λατρεία, γάμο, τελευτὴ καθὼς καὶ τραγούδια κ.ἄ.

334. **Νεαμονιτάκης Χρυσόστομος Ι.** Πῶς εἶδον τὴν Κίμωλον οἱ περιηγηταὶ κατὰ τὸν ιζ' καὶ ιη' αἰῶνα. Κιμωλιακὰ 1933, σ. 5 - 22. [Πρβλ. Ἐπ ΚΛ τόμ. ΚΔ' (1975 - 76) σ. 84, ἀρ. 190].

Δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὴν ἐνδυμασία, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὸ δίκαιο κ.ἄ.

Βιβλ. μνεία: Ἐκκλησία Γ'(1932) 443.

335. **Παπαϊωαννίδης Κωνσταντῖνος Δ.** Ἱστορία τῆς ἐν Πόντῳ Ἀπολλωνίας - Σωζοπόλεως (ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως της μέχρι σήμερον). Θεσσαλονίκη, τύποις Ἐφημ. τῶν Βαλκανίων, 1933, 8ο, σελ. 162.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γενικὰ καὶ ἱστορικὰ δημοσιεύονται καὶ τοπωνύμια (σ. 10 κ.ἑ.), τραγούδι 1 (σ. 60 - 61), εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἁλιεία (σ. 101), τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (σ. 140 - 141), ὀνόματα (σ. 140 - 141, 143 - 144, 147 - 148).

336. **Στρίκης Δ. Α.** Νισύρικα ἰδιώματα [ἔθιμα]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 3 (1933 - 1934) ἀρ. 32, σ. 9.

337. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** Μνεία τῶν πρὸ ἐμοῦ 1800 - 1863 - 1913. Ἐν Ἀθήναις, τυπ. «Τὰ Χρονικά», 1934 [=1933 - 1935], 8ο, σελ. 472.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις (ἰδίως στὶς σ. 171 - 193, 323 - 358, 374 - 412, 421 - 435) γιὰ τὴν κοινων. ὀργάνωση, τὴ λατρεία, τὴ σχολικὴ ζωή, τὸ δίκαιο, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὰ ἐπαγγέλματα κ.ἄ. στὴν Κωνσταντινούπολη, κυρίως κατὰ τὴ β' 50ετία τοῦ 19ου αἰ.

338. **Γρηγοριάδης Ἀθανάσιος** Ἱστορικαὶ ἀλήθειαι, ἤτοι ἱστορικὸν χειρόγραφον τοῦ Ἀρχείου χειρογράφων Ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, περιέχον τοὺς ἑλληνικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1479 - 1834 τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Γεωργ. Κασίμη, 1934, 8ο, σελ. 280.

Εἰδήσεις γιὰ κλέφτες τῆς Πελοποννήσου, τὴ ζωὴ καὶ τὶς συνήθειές τους (ἱεραρχία, τροφή, ὁπλισμός, ἐνδυμασία, ἱστορικὰ κ.ἄ.), γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (κυρίως σ. 54 - 57), τὴν ἐνδυμασία τὸν ὁπλισμὸ καὶ τὶς πολεμικὲς συνήθειες τῶν Πελοποννησίων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, καθὼς καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν (σ. 22, 29, 33) καὶ πολλὰ ὀνόματα ἰδίως τῆς Μεσσηνίας (κυρίως σ. 251 - 280).

339. **Εὐαγγελίδης Τρύφων Ε.** Βρύλλειον - Τρίγλεια. Ἱστορικὴ καὶ γεωγραφικὴ μελέτη ἀπὸ τοῦ Ε′ αἰῶνος π.Χ. μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ε. Ι. Χατζηϊωάννου, 1934, 8ο, σελ. 168 + πίν. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται καὶ τραγούδια 2, παραδόσεις 3, ὀνόματα μηνῶν, ἐπωδὲς 2, εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία, τελευτή, λατρεία, λ. ἰατρική, παιγνίδι 1 κλπ. (σ. 106 - 116).

340. ——— Ἱστορία τοῦ ἐποικισμοῦ τῆς Ὕδρας (βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν). Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ε. Ι. Χατζηϊωάννου, 1934 [στὸ ἐξώφυλλο: 1935], 8ο, σελ. 215 + χάρτ. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται τοπωνύμια (ἰδίως σ. 9-13), στίχοι ἱστορικῆς ρίμας ἀπὸ τὴν Ἄνδρο (σ. 63 - 64), ὀνόματα κ.ἄ.

341. **Ζαχόπουλος Κύριλλος Α.,** ἀρχιμανδρίτης, Ἱστορικαὶ σελίδες περὶ τῆς ἐν Κασαμπᾷ ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς κοινότητος (1625 - 1922) καὶ σημειώσεις τινὲς ἱστορικαὶ περὶ τῶν ἐν Ἀχμετλῇ καὶ Ὀργανλῇ ὁμογενῶν κοινοτήτων, μετὰ παραρτήματος περιλαμβάνοντος τὴν πανωλεθρίαν τῶν ὁμογενῶν τοῦ χωρίου Παργαμή... Ἐν Ἀθήναις — Νέᾳ Σμύρνῃ 1934, 8ο, σελ. 180.

Δημοσιεύονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη, εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν τελευτή, τὸ γάμο (καὶ γαμήλια δίστιχα), τὴ λατρεία, τὸ δίκαιο καθὼς καὶ ὀνόματα. Κρίσεις: Γρηγ Παλαμᾶς 18 (1934) 307 - 308 (Π.Σ. Ρ[όκος]). Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 8 (1934 - 35) ἀρ. 268, 1.7.1934, σ. 2 (: Ἀρέθας Ἀργαῖος [Γεώργ. Ἀσκητόπουλος)]. Αὐτόθι, ἀρ. 272, 29.7.1934, σ. 2. Αὐτόθι, 27.2 ἕως 12.3.1944 (Ν. Μηλιώρης) [=τοῦ ἴδιου, Μικρασιατικὰ κείμενα, Ἀθήνα 1977, σ. 58 - 66].

342. **Κακαβούλιας Ἰ. — Κουσκουνᾶς Ἰ. — Χασαπογιάννης Κ.** Ἡ Θυρεᾶτις. Ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ μελέτη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀθῆναι, ἐκ τοῦ τυπογραφίου τῆς «Φωνῆς τῆς Κυνουρίας», 1934, 16ο, σελ. 174. [Ἐπανέκδοση μὲ τὸν τίτλο: Θυρεᾶτις γῆ. Ἱστορία - ἀρχαιολογία - λαογραφία. Ἔκδοση «Πνευματικοῦ Κέντρου Ἄστρους», 1981].

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικά, γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπων. Ἄστρος κλπ. καὶ δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων (σ. 116 κ.ἑ.), μία παράδοση (σ. 173 - 174) κ.ἄ.

343. **Καλονάρος Πέτρος** Ἡ Μάνη μὲ τὰ ἀξιοπερίεργα ἔθιμά της. Ἐφημ. «Λακωνικὴ Ἰδέα», ἀρ. 4, 25.7.1934, σ. 2, ἀρ. 5, 12.8.1934, σ. 1 - 2, ἀρ. 6, 1.9.1934, σ. 3, ἀρ. 7, 17.9.1934, σ. 2.

344. **Καραλέκας Ἡρακλῆς Ε.** Ἡ νυχτερίδα. ΓΔΓΕ 27 (1934) 142 - 143. — Ἡ πέρδικα. Αὐτόθι, σ. 226 - 229. — Ὁ τσοπανάκος (σφυριχτάρι). Αὐτόθι, σ. 344.

Τραγούδια, παραδόσεις, προλήψεις κ.ἄ.

345. **Κουρίλας Εὐλόγιος, Λαυριώτης** Ἡ Μοσχόπολις καὶ ἡ Νέα Ἀκαδήμεια αὐτῆς. Ἡ καταγωγὴ τῶν Κουτσοβλάχων καὶ ἡ ἐγγραμμάτισις τῆς γλώσσης αὐτῶν. Θεολογία 12 (1934) 69 - 84, 149 - 161, 314 - 335. [Καὶ σὲ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο : Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Φοίνικος», 1934, 8ο, σελ. 175].

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ τοπωνύμιο Μοσχόπολις καὶ δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο κ.ἄ.

346. **Μυριανθόπουλος Κωνσταντῖνος Ι.** Χατζηγεωργάκις Κορνέσιος, ὁ διερμηνεὺς τῆς Κύπρου 1779 - 1809, ἤτοι συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας (1570 - 1878). Ἐν Λευκωσίᾳ, τύποις «Μουσῶν», 1934, 8ο, σελ. 260.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο κ.ἄ. Σὲ παράρτημα (σ. 191 - 207) δημοσιεύεται τὸ τραγούδι τοῦ δραγομάνου Χατζηγεωργάκι.

347. **Ὁ Βόρειος** Εἰς τὴν Καστοριάν, τὴν ἰδιότυπον πόλιν μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν αἰώνων. Πρωΐα, ἔτ. Θ′ (1933 - 34) ἀρ. 65, 6.1.1934, σ. 1, 3, ἀρ. 66, 7.1.1934, σ. 1.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ γουναρική.

348. **Οἰκονομίδης Δ[ημ. Β.]** Τὰ Χριστούγεννα, ἡ Πρωτοχρονιὰ καὶ τὰ Φῶτα στ' Ἀπεράθου τῆς Νάξου. Κυκλαδ Νέα Α′ (1934) ἀρ. 6, σ. 1 - 2.

Ἔθιμα λατρείας, παραδόσεις, ἔθιμα μαντικῆς, κάλαντα κ.ἄ. τοῦ Δωδεκαημέρου.

349. **Πασχάλης Δημήτρ. Π.** Ἀνδριακὸν γλωσσάριον ἢ λέξεις καὶ φράσεις ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς κοινῆς ἐν Ἄνδρῳ λαλιᾶς. Ἐν Ἀθήναις 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 163, ἀρ. 233].

Κρίσεις: Ἐκκλησία 12 (1934) 48 (Ἀπ. Μιχαήλωφ). JHS 54 (1934) 107 (F. H. M[arshall]). Rev Ét Gr 49 (1936) 119 - 120 (A. Mirambel).

350. **Τριγκώνης Ἄθως** Χρονικὰ τοῦ Βόλου. Βόλος 1934, 8ο μικρό, σελ. 93.
Εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὶς 'Απόκριες, τὴν κοινωνικὴ ζωὴ (διασκεδάσεις, βεγγέρες) κ.ἄ.

351. **Μαμμόπουλος 'Αλ.** Δοῦλο Πωγώνι. 'Ηπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934 - 35) ἀρ. 6 σ. 3, ἀρ. 7 σ. 5.
Γενικά, εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία καὶ τοὺς βαρελάδες (καὶ 13 συνθηματικὲς λέξεις).

352. **Χρηστοβασίλης Χρ.** 'Ο Γύφτος ποὺ ἀγάπησε Ρωμηωπούλα. 'Ηπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934 - 35) ἀρ. 19 σ. 2, ἀρ. 20 σ. 2.
Γενικὰ γιὰ τοὺς Γύφτους τῆς 'Ηπείρου, τὶς ἀσχολίες καὶ τὴ ζωή τους, τὶς ἀντιλήψεις τοῦ λαοῦ γι' αὐτούς, ρίμα στὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κ.ἄ.

353. Παραδόσεις. Μάρτης. 'Ηχὼ 'Ελλάδος, ἔτ. Α' (1935) ἀρ. 1, 1.3.1935, σ. 2.
'Έθιμα λατρείας, μαντικῆς κ.ἄ. σχετικὰ μὲ τὸ μήνα Μάρτιο.

354. **'Ανδριώτης Ν. Π.** 'Η Σαμοθράκη. Αἰγαῖον 1 (1935) 290 - 299, 351 - 359.
'Εκτὸς ἀπὸ τὶς ἱστορικές, γεωγραφικὲς κλπ. εἰδήσεις ποὺ δημοσιεύονται, γίνεται λόγος γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν κατοικία, τὴν ὑφαντική, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ κλπ. Δημοσιεύεται καὶ 1 ἱστορικὸ τραγούδι.

355. **'Αποστολίδης Δημήτριος Γ.** Συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ 'Ελληνισμοῦ τοῦ Πόντου ὑπὸ — ἐξ 'Αργυρουπόλεως Πόντου. (Θεσσαλονίκη 1935), 8ο μικρό, σελ. 172 + 12 χ. ἀρ.
'Εκτὸς ἀπὸ τὰ γενικὰ καὶ ἱστορικὰ δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τοὺς ἀρχιμεταλλουργοὺς τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας (σ. 93 - 95), εἰκόνες ἐνδυμασιῶν κ.ἄ.

356. **Εὐαγγελίδης Τρύφων Ε. - Μιχαηλίδης Νουάρος Μ.** 'Ιστορία τῆς νήσου Κάσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς μετὰ λαογραφικῶν Μ. Μ[ιχαηλίδου] Ν[ουάρου], βραβευθέντων ὑπὸ τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν (1930). 'Εν 'Αθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Α. Π. Χαλκιοπούλου, 1935 [στὸ ἐξώφυλλο 1936], 8ο, σελ. 377 + ε' + 2 χ. ἀρ. + χάρτ. 1 + πίν. 6. [Πρβλ. ἀρ. 373].
'Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται σποραδικὰ πολλὰ τοπωνύμια, ὀνόματα, εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τραγούδια 2 (σ. 139 - 141) καὶ στὸ Β' μέρος (σ. 291 - 377) γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ Κάσου ὑπὸ Μ. Μιχαηλίδου Νουάρου, ὅπου περιέχονται εἰδήσεις γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα (σ. 295 - 302), τὴ μαγεία μὲ 12 ἐπωδὲς (σ. 302 - 312), τοπωνύμια (σ. 312 - 314), παραδόσεις (σ. 315 - 320), προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες (σ. 320 - 321), ἔθιμα γεννήσεως, κοινωνικῆς ὀργανώσεως, νανούρισμα 1 καὶ μοιρολόγι 1 (σ. 321 - 326), ἔθιμα λατρείας καὶ μαντικῆς μὲ 10 δίστιχα τοῦ κλήδονα (σ. 327 - 328), τραγούδια, λαϊκὰ ποιήματα καὶ πολλὰ δίστιχα (σ. 329 - 342), εὐτράπελες διηγήσεις (σ. 343 - 352), προσευχὲς 2, παιδικὰ τραγούδια 4, γλωσσοδέτες 4, αἰνίγματα 8, κατάρες 10 (σ. 352 - 355), παροιμιώδεις ἐκφράσεις 40 (σ. 356 - 358), παροιμίες 147 (σ. 358 - 371), ὀνόματα (σ. 371 - 375), βαπτιστικὰ καὶ θωπευτικὰ ὀνόματα γυναικῶν (σ. 375 - 376), παρατσούκλια (σ. 376 - 377), βιβλιογραφία (σ. 284 - 289) κ.ἄ.

357. ***Ζουρούδη Ἀντιγόνη** Ἤθη καὶ ἔθιμα Δωδεκανήσου. Μεγίστη ἢ Καστελλόριζον. Δωδεκάνησος, 28 Ἰουλίου 1935.

358. **Κοντελιέρης Μιχάλης Ν.** «Οἱ Ἀμουροῦζοι». (Πῶς ἀγαποῦν στὴ Νάξο). Ἀθῆναι 1935, 8ο, σελ. 16 + 7.

Ἠθογραφία πού περιέχει καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις. Στὸ τέλος γλωσσάριο.

Κρίση: Ἐφημ. «Ἀθηναϊκὰ Νέα», ἔτ. Ζ', ἀρ. 2179, 31.8.1937, σ. 3, 5 (Ἀθηνᾶ Ταρσούλη).

359. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα στ' Ἀπόλλωνα τῆς Ρόδου. Παναιγύπτια 7 (1935) ἀρ. 9 σ. 202 - 204, ἀρ. 10 σ. 226 - 227, ἀρ. 11 σ. 250 - 251, ἀρ. 12 σ. 277 - 279, ἀρ. 13 σ. 302 - 303, ἀρ. 14 σ. 329 - 330. [Καὶ σὲ αὐτοτελὲς βιβλίο: Ἀλεξάνδρεια 1935. Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 166, ἀρ. 266].

Τοπωνύμια, παραδόσεις, ἔθιμα λατρείας, δίστιχα 18 κ.ἄ.

360. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Σκῦρος. Ἀθῆν τεῦχ. 5 (Φεβρουάριος 1935) σ. 20 - 21.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, λ. ἰατρικὴ καθὼς καὶ 3 δίστιχα κ.ἄ.

361. **:Χωρικὸς Κώστας [Ἐλευθερουδάκης Κώστας]** Ὁ γῦρος τῆς Ἑλλάδος σὲ 16 ταξίδια. Ἐντυπώσεις - περιγραφές. Ἀθῆναι 1935, 8ο, σελ. 620.

Περιέχονται καὶ ἀρκετὲς λαογραφικὲς εἰδήσεις.

Κρίσεις: Τουριστ Ἑλλ 5 (1934 - 35) 174 (Δ. Π.) Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 4928, 14.10.1935, σ. 3 (Αἰμ. Χ[ουρμούζιος]). Ἕλλην Φύλλα Α' (1935 - 1936) 338 (Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος).

362. Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 210 σ. 3, ἀρ. 214 σ. 3, ἀρ. 215 σ. 3, ἀρ. 216 σ. 3, ἀρ. 217 σ. 3, ἀρ. 220 σ. 3, ἀρ. 222 σ. 3, ἀρ. 223 σ. 3, ἀρ. 224 σ. 3, ἀρ. 225 σ. 3, ἀρ. 226 σ. 3, ἀρ. 238 σ. 3, ἀρ. 239 σ. 3, ἀρ. 240 σ. 3, ἀρ. 241 σ. 3, ἀρ. 242 σ. 3, ἀρ. 243 σ. 3.

Δίστιχα τοῦ κλήδονα 11, νανουρίσματα 10, παροιμίες 47, ταχταρίσματα, ἀρχὴ παραμυθιοῦ ἔμμετρη, εὐχὲς 8, ὅρκοι 3, τραγούδια 24, δίστιχα διάφορα 18, ξόρκια 6, παιδικὰ παιγνίδια 8, διαφόρων περιοχῶν τῆς Λέσβου.

363. **Βαβαρέτος Γ.** Ἡ Ἠπειρώτισσα. Βόρειος Ἤπειρος Α' (1935 - 1936) τεῦχ. 2 σ. 15 - 18, τεῦχ. 3 σ. 15 - 16, τεῦχ. 5 σ. 5 - 6, τεῦχ. 6 σ. 18 - 21, τεῦχ. 7 σ. 11 - 15.

Εἰδήσεις γιὰ τὸ χαρακτήρα καὶ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ λατρεία, τὴν ἐνδυμασία (μὲ εἰκόνα νυμφ. ἐνδυμασίας Πάνω Δροπόλεως), τὸ γάμο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καθὼς καὶ τραγούδια, στίχοι τραγουδιῶν κ.ἄ.

364. **(Καραγιάννης Βαγγ.)** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 230, σ. 3.

Νανουρίσματα δίστιχα 5, παροιμίες 4 κ.ἄ.

365. **Ταρσούλη 'Αθηνᾶ** Σκῦρος. Ὑπαιθρο Α' (1935 - 1936) 172 - 176.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, λαϊκὴ ἰατρικὴ καὶ 3 δίστιχα. [Πρβλ. ἀρ. 360].

366. Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Λαϊκὲς παροιμίες γιὰ τὸν 'Απρίλιο. ΑΟΔΟ Α' (1936) ἀρ. 1, σ. 107. — Παροιμίες, ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Θρῦλοι καὶ παραδόσεις ἀπὸ τὰ παληὰ χρόνια. Αὐτόθι, ἀρ. 2, σ. 122.
Προλήψεις, δεισιδαιμονίες, παροιμίες καὶ 3 παραδόσεις.

367. (Λαογραφικά). Παραστατικαὶ λέξεις τῆς 'Ανδριακῆς διαλέκτου. 'Εφημ. «'Ανδριώτης», 'Αθῆναι, ἔτ. ΙΑ' (1936 - 37) ἀρ. 485, 19.12.1936, σ. 1 - 2. [Πρβλ. Πρωτα, ἔτ. ΙΒ' (1936 - 37) ἀρ. 28, 28.11.1936, σ. 3].
Τοπωνύμια, ἰδιωματικὲς λέξεις καὶ λαογρ. εἰδήσεις γιὰ τὸ δίκαιο, τὰ χοιροσφάγια κ.ἄ.

368. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κεφαλλωνῖτες. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5352, 21.12.1936, σ. 3 - 4.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ χαρακτήρα, τὰ ἔθιμα, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τῆς Κεφαλονιᾶς κ.ἄ.

369. **Θωμόπουλος Ε.** 'Εντυπώσεις ἀπὸ τὴν Θράκην. Ὑποβλητικὰ ἔθιμα πού δὲν ἔσβυσαν. 'Εφημ. «'Ακρόπολις», 'Αθῆναι, ἔτ. Η' (1936 - 37) ἀρ. 2769, 15.10.1936, σ. 5.
Λατρευτικὰ ἔθιμα χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων τῆς Θράκης, ἑλληνικὰ ἔθιμα γάμου, βαπτίσεως καὶ τελευτῆς.

370. **Καλονάρου Αἰκατερίνη Π.** Λουλούδια τῆς Μονεμβασιᾶς καὶ τοῦ Ταϋγέτου. (Εἰκόνες ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, τόμος 1ος). 'Αθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου, (1936), 8ο, σελ. 112.
'Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ κ.ἄ. ὕλη δημοσιεύονται μία παράδοση (σ. 79 - 80), 1 τραγούδι (σ. 81 - 83), λαϊκὸ σατιρικὸ ποίημα (σ. 88 - 90), ἔθιμα λατρείας (σ. 90 - 91), τραγούδια καὶ μοιρολόγια 6 ἀπὸ τὴν Μονεμβασία καὶ τὸν Ταΰγετο (σ. 96 - 100), παροιμίες 24 (σ. 101 - 102) καὶ ἀλφάβητος μὲ μορφὴ διστίχων (σ. 102 - 105) ἀπὸ τὰ χωριὰ τοῦ Ταϋγέτου, μοιρολόγια ἀπὸ τὰ χωριὰ τοῦ Ταϋγέτου καὶ τὴν 'Εξω Μάνη (σ. 105 - 109).

371. **Maiuri Amedeo** Storia, archeologia, arte, usi, costumi, opere del regime nell' Egeo. Περιοδ. «L' Impero Coloniale Fascista», Novara 1936, σ. 541 - 568.

372. **Μάλλης Στυλιανὸς Μ.** Νησιωτικὲς ἱστορίες. Ὁ ἀϊ - Γιάννης ὁ Σιδεριανός, μαριόλικη μασκαράτα, φαντάσματα στὴ συκιά. 'Εν 'Αθήναις, τύποις Γεωργ. Χ. Καβαλιέρου, 1936, 8ο μικρό, σελ. 63.
'Ηθογραφικὰ διηγήματα, πού περιέχουν λαογραφικὲς εἰδήσεις ἀπὸ τὴ Μῆλο, ὅπως παραδόσεις, ἔθιμα λατρείας κ.ἄ.
Κρίση: Περιοδ. «'Εκπαιδευτικὰ Χρονικά», ἔτ. Δ' (1936 - 1937) 110 - 111 (Εὐριπίδης Σούρλας).

373. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** Γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ τῆς νήσου Κάσου... 'Αθῆναι 1936, 8ο, σελ. 89.

Ἀποτελεῖ ἀνατύπωση τοῦ μέρους Β΄, σ. 291 - 377, τῆς Ἱστορίας τῆς νήσου Κάσου τῶν Εὐαγγελίδου Τρ. — Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ. Βλ. λῆμμα ἀρ. 356.

374. **Μπεναρδῆς Μελέτιος** Ψήγματα Μεγαρικῶν. Α΄. Μυθολογικὰ - ἱστορικά. (Ἀθῆναι), Ἀπρίλιος 1936, 8ο, σελ. 216. Β΄. Μεγαρεῖς καὶ Δερβενοχωρῖται. Χ. τ. καὶ χρ., 8ο, σελ. 270.

Τόμ. Α΄ : Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται πολλὰ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν, δίστιχα, εἰδήσεις γιὰ τοὺς χορούς (σ. 182 - 196), γίνεται λόγος γιὰ τὴ διάλεκτο καὶ δημοσιεύονται γλωσσάριο (σ. 197 - 203), ὕβρεις, κατάρες (σ. 203) κ.ἄ.

Τόμ. Β΄ : Δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα (σ. 7 - 16, 22 - 27), ὀνόματα καὶ 12 τραγούδια (σ. 19 - 20, 61, 220 - 221, 232 - 235, 242, 249, 253 - 255, 258).

375. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Νέβεσκα (Νυμφαῖον). Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7685, 8.3.1936, σ. 4. — Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος στὴ Νέβεσκα. Αὐτόθι, ἀρ. 7688, 11.3.1936, σ. 4.

Ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ κ.ἄ.

376. ——— Ρουμλούκι. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7737, 2.5.1936, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, 2 τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία, τὴν κατοικία κ.ἄ.

377. ——— Μέσα στὰ σπίτια τοῦ Σουφλίου. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7798, 3.7.1936, σ. 4.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν οἰκία, μαντικὴ (κλήδονας καὶ 3 σχετικὰ δίστιχα), λατρεία (Πρωτομαγιά, Ἁγ. Βαρβάρα, Λαμπρή), 1 τραγούδι κ.ἄ.

378. ——— Κόσμος καὶ ζωὴ στὴν ὕπαιθρο Σερρῶν. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7807, 12.7.1936, σ. 4.

Εἰδήσεις γιὰ τὸ θερισμὸ (καὶ σχετικὰ ἔθιμα), τὴ συνεργασία, τὴ βάφτιση, τὴ γέννηση στὴν περιοχὴ Νιγρίτας, 1 τραγούδι Καπουτζίδας κ.ἄ. Δημοσιεύονται καὶ 7 Κρητικὰ δίστιχα.

379. ——— Στὸ Ἀρκάδι (ἀπὸ παραδόσεις καὶ ἱστορίες τοῦ λαοῦ). Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7924, 7.11.1936, σ. 3.

Νανουρίσματα 3, εἴδηση λαϊκῆς ἰατρικῆς, στίχοι ἱστορικῆς ρίμας, 1 δίστιχο, προφορικὲς διηγήσεις γιὰ τὴν πυρπόληση τοῦ Ἀρκαδίου κ.ἄ.

380. ——— Μιὰ μυρμηγκοφωλιὰ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7934, 17.11.1936, σ. 4.

Εἰδήσεις γιὰ τὶς παλιὲς γειτονιὲς τῆς Θεσσαλονίκης, τοὺς κατοίκους καὶ τὴ ζωή τους.

381. **Χαβιαρᾶς Νικήτας Δ.** Λαογραφικὰ Σύμης. Ἀπὸ τὴν παιδικὴν ζωὴν τῶν Συμαίων. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 45 - 54.

Εἰδήσεις λατρείας, παιδικὰ παιγνίδια καὶ τραγούδια, 2 παραμύθια.

382. **Χρυσοσπάθης Ὀρέστης** Ἱστορία τῆς παλαιᾶς Καλαμάτας. Καλάμαι 1936, 8ο, σελ. 65.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ ὀνόματα, εἰδήσεις γιὰ τὴ λ. ἰατρική, τὴν κοινων. ὀργάνωση, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὰ ἐπαγγέλματα.
Κ ρ ί σ η : Θεολογία 14 (1936) 184 (Ἰ ε ζ ε κ ι ὴ λ [Β ε λ α ν ι δ ι ώ τ η ς], μητροπολ. Θεσσαλιώτιδος).

383. Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 6 (1936 - 37) ἀρ. 246 σ. 3, ἀρ. 247 σ. 3, ἀρ. 248 σ. 3, ἀρ. 249 σ. 3, ἀρ. 250 σ. 3, ἀρ. 251 σ. 3, ἀρ. 252 σ. 3, ἀρ. 253 σ. 3, ἀρ. 254 σ. 3, ἀρ. 255 σ. 3, ἀρ. 256 σ. 3, ἀρ. 257 σ. 3, ἀρ. 258 σ. 3, ἀρ. 259 σ. 3, ἀρ. 260 σ. 3, ἀρ. 261 σ. 3, ἀρ. 262 σ. 3, ἀρ. 263 σ. 3, ἀρ. 264 σ. 3, ἀρ. 265 σ. 3, ἀρ. 266 σ. 3, ἀρ. 268 σ. 3, ἀρ. 269 σ. 3, ἀρ. 270 σ. 3, ἀρ. 271 σ. 3, ἀρ. 272 σ. 3, ἀρ. 273 σ. 2, ἀρ. 274 σ. 3, ἀρ. 275 σ. 3, ἀρ. 276 σ. 3, ἀρ. 277 σ. 3, ἀρ. 279 σ. 3.
Τραγούδια 27, παροιμίες 184, δίστιχα (γνωμικὰ 17, ἐρωτικὰ 21, τοῦ κλήδονα 24, σατιρικὰ 40, πεισματικὰ 17, νανουρίσματα 12, ταχταρίσματα 14, διάφορα 11), παιδικὰ παιγνίδια 8, ἐπωδὲς 11, προσευχὴ μία, παιδικὰ τραγούδια 4, κατάρες, προλήψεις, εὐχές, γλωσσοδέτες 3, αἰνίγματα 7, εἰδήσεις μαγείας κ.ἄ. διαφόρων περιοχῶν τῆς Λέσβου.

384. Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 6 (1936 - 37) ἀρ. 280 σ. 3, ἀρ. 281 σ. 3, ἀρ. 282 σ. 3, ἀρ. 284 σ. 3, ἀρ. 285 σ. 3, ἀρ. 286 σ. 4.
Νανουρίσματα δίστιχα 3, ταχταρίσματα δίστιχα 14, πεισματικὰ 11, παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις 38, ἐπωδὴ μία, παιδικὰ τραγούδια καὶ παιγνίδια 4, εὐχές, κατάρες, δίστιχα τῆς ἀγάπης 3, ἔθιμα μαντικῆς, προλήψεις, ἀναγελαστικὰ τραγούδια, σατιρικὰ δίστιχα 2 κ.ἄ.

385. **Ζ[ήσης] Ε[ὐστρ.]** Τὰ Γανόχωρα. Συζήτηση Α′ (1936 - 1937) 53 - 54, 61 - 62, 70 - 71 κ.ἑ., Β′ (1937 - 1938) 29 - 30 κ.ἑ.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ γεωργία καὶ κτηνοτροφία κ.ἄ.

386. **(Καραγιάννης Βαγγ.)** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 6 (1936 - 37) ἀρ. 244 σ. 3, ἀρ. 278 σ. 3.
Δίστιχα 23, ξόρκι 1, παιδικὸ τραγούδι 1, κατάρες.

387. **Γεδεὼν Μαν.** Πατριαρχικαὶ ἐφημερίδες. Εἰδήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, 1500 - 1912, γραφεῖσαι ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις (1936 - 1938), 8ο, σελ. 528.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς κ.ἄ. εἰδήσεις δημοσιεύονται τοπωνύμια τῆς Μακεδονίας ἀπὸ 2 χρυσόβουλα τοῦ 14ου αἰ. (σ. 40 - 49), μία διαθήκη τοῦ 1637 (σ. 99 - 101), 2 πωλητήρια τοῦ 1640 (σ. 104) καὶ 1748 (σ. 296 - 297), 1 ἀφιερωτήριο τοῦ 1721 (σ. 355 - 356), σποραδικὰ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.

388. Οἱ ὡραιότεροι θρῦλοι καὶ τὰ παραμύθια τοῦ λαοῦ μας. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, ἔτ. Η′ (1936 - 37) ἀρ. 2861, 17.1.1937, σ. 1, ἀρ. 2862, 18.1.1937, σ. 1 - 2, ἀρ. 2863, 19.1.1937, σ. 1, ἀρ. 2864, 20.1.1937, σ. 1 - 2, ἀρ. 2865, 21.1.1937, σ. 1, 5, ἀρ. 2866, 22.1.1937, σ. 1, ἀρ. 2867,

23.1.1937, σ. 1 - 2, ἀρ. 2868, 24.1.1937, σ. 1, 5 ... ἀρ. 2927, 25.3.1937, σ. 4, ἀρ. 2929, 27.3.1937, σ. 4.

Παραδόσεις, τραγούδια, παραμύθια, ἔθιμα γάμου, εὐτράπ. διηγήσεις κ.ἄ. σὲ 68 συνέχειες. Προέρχονται ἀπὸ τὰ Ἑπτάνησα, Κάρπαθο, Βελβενδὸ Κοζάνης, Μ. Ἀσία, Κων/πολη, Δέλβινο Β. Ἠπείρου, Πελοπόννησο, Στ. Ἑλλάδα, Κρήτη, Κεφαλληνία κλπ.

389. **Βίος Στυλιανὸς Γ.** Ἡ σύγχρονος Χίος καὶ ἡ παλαιά. Φυσική, οἰκονομική, πολιτικὴ γεωγραφία, τοπογραφία τῆς πόλεως, τῶν χωρίων καὶ τῶν ἀξιοθεάτων τῆς νήσου μετὰ ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ γλωσσικῶν σημειώσεων. Ἐν Χίῳ, τύποις «Ἐλευθερίας», 1937, 8ο, σελ. 124 + V + 3 χ. ἀρ. + χάρτ. 1.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς γενικὲς καὶ ἱστορικὲς εἰδήσεις δημοσιεύονται καὶ τοπωνύμια, παροιμίες καὶ παροιμ. ἐκφράσεις σποραδικά, μία εὐτράπ. διήγηση (σ. 15 - 16), ἕνα τραγούδι (σ. 28), εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες καὶ τὸ χαρακτήρα τῶν κατοίκων, τὴν ἐνδυμασία, τοὺς χορούς, τὴν κατοικία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ λατρεία κ.ἄ.

Κ ρ ί σ η : Νησὶ Α' (1937 - 1938) 46 (Γ. Μ [ο υ τ ά φ η ς]).

390. **Βρόντης Ἀναστ.** Ὁ Ἅγιος Γεώργιος στὴ Ροδίτικη λαογραφία. Ρόδος, ἔκδ. Ἐμμ. Παντελίδη, 1937, 8ο, σελ. 41. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 165, ἀρ. 254].

391. **Galli Anna Maria** Luci ed ombre di folclore nell' Isola di Rodi. «Italia d'Oltremare», Roma, 5 Aprile 1937, στ. 7 - 8.

392. **Καλονάρος Πέτρος Π.** Εἰκόνες ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς διασπορᾶς. Οἱ Μανιάτες τῆς Κορσικῆς, οἱ Ἑλληνόφωνοι τῆς Ἰταλίας. Ἀθῆναι 1937, 8ο, σελ. 60.

Δημοσιεύονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς γενικὲς καὶ ἱστορικὲς εἰδήσεις, καὶ ἔθιμα λατρείας, δίστιχα, τραγούδια, κάλαντα κ.ἄ. τῶν Μανιατῶν τῆς Κορσικῆς καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὸ γάμο, μοιρολόγια καὶ ἄλλα τραγούδια τῶν Ἑλληνοφώνων τῆς Νότιας Ἰταλίας. Ἐπιτάσσεται «συνοπτικὴ βιβλιογραφία» (σ. 57 - 60).

393. **Καλυβόπουλος Μιχ. Κ.** Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ χωριὸ [Μπουλιαράτι Βορ. Ἠπείρου]. Βόρειος Ἤπειρος Γ' (1937) τεῦχ. 24 - 25, σ. 22 - 28.

Ἱστορικὲς διηγήσεις γιὰ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, διάφορες λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὴν ἐνδυμασία, τὴν ποιμενικὴ ζωή, 1 τραγούδι, εὐτράπελες διηγήσεις κ.ἄ.

394. **Κωνσταντινίδης Ἀπόστολος Γ.** Περιηγήσεις ἀνὰ τὸ Πήλιον. Τὸ χωρίον Κεραμίδι (τὸ πάλαι Κασθαναία). Ἀλεξάνδρεια 1937, 8ο μικρό, σελ. 54.

395. **Λάππας Τάκης** Στὰ ψηλώματα τοῦ Παρνασσοῦ. Ἀθήνα 1937, 8ο, σελ. 52.

Ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις μὲ λαογραφικὰ στοιχεῖα, παραδόσεις, πολλὰ τοπωνύμια, 1 τραγούδι καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

Κ ρ ί σ ε ι ς : Γεν Βιβλιοθήκη Β' (1937) τεῦχ. 11, σ. 6 - 13 (Χ. Ι. Κ ο ύ σ ο υ λ α ς). Ὑπαιθρο Γ' (1937 - 1938) 108 (Δ. Π α π α δ ῆ μ ο ς).

396. **Μπακάλης Γιάννης** Καναγκιουρίσια Καστοριὰ (παληὰ Καστοριά). Καστοριά, τεχνικὴ ἐκτέλεσις ἐφημ. «Καστοριανὴ Ζωή», 1937, 16ο, σελ. 36.
'Ηθογραφικὰ ποιήματα σὲ Καστοριανὸ ἰδίωμα. Περιέχονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὸ ψάρεμα, κατάρες κ.ἄ. καθὼς καὶ πολλὲς ἰδιωματικὲς λέξεις.

397. **Σγουρὸς Κωνσταντῖνος Α.** 'Ιστορία τῆς νήσου Χίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1700 μ.Χ., ἐπιμελείᾳ Φιλίππου Π. 'Αργέντη. 'Αθήνησιν, τύποις Πυρσοῦ, 1937, 8ο, σελ. ιστ' + 660.
'Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (σ. 213 κ.ἑ.), τὸ δίκαιο, τὴν ἐνδυμασία, τὶς τέχνες, δεισιδαιμονίες καὶ ἄλλα σποραδικά.

398. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ψηλὰ στὸ Μπλάτσι [Βλάστη Κοζάνης]. 'Εφημ. «Μακεδονία», Θεσσαλονίκη, ἔτ. 28 (1937 - 38) ἀρ. 9949, 19.8.1937, σ. 3 - 4.
Παραδόσεις καὶ τραγούδια.

399. **Χατζάκης Σεραφεὶμ** 'Ο Θανάσης Καρπενησιώτης. Εὐρυτανία καὶ Εὐρυτᾶνες. 'Αθήνα 1937, 16ο, σελ. 80.
Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως (ξενιτειά, σ. 32 κ.ἑ.), παραδόσεις, τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

400. Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 287 σ. 4, ἀρ. 288 σ. 3, ἀρ. 289 σ. 3, ἀρ. 290 σ. 3, ἀρ. 292 σ. 3, ἀρ. 293 σ. 3, ἀρ. 294 σ. 3, ἀρ. 295 σ. 3, ἀρ. 301 σ. 3, ἀρ. 302 σ. 3, ἀρ. 303 σ. 3, ἀρ. 305 σ. 3, ἀρ. 305 [α'] σ. 3, ἀρ. 312 σ. 3, ἀρ. 313 σ. 3, ἀρ. 314 σ. 3, ἀρ. 315 σ. 3, ἀρ. 317 σ. 3, ἀρ. 320 σ. 3.
Κάλαντα Πρωτοχρονιᾶς 4, παροιμίες 113, αἰνίγματα 7, παιδικὰ πειράγματα 3, δίστιχα διάφορα 16, παιδικὰ τραγούδια καὶ παιγνίδια 3, δίστιχα πεισματικὰ 17, δίστιχα μοιρολόγια 6, ἐρωτικὰ 14, γνωμικὰ δίστιχα 6, τοῦ κλήδονα 5, δίστιχα νυφιάτικα 4, νανουρίσματα 2, ταχταρίσματα 5, ὕβρεις, προλήψεις, ἐπωδὲς 2, τραγούδια 6, κατάρες, διαλαλήματα, γλωσσοδέτης, εἰδήσεις λαϊκῆς ἰατρικῆς, παιδικῆς ζωῆς κ.ἄ. διαφόρων περιοχῶν τῆς Λέσβου.

401. Ποικίλα. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 3, σ. 18 - 19.
Αἰνίγματα 2, ναυτικὲς παροιμίες 2, δίστιχα 2.

402. **'Αγοραστοῦ Στέλλα** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 296 σ. 3, ἀρ. 311 σ. 3, ἀρ. 316 σ. 3.
Νανουρίσματα, ὀνόματα ἀσθενειῶν, παροιμίες, γλωσσοδέτης, ἐπωδές, κατάρες, ἀπειλές.

403. **'Αλκ. Γ.** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 308 σ. 3, ἀρ. 309 σ. 3, ἀρ. 310 σ. 3, ἀρ. 311 σ. 3, ἀρ. 317 σ. 3, ἀρ. 318 σ. 3.
Δίστιχα τῆς ἀγάπης 3, γνωμικὰ δίστιχα 9, σατιρικὰ 3, ἐρωτικὰ 4, παροιμίες 22, τσακίσματα 2, ἀπὸ τὸ Πλωμάρι Λέσβου.

404. ——— Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 319 σ. 3, ἀρ. 321 σ. 3, ἀρ. 322 σ. 3, ἀρ. 323 σ. 3.

Δίστιχα ἐρωτικὰ 10, τῆς ἀγάπης 4, ἐπαινετικὰ 4, παραπονετικὰ 5, τσακίσματα 7, τῆς ξενιτειᾶς 7, τραγούδια 2, ἀπὸ τὸ Πλωμάρι Λέσβου.

405. **Δρακίδης Γεράσ. Δ.** Ροδιακά. Ἀθῆναι 1937. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 169 - 170, ἀρ. 302].

Κρίσεις: Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 16 (1937 - 38) ἀρ. 385, σ. 4 (Α. Σκανδάμης). Ραδάμανθυς 23(1938) ἀρ. 1, σ. 11 (Α. Σκανδάμης).

406. **Ζ[ήσης] Ε[ὐστράτ].** Ἤθη καὶ ἔθιμα Γανοχώρων [Ἀνατ. Θράκης]. Συζήτηση Β′ (1937 - 1938) 97 - 98, 114 - 115.

Δίστιχα 2, ἔθιμα δικαίου, λατρείας, παροιμίες 2, εἰδήσεις γιὰ θεατρικὲς παραστάσεις κ.ἄ.

407. **Καραγιάννης Βαγγ.** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 324 σ. 3, ἀρ. 325 σ. 3, ἀρ. 326 σ. 3, ἀρ. 327 σ. 3, ἀρ. 328 σ. 3, ἀρ. 329 σ. 3, ἀρ. 330 σ. 3, ἀρ. 331 σ. 3.

Δίστιχα σατιρικὰ 2, τῆς ξενιτειᾶς 4, περιπαικτικὰ 7, τῆς ἀγάπης 23, πειρακτικὰ 4, γνωμικὰ 4, παροιμίες 38, τραγούδια 5, νανούρισμα 1, ταχτάρισμα Πλωμαρίου 1, ἐπωδὴ μία, προλήψεις, κατάρες.

408. **Καρανικόλας Σ.** Ἡ Σύμη ἐν τῇ ἀκμῇ της. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 6 σ. 1, ἀρ. 7 σ. 1, ἀρ. 8 σ. 1 - 2, ἀρ. 11 σ. 1, 3 - 4, ἀρ. 13 σ. 1 - 2, 3, ἀρ. 14 σ. 1, 4, ἀρ. 15 σ. 1.

Ποικίλες εἰδήσεις γιὰ τὸ ναυτικὸ καὶ σπογγαλιευτικὸ βίο, τὴ ναυπηγική, χαλκουργική, κεντητική, ὑποδηματοποιΐα, κοινων. ὀργάνωση, τὰ ἐπαγγέλματα κ.ἄ.

409. **Παπαδάκη Εἰρήνη** Λόγια τοῦ Στειακοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1938. [Ἀνατύπωση: Ἀθῆναι, ἐκδόσεις «Κνωσσός», Σ. Ε. Χαλκιαδάκης, (1975)]. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 171, ἀρ. 321].

Κρίσεις: Βαλκ Λογοτ Α′ (1937 - 1938) 125 - 127 (Πάνος Βασιλείου). Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ′ (1938 - 39) ἀρ. 5838, 3.10.1938, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς, μὲ τίτλο: Κρητικὰ τραγούδια).

410. **Σκλεπάρης Μιχ.** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 309 σ. 3, ἀρ. 310 σ. 3, ἀρ. 311 σ. 3, ἀρ. 316 σ. 3, ἀρ. 317 σ. 3, ἀρ. 318 σ. 3.

Τραγούδια, παροιμίες, αἰνίγματα 2, προλήψεις, ἐπωδές, ἐρωτικὰ δίστιχα 8, παιδικὰ τραγούδια 2, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἁγιάσο Λέσβου.

411. ——— Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 319 σ. 3, ἀρ. 324 σ. 3.

Τραγούδια 2, ἐπωδή, αἴνιγμα, παιδικὸ παιγνίδι, παροιμίες 14, ἀπὸ τὴν Ἁγιάσο Λέσβου.

412. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Ἄσπρα νησιά. Ἀθῆναι 1937. [Β′ ἔκδοση: Ἀθῆναι 1939]. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 170, ἀρ. 306].

Κρίσεις: Κύκλος, χρόν. Δ′ (1937 - 1938) 102 (: Τ. Ἄ[γρας]). Ὑπαιθρο Γ′ (1937 - 1938) 263 (Δ. Π.). Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ′ (1937 - 38) ἀρ. 104, 14.2.1938, σ. 2 (Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος).

413. **Χαβιαρᾶς Δημοσθ.** Ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐν Πανόρμῳ Σύμης ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ Πανορμίτου. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 9 σ. 3, ἀρ. 11 σ. 3, ἀρ. 12 σ. 3, ἀρ. 13 σ. 2, 3 - 4.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ σχετικὸ βιβλίο τοῦ συγγρ. Δημοσιεύονται καὶ παραδόσεις, 1 δίστιχο, δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα κ.ἄ.

414. Προλήψεις - ἀνέκδοτα - παραδόσεις. Ἐφημ. «Κρητικὸς Κόσμος», Πειραιεὺς - Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 9 σ. 2, ἀρ. 10 σ. 2, ἀρ. 11 σ. 2, ἀρ. 12 σ. 2, ἀρ. 13 σ. 2, ἀρ. 14 σ. 2, ἀρ. 15 σ. 2, ἀρ. 16 σ. 2, ἀρ. 17 σ. 2, ἀρ. 18 σ. 2, ἀρ. 19 σ. 2, ἀρ. 22 σ. 3, ἀρ. 23 σ. 2, ἀρ. 24 σ. 2, ἀρ. 25 σ. 2, ἀρ. 26 σ. 2, ἀρ. 28 σ. 2, ἀρ. 29 σ. 2, ἀρ. 32 σ. 2, ἀρ. 33 σ. 2, ἀρ. 34 σ. 2, ἀρ. 39 σ. 2, ἀρ. 40 σ. 2, ἀρ. 41, σ. 2.
Παραδόσεις, ἐπωδές, προλήψεις, ἀνέκδοτα, μαντική, τελευτή, γέννηση, βάφτιση, λατρεία, τραγούδι, κ.ἄ.

415. **Γέροντας Ἀλέξ. Ἡρ. Σωτ.** Τὸ νερὸ τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἡ ὀνομαστὴ «Τσουλίστρα». Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7838, 9.5.1937, σ. 2.
Εἰδήσεις γιὰ ἁγίασμα, γιὰ τὴ γέννηση, τὴ μαγεία κλπ. στὴν παλιὰ Ἀθήνα.

416. **Δρέλλιας Περικλῆς Σ.** Λεύκωμα ἱστορικὸν Ἰκαρίας. Γ′ ἔκδοσις. [Ἀθῆναι;] (1938), 16ο ἐπίμηκες, σελ. 74 + πίν.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς κ.ἄ. εἰδήσεις δημοσιεύονται (σ. 30 κ.ἑ.) 2 ἱστορικὲς ρίμες, δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1601 - 1825 (2 διαθῆκες, 6 προικοσύμφωνα, 6 πωλητήρια, 1 δανειστήριο, 2 δικαστικὰ ἔγγραφα), ὀνόματα κ.ἄ.

417. **Θαλασσινὸς Συμεὼν Η.** Ἰκαρία. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 217 - 224.
Σελ. 221 - 222 : λατρευτικὰ ἔθιμα καὶ 2 δίστιχα.

418. **Κοντελιέρης Μιχ.** Ναξιώτικες παροιμίες [26], κατάρες [3], προλήψεις, δεισιδαιμονίες, παροιμίες. Λαογρ Ἐπετηρὶς 1938, σ. 103 - 106.
Δημοσιεύονται καὶ ἐπιφωνήματα, ἐπικλήσεις, εἰδήσεις μαντικῆς κ.ἄ.

419. **Κοσμῆς Ἄγγελος Α.** Περασμένα κι' ἀλησμόνητα. Πειραϊκαὶ ἀναμνήσεις. Ἀθῆναι, ἔκδοσις καὶ τύποις οἴκου Μιχαὴλ Ι. Σαλιβέρου, 1938, 8ο, σελ. 163.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴ σύγχρονη ἀστικὴ λαογραφία, ὅπως γιὰ τὴν παιδικὴ καὶ σχολικὴ ζωή, τὰ παιγνίδια, τὴν κοινωνικὴ ζωή, τὸν Καραγκιόζη, τὴν Ἀποκριὰ καὶ τὰ λαϊκὰ θεάματα, τοὺς πλανόδιους ὀδοντογιατροὺς κ.ἄ. ἐπαγγελματίες, τοὺς τύπους τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ Πειραιᾶ, τοπωνύμια κ.ἄ. τοῦ τέλους τοῦ 19ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20ου αἰ.

420. **Ὀθωναῖος Θεόδωρος Κ.** Ἡ νῆσος Ἴος. Ἱστορία, λαογραφία, γενικά. Πρόλογος Δημ. Γρ. Καμπούρογλου. Ἀθῆναι, τύποις Ἰωάννου Κ. Γαβαλᾶ, 1938, 8ο, σελ. 176 + δ′ + 2 χ. ἀρ. + πίν. 8.
Γενικά, ἀσχολίες κατοίκων (ἰδίως σ. 24 - 25), μέτρα καὶ σταθμά, παραδόσεις 2 (σ. 30 - 31), γλωσσάριο (σ. 43 - 56). Οἱ σ. 108 - 171 ἀναφέρονται στὴ λαογραφία τοῦ νη-

σιοῦ· δημοσιεύονται εἰδήσεις καὶ εἰκόνες ἐνδυμασιῶν, εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση, τὴ βάφτιση, τοὺς ἀρραβῶνες καὶ τὸ γάμο μὲ 17 γαμήλια δίστιχα, δεισιδαιμονίες, ἔθιμα μαντικῆς, λατρείας, τελευτῆς, δικαίου καθὼς καὶ 1 νανούρισμα, δίστιχα μοιρολόγια, παιδικὰ παιγνίδια 4, δίστιχα τοῦ κλήδονα 9, ἐπώνυμα καὶ παρωνύμια, τραγούδια 17, δίστιχα διάφορα 72, αἰνίγματα 17, κατάρες 3, ἐπιφωνήματα καὶ ὀνόματα ζώων, πλῆθος παροιμιῶν, ἱστορία τῶν κυριοτέρων οἰκογενειῶν κ.ἄ.

421. **Παπαδόπουλος Ἀβραὰμ** Στατιστικὴ τῆς ἐπαρχίας Σουρμένων [Β′ ἔκδοση]. Ἀθῆναι, γραφεῖον ἐκδόσεων «Ἀθηνᾶ», 1938, 16ο, σελ. 56. [Ἡ Α′ ἔκδοση: Ἐν Ἀθήναις 1882, 16ο, σελ. 31].

Γενικά, τοπωνύμια, 2 τραγούδια (σ. 20, 22), κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ. Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 318, ἀρ. 2847.

422. **Πέννας Πέτρος Θ.** Ἱστορία τῶν Σερρῶν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως των ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, 1383 - 1913. (Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως). Ἀθῆναι 1938, 8ο, σελ. 216. [Β′ ἔκδοσις, βελτιωμένη καὶ ἐπηυξημένη, Ἀθῆναι 1966, 8ο, σελ. 542].

Σελ. 45 - 51 : «Πολιτικὸς βίος τῶν Σερραίων κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας», ὅπου καὶ εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Σελ. 55 - 57 : 3 τραγούδια γιὰ τὸ Νικοτσάρα.

Κρίσεις: Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ′ (1937 - 38) ἀρ. 231, 24.6.1938, σ. 2 (Γ. Ζωϊόπουλος). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7872, 13.6.1938, σ. 4 (Φ. Μιχαλόπουλος).

423. ——— Τὸ Χρονικὸν τῶν Σερρῶν τοῦ Σερραίου παπᾶ-Συναδινοῦ καὶ διάφοροι ἄλλαι χρονικαὶ περὶ Σερρῶν σημειώσεις ἀνωνύμων χρονικογράφων. Σερρ Χρονικὰ Α′ (1938) 7 - 72. [Πρβλ. τοῦ ἴδιου, Τὸ χρονικὸν τῶν Σερρῶν τοῦ Σερραίου παπᾶ Συναδινοῦ. Ἐφημ. «Ἡ Πρόδος», Σέρραι, ἔτ. Γ′ (1931 - 32) ἀρ. 116, 6.9.1931, σ. 1, 4, ἀρ. 117, 13.9.1931, σ. 1, 4 ... ἀρ. 124, 1.11.1931, σ. 2].

Χρονικὸ τοῦ 17ου αἰ. ποὺ περιέχει καὶ πολλὲς λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὴν κοινων. ὀργάνωση, ὀνόματα κ.ἄ.

424. **Πρωτοψάλτης Μαν. Γ.** Τραγούδια καὶ μοιρολόγια τῆς Καρπάθου. Λαογρ 11 (1934 - 1937) 151 - 190. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 165, ἀρ. 256].

Βιβλ. μνεία: Glotta 26 (1938) 50 (P. Kretschmer).

425. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Οἱ Κρητικοὶ καὶ ὁ Ἰανουάριος. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8336, 5.1.1938, σ. 3.

Παροιμίες, δεισιδαιμονίες, προλήψεις, δίστιχα, εἰδήσεις μετεωρολογίας.

426. ——— Ἱστορίες Σφακιανές. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8353, 22.1.1938, σ. 1. — Νίμβρος. Αὐτόθι, ἀρ. 8354, 23.1.1938, σ. 1. — Κίνησις καὶ ζωὴ στὴ Χώρα [Σφακίων]. Αὐτόθι, ἀρ. 8365, 3.2.1938, σ. 1. — Ποι-

μενικὴ ζωὴ καὶ ποίησις εἰς τὰ Σφακιά. Αὐτόθι, ἀρ. 8366, 4.2.1938, σ. 3.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, πολεμικὰ ἔθιμα, τραγούδια, δίστιχα.

427. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸν δρόμο. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8401, 12.3.1938, σ. 3.

Δημοσιεύονται στίχοι 2 τραγουδιῶν καὶ μία θρησκευτ. παράδοση ἀπὸ τὰ Σφακιὰ Κρήτης.

428. ——— Πανηγύρια αἵματος καὶ θυσίαι γάλακτος. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8463, 15.5.1938, σ. 5.

Στίχοι τραγουδιῶν καὶ ποιμενικὸ λατρευτικὸ ἔθιμο ἀπὸ τὴν περιοχὴ Χανίων Κρήτης.

429. ——— Οἱ ἅγιοι τῆς Χίου. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8533, 24.7. 1938, σ. 5. — Ἡ Ἁγία Μαρκέλλα ἡ Χιώτισσα. Αὐτόθι, ἀρ. 8541, 1.8. 1938, σ. 3 - 4. — Θυμιανά. Αὐτόθι, ἀρ. 8561, 23.8.1938, σ. 3. — Τὰ Ἁρμόλια. Αὐτόθι, ἀρ. 8573, 4.9.1938, σ. 5. — Ἡ Χίος, τὰ φαντάσματα καὶ οἱ πειραταί. Αὐτόθι, ἀρ. 8580, 11.9.1938, σ. 5. — Αἱ παραδόσεις τῆς Χίου καὶ οἱ πειραταί. Αὐτόθι, ἀρ. 8581, 12.9.1938, σ. 4.

Παραδόσεις, ἔθιμα, εἰδήσεις γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα κ.ἄ.

430. ——— Τὰ κρασιὰ τῆς Λέσβου. Ἔθνος, ἔτ. 26 (1938 - 39) ἀρ. 8638, 8.11. 1938, σ. 3. — Τὸ λημομάζωμα στὴ Μυτιλήνη. Αὐτόθι, ἀρ. 8653, 23.11.1938, σ. 3. — Ὁ πληθυσμὸς καὶ τὰ ὀνόματα τῆς Λέσβου. Αὐτόθι, ἀρ. 8662, 2.12. 1938, σ. 3.

Δίστιχα, τραγούδια, ὀνόματα, τοπωνύμια, ἀσχολίες τῶν κατοίκων κ.ἄ.

431. **Στούρνας Κ.** Ἑλληνικὰ βουνά. Ἀθήνα, Νοέμβρης 1938, 8ο, σελ. 126. [Β′ ἔκδοση : (Ἀθήνα 1959), 8ο, σελ. 160].

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται 3 παραδόσεις (σ. 32, 39, 44), 1 τραγούδι (σ. 30), εἰδήσεις γιὰ τὶς καλύβες τῶν Σαρακατσάνων τοῦ Γράμμου, τοπωνύμια κλπ.

Κρίσεις: Ὑπαιθρο Δ′ (1938 - 1939) 215 (Π. Β.). Πρωΐα, ἔτ. ΙΔ′ (1938 - 39) ἀρ. 46, 17.12.1938, σ. 2 (Γ. Ἄ ν ν ι ν ο ς). Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Δ′ (1938 - 39) ἀρ. 1144, 22.12.1938, σ. 3 (Δ η μ. Λ α μ π ί κ η ς). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΜΕ′ (1938-39) ἀρ. 17308, 10.12.1938, σ. 5 (Χ ρ. Ἀ γ γ ε λ ο μ ά τ η ς).

432. **Φαράκλας Δαυῒδ** Εἰκόνες τοῦ Σαμιώτικου χωριοῦ. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 135 - 159.

Δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις, ὅπως γιὰ τὴν κατοικία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὰ γλέντια, τὸ γάμο (καὶ 3 γαμήλια δίστιχα), τὴ λατρεία (καὶ κάλαντα) κ.ἄ.

433. **:Ὁ Χρονικογράφος** Παροιμίες, προλήψεις καὶ εὐχαί. (Ἡ λαογραφία τοῦ τέως ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ). Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 11 (1937 - 38) ἀρ. 492, 6.11.1938, σ. 1.

Παροιμίες 20, αἰνίγματα 28, κατάρες 27, εὐχὲς 21, προλήψεις 16.

434. **Ζ[ήσης Εὐστράτιος]** Ἤθη καὶ ἔθιμα εἰς τὴν Θράκην. Συζήτησις Γ′ (1938 - 1939) 58 - 60.

Εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ κάλαντα.

435. **Ζ[ήσης Εὐστράτιος]** Θρακικὰ ἀναγνώσματα. Συζήτησις Γ′ (1938 - 1939) 30 - 31, 47 - 48.

Εἰδήσεις γιὰ τὸ θερισμό, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κλπ. τῆς Ραιδεστοῦ Θράκης.

436. **(Καραγιάννης Βαγγ.)** Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 8 (1938 - 39) ἀρ. 332, σ. 3.

Δίστιχα πεισματικὰ 4, τῆς ξενιτειᾶς 4, προλήψεις, ἐπωδές, ἐρωτικὸ τραγούδι.

437. **Κολαξιζέλλης Στράτης Π.** Ἐπακολουθήματα τῶν ἐπιδρομῶν [στὴν Ἁγιάσο Λέσβου]. Τὸ σπίτι τῶν μελλονύμφων - οἱ «γειτονιές». Ἁγία Σιὼν Β′ (1938 - 1939) 79 - 80 [=82].

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ γάμο, τὸ δίκαιο, παραδόσεις κ.ἄ.

438. ——— Τὰ χρόνια τῶν ἐπιδρομῶν τῶν πειρατῶν καὶ τῶν μεγάλων πολιτικῶν μεταβολῶν [στὴν Ἁγιάσο Λέσβου]. Ἁγία Σιὼν Β′ (1938 - 1939) 51 - 58.

Εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν κατοικία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ. Τὰ δημοσιεύματα τοῦ Στρ. Κολαξιζέλλη στὸ περ. Ἁγία Σιὼν συγκεντρώθηκαν σὲ βιβλίο μὲ τὸν τίτλο : Θρῦλος καὶ ἱστορία τῆς Ἁγιάσου τῆς νήσου Λέσβου. Τεύχη Α′ -Δ′ Μυτιλήνη 1947 - 1950, 8ο, σελ. 493.

439. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Τὰ περασμένα στὴ Θράκη. Ἀθήνα 1938 - 1939, 8ο, σελ. 80. [Παράρτημα τοῦ τόμ. Ε′ (1938 - 39) τοῦ «Ἀρχείου Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ»].

Ἠθογραφικὰ διηγήματα ποὺ περιέχουν καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ τὴ σχολικὴ ζωή, τὸ θέατρο κ.ἄ.

440. **Ἄννινος Μπάμπης** Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸ 1850. (Ἱστορικὰ σημειώματα). Ἐντυπώσεις δύο Γάλλων περιηγητῶν. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου, χ. χρ., 16ο, σελ. 72.

Δημοσιεύονται καὶ λαογραγικὲς εἰδήσεις γιὰ τὸν ἰδιωτικὸ βίο τῶν Ἀθηναίων στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ. Βλ. καὶ ἀρ. 242.

441. **Λιουδάκη Μαρία** Γύρω στὸ μαγγάλι. Παραμύθια, αἰνίγματα καὶ τραγούδια γιὰ παιδιὰ 7 χρονῶν κι' ἀπάνω. Σκίτσα Α. Ἀλεξανδρίδη. Ἐκδοτικὸς οἶκος Νικολάου Ἀλικιώτη. Ἡράκλειον Κρήτης, χ. χρ., 16ο, σελ. 46.

Ἀριθμητικὸ πρόβλημα 1, παιδικὰ παιγνίδια 2 καὶ τραγούδια 2, παραμύθια 6, αἰνίγματα 22, νανουρίσματα 6, γλωσσοδέτες 4.

442. ***Στεφάνου Ν. Μ.** Ἱστορία, ἐθιμοτυπία καὶ ποίησις τοῦ Καστελλορίζου.

2. Μελέτες.

443. **Κυριακίδης Στίλπ.** Ἑλληνικὴ λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεῖα τοῦ λόγου. Ἐν Ἀθήναις 1922. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 153, ἀρ. 137].
Κρίσεις: Libre, No 6 (1 Mai 1923) σ. 47 (L. Roussel). ΔΧΑΕ Γ' (1926) 84 (Ἀλ. Φιλαδελφεύς). Échos d' Orient 28 (1929) 378 - 381 (E. S [téphanou]).
Βιβλ. μνεῖες: Glotta 15 (1927) 185 (Paul Kretschmer). Phil Wochenschrift 44 (1924) στ. 630 (G. Soyter). Αὐτόθι, 46 (1926) στ. 1389 - 1390 (Thomas Lenschau).

444. **Dawkins R. M.** Modern Greek in Asia Minor. A Study of the Dialects of Silli, Cappadocia and Pharasa... Cambridge 1916. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 153 - 154, ἀρ. 142].
Βιβλ. μνεία: Glotta 13 (1924) 252 - 253 (Paul Kretschmer).

445. **Γενεράλις Ἐμμ. Γ.** Παλμοὶ τῆς Κρήτης δούλης, αὐτονόμου, ἐλευθέρας, 1885 - 1925. Τεῦχος Α'. Ἐν Χανίοις, ἐκδότης Ἀντώνιος Μπορτολῆς, 1926, 12ο, σελ. 119.
Στὶς σ. 36 - 50 γίνεται σύγκριση Κρητικοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ (παροιμιῶν 15, ἀπειλῶν, ἐπικλήσεων, τραγουδιῶν κλπ.) μὲ ἀρχαῖα κείμενα. Στὴ σ. 27 ρίμα λαϊκοῦ ποιητῆ.

446. **Hasluck F. W.** Letters on Religion and Folklore by the Late —. Annotated by Margaret M. Hasluck. London, Luzac and Co., 1928, 8ο, σελ. XI + 256 + πίν. 29.
Ἐνδιαφέρει ἰδίως γιὰ τὴ μελέτη τῶν παραδόσεων, τῆς λατρείας κλπ.
Κρίση: JHS 47 (1927) 284 (A. W [ace]).

447. **Halliday William R.** Greek and Roman Folklore by —. New York, Longmans, Green and Co., 1927, 16ο, σελ. XI + 154.
Ἐνδιαφέρει γιὰ τὴ λατρεία, τὰ παραμύθια καὶ τὶς παραδόσεις.

447α. **Κυριακίδης Στίλπων** Ἄλας. (Ἱστορία - λαογραφία). Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 3 (1927) σ. 393 - 395.

448. ***Ἀναγνώστου Πρόδρομος** Γύρω στὴ λαογραφία τοῦ νησιοῦ μας. Λαογραφικὴ μελέτη. Ἐφημ. «Ταχυδρόμος», Μυτιλήνη, 24.11 ἕως 24.12.1929.

449. **Πολίτης Ν. Γ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα. Τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1920. Τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1921. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 151, ἀρ. 125].
Κρίση: Échos d' Orient 28 (1929) 378 - 381 (E. S [téphanou]).
Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 46 (1926) στ. 1388 - 1389 (Thomas Lenschau).

450. **Ἀγαπητίδης Σωτήριος Ι.** Ἡ Σύμη ἀπὸ δημοσιονομικῆς καὶ δημογραφικῆς ἀπόψεως, ἤτοι μελέτη ἐπὶ τῶν κοινοτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελ-

ματικῶν τῆς νήσου Σύμης τῆς Δωδεκανήσου. Πρόλογος καθηγ. Α. Ν. Ἀ ν δ ρ ε ά δ ο υ. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Δημ. Ν. Τζάκα, Στεφ. Δελαγραμμάτικα καὶ Σίας, 1930, 8ο, σελ. 68. (Φροντιστήριον Δημοσίας Οἰκονομίας, ἀρ. 16).

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο, τὶς ἀσχολίες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων καὶ κυρίως τὴ σπογγαλιεία, μία ἱστορικὴ παράδοση (σ. 8) κ.ἄ.

451. **Dawkins R. M.** Folk - Memory in Crete. Folklore 41 (1930) 11 - 42.

Γίνεται λόγος γιὰ παραδόσεις, τραγούδια, τοπωνύμια κ.ἄ.

452. **Καραβίδας Κ. Δ.** Ἀγροτικά. Ἔρευνα ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς μορφολογίας ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς γειτονικαῖς Σλαυϊκαῖς χώραις. Μελέτη συγκριτική. Ἐν Ἀθήναις 1931, 8ο μικρό, σελ. λβ′ + 698. (Παράρτημα τοῦ ΣΤ′ τεύχους τοῦ Γεωργικοῦ Δελτίου). [Μελέτη]. [Φωτογραφικὴ ἀνατύπωση : (Ἀθήνα), ἐκδόσεις Παπαζήση, (1978)].

Εἰδήσεις γιὰ τὸ γεωργικό, ποιμενικὸ (τσελιγγᾶτο) καὶ ἐπαγγελματικὸ βίο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο κ.ἄ. Ἀφορᾶ κυρίως στὴν Πελοπόννησο, Στ. Ἑλλάδα, Θεσσαλία, Ἤπειρο, Μακεδονία καὶ Θράκη.

Κ ρ ί σ η : ΑΟΚΕ 12 (1932) 6* - 7* (Κ. Ν τ α ϊ φ ᾶ ς) [= Κοινων Ἔρευνα Α′ (1932-1933) ἀρ. 2, σ. 43].

453. **Καραμάνος Κ. Μ.** Κύπρος. Λαογραφία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 15 (1931) σ. 456 - 470, 473.

Περιεχόμενα: Γενικά, δημώδης ποίησις, ἀκριτικὰ τραγούδια, ἄλλα δημώδη ἄσματα, οἱ ποιητάρηδες, αἰνίγματα καὶ καθαρογλωσσήματα, παροιμίαι, λαϊκὴ φιλοσοφία καὶ δοξασίαι, προλήψεις, δεισιδαιμονίαι, ὅρκοι, εὐχαί, κατάραι, οἰκογένεια, ἤθη καὶ ἔθιμα, οἶκος, ἔπιπλα καὶ σκεύη, ἐνδυμασία, παιδιαὶ καὶ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα, λαϊκὴ ἰατρική, ὀνόματα ἀσθενειῶν, καλλιτεχνία, ἀγγειοπλαστική, ὑφαντική, κεντήματα, ταπητουργία, μεταλλοτεχνία, ξυλουργία καὶ ξυλοχαρακτική, χοροί, βιβλιογραφία.

454. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Κρήτη. Λαογραφία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 15 (1931) σ. 204 - 206.

Περιεχόμενα : Πηγαὶ καὶ ἔρευναι, τραγούδια, χοροὶ καὶ μουσική, προλήψεις, παραδόσεις, λαϊκὴ σοφία, βίος καὶ ἤθη.

455. **Ζυμβραγουδάκη Μαρία Ἰ.** Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν λαογραφίαν. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 12, σ. 5 - 7.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ σχέση τῶν γυναικῶν μὲ τὰ τραγούδια, τὰ παραμύθια καὶ τὴ μαγεία.

456. **Rose H. J.** Things New and Old. Folklore 45 (1934) 8 - 28.

Γίνεται λόγος γιὰ τὶς ἐπιβιώσεις ἀρχαίων παραδόσεων, δοξασίων, λατρευτικῶν ἐθίμων, λέξεων κλπ. στὴ νεότερη Ἑλλάδα.

457. **Demetracopoulou - Lee D.** Folklore of the Greeks in America. Folklore 47 (1936) 294 - 310.

Γίνεται λόγος γιὰ παραδόσεις, παραμύθια, δοξασίες κλπ. τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν τῆς Μασσαχουσέτης (πού κατάγονταν ἀπὸ τὸν Πόντο, τὴ Λέσβο καὶ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία).

458. **Κυριακίδης Στίλπων Π.** Λαϊκὴ ζωή, Λαογραφία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 10 (1934) 811 κ.ἑ. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 164, ἀρ. 241 - 244].

Κ ρ ί σ η : Περιοδ. «Revue des Études Slaves» 15 (1935) 96 (A n d r é M a z o n). Rev Ét Gr 49 (1936) 117 (A. M i r a m b e l).

459. **Βακαλόπουλος Ἀπ.** Ἱστορικαὶ ἔρευναι ἐν Σαμαρίνῃ Δυτικῆς Μακεδονίας. Γρηγ Παλαμᾶς 21 (1937) 316 - 323, 363 - 369, 424 - 438. [Καὶ ἀνάτυπο: Θεσσαλονίκη 1937, 8ο, σελ. 31].

Παραδόσεις, τὸ τοπωνύμιο Σαμαρίνα, εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, τὴν κατοικία, στίχοι τραγουδιοῦ κ.ἄ.

Κ ρ ί σ ε ι ς : Rev Ét Gr 51 (1938) 488 (R. G u i l l a n d). Περιοδ. «Μακεδονικὰ» Α′ (1940) 580 - 581 (Ε ὐ ά γ γ. Σ τ. Τ ζ ι ά τ ζ ι ο ς).

460. **Kyriakides St. P.** Neugrieschische Volkskunde. Volkskunde, Volksdichtung, Volkskunst. Thessalonike 1936. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 168, ἀρ. 287].

Β ι β λ . μ ν ε ί α : Folklore 48 (1937) 109.

461. **Πολίτης Φῶτος** Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του. Εἴκοσι χρόνια κριτικῆς. Β′ τόμος, 1927 - 1934. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας» Ι. Δ. Κολλάρου, 1938, 8ο, σελ. 364.

Γίνεται λόγος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, γιὰ δημοτικὰ τραγούδια (σ. 26 - 35), γιὰ «θρύλους γύρω ἀπὸ τὸ Εἰκοσιένα» (σ. 82 - 85), γιὰ τὸ θρησκευτικὸ αἴσθημα τοῦ λαοῦ (σ. 101 - 107) καὶ γιὰ τὸν Καραγκιόζη (σ. 143 - 148, 207 - 212).

462. **Τσέλαλης Ἀγ.** Ἑλληνικὴ ψυχή. (Ἡ μοῦσα καὶ ὁ λαός). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7831, 2.5.1938, σ. 4 - 5, ἀρ. 7845, 16.5.1938, σ. 4, ἀρ. 7851, 23.5.1938, σ. 4, ἀρ. 7858, 30.5.1938, σ. 3 - 4. — Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ στὶς παραδόσεις μας. Αὐτόθι, ἀρ. 7900, 11.7.1938, σ. 4, ἀρ. 7914, 25.7.1938, σ. 4.

Τραγούδια, παραμύθια κ.ἄ.

Γ'. ΥΛΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

1. Συνοικισμός, οἰκία, αὐλή. Ἔπιπλα καὶ σκεύη.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 148, 213, 231, 234, 238, 243, 258, 270, 274, 303, 308, 314, 315, 354, 360, 365, 375, 376, 377, 389, 392, 431, 432, 438, 450, 452, 453, 459, 537, 538, 593, 600, 613, 618, 634, 718, 773, 1263, 2267, 2388, 2996, 3150, 3160, 3165]

463. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Σπίτια καὶ καλύβια τῆς Ἀττικῆς. Ἡμερ Ὀδοιπ Συνδ Β' (1926) 65 - 76. [Μελέτη].

464. **Λουκόπουλος Δημ.** Αἰτωλικαὶ οἰκήσεις, σκεύη καὶ τροφαί. Ἐν Ἀθήναις 1925. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 172, ἀρ. 328].
Κρίσεις: Rev Ét Gr 39 (1926) σ. LXXVI - LXXVII (M. A. Jardé). Échos d' Orient 28 (1929) 255 (R. J[anin]). Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 1234 (Gustav Soyter).

465. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Σκυριανοῦ σπιτιοῦ. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 53, σ. 11.

466. **Οὐράνης Κώστας** Τὰ Ἀμπελάκια μὲ τὰ ἐρειπωμένα παληὰ ἀρχοντικά. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Θ' (1930 - 31) ἀρ. 2889, 26.4.1930, σ. 1 - 2 [=Κ. Οὐράνη, Ταξίδια. Ἑλλάδα. Δευτέρα ἔκδοση, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», χ. χρ., σ. 66 - 70].

467. **Σ. Β.** Σπετσιώτικα ἀρχοντικά. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Θ' (1930 - 31) ἀρ. 3026, 13.9.1930, σ. 3.

468. **Χανιώτης Βάσος** Ταξείδι στὴν Κάρπαθο. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 221, σ. 1 - 2.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία καὶ τὸ στολισμό της. Δημοσιεύονται καὶ λίγα δίστιχα.

469. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Αἱ Ἀθῆναι πού φεύγουν. Σκίτσα Λυκ. Κογεβίνα, κείμενον —. Ἀθῆναι, ἔκδοσις Κογεβίνα, 1933, 8ο, σελ. 93.
Τραγούδι 1, δίστιχο 1 (σ. 54), εἰδήσεις (κυρίως σ. 81 - 90) γιὰ τὴν κατοικία καὶ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση.

470. **Βακαλόπουλος Ἀπ.** Τρεῖς οἶκοι βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Γρηγ Παλαμᾶς 19 (1935) 310 - 316.
Βιβλ. μνεία: Περιοδ. «Μακεδονικὰ» Α' (1940) 601 (Α. Σ[ιγάλας]).

471. **Βρόντη Ἑλένη** Τὰ παλιὰ σπίτια τῆς Λίνδου [Ρόδου]. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 8, σ. 8.

472. **Μωρέττης Δ.** Ἡ Δαύλεια καὶ τὸ μοναστήρι τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὕπαιθρο Α' (1935 - 36) 196 - 202.
Στὴ σ. 198 εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία.

473. **Στρίκης Δ. Α.** Περιγραφὴ ἀπαλαιοῦ Νισύρικου σπιτιοῦ. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 5 (1935 - 1936) ἀρ. 53 σ. 6, ἀρ. 54 σ. 7, ἀρ. 55 σ. 5, ἀρ. 56 σ. 15 - 16, ἀρ. 57 σ. 15 - 16, ἀρ. 60 σ. 5, ἀρ. 61 σ. 6, ἀρ. 62 σ. 6, 14. [Πρβλ. περιοδ. «Νισυριακὰ Χρονικὰ» 3 (1957) ἀρ. 19, σ. 32 - 37].

474. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Λαογραφικὰ Καστελορρίζου. Τὸ σπίτι. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 14 (1936) ἀρ. 359 σ. 2, ἀρ. 360 σ. 2, ἔτ. 15 (1937) ἀρ. 362 σ. 2, ἀρ. 363 σ. 2, ἀρ. 365 σ. 2.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν οἰκία, τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ σκεύη.

475. **Μωρέττης Δημ.** 'Απ' τὴν Πηλιορίτικη λαϊκὴ τέχνη. Ὕπαιθρο Β' (1936 - 1937) 5 - 6.
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ ἀρχοντικὰ τοῦ Πηλίου.

476. **Μπόγρης Δημ.** «'Αρχοντικὰ» τῆς Ὕδρας. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 7563, 30.7.1937, σ. 3 - 4.

477. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Τὸ σπίτι τοῦ Σβάρτς [στὰ 'Αμπελάκια]. 'Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΣΤ' (1937 - 38) ἀρ. 5535, 28.11.1937, σ. 1, 7.

2. 'Ενδυμασία. Καλλωπισμός.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 53, 93, 148, 163, 202, 208, 211, 213, 216, 225, 231, 235, 242, 243, 259, 274, 295, 296, 303, 315, 324, 327, 333, 334, 338, 351, 355, 363, 371, 376, 389, 393, 397, 408, 420, 453, 549, 565, 566, 593, 630, 649, 682, 717, 753, 771, 773, 1666, 2198, 2384α, 2402, 2860, 2944, 2972]

478. Γυναῖκες τῆς Δωδεκανήσου φέρουσαι τὴν τοπικήν των ἐνδυμασίαν. 'Εθν Κῆρυξ 8 (1922) ἀρ. 4, σ. 16 - 17, ἀρ. 9, σ. 14 - 15.
Εἰκόνες ἐνδυμασιῶν Καλύμνου, 'Αστυπαλαίας, Κάσου, Καρπάθου, Τήλου, Σύμης, Νισύρου, Ρόδου, Καστελλορίζου.

479. Συμαία ἐν στολῇ, Κασία ἐν στολῇ [2 εἰκόνες]. Περιοδ. «Φωνὴ τῆς Δωδεκανήσου», ἔτ. 1 (1922 - 1923) ἀρ. 2, σ. 13.

480. **Γιαννόπουλος Ν.Ι.** Τὸ ἔνδυμα κληρικῶν ἐν Θεσσαλίᾳ. Πινακοθήκη ΚΒ' (1922 - 1923) 22 - 24.

481. Δωδεκανησία [2 εἰκόνες]. 'Ημερ Πανδώρα 1923, σ. 104 - 105, 128 -129.

482. **Σωτηρίου Γ.** Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν. Γρηγ Παλαμᾶς Γ' (1919) 237 κ.ἑ. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 175, ἀρ. 369].
Κρίση: Échos d' Orient 22 (1923) 378 - 379(T. Donche). [Συζητεῖται κρίση τοῦ Φ. Κουκουλέ].

483. Δωδεκανησιακαὶ ἐνδυμασίαι. Δωδεκ 'Ημερολ 1 (1924) 96. — Καλυμνία κόρη. Αὐτόθι, σ. 120. — Κόρη τῆς 'Αστυπαλαίας. Αὐτόθι, σ. 136.

Δημοσιεύονται 5 εἰκόνες ἐνδυμασιῶν Καρπάθου, Τήλου, Σύμης, Καλύμνου καὶ Ἀστυπάλαιας.

484. Σαλαμινία χωρικὴ [1 εἰκόνα]. Εἰκονογρ Ἑλλ Α′ (1925) ἀρ. 2, σ. 16 - 17.

485. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Νεοελληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Τρίκερι, φορεσιές. Εἰκονογρ Ἑλλ Α′ (1925) ἀρ. 3, σ. 7 - 8.

486. Ἑλληνὶς τοῦ Καστελλορίζου μὲ ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν [1 εἰκόνα]. Ἐθν Κῆρυξ 12 (1926) ἀρ. 8, σ. 31.

487. [Εἰκόνα ἐνδυμασιῶν Κάσου]. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 85, σ. 1. — [Εἰκόνα ἐνδυμασιῶν Καστελλορίζου]. Αὐτόθι, ἀρ. 88, σ. 1.

488. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὰ κοστούμια τῆς Ἠπείρου. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 49, σ. 13.

489. Ἐνδυμασία χωρικῶν Πηλίου [εἰκόνα]. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 366.
Στὸ ἴδιο λεύκωμα δημοσιεύονται καὶ ἄλλες εἰκόνες ἐνδυμασιῶν.

490. Στερεοελλαδίτισσα. Νέα Ἑλλ 1927, σ. 531. — Ἀμφιέσεις Ζίτσης - Κουρέντων καὶ Πωγωνίου - Βήσανης Ἠπείρου. Αὐτόθι, σ. 648 - 649. — Ἀμφίεσις Δροπόλεως Β. Ἠπείρου. Αὐτόθι, σ. 656 [εἰκόνες].

491. **Βινικίου Θωμᾶς** Θεσσαλικὸ γυναικεῖο χτένισμα. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 291. — Αἱ γυναῖκες τῶν Σοφάδων. Πῶς ἐνδύονται, τὰ τραγούδια τοῦ γάμου καὶ τῶν ἀρραβώνων [2]. Αὐτόθι, σ. 321 - 323.

492. **Λουκόπουλος Δημ.** Πῶς ὑφαίνουν καὶ ντύνονται οἱ Αἰτωλοί. Ἐν Ἀθήναις 1927. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 175, ἀρ. 370].
Κρίση: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΣΤ′ (1927 - 28) ἀρ. 1979, 9.10.1927, σ. 2 (Μ. Ρ[οδᾶς]).

493. **Φαλτάϊτς Κ.** Αἱ ἐγχώριοι ἐνδυμασίαι καὶ ἡ συγκέντρωσίς των. Μόδα καὶ Τέχνη Γ′ (1927) ἀρ. 36 σ. 6 - 7.

494. **Ποπὼφ Ν. Γ.** Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τῶν κληρικῶν. (Μετάφρασις Χρ. Παπαϊωάννου). Ὀρθοδοξία 2 (1927 - 1928) 520 - 526, 563 - 568.

495. [Εἰκόνες γυναικείων ἐνδυμασιῶν Χάλκης καὶ Τήλου]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 182, σ. 1.

496. Κοπέλες τοῦ Μετσόβου. Ἐθν Κῆρυξ 14 (1928) ἀρ. 2, σ. 19. — Ἐνδυμασία Μυκόνου καὶ Κύμης. Αὐτόθι, ἀρ. 4, σ. 30 - 31. — Ἐνδυμασία τοῦ Τρικερίου. Αὐτόθι, ἀρ. 5, σ. 27. — Ἐνδυμασία Μακεδονίας. Αὐτόθι, ἀρ. 7, σ. 16. — Ἑλληνὶς μὲ στολὴν Ἀττικῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 8, σ. 21. — Τύπος Ἑλληνίδος τῆς Κρήτης. Αὐτόθι, ἀρ. 9, σ. 21.
Εἰκόνες γυναικείων ἐνδυμασιῶν.

497. **Σωτηρίου Γ. Α.** Τὸ ἔνδυμα τῶν κληρικῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας. Φοιτητ

Ἡμερολ 2 (1928) 37 - 39. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 175, ἀρ. 369].

498. Ἐθνικὴ ἐνδυμασία τοῦ Καστελλορίζου [εἰκόνα]. Ἐθν Κῆρυξ 15 (1929) ἀρ. 9, σ. 12. — Αἱ γυναῖκες τῆς Δωδεκανήσου μὲ ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν [3 εἰκόνες ἐνδυμασιῶν Καλύμνου, Ἀστυπάλαιας καὶ Κάσου]. Αὐτόθι, σ. 13.

499. Οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα. Ἀτλαντὶς 20 (1929) ἀρ. 11, σ. 6 - 7.

500. **Καραμάνος Κ. Μ.** Ἡ ἐνδυμασία ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 11 (1929) σ. 154.

501. Αἱ ἐνδυμασίαι τῶν Ἑλληνίδων πρὸ 100 ἐτῶν. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 3, σ. 5.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐνδυμασία περιοχῶν τῆς Βορ. Ἠπείρου.

502. [Εἰκόνες γυναικείων ἐνδυμασιῶν Βελβενδοῦ Κοζάνης]. Νέα Ἑλλ 1930, σ. 667. — Χωρικαὶ τῶν Κυθήρων [1 εἰκόνα]. Αὐτόθι, σ. 745.

503. Χωρικαὶ τῶν Σερβίων [εἰκόνα]. Νέα Ἑλλ 1930, σ. 476.

504. **Ζερβὸς Σκεῦος** Εἰκονογραφημένη ἡ Δωδεκάνησος καὶ ἡ Δ′ Συντακτικὴ τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνέλευσις. Τόμος πρῶτος, ἔκδοσις δευτέρα ἐπηυξημένη. Ἐν Ἀθήναις 1930, 8ο, σελ. 795 + πίν. 88. [Δὲν ἐκδόθηκε δεύτερος τόμος].

Δημοσιεύονται πίνακες ἐνδυμασιῶν Ἀστυπάλαιας (σ. 392γ′, 408 β′, γ′), Κῶ (σ. 360γ′, 440β′, γ′), Τήλου (σ. 312γ′), Χάλκης (σ. 248 γ′), Λέρου (σ. 376 γ′), Καρπάθου (σ. 216 β′, γ′), Κάσου (184 γ′), Ρόδου (σ. 72 β′, γ′, 88 β′, γ′, 104 β′, γ′, 120 β′, γ′), Πάτμου (σ. 616 β′, γ′), Καστελλορίζου (σ. 152 β′, γ′, 168 β′, γ′), Σύμης (σ. 296 β′, γ′), Νισύρου (σ. 344 β′, γ′) καὶ Καλύμνου (σ. 144, 504 - 509, 529, 552 β′, 568 β′, γ′) καθὼς καὶ πολλὲς ἄλλες εἰκόνες λαογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος. Στὶς σ. 510 - 517 δημοσιεύονται εἰκόνες καὶ εἰδήσεις γιὰ τροφὲς (ἄρτο) ἀπὸ τὴν Κάλυμνο.

Κρίσεις: Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 19, σ. 21 - 22. JHS 50 (1930) 366 - 367 (F. H. M[arshall]). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1930 - 32) ἀρ. 225, σ. 1 (Μ. Γ. Πετρίδης).

505. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Μιὰ βραδυὰ λαϊκῆς τέχνης. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Θ′ (1930 - 31) ἀρ. 2843, 10.3.1930, σ. 1.

506. [Ἀνδρικὴ στολὴ Καρπάθου· εἰκόνα]. Δωδεκ Ἡμερολ 8 (1931) 99.

507. Ἀσίκης Μυτιληνιὸς [1 εἰκόνα]. Ἐγκυκλ Ἡμ 4 (1931) 231. — Ἐθνικαὶ ἐνδυμασίαι τῆς νήσου Ρόδου [1 εἰκόνα]. Αὐτόθι, σ. 375.

508. Γυναῖκες Βελβενδοῦ Μακεδονίας [εἰκόνα]. Νέα Ἑλλ 1931, σ. 13. — Γυναῖκες τοῦ Δαδίου [εἰκόνα]. Αὐτόθι, σ. 293.

509. **:Ὁ Ἱστορικὸς** Τὸ ἡρωϊκὸν ’21. Ἡ στολὴ καὶ ὁ ὁπλισμὸς τῶν ὁπλιτῶν. Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 54 - 56.

510. **Καιροφύλας Κώστας** Οἱ Ἑλληνίδες ἐπὶ τουρκοκρατίας. Μπουκέτο Η' (1931) 919.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία, τὸν καλλωπισμό, τὴν κόμμωση κ.ἄ.

511. **Κιρμίτσης Παρθένιος** Πόθεν προέκυψαν τὸ ράσον καὶ τὸ καλυμμαύχιον τῶν κληρικῶν. Ἀπόστ Βαρνάβας Γ' (1931) 153 - 154, 167 - 171, 182 - 186.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴν ἐνδυμασία τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν νεοτέρων Ἑλλήνων.

512. Ἐθνικαὶ ἀμφιέσεις γυναικῶν τῆς Δωδεκανήσου. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 62 - 63.
Δημοσιεύονται εἰκόνες ἐνδυμασιῶν Καλύμνου, Κάσου, Ρόδου, Σύμης, Νισύρου, Καρπάθου, Ἀστυπάλαιας, Τήλου, Καστελλορίζου.

513. Ἑλληνίδες τῶν Γρεβενῶν μὲ τὴν τοπικὴν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν των. Τύποι χωρικῶν τῶν ὀρεινῶν διαμερισμάτων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας [2 εἰκόνες]. Ἐθν Κῆρυξ 18 (1932) ἀρ. 1, σ. 17.

514. Ἠπειρωτικαὶ ἐνδυμασίαι Δροπόλεως [2 εἰκόνες]. Ἡμερ Πελασγοῦ 2 (1932) 134, 163.

515. Κόρη τῆς Νεμέας μὲ τὴν τοπικήν της ἀμφίεσιν [εἰκόνες]. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 343.

516. **:Ἀττικὸς [Σπανόπουλος Βασίλ.]** Ὁ εὐλογημένος ἑλληνικὸς ἀργαλειὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ μόδα. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, περ. Β', ἔτ. Δ' (1932 - 33) ἀρ. 1170, 1.5.1932, σ. 9.
Εἰδήσεις ἐνδυμασίας, ὑφαντικῆς κ.ἄ.

517. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Καὶ λερὴ φουστανέλλα μαυρίζει. Πρωΐα, ἔτ. Ζ' (1931 - 32) ἀρ. 4253, 10.4.1932, σ. 1.

518. **Montesanto Marica** Costumi e gioielli del Dodecaneso e di Castelrosso. Περιοδ. «Dedalo», Roma 12 (1932) ἀρ. 2, σ. 103 - 133. [Καὶ ἀνάτυπο: Milano - Roma, Treves-Treccani - Tumminelli, 1932, 4ο, σελ. 30].

519. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ ἐθνικὲς φορεσιές. Ἡμερ Μπουκ Ζ' (1932) 107 - 108.

520. [Ἐνδυμασίες γυναικῶν τῆς Σκύρου· εἰκόνα]. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ. 187.

521. Καστελλοριζιώτισσα. Δωδεκανήσιαι γυναῖκες μὲ τὰς ἐγχωρίους στολάς των [εἰκόνες]. Ἐθν Κῆρυξ 19 (1933) ἀρ. 4, σ. 23.

522. Κοστούμι [γυναικεῖο] τῶν χωρικῶν τῆς περιφερείας Ἐδέσσης [εἰκόνα]. Ἐγκυκλ Ἡμ 6 (1933 - 1934) 189. — Τύποι γυναικῶν τῆς Χαλκιδικῆς [εἰκόνα]. Αὐτόθι, σ. 339.

523. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Ἡ γυναικεία στολὴ Νισύρου. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 44, σ. 10 - 11.

524. **Βέης Νῖκος Α.** Ἑλληνικαὶ εἰκόνες ἐκ τῶν ὁδοιπορικῶν τοῦ Λουδοβίκου Ρός. Φιλ Ν Κόσμος, τεῦχ. 4 (Μάϊος 1935) σ. 3 - 17, τεῦχ. 5 (Ἰούλ.

1935), σ. 3 - 14, τεῦχ. 6 (Αὔγουστ. - Σεπτέμβρ. 1935) σ. 3 - 15.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τὴν ἐνδυμασία τῆς Ὕδρας.

525. **Ζερβὸς Σκεῦος Γ.** Οἱ ὕμνοι τῆς Δωδεκανήσου. Τόμος πρῶτος. Ἀθῆναι 1935, ἔκδοσις δευτέρα, 8ο μεγάλο, σελ. 327.
Δημοσιεύονται καὶ 7 πίνακες ἐνδυμασιῶν τῆς Ἀστυπάλαιας (σ. 92α', 98α'), Λέρου (σ. 116 α'), Πάτμου (σ. 188α'), Καλύμνου (σ. 236α', 260α') καὶ Κῶ (σ. 326).
Κρίση: Rev Ét Gr 49 (1936) 627 (L. Oeconomos).

526. Βορειοηπειρώτισσαι. Βόρειος Ἤπειρος Α' (1935 - 1936) τεῦχ. 7, σ. 30. — Στολὴ γυναικῶν Βούρκου Δελβίνου. Αὐτόθι, τεῦχ. 9 - 10, σ. 42.
Εἰκόνες ἐνδυμασιῶν.

527. Ροδιτοποῦλες [εἰκόνα]. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ' (1935 - 36) ἀρ. 6, σ. 1.

528. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ γυναικεία φορεσιὰ τῆς Ἀττικῆς. Ὑπαιθρο Α' (1935 - 1936) 265 - 268.

529. Ἐνδυμασία Δροπόλεως [2 εἰκόνες]. Ἡμερ Πελασγοῦ 6 (1936) 73, 75.

530. **Γατόπουλος Δ.** Ἀποθέωσις φουστανέλλας. (Ἱστορικὰ χρονικά). Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5191, 10.7.1936, σ. 1.

531. **Παπαϊωάννου Μιχ.** Παρατηρήσεις στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ Κοκκινοπλὸς [Ἐλασσόνας Λάρισας]. Ἐκδρομικὰ Η' (1936) τεῦχ. 85 - 86, σ. 144 - 146.
Δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις κυρίως γιὰ τὴν ἐνδυμασία.

532. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἄγνωστα ἱστορικὰ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7823, 28.7.1936, σ. 4.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδίως τῶν Σαρακατσάνων.

533. Ἐνδυμασία Καστελλορίζου. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 3, σ. 25.
Δημοσιεύονται 3 εἰκόνες γυναικείων ἐνδυμασιῶν.

534. Μετσοβίτισσα [εἰκόνα]. Ἠπειρωτικὰ Α' (1930), μεταξὺ τῶν σ. 368 - 369.

535. Παλαιὰ Σαμιακὴ ἐνδυμασία [εἰκόνα]. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 46.

536. **:Ἐρανιστὴς** Οἱ Γιαννιώτισσες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ. (Περιγραφὴ τοῦ Ἄγγλου ἰατροῦ Χόλλαν δ). Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 246.

537. **Καββάδας Στέφανος Δ.** Τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Συλλόγου «Ἀργέντη» καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῷ μουσείῳ του ἀντικειμένων. Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Κ.Λ. Κυριακούλη, 1938, 8ο, σελ. 72.
Σελ. 15 - 47: Ἀνδρ. Πολεμίδου, «Περὶ τῆς παλαιᾶς Χιακῆς ἀμφιέσεως καὶ ἰδίως τῶν ἐνδυμασιῶν τοῦ Πυργίου», ὅπου δημοσιεύονται καὶ τραγούδια, στίχοι τραγουδιῶν καὶ δίστιχα. Σελ. 55 - 72: Στεφ. Καββάδα, «Κατάλογος ἀντικειμένων τοῦ Ἐθνολογικοῦ Μουσείου τοῦ Συλλόγου Ἀργέντη», ὅπου περιγράφονται οἰκιακὰ καὶ ἄλλα σκεύη καὶ ἐργαλεῖα, ἐνδυμασίες, ἔπιπλα κ.ἄ. Πρβλ. ἀρ. 604.

538. **Σούρλας Εὐρ.** Κώστας Γραμματικός. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 27 - 34.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία, τὰ σκεύη κ.ἄ. ἀπὸ χειρόγραφο τοῦ 1837 ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη τῆς Κόνιτσας.

539. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ ἐθνικὸν φόρεμα : Βράκα ἢ φουστανέλλα ; Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1937 - 38) ἀρ. 872, 21.3.1938, σ. 2. — Ἡ διατήρησις τῶν τοπικῶν ἐνδυμασιῶν. Αὐτόθι, ἀρ. 1002, 1.8.1938, σ. 2.

540. ——— Τί φοροῦσαν οἱ παπποῦδες μας. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 693, 711.

3. Τροφὲς καὶ ποτά.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 148, 219, 249, 278, 283, 321, 338, 367, 504, 565, 566, 2103, 2385, 2883, 2944, 3175]

541. **(Λουκόπουλος Δημ.)** Ἡ ζωὴ στὰ Αἰτωλικὰ χωριά. (Ὅταν δέχωνται τοὺς ξένους, πῶς σερβίρουν τὰ φαγητά...). Ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον βιβλίον τοῦ —. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε′ (1928 - 29) ἀρ. 2497, 6.9.1928, σ. 5.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ βιβλίο «Αἰτωλικαὶ οἰκήσεις, σκεύη καὶ τροφαί».

542. **Φαλτάϊτς Κ.** Τί τρῶνε καὶ τί δὲν τρῶνε οἱ Ἕλληνες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 276 - 277.

543. **Ζ[ήση] Μ[ελπομένη] Ε.** Οἱ τραχανάδες. Συζήτηση Α′ (1930 - 1931) ἀρ. 16, σ. 8 - 9.
Εἰδήσεις γιὰ τροφὲς ἀπὸ τὸ Αὐδήμι Ἀνατ. Θράκης.

544. **Μάϊος Ρ.** Ἔθιμα ποὺ χάνονται. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 19, σ. 7.

545. **Ζ[ήση] Μ[ελπομένη] Ε.** Οἱ οὐματιές. Συζήτηση Β′ (1931 - 1932) ἀρ. 20, σ. 11.
Εἰδήσεις γιὰ τροφὲς καὶ ἔθιμα Χριστουγέννων καὶ Πρωτοχρονιᾶς ἀπὸ τὸ Αὐδήμι Ἀνατ. Θράκης.

546. **Καρπάθιος Ἐμμ.** Ἡ πίττα στὴν Νίσυρο. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 278, σ. 1.

547. Τὰ χαϊμαλιὰ τῆς Κούμης. Μέλισσα Τρ Α′ (1934 - 1935) 285 - 286.
Εἰδήσεις γιὰ γλυκίσματα ἀπὸ τὴν Κύμη Εὐβοίας.

548. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἡ ἑλληνικὴ κουζίνα καὶ αἱ ἑορταί. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7976, 3.1.1937, σ. 5 - 6.

549. **Φούμης Κ.** Τὸ Σέλινο ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐφημ. «Βῆμα τοῦ Λαοῦ», Χανιά, ἔτ. Δ′ (1937 - 38) ἀρ. 498, 23.7.1937, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία κλπ.

550. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Πῶς ψήνεται τὸ πασχαλινὸ ἀρνὶ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8445, 26.4.1938, σ. 3 - 4.

551. **Μπίρης Κώστας Η.** Τί ἔτρωγαν καὶ τί ἔπιναν οἱ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 7, σ. 11.

4. Βίοι.

(Γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἁλιευτικὸς κλπ.)

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 71, 93, 104, 154, 197, 200, 206, 216, 231, 256, 268, 275, 284, 288, 297, 302, 304, 308, 314, 316, 321, 328, 335, 378, 385, 393, 396, 408, 435, 537, 650, 804, 973, 2063, 2103, 2371, 2763, 2892, 2917, 3087]

552. **Λυκούδης Ἐμμανουὴλ Στυλ.** Ψαράδικες ἱστορίες. Ἡ ψαρικὴ εἰς τὸν τόπον μας. Ἐν Ἀθήναις, ἔκδοσις «Ἀγκύρας», 1921, 16ο, σελ. 158.

553. **Λουκόπουλος Δημ.** Τὸ κυνήγι τῶν ἀγριόγιδων στὰ Βαρδούσια. Εὐτυχία Α′ (1922) ἀρ. 8, σ. 6 - 7.

554. **Ζερλέντης Περικλῆς Γ.** Μαντροκάθισμα, βουδομάντρες, θεμωνιά, μιτᾶτο. (Ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Συρίων). Ἐν Ἑρμουπόλει 1923, 8ο, σελ. 8.

555. **Κυριακίδης Στίλπων Π.** Γλωσσογεωγραφικὰ σημειώματα ἐκ Δυτικῆς Θράκης. Λεξικ Ἀρχ 6 (1923) 362 - 387.

Στὶς σ. 381 - 387 γίνεται λόγος γιὰ τὸ ἁλέτρι καὶ τὴν ὁρολογία του.

Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 212 (Paul Kretschmer).

556. **Γεράκης Θωμᾶς** Ἡ ἁλιεία τῶν σπόγγων [στὰ Δωδεκάνησα]. Δωδεκ Ἡμερολ 1 (1924) 59 - 62.

557. **Δροσίνης Γεώργιος** Τὸ ψάρευμα, μετὰ εἰκόνων. Ἔκδοσις τετάρτη. Ἐν Ἀθήναις, κεντρικὴ πώλησις Βιβλιοπωλεῖον Ἰωάννου Ν. Σιδέρη, (1924), 16ο, σελ. 88. (Ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, ἀρ. 54).

Στὸ τέλος, σ. 85 - 87, λαϊκὰ ὀνόματα ψαριῶν.

558. **Κ[αστρουνῆς] Π[αντ.]** Οἱ ἐργάται τῆς θαλάσσης. Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 151 - 158.

Εἰδήσεις σπογγαλιείας.

559. **Παλαιολόγος Γεώργ. Β.** Ἁλιεία [στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο]. Πεντανησ Ἐπετ 1 (1925) 126 - 127.

560. **Συράκης Δημοσθ.** Ὁρισμὸς νομαδικῆς, μονίμου καὶ γεωργικῆς κτηνοτροφίας. ΓΔΓΕ 18 (1925) 654 - 777. [Μελέτη].

561. Πῶς κυνηγοῦν στὴ Μάνη τὰ ὀρτύκια. Ἡμερολ Κυνηγοῦ 1926 - 27, σ. 82 - 86.

562. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Ἡ ἀργατιὲς στὴν Νίσυρο. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 161, σ. 4.

Δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴ γεωργικὴ ζωὴ καὶ σχετικὰ δίστιχα.

563. **Φαλτάϊτς Κ.** Γεωργοὶ καὶ ποιμένες. (Λαογραφικὸν σημείωμα). Ἀγροτικὴ Ζωή, ἔτ. Β′ (1928 - 1929) ἀρ. 18, σ. 4 - 5.

564. ——— Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ληστῶν. Οἰκογένεια, ἔτ. Γ′ (1928 - 1929) ἀρ. 128, σ. 196 - 197. — Πῶς στολίζονται καὶ πῶς ντύνονται οἱ λησταί. Αὐτόθι, ἀρ. 129, σ. 222. — Οἱ παλαιότεροι καὶ οἱ σύγχρονοι λησταί. Αὐτόθι, ἀρ. 130, σ. 244 - 245. — Τί τρῶνε καὶ πῶς τραγουδοῦν οἱ λησταί. Αὐτόθι, ἀρ. 132, σ. 318 - 319. — Οἱ παληοὶ καὶ οἱ τωρινοὶ λησταί. Αὐτόθι, ἀρ. 134, σ. 372 - 373.

565. ——— Βοσκοὶ καὶ τσοπάνηδες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 81.

566. ——— Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων θαλασσινῶν. Ἐφημ. «Σφαῖρα», Πειραιεύς, ἔτ. 50, ἀρ. 16199, 28.11.1929, σ. 1, ἀρ. 16200, 29.11.1929, σ. 1, ἀρ. 16201, 30.11.1929, σ. 1.

Εἰδήσεις γιὰ τοὺς θαλασσινοὺς (ναυτικούς, ψαράδες) καὶ τὴ ζωή τους, τὴν ἐνδυμασία, τὶς τροφές, τὴν κοινωνική τους ὀργάνωση κ. ἄ.

567. **Χαλκιάδης Ζ. Ε.** Κασιακαὶ ἠθογραφίαι. Γεμιζί(δ)ικα φιλότιμα. Δωδεκ Ἡμερολ 6 (1929) 63 - 75.

Δημοσιεύονται καὶ 3 δίστιχα.

568. **: Ménélas [Μελᾶς Μιχ.]** Ἡ ἐπαγγελματικὴ φιλοδοξία τῶν Συμιακῶν. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 35 - 37.

569. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἡ ζωὴ καὶ οἱ ἔρωτες τῶν παληῶν καὶ τῶν συγχρόνων κλεφτῶν. Οἰκογένεια, ἔτ. Ε′ (1930 - 1931) ἀρ. 216, σ. 1370 - 1371.

Δημοσιεύονται καὶ δημοτικὰ τραγούδια.

570. **Ζ[ήση] Μ[ελπομένη Ε.]** Αὐδημιώτικη ἄνοιξη. Συζήτηση Α′ (1930 - 1931) ἀρ. 11, σ. 9 - 10.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν παραγωγὴ κερασιῶν καὶ τὴ μεταξοκαλλιέργεια καθὼς καὶ 2 παιδικὰ τραγούδια ἀπὸ τὸ Αὐδήμι τῆς Ἀνατ. Θράκης.

571. ——— Ὁ θέρος [στὸ Αὐδήμι Ἀνατ. Θράκης]. Συζήτηση Α′ (1930-1931) ἀρ. 12, σ. 7 - 8.

Δημοσιεύονται καὶ 5 δίστιχα καὶ τσακίσματα σχετικὰ μὲ τὸ θερισμό.

572. **: Νάθαν [Ἀθανασιάδης Ν.]** Οἱ κτηνοτρόφοι Βλάστης [Κοζάνης]. Ἱστορικὰ - ἔθιμα ποὺ ἐκλείπουν - ὁ πατριωτισμός των. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Δ′ (1930 - 31) ἀρ. 161, σ. 2.

573. **Λουκόπουλος Δημ.** Ποιμενικὰ τῆς Ρούμελης. Ἐν Ἀθήναις 1930. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 181, ἀρ. 481].

Κρίσεις: Échos d' Orient 30 (1931) 377 - 378 (E. Stéphanou). Libre, No 102 - 103 (Avril - Mai 1931) σ. 823 - 824 (L. Roussel).

574. **Σακελλόπουλος Γ.** Σύντομος ἀνασκόπησις τῆς γεωργικῆς καταστάσεως Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Γεωργ Δελτίον, τεῦχ. Ε′ (1931) σ. 30 - 94.
Εἰδήσεις γιά τὴ γεωργία, κτηνοτροφία κλπ.

575. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὰ Χριστούγεννα τῶν θαλασσινῶν μας. Ἐφημ. «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1931 - 32) ἀρ. 392, 25.12.1931, σ. 5.
Εἰδήσεις γιὰ τὸ ναυτικὸ βίο, τὴ σπογγαλιεία κλπ.

576. **Χρυσανθόπουλος Ι. Π.** Οἱ νομάδες ποιμένες τῆς Πίνδου. Οἱ Σαρακατσαναῖοι. Ἀτλαντὶς 22 (1931) ἀρ. 10, σ. 13 - 14.
Γενικὲς πληροφορίες καὶ εἰδήσεις ποιμενικοῦ βίου. Μετάφραση ἄρθρου τῆς Margaret Hasluck ἀπὸ τὰ «Εἰκονογραφημένα Νέα τοῦ Λονδίνου».

577. **Ζ[ήση] Μ[ελπομένη] Ε.** Τὸ Κουρὶ [Αὐδημίου Ἀνατ. Θράκης]. Συζήτηση Β′ (1931 - 1932) ἀρ. 25, σ. 8 - 9. [Ξύλευση κατοίκων].
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ ἀφορισμούς.

578. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Ὁ τρύγος. Συζήτηση Β′ (1931 - 1932) ἀρ. 26, σ. 8 - 10.

579. **Παπασαραντόπουλος Δημ.** Ὁ γεωργικὸς κλῆρος καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ ἐν Πρεβέζῃ [κατὰ τὴν τουρκοκρατία καὶ μετά]. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 136 (Ὀκτώβριος 1932) σ. 5 - 7, ἀρ. 138 (Ὀκτώβριος 1932) σ. 16 - 17, ἀρ. 139 (Νοέμβριος 1932) σ. 6 - 8, ἀρ. 140 (Νοέμβριος 1932) σ. 13 - 15.

580. **Παρασκευόπουλος Γ. Π.** Ἀκτῖνες καὶ νέφη. Ἀναμνήσεις μιᾶς πεντηκονταετίας. Ἀθῆναι, τύποις «Πυρσοῦ» Α.Ε., 1932, 8ο μεγάλο, σελ. 640.
Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ ναυτικὸ καὶ σπογγαλιευτικὸ βίο τοῦ Κρανιδίου (σ. 12 - 25), εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τῆς Ἑρμιόνης (σ. 66 - 67) κ.ἄ.

581. **Καραβίδας Κ. Δ.** Τσελιγγᾶτον. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 23 (1933) σ. 422 - 423.

582. **Φαρσάτης Στέλιος** Ἡ νομαδικὴ μελισσοκομία ἐν Χαλκιδικῇ. ΓΔΓΕ 26 (1933) 103.

582α. **Ἀντ[ωνόπουλος] Δ.** Ἔρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ στὸ Ραπούνι. Φωνὴ Γορτυνίας 1(1933 - 34), ἀρ. 35, σ. 4.
Εἰδήσεις γιὰ τὸ ληστρικὸ βίο στὴν περιοχὴ Στεμνίτσας Γορτυνίας.

583. **Βασιλείου Σπῦρος** Γαλαξειδιώτικα καράβια. Τὰ σχέδια καὶ τὰ ἱστορικά τους, ὅπως τὰ ἐσύναξε καὶ τὰ ἐσχεδίασε ὁ ζωγράφος — ἀπὸ τὸ Γαλαξείδι. (Ἀθήνα), ἔκδ. «Κασταλία», 1934, 4ο, σελ. 45 + πίν. 24 + σελ. 2.
Δίστιχα, τραγούδια καί, κυρίως, εἰδήσεις γιὰ τὴ ναυτικὴ ζωὴ καὶ τὴ ναυπηγική.

584. **Κατηφόρης Π.** Μιὰ ἡμέρα ἀγροτικῆς ζωῆς μὲ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δημο-

σθένη. Ὄργωμα - σβάρνισμα καὶ σπορὰ [στὴν Ἀττική]. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7258, 13.11.1934, σ. 3.

585. Ἐλαιοτριβεῖο στὸ Πήλιο. Μέλισσα Τρ 1 (1934 - 1935) 272 - 273.

586. **Βαβαρέτος Γ.** Τρύγος, μοῦστος καὶ στυφάρισμα. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7520, 21.9.1935, σ. 7.

587. **Καραλέκας Ἡρ. Ε.** Ἀγρίμια καὶ πουλιὰ τοῦ τόπου μας. Ἐν Ἀθήναις, χ. χρ. [1935]. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 182, ἀρ. 499].
Κρίση: ΓΔΓΕ 28 (1935) 471.

588. **Μαδιᾶς Γεώργ.** Ἡ τυροκομία τῆς Χίου. Αἰγαῖον 1 (1935) 389 - 393.

589. **Μπαστιᾶς Κωστῆς** Τ' ἁλιευτικά. Ἀθήνα 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955-57) σ. 183, ἀρ. 511].
Κρίσεις: Καθημερινή, ἔτ. 16 (1934 - 35) ἀρ. 4823, 1.7.1935, σ. 3 (Αἰμ. Χ[ουρμούζιος]). Νέα Ἑστία 18 (1935) 740 - 741 (Πέτρος Χάρης) [=Πέτρου Χάρη, Σαράντα χρόνια κριτικῆς ἑλληνικοῦ πεζοῦ λόγου, τόμ. Α′, 1928 - 1949, Ἀθήνα 1981, σ. 170 - 172]. Ἕλλην Φύλλα Α′ (1935 - 1936) 255 (Ἕλλη Λαμπρίδη). Αὐτόθι, σ. 337 (Τ. Κ. Παπατσώνης). Rev Ét Gr 49 (1936) 500 (P. L[ascaris]).

590. **Μαυρακάκης Ἰωάννης** Ποιμενικὰ χαρακτηριστικὰ ἐν Κρήτῃ. Ἐφημ. «Γεωργικὴ Ἠχώ», Χανιά, ἔτ. 1(1936 - 37), ἀρ. 3, 9.8.1936, σ. 2, ἀρ. 4, 27.8.1936, σ. 2 - 3, ἀρ. 5, 6.9.1936, σ. 2 - 3, ἀρ. 6, 23.9.1936, σ. 2, ἀρ. 13, 3.2.1937, σ. 2.

591. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Ἡ Ζάκυνθος. Γεωργία καὶ χωρικοί. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5164, 13.6.1936, σ. 3 - 4.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως.

592. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Σαρακατσαναίικη ζωή. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7821, 26.7.1936, σ. 4.
Ποικίλες εἰδήσεις γιὰ τοὺς Σαρακατσάνους καὶ τὴ ζωή τους στὰ ὀρεινὰ τῆς Ἔδεσσας, ὅπως γιὰ τὶς καλύβες τους, τὴν ὀργάνωσή τους, 3 τραγούδια κ.ἄ.

593. [Εἰκόνες λαογραφικοῦ περιεχομένου σχετικὲς μὲ τὴν ἔνδυμασία, τὴν κατοικία καὶ κυρίως τὸ γεωργικὸ βίο (γεωργ. ἐργαλεῖα, σπορά, ἁλωνισμός, καπνοκαλλιέργεια κλπ.)]. Λεύκωμα Θράκης 1937, σ. 9, 20 - 24, 33, 35, 39, 49, 50, 55, 57, 59, 65, 92.

594. **:Μυριάνα** Λαογραφικὰ Καλύμνου. Σφουγγαράδες. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 15 (1937) ἀρ. 363, σ. 2.

595. **Φαλτάϊτς Κ.** Αἱ μετακινήσεις τῶν ποιμένων μας. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1936 - 37) ἀρ. 579, 29.5.1937, σ. 4.

596. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἡ μετοικεσία πρὸς τὰ ὀρεινὰ χωριά μας. Πῶς γίνεται ἡ μετοικεσία πρὸς τὰ ὀρεινὰ χωρία. Τὰ χωρία μὲ τὴν διπλῆν ὑπόστασιν. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1936-37) ἀρ. 581, 31.5.1937, σ. 3.

597. ——— Αἱ μεγάλαι κάθοδοι πρὸς τὰς πεδιάδας. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1937 - 38) ἀρ. 769, 6.12.1937, σ. 2.

598. **Καρανικόλας Σωτήρ.** Τὸ Στεροτάξιδο. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 9, σ. 5. [Ἀναδημοσιεύτηκε μὲ τὸν τίτλο : Συμαϊκὸν σπογγαλιευτικὸν ἔθιμον. «Τὸ Στεροτάξιδο». Περιοδ. «Δωδεκανησιακὴ Ἐπιθεώρησις» 1 (1947) 348 - 350. Γαλλικὴ μετάφραση στὸ περιοδ. «L'Hellénisme Contemporain», ἔτ. 1948, σ. 173 - 174].

599. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Μία ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τῶν νησιῶν μας. Χειρόγραφον τοῦ μακαρίτου Στεφάνου Τηλιακοῦ, 1899. Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς σπογγαλιείας ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 16 (1937 - 38) ἀρ. 383, σ. 2.

600. **Κολαξιζέλλης Στράτης** Τὰ χρόνια τῶν ἀλευρομύλων τῆς Πενθίλης. Ἁγία Σιὼν Α′ (1937 - 38) 147 - 154.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τοὺς φούρνους, παροιμίες σχετικὲς μὲ τοὺς μύλους καὶ τοὺς φούρνους κ.ἄ.

601. **Χατζηϊωάννου Μιχ.** Τὸ ξεκίνημα τῶν σφουγγαράδων. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 19, σ. 1.

602. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Τάξις, ζωὴ καὶ ἔθιμα στὰ «μιτᾶτα» τῶν Σφακίων. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8367, 5.2.1938, σ. 5. — Ἦχοι καὶ ἁρμονίες ἀπάνω στὰ Λευκὰ τὰ Ὄρη. Αὐτόθι, ἀρ. 8368, 6.2.1938, σ. 5.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια, μία ἐπωδὴ κ.ἄ.

603. ——— Τὰ Μαστιχοχώρια τῆς Χίου. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8526, 17.7. 1938, σ. 5. — Σῦκα καὶ μύγδαλα στὴ Χίο. Αὐτόθι, ἀρ. 8542, 2.8. 1938, σ. 3.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως κ.ἄ.

604. ——— Μέσα στὴν Χίο τοῦ παληοῦ καιροῦ. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8559, 21.8.1938, σ. 5.

Παρουσιάζονται σκεύη, ἐργαλεῖα κλπ. τοῦ Λαογραφικοῦ Μουσείου Χίου. Πρβλ. ἀρ. 537.

605. **Φαλτάϊτς Κ.** Αἱ τρικυμίαι τοῦ Ἰανουαρίου. Αἱ πεποιθήσεις τῶν παλαιοτέρων ναυτικῶν. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1937 - 38) ἀρ. 810, 17.1.1938, σ. 3.

Εἰδήσεις ναυτικοῦ βίου.

606. **Γλαῦκος Κ.** Μὲ βέργες γιὰ πουλιά. Συμ. Βῆμα, ἔτ. Β' (1938 - 39) ἀρ. 27, σ. 4.
Εἰδήσεις κυνηγίου.

607. **Μαρίνης Κώστας** Τρυγητιάτικα συνήθεια. Ὕπαιθρο Δ' (1938 - 1939) 138 - 140. — Ἡ «γιορτὴ τοῦ τρύγου» στὸ Κορωπί. Αὐτόθι, σ. 168 - 170.
Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια.

608. **:Περάνθης Ὄλμος [Παπαδόπουλος Μιχ.]** Ἡ φιλολογία τοῦ τρύγου. Ὕπαιθρο Δ' (1938 - 1939) 140 - 141.
Δημοσιεύονται καὶ στίχοι τραγουδιῶν καὶ 1 δίστιχο.

609. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** Ὁ σπαῆς. (Λαογραφικὰ σημειώματα). Σπαρτ Νέα, ἔτ. ΣΤ' (1938 - 39) ἀρ. 249, σ. 1.

610. **Φαλτάϊτς Κ.** Ὁ ἀμνὸς τοῦ Πάσχα. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 866 - 867. — Τὸ λυκοτόμαρο. Αὐτόθι, σ. 1269.
Εἰδήσεις ποιμενικοῦ βίου.

611. ——— Οἱ τελευταῖοι ἁρματωλοὶ ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμη στὶς κορφὲς τῆς Πίνδου. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 528.
Εἰδήσεις γιὰ τὸν ποιμενικὸ βίο κλπ. τῶν βλαχοχωριῶν τῶν Γρεβενῶν καὶ τοῦ Ἀσπροποτάμου.

5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη.
(Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλοτεχνία, λαϊκὰ ἐπαγγέλματα).

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 84, 112, 168, 179, 188, 213, 218, 242, 243, 248, 271, 300, 308, 337, 345, 347, 351, 354, 355, 380, 382, 397, 408, 419, 429, 450, 452, 453, 459, 516, 583, 2137, 2371, 2923, 2947, 2985, 3141, 3401, 3478]

612. **Γιαννοπούλου Μαρ.** Γυναικεία βιοτεχνία Ζακύνθου. Περιοδ. «Εὔα Νικήτρια», Ζάκυνθος, ἔτ. Α' (1921), ἀρ. 12 - 14. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 185, ἀρ. 534].

613. **Ζάχος Α.** Μεσαιωνικὰ μνημεῖα Γορτυνίας. Ἀρχ. Δελτίον 8 (1923) 59 - 84.
Σελ. 82 - 84 : «Δείγματα βιοτεχνίας», ὅπου εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη (μεταλλοτεχνία) καὶ τὴν κατοικία τῆς Στεμνίτσας.

614. **: Φιλότεχνος** Τὰ κεντήματα τῆς «Ἀττικῆς». Ἐλεύθ. Βῆμα, ἔτ. Β' (1923 - 24), ἀρ. 459, 4.6.1923, σ. 2.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἵδρυση σχολῶν παραδοσιακῆς κεντητικῆς κλπ. ἀπὸ τὴ Λουκία Ζυγομαλᾶ.

615. **Migeon Gaston** et **Sakisian Armenag Bey** La céramique d' Asie Mineure et de Constantinople du XIVe au XVIII siècle. Paris 1923, 4ο, σελ. 47.

616. **Maiuri Amedeo** La casa di Lindo. Architettura Paesana a Rodi. Περιοδ. «Architettura ed Arti Decorative», Roma, 3 (1923 - 1924) 392 - 409. [Καὶ ἀνάτυπο : (Roma) 1924, 4ο, σελ. 20].

617. ***Φ[ουρναράκης Κ. Γ.]** Ἀπὸ τὰ παλιὰ καραβάνια τῶν Χανιῶν. Ἐφημ. «Νέα Ἔρευνα», Χανιά, ἀρ. 3374, 4.3.1924, ἀρ. 3378, 8.3.1924.

618. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Νεοελληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Τρίκερι. Εἰκονογρ Ἑλλ Α' (1925) ἀρ. 1 σ. 8 - 9, ἀρ. 7 σ. 16.
Κατοικία, κεντητική.

619. **Bossert H. Th.** Volkskunst in Europa. Nahezu 2100 Beispiele unter besonderer Berücksichtigung der Ornamentik auf 132 Tafeln darunter 100 in mehrfarbriger originalgetrener Wiedergabe ausgewählt und mit Erläuterungen versehen von —. Verlag Ernst Wasmuth A. G., Berlin W. 8 (1926), 4ο, σελ. XII + 45 + πίν. CXXXII.
Οἱ πίνακες LXI - LXXIII παρουσιάζουν ἐργόχειρα καὶ σχέδια κυρίως τῆς συλλογῆς τῆς Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη.

620. **Φαλτάϊτς Κ.** Αἱ λαϊκαί μας τέχναι καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μελέτης των. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ' (1926 - 27) ἀρ. 1053, 7.9.1926, σ. 4.

621. **Χ.** Ἡ [ἀγγειοπλαστική] τέχνη τῆς Κιουτάχιας. Ἐτ Προσφ Ἡμ 1 (1926) 110 - 112.

622. Ἡ ἔκθεσις ἑλληνικῶν χειροτεχνημάτων τῆς Ἀράχωβας [Βοιωτίας]. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 29, σ. 12.

623. **:Ὁ Κυριακάτικος [Φαλτάϊτς Κ.;]** Τὰ παλιὰ λατίνια μὲ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 2, σ. 11. [Πρβλ. ἀρ. 626].

624. **Φαλτάϊτς Κ.** Αἱ ἑορταὶ τῶν Δελφῶν καὶ ἡ λαϊκή μας τέχνη. Ἀλεξανδρ Τέχνη Α' (1926 - 1927) τεῦχ. 10, σ. 40 - 41.

625. —— Τὰ γυναικεῖα κεφαλομάνδηλα. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 45, σ. 11.

626. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Τὰ παληὰ λατίνια μὲ τὶς ἑλληνικὲς ἐπιγραφές. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 4, σ. 15. [Πρβλ. ἀρ. 623].

627. —— Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Σκῦρος. Ἀθῆναι 1925. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 185, ἀρ. 541].
Κρίσεις : Πρωΐα, ἔτ. Α' (1925 - 26) ἀρ. 125, 7.3.1926, σ. 3, ἀρ. 126, 8.3.1926, σ. 1 (Δ. Εὐαγγελίδης). Αὐτόθι, ἀρ. 293, 27.5.1926, σ. 3 (Ἀδαμάντιος

Ἀδαμαντίου). Περιοδ. «Museum», τόμ. 37, ἀρ. 9 (Ἰούνιος 1930) σ. 229 - 232 (S. Antoniadis).
Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 92 - 93 (Gustav Soyter).

628. **Καρβούνης Ν.** Ὁ πολιτισμὸς τῶν παροδίων χανιῶν. Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΓ' (1927 - 28) ἀρ. 11941, 2.11.1927, σ. 4.

629. **Φαλτάϊτς Κ.** Αἱ Δελφικαὶ ἑορταὶ καὶ ἡ λαϊκὴ τέχνη. Ἡ σημερινὴ μορφὴ τῶν ἐκδηλώσεών της. Ἐφημ. «Ἐλεύθερος Λόγος», Ἀθῆναι, ἔτ. Δ' (1927 - 28) ἀρ. 1027, 6.4.1927, σ. 1 - 2.

630. ——— Τὰ ἑλληνικὰ τυπωτὰ ὑφάσματα, μιὰ μόδα πολὺ παλαιά. Τὰ ἐργαστήρια τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου. Μόδα καὶ Τέχνη Γ' (1927) ἀρ. 32, σ. 3 - 4. — Ἑλληνικὴ τέχνη. Οἱ ἀσημένιες ἐγχώριες πόρπες, ἡ ἀσημουργικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ποῦ πιθανῶς κατελήξαμεν ἀπὸ τοὺς μεταλλευτὰς ἀργυροθήρας τῆς Πίνδου. Αὐτόθι, ἀρ. 34, σ. 7. — Ἑλληνική τέχνη. Ἐπιστρέφομεν εἰς τὰ παλιά. Ἡ μόδα τῶν ἑλληνικῶν κεντημάτων. Τί ἐφοροῦσαν ἄλλοτε. Αὐτόθι, ἀρ. 35, σ. 7.

631. ——— Ἡ ἀργυρουργία ἐν Ἑλλάδι (ἄλλοτε καὶ τώρα—κοσμήματα καὶ κόσμος τοῦ σπητιοῦ—θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν παλαιὰν δόξαν τοῦ ἀσημιοῦ;). Ὁδηγὸς Προόδου, τεῦχ. 4 (15 Νοεμβρίου 1927) σ. 3.

632. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Γ' (1927) ἀρ. 1, σ. 11 - 13.

633. ——— Ἡ σπουδαιότης τῶν ἐκθέσεων στὴν πρόοδον τῆς χειροτεχνίας μας. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΣΤ' (1927 - 28) ἀρ. 2021, 20.11.1927, σ. 3.

634. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὰ καλοκαιρινὰ «μπουλούκια». Οἱ θεριστάι, κτίσται, ρετσινάδες, καπνεργάται, ποὺ πηγαίνουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τῆς Ἑλλάδος. Τὰ περίεργα ἔθιμά τους. Ἑβδομὰς 1 (1927 - 1928) 643 - 644.

635. ——— Ὑπάρχει λαϊκὴ τέχνη; Ἀλεξανδρ Τέχνη Β' (1927 - 1928) 385 - 388.

636. **Ἀστεριάδης Α.** Τὸ σπίτι τοῦ Σφάρτς στ' Ἀμπελάκια [Λαρίσης]. Ἀθῆναι 1928, 4ο, σελ. 23 + πίν. 21. [Ἐπανέκδοση: Ἀθήνα 1974, ἔκδ. Καλλιτεχνικοῦ καὶ Πνευματικοῦ Κέντρου «Ὥρα», 4ο, σελ. 75].
Κρίση: Ν Ἐπιθεώρ 1 (1928) 380 (Γιάννης Κορδάτος).

637. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Διαμαντῆς Μπάφας καὶ Ἠπειρωτικὴ ἀργυροτεχνία. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ζ' (1928 - 29) ἀρ. 2414, 25.12.1928, σ. 1 - 2.

638. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἡ διάδοσις τῶν προϊόντων τῆς λαϊκῆς μας τέχνης. Μόδα καὶ Τέχνη Δ' (1928) ἀρ. 37, σ. 7. — Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὑφανταί. Αὐτόθι, ἀρ. 44, σ. 18.

639. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἡ τέχνη τῶν ἀσημένιων εἰδῶν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἕλληνος. Ἐθν Κῆρυξ 14 (1928) ἀρ. 6, σ. 6, 34.

640. ——— Ἡ τέχνη τῆς ἑλληνικῆς ἁγιογραφίας. Πρακτικοὶ καὶ σπουδασμένοι ζωγράφοι. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε′ (1928 - 29) ἀρ. 2451, 21.7.1928, σ. 5.

641. ——— Τὸ Ἀσβεστοχώρι τῆς Μακεδονίας. Μπουκέτο Ε′ (1928) 1190.
Εἰδήσεις γιὰ τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἀσβεστάδων καὶ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση.

642. ——— Οἱ πλανόδιοι Ἠπειρῶται τεχνῖται καὶ ἡ ἐθνική μας ὑπόθεσις. Ἐν Ἀθήναις, ἔκδοσις «Πανηπειρωτικῆς Ἀδελφότητος ἐν Ἀθήναις», 1928, 8ο μικρό, σελ. 31.
Κρίσεις: Μόδα καὶ Τέχνη Δ′ (1928) ἀρ. 44, σ. 23. Ἀλεξανδρ Τέχνη Γ′ (1929) 26 - 27.

643. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Δ′ (1928) ἀρ. 2 σ. 11, ἀρ. 3 σ. 14, ἀρ. 5 σ. 11, ἀρ. 6 σ. 10, ἀρ. 7 σ. 12 - 13, ἀρ. 8 σ. 12, ἀρ. 9 σ. 13.
Γίνεται λόγος κυρίως γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων περιοχῶν καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

644. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ ἐργαστήρι τῶν κουδουνιῶν. (Μιὰ τέχνη ποὺ σιγοσβύνει). Οἰκογένεια, ἔτ. Β′ (1927-1928) ἀρ. 104, σ. 934-935.

644α. Ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ζητιανιᾶς. Τὰ Κράβαρα καὶ οἱ Κραβαρῖτες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 946-947.

645. **Κανδηλάπτης Γεώργιος Θ.** Οἱ ἀρχιμεταλλουργοὶ τοῦ Πόντου καὶ τὸ ἐθνικὸν ἔργον αὐτῶν μετὰ παραρτήματος: Τὰ ἀνέκδοτα τῶν οὐσταπασίδων. Ἀλεξανδρούπολις, τύποις ἀδελφῶν Σακελλαρίδου, 1929, 16ο, σελ. 98.
Ἱστορικά, τρόπος ἐπεξεργασίας τῶν μετάλλων, ἱεραρχία τοῦ προσωπικοῦ τῶν μεταλλείων, βιογραφίες ἀρχιμεταλλουργῶν καθὼς καὶ μία παροιμία (σ. 23), 1 τραγούδι (σ. 47 - 48), 1 τετράστιχο (σ. 73) κ.ἄ. Στὸ τέλος ἀνέκδοτα τῶν οὐσταπασίδων (ἀρχιμεταλλουργῶν).

646. **Λαμπίκης Δημ.** Οἱ ρετσινιάρηδες. Πρωΐα, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 1306, 3.8.1929, σ. 3.

647. **Ὀρλάνδος Ἀναστ. Κ.** Μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονική. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1927. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 186, ἀρ. 549].
Κρίση: Rev Ét Gr 42 (1929) 321 (J. Ebersolt).

648. **Παπαθανασόπουλος Κ.** Οἱ περιστερεῶνες τῆς νήσου Τήνου. ΓΔΓΕ 22 (1929) 2300 - 2302.

649. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἀπὸ τὸ παπούτσι τοῦ Ριγολέττου στὸ τσαρούχι τοῦ τσολιᾶ. Ἡμερ Μπουκ Δ′ (1929) 47 - 48.

650. **Φαλτάϊτς Κ.** Βλάχοι. (Λαογραφία). Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 7 (1929) σ. 417.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸν ποιμενικὸ βίο.

651. ——— Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ δουλεμένου ἀσημιοῦ. Πρωτοπορία 1 (1929) 41 - 42.

652. ——— Οἱ τσουκαλάδες. (Λαογραφικὸ σημείωμα). Πανελλ Ἡμερ Δ' (1929) 151 - 153.

653. ——— Ὁ Μακεδονικὸς βιοτεχνισμός. Συμβολὴ εἰς τὴν Μακεδονικὴν λαογραφίαν. ΗΘ 7 (1929) 216 - 220.

654. ——— Ἡ πολύτεχνος καὶ πολυεπαγγελματικὴ Γορτυνία. Οἱ Στεμνιτσιῶται χρυσικοὶ μὲ τὴν μυστικὴν γλῶσσαν των καὶ οἱ Ζυγοβιστιανοὶ λαδέμποροι. Διατί οἱ Στεμνιτσιῶται δὲν εἶναι δεκτοὶ εἰς τὴν κόλασιν. Ἐφημ. «Ἡμερήσιος Τύπος», Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1928-29) ἀρ. 155, 27.4.1929, σ. 4.

Εἰδήσεις γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα, τὴ συνθηματικὴ γλώσσα τῶν Στεμνιτσιωτῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ 1 περίπαιγμα.

655. ——— Ἡ Γορτυνιακὴ συμβολή. Οἱ Λαγκαδινοὶ μαστόροι. Ἐφημ. «Ἡμερήσιος Τύπος», Ἀθῆναι, ἔτ. Α' (1928-29) ἀρ. 157, 29.4.1929, σ. 4.

656. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ λαϊκή μας τέχνη καὶ ἡ διακοσμητική. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Η' (1929 - 30) ἀρ. 2698, 12.10.1929, σ. 1 - 2, ἀρ. 2699, 13.10. 1929, σ. 3, ἀρ. 2700, 14.10. 1929, σ. 3 - 4.

Ἀναδημοσίευση τοῦ προλόγου τοῦ βιβλίου τῆς συγγρ. «Ὑποδείγματα ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς», Ἀθῆναι 1929.

657. ——— Χειροτεχνία. Ἐρυθρός Σταυρός, ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 1 σ. 14, ἀρ. 2 σ. 13, ἀρ. 4 σ. 12, ἀρ. 5 σ. 14, ἀρ. 6 σ. 12, ἀρ. 7 σ. 11, ἀρ. 8 σ. 14, ἀρ. 9 σ. 13.

Γίνεται λόγος κυρίως γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων ἑλληνικῶν περιοχῶν (Τρίκερι, Σαρακατσάνων κλπ.) καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

658. ***Weickert C.** Typen der archaischen Architektur in Griechenland und Kleinasien, 1929.

659. **Θωμόπουλος Θωμᾶς** Οἱ διακοσμητικὲς τέχνες στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α' (1929 - 1930) 135 - 136.

659α. **Χανιώτης Βάσος Ἰω.** Ἡ λαϊκή μας τέχνη. Τὰ ὑφαντὰ στὴν Κάρπαθο. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 9 (1929-32) ἀρ. 218, σ. 1.

Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

660. **Σῶχος Ἀντώνιος** Ἡ λαϊκὴ τέχνη στὴ Ντῆνο. Ἀθήνα 1930. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 187, ἀρ. 573].

Κρίσεις: Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 14, σ. 22 (Ι. Χ.). Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Η' (1929 - 30) ἀρ. 2776, 30.12.1929, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς). Πρωΐα, ἔτ. Ε' (1929 - 30) ἀρ. 1481, 31.1.1930, σ. 1 (Φῶτος Πολίτης). Ἀλεξανδρ Τέχνη Δ' (1930) 296 - 297 (Ρ. Σ.)

661. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ὑποδείγματα ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς. Ἀθῆναι 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 186, ἀρ. 564]. [Ἔκδοσις δευτέρα. Ἀθῆναι, Ἐθνικὸς Ὀργανισμὸς Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας, 1969, 4ο, σελ. 97].

Κρίσεις: Πρωΐα, ἔτ. Δ' (1928 - 29) ἀρ. 1376, 13.10.1929, σ. 1 (Φῶτος Πολίτης). Ἀλεξανδρ Τέχνη Γ' (1929) 393 - 394 (Ρ. Σ.). Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 1, σ. 17 (:Εὔαρχος). Αὐτόθι, ἀρ. 2, σ. 17, 19 (Γ. Ν. Σερούϊος). Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Η' (1929 - 30) ἀρ. 2698, 12.10.1929, σ. 1 (:Φορτούνιο [Σπ. Μελᾶς]). Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε', ἀρ. 2888, 17.10.1929, σ. 4 (Κ. Φαλτάϊτς). Πρωτοπορία 2 (1930) 31 - 32 (Φ. [Γιοφύλλης]).

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 50 (1930) στ. 1126 - 1127 (Gustav Soyter).

662. Δελφικὲς ἑορτὲς 1 - 15 Μαΐου 1930. Πανελλήνιος ἔκθεσις λαϊκῆς χειροτεχνίας. Ὀργανωταί: Ἑταιρεία Φιλοτέχνων. (Ἀθῆναι), τύποις «Πυρσοῦ», (1930), 8ο, σελ. 8.

Τὸ κείμενο τοῦ τεύχους ἔχει γραφεῖ ἀπὸ τὴν Αγγελικὴ Χατζημιχάλη.

663. Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἐπετ Ἑλλ ἔτ. 1930, σ. 114 - 120.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς Αγγ. Χατζημιχάλη, Ὑποδείγματα ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς, Ἀθῆναι 1929 (πρόλογος). Πρβλ. ἀρ. 656.

664. **Βλαχοπούλου Μ. Χ.** Κέντημα. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 14 (1930) σ. 207 - 213.

665. **Γιοκαρίνης Ν.** Μὲ τὴν δ. Ἑλένην Εὐκλείδη διὰ τὸ ἑλληνικὸν κέντημα. Πρωΐα, ἔτ. Ε' (1929 - 30) ἀρ. 1474, 24.1.1930, σ. 3 - 4.

666. ——— Ἕνας περίπατος εἰς τὰς παλαιὰς Ἀθήνας. Πρωΐα, ἔτ. Ε' (1929 - 30) ἀρ. 1680, 22.8.1930, σ. 1, ἀρ. 1681, 23.8.1930, σ. 1, ἀρ. 1682, 24.8.1930, σ. 5, ἀρ. 1683, 25.8.1930, σ. 3, ἀρ. 1684, 26.8.1930, σ. 3, ἀρ. 1685, 27.8.1930, σ. 3, 4, ἀρ. 1686, 28.8.1930, σ. 3 - 4, ἀρ. 1687, 29.8.1930, σ. 3 - 4.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴ λατρεία κ.ἄ.

667. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Πετρώνας - Αἴθωνας. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 101 - 107.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις ἀγγειοπλαστικῆς.

668. **Μαλέας Κ.** Εἰκόνες λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς. [Ἀθῆναι] 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 186, ἀρ. 562].

Κρίση: Libre, No 92 - 93 (Juin - Juillet 1930) σ. 741 - 742 (L. Roussel).

669. **Montesanto Marica** Il ricamo nelle Sporadi meridionali. Περιοδ. «Dedalo», Roma, 11 (1930) 102 - 130.

670. **Σούλης Χ. Ι.** Καλαρρύται ἢ Καλάρρυτα ἢ Καλαρρύτες. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 13 (1930) σ. 536 - 538.
Εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ κυρίως τὴ χρυσοχοΐα κ.ἄ.

671. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ παπουτσῆδες τῆς Βισιόκας. Στό: Ν. Λιβαδᾶ, Ἐμπορικὰ Ἀναγνώσματα διὰ τὰς ἐμπορικὰς σχολάς, τόμ. Γ΄, ἐν Ἀθήναις, ἐκδόται: Ἰωάννης Δ. Κολλάρος καὶ Σία, 1930, σ. 171 - 174. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 181, ἀρ. 469].

672. ——— Ὁ καλαφάτης Κοκώσης καὶ ἡ παρέα του. Οἰκογένεια, ἔτ. Δ΄ (1929 - 1930) ἀρ. 212, σ. 1248.
Δημοσιεύεται καὶ μία παράδοση.

673. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη (μετὰ 8 φωτογραφιῶν). Στὸ: Γύρω ἀπὸ τὸ παιδί, ἐπιμελείᾳ Ζωῆς Σ. Φράγκου, (Ἀθῆναι), κεντρικὴ πώλησις Βιβλιοπωλεῖον Ἰωάν. Ν. Σιδέρη, 1930, σ. 577 - 592. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, ἀρ. 60).

674. *——— Sztuka ludowa w Grecji. Περιοδ. «Kobieta Wspolczesna», Βαρσοβία 1930, ἀρ. 50.

675. ——— Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΣΤ΄ (1930) ἀρ. 1 σ. 14, ἀρ. 2 σ. 15, ἀρ. 3 σ. 15, ἀρ. 4 σ. 16, ἀρ. 5 σ. 12, ἀρ. 6 σ. 13, ἀρ. 7 σ. 14, ἀρ. 8 σ. 14, ἀρ. 9 σ. 14.
Γίνεται λόγος κυρίως γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων περιοχῶν καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα (Λειβαδιᾶς, Θράκης κλπ.).

676. **Ζάχος Ἀριστοτέλης** Ἰωάννινα. (Ἀρχιτεκτονικὰ σημειώματα). Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Δ΄ (1930 - 31) ἀρ. 1064 σ. 1, 4, ἀρ. 1065 σ. 1, ἀρ. 1066 σ. 1, 4, ἀρ. 1067 σ. 1, ἀρ. 1068 σ. 1, 4.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά», τόμ. 3 (1928). Βλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 186, ἀρ. 556.

677. **Οὐράνης Κώστας** Ἔκθεσις λαϊκῆς τέχνης [μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ Βαλκανικοῦ Συνεδρίου]. Πειθαρχία, ἔτ. 2 [τόμ. 3] (1930 - 1931) 22.

678. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἑλλοπία Α΄ (1930 - 1931) 233 - 238, 244 - 247.

679. «Ἑλληνικὲς Τέχνες» Α.Ε., τόμος Α΄. Κεντήματα καὶ ὑφαντά. «Greek Arts and Crafts» Ltd Co. Volume I. Embroideries and Hand - Woven Materials. Δειγματολόγιον. Sample - book. (Ἀθῆναι) [1931], 8ο ἐπίμηκες, σελ. 111.
Πρόλογος Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη.

680. Institut International de Coopération Intellectuelle. Art populaire. Travaux artistiques et scientifiques du 1er Congrès International des Arts Populaires, Praga 1928. Introduction par Henri Focillon. Tome I. Paris, Editions Duchartre, (1931), 4ο, σελ. XVI+4 χ. ἀρ. + 250.

Στὶς σ. 78 - 82 ἄρθρο τῆς Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη μὲ τὸν τίτλο: L'art populaire grec.

681. **Ἀρβ[ανιτάκης] Γ. Λ.** Νεοελληνικὸς ρυθμός. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ι' (1931 - 32) ἀρ. 3440, 31.7.1931, σ. 1.

682. **(: Βέλμος [Βογιατζάκης] Νικ.)** Παληὰ Ἀθήνα. (Ἀθήνα) 1931, 4ο, σελ. XVII + 21 - 237. (Ἔκδοση Ἀσύλου Τέχνης. Φύλλα Τέχνης τοῦ Φραγγέλιου, ἀρ. 12). [Ἀνατύπωση: (Ἀθήνα), ἔκδ. Κέδρος, 1979].

Εἰκόνες ἐνδυμασιῶν, οἰκιῶν κλπ. καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία καὶ τὴν κοινων. ὀργάνωση.

Κρίσεις: JHS 51 (1931) 320 (W. M[iller]). Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930 - 31) ἀρ. 2094, 20.10.1931, σ. 1 - 2 (Κ. Θ. Δημαρᾶς, μὲ τίτλο: Περίπατος στὴν «Παληὰ Ἀθήνα»). Ἔθν Κῆρυξ 18 (1932) ἀρ. 1, σ. 17 (Μιχ. Ροδᾶς).

683. **Β. Κ.** Τὰ ὑπαίθρια κεραμουργεῖα τῆς Κρήτης. Ἀτλαντὶς 22 (1931) ἀρ. 10, σ. 21.

684. **Hatzimihali Angeliki** Greek Popular Art by —. Editions of the National Hellenic Tourist Office. (Athens), print. St. Taroussopoulos, 1931, 16ο, σελ. 16. [Πρβλ. ἀρ. 688].

685. **Λοβέρδος Σπ.** Διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν νεοελληνικὸν ρυθμόν. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ι' (1931 - 32) ἀρ. 3342, 2.8.1931, σ. 1. — Ἡ λαϊκὴ τέχνη. Ὁ νεοελληνικὸς ρυθμός. Αὐτόθι, ἀρ. 3471, 12.12.1931, σ. 1, 5.

Ἐξετάζεται ὁ τρόπος διαμορφώσεως νεοελληνικοῦ ρυθμοῦ στὴ διακόσμηση, ἐπίπλωση καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ἀπὸ τὴ λαϊκὴ παράδοση καὶ τέχνη καὶ γίνεται λόγος γιὰ τὸ σχετικὸ ἔργο τῆς ἑταιρείας «Ἑλληνικὲς Τέχνες».

686. **Μουρέλλου Ρ. Ι.** Κρήτη. Χειροτεχνία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 15 (1931) σ. 206 - 207.

Ὑφαντική, πλεκτική, κεντητική, κανιστροπλεκτικὴ κ. ἄ.

687. **Πάλλης Ἀλέξανδρος Α.** Ἡ σύγχρονη καλλιτεχνικὴ κίνησι στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀνακοπὴ τῆς μεταβυζαντινῆς τέχνης, ἡ μίμησις τῆς Δύσεως, ὁ νεοκλασσικισμός, ὁ ἄγονος δέκατος ἕνατος αἰών, ἡ ἀναβίωσις τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα. Ἔθν Κῆρυξ 17 (1931) ἀρ. 7, σ. 12 - 16.

688. **Παναγιωτόπουλος Ι. Μ.** Ἡ λαϊκὴ τέχνη. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 1821, 12.1.1931, σ. 1 - 2, ἀρ. 1822, 13.1.1931, σ. 1 - 2.

689. **Χατζημιχάλη Ἀγγελική** Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἐκδόσεις Ἑλληνικοῦ Ὀργανισμοῦ Τουρισμοῦ. (Ἀθῆναι), τύποις Ἐργαστηρίου Γραφικῶν Τεχνῶν Στ. Ν. Ταρουσοπούλου, 1931, 16ο, σελ. 16. [Πρβλ. ἀρ. 684].

690. ——— Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Νέα Ἑλλ 1931, σ. 33 - 34. — Ἡ σημασία τῆς λαϊκῆς τέχνης. Αὐτόθι, σ. 607 - 608.

691. ——— Ἡ λαϊκὴ τέχνη. Πασχ Λεύκωμα 1 (1931) 102 - 104.

692. ——— Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ζ′ (1931) ἀρ. 1 σ. 14, ἀρ. 2 σ. 12, ἀρ. 3 σ. 15, ἀρ. 5 σ. 13, ἀρ. 6 σ. 13, ἀρ. 7 σ. 12, ἀρ. 8 σ. 15, ἀρ. 9 σ. 12.
Γίνεται λόγος κυρίως γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων περιοχῶν (Ἀνάφης, Τρίκερι κλπ.) καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

693. ——— Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ρουμλούκι - Τρίκερι - Ἰκαρία. Ἀθῆναι 1931. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 188, ἀρ. 583].
Κρίση: Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931-32) ἀρ. 2138, 6.12.1931, σ. 1, 7 (Φῶτος Πολίτης).

694. **Πλιάτσικας Ἄγγ. Ε.** Αὐδημιώτικη ζωή. Τὸ ἐμπόριο τῶν χοιρινῶν. Συζήτηση Β′ (1931 - 1932) ἀρ. 20, σ. 10 - 11.
Εἰδήσεις γιὰ τοὺς τζελέπηδες (ζωεμπόρους) τῆς Ἀνατ. Θράκης.

695. Ἡ χειροτεχνία ἐν Κρήτῃ. Ἀτλαντὶς 23 (1932) ἀρ. 3, σ. 29.

696. **Βελλιανίτης Θεόδ.** Ἡ ἑλληνικὴ ξυλογλυφία διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἐθν Κῆρυξ 18 (1932) ἀρ. 6, σ. 18 - 19.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ξυλογλυπτικὴ τῆς Μοσχοπόλεως, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ γιὰ τὴν ταπητουργία τῆς Μακεδονίας.

697. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Ἀγγειοπλαστικὰ κέντρα. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΑ′ (1932 - 33) ἀρ. 3664, 27.6.1932, σ. 1.

698. **Ροδᾶς Μιχ.** Γύρω ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς κυρίας Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη. Παραδόσεις, ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Τὰ πενήντα χωριὰ τοῦ Μακεδονικοῦ κάμπου, τὸ Τρίκερι τοῦ Βόλου καὶ ἡ Ἰκαρία, ὁ πολιτισμὸς καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον τῆς λαϊκῆς τέχνης). Ἐθν Κῆρυξ 18 (1932) ἀρ. 1, σ. 4 - 5, 33.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ μελέτη τῆς λ. τέχνης καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἀγγ. Χατζημιχάλη καὶ παρουσιάζεται τὸ βιβλίο της γιὰ τὸ Ρουμλούκι - Τρίκερι - Ἰκαρία. Βλ. ἀρ. 693 καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 188, ἀρ. 583.

699. **Χατζημιχάλη Ἀγγελική** Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 1 σ. 6, ἀρ. 2 σ. 4, ἀρ. 3 σ. 14, ἀρ. 5 σ. 14, ἀρ. 8 σ. 13.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων περιοχῶν (Ρουμλουκιοῦ, Μεγάρων, Λειβαδιᾶς καθὼς καὶ τῶν Σαρακατσάνων) καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

700. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ κούνια. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 9, σ. 13.

701. **Bernandy Amy A.** Arti popolari nelle isole italiane dell' Egeo. Περιοδ. «Lares», Firenze, 4 (1933) 6 - 9. [Καὶ ἀνάτυπο: Roma 1933, 8ο, σελ. 4].

702. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἐπαγγέλματα - σαράφηδες. (Μικροὶ ἱστορικοὶ ἔρανοι). Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2748, 28.8.1933, σ. 1 - 2, ἀρ. 2755, 4.9.1933, σ. 1 - 2.

703. **Γρίσπος Π.** Λαϊκὴ δασοτεχνία. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Α′ (1933) τεῦχ. 1, σ. 2 - 7.

704. **(Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ)** Ἑλληνικὴ λαϊκή τέχνη. Ἐγκ Ἡμερ 1933, σ. 114 - 120.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Α. Χατζημιχάλη, Ὑποδείγματα ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς, Ἀθῆναι 1929. Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 186, ἀρ. 564.

705. ——— Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Θ′ (1933) ἀρ. 2 σ. 12, ἀρ. 5 σ. 12, ἀρ. 8 σ. 9, ἀρ. 9 σ. 10.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων περιοχῶν (Κρήτης κλπ.) καὶ τῶν Σαρακατσάνων καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

706. ——— Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Τὰ Βίλια τοῦ Κιθαιρῶνος. Νέα Ἑστία 13 (1933) 126 - 135, 191 - 203. [Καί: Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Νέας Ἑστίας». Ἀθῆναι 1933, 8ο, σελ. 23]. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 188, ἀρ. 596].

Κρίση: Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 1 (1933) 70 ([Μ.] Μιχ[αηλίδης] - Ν[ουάρος]).

707. **Χανιώτης Βάσος** Νησιώτικη λαϊκὴ τέχνη. Κάρπαθος. Ἀθήνα 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 188, ἀρ. 595].

Κρίσεις: Δωδεκανησιακή, ἔτ. Α′ (1933 - 34) ἀρ. 6, σ. 2 (:Αἰγαιάτης). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 300, σ. 2. BNJb 12 (1936) 233 (N. A. Β[έης]). Βιβλ. μνεία: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΒ′ (1933 - 34) ἀρ. 4028, 5.7.1933, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς).

708. Ἀθηναϊκὰ ἱστορικὰ σπίτια. Ἀθῆν τεῦχ. 2 (Νοέμβρ. 1934) σ. 24 - 25.

709. Λεύκωμα Σπετσῶν. Album of Spetsai. Τεῦχος Α′. Τοπογραφία καὶ ἱστορικὰ μνημεῖα. (Παλαιαὶ ἐκκλησίαι καὶ ἀρχοντικὰ σπήτια). Ἐν Ἀθήναις 1934, 16ο ἐπίμηκες, σελ. [10] + πίν. 23. (Ἔκδοσις τῆς Ἑνώσεως τῶν ἀπανταχοῦ Σπετσιωτῶν, ἕδρα ἐν Πειραιεῖ).

Σύντομο κείμενο ὑπὸ Γ.Α.Σ. στὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀγγλικὰ μὲ σύντομες εἰδήσεις γιὰ τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἀρχοντικὰ καὶ στὴ συνέχεια φωτογραφίες, κατόψεις κλπ.

710. **Ἀποστολάκη Ἄννα** Τὰ Κοπτικὰ ὑφάσματα τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Κοσμητικῶν Τεχνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1932. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 175 - 176, ἀρ. 379].

Κρίσεις: JHS 54 (1934) 233 - 234. Παναιγύπτια 6 (1934) ἀρ. 261, σ. 15 (Ν. Γῶγος).

711. **Γιοκαρίνης Ν.** Ἡ αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΒ′ (1933 - 34) ἀρ. 4229, 26.1.1934, σ. 1.

712. **Παγίδας Δ.** Λαϊκὴ Λεσβιακὴ τέχνη. Λέσβος 1934, σ. 157 - 159.

713. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Κάστρα καὶ πολιτεῖες τοῦ Μοριᾶ. Ἀθήνα 1934. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 188, ἀρ. 599. Πρβλ. αὐτόθι, σ. 187, ἀρ. 574].

Κρίσεις: Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 145 - 150 (Α. Bon). Θεολογία 12 (1934) 371 - 373 (Ἰεζεκιὴλ [Βελανιδιώτης], μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος). Νέα Ἑστία 16 (1934) 621 - 622 (Πέτρος Χάρης) [=Πέτρ. Χάρη, Σαράντα χρόνια κριτικῆς ἑλληνικοῦ πεζοῦ λόγου. Τόμ. Α′, 1928 - 1949, Ἀθήνα 1981, σ. 151 - 152].

714. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ὁ ζωϊκός μας κόσμος στὴ λαϊκὴ ἔμπνευσι [τέχνη]. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ι′ (1934) ἀρ. 7, σ. 14.

715. ——— Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ι′ (1934) ἀρ. 1 σ. 13, ἀρ. 3 σ. 8, ἀρ. 6 σ. 8, ἀρ. 8 σ. 13.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν κεντητικὴ διαφόρων περιοχῶν (Κρήτης, Σκύρου, Λευκάδας, Ἠπείρου) καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

716. **Vrieslander K.** Τὸ σπίτι τοῦ Ροδάκη στὴν Αἴγινα. Ἀθήνα 1934, 8ο μικρό, σελ. 8 + πίν. 4 + εἰκόν. 21. (Ἐκδίδεται ἀπὸ μιὰ φιλοτεχνικὴ ὁμάδα. Ἀρ. ἔκδοσης 1).

717. Μουσεῖον Μπενάκη. Ὁδηγός. Ἀθῆναι 1935, 8ο, σελ. 4 χ. ἀρ. + 256.

Ἐνδιαφέρει καὶ γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη καὶ τὴν ἐνδυμασία.

718. **Βρεττός - Λυκωρείτης Πάνος** Σχετικὰ μὲ τὸν ἀργαλειὸ στὴν Ἀράχωβα. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 4955, 11.11.1935, σ. 4. [Πρβλ. ἀρ. 721, 722].

Εἰδήσεις γιὰ τὴν ὑφαντική, τὴν οἰκία καὶ στίχοι ἑνὸς τραγουδιοῦ.

719. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** Καλφάδων ἀνάστασις. Ἐγκ Ἡμερ Εἰκον 2 (1935) 72 - 78.

Ὀνόματα καλφάδων (ἀρχιτεκτόνων) καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους.

720. **Μαλαβέτας Θ.** Τὸ σπίτι τοῦ Σφὰρτς εἰς τ' Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας (ἕνας θησαυρὸς ποὺ χάνεται). Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7530, 1.10. 1935, σ. 3.

721. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Ἡ Ἀράχωβα. (Μιὰ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ 800 - 1821). Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 4938, 24.10.1935, σ. 3. — Ἡ Ἀράχωβα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς πόλεως. Αὐτόθι, ἀρ. 4941, 27.10. 1935, σ. 3.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἀσχολίες τῶν κατοίκων.

722. ——— Ἡ Ἀράχωβα, ἕνας ἀπέραντος ἀργαλειός. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 4945, 1.11.1935, σ. 3 - 4. [Πρβλ. ἀρ. 718].

723. **Σισιλιάνος Δημήτρ.** Ἕλληνες ἁγιογράφοι μετὰ τὴν Ἅλωσιν (1450 - 1800). Ἀθῆναι, τύποις «Πυρσοῦ», 1935, 8ο, σελ. 242.

Ἐνδιαφέρει καὶ γιὰ τὴ λαϊκὴ ζωγραφική.

Κ ρ ί σ η : Θεολογία 13 (1935) 347 - 349 (Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Ἰ ε ζ ε κ ι ὴ λ [Β ε λ α ν ι δ ι ώ τ η ς]).

724. **:Φορτούνιο [Μελᾶς Σπ.]** Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ′ (1935 - 36) ἀρ. 4749, 21.9.1935, σ. 1.

725. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΙΑ′ (1935) ἀρ. 5 σ. 13, ἀρ. 9 σ. 9.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν κεντητικὴ τῆς Ρόδου καὶ τῶν Σαρακατσάνων καὶ παρουσιάζονται σχετικὰ ὑποδείγματα.

726. **Wace A. J. B.** Mediterranean and Near Eastern Embroideries from the Collection of Mrs F. H. Cook by —. I. Text. London, Halton and Company, 1935, 4ο, σελ. XV + 87. II. Plates, 4ο, pl. CXXV.

Τὸ κεφ. V, σ. 15 - 33, ἀφορᾶ στὴν Ἑλλάδα: Greek Islands and Epirus. Γίνεται λόγος γιὰ τὴν κεντητικὴ τῶν Ἰονίων Νήσων, τῆς Ἠπείρου (Ἰωαννίνων κυρίως), τῶν Κυκλάδων, τῶν Δωδεκανήσων (Ρόδου, Κῶ, Πάτμου κλπ.), τῆς Σκύρου, Μυτιλήνης καὶ Κρήτης. Ἀπὸ τὸ μέρος ΙΙ οἱ πίνακες ἀρ. X - XC προέρχονται ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ καὶ τὴν Ἤπειρο.

Κ ρ ί σ η : BNJb 12 (1936) 97 - 118 (Ἀ γ γ. Χ α τ ζ η μ ι χ ά λ η) [μὲ τὸν τίτλο : Μεσογειακὰ καὶ Ἐγγὺς Ἀνατολῆς κεντήματα. Τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα. Ἤπειρος, Σκῦρος. Καὶ ἀνάτυπο : Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Γερ. Χρίστου, 1936, 8ο, σελ. 23 + πίν. 1]. Βλ. καὶ ἀρ. 744.

727. **Καψαμπέλης Ἰ.** Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν νησιῶν μας. Ἕλλην Φύλλα Α′ (1935 - 1936) 367 - 368. [Βλ. καὶ ἀρ. 765, 778].

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Κυκλάδων καὶ κυρίως τῆς Μυκόνου.

728. **Τόμπρος Μιχάλης** Θεόφιλος ὁ τσολιᾶς. Ἕλλην Φύλλα Α′ (1935 - 1936) 308 - 310.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸν λαϊκὸ ζωγράφο Θεόφιλο Χατζημιχαήλ.

729. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ λαϊκὴ τέχνη στὴν Ἤπειρο. Ὕπαιθρο Α′ (1935 - 1936) 34 - 37.

730. **:Βόρειος Σ. [Μάξιμος Σεραφεὶμ]** Τὰ παμπάλαια ἀρχοντόσπιτα τῆς Καστοριᾶς, τῆς Σιάτιστας καὶ τῆς Κοζάνης. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. 12 (1936) ἀρ. 4024, 13.4.1936, σ. 3 - 4.

731. **Δημαρᾶς Κ. Θ.** Λαϊκὴ τέχνη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ′ (1936 - 37) ἀρ. 5032, 5.7.1936, σ. 1. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 189, ἀρ. 614].
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη.

732. ***Doxiadis K.** Haus von Skyros. «Monatsh. f. Städtebau», 12 (1936).

733. **Hagimihali Angélique** L' art populaire grec. RIEB 2 (1936) 520 - 526.

734. **Κακλαμᾶνος Δημήτρ.** Ἕνα ἀγγλικὸν λεύκωμα διὰ τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ′ (1936 - 37) ἀρ. 5079, 23.8.1936, σ. 1.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ λεύκωμα ἑλληνικῶν κεντημάτων τῆς συλλογῆς Cook πού ἐκδόθηκε μὲ εἰσαγωγὴ τοῦ A. J. W a c e. Βλ. ἀρ. 726.

735. **Κατηφόρης Π.** Ἀμπατζήδικα, τὸ παζάρι τῶν ξεχασμένων θησαυρῶν [στὸ Μοναστηράκι Ἀθηνῶν]. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7641, 23.1. 1936, σ. 5 - 6.

736. **Κόντογλους Φώτης** Ἡ ρωμέικη ζωγραφικὴ ἡ καταφρονεμένη. Κύκλος, τόμ. 4 (1936) 29 - 32.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ μεταβυζαντινὴ λαϊκὴ ζωγραφική.

737. **Κωνσταντόπουλος Μιχ.** Ἱδρύεται κρατικὸς ὀργανισμὸς προστασίας τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης. Ἱδρύονται ἀρχεῖα, μουσεῖα καὶ σχολαὶ λαϊκῆς τέχνης. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5244, 4.9.1936, σ. 3 - 4.

738. ***Le Corbusier** Theophilos. Περιοδ. «Le Voyage en Grèce», Ἄνοιξη 1936. [Ἀναδημοσίευση στὰ ἑλληνικὰ στὸ βιβλίο τοῦ Γ ι ώ ρ γ ο υ Σ α μ α τ ο ύ ρ α, Δώδεκα λαϊκοὶ ζωγράφοι, Ἀθήνα 1974, σ. 49 - 50].

739. **Λυγίζος Ἰωάννης** Νησιώτικη ἀρχιτεκτονική. Φιλολ Ἑστία, ἀρ. 7 (1936) σ. 19.

740. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Ἡ Ζάκυνθος, πολιτισμὸς καὶ ἀρχοντικά. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5155, 4.6.1936, σ. 3 - 4.

741. **:Ὁ Περιοδεύων** Τροκάνες τσοπαναρέικες πού φέρνουν συνάλλαγμα. Εἰκονογραφημένη, ἀρ. 208 (15.9.1936), σ. 7.
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ ἐργαστήρια παραγωγῆς κουδουνιῶν τῆς Ἀμφισσας.

742. **Πετρίτης Βασίλειος Ι.** Τὰ ναυπηγεῖα τῆς Καρπάθου ἐπὶ τουρκοκρατίας. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 13 (1936) ἀρ. 343 σ. 2, ἀρ. 344 σ. 2, ἀρ. 345 σ. 2, ἔτ. 14 (1936) ἀρ. 348 σ. 2.

743. ***Reynar Maurice** Theophilos peintre paysan grec. Περιοδ. «Art et

Métiers Graphiques», ἀρ. 52 (Avr. 1936). [Ἀναδημοσίευση στό: Γ. Σαματούρα, Δώδεκα λαϊκοὶ ζωγράφοι, Ἀθήνα 1974, σ. 47 - 49].

744. **Ροδᾶς Μιχ.** Ἑλληνικὰ κεντήματα. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ′ (1936 - 37) ἀρ. 5083, 27.8.1936, σ. 2.

Παρουσίαση τῆς μελέτης τῆς Ἀγγ. Χατζημιχάλη, πού κρίνει τὸ ἔργο τοῦ A. J. B. Wace γιὰ τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα. Βλ. ἀρ. 726.

745. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Χειροτεχνία. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΙΒ′ (1936) ἀρ. 4 σ. 13, ἀρ. 8 σ. 12.

Παρουσιάζονται κεντήματα τῆς Λευκάδας καὶ τῶν Ἑπτανήσων.

746. **Ποτηριάδης Γ.** Ἡ φύση καὶ τὸ σπίτι τοῦ χωριάτη. Ὕπαιθρο Β′ (1936 - 1937) 170 - 171.

747. **Γ. Ν. Δ.** Ἀριστουργήματα τῆς λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Δ. Μακεδονίας [Βέροιας, Σιάτιστας, Κοζάνης, Καστοριᾶς]. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 136, 19.3.1937, σ. 3.

748. **Κατηφόρης Π.** Καλαρρύτες, ἡ Μέκκα τῆς ἀσημοχρυσοχοΐας. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7999, 27.1.1937, σ. 4.

749. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Λαογραφικὰ μουσεῖα διὰ τὴν λαϊκὴν τέχνην. Μῆνες Α′ (1937) 110 - 116.

750. **Λουκίδης Τ.** Ἀττική. Ἑλληνικὰ χωρικὰ κεντήματα. Ἀθῆναι, «Πυρσός», 1937, 4ο, σελ. 90 + πίν. 8.

750α. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Τὸ σπίτι τοῦ Σβάρτς. Συνεταιριστὴς ΙΓ′ (1937) 171 - 173.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Ἐλεύθερον Βῆμα».

751. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Ὁ ταρσανᾶς μας [στὸ Καστελλόριζο]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 15 (1937) ἀρ. 367, σ. 2.

752. **Ταμπούρης Ι. Α.** Τὰ ἐγχώρια ὑφαντά μας. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1936 - 37) ἀρ. 580, 30.5.1937, σ. 3.

753. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Ἡ λαϊκή μας τέχνη. Ἑλλὰς - Αἴγυπτος 1937, σ. 67 - 69.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λαϊκὴ τέχνη γενικά, γίνεται λόγος κυρίως γιὰ τὴν ἐνδυμασία.

754. **Χρηστίδης Σπῦρος** Τὸ σπάρτον καὶ ἡ χρησιμότης του σὲ μερικὰ χωριὰ τῆς Ἠπείρου. Ἀγροτ Ταχυδρόμος ΚΖ′ (1937) 12 - 13.

Εἰδήσεις ὑφαντικῆς.

755. **Κλεόμβροτος Εὐάγγ. Γ.** Τὸ χρυσοκέντητον ἐπιτραχήλιον τῆς Ἁγιάσου [τοῦ ΙΖ′ αἰ.]. Ἁγία Σιὼν Α′ (1937 - 1938) 10 - 13.

756. Ἡ ἔκθεσις λαϊκῆς τέχνης [τοῦ Συλλόγου Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης]. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7728, 16.1.1938, σ. 4.

757. Σύλλογος Ἑλλ. Λαϊκὴ Τέχνη. Α′ ἔκθεσις ἀφιερωμένη εἰς τὴν τέχνη τῆς νεοελληνικῆς παραδόσεως, ἤτοι τὴν ἀρχιτεκτονική, διακοσμητική, ζωγραφική, πλαστική, εἰκονογράφηση καὶ καλλιγραφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1938, 8ο μικρό, σελ. 19.

Εἰκόνες καὶ σχέδια ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου, Θεσσαλίας κλπ.

758. **Ἀλπ.** Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8388, 26.2.1938, σ. 3.

759. **Ἀποστολάκη Ἄννα** Εἰκὼν τοῦ Ἀράτου ἐπὶ ὑφάσματος ὑπὸ —. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1938, 4ο, σελ. 3 χ. ἀρ. + 39 + πίν. 1. (Ἔκδοσις Μουσείου Μπενάκη - Ἀθῆναι).

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ θέματα λαϊκῆς μετεωρολογίας στὸ ἐπίμετρο τοῦ βιβλίου.

760. **Ἀποστολόπουλος Ν. Π.** Ἡ ἑλληνικὴ βιοτεχνία. Νέοι Δρόμοι 1 (1938) ἀρ. 7, σ. 19 - 24.

761. **Casson Stanley** The Modern Pottery Trade in the Aegean. Περιοδ. «Antiquity», τόμ. 12 (1938) 464 - 473.

762. **Δημητρόπουλος Ἰωάνν.** Βιοτεχνίαι τῆς Ἠπείρου. Νέοι Δρόμοι 1 (1938) ἀρ. 12, σ. 5 - 8.

763. **(Hampe Herm.)** Δύο ἑλληνικαὶ νησιωτικαὶ κωμοπόλεις [Πόρος, Μύκονος]. Τεχν Χρον 7 (1938) 971 - 976.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ περιοδ. «Monatshefte für Baukunst und Städtebau», Heft 7, Ἰούλ. 1938.

764. **Κατηφόρης Π.** Τὰ πρῶτα Ἀθηναϊκὰ σπίτια. Ἡ ἐξέλιξις ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὄθωνος. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8595, 26.9.1938, σ. 3.

Στὸ δημοσίευμα ἀντλοῦνται στοιχεῖα ἀπὸ μελέτη τοῦ Κώστα Μπίρη. Βλ. ἀρ. 768.

765. **Καψαμπέλης Γιάννης** Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ στὰ νησιά. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α′ (1938) ἀρ. 3, σ. 21.

766. **Lascaris P.** Het Karakter van de Nieuwgriekse Kunst. Περιοδ. «Nederland - Griekenland», Heeft op. 1, Maart 1938, σ. 58 - 74. [Στὰ ὁλλανδικά].

767. **Λουριώτη Μαρία - Χριστίνα** Ἡ λαϊκὴ ἑλληνικὴ τέχνη ὡς παράγων τῆς γυναικείας κομψότητος. Ἐργόχειρο Α′ (1938) ἀρ. 2, σ. 12 - 13.

768. **Μπίρης Κώστας Η.** Ἀθηναϊκαὶ μελέται. Τεῦχος πρῶτον : Ἡ πλατεῖα τοῦ Ὄθωνος, Ἐδουάρδος Σάουμπερτ, τὸ ὑπόμνημα Κλεάνθους καὶ Σάου-

μπερτ, ἐκκλησίες τῆς παλιᾶς Ἀθήνας, τὸ Ἀθηναϊκὸ σπίτι τοῦ κλασσικισμοῦ, ὁ ἄγνωστος τρίτος τοῦ σχεδίου τῶν Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1938, 4ο, σελ. 32.

Μελέτες πού ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τῶν ἐτῶν 1936 - 38. Κρίσεις: Τεχν Χρον 7 (1938) 946. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΗ′ (1939 - 40) ἀρ. 7116, 23.10.1939, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς). Αὐτόθι, ἔτ. ΙΘ′ (1940 - 41) ἀρ. 6511, 19.8. 1940, σ. 1 (Κ. Θ. Δημαρᾶς, μὲ τὸν τίτλο: Ἀθηναϊκὰ μνημεῖα).

769. **Π. Α.** Οἱ Δυτικομακεδόνες πραγματευτάδες εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν. Διάλεξις [τοῦ Θ. Νάτσινα]. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937-38) ἀρ. 7831, 2.5.1938, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ στίχοι δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς περιοχῆς Σιάτιστας.

770. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονική. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΣΤ′ (1937 - 38) ἀρ. 5589, 23.1.1938, σ. 1.

Ἄρθρο μὲ ἀφορμὴ τὴν ἔκθεση λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς πού ὀργάνωσε ὁ Σύλλογος «Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ Τέχνη». Βλ. ἀρ. 757.

771. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Παληὰ Κρήτη καὶ Κρητικοί. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8492, 13.6.1938, σ. 5.

Γίνεται λόγος γιὰ τοὺς ράφτες, τὰ «Στιβανάδικα» καὶ τὰ «Γκοβαντζίδικα» τῶν Χανίων.

772. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Κύθνιοι κεραμοποιοὶ καὶ τουβλοποιοί. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1937 - 38) ἀρ. 833, 9.2.1938, σ. 4.

773. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ** Αἱ ἐκδηλώσεις καὶ ἡ μορφὴ τῶν ἔργων τῆς λαϊκῆς τέχνης στὶς Κυκλάδες. Λαογρ Ἐπετηρὶς 1938, σ. 57 - 66. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 189, ἀρ. 609, 611].

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ σκεύη, τὴν ἐνδυμασία, κεντητική, ὑφαντική, ξυλογλυπτική, μεταλλοτεχνία, κεραμική, μαρμαρογλυπτικὴ κλπ.

774. ——— Ἡ λαϊκή μας τέχνη. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α′ (1938) ἀρ. 6 σ. 21, ἀρ. 7 σ. 21, ἀρ. 8 σ. 27.

775. ***Vafiadis V.** Städte auf den Kykladen. Berlin 1938.

775α. **Α.** Οἱ Στεμνιτσιῶτες τεχνῖτες. Φωνὴ Γορτυνίας 6 (1938 - 39) ἀρ. 217, σ. 1.

Εἰδήσεις γιὰ τοὺς Στεμνιτσιῶτες χρυσικοὺς καὶ 1 ἀνέκδοτο ἀπὸ τὴ ζωή τους.

776. **Καΐμης Ἰ.** Λαϊκὴ ἀρχιτεκτονική. Ἡ τέχνη τοῦ Αἰγαίου. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 1042.

777. ——— Σπίτια τοῦ Αἰγαίου. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 16, σ. 23 - 24.

778. **Καψαμπέλης Ι.** Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν νήσων μας. Σῦρος Β′ (1938 - 1939) ἀρ. 14, σ. 3 - 4.

778α. **Κ[αψαμπέλης;] Ι.** Τὸ ἑλληνικὸ σπίτι, τὸ ἀρχαῖο καὶ τὸ νέο. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 1560. — Μακεδονικὸς καὶ Ἠπειρωτικὸς ρυθμός. Αὐτόθι, σ. 1583.

779. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ ἐπάγγελμα ἀπ' τὸν πατέρα στὸ παιδί. Νεολαία 1 (1938-1939) 754, 776.

780. **Holdt Hans - Hofmannsthal Hugo von** *Criechenland. Baukunst, Landschaft, Volksleben. Berlin, Verlag von Ernst Wasmuth A. - G., χ. χρ.,* 4ο, σελ. XIV + εἰκόν. 176.

Δημοσιεύονται (σ. 122 κ.ἑ.) καὶ εἰκόνες πού ἐνδιαφέρουν τὴ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονική.

Δ'. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Λαϊκὴ πίστη.

α') Θρησκευτικὲς καὶ δεισιδαίμονες δοξασίες καὶ συνήθειες τοῦ λαοῦ.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 213, 221, 231, 236, 251, 253, 263, 269, 274, 278, 289, 290, 304, 306, 310, 321, 327, 344, 356, 366, 383, 384, 400, 407, 410, 414, 418, 420, 425, 433, 436, 453, 857, 1795, 2015, 2627]

781. Προλήψεις τοῦ λαοῦ. Καζαμ 'Ανατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 24.

782. **Κωνσταντινίδης Κ. Γ.** 'Αποφράδες ἡμέραι. Θησαυρὸς Α' (1922 - 1923) τεῦχ. 51 (9.12.1923) σ. 25 - 26.

783. Ἔθιμα καὶ δεισιδαιμονίες. Μπουκέτο Δ' (1927) 733.

784. **Βορέας Θεόφ.** Ζητήματα 'Ομηρικῆς ψυχολογίας. Τρίζουσαι ψυχαί. Πρακτικὰ 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, τόμ. 2 (1927) 290 - 301.

Γίνεται λόγος (σ. 292 - 296) καὶ γιὰ τὶς δόξασίες διαφόρων λαῶν καθὼς καὶ τῶν νεοτέρων 'Ελλήνων γιὰ τὴν ψυχή.

785. Προλήψεις [3]. Μπουκέτο Ε' (1928) 403.

786. **:'Αναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** 'Η τέφρα τοῦ Διονύσου. (Παρενθέσεις). 'Εφημ. «'Εστία», 'Αθῆναι, ἔτ. ΛΓ' (1927 - 28) ἀρ. 12314, 26.12.1928, σ. 1.

Δεισιδαιμονία γιὰ τοὺς Καλλικαντζάρους, μαγικὲς κλπ. συνήθειες στὴν παλιὰ 'Αθήνα.

787. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τοῦ λαοῦ ἀπ' ὅλην τὴν 'Ελλάδα. Οἰκογένεια, ἔτ. Γ' (1928 - 1929) ἀρ. 148, σ. 790.

Προλήψεις, δεισιδαιμονίες, ἔθιμα λατρείας καὶ μαντικῆς ἀπὸ τὴ Λευκάδα, Σαμαρίνα Γρεβενῶν, Θεσσαλία, Εὐρυτανία καὶ Θήβα.

788. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τοῦ λαοῦ ἀπ' ὅλην τὴν 'Ελλάδα. Οἰκογένεια, ἔτ. Γ' (1928 - 1929) ἀρ. 150, σ. 841.

Προέρχονται ἀπὸ τὴ Λευκάδα, Θάσο, Βέροια, Κεφαλονιὰ καὶ Ναύπακτο.

789. 'Αργείτικες προλήψεις. 'Αργ 'Ημερολ 1929, σ. 27.

790. Ζακυθινὲς προλήψεις. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1047.

791. Περίεργες λαϊκὲς προλήψεις [Λακεδαίμονος]. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1425.

792. Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ [Θηβῶν, Ἠπείρου καὶ Ξυλοκάστρου]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 905.

793. **Γρηγόριος**, ἀρχιμανδρίτης Μαχαιρᾶ, Πρόληψις καὶ δεισιδαιμονία. Ἀποστ Βαρνάβας Α′ (1929) 722 - 723.

794. Δεξασίες τῆς Κύθνου. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 175.

795. Ζῶα καταραμένα καὶ ζῶα εὐλογημένα. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 59.
Προλήψεις, δεισιδαιμονίες, εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία, μία ἐπωδὴ κ.ἄ. ἀπὸ τὴν Κρήτη.

796. Τὸ κοιμισμένο νερό. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 339.

797. **Μάϊος Ρ.** Προλήψεις. Τὰ μοναστηριακά. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 17 - 18, σ. 6.

798. Ἠπειρωτικὲς προλήψεις [Ζαγορίου]. Μπουκέτο Η′ (1931) 199.

799. Λαϊκὲς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 137. — Τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ [προλήψεις Θηβῶν, Ἠπείρου, Ξυλοκάστρου]. Αὐτόθι, σ. 143.

800. Προλήψεις τῆς Λευκάδος. Μπουκέτο Η′ (1931) 755.

801. **:Τακτικὸς ἀναγνώστης** Περὶ δεισιδαιμονίας. Περιοδ. «Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς», ἔτ. 67 (1931) 18 - 22.

802. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Μπουκέτο Θ′ (1932) 177. — Δεισιδαιμονίες τοῦ λαοῦ. Αὐτόθι, σ. 611.

803. **Κόκκινος Δ. Α.** Μοῖρες. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 1, σ. 7 - 8.

804. **Μαρκούλης Τηλέμ.** Δεισιδαιμονίαι τῶν κτηνοτρόφων. Ἀρρώστιες, στοιχειά, φαντάσματα καὶ ξόρκια, ξορκισμοὶ καὶ βασκάματα. Η Δ Μ 2 (1933) 209 - 212.

805. Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἑβδομὰς 7 (1933 - 1934) 308.
Προλήψεις, δεισιδαιμονίες, μαγεία κ.ἄ. ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ τὴ Λευκάδα.

806. Λαϊκὲς προλήψεις καὶ ξόρκια. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 653.
Προλήψεις, δεισιδαιμονίες.

807. Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐγκυκλ Ἡμ 6 (1933 - 1934) 180.

808. Δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις [Βοΐου Κοζάνης]. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Β′ (1934) 46.

809. **Στρίκης Δ. Α.** Δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις[Νισύρου]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 36, σ. 6.

810. Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Προλήψεις. Ἑβδομὰς 8 (1935) 1614.

811. **:Ἐρευνητὴς** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, ματιάσματα καὶ βασκανίες, ποδαρικὰ καὶ ἄλλες ἀνοησίες. Ἀθῆν τεῦχ. 9 (Ἰούνιος 1935) σ. 22 - 24.

812. Δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις. Εἰκονογραφημένη, ἀρ. 212 - 213 (15/30. 11.1936) σ. 11.

813. **Σεβαστιανῆς Π.** Αἱ προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διατί ἡ Τρίτη θεωρεῖται ὡς ἀποφρὰς ἡμέρα. Ἐφημ. «Ὁ Τύπος», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ' (1936 - 37) ἀρ. 776, 31.1.1937, σ. 7.

814. **Ἀσπρέας Γ.** Ἡ ἐθνεγερσία τοῦ 1821. Οἰωνοὶ - προλήψεις - δεισιδαιμονίαι. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 11 - 12, σ. 24 - 25.

β') Μαγεία. Ἐπωδές.

1. Μαγεία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 221, 231, 236, 269, 270, 278, 284, 289, 290, 297, 304, 306, 308, 313, 319, 323, 339, 356, 383, 384, 415, 455, 786, 795, 804, 805, 811, 849, 851, 854, 855, 856, 857, 896, 908, 924, 928, 929, 2710, 2815, 3160]

815. **Ζώης Λεωνίδας Χ.** Ἡ πανώλης ἐν Ζακύνθῳ. Μοῦσαι ΚΘ' (1920 - 1921) τεῦχ. 668, σ. 1 - 2.

816. **Καλιτσουνάκις Ἰωάνν. Ε.** Ἐπταδικαὶ ἔρευναι. Ἀθηνᾶ 33 (1921) 125 - 183. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο: Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1921 [στὸ ἐξώφυλλο 1922], 8ο, σελ. 116].

Κρίσεις: Phil Wochenschrift 42 (1922) στ. 1239 - 1240 (Wilhelm Roscher). Rev Ét Gr 37 (1924) 364 (T. R[einach]). Glotta 14 (1925) 224 (Paul Kretschmer).

817. **Κεραμόπουλλος Ἀντ. Δ.** Ὁ ἀποτυμπανισμός. Ἐν Ἀθήναις 1922. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 193, ἀρ. 684].

Κρίση: JHS 43 (1923) 206.

818. **Παπακυριακοῦ Σωφρόνιος** Χριστιανικὰ μνημεῖα ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Θεολογία 3 (1925) 51 - 53.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴν ἀνάρτηση σὲ δένδρα ἐνδυμάτων πιστῶν κατὰ τὴ γιορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς γιὰ θεραπευτικοὺς σκοπούς.

819. **:Ὁ Παλαιὸς** Ἡ μαγεία, τὰ ξόρκια καὶ οἱ γοητεῖες. Μπουκέτο Γ' (1926) 354 - 355.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία καὶ μία ἐπωδὴ ἀπὸ τὴ Θεσσαλία.

820. **Π. Ε. Σ.** Ἀπόκρυφα ἁγιασματάρια. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1 (1927) σ. 294 - 295.

821. **Κορνέσης Ἀλφόνσος** Τὸ βιβλίον τῶν μυστηρίων. Τὰ μυστικὰ τῆς μαγείας. Χειρομαντεία... Σολομονική. Ἀθῆναι, ἐκδότης Ἀντ. Μ. Γελαντάλῆς, 1928, 8ο, σελ. 32.

822. **:'Αναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Τὸ σπίτι τοῦ Μπενιζέλου. 'Εφημ. «'Εστία», 'Αθῆναι, ἔτ. ΛΓ' (1927 - 28) ἀρ. 12149, 12.6.1928, σ. 1.
'Αθηναϊκὰ μαγικὰ ἔθιμα.

823. ***Ζώης Λεων. Χ.** Τὸ κάρφωμα τῆς πανούκλας. Περιοδ. «'Ο Σπινθήρ», Ζάκυνθος, ἔτ. Α' (1928) ἀρ. 8.

824. **Παπακωνσταντίνου Θ.** Βασκανία. Μεγάλη 'Ελληνικὴ 'Εγκυκλοπαιδεία, τόμ. 6 (1928) σ. 804 - 807.

825. **Χαλκιάδης Ζαχαρίας Ε.** Κασιακαὶ ἠθογραφίαι. "Ανθη πλεγμένα (γητέματα καὶ ξόρκια). Δωδεκ 'Ημερολ 5 (1928) 69 - 82.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις μαγείας καὶ ἐπωδές.

826. **Χρυσανθόπουλος Ι. Π.** "Εθιμα ἐραστῶν. 'Ενδείξεις ἔρωτος, φίλτρα, ἐπωδαί. 'Ατλαντὶς 19 (1928) ἀρ. 7, σ. 20, 32.

827. **Μεταλλινοῦ 'Αγγελικὴ Β.** 'Η μάγισσα τοῦ Τσαούς - Μοναστὶρ Ματζίρισσα. ΗΘ 7 (1929) 144 - 146.
Μαγεία, μαντική, λαϊκὴ ἰατρικὴ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη.

828. **Σγουρίτσας 'Αγησίλαος Γ.** Τὸ ἀμπόδεμα τῶν νεονύμφων. Κροκεαί, ἔτ. Α' (1929 - 30) ἀρ. 11, σ. 1.
Περιέχονται εἰδήσεις μαγείας ἀπὸ παλιὸ χειρόγραφο.

829. Τὰ «κωσταντινᾶτα». Μπουκέτο Ζ' (1930) 249.

830. **:Νάθαν ['Αθανασιάδης Ν.]** 'Η βασκανία [στὴ Βλάστη Κοζάνης]. Βόρ 'Ελλάς, ἔτ. Δ' (1930 - 31) ἀρ. 203, σ. 3.

831. Λαογραφικὰ περίεργα. Μπουκέτο Η' (1931) 403.
Μαγικὲς εἰδήσεις ἀπὸ τὸ Ξυλόκαστρο.

832. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Δίκες λαογραφικές. Ξύγγι ἀνθρωπινό. Πρωΐα, ἔτ. Ζ' (1931 - 32) ἀρ. 2131, 29.11.1931, σ. 1 - 2.
Γίνεται λόγος γιὰ μαγικὲς κλπ. ἐνέργειες (ἀνθρωποκτονία) γιὰ τὴν εὕρεση θησαυρῶν.

833. **Γραμματικάκης Ν.** 'Ο ἀφορεσμός. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 8, σ. 11.
Εἰδήσεις γιὰ ἀφορισμό, προσφωνήσεις καὶ προπόσεις ἀπὸ τὴν Κρήτη.

834. **Coote Lake Evelyn F.** Some Notes on the Evil Eye round the Mediterranean Basin. Folklore 44 (1933) 93 - 98.
Δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴ βασκανία καὶ ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα ('Αθήνα, Χίο, Ρόδο καὶ Κύπρο).

835. **Γρίσπος Π.** Δασικὴ λαογραφία. Τὸ κομποδέσιμο τῆς ἐλάτης. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Α' (1933) τεῦχ. 5, σ. 8 - 10.

836. **Γερακόπουλος Η.** «Πιρπιρούνα». (Ντύσιμο, κίνηση, λόγια καὶ μουσική). "Εθιμο παιδιῶν Κοζάνης καὶ περιφερείας. ΗΔΜ 3 (1934) 121 - 123.

837. **Βυζ.** Φυλακτά. Μοῦσαι ΜΒ' [=ΜΓ'] (1934 - 1935) τεῦχ. 950, σ. 3 - 4.

838. Οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ αἱ ἀπόκρυφοι σημασίαι των. (Ἱστορία - ἀποκρυφολογία - φαρμακολογία - φυσικὸν καὶ καλλιεργημένον μαργαριτάρι -ζωδιακοὶ πίνακες). Ἀθῆναι 1935, 16ο, σελ. 60 + πίν. 4. (Ἔκδοσις Ἀδαμαντοπωλῶν - Ἀργυροχρυσοχόων Ἀθηνῶν - Πειραιῶς).

839. Ὁ μυστηριώδης κόσμος τῶν ἀριθμῶν. ΜΕΗ Β' (1935) 217 - 221.

840. Παράξενοι θρῦλοι ἀνὰ τοὺς αἰῶνας σχετικῶς μὲ τὰς μαγικὰς ἰδιότητας τοῦ μανδραγόρα. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7867, 11.9.1936, σ. 3.

841. **Σπανακίδης Ὀδυσσεὺς** Μανδραγόρας. Τὸ ἀνθρωπόμορφον φυτὸν μανδρακοῦκος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν καλλικαντζάρων. Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 435 - 438, 1054 - 1056.

Δημοσιεύονται παραδόσεις γιὰ τὸ μαναδραγόρα, ἐξετάζεται ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως κλπ.

842. **Παπακώστας Ἄγγελ. Ν.** Ἡ συνήθεια τῆς προκλήσεως βροχῆς διὰ κατακλυσμῶν παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Ἠπειρ Βῆμα, ἔτ. 10 [=9 - 10] (1937 - 38) ἀρ. 285, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια τῆς περπερούνας διαφόρων τόπων.

843. **:Θέρος Ἄγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Λαογραφικὰ ἀνάλεκτα. Μονομερίτικο πανί. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α' (1938) ἀρ. 1, σ. 2.

Μαγικὰ ἔθιμα Λακεδαίμονος.

2. Ἐπωδές.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 207, 275, 290, 304, 306, 323, 327, 339, 356, 362, 383, 386, 400, 402, 407, 410, 411, 414, 436, 602, 795, 819, 825, 1100, 2032, 2680, 2721, 2856]

844. **Κουκουλὲς Φαίδων** Μεσαιωνικοὶ καὶ νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι. Λαογρ 8 (1921 - 1925) 302 - 346, 9 (1926 - 1928) 52 - 108, 450 - 506. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 196, ἀρ. 740 καὶ σ. 374, ἀρ. 3693].

Κρίσεις: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 658 - 659 (Gustav Soyter). Échos d' Orient 25 (1926) 128 καὶ 26 (1927) 127 (R. J[anin]) Phil Wochenschrift 48 (1928) στ. 1384 (Gustav Soyter).

845. Κεφαλλωνίτικοι ἐξορκισμοὶ [3]. Μπουκέτο Γ' (1926) 188.

846. **Hasluck Margaret** A Lucky Spell from a Greek Island [Keos]. Folklore 37 (1926) 195 - 196.

847. Δημώδεις ἐξορκισμοὶ [2]. Μπουκέτο Ζ' (1930) 142.

848. Ἐπικλήσεις στὸν ἥλιο. Μπουκέτο Ζ' (1930) 211.

Ἔμμετρες ἐπωδὲς ἀπὸ διάφορες περιοχές.

849. Πῶς ξορκίζονται τὰ βασκάνια. Μπουκέτο Θ' (1932) 161.

Δημοσιεύονται μία ἐπωδὴ καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία ἀπὸ τὴν Κρήτη.

849α. Ἐξορκισμός. Ρωμανὸς Μελωδὸς Α' (1932 - 1933) 96.
Προέρχεται ἀπὸ τετραβάγγελο τοῦ 15ου αἰ. τῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας.

850. Γυθειαῖς [4 ἀπὸ τὴν Κρήτη]. Ραδάμανθυς 18 (1933) ἀρ. 1, σ. 6.

851. Τὰ ξόρκια ὡς θεραπευτικὸν μέσον. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 1456.

852. Γιατροσόφια - δεισιδαιμονίες - προλήψεις. Καππαδ Ἀρχ Σινασὸς 1 (1936) 21 - 22.
Δημοσιεύονται 3 ἐπωδές.

853. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** «Τὸ ἡλιοβασίλεμα». Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΜΓ' (1936 - 37) ἀρ. 15607, 7.1.1937, σ. 1.
Ἀθηναϊκὸ ξόρκι κ. ἄ.

854. **Κοσμῆς Ἄγγελος Α.** Σιφνιακὰ σημειώματα. Τὰ ξόρκια. Λαογρ Ἐπετηρὶς 1938, σ. 107 - 109.
Ξόρκια 6 καὶ εἰδήσεις μαγείας.

855. **[Λαδᾶς Γ. Γ.]** Βίος καὶ μαρτύριον τῶν ἁγίων Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης. Εὐχαὶ καὶ ἐξορκισμοὶ περὶ λύσεως καὶ ἀφανισμοῦ μαγείας, βασκανίας, ἀστρομαντείας, μαγικῶν ἐπῳδῶν, θεσμῶν, σφραγισμάτων, φόβου, ζημίας καὶ παντὸς κακοῦ ἐκ πονηρῶν καὶ ἀκαθάρτων πνευμάτων. (Ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου). Ἀθῆναι, ἔκδ. Θ. Γ. Κουρκουτᾶ, 1938, 16ο, σελ. 31.

856. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Γητειὲς καὶ ξόρκια ἀπάνω στὰ βουνὰ [στὰ Σφακιὰ Κρήτης]. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8379, 17.2.1938, σ. 3.

γ') Μαντική.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 231, 251, 275, 276, 297, 347, 353, 356, 377, 384, 418, 420, 787, 821, 827, 855, 1589, 2643, 2722, 2762, 2791, 2822]

857. Δεισιδαιμονίαι - ὅρκοι. Φάρος 1 (1920 - 1921) ἀρ. 20, σ. 8.
Εἰδήσεις μαντικῆς, μαγείας καὶ δεισιδαιμονίας.

858. **Λελεδάκις Γεώργ.** Ἡ κουτάλα (ὠμοπλάτη) προφητεύει. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 14, σ. 4 - 5.

859. Ὁ κλήδωνας. Θησαυρὸς Α' (1922 - 1923) τεῦχ. 31 (15.7.1923) σ. 45 - 46. [Δημοσ. καὶ 4 δίστιχα].

860. Μαντεία τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου. Ἡμερ Ὀλυμπίου 1924, σ. 8 - 9. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου. Αὐτόθι, σ. 19. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Μαρτίου. Αὐτόθι, σ. 25. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου. Αὐτόθι, σ. 37 - 38. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Μαΐου. Αὐτόθι, σ. 58 - 59. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Ἰουνίου. Αὐτόθι, σ. 66. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Ἰουλίου. Αὐτόθι, σ. 69 - 70. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Αὐγούστου. Αὐτόθι, σ. 73 - 74. — Μαντεία τοῦ μηνὸς

Σεπτεμβρίου. Αὐτόθι, σ. 76 - 77. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου. Αὐτόθι, σ. 79 - 80. — Μαντεία τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου. Αὐτόθι, σ. 83 - 84.

Μαντικὲς εἰδήσεις ἀπὸ παλαιὸ χειρόγραφο τῆς Κύπρου, ὅπως σημειώνεται στὴ σ. 2 τοῦ ἡμερολογίου (πρόλογο).

861. Πῶς εὑρίσκεται ὁ μέλλων σύζυγος στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Βρετάνη. Μπουκέτο Α' (1924) 7.

Ἔθιμα μαντικῆς (Ἁγ. Θεοδώρων) ἀπὸ τὸ Πήλιο καὶ τὴ Βρετάνη Γαλλίας.

862. **Δυοβουνιώτης Κ. Ι.** Ἀναστασίου Γορδίου, Ὀνείρων κρίσεις. Θεολογία 2 (1924) 191 - 193.

863. **Μανδράγος Γεώργ.** Ὑπὸ μανδραγόραν καθεύδειν. Δωδεκ Ἡμερολ 1 (1924) 140.

864. **Παζίνης Γουσταῦος** Νέος μέγας ὀνειροκρίτης μετὰ εἰκόνων. Συνταχθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει παναρχαίου παπύρου εὑρεθέντος ἐπὶ τάφου τῶν Φαραὼ ὑπό —. Προσετέθησαν : Ὡροσκοπία - χειρομαντία - Πυθία - φωνὴ τῶν ἀνθέων - οἰκογενειακὰ παιγνίδια - ἀνέκδοτα κτλ. Ἀθῆναι, ἐκδότης Ἀριστοφάνης Παπαδημητρίου, 1925, 8ο, σελ. 480.

864α. Διαιώνισις εἰδωλικῶν ἐθίμων. Ἐκκλησία Δ' (1926) 233 - 234.

Ἀναδημοσίευση ἐθίμων τοῦ κλήδονα ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ζωή».

865. **Μέγας Γεώργ. Α.** Βιβλίον ὠμοπλατοσκοπίας ἐκ κώδικος τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Λαογρ 9 (1926 - 1928). [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 200, ἀρ. 799].

Κρίση : Folklore 37 (1926) 412 - 413 (W. R. Halliday).

866. **:Ἀναδρομάρης** Ὁ κλήδονας στὴν Κάρπαθο (24 Ἰουνίου). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 137, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα τοῦ κλήδονα.

867. **:Ἀκριβοχέρης** Ὁ κλύδωνας. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 327 - 328.

Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα.

868. **Κυριακίδης Στίλπων Π.** Ἀερομαντεία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1 (1927) σ. 739 - 743.

869. Ὁ κλείδωνας στὴν Πελοπόννησο. Μπουκέτο Ε' (1928) 689.

Ἔθιμα Ἠλείας, Ἄργους καὶ Ναυπάκτου. Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα τοῦ κλήδονα.

870. **Κυριακίδης Σ. Π.** Αὐγομαντεία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 6 (1928) σ. 174 - 175.

871. **Μακριδάκης Τάκης** Ὁ κλείδωνας. Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΗ', ἀρ. 4153, 29.6.1930, σ. 2, ἀρ. 4154, 2.7.1930, σ. 2, ἀρ. 4155, 3.7.1930, σ. 1.

872. **:Γράκχου Κορνηλία [Κυρμιζάκη Ἀγλαΐα]** Πάει ὁ κλείδωνας. Ἐφημ «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ε' (1930 - 31) ἀρ. 1395, 27.6.1931, σ. 1.

873. **Κόκκινος Δ. Α.** Οἱ φωτιὲς καὶ ὁ κλύδωνας. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ζ′ (1931) ἀρ. 6, σ. 5.

874. **Μπενάκης Ν.** Ὁ κλήδωνας. Φωνὴ Βιβλίου Α′ (1931) 237 - 238.

875. **Πολίτης Νικ. Γ.** Πυρομαντεία καὶ ἐμπυροσκοπία παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 1813, 4.1.1931, σ. 1 - 2, ἀρ. 1814, 5.1.1931, σ. 1 - 2, ἀρ. 1815, 6.1.1931, σ. 3.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸν Γ′ τόμο τῶν «Λαογραφικῶν Συμμείκτων».

876. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἀνοίξετε τὸν κλήδονα. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2321, 19.6.1932, σ. 1, 4.

877. **Μιτενάκις Ν.** Ὁ κλήδονας. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. ΣΤ′ (1931 - 32) ἀρ. 1602, 24.3.1932, σ. 1.

878. **Ψυλ. Κ.** Κριμήνιον. Τὸ ὡραῖο ἔθιμο τοῦ «Ἀϊγιάννη», ὁ κλείδωνας. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. ΣΤ′ (1932 - 33) ἀρ. 268, σ. 2.

879. **(Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ. Γ.)** Ὁ κλήδωνας στὴν Κάρπαθο. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Α′ (1933 - 34) ἀρ. 7, σ. 2.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου» τοῦ συγγρ.

880. **Γρίσπος Π.** Τὰ δασικὰ φυτὰ εἰς τὴν λαογραφίαν. Ὁ ἀλούμπαρδος. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Β′ (1934) 59.
Ἔθιμο μαντικῆς Βαρθολομιοῦ Ἠλείας.

881. **Παρ.** Οἱ φωτιὲς καὶ οἱ κλήδονες τοῦ Ἅι - Γιάννη. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 7119, 25.6.1934, σ. 3.

882. **Πολ. Μητ.** Τῆς τύχης τὰ γραμμένα. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 151 - 153.

883. **Σαλταμπάσης Π. Κ.** Τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ σύγχρονα μαντεῖα. Χαρτομαντεία, χειρομαντεία, φλυτζανοσκοπεία κτλ. Παναιγύπτια 7 (1935) ἀρ. 32 σ. 759 - 760, ἀρ. 33 σ. 785 - 786.

884. **Καλῆς Ι.** Ὁ κλήδονας στὴν Ἀστυπάλαια. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ′ (1935 - 36) ἀρ. 16, σ. 2. [Πρβλ. ἀρ. 890].
Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα τοῦ κλήδονα.

885. **Μωρ[αϊτίνης] Τ.** Ὁ κλήδονας [στὴν Ἀθήνα]. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7789, 23.6.1936, σ. 1.

886. **Μαρίνης Κώστας** Γιὰ νὰ φανερωθοῦν τῆς μοίρας τὰ γραμμένα. (Λαολογικὰ σημειώματα). Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 137, 20.3.1937, σ. 3.
Ἔθιμα μαντικῆς κατὰ τὴ Σαρακοστή.

887. **Ἀναστασέλλης Στρ.** Ἁγιασώτ'κα. Κλήδουνας. Τρίβολος 7 (1937 -38) ἀρ. 312, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ 3 δίστιχα.

888. **Μαστορίδης Μ.** Ὁ Κουκκουμᾶς. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 20, σ. 2.
Ἤθιμα λατρείας καὶ μαντικῆς καθὼς καὶ δίστιχα τοῦ κλήδονα ἀπὸ τὴ Σύμη.

889. **Κουτήφαρης Ι. Δ.** Ἡ ἐκδίκησις τοῦ Ἀγιάννη. Ἡμερ Πελασγοῦ 8 (1938) 18 - 23.
Εἰδήσεις μαντικῆς τοῦ κλήδονα.

890. **Καλῆς Ἰωάνν. Δ.** Ὁ κλήδωνας στὴν Ἀστυπάλαια. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β' (1938 - 39) ἀρ. 44, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 884].
Δημοσιεύονται καὶ σχετικὰ δίστιχα.

891. **(Α - Ω)** Ἔμμετρος ὀνειροκρίτης. Ἀθῆναι, ἐκδότης Ἰωάννης Ν. Σιδέρης, χ. χρ., 8ο, σελ. 3 + 112.

2. Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη.

α') Κοσμολογικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. Μετεωρολογία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 291, 297, 310, 339, 425, 759, 1807, 1826, 1827, 1835, 1836, 1864, 1879, 1885, 1915, 2033, 2072, 3160]

891α. Προφητεῖαι Δανιήλ. Βροντολόγιον κατὰ Δανιήλ. Κυπρ Στοὰ Α' (1924 - 1925) ἀρ. 20, σ. 5 - 7.

892. **Κυριακίδης Στ. Π.** Ὁ ἑφταπάρθενος χορός. ΗΜΕ, ἔτ. 1925, σ. 489 - 511.
Κρίση: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 597 - 598 (Gustav Soyter).

893. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Ὁ ἁι-Δημητρίτης. (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΓ' (1927 - 28) ἀρ. 12263, 27.10. 1928, σ. 1.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις λατρείας, 1 τραγούδι κ. ἄ., σχετικὰ μὲ τὸν ἅγιο Δημήτριο, ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα.

894. Τὰ ζῶα καὶ ὁ καιρός. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1365.
Εἰδήσεις μετεωρολογίας καὶ σχετικὲς ἔμμετρες παροιμίες ἀπὸ τὸν τέως δῆμο Οἰνοῦντος Λακωνίας.

895. Δημώδη προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ. Κυνουριακὰ 1930, σ. 241.

896. Θρῦλοι, παραδόσεις. Μπουκέτο Ζ' (1930) 231.
Ἀστρολογικὲς δοξασίες, εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία, 1 τραγούδι κ.ἄ. ἀπὸ τὴν Κρήτη.

897. Ὀνομασίες μηνῶν [ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὸν Πόντο]. Μπουκέτο Ζ' (1930) 209.

898. **Ἀρβανιτάκης Γ. Λ.** Μετεωρολογικαὶ παροιμίαι. Παναιγύπτια 1 [=3] (1931) ἀρ. 2, σ. 10.

899. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἀγέρα βγάζουν οἱ στεριές. Πρωΐα, ἔτ. Η' (1932 - 33) ἀρ. 2583, 12.3.1933, σ. 1, 4.

900. **Γρίσπος Π.** Τὸ Γενάρη κόψε ξύλο καὶ φεγγάρι μὴ κυττᾶς. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Α' (1933) τεῦχ. 3, σ. 10 - 11.

901. ——— «Μάρτη δρίματα στὰ ξύλα καὶ τ' Ἀγούστου στὰ πανιά». Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Β' (1934) 173 - 174.
Εἰδήσεις μετεωρολογίας κλπ. ἀπὸ τὴ Θράκη κ.ἀ.

902. **:Ὁ Ἐρευνητὴς** (Ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν λαογραφίαν). Τί λέει ὁ λαός μας γιὰ τὸ Μάρτη. Οἱ παροιμίες μετεωρολογικὰ δεδομένα. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. 12α' (1937) ἀρ. 5150, 28.2.1937, σ. 1.
Μετεωρολογικὲς καὶ λατρευτικὲς εἰδήσεις, παροιμίες.

903. **Καρανικόλας Σωτ.** Τὸ μικρὸ καλοκαιράκι. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 8, σ. 1.

904. **:Ἐρανιστὴς** Πλιά, Πούλια, Ὀπλιά. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α' (1938) ἀρ. 2, σ. 2.

905. **Καρανικόλας Σωτ.** Ἤθη καὶ ἔθιμα τὸ Δεκαπενταύγουστο. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β' (1938 - 39) ἀρ. 24 σ. 1, 4, ἀρ. 25 σ. 6, ἀρ. 26 σ. 1 - 2.
Εἰδήσεις μετεωρολογίας, λατρείας, τελευτῆς, παραδόσεις κ. ἄ.

β') Λαϊκὴ ἰατρικὴ - κτηνιατρική.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 230, 231, 275, 304, 313, 327, 334, 337, 339, 360, 365, 379, 382, 400, 402, 453, 827, 856, 1657, 2815]

906. **(Χατζιδάκις Γ. Ν.)** [Περὶ ἰατροσοφίων εἰς τοὺς παπύρους]. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 327.

907. **Stemplinger Eduard** Antike und moderne Volksmedizin. Leipzig 1925, 8ο, σελ. 120.
Κρίσις: Phil Wochenschrift 46 (1926) στ. 1132 - 1134 (Robert Fuchs).

908. **Ν. Σ.** Οἱ κομπογιαννῖται. Ραδάμανθυς 11 (1926) ἀρ. 3, σ. 6.
Δημοσ. μέρος ἰατροσοφίου ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, ποὺ περιέχει ἰατρικὲς καὶ μαγικὲς εἰδήσεις.

909. Κομπογιαννῖται τοῦ παρελθόντος. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 38, σ. 13.

910. Γιατροσόφια [Ζακύνθου 2]. Μοῦσαι ΛΣΤ' (1927 - 1928) τεῦχ. 823, σ. 4.

911. Οἱ γιατροὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασι. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1082 - 1083.

912. Ὁ μοναχὸς Γυμνάσιος Λαυριώτης ὁ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν. Πρωΐα, ἔτ. Ε' (1929 - 30) ἀρ. 1658, 30.7.1930, σ. 3, 5. — Ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τοῦ καλογήρου Γυμνασίου Λαυριώτου. Αὐτόθι, ἀρ. 1659, 31.7. 1930, σ. 3 - 4.

913. **Κονιτόπουλος Α.** Γυμνάσιος Λαυριώτης, ὁ θεραπευτὴς καλόγηρος. Πρωΐα,

ἔτ. Ε′ (1929 - 30) ἀρ. 1663, 4.8.1930, σ. 3 - 4, ἀρ. 1665, 6.8.1930, σ. 3 - 4.

914. **Κούζης Ἀριστ.** Ἰατρικὴ δημώδης. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 12 (1930) σ. 820 - 821.

915. —— Κομπογιαννῖται καὶ καλογιατροί. (Ἡ λαϊκὴ ἰατρικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα). Πρωΐα, ἔτ. Ε′ (1929 - 30) ἀρ. 1689, 31.8.1930, σ. 1 - 2. [Βλ. καὶ τὸ ἄρθρο τοῦ ἴδιου, Κομπογιαννίτης, Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 14 (1930) σ. 792 - 793].

916. **Λαυριώτης Γυμνάσιος** Λαϊκὴ ἰατρικὴ μὲ 125 συνταγάς. Χ. τ., 1930, 16ο, σελ. 16. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 203, ἀρ. 853].

917. **Πριμικίδης Ι.** Γυμνάσιος Λαυριώτης. (Ὅλη ἡ ζωή του καὶ 304 συνταγαί του). Ἀθῆναι 1930, 16ο, σελ. 128.

918. **Γ. Ν. Φ.** Ἡ Χιακὴ λαϊκὴ ἰατρική. Φωνὴ Χίου 1 (1930 - 1931) ἀρ. 4 - 5, σ. 19 - 21.

919. **Κροκεάτης Δ.** Πρακτικὲς συνταγές. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 17 - 18, σ. 6.

920. **Ἄννινος Μπ.** Νοσοκόμοι καὶ κομπογιαννῖται. Φωνὴ Βιβλίου Α′ (1931) 114 - 116.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Ἱστορικὰ Σημειώματα» τοῦ συγγρ. Πρβλ. ἀρ. 230.

921. **Δρακίδης Γεράσ. Δ.** Τὸ γιατροσόφι [ἔτους 1687 ἀπὸ τὴ Ρόδο]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 293, σ. 1 - 2.

922. **Γρίσπος Π.** Λαϊκὲς δοξασίες δασικῶν φυτῶν. Ἐκδρομικὰ Ε′ (1933) τεῦχ. 53, σ. 247 - 248.

923. **Τσάγαλος Ἀρ.** Οἱ θεραπευτικὲς ἰδιότητες τῆς σκίλλης. Ἐκδρομικὰ Ε′ (1933) τεῦχ. 52, σ. 213 - 215.

924. **Γρίσπος Π.** Τί πιστεύει ὁ λαὸς (γιὰ τὰ βότανα). Ἐκδρομικὰ ΣΤ′ (1934) τεῦχ. 57, σ. 44 - 45.
Λαϊκὴ ἰατρική, μαγεία κ.ἄ.

925. **Πουρναρόπουλος Γεώργιος Κ.** Θεραπευτικὰ περίεργα τῆς πρακτικῆς ἰατρικῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Ἀθῆναι 1934, 8ο, σελ. 22+2 χ. ἀρ.

926. **Λυμπεράτος Σπ.** Ἡ ἰατρικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἕλλην Φύλλα Α′ (1935 - 1936) 113 - 116. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 203, ἀρ. 860].

927. **Ἐμμανουὴλ Ἐμμανουὴλ Ι.** Ἡ φαρμακευτικὴ εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Ἑπτάνησον ἐπὶ ἑνετοκρατίας καὶ ἀγγλικῆς προστασίας 1204 - 1797 -

1865. Πραγματεῖαι τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, τόμ. 3, Α'. 'Εν 'Αθήναις 1936, τεῦχ. 2, σελ. 1 - 32 + πίν. Α' - Γ'.

Ἐνδιαφέρει καὶ τὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ (κυρίως ἡ σ. 8).

928. **Πετριανίδης Μιλ. Στ.** 'Ιατροσόφιον δόκιμον. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 293 σ. 2, ἀρ. 294 σ. 3, ἀρ. 295 σ. 2, ἀρ. 296 σ. 2, ἀρ. 297 σ. 2, ἀρ. 298 σ. 2, ἀρ. 299 σ. 2, ἀρ. 300 σ. 2, ἀρ. 301 σ. 2, ἀρ. 302 σ. 2, ἀρ. 303 σ. 2, ἀρ. 304 σ. 2, ἀρ. 305 σ. 2, ἀρ. 306 σ. 2, ἀρ. 307 σ. 2, ἀρ. 308 σ. 2, ἀρ. 309 σ. 2, ἀρ. 310 σ. 2, ἀρ. 311 σ. 2, ἀρ. 312 σ. 2, ἀρ. 313 σ. 2, ἀρ. 315 σ. 2, ἀρ. 316 σ. 2, ἀρ. 317 σ. 2, ἀρ. 318 σ. 3, ἀρ. 325 σ. 2, ἀρ. 327 σ. 2.

'Ιατροσόφι ἀπὸ χειρόγραφο τοῦ 1832 πού βρέθηκε στὸ Πλωμάρι Λέσβου.

929. **'Εμμανουὴλ 'Εμμ. Ι.** 'Ιατροσόφια καὶ τσαρλατάνοι. 'Αθῆναι 1938, 8ο, σελ. 27. ['Ανατύπωση ἀπὸ τὰ «'Αρχεῖα Φαρμακευτικῆς», 1938].

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις μαγείας κλπ.

Κρίση: 'Ηὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 8, σ. 25.

930. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** 'Ασθένειαι καὶ γιατρικὰ ἀπάνω στὶς Μαδάρες [Λευκὰ Ὄρη Κρήτης]. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8376, 14.2.1938, σ. 3.

Εἰδήσεις κτηνιατρικῆς ἀπὸ τὰ Σφακιά.

3. Λαϊκὴ λογοτεχνία καὶ γλώσσα.

α') Τραγούδια.

1. Συλλογὲς τραγουδιῶν.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 84, 128, 129, 135, 144, 163, 171, 187, 193, 200, 204, 206, 207, 209, 211, 212, 213, 219, 221, 225, 226, 231, 232, 234, 235, 241, 246, 247, 248, 251, 255, 256, 260, 268, 269, 272, 273, 275, 276, 282, 285, 288, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 303, 304, 310, 311, 312, 315, 317, 321, 325, 326, 332, 333, 335, 338, 339, 340, 344, 346, 348, 352, 354, 356, 362, 363, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 381, 383, 384, 386, 388, 389, 392, 393, 396, 398, 399, 400, 402, 404, 406, 407, 410, 411, 420, 421, 422, 426, 427, 428, 430, 431, 432, 434, 436, 441 , 442, 445, 459, 462, 469, 491, 537, 569, 570, 583, 592, 602, 607, 608, 645, 718, 769, 842, 893, 896, 1469, 1471, 1481, 1488, 1489, 1496, 1497, 1498, 1511, 1515, 1519, 1526, 1543, 1545, 1546, 1577, 1613, 1652, 1662, 1666, 1668, 1669, 1736, 1795, 1916, 1925, 1928, 1932, 2017, 2059, 2133, 2179, 2373, 2458, 2459, 2460, 2463, 2466, 2469, 2473, 2478, 2480, 2483, 2485, 2486, 2492, 2497, 2498, 2499, 2500, 2505, 2509, 2513, 2515, 2517, 2518, 2519, 2521, 2523, 2525, 2534, 2547, 2548, 2556, 2557, 2559, 2564, 2565, 2566, 2568, 2571, 2572, 2576, 2580, 2583, 2584, 2585, 2592, 2594, 2602, 2605, 2606,

2607, 2610, 2622, 2624, 2640, 2642, 2648, 2659, 2663, 2666, 2672, 2675, 2685, 2687, 2690, 2698, 2701, 2706, 2715, 2717, 2719, 2721, 2725, 2727, 2731, 2732, 2737, 2744, 2745, 2753, 2759, 2795, 2814, 2822, 2829, 2831, 2834, 2835, 2838, 2852, 2853, 2854, 2869, 2872, 2889, 2899, 2901, 2935, 2942, 2957, 2986, 3024, 3052, 3053, 3064, 3102, 3193, 3330].

931. Ἅλωσις τῆς Κάσου [1]. Λεύκωμα Κάσου (1921) σ. 41. — Διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν Κασίων [1]. Αὐτόθι, σ. 44. — Πατριωτικὰ ἄσματα [3]. Αὐτόθι, σ. 123 - 126.

932. Ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ λαοῦ. Μάης. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 10, σ. 5.— Ἀπὸ τὰ μοιρολόγια τῆς Μάνης [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 22, σ. 5.

933. Τραγούδια Μακεδονικὰ τῆς Χαλκιδικῆς [4]. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 23 σ. 6, ἀρ. 25 σ. 6, ἀρ. 26 σ. 5, ἀρ. 29 σ. 6.

934. **Γνευτὸς Παῦλ.** Δημοτικὸν τῆς Ρόδου. Ἡ ἀκαμάτρα. Ἐθν Κῆρυξ 7 (1921) ἀρ. 6, σ. 19.

935. Δημοτικὰ τραγούδια. Νίκη Α′ (1921 - 1922) ἀρ. 5 σ. 3 [1], ἀρ. 7 σ. 3 [1], ἀρ. 9 σ. 7 [1].

936. Παράπονο πουλιοῦ. Πολιτισμὸς Α′ (1921 - 1922) ἀρ. 26, σ. 6.

937. Τραγούδια τῆς Κορίνθου [1]. Πανελλήνια 1 (1921 - 1922) ἀρ. 1, σ. 5. — Τραγούδια Μακεδονικὰ [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 2, σ. 2. — Μακεδονικὰ τραγούδια τοῦ 1650 [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 4, σ. 4. — Νοτιομακεδονικὰ δημώδη [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 4. — Κρητικὰ τραγούδια δημώδη [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 48, σ. 2.

938. **Β.** Ἡ τιμὴ [τραγούδι Κουρουνίων Ἐπανωχωρίων Χίου]. Ἑστιάδα Α′ (1921 - 1922) 167.

939. **Βίος Σ.** Χιώτικα δημοτικὰ τραγούδια. Τὸ κάστρο τῆς Ὡριᾶς. Ἑστιάδα Α′ (1921 - 1922) 22 - 23. — Ἡ Μάγδα ἡ Σαλονικιά. Αὐτόθι, σ. 53 - 54. — Ὁ Γιαννακός. Αὐτόθι, σ. 140.

940. **Καραβίας Χαράλ. Π.** Χήρας ὑγιός... (ἀνέκδοτο μεσαιωνικό). Πολιτισμὸς Α′ (1921 - 1922) ἀρ. 20, σ. 4.

941. **Χρηστοβασίλης Χ.** Κριὸς κι ἀπόκριος. (Ναξιώτικο διήγημα). Πινακοθήκη ΚΑ′ (1921 - 1922) 53 - 57.

Δημοσιεύονται καὶ 3 νανουρίσματα ἀπὸ τὴ Νάξο.

942. **Βαρδάκης Σπῦρος Γ.** Λαϊκὴ παράδοσις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Καμάρας τοῦ Ἁλμυροῦ ποταμοῦ (Ἀποκορώνου Κρήτης). Παντογνώστης Α′ (1921 - 1923) 141.

Τραγούδι καὶ παράδοση Ἀποκορώνου Κρήτης.

943. Δημοτικὴ μοῦσα. Ἡ ἀκαμάτρα. Ἀθην Σὶκ Δ′ (1922) ἀρ. 42, σ. 4.

944. Ἠπειρωτικὰ τραγούδια. Ὁ ξενητεμένος. Ἀθην Σὶκ Δ′ (1922) ἀρ. 38, σ. 8.

945. Θρακικὸν τραγούδι τοῦ γάμου. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 34. — Δημοτικὸ τραγούδι. Αὐτόθι, σ. 37.

946. Μοιρολόγια τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος [3]. Ραδάμανθυς 7 (1922) ἀρ. 15, σ. 6.

947. Μυρολόγι δημοτικόν. Ἡμερ Ἀναμν 12 (1922) 80.

948. Σμυρνηώτικη πατινάδα. Τὸ χασαπάκι. Ἡμερ Πειρασμοῦ, ἔτ. 1922, σ. 106 - 107.
Ρεμπέτικα τραγούδια Σμύρνης.

949. **Ἀβράσογλους Δ.** Ἐθνογραφία καὶ λαογραφία. Τὸ χελιδόνισμα στὴ Βόρειο Θράκη. Μακ Γράμμ Α′ (1922) 12 - 13.
Ἔθιμα τοῦ Μαρτίου καὶ χελιδόνισμα ἀπὸ τὴν περιοχὴ Στενημάχου Β. Θράκης.

950. **Β[λαστὸς] Π.** Μυθοζωολογία Κρητῶν. Ὄφις καὶ σκαντζόχοιρος. Ραδάμανθυς 7 (1922) ἀρ. 6, σ. 4. — Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῆς Κρήτης. Ἡ ἁλουποῦ καὶ ὁ πετεινός. Αὐτόθι, ἀρ. 17, σ. 4.

951. **:Θέρος Ἅγ. [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Τὸ τραγούδι τῆς κόρης [1]. Ἑλλὰς 15 (1922) ἀρ. 1179, σ. 2. — Ἡ πεντάμορφη. Αὐτόθι, ἀρ. 1180, σ. 4. — Ἡ κόρη κι ὁ ἥλιος. Αὐτόθι, ἀρ. 1181, σ. 2. — Ὁ καλόγερος. Αὐτόθι, ἀρ. 1182, σ. 4. — Πέρδικα καὶ κυνηγός. Αὐτόθι, ἀρ. 1183, σ. 2. — Ὁ κλέφτης καὶ τ' ἄλογό του. Αὐτόθι, ἀρ. 1184, σ. 2. — Μάννας κλάϋμα. Αὐτόθι, ἀρ. 1185, σ. 4. — Παιδιοῦ μυρολόγι. Αὐτόθι, ἀρ. 1186 σ. 4, ἀρ. 1188 σ. 4. — Δίστιχα. Αὐτόθι, ἀρ. 1189, σ. 4. — Μοιρολόγι σὲ νοικοκυρά. Αὐτόθι, ἀρ. 1190, σ. 4. — Δημοτικὰ τραγούδια. Αὐτόθι, ἀρ. 1191 σ. 4, ἀρ. 1193 σ. 4, ἀρ. 1194 σ. 4, ἀρ. 1196 σ. 4.

952. **(Καβάσιλας Σπῦρος)** Δημοτικὰ τραγούδια. Ἡ Μαυριανή. (Ἀπὸ τὴ συλλογὴ Κερκυραίϊκων δημ. τραγουδιῶν τοῦ —). Μακ Γράμμ Α′ (1922) 92- 93.

953. **Καπετανάκη Εὐαγγελία** Ἀπὸ τὰ μυρολόγια τῆς Μάνης. Ραδάμανθυς 7 (1922) ἀρ. 11, σ. 7.

954. **:Λυράρης** Δημοτικὸ [Κρήτης]. Νουμὰς ΙΘ′ (1922) ἑξάμηνο Α′, σ. 3.

955. **Martinengo Cesaresco Evelyn,** Countess, A Sheaf of Greek Folk Songs gleaned by an Old Philhellene, with an Introductory Note by —. Oxford, Basil Blackwell, 1922, 8ο, σελ. XXXII + 78.
Κρίση: Folklore 34 (1923) 175 - 177, 252 (W. R. Halliday).

956. **Νίτσος Νικόλ.** Παραλληλισμὸς ἑλληνικῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων. Ἑβδομὰς Κωνστ Α′ (1922) 249.

Δημοσιεύονται 2 τραγούδια ἀπὸ τὸν Τσαμαντᾶ Ἠπείρου καὶ ἀναδημοσιεύονται 1 ἀπὸ τὴ Ρόδο καὶ 1 ἀπὸ τὴν Κύμη.

957. **Παπαηλιάκης Γ.** Μακεδονικὰ τραγούδια χοροῦ : Μιὰ φορά 'μουνε πουλί. (Πορρόϊα). Μακ Γράμ Α' (1922) 29. — Ὁ δυόσμος κι ὁ βασιλικός. Μακεδονικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Αὐτόθι, σ. 45.

958. **Ταβανιώτης Ἐμμ. Τ.** Ἡ ἐν Θράκῃ Μαρώνεια. Ἡμερ 'Αναμν 12 (1922) 147 - 158.

Δημοσιεύονται καὶ 1 τραγούδι καὶ στίχοι τραγουδιοῦ.

959. Δημοτικὴ μοῦσα. Ἡ ξενιτειά. Φάρος 3 (1922 - 1923) ἀρ. 88, σ. 5.

960. Τὰ ἀθάνατα δημοτικά μας τραγούδια [11]. Παναθ Α' (1922 - 1923) ἀρ. 12, σ. 56 - 57.

961. **Κτιστάκης Ροῦσος** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κρήτης [1]. Πανελλήνια 2 (1922 - 1923) ἀρ. 53, σ. 2. — Ἡ Ρωμηοτοπούλα. Αὐτόθι, ἀρ. 55, σ. 5. — Δημώδη Κρήτης [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 74, σ. 8.

962. **Μιρτόγλου Στ.** Δημοτικὴ ποίησις. Ἡ κατάρα. Φάρος 3 (1922 - 1923) ἀρ. 91, σ. 1.

'Αναδημοσίευση ἀπὸ τὴ συλλογὴ τραγουδιῶν τοῦ "Αγ. Θέρου.

963. **Ροντογιάννης Ζ. Β.** Μοιρολόγια [2]. Ἑπταν 'Επιθ Α' (1922 - 1923) 164.

964. Δημοτικὸν Νισυριακὸν ᾄσμα. Νισυρ Ἡμερολ 1 (1923) 39 - 40. — Τὸ κάστρον τῆς Σουριᾶς. Ἄσμα Νισυριακόν. Αὐτόθι, σ. 56.

965. 'Εθνικὰ ποιήματα. Πόντ ἔτ. Ι', ἀρ. 2, 25.8.1923, σ. 2, ἀρ. 3, 1.9.1923, σ. 2, ἀρ. 4, 8.9.1923, σ. 2, ἀρ. 7, 29.9.1923, σ. 2.

Δημοσιεύονται 4 Ποντιακὰ τραγούδια.

966. 'Εθνικὴ μοῦσα. Ραδάμανθυς 8 (1923) ἀρ. 2, σ. 3.

967. Λιτοχωριανὸς χορός. Ραδάμανθυς 8 (1923) ἀρ. 2, σ. 8 - 9.

Εἰδήσεις γιὰ χορούς καὶ 3 τραγούδια ἀπὸ τὸ Λιτόχωρο Πιερίας.

968. Ὁ βοσκὸς κι' ὁ βασιλιᾶς (δημῶδες). Κυθηρ 'Επιθεώρ Α' (1923) 449.

969. Οἱ γριές. Δημοτικὴ σάτυρα. Ἡμερ Πανδώρα 1923, σ. 144.

970. **(Καβάσιλας Σπῦρος)** Δημοτικὰ τραγούδια. Μακ Γράμμ Β' (1923) 55, 90.

971. ——— Δημοτικὰ τραγούδια [1]. Τὰ μάτια. Δίστιχα [5]. Μακ Γράμμ Β' (1923) 148 - 149.

Προέρχονται ἀπὸ τὴν Κέρκυρα.

972. **Καλλιγερόπουλος Δημ.** Τὰ κάλαντα ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι δημώδη ἑορταστικὰ ᾄσματα ᾀδόμενα κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Γεννήσεως, Περιτομῆς καὶ Βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ διάφορα ἄλλα πανηγυρικὰ καὶ ἐθιμοτυπικὰ ᾀδόμενα εἰς ὡρισμένας πανηγύρεις καὶ ἐποχάς. 'Ερανισθέντα ἐκ διαφόρων

λαογραφικῶν ἔργων ὑπὸ —. Ἐν Ἀθήναις 1923, 8ο μικρό, σελ. 88.
Κάλαντα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιᾶς, Φώτων, Βαΐων, Πάσχα, ἄλλων ἑορτῶν, Πρωτομαγιᾶς, χελιδόνισμα, περπερούνα.

973. **Κ[αλτσέτας] Π[απακωνσταντίνου] Ε.** Τὸ Γερακοβούνι. Ἀχιλληΐς, Ἰούλιος 1923, σ. 8 - 9.
Δημοσιεύονται 2 τραγούδια, τοπωνύμια καὶ εἰδήσεις ἀπὸ τὸν ποιμενικὸ βίο τῶν νομάδων τῆς περιοχῆς Ὄρθρυος.

974. **Χρηστοβασίλης Χ.** Ὁ Μάρκο Μπότσαρης. Ἱστορικὸ ἔπος μὲ πολλὲς ἱστορικές, γλωσσικές, γεωγραφικὲς καὶ ἠθογραφικὲς σημειώσεις καὶ πολλὲς εἰκόνες. Φιλολογικὴ ἔκδοση «Θησαυροῦ», προσφορὰ τοῦ κυρ. Ἀθαν. Δ. Μ. Μπότσαρη. Ἀθήνα, τυπογραφεῖο «Ν. Ἄστεως», 1923, 8ο μικρό, σελ. 64. (Θησαυρός, ἔτ. Α', ἀρ. 37, Ἀθῆναι 2 Σεπτ. 1923).
Στὶς σημειώσεις τοῦ ποιήματος περιέχονται καὶ λαογραφ. εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση καὶ τὰ δημοτ. τραγούδια καὶ δημοσιεύονται 8 τραγούδια ἀπὸ τὴ συλλογὴ Passow, στίχοι τραγουδιῶν καὶ 1 ἀνέκδοτο τραγούδι ἀπὸ τὴν Ἤπειρο.

975. **Στεφανίδης Θέμος** Τὰ Σαμιώτικα δημοτικὰ τραγούδια. Μην Ἐπιθ Α' (1923 - 1924) φ. 5 - 6, σ. 10 - 13.
Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα.

976. Δημοτικὰ τραγούδια [1]. Μπουκέτο Α' (1924) 147.

977. Δημοτικὰ τραγούδια. Ὁ Γιάννος. Ραδάμανθυς 9 (1924) ἀρ. 10, σ. 8.

978. Δημώδη Ἠπειρωτικὰ ἄσματα [2]. Μπουκέτο Α' (1924) 347.

979. **Γουγούσης Χρ. Γ.** Ὁ βίος τῶν τουρκοκρατουμένων Μακεδόνων ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως. Ραδάμανθυς 9 (1924) ἀρ. 3 σ. 6, ἀρ. 4 σ. 7, ἀρ. 5 σ. 7, ἀρ. 7 σ. 10.
Νανουρίσματα, ποικίλα τραγούδια, στίχοι τραγουδιῶν κ.ἄ.

980. **Κλωνάρη Μαρία** Τσεσμελιώτικα δημοτικά. Τοῦ ναύτη [1]. Ραδάμανθυς 9 (1924) ἀρ. 11, σ. 7.

981. **Κοντογιάννης Π.** Κοντογιανναῖοι. Κλέφτες - ἁρματωλοὶ - ἀγωνισταί. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Α. Σ. Ραφτάνη, 1924, 8ο, σελ. 46.
Δημοσιεύονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη, καὶ 8 κλέφτικα τραγούδια (σ. 6, 10, 12, 14 - 16, 26, 28).

982. **:Ὁ Συλλέκτης** Δημώδη Κρητικὰ τραγούδια. Μπουκέτο Α' (1924) 504.

983. **Ραζέλος Λεωνίδας** Ὁ Βύρων καὶ ἡ δημοτικὴ ποίηση. Νέα Τέχνη Α' (1924) 49 - 50. [Βλ. καὶ ἀρ. 1550, 1553].
Μεταφράζονται ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ 2 ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, πού εἶχε συγκεντρώσει ὁ Byron.

984. Ὁ ἑλληνικὸς χορός. (Δημῶδες Λακεδαίμονος). Ἀγωγή, ἔτ. Α′ (1924 - 1925) ἀρ. 2, σ. 8.
Καταγραφὴ 2 στίχων σὲ βυζαντινὴ παρασημαντική.

984α. Βυζαντιακὸν ἀλφάβητον διασωθὲν ἐν Ἄνδρῳ. Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1925) ἀρ. 8-9, 10-20 Ἀπριλ. 1925, σ. 3.

985. Ἡ τροφίμια [Κασιακὴ ρίμα τοῦ 1849]. Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 115 - 116. — Λεριακὸν ᾄσμα. Αὐτόθι, σ. 187.

986. Κλέφτης καὶ ἁρματολός. Μπουκέτο Β′ (1925) 350. — Τραγούδι τοῦ παντρεμένου. Αὐτόθι, σ. 714. — Ἡ ἄτυχη νύφη. Αὐτόθι, σ. 803.

987. Κρητικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ὁ γάμος. Μπουκέτο Β′ (1925) 143.

988. Μεγάλη Παρασκευή. Χιακὸν δημῶδες ᾄσμα. Μπουκέτο Β′ (1925) 266.

989. Μυρολόγι παλληκαριοῦ. Ἐθν Κῆρυξ 11 (1925) ἀρ. 6, σ. 19.

990. Τὸ καμαρωτό. Γαμήλιον ἀδόμενον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δέρκων [Θράκης]. Πυρσὸς Ν Χωρῶν Α′ (1925) τεῦχ. 1, σ. 4. — Ἡ Ἀτζεμιά. (Ἄδεται ἐν Πύργῳ τῶν Δέρκων εἰς συναναστροφάς). Αὐτόθι, σ. 28.

991. Τὸ τραγούδι τῆς νύφης. Μπουκέτο Β′ (1925) 281.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ ἔργο τοῦ Μ. Λελέκου.

992. Τραούδια Τζυπριώτικα. Παγκύπριον Λεύκωμα, ἐκδότης Δημ. Ἑνωτιάδης, Λευκωσία (1925), σ. 233 - 235.

993. **Γνευτὸς Παῦλος** Δημοτικὰ τῆς Ρόδου. Φάρος 4 [=5] (1925) 71.

994. **Δ. Ἀν.** Ροδιακὸν ᾄσμα. Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 35 - 36.

994α. **Θέρος Ἅγις** Τὸ Συνοδινόπουλο. (Δημοτικὸ τῆς Κερκύρας). Εἰκονογρ Ἑλλ Α′ (1925) ἀρ. 3, σ. 8.

995. **Κανδηλάπτης Γεώργιος Θ.** Ποντιακὰ ἱστορικὰ ἀνάλεκτα. Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει, τύποις Ἀδ. Σακελλαρίδου, 1925, 16ο, σελ. δ′ + 5 - 78 + 6 χ. ἀρ. + πίν. 1.
Στὶς σ. 57 - 58 δημοσιεύονται 3 τραγούδια τοῦ Πόντου. Στὸ τέλος πολλὰ ὀνόματα.

996. **Κυπάρης Π. Κ.** Ἡ ξιππασμένη. Παγκύπριον Λεύκωμα, ἐκδότης Δημ. Ἑνωτιάδης, Λευκωσία (1925), σ. 236.

997. **:Σταχυολόγος** Μαρία ἡ Πενταγιώτισσα. Μπουκέτο Β′ (1925) 848.
Δημοσιεύεται τὸ σχετικὸ τραγούδι καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ τὸ δημιούργησαν.

998. **Χρηστοβασίλης Χ.** Ὁ Κόκκινος. Ἀτλαντὶς 16 (1925) ἀρ. 6, σ. 20 - 21.
Δημοσιεύεται καὶ 1 Ἠπειρωτικὸ μοιρολόγι.

999. **Χριστόπουλος Π.** «Τὸ τραούδιν τῆς Μαρικκοῦς ἀπὸ τὴν Ἐφτακώμην». Ἐφημ. «Νέα Φωνὴ τῆς Κύπρου», Λευκωσία, ἔτ. Θ′ (1925) ἀρ. 59, 14.2.1925, σ. 1.

1000. Ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Δωδεκανησιακῆς ψυχῆς. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 6 (1924 - 25) ἀρ. 101, σ. 2.

Τραγούδια Καρπάθου 2 (ἀναδημοσιεύσεις), Καστελλορίζου 1 (ἀναδημοσ.), Νισύρου 2, Σύμης 1 (ἀναδημοσ.), Καλύμνου 1 καὶ δίστιχα: ἐρωτικὰ Νισύρου 5, γαμήλια Τήλου 6, τοῦ κλήδονα Κάσου 8.

1001. Ἡ κατάρα τῆς μάνας. (Ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 111, σ. 2. — Ἀπὸ τὴν Καρπαθιακὴ δημοτικὴ ποίηση. Αὐτόθι, ἀρ. 120, σ. 4.

Τραγούδια 2 ἀπὸ τὰ Σπόα Καρπάθου.

1002. Δημοτικὰ ᾄσματα ἐκ τῆς Δωδεκανήσου (Καρπάθου). Ὁ ἀετὸς καὶ ἡ πέρδικα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 6 (1924 - 25) ἀρ. 96, σ. 4.

1003. Οἱ Ἰταλοὶ ἐκμεταλλεύονται καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ρόδου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 36, σ. 2.

Δημοσιεύεται κριτικὴ τῆς συλλογῆς δημ. τραγουδιῶν τῆς Ρόδου τοῦ Π. Γ ν ε υ τ ο ῦ ἀπὸ τὸν Ἰταλὸ Α ὐ ρ. Π α λ μ ι έ ρ ι. Βλ. καὶ ἀρ. 1011.

1004. Πατμιακὰ ᾄσματα. Ἡ Ἀρετοῦσα. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 26, σ. 4. [Πρβλ. ἀρ. 1012].

1005. Καρπαθιακὴ δημοτικὴ ποίησις. Τὸ παράπονο τῆς μηλιᾶς. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 107, σ. 4.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Καρπαθιακὰ δημοτικὰ ᾄσματα» τοῦ Μ. Γ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, 1913.

1006. Καρπαθιακὴ δημοτικὴ ποίησις. Τὸ τραγούδι τοῦ Διγενῆ. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 6 (1924 - 25), ἀρ. 106, σ. 4.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Καρπαθιακὰ» τοῦ Ἐ μ μ. Μ α ν ω λ α κ ά κ η, 1896.

1007. **Γνευτὸς Π.** Τραγούδια δημοτικὰ τῆς Ρόδου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 27 σ. 4, ἀρ. 28 σ. 4, ἀρ. 29 σ. 4, ἀρ. 30 σ. 4, ἀρ. 31 σ. 4.

1008. **Δέσποτας Δ.** Τὰ ἑκατολόγια [Ρόδου]. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 3 σ. 4, ἀρ. 4 σ. 4, ἀρ. 5 σ. 4, ἀρ. 6 σ. 4, ἀρ. 8 σ. 4, ἀρ. 9 σ. 4. — Τὸ τραγούδι τοῦ μπαστοῦ [γαμήλιο]. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 4. — Ροδίτικα τραγούδια τοῦ γάμου. Αὐτόθι, ἀρ. 14 σ. 4, ἀρ. 15 σ. 4, ἀρ. 18 σ. 4, ἀρ. 19 σ. 4, ἀρ. 20 σ. 4, ἀρ. 21 σ. 4, ἀρ. 22 σ. 4, ἀρ. 23 σ. 4. — Ὁ Προσφύρης. Αὐτόθι, ἀρ. 25, σ. 4.

1009. **(Μαρτῆ Ἀγγέλικα Μ.)** Ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου. (Κατάρα στὸν ἐπίορκο). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 110, σ. 4.

1010. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Σκλάβος (δημῶδες Καστελλορίζου). Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 42, σ. 2.

1011. **Χαβιαρᾶς Νικήτας Δ.** Τί ἀπαντοῦν οἱ Δωδεκανήσιοι εἰς τὸν κ. Παλμιέρι. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 37 σ. 1, ἀρ. 38 σ. 2.
Ἀπάντηση στὴν κριτικὴ τῶν «Δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ρόδου» τοῦ Π. Γνευτοῦ ἀπὸ τὸν Ἰταλὸ Αὐρ. Παλμιέρι. Βλ. καὶ ἀρ. 1003.

1011α. Κλέφτικα τραγούδια [1]. Τοῦ Ἀνδρούτσου (1792). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 124, σ. 4.

1012. Πατμιακὰ ἄσματα. Ἡ Ἀρετοῦσα. Δωδεκ Ἡμερολ 3 (1926) 26 - 27.

1013. **Γνευτὸς Παῦλος** Τραγούδια δημοτικὰ τῆς Ρόδου. Ἀλεξάνδρεια, ἔκδοσις «Νέας Ζωῆς», τυπογραφικὰ καταστήματα Κασιμάτη καὶ Ἰωνᾶ, 1926. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 209, ἀρ. 953]. [Βλ. καὶ ἀρ. 1003, 1011]. Κρίσεις: Libre, No 44 - 45 (Juin-Juillet 1926) σ. 355 - 356 (L. Roussel). *«Libri del Giorno», Milano, 4 Aprile 1926 (Aurelio Palmieri).

1014. **Δέσποτας Δ.** Τραγούδια δημοτικὰ τῆς Ρόδου. Ὁ Συναδενός. Πασχ Λεύκ ἔτ. 1926, σ. 56 .— Ὁ Χάρος. Αὐτόθι, σ. 145.

1015. **Κατσουρὸς Ἀντ. Φ.** Δημοτικὰ Ἀπειράνθου [3]. Μπουκέτο Γ′ (1926) 921.

1016. **Κλωνάρη Μαρία** Τσεσμελιώτικα τραγούδια [1]. Λεσβ Σελίδες Β′ (1926) 108.

1017. **Λαμπελὲτ Γεώργιος** Τὸ ἀποκρηάτικο [Ἀθηναϊκὸ] τραγούδι. Πρωΐα, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 134, 17.3.1926, σ. 1.

1018. **[Παπαϊωαννίδης Κων.]** Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Σωζουπόλεως [3]. Ἐφημ. «Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως», Θεσσαλονίκη, ἔτ. 59 (1926), ἀρ. 310, 26.7.1926, σ. 1. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 159, ἀρ. 192 καὶ σ. 211, ἀρ. 977].

1019. **Πασαγιάνης Κώστας** Μανιάτικα μοιρολόγια [1]. (Ἀνέκδοτη συλλογή —). Ἡμερ Μπουκ Α′ (1926) 41.

1020. **(:Περάνθης Ρ.)** Δημώδη Ἠπειρωτικὰ τραγούδια [4]. Ἡμερ Μπουκ Α′ (1926) 39.

1021. —— Ἠπειρωτικὰ τραγούδια [23]. Μπουκέτο Γ′ (1926) 307.

1022. **Περιθειώτης Μίκιος** Ὁ ληστής. Ἡμερ Μπουκ Α′ (1926) 67 - 68.
Δημοσιεύονται καὶ 2 δημοτικὰ τραγούδια.

1023. **Σ[ταματίου] Σ.** Τῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Θρακικὴ παραλλαγή. Μπουκέτο Γ′ (1926) 50.

1024. **Χαλκιάδης Ζαχαρίας Ἐμμ.** Κασιακαὶ ἠθογραφίαι. Ἂς λάμπ' ὁ ἥλιος. Δωδεκ Ἡμερολ 3 (1926) 143 - 158.
Δημοσιεύονται καὶ 2 νανουρίσματα καὶ διάφορα ἔθιμα.

1025. Δημοτικὰ μοιρολόγια. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 22, σ. 6.

1026. Δημοτικὴ ἀνθολογία. Ἡ μάγισσα. Πάνθεον Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 8, σ. 5. — Δημοτικὴ ποίησις. Μητρικὴ τύφλωσις. Αὐτόθι, ἀρ. 11, σ. 11.

1027. Δημοτικὸ Μανιάτικο μυρολόϊ [1]. Φραγγέλιο Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 19 - 20, σ. 6.

1028. Δημοτικὸ τραγούδι τῆς Νισύρου. Νανούρισμα. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 42, σ. 5.

1029. Ἡ Καρπαθιακὴ λαϊκὴ μοῦσα. Ἡ ἀπιστία. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 128, σ. 2. — Καρπαθιακὴ δημοτικὴ ποίησις. Ὁ νεκρὸς ἀδελφός. Αὐτόθι, ἀρ. 134, σ. 4. — Ὁ Γιλεντελῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 135, σ. 2. — Δημοτικὴ Καρπαθιακὴ ποίησις. Αὐτόθι, ἀρ. 138 σ. 4, ἀρ. 139 σ. 2.

1030. Κώτικα δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ ἀνέκδοτον συλλογήν. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 95 σ. 4, ἀρ. 99 σ. 4, ἀρ. 101 σ. 4, ἀρ. 102 σ. 4, ἀρ. 103 σ. 4, ἀρ. 104 σ. 4, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 105 σ. 4, ἀρ. 106 σ. 4, ἀρ. 107 σ. 4, ἀρ. 111 σ. 4.

1031. Λαογραφικὰ Νισύρου. Τὸ Κάστρον τῆς Σουριᾶς. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 73, σ. 4.

1032. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ ἀγαπητικοῦ. Λαϊκὸν τραγούδι τῆς νήσου Καρπάθου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 90, σ. 4.

1033. Τὰ κάλανδα εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Παναιγύπτια 1 (1926 - 1927) 74. — Τὰ κάλανδα τῆς Πρωτοχρονιᾶς, τῶν Φώτων. Αὐτόθι, σ. 84.

1034. Τραγούδια τῆς Ἠπείρου [3]. Οἰκογένεια, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 7, σ. 13.

1035. **:Ἅρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ. Ε.]** Δημοτικὴ Νισυριακὴ ποίησις [1]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 126, σ. 4. — Νισυριακὴ ποίησις [4]. Αὐτόθι, ἀρ. 128 σ. 2, ἀρ. 129 σ. 2, 4, ἀρ. 133 σ. 4.

1036. **(Γνευτὸς Π.)** Ροδιακὴ λαϊκὴ μοῦσα. Ὁ γέρος κι' ἡ ἀγάπη. Συλλογὴ —. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 127, σ. 4.

1037. **Κ.** Δημώδης Νισυριακὴ ποίησις [4]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 141 σ. 4, ἀρ. 146 σ. 4, ἀρ. 147 σ. 4, ἀρ. 149 σ. 4.

1038. **Κωνσταντινίδης Ἀπόστολος Γ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ζαγορᾶς Πηλίου [1]. Ἑρμῆς Α′ (1926 - 1927) 53 - 54.

1039. **Μαυρῆς Ν.** Κασιακὸν νανούρισμα. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 73, σ. 4. — Κασιακόν. Αὐτόθι, ἀρ. 75, σ. 4. — Σκωπτικὸν [Κάσου]. Αὐτόθι, ἀρ. 77, σ. 4.

1039α. **(Παπαπερικλῆς Νικ.)** Δημοτικὰ τραγούδια [1]. Τὸ ὄνειρο. Οἰκογένεια, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 50, σ. 14.

1040. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Ὁ διωγμένος. (Δημῶδες Καστελλορίζου). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 130, σ. 4.

1041. Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κάσου. Libre, No 54 - 55 (Avril - Mai 1927), σ. 427.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν «Κασιακὴ Λύρα» τῶν Ν. Μαυρῆ - Ε. Παπαδοπούλου.

1042. Δημοτικὰ Ροδιακὰ τραγούδια. Τὰ ἑκατόλογα τῆς ἀγάπης. Μπουκέτο Δ΄ (1927) 521.

1043. Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἠπείρου [1]. Ἡμερ Μπουκ Β΄ (1927) 86.

1044. Ἡ μάνα τοῦ Καραντάνη. Μπουκέτο Δ΄ (1927) 42 - 43.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν Ὕδρα.

1045. Θεσσαλικὰ τραγούδια. Ἡ κακοπαντρεμένη. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 308. — Γύρω στὴν κούνια τοῦ μωροῦ [2 νανουρίσματα]. Αὐτόθι, σ. 319. — [Τραγούδι] στὸ τραπέζι προτοῦ πάρουν τὴ νύφη. Αὐτόθι, σ. 371. — Νυφιάτικα τραγούδια [2]. Αὐτόθι, σ. 378.

1046. Νυφιάτικα τραγούδια [1]. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 180.

1047. Ὁ βαρυαρρωστημένος. Μπουκέτο Δ΄ (1927) 789. — Τὰ χαιρετίσματα. Αὐτόθι, σ. 935. — Τ' ἀνύπαντρο. Αὐτόθι, σ. 1255.

1048. Τραγούδι τῶν κατοίκων τῶν Ἀγράφων. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 201.
Δημοσιεύεται τραγούδι ἀπὸ τὸ Πετρίλο Ἀργιθέας Καρδίτσας.

1049. Τραγούδια στὰ προζύμια. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 324.
Γαμήλιο τραγούδι περιοχῆς Καρδίτσας.

1050. Τραγούδια τοῦ χοροῦ. Τραγούδι Α΄ (1927) 21 [3]. — Ἡ Βαγγελιὼ (δημῶδες Ἀρκαδίας). Αὐτόθι, σ. 25. — Ἡ λυγερὴ καὶ ὁ χάρος. Αὐτόθι, σ. 53 - 54. — Τῆς Ἁγ. Σοφιᾶς. Σουλιώτικο. Αὐτόθι, σ. 80 - 81. — Τοῦ πολέμου τοῦ '21. Αὐτόθι, σ. 113 - 114 [3]. — Ὁ ἀσκητής. Αὐτόθι, σ. 208. — Ὁ Καραϊσκάκης. Αὐτόθι, σ. 283. — Ἡ λαφίνα. Αὐτόθι, σ. 433. — Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ [Κρήτης]. Αὐτόθι, σ. 529 - 530. — Τὸ δεῖπνο τοῦ Χάρου. Αὐτόθι, σ. 564 - 565 [2]. — Ἡ ποδιὰ τῆς Μαριῶς. Αὐτόθι, σ. 741 - 748 [8]. — Κλέφτικο τραγούδι τοῦ Βλαχοθανάση [τοῦ 1771]. Αὐτόθι, σ. 749 - 750. — Τῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Αὐτόθι, σ. 785 - 786.

1051. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Ἡ σφενδόνα τοῦ βοσκοῦ. Ἐφημ.«Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΒ΄ (1927) ἀρ. 11761, 4.5.1927, σ. 1.

1052. **Βινικίου Θωμᾶς** Τὸ χωρίον Γράλιστα τοῦ δήμου Ἰθώμης [Καρδίτσας]. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 344 - 346.
Δημοσιεύονται καὶ 3 τραγούδια.

1053. **Δέσποτας Δ.** Δημοτικὰ τραγούδια Ρόδου [2]. Δωδεκ Ἡμερολ 4 (1927) 164, 191.

1054. **Κ.** Οἱ γυναῖκες τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν ἀγωνιστῶν. Μπουκέτο Δ′ (1927) 730 - 731.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1055. **Κωνσταντινίδης Ἀπόστ. Γ.** Τραγούδια δημοτικὰ τῆς Ζαγορᾶς Πηλίου [1]. Νέα Ζωὴ XIV (1927) 81.

1056. ——— Τραγούδια δημοτικὰ τῆς Ζαγορᾶς Πηλίου. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 100.

Δημοσιεύονται 2 τραγούδια καὶ 8 δίστιχα.

1057. **(Μαυρῆς Ν.—Παπαδόπουλος Ε.)** Τὸ πουλάκι κι ἡ βασιλοπούλα. Ὁ ἔρωτάς μου. Δωδεκ Ἡμερολ 4 (1927) 74.

Τραγούδια 2 ἀπὸ τὴν Κάσο.

1058. **(Μιχόπουλος Δ.)** Δημοτικὰ τραγούδια [Τρικάλων Κορινθίας]. Ἡ Ἀσήμω. Μόδα καὶ Τέχνη Γ′ (1927) ἀρ. 34, σ. 3. — Ὁ Πλιάσκος. Αὐτόθι, ἀρ. 36, σ. 19.

1059. **:Ὁ Ἱστορικὸς** Ὁ τάφος τοῦ Νικοτσάρα. Μπουκέτο Δ′ (1927) 692.

Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

1060. **Ρεμπέλης Χαράλ. Ν.** Δημοτικὰ τραγούδια Βούρμπιανης [Ἰωαννίνων 14]. Ραδάμανθυς 12 (1927) ἀρ. 2 σ. 14, ἀρ. 3 σ. 14, ἀρ. 4 σ. 13, ἀρ. 5 σ. 6.

1061. **Τσιχλάκης Τηλ.** Δημοτικὰ τραγούδια Καστελλορίζου [3]. Ραδάμανθυς 12 (1927) ἀρ. 6 σ. 14, ἀρ. 8 σ. 8, ἀρ. 9 σ. 8.

1062. **:Ἅρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ.]** Δημώδης Νισυριακὴ ποίησις. Γιαννάκις. Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 138, σ. 4. — Ἡ λιερή. Αὐτόθι, ἀρ. 139, σ. 4. — Τὸ περιόλι. Αὐτόθι, ἀρ. 141, σ. 4. — Ὁ βοσκὸς κι ὁ βασιληᾶς. Αὐτόθι, ἀρ. 142, σ. 4. — Ἡ πέρδικα. Αὐτόθι, ἀρ. 143, σ. 4. — Ἡ Ἀρετὴ καὶ τὸ Φραγκόπουλο. Αὐτόθι, ἀρ. 144, σ. 4. — Τὸ μυρολόϊ τῆς Παναγίας. Αὐτόθι, ἀρ. 152, σ. 4.

1063. **Ζερβὸς Σκεῦος** Δωδεκανησιακὴ ἱεροτελεστία ἐν Ἀθήναις. Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 129 σ. 2, ἀρ. 131 σ. 2, ἀρ. 133 σ. 2, ἀρ. 135 σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ 2 νανουρίσματα τῆς Κάσου καὶ 2 τραγούδια τῆς Καρπάθου. Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴ μουσικὴ τῶν Δωδεκανήσων.

1064. **Πετρίδης Μιχ Γ.** Καστελλοριζιακὰ νανουρίσματα [11]. Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 134, σ. 4.

1065. **(Γεωργιάδης Γεώργιος Χαρ.)** Νισυριακὰ τραγούδια. (Ἐκ τῆς συλλογῆς —). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 172, σ. 4.

1066. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Δημώδης Νισυριακὴ ποίησις. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 162, σ. 2 [1]. — Ἀκριτικὰ τραγούδια Νισύρου [1 τραγ., 2 δίστιχα]. Αὐτόθι, ἀρ. 163, σ. 2. — Νισυριακὰ μοιρολόγια. Αὐτόθι, ἀρ. 164 σ. 2 [1], ἀρ. 167 σ. 1 - 2 [8], ἀρ. 168 σ. 2 [13 δίστιχα μοιρολ.], ἀρ. 170 σ. 4 [15 δίστιχα μοιρολ.], ἀρ. 171 σ. 4 [6 δίστιχα μοιρολ.], ἀρ. 176 σ. 4 [15 δίστιχα μοιρολ.], ἀρ. 177 σ. 2 [12 δίστιχα μοιρολ.].

1067. **(Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. Γ.)** Καρπαθιακὴ λαϊκὴ μοῦσα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 161, σ. 2. — Καρπαθιακὰ ἐρωτικὰ δίστιχα [7]. Αὐτόθι.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου» τοῦ συγγρ.

1068. **Οἰκονομίδου Ρίνα** Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 192, σ. 4.

1069. **Παπαδάκης Ἀριστ. Γ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 173, σ. 4.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι ἀπὸ τὴ Χάλκη.

1070. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Ξυπνητούρια [νανουρίσματα]. (Λαογραφικὰ Καστελλορίζου). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 216, σ. 4.

1071. **Πρωτοψάλτης Μαν.** Ἀνέκδοτο δημοτικὸ τραγούδι τῆς Καρπάθου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 173, σ. 4.

1072. **Π[ρωτοψάλτης;] Μαν.** Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Καστελλορίζου (2.3.1913). Ρίμα σταλεῖσα εἰς Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ὑπὸ Ἀχ. Διαμαντάρα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 199, ἀρ. 204. [Ἀναδησίευση: Ἐφημ. «Καστελλοριζιακὰ Νέα», ἔτ. 3 (1951 - 1952) ἀρ. 25 - 26 σ. 2 - 5, ἀρ. 27 - 28 σ. 2, μὲ τὸν τίτλο : Ἡ ρίμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Καστελλορίζου].

1073. Δημοτικὰ τραγούδια. Μπουκέτο Ε′ (1928) 249 [3], 493 [1], 519 [1], 570 [1], 583 [1], 1111 [2], 1150 [1], 1161 [1], 1179 [2].

1074. Ἡ Ρωμιοπούλα. Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 62.

1075. Μοιρολόγια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ [5]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 463.

Ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Π. Παπαζαφειροπούλου, 1887.

1076. Ὁ ἀι - Βασίλης ὅπως τὸν τραγουδοῦν στὴν Ἄρτα. Μπουκέτο Ε′(1928)15.

Δημοσιεύονται 3 τραγούδια (κάλαντα Πρωτοχρονιᾶς).

1077. Οἱ Κρῆτες καὶ τὰ δημοτικά τους τραγούδια [5]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 1147.

1078. Τραγούδι τοῦ παληκαριοῦ. (Ἠπειρώτικο). Μόδα καὶ Τέχνη Δ′ (1928) ἀρ. 42, σ. 4.

1079. **:'Αθάνατος [Καραμούζης] Κώστας** 'Η βραδυνὴ συναυλία τῆς στάνης. 'Ερυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Δ' (1928) ἀρ. 7, σ. 6 - 7.
Δημοσιεύεται καὶ 1 ποιμενικὸ τραγούδι περιοχῆς 'Ομαλοῦ Χανίων.

1080. **:'Αναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** 'Η λάρναξ τοῦ Λίμπονα. (Παρενθέσεις). 'Εφημ. «'Εστία», 'Αθῆναι, ἔτ. ΛΓ', ἀρ. 12259, 23.10.1928, σ. 1.
Δημοσιεύεται 1 τραγούδι καὶ στίχοι τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν παλιὰ 'Αθήνα.

1081. —— 'Η Κλεψύδρα. (Παρενθέσεις). 'Εφημ. «'Εστία», 'Αθῆναι ἔτ. ΛΓ', ἀρ. 12297, 4.12.1928, σ. 1.
Δημοσιεύονται καὶ 1 δίστιχο καὶ 1 τραγούδι γιὰ τὸν 'Οδ. 'Ανδροῦτσο.

1082. **('Αρχέλαος Ι.)** Ποίηση καὶ μοιρολόγια. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 41 - 48.

1083. **:Βραδυνὸς Ἄγγ. [Γκοῦσκος Σπῦρος]** Δημοτικὰ τραγούδια [4]. Μπουκέτο Ε' (1928) 487.
Προέρχονται πιθανὸν ἀπὸ τὴν Κορινθία.

1084. **(Βρόντης 'Αναστ.)** Ροδίτικα τραγούδια [1]. Τοῦ ἄουρου τὸ στοίχημα. Δωδεκ 'Ημερολ 5 (1928) 88.

1085. **Γεράκης Μιχ. Θ.** Δημῶδες Ροδιακὸν ποίημα. Δωδεκ 'Ημερολ 5 (1928) 110 - 111.

1086. **'Ενυάλης Λάμπρος** 'Αρματωλοὶ καὶ ἥρωες τῆς Παλιγγενεσίας. 'Ελληνισμὸς ΙΘ' (1928) 113 - 117.
Δημοσιεύονται καὶ 3 δημοτικὰ τραγούδια.

1087. **'Ιωαννίδης Ι.** 'Η "Εξοδος τοῦ Μεσολογγίου. 'Ελληνισμὸς ΙΘ' (1928) 419 - 428.
Δημοσιεύεται καὶ 1 σχετικὸ μὲ τὴν "Εξοδο τραγούδι ἀπὸ τὴ Στ. 'Ελλάδα (σ. 425 - 427).

1088. **Κορύλλος Χρῆστος** 'Η Πελοπόννησος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐθνεγερσίας (1770 - 1821). Γ'. 'Αρματωλοὶ καὶ κλέφτες. 'Ελληνισμὸς ΙΘ' (1928) 334 - 341.
Εἰδήσεις γιὰ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἁρματολοὺς καὶ σχετικὰ τραγούδια.

1089. **Λουκόπουλος Δημ.** "Ενα λαϊκὸ τραγούδι [ἀπὸ τὴν 'Αμβρακία Τριχωνίδας]. Φοιτητ 'Ημερολ 2 (1928) 69 - 70.

1090. **(Μιχόπουλος Δημ.)** Δημοτικὰ τραγούδια Τρικκάλων Κορινθίας [2]. Μόδα καὶ Τέχνη Δ' (1928) ἀρ. 43, σ. 20.

1091. **Ν.** 'Αγωνισταὶ καὶ βάρδοι. 'Ημερ Μπουκ Γ' (1928) 15 - 16.
Γίνεται λόγος γιὰ ἀγωνιστὲς τοῦ 1821, ποὺ ἦταν δημιουργοὶ δημοτικῶν τραγουδιῶν.

1092. **:'Ο 'Απομεινάρης** Οἱ ἁρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες τῆς Κρήτης. Μπουκέτο Ε' (1928) 844 - 845.
Δημοσιεύονται καὶ λίγα τραγούδια καθὼς καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1093. **Πασαγιάνης Κ.** Δημώδη Μανιάτικα μοιρολόγια [5]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 611.

1094. ——— Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγούδια. Ἐν Ἀθήναις 1928. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 213, ἀρ. 1017].

Κρίση: Libre, No 68 - 69 (Juin - Juillet 1928) σ. 543 (L. Roussel).

1095. **Πτολεμαῖος Αἰμ.** Δημοτικὰ τραγούδια [4]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 397.

1096. **Σταυρόπουλος Γ.** Ἡ Κύπρος καὶ ἡ δημοτικὴ ποίησις. Παντογνώστης Ε′ (1928) 44 - 46, 60 - 62.

1097. **Συναδινὸς Θ.** Αἱ δύο κυβερνῆτρες δυνάμεις. Παρθεν Α′ (1928) 77 - 79, 109 - 111.

Δημοσιεύονται καὶ δημοτικὰ τραγούδια.

1098. **Σῶχος Ξενοφῶν** Τὰ κάλαντα. Κυκλαδ Ἡμερ 2 (1928) 33 - 40.

Δημοσιεύονται 1 τραγούδι τῆς περπερούνας, κάλαντα κλπ.

1099. **Τζιάτζιος Εὐάγγ. Στ.** Τραγούδια τῶν Σαρακατσαναίων. Ἀθῆναι 1928. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 216, ἀρ. 1064].

Κρίση: Libre, No 72 - 73 (Octombre - Novembre 1928) σ. 582 - 583 (L. Rousse l).

1100. **Τσιτσέλης Ἠλ.** Κεφαλλωνίτικα δημοτικὰ τραγούδια [2]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 568.

Δημοσιεύεται καὶ μία ἐπωδή.

1101. Ἀπὸ τὴν «Δωδεκανησιακὴν Λύραν». Τὸ νάμι. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 174, σ. 3.

1102. Δημώδης Δωδεκανησιακὴ ποίησις. Ὁ βοσκὸς καὶ οἱ Ἀνεράδες. (Ἀπὸ τὴν «Δωδεκανησιακὴν Λύραν»). Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 183, σ. 4. — Ἐρωτικόν. Αὐτόθι. — Μιὰ Μυλοποταμίτισσα. Αὐτόθι, ἀρ. 186, σ. 4. — Ἀρρώστησα-ξαρρώστησα. Ἡ νηὰ ποὺ μ' ἀγαπᾶ. Αὐτόθι, ἀρ. 188, σ. 4. — Τοῦ σεβδᾶ ὁ πόνος. Αὐτόθι, ἀρ. 189, σ. 4. — Ὁ Λάζαρος [2]. Αὐτόθι, ἀρ. 190, σ. 4. — Τῆς Κερᾶς τὸ μοιρολόϊ. Αὐτόθι, ἀρ. 191, σ. 4. — Τέσσαρες λίρες ἀγγλικές. Αὐτόθι, ἀρ. 192, σ. 4. — Κόρη ποὺ σ' εἶπεν ἄσκημη. Αὐτόθι, ἀρ. 193, σ. 4. — Τώρα σοῦ γλυκοτραγουδῶ. Αὐτόθι, ἀρ. 194, σ. 4. — Νὰ παντρευτῶ γουστάρησα. Αὐτόθι, ἀρ. 195, σ. 4. — Μικρὰ νανουρίσματα. Αὐτόθι, ἀρ. 196, σ. 4. — Σὰν μοῦ τὸ πῆρες, χάρε μου. Στὸν οὐρανὸ κάνουν χαρές. Αὐτόθι, ἀρ. 197, σ. 4. — Σὰν μοῦ τὸ πάρης, ὕπνε μου. Νανά το τὸ παιδάκι μου. Αὐτόθι, ἀρ. 199, σ. 4.

Ἀναδημοσιεύσεις κυρίως ἀπὸ τὴ «Δωδεκανησιακὴ Λύρα» τῶν Ν. Γ. Μαυρῆ — Ε. Παπαδοπούλου.

1103. Ἡ ἅλωσις τῆς Κάσου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 176, σ. 4.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ «Λεύκωμα τῆς Κάσου», 1921.

1104. Μισεμός. Ἑβδομὰς 2 (1928 - 1929) 77.

1105. Ὁ χορὸς τῶν Κυνουριέων. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 162 - 163.
Δημοσιεύονται 2 τραγούδια, ὀνόματα κ.ἄ.

1106. **:Ἅρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ.]** Δημώδης Νισυριακὴ ποίησις. Ὁ Σουργιαννάκης. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 159, σ. 4.

1107. **Μαυρῆς Νικ. Γ. — Παπαδόπουλος Εὐ. Α.** Δωδεκανησιακὴ λύρα. Τόμος πρῶτος. Κασιακὴ λύρα, ἤτοι δημώδης ποίησις καὶ μουσικὴ τῆς νήσου Κάσου. Πόρτ - Σάϊδ 1928. [Βλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 197 ἀρ. 742, σ. 212 - 213 ἀρ. 1009, σ. 325 ἀρ. 2951].
Κρίσεις: Libre, No 80 - 81 (Juin - Juillet 1929) σ. 645 (L. Rousselot). Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 191 σ. 2, ἀρ. 192 σ. 3, ἀρ. 193 σ. 2, ἀρ. 194 σ. 3, ἀρ. 196 σ. 2 (Ἐμμ. Πρωτοψάλτης). [Δημοσιεύτηκε ἡ κρίση καὶ σὲ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο: Ἀλεξάνδρεια, τύποις Π. Καστρουνῆ καὶ Ζ. Χαλκιάδη, [1931], 16ο, σελ. 24, ὅπου καὶ ἀνέκδοτα τραγούδια]. Ἐφημ. «Messanger d'Athènes», No 1912, 21.1. 1929, σ. 1 - 2 (G. L. A[rvanitakis]). Rev Ét Gr 43 (1930) 238 (Hubert Pernot). Περιοδ. «Museum», 1.12.1930, στ. 63 - 64 (D. C. Hesseling).

1108. **Νικολῆς Κ. Ι.** Δημοτικὰ τραγούδια [1]. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 73.

1109. **:Ὁ Παλαιϊκὸς** Λαϊκὰ μοιρολόγια τῆς Λακωνίας [1]. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 158.

1110. **Πρωτοπαπᾶς Ι.** Ὁ Ζαχαριᾶς. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 152.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1111. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῶν χωρικῶν τῆς Σπάρτης. Τὰ χάδια τοῦ μωροῦ. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 14.
Νανουρίσματα 2 καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν.

1112. **(Χαλκιάδης Ζαχ.)** Ὁ σπαθοκονταρεμένος. (Ἀπὸ τὴν Δωδεκανησιακὴν Λύραν). Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 178, σ. 4. — Ὁ ἀποδιωγμένος. Καρπαθιακό. Αὐτόθι, ἀρ. 179, σ. 4. — Τοῦ γεμιτζῆ τὰ πάθη. Αὐτόθι, ἀρ. 180, σ. 4. — Ἐσεῖς οἱ νέοι τῶχετε. Αὐτόθι, ἀρ. 184, σ. 4.
Κρίση: Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 199 (Μ. Πρωτοψάλτης) [κρίνεται τὸ τραγούδι τοῦ ἀρ. 179].

1113. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ. Γ.** Καρπαθιακὰ μνημεῖα. Α΄. Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου. Ἀθῆναι 1928. [Βλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 213, ἀρ. 1011].
Κρίσεις: JHS 48 (1928) 249 - 250 (R. M. D[awkins]). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 185, σ. 4 (Ἐμμ. Πρωτοψάλτης). Αὐτόθι, ἀρ. 188, σ. 2 (Φῶτος Πολίτης). Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ζ΄ (1928 - 29) ἀρ. 2280,

11.8.1928, σ. 2 (Φ ῶ τ ο ς Π ο λ ί τ η ς). Libre, No 84 - 85 (Octombre - Novembre 1929) σ. 677 (L. R o u s s e l). Rev Ét Gr 43 (1930) 238 (H. P e r n o t).

1114. Δημοτικὰ τραγούδια. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 733 [1], 755 [6, ἀπὸ τὰ ὁποῖα 3 μοιρολόγια], 1088 [1], 1187 [1], 1315 [3 νανουρίσματα], 1355 [1].

1115. Δημοτικὰ τραγούδια [4]. Νέα Ἑλλ 1929, σ. 104, 206, 257.

1116. Ἡ Ἀραχωβίτισσες [1]. Εἰκονογραφημένη ΙΖ′ (1929) 79.

1117. Ἠπειρωτικὰ ἄσματα [1]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1053.

1118. Μανιάτικα μοιρολόγια [3]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1307.

1119. Ὁ θρῆνος τῶν βουνῶν. Εἰκονογραφημένη ΙΖ′ (1929) 95.
Δημοσιεύεται 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ἀράχοβας Παρνασσοῦ.

1120. Οἱ Μποτασαῖοι. Εἰκονογραφημένη ΙΖ′ (1929) 35 - 36, 101 - 102.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1121. Ὁ Σκυλόσοφος. Ἡμερ Μπουκ Δ′ (1929) 43 - 44.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1122. Σατυρικὰ δημώδη ἄσματα [1]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 63.

1123. Τὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 447.
Δημοσιεύονται 7 τραγούδια ἀπὸ τὴν Ἤπειρο.

1124. Τραγούδι τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἡμερ Μπουκ Δ′ (1929) 30. — Ὁ ἐραστής. Αὐτόθι, σ. 102.

1125. Χατζῆ - Μιχάλης Γιάνναρης. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1212.
Δημοσιεύεται καὶ 1 Κρητικὸ τραγούδι.

1126. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Λαογραφικὴ ἀποκατάστασις. (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΣΤ′ [=ΛΔ′] (1929 - 30) ἀρ. 12441, 2.5.1929, σ. 1.
Δημοσιεύονται κάλαντα τοῦ Λαζάρου καὶ θρῆνος τῆς Μ. Παρασκευῆς ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα.

1127. ——— Ἡ μονομαχία τοῦ Φιλοπαππου. (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΣΤ′ [=ΛΔ′] (1929 - 30) ἀρ. 12453, 16.5.1929, σ. 1.
Δημοσιεύονται στίχοι τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα κ.ἄ.

1128. ——— Τὸ σημείωμα τοῦ Παλαιολόγου. (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΣΤ′ [=ΛΔ′] ἀρ. 12610, 18.10.1929, σ. 1.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα.

1129. **:Ἁρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ.]** Δημώδης Νισυριακὴ ποίησις. Τὸ πρῶτο στεφάνι ἢ ὁ μαγεμένος. Δωδεκ Ἡμερολ 6 (1929) 24.

1130. **Ζαχαριᾶς Φωκίων ἢ Μιμῆκος** Ὁ ἁρματολὸς Ζαχαριᾶς. Πάρνων 2 (1929) 175.
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ζαχαριᾶ κλέφτικα τραγούδια.

1131. **Κωνσταντινίδης Ἀπ. Γ.** Δημοτικὰ τῆς Ζαγορᾶς Πηλίου [1]. Ἀπόκριες, ἔτ. 1929, σ. 180 - 181.

1132. **Λαμπίκης Δημ.** Μιὰ ματιὰ στὰ Τρίκκαλα. Πρωΐα, ἔτ. Ε′ (1929 - 30) ἀρ. 1432, 11.12.1929, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

1133. **(Μαυρεπῆς Ντ.)** Λαϊκὰ τραγούδια τῆς Ἀράχωβας [2]. Πρωτοπορία 1 (1929) 143 - 144.

1134. **Μαυρῆς Ν.** Δημοτικὰ Δωδεκανησιακὰ τραγούδια. Τὸ Τουρκί. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 82.

1135. **Montesanto Marica** Reminiscenze e temi poetici popolari delle Sporadi Meridionali. Περιοδ. «Rivista delle Colonie», Roma, 3 (Ott. 1929) ἀρ. 10, σ. 1015 - 1023. (Collezione di opere e di monografie a cura del Ministero delle Colonie, No 7). [Καὶ ἀνάτυπο : Roma, Sindicato di Arti grafiche editore, 1929, 8ο, σελ. 11].

1136. **Μπατῆ Σταματούλα Γ.** Δημ. Δωδεκανησιακὴ ποίησις. Κανάκι. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 119.
Δημοσιεύεται 1 δημοτικὸ τραγούδι ἀπὸ τὸ Μεσοχώρι Καρπάθου.

1137. **Ὁ Συλλέκτης** Σατυρικὰ δημώδη ᾄσματα [4]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 861.

1138. **Πέτσης Ἰωάννης** Δημοτικὰ τραγούδια [3] τοῦ Βουρβουτσικοῦ [σημ. Ἐπταχωρίου Καστοριᾶς]. ΗΘ 7 (1929) 235 - 236.

1139. **Ρουσάκης Νικ.** Δημ. Δωδεκανησιακὴ ποίησις. Πέρα στὸν πέρα κάμπο. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 121.

1140. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὰ τραγούδια τοῦ μπαγλαμᾶ. Πῶς τραγουδοῦν οἱ φυλακισμένοι, οἱ λωποδῦται καὶ οἱ χασισοπόται. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 152.
Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα.

1141. **Χ. [Μουσούρης Σπῦρος Ν.]** Κεφαλλωνίτικες σάτυρες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 164 - 165, 189.

1142. **Χαλκιάδης Ζ.** Μεγάλη Παρασκευή, τῆς Κερᾶς τὸ μοιρολόϊ. Ἀπόκριες, ἔτ. 1929, σ. 187 - 193.
Μοιρολόγι τῆς Μ. Παρασκευῆς ἀπὸ τὴν Κάσο.

1143. Δημοτικὰ τραγούδια. Ὁ τρύγος. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α′ (1929 - 1930) 97.

1144. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α′ (1929 - 1930) 158 - 159.
Δημοσιεύονται 2 τραγούδια ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

1145. Τοῦ Κιαμὴλ Μπέη. Ἤπειρ Ἀγών, ἔτ. Γ′ (1929 - 30) ἀρ. 863, σ. 3. — Ὁ ἁρματωλός. Αὐτόθι, ἀρ. 936, σ. 3. — Πόλεμος μεταξὺ Πάργης καὶ Ἀλῆ Πασᾶ 1817. Αὐτόθι, ἀρ. 973, σ. 3.

1146. **:Δάφνις** Μοιρολόγια [2]. Κροκεαί, ἔτ. Α′ (1929 - 30) ἀρ. 3 σ. 2, ἀρ. 5 σ. 5.

1147. **Καραλέκας Ἡρακλῆς Ε.** Γεωργικὴ ζωολογία. Ἀγροτικὴ Ζωὴ Γ′ (1929 - 1930) ἀρ. 28, σ. 18 - 19.
Στίχοι τραγουδιῶν.

1148. **Ροζάκος Ν. Ι.** Κροκεατικὰ μοιρολόγια [4]. Κροκεαί, ἔτ. Α′ (1929 - 30) ἀρ. 1 σ. 4, ἀρ. 5 σ. 4, ἀρ. 9 σ. 4.

1148α. Συνομιλία γέρου βιοπαλαιστοῦ μὲ τὶς δώδεκα ὀρφανὲς καὶ ἀπροστάτευτες ἀδελφές. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 243, σ. 4.

1149. Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τῆς Ρόδου [2]. Τὸ δενδρουλάκι, ἡ κακὴ νύμφη. Ἐθν Κῆρυξ 16 (1930) ἀρ. 6, σ. 7.

1150. Δημοτικὰ τραγούδια. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 107 [1], 471 [1 μοιρολόγι], 580 [1].

1151. Δημοτικὰ τραγούδια. Νέα Ἑλλ 1930, σ. 514.

1152. Δημοτικὰ τραγούδια Ρόδου [1]. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 58.

1153. Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κοζάνης. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 117 [1], 166 [7 μοιρολόγια], 543 [1].

1154. [Δημοτικὸ τραγούδι ἀπὸ τὸ Δελβινάκι Ἠπείρου]. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 6, σ. 7.

1155. Ἡ δολοφονία τοῦ Καλπούζου. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 534 - 535.
Δημοσιεύονται καὶ 2 μοιρολόγια τῆς Ἀγόριανης (Ἐπταλόφου) Παρνασσοῦ.

1156. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα ἐν τῇ ἡρωοτόκῳ Κρήτῃ [3]. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 10, σ. 28.

1157. Κλέφτικα τραγούδια [1]. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 5, σ. 25.

1158. Μανιάτικα μοιρολόγια [6]. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 36.

1159. Μοιρολόγια τῆς Ἰθάκης. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 191 [2], 323 [5], 329 [1], 403 [5].

1160. Μοιρολόγια τῆς Κύθνου [2]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 201.

1161. Τὸ κάστρο τῆς Ὡριᾶς. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 766 - 767.
Δημοσιεύονται καὶ 2 παραλλαγὲς τοῦ γνωστοῦ τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν Κύθνο καὶ τὴν Τραπεζούντα.

1162. Τραγούδι τῆς παραμονῆς τῶν Φώτων. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 22. — Τὰ κάλαντα στὴ Μάνη [2]. Αὐτόθι, σ. 59.

1163. Τραγούδια τοῦ Πύργου. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 809 [7], 875 [8].

1164. **(Ἀτζέμης Α. Ε.)** Σκωπτικὰ Καστελλοριζιακὰ τραγούδια. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 148.

1165. **Γ. Δ.** Γράμματα, ἀνέκδοτα, τραγούδια τοῦ Κολοκοτρώνη. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 31 (1930 - 31) ἀρ. 1346, 12.10.1930, σ. 4.

1166. **(Δέσποτας Δ.)** Δημοτικὰ τραγούδια Ρόδου [1]. Οἱ σπανοί. Δωδεκ 'Ημερολ 7 (1930) 136. — Τὸ φιλί. Αὐτόθι, σ. 160.

1167. **:Θέρος Ἄγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Δημοτικὰ τραγούδια. Νέα 'Ελλ 1930, σ. 594 [6], 690 [5].

1168. **Κουμουτσοπούλου Εὐδοξία** 'Ο στρατηγὸς Δῆμος Τσέλιος, ὁ περίφημος γερο - Δῆμος. Μελέτη ἐρειδομένη ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων τοῦ 1821, ἐκδιδομένη ὑπό —. 'Εν 'Αθήναις, τύποις ἑταιρείας «Π.Δ. Σακελλάριος», 1930, 8ο, σελ. η′ + 188.
'Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια (σ. 2 - 3, 58 - 59).

1169. **(Παπαμιχαὴλ 'Επ.)** Δημοτικὰ τραγούδια [10]. Κυνουριακὰ 1930, σ. 236 - 240.

1170. **Sofiano Aristodeme G.** Pergame moderne et antique avec plan-carte - gravures par —. Athènes 1930, 8ο, σελ. 144 + χάρτ. 1 + πίν. 3.
Δημοσιεύεται (σ. 128 - 130) παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ κάστρου τῆς 'Ωριᾶς.

1171. **Τσακόπουλος 'Αναστ. Π.** 'Ο Τσοπανάκος. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 30 (1929 - 30) ἀρ. 1326, 4.5.1930, σ. 1.

1172. 'Η λεηλασία τοῦ Συρράκου (1821). 'Ηπειρ 'Αγών, ἔτ. Δ′ (1930 - 31) ἀρ. 1024, σ. 3. — 'Η εἰσβολὴ τοῦ Κιουταχῆ εἰς τὴν Δυτικὴν 'Ελλάδα (1826). Αὐτόθι, ἀρ. 1029, σ. 3. — 'Η πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. Αὐτόθι, ἀρ. 1031, σ. 3.

1173. 'Ο Τζουμπανάκος. 'Ελλοπία Α′ (1930 - 1931) 107.

1174. **'Α[ντωνακόπουλος] Ι. Π.** Στὰ ἡρωϊκὰ βουνὰ τῆς Κρήτης. 'Εκδρομικὰ Β′ (1930 - 1931) τεῦχ. 18 - 19 σ. 14 - 15, τεῦχ. 20 σ. 6 - 10.
Δημοσιεύονται τραγούδια καὶ στίχοι Ριζίτικων τραγουδιῶν.

1175. **(:Αὐγινὸς Ἥλιος)** Κυρατζίδικο. 'Απὸ τὴ συλλογή —. 'Επαρχία Α′ (1930 - 1931) 4.

1176. **(Κροκεάτης Δῆμος)** Παληὰ δημοτικὰ τραγούδια [2]. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 14 - 15, σ. 2, 10. — Λακωνικὰ μοιρολόγια [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 16, σ. 5.

1177. **Μουσελίμης Σπυρ.** 'Ο Λάζαρος στὰ Σκαπετοχώρια [Σουλιωτοχώρια 'Ηπείρου]. 'Ελλοπία Α′ (1930 - 1931) 212 - 213.

1178. **Μπούρας Νῖκος** Γιορτινὰ σκίτσα τοῦ «Λαζάρου». 'Επαρχία Α′ (1930 - 1931) 168 - 170.
Κάλαντα τοῦ Λαζάρου περιοχῆς Τρικάλων Θεσσαλίας.

1179. **Μ[πούρας] Ν. Α.** Δημοτικὸ τραγούδι. Ἐπαρχία Α′ (1930 - 1931) 121.

1180. **(Παπαχριστοδούλου Πολύδ.)** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Αἴνου [Θράκης· 1]. «Νὰ μὴν τὸ κάνη ἄλλη». Συζήτηση Α′ (1930 - 1931) ἀρ. 16, σ. 10. — Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης. Ἡ κλέφτρα. Αὐτόθι, Β′ (1931 - 1932), ἀρ. 17, σ. 4. — Ὁ τσοϊμπάνος κι' ὁ χάρος. Αὐτόθι, ἀρ. 18, σ. 8. — Ὁ ξένος. Αὐτόθι, ἀρ. 19, σ. 11. — Ὁ κάτω κόσμος. Αὐτόθι, ἀρ. 22, σ. 5.

1181. **Πέννας Πέτρος** Ἡ δημοτικὴ ποίησις ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν. Ἐφημ. «Ἡ Πρόοδος», Σέρραι, ἀρ. 75, 23.11.1930, σ. 2, ἀρ. 76, 30.11.1930, σ. 2, ἀρ. 77, 7.12.1930, σ. 2, ἀρ. 78, 14.12.1930, σ. 2, ἀρ. 80, 28.12.1930, σ. 2, ἀρ. 81, 4.1.1931, σ. 2, ἀρ. 82, 11.1.1931, σ. 2.
Τραγούδια 3 τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀπὸ τὸ Σουμπάσκιοϊ (σήμ. Νέο Σούλι) καὶ ἄλλα 16 τραγούδια, 2 νανουρίσματα καὶ 2 ταχταρίσματα ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς τῶν Σερρῶν.

1182. **Σγουρίτσας Ἀγ. Σ.** Ἔπειτα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια ἀνδριάντα στὸ Ζαχαριᾶ. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 16, σ. 2 - 3.

1183. **Σιωμόπουλος Τάκης** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἄρτας [12]. Ἑλλοπία Α′ (1930 - 1931) 135 - 140.

1184. **Σούλης Χρ. Ι.** Ἠπειρωτικὰ μοιρολόγια [2]. Ἑλλοπία Α′ (1930 - 1931) 272.

1185. Ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτα δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου [1]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 225, σ. 3.

1186. Δημοτικὰ τραγούδια. Νέα Ἑλλ 1931, σ. 107[5], 408 [2], 436 [2], 504 [1], 596 [1].

1187. Δημώδη μοιρολόγια [4 ἀπὸ τὴν Κυνουρία καὶ 2 ἀπὸ τὴ Μάνη]. Μπουκέτο Η′ (1931) 1263.

1188. Ἑλληνικὰ μοιρολόγια [4]. Μπουκέτο Η′ (1931) 141.

1189. Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ. Ἀτλαντὶς 22 (1931) ἀρ. 6, σ. 18.

1190. Ἡ εὐχὴ τῆς μάνας. Καζαμίας Εὐρ ἔτ. 1931, σ. 4.

1191. Ἡ μεγάλη νίκη τῶν Σουλιωτῶν (1792). Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 34.

1192. Κρητικὰ δημοτικὰ τραγούδια [3]. Μπουκέτο Η′ (1931) 87.

1193. Μανιάτικα μοιρολόγια [4]. Ἡμερ Μπουκ ΣΤ′ (1931) 82.

1194. Μοιρολόγια τῆς Ρούμελης [9]. Μπουκέτο Η′ (1931) 1075.

1195. Ὁ ἁι - Γιώργης [1]. Ἡμερ Μπουκ ΣΤ′ (1931) 10.

1196. Ὁ Γιάννης Ζορμπᾶς. Μπουκέτο Η′ (1931) 798.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1197. Οἱ Κολοκοτρωναῖοι. Μπουκέτο Η΄ (1931) 826 - 827, 846 - 847, 874 - 875, 894 - 895, 922 - 923, 950 - 951, 970 - 971.

Δημοσιεύονται καὶ 9 τραγούδια σχετικὰ μὲ τοὺς Κολοκοτρωναίους.

1198. Τὸ ἀμπέλι τοῦ μέρμηγκα. Φωνὴ Βιβλίου Α΄ (1931) 154. — Ἡ ἀδικημένη. Αὐτόθι, σ. 184. — Ἡ πέρδικα. Ὁ πόθος τῆς κόρης. Αὐτόθι, σ. 222. — Ἡ ἀναγνώριση. Τὸ φιλὶ τῆς λησμονιᾶς. Αὐτόθι, σ. 258. — Ἡ κόρη κι' ὁ ἥλιος. Ἀπὸ τὰ μυρολόγια. Τοῦ Κωσταντῆ τὸ πάθος. Αὐτόθι, σ. 318.

1199. Χαλκιδικιώτικο τραγούδι. Ἡμερολ Χαλκιδικῆς 2 (1931) 34.

1200. **(Ἀσημάκης Γ.)** Μοιρολόγι [1]. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ΄ (1930 - 31) ἀρ. 2104, 30.10.1931, σ. 2.

1201. **Ζώης Λεων. Χ.** Ἡ Πρωτοχρονιὰ στὴ Ζάκυνθο. Ραδάμανθυς 16 (1931) ἀρ. 1, σ. 11 - 12.

Δημοσιεύονται 2 λατρευτικὰ τραγούδια (κάλαντα) καὶ ἔθιμα.

1202. **Κόκκινος Δ. Α.** Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ζ΄ (1931) ἀρ. 3, σ. 6.

1203. ***Μαρτάλης Τώνης** Δημοτικὴ ποίησις τῆς Ρόδου. (Λαϊκὴ μελέτη). Δωδεκάνησος, ἔτ. ΣΤ΄ (1930 - 31) ἀρ. 291 - 293, 295, 296 τῆς 11, 18, 25 Ἀπριλίου καὶ 9, 16 Μαΐου 1931.

1204. **Πέτσης Ἰωάννης Κ.** Δημοτικὰ τραγούδια Πολυγύρου [3]. Ἡμερολ Χαλκιδικῆς 2 (1931) 46 - 50.

1205. ——— Ὁ καπετάνιος Μῆτσος κι ἡ ἀγαπητικιά του. ΗΘ 9 (1931) 120 - 122.

Τραγούδια 2 ἀπὸ τὰ Στάγειρα καὶ τὸν Χορτιάτη Χαλκιδικῆς.

1206. **Τσακόπουλος Ἀναστ. Π.** Οἱ Δαγραῖοι. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 31 (1930 - 31) ἀρ. 1353, 11.1.1931, σ. 1, ἀρ. 1354, 25.1.1931, σ. 1 - 2, ἀρ. 1355, 1.2.1931, σ. 1, ἀρ. 1356, 15.2.1931, σ. 1 - 2.

Δημοσιεύονται καὶ 3 ἱστορικὰ τραγούδια.

1207. **Χριστοβασίλης Χρ.** Ὁ Παπα - Θύμιος Βλαχάβας. Ἡμερ Μπουκ ΣΤ΄ (1931) 31 - 32.

Δημοσιεύονται καὶ 2 δημοτικὰ τραγούδια.

1208. Ἀπ' τὰ βαθύτερα λαϊκὰ στρώματα. Πρωτοπόροι, περ. Β΄, ἔτ. 1 (1931 - 1932) 411 - 415.

Δημοσιεύονται 6 τραγούδια καὶ στίχοι ἑνὸς τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν Κύπρο.

1209. Δημοτικὰ τραγούδια [1]. Συζήτηση Β΄ (1931 - 1932) ἀρ. 23, σ. 4.

1210. Τὸ τραγούδι τ' ἁγίου Γεωργίου. Ἀγιάσσος Α΄ (1931 - 32) ἀρ. 50, σ. 5.

1211. Τὸ τραγούδι τοῦ Λαζάρου. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε΄ (1931 - 32) ἀρ. 258, σ. 3.

1212. Τραγούδια [5 ἀπὸ τὴ Βλάστη Κοζάνης]. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 220, σ. 2.

1213. **Γκ[ίσας] Α.** Ἀποκρηάτικα τραγούδια [7 ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία]. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 250 σ. 3, ἀρ. 251 σ. 3, ἀρ. 252 σ. 3.

1214. **Δασ[καλάκης;] Ἀπ.** Οἱ Σουλιῶται. Περιοδ. «Ἡ Δωδώνη», τόμ. Α′ (1931 - 1932) 135 - 140.

Δημοσιεύονται καὶ 2 δημοτικὰ τραγούδια (σ. 140).

1215. **Ἐνισλείδης Χ.** Οἱ Κουτσόβλαχοι. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 210, σ. 2.

Δημοσιεύεται παραφρασμένο στὰ ἑλληνικὰ καὶ 1 βλάχικο τραγούδι, πού ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Ἀγροτικὸς Ἀγὼν» Γρεβενῶν.

1216. **Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Νισύρου. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 1 (1931 - 1932) ἀρ. 9 σ. 4, ἀρ. 10 σ. 4, ἀρ. 11 σ. 4, ἀρ. 12 σ. 4, 12, ἀρ. 13 σ. 4, ἀρ. 14 σ. 4.

1217. **Λάππας Τάκης** Ὅταν ὁ βασιληᾶς Ὄθων ἀνέβηκε στὸν Παρνασσό. Ἐκδρομικὰ Γ′ (1931 - 1932) τεῦχ. 30, σ. 339 - 340.

Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

1218. **Mirambel André** Étude de quelques textes maniotes. Paris 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ - Ι′ (1955 - 57) σ. 215, ἀρ. 1044].

Κρίσεις: Rev Ét Gr 44 (1931) 445 - 449 (H. Pernot). Ἀθηνᾶ 44 (1932) 257 - 262 (Γ. Ν. Χατζιδάκις).

1219. **Μουσελίμης Σπ. Γ.** Δημοτικὰ τραγούδια [τῆς Ἠπείρου]. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 2 (1927) 201 - 205, 307 - 311. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 211, ἀρ. 974].

Κρίση: Libre, No 110 - 111 (Décembre 1931 - Janvier 1932) σ. 876 (L. Roussel).

1220. **:Πινδέας Γιάννης** Τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς [στὴ Βοβούσα Ἰωαννίνων]. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 1343, σ. 2.

Τραγούδια 2, στίχοι τραγουδιοῦ καὶ 1 τσάκισμα.

1221. **Πέτσης Ἰωάννης** Συλλογὴ ἀνεκδότων δημοτικῶν ᾀσμάτων Μακεδονίας - Χαλκιδικῆς - Θρᾴκης. Θεσσαλονίκη (1931). [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 219, ἀρ. 1126].

Κρίσεις: Πειθαρχία 4 (1931) 213 - 214 (Ναπολέων Λαπαθιώτης). Libre, No 122 - 123 (Décembre 1932 - Janvier 1933) σ. 981 - 982 (L. Roussel).

1222. Ἁγιοβασιλειάτικο [Ἁγίου Νικολάου Χαλκιδικῆς]. Ἡμερολ Χαλκιδικῆς 3 (1932) 39. — Δημοτικόν. Αὐτόθι, σ. 90. — Δημοτικόν. Αὐτόθι, σ. 95 - 96. — Δημοτικόν. Αὐτόθι, σ. 113.

1223. Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Φωνὴ Βιβλίου Β′ (1932) 43 [1], 164 [1], 213 [2], 275[1], 336 [1], 381 [2], 432 - 433 [1], 483 [1].

1224. Δημοτικὰ τραγούδια. Μπουκέτο Θ′ (1932) 499 [1], 539 [3], 597 [5], 611 [5], 663 [6], 725 [3 νανουρίσματα], 1051 [1].

1225. Δημοτικὰ τραγούδια. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 120 [6], 476 [2].

1226. Δημοτικὰ τραγούδια. Καλημέρα (ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου) [1]. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2163, 1.1.1932, σ. 9.

1227. Δημώδη Ἠπειρωτικὰ ᾄσματα [1]. Ἡμερ Πελασγοῦ 2 (1932) 40.

1228. Μανιάτικα μοιρολόγια. Μπουκέτο Θ′ (1932) 301 [4], 333 [8], 354 [7].

1229. Μοιρολόγια τῆς Ἠπείρου [1]. Ἡμερ Πελασγοῦ 2 (1932) 31.

1230. Τραγούδια Ζαγορίτικα. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 68.
Δημοσιεύονται 8 τραγούδια ἀπὸ τὸ Ζαγόρι τῆς Ἠπείρου.

1231. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Γύρω ἀπὸ τὸν πυρολόγο. Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΣΤ′ (1931 - 32) ἀρ. 13425, 21.1.1932, σ. 1.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1232. **Βαφειάδης Λάζ.** Λαογραφικὰ [Πρέσπας]. Τὸ τραγούδι τῆς Ἀγγελίνας. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 146 (Δεκέμβριος 1932) σ. 12.

1233. **Βελλιανίτης Θεόδ.** Τὰ τραγούδια τῆς Καλαβρίας. Ἐθν Κῆρυξ 18 (1932) ἀρ. 9, σ. 16 - 17.

1234. **Βερνίκος Γεώργιος Σακελ.** Ἡ νύφη τοῦ γερο - Γεωργάκη. Ἀτλαντὶς 23 (1932) ἀρ. 3 σ. 30 - 31, ἀρ. 4 σ. 30 - 31.
Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια, γαμήλια κ.ἄ., ἀπὸ τὴν Εὔβοια.

1235. **Chioukrakis Ch.** Τὸ σιὸρ Τζανάκι. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 12, σ. 8. [Πρβλ. περιοδ. «Κρητικὸς Λαός», τόμ. Α′ (1909)].
Δημοσιεύεται 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν Κρήτη.

1236. **Δούκας Στρατῆς** Ἡ Καστοριά. Ἡμερ Μπουκ Ζ′ (1932) 85 - 88.
Δημοσιεύονται καὶ 3 τραγούδια (κάλαντα).

1237. **:Θέρος Ἅγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Ὁ γυρισμὸς τοῦ ξενιτεμμένου [5]. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 359 - 360.

1238. **Καλλίδης Χ. Δ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἠπείρου [7]. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 431 - 432.

1239. **Κόκκινος Δ. Α.** Ἡρωΐδες. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 2, σ. 5.
Τραγούδια κλέφτικα 3.

1240. **Σημηριώτης Ἄγγελος** Γύρω σὲ δυὸ νανουρίσματα. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 9, σ. 3 - 4.

1241. **Χ.** Τὰ κάλανδα. Ἔθιμα καὶ τραγούδια. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2163, 1.1.1932, σ. 7.

1242. Μυτιληνιὰ νταντανίσματα [νανουρίσματα]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 101 σ. 3 [5], 3 (1933 - 34) ἀρ. 103 σ. 2 [6].

1243. Παλιὰ Λεσβιακὴ σάτιρα. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 83 σ. 3, ἀρ. 88 σ. 3, ἀρ. 89 σ. 2, ἀρ. 91 σ. 2, ἀρ. 92 σ. 3. — Παλιὰ Χιώτικη σάτιρα. Αὐτόθι, ἀρ. 95, σ. 2. — Παλιὰ σάτιρα. Αὐτόθι, ἀρ. 96 σ. 2, ἀρ. 98 σ. 2, ἀρ. 99 σ. 2, ἀρ. 101 σ. 3.

1244. Τραγούδι τῆς Καρπάθου δημῶδες. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 280, σ. 2. —Ἀνέκδοτον Καρπαθιακὸν δημῶδες. Αὐτόθι, ἀρ. 281, σ. 2.

1245. **(Καραγιάννης Ε.)** Μυτιληνιὲς σάτιρες τοῦ παλιοῦ καιροῦ [1]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 79, σ. 2.

1246. **Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Νισύρου. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 2 (1932 - 1933) ἀρ. 15 σ. 4, ἀρ. 16 σ. 4, ἀρ. 17 σ. 4, ἀρ. 18 σ. 4, ἀρ. 19 σ. 4, ἀρ. 20 σ. 4, ἀρ. 22 σ. 4, ἀρ. 23 σ. 4, ἀρ. 24 σ. 4.

1247. **Παπαχριστοδούλου Πολύδωρος** Χριστούγεννα στὸ χωριό. (Ἠθογραφικὸ διήγημα). Συζήτηση Γ′ (1932 - 1933) ἀρ. 32, σ. 2 - 4.

Δημοσιεύονται καὶ 2 λατρευτικὰ τραγούδια (κάλαντα).

1248. **Πρωτοψάλτης Μαν. Γ.** Χελιδονίσματα στὴν ἀρχαία Ρόδο. Ρυθμὸς 1 (1932 - 1933) 212 - 217.

Δημοσιεύονται καὶ 4 νεοελληνικὰ χελιδονίσματα ἀπὸ τὴ Χάλκη, τὰ Γιάννενα κ.ἀ.

1249. ——— Τὸ Μεσοχῶρι. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 272, σ. 2.

1250. **Φιλίππου Τριανταφυλλιὰ Δ.** Δημῶδες μοιρολόγι τῆς Παναγίας (καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς —) [ἀπὸ τὴ Νίσυρο]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 2 (1932 - 1933) ἀρ. 21, σ. 4.

1251. **Χατζηδημητρίου Ν. Δ.** Τὸ περιόλι. Δημοτικὸ τραγούδι τοῦ γάμου [Νισύρου]. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 2 (1932 - 1933) ἀρ. 24, σ. 15.

1252. Δημοτικὰ τραγούδια. Παναθήναια 1 (1933) 531 [1], 1067 [8], 1071[1], 1077 [3].

1253. Δημώδη Ἠπειρωτικὰ ἄσματα [1]. Κυριακάτικος Α′ (1933) ἀρ. 47, σ. 3.

1254. Ἡ θανὴ τοῦ ναύτη. Ἐθν Κῆρυξ 19 (1933) ἀρ. 8, σ. 31. — Ὁ πρωτοκλέφτης. Αὐτόθι, ἀρ. 11, σ. 12. — Ὁ γυρισμὸς τοῦ ξενητεμμένου. Αὐτόθι,

ἀρ. 11, σ. 15. — Μοιρολόγι σὲ πατέρα. Αὐτόθι, ἀρ. 11, σ. 16. — Βασιλοπούλα καὶ πουλί. Αὐτόθι, ἀρ. 11, σ. 25.

1255. Κρητικὰ ἄσματα ἀδόμενα εἰς Ἀντικύθηρα. Ἆσμα πρῶτον: τὸ διαζύγιον. Καζαμίας Εὐρ ἔτ. 1933, σ. ιγ΄. — Ὁ βοσκὸς ψυχορραγῶν. Αὐτόθι, σ. ιε΄.

1256. Μανιάτικα μοιρολόγια [6]. Μπουκέτο Ι΄ (1933) 1157.

1257. **Γ.Β.** Τὰ κάλαντα καὶ τὰ Θεοφάνεια εἰς τὸν Ὄλυμπον, τὴν Εὔβοιαν, τὴν Κρήτην [Ρέθυμνον]. Πρωΐα, ἔτ. Η΄ (1932 - 33) ἀρ. 2515, 1.1.1933, σ. 7.

1258. **Γουναρόπουλος Κ.** Ἄσματα Καρυστίων καὶ Εὐβοέων. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ. 228 - 232.

Δημοσιεύονται 15 τραγούδια ἀπὸ τὴν Κάρυστο, Χαλκίδα, Ἀφράτι, Μελισσώνα καὶ Γοῦβες Εὐβοίας.

1259. **Δεληγιάννης Βασίλειος Ν.** Δημώδη ἄσματα Προύσης [1]. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α΄ (1932 - 33) ἀρ. 38, 2.9.1933, σ. 2.

1260. **Ἑλλαδίτης Δ.** Ἡ οἰκογένεια Ζιάκα, ὁ Γιαννούλας, ὁ Θεόδωρος, ἡ Τίστα, τὰ λαϊκὰ τραγούδια των. ΗΔΜ 2 (1933) 95 - 97.

Εἰδήσεις γιὰ τοὺς ἁρματολοὺς τῶν Γρεβενῶν Ζιακαίους καὶ 2 τραγούδια γι' αὐτούς.

1261. **Κ[αλτσέτας] Π[απακωνσταντίνου] Ε.** Τραγούδι τῆς Βρύνενας (χωρίου ὁμωνύμου κοινότητος ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ Θεσσαλίας). Ἀχιλλεύς, Σεπτέμβριος 1933, σ. 14.

1262. **Καραπατάκης Κων.** Πασχαλινὰ τραγούδια Βεντζίων [4]. ΗΔΜ 2 (1933) 89 - 90.

1263. **Λαμπίκης Δημ.** Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Λαογραφία καὶ τραγούδια. Πολιτισμ 2 (1933) 123 - 131.

Δημοσιεύονται τραγούδια καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία.

1264. ——— Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Στερνατία - Ζολλῖνο. Πολιτισμ 2 (1933) 232 - 237. — Σολέτο - Κωριλιάνο - Μελπινιάνο. Αὐτόθι, σ. 271-277. — Καστρινιάνο ντέϊ Γκρέτσι - Ἀπηλιάνο - Μαρτάνο. Αὐτόθι, σ. 320 - 331.

Δημοσιεύονται ἐπώνυμα καὶ κυρίως τραγούδια, παραδόσεις κ.ἄ.

1265. **:Λύκαιος Λάμπης** Ὀλυμπιακὴ λαογραφία. Οἱ νεραϊδογέννητοι. Ν Ὁρίζων, ἔτ. Η΄ (1933 - 34) ἀριθ. 357, 18.6.1933, σ. 2.

Τραγούδια 2, μία παράδοση.

1266. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Ἡ ἐρωτικὴ ζωὴ τοῦ ἥρωος τῆς Ἀλαμάνας. Μπουκέτο Ι΄ (1933) 12, 48.

Δημοσιεύονται καὶ 3 δημοτικὰ τραγούδια.

1267. **Μουσελίμης Σπ.** Ὁ Πλανόγιαννος. Κυριακάτικος Α΄ (1933) ἀρ. 48, σ. 5.

1268. **Τσακόπουλος Ἀναστ. Π.** Μῆτρος Μποταΐτης, ὁ ἥρως ἑνὸς δημώδους ἄσματος. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 33 (1932 - 33) ἀρ. 1340 [=1400], 5.2.1933, σ. 1, ἀρ. 1341 [=1401], 19.2.1933, σ. 1.

1269. **Τσῦρος Ζῆκος** Ὁ Γιαννάκης Φαρμάκης (ἐκ Βλάστης). ΗΔΜ 2 (1933) 105 - 110.

Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι γιὰ τὸν Φαρμάκη (σ. 109 - 110).

1270. Ἀπὸ τὰ λαϊκὰ τραγούδια τῆς Τήλου. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Α′ (1933 - 34) ἀρ. 3, σ. 2. — Ἀπὸ τὰ μοιρολόγια τῆς Ἀστυπαλαίας. Αὐτόθι. — Ἀπὸ τὰ λαϊκὰ τραγούδια τῆς Κῶ. Αὐτόθι, ἀρ. 4, σ. 2.

1271. Παλιὰ Μυτιληνιὰ σάτιρα. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 105 σ. 3, ἀρ. 143 σ. 2.

1272. **Γριτσόπουλος Τάσος** Τὸ μοναστήρι τῆς Αἰμυαλοῦς. Φωνὴ Γορτυνίας 1 (1933 - 34) ἀρ. 33, σ. 1, 3.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι.

1273. **Κ[αραγιάννης] Ε.** Παλιὰ Μυτιληνιὰ τραγούδια [2]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 132, σ. 3.

Δημοσιεύονται καὶ 2 παροιμίες.

1274. **[Καρπάθιος Ἐμμ.]** (Νισυριακὴ λαογραφία). Ὁ γαμήλιος ὕμνος τῆς Νισύρου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 314, σ. 1 - 2.

Ἔθιμα γάμου καὶ 1 τραγούδι.

1275. **Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Νισύρου. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 3 (1933 - 1934) ἀρ. 25 σ. 4, ἀρ. 26 σ. 4, ἀρ. 27 σ. 4, ἀρ. 28 σ. 4, ἀρ. 29 σ. 4, ἀρ. 30 σ. 4, ἀρ. 32 σ. 4, ἀρ. 33 σ. 4.

1276. **Λάππας Τάκης** Ἀνέκδοτα δημώδη ἄσματα τῆς Ρούμελης. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 951 [5], 1127 [3].

1277. **Νίτσος Ν.** Τὸ γῆρας, ὁ θάνατος καὶ τὰ σχετικὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐγκυκλ Ἡμ 6 (1933 - 1934) 96 - 100.

1278. **Πρωτοψάλτης Μαν.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου [2]. Ρυθμὸς 2 (1933 - 1934) 346 - 347.

1279. **(Τυραδέλλης Θεόδ.)** Νταντάντισματα [ταχταρίσματα 6]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 131 σ. 2, ἀρ. 144 σ. 3.

1280. **(Χατζηευστρατίου Στρ.)** Λαογραφικά. Πολυχνιάτικο. Τρίβολος 3 (1933-34) ἀρ. 126, σ. 2. — Λεσβιακὴ σάτιρα. Πολυχνιάτικο. Αὐτόθι, ἀρ. 145, σ. 4.

1281. **Μινώτου Μαριέττα** Τραγούδια ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Ζακυνθινῆς λαογραφίας τόμος Β′. Ἀθῆναι 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 163 ἀρ. 230, σ. 224 ἀρ. 1211].

Κρίσεις: Μοῦσαι ΜΒ' (1933 - 1934) τεῦχ. 929, σ. 2 ([Λ.Χ. Ζώης]). Rev Ét Gr 49 (1936) 118 (A. Mirambel). Libre, No 142 - 143 (Août - Septembre 1934) σ. 1144 (L. Roussel).

1282. Λεσβιακὴ λαογραφία. Λαϊκὴ μοῦσα. Λέσβος 1934, σ. 144 - 145 [3 τραγούδια καὶ τσακίσματα].

1283. Τὰ καλύτερα δημοτικὰ τραγούδια. Μοιρολόγια. Μην Ν Κόσμος, τεῦχ. Ζ' ('Οκτώβριος 1934) σ. 247 - 255.

Δημοσιεύονται 36 μοιρολόγια καὶ 5 δίστιχα μοιρολόγια. 'Αναδημοσίευση ἀπὸ τὶς «'Εκλογὲς» τοῦ Ν. Γ. Πολίτη (σ. 205 - 221).

1284. Τραγούδια [73] τῶν Κολοκοτρωναίων. ('Εκ τῆς Συλλογῆς τῶν δημωδῶν ἀσμάτων τῶν 'Ελλήνων ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου). Μην Ν Κόσμος, τεῦχ. Γ' ('Ιούνιος 1934) σ. 129 - 177.

1285. Τραγούδια Χασίων [1]. 'Η Δέσπου [πασχαλινό]. ΗΔΜ 3 (1934) 46.

1286. Τραγούδι τῆς ἀρραβώνας ἐκ Θάσου. Καζαμίας Εὐρ ἔτ 1934, σ. 31.

1287. **Κανατσούλης 'Αθαν.** 'Η Σιάτιστα ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων καὶ ἐντεῦθεν. ΗΔΜ 3 (1934) 157 - 162.

Δημοσιεύεται καὶ 1 δημοτικὸ τραγούδι (σ. 161).

1288. **Καραπάτης Γ. Γ.** Δημοτικὰ τραγούδια Κυδωνίας [Κρήτης]. 'Ανάτυπο ἀπὸ τὸ Νεοελληνικὸν 'Αρχεῖον 1935, 8ο, σελ. 10. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 230, ἀρ. 1332].

Κρίση: 'Ελλην Βιβλ 'Επιθ 2 (1934) 178 ([Μιχ.] Μιχ[αηλίδης] Ν[ουάρος]).

1289. **(Κατσουρὸς 'Αντ.)** 'Απεραθίτικα τραγούδια [1]. Κυκλαδ Νέα Α' (1934) ἀρ. 1, σ. 2.

1290. **:Λύκαιος Λάμπης** Στὸν "Αγιο Λιὰ στὰ Ρόβια. Ν 'Ορίζων, ἔτ. Θ' (1934 - 35) ἀρ. 409, 1.7.1934, σ. 2.

Δημοσιεύονται στίχοι 3 τραγουδιῶν περιοχῆς 'Ολυμπίας.

1291. **Οἰκονόμου Ἰωάννης** 'Η 'Ηπειρωτικὴ λαϊκὴ μοῦσα. 'Ημερ Πελασγοῦ 4 (1934) 81 - 84.

1292. **Παπακωνσταντίνου Μελ.** 'Η "Αρη (τῶν Βεντζίων) [1]. ΗΔΜ 3 (1934) 35.

1293. —— Μοιρολόγια [4]. ΗΔΜ 3 (1934) 64.

Πιθανότατα προέρχονται ἀπὸ τὸν Πεντάλοφο Βοΐου.

1294. **Παπαν[ικολάου] Φώτ.** 'Ο Πλανόγιαννος. ΗΔΜ 3 (1934) 55.

1295. **Συγκολλίτης Σπῦρ.** Τὸ μοιρολόγι τοῦ Χριστοῦ. ΗΔΜ 3(1934) 207 - 211.

Δημοσιεύεται λατρευτικὸ τραγούδι προσφύγων Νεαπόλεως Βοΐου Κοζάνης, πού κατάγονται ἀπὸ τὸ Δερμιτζίκι ἐπαρχίας Καράμπογας Μ. 'Ασίας.

1296. **Χαλκιάδης Ζ. Ε.** Πολεμικὴ Πρωτοχρονιά. Ἡμερολ Πάργα 1 (1934) 129 - 130.
Δημοσιεύεται μία Κασιακὴ ἱστορικὴ ρίμα.

1297. Δημοτικὴ Ἠπειρωτικὴ ποίησις [2]. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934 - 35) ἀρ. 21, σ. 2.

1298. Δωδεκανησιακὰ τραγούδια εἰς δίσκους φωνογράφου. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Β' (1934 - 35) ἀρ. 34, σ. 2.

1299. Παλιὰ Μυτιληνιὰ σάτιρα. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 159 σ. 2, ἀρ. 163 σ. 2.

1300. Τὸ ἀμπέλι. Μέλισσα Τρ 1 (1934 - 1935) 91 - 93, 119 - 120.
Δημοσιεύονται καὶ 2 σχετικὰ μὲ τὸ ἀμπέλι τραγούδια ἀπὸ τὴ Θεσσαλία.

1301. Τὸ ἀμπέλι (τραγούδι Κυμαϊκὸ) [Εὐβοίας]. Μέλισσα Τρ 1(1934 - 1935) 208.

1302. **Γιαννακὸς Ι.** Τὸ ὀρφανό. (Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ Νισύρικα). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 40, σ. 4.

1303. **(Καρ[αγιάννης] Βαγγ.)** Λαογραφικὰ σκόρπια. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 160 σ. 2, ἀρ. 167 σ. 3. — Μυτιληνιὰ νταντανίσματα [ταχταρίσματα]. Αὐτόθι ,ἀρ. 168 σ. 3, ἀρ. 171 σ. 3. — Λαογραφικὰ ἀποκριάτικα [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 190, σ. 3.
Παιδικὰ τραγούδια 2, ταχταρίσματα 9 καὶ ἀποκριάτικα τραγούδια.

1304. **Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ.** Νισύρικα δημοτικὰ τραγούδια. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 37 σ. 10, ἀρ. 44 σ. 19, ἀρ. 45 σ. 2.

1305. **Λάσκαρις Ν.** Ἕνα πρωτότυπον Γορτυνιακὸν τραγούδι. Φωνὴ Γορτυνίας 2 (1934 - 35) ἀρ. 91, σ 1 - 2.

1306. **Λογοθέτης Ἰωάννης** Δημοτικὰ ἄσματα [Νισύρου]. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 39, σ. 2.

1307. **Λογοθέτου Καλὴ** Νισύρικα μοιρολόγια. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 40, σ. 2.

1308. **Νοτίδου Ἀγαθὴ** Ἡ μάνα τοῦ ξενητεμένου. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934 - 35) ἀρ. 7, σ. 3 - 4.
Κάλαντα Χριστουγέννων 2.

1309. ——— Τὰ αὐγὰ τοῦ Λαζάρου. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934 - 35) ἀρ. 13, σ. 1 - 2.
Κάλαντα τοῦ Λαζάρου 4.

1310. **Χατζηδημητρίου Ν. Δ.** [Δημοτικὰ τραγούδια Νισύρου]. Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 4 (1934 - 1935) ἀρ. 37 σ. 10, ἀρ. 38 σ. 8, ἀρ. 39 σ. 2, ἀρ. 41 σ. 2.

1310α. **Ψάχος Κ. Α.** (Δημώδη ᾄσματα[1]). Ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου. Φωνὴ Γορτυνίας 2 (1934 - 35) ἀρ. 93, σ. 2.— Οἱ Κολοκοτρωναῖοι. Αὐτόθι, ἀρ. 94, σ. 2. —Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης. Αὐτόθι, 3 (1935 - 36) ἀρ. 98, σ. 2.

Ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὰ «Δημώδη ᾄσματα Γορτυνίας», 1923, τοῦ συγγρ.

1311. **Πετρούνιας Β.** Μανιάτικα μοιρολόγια. Σειρὰ Α΄. Ἀθήνα 1934. [Βλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 228, ἀρ. 1281].

Κρίσεις: Γράμμ 1 (1934) 192 (Ι. Ο[ἰκονομίδης]). Δελτίον ΟΛΜΕ ΙΑ΄ (1935 - 1936) 318 - 320 (Γ. Α. Μέγας).

1312. Ἡ ρίμα τῆς Μανέταινας. Μῆλος, ἔτ. ΙΒ΄ (1935 - 36) ἀρ. 228, 1.5. 1935, σ. 2.

Ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Φιλομαθῶν», 1868, 2 παραλλαγὲς τῆς ρίμας. Πρβλ. ἀρ. 1534.

1313. Τὰ κάλαντα καὶ ὁ ἄγνωστος ποιητής των. Πρωΐα, ἔτ. ΙΑ΄ (1935 - 36) ἀρ. 55, 25.12.1935, σ. 3.

1314. **Γκαράνης Γ.** Ἡ βόρειος Πίνδος καὶ οἱ θρυλικὲς λίμνες. Ἐκδρομικὰ Ζ΄ (1935) τεῦχ. 78, σ. 279 - 280.

Δημοσιεύεται καὶ μία παράδοση καὶ 1 τραγούδι περιοχῆς Β. Πίνδου.

1315. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Ἡ θρυλικὴ μάχη τῶν Μανιατισσῶν εἰς τὸν Δηρόν. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7377, 29.4.1935, σ. 3.

Δημοσιεύεται καὶ 1 ἱστορικὸ δημοτικὸ τραγούδι.

1316. **Καλονάρος Π.** Ἡ ἐπανάστασις τῆς Μάνης στὰ 1834. Ἠχὼ Ἑλλάδος, ἔτ. Α΄ (1935) ἀρ. 71, 12.5.1935, σ. 1, 5, ἀρ. 72, 13.5.1935, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ ἱστορικὲς ρίμες.

1317. **Κωνσταντινίδης Ἀπόστολος Γ.** Δημοτικὰ τραγούδια Ζαγορᾶς Πηλίου [2]. Ὁ ἐσχατόγηρος γαμπρός, ἡ ἐρωτομανὴς γραία. (Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογήν του). Πρωτοχρονιὰ 1935, σ. 62 - 63.

1318. **:Λύκαιος Λάμπης** Ὀλυμπιακὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ν Ὁρίζων, ἔτ. Ι΄ (1935 - 36) ἀρ. 466, 20.10.1935, σ. 2, ἀρ. 470, 17.11 1935, σ. 2.

1319. **Μπαρᾶς Βασίλ. Γ.** Λεσινίτσα - Δρόβιανη - Ἀλῆ Πασιᾶς. Ἠπειρ Βῆμα, ἔτ. 9 [=7] (1935) ἀρ. 246, σ. 2 - 3.

Δημοσιεύεται καὶ 1 ἱστορικὸ τραγούδι.

1320. **Οἰκονομίδης Μιλτ.** Τὰ μοιρολόγια ἐν Ἠπείρῳ [10]. Ἡμερ Πελασγοῦ 5 (1935) 105 - 109.

1321. Δημοτικὴ ποίησι. Τ' ἀγαπημένα ἀδέρφια [1]. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β΄ (1935 - 36) ἀρ. 29, σ. 2. — Δημοτικὴ ποίησι. Αὐτόθι, ἀρ. 30, σ. 2. — Ἀποχωρισμός. Αὐτόθι, ἀρ. 42, σ. 2.

1322. Δημοτικὸ τραγούδι [2]. Ὁ λαβωμένος. Ἡ Θανάσω (Δροπολίτικο). Βόρειος Ἤπειρος Α′ (1935 - 1936) τεῦχ. 4, σ. 10.

1323. Νταντανίσματα [ταχταρίσματα]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 205 σ. 3, ἀρ. 207 σ. 2, ἀρ. 212 σ. 3, ἀρ. 213 σ. 3, ἀρ. 219 σ. 3.
Ταχταρίσματα πολύστιχα 4 καὶ ταχταρίσματα δίστιχα 8.

1324. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Βόρειος Ἤπειρος Α′ (1935 - 1936) τεῦχ. 1 σ. 14 [1], τεῦχ. 2 σ. 22 [3], τεῦχ. 3 σ. 13 [1], τεῦχ. 5 σ. 4 [2 Δροπόλεως], τεῦχ. 6 σ. 26 [1], τεῦχ. 7 σ. 23 [1 Πωγωνίου], τεῦχ. 8 σ. 21 - 23 [4].

1325. **(Ἀναστασέλλης Στρ.)** Νάνισμα [νανούρισμα Ἁγιάσου]. Τρίβολος 5 (1935-36) ἀρ. 211, σ. 3. — Τὰ δυὸ ψαράκια. Αὐτόθι, ἀρ. 213, σ. 3. — Ἡ γούμενους. Αὐτόθι, ἀρ. 218, σ. 3. — Ἡ κακοπαντρεμένη. Αὐτόθι, ἀρ. 219, σ. 3.

1326. **(Δήμου Φ.)** Γεραγώτικα νταντάρισματα [ταχτάρισμα Γέρας Λέσβου]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 208, σ. 2. — Παιγνίδισμα. Αὐτόθι, ἀρ. 211, σ. 3. — Γεραγώτικο. Αὐτόθι, ἀρ. 214, σ. 3.

1326α. **Ἠλιάκις Ι. Γ.** Ἅδης καὶ Χάρος. Θρῦλοι καὶ δοξασίες τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ. Ἀτλαντ Α′ (1935 - 1936) 1097.

1327. **:Ἱστορικὸς** Ὁ προδότης καλόγερος. Ἀπὸ τὸ χαλασμὸ τῶν Κολοκοτρωναίων. Ἀτλαντ Α′ (1935 - 1936) 745 - 746.
Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

1328. **(Καραγιάννης Βαγγ.)** Λαογραφικὰ καθαρουδιφτιριάτικα. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 206, σ. 3. — Νταντάνισμα [ταχτάρισμα]. Αὐτόθι, ἀρ. 209, σ. 3. — Ἡ γιαγλήγορ'. Αὐτόθι, ἀρ. 211, σ. 3. — Νταντανίσματα [ταχταρίσματα]. Αὐτόθι, ἀρ. 237, σ. 3.

1329. **Λογοθέτης Ἰωάννης** Νισύρικο μοιρολόι. Ὑπαινιγμός. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 5 (1935 - 1936) ἀρ. 56, σ. 2 - 3.

1330. **Νοτίδου Ἀγαθὴ** Σβυσμένα ὄνειρα. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β′ (1935 - 36) ἀρ. 32 σ. 2, ἀρ. 33 σ. 2-3.
Δημοσιεύεται καὶ 1 γαμήλιο τραγούδι.

1331. **Σακελλαριάδης Χ.** Δημοτικὰ τραγούδια Γορτυνίας [1]. Φωνὴ Γορτυνίας 3 (1935 - 36) ἀρ. 96, σ. 2.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἑλληνικὰ Γράμματα», τόμ. Γ′ (1928).

1332. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Λαογραφικὰ σημειώματα. Λέξεις τοῦ χωριοῦ μου [Βασαρᾶ Λακωνίας] καὶ ἕνα τραγούδι. Σπαρτ Νέα, ἔτ. Γ′ (1935 - 36) ἀρ. 144, σ. 2.

1333. **Σπανδωνίδη Εἰρήνη** Κρητικὰ τραγούδια. Σφακιανά, Ριζίτικα. Ἐν Ἀθήναις 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 232, ἀρ. 1356].

Κρίσεις: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ' (1935 - 36) ἀρ. 4701, 4.8.1935, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς). Rev Ét Gr 49 (1936) 500 (P. Lascaris).

1334. **(Χατζηδημητρίου Δ.)** Ἡ καλουπαντριμένους. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 208, σ. 3. — Ἡ καλουπαντριμένη. Αὐτόθι, ἀρ. 209, σ. 3. — Νταντάνισμα (ταχτάρισμα]. Αὐτόθι, ἀρ. 218, σ. 3.

1335. **Χ[ατζῆ] Δ[ημητρίου] Ν.** Ἀπὸ τὰ δημοτικά μας [τραγούδι Νισύρου]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 5 (1935 - 1936) ἀρ. 49, σ. 2, 6.

1336. **Χατζηραφαὴλ Δ. Β.** Ἡ καμπούρ'ς (λαογραφικό). Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 229, σ. 3.

Δημοσιεύονται καὶ νανουρίσματα καὶ ταχταρίσματα ἀπὸ τὸν Μανταμάδο Λέσβου.

1337. ——— Λεσβιακὴ λαογραφία. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 214, σ. 3.

1338. **Χατζηστράτος Στρ.** Λεσβιακὴ σάτιρα. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 199 σ. 2, ἀρ. 201 σ. 2.

1339. **(Ψάλτης Π.)** Ἀποκριάτικα Μυτιληνιὰ τραγούδια. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 204 σ. 2. — Λιμνιό. Αὐτόθι, ἀρ. 207, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα.

1340. Δημοτικὰ τραγούδια. Καππαδ Ἀρχ Σινασὸς 1 (1936) 22 - 23.

Ἀλφάβητος ἀγάπης.

1341. Δημώδη ἄσματα. Ἡ νειόνυφη. Ραδάμανθυς 21 (1936) ἀρ. 8, σ. 7. — Ἀνέκδοτα τραγούδια [1 ἀπὸ τὴν Κρήτη]. Αὐτόθι, σ. 13.

1342. Ἕνα δημοτικὸ τραγούδι [ἀπὸ τὴ Β. Ἤπειρο]. Φιλολ Ἑστία, ἀρ. 8 (1936) σ. 15.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ ἐργασία τοῦ Ἀθ. Παπαχαρίση.

1343. Κρητικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀρκάδι. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5309, 8.11.1936, σ. 3.

1344. [Τὸ τραγούδι τοῦ Βέργη]. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 228, σημείωση.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν Κρήτη.

1345. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Στὴν παραφωτιὰ κοντά. Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΜΓ' (1936 - 37) ἀρ. 15588, 17.12.1936, σ. 1.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι γιὰ τὸν Διγενή.

1346. **:Ἁρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ.]** Νισύρικα. Σουργιαννάκης ἢ ἡ ἡλιογεννημένη. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 182 - 183.

Τραγούδι ἀπὸ τὴ Νίσυρο.

1347. **Baud - Bovy S.** Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων. Τόμ. Α', Ἀθῆναι 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 233 ἀρ. 1386, σ. 328 ἀρ. 2990].

Κρίση: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ' (1935 - 36) ἀρ. 4863, 15.1.1936, σ. 1 (: Φορτούνιο [Σπ. Μελᾶς]) [=Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 13 (1936) ἀρ. 342, σ. 2].

1347α. **Δυοβουνιώτης Κ.** Δωρεὰ χειρογράφων εἰς τὸ Θεολογικὸν Σπουδαστήριον. Ἐκκλησία ΙΔ′ (1936) 6-8.

Ἐκδίδεται ὕμνος (ἀλφαβητάριο) πρὸς τὴν Θεοτόκο. Βλ. καὶ λῆμμα ἀρ. 1414.

1348. **Ἐνισλείδης Χρ. Μ.** Τὸ μοναστήρι τοῦ Δαδιοῦ. Ἐκδρομικὰ Η′ (1936) τεῦχ. 81-82, σ. 36-42.

Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1349. **Ζῶτος Δημ. Α.** Ἡ ξενιτειὰ τῶν Ἠπειρωτῶν. Ἔκδ. β′. Ἀθῆναι, Ἰούλιος 1936, 8ο, σελ. 40. (Ἔκδοσις «Ἠπειρωτικοῦ Μέλλοντος»).

Εἰδήσεις γιὰ τὴν ξενιτειὰ καὶ σχετικὰ τραγούδια καθὼς καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

Κρίση: Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Α′ (1934-35) ἀρ. 15, σ. 2 (Γ. Κ. Πώπ).

1350. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Δύο «ἀπαλαιὰ» τραγούδια τῆς Νισύρου ἐκ τῆς συλλογῆς Ἰωάννου Λογοθέτου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 14 (1936) ἀρ. 348, σ. 2. — «Ἀπαλαιὰ» τραγούδια Νισύρου [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 350, σ. 2. — Μοιρολόγι (Νισύρου). Αὐτόθι, ἀρ. 352, σ. 2. — Νισυριακὸν καλημέρισμα. Αὐτόθι, ἀρ. 353, σ. 2. — Νισύρικο μοιρολόϊ. Αὐτόθι, ἀρ. 355, σ. 2. — Μοιρολόϊ (Νισύρου). Αὐτόθι, ἀρ. 357, σ. 2. — Νισύρικο καλημέρισμα. Αὐτόθι, ἀρ. 358, σ. 2. — Νισύρικα μοιρολόγια [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 360, σ. 2. — Νισυριακὰ καλημερίσματα [1], μοιρολόϊ [Νισύρου]. Αὐτόθι, ἔτ. 15 (1937) ἀρ. 363, σ. 2.

1351. **Κατηφόρης Π.** Ἡ προδοσία τῶν τελευταίων πιστῶν [τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ]. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936-37) ἀρ. 7952, 5.12.1936, σ. 4. — Τὸ θανάσιμον σφάλμα τοῦ Ἀλῆ. Αὐτόθι, ἀρ. 7954, 7.12.1936, σ. 4. — Ἡ δημοτικὴ μοῦσα γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀλῆ. Αὐτόθι, ἀρ. 7962, 15.12.1936, σ. 4. — Τὸ κεφάλι τοῦ Ἀλῆ στὴν Πόλη. Αὐτόθι, ἀρ. 7963, 16.12.1936, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1352. **Κοσμόπουλος Ι. Α.** Τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ὁ Χαράλαμπος. Ἐπικ Ἀπόλλων, ἔτ. 8 (1936-37) ἀρ. 352, 22.11.1936, σ. 2.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι ἀπὸ τὸ χωριὸ Σκληροῦ Τριφυλίας.

1353. **Μινώτου Μαριέττα** Δημοτικὰ Ζακυνθινὰ τραγούδια [5]. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935-36) ἀρ. 5070, 9.3.1936, σ. 3.

1354. **Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ.** Τὰ κάλαντα τῆς Δωδεκανήσου. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ′ (1935-36) ἀρ. 4874, 26.1.1936, σ. 4.

1355. **Ὀρφεύς** Οἱ γυπαετοὶ (δημῶδες). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 14 (1936) ἀρ. 350, σ. 2.

1356. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Τὰ κάλαντα τῶν Φώτων. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ′ (1935-36) ἀρ. 4859, 11.1.1936, σ. 1.

1357. **Παπαχαρίσης Ἀθαν.** Δυὸ τραγούδια ἀπὸ τὴν Βόρειο Ἤπειρο. Βόρειος Ἤπειρος Β′ (1936) τεῦχ. 18, σ. 30 - 31.

1358. **(Σιαφάκας Νῖκος)** Στιχάκια [δίστιχα 5]. Παληά μου χρόνια [τραγούδι 1]. Ἠπειρ Φύλλα Α′ (1936) ἀρ. 5, σ. 13.

1359. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἄνοιξις ἐν πλήρει Ἰουλίῳ. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7824, 29.7.1936, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ στίχοι τραγουδιοῦ τῶν Σαρακατσάνων τῆς Μακεδονίας.

1360. ——— Σέρραι. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7843, 18.8.1936, σ. 4. — Αἱ «Ἀθῆναι» τῆς Μακεδονίας. Αὐτόθι, ἀρ. 7855, 30.8.1936, σ. 4.

Τραγούδια καὶ νανουρίσματα 5 καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση τῶν Σερρῶν.

1361. **Φράγκος Ἀναστ. Ν.** Τὰ Δωδεκανησιακὰ κάλλαντα. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 164 - 173.

Δημοσιεύονται κάλαντα τῆς 1ης Ἰανουαρίου (σ. 166) ἀπὸ τὴν Ἀπολακκιὰ Ρόδου.

1362. **Χ. Ε. Α.** Ὁ «θρῆνος τῆς Παναγίας». Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΜΒ′ (1935 - 36), ἀρ. 14351, 10.4.1936, σ. 1.

1363. **Χρηστοβασίλης Χ.** Ἕνα τραγούδι Δροπολίτικο. Βόρειος Ἤπειρος Β′ (1936) τεῦχ. 18, σ. 29 - 30. — Ἡ αἰχμαλωσία. Τραγούδι Δυροπολίτικο τοῦ χοροῦ. Αὐτόθι, τεῦχ. 20, σ. 30.

1364. Αἰχμαλωσία νεονύμφου. Φωνὴ Γορτυνίας 4 (1936 - 37) ἀρ. 168, σ. 2.

1365. Δημοτικὰ Ζακυνθινὰ τραγούδια [3]. Ἔσπερος 1 (1936 - 1937) ἀρ. 25, σ. 9.

1366. Δημοτικὰ Μακεδονικὰ τραγούδια. Ἡ Κατίγκω. Μακεδ Νεολαία Γ′ (1936 - 1937) 36.

1367. Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Νισύρου. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 6 (1936 - 1937) ἀρ. 61, σ. 2.

1368. Τὸ τραγούδι τοῦ ντουνιᾶ. Ἔσπερος 1 (1936 - 1937) ἀρ. 1, σ. 20.

1369. **Ἀνδρουλιδάκης Μίνως Κ.** Κρητικὰ κάλαντα. Ἔσπερος 1 (1936 - 1937) ἀρ. 10, σ. 6.

1370. **Βάθης Ἀντών.** Ἕνα τραγούδι τοῦ Ζαχαριᾶ διὰ τὴν δολοφονίαν του ὅπως τραγουδιέται εἰς Βαρβίτσαν [Λακωνίας]. Σπαρτ Νέα, ἔτ. Δ′ (1936 - 37) ἀρ. 161, σ. 1.

1371. **Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ.** [Δημοτικὰ τραγούδια Νισύρου]. (Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ —). Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 6 (1936 - 1937) ἀρ. 62 σ. 2, ἀρ. 63 σ. 4, ἀρ. 65 σ. 2, ἀρ. 66 σ. 2, ἀρ. 67 σ. 2, ἀρ. 69 σ. 3, ἀρ. 72 σ. 2, ἀρ. 75 σ. 4 - 5.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω τραγούδια ἀναδημοσιεύτηκαν στὸ περιοδικὸ «Νισυριακὰ Χρονικά», ἔτ. 3 (1957) καὶ 4 (1958).

1372. **Λογοθέτης Ἰωάννης** Νισύρικα καλημερίσματα. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 6 (1936 - 1937) ἀρ. 57, σ. 3 [=Αὐτόθι, ἀρ. 62, σ. 3].

1372α. **Μ. Λ. Α.** Ἀπελευθέρωσις αἰχμαλώτου [1]. Φωνὴ Γορτυνίας 4 (1936 - 37) ἀρ. 167, σ. 2. — Αἰχμαλωσία νεονύμφου [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 168, σ. 2.

1373. **Σγουρίτσας Ἀγησίλ.** Τὰ ζαγαράκια. Τραγούδι τοῦ χοροῦ. Σπαρτ Νέα, ἔτ. Δ′ (1936 - 37) ἀρ. 164, σ. 2. — Ἡ γειτόνισσα, τραγούδι τοῦ χοροῦ. Αὐτόθι, ἀρ. 166, σ. 2.

1374. **Haxthausen Werner von** Neugriechische Volkslieder. Münster 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 230, ἀρ. 1329].

Κρίσεις: «Hessische Blätter für Volkskunde» 34 (1935) 141-142 (H. Hepding). JHS 36 (1936) 123 (R. M. D[awkins]). «Germanisch-Romanische Monatsschrift» 24 (1936) 311 (Fr. R. Schröder). «Classical Review» 50 (1936) 82 - 83 (R.M. Dawkins). «Rivista di Filologia e di Istruzione Classica» 64 (1936) 332-333 (B. Lavagnini). «Revue de Philologie, de Littérature et d'Histoire Anciennes» 11 (1937) 168 - 169 (P. Chantraine). RIEB 5 - 6 (1938) 267 - 268 (V. Čajkanović). «Byzantinoslavica» 7 (1937 - 1938) 356 - 357 (K. Svoboda).

1375. Δημοτικὰ ἄσματα. Ραδάμανθυς 22 (1937) ἀρ. 3, σ. 4.

Δημοσιεύονται 2 τραγούδια ἀπὸ κώδικες τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

1376. Οἱ ὡραιότεροι ἑλληνικοὶ θρῦλοι καὶ τὰ παραμύθια τοῦ λαοῦ. Ὁ πέπλος τῆς νεραϊδογέννητης. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, ἔτ. Θ′ (1937 - 38) ἀρ. 2889, 14.2.1937, σ. 3, 4.

1377. Ροδιακὴ λαογραφία. Ραδάμανθυς 22 (1937) ἀρ. 7, σ. 12.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι ἀπὸ τὴ συλλογὴ Γερ. Δρακίδη.

1378. **Βιδούρης Τάσος** Βορειοηπειρωτικὴ λαογραφία. Πάσχα ὑποδούλων. Βόρειος Ἤπειρος Γ′ (1937) τεῦχ. 24 - 25, σ. 15 - 18.

Δημοσιεύεται καὶ 1 ἱστορικὸ τραγούδι.

1379. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Καλημερίσματα. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8326, 24.12.1937, σ. 3.

1380. **Γατόπουλος Δ.** Προεπαναστατικοὶ θρῦλοι. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7675, 22.11.1937, σ. 1.

Τραγούδια 2 γιὰ τὸν Νικοτσάρα.

1381. **Γιαννουλόπουλος Χρῖστος Α.** Παλούμπα. Λεύκωμα Γορτυνίας 1937, σ. 89 - 95.

Δημοσιεύονται καὶ 2 δημοτικὰ τραγούδια.

1382. **Γ. Ν. Δ.** Τὰ ἑκατόλογα τῆς ἀγάπης καὶ ἕνα ἄγνωστον δραματικὸν ποίημα. Σκωτική, οὐγγρικὴ καὶ ἑλληνικὴ δημώδης ποίησις. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 131, 13.3.1937, σ. 3.

1383. **Ζήρας Ι. Α.** Ὁ ὡραῖος θρῦλλος τῶν Σερβίων. Ἐφημ. «Τὸ Φῶς», Θεσσαλονίκη, ἔτ. 24 (1937 - 38) ἀρ. 8998, 10.9.1937, σ. 4.
Δημοσιεύεται καὶ 1 δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὴν ἅλωση τοῦ Κάστρου τῶν Σερβίων ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

1384. **Καληδόνη Ἑλένη Γ.** Ροδιακὴ δημοτικὴ ποίησις. Τὸ νανούρισμα [6]. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 253 - 255.

1385. **Μαμμόπουλος Ἀλ.** Ἡ Βόρειος Ἤπειρος θέατρον τῶν πρώτων Ἀλληπασάδικων ἀγώνων. Βόρειος Ἤπειρος Γ' (1937) τεῦχ. 24 - 25 σ. 19 - 22, τεῦχ. 26 σ. 7 - 9.
Δημοσιεύονται καὶ στίχοι ἑλληνικῶν καὶ ἀλβανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

1386. **Παναγιωτόπουλος Ι. Μ.** Ἡ διπλῆ πολιτεία τῆς Κυπαρισσίας. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 25, 25.11.1937, σ. 1, 4.
Στίχοι τραγουδιοῦ, εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως κ.ἄ.

1387. **Παρασυρᾶς Κωστῆς Ε.** Τρία παλαιὰ Κρητικὰ ἄσματα. Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 67.

1388. ——— Ἡ εὐψυχία τῶν γυναικῶν τῆς Κρήτης. Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 995.
Στίχοι τοῦ «τραγουδιοῦ τοῦ Ἀληδάκη» μὲ σημειώσεις.

1389. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ὁ χορὸς τῆς Παναγιᾶς στὸ Μπλάτσι [Βλάστη Κοζάνης]. Ἐφημ. «Μακεδονία», Θεσσαλονίκη, ἔτ. 28 (1937 - 38) ἀρ. 9945, 14.8. 1937, σ. 3 - 4.
Δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ πανηγύρια καὶ στίχοι 3 τραγουδιῶν.

1390. **Τσαφαρᾶς Βασ. Ι.** Λαγκάδια. Λεύκωμα Γορτυνίας 1937, σ. 145 - 161.
Δημοσιεύονται καὶ 2 δημοτικὰ τραγούδια (σ. 152, 160 - 161).

1391. **Τσέλαλης Ἀγησίλ.** Ἡ πολιορκία τῆς Ἀνδριτσαίνης. Ν Ὁρίζων, ἔτ. ΙΒ' (1937 - 38) ἀρ. 545, 5.12.1937, σ. 2.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1392. ——— Λαογραφικά. Ἡ πέρδικα. Ν Ὁρίζων, ἔτ. ΙΒ' (1937 - 38) ἀρ. 540, 19.9.1937, σ. 2.

1393. Δημοτικὴ ποίηση. Βαλκ Λογοτ Α' (1937 - 1938) 28 - 30.
Δημοσ. 1 νησιώτικο ἑλλην. τραγούδι καθὼς καὶ 1 σερβικό, 1 ρουμανικὸ καὶ 1 τουρκικό.

1394. Ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Βαλκ Λογοτ Α' (1937 - 1938) 232.

1395. Ἡ διαμάχη Γ. Μπότσαρη καὶ τῶν Σουλιωτῶν. Ἠπειρ Βῆμα, ἔτ. 10 [=9 - 10] (1937 - 38) ἀρ. 291, σ. 2.
Δημοσιεύονται καὶ στίχοι τραγουδιοῦ τοῦ Σουλίου.

1396. Ἡ Σταύρωσις [Νισύρου]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937 - 1938) ἀρ. 68, σ. 2. — Ἄσπρο μου τριανταφυλλάκι. Αὐτόθι, ἀρ. 71, σ. 2.

1397. Κολοκοτρωνέϊκο. Φωνὴ Γορτυνίας 5 (1937 - 38) ἀρ. 183, σ. 2.

1398. Νοσταλγίαι [ρίμες 2]. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 3, σ. 6.

1399. Στὴλ Λόντζα τσαὶ στὸν νάρτηκα. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 5, σ. 8 - 9.

1400. Τὸ τραγούδι [κάλαντα Σύμης]. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 12, σ. 2.

1401. Τὸ τραγούδι τοῦ Μιχάλη τῆς Μαρούλλας. Μεγίστη 1(1937 - 1938) ἀρ. 2, σ. 8.

Ρίμα πού ἀναφέρεται στὸ ἔτος 1842.

1402. **Βαλσάμης Κ.** Τὸ Πρωτοβρόχι. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 8, σ. 2.

Δημοσιεύονται 1 παιδικὸ τραγούδι καὶ μία παροιμία.

1403. **Δ. Μ.** Προσφυγικὴ λαογραφία. Νησὶ Α' (1937 - 1938) 250 - 252.

Δημοσιεύονται θαλασσινὰ καὶ γαμήλια τραγούδια καὶ δίστιχα ἀπὸ Μικρασιάτες πρόσφυγες τῆς Χίου.

1404. **(Καραγιάννης Βαγγ.)** Λεσβιακὴ λαϊκὴ μοῦσα. Κάτου στοὺ γιαλό. Νησὶ Α' (1937 - 1938) 56.

1405. **Μαδιᾶς Γ.** Χιακὴ λαογραφία. Νησὶ Α' (1937 - 1938) 283 - 284.

Δημοσιεύεται 1 ἀκριτικὸ τραγούδι ἀπὸ τὶς Οἰνοῦσες Χίου.

1406. **Ναυπλιώτης Κ. Γ.** Λαογραφικά. 'Αποκρηάτικον [Μονῆς Νάξου]. 'Εκ τῆς συλλογῆς — . Κυκλαδ Νέα Δ' (1937 - 38) ἀρ. 94 - 95, σ. 4. — Λαογραφικὰ [Μονῆς] Νάξου. Αὐτόθι, ἀρ. 98 - 99, σ. 5. — Τὰ Φῶτα [ὅπως τραγουδοῦνται στὴ Μονὴ Νάξου]. Αὐτόθι, ἀρ. 100 - 101, σ. 5. — Λαογραφικὰ Νάξου [1 παραλογή]. Αὐτόθι, ἀρ. 108 - 109, σ. 2.

1407. **Οἰκονομάκης Γιάννης** Τὸ στολίδι [τραγούδι Νισύρου]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937 - 1938) ἀρ. 63, σ. 17.

1408. **Παπαδάκη Εἰρήνη** Λόγια τοῦ Στειακοῦ λαοῦ. 'Ο Χατζαράκης. Βαλκ Λογοτ Α' (1937 - 1938) 144 - 145.

1409. **Πέρδικα Νίκη Λ.** Σκυριανὰ δημοτικὰ τραγούδια. 'Αθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Μ. Βασιλείου καὶ Σία, 1937. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 236, ἀρ. 1441].

Κρίση: Βαλκ Λογοτ Α' (1937 - 1938) 158 - 159 (Χρ. Μαρκέτης).

1410. **(Ροφιᾶς Βαγγ.)** 'Η μαχαιριὰ τ' ἀδερφοῦ. Φωνὴ Γορτυνίας 5 (1937 - 38) ἀρ. 181, σ. 2.

1411. **Σταύρου Πανταζῆς Μ.** Τὸ πάρσιμο τῆς νύφης. Φωνὴ Γορτυνίας 5 (1937 - 38) ἀρ. 182, σ. 2.

Γαμήλιο τραγούδι Γορτυνίας.

1412. **Τσακόπουλος Α.** Ὁ Μπεκὴρ ἀγᾶς. Ἡραῖα Α′ (1937-1938) ἀρ. 2, σ. 8-9.

1413. **Τσιγκουράκος Θεόδ.** Μακεδονικὰ μοιρολόγια [4 ἀπὸ τὸ Παλιούρι Κοζάνης]. Μορφὲς 2 (1937 - 1938) 149 - 150.

1414. **Φυτράκης Ἀνδρέας Ι.** Δημώδεις ὕμνοι [2] πρὸς τὴν Θεοτόκον. Ἁγία Σιὼν Α′ (1937 - 1938) 76 - 78. [Πρβλ. ἀρ. 1347α].
Προέρχονται ἀπὸ κώδικα τοῦ 19ου αἰ.

1415. Ἀπὸ τὰ λαϊκὰ Σαμιώτικα τραγούδια. Ὁ βοσκός. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 233. — Τὰ ρόδα τῆς κόρης. Αὐτόθι, σ. 242.

1416. Ἆσμα ἀδόμενον κατὰ τὰς πανηγύρεις καὶ ἑορτὰς ὑπὸ τῶν Δελβινακιωτῶν. Ἡμερ Πελασγοῦ 8 (1938) 104 - 108.

1417. Τὰ δυὸ ἀδέρφια. Ραδάμανθυς 23 (1938) ἀρ. 6, σ. 13.
Τραγούδι ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία.

1418. Τραγούδια τῆς πατρίδας μας [Ἠπείρου· 2]. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 102. — Ποῖον ἤθελε γιὰ ἄντρα [1]. Αὐτόθι, σ. 216.

1419. **Ἀναστασόπουλος Ν.** Κρήτη. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7838, 9.5.1938, σ. 1, 3.
Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δημοσιεύονται καὶ 4 δίστιχα καὶ 1 τραγούδι.

1420. **Γατόπουλος Δ.** Ἀμπελουργῶν παραδόσεις. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7925, 5.8.1938, σ. 3, ἀρ. 7926, 6.8.1938, σ. 2.
Τραγούδια κ.ἄ. σχετικὰ μὲ τὸ ἀμπέλι.

1421. **Ζητρίδου Πιπίτσα Χ.** Ἀρματολοὶ καὶ κλέφτες στὰ Θεσσαλικὰ βουνά. (Ἀθῆναι 1938), 8ο, σελ. 16. (Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν ἐν Ἀθήναις. Τμῆμα Διαλέξεων. Τόμος Β′, τεῦχος Ε′).
Δημοσιεύονται καὶ 2 κλέφτικα τραγούδια.

1422. **Κωνσταντόπουλος Μιχ.** Τὰ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8067, 27.12.1938, σ 4
Κάλαντα Ἀττικῆς, Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Καρπενησίου, Καστοριᾶς, Θράκης, Δυτ. Μακεδονίας, Πόντου, Ρεθύμνου.

1423. **Μπενέκος Γιάννης** Μὴν εἴδεταν τὸ Ζῆκο μου; (Ἠπειρωτικὰ διηγήματα). Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 320 - 326.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι (σ. 325 - 326).

1424. **Μυστακίδης Νικ.** Ἠπειρωτικὰ τραγούδια [2]. Τ' ἀντρειωμένου τ' ἅρματα. Ἡ γυναίκα τοῦ ξενητεμένου. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 182. — Πολὺ ἀργὰ [1]. Αὐτόθι, σ. 211.

1425. **Παρασκευόπουλος Χρῆστος Δ.** Ὁ Παπαφλέσσας καὶ τὸ Μανιάκι. Καλάμαι 1938, 8ο μικρό, σελ. 75 + χάρτ. 1.
Στὶς σ. 63 - 71 δημοσιεύονται 8 τραγούδια ἀπὸ τὰ ὁποῖα 1 μοιρολόγι ἀπὸ τὴ Μάνη.

1426. **Σακελλαρίου Κ. Α.** Ἀπὸ Ἀρήνην εἰς Μίνθην καὶ Ἀράκλοβον. Ν Ὁρίζων, ἔτ. ΙΓ′ (1938 - 39) ἀρ. 567, 17.10.1938, σ. 2.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

1427. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Κρητικὴ ζωή. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8498, 19.6.1938, σ. 5.
Ριζίτικα τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1428. ——— Σφακιά. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8341, 10.1.1938, σ. 3. — Ἡ βοσκὴ τῶν Σφακιανῶν. Αὐτόθι, ἀρ. 8348, 17.1.1938, σ. 1. — Ἀσκύφου. Αὐτόθι, ἀρ. 8350, 19.1.1938, σ. 1. — Κρητικοὶ διάλογοι. Αὐτόθι, ἀρ. 8352, 21.1.1938, σ. 1.
Δημοσιεύονται τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν, δίστιχα, ἔθιμα κ.ἄ.

1429. ——— Τὰ Φῶτα καὶ ὁ φωτισμὸς στὴν Κρήτη. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8338, 7.1.1938, σ. 3.
Κάλαντα καὶ δίστιχα.

1430. **Τσέλαλης Ἀγησ.** Ἠθογραφικά. Στὸ πανηγύρι. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8032, 21.11.1938, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ 2 δημοτικὰ τραγούδια περιοχῆς Ἀνδρίτσαινας.

1431. **Χρηστοβασίλης Χ.** Γιὰ τὴν τιμή. (Ἠπειρωτικὰ διηγήματα). Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 37 - 45.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι περιοχῆς Κουρέντων. Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον» (1886).

1432. Τραγούδια [1] τῆς Κάτω Παναγιᾶς [Χίου]. Νησὶ Β′ (1938 - 1939) 518.

1433. **Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ.** Ἡ φυσιολατρεία στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 7, σ. 27.

1434. **Βίος Σ. Γ.** Τοῦ Μαύρου τὸ φιλί. Χιακὰ δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ τὴ Βολισσὸ [1]. Νησὶ Β′ (1938 - 1939) 348 - 350. — Θεριστικᾶτο [τραγ. τοῦ θερισμοῦ] ἀπὸ τὸ Πιτυὸς [Χίου]. Αὐτόθι, σ. 376 - 377.

1435. **Δαμ.** Τρατάρικο τραγούδι [Ἁγ. Παρασκευῆς Καστέλλου Χίου]. Νησὶ Β′ (1938 - 1939) 528.

1436. **Λάππας Τάκης** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τοῦ πατέρα τοῦ Ἀνδρούτσου. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 11 - 12, σ. 37.

1437. **Μαδιᾶς Γ.** Τραγούδια [3] τοῦ Μελιοῦ, χωριοῦ τῆς Περαίας [Μ. Ἀσίας]. Νησὶ Β′ (1938 - 1939) 521 - 522.

1438. **Μανωλάκης Μιχ.** Ἅσμα Καρπαθιακόν. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 1939) ἀρ. 37, σ. 3.

1439. **Ξηρὸς Τρ. Σ.** Κόλλιας ὁ Βυτινιώτης. Φωνὴ Γορτυνίας 6 (1938 - 39) ἀρ. 208, σ. 2. — Χριστίνα ἡ Νεμνιτσιώτισσα. Αὐτόθι, ἀρ. 212, σ. 2.

1440. **Σιατόπουλος Δημ.** Τὸ κάστρο τῆς Ὡριᾶς. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 1433. —Ὁ θρῦλος τοῦ κολυμβητῆ. Αὐτόθι, σ. 1523.

1441. **:Τὸ Συμιακάκι** Ἀστεῖα [1]. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β' (1938 - 39) ἀρ. 42, σ. 2. — Νανούρισμα [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 45, σ. 2 - 3.

1442. **Τσέλαλης Ἀγησ.** Τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι. Φωνὴ Γορτυνίας 6 (1938 - 39) ἀρ. 217 σ. 2 [3], ἀρ. 218 σ. 2 [4], ἀρ. 219 σ. 2 [2].

2. Ριμαδόροι, ποιητάρηδες.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 453, 1511, 1566]

1443. **Τσόκκος Γ.** Ὁ πνιγμὸς τῶν τριῶν Ἀσσιωτῶν κατὰ τὴν 10ην Νοεμβίου. Ποίημα ὑπὸ — ἐξ Αὐγόρου. Ἐν Βαρωσίοις [Κύπρου], τύποις Νικολάου Οἰκονόμου, 1921, 8ο, σελ. 7.

1444. **Παλαίσης Χρ. Θ.** Ὁ ἄγριος καὶ τρομακτικὸς φόνος τοῦ Γιακουμῆ Δημήτρη ἐκ τοῦ χωρίου Καλοψίδας. Ποίημα συνταχθὲν ὑπὸ — ἐξ Αὐγόρου (συμφώνως τῶν μαρτυριῶν). Βαρώσια (Κύπρου) 1922, 8ο μικρό, σελ. 8.

1445. ——— Ὁ ἐκ τοῦ ἔρωτος θάνατος τῆς Εἰρήνης καὶ ἡ αὐτοκτονία τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς Βάσου, γεγονὸς λίαν ἀξιανάγνωστον, ἐπισυμβὰν ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ. Ποίημα συνταχθὲν ὑπὸ — ἐξ Αὐγόρου (ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου). Ἔκδοσις τρίτη. Βαρώσια (Κύπρου) 1922, 8ο μικρό, σελ. 24.

1446. ——— Τὸ παράπονον τοῦ Τζιυροῦ διὰ τὸ ἄκρωστόν του παιδὶ καὶ ἡ παραντζιελιὲς τῆς μάνας πρὸς τὴν κακοτζιέφαλην κόρην της, ἤτοι ὁ σημερινὸς κόσμος. Ἔκδοσις Γ'. Ποιήματα συνταχθέντα εἰς κυπριακὴν γλῶσσαν ὑπό — ἐξ αὐγόρου. Βαρώσια - Κύπρου, τύπ. «Ἀνατολῆς», 1922, 8ο, σελ. 12.

1447. **(Κοτσιφάκης Θεόδωρος)** Ἡ Κρήτη καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Σμύρνης. Ἔκδοσις 1923, χ.τ., 16ο, σελ. 22.

Ρίμα γιὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή, λαϊκοῦ ριμαδόρου ἀπὸ τὸ Καστέλλι Χανίων.

1448. **Σάββας Κλεάνθης** Οἱ τρεῖς φόνοι : Ἡ πατροκτονία Ἰωάννη Ζαμπούνη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὴν νῆσον Σάμον. Ὁ φόνος τοῦ Χαρῆ Μιχαὴλ Μέσα Γειτονιὰ ὑπὸ Ἀχμὲτ Σαλίχ, ζαπτιὲ ἐκ Λεμεσοῦ. Ὁ φόνος τοῦ Θουκῆ Νικολάου ἐκ Βάσας (Κιλανίου) ὑπὸ ἀγνώστου. Ποίημα ὑπὸ — ἐξ Ἁγίου Μάμαντος (Λεμεσοῦ). Λεμεσός, τύποις «Λεμεσοῦ», 1923, 8ο μικρό, σελ. 8.

1449. ——— Ποίημα ὁ φόνος τοῦ Χαρῆ Πετρῆ καὶ ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Καρᾶ Χριστοφῆ (ἐκ Πισσουρίου). Ὁ φόνος τῆς Μαρικοῦς (ἐκ Κελοκεδάρων) καὶ ὁ τουφεκισμὸς τοῦ δευτέρου συζύγου της Ἀρεστῆ ὑπὸ τοῦ πρώην

συζύγου της Δημήτρη (ἐκ Χωλέτρικα) καὶ τὸ ποίημα τῆς προσφυγούλας ὑπὸ — ἐξ Ἁγίου Μάμαντος (Λεμεσοῦ). (Λεμεσός), τύποις «Λεμεσοῦ», 1923, 8ο μικρό, σελ. 8.

1450. **Κουννᾶς Στέλ.** Μαῦρα μαντᾶτα καὶ πικρὰ δάκρυα. Ἡ σφαγὴ τῶν Ἑλλήνων ἐν Μικρασίᾳ. (Κύπρος), τύποις «Πάφου», χ.χρ. [1924;], 8ο μικρό, σελ. 12.

1451. ———Συλλογὴ διαφόρων ποιημάτων ὑπὸ — ἐκ Κάτω Δρυός. Βαρώσια - Κύπρου 1924, τύποις «Νέας Σαλαμῖνος», 8ο μικρό, σελ. 16.

1452. **Μιχαὴλ Χαράλ.** Ὁ φόνος τῆς Φατμᾶς Χουσνῆ ὑπὸ τοῦ συζύγου της Πεχήτσπεη (ἰατροῦ) ἐκ Λευκωσίας, γενόμενος τὴν 10ην Μαΐου καὶ ἡ καταδίκη τοῦ φονέως. Ποίημα ὑπὸ — ἐκ Φυλούσας Πάφου. Λευκωσία Κύπρου, τύποις «Ἀνατολῆς», 1924, 8ο μικρό, σελ. 8.

1453. ——— Ὁ φόνος τοῦ Χρυσοστόμου Θεμιστοκλέους ὑπὸ Λάμπη Μιχαὴλ ἐκ Ποταμιοῦς (Λεμεσοῦ) καὶ ἡ καταδίκη τοῦ φονέως. Ποίημα συνταχθὲν ὑπὸ — ἐκ Φιλούσας (Πάφου). Λευκωσία Κύπρου, τύποις «Ἀνατολῆς», 1924, 8ο μικρό, σελ. 8.

1454. **Παλαίσης Χρ. Θ.** Ποίημα τῶν τριῶν πνιγέντων εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὴν θέσιν «Καράολος» (Ἀμμοχώστου) τὴν 15 Φεβρουαρίου 1924, Μιχαὴλ Μηλοῦς καὶ Νικολῆ Κουλλουρᾶ... συνταχθὲν ὑπὸ — ἐξ Αὐγόρου. Βαρώσια Κύπρου, τύποις «Νέας Σαλαμῖνος», 1924 8ο μικρό, σελ. 8.

1455. ——— Τὰ φρικτὰ ἐρωτικὰ πάθη τοῦ Γιώρκου Κυπρίου καὶ τῆς Μελινιᾶς ἀγαπηθέντων ἐν Καΐρῳ. Ποίημα συνταχθὲν ὑπὸ — ἐξ Αὐγόρου. Βαρώσια (Κύπρου), τύποις «Νέας Σαλαμῖνος», 1924, 8ο μικρό, σελ. 7.

1456. **Σάββας Κλεάνθ.** Ποίημα ἐθνικόν. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ νέου ἡμερολογίου ὑπὸ — (ἐξ Ἁγίου Μάμαντος). (Λεμεσός), τύποις «Λεμεσοῦ», 1924, 8ο μικρό, σελ. 4 χ. ἀρ.

1457. **Χριστοδουλίδης παπα-Κωνσταντῖνος** Ἡ ἔγερσις τοῦ δικαίου Λαζάρου καὶ ἐγκώμιον τῆς Ἀναστάσεως, ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, τύποις «Θεσσαλονίκης», 1924, 8ο μικρό, σελ. 8.
Ρίμα θρησκευτική.

1458. **Γεωργίου Μαυρουδῆς** Ὁ ἀπαγχονισμὸς τῆς Μαρίας Ἀχιλλέως ἐκ Καρμίου Κυρηνείας ἐπισυμβὰς τὴν 9ην Φεβρουαρίου 1929. Ποίημα συνταχθὲν ὑπό —. Ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου), τύποις «Κόσμος», 1929, 8ο μικρό, σελ. 10.

1459. **Μιχαὴλ Χαράλ.** Τὰ νεώτερα ἐρωτικὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης, δίστοιχα

καὶ τετράστοιχα κατ' ἀλφάβητον. Συνταχθέντα ὑπὸ — ἐκ Φιλούσης Προτορίου. Λευκωσία Κύπρου 1929, 8ο μικρό, σελ. 7.

1460. **Μιχαὴλ Χαράλ.** Τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τὰ πάθη τῆς Θεκλοῦς Στ. Ἰωσηφάκη ἐκ Μέσα - Γειτονιᾶς Λεμεσοῦ, μετονομασθεῖσα Παντελοῦ, γεγονὸς λίαν ἀξιανάγνωστον, συμβὰν τὴν 8ην Αὐγούστου, ὑπὸ — ἐκ Φιλούσης (Προτορίου). Λευκωσία Κύπρου 1929, 8ο μικρό, σελ. 7.

1461. **Μιχαὴλ Χ. - Πριγκόπουλλος Χ.** Ἡ αὐτοκτονία δύο ἐραστῶν, Χριστοφῆ καὶ Φωτεινῆς. Συμβὰν τὴν 18ην Αὐγούστου 1929. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, τύποις «Κόσμος», 1929, 8ο μικρό, σελ. 10.

1462. **Στυλιανὸς Κυριάκος** Ποιήματα σατυρικὰ ἀλλ' ὅμως καὶ διδαχτικὰ εἰς ἔμμετρον γνησίαν Κυπριακὴν διάλεκτον ὑπὸ — ἐξ Ἄχνας. Λάρνακα, τύποις Χειμωνίδη, 1932, 8ο, σελ. 24.

1463. **Καρτέρης Κ.** Ἕνας ἄγνωστος Λέσβιος [λαϊκὸς] ποιητής. Λέσβος 1934, σ. 131 - 135.

1464. **:Ἴκαρος** Ἐρωτικὰ γράμματα. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ' (1935 - 36) ἀρ. 9 σ. 2, ἀρ. 10 σ. 2, ἀρ. 11 σ. 2.

Προσωπικὲς ρίμες.

1465. Ἡ περίφημος ρίμα τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσκητῆ. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 12 σ. 7, 2 (1938 - 39) ἀρ. 13 σ. 22, ἀρ. 14 σ. 16, ἀρ. 15 σ. 6.

1466. **Πέννας Π.** Ὁ θρῆνος ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Σερραίου ἱερέως Συναδινοῦ. Σερρ Χρ Α' (1938) 74 - 80. [Πρβλ. ἐφημ. «Ἡ Πρόοδος», Σέρραι, ἔτ. Γ' (1931 - 32) ἀρ. 130, 13.12.1931, σ. 1, 4, ἀρ. 131, 20.12.1931, σ. 1, 4, ἀρ. 132, 25.12.1931, σ. 1, ἀρ. 133, 1.1.1932, σ. 2].

Ἐπώνυμο λαϊκὸ ποίημα - θρῆνος.

1467. **Θωμᾶ Κυριάκος** Ὁ φόνος τοῦ Χρίστου Δημητρίου ἐξ Ἀραδίππου. Ποίημα ὑπὸ — ἐκ Καλοψίδας ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Ἐν Βαρωσίοις, τύποις Ν. Οἰκονόμου, χ. χρ., 8ο μικρό, σελ. 8.

1468. **Ρῶσσος Κ. Γ.** Ὁ θρῆνος τῆς Παναγίας. Ποίημα ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου. Ἐκδότης —. Ἐν Λευκωσίᾳ, τύποις «Θεσσαλονίκης», χ.χρ., 8ο μικρό, σελ. 7.

3. Μελέτες τραγουδιῶν.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 55, 63, 161, 189, 451, 453, 454, 455, 461, 2468, 2477, 2489, 2494, 2500, 2502, 2956, 3498]

1469. **Καρατζᾶς Γ.** Τὸ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Λόγος Γ' (1920 - 1921)

321 - 329, 399 - 405. [Ἀναδημοσίευση: «Πασχαλινὴ Ἀνθοδέσμη», ἐπιμέλεια Ἄγη Λεβέντη, Ἀθήνα 1923].

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1470. **Καλογερόπουλος Δ. Ι.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Μουσ Ἐπιθεώρ Α′ (1921 - 1922) τεῦχ. 3, σ. 6 - 7.

1471. **Σκαλιέρης Γεώργ. Κλ.** Λαοὶ καὶ φυλαὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ πινάκων καὶ χαρτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1922, 8ο, σελ. η′ - 499.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύεται 1 τραγούδι τοῦ Πόντου (σ. 350) καὶ γίνεται λόγος γιὰ τὸ ἀκριτικὸ ἔπος (σ. 355 - 372).

1472. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Μοῦσα Γ′ (1922 - 1923) 64 - 69.

1473. **Σ. Φ.** Τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Φάρ Α′ (1922 - 1923) ἀρ. 2, σ. 8.

1474. **Ψάχος Κ. Α.** Πῶς ἤρχισεν ὑπὸ τῶν ξένων ἡ συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 19 - 22, σ. 8.

1475. **Βιδούρης Τάσος** Ἡ δημώδης ποίησις. Ἐθν Ἑστία, ἔτ. 1 (1923) ἀρ. 15 - 16, σ. 40 - 42.

1476. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Λαὸς ὁ ποιητής. Κοινότης Β′ (1923) ἀρ. 2 σ. 14 - 15, ἀρ. 3 σ. 12 - 13. [Πρβλ. ἀρ. 1477, 1479].

1477. ——— Λαὸς ὁ ποιητής. Λαογρ 7 (1923) 79 - 84. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 240 ἀρ. 1505, σ. 248 ἀρ. 1620].

Κρίση: Νουμὰς Κ′ (1923) 135 - 136.

1478. **Συναδινὸς Θ. Ν.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1923 - 24) ἀρ. 504, 19.7.1923, σ. 3, ἀρ. 513, 26.7.1923, σ. 1.

1479. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Λαὸς ὁ ποιητής. Ἑλικὼν Δ′ (1924) 16, 81 - 84. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 240 ἀρ. 1505, σ. 248 ἀρ. 1620].

Γίνεται λόγος γιὰ τὰ κλέφτικα τραγούδια.

1480. **Ζακυθινὸς Διον. Α.** Ὁ Χάρος στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Κερκυρ Ἀνθολ Δ′ (1924) ἀρ. 6, σ. 26 - 29.

1481. **(Μενάρδος Σῖμος)** Περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Διάλεξις. Ἀδελφοσύνη Η′ (1924) 105 - 118. [Βλ. καὶ ἀρ. 1484].

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Φωριέλ. Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1482. **Μιχαλόπουλος Φάνης** («Γύρω στὴ νεοελληνικὴ συνείδηση»). Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. («Ἀπόψεις τῆς ἐλευθερίας). Νέα Γράμμ 1 (1924) 17 - 23.

1483. **Βελλιανίτης Θεόδ.** Τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἐν Γαλλίᾳ. Ἐθν Κῆρυξ 11 (1925) ἀρ. 6 σ. 18 - 19, ἀρ. 8 σ. 18 - 19.

1484. **(Μενάρδος Σῖμος)** Ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν ὑπὸ τοῦ Φωριέλ. (Διάλεξις). Ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Κύπρου», Λευκωσία, ἔτ. ΛΗ′ (1925) ἀρ. 1972, 10.1.1925, σ. 1. [Βλ. καὶ ἀρ. 1481].

1485. **Παπαντωνίου Ζαχ.** Ὁ λαὸς ποιητής. Πυρσὸς Ν Χωρῶν Α′ (1925) τεῦχ. 1, σ. 24 - 25.

1486. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Γύφτοι καὶ τὸ δημοτικό μας τραγούδι. Τὸ πρόβλημα τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Τί εἶναι τὸ δημοτικό μας τραγούδι, ἑλληνικὸ ἢ γύφτικο; Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1926) ἀρ. 1041, 26.8.1926, σ. 2, ἀρ. 1042, 27.8.1926, σ. 2, ἀρ. 1043, 28.8.1926, σ. 2, ἀρ. 1047, 1.9.1926, σ. 2, ἀρ. 1052, 6.9.1926, σ. 4. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 242, ἀρ. 1537].

1487. **Χρυσανθόπουλος Ι.** Ἑλληνικὴ δημώδης ποίησις. Πρωΐα, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 115, 25.2.1926, σ. 3.

Παρουσιάζεται ἄρθρο τῆς R. Mark Keer γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια στὸ περιοδικὸ «English Review».

1488. **Καλομοίρης Μ.** Ἡ συναυλία - διάλεξις τοῦ —. Τὸ Δωδεκανησιακὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἡ διάλεξις τοῦ Ν. Μαυρῆ [γιὰ τὸ ἴδιο θέμα]. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 89, σ. 1 - 2.

Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα νανουρίσματα καὶ τραγούδια.

1489. **Κατσουρὸς Ἀντ.** Δημοτικὰ τῆς Ἀπειράνθου. Οἰκογένεια, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 4 σ. 13, ἀρ. 5 σ. 14, ἀρ. 6 σ. 15, ἀρ. 9 σ. 5.

1490. **Hesseling D. C.** La plus ancienne rédaction du poème épique sur Digénis Akritas par —. Amsterdam 1927, 8ο, σελ. 22. (Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Letterkunde, Deel 63, Serie A′, No 1).

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 1446 (Gustav Soyter).

1491. **Κυριακίδης Στίλπ. Π.** Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας. Ἀκριτικὰ ἔπη - ἀκριτικὰ τραγούδια - ἀκριτικὴ ζωή. Ἐν Ἀθήναις 1926. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 241, ἀρ. 1531].

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 967 - 968 (Gustav Soyter).

1492. **Menardos S.** Modern Greek Poetry. Greek Folk Poetry. Περιοδ. «The Poetry Review» 18 (1927) 153 - 164.

Περίληψη τοῦ ἄρθρου δημοσιεύτηκε στὴν ἐφημ. «Ἑσπερία» Λονδίνου, 4 (1919) 59.

1493. **:Θρῦλος Ἄλκης [Οὐράνη Ἑλένη]** Στοχασμοὶ γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγούδι. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 241, ἀρ. 1532].

Κρίσεις: Ἀλεξανδρ Τέχνη Β' (1927 - 1928) 389 - 391 (Ρ.). Ἀναγέννηση Β' (1927 - 1928) 488 - 494 (Κ. Βάρναλης). Ν Ἐπιθεώρ 1 (1928) 186 - 187 (:Π. Π[ικρός]). Παρθεν Α' (1928) 128. Libre, No 74 - 75 (Décembre 1928 - Janvier 1929) σ. 595 (L. Roussel).

1494. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Ἓν ὑπέροχον λαϊκὸν ᾄσμα ἐθνικοῦ θριάμβου. Ἀτλαντὶς 19 (1928) ἀρ. 11, σ. 12 - 13.

Ἱστορικὸ τραγούδι τῆς Μάνης.

1495. **Δημητρίου Ε.** Ὁ «θρῆνος τῆς Πόλης». Ν Ἐπιθεώρ 1 (1928) 306 - 310. [Πρβλ. ἀρ. 1499].

1496. **Ζακυθηνὸς Διον. Α.** Τὸ τραγούδι τῆς Λιογέννητης. Παρθεν Α' (1928) 46 - 47.

Δημοσιεύεται παραλλαγὴ ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία μὲ σημειώσεις.

1497. **Ζαννέτος Φίλ.** Δημώδης Κυπριακὴ ποίησις καὶ ἀκρῖται. Ἑλληνισμὸς ΙΘ' (1928) 281 - 292.

Δημοσιεύονται καὶ Κυπριακὰ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1498. **:Θρῦλος Ἄλκης [Οὐράνη Ἑλένη]** Στοχασμοὶ γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἀναγέννηση Β' (1927 - 1928) 21 - 31, 488 - 494. [Συνέχεια ἀπὸ τὴ χρονιὰ Α' (1927)· βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 241, ἀρ. 1532. Καὶ αὐτοτελὲς βιβλίο: Στοχασμοὶ γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ ἄλλοι στοχασμοί. Ἀθήνα 1928, 8ο, σελ. 106].

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1499. **Κορδάτος Γιάννης** Ὁ «θρῆνος» τῆς Ἁγια - Σοφιᾶς καὶ ἡ «ἐθνικὴ συνείδηση» τῶν Ἑλλήνων. Ν Ἐπιθεώρ 1 (1928) 269 - 268. — Ὁ «θρῆνος τῆς Πόλης» καὶ ἡ γένεσή του. (Ἀπάντηση σὲ ἀντικριτική). Αὐτόθι, σ. 344 - 347. [Πρβλ. ἀρ. 1495].

1500. **Λαυράγκας Δ. Σ.** Ἡ Ἑπτανησιακὴ καντάδα. Σύγχρ Σκέψη Α' (1928) 48.

1501. **Πολίτης Φ.** Ὁ «θάνατος» στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ζ' (1928 - 29) ἀρ. 2249, 11.7.1928, σ. 2 [=Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του, τ. Β', Ἀθῆναι 1938, σ. 32 - 35].

1502. **:Ἀνθίας Τ. [Τριαντάφυλλος Ἀνδρ.]** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Λακωνίας. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 120 - 121.

1503. **(Ἀρβανιτάκης Γ. Λ.)** Μία ὡραία μελέτη. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ' (1928 - 29) ἀρ. 178 σ. 1 - 2, ἀρ. 179 σ. 3, ἀρ. 180 σ. 4, ἀρ. 181 σ. 4.

Κριτικὴ τῆς «Κασιακῆς Λύρας» τῶν Μαυρῆ Ν. Γ. - Παπαδοπούλου Ε. Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια. Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Messager d'Athènes».

1504. **Μαυρῆς Νικ.** Ἀπάντησις εἰς μίαν «κριτικήν». Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ' (1928 - 29) ἀρ. 197 σ. 3, ἀρ. 198 σ. 3, ἀρ. 199 σ. 3, ἀρ. 201 σ. 3.

Ἀπάντηση στὴν κριτικὴ τοῦ Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτη γιὰ τὴν «Κασιακὴ Λύρα» τοῦ συγγρ.

1505. **Βουτιερίδης Ἠλίας Π.** Νεοελληνικὴ στιχουργική. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδόται : Ἰωάννης Δ. Κολλάρος, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», 1929, 8ο, σελ. 296.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴ στιχουργικὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν (κυρίως σ. 86 - 90).

Κ ρ ί σ η : Échos d' Orient 29 (1930) 383 - 384 (E. S[t é p h a n o u]).

1506. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Τὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ ἡ συμβολική των ἐθνικὴ σημασία. Ἀτλαντὶς 20 (1929) ἀρ. 3, σ. 26.

1507. ***Dieterich K.** Goethe und die neugriechische Volksdichtung. «Hellas», Jahrbuch 1929, σ. 61 - 81.

1508. **Σουμελίδης Γ.** Ἀκριτικὰ ἄσματα. Ἀρχεῖον Πόντου 1 (1928) 47 - 96. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 242, ἀρ. 1545].

Κ ρ ί σ η : Libre, No 78 - 79 (Avril - Mai 1929) σ. 630 - 631 (L. R o u s s e l).

1509. **Ἀποστολάκης Γιάννης** Τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Μέρος Α′. Οἱ συλλογές. Ἀθῆναι 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 243, ἀρ. 1548].

Κ ρ ί σ η : Πειθαρχία 1 (1929 - 1930) ἀρ. 1, σ. 17 (: Ε ὔ α ρ χ ο ς).

1510. **Βελλιανίτης Θεόδ.** Τῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Ἐγκυκλ Ἡμ 3 (1930) 141 - 143.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ σχετικὸ τραγούδι καὶ τὴν παράδοση.

1511. **Φιλίππου Λοΐζος** Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας (1571 - 1878). Μελέτη βραβευθεῖσα διὰ πρώτου βραβείου κατὰ τὸν Α′ φιλολογικὸν διαγωνισμὸν τῆς Α.Μ. τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου τοῦ Γ′ τοῦ ἀπὸ Κυρηνείας. Ἐν Λευκωσίᾳ, τύποις «Μουσῶν» Γ.Χ. Ὑψηλάντου, 1930, 8ο, τόμος Α′, σελ. 2 χ. ἀρ. + δ′ + 9 - 385, τόμος Β′, σελ. 164.

Στὸν τόμο Β′, σ. 3-21 : «Δημοτικὴ ποίησις» (ἀκριτικὰ τραγούδια, πλαστά, ρίμες, κυρίως ἄσματα, ποιητάρηδες).

Κ ρ ί σ η : Ἀποστ Βαρνάβας Γ′ (1931) 571 - 574 (Ε ὐ γ έ ν ι ο ς Μ ι χ α η λ ί δ η ς). [Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸν «Ἐκκλησιαστικὸ Φάρο», τόμ. Λ′ (1931) 313-317].

1512. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Ὁ Ἀρμούρης. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 2092, 18.10.1931, σ. 1 - 2.

1513. **Πολίτης Φῶτος** Μανιάτικα μυρολόγια. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 1949, 27.5.1931, σ. 1 - 2.

1514. **Steinmetz A.** Untersuchungen zu den Klephtenliedern. Λαογρ 10 (1929 - 1932) 305 - 380. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 244, ἀρ. 1576].

Κ ρ ί σ η : Libre, No 106 - 107 (Août - Septembre 1931) σ. 850 - 851 (L. R o u s s e l).

1515. **Κατσικάρος Ν.Θ.** Μία μικρὰ εἰσήγησις στὸ Μανιάτικο μοιρολόγι. Μαλέας,

ἔτ. Α′ (1932) ἀρ. 2, 15.6.1932, σ. 3, ἀρ. 3, 1.7.1932, σ. 3, ἀρ. 4, 15.7. 1932, σ. 3, 4, ἀρ. 5, 1.8.1932, σ. 3.

Δημοσιεύονται καὶ κείμενα μοιρολογιῶν.

1516. **Κόκκινος Δ.** Τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 6, σ. 7 - 8.

1517. **Ροζάκος Νῖκος Ι.** Σπουδὲς στὰ μοιρολόγια τῆς Μάνης. Πάθος - συμπόνια. Λακωνική, ἔτ. Α′ (1931 - 32) ἀρ. 39, 30.6.1932, σ. 1. — Σπουδὲς στὰ μοιρολόγια τῆς Μάνης. Ψυχοσύνθεση - ἐγωϊσμός. Αὐτόθι, ἀρ. 42, 21.7. 1932, σ. 2.

Κρίση: Αὐτόθι, ἀρ. 45, 11.8.1932, σ. 3 (Πέτρος Ἀστέρης). Πρβλ. ἀπάντηση Ν. Ι. Ροζάκου, Λαογραφικὲς σπουδές. Αὐτόθι, ἀρ. 46, 31.8.1932, σ. 3.

1518. **Συναδινὸς Θεόδ. Ν.** Τὸ ἑλληνικὸ λαϊκὸ τραγούδι. Νέα Ἑλλ 1932, ἀρ. 76 - 78, σ. 219 - 222, 261 - 264, 311 - 312.

1519. **Μοσχόβης Β.** Εἰσαγωγὴ στὰ Συμιακὰ τραγούδια. Ρυθμὸς 1 (1932 - 1933) 47 - 59, 95 - 102.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν, δίστιχα (μοιρολόγια κ.ἄ.), εἰδήσεις λατρείας κ.ἄ. ἀπὸ τὴ Σύμη.

1520. **Grégoire Henri** Études sur l'épopée byzantine. Rev Ét Gr 46 (1933) 29 - 69.

Τοῦ Ἀρμούρη τὸ τραγούδι, ὁ κύκλος τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου, οἱ γιοὶ τοῦ Ἀνδρονίκου, τὸ Β′ μέρος τοῦ Διγενῆ.

1521. **Κώττα Βενετία** Τὰ μοιρολόγια τῆς Παναγίας. Πρωΐα, ἔτ. Θ′ (1933 - 34) ἀρ. 41, 11.12.1933, σ. 2. [Πρβλ. ἀρ 1523].

1522. **Πολίτης Φῶτος** Διασαφήσεις. Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2787, 6.10.1933, σ. 1 - 2.

1523. ——— Τὰ μοιρολόγια τῆς Παναγίας. Πρωΐα, ἔτ. Θ′ (1933 - 34) ἀρ. 31, 1.12.1933, σ. 1 - 2. [Πρβλ. ἀρ. 1521].

1524. **Π[οριώτης] Ν.** Φιλολογικὰ περίεργα. Θυμέλη Α′ (1933) 56 - 59.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ κάλαντα τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ γιὰ στίχους ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ποὺ ἀπαντοῦν στὸ ἔργο τοῦ Γκ. Ντ' Ἀννούτσιο.

1525. **Βέης Νικ. Α.** Ἀρκαδικὰ γλωσσικὰ μνημεῖα. Δημώδη ἄσματα Φιγαλίας μεθ' ὑπομνημάτων. Ὀλυμπ Ἀρχεῖον Α′ (1933 - 1934) 7 - 12, 41 - 42.

Ἀπόσπασμα μελέτης.

1526. **:Ἀθάνας Γ. [Ἀθανασιάδης-Νόβας Γ.]** Ἡ μάννα στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Μην Ν Κόσμος, τεῦχ. Γ′ (Ἰούνιος 1934) σ. 25 - 40.

Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1527. **Lascaris M.** Niccolò Tommaseo ed Andrea Mustoxidi. Atti e Me-

morie della Società Dalmata di storia patria III - IV (1934) 5 - 39. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 245, ἀρ. 1585].

Κρίσεις: Περιοδ. «Europa Orientale» XIV (1934) 643 - 644 (Γ. Ζώρας). Ἰόνιος Ἀνθολογία 8 (1934) 206 (Σ. Μ[ινῶτος]).

1528. **Ξύδης Θεόδωρος** Τὸ παιδὶ στὴ δημοτικὴ ποίηση. Ν Ζωὴ Β′ (1934) 110 - 119. [Πρβλ. περιοδ. «Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά», ἔτ. Β′ (1934 - 1935) σ. 329 - 332].

1529. **Φυτράκης Ἀνδρέας Ι.** Οἱ λεοντόκαρδοι ρασοφόροι στὰ Κρητικὰ τραγούδια. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Η′ (1933 - 34) ἀρ. 2229, 5.9.1934, σ. 1, ἀρ. 2230, 6.9.1934, σ. 1, 2.

1530. **:Ἄγρας Τέλλος [Ἰωάννου Εὐάγγ.]** Ἡ μεταφυσικὴ φαντασία εἰς τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Φιλ Ν Κόσμος, τεῦχ. 5 (Ἰούλιος 1935) σ. 49 - 64, τεῦχ. 6 (Αὔγουστος — Σεπτέμβριος 1935) σ. 102 - 128.

1531. **Βαλέτας Γ.** Σολωμοῦ συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν. Καθημερινή, ἔτ. 16 (1934 - 35) ἀρ. 4871, 19.8.1935, σ. 3.

1532. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Κλέφτες τοῦ Μοριᾶ. Ἀθήνα 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 246, ἀρ. 1592]. [Πρβλ. ἀρ. 1543].

Κρίσεις: JHS 55 (1935) 276 - 277 (W. M[iller]). Καθημερινή, ἔτ. 16 (1934-35) ἀρ. 4727, 25.3.1935, σ. 6 (Τ. Κ. Παπατσώνης). Φωνὴ Γορτυνίας 3 (1935-36) ἀρ. 125 σ. 2, ἀρ. 126 σ. 2 (Ν. Λάσκαρης).

1533. **Καλιτσουνάκις Ἰωάννης** Ἡ ἐξ Ἀθηναϊκοῦ κώδικος παραλλαγὴ τοῦ «Περὶ ξενιτείας» ποιήματος. Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις 1935, τεῦχ. 6, σελ. 1 - 31.

Ποίημα σὲ λαϊκὴ γλώσσα πού συνοδεύεται ἀπὸ λαογραφικὲς καὶ ἄλλες παρατηρήσεις.

Κρίσεις: Libre, No 100 - 101 (Février - Mars 1931) σ. 797 - 798 (L. Rousel). Phil Wochenschrift 53 (1933) στ. 994 - 995 (G. Wartenberg). Περιοδ. «Κρητικὰ» Α′ (1930 - 1933) 286 - 287 (Ν. Β. Τ[ωμαδάκης]).

1534. **Ράμφος Ἰωάννης Σπ.** Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς «ρίμας τῆς Μανέταινας». Μῆλος, ἔτ. ΙΒ′ (1935 - 1936) ἀρ. 229, 1.6.1935, σ. 2 - 3. [Πρβλ. ἀρ. 1312].

1535. **Λαζάρου Α.** Δημοτικὰ τραγούδια. Δελτίον ΟΛΜΕ ΙΑ′ (1935 - 1936) 215 - 227.

1536. **:Χωριανὸς Τάκης** Τὸ δημοτικό μας τραγούδι. Φωνὴ Γορτυνίας 3 (1935 - 36) ἀρ. 125 σ. 2, 4, ἀρ. 126 σ. 1, ἀρ. 127 σ. 1, 2.

1537. **Baggally John W.** The Klephtic Ballads in relation to Greek History (1715 - 1821). Oxford, Bas. Blackwell, 1936, 8ο, σελ. XIV + 109. [Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση: Chicago, Argonaut Publishers, 1968].

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ ζωή, τὶς συνήθειες καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν κλεφτῶν·

Κρίσεις: JHS 56 (1936) 275 (F. H. M[arshall)]. Φιλολ Ἑστία, ἀρ. 9 (8.11.1936) σ. 18 - 19 (Χρ. Ἐμμ. Ἀγγελομάτης). «Greece and Rome» VI (1936) 124 - 125.

1538. **Καλονάρος Πέτρ. Π.** Τὰ Μανιάτικα μοιρολόγια. Ἐφημ. «Νέα Λακωνία», ἀρ. 3 - 4, 11.4.1936, σ. 1 - 2. — Ἡ λαογραφία τῆς Μάνης καὶ τὰ μοιρολόγια της. Αὐτόθι, ἀρ. 6, 12.6.1936, σ. 2.

1539. **Παρασυρᾶς Κωστῆς Ε.** Περὶ τὸν Διγενῆ Ἀκρίταν καὶ τὴν Ρόδον. Παναιγύπτια 8 (1936) ἀρ. 27, σ. 652.

1540. **Ζευγώλης Γιώργης** Πῶς νοιώθουμε τὰ λαϊκὰ τραγούδια. Κυκλαδ Νέα Γ' (1936 - 37) ἀρ. 68 - 69, σ. 2.

1541. Σκυριανὰ δημοτικὰ τραγούδια. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ' (1936 - 37) ἀρ. 175, 27.4. 1937, σ. 2.

Περίληψη διαλέξεως τῆς Νίκης Ιέρδικα.

1542. **Baud - Bovy S.** La chanson populaire grecque du Dodécanèse. I. Les Textes. Paris 1936. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 247, ἀρ. 1614].

Κρίσεις: BNJb 14 (1937 - 1938) 153 - 155 (M. Μιχαηλίδης Νουάρος). Περιοδ. «Museum», τόμ. 45, ἀρ. 4 (1938) σ. 85 - 86 (S. Antoniadis).

1543. **Βλαχογιάννης Γ.** Ἱστορικὰ ραπίσματα. Διανομὴ πρώτη. (Ἀπάντηση στὸν καθηγητὴ Σ. Κουγέα). Ἀθήνα 1937, 8ο, σελ. 110. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 246, ἀρ. 1592].

Ἀπάντηση στὴν κριτικὴ τοῦ Σ. Κουγέα γιὰ τὸ βιβλίο του «Κλέφτες τοῦ Μοριᾶ» (βλ. ἀρ. 1532), στὴν ὁποία γίνεται λόγος γιὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ δημοσιεύονται ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτά.

1543α. **Ζέρβας Δημ. Παν.** Ἀνὰ τοὺς ἑλληνικοὺς ὁρίζοντας. Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ν Πολιτικὴ 1 (1937) 587 - 590.

Τραγούδια 5 ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

1544. **Ζευγώλης Γ. Δ.** Τὸ σύγχρονο λαϊκὸ τραγοῦδι στὴν Ἀπείρανθο τῆς Νάξου. Ἀθήνα 1937. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 248, ἀρ 1635].

Κρίσεις: Κυκλαδ Νέα, ἔτ. Γ' (1936 - 37) ἀρ. 60, σ. 5. Αὐτόθι, ἀρ. 62 - 63, σ. 1 - 2 (Κώστας Μαντζουράνης).

1545. **Κατσουρὸς Ἀντ. Φ.** Ἀπεραθίτικα δημοτικὰ τραγούδια [2 μὲ παρατηρήσεις]. Παναιγύπτια 11 [= 9] (1937) 1013.

1546. **Μεντζελίδης Ἄγγ. Β.** Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα στὰ δημοτικὰ τραγούδια μας. Ἐφημ. «Σημαία», Κόρινθος, 4.2.1937, σ. 1.

Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

1547. **Παπαθεοδώρου Τριαντ.** Τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι. Χ.τ. καὶ χρ. [Ἀθῆναι 1937;], 8ο, σελ. 30.

Κείμενο διαλέξεως στὴν Καβάλα τὸ 1937.

1547α. **Ψάχος Κ.Α.** Τὰ δημώδη ἑλληνικὰ ἄσματα κατὰ τοὺς ἀρχαίους, τοὺς βυζαντινοὺς καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ν Πολιτικὴ 1 (1937) 1467 - 1472.

1548. **Μαγιάκου Ἀθανασία Π.** Ἡ γυναίκα στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀθῆναι 1937. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 249, ἀρ. 1636].

Κρίσεις: Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ′ (1937 - 38) ἀρ. 59, 30.12.1937, σ. 2 (Ζ.). Νέα Ἑστία 23 (1938) 571 - 572 (Πέτρος Χάρης) [=Π. Χάρη, Σαράντα χρόνια κριτικῆς ἑλληνικοῦ πεζοῦ λόγου, Τόμ. Α′, 1928 - 1949, Ἀθήνα 1981, σ. 226 - 227].

1548α. **Τσέλαλης Ἀγησ.** Τὰ τραγούδια τοῦ Κολοκοτρώνη. Φωνὴ Γορτυνίας 5 (1937 - 38) ἀρ. 195, σ. 2.

1549. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ′ (1938 - 39), ἀρ. 5641, 17.3.1938, σ. 3.

Περίληψη διαλέξεως τῆς Μαρίας - Λουΐζας Ἀσσερὲν μὲ θέμα «Τὸ αἴσθημα τῆς γῆς εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια». Πρβλ. ἀρ. 1551.

1550. **Ἀλεξίου Λευτέρης** Ὁ Byron κι ἕνα νεοελληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Κάστρο 5 (1938) ἀρ. 9, σ. 30 - 31.

Γίνεται λόγος γιὰ μελέτη τοῦ D. C. Hesseling, ὅπου συσχετίζεται ὁ Don Juan τοῦ Byron μὲ τὴν «Ὄμορφη Βοσκοπούλα». Βλ. καὶ ἀρ. 983, 1553.

1551. **Asserin M. L.** La poésie du terroir dans la chanson populaire grecque. Balkans 10 (1938) 286 - 302. [Πρβλ. ἀρ. 1549].

1552. **Βουτιερίδης Ἡλίας Π.** Ἕνα Ἀθηναϊκὸ δημοτικὸ τραγούδι τοῦ 1822. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7798, 28.3.1938, σ. 4.

1553. **Hesseling D. C.** Byron en een Nieuwgrieks Volksklied. Neophilologus 23 (1938) 145 - 149. [Πρβλ. ἀρ. 1550].

1554. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. (Ἀπόψεις τῆς ἐλευθερίας). Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8005, 24.10.1938, σ. 3, ἀρ. 8012, 31.10.1938, σ. 3, ἀρ. 8018, 7.11.1938, σ. 3, ἀρ. 8025, 14.11.1938, σ. 2, ἀρ. 8032, 21.11.1938, σ. 3. [Πρβλ. ἀρ. 1555, 1556, 1557].

1555. ——— Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. (Ἀπόψεις τῆς ζωῆς). Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8039, 28.11.1938, σ. 3, 4, ἀρ. 8046, 5.12.1938, σ. 3, ἀρ. 8053, 12.12.1938, σ. 3, ἀρ. 8060, 19.12.1938, σ. 3.

1556. ——— Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. (Ἀπόψεις τοῦ θανάτου). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7886, 27.6.1938, σ. 3 - 4, ἀρ. 7900, 11.7.1938, σ. 4, ἀρ. 7907, 18.7.1938, σ. 3, ἀρ. 7914, 25.7.1938, σ. 3.

1557. ——— Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. (Εἰσαγωγὴ στὴ μελέτη του). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7935, 15.8.1938, σ. 3, 4, ἀρ. 7956, 5.9.1938, σ. 3, 4, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 7977, 26.9.1938, σ. 3, 4, ἀρ. 7984, 3.10.1938, σ. 3, ἀρ. 7998, 17.10.1938, σ. 3. [Βλ. καὶ ἀρ. 1558 καὶ 2456].

1558. **Τσέλαλης Ἄγησ.** Συλλογὲς δημοτικῶν τραγουδιῶν. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7963, 12.9.1938, σ. 3.

Βιβλιογραφικὲς συμπληρώσεις ἄρθρου τοῦ Φ. Μιχαλοπούλου στὴν ἴδια ἐφημερίδα. Βλ. λῆμμα ἀρ. 1557. Βλ. καὶ ἀπάντηση τοῦ Φ. Μιχαλοπούλου, Συλλογαὶ δημοτικῶν ἀσμάτων, αὐτόθι, ἀρ. 7968, 17.9.1938, σ. 4.

1559. **Χατζηϊωάννου Κυρ. Π.** Μεσαιωνικὴ καὶ δημώδης Κυπριακὴ ποίησις. Διαλέξεις περὶ τῆς Κυπριακῆς ποιήσεως τοῦ Συλλόγου «Κινύρας» Πάφου, (Πάφος 1938), σ. 25 - 43.

1560. **Ζ[ήσης] Ε[ὐστρ.]** Μερικαὶ ἐξηγήσεις διὰ λαογραφικὰ ζητήματα. Συζήτησις Γ′ (1938 - 1939) 77 - 81, 93 - 96.

Γίνεται λόγος γιὰ παραλλαγὲς Θρακικῶν καλάντων (Κων/πόλεως) καὶ λατρευτικὰ ἔθιμα.

1561. **Καραχάλιος Δ. Γ.** Τὰ δημοτικὰ τραγούδια διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 4, σ. 10 - 12. — Τὸ Κάστρο τῆς Ὡριᾶς. Αὐτόθι, ἀρ. 8, σ. 9 - 10.

β′) Δίστιχα.

1. Συλλογές.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 171, 198, 206, 209, 211, 224, 231, 232, 248, 249, 250, 252, 253, 256, 267, 275, 280, 288, 303, 304, 305, 309, 311, 321, 326, 341, 356, 359, 360, 362, 364, 365, 374, 377, 378, 379, 383, 384, 386, 392, 400, 401, 403, 404, 406, 407, 410, 413, 416, 417, 420, 425, 426, 430, 432, 436, 468, 469, 537, 562, 567, 571, 583, 608, 866, 867, 869, 884, 887, 888, 890, 971, 975, 1000, 1056, 1066, 1067, 1070, 1081, 1140, 1283, 1323, 1326α, 1339, 1358, 1403, 1419, 1428, 1429, 1488, 1511, 1519, 1666, 1775, 1888, 2034 2129, 2220, 2347, 2361, 2465, 2471, 2520, 2523, 2538, 2553, 2554, 2560, 2568, 2575, 2584, 2587, 2593, 2602, 2609, 2611, 2612, 2615, 2616, 2618, 2620, 2622, 2625, 2629, 2678, 2685, 2690, 2706, 2720, 2722, 2773, 2838, 2841, 2846, 2854, 2855, 2857, 2968, 2889]

1562. Δίστιχα τοῦ λαοῦ [21]. Ἐθν Ἡμερ 1 (1921) 115, 182.

1563. Δημώδη δίστιχα. Ἑλλὰς 15 (1922) ἀρ. 1197 σ. 4 [4], ἀρ. 1198 σ. 4 [4].

1564. Κρητικὰ δίστιχα [7]. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 28.

1565. Δημοτικὰ δίστιχα. Θησαυρὸς Α′ (1922 - 1923) τεῦχ. 33 (29.7.1923) σ. 18 [5], 31 [7].

1566. **:Ἐπιμενίδης** Φοιτητικαὶ ἀναμνήσεις (ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ γέρω Μανούσου). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 5 (1923 - 24) ἀρ. 80, σ. 4.

Γίνεται λόγος γιὰ λαϊκὸ ποιητὴ τῆς Καρπάθου· δημοσιεύονται καὶ 18 Καρπαθιακὰ δίστιχα.

1567. **Σαμάρα Ἑλένη** Ὁ πεντοζάλης. Ἕπταν Ἐπιθ Β′ (1923 - 1924) 52 - 53.
Δημοσιεύονται καὶ 3 δίστιχα ἀπὸ τὸν Πρινὲ Ρεθύμνου.

1568. **Φῶκος Σωτ.** [Σαμιακὰ δίστιχα 15]. Μην Ἐπιθ Α′ (1923 - 1924) φ. 4, σ. 4.

1569. Λαϊκὰ δίστιχα [12 ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη]. Ραδάμανθυς 9 (1924) ἀρ. 5 σ. 4, ἀρ. 11 σ. 5.

1570. **:Ὁ Συλλέκτης** Λαϊκὰ ἐρωτικὰ δίστιχα [10]. Μπουκέτο Α′ (1924) 279.

1570α. Τὸ κακὸ χαμπάρι τῆς 26 Μαΐου τοῦ 1921. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 6 (1924 - 25) ἀρ. 101, σ. 3.
Καρπαθιακὰ δίστιχα 7.

1571. Δωδεκανησιακὰ δίστιχα [9]. Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 102.

1572. Λαϊκὰ δίστιχα [7]. Ραδάμανθυς 10 (1925) ἀρ. 5, σ. 11.

1573. **Κμανιώτης Ἀργύρης** Μυτιληνιὰ δίστιχα σεβταλίδικα [5]. Λεσβ Σελίδες Α′ (1925) 46. — Μερακλήδικα [3]. Αὐτόθι, σ. 86.

1574. **(Ψάλτης Π.)** Μυτιληνιὰ δίστιχα [7]. Λεσβ Σελίδες Α′ (1925) 14.

1575. Δίστιχα [6]. Ραδάμανθυς 11 (1926) ἀρ. 11, σ. 10.

1576. **Κοντελιέρης Μ.** Τὰ δημώδη τραγούδια τῆς Νάξου. Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1926) ἀρ. 37, 1.4.1926, σ. 1.
Δίστιχα 5.

1577. Γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς νήσου Λέρου. Ραδάμανθυς 12 (1927) ἀρ. 5, σ. 6.
Δίστιχα 6, τραγούδι 1, κατάρες, ὅρκοι.

1578. Κρητικὴ ποίησις [7]. Ραδάμανθυς 12 (1927) ἀρ. 5 σ. 13, ἀρ. 7 σ. 4.

1579. Λιανοτράγουδα [68]. Τραγούδι Α′ (1927) 31, 64, 96, 128, 160, 192, 223, 288.— Δίστιχα τοῦ λαοῦ [87]. Αὐτόθι, σ. 512, 544, 576, 608, 640, 672, 704, 736, 768, 800.

1580. **Χαλκιάδης Ζαχ.** Κασιακαὶ ἠθογραφίαι. Ἄνθη πλεγμένα (γαμουλιάτικα). Δωδεκ Ἡμερολ 4 (1927) 75 - 88.
Δημοσιεύονται καὶ 10 Κασιακὰ δίστιχα.

1581. **Γεωργιάδης Γεώργ. Χαρ.** Νισυριακὰ τραγούδια. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 171 σ. 2 [10 δίστιχα τοῦ γάμου], ἀρ. 172 σ. 4 [10 δίστιχα].

1582. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Τῆς ἀγάπης [3]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 162, σ. 4.

1583. **Μαυρῆς Ν. — Παπαδόπουλος Ε.** Κασιακὰ δίστιχα [10 ναυτικά]. Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 86.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν «Κασιακὴ Λύρα» τῶν συγγρ.

1584. **:Ἄρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ.]** Δημώδης Νισυριακὴ ποίησις. Παινέματα τοῦ γάμου [7]. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 172, σ. 4. — Δίστιχα [4]. Αὐτόθι, ἀρ. 173, σ. 4.

1585. [Δωδεκανησιακὰ δίστιχα 11]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 360.

1586. Κρητικὲς μαντινάδες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1055 [6], 1067 [7], 1099 [6], 1167 [4], 1225 [4], 1265 [3], 1317 [3], 1343 [9], 1419 [4].

1587. Λαϊκὰ δίστιχα [4]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1417.

1588. Λεριακὰ ἄσματα [δίστιχα 10] γαμήλια. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 159.

1589. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ὁ κλείδωνας. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 754 - 755.
Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ δίστιχα τοῦ κλήδονα.

1590. **(Χαλκιάδης Ζ.)** Κασιακὰ νανουρίσματα. Δωδεκ Ἡμερολ 6 (1929) 118.

1591. **Παπανδρέου Α. Α.** Λίγα γιὰ τὰ δίστιχα τῆς Ρόδου. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α′ (1929 - 1930) 214 - 215. [Βλ. καὶ ἀρ. 1605].
Δημοσιεύονται 30 δίστιχα.

1591α. **(Πετρίδης Μιχ. Γ.)** Λαογραφικὰ Καστελλορίζου. Ξυπνητούρια. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 216, σ. 4.
Νανουρίσματα 8.

1592. Δίστιχα γιὰ τὸν ἥλιο [6]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 194.

1593. Κρητικὲς μαντινάδες [3]. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 47. — Κρητικὲς μαντινάδες [7]. Αὐτόθι, σ. 104.

1594. Κρητικὲς μαντινάδες [4]. Ἡμερολ Σατανᾶς 8 (1930) 52.

1595. Κρητικὲς μαντινάδες. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 109 [3], 347 [5].

1596. Λαϊκὰ ἐρωτικὰ δίστιχα [10]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 307.

1597. **[Βλαχλείδης Γ.]** Γιαννιώτικα στιχοπλάκια. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Δ′ (1930 - 31) ἀρ. 1106 σ. 3 [6], ἀρ. 1112 σ. 3 [6 δίστιχα καὶ 2 τσακίσματα], ἀρ. 1122 σ. 3 [8], ἀρ. 1125 σ. 3 [7], ἀρ. 1128 σ. 3 [4]. [Βλ. καὶ ἀρ. 2936].

1598. **Α.** Ἕνα πανηγῦρι στὴ Χάλκη. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 238, σ. 2.
Δημοσιεύονται καὶ 11 δίστιχα.

1599. Γιαννιώτικα συμπόσια. Νέα Ἑλλ 1931, σ. 543 - 544.
Δημοσιεύονται πολλὰ δίστιχα ἀπὸ τὰ Γιάννενα.

1600. Δίστιχα τῆς φυλακῆς [19]. Μπουκέτο Η′ (1931) 763.

1601. Κρητικὲς μαντινάδες. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ε′ (1930 - 31) ἀρ. 1257 κ.ἑ., 1.1.1931 κ.ἑ.
Στὴ σ. 2 κάθε φύλλου, συνήθως, δημοσιεύονται 3 μαντινάδες.

1602. Κρητικὲς μαντινάδες [9]. Ραδάμανθυς 16 (1931) ἀρ. 1, σ. 4.

1603. Λαϊκὰ δίστιχα [7]. Μπουκέτο Η′ (1931) 223.

1604. **Μαράντης Γ.** Κρητικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Τσακίστρες. Νέα Ἑλλ 1931, σ. 431 - 434.

Δημοσιεύονται σποραδικὰ καὶ Κρητικὰ δίστιχα.

1605. **Παπανδρέου Α. Α.** Λίγα γιὰ τὰ δίστιχα τῆς Ρόδου [30]. Δωδεκ Ἡμερολ 8 (1931) 182 - 188. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 1957) σ. 258, ἀρ. 1808, 1809].

1606. Δίστιχα [42]. Τρίβολος 1 (1931 - 32) ἀρ. 1 σ. 2, ἀρ. 4 σ. 2, ἀρ. 7 σ. 2, ἀρ. 8 σ. 2, ἀρ. 9 σ. 2, ἀρ. 10 σ. 2, ἀρ. 11 σ. 2, ἀρ. 12 σ. 2, ἀρ. 13 σ. 2, ἀρ. 14 σ. 2, ἀρ. 15 σ. 2, ἀρ. 16 σ. 2, ἀρ. 17 σ. 2, ἀρ. 18 σ. 2, ἀρ. 21 σ. 2, ἀρ. 30 σ. 2, ἀρ. 31 σ. 2, ἀρ. 32 σ. 2, ἀρ. 33 σ. 2, ἀρ. 34 σ. 2, ἀρ. 35 σ. 2. ἀρ. 36 σ. 2, ἀρ. 37 σ. 2, ἀρ. 38 σ. 2, ἀρ. 39 σ. 2, ἀρ. 30 [=39α′] σ. 2, ἀρ. 40 σ. 2, ἀρ. 41 σ. 2, ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 43 σ. 2, ἀρ. 44 σ. 2, ἀρ. 45 σ. 2, ἀρ. 46 σ. 2, ἀρ. 48 σ. 2, ἀρ. 51 σ. 2, ἀρ. 52 σ. 2.

Μερικὰ δίστιχα δὲν εἶναι λαϊκά.

1607. Λαογραφικὰ [δίστιχα 4]. Ἀγιάσσος Α′ (1931 - 32) ἀρ. 2, σ. 2.—Λαογραφία [δίστιχα περιπαικτικὰ 3]. Αὐτόθι, ἀρ. 4, σ. 2.—Λαογραφία [δίστιχα]. Αὐτόθι, ἀρ. 5 σ. 2 [6], ἀρ. 6 σ. 2 [4], ἀρ. 7 σ. 2 [7], ἀρ. 8 σ. 2 [5], ἀρ. 9 σ. 2 [5], ἀρ. 10 σ. 2 [5], ἀρ. 11 σ. 2 [3], ἀρ. 13 σ. 2 [2], ἀρ. 17 σ. 2 [5], ἀρ. 18 σ. 2 [5], ἀρ. 20 σ. 2 [5], ἀρ. 39 σ. 2 [5 δίστιχα καὶ 5 τσακίσματα].

1608. Δημοτικὰ δίστιχα [5]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 1036.

1609. Δίστιχα [4]. Φωνὴ Βιβλίου Β′ (1932) 336.

1610. Δίστιχα μοιρολόγια [5]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 631.

1611. Λαϊκὰ Ἠπειρωτικὰ δίστιχα [7]. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 332.

1612. Λαϊκὴ μοῦσα [δίστιχα 5]. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2167, 6.1.1932, σ. 2.

1613. Ὁ Λερᾶτος κι' ὁ Δερβὶς-ἀγᾶς. Μπουκέτο Θ′ (1932) 469.

Δημοσιεύονται καὶ στίχοι τραγουδιῶν καὶ δίστιχα ἀπὸ τὴν Κρήτη.

1614. Σκωπτικὰ δίστιχα τοῦ Καστελλορίζου [3]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 1459.

1615. **(:Θέρος Ἅγις) [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Κρητικὲς μαντινάδες [12]. Φωνὴ Βιβλίου Β′ (1932) 115.

1616. Ἀνέκδοτες μαντινάδες τῆς Καρπάθου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 272 σ. 2 [13], ἀρ. 274 σ. 2 [6]. — [Καρπαθιακὰ δίστιχα 7]. Αὐτόθι, ἀρ. 282, σ. 2. — Ἀνέκδοτες μαντινάδες τῆς Καρπάθου [4]. Αὐτόθι, ἀρ. 286, σ. 2.

1617. Ἀπ' τὴ λαογραφικὴ συλλογὴ Βοριᾶ [δίστιχα 5]. Ἀγιάσσος Β′ (1932 - 33) ἀρ. 55, σ. 3.

1618. **(Καραγιάννης Ε.)** Μυτιληνιὰ νταντανίσματα. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 102, σ. 2.
Νανουρίσματα 6.

1619. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Δωδεκανησιακὲς σκηνὲς τοῦ '21. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 275, σ. 1.
Δημοσιεύονται καὶ 2 δίστιχα.

1620. Κρητικὲς μαντινάδες [3]. Ραδάμανθυς 18 (1933) ἀρ. 15, σ. 10.

1621. **(Γουναρόπουλος Κ.)** Δίστιχα. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ 233 - 234.
Δημοσιεύονται 5 δίστιχα ἀπὸ τὴ Χαλκίδα καὶ 17 ἀπὸ τὴν Κάρυστο.

1622. **Λιουδάκη Μαρία** Κρητικὲς μαντινάδες. Ἡράκλειον Κρήτης 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 253, ἀρ. 1718].
Βιβλ. μνεία: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΒ' (1933 - 34) ἀρ. 4028, 5.7.1933, σ. 2. (Μιχ. Ροδᾶς).

1623. Δίστιχα (δημοτικά). Ἐγκυκλ Ἡμ 6 (1933 - 1934) 58 [2].

1624. Δωδεκανησιακὴ ἐκλογικὴ σάτυρα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 308, σ. 2.
Σατιρικὰ δίστιχα 5 ἀπὸ τὴν Ἀρκάσα Καρπάθου.

1625. Μυτιληνιὰ νανουρίσματα [6]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 150, σ. 3.

1626. **Κ[αραγιάννης] Ε.** Μυτιληνιὰ νανουρίσματα [30]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 104 σ. 6, ἀρ. 109 σ. 2, ἀρ. 111 σ. 3, ἀρ. 112 σ. 2, ἀρ. 119 σ. 3. — Μυτιληνιὰ σατιρικὰ δίστιχα [4]. Αὐτόθι, ἀρ. 146, σ. 3. — Μυτιληνιὰ εὐτράπελα νυφ'κάτα [8]. Αὐτόθι, ἀρ. 148 σ. 3, ἀρ. 149 σ. 3.— Μυτιληνιὰ ἐρωτικὰ τσαχπίνικα [7]. Αὐτόθι, ἀρ. 149, σ. 3.

1627. ——— Μυτιληνιὰ νταντανίσματα [ταχταρίσματα]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 107 σ. 2 [8], ἀρ. 108 σ. 2 [5], ἀρ. 113 σ. 2 [6], ἀρ. 115 σ. 3 [7].

1628. **:Ὀλύμπιος** Κάρπαθος. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Α' (1933 - 34) ἀρ. 13, σ. 5.
Δημοσιεύονται καὶ 10 δίστιχα ἀπὸ τὴν Ἀρκάσα Καρπάθου.

1629. **(Χατζηευστρατίου Στρ.)** Νανουρίσματα [Πολυχνίτου Λέσβου 10]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 125, σ. 2 [3], ἀρ. 130 σ. 2 [4], ἀρ. 133 σ. 2 [3].— Λεσβιακὰ νανουρίσματα [3]. Αὐτόθι, ἀρ. 147, σ. 3.

1630. Ἐρωτικὰ [δίστιχα 7]. Λέσβος 1934, σ. 147.

1631. Κρητικὲς μαντινάδες [3]. Ραδάμανθυς 19 (1934) ἀρ. 12, σ. 13.

1632. **Καλλιγιάννη Θάλεια** Λαϊκὴ ποίησις. Ραδάμανθυς 19 (1934) ἀρ. 19, σ. 9.
Δημοσιεύονται 18 δίστιχα ἀπὸ τὶς Βοῦτες Μαλεβιζίου Κρήτης.

1633. **Λαμπρινιώτης Μ.** Νέες μαντινάδες [4 ἀπὸ τὴν Κρήτη]. Ραδάμανθυς 19 (1934) ἀρ. 11, σ. 7.

1634. Μυτιληνιὰ νταντανίσματα [ταχταρίσματα 6]. Τρίβολος 3 (1934 - 35) ἀρ. 169, σ. 3.

1635. **(Ἀναστασέλλης Στρ.)** Λεσβιακὰ νταντανίζματα [18 ταχταρίσματα ἀπὸ τὴν Ἀγιάσο]. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 155 σ. 3, ἀρ. 156 σ. 3, ἀρ. 159 σ. 3.

1636. **:Ἴκαρος** Γράμμα ἀπὸ τὴν Κάρπαθο. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Β' (1934 - 35) ἀρ. 37 - 38, σ. 6.

Δημοσιεύονται καὶ 14 δίστιχα.

1637. **Καρ[αγιάννης] Βαγγ.** Κάλαντα τῶν Φώτων [9]. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 153, σ. 3.

1638. **Καρ[αγιάννης] Βαγγ.** Μυτιληνιὰ νανουρίσματα. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 154 σ. 3 [4], ἀρ. 158 σ. 3 [7], ἀρ. 176 σ. 3 [7]. — Λεσβιακὰ νταντανίσματα [ταχταρίσματα 6]. Αὐτόθι, ἀρ. 158, σ. 2.

1639. **Χρυσοχέρη Εἰρήνη** Στὰ χρόνια τῆς κορούλας μου [δίστιχα μοιρολόγια 8]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 12 (1934 - 35) ἀρ. 338, σ. 2.

1640. **Καλλιγιάννη Θάλεια** Ἀπὸ τὸ Μαλεβύζι τῆς Κρήτης. Ραδάμανθυς 20 (1935) ἀρ. 5, σ. 9.

Δημοσιεύονται 32 δίστιχα.

1641. **Λαγκάνης Εὐστάθιος Στ.** Ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῆς Ρόδου Τὰ τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς. Ἡμερ Πάργα 2 (1935) 138 - 141.

Δημοσιεύονται 29 δίστιχα καὶ 4 τσακίσματα.

1642. **Σκαλτσᾶς Κ.** Μαντινάδες [17 ἀπὸ τὴν Κρήτη]. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7489, 21.8.1935, σ. 4. — Ἐρωτικὰ δίστιχα [10]. Αὐτόθι, ἀρ. 7510, 11.9.1935, σ. 4.

1643. Ὁ κλήδωνας τοῦ 1936. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 222, σ. 4.

1644. **(Ἀναστασέλλης Στρ.)** Τ' Κλήδουνα [δίστιχα 10 ἀπὸ τὴν Ἀγιάσο]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 221, σ. 3.

1645. **(Γέρος Θ.)** Νυφκάτα [νυφιάτικα δίστιχα 3]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 213, σ. 3.

1646. **:Θέρος Ἅγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Κρητικὲς μαντινάδες [8]. (Ἀπ' τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ —). Ἕλλην Φύλλα Α' (1935 - 1936) 359.

1647. **:Ἴκαρος** Ἡ Μιαλόχαρη. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ' (1935 - 36) ἀρ. 1 σ. 2, ἀρ. 2 σ. 2.

Καρπαθιακὸ ἠθογράφημα. Δημοσιεύονται καὶ 9 δίστιχα ἀπὸ τὸ Μεσοχώρι Καρπάθου.

1648. **(Καραγιάννης Βαγγ.)** Μαστιγνιώτ'κου [δίστιχα 10]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 212 σ. 3, ἀρ. 221 σ. 3. — [Δίστιχα τῆς πεθερᾶς 5]. Αὐτόθι, ἀρ.

227, σ. 3. — Νταντάνισμα [ταχταρίσματα 4]. Αὐτόθι, ἀρ. 228, σ. 3. — Λεσβιακὴ λαογραφία [δίστιχα σατιρικὰ 3]. Αὐτόθι, ἀρ. 229, σ. 2.

1649. **(Ψάλτης Π.)** Ἀποκριάτικα Μυτιληνιὰ τραγούδια. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 204, σ. 2. — Λαϊκὰ τραγούδια μὲ τὴ μουσική τους [δίστιχα 3 ἀπὸ τὸ Πλωμάρι Λέσβου]. Αὐτόθι, ἀρ. 206, σ. 2.

1650. Δωδεκανησιακὰ δημώδη. Νανουρίσματα. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 239 - 246.
Δημοσιεύονται 10 δίστιχα νανουρίσματα, 11 λατρευτικά, 34 τοῦ γάμου, 12 τοῦ χωρισμοῦ καὶ 12 τῆς κούνιας.

1651. Ἐκ Καρπάθου. [Δίστιχα 14 σχετικὰ μὲ ἐκλογὲς στὸ Ἀπέρι Καρπάθου]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 14 (1936) ἀρ. 359, σ. 3.

1652. **Ἀγγουλὲς Φώτης** Ὁ λαὸς τῆς πατρίδας μου. Τραγούδια τοῦ Τσεσμὲ καὶ τῆς Κάτω Παναγιᾶς. (Χίος) 1936, 8ο, σελ. 32.
Τραγούδια (νανουρίσματα, μοιρολόγι κ.ἄ.) καὶ κυρίως δίστιχα (νανουρίσματα, ἐπαινετικά, τῆς ἀγάπης, γνωμικά, μοιρολόγια).

1653. **Λιουδάκι Μαρία** Λαογραφικὰ Κρήτης, τόμ. Α΄. Μαντινάδες. Ἐν Ἀθήναις 1936. [Βλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 253, ἀρ. 1720].
Κρίση: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ΄ (1936 - 37) ἀρ. 5105, 18.9.1936, σ. 1 (:Φορτούνιο [Σπ. Μελᾶς]).

1654. **:Φορτούνιο [Μελᾶς Σπ.]** Κρητικὰ παινέματα. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ΄ (1936 - 37) ἀρ. 5106, 19.9.1936, σ. 1.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν Κρητικῶν διστίχων καὶ ἀναδημοσιεύονται μερικὰ ἀπὸ τὴ συλλογὴ τῆς Μ. Λιουδάκι. Βλ. ἀρ. 1653.

1655. **Χ. Α.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Κρήτης. Πῶς αὐτοσχεδιάζονται οἱ «μαντινάδες». Φιλολ Ἑστία, ἀρ. 3 (1936) σ. 18 - 19.
Ἄρθρο μὲ ἀφορμὴ τὴν ἔκδοση τῶν Κρητικῶν μαντινάδων τῆς Μ. Λιουδάκι.

1656. **:Ἀρκαδικὸς Μίνως** Κρητικὲς μαντινάδες [15]. Ἔσπερος 1 (1936 - 1937) ἀρ. 6, σ. 5.

1657. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶ** Ὁ λαογραφικὸς πλοῦτος τῆς νήσου Σκύρου. Ἐφημ. «Ἀθηναϊκὰ Νέα», Ἀθῆναι, ἔτ. Ζ΄ (1937 - 38) ἀρ. 2218, 9.10.1937, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ 16 δίστιχα (ἀναδημοσιεύονται τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ «Σκυριανὰ τραγούδια» τῆς Νίκ. Περδικα), εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ κ.ἄ.

1658. Δίστιχα τῆς νύχτας [10]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β΄, ἔτ. 16 (1937 - 38) ἀρ. 379, σ. 5.

1659. [Δίστιχα τοῦ κλήδονα ἀπὸ τὸ Πλωμάρι Λέσβου]. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 313, σ. 3.

1660. Ἡ δημοτική μας ποίησι. Ἐρωτικὰ [δίστιχα]. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α΄ (1937 -

38) ἀρ. 1, σ. 2. — Τοῦ Παερμιώτη [8 δίστιχα]. Αὐτόθι, ἀρ. 2, σ. 2. — Ἐρωτικὰ [9]. Αὐτόθι, ἀρ. 3, σ. 2.

1661. **Κατσιματίδη Εἰρήνη Ε.** Νισύρικα γαμήλια παινέματα. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937 - 1938) ἀρ. 63, σ. 31.

1662. **Μουρέλλος Γιάννης Δ.** Στὴν κορφὴ τοῦ Ψηλορείτη καὶ στὶς ὀμορφιὲς τῆς Κρήτης. Ὑπαιθρο Γ′ (1937 - 1938) 59 - 64, 152 - 159.
Δημοσιεύονται καὶ 11 δίστιχα, 1 τραγούδι.

1663. Λαϊκὰ Σαμιώτικα δίστιχα [15]. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 301.

1664. [Σαμιακὰ δίστιχα]. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 23 [2], 195 [3], 215 [4], 244 [4], 248 [5], 266 [5].

1665. **:Θέρος Ἄγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Κρητικὲς μαντινάδες [14] (ἀπὸ ἀνέκδοτη συλλογή). Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α′ (1938) ἀρ. 2, σ. 18.

1666. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Αἱ γυναῖκες τῆς Χίου. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8531, 22.7.1938, σ. 3 - 4, ἀρ. 8540, 31.7.1938, σ. 3.
Δημοσιεύονται 2 τραγούδια, 10 δίστιχα, εἰδήσεις γιὰ τὸν καλλωπισμό.

1667. Νισύρικα δημοτικὰ δίστιχα. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 8 (1938 - 1939) ἀρ. 74, σ. 2.

1668. **Ζ[ήσης] Ε[ὐστρ.]** Ἀποκρηάτικα τραγούδια εἰς τὴν Θράκην. Συζήτησις Γ′ (1938 - 1939) 81 - 83.
Δίστιχα 15, τραγούδι 1.

1669. **Πολίτου Μαρίκα** Πῶς εἶδα τὴν Κρήτη. Ὑπαιθρο Δ′ (1938 - 1939) 35 - - 38, 43 - 44.
Δημοσιεύονται καὶ 9 δίστιχα καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴν Κρήτη.

1670. **:Τὸ Συμιακάκι** Στόνοι καὶ παράπονα [9]. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 43, σ. 2. — Γαμήλια [5]. Αὐτόθι, ἀρ. 44, σ. 2.

2. Μελέτες.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 2936]

1671. **Soyter Gustav** Das volkstümliche Distichon bei den Neugriechen. Λαογρ 8 (1921 - 1925) 379 - 426. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 257, ἀρ. 1804].
Κ ρ ί σ η : Phil Wochenschrift 46 (1926) στ. 709 - 711 (F. D ö l g e r).

1672. **Dawkins R. M.** Letter-writting in Verse. JHS 53 (1933) 111 - 112.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ στιχουργικὴ ἱκανότητα τῶν Κρητικῶν καὶ τῶν Καρπαθίων στὴ σύνθεση διστίχων.

1673. **(Λανίτης Νικ.)** Τὰ ἐρωτικὰ δίστιχα τῆς Κύπρου. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ′ (1938 - 39) ἀρ. 5949, 24.1.1939, σ. 3.

Περίληψη ὁμιλίας. Βλ. καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Ν. Λ α ν ί τ η μὲ τὸν τίτλο: Τὰ Κυπριώτικα ἐρωτικὰ τραγούδια. Αὐτόθι, ἀρ. 5950, 25.1.1939, σ. 2.

γ′) Ἐπωδές. Βλ. Μαγεία.

δ′) Μύθοι ζώων.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 200, 1962]

1674. Μῦθοι τοῦ λαοῦ [2]. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 6, 9.

1675. Λαϊκὴ ζωολογία. Μπουκέτο Δ′ (1927) 885.

Δημοσιεύονται 3 μύθοι.

1676. **Παπαχριστοδούλου Περικλῆς** Ἡ Κερδώ. Ἐν Ἀθήναις, τύποις ἑταιρείας Π. Δ. Σακελλάριος, 1930, 16ο, σελ. 44.

1677. Ἑλληνικὲς παραδόσεις. Μπουκέτο Η′ (1931) 209.

Δημοσιεύονται 2 μύθοι.

ε′) Παραμύθια.

1. Συλλογές.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 232, 269, 362, 381, 388, 441, 455, 462, 1752]

1678. Ἡ ὄμορφη τοῦ κόσμου. (Χιακὸν παραμύθι). Ἡμερ Ἀναμν 11 (1921) 23 - 29.

1679. **Θέμελης Τάσος** Ἑλληνικὰ δημοτικὰ παραμύθια. Ὁ Σταχτόγιαννης. Αἰγ Ἡμερ 3 (1921) 39 - 45.

1680. **Ρουσιᾶς Γ.** Τὸ ψευτοχώρι. (Παραμῦθι Ξηροχωρίου). Ἐθν Κῆρυξ 7 (1921) ἀρ. 5, σ. 9.

1681. **Χριστοβασίλης Χρ.** Ἠπειρωτικὰ παραμύθια. Τὸ μαρμαρωμένο βασιλόπουλο. Αἰγ Ἡμερ 3 (1921) 245 - 250.

1682. **Δέφνερ Μιχ.** Ἁ πεντάμορφο τοῦ κόσμου (=Ἡ πεντάμορφη τοῦ κόσμου). Λαογρ 8 (1921 - 1925) 159 - 180. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 259, ἀρ. 1821].

Κ ρ ί σ η : Phil Wochenschrift 42 (1922) στ. 327 - 328 (L. B ü r c h n e r).

1683. Ἡ ἡλιογέννητη. Παναθ Α′ (1922 - 1923) ἀρ. 1, σ. 19 - 20. — Τὰ δίδυμα ἀδέρφια. Αὐτόθι, ἀρ. 5, σ. 33 - 35.

1684. **Γραμματικάκης Ν.** Τὸ παραμυθάκι τοῦ παππού. Δωδεκ 'Ημερολ 1 (1924) 172 - 173.

1685. **Λοϊζιὰς Πολυξένη** Τὸ παραμύθι τῶν 12 'Ανεράδων. Κυπρ Λεύκωμα 1924, σ. 87 - 88. — Τὸ παραμύθι τοῦ 'Αρσι-λεβάντη. Τὸ παραμύθιν τῆς Σταχτοῦς. Τὸ παραμύθιν τοῦ ψαλιδκιοῦ. Αὐτόθι, σ. 96 - 99.

1686. **Χρηστοβασίλης Χ.** 'Ηπειρωτικὰ παραμύθια. Τὸ μάτι. Μπουκέτο Α' (1924) 117.

1687. **Δέφνερ Μ.** 'Η Σπηλιὰ τοῦ 'Ανδρειώτη, τὸ τέλος ἑνὸς Σκυριανοῦ παραμυθιοῦ. 'Εν 'Αθήναις 1925. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 259, ἀρ. 1828]· Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 1303 (Gustav Soyter).

1688. **Gordon Hellen Cameron** Love's Island. Nicosia (Cyprus) 1925, 8ο, σελ. 288.
Στὶς σ. 188 - 252 : Παραμύθια καὶ μύθοι.

1689. **Σταματίου Σ.** Μακεδονικὰ παραμύθια [1 ἀπὸ τοὺς Πύργους, παλ. Κατράνιτσα, Κοζάνης]. Χαλβίτσκα - Τσουπίτσκα. Μπουκέτο Β' (1925) 818 - 819.

1690. **Χρηστοβασίλης Χ.** Τὸ μαρμαρωμένο βασιλόπουλο. ('Ηπειρωτικὸ παραμύθι). 'Ατλαντὶς 16 (1925) ἀρ. 8, σ. 21, 30.

1691. 'Ο δράκος. Μπουκέτο Γ' (1926) 703.

1692. **Σταμ[ατίου] Σ.** 'Ο Ζανταχάρης. Θρακικὸ παραμῦθι. Μπουκέτο Γ' (1926) 97, 112 - 113.

1693. **Δ.** Παραμύθι τοῦ Πόντου. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 29, σ. 14.

1694. **Ταρσούλη Γεωργία** 'Η ἔξυπνη κόρη. (Παραμύθι τῆς Κορώνης). Οἰκογένεια, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 3, σ. 4. — 'Ο κουμπάρος ὁ χάρος. (Παραμύθι Τήνου). Αὐτόθι, ἀρ. 11, σ. 9. — Τὸ αἴνιγμα. Αὐτόθι, ἀρ. 13, σ. 6.

1695. 'Ο τυχερὸς γέρος (λαϊκὸν παραμῦθι Κορώνης). 'Ημερ Μπουκ Β' (1927) 63.

1696. Τὸ μαγευμένο τάσι. Μπουκέτο Δ' (1927) 1158 - 1159, 1202, 1241.
Παραμύθι ἀπὸ τὸ 'Ικόνιο Μ. 'Ασίας.

1697. **Deffner Mich.** Sieben schöne Märchen in die neugriechische Volkssprache und den zakonischen Dialekt, übertragen von —. Athen 1926. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 259 - 260, ἀρ. 1831].
Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 852 - 853 (Gustav Soyter).

1698. **Δέσποτας Δ.** Τὸ Λενιό. Δωδεκ 'Ημερολ 4 (1927) 161 - 164.
Ροδιακὸ παραμύθι.

1699. **Μέγας Γ. Α.** Παραμύθια. Ἐκλογή. Ἀθῆναι 1927. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 265, ἀρ. 1914].
Κρίσεις: Folklore 38 (1927) 111 (W. R. Halliday). Libre, No 68 - 69 (Juin - Juillet 1928) σ. 542 - 543 (L. Roussel).

1700. **Ταρσούλη Γεωργία** Ἑλληνικὰ παραμύθια. Ὁ ζητιᾶνος. Μπουκέτο Δ′ (1927) 231. — Ὁ φτωχὸς κ' ἡ μοῖρα του. Αὐτόθι, σ. 619. — Τὸ μισοφαγωμένο βασιλόπουλο [παραμύθι Κορώνης]. Αὐτόθι, σ. 1330 - 1331.

1701. Ὁ βασιληᾶς τῶν μαϊμούδων. (Παραμῦθι τῶν Βρυούλων [Μ. Ἀσίας]). Μπουκέτο Ε′ (1928) 140. — Τὰ τρία κίτρα. (Παραμῦθι τῆς Ἀπολλωνίας τῆς Προύσσης). Αὐτόθι, σ. 156 - 157. — Ἡ πολύπαθη βασιλοπούλα [παραμ. Βουρλῶν]. Αὐτόθι, σ. 569 - 570. — Τῆς μοίρας τὰ προστάγματα [παραμ. Ἀϊδινίου Μ. Ἀσίας]. Αὐτόθι, σ. 806. — Ὁ Μπαρμπαμανώλης. Αὐτόθι, σ. 877.

1702. **Ζώης Λεων. Χ.** Ἕνας μῦθος [ἀπὸ τὸ χωριὸ Γάλαρο Ζακύνθου]. Παντογνώστης Ε′ (1928) 59 - 60.

1703. **Παγώνης Σπ.** Ἡ Μαρούλω. Ἐγκυκλ Ἡμ 1 (1928) 355 - 356.
Δημοσιεύεται 1 παραμύθι ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία.

1704. **Ταρσούλη Γεωργία** Οἱ τρεῖς ἀρρώστιες. (Παραμ. Κορώνης). Μπουκέτο Ε′ (1928) 1063. — Τὸ βασιλόπουλο καὶ ἡ ραφτοπούλα. (Παραμ. Κορώνης). Αὐτόθι, σ. 1163.

1705. Λεσβιακὴ λαογραφία. Τοὺ τσιρέλλι (παραμύθι). Λεσβιακὰ Φύλλα Α′ (1928 - 1929) 78 - 89.

1706. **Σαράφης Β.** Ἡ μυθικὴ βασιλοπούλα. Πάρνων 1 (1928-1929) 90, 106, 154.

1707. **Ἀθανασούλα Εὐδοκία** Ἦταν καὶ δὲν ἦταν. Λαϊκὰ παραμύθια γιὰ παιδιά. Ἀθῆναι 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 265, ἀρ. 1915].
Κρίση: Ἀλεξανδρ Τέχνη Γ′ (1929) 395 (Α. Τ.).

1708. **Ζαννέτος Φίλιος** Αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις ἐν Κύπρῳ. Ἐθν Κῆρυξ 15 (1929) ἀρ. 10, σ. 12 - 14.

1709. **Μινώτου Μαριέττα** Τὸ παραμύθι τῆς Αὐγῆς. ΗΘ 7 (1929) 185 - 186.
Δημοσιεύεται 1 παραμύθι ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

1710. Ἡ κακὴ πεθερά. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 179.

1711. Ὁ βασιληᾶς κι' ἡ ἀδερφή του. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 91.

1712. Παραμύθι τῆς Ἀράχωβας. Ὁ σπανὸς κι ὁ μυλωνᾶς. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 76.

1713. **Ταρσούλη Γεωργία** Παραμύθι τῆς Τήνου. Ὁ βωϊδοκέφαλος. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 92 - 94.

1714. **Χαλκιάδης Ζ.** Παραμύθι Κασιακό. Ὁ ψαρᾶς καὶ ὁ βασιληᾶς. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 178 - 181.

1715. **Χρηστοβασίλης Χ.** Ἡ Πανώρια. (Ἠπειρωτικὰ παραμύθια). Ἑλλοπία Α' (1930 - 1931) 177 - 180.

1716. **Hallgarten Paul** Rhodos. Die Märchen und Schwänke der Insel gesammelt von—. Frankfurt am Main, Frankfurter Societäts-Druckerei, 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 260, ἀρ. 1843].

Κρίση: Περιοδ. «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», n.F., 3 (1931) 302 (J. B[olte]).

1717. **Ταρσούλη Γεωργία** Παραμύθι τῆς Κορώνης. Τ' ἄι - Νικόλα τὰ φλωριά. Ἡμερ Μπουκ ΣΤ' (1931) 106 - 107.

1718. **Χαλκιάδης Ζ.** Κασιακὰ δημώδη παραμύθια [1]. Δωδεκ Ἡμερολ 8 (1931) 25 - 28.

1719. **Χρηστοβασίλης Χρ.** Ἠπειρωτικὰ παραμύθια. Ἡ βασιλοπούλα τῆς ἄκρης τῆς γῆς. Μπουκέτο Η' (1931) 1294 - 1295.

1720. Ἐπίκαιρα παραμύθια. Ἡ φιλία. Συζήτηση Β' (1931-1932) ἀρ. 17, σ. 4 - 5.

1721. Ἡ ἀχαριστία. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. ΣΤ' (1931 - 32) ἀρ. 1689, 4.8.1932, σ. 1.

1722. Ὁ λύκος καὶ τ' ἀρνί. [Παραμύθι Σωζουπόλεως]. Ἡμερ Μπουκ Ζ' (1932) 122.

1723. **Βλασσάκης Ἐμμ.** Τὸ παραμῦθι τοῦ λεπροῦ βασιληᾶ. (Ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης). Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 7, σ. 5 - 7.

1724. **Γεωργιάδης Γεώργιος Λ.** Τὸ ἄντερον. Δημῶδες Κυπριακὸν παραμύθι. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 8, σ. 10.

1725. **Μαράκης Συμ. Κ.** Ἡ νεράϊδα καὶ τὰ χαρίσματα. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 11, σ. 5 - 6.

Παραμύθι περιοχῆς Ἱεραπέτρας Κρήτης (χωριὸ Καπίστρι).

1726. **:Μὶς Λουλούδα [Μαθιουδάκης Ἰωάννης]** Κρητικὰ παραμύθια. Ἡ τύχη. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ζ' (1932 - 33) ἀρ. 1757, 6.11.1932, σ. 1 - 2. — Ἡ γυναίκα ποὺ ζῆ μὲ μισὸ κουκκὶ φακή. Αὐτόθι, ἀρ. 1762, 13.11.1932, σ. 1. — Τὸ φτωχάκι ποὺ γίνηκε βασιληᾶς. Αὐτόθι, ἀρ. 1767, 20.11.1932, σ. 1 - 2. — Ὁ ἀληθινός, π' ἐπῆρε δυὸ γομάρια λίρες. Αὐτόθι, ἀρ. 1772, 27.11.1932, σ. 1. — Γιατί εἶν' ἡ θάλασσα ἁρμυρή. Αὐτόθι, ἀρ. 1777, 4.12.1932, σ. 1 - 2. — Ὁ φόβος. Αὐτόθι, ἀρ. 1782, 11.12.1932, σ. 1 - 2. — Τὸ χρυσὸ αὐγό. Αὐτόθι, ἀρ. 1787,18.12.1932, σ. 1. — Πῶς ἔμαθε νὰ κλέφτη. Αὐτόθι, ἀρ. 1792, 25.12.1932, σ. 3.

Παραμύθια καὶ ἄλλες διηγήσεις.

1727. **Χαλκιάδης Ζ.** Κασσιακὰ δημώδη παραμύθια. Τὸ Λενιό. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 7, σ. 11 - 12.

1728. **Χρηστοβασίλης Χρ.** Ὁ πετεινὸς κι' ἡ κόττα[1]. Μπουκέτο Θ' (1932) 569.

1729. Ἡ γρηὰ καὶ ἡ νεράϊδα. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ζ' (1932 - 33) ἀρ. 1846, 8.3.1933, σ. 1. — Ἡ τετραπέρατη. Αὐτόθι, ἀρ. 1924, 28.6.1933, σ. 1.

1730. Ἡ μητρυιά. (Ἠπειρωτικὸ παραμῦθι). Μπουκέτο Ι' (1933) 425.

1731. **Δέφνερ [Μιχ.]** Ἑλληνικὰ παραμύθια. Διασκευὴ Εἰρήνης Γαλανοῦ. (Ἀθῆναι) [1933], 8ο, σελ. 155.

1732. **Μινώτου Μαριέττα** Παραμύθια ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Λαογρ 10 (1929 - 1932) 381 - 448. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 262, ἀρ. 1860].

Κρίση: Libre, No 132 - 133 (Octobre - Novembre 1933) σ. 1060 - 1061 (L. Roussel).

1733. **:Μὶς Λουλούδα [Μαθιουδάκης Ἰωάννης]** Κρητικὰ παραμύθια. Τὸ θιαμπόλι (φλογέρα). Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ζ' (1932 - 33) ἀρ. 1801, 6.1.1933, σ. 1 - 2. — Οἱ σαράντα Ροβιθιανοί. Αὐτόθι, ἀρ. 1806, 15.1.1933, σ. 1. — Τὰ κουκιά. Αὐτόθι, ἀρ. 1977, 10.9.1933, σ. 1.

1734. **Heisenberg August** Neugriechische Dialekttexte aufgenommen von — unter Verwertung der Vorarbeiten von Joh. Kalitsunakis, bearbeitet von Eduard Schwyzer. Berlin 1934, 8ο, σελ. 68. (Institut für Lautforschung an der Universität Berlin. Lautbibliothek, herausgegeben von D. Westermann, Nr. 94).

Δημοσιεύονται παραμύθια: Ἴου 1, Ζαγορᾶς 1, Σκύρου 1, Λήμνου 1 κλπ., καθὼς καὶ παραδόσεις Λακωνίας 1 καὶ Σαμοθράκης 4.

Κρίσεις: Rev Ét Gr 48 (1935) 621 (Hubert Pernot). Glotta 26 (1938) 48 - 49 (P. Kretschmer).

1735. **:Δωδεκανησία** Τὸ παραμύθι τῆς Ρόδου κι' [ἡ] ἔξυπνη Ροδιτοπούλα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 12 (1934 - 35) ἀρ. 320, σ. 3 - 4.

1736. Τρία δημοτικὰ παραμύθια - τραγούδια. ΜΕΗ Β' (1935) 159 - 162.

1737. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** Ὁ παλλαρὸς κι ὁ φρόνιμος. Φωνὴ Καρπάθου, ἔτ. Γ' (1936 - 38) ἀρ. 31, σ. 3 - 4.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου».

1738. Ἡ στρίγγλα βασιλοπούλα. Ἐφημ. «Βῆμα τοῦ Λαοῦ», Χανιά, ἔτ. Γ' (1936 - 37) ἀρ. 407, 23.12.1936, σ. 3, ἀρ. 408, 25.12.1936, σ. 3, ἀρ. 409, 30.12.1936, σ. 3, ἀρ. 410, 1.1.1937, σ. 3, ἀρ. 411, 4.1.1937, σ. 3.

1739. Ὁ ἀράπης. Ἐφημ. «Βῆμα τοῦ Λαοῦ», Χανιά, ἔτ. Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 440, 15.3.1937, σ. 3, ἀρ. 441, 17.3.1937, σ. 3.

1740. Ὁ ψευτομάγος. Ἐφημ. «Βῆμα τοῦ Λαοῦ», Χανιά, ἔτ. Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 444, 24.3.1937, σ. 3, ἀρ. 445, 27.3.1937, σ. 3.—Ὁ κόπανος. Αὐτόθι, ἀρ. 446, 30.3.1937, σ. 3, ἀρ. 449, 7.4.1937, σ. 3.—Τὸ περιστέρι ποὺ λαβώθηκε. Αὐτόθι, ἀρ. 450, 9.4.1937, σ. 5, ἀρ. 452, 16.4.1937, σ. 3.

1741. **Χατζηραφαὴλ Δ. Β.** Μανταμαδιότ'κου λαογραφικό. Ἡ γκούν'τα. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 298, σ. 3.

1742. Ὁ βασιληᾶς κι' ὁ πραματευτής. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 243 - 244.

1743. Παραμύθια γιὰ παιδιά. Ἐν Ἀθήναις, κεντρικὴ πώλησις βιβλιοπωλεῖον Ἰωάννου Ν. Σιδέρη, χ.χρ. [1938], 16ο, σελ. 3 χ. ἀρ. + 143. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων. Παιδικὴ Βιβλιοθήκη).

1744. **Χαβιαρᾶς Δημ.** Ἡ ὡραία Ζορζώνα. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 44 σ. 3, ἀρ. 45 σ. 3, ἔτ. Γ′ (1939 - 40) ἀρ. 46 σ. 2, ἀρ. 47 σ. 3, ἀρ. 48 σ. 2, ἀρ. 49 σ. 3 - 4, ἀρ. 50 σ. 2, ἀρ. 53 σ. 3, ἀρ. 54 σ. 3, ἀρ. 55 σ. 2, ἀρ. 56 σ. 3.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸν «Ζωγράφειο Ἀγώνα».

2. Μελέτες.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 447, 457, 3106, 3166]

1745. **Ζαννέτος Φίλιος** Κυπριακὰ παραμύθια. Ἑλληνισμὸς Κ′ (1929) 417 - 421.

1746. **Συφναίου Ἑλένη** Τὸ παραμύθι καὶ τὸ παιδί. Στό: Γύρω ἀπὸ τὸ παιδί, ἐπιμελείᾳ Ζωῆς Σ. Φράγκου, (Ἀθῆναι), κεντρικὴ πώλησις βιβλιοπωλεῖον Ἰωάν. Ν. Σιδέρη, 1930, σ. 211 - 217. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, ἀρ. 60).

1747. **Παπαχριστοδούλου Πολύδωρος** Τὸ Θρακικὸ παραμῦθι. [Διάλεξη]. Συζήτηση Γ′ (1932 - 1933) ἀρ. 36 σ. 1 - 4, ἀρ. 37 σ. 5 - 8, ἀρ. 38 σ. 9 - 12, ἀρ. 39 σ. 13 - 15 [ἔνθετες σελίδες].

1748. **Κόκκινος Δ. Α.** Τὸ λαϊκὸν ἑλληνικὸν πνεῦμα. Παραμύθια. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Θ′ (1933) ἀρ. 4, σ. 5.

1749. **Thompson Stith** Motif - Index of Folk-Literature. Vol. I, A-C. Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia, 1932, 8ο, σελ. III + 428 (FF Communication, No 106).

Κρίση: Folklore 44 (1933) 247 (T h. B.)

1750. **Ταρσούλη Γεωργία** Τὸ παραμύθι καὶ ἡ σύγχρονη ζωή. Ἡ λαϊκὴ φαντασία. Πρωΐα, ἔτ. ΙΑ′ (1935 - 36) ἀρ. 55, 25.12.1935, σ. 3.

1751. **Φτέρης Γ.** Τὸ παιδὶ καὶ τὸ παραμύθι. Ν Λογοτεχν Α′ (1937 - 1938) 505 - 508.

1752. **Ἀνδρεάδης Δημοσθ. Μ.** Ὁδηγὸς τῆς διδασκαλίας τῶν παραμυθιῶν περιλαμβάνων καὶ ἕνδεκα παραμύθια. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου, χ. χρ., 16ο, σελ. 188.

Στὸ τέλος, σ. 109 - 184, δημοσιεύονται σὲ παράρτημα 11 παραμύθια, πού ἀναλύονται στὸ κύριο μέρος τοῦ βιβλίου· προέρχονται ἀπὸ τὴ Στενήμαχο 1, Κορινθία 2, Ἤπειρο 3, Νάξο 1 κ.ἀ.

στ′) Εὐτράπελες διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 209, 291, 312, 321, 356, 388, 389, 393, 414, 645, 654, 1795, 1889, 1899, 2051]

1753. **Δρόσου Φίλη** Ἀκριβὸ τὸ σφουγγᾶτο. Εἰκον Παρνασ περ. Β′, ἔτ. Β′ (1920 - 1921) ἀρ. 97, σ. 5.

1754. Ἀνέκδοτα Χαλκιδικῆς. Οἱ Ὁρμυλιῶτες καὶ τὸ φεγγάρι. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 18, σ. 6. — Τῆς χρονιᾶς τὸ μαγείρεμα. Αὐτόθι, ἀρ. 22, σ. 6.

1754α. **: Τὸ Κοπέλι** Κρητικὴ λαογραφία. Ἕνα ψέμμα μὲ οὐρά. Χαραυγὴ Α′ (1921-1922) ἀρ. 23, σ. 8.

1755. Παραμύθι Καστελλοριζιώτικο. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 39.

1756. **Ἰασωνίδης Γ.** Παραμύθια τοῦ Πόντου. Θάλεια Α′ (1923 - 1924) ἀρ. 21, σ. 4.

1757. **:Ὁ Χότζας** Οἱ τρεῖς ψέφτες. Ἡμερ Ταγκοῦ 1924, σ. 107 - 112.

Ἀνέκδοτο Χαλκιδικῆς.

1758. Ναξιώτικα παραμύθια. Μπουκέτο Β′ (1925) 343.

Ἀναδημοσιεύονται 2 εὐτράπελες διηγήσεις ἀπὸ τὰ «Ἀνάλεκτα» τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ.

1759. **Γ. Δ. Κ.** Ὁ Μῆτρο-Τζόγκας καὶ ἡ Παπαδοπούλα. Πρωΐα, ἔτ. Α′ (1925-26) ἀρ. 300, 2.9.1926, σ. 3.

1760. Χιώτικα ἀνέκδοτα. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 6, σ. 7. — Χιώτικες παροιμίες [εὐτρ. διήγηση]. Αὐτόθι, ἀρ. 7, σ. 14.

1761. Κασιακὰ ἀνέκδοτα [3]. Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 109, 141.

1762. **Καμίτσης Π. Β.** Ὁ πιὸ ἀνόητος [ἀνέκδοτο Πάτμου]. Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 132 - 133.

1763. **:Ὁ Συλλέκτης** Λαογραφικὰ ἀνέκδοτα [3]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 857.

1764. Χωριάτικα Ἀρκαδικὰ περιπαίγματα. Οἱ Παλουμπιῶτες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1390 - 1391.

1765. **Γιουλάκος Τάκης** Τὰ Μανιάτικα κεφαλοτύρια. Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 159 - 160.
Εὐτράπελη διήγηση ἀπὸ τὴ Μάνη.

1766. Δύο Χιακὰ ἀνέκδοτα (ἀπὸ τὴν Ἱστορικὴν Ἀνθολογίαν τοῦ Ι. Βλαχογιάννη). Φωνὴ Χίου 1 (1930 - 1931) ἀρ. 2, σ. 15.

1767. **Μ. Π.** Ἑκατὸ ἦταν. (Εὔθυμα παραμύθια). Συζήτηση Α′ (1930 - 1931) ἀρ. 16, σ. 10 - 11.

1768. Ἑλληνικὰ ἀστεῖα καὶ ἀνέκδοτα. Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 16 - 18.

1769. Λαογραφία. Ἀγιάσσος Α′ (1931 - 32) ἀρ. 3, σ. 2.

1770. Παλιὲς ἱστορίες. Τρίβολος 1 (1931 - 32) ἀρ. 4, σ. 2.

1771. **Σγουρῆς Γεώργιος** Αὐδημιώτικα ἀνέκδοτα [2]. Συζήτηση Β′ (1931 - 1932) ἀρ. 26, σ. 10 - 11. — Κατὰ λάθος. Αὐτόθι, ἀρ. 27, σ. 8 - 9.

1772. Δημώδη τοπικὰ δίστιχα, ἔπαινοι καὶ πειράγματα [Ἠπείρου, Παξῶν, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Μάνης καὶ Ἀρκαδίας]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 1335.
Δημοσιεύονται καὶ 5 παροιμίες ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

1773. **:Δωδεκανήσιος Ἀναδρομάρης** Δωδεκανησιακὰ ἀνέκδοτα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 290 σ. 1, ἀρ. 291 σ. 1.

1774. Εὔθυμες ἱστοριοῦλες [3]. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 615.

1775. **Δ[ρακίδης] Γ. Δ.** Λαογραφικὸν σκαλάθυρμα. «Ἡ λαφανταριά». Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 308, σ. 1.
Ροδιακὸ ἀνέκδοτο καὶ 1 δίστιχο.

1776. **:Δωδεκανήσιος Ἀναδρομάρης** Δωδεκανησιακὰ ἀνέκδοτα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 296 σ. 1, ἀρ. 299 σ. 1 - 2, ἀρ. 311 σ. 1.

1777. Στὸ αὐτὶ τοῦ γαϊδάρου [ἀνέκδοτο]. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 148. — Ἑλληνικὰ ἀστεῖα καὶ ἀνέκδοτα. Αὐτόθι, σ. 160.

1778. Παρατσούκλια τῶν χωριῶν [τῆς Λέσβου]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 217 σ. 3, ἀρ. 218 σ. 3, ἀρ. 219 σ. 2.

1779. **Χρηστοβασίλης Χρ.** Δικαστικὰ ἀνέκδοτα τοῦ Τεπελενλῆ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β′ (1935 - 36) ἀρ. 26 σ. 1 - 3, ἀρ. 27 σ. 2.

1780. Ὁ διάβολος καὶ ὁ Ἀρβανίτης. Ἡμερ Πελασγοῦ 6 (1936) 68.

1781. **Ζευγώλης Γ. Δ.** Ἀπὸ τὰ λαογραφικὰ τῆς Ἀπειράνθου. Ἡ χήνα. Κυκλαδ Νέα Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 57, σ. 1. — Τὸ κουδουνάκι. Αὐτόθι, ἀρ. 58, σ. 1. — Ἡ παπαδιά. Αὐτόθι, ἀρ. 62 - 63, σ. 2.

1782. **Μαμ[μόπουλος] Α.** Ἱστορικὰ - λαογραφικὰ ἀνέκδοτα [3 ἀπὸ τὴ Β. Ἤπειρο]. Βόρειος Ἤπειρος Γ' (1937) τεῦχ. 26, σ. 25 - 28.

1783. Λαϊκοὶ μῦθοι. Ἡ χήρα παπαδιά. Ἡ γυναίκα καὶ τὸ βῶδι. Καζαμίας, ἔτ. 1938, σ. 151.

1784. Ὅλοι ἐν τάξει. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 244. — Ἀνάθεμα καὶ τσὶ Σαμιῶτες. Αὐτόθι, σ. 245.

Ἀνέκδοτα 2.

1785. **Μουσελίμης Σπυρ.** Ἠπειρωτικὰ ἀνέκδοτα [1 περιοχῆς Μαργαριτίου]. Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 73.

1786. **Σαλαμάγκας Δημ.** Ἠπειρωτικὰ ἀνέκδοτα. Ὁ χαντζῆς καὶ ὁ Βλαχιώτης. Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 370 - 374.

1787. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Μῦθοι Σφακιανοί. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8380, 18.2.1938, σ. 3.

ζ') Παροιμίες καὶ γνῶμες. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις.

1. Συλλογές.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 198, 207, 208, 213, 221, 241, 249, 253, 258, 269, 275, 284, 292, 293, 299, 308, 313, 321, 326, 356, 362, 364, 366, 383, 384, 389, 400, 401, 402, 403, 407, 410, 411, 418, 420, 425, 433, 600, 645, 894, 898, 902, 1273, 1402, 1772, 1915, 2283, 2721, 2841, 3096, 3330]

1788. **Ι. Ο.** Παροιμιακὸν καλειδοσκόπιον [8]. Εἰκον Παρνασ περ. Β', ἔτ. Β' (1920 - 1921) ἀρ. 64, σ. 3.

1789. Λαϊκαὶ παροιμίαι [5 γιὰ τὴ νύφη]. Ἐθν Ἡμερ 1 (1921) 91.

1790. Παροιμίαι δημώδεις. Καζαμίας Εὐρ ἔτ. 1921, σ. 50 - 55.

1791. Δημώδεις παροιμίαι [4]. Ἀθην Σὶκ Δ' (1922) ἀρ. 48, σ. 5.

1792. Παροιμίαι τοῦ Πάσχα [4]. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 15. — Μακεδονικαὶ παροιμίαι [5]. Αὐτόθι, σ. 33.

1793. **[Παπαδόπουλος Γεώργ.]** Νισυριακαὶ παροιμίαι [12] συγκρινόμεναι μὲ ἀρχαίας. Νισυρ Ἡμερολ 1 (1923) 40 - 41.

1794. **:Ἡ Γιαγιὰ τοῦ Μπουκέτου** Ἑλληνικὲς παροιμίες. Μπουκέτο Α' (1924) 61 [12], 76 [11].

1795. **Λοϊζιὰς Πολυξένη** Ἀντὶ προλόγου. Ὀλίγα τινὰ περὶ παροιμιῶν, «Κυπριακὸν γλωσσάριον» καὶ γνῶμαι καὶ σκέψεις τῆς συγγραφέως. Κυπρ Λεύκωμα 1924, σ. 6 - 13. — Κυπριακαὶ παροιμίαι. Αὐτόθι, σ. 51 - 95.

Δημοσιεύονται, μὲ ἀλφαβητικὴ κατάταξη κατὰ τὴν α' λέξη, πάνω ἀπὸ 400 παροιμίες

καθὼς καὶ διηγήσεις, εὐτράπελες καὶ ἄλλες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες προῆλθαν. Δημοσιεύονται ἐπίσης καὶ στίχοι τραγουδιοῦ - θρήνου τῆς Παναγίας (σ. 10), παροιμία (σ. 37), παράδοση (σ. 38), πρόληψη (σ. 40) κ.ἄ. στὸ Λεύκωμα

1796. **:Ὁ Παπποῦς** Παροιμίαις [25]. Μπουκέτο Α′ (1924) 19.

1797. Δημώδεις παροιμίαι [5]. Μπουκέτο Β′ (1925) 58.

1798. Παροιμίες [7]. Μπουκέτο Β′ (1925) 656.

1799. **Ἀβάτζος Ἐμμ. Μ.** Κρητικαὶ δημώδεις παροιμίαι [79]. Ραδάμανθυς 10 (1925) ἀρ. 1 σ. 5, ἀρ. 5 σ. 8, ἀρ. 6 σ. 7, ἀρ. 8 σ. 12.

1800. Ἑλληνικὲς παροιμίες. Παναιγύπτια 1 (1926 - 1927) 10 [10], 23 [7], 31 [6].

1801. Λαϊκὰ γνωμικά. Πάνθεον Α′(1926 - 1927) ἀρ. 4 σ. 7 [7], ἀρ. 5 σ. 4 [16], ἀρ. 6 σ. 7 [10].

1802. **Δ.** Κυπριώτικες παροιμίες. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1925 - 1927) ἀρ. 7, σ. 14.

1803. **Ν.** «Πᾶς καὶ θαρρεῖς καὶ μιλᾶς μὲ τὸν Χομαλίτη;». Καρπαθιακὴ παροιμία. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 116, σ. 2.

Δημοσιεύεται καὶ διήγηση σχετικὴ μὲ τὴν παροιμιώδη ἔκφραση.

1804. **Χαλκιάδης Ζαχ.** Κασιακὰ γνωμικά. Ἀχνιές. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 84 σ. 2, ἀρ. 85 σ. 2, ἀρ. 86 σ. 2, ἀρ. 87 σ. 2, ἀρ. 88 σ. 2, ἀρ. 89 σ. 2, ἀρ. 90 σ. 2, ἀρ. 92 σ. 2, ἀρ. 93 σ. 3, ἀρ. 94 σ. 2, ἀρ. 95 σ. 2, ἀρ. 96 σ. 3, ἀρ. 97 σ. 3, ἀρ. 98 σ. 3, ἀρ. 99 σ. 3, ἀρ. 100 σ. 2, ἀρ. 101 σ. 2, ἀρ. 104 σ. 2, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 105 σ. 2, ἀρ. 106 σ. 2, ἀρ. 107 σ. 1, ἀρ. 108 σ. 1 - 2, ἀρ. 109 σ. 1, ἀρ. 110 σ. 2, ἀρ. 111 σ. 3, ἀρ. 114 σ. 1, ἀρ. 117 σ. 2, ἀρ. 119 σ. 2, ἀρ. 120 σ. 2, ἀρ. 121 σ. 3, ἀρ. 123 σ. 2, ἀρ. 124 σ. 2, ἀρ. 125 σ. 2, ἀρ. 126 σ. 3, ἀρ. 130 σ. 3, ἀρ. 131 σ. 2, ἀρ. 137 σ. 3, ἀρ. 138 σ. 2, ἀρ. 139 σ. 3, ἀρ. 141 σ. 3, ἀρ. 142 σ. 2, ἀρ. 143 σ. 2, ἀρ. 145 σ. 2, ἀρ. 147 σ. 2, ἀρ. 148 σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ οἱ διηγήσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες προῆλθαν οἱ παροιμίες καὶ οἱ παροιμιώδεις ἐκφράσεις, καθὼς καὶ 1 δίστιχο.

1805. Θεσσαλικὰ γνωμικά. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 100 [3], 112 [6], 117 [1], 124 [5], 130 [1], 133 [2], 179 [1], 192 [1], 349 [3], 379 [1].

Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις.

1806. **Παπαβασίλης Μιχ.** Τὸ παληὸ Ἀπέρι. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 175, σ. 2.

Καρπαθιακὴ παροιμία καὶ ἡ διήγηση ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε.

1807. Δημῶδες μηνολόγιον. Καζαμ Ἑρμοῦ, ἔτ. 1928, σ. 9 [2], 12 [3], 15 [3], 21 [4], 24 [2], 27 [3], 30 [2], 33 [3].

Παροιμίες γιὰ τοὺς μῆνες τοῦ ἔτους.

1808. Παροιμίες [21]. Μόδα καὶ Τέχνη Δ′ (1928) ἀρ. 37, σ. 6.

1809. Παροιμίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ [14]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 403 [12], 439 [2].

1810. **(Ἀρχέλαος Ι.)** Οἱ δημοτικές μας παροιμίες. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 28 - 33.

1811. **:Ὁ Παλαιὸς** Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Δαμαλᾶ. Μπουκέτο Ε′ (1928) 1186 - 1187.

1812. Παροιμίες [13]. Ν Ὁρίζων, ἔτ. Γ′ (1928 - 29) ἀρ. 125, 21.10.1928, σ. 2.

1813. **:Ἄβετ Πέλις** Λεσβιακὴ λαογραφία. Παροιμίες. Ἀπὸ τὴ λαογρ. συλλογὴ τοῦ —. Λεσβιακὰ Φύλλα Α′ (1928 - 1929) 176 - 178.

1814. Ἑλληνικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 921 [5], 953 [6], 977 [5], 1001 [4], 1215 [8], 1265[10].

1815. Παροιμίες τῆς Σμύρνης [7]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1438.

1816. Παροιμίες. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α′ (1929 - 1930) 18 [3], 19 [9].

1817. Παροιμίες [5]. Ἐκδρομικὰ Α′ (1929 - 1930) τεῦχ. 2, σ. 4.

1818. Ἀθηναϊκαὶ παροιμίαι. Νέα Ἑλλ 1930, σ. 408.

1819. Ἑλληνικὲς παροιμίες. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 674 [5], 1019 [9].

1820. Ἡ ἱστορία μιᾶς παροιμίας. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 1209.

Ἀναφέρεται καὶ διήγηση, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε ἡ παροιμία «Τὸ καλὸ τὸ παλληκάρι ξέρει κι ἄλλο μονοπάτι».

1821. Ἠπειρωτικὲς παροιμίες [39]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 1235, 1269.

1822. Λαϊκὲς παροιμίες [7]. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 59.

1823. Νεοελληνικαὶ παροιμίαι [10]. Νέα Ἑλλ 1930, σ. 632.

1824. Παροιμίες τῆς νήσου Κύθνου [9]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 166.—Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ [10 ἀπὸ τὴν Κύθνο]. Αὐτόθι, σ. 179.

1825. Παροιμίες τῆς Σμύρνης [14]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 7.

1826. **Βίος Σ. Γ.** Μετεωρολογικὲς καὶ γεωργικὲς παροιμίες γιὰ τὸν χειμῶνα [στὴ Χίο]. Ἀλεξανδρ Τέχνη Δ′ (1930) 63 - 65. [Βλ. καὶ ἀρ. 1827, 1835].

1827. ——— Χιακὴ λογογραφία. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 36 (Νοέμβριος 1930) σ. 15.

Γεωργικὲς καὶ μετεωρολογικὲς παροιμίες.

1828. **Καλλιφρονᾶς Μ. Δ.** Παροιμίαι, αἴνιγμα [γεωργικοῦ περιεχομένου]. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 34 (Νοέμβριος 1930) σ. 13 - 14.— Παροιμίαι γεωργικαί. Αὐτόθι, ἀρ. 41 (Δεκέμβριος 1930) σ. 13 [4], ἀρ. 42 (Δεκέμβριος 1930) σ. 19 [8].

Παροιμίες διαφόρων τόπων. Βλ. καὶ ἀρ. 1836, 1850.

1828α. **Κροκεάτης Δ.** Κροκεατικὴ λαογραφία. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 19, σ. 7.

1829. **Μπούρας Ν. Α.** Θεσσαλικὲς παροιμίες. Ἐπαρχία Α′ (1930 - 1931) 94, 116 - 117, 143 - 144, 159 - 160, 190 - 191, 216 - 217.

1830. Κρητικὲς παροιμίες. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ε′ (1930 - 31) ἀρ. 1257 κ.ἑ., 1.1.1931 κ.ἑ.

Στὴ σ. 2 τῶν περισσοτέρων φύλλων δημοσιεύονται ἀπὸ 3 παροιμίες.

1831. Μακεδονικὲς παροιμίες [5]. Μπουκέτο Η′ (1931) 973.

1832. Παροιμίες [8]. Ἡμ Ἰθ 4 (1931) 38.

1833. Παροιμίες τοῦ λαοῦ. Μπουκέτο Η′ (1931) 19 [15], 497 [8], 755 [10], 975 [4].

1834. **Ἀνθούλης Ἰωάννης Φ.** Ἡ Ἀστυνομία εἰς 2800 παροιμίας καὶ γνωμικά. Ἀθῆναι 1931, 16ο, σελ. η′ + 344.

Πλῆθος ἀπὸ τὶς δημοσιευόμενες παροιμίες εἶναι λαϊκές.

1835. **Βίος Σ. Γ.** Μετεωρολογικὲς καὶ γεωργικὲς παροιμίες γιὰ τὸ καλοκαίρι [στὴ Χίο]. Ἀλεξανδρ Τέχνη Ε′ (1931) 197 - 201. [Βλ. καὶ ἀρ. 1826, 1827].

1836. **Καλλιφρονᾶς Μιχ. Δ.** Παροιμίαι γεωργικαί. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 43 (Ἰανουάριος 1931) σ. 21 [8], ἀρ. 44 (Ἰανουάριος 1931) σ. 17 [10].

Παροιμίες διαφόρων τόπων.

1837. ——— Παροιμίαι περὶ ὀρνιθοειδῶν, ἄλλων πτηνῶν καὶ κονίκλων [20]. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 64 (Μάιος 1931) σ. 11 - 12.

1838. **: Ménélas [Μελᾶς Μιχαὴλ]** Ἀπὸ τὰς νομικὰς παροιμίας τῆς Σύμης. Δωδεκ Ἡμερολ 8 (1931) 177 - 178.

1839. **Οἰκ. Ι. Κ.** Παροιμίαι [10] καὶ σκέψεις. ΗΘ 9 (1931) 48.

1840. Νισύρικες παροιμίες. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 1 (1931 - 1932) ἀρ. 1 σ. 7, ἀρ. 2 σ. 6, ἀρ. 4 σ. 8, ἀρ. 5 σ. 12, ἀρ. 7 σ. 4, ἀρ. 8 σ. 4, ἀρ. 9 σ. 13, ἀρ. 11 σ. 6, 5 (1936) ἀρ. 51 σ. 4.

1841. Παροιμίαι [41]. Τρίβολος 1 (1931 - 32) ἀρ. 4 σ. 2, ἀρ. 16 σ. 2, ἀρ. 18 σ. 2, ἀρ. 19 σ. 3, ἀρ. 37 σ. 2, ἀρ. 38 σ. 2, ἀρ. 39 σ. 2, ἀρ. 30 [=39α] σ. 2, ἀρ. 40 σ. 2, ἀρ. 41 σ. 2, ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 44 σ. 3, ἀρ. 45 σ. 2, ἀρ. 46 σ. 2, ἀρ. 47 σ. 2, ἀρ. 50 σ. 3, ἀρ. 51 σ. 2, ἀρ. 52 σ. 2.

1842. **Σταυρουλάκης Ν. Ε.** Τὰ παλιὰ λόγια δὲν παρέρχονται. Ἐφημ. «Βῆμα Ρεθύμνης», Ρέθυμνον, ἔτ. Α′ (1930 - 31) ἀρ. 169, 18.6.1931, σ. 2, ἕως ἔτ. Β′ (1931 - 32) ἀρ. 366, 9.3.1932, σ. 2.

Δημοσιεύονται 606 παροιμίες, πού συνοδεύονται ἀπὸ σύντομα σχόλια.

1843. Ἑλληνικαὶ παροιμίαι [29]. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 212 [22], σ. 502 [4], σ. 508 [3].

1844. Ἡ ἱστορία μιᾶς παροιμίας. Οἱ Χιῶτες καὶ τὸ πάθημά τους. Μπουκέτο Θ′ (1932) 61.

Ἀναφέρεται καὶ ἡ διήγηση, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε ἡ παροιμιώδης ἔκφραση «Τὴν ἔπαθαν σὰν Χιῶτες».

1845. Λαϊκὲς παροιμίες [4]. Ἡμερ Μπουκ Ζ′ (1932) 123.

1846. Μακεδονικὲς παροιμίες [7]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 1392.

1847. Οἱ παροιμίες καὶ ἡ ἱστορία τους. Μπουκέτο Θ′ (1932) 393.

Δημοσιεύονται 4 παροιμίες καθὼς καὶ οἱ διηγήσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες προῆλθαν.

1848. Παροιμίες γιὰ τὶς γυναῖκες [58]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 383. — Παροιμίες τοῦ λαοῦ [6]. Αὐτόθι, σ. 427. — Παροιμίες [Λοκρίδος 6, Στ. Ἑλλάδος 20]. Αὐτόθι, σ. 473. — Ἑλληνικὲς παροιμίες [7]. Αὐτόθι, σ. 476. — Παροιμίες [4]. Αὐτόθι, σ. 523.—Ἑλληνικὲς παροιμίες [4]. Αὐτόθι, σ. 637.— Παροιμίες [8]. Αὐτόθι, σ. 691. — Ἑλληνικὲς παροιμίες [3]. Αὐτόθι, σ. 871.—Ἑλληνικὲς παροιμίες. Αὐτόθι, σ. 1213 [8], 1247 [5].

1849. Παροιμίες τῆς Ἠλείας [5]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 783.

1850. **Καλλιφρονᾶς Μιχ. Δ.** Παροιμίαι γεωργικαί. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 97 (Ἰανουάριος 1932) σ. 9 [6], ἀρ. 101 (Φεβρουάριος 1932), σ. 15 [4], ἀρ. 112 (Μάιος 1932) σ. 21 [2].
Παροιμίες διαφόρων τόπων.

1851. **Μ. Κ.** Συλλογὴ διαφόρων παροιμιῶν καὶ φιλοσοφικῶν τοῦ λαοῦ χρησίμων εἰς πάντας ὑπὸ —. Τρίπολις, τύποις «Πάπυρος», 1932, 32ο, σελ. 47.
Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις καταταγμένες ἀλφαβητικὰ κατὰ τὴν α′ λέξη· πολλὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι λόγιες.

1852. **(Μπούρας Ν. Α.)** Θεσσαλικὲς παροιμίες. Σπίθα 1 (1932) 68 κ.ἑ.

1853. **Παπακώστας Ἄγγ.** Ἠπειρωτικαὶ παροιμίαι. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 368 [9], σ. 402 [8].

1854. Ἑλληνικαὶ παροιμίαι [7 σχετικὲς μὲ τὸ σκύλο]. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. ΣΤ′ (1932 - 33) ἀρ. 273, σ. 3.

1855. Ἑλληνικὲς παροιμίες [8]. Ἑβδομὰς 6 (1932 - 1933) 582. — Πασχαλιάτικες παροιμίες [8]. Αὐτόθι, σ. 844.

1856. Ἑρμηνεία ἐρωτικῶν παροιμιῶν [20]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 58 σ. 3, ἀρ. 60 σ. 2, ἀρ. 63 σ. 3, ἀρ. 64 σ. 2, ἀρ. 65 σ. 2, ἀρ. 81 σ. 3, ἀρ. 82 σ. 2. ἀρ. 83 σ. 3, ἀρ. 84 σ. 2, ἀρ. 85 σ. 2, ἀρ. 86 σ. 3, ἀρ. 87 σ. 2.

1857. Μικρασιατικαὶ παροιμίαι [21]. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 6 (1932 - 33) ἀρ. 207, 1.1.1933, σ. 2.

1858. Μυτιληνιὲς παροιμίες [10]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 88 σ. 2, ἀρ. 89 σ. 3, ἀρ. 90 σ. 2, ἀρ. 93 σ. 3, ἀρ. 94 σ. 3, ἀρ. 95 σ. 3, ἀρ. 96 σ. 2, ἀρ. 97 σ. 3, ἀρ. 100 σ. 2, ἀρ. 101 σ. 3.

1859. Παροιμίες [4]. Ἀγιάσσος Β′ (1932 - 33) ἀρ. 79, σ. 2.

1859α. **[Εὐστρατιάδης] Σωφρόνιος,** μητροπολίτης Λεοντοπόλεως, Ἠπειρωτικαὶ παροιμίαι [712]. Ρωμανὸς Μελωδὸς Α′ (1932 - 1933) 330 - 348.
Δημοσιεύονται ἀπὸ κώδικα τοῦ 18ου αἰ. τῆς μονῆς Μεγ. Λαύρας Ἁγ. Ὄρους (Ι,41) καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Δημοσιεύονται καὶ ἄλλες 52 παροιμίες ἀπὸ κώδικα τοῦ 17ου αἰ. (Θ,6) τῆς ἴδιας μονῆς.

1860. **(Καραγιάννης Ε.)** Μυτιληνιὲς παροιμίες [5]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 89 σ. 3, ἀρ. 91 σ. 2, ἀρ. 95 σ. 3, ἀρ. 97 σ. 3, ἀρ. 102 σ. 3.

1861. Ἑλληνικὲς παροιμίες [6]. Σατιρ Ἡμ Σατ 7 (1933) 143.

1862. Ἠπειρωτικὲς παροιμίες [5]. Μπουκέτο Ι' (1933) 1053. — Παροιμίες [4]. Αὐτόθι, σ. 1587.

1863. Παροιμίες [6]. Μπουκέτο Ι' (1933) 618.

1864. **Ἀσπρέας Γ.** Οἱ δώδεκα μῆνες. Ἱστορίες - παροιμίες - προβλέψεις - παρατηρήσεις - προγνώσεις. Παναιγύπτια 5 (1933) ἀρ. 209 σ. 3, ἀρ. 210 σ. 7, ἀρ. 211 σ. 4, ἀρ. 212 σ. 7, ἀρ. 213 σ. 5, ἀρ. 214 σ. 4, ἀρ. 215 σ. 3, ἀρ. 216 σ. 2.

Παροιμίες, μετεωρολογικὰ κλπ. γιὰ τοὺς μῆνες Ἰανουάριο - Νοέμβριο.

1865. **(Γουναρόπουλος Κ.)** Γνωμικὰ Καρυστίων [23]. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ. 235 - 236.

1866. **Καλαϊσάκης Γ. Ἰακ.** Τῶν κουζουλῶν τὸ τεφτέρι. Ραδάμανθυς 18 (1933) ἀρ. 12, σ. 11 - 12.

Πλῆθος παροιμιῶν καὶ παροιμιωδῶν ἐκφράσεων ἀπὸ τὴν Κρήτη, κυρίως ἀπὸ τὴ Δυτική.

1867. 12 Κοντογιανναῖοι, 13 ταμπουράδες. Ἑβδομὰς 7 (1933 - 1934) 24.

1868. Ἑλληνικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 179 [9], 603 [21], 651 [23], 853 [11], 1123 [20], 1144 [5], 1527 [7], 2299 [6].

1869. Μυτιληνιὲς παροιμίες [25]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 103 σ. 3, ἀρ. 105 σ. 2, ἀρ. 106 σ. 2, ἀρ. 107 σ. 3, ἀρ. 108 σ. 3, ἀρ. 109 σ. 3, ἀρ. 110 σ. 2, ἀρ. 113 σ. 2, ἀρ. 117 σ. 3, ἀρ. 118 σ. 3, ἀρ. 124 σ. 3, ἀρ. 125 σ. 2, ἀρ. 126 σ. 2, ἀρ. 127 σ. 2, ἀρ. 128 σ. 3, ἀρ. 129 σ. 2, ἀρ. 130 σ. 2, ἀρ. 133 σ. 2, ἀρ. 134 σ. 3, ἀρ. 137 σ. 2, ἀρ. 144 σ. 2, ἀρ. 147 σ. 3, ἀρ. 149 σ. 2, ἀρ. 150 σ. 2, ἀρ. 151 σ. 3.

1870. **Λάσκαρης Ν.** Παροιμίαι. Φωνὴ Γορτυνίας 1 (1933 - 34) ἀρ. 16 σ. 2, ἀρ. 17 σ. 2, ἀρ. 18 σ. 2, ἀρ. 21 σ. 2, ἀρ. 24 σ. 2, ἀρ. 25 σ. 2, ἀρ. 26 σ. 2, ἀρ. 27 σ. 2, ἀρ. 28 σ. 2, ἀρ. 29 σ. 2, ἀρ. 30 σ. 2, ἀρ. 31 σ. 2, ἀρ. 32 σ. 2, ἀρ. 33 σ. 2, ἀρ. 34 σ. 2, ἀρ. 35 σ. 2, ἀρ. 36 σ. 2, ἀρ. 37 σ. 2, ἀρ. 40 σ. 2, ἀρ. 41 σ. 2, ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 43 σ. 2, ἀρ. 44 σ. 2, ἀρ. 45 σ. 2, ἀρ. 46 σ. 2, 2 (1934 - 35) ἀρ. 47 σ. 2, ἀρ. 48 σ. 2, ἀρ. 49 σ. 2, ἀρ. 50 σ. 2, ἀρ. 52 σ. 2, ἀρ. 53 σ. 2, ἀρ. 54 σ. 2, ἀρ. 56 σ. 2, ἀρ. 57 σ. 2, ἀρ. 58 σ. 2, ἀρ. 59 σ. 2, ἀρ. 60 σ. 2, ἀρ. 62 σ. 2, ἀρ. 63 σ. 2, ἀρ. 64 σ. 2, ἀρ. 65 σ. 2, ἀρ. 66 σ. 2, ἀρ. 67 σ. 2, ἀρ. 68 σ. 2, ἀρ. 69 σ. 2, ἀρ. 70 σ. 2, ἀρ. 71 σ. 2, ἀρ. 74 σ. 2, ἀρ. 75 σ. 2, ἀρ. 77 σ. 2, ἀρ. 79 σ. 2, ἀρ. 80 σ. 2, ἀρ. 81 σ. 2, ἀρ. 82 σ. 2, ἀρ. 83 σ. 2.

1871. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Λαογραφικὰ σημειώματα. Σπαρτ Νέα, ἔτ. Α′ (1933 - 34) ἀρ. 1, σ. 2. — Παναγία ἡ Μισοσπορίτισσα. Αὐτόθι, ἀρ. 8, σ. 3.

1872. Γνωμικὰ [15]. ΗΔΜ 3 (1934) 109. — Μακεδονικὲς παροιμίες [16]. Αὐτόθι, σ. 141, 192.

1873. **Παπαν[ικολάου] Φώτ.** Παροιμίες τοῦ λαοῦ [12]. ΗΔΜ 3 (1934) 72, 87.

1874. Λεσβιακὲς παροιμίες [39]. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 153 σ. 2, ἀρ. 156 σ. 2, ἀρ. 158 σ. 2, ἀρ. 159 σ. 2, ἀρ. 160 σ. 3, ἀρ. 164 σ. 3, ἀρ. 166 σ. 3, ἀρ. 167 σ. 3, ἀρ. 168 σ. 2, ἀρ. 170 σ. 2, ἀρ. 171 σ. 2, ἀρ. 173 σ. 2, ἀρ. 174 σ. 2, ἀρ. 175 σ. 2, ἀρ. 176 σ. 2, ἀρ. 177 σ. 2, ἀρ. 178 σ. 2, ἀρ. 180 σ. 3, ἀρ. 183 σ. 2, ἀρ. 184 σ. 2, ἀρ. 187 σ. 2, ἀρ. 189 σ. 2, ἀρ. 190 σ. 3, ἀρ. 191 σ. 2, 3, ἀρ. 192 σ. 3, ἀρ. 193 σ. 2, ἀρ. 194 σ. 3.

1875. Παροιμίες [28]. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 2456.

1876. **Dawkins R. M.** Ἀναστασίου Λεβίδου, Παροιμίαι ἐκ Φαράσων. Λαογρ 11 (1934 - 1937) 131 - 150. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 276, ἀρ. 2106].

Κρίση: Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 8 (1934 - 35) ἀρ. 310, σ. 3 (:Ἀρέθας Ἀργαῖος [Γεώργ. Ἀσκητόπουλος]). Βιβλ. μνεία: Glotta 26 (1938) 51 (Paul Kretschmer).

1877. Αἱ παροιμιώδεις φράσεις. Ἡμερ Πελασγοῦ 5 (1935) 74.

1878. Παροιμίες ἀρχαῖες [6], νέες [6]. Ἡμερ Ἑσπερινῆς, ἔτ. 1935, σ. 47.

1879. [Παροιμίες γιὰ τοὺς 12 μῆνες]. ΜΕΗ Β′ (1935) 8 - 27.

1880. Λεσβιακὲς παροιμίες [83]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 196 σ. 2, ἀρ. 199 σ. 2, ἀρ. 203 σ. 2, ἀρ. 205 σ. 3, ἀρ. 206 σ. 2, ἀρ. 207 σ. 2, ἀρ. 209 σ. 3, ἀρ. 211 σ. 2, ἀρ. 213 σ. 3, ἀρ. 218 σ. 3, ἀρ. 227 σ. 3, ἀρ. 228 σ. 3, ἀρ. 229 σ. 3, ἀρ. 237 σ. 3, ἀρ. 238 σ. 3, ἀρ. 239 σ. 3, ἀρ. 240 σ. 3, ἀρ. 241 σ. 3.

1881. **Μάντακας Μ.** Ἡ παροιμία. Παιδαγ Σελίδες Β′ (1935 - 1936) ἀρ. 25, σ. 5 - 6.

Παροιμίες 7 καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις.

1882. Νησιώτικες παροιμίες. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 55, 25.12.1936, σ. 9.

1883. **Σγουρίτσας Ἀγησ.** Ἀπὸ ὅσα ἀκόμη λέγονται [2]. (Λαογραφικὰ σημειώματα). Σπαρτ Νέα, ἔτ. Δ′ (1936 - 37) ἀρ. 163, σ. 2.

1884. Ροδιακὴ λαογραφία τοῦ μηνός. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 11 - 33.

Μετεωρολογικὲς κ.ἄ. παροιμίες γιὰ τοὺς 12 μῆνες.

1885. **Καληδόνης Γ.** Ροδιακαὶ παροιμίαι [71]. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 272 - 276. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 275, ἀρ. 2077, 2084].

1886. Παροιμίαι - γνωμικά. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 3 σ. 24 [4], ἀρ. 5 σ. 12 [5], ἀρ. 7 σ. 8 [3].

1887. **(Ἀγγουλὲς Φώτης)** Γνωμικὰ [δίστιχα 3] τοῦ Τσεσμέ. Νησὶ Α′ (1937 - 1938) 54.

Ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὴ λαογραφικὴ συλλογὴ τοῦ συγγρ. «Ὁ λαὸς τῆς πατρίδας μου», Χίος 1936. Βλ. ἀρ. 1652.

1888. **Κ[αρπάθιος] Ἐ[μμ.] Ι.** Νισύρικη φιλοσοφία. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937 - 1938) ἀρ. 64 σ. 3, ἀρ. 65 σ. 4, ἀρ. 66 σ. 8, ἀρ. 67 σ. 3, ἀρ. 68 σ. 5, ἀρ. 69 σ. 2, ἀρ. 70 σ. 2, ἀρ. 71 σ. 5, ἀρ. 72 σ. 5, ἀρ. 74 σ. 3, ἀρ. 75 σ. 5.

1889. **Μαδιᾶς Γ.** Νέαι Χιακαὶ παροιμίαι. Νησὶ Α′ (1937 - 1938) 55 - 56.

Γίνεται λόγος γιὰ τὶς παροιμίες «Μύλους γλέπω κι ἄλλους γλέπω» καὶ «Φεῖδι γιὰ γιαλὸ» καὶ τὴν προέλευσή τους, καθὼς καὶ γιὰ περιπαίγματα χωριῶν.

1890. [Σαμιακὲς παροιμίες 23]. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 190 [4], 197 [2], 207 [5], 245 [3], 250 [3], 301 [6].

1891. Φράσεις [8] ποὺ συνηθίζονται στὴν Ἤπειρο. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 195. — Ἀπὸ τὴ σοφία τοῦ λαοῦ [παροιμίες 8]. Αὐτόθι, σ. 326.

1892. Παροιμίαι - γνωμικὰ [6]. Μεγίστη 2 (1938 - 1939) ἀρ. 13, σ. 22.

1893. Σαμιώτικες παροιμίες [10]. Σαμιακὰ Χρον Α′ (1938 - 1939) τεῦχ. 5, σ. 45.

1894. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Φράσεις ποὺ λέμε στὰ χωριά μας [3]. Σπαρτ Νέα, ἔτ. ΣΤ′ (1938 - 39) ἀρ. 245, σ. 2.

1895. **:Τὸ Συμιακάκι** Συμαϊκὰ αἰνίγματα καὶ παροιμίαι Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 40 σ. 2, ἀρ. 41 σ. 2, ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 43 σ. 2, ἀρ. 44 σ. 2, ἀρ. 45 σ. 2, ἔτ. Γ′ (1939 - 40) ἀρ. 46 σ. 2, ἀρ. 47 σ. 2, ἀρ. 48 σ. 2, ἀρ. 49 σ. 2, ἀρ. 50 σ. 2.

Δημοσιεύονται 32 αἰνίγματα καὶ 55 παροιμίες.

2. Μελέτες.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 445, 3113, 3127]

1896. **Κουκουλὲς Φαίδων** Τοῦ δωκε - τὸ κοψε λάσπη καὶ τὰ ὅμοια. ΗΜΕ, ἔτ. 1927, σ. 221 - 243. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 279, ἀρ. 2157].

Κρίση: Échos d' Orient 26 (1927) 256 (V. Grégoire).

1897. **:Ménélas [Μελᾶς Μιχ.]** Συμβολὴ ἱστορικὴ τοῦ Συμαϊκοῦ λαοῦ εἰς τὸ δίκαιον τῶν παροιμιῶν. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 141 - 147.

1898. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Τὸ κατάστιχο τῆς Μιχαλοῦς. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2138, 6.12.1931, σ. 1 - 2.

1899. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Εἶντα Χιώτης, εἶντα Σουλιώτης. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2328, 26.6.1932, σ. 1, 4, ἀρ. 2335, 3.7.1932, σ. 1, 4.

1900. **Καλλίνικος Κωνστ. Ν.** Ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας Σολομῶντος. Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον, 1933, 8ο, σελ. 333.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ νεοελληνικὲς παροιμίες. Πρβλ. ἀρ. 1903.
Κρίσεις: Γρηγ Παλαμᾶς 18(1934) 390 - 391 (Γ. Ἀ[νδρεάδης]). Ἐκκλησία ΙΓ′ (1935) 48.

1901. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** «Ἀπὸ τὸν Ἁϊ-Πολύκαρπο καὶ στὴ Φανερωμένη». Ἐκδρομικὰ ΣΤ′ (1934) τεῦχ. 65, σ. 224 - 225.

1902. **Κριαρᾶς Μαν.** Μελετήματα εἰς τὴν «Ἐρωφίλην» τοῦ Χορτάτζη. Ἐπ Βυζ Σπ 11 (1935) 239 - 281.
Στὶς σ. 266 - 281: «Τὸ γνωμολογικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ Ἐρωφίλῃ».
Κρίση: Rev Ét Gr 50 (1937) 402 (R. Guilland).

1903. **Φυτράκης Α. Ι.** Ἰουδαϊκαὶ καὶ νεοελληνικαὶ παροιμίαι. Ἐκκλησία ΙΓ′ (1935) 155 - 158, 164 - 165.
Γίνεται λόγος γιὰ νεοελληνικὲς παροιμίες, ποὺ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Κωνστ. Καλλινίκου, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας Σολομῶντος. Βλ. ἀρ. 1900.

1904. **Çabej Earem** Parallele Ausdrücke und Redensarten in den Balkansprachen. RIEB 2 (1936) 226 - 231.
Συγκρίνονται ἑλληνικὲς παροιμιώδεις καὶ ἄλλες ἐκφράσεις καὶ λέξεις μὲ ἀνάλογες τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν.

1905. **Ταρσούλη Γεωργία** Πελοποννησιακὲς παροιμίες: Ἔχει μπάρμπα στὴν Κορώνη, Βρέχει λάδι στὴν Κορώνη. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 57, 28.12.1936, σ. 2. [Πρβλ. Οἰκογένεια, ἔτ. Δ′ (1929 - 1930) ἀρ. 196, σ. 724].

1906. **Καλογερᾶς Βασ.** Ἡ φράσις «Κόπηκαν τὰ ἤπατα». Ἡ προέλευσις καὶ ἡ ἐξήγησίς της. Μῆνες Β′ (1938) 119 - 123.

1907. **Μηλιαράκης Ἀντ.** «Ὅποιος ἔχει πολὺ πιπέρι, βάζει καὶ στὰ λάχανα». Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α′ (1938) ἀρ. 6, σ. 27. [Πρβλ. Ἐπ ΚΛ ΚΓ′ (1973 - 74) σ. 167, ἀρ. 1141].

η′) Παραδόσεις.

1. Συλλογές.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 193, 198, 200, 201, 202, 211, 213, 221, 225, 226, 231, 232, 235, 239, 243, 265, 268, 269, 274, 284, 288, 290, 291, 293, 294, 299, 303, 304, 306, 309, 313, 315, 325, 327, 339, 342, 344, 347, 356, 359, 366, 372, 379,

388, 393, 396, 398, 399, 413, 414, 420, 427, 429, 431, 437, 450, 672, 905, 942, 1264, 1265, 1314, 1795, 2231, 2246, 2651, 2662, 2692, 3097]

1908. Ἀπὸ τοὺς θρύλους τῆς Ἁλώσεως. Ὁ παπᾶς τῆς Ἁγια - Σοφιᾶς. Εἰκον Παρνασ περ. Β′, ἔτ. Β′ (1920 - 1921) ἀρ. 59, σ. 3.

1909. Τὸ λιθωμένο φείδι. Εἰκον Παρνασ περ. Β′, ἔτ. Β′ (1920 - 1921) ἀρ. 53, σ. 6.
Παράδοση ἀπὸ τὴν Καλαμάτα.

1910. **Καλλούτσης Κ.** Ἡ ἐκδίκησις τοῦ ἁγίου. Εἰκον Παρνασ περ. Β′, ἔτ. Β′ (1920 - 1921) ἀρ. 58, σ. 3.

1911. **Ν. Κ.** Διατί τὰ Γκράβαρα εἶναι πετρώδη. Εἰκον Παρνασ περ. Β′, ἔτ. Β′ (1920 - 1921) ἀρ. 5, σ. 2.

1912. Ὁ τάφος τοῦ Παλαιολόγου. Ἀτλαντὶς 12 (1921) ἀρ. 7, σ. 16.

1913. **Βρόντης Ἀναστ.** Ἡ πολιοῦχος τῆς Ρόδου Παναγία ἡ Καθολική, ἤτοι τοπογραφική, ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη περὶ τῆς ἐν Κρεμαστῇ τῆς Ρόδου Παναγίας τῆς Καθολικῆς. Ρόδος, τυπ. Ἀπόλλωνος, (1921), 8ο, σελ. 24.

1914. **Γιασεμῆς Στέλιος** Τὸ παιδὶ τοῦ βρυκόλακα. Αἰγ Ἡμερ 3 (1921) 67 - 71.

1915. **:Δευκαλίων** Ὀλίγη μυθολογία. Αἰγ Ἡμερ 3 (1921) 257 - 263.
Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δημοσιεύονται καὶ παραδόσεις, εἰδήσεις ἀστρολογίας καὶ μία παροιμιώδης ἔκφραση.

1916. **Χ.** Ἐθνικαὶ τῶν Ἑλλήνων παραδόσεις (ἱστορικὸν σημείωμα). Ἐθν Ζωὴ Α′ (1921) ἀρ. 2, σ. 1 - 2.
Παραδόσεις καὶ στίχοι τραγουδιοῦ γιὰ τὴν ἅλωση τῆς Κων/πόλεως.

1917. «Ἔμπα, διάολε, μέσα». Ἀθην Σὶκ Δ′ (1922) ἀρ. 42, σ. 8.

1918. Τὸ κυπαρίσσι τοῦ Μυστρᾶ (παράδοσις). Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 42. — Ὁ ἀστρονόμος, ὁ ρολογᾶς κι ὁ γιατρὸς τοῦ Ὄθωνα. Αὐτόθι, σ. 44 - 45.

1919. **Κ[αλτσέτας] - Π[απακωνσταντίνου] Ε.** Ἡ νεροσπηλιὰ Ὄρθρυος. Ἀχιλληΐς, Ἰούνιος 1922, σ. 7 - 8.
Παράδοση γιὰ θησαυρούς.

1920. Ἀστυπάλαια ἐχθρὰ τοῖς ὄφεσι. Περιοδ. «Φωνὴ τῆς Δωδεκανήσου», ἔτ. Α′ (1922 - 1923) ἀρ. 9, σ. 4 - 5.
Δημοσιεύεται καὶ μία παράδοση γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τῶν φιδιῶν ἀπὸ τὴν Ἀστυπάλαια.

1921. Ἐθνικαὶ παραδόσεις [4]. Ἐθν Ἑστία, ἔτ. 1 (1923) ἀρ. 10, σ. 7.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὶς παραδόσεις τοῦ Ν. Γ. Πολίτη.

1922. **Βασιλειάδης Νικόλαος** Οἱ θρῦλοι τῆς Πόλης. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Λαδίκα Βαλιούλη καὶ Σίας, 1923, 16ο, σελ. 56.

1923. Κασιακὴ παράδοσις. Δωδεκ 'Ημερολ 1 (1924) 153 - 155.

1924. Τὸ πηγάδι τοῦ Μιαούλη. Θησαυρός, πανηγυρικὸν τεῦχος 1 'Ιανουαρίου 1924, σ. 313 - 314.
'Ιστορικὴ παράδοση Νισύρου.

1925. **Κοντογιάννης Δημ.** Συλλογὴ δημοτικῶν παραδόσεων [76]. Τρίτη ἔκδοση. 'Αθῆναι [1924], 8ο μικρό, σελ. 80. [Τετάρτη ἔκδοση: 'Αθῆναι [1926], 8ο μικρό, σελ. 80. 'Η Α' ἔκδοση: 'Αθῆναι 1920].
Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

1926. **Λοΐζιὰς Πολυξένη** 'Απὸ Πλατρῶν διὰ Κύκκον ἡ Τρωοδίτισσα. Κυπρ Λεύκωμα 1924, σ. 124 - 125.
Δημοσιεύεται καὶ μία θρησκευτικὴ παράδοση ἀπὸ τὴν Κύπρο.

1927. :**'Ο Παπποῦς** Κεφαλληνιακὴ παράδοσις. 'Ο μπάρμπα Γεράσιμος. Μπουκέτο Α' (1924) 441.

1928. :**Δάφνης Στέφ. [Ζωϊόπουλος Θρασύβ.]** 'Ιστορία καὶ θρῦλοι περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Μπουκέτο Β' (1925) 345 - 346.
Παραδόσεις καὶ 1 τραγούδι.

1929. **Παλαιολόγος Κλέων Γ.** 'Ο στοιχειωμένος πύργος [τοῦ 'Αλιβερίου Εὐβοίας]. Πεντανησ 'Επετ 1 (1925) 124 - 126.

1930. 'Ο γέρω - Μῆτρος [παράδοση 'Αττικῆς]. Μπουκέτο Γ' (1926) 188. —'Η Κόρθω. (Κορινθιακὴ παράδοσις). Αὐτόθι.

1931. **Anagnostopulos G. P.** Tsakonische Grammatik von — mit einem Geleitwort von Ed. Schwyzer. Berlin — Athen 1926, 8ο, σελ. XI + 84. (Texte und Forschungen zur Byzantinisch - Neugriechischen Philologie, Nr. 5).
Δημοσιεύονται καὶ 2 παραδόσεις.

1932. **Γρανίτσας Στέφ.** Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου. 'Η ἀρκούδα. Τ' ἀηδόνι. Αἰγ 'Ημερ 4 (1926) 65 - 71.
Παράδοση ἀπὸ τὴν "Ηπειρο, στίχοι τραγουδιῶν κ.ἄ.

1933. :**'Ερανιστὴς** Τὸ πρόσωπο τοῦ φεγγαριοῦ. Μπουκέτο Γ' (1926) 387.
Παραδόσεις γιὰ τὴ σελήνη.

1934. **Μ.** 'Ανδριακὰ ἔθιμα. 'Η πανήγυρις τῆς Θεοσκεπάστου. Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 39, 1.5.1926, σ. 3.
Παραδόσεις ἀπὸ τὴν "Ανδρο.

1935. **Στάμκωφ Στ.** 'Η κυρα-Ρίγανη. Παράδοσις τῶν ἑλληνοφώνων Βαλαάδων τῆς Μακεδονίας. Μπουκέτο Γ' (1926) 474 - 475.

1936. :**Στρὶγγξ** Πῶς τούρκεψαν τὰ Σέρβια. Μακεδονικὴ παράδοσις. Μπουκέτο

Γ' (1926) 138. — Ὁ Θόδωρος καὶ τὰ πεντακόσια. Ἀθηναϊκὴ παράδοσις. Αὐτόθι, σ. 392.

1937. **Ταρσούλη Γεωργία** Ἡ κουκουβάγια. Μπουκέτο Γ' (1926) 793.
Παράδοση ἀπὸ τὴν Κορώνη.

1938. **Χρηστοβασίλης Χ.** Ἡ καταδίκη τοῦ ἁγίου Κασσιανοῦ. Ἀτλαντὶς 17 (1926) ἀρ. 11, σ. 8 - 9.

1939. Ἀπὸ τὰς πανελληνίους παραδόσεις. Οἱ Καλλικάντζαροι. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 125, σ. 2.

1940. Ὁ Χριστὸς κι' οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 7 (1925 - 27), ἀρ. 134, σ. 2. — Τὸ κυπαρίσσι. Αὐτόθι, ἀρ. 135, σ. 4.

1941. **Δ.** Ἀτσουπάδες. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 2, σ. 5. — Πλανητέρου - Πλαϊντέρου [παράδ. Πελοποννήσου]. Αὐτόθι, ἀρ. 4, σ. 13.

1942. **Ποτάρης Χρ.** Τὸ στοιχειὸ τοῦ πύργου. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 52, σ. 7.
Παράδοση μὲ λογοτεχνικὴ μορφὴ ἀπὸ τὴ Μυλόπετρα Μάνης.

1943. **Πατούλιας Κ.** Τὸ Γερακοβοῦνι. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 29.
Παράδοση ἀπὸ τὰ χωριὰ τοῦ τ. δήμου Καλλιφωνίου Καρδίτσας.

1944. **Σταματίου Σταμ.** Παραμύθια γιὰ λουλούδια. Μπουκέτο Δ' (1927) 1064 - 1065.
Παραδόσεις 3 γιὰ τὴν παπαρούνα ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

1945. **Ταρσούλη Γεωργία** Ἑλληνικὲς παραδόσεις τῆς Κορώνης. Ἡ δουλειὰ τῆς Κυριακῆς. Ἡμερ Μπουκ Β' (1927) 14.

1946. Ἀπὸ τὶς ἐθνικές μας παραδόσεις. Τὸ κυπαρίσσι τοῦ Μυστρᾶ. Ἡ δεκαοχτούρα. Παναιγύπτια 2 (1927 - 1928) 238. — Ὁ Διόνυσος καὶ τὸ κρασί. Αὐτόθι, σ. 286. — Δημοτικὲς παραδόσεις [2]. Αὐτόθι, σ. 423.
Ἀναδημοσιεύσεις ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Ν. Γ. Πολίτη.

1947. **Buti Vittorio** Tradizioni, superstizioni e leggende delle popolazioni del Dodecaneso. Περιοδ. «Rivista delle Colonie», Roma, 1 - 2 (1927 - 1928) 13 - 34.

1948. **Κοντογιάννης Δημ.** Δημοτικαὶ παραδόσεις. Παναιγύπτια 2 (1927 -1928) 431 - 432 [4], 439 [2], 454 [1], 471 [2].

1949. **Φαλτάϊτς Κ.** Τὸ πέρασμα καὶ οἱ προφητεῖες τοῦ πάτερ-Κοσμᾶ. Οἰκογένεια, ἔτ. Β' (1927 - 1928) 1005.

1950. Οἱ Καλλικάντζαροι. Μπουκέτο Ε' (1928) 39. — Παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ [Καρδαμύλης Μάνης 2, Ἄρτας 1]. Αὐτόθι, σ. 803.

1951. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Ὁ Δρόγγος καὶ τὸ Δρουγγα-

ρᾶτον; (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΓ′ (1927 - 28) ἀρ. 12206, 11.8.1928, σ. 1.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ ἔθιμο τῆς καύσεως τοῦ Ἰούδα καὶ γιὰ παραδόσεις ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα.

1952. **Καμίτσης Βασίλ.** Πατμιακαὶ παραδόσεις. Ὁ Κένεψις (Κύνωψ). Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 149 - 152.

1953. **Καταρέλλος Ν.** Ἡ Πέτρα τοῦ Καλόγερου. Μπουκέτο Ε′ (1928) 627.
Παράδοση ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

1954. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Ροδίτικες παραδόσεις [3]. Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 137 - 139.

1955. **Λελεδάκης Γεώργιος** Ὁ θησαυρὸς τοῦ Καλαγκάδου. Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΖ′, ἀρ. 3547, 14.4.1928, σ. 1.

1956. **Μποτσέας Σωτήριος Γ.** Οἱ γόησσες τῆς Μάνης. Ἀτλαντὶς 19 (1928) ἀρ. 7, σ. 24.
Παραδόσεις γιὰ Νεράιδες ἀπὸ τὸ Προάστιο τῆς Ἔξω Μάνης.

1957. **:Ὀρεινὸς Α. Ξ.** Ἠπειρωτικὴ παράδοσις. Τὰ στοιχειὰ τοῦ Πίνδου. Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 134 - 136.

1958. **Σταματίου Σ.** Γιατί φοροῦν οἱ Βλάχοι ἄσπρα. (Παραμῦθι βλάχικο τοῦ Κεντρόβου [Κεδρώνα Ἄρνισσας Πέλλης]). Μπουκέτο Ε′ (1928) 256-257.

1959. Ἑλληνικὲς παραδόσεις. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1221.

1960. Ἡ βρύση τοῦ Ἰούδα. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 997.
Παράδοση ἀπὸ τὴν Κατρανίτσα Μακεδονίας (σήμ. Πύργοι Κοζάνης).

1961. Οἱ καμπάνες τῆς Πασχαλιᾶς. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 494.
Παραδόσεις ἑλληνικὲς καὶ εὐρωπαϊκές.

1962. Λαϊκαὶ διηγήσεις. Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 14 - 16, 22 - 24, 31 - 32, 40, 43 - 48.
Παραδόσεις 7 (ἀπὸ τὴν Ἀττική, Ἤπειρο, Κεφαλληνία κ.ἀ.), μῦθος 1.

1963. Λαϊκοὶ μῦθοι καὶ παραδόσεις [Ξυλοκάστρου 1, Πατρῶν 1, Ἀμβρακίας 1, Ζακύνθου 2]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 863. — Μῦθοι καὶ παραδόσεις [Θηβῶν 1, Μεσολογγίου 1, Γαργαλιάνων 1]. Αὐτόθι, σ. 881.

1964. Μανιάτικες παραδόσεις. Ἡ Λαμπρή. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 481. — Μανιάτικες παραδόσεις. Ἡ Τρύπη. Αὐτόθι, σ. 1379.

1965. Οἱ Καλλικάντζαροι. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 69.

1966. Οἱ Καλλικάντζαροι τῶν Βλάχων [τῆς Μακεδονίας]. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1440 - 1441.

1967. Οἱ Μαυρομιχάλαι. Εἰκονογραφημένη ΙΖ′ (1929) 6 - 16.
Παραδόσεις 2 καὶ ποικίλες εἰδήσεις γιὰ τοὺς Μαυρομιχαλαίους τῆς Μάνης.

1968. **Αἴγλης Στέφανος** Λαϊκαὶ διηγήσεις. Γιατί τὸ Ματσικοχώρι τὸ εἶπαν Μοσχοχώρι. Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 128.
Παράδοση γιὰ θυσία ἐλαφιοῦ ἀπὸ τὰ Σέρβια Κοζάνης.

1969. **Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης** Ὁ δημώδης περὶ βαλμᾶ μῦθος. Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 143 - 144.

1970. **Γερμανὸς Ἁγιοπαυλίτης, ὁ Θετταλομάγνης** Ὁ διάβολος καὶ ἡ θάλασσα. Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 72.
Παράδοση ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

1971. **Δραγάτσης Ἰάκ. Χ.** Ἡ Σπηλιὰ τῆς Ἀρετούσας ἐν Πειραιεῖ. Εἰκονογραφημένη ΙΖ′ (1929) 102.

1972. **Δρακίδης Γεράσιμος** Μία παράδοσι [ἀπὸ τὴ Ρόδο]. Τὸ πηγάδι τοῦ Μιαούλη. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ε′ (1929) ἀρ. 3, σ. 12.

1973. **Ἰεζεκιὴλ [Βελανιδιώτης],** μητροπολ. Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, Αἱ ἱεραὶ μοναὶ τῆς Πίνδου. Θεολογία 6 (1929) 24 - 48.
Δημοσιεύονται: παράδοση τῆς περιοχῆς Ἀργιθέας (γιὰ ἐλάφι, σ. 24 - 25), ἄλλες παραδόσεις, ἐπιγραφὲς ἐκκλησιῶν ποὺ ἐνδιαφέρουν καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη κ.ἄ.

1974. **Κορύλλος Χρῆστος Π.** Λαϊκαὶ διηγήσεις. Οἱ κουμπάροι. Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 80. — Τὸ Μαρμαρωμένο Συμπεθερικό. Αὐτόθι, σ. 88. —Λαϊκαὶ διηγήσεις. Αὐτόθι, σ. 111 - 112.
Παραδόσεις 3 ἀπὸ τὴν Πάτρα.

1975. **Σημηριώτης Ἄγγελος** Τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου. (Παράδοσις). Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ε′ (1929) ἀρ. 7, σ. 3 - 4.

1976. **Φαλτάϊτς Κ.** Γιατί οἱ «Καξοὶ» τῆς Ἠπείρου ὠνομάσθηκαν «Ἅγιος Κοσμᾶς». Ἕλλην Μυθ Α′ (1929) 64.

1977. **Ἀθανασίου Ν. Β.** Μερικὰ ἄγνωστα θαύματα τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἤπειρον περιοδείας του. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Γ′ (1929 - 30) ἀρ. 912, σ. 1, 4.
Δημοσιεύονται καὶ παραδόσεις ἀπὸ τὴν Ἁγία Κυριακὴ (τ. Πόποβο) Θεσπρωτίας.

1978. **Καίσαρης Χρῆστος** Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ἐν Ἠπείρῳ. Ἡ περιοδεία του ἀνὰ τὰ ριζὰ εἰς τὸ χωρίον Μπαμπούρι [σήμ. Βαβούρι Θεσπρωτίας]. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Γ′ (1929 - 30) ἀρ. 897, σ. 1.

1979. **Ροζάκος Ν. Ι.** Κροκεατικὴ λαογραφία. Ἡ Γραμμένη Πέτρα. Κροκεαί, ἔτ. Α′ (1929 - 30) ἀρ. 1, σ. 2.

1980. **Τριαντάφυλλος Ἀλέκος** Ὀλίγα τινὰ διὰ τὸν ἅγιον Κοσμᾶν [τὸν Αἰτωλό]. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Γ′ (1929 - 30) ἀρ. 949, σ. 2.
Παραδόσεις ἀπὸ τὴν Πλασίβιτσα (σήμ. Πλαίσιο) Θεσπρωτίας.

1981. **Φαλτάϊτς Κ.** Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς στὸ στόμα τοῦ Ἠπειρωτικοῦ λαοῦ. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ Γ′ (1929 - 30) ἀρ. 855 σ. 1, 4, ἀρ. 856 σ. 1, 4, ἀρ. 857 σ. 1, 4, ἀρ. 858 σ. 1, ἀρ. 859 σ. 1, 3, 4, ἀρ. 860 σ. 3. [Βλ. καὶ αὐτοτελῆ ἔκδοση: ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 294, ἀρ. 2412].

1982. Ἑλληνικὲς παραδόσεις [1 ἀπὸ τὴ Σίφνο]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 777.

1983. Οἱ Νεράιδες. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 65.

1984. Ἡ παπαδιὰ ποὺ πέτρωσε. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 439.
Παράδοση ἀπὸ τὸν Μυλοπόταμο Κρήτης.

1985. Ἡ στοιχειωμένη ἀγριελιά. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 1047.
Παράδοση ἀπὸ τὴ Μεσσηνία.

1986. Θρῦλοι, μῦθοι, παραδόσεις ἀπὸ τὴν Κρήτη. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 155. — Κρητικὲς παραδόσεις [4]. Ὁ Διγενὴς στὴν Κρήτη. Αὐτόθι, σ. 367.

1987. Λαϊκὲς παραδόσεις [2]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 314. — Λαϊκὲς παραδόσεις γιὰ τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά. Αὐτόθι, σ. 761 [3], 785 [3].

1988. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ μάννα του. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 229.
Παραδόσεις 2 ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν Ἤπειρο.

1989. Οἱ κλέφτες καὶ ὁ διάβολος. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 103.
Παράδοση ἀπὸ τὸν Μυλοπόταμο Κρήτης.

1990. Ὁ λύκος καὶ ὁ γάιδαρος. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 231.
Δημοσιεύονται 2 αἰτιολογικὲς παραδόσεις ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανία καὶ τὴν Ἤπειρο.

1991. Παραδόσεις γιὰ τ' ἀστέρια. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 363.

1992. Τὸ Δαφνὶ καὶ οἱ θρῦλοι του. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Θ′ (1930 - 31) ἀρ. 3066, 23.10.1930, σ. 1.

1993. Τὸ κάστρο τῆς κυρα - Ρήνης. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 863.
Παράδοση ἀπὸ τὴν περιοχὴ Μεσολογγίου.

1994. Τοῦ κουμπάρου τ' ἄχερα. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 207.

1995. **Βρόντης Ἀναστάσιος** Ροδίτικες παραδόσεις. Ὁ ἀνδριάντας τῶν Τριάντων. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 94.

1996. **:Ὀρεινὸς Α. Ξ.** Ἡ ἔλαφος τοῦ προφήτου Ἠλία. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 150 - 152.
Παράδοση Ἀνθοχωρίου Μετσόβου Ἠπείρου.

1997. **Τωμαδάκης Νικ. Β.** Παράδοσις ἐκ Σελίνου [Χανίων]. Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΗ′ (1930 - 31) ἀρ. 4218, 18.9.1930, σ. 1-2.

1998. **Ζήση Μελπομένη Ε.** Λαογραφικὰ σημειώματα. Συζήτηση Α′ (1930 - 1931) ἀρ. 6, σ. 4 - 5.
Παραδόσεις γιὰ Καλλικαντζάρους.

1999. **Κροκεάτης Δ.** Ἡ πέτρα πού βουΐζει. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 13, σ. 5. — Θρῦλοι. «Στοῦ Γιαννακοῦ τ' ἄλογο». Αὐτόθι, ἀρ. 19, σ. 7.

2000. **Ξιφαρᾶς Παῦλος Γ.** Παλαιϊκὲς ἐκκλησίες τῆς Μάνης. Κροκεαί, ἔτ. Β′ (1930 - 31) ἀρ. 14 - 15, σ. 5 - 6.

2001. **:Ἴκαρος** Καρπαθιακὰ διηγήματα. Οἱ τριμαθιές. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 222, σ. 1.
Καρπαθιακὴ παράδοση μὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

2002. Τὸ Γιοφύρι τῆς Ἄρτας. Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 88 - 90.
Ἠπειρωτικὴ παράδοση.

2003. Τὸ παιδὶ τοῦ βρυκόλακα. (Παράδοσι Λειβαδιᾶς). Μπουκέτο Η′ (1931) 824.

2004. **Bernardy Amy A.** Tradizioni ed arti popolari nelle isole italiane nell' Egeo. Atti del Primo Congresso di Studi Coloniali, Firenze 1931, τ. 4ος, σ. 179 - 190.

2005. **Δ. Κ. Ε.** Ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ παραδόσεις. Ἀτλαντὶς 22 (1931) ἀρ. 2, σ. 8.

2006. **:Θέρος Ἅγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Οἱ θρῦλοι τοῦ Μυστρός. Ὁ βάτος. Πασχ Λεύκωμα 1 (1931) 124.

2007. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Εἰς τὸν Πύργον τῶν ἀνέμων. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2117, 15.11.1931, σ. 1 - 2.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ Ἀθηναϊκὲς παραδόσεις στὴ σ. 2.

2008. **Κροκεάτης Δῆμος** Ἡ ἀνυφάντρα. Τὸ σταύρωμα. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ παραδόσεις πού τὶς ἄκουσα στὸ χωριό μου [Κροκεὲς Λακωνίας]. «Λακωνικὴ»,ἔτ. Α′ (1931 - 32) ἀρ. 10, 3.12.1931, σ. 3, ἀρ. 14, 31.12.1931, σ. 2.

2009. Οἱ Καλλικάντζαροι. Ἑβδομὰς 5 (1931 - 1932) 540.

2010. **Στρίκης Δημήτρ. Α.** Ἱστορικὲς περιγραφὲς τοῦ χωριοῦ μας. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 1 (1931 - 1932) ἀρ. 4, σ. 11 - 12. — Νισύρικες λαϊκὲς παραδόσεις. 15η Αὐγούστου. Αὐτόθι, ἀρ. 10, σ. 7. — Νισύρικες ἱστορίες. Αὐτόθι, ἀρ. 11, σ. 14.
Παραδόσεις τῆς Νισύρου.

2011. Ἡ κόττα τῆς Ἀποκρηᾶς. (Κρητικὴ ἀποκρηάτικη παράδοσις). Μπουκέτο Θ′ (1932) 278 - 279.

2012. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Βρυκόλακες στὸ Σοφικὸ [Κορινθίας]. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2342, 10.7.1932, σ. 1, 4. — Βρυκόλακες στὴν Ἄνδρο. Αὐτόθι, ἀρ. 2349, 17.7.1932, σ. 1, 4.

2013. **Καραλέκας Ἡρακλῆς** Ἡ Ἀλκυών (ψαροπούλι). Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 97 (Ἰανουάριος 1932) σ. 14.

2014. Ἡ γυναῖκα διάολος. Ἡμερ Φαιάκων 1933, σ. 141.

2015. Μῦθοι, θρῦλοι, δεισιδαιμονίες. Μπουκέτο Ι′ (1933) 611.
Δημοσιεύονται 3 παραδόσεις ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸ ’Αγρίνιο καὶ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες ἀπὸ τὴ Νάξο.

2016. Οἱ σημερινοὶ Καλλικάντζαροι. ’Εγκ Καζαμίας 1933, σ. 111 - 112.
Παραδόσεις γιὰ τοὺς Καλλικαντζάρους ἀπὸ τὴν ’Αθήνα.

2017. **Βίος Στυλ.** Ἡ σφαγὴ τῆς Χίου [1822] εἰς τὸ στόμα τοῦ Χιακοῦ λαοῦ, ἤτοι διηγήσεις περὶ τῆς σφαγῆς, ἱστορικαὶ σημειώσεις καὶ ποιήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν σφαγήν. ’Εν Χίῳ 1921. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 281, ἀρ. 2187 καὶ σ. 293, ἀρ. 2387].
Δημοσιεύονται 43 ἱστορικὲς παραδόσεις καὶ δημοτικὰ τραγούδια.
Κρίση: JHS 53 (1933) 111 (R. M. Dawkins).

2018. **Καραλέκας ’Ηλίας** Ὁ λύκος. ΓΔΓΕ 26 (1933) 142 - 145.

2019. **Κόκκινος Διονύσιος Α.** Χριστουγεννιάτικη παράδοσις. ’Ερυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Θ′ (1933) ἀρ. 9, σ. 9 - 10.
Παράδοση ἀπὸ τὰ Κούντουρα ’Αττικῆς.

2020. **Παλαιολόγος Κλέων Γ.** Ὁ στοιχειωμένος πύργος. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ. 257 - 258.
Παράδοση ἀπὸ τὸ ’Αλιβέρι Εὐβοίας.

2021. **Πασχάλης Δημ.** ’Απὸ τοὺς θρύλλους καὶ τὰς παραδόσεις τῆς νήσου Ἄνδρου. (Νέα Ὑόρκη) 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 287, ἀρ. 2286].
Κρίση: Ἕλλην Βιβλ ’Επιθ 1 (1933) 70 ([Μιχ.] Μιχ[αηλίδης] - Ν[ουάρος]).

2022. **’Αντ[ωνόπουλος] Δ.** Προφητεῖες τοῦ Παπουλάκου. Φωνὴ Γορτυνίας 1 (1933 - 34) ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 43 σ. 2.

2023. **Γεδεὼν Μ. ’Ιω.** Μέχρι Λέρου Παλίη. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 295, σ. 2.
Ἱστορικὴ παράδοση Λέρου.

2024. **Δ[ρακίδης] Γ. Δ.** Ροδιακὰ ἱστορικὰ σημειώματα. Ἡ «Κόκκινη πόρτα» καὶ τὸ «Τζαμὶ τοῦ αἵματος». Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 305, σ. 1.

2025. **Σ. Σ. Τ.** Τῆς Παναγίας τὰ δάκρυα. Φωνὴ Γορτυνίας 1 (1933 - 34) ἀρ. 2, σ. 2.

2026. Ὁ βοσκὸς καὶ ἡ Νεράϊδα. Ραδάμανθυς 19 (1934) ἀρ. 15, σ. 6 - 7.

2027. Οἱ Καλλικάντζαροι. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 138 - 140.

2028. **Γεδεὼν Μαν.** Βυζαντιναὶ παραδόσεις. Ἱστορίας σωτηρία δημώδης. Περιοδ. «Φωνὴ τῆς ’Εκκλησίας», ἔτ. Α′ (1934) ἀρ. 13, 14, 15.
Δημοσιεύονται καὶ λαϊκοὶ χρησμοὶ καὶ παραδόσεις γιὰ βυζαντινὸ ἀνάκτορο τῆς Κων/λεως.

2029. **:Θέρος Ἄγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Οἱ θρῦλοι τοῦ Μυστρᾶ. Ἡμερολ Πάργα 1 (1934) 103 - 106. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 286, ἀρ. 2272].

2030. **Κόκκινος Διονύσιος Α.** Σαραντάπηχοι. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ι′ (1934) ἀρ. 1, σ. 10.
Παραδόσεις ἀπὸ τὴν Κρήτη.

2031. **Τσιτσελίκης Κων.** Ὁ θρῦλος τῆς Καλογρήτσας. ΗΔΜ 3 (1934) 67 - 72.
Παράδοση Βυθοῦ Βοΐου.

2032. **:Ἴκαρος** Ἱστορίες τῆς Καρπάθου. Ὁ Καταχανᾶς. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Β′ (1934 - 35) ἀρ. 35, σ. 1 - 2.
Παραδόσεις καὶ μία ἐπωδή.

2033. **Μινώτου Μαριέττα** Γενάρης, ὁ βασιληᾶς τοῦ χρόνου. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 443. — Γιατί ἀνθίζουν οἱ ἀμυγδαλιὲς τὸν Γενάρη. Αὐτόθι, σ. 525. — Ἡ γρουσουζιὰ τοῦ Φλεβάρη. Αὐτόθι, σ. 673. — Ὁ Μάρτης μὲ τὴν καλὴ καρδιά. Αὐτόθι, σ. 877. — Ὁ Μάης, ὁ γιὸς τοῦ ἡλίου. Αὐτόθι, σ. 1315. — Ὁ Θεριστὴς [Ἰούνιος] ποῦφερε τὴν εὐτυχία. Αὐτόθι, σ. 1554. — Ἡ χρυσοκολώνα τοῦ Ἀλωνάρη [Ἰουλίου]. Αὐτόθι, σ. 1736. — Ὁ Αὔγουστος καὶ ἡ βασιλοπούλα. Αὐτόθι, σ. 2007. — Ἡ θάλασσα τοῦ Τρυγητῆ [Σεπτεμβρίου]. Αὐτόθι, σ. 2286. — Τὰ δάκρυα τοῦ Ὀκτώβρη. Αὐτόθι, σ. 2452. — Νοέμβρης, ὁ μαῦρος βασιληᾶς. Αὐτόθι, σ. 2624.
Παραδόσεις ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

2034. ——— Ἡ ἁμαρτία τῆς Ροδόσταμης. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 1009.
Παράδοση καὶ 4 δίστιχα ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

2035. **Μπαρᾶς Βασίλ. Γ.** Τὰ Δωδεκαήμερα. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Α′ (1934 - 35) ἀρ. 7, σ. 4.

2036. Ἡ Ἁγία Σοφία. ΜΕΗ Β′ (1935) 83 - 91.
Δημοσιεύονται καὶ 5 παραδόσεις.

2036α. Οἱ Καλλικάντζαροι. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7620, 31.12.1935, σ. 4.

2037. Παραδόσεις. Ἡμερ Πελασγοῦ 5 (1935) 145 - 147.

2038. Πῶς ἔγινε τὸ χελιδόνι. Μακεδ Νεολαία Β′ (1935) 155.
Παράδοση Στενημάχου.

2039. **Κατηφόρης Π.** Οἱ Καλλικάντζαροι, ὁ παπᾶς καὶ ἡ ἁγιαστούρα του. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7308, 5.1.1935, σ. 4.

2040. **Κιρμίτσης Παρθέν. Ι.** Χειρόγραφοι κώδικες ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Ἀπόστ Βαρνάβας Ζ′ (1935) 46 - 55.
Στὶς σ. 47 - 54 : Διηγήσεις γιὰ τὸν Ἰούδα.

2041. **Κιρμίτσης Παρθέν. Ι.** Ὁ ἅγιος νεομάρτυς Πολύδωρος ὁ ἐκ Λευκωσίας. Ἀπόστ Βαρνάβας Ζ′ (1935) 186 - 192.

Κυπριακὲς παραδόσεις.

2042. **Κυριακίδης Κυπρ.** Ὁ ἅγιος Σπυρίδων ὁ Κύπριος. Ἀπόστ Βαρνάβας Ζ′ (1935) 358 - 364.

2043. **Λουκόπουλος Δημ.** Ἡ σύγκορμη ράχη τῆς Πρεβέντζας. Ἐκδρομικὰ Ζ′ (1935) τεῦχ. 69, σ. 46 - 47.

Παράδοση περιοχῆς Βάλτου Αἰτωλοακαρνανίας.

2044. **Σοφ. — Ἀνα.** Θρῦλοι τῆς Ἀττικῆς [5]. ΜΕΗ Β′ (1935) 147 - 149.

2045. Ἡ Καλόπετρα. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ′ (1935 - 36) ἀρ. 12, σ. 3.

Παράδοση ἀπὸ τὴ Ρόδο.

2046. **Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ.** Τὰ στοιχειωμένα κάστρα τῆς Ἑλλάδος. Ἀτλαντ Α′ (1935 - 1936) 679, 754, 805.

2046α. **Δημητρακόπουλος Γ. Ν.** Ἡ Τρύπα τοῦ Βλάχου. Φωνὴ Γορτυνίας 3 (1935 - 36) ἀρ. 129 σ. 2, ἀρ. 130 σ. 2, ἀρ. 132 σ. 2 [=Ἐφημ. «Ἠχὼ τῶν Λαγκαδίων», Ἀθῆναι ἀρ. 18, 5.10.1960, σ. 4].

2047. **Κοκκινίδης Ἰ.** Οἱ τριμμάτιες. Φωνὴ Καρπάθου, ἔτ. Β′ (1935 - 36) ἀρ. 25 σ. 2, ἀρ. 26 σ. 2.

2048. **:Μά-σχιν** Τὸ στοιχειωμένο καράβι. (Νησιώτικες παραδόσεις) [Νισύρου]. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 5 (1935 - 1936) ἀρ. 56, σ. 12 - 13.

2049. **Μινώτου Μαριέττα** Ὁ Δεκέμβρης ὁ βασιληᾶς. Ἑβδομὰς 9 (1935 - 1936) ἀρ. 428, σ. 8. [Βλ. καὶ ἀρ. 2033].

Παράδοση ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

2050. **Πετρίδης Π.** Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Μέγα περὶ τοῦ μύθου τῶν Δαναΐδων. Δελτίον ΟΛΜΕ ΙΑ′ (1935 - 1936) 18 - 20. [Βλ. ἀρ. 2102].

2051. Ἀνέκδοτα καὶ παροιμίες. Ὁ ἐπαρχιακὸς βίος. Ἐφημ. «Ἀγροτικὴ Κραυγή», Πάτραι, 15.9.1936.

Ἀνέκδοτο ἀπὸ τὴ Χίο, παραδόσεις (ἀπὸ τὸ Ἀγρίνιο μία καὶ ἀπὸ τὸ Λείψι Γρεβενῶν μία), εὐτράπελη διήγηση μία ἀπὸ τὴν Ἠλεία.

2052. Ὀλυμπιακὴ λαογραφία. Ν Ὁρίζων, ἔτ. ΙΑ′ (1936 - 37) ἀρ. 509, 13.9. 1936, σ. 2, ἀρ. 511, 4.10.1936, σ. 2, ἀρ. 512, 11.10.1936, σ. 2, ἀρ. 513, 18.10.1936, σ. 2, ἀρ. 514, 25.10.1936, σ. 2.

Δημοσιεύονται 7 παραδόσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ 6 ἀναδημοσιεύονται ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Ν. Γ. Πολίτη.

2053. **Βίος Σ. Γ.** Τὰ ζουδικὰ καὶ αἱ ἀγελοῦδες ἐν Βροντάδῳ. Λεύκωμα Βροντάδου 1936, σ. 14 - 16.

2054. **:Ἑπτανησία [Μινώτου] Μαριέττα** Νησιώτικοι θρῦλοι. Γιατί ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5104, 12.4.1936, σ. 5.

2055. **Καλυβόπουλος Γ. Κ.** Προφητεῖαι τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ. Βόρειος Ἤπειρος Β′ (1936) τεῦχ. 13 - 14 σ. 20 - 23, τεῦχ. 15 σ. 13 - 20, τεῦχ. 16 σ. 13 - 16, τεῦχ. 17 σ. 12 - 14, τεῦχ. 18 σ. 11 - 14, 17.

2056. **Μαρίνης Κώστας** Οἱ Καλικάντζαροι, τὰ στοιχειὰ τοῦ Δωδεκαημέρου. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 55, 25.12.1936, σ. 3, 6.

2057. **Μινώτου Μαριέττα** Ζακυνθινὴ λαογραφία. Νησιώτικοι θρῦλοι γιὰ τὴν Πρωτοχρονιά. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5004, 1.1.1936, σ. 1.

2058. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Πρὸς τὴν Θράκην. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7958, 11.12.1936, σ. 4.

Δημοσιεύεται καὶ μία παράδοση ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Στρυμώνα.

2059. **Τσέλαλης Ἀγησ.** Ὀλυμπιακὴ λαογραφία. Οἱ νεραϊδογέννητοι. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5254, 14.9.1936, σ. 4.

Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

2060. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Ἡ εἰσβολὴ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἔσπερος 1 (1936 - 1937) ἀρ. 9, σ. 13.

Παραδόσεις γιὰ τοὺς Καλλικαντζάρους ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

2060α. **Κουτήφαρης Ι. Δ.** Τὸ Καντήλι τῆς Σάμου. Τουριστ Ἑλλ 7 (1936-1937) 68.

2061. Ὁ Χριστός, ὁ διάβολος καὶ ὁ πεταλωτής. Ἡμερ Πελασγοῦ 7(1937) 86 - 90.

2062. **Βρόντης Ἀναστάσιος Γ.** Παναγία ἡ Πορταρίτσα. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 147 - 148.

Προσωνυμίες τῆς Παναγίας καὶ μία παράδοση.

2063. **Γ. Ν. Δ.** Οἱ βλαχοποιμένες τῆς Πεντέλης καὶ τὸ μεγάλο παράπονό τους. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 94, 4.2.1937, σ. 3.

Παραδόσεις καὶ εἰδήσεις ποιμενικοῦ βίου.

2064. **Μαρίνης Κώστας** Ὁ προφήτ' Ἠλίας, ὁ κορυφαῖος ἅγιος. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 257, 20.7.1937, σ. 2.

2065. **:Περάνθης Ὄλμος [Παπαδόπουλος Μιχ.]** Οἱ Καλλικάντζαροι. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7976, 3.1.1937, σ. 6.

2066. **Στ.** Χριστουγεννιάτικες παραδόσεις. Στὴ φάτνη. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 303 - 306.

2067. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Οἱ Σαρακατσαναῖοι κι' ὁ Χριστός. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 8086, 25.4.1937, σ. 5.

2068. ——— Τὰ 22 ἀδέρφια. (Κρητικὴ παράδοσις). Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8326, 24.12.1937, σ. 4.

2069. **Τσέλαλης Ἄγησ.** Ἀπὸ τὸν Ἀλφειὸ στὴ Νέδα. Ἀράκλοβον. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5383, 25.1.1937, σ. 4-5.
Παραδόσεις 3, τοπωνύμια.

2070. **Φαλτάϊτς Κ.** Στὰ λημέρια τῆς Σφιγγός. (Οἱ θρῦλοι τῶν Θεσπιέων). Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β' (1936 - 37) ἀρ. 679, 7.9.1937, σ. 3, 4. — Παραδόσεις καὶ θρῦλοι γιὰ τὴν Σφίγγα. Αὐτόθι, ἀρ. 682, 10.9.1937, σ. 3. — Τὸ μυστυριῶδες θηρίον τοῦ Οἰδίποδος. Αὐτόθι, ἀρ. 683, 11.9.1937, σ. 3.

2071. Τῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Ἠπειρ Βῆμα, ἔτ. 10 [=9 - 10] (1937 - 38) ἀρ. 298, σ. 3.

2072. **Βίος Σ.** Ὁ ἥλιος καὶ τὸ φεγγάρι εἰς τὰς Χιακὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Νησὶ Α' (1937 - 1938) 169 - 171.

2073. **Κ[αρανικόλας] Σ.** Οἱ Κάιδες. Ἡ πραγματική των ἔννοια. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 13, σ. 1, 4. [Ἀναδημοσιεύτηκε μὲ τὸν τίτλο : Οἱ Κάηδες. (Συμαϊκὰ λαογραφήματα). Περιοδ. «Δωδεκανησιακὴ Ἐπιθεώρησις», ἔτ. 1 (1947) 443 - 444, ἔτ. 2 (1948) 21 - 22].

2074. **Μυτιληναῖος Ἐμμ. Γ.** Χειρόγραφον «ἱστόριον» περὶ τῆς συστάσεως τῆς Ἁγιάσου. Ἁγία Σιὼν Α' (1937 - 1938) 84 - 87.

2075. **Σεφ[ερλῆς] Παν. Δημ.** Τὰ παλούκια τοῦ Σουλτάνου. Ἡραῖα Α' (1937 - 1938) ἀρ. 12, σ. 14.

2076. Γούρι, ἄρκτος, μῦθοι. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α' (1938) ἀρ. 3, σ. 2.

2077. Ἠπειρωτικαὶ παραδόσεις [3]. Ἡ μονοβύζα. (Παραδόσεις τμήματος Δρόπολης, Λιμπόβου [σημ. Κρυονερίου] Φιλιατῶν, Φοινίκης). Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 112 - 113.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Ν. Γ. Πολίτη.

2078. Τὸ πράσινο βώδι τοῦ Λυκοχωρίου. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α' (1938) ἀρ. 9, σ. 2.
Παράδοση ἀπὸ τὴ Λειβαδιά.

2079. **Βιδούρης Τάσος** Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ὁ σωτὴρ τῆς Ἠπείρου. Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 103 - 106.
Δημοσιεύονται καὶ προφητεῖες τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ.

2080. **Δημητριάδης Ζήνων Κ.** Σαμιώτικοι θρῦλοι [4]. Σαμ Ἡμερ 1938, σ.86 - 90.

2081. **:Θέρος Ἅγις [Θεοδωρόπουλος Σπ.]** Ἡ πέτρα ἡ σπαθοκομένη. Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α' (1938) ἀρ. 2, σ. 18.

2082. ——— Θρῦλοι προφήτου Ἠλιοὺ (ἀνέκδοτη συλλογή). Ἀπ' Ὅλα, ἔτ. Α' (1938) ἀρ. 4, σ. 2.
Δημοσιεύεται μία νησιώτικη παράδοση.

2083. **Κουτήφαρης Ι. Δ.** Ὁ θρῦλος γιὰ τὸ Καντήλι τῆς Σάμου. Σαμ Ἡμερ 1938, σ. 21 - 23.

2084. **Μαρίνης Κώστας** Οἱ σεισμοὶ στὶς λαϊκὲς δοξασίες. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ′ (1937 - 38) ἀρ. 262, 25.7.1938, σ. 1, 2.

2085. ——— «Τὰ Νικολοβάρβαρα». Λαϊκοὶ θρῦλοι. Πρωΐα, ἔτ. ΙΔ′ (1938 - 39) ἀρ. 34, 4.12.1938, σ. 4. — Οἱ μαῦροι Καλλικάντζαροι. Αὐτόθι, ἀρ. 55, 25.12.1938, σ. 11.

2086. **Στεργιόπουλος Κωνστ. Δ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Κατσανοχωρίων. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 48 - 53.

Δημοσιεύονται παραδόσεις γιὰ τὴν πανώλη («μόλεμα») κ.ἄ.

2087. Ἑλληνικοὶ θρῦλοι [1 ἀπὸ τὴν Κρήτη]. Τὸ μυρισμένο πρινάρι. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 691.

2088. **Δημητριάδης Ζήνων** Σαμιώτικος θρῦλος. Ὁ Πέπλος τῆς Παναγίας. Σαμιακὰ Χρον Α′ (1938 - 1939) τεῦχ. 3 - 4, σ. 8. — Τὸ θαῦμα στὸ νερὸ τῆς Γλυφάδας στὸ 1821. Αὐτόθι, σ. 20. — Τὸ παράπονο τοῦ ψωμιοῦ. Αὐτόθι, τεῦχ. 6, σ. 27.

2089. **Καιροφύλας Κώστας** Τὰ λουτρὰ καὶ ὁ τάφος τοῦ Καϊάφα. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 9, σ. 17.

2090. **Στεφανίδης Ι.** Πατῆσάν μας τὰ κάτεργα. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 43, σ. 3 - 4.

Παράδοση γιὰ πειρατὲς ἀπὸ τὴ Ρόδο.

2091. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ θρῦλοι ποὺ μεταδίδονται ἀπὸ τοὺς παπποῦδες στὰ ἐγγόνια. Νεολαία 1 (1938 - 39) 626, 648. — Ψυχογυιοὶ καὶ μοῦτσοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Αὐτόθι, σ. 805, 808.

2092. **Φραγκούλης Κ. Ν.** Ἱστορικὴ Κασιακὴ παράδοση. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 42, σ. 3 - 4.

2093. **Καραβίδας Κ. Δ.** Οἱ Καλλικάντζαροι. Χωριάτικη χριστουγεννιάτικη λυρικὴ ρωμάντζα. Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὴν «Κοινότητα». Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος «Χαραυγή», χ. χρ., 8ο, σελ. 15. [Β′ ἔκδοσις: Ἀθῆναι 1965].

Τὸ ἔργο ἔχει πηγὴ τὶς σχετικὲς μὲ τοὺς Καλλικαντζάρους παραδόσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

2094. **Πασαγιάνης Κώστας** Τὰ Τσιλικροτά. Ἀθήνα, ἐκδοτικός οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου, χ. χρ., 16ο, σελ. 29.

Ἠθογράφημα, ὅπου περιέχονται παραδόσεις γιὰ τοὺς Καλλικαντζάρους (Τσιλικροτὰ) ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μάνη.

2. Μελέτες.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 89, 446, 447, 451, 456, 457, 459, 461, 841, 1510, 1997, 2070, 2898, 3139, 3458, 3467]

2095. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** (Ἱστορικαὶ ἔρευναι). Περὶ τοῦ νομοθέτου Σουλεϊμὰν Α′ παράδοσις. Ἐφημ. «Χρόνος», Ἀθῆναι, περ. Β′, ἔτ. 18, ἀρ. 21, 31.3. 1923, σ. 3.

Γίνεται λόγος γιὰ παράδοση τοῦ 16ου αἰ.

2096. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Καλλικάντζαροι. Λαογρ 7 (1923) 315 - 328. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 293, ἀρ. 2397].

Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 213 (Paul Kretschmer).

2097. **Κυριακίδης Στ. Π.** Παρατηρήσεις εἰς τὰς Χιακὰς παραδόσεις Στ. Βίου. Λαογρ 8 (1921 - 1925) 447 - 487. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 293, ἀρ. 2389].

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 1233 (Gustav Soyter).

2098. ——— Οἱ ἀντρειωμένοι καὶ ἡ οὐρά των. ΗΜΕ, ἔτ. 1927, σ. 499 - 511. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 294, ἀρ. 2407].

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 1122 (Gustav Soyter).

2099. **Χιλιαδάκης Στέλ.** Ἡ κάτω γῆς κι' ὁ Χάρος. Παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1930. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 295, ἀρ. 2418].

Κρίση: Πειθαρχία, ἔτ. 2 [τόμ. 3] (1930 - 1931) 439 - 440 (Λίνος Καρζῆς).

2100. **Ἀσκητόπουλος Γεώργ. Κ.** Μαρμαρωμένος βασιλιᾶς. Ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Ν. Βέη. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 7 (1933 - 34) ἀρ. 247, 4.3.1934, σ. 3. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 379, ἀρ. 3746].

2101. **Hesseling D. C.** Charos rediens. BZ 30 (1929 - 1930) 186 - 191. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 294, ἀρ. 2413 καὶ σ. 381, ἀρ. 3776].

Κρίση: Glotta 22 (1934) 238 - 239 (P. Kretschmer).

2102. **Μέγας Γ. Α.** Ὁ μῦθος περὶ τῶν Δαναΐδων. Δελτίον ΟΛΜΕ Ι′ (1934 - 1935) ἀρ. Α′, σ. 7 - 18. [Βλ. καὶ ἀρ. 2050].

Ἀναδημοσίευση χωρὶς ὑποσημειώσεις ἀπὸ τὸ περιοδ. «Hermes», τ. 68 (1933) 415-428. Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 295, ἀρ. 2423.

2103. **Dawkins R. M.** The Monks of Athos by —, illustrated. London, George Allen and Unwin Ltd, 1936, 8ο μικρό, σελ. 408 + πίν. VI.

Δημοσιεύονται καὶ παραδόσεις γιὰ ἁγίους καὶ εἰκόνες ἁγίων, θαύματα, βυζαντινοὺς αὐτοκράτορες κλπ., ἀνέκδοτα, εἰδήσεις γιὰ τὴ διατροφή, τὶς νηστεῖες, ἀγρυπνίες, ἀκολουθίες καὶ ἄλλα σχετικὰ μὲ τὴ μοναχικὴ ζωή.

Κρίσεις: Θεολογία 14 (1936) 188 - 191 (Μ. Κωνσταντινίδης, ἀρχιμανδρ.). Folklore 47 (1936) 220 - 225 (F. H. Marshall).

2104. **Μέγας Γεώργιος Α.** Ὁ Ἰούδας εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5100, 8.4.1936, σ. 3, ἀρ. 5101, 9.4.1936, σ. 3, ἀρ. 5102, 10.4.1936, σ. 3. [Πρβλ. ΕΛΑ, ἔτ. Γ'-Δ' (1941 - 42) σ. 3 - 32].

2105. **Δημαρᾶς Κ. Θ.** Οἱ χρησμοὶ τῆς Ἁλώσεως. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΣΤ' (1937 - 38) ἀρ. 5355, 31.5.1937, σ. 1.

2106. **Κόκκινος Διον. Α.** Παραδόσεις. Οἱ Καλλικάντζαροι. Παναιγύπτια 12 [=10] (1938) 129.

θ') Αἰνίγματα. Λογοπαίγνια. Ἀριθμητικὰ προβλήματα.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 198, 213, 241, 255, 260, 269, 356, 383, 400, 401, 402, 410, 411, 420, 433, 441, 453, 1828, 1895]

2107. Αἰνίγματα [23]. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 6, 9, 12, 15, 18, 21, 25, 27, 30, 33, 36, 40.

2108. Δημώδη αἰνίγματα [5]. Ἀκατ Ἡμερ Α' (1922) 45, 46.

2109. Προβλήματα [3]. Καζαμ Ἀνατολῆς, ἔτ. 1922, σ. 21, 27, 30, 40.

2109α. Δημώδη αἰνίγματα [4 ἀπὸ τὸ Ληξούρι Κεφαλληνίας]. Χαραυγὴ Α' (1923) ἀρ. 1, σ. 11.

2110. Μερικὰ αἰνίγματα [9]. Παναιγύπτια 1 (1926 - 1927) 343.

2111. **Κυρτσώνης Ζ. Δ.** Συμβολικὲς φράσεις. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 279.
Δημοσιεύονται 17 αἰνίγματα ἀπὸ τὴ Δράκεια Πηλίου.

2112. Αἰνίγματα [4]. Καζαμ Ἀπόλ ἔτ. 1931, σ. 41.

2113. Νοιώσματα [49]. Τρίβολος 1 (1931 - 32) ἀρ. 1 σ. 3, ἀρ. 3 σ. 2, ἀρ. 4 σ. 2, ἀρ. 5 σ. 3, ἀρ. 6 σ. 3, ἀρ. 7 σ. 2, ἀρ. 9 σ. 2, ἀρ. 10 σ. 2, ἀρ. 11 σ. 2, ἀρ. 12 σ. 3, ἀρ. 13 σ. 2, ἀρ. 14 σ. 2, ἀρ. 15 σ. 3, ἀρ. 16 σ. 2, ἀρ. 17 σ. 3, ἀρ. 18 σ. 3, ἀρ. 19 σ. 3, ἀρ. 20 σ. 2, ἀρ. 21 σ. 3, ἀρ. 22 σ. 2, ἀρ. 23 σ. 2, ἀρ. 24 σ. 3, ἀρ. 25 σ. 2, ἀρ. 27 σ. 3, ἀρ. 28 σ. 3, ἀρ. 29 σ. 2, ἀρ. 30 σ. 3, ἀρ. 31 σ. 2, ἀρ. 32 σ. 2, ἀρ. 33 σ. 2, ἀρ. 34 σ. 2, ἀρ. 35 σ. 3, ἀρ. 36 σ. 2, ἀρ. 37 σ. 2, ἀρ. 38 σ. 3, ἀρ. 39 σ. 2, ἀρ. 30 [=39α] σ. 2, ἀρ. 40 σ. 3, ἀρ. 41 σ. 2, ἀρ. 42 σ. 2, ἀρ. 44 σ. 2, ἀρ. 45 σ. 3, ἀρ. 46 σ. 3, ἀρ. 47 σ. 2, ἀρ. 48 σ. 3, ἀρ. 49 σ. 3, ἀρ. 50 σ. 3, ἀρ. 51 σ. 3,ἀρ. 52 σ. 2.

2114. Γλωσσοδέτες [13]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 82 σ. 3, ἀρ. 83 σ. 3, ἀρ. 84 σ. 2, ἀρ. 85 σ. 2, ἀρ. 86 σ. 2, ἀρ. 87 σ. 2, ἀρ. 88 σ. 3, ἀρ. 89 σ. 3, ἀρ. 95 σ. 2, ἀρ. 96 σ. 2, ἀρ. 97 σ. 2, ἀρ. 99 σ. 2, ἀρ. 102 σ. 2.

2115. Νοιώσματα [46]. Τρίβολος 2 (1932 - 33) ἀρ. 53 σ. 2, ἀρ. 54 σ. 3, ἀρ. 55 σ. 3, ἀρ. 56 σ. 2, ἀρ. 57 σ. 3, ἀρ. 59 σ. 3, ἀρ. 60 σ. 2, ἀρ. 61 σ. 2, ἀρ. 62 σ. 3, ἀρ. 63 σ. 3, ἀρ. 64 σ. 3, ἀρ. 65 σ. 2, ἀρ. 66 σ. 2, ἀρ. 67

σ. 3, ἀρ. 68 σ. 2, ἀρ. 69 σ. 2, ἀρ. 70 σ. 2, ἀρ. 71 σ. 2, ἀρ. 72 σ. 2, ἀρ. 73 σ. 2, ἀρ. 74 σ. 2, ἀρ. 75 σ. 3, ἀρ. 76 σ. 3, ἀρ. 77 σ. 3, ἀρ. 78 σ. 2, ἀρ. 79 σ. 2, ἀρ. 80 σ. 3, ἀρ. 81 σ. 3, ἀρ. 82 σ. 3, ἀρ. 83 σ. 2, ἀρ. 84 σ. 2, ἀρ. 85 σ. 2, ἀρ. 86 σ. 2, ἀρ. 87 σ. 2, ἀρ. 88 σ. 2, ἀρ. 89 σ. 2, ἀρ. 90 σ. 2, ἀρ. 91 σ. 3, ἀρ. 95 σ. 3, ἀρ. 96 σ. 3, ἀρ. 97 σ. 3, ἀρ. 98 σ. 3, ἀρ. 99 σ. 2, ἀρ. 100 σ. 2, ἀρ. 101 σ. 2, ἀρ. 102 σ. 3.

2115α. **Εὐαγγελίδης Τρύφων Ε.** Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Γερασίμου τοῦ Σπαρταλιώτου αἰνίγματα. Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος ΛΑ′ (1932) 281 - 298. [Βλ. ΕΛΑ Θ′-Ι′ (1955 - 57) σ. 299, ἀρ. 2496].

Κρίση: Ρωμανὸς Μελωδὸς Α′ (1932 - 1933) 154 - 160 ([Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης]).

2116. Λαϊκὰ αἰνίγματα [13]. Μπουκέτο Ι′ (1933) 767.

2117. Παραπουλητὰ (αἰνίγματα [32] ἐκ τῆς Περισυναγωγῆς Π. Παπαζαφειροπούλου). Καζαμίας Εὔρ ἔτ. 1933, σ. 33 - 34.

2118. **(Γουναρόπουλος Κ.)** Αἰνίγματα Καρυστίων [17]. Πανευβ Λεύκωμα 1933, σ. 234 - 235.

2119. Γλωσσοδέτες [11]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 133 σ. 2, ἀρ. 142 σ. 2, ἀρ. 143 σ. 2, ἀρ. 144 σ. 2, ἀρ. 145 σ. 3, ἀρ. 146 σ. 2, ἀρ. 147 σ. 3, ἀρ. 148 σ. 2, ἀρ. 149 σ. 2, ἀρ. 150 σ. 2, ἀρ. 151 σ. 3.

2120. Νοιώσματα [32]. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 103 σ. 3, ἀρ. 104 σ. 3, ἀρ. 105 σ. 2, ἀρ. 107 σ. 2, ἀρ. 109 σ. 2, ἀρ. 110 σ. 2, ἀρ. 113 σ. 2, ἀρ. 114 σ. 2, ἀρ. 115 σ. 2, ἀρ. 117 σ. 2, ἀρ. 118 σ. 2, ἀρ. 119 σ. 3, ἀρ. 123 σ. 2, ἀρ. 124 σ. 2, ἀρ. 126 σ. 2, ἀρ. 129 σ. 2, ἀρ. 130 σ. 2, ἀρ. 132 σ. 2, ἀρ. 133 σ. 2, ἀρ. 134 σ. 2, ἀρ. 137 σ. 2, ἀρ. 141 σ. 3, ἀρ. 142 σ. 3, ἀρ. 143 σ. 2, ἀρ. 144 σ. 2, ἀρ. 145 σ. 3, ἀρ. 146 σ. 2, ἀρ. 147 σ. 3, ἀρ. 148 σ. 3, ἀρ. 149 σ. 3, ἀρ. 150 σ. 2, ἀρ. 151 σ. 3.

2121. Γλωσσοδέτες [33]. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 153 σ. 2, ἀρ. 154 σ. 2, ἀρ. 155 σ. 2, ἀρ. 156 σ. 2, ἀρ. 157 σ. 2, ἀρ. 158 σ. 2, ἀρ. 159 σ. 2, ἀρ. 160 σ. 2, ἀρ. 161 σ. 2, ἀρ. 163 σ. 2, ἀρ. 164 σ. 2, ἀρ. 165 σ. 2, ἀρ. 167 σ. 3, ἀρ. 168 σ. 2, ἀρ. 169 σ. 2, ἀρ. 170 σ. 2, ἀρ. 171 σ. 2, ἀρ. 172 σ. 2, ἀρ. 173 σ. 3, ἀρ. 174 σ. 2, ἀρ. 175 σ. 2, ἀρ. 176 σ. 2, ἀρ. 177 σ. 2, ἀρ. 178 σ. 2, ἀρ. 182 σ. 2, ἀρ. 183 σ. 2, ἀρ. 185 σ. 3, ἀρ. 186 σ. 3, ἀρ. 188 σ. 2, ἀρ. 191 σ. 2, ἀρ. 192 σ. 2, ἀρ. 193 σ. 2, ἀρ. 194 σ. 3.

2122. Νοιώσματα [39]. Τρίβολος 4 (1934 - 35) ἀρ. 153 σ. 2, ἀρ. 154 σ. 2, ἀρ. 155 σ. 2, ἀρ. 156 σ. 2, ἀρ. 157 σ. 2, ἀρ. 158 σ. 2, ἀρ. 159 σ. 2, ἀρ. 160 σ. 2, ἀρ. 161 σ. 2, ἀρ. 162 σ. 2, ἀρ. 162[α′] σ. 2, ἀρ. 163 σ. 2, ἀρ. 164

σ. 2, ἀρ. 166 σ. 2, ἀρ. 167 σ. 3, ἀρ. 168 σ. 2, ἀρ. 169 σ. 2, ἀρ. 170 σ. 2, ἀρ. 171 σ. 2, ἀρ. 172 σ. 2, ἀρ. 173 σ. 3, ἀρ. 174 σ. 2, ἀρ. 175 σ. 2, ἀρ. 177 σ. 2, ἀρ. 178 σ. 2, ἀρ. 179 σ. 3, ἀρ. 180 σ. 2, ἀρ. 181 σ. 2, ἀρ. 182 σ. 2, ἀρ. 183 σ. 2, ἀρ. 185 σ. 2, ἀρ. 186 σ. 2, ἀρ. 187 σ. 2, ἀρ. 188 σ. 2, ἀρ. 190 σ. 2, ἀρ. 191 σ. 2, ἀρ. 192 σ. 2, ἀρ. 193 σ. 3, ἀρ. 194 σ. 2.

2122α. Αἰνίγματα [8]. Εἰκονογρ 'Αθηνῶν Α΄ (1935) τεῦχ. 1, σ. 6.

2123. Γλωσσοδέτες [28]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 196 σ. 2, ἀρ. 198 σ. 2, ἀρ. 201 σ. 2, ἀρ. 202 σ. 3, ἀρ. 203 σ. 3, ἀρ. 204 σ. 2, ἀρ. 205 σ. 2, ἀρ. 206 σ. 2, ἀρ. 207 σ. 3, ἀρ. 209 σ. 2, ἀρ. 210 σ. 3, ἀρ. 211 σ. 2, ἀρ. 213 σ. 3, ἀρ. 215 σ. 3, ἀρ. 216 σ. 3, ἀρ. 217 σ. 2, ἀρ. 218 σ. 2, ἀρ. 221 σ. 3, ἀρ. 222 σ. 3, ἀρ. 223 σ. 3, ἀρ. 226 σ. 3, ἀρ. 232 σ. 2, ἀρ. 236 σ. 3, ἀρ. 237 σ. 2, ἀρ. 239 σ. 2, ἀρ. 240 σ. 2, ἀρ. 241 σ. 3, ἀρ. 242 σ. 2.

2124. Νοιώσματα [40]. Τρίβολος 5 (1935 - 36) ἀρ. 196 σ. 2, ἀρ. 198 σ. 2, ἀρ. 199 σ. 2, ἀρ. 201 σ. 2, ἀρ. 202 σ. 2, ἀρ. 203 σ. 3, ἀρ. 204 σ. 2, ἀρ. 205 σ. 2, ἀρ. 206 σ. 2, ἀρ. 207 σ. 2, ἀρ. 208 σ. 2, ἀρ. 209 σ. 2, ἀρ. 210 σ. 2, ἀρ. 211 σ. 2, ἀρ. 212 σ. 2, ἀρ. 213 σ. 2, ἀρ. 214 σ. 2, ἀρ. 215 σ. 2, ἀρ. 216 σ. 2, ἀρ. 217 σ. 2, ἀρ. 218 σ. 2, ἀρ. 219 σ. 2, ἀρ. 220 σ. 2, ἀρ. 222 σ. 2, ἀρ. 224 σ. 2, ἀρ. 226 σ. 3, ἀρ. 227 σ. 3, ἀρ. 228 σ. 2, ἀρ. 229 σ. 2, ἀρ. 230 σ. 2, ἀρ. 232 σ. 2, ἀρ. 233 σ. 2, ἀρ. 234 σ. 2, ἀρ. 235 σ. 3, ἀρ. 236 σ. 2, ἀρ. 237 σ. 3, ἀρ. 239 σ. 3, ἀρ. 240 σ. 2, ἀρ. 243 σ. 2, 3.

2125. **Τσάκος Χάρης** Τὸ αἴνιγμα. Φωνὴ Γορτυνίας 3 (1935 - 36) ἀρ. 98, σ. 2. — Αἰνίγματα [76 ἀπὸ τὴ Γορτυνία]. Αὐτόθι, ἀρ. 99 σ. 2, ἀρ. 100 σ. 2, ἀρ. 101 σ. 2.

2126. Γλωσσοδέτες [24]. Τρίβολος 6 (1936 - 37) ἀρ. 244 σ. 2, ἀρ. 246 σ. 2, ἀρ. 247 σ. 2, ἀρ. 248 σ. 2, ἀρ. 250 σ. 2, ἀρ. 252 σ. 2, ἀρ. 254 σ. 3, ἀρ. 255 σ. 2, ἀρ. 256 σ. 2, ἀρ. 258 σ. 2, ἀρ. 259 σ. 2, ἀρ. 260 σ. 2, ἀρ. 261 σ. 3, ἀρ. 262 σ. 2, ἀρ. 264 σ. 2, ἀρ. 265 σ. 2, ἀρ. 267 σ. 3, ἀρ. 268 σ. 2, ἀρ. 270 σ. 3, ἀρ. 271 σ. 3, ἀρ. 272 σ. 2, ἀρ. 274 σ. 2, ἀρ. 278 σ. 3, ἀρ. 285 σ. 3.

2127. Νοιώσματα [28]. Τρίβολος 6 (1936 - 37) ἀρ. 244 σ. 3, ἀρ. 246 σ. 2, ἀρ. 247 σ. 3, ἀρ. 248 σ. 3, ἀρ. 250 σ. 3, ἀρ. 251 σ. 3, ἀρ. 252 σ. 3, ἀρ. 253 σ. 3, ἀρ. 254 σ. 3, ἀρ. 256 σ. 3, ἀρ. 257 σ. 2, ἀρ. 259 σ. 3, ἀρ. 260 σ. 3, ἀρ. 261 σ. 3, ἀρ. 262 σ. 2, ἀρ. 263 σ. 3, ἀρ. 264 σ. 3, ἀρ. 265 σ. 3, ἀρ. 266 σ. 3, ἀρ. 267 σ. 3, ἀρ. 268 σ. 3, ἀρ. 270 σ. 3, ἀρ. 271 σ. 3, ἀρ. 272 σ. 3, ἀρ. 280 σ. 3, ἀρ. 282 σ. 3, ἀρ. 285 σ. 3, ἀρ. 286 σ. 4.

2128. Γλωσσοδέτες. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 289 σ. 3, ἀρ. 290 σ. 3, ἀρ. 291 σ. 2, ἀρ. 294 σ. 2, ἀρ. 295 σ. 2, ἀρ. 298 σ. 3.

2129. Λαϊκὰ [δίστιχα καὶ αἰνίγματα]. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 1, σ. 8.
2130. Νοιώσματα. Τρίβολος 7 (1937 - 38) ἀρ. 301, σ. 3 [1].

ι΄) Εὐχές. Χαιρετισμοί. Κατάρες. Ὅρκοι. Βλασφημίες. Προσφωνήσεις. Ὕβρεις κλπ.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 249, 261, 277, 304, 308, 328, 362, 374, 383, 384, 386, 396, 400, 402, 407, 418, 420, 433, 445, 833, 1577]

2131. Κατάρες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ [12]. Μπουκέτο Β΄ (1925) 37.
2132. Κρητικὲς εὐχὲς καὶ κατάρες. Μπουκέτο Γ΄ (1926) 266.
2133. Κρητικὲς εὐχὲς καὶ κατάρες. Καζαμίας, ἔτ. 1927, σ. 143 - 144.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.
2134. Κατάρες [12]. Μπουκέτο Ε΄ (1928) 403.
2135. Εὐχὲς καὶ κατάρες τῆς Μάνης. Μπουκέτο ΣΤ΄ (1929) 1341.
2136. Ὅρκοι καὶ κατάρες Κεφαλληνίας. Μπουκέτο Ζ΄ (1930) 3.
2137. **Φαλτάϊτς Κ.** Καὶ σιμιτζῆς στὴν Πόλη. Στό: Ν. Λιβαδᾶ, Ἐμπορικὰ Ἀναγνώσματα, τόμ. Γ΄, Ἀθῆναι 1930, σ. 6 - 10. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 301, ἀρ. 2551].
2138. **Κροκεάτης Δ.** Κροκεατικὴ λαογραφία. Κατάρες. Κροκεαί, ἔτ. Β΄ (1930 - 31) ἀρ. 19, σ. 7.
2139. **Μάϊος Ρ.** Κατάρες. Κροκεαί, ἔτ. Β΄ (1930 - 31) ἀρ. 17 - 18, σ. 6.
2140. Κατάρες τοῦ Ζαγορίου. Μπουκέτο Η΄ (1931) 1253.
2141. Ἑλληνικὲς κατάρες. Μπουκέτο Θ΄ (1932) 705 [9], 710 [6].
2142. **Βαμβακίδης Γιορδάνης Τ.** Λαογραφικὰ τῆς Οἰνόης τοῦ Πόντου. Μοῦσαι ΜΑ΄ (1932 - 1933) τεῦχ. 903 σ. 1 - 2, τεῦχ. 904 σ. 2 - 3.
Δημοσιεύονται 30 κατάρες.
2143. Ἑλληνικὲς κατάρες [6]. Μπουκέτο ΙΑ΄ (1933 - 1934) 403.
2144. :«**Κλέοχος**» «Κλέφτη Κασώτη». Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 33 - 36.

ια΄) Γλώσσα.

1. Συνθηματικὲς γλῶσσες. Ὀνόματα: βαπτιστικά, ἐπώνυμα, παρωνύμια κλπ.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 198, 202, 208, 211, 213, 221, 225, 226, 229, 236, 243, 246, 251, 259, 261, 269, 272, 273, 275, 277, 282, 296, 308, 309, 312, 321, 335, 338, 340, 341, 351, 356, 374, 382, 416, 420, 423, 430, 654, 995, 1105, 1264, 2062, 2242, 2270, 2281, 2340, 2384, 2882, 2912, 2914, 2917, 2954, 2963, 3020, 3042]

2145. Κατάλογος συνδρομητῶν. Ἡμερ Ἀναμν 11 (1921) 117 - 128.
Πλῆθος ὀνομάτων.

2146. **Ζερλέντης Περικλῆς Γ.** Οἱ Νυκλιᾶνοι τῆς Μάνης. Ἀθηνᾶ 28 (1916) 275 - 284.

Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 238 - 239 (Paul Kretschmer).

2147. **Ζώης Λεων. Χ.** Ἀθηναϊκαὶ οἰκογένειαι καὶ Ἀθηναῖοι ἐν Ζακύνθῳ. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 10, σ. 3 - 4.

2148. **Ἰγγλέσης Νικόλαος Γ.** Ὁδηγὸς τῆς Ἑλλάδος. Παλαιὰ Ἑλλὰς - Νέα Ἑλλὰς ἱστορικῶς, γεωγραφικῶς, ἐκκλησιαστικῶς, ἐκπαιδευτικῶς, ἀρχαιολογικῶς, βιομηχανικῶς, ἐμπορικῶς, παραγωγικῶς. Ἔτος Η′. (Ἀθῆναι) 1921, 8ο, μέρος Α′, Ἀθῆναι - Πειραιεύς, σελ. 648, μέρος Β′, Ἑλλάς, σελ. 660 + 22.

Πλῆθος ὀνομάτων, τοπωνυμίων, εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὰ προϊόντα κ.ἄ.

2149. **Κυριακίδης Στίλπων** Παρατηρήσεις περὶ τῶν νεοελληνικῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων. Λαογρ 5 (1915 - 1916) 333 - 360.

Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 98 (Paul Kretschmer).

2150. **Μυστακίδης Β. Α.** Αἱ λέξεις Ἕλλην, Γραικὸς (Γραικύλος), Βυζαντινός, Ρωμαῖος (Γραικορρωμαῖος), Ὀθωμανὸς (Ἕλλην Ὀθωμανός), Μωαμεθανός, Τοῦρκος, Ὀσμανλῆς. Tübingen 1920, 8ο, σελ. 30.

Κρίση: Échos d'Orient 20 (1921) 114 (S. Salaville).

2151. **Χατζιδάκις Γ.** Νεοελληνικά. Ἀθηνᾶ 28 (1916) 285 - 288.

Γίνεται λόγος γιὰ νεοελληνικὰ ἐπώνυμα.

Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 237 (Paul Kretschmer).

2152. **Ζ[ώης] Λ. Χ.** Οἶκος Φραγκοπούλων. Μοῦσαι Λ′ (1921 - 1922) τεῦχ. 702 σ. 1, τεῦχ. 703 σ. 1, τεῦχ. 704 σ. 1 - 2. — Ἡ οἰκογένεια Ραζῆ ἐν Ζακύνθῳ. Αὐτόθι, ΛΓ′ (1924 - 1925) τεῦχ. 772, σ. 1.

2153. **Ζερλέντης Περικλῆς Γ.** Ἱστορικὰ σημειώματα ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἐν Νάξῳ Καπουκίνων 1649 - 1753 ὑπὸ —. Ἐν Ἑρμουπόλει 1922, 8ο, σελ. 144.

Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα τοῦ 17ου αἰώνα.

Κρίση: Rev Ét Gr 37 (1924) 238 (J. Ebersolt).

2154. **Ζώης Λεων. Χ.** Ἀραλδικὰ σημειώματα. Ραδάμανθυς 7 (1922) ἀρ. 25, σ. 4.

Κατάλογος ἐπωνύμων τοῦ 16ου αἰ. ἀπὸ τὸ Ναύπλιο.

2155. **Φιλήντας Μ.** Τὰ νεοελληνικὰ μὲ —πουλος. Λόγος Δ′ (1922) 337 - 341.

2156. **Λιβαδᾶς Ν.** Νεοελληνικὰ ἐπίθετα ἀπὸ τουρκικῶν λέξεων. Ὀρφεὺς Α′ (1922 - 1923) 54, 61 - 62.

2157. **Hatzidakis G. N.** Neugriechisches. I. Σαννὰς = ἀγρία αἶξ. II. Κυπαρισσιφᾶς - Κύπαρις - Γύπαρις. III. Ἀχάρνα - Ἀρχάνες. Glotta 12 (1923) 148 - 150.

2158. **Σιγάλας Α.** Συρίων βαπτιστικά, παρωνύμια - ἐπωνύμια. Λεξικ 'Αρχ 6 (1923) 160 - 209. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2584].
Κρίση: Échos d'Orient 22 (1923) 255 - 256 (T. Donche). Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 211 - 212 (Paul Kretschmer).

2159. **Στάθης Σπῦρ.** Κυθηραϊκὰ γενεαλογικὰ δένδρα. Δένδρα οἰκογενειῶν Λαζαρέττου καὶ Καλούτση. Κυθηρ 'Επιθεώρ Α' (1923) 333 - 336.

2160. **Χρηστοβασίλης Χ.** 'Απόκρυφες ἢ συνθηματικὲς γλῶσσες στὴν "Ηπειρον. Θησαυρὸς Α' (1922 - 1923) τεῦχ. 48 (18.11.1923) σ. 21 - 22, τεῦχ. 51 (9.12.1923) σ. 6.
Συνθηματικὸ γλωσσάριο τῶν καλαντζήδων τοῦ Τσαμαντᾶ Θεσπρωτίας.

2161. **Φιλήντας Μ.** Ψυχολογικοὶ γλωσσικοὶ νόμοι. 'Αναλογία. Κριτ Α' (1923-1924) 1 - 3, 11 - 13, 21 - 23, 35 - 37, 41 - 42, 50 - 52, 57 - 58, 69 - 70, 73 - 74, 84 - 85, 89 - 90, 100 - 102.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ πλῆθος ὀνομάτων, κυρίως βαπτιστικῶν, καὶ τοπωνυμίων.

2162. **Βογιατζίδης Ι.** Περὶ τῆς συνθηματικῆς γλώσσης τῶν ἀρτοποιῶν τοῦ Ζαγορίου. Λαογρ 8 (1921 - 1925) 153 - 158. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2573].
Βιβλ. μνεία: Glotta 13 (1924) 254 (Paul Kretschmer).

2163. **Φιλήντας Μ.** Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία ἑλληνική. 'Αθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος «'Αθηνᾶ» Α. Ι. Ράλλη, 16ο, τόμος Α', (1924), σελ. 244, τόμος Β', χ. χρ., σελ. 272, τόμος Γ', χ. χρ. [1927] σελ. 276.
Γίνεται λόγος γιὰ ὀνόματα βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα, τοπωνύμια καὶ λέξεις λαογραφικῆς σημασίας (ἀρματολός, γητεύω, χαρκατσούκα, μερομήνια, δοξάτο, μασκαρᾶς, γιλλού, στρίγγλα κ.ἄ.)
Κρίση: Glotta 14 (1925) 217 - 219 (Karl Dieterich).

2164. **'Αναγνωστόπουλος Γεώργιος** Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν. Λαογρ 7 (1923) 121 - 126. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2577].
Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 214 (Paul Kretschmer).

2165. **Κουκουλὲς Φαίδων** Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος. Λεξικ 'Αρχ 6 (1923) 237 - 270. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2579].
Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 212 (Paul Kretschmer).

2166. **Ξανθουδίδης Στέφ.** Οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα Κρητῶν προελθόντα ἐκ ποιμενικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν ὅρων. Λεξικ 'Αρχ 6 (1923) 326 - 350. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2582].
Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 212 (Paul Kretschmer).

2167. **Σάρρος Δημήτρ.** Περὶ τῶν ἐν 'Ηπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματι-

κῶν γλωσσῶν. Λαογρ 7 (1923) 521 - 542. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2583]. [Βλ. καὶ ἀρ. 2168].

Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 215 (Paul Kretschmer).

2168. **Σάρρος Δημήτρ. Μ.** Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν. (Ἐκ τοῦ Ζ′ τόμου τῆς «Λαογραφίας»). Πυρσὸς Ν Χωρῶν Α′ (1925) τεῦχ. 1, σ. 6 [συνεχίζεται].

2169. **Τριανταφυλλίδης Μανόλης** Τὰ «ντόρτικα» τῆς Εὐρυτανίας. Συμβολὴ στὰ ἑλληνικὰ «μαστόρικα». Λαογρ 7 (1923) 243 - 258. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 303, ἀρ. 2586].

Βιβλ. μνεία: Glotta 14 (1925) 215 (Paul Kretschmer).

2170. **Triantaphyllidis M.** Ueber Geheimsprachen. Περιοδ. «Internationale Zeitschrift für Individualphychologie» 3 (1925) 91 - 93 [="Απαντα, τόμ. Β′, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 86 - 89].

2171. Σύνδεσμος Ριζιωτῶν Σικάγου. Τεγεατικὸς Ἀστὴρ Α′ (1925 - 1926) τεῦχ. ΣΤ′, σ. 34 - 35.

Πολλὰ ὀνόματα ἀπὸ τὶς Ρίζες Ἀρκαδίας.

2172. **Χατζῆς Ἀντ.** Ἀθηναϊκὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα. «Νέος Ἑλληνομνήμων» 19 (1925) 318 - 326. [Καὶ ἀνατύπωση: Ἀθῆναι 1925, 8ο, σελ. 13].

Κρίση: Rev Ét Gr 39 (1926) 199 (H. P[ernot]).

2173. **:Ρεπόρτερ** Οἱ ἀπάχηδες τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ συνθηματική των γλῶσσα. Πάνθεον Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 4, σ. 9.

2174. Διευθύνσεις Καΐρου,'Αλεξανδρείας, Ζαγαζίκ. Πανελλ Ἱστ Ἡμερ ἔτ. 1927, σ. 100 - 128.

Πλῆθος ὀνομάτων Αἰγυπτιωτῶν Ἑλλήνων.

2175. **Καλοκαιρινὸς Χρ.** Καραγκούνηδες. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 130.

Γίνεται λόγος γιὰ τὶς ἐτυμολογίες τῆς λέξεως.

2176. **Κωνσταντινίδης Ἀπόστολος Γ.** Πόθεν ἡ ἐπωνυμία [τοῦ Πηλίου] Γερωνῖκος. Ἡμερολόγιον 5 (1927) 222 - 230. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο: Κάϊρον 1926, 8ο μικρό, σελ. 10. ('Εκδοσις Ἡμερολογίου «Ὁ Φάρος τῆς Ἀνατολῆς»)].

Κρίση: Περιοδ. «Φιλότεχνος» Α′ (1926 - 1927) 173.

2177. **Φαλτάϊτς Κ.** Πῶς ἐδημιουργήθησαν [ἐπώνυμα] ἀπὸ τουρκόγλωσσα ἐπαγγέλματα. Μπουκέτο Δ′ (1927) 1309.

2178. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Λαογραφικὰ Δωδεκανήσου. Ἐπώνυμα Μεγιστέων. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 162, σ. 4.

2179. **:'Αναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Τί σημαίνει Μπενιζέλος. (Παρεν-

θέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΓ′ (1927 - 28) ἀρ. 12155, 19.6. 1928, σ. 1.

Δημοσιεύεται καὶ 1 λαϊκὸ ποίημα ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα.

2180. **Φαλτάϊτς Κ.** Πῶς μεταμορφώνονται τὰ ἑλληνικὰ κύρια ὀνόματα. Μπουκέτο Ε′ (1928) 1261.

2181. **Σγουρίτσας Ἀγ.** Χειρόγραφος θησαυρός. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 108 - 109.

Ὀνόματα καὶ τοπωνύμια ἀπὸ κώδικα τῆς τουρκοκρατίας ἀπὸ τὴ Γκοριτσὰ Λακωνίας.

2182. **Σταμνόπουλος Ι.** Ρηγούλα. Νουμὰς ΚΒ′ (1929 - 1930) 111. — Πανουργιᾶς. Αὐτόθι, σ. 126 - 127.

Ἐτυμολογία τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐπωνύμου.

2183. [Βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα Κυνουρίας]. Κυνουριακὰ 1930, σ. 91 - 103.

2184. Ὁδηγὸς τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1930. Ἱδρύθη τῷ 1900 ὑπὸ Ν. Γ. Ἰγγλέση. Ἀθῆναι, ἐκδ. «Πυρσός», (1930), 8ο, σελ. 1712.

Πλῆθος ὀνομάτων, τοπωνυμίων, εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὰ προϊόντα κ.ἄ.

2185. Οἱ συνδρομηταί μου. Ἡμερολ Σατανᾶς 8 (1930) 75 - 79.

Πλῆθος ὀνομάτων.

2186. [Συνθηματικὲς λέξεις τῶν κτενάδων τοῦ Κοσμᾶ Κυνουρίας]. Κυνουριακὰ 1930, σ. 143 - 144.

2187. **Σταμνόπουλος Ι.** Βόλτες ὀνοματολογικές. Ἀθήνα 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 305, ἀρ. 2607].

Κρίση: JHS 50 (1930) 174. Βιβλ. μνεία: Glotta 20 (1932) 241 - 242 (P. Kretschmer).

2188. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἕνα μπερδεμένο ἐθνολογικὸ πρόβλημα. Ἡ σημασία τῶν ὅρων : Βλάχος, Καράβλαχος, Μπρουτζόβλαχος, Μπαστουνόβλαχος, Βλαχοποιμήν, Ἀρβανιτόβλαχος, Μεγαλόβλαχος, Κουτσόβλαχος, Καραγκουνόβλαχος, Βαλαχᾶς. Ἀλεξανδρ Τέχνη Δ′ (1930) 292 - 296.

2189. ——— Οἱ μυστικὲς συνθηματικὲς γλῶσσες στὴν Ἑλλάδα. Ἀλεξανδρ Τέχνη Δ′ (1930) 289 - 292.

2190. **Δόσιος Γ. Ν.** Δημώδεις ἐτυμολογίαι (παρετυμολογίαι). Ἑλλοπία Α′ (1930 - 1931) 84, 134.

2191. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἰατροῦ Παπαδάκη. Φωνὴ Βιβλίου Α′ (1931) 163 - 164, 192 - 193, 230 - 231, 267 - 268, 333, Β′ (1932) 78, 136, 183, 232, 296, 362.

Ἐκδίδεται χειρόγραφο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἔτους 1716 ἀπὸ τὴ Μάνη, ποὺ περιέχει πολλὰ ὀνόματα, τοπωνύμια, παρωνύμια, ἰδιωματικὲς λέξεις κ.ἄ.

2192. **:Ὁ Περαστικὸς** Ὀνόματα, ἐπίθετα καὶ παρατσούκλια. Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 13126, 1.4.1931, σ. 4.

2193. **Ζώης Λεων. Χ.** Κρήτη - Ζάκυνθος. Ραδάμανθυς 17 (1932) ἀρ. 12, σ. 8 - 10.

Δημοσιεύονται βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα Κρητῶν τῆς Ζακύνθου.

2194. **Ζ[ήσης] Ε[ὐστράτιος]** Γλωσσολογία [παρωνύμια]. Συζήτηση Γ′ (1932-1933) ἀρ. 41, σ. 6.

2195. Ἀνακοινώσεις περὶ τῶν ἐπωνύμων τῆς Παναγίας. Ἀπόστ Βαρνάβας Ε′ (1933) 43 - 45. [Περίληψη ἀνακοινώσεως τοῦ Τιμοθέου Θέμελη στὸ Γ′ Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο. Πρβλ. ΕΛΑ Θ′-Ι′ (1955-57) σ. 348, ἀρ. 3326].

2196. Πίναξ συνδρομητῶν. Ἡμερ Πελασγοῦ 3 (1933) 179 - 188.

Πλῆθος ὀνομάτων.

2197. **Λεωτσάκος Σ. Γ.** Τὰ Βλάμικα. Παναθήναια 1 (1933) 19.

Συνθηματικὸ γλωσσάριο κακοποιῶν κλπ.

2198. **Σταματιάδης Ἀνακρέων Α.** Οἱ Δελφινόσημοι, ἤτοι περὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου οἰκογενειακοῦ κορμοῦ τῆς νήσου Σάμου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1620 καὶ ἐντεῦθεν, συλλέξαντος —. Ἐν Ἀθήναις, τύποις τὰ «Χρονικά», 1933, 8ο μεγάλο, σελ. 342.

Δημοσιεύεται πλῆθος βαπτιστικῶν ὀνομάτων καὶ ἐπωνύμων καθὼς καὶ 1 προικοσύμφωνο τοῦ ἔτους 1805 (σ. 112) καὶ εἰκόνες ἐνδυμασιῶν.

2199. Τὰ παρατσούκλια. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 104 σ. 3, ἀρ. 105 σ. 1, ἀρ. 106 σ. 2, ἀρ. 107 σ. 3, ἀρ. 108 σ. 3, ἀρ. 109 σ. 2, ἀρ. 110 σ. 3, ἀρ. 111 σ. 3, ἀρ. 112 σ. 2, ἀρ. 113 σ. 3, ἀρ. 114 σ. 2, ἀρ. 115 σ. 4, ἀρ. 116 σ. 2, ἀρ. 118 σ. 3, ἀρ. 119 σ. 3, ἀρ. 120 σ. 2, ἀρ. 121 σ. 3, ἀρ. 122 σ. 2.

2200. Οἱ συνδρομηταὶ τοῦ ἡμερολογίου. Ἐγκ Ἡμερ Εἰκον 1 (1934) 246 - 255, 2 (1935) 187 - 197, 3 (1936) 205 - 217, 4 (1937) 221 - 235.

Πλῆθος ὀνομάτων.

2201. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Πῶς ὠνομάσθημεν Ἕλληνες. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 25 - 28.

2202. **Φουρίκης Πέτρος** Πόθεν τὸ ἐθνικὸν Ἀρβανίτης. Ἀθηνᾶ 43 (1931) 3 - 37. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 306, ἀρ. 2622].

Βιβλ. μνεία: Glotta 22 (1934) 239 (P. Kretschmer).

2203. Κατάλογος τῶν τελειοφοίτων τοῦ γυμνασίου [Βόλου] κατὰ σχολικὰ ἔτη [1882 - 1934]. Λευκ Γυμν Βόλου 1935, σ. 82 - 107.

Πλῆθος ἐπωνύμων κυρίως.

2204. ***Γεδεὼν Μαν.** Συστάσεις ἀσύστατοι. Περιοδ. «Ἐκκλησιαστικὸν Βῆμα», ἔτ. Β′ (1935) ἀρ. 32, 33.
Βαπτιστικὰ ὀνόματα, καταγωγὴ καὶ ἐτυμολογία τους.

2205. **Lehmann - Haupt C. F.** Τσάκωνες. «Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου», ἐν Ἀθήναις 1935, σ. 353 - 369.
Κρίση: Glotta 26 (1938) 51 - 52 (P. Kretschmer).

2206. **Παπαχαρίσης Ἀθαν. Χ.** Τὰ Σώπικα ἢ ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν βαγενάδων τῆς Βορείου Ἠπείρου. Βόρειος Ἤπειρος Α′ (1935 - 1936) τεῦχ. 9 - 10 σ. 33 - 35, τεῦχ. 12 σ. 22 - 23. — Προσθήκη εἰς τὰ «Σώπικα». Αὐτόθι, Β′ (1936 - 1937) τεῦχ. 13 - 14, σ. 27 - 28.

2207. Κατάλογος συνδρομητῶν. Ἡμερ Πελασγοῦ 6 (1936) 118 - 131.
Πολλὰ ὀνόματα κυρίως ἀπὸ τὴν Ἤπειρο καὶ τὴ Μακεδονία.

2208. **(Δημητριάδης Ἀριστοτ.)** Σαρακατσαναῖοι. [Ἐτυμολογία τῆς λέξεως]. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7833, 7.8.1936, σ. 1.

2209. **Κριαρᾶς Μανόλης** Συμβολὴ εἰς τὰ νεοελληνικὰ παρωνύμια. Ἀθηνᾶ 44 (1932) 171 - 183. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 306, ἀρ. 2626].
Κρίση: Glotta 24 (1936) 79 - 80 (P. Kretschmer).

2210. **Oekonomides D.** Die Nominalendungen - άνd(οι), -άνδων (-ανδίων), -άνδας und -άνd(οι), -άνδων (-ανδίων), -άνδας. Glotta 25 (1936) 189 - 194.
Γίνεται λόγος γιὰ ἐπώνυμα, τοπωνύμια κλπ. τοῦ Πόντου.

2211. **Russu I. I.** Alexandros. RIEB 2 (1936) 237 - 238.

2212. **Σαββόπουλος Ι.** Ἡ πρόοδος τῶν Στεμνιτσιωτῶν καὶ ἡ ἰδιόρρυθμος διάλεκτός των. Φωνὴ Γορτυνίας 4 (1936 - 37) ἀρ. 143, σ. 1 - 2.
Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συνθηματικὴ γλώσσα τῶν χρυσοχόων κ.ἄ. ἐπαγγελματιῶν τῆς Στεμνίτσας Γορτυνίας καὶ δημοσιεύονται λέξεις καὶ φράσεις της.

2213. **Θεοτόκης Σπυρίδων Μ.** Ὁ οἶκος Μάρμορα. Ἀθῆναι, ἔκδοσις Κογεβίνα, 1937, 4ο, σελ. 8 χ. ἀρ. + 128.

2214. **Μαυρῆς Νικ. Γ.** Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Κάσου. Ἀθῆναι 1937, 8ο, τόμ. Α′, σελ. κ′ + 4 + 307, τόμ. Β′, σελ. 231, τόμ. Γ′, σελ. 207.
Τόμ. Α′, σ. 139 - 200, 302 - 303: πλῆθος ὀνομάτων, βαπτιστικῶν καὶ ἐπωνύμων. Τόμ. Β′, σ. 24, 26 - 27, 29 - 30 κ.ἄ.: πολλὰ βαπτ. ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα. Τόμ. Γ′, σ. 5 - 134 : πολλὰ βαπτ. ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα, σ. 175 - 187 : λεξιλόγιο.
Κρίση: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΗ′ (1939 - 40) ἀρ. 6064, 22.5.1939, σ. 1 (Κ. Θ. Δημαρᾶς).

2215. **Μμς Γιάννης** Γιάννηδες, οἱ συκοφαντημένοι θνητοί. Ἐφημ. «Βῆμα τοῦ Λαοῦ», Χανιά, ἔτ. Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 415, 13.1.1937, σ. 1 - 2.

2216. **Κολαξιζέλλης Στράτης** Ἡ Πενθίλη στὰ χρόνια τῶν Ρωμαίων. Ἁγία Σιὼν Α′ (1937 - 1938) 119 - 124.

Σελ. 123 - 124 : βαπτιστικὰ ὀνόματα Πενθίλης Λέσβου.

2217. [Ὀνόματα Ἠπειρωτῶν]. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 141 - 162.

2218. **Κυταριόλος Νικόλ.** Ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ὀνομάτων (βαπτιστικῶν, ἐπωνύμων, παρωνυμίων) τῶν Κείων ὡς στοιχεῖον ἱστορικόν. Λαογρ Ἐπετηρὶς 1938, σ. 101 - 102.

2219. **Πασχάλης Δημ. Π.** Μητρωνυμικὰ τῆς νήσου Ἄνδρου. Λαογρ Ἐπετηρὶς 1938, σ. 8 - 12.

2220. **[Ζήσης Εὐστράτιος]** Θρακικὰ ὀνόματα. Συζήτησις Γ′ (1938 - 1939) 22, 34 - 35.

Δημοσιεύεται καὶ 1 δίστιχο.

2. Τοπωνύμια.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 198, 201, 202, 204, 206, 211, 213, 216, 225, 226, 229, 235, 236, 243, 246, 248, 251, 255, 256, 262, 269, 272, 273, 277, 280, 296, 302, 304, 308, 312, 321, 335, 340, 342, 345, 356, 359, 367, 387, 389, 396, 419, 421, 430, 431, 451, 459, 973, 2069, 2148, 2157, 2161, 2163, 2181, 2184, 2191, 2210, 2371, 2384, 2891, 2917, 3321, 3455]

2221. **Ζαρράφτης Ἰάκωβος Ε.** Κώια, ἤτοι ἑπτὰ τεύχη περιγράφοντα τὰ τῆς Κῶ μετὰ τοῦ χάρτου αὐτῆς. [Τεῦχος Α′: Γεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς νήσου Κῶ]. Ἐν Κῷ, τύποις «ἡ Μεροπὶς» Ν. Ι. Νικολαΐδου, 1921, 8ο μικρό, σελ. στ′ + 7 - 85.

Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ τοπωνύμια.

2222. **Κοντογιάννης Παντ. Μ.** Γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀθῆναι 1921, 8ο, σελ. ιγ′ + 430.

Πλῆθος τοπωνυμίων, εἰδήσεις γιὰ τοὺς κατοίκους καὶ τὶς ἀσχολίες τους κ.ἄ.

2223. **Κουκουλὲς Φαίδων** Τοπωνυμικά. Ἀθηνᾶ 27 (1915 - 1916) 155 - 162.

Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 239 (Paul Kretschmer).

2224. **Νίτσος Ν.** Τοπωνυμίαι Ἠπειρωτικαί. Τσιαμουργιὰ καὶ Τσάμηδες. Ἐθν Κῆρυξ 7 (1921) ἀρ. 3, σ. 27, 31.

2225. **Π[ολίτης Ν. Γ.]** Τοπωνυμικά. Λαογρ 5 (1915 - 1916) 649 - 650.

Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 98 (Paul Kretschmer).

2226. ***Ćilev P.** Νε Στενήμαχος, a Σθενίμαχος. Περιοδ. «Bulg. Izv. na Bulg. Arch. Instit.», τόμ. I, sv. 2 (1921 - 1922) 236. [Στὴ βουλγαρική. Βλ. καὶ ἀρ. 2247].

2227. **Ἀναγνωστόπουλος Α. Ν.** Γεωγραφία τῆς Ἀνατολῆς. Τόμος πρῶτος. Φυσικὴ κατάστασις τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Ἀθήναις, χαρτογραφικὴ Ὑπηρεσία, 1922, 8ο, σελ. 280 + πίνακες.

2228. **Ἀποστολίδης Φώτιος Γ.** Ἡ ἀλλαγὴ τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων τῆς Θράκης. Νουμὰς ΙΘ′ (1922) ἑξάμηνο Α′, σ. 10 - 11.

2229. **Δημητρίου Σπ.** Ὁ Τρεζινίκος. Εὐτυχία Α′ (1922) ἀρ. 8, σ. 8 - 9.
Τοπωνύμια περιοχῆς Παρνασσοῦ Στ. Ἑλλάδος.

2230. **Ζαρράφτης Ἰάκωβος Ε.** Κώια. [Τεῦχος Β′]. Ἀρχαία τοποθεσία τῆς Κῶ (μετὰ τῶν τειχῶν καὶ τοῦ προαστείου αὐτῆς) ὑπὸ —. Κῶς 1922, τύποις Ν. Ι. Νικολαΐδου, 8ο, σελ. 86 - 120 [συνέχεια τεύχους Α′· βλ. ἀρ. 2221].
Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ τοπωνύμια.

2231. **Κ[αλτσέτας] Π[απακωνσταντίνου] Ε.** Τὸ Γιαντζελί. Ἀχιλλεύς, Ὀκτώβριος 1922, σ. 5 - 7.
Τοπωνύμια, παράδοση κ.ἄ. ἀπὸ τὸ χωριὸ Γιαντζελὶ Ὄρθρυος (σήμ. Ἅγιος Σπυρίδων Ἀλμυροῦ).

2232. **Φιλήντας Μ.** Ἐτυμολογικά. Ψαροπούλα, καπνοπούλα. Νουμὰς ΙΘ′ (1922) ἑξάμηνο Β′, σ. 9.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ τοπωνύμιο Σουφλὶ (Σουφλὴ) Θράκης.

2233. Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Διεύθυνσις Στατιστικῆς. Λεξικὸν τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ συνοικισμῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1920. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1923, 4ο, σελ. ιστ′ + 250.
Κρίση: Rev Ét Gr 37 (1924) 374 - 375 (H. P[ernot]).

2234. Ὁδηγὸς τῆς Ἀττικῆς. Ἀλφαβητικὸν εὑρετήριον τοπογραφικοῦ χάρτου Ἀττικῆς 1: 100.000. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἐλευθερουδάκης». Ἐν Ἀθήναις 1923, 8ο μικρό, σελ. 51.
Πλῆθος τοπωνυμίων.

2235. **Hatzidakis G. N.** Griechische Miszellen. Glotta 12 (1923) 61 - 63. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 309, ἀρ. 2673].
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο Σητεία.

2236. ——— Νεοελληνικαὶ μελέται. Λεξικ Ἀρχ 6 (1923) 1 - 31 [=Γλωσσολογικαὶ ἔρευναι, τ. Α′, 1934, σ. 503 - 529].
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ τοπωνύμια Σουφλί, Ἰωάννινα, Μυστρᾶς κλπ., τὴ λέξη ἁρματολοὶ κ.ἄ.
Κρίση: Glotta 14 (1925) 208 - 209 (Paul Kretschmer).

2237. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Μελέται καὶ ἔρευναι. [Τεῦχος Β′]. Ἀττικά. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον «Ἑστία», 1923, 8ο, σελ. 81 - 160.
Στὶς σ. 152 - 157: «Αἱ τοπωνυμίαι τῆς Ἀττικῆς».

2238. **Κουκουλὲς Φαίδων** Ἐτυμολογικά. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 191 - 205.
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ τοπωνύμια Πορταρέα, Βαρδάρις κ.ἄ.
Βιβλ. μνεία: Glotta 15 (1927) 182 - 183 (Paul Kretschmer).

2239. **Πολίτης Ν. Γ.** Γνωμοδοτήσεις περὶ μετονομασίας συνοικισμῶν καὶ κοινοτήτων ἐκδιδόμεναι ἀποφάσει τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀθῆναι 1920, 8ο, σελ. 175.
Κρίση: Glotta 12 (1923) 198 - 200 (Paul Kretschmer).

2240. **Σαρρῆς Ἰωάννης** Ἀλφαβητικὸς ὁδηγὸς τῆς Ἀττικῆς, ἀρχαίας καὶ νέας. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Ζηκάκη, 1923, 32ο, σελ. 75.
Πλῆθος τοπωνυμίων τῆς Ἀττικῆς κατ' ἀλφαβητικὴ σειρά.

2241. **Φιλήντας Μ.** Γλωσσολογικά. Κάκαρο, τὰ Περάθου (χωριὸ τῆς Νάξος). Νουμὰς Κ' (1923) 392 - 393.

2242. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Γλωσσολογικαὶ καὶ λεξικογραφικαὶ ἔρευναι. Ἐπιστ Ἐπ Παν ΙΗ' (1921 - 1922) [=1923] 1 - 18. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 310, ἀρ. 2681].
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὰ ὀνόματα Κύπαρις - Γύπαρις καὶ τὰ τοπωνύμια Ἀχάρνα - Ἀρχάναι (σ. 2 - 5).

2243. Κάσος. Δωδεκ Ἡμερολ 1 (1924) 150 - 152.
Δημοσιεύονται καὶ τοπωνύμια.

2244. **Ἄμαντος Κωνστ. Ι.** Τοπωνυμικά. Λεξικ Ἀρχ 5 (1918) 58 - 64 [=Γλωσσικὰ Μελετήματα, ἐν Ἀθήναις 1964, σ. 192 - 199].
Βιβλ. μνεία: Glotta 13 (1924) 258 (Paul Kretschmer).

2245. ——— Τσακωνιὰ - Sclavonia. Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν, 1921, σ. 132 - 134. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 309, ἀρ. 2674].
Βιβλ. μνεία: Glotta 13 (1924) 254 (Paul Kretschmer).

2246. **Παπανδρέου Γεώργιος** Ἡ Ἠλεία διὰ μέσου τῶν αἰώνων. (Τόμ. Α'). Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Γ. Μακρῆ καὶ Σία, 1924, 8ο μικρό, σελ. 366.
Πολλὰ τοπωνύμια, ἀσχολίες κατοίκων, λίγες παραδόσεις κ.ἄ., ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ ὕλη.

2247. ***Tchilef P.** Pas Στενήμαχος mais Στενίμαχος. Περιοδ. «Annuaire de la Bibliothèque Nationale et Musée Plovdiv» [Φιλιππούπολη], ἔτ. 1924. [Βλ. καὶ ἀρ. 2226].

2248. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Μεθοδολογικὰ καὶ ἐτυμολογικά. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 177 - 213.
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ τοπωνύμια: Ἰυτοῖ - Γιούχτας, Μεσαρέα κ.ἄ.
Κρίση: Glotta 16 (1928) 182 - 183 (P. Kretschmer).

2249. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** [Περὶ τῆς κατὰ διαφόρους χρόνους χρήσεως τῶν λέξεων Ἑλλὰς καὶ Ἕλληνες]. Ἀθηνᾶ 36 (1924) 309 - 312. [Βλ. καὶ ἀρ. 2254].

2250. **Καρζῆς Κ. Ι.** Γύρω στὴν Ἀττικὴ (σύντομα σημειώματα). Ἡμερ Ὁδοιπ Συνδ Α′ (1925) 40 - 56.

Πλῆθος τοπωνυμίων τῆς Ἀττικῆς.

2251. **Λιανόπουλος Νικόλαος Δ.** Διοικητικὴ νομοθεσία. Τόμος Α′. Γενικαὶ διατάξεις — ὀργανισμὸς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1925, 8ο, σελ. 2χ. ἀρ. + γ′ + 3χ. ἀρ. + 637.

Στὶς σ. 564 - 573 γίνεται λόγος γιὰ τὰ τοπωνύμια.

2252. **Σαρρῆς Ἰω.** Αἱ πηγαὶ τῆς Πάρνηθος. (Ἀθῆναι) 1925, 16ο, σελ. 18+ χάρτ. 1.

Δημοσιεύονται πολλὰ τοπωνύμια τῆς Πάρνηθας. Μέρος ἀναδημοσιεύθηκε στὸ περιοδ. «Ἑλληνικὸ Ὕπαιθρο», ΙΕ′ (1948) 101, 158 - 159.

2253. ***Σούλης Χρ.** Σεράκον καὶ ὄχι Συρρᾶκον. Περιοδ. «Κρυστάλλης», ἔτ. Β′ (1925) ἀρ. 20, 21.

2254. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Ἑλλὰς καὶ Ἕλληνες κλπ. ΗΜΕ, ἔτ. 1925, σ. 97 - 110. [Πρβλ. ἀρ. 2249].

2255. **Χρυσοστάλης Δημ. Στ.** Ἐπισκόπησις νήσου Εὐβοίας. Ταξείδιον διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Καφηρέως ἕως Ἀρτεμίσιον. Πεντανησ Ἐπετ 1 (1925) 137 - 151.

Δημοσιεύονται καὶ τοπωνύμια.

2256. ***Ἀποστολίδης Μ.** Περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων. Περιοδ. «Annuaire de la Bibliothèque Nationale et Musée Plovdiv», ἔτ. 1926, σ. 87 - 96. [Στὴ βουλγαρική].

2257. **Γ. Μ. Ο.** Ἱστορία τοῦ ὅρου Δωδεκάνησος. Δωδεκ Ἡμερολ 3 (1926) 28-33.

2258. **Κανελλάκης Κωνσταντ. Ν.** Τοπογραφία τῆς νήσου Χίου συγγραφεῖσα κατὰ τὸ 1901 ὑπὸ —. Ἐκδίδεται δαπάνῃ καὶ ἐπιμελείᾳ Περ. Α. Ἰατρίδου. Ἐν Χίῳ, τύποις Περ. Α. Ἰατρίδου, 1926, 8ο μικρό, σελ. 46.

Τοπωνύμια καθὼς καὶ λίγες εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, δικαίου κ.ἄ.

2259. **Κωνσταντινίδης Π.** Πίναξ μετονομασιῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν Μακεδονίας. Ἐν Θεσσαλονίκῃ [1926, 8ο, σελ. 28. (Ἔκδοσις Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων).

2260. **Λελεδάκης Γεώργ.** Ὁ Γιούκτας. Ραδάμανθυς 11 (1926) ἀρ. 11 σ. 5, ἀρ. 12 σ. 5 - 6.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο Γιούχτας Ἡρακλείου Κρήτης.

2261. **Ρασσιδάκις Φ.** Ἱστορικὰ σημειώματα. Ραδάμανθυς 11 (1926) ἀρ. 14, σ. 6.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ τοπωνύμιο Γιούχτας.

2262. **Δ.** Ντρομπολιτζὰ - Τρίπολις. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 11, σ. 6.

2263. **Σκενδέρης Κων. Χ.** Ἡ λέξις Μοσχόπολις [Β. Ἠπείρου]. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 12, σ. 7.

2264. **Ἰγγλέσης Νικ. Γ.** Ὁδηγὸς Ἀθηνῶν - Πειραιῶς - περιχώρων. Μέρος πρῶτον, ἑλληνιστί. Ἔτος Α′, 1927. Ἐν Ἀθήναις 1927, 12ο, σελ. 348.
Πλῆθος τοπωνυμίων.

2265. **Κ[αλτσέτας] Π[απακωνσταντίνου] Ε.** Ἐν Βόλῳ διατριβαί μου. Ἀχιλληΐς, Ἀπρίλιος 1927, σ. 9 - 10.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο Βόλος.

2266. **Ξανθουδίδης Στέφ.** Ἐπαρχίαι καὶ πόλεις Κρήτης. Ἐκ τοῦ τοπωνυμικοῦ Κρήτης. Ἐπ Βυζ Σπ 3 (1926) 34 - 66. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 311, ἀρ. 2713].
Κρίση: Byzant Chron XXV (1927) 118 (I. Sokolov). Βιβλ. μνεία: Glotta 18 (1930) 219 - 220 (Paul Kretschmer).

2267. **:Ὁ Ἀττικὸς** Ἡ νῆσος Θήρα. Ἐφημ. «Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος», Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1927 - 28) ἀρ. 228, 2.11.1927, σ. 5, 6.
Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τοπωνύμια κ. ἄ.

2268. **Phurikis P.** Zur Etymologie von Πρέβεζα. Phil Wochenschrift 47 (1927) στ. 509 - 510. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 313, ἀρ. 2742].

2269. **Σπηλιᾶκος Σπ. Π.** Ἡ ἱστορία μας. Εἰσαγωγή: Τοπογραφία καὶ ἐτυμολογία τῶν Βρεσθένων. Οἰνούντιος Α′ (1927) 14 - 15, 38 - 39, 52, 65 - 66.

2270. **Τωμαδάκης Νικόλ. Β.** Κρητολογικά. Ὁ Ἀποκόρωνας, τοῦ Ἀποκόρωνα καὶ τοῦ Ἀποκορώνου. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Χανιά, περ. Β′, ἔτ. Η′ (1927-28) ἀρ. 1155, 13.11. 1927, σ. 1.—Ἁλυκαὶ Σούδας. Αὐτόθι, ἀρ. 1156, 15.11. 1927, σ. 1.—Οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα. Αὐτόθι, ἀρ. 1157, 16.11.1927, σ. 1.

2271. ***Vasmer M.** Durch die Griechen verbreitete Ortsnamen slavischen Ursprungs. Symbolae grammaticae in honorem J. Rozwadowski, Cracoviae 1928.

2272. **Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.** Αἱ τοπωνυμίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ τελευταία ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Καθημερινή, ἔτ. 10 (1928 - 29) ἀρ. 2453, 16.12.1928, σ. 5.

2273. ***Ἀποστολίδης Μυρτίλος** Τὸ ἀρχαῖον τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα Εὐμολπιάς. Περιοδ. «Plovdivcki Obschtinski Vestnik», ἔτ. 1929, ἀρ. 23, σ. 4 - 6.— Τὸ ἀρχαιότατον τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα Κε(ν)δρισός. Αὐτόθι, ἔτ. 1929, ἀρ. 24, σ. 4 - 6. — Πονηρόπολις - Φιλιππόπολις ἢ Φιλίππου πόλις - ἀνίδρυσις τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Αὐτόθι, ἔτ. 1930, ἀρ. 36, σ. 1 - 5. — Τὰ ἀρχαιότατα τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα. Αὐτόθι,

ἔτ. 1930, ἀρ. 40, σ. 5 - 7. — Ἀπάντησις εἰς κριτικὴν τοῦ ἀρχαιολόγου Μαυροδήνωφ. Αὐτόθι, ἔτ. 1930, ἀρ. 37, σ. 5 - 6. [Δημοσιεύματα στὴ βουλγαρικὴ γλώσσα].

2274. **Δημητρίου Νικόλ. Ἀλκ.** Ἡ Σάμος ἀπὸ γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ ἄποψη. Ἐν Ἀθήναις 1929, 8ο, σελ. 160.

Στὸ α' μέρος (γεωγραφικὸ) δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὰ χωριά, τοὺς κατοίκους καὶ τὶς ἀσχολίες τους, πολλὰ τοπωνύμια κ.ἄ.

2275. **Κουκουλὲς Φ.** Τσακωνία καὶ Τσάκωνες. BZ 26 (1926) 317 - 327. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 311, ἀρ. 2709].

Βιβλ. μνεία: Glotta 17 (1929) 230 - 231 (Paul Kretschmer).

2276. **Μιχαηλίδης Μ. Δ.** Ἡ Νέβεσκα [Νυμφαῖο Φλωρίνης]. ΗΘ 7 (1929) 115 - 116.

Δημοσιεύονται τοπωνύμια.

2277. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Σταμπούλ - κιόϊ [Ἀποκορώνου Χανίων]. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Χανιά, περ. Β', ἔτ. Θ' (1929) ἀρ. 1658, 3.9.1929, σ. 1.

2278. **Κ[ιουσόπουλος] Δ. Γ.** Τοπωνυμικά. Δραγόι. Ἐπικ Ἀπόλλων, ἔτ. 1 (1929 - 30) ἀρ. 28, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 2343].

2279. **Ρ[οζάκο]ς Ν. Ι.** Ἀνὰ τὰς Κροκεάς. Τάραψα. Κροκεαί, ἔτ. Α' (1929 - 30) ἀρ. 1, σ. 4. — Τοῦ Λάγιου. Αὐτόθι, ἔτ. Β' (1930 - 31) ἀρ. 14 - 15, σ. 11 - 12. — Αἱ Κροκεαί. Αὐτόθι, ἀρ. 16, σ. 4 - 5.

2280. **Ἀθανασιάδης Δημήτρ. Ἰ.** Αἱ Ἀρκαδικαὶ τοπωνυμίαι. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 31 (1930 - 31) ἀρ. 1339, 10.8.1930, σ. 1.

2281. **Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος Δ.** Λακωνικὰ Χρονικά. Ἀμύκλαι. Ἀμύκλαι, Ἀμύκλι ἢ Νίκλι, Ἀμυκλιάνοι ἢ Νικλιάνοι. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Ἑλλάς», 1930, 8ο, σελ. 23.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τοπωνύμιο Ἀμύκλαι κλπ. γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος Νικλιάνοι.

Κρίση: Κροκεαί, ἔτ. Β' (1930 - 31) ἀρ. 19 (Γ. Σταματάκος).

2282. **Μενάρδος Σῖμος** Περὶ τῶν τοπικῶν ἐπιθέτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς. Τοπικὰ Τήνου καὶ Κεφαλληνίας. Ἐπ Βυζ Σπ 4 (1927) 332 - 341. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 304, ἀρ. 2596].

Βιβλ. μνεία: Glotta 18 (1930) 225 (Paul Kretschmer).

2283. **Πουλάκης Δ.** Λόγια παρμένα ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς Νικαριᾶς καὶ ἀπὸ ἄλλους τόπους. Ραδάμανθυς 15 (1930) ἀρ. 9 σ. 12 - 13, ἀρ. 11 σ. 11, ἀρ. 12 σ. 12 - 13, ἀρ. 13 σ. 11.

Λεξιλόγιο ἀπὸ τὴν Ἰκαρία κυρίως, τὸν Ἁλμυρὸ Βόλου κ.ἀ., ποὺ περιέχει πολλὰ τοπωνύμια, παροιμίες κ.ἄ.

2284. **Τσοποτὸς Δ. Κ.** Ὁ Παγασιτικὸς κόλπος καὶ ὁ Βόλος. Ἀναίρεσις τῶν

περὶ ἐγκαταστάσεως Σλαύων ἀστηρίκτων ἰσχυρισμῶν.'Αθῆναι, τυπογραφεῖον Γ. Καλέργη, 1930, 8ο, σελ. 50. [Βλ. καὶ ἐφημ. «Θεσσαλία», Βόλος, 14 - 16. 5. 1929].

2285. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Τοπωνυμικά. [Τὸ τοπωνύμιο 'Αλυκιανοῦ]. 'Εφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΖ' (1929 - 30) ἀρ. 4085, 20.3.1930, σ. 1.

2286. **Φίλιππας Σπ. Ν.** Πόθεν παρήχθη ἡ λέξις Μωριάς. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930 - 31) ἀρ. 1787, 7.12.1930, σ. 5 - 6. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 316, ἀρ. 2795, 2808].

2287. **Φ[ουρναράκης Κ.]** Βαρούσια - Καβούσια. 'Εφημ. «'Ελεύθερος Λόγος», Χανιά, ἔτ. Α' (1930 - 31) ἀρ. 83, 20.12.1930, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 2294, 2296].

2288. Τοπωνυμικὰ τῶν Κροκεῶν. Κροκεαί, ἔτ. Β' (1930 - 31) ἀρ. 13, σ. 8.

2289. **Γιαννόπουλος Ν.** Τὸ φρούριον τοῦ Βόλου.'Επ Βυζ Σπ 8 (1931) 110 - 133.

Στὶς σ. 131 - 133 γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο Γόλος ἢ Βόλος Μαγνησίας.

2290. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Πρὸς τὴν γέφυραν τῶν στεναγμῶν. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930 - 31) ἀρ. 2085, 11.10.1931, σ. 1 - 2.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο Σεπόλια - Σωπόλια τῶν 'Αθηνῶν.

2291. **Μενάρδος Σῖμος** Περὶ τῶν συνθέτων ἀπὸ τοῦ ἔσω καὶ ἔξω τοπωνυμιῶν. 'Επ Βυζ Σπ 8 (1931) 338 - 341.

Βιβλ. μνεία: Glotta 22 (1934) 236 (P. Kretschmer).

2292. **Niedermann Max.** Zur lateinischen und griechischen Wortgeschichte. Glotta 19 (1931) 1 - 15.

Γίνεται λόγος (σ. 10 - 15) καὶ γιὰ τὰ τοπωνύμια Τυφρηστός, Κάρυστος κ.ἄ.

2293. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Τὸ τοπωνύμιον 'Αχτοῦντα. 'Εφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. ΣΤ' (1931 - 32) ἀρ. 1541, 22.12.1931, σ. 1. [Καὶ στὴν ἐφημ. «'Ηχὼ τῆς Κρήτης», Χανιά, ἔτ. Η', ἀρ. 2248, 22.12.1931, σ. 1].

2294. ——— Τὸ τοπωνύμιον Καβούσι. 'Εφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΗ' (1930 - 31) ἀρ. 4293, 4.1.1931, σ. 1-2.—Καὶ πάλιν τὸ Καβούσι. Αὐτόθι, ἀρ. 4296, 10.1.1931, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 2287, 2296].

2295. **Φίλιππας Σπ. Ν.** 'Η ἐτυμολογία τοῦ Μωρέως ἐνώπιον τῆς 'Ακαδημίας. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930 - 31) ἀρ. 1932, 10.5.1931, σ. 5 - 6. [Πρβλ.. ἀρ. 2286].

2296. **Φ[ουρναράκης Κ. Γ.]** 'Αντὶ ἀπαντήσεως [στὸν Ν. Β. Τωμαδάκη γιὰ τὸ τοπωνύμιο Καβούσι]. 'Εφημ. «'Ελεύθερος Λόγος», Χανιά, ἔτ. Α' (1930 - 31) ἀρ. 95, 8.1.1931, σ. 1-2. [Πρβλ. ἀρ. 2287, 2294].

2297. **Weigand Gust.** Die Wiedergabe der slavischen Laute in den Ortsnamen des Peloponnes. Περιοδ. «Balkan - Archiv» 4 (1928) 1 - 52.

[Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 313, ἀρ. 2735].

Βιβλ. μνεία: Glotta 19 (1931) 198 (Paul Kretschmer).

2298. **[Παπαδόπουλος Γ.]** Ὁ Βράχος τῶν Καλογήρων. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 1 (1931 - 1932) ἀρ. 12, σ. 24 - 25. [Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ Νισυριακὸ Ἡμερολόγιο τοῦ 1923].

2299. **Φιλήντας Μ.** Ἐτυμολογικά. Κύκλος, τόμ. 1 (1931 - 1932) 286 - 287. — Προσθήκη γιὰ τὸ Κορφοί. Αὐτόθι, τόμ. 2 (1932) 63.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ τοπωνύμιο Κορφοὶ (Κέρκυρα).

2300. **Bees N. A.** Morea. Περιοδ. «Islam Life» 46 (1932) 625 - 629.

2301. **Γαλάνης Σ.** Κτίσματα καὶ τοπωνυμίαι τῶν Φράγκων ἐν Ἑλλάδι. Πολιτισμ 1 (1932) 694 - 699.

2302. **Α. Κ.** Τὰ Ἐπιδαυρολιμηριακὰ τοπωνύμια. Μαλέας, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 8, 1.10.1932, σ. 2.

2303. **Κεφάλας Ἰωάννης Δ.** Τὰ Δερβένια τῆς Ἀρκαδίας. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 32 (1931 - 32) ἀρ. 1384 - 1385, 27.3.1932, σ. 5. [Πρβλ. ἀρ. 2307].

2304. **Μοάτσος Π. - Γιώργης** Ἡ Πορφύρα μὲ δέκα ἓξ εἰκόνες. Ἀλεξάνδρεια 1932, 8ο, σελ. XV + 278 + πίν. 16.

Στὶς σ. 229 - 232 ἑλληνικὰ τοπωνύμια φοινικικῆς προελεύσεως.

2305. **Ρωμαῖος Κ. Α.** Τοπωνυμικὰ τῆς Μάνης. Λακωνική, ἔτ. Α′ (1931 - 32) ἀρ. 48, 16.9.1932, σ. 2. [Συνεχίζεται].

2306. **Σαρρῆς Ἰω.** Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 117 - 160. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 312, ἀρ. 2731].

Βιβλ. μνεία: Glotta 20 (1932) 242 (P. Kretschmer).

2307. **Τσακόπουλος Ἀναστ. Π.** Τὰ Δερβένια. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 32 (1931 - 32) ἀρ. 1386 - 1387, 24.4.1932, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 2303].

2308. **Φουρίκης Πέτρος** Παρατηρήσεις εἰς τὰ τοπωνύμια τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως. Ἀθηνᾶ 40 (1928) 26 - 59. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 312, ἀρ. 2734].

Βιβλ. μνεία: Glotta 20 (1932) 243 (Paul Kretschmer).

2309. ——— Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Ἀττικῆς. Ἀθηνᾶ 41 (1929) 77 - 178, 42 (1930) 111 - 136. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 313, ἀρ. 2743].

Βιβλ. μνεῖες: Glotta 20 (1932) 242 - 243 (P. Kretschmer). Αὐτόθι, 22 (1934) 237 - 238 (P. Kretschmer).

2310. **Φ[ουρναράκης] Κ. Γ.** Γιούκτα ἢ Γιούφτα. Ἐφημ. «Νέα Ἔρευνα», Χανιά, ἔτ. ΚΑ′ (1923 - 24) ἀρ. 3332, 11.1.1924, σ. 2.

2311. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Γόλος - Βόλος. Ἐπ Βυζ Σπ 7 (1930) 231 - 233.

[Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 314, ἀρ. 2763].

Βιβλ. μνεῖες: BNJb 9 (1932) 434 (N. B[ees]). Glotta 22 (1934) 237 (P. Kretschmer).

2312. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** Καὶ πάλιν περὶ τοῦ ὀνόματος Μορέας. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 6 (1931) 219 - 226. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 315, ἀρ. 2780].

Βιβλ. μνεῖες: BZ 32 (1932) 168 (F. D[ölger]). Glotta 22 (1934) 237 (P. Kretschmer).

2313. **Gerola B.** Le etimologie dei nomi di luogo in Cristoforo Buondelmonti. «Atti del R. Istit. ven. di Scien. ed Arti» 92 (1932 - 1933) p. II, σ. 1129 - 1174.

Γίνεται λόγος γιὰ τοπωνύμια τῆς Κρήτης καὶ τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

2314. **Τριανταφυλλίδης Στέργ.** Ἡ μετονομασία τῶν χωρίων Ἀνασελίτσης [Βοΐου] - Γρεβενῶν. ΗΔΜ 2 (1933) 121 - 125.

2315. **Φιλήντας Μ.** Βραχώρι. Ξεκίνημα Α′ (1933) 344.

2316. Τοπωνυμικὸν ἐπαρχίας Ὀλυμπίας. 1. Ἀρήνη (Τσορβαντζῆ). 2. Μυρώνια (Μπαρτζέλι). 3. Θεισόα (Λάβδα). Ὀλυμπ Ἀρχεῖον Α′ (1933 - 1934) 49 - 53.

Συλλογεῖς: Π. Σακελλάριος, Π. Παπαλυμπέριος, Β. Χ. Παρασκευόπουλος.

2317. **Κουρμαδᾶς Γεώργ. Α.** Ἀλφειός. Ὀνομασίαι καὶ ἐτυμολογίαι. Ὀλυμπ Ἀρχεῖον Α′ (1933 - 1934) 22 - 23.

2318. **:Ὀρεινὸς Πέτρος** Ἡ Ὀλυμπία ἐνετικὴ (1687 - 1715). Ὀλυμπ Ἀρχεῖον Α′ (1933 - 1934) 13 - 21.

Στὶς σ. 18 - 21 δημοσιεύονται πολλὰ τοπωνύμια τῆς βενετοκρατίας καὶ σύγχρονα.

2319. **Σακελλαρίου Γ.** Εἷς βωμός. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 3 (1933 - 1934) ἀρ. 32, σ. 10.

2320. **Ἀθηναγόρας,** μητροπολίτης, Τσαμανδᾶς καὶ Τσάμηδες. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Θεσπρωτίας». Ἀθῆναι 1934, 8ο, σελ. 8.

2321. **Dawkins R. M.** The Place - names of Later Greece. Reprinted from the «Philological Society's Transactions», 1933 [=1934], σ. 1 - 45. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 317, ἀρ. 2816].

Κρίση: Glotta 26(1938) 55 - 56 (P. Kretschmer).

2322. **Hatzidakis G.** Miszellen zur griechischen Grammatik. Glotta 22 (1934) 128 - 135.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ τοπωνύμιο Μορέας.

2323. **Μάλμος Α.** Τοπωνυμία Καλλικᾶς [Χανίων]. Ραδάμανθυς 19 (1934) ἀρ. 5, σ. 12 - 13.

2324. **Πασχάλης Δημ. Π.** Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Ἄνδρου. Ἐν Ἀθήναις 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 316, ἀρ. 2805].

Κρίσεις: JHS 54 (1934) 107 (F. H. M[arshall]). Rev Ét Gr 49 (1936) 118 - 119 (A. Mirambel). Βιβλ. μνεῖες: Ἐκκλησία ΙΒ′ (1934) 48 (Ἀπ. Μιχαήλωφ). Glotta 26 (1938) 49 (P. Kretschmer).

2325. **Πατριαρχέας Παν.** Ὁ θησαυρὸς τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Α′. Τὸ ἀρχεῖον τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν τοπωνυμιῶν τῆς τουρκοκρατίας. Ἀθῆναι 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 316, ἀρ. 2806].

Κρίση: Libre, No 144 - 145 (Octobre - Novembre 1934) σ. 1159 (L. Roussel). Βιβλ. μνεία: Glotta 24 (1936) 73 (P. Kretschmer).

2326. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Λαχανία - Σχινούρι Ἐφημ. «Κῆρυξ», Χανιά, ἔτ. ΚΗ′ (1934 - 35) ἀρ. 5037, 16.11.1934, σ. 1. [Βλ. καὶ Γ. Α. Σήφακα, Σχινούρι - La Canea - Χανιά. Αὐτόθι, ἀρ. 5060, 9.1.1935, σ. 1. Βλ. καὶ ἀνταπάντηση τοῦ Ν. Β. Τωμαδάκη, Ἐρασιτέχναι καὶ ἱστορία. Αὐτόθι, ἀρ. 5062, 13.1.1935, σ. 1].

Γίνεται λόγος γιὰ τὰ τοπωνύμια Χανιὰ καὶ Σχινούρι - Σκινὲς Κυδωνίας.

2327. **Φιλήντας Μ.** Γλωσσολογικά. Φιλιατρά. Ἡμερολ Πάργα 1 (1934) 281 - 282.

2328. **Χατζιδάκις Γεώργιος Ν.** Γλωσσολογικαὶ ἔρευναι. Τόμος Α′. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Βιτσικουνάκη, 1934, 8ο, σελ. η′ + 644.

Βιβλ. μνεία: Glotta 26 (1938) 47 - 48 (P. Kretschmer).

2329. **Ζακυθηνὸς Δ.** Φισκάρδο ἢ Πισκάρδο [Κεφαλληνίας]. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 3 (1934 - 1935) ἀρ. 28, σ. 16, 23. — Ἀθέρας [Κεφαλληνίας]. Αὐτόθι, ἀρ. 32, σ. 13 - 14. — Μαλὰ ἢ Ὁμαλά. Αὐτόθι, ἀρ. 33 - 34, σ. 16.

2330. **Κοτζιᾶς Προκόπιος** Γλωσσολογικὰ παρερμηνεύματα τοπωνυμίων. Ὑμηττὸς - Ματτό, Τρελλὸς - Τρελόγκ. Ἐκδρομικὰ Ζ′ (1935) τεῦχ. 78, σ. 281 - 282.

2331. **Μαδιᾶς Γεώργ. Η.** Οἱ ἀρχαῖοι καὶ βυζαντινοὶ τόποι τῆς ΒΑ. Χίου. Αἰγαῖον 1 (1935) 120 - 124.

2332. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ.** Τὰ τοπωνύμια τῆς Δωδεκανήσου. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ′ (1935 - 1936) ἀρ. 1, σ. 2.

2333. **Bees (Βέης) Nikos A.** Zur mittel-und neugriechischen Ortsnomenklatur des Mainalischen Hochlandes. Glotta 25 (1936) 20 - 26.

2334. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Ἀθάνα Λινδία καὶ μιὰ πτυχὴ τοῦ Ροδιακοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ 25 εἰκόνες. Ἀλεξάνδρεια 1936, 8ο μικρό, σελ. 128.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται τὰ «κάλαντα τοῦ Μάρτη» (σ. 35-36) καὶ τοπωνύμια (σ. 116 - 122).

2335. ***Λεβίδης Ν.** Λεξικὸν τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ συνοικισμῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1936.

2336. **Μοσχόπουλος Νικηφ.** Ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. (Σλαυϊκαὶ λέξεις - σλαυϊκὰ τοπωνύμια). Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5220, 10.8.1936, σ. 3 - 4.

2337. **Πρόκος Κ. - Μαυρομμάτης Σ.** Λεξικὸν τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ συνοικισμῶν τῆς Ἑλλάδος (ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1928 καὶ τῶν ἐπελθουσῶν μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1935 διοικητικῶν μεταβολῶν). Ἐπιμελείᾳ —. Ἐν Ἀθήναις 1936, 4ο, σελ. 236.

2338. **Σμυρλῆς - Χάρης Λώλης** Ποία ἡ ἀληθινὴ γραφὴ τῆς λέξεως «Βέροια» ἢ «Βέρροια»; Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7741, 6.5.1936, σ. 4.

2339. **Τωμαδάκης Ν. Β.** Τοπωνυμικά. Λικοτιναρὰ [Ἀποκορώνου Χανίων]. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ι' (1935 - 36) ἀρ. 2536, 20.2.1936, σ. 1.

2340. **Μ. Μ.** Ἡ Κεφαλληνία κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 5 (1936 - 1937) ἀρ. 49 - 50, σ. 7 - 11.

Πλῆθος τοπωνυμίων καὶ ἐπωνύμων.

2341. **:Περάνθης Ὄλμος [Παπαδόπουλος Μιχ.]** Ἡ ἐτυμολογία τῆς Ἄρτας. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Γ' (1936 - 37) ἀρ. 44, σ. 2. [Πρβλ. ἀρ. 2342].

2342. **Τσούτσινος Θεοχ.** Ἱστορικὴ ἐτυμολογία Ἄρτης καὶ Ἀμβρακίας. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Γ' (1936 - 37) ἀρ. 46 σ. 3, ἀρ. 47 σ. 3. — Ἡ ὀνομασία τῆς Παραμυθιᾶς. Αὐτόθι, ἀρ. 54, σ. 1.

2343. **Γεωργακᾶς Δημ. Ι.** Τοπωνυμικά. Δραγώϊ [Μεσσηνίας]. Ν Ὁρίζων, ἔτ. ΙΒ' (1937 - 38) ἀρ. 544, 21.11.1937, σ. 2. [Πρβλ. ἀρ. 2278].

2344. **Θεοφανίδης Θ. Σ.** Προικοννησιακαὶ σελίδες. Ἡ νῆσος Μαρμαρᾶς. Συνοπτικὴ ἱστορικὴ πραγματεία. Ἐν Σταμπούλ [Κωνσταντινουπόλει], ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Σ. Ν. Ζερβοπούλου τοῦ 1937, 8ο, σελ. 26.

Κρίση: Échos d'Orient 36 (1937) 496 - 497 (R. Janin).

2345. **Κουρμούλης Γεώργ.** Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Χαννία. Ἐν Ἀθήναις 1937. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 319, ἀρ. 2855].

Κρίση: Γεν Βιβλιοθήκη Β' (1937) τεῦχ. 10, σ. 3 - 10 (Σπ. Φίλιππας). Βιβλιογραφία: Phil Wochenschrift 58 (1938) στ. 790 - 791 (Gustav Soyter).

2346. **Oberhummer E.** Der Name Olympos. «Anzeiger der Akadem. d.Wissen. in Wien. Philolog. - histor. Klasse», τ. 23 - 26 (1937) σ. 92 - 104.

2347. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Ροδιακαὶ ἱστορικαὶ μελέται. Δύο ἐνδιαφέροντα δια-

τάγματα. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 53 - 61.
Ροδιακὰ τοπωνύμια τοῦ 15ου αἰ. καθὼς καὶ 2 δίστιχα.

2348. **Στεργιόπουλος Κωνστ.** Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου μετὰ χάρτου τῆς Ἠπείρου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Πέτρου Δημητράκου, 1937, 8ο, σελ. 4 χ. ἀρ. + 99 + χάρτ. 1. [Διδακτορικὴ διατριβή].
Μελέτη Ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων μὲ παράθεση καὶ σχετικῆς βιβλιογραφίας.
Κρίση: Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Γ' (1936 - 37) ἀρ. 53, σ. 2 (: Ὅλμος Περάνθης [Μιχ. Παπαδόπουλος]).

2349. **Στεφάνου Γρηγόριος** Πλῆρες γεωγραφικὸν λεξικὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Οἴκου Μιχ. Σαλιβέρου, [1937], 8ο, σελ. 7 + 502.

2350. **Τωμαδάκης Νικόλ. Β.** Τοπωνυμικά. Τῶ Βουργάρω. Ἐφημ. «Ἀλήθεια», Χανιά, ἀρ. 2083, 14.1.1937, σ. 1.

2351. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Δωδεκανησιακὴ λογοτεχνία. Λογοθέτεια. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 16 (1937 - 38) ἀρ. 380, σ. 4.
Περιέχονται καὶ τοπωνύμια τῆς Νισύρου.

2352. **Κολαξιζέλλης Στράτης** Πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἁγιάσου. Ἁγία Σιὼν Α' (1937 - 1938) 13 - 17. — Ἡ τοπωνυμία τῆς Ἁγιάσου. Αὐτόθι, σ. 41 - 43. — Τὰ κατὰ τῆς συγγενείας τῆς Ἁγιάσου πρὸς τὸν Ἅγιον Ἄσσου. Αὐτόθι, σ. 62 - 64.

2353. **Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ.** Τὰ τείχη τῆς Νισύρου. Ἐφημ. «Ἀτλαντίς», Ν. Ὑόρκη, 29.8.1937 [καί περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937 - 1938) ἀρ. 63, σ. 6 - 7].
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο «Κοχλάκους».

2354. ——— Τὰ ὀνόματα τῶν περιφερειῶν κτλ. τῶν τριῶν περιοχῶν τῆς Νισύρου. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937 - 1938) ἀρ. 63, σ. 22 - 29.

2355. ——— Συμπληρώσεις ὀνομάτων τῆς τοπογραφίας τῆς Νισύρου. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 7 (1937-1938) ἀρ. 66, σ. 4 - 7. —Πότε ἡ Νίσυρος ἐκαλεῖτο Πορφυρίς. Αὐτόθι, ἀρ. 68, σ. 3 - 5.

2356. **Στεφάνου Ν. Μ.** Τὸ ὄνομα τοῦ νησιοῦ μας [Καστελλορίζου]. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 1, σ. 11 - 14.

2357. **Ἀθηναγόρας,** ὁ ἀπὸ Μεγάλων Πρωτοσυγγέλλων καὶ Παραμυθίας, Ἠπειρωτικαὶ τοπωνυμίαι ἑλληνικώταται ὑβριζόμεναι. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Δ' (1937 - 39) ἀρ. 61 σ. 1, 3, ἀρ. 62 σ. 1 - 2. [Καὶ ἀνατύπωση μὲ τὸν τίτλο: Φῶς ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ὑδάτων. Φυλλάδιον πρῶτον. «Βόδα», «Βιρός».

'Ηπειρωτικαὶ τοπωνυμίαι ἑλληνικώταται ὑβριζόμεναι. 'Αθῆναι 1938, 8ο, σελ. 15].

Γίνεται λόγος γιὰ τὰ τοπωνύμια Βόδα (Βότινα - Βότνα), Βιρὸς κ.ἄ. καὶ ἀντικρούονται ἀπόψεις τοῦ Κ. Δ. Μ έ ρ τ ζ ι ο υ. Βλ. καὶ ἀρ. 2358.

2358. **Μέρτζιος Κ. Δ.** 'Απάντησις τοῦ — εἰς τὸν μητροπολίτην 'Αθηναγόραν [γιὰ τὴν προέλευση 'Ηπειρωτικῶν τοπωνυμίων]. 'Ηπειρ Μέλλον, ἔτ. Δ' (1937 - 39) ἀρ. 64 σ. 2, ἀρ. 65 σ. 2. [Βλ. καὶ ἀρ. 2357].

2359. **'Αθηναγόρας,** μητροπολίτης, Φῶς ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ὑδάτων. Φυλλάδιον δεύτερον. Πλουμάριον. ('Ανατύπωσις ἐκ τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ «'Ο Ποιμήν»). Μυτιλήνη 1938, 8ο, σελ. 16.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν προέλευση τοῦ τοπωνυμίου.

2360. **Γέροντας 'Αλέξ. 'Ηρ. Σωτ.** 'Αθηναϊκὰ ζητήματα. Αἱ ὀδωνυμίαι τῆς πρωτευούσης. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7771, 28.2.1938, σ. 1.

2361. ——— Περὶ Καισαριανῆς. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7844, 15.5. 1938, σ. 1.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ τοπωνύμιο Καισιαριανὴ καὶ δημοσιεύεται 1 'Αθηναϊκὸ δίστιχο.

2362. **Γεωργακᾶς Δημ. 'Ιω.** Τοπωνυμικὰ 'Ολυμπίας. Τὸ ὄνομα 'Ανδρίτσαινα. Ν 'Ορίζων, ἔτ. ΙΓ' (1938 - 39) ἀρ. 565, 12.9.1938, σ. 1.

2363. Δῆμος Χανίων. 'Ονομασίαι τῶν ὁδῶν, πλατειῶν κλπ. τῆς πόλεως Χανιά. 'Αθῆναι, τυπογραφεῖον 'Ελλήνων 'Επιστημόνων, 1938, 8ο μικρό, σελ. 65.

Σελ. 17 - 65: 'Ονόματα τῶν ὁδῶν, πλατειῶν, λεωφόρων, ἀκτῶν τῆς πόλεως Χανίων ὑπὸ Ν ι κ ο λ ά ο υ Β. Τ ω μ α δ ά κ η.

2364. **Λέκκας Νικ. Γ.** Αἱ ἑπτακόσιαι πενήντα μεταλλικαὶ πηγαὶ τῆς 'Ελλάδος. 'Αθῆναι 1938, 8ο μικρό, σελ. 292.

Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ τοπωνύμια διαφόρων περιοχῶν τῆς 'Ελλάδος.

2365. **Παπαδάκης Νικόλ. Ι.** 'Η ἀρχαία 'Ανατολικὴ Κρήτη. Μέρη τρία. Α'. Αἱ ἀρχαῖαι αὐτῆς πόλεις. Β'. Τὰ γραφικὰ αὐτῶν μνημεῖα. Γ'. 'Η διαιτησία Μαγνήτων. Χανιὰ Κρήτης, τύποις 'Αντ. Μπορτολῆ, 1938, 8ο, σελ. 220.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ πολλὰ τοπωνύμια τῆς Κρήτης, ἀρχαῖα καὶ νεότερα, κυρίως στὶς σ. 200 - 209.

2366. **Πεζόπουλος 'Εμμ. Α.** 'Η ἐτυμολογία τῆς Μάνης. Νέοι Δρόμοι 1 (1938) ἀρ. 7, σ. 3 - 4.

2367. **Χατζῆς 'Αντ. Χ.** Ἕλλη - 'Ελλὰς - Ἕλλην. ΕΕΠΑ, ἔτ. 1935 - 36, σ. 128 - 161. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 318, ἀρ. 2837].

Β ι β λ. μ ν ε ί α: Phil Wochenschrift 58 (1938) στ. 497 (G u s t a v S o y t e r).

2368. **Ζακυθηνὸς Διον. Α.** Σίσια [Κεφαλληνίας]. 'Η 'Ηχώ, ἔτ. 7 (1938 - 1939) ἀρ. 75 - 76, σ. 4 - 5.

'Αναδημοσίευση ἀπὸ τὸν τόμο ΣΤ' (1929) τῆς 'Επετηρ. 'Εταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν. Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 313, ἀρ. 2739.

2369. **Μαδιᾶς Γ.** Τὰ Θεόκηπα. Νησὶ Β' (1938 - 1939) 318 - 319. — Τὸ Γεμένο Νερό. Αὐτόθι, σ. 351 - 353.
Τοπωνύμια Χίου.

2370. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** Μεγίστη ἢ Καστελλόριζον; Μεγίστη 2 (1938-1939) ἀρ. 15, σ. 15 - 18.

3. Γλωσσάρια. Λέξεις καὶ φράσεις λαογραφικῆς σημασίας.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 224, 256, 259, 288, 308, 321, 358, 374, 420, 557, 2157, 2163, 2214, 2236, 2283, 3007]

2371. **Ξανθουδίδης Στ.** Χωνὶ - κόκκα. Λεξικ 'Αρχ 3 (1916) 23 - 24. — Γλωσσικαὶ ἐκλογαί. Δωδεκὰς πρώτη. Αὐτόθι, σ. 130 - 147.
"Οροι τῆς ὑφαντικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς, ποιμενικῆς ζωῆς, μουσικῆς, τοῦ δικαίου, τοπωνύμια κ.ἄ.
Βιβλ. μνεῖες: Glotta 11 (1921) 237 - 238 (Paul Kretschmer). Αὐτόθι, σ. 230 - 231 (P. Kretschmer).

2372. **Πολίτης Ν. Γ.** Τὰ ὀνόματα τῶν Νεράϊδων καὶ τῶν 'Ανασκελάδων. Λεξικ 'Αρχ 5 (1918) 17 - 32.
Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 239 (Paul Kretschmer).

2373. **Σακελλαριάδης Χαρίλαος Γ.** Πόθεν ἡ λέξις ἁρματωλός, ἤτοι ἀπάντησις εἰς τὰ ὑπὸ Μ. Φιλήντα γραφέντα περὶ τούτου. 'Εν 'Αθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Νομικῆς» Πέτρου Λ. Βεργιανίτου, 1921, 8ο, σελ. 8.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴ Γορτυνία.

2374. **Χατζιδάκις Γ. Ν.** 'Ετυμολογικὰ καὶ τεχνολογικά. Λεξικ 'Αρχ 3 (1916) 99 - 114.
Βιβλ. μνεία: Glotta 11 (1921) 100 (Paul Kretschmer).

2375. ——— Φωνητικὰ καὶ ἐτυμολογικά. Λεξικ 'Αρχ 3 (1916) 3 - 22.
Κρίση: Glotta 11 (1921) 236 - 237 (Paul Kretschmer).

2376. **Δέφνερ Μιχ.** Ἡ χλωρὶς τῆς Τσακωνιᾶς. ('Αθῆναι) [1921]. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 306, ἀρ. 2631].
Κρίση: ΓΔΓΕ 14 (1922) 64 (Βάσος Κριμπᾶς).

2377. **Σάρρος Δημήτριος Μ.** Παρατηρήσεις εἰς τὸ 'Ηπειρωτικὸν Γλωσσάριον τοῦ Π. 'Αραβαντινοῦ καὶ περὶ τῶν λέξεων ἀσέλλινον - προσέλλινο(ν). ('Ανατύπωσις ἐκ τῆς Πεντηκονταετηρίδος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει 'Ελ-

λληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου). Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Α.Κ. Γεράρδου, 1920, 8ο, σελ. 2 χ. ἀρ. + 48.

Κ ρ ί σ η: Rev Ét Gr 35 (1922) 106 - 107 (H. P e r n o t).

2378. **Φιλήντας Μ.** Γιὰ τὸ ἀρματολός. Νουμὰς ΙΘ′ (1922) ἑξάμηνο Β′, σ. 73. [Βλ. καὶ ἀρ. 2373, 2380].

2379. **Κουκουλὲς Φαίδων Ι.** Φωνητικά, ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικά. Λεξικ Ἀρχ 4 (1917) 83 - 108.

Β ι β λ. μ ν ε ί α: Glotta 12 (1923) 201 - 202 (P a u l K r e t s c h m e r).

2380. **Φιλήντας Μ.** Γλωσσολογικά. Γιὰ τὸ ἀρματολός. Μακ Γράμμ Β′ (1923) 188 - 189. [Βλ. καὶ ἀρ. 2373, 2378].

2381. **Δεινάκις Στυλ.** Τὸ ἔτυμον τῶν λέξεων βρικόλακας καὶ βόρδονας. Λαογρ 7 (1923) 275 - 284. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 293, ἀρ. 2395].

Β ι β λ. μ ν ε ί α: Glotta 14 (1925) 214 - 215 (P a u l K r e t s c h m e r).

2382. **Μπούτουρας Ἀθανάσιος** Περὶ τῶν λέξεων καλικάντζαρος καὶ δρίμα. Λαογρ 7 (1923) 61 - 64. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 293, ἀρ. 2400].

Β ι β λ. μ ν ε ί α: Glotta 14 (1925) 214 (P a u l K r e t s c h m e r).

2383. **Χελδράϊχ Θ.** Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν προσδιοριζόμενα ἐπιστημονικῶς ὑπὸ —, ἐκδιδόμενα δὲ ὑπὸ Σ π. Μ η λ ι α ρ ά κ η. Β′ ἔκδοσις, ἐπηυξημένη καὶ βελτιωμένη. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδότης Ἰωάννης Δ. Κολλάρος, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», 1925 [στὸ ἐξώφυλλο: 1926], 8ο μικρό, σελ. ιζ′ + 299.

2384. **Καρολίδης Π.** Ἐπιστολαὶ φιλολογικαὶ πρὸς τὸν ἐλλογιμώτατον Μεγαλοσχολίτην φιλόλογον καὶ γλωσσολόγον Γεώργιον [Μέμ.] Φιλήνταν. Ἀκαδημ Βιβλιοθήκη Α′ (1927) τεῦχ. Νοεμβρίου, σ. 1 - 24.

Ἐτυμολογίες ὀνομάτων, τοπωνυμίων καὶ λέξεων λαογραφικῆς σημασίας.

2384α. ——— Καφατὰρ καὶ ὄχι καφαντάρ. Ἐφημ. «Σκρίπ», Ἀθῆναι, περ. 5η, ἔτ. 32, ἀρ. 8614, 3.8.1927, σ. 2. — Καφατάρης καὶ καφταντάρης. Καφτὰν καὶ καββάδιον. Αὐτόθι, ἀρ. 8615, 4.8.1927, σ. 2.

2385. **Kretschmer P.** Brot und Wein im Neugriechischen. Glotta 15 (1927) 60 - 65. [Πρβλ. ἀρ. 2389].

2386. **(Ἀρχέλαος Ι.)** Λεξιλόγιο. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 67 - 76.

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη.

2387. **Δεινάκις Στυλ.** Τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως καλικάντζαρος. Λαογρ 8 (1921 - 1925) 488 - 498. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 293, ἀρ. 2388].

Β ι β λ. μ ν ε ί α: Glotta 16 (1928) 183 - 184 (P a u l K r e t s c h m e r).

2388. **Lewy Heinrich** Κακκάβη. Glotta 16 (1928) 137.

2389. **Kretschmer Paul** Zu Brot und Wein im Neugriechischen. Glotta 17 (1929) 151 - 152. [Πρβλ. ἀρ. 2385].

2390. **Κροκεάτης Δ.** Λεξιλόγιο. Κροκεαί, ἔτ. Α′ (1929 - 30) ἀρ. 17 - 18, σ. 6.

2391. **Φιλήντας Μ.** Γλωσσολογικά. Λέφακας. Νουμὰς ΚΒ′ (1929 - 1930) 143. — Στρούγγα. Αὐτόθι, σ. 156. [Πρβλ. ἀρ. 2398].

2392. **Ψυχάρης [Γιάννης]** Νεράϊδα. Πρωτοπορία 2 (1930) 46.

2393. **Οἰκονομίδης Λάμπρος** Τὰ ὀπωροφόρα τοῦ Πηλίου. Γεωργ Δελτίον, τεῦχ. Α′ (1930) σ. 32 - 68, τεῦχ. ΣΤ′ (1931) σ. 38 - 116.

Δημοσιεύονται καὶ δημώδη ὀνόματα μήλων, κερασιῶν κ.ἄ.

2394. **Ζαγανιάρης Δημήτριος Ν.** Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν τῆς Μάνης. ΓΔΓΕ 26 (1933) 165 - 176, 211 - 220. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 306, ἀρ. 2625].

2395. **Μισαηλίδης Χ.** Τὰ τσουρέκια [τοῦ Πάσχα]. Πόθεν ἡ λέξις. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 19, 22.4.1933, σ. 2.

2396. **Γρίσπος Παν.** Αἱ συλλογαὶ δημωδῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν. ΓΔΓΕ 27 (1934) 365 - 371.

Δημώδη ὀνόματα φυτῶν ἀπὸ τὸ Βαρθολομιὸ Ἠλείας.

2397. **Ζαγανιάρης Δημ. Ν.** Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν τῆς Λαυρεωτικῆς. ΓΔΓΕ 27 (1934) 54 - 59, 99 - 104. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 306, ἀρ. 2625].

2398. **Φιλήντας Μ.** Στρούγγα. Ξεκίνημα Β′ (1934) 203 - 204. [Πρβλ. ἀρ. 2391].

2399. **Ζαγανιάρης Δημ. Ν.** Ἡ χλωρὶς τῆς Λαυρεωτικῆς. ΓΔΓΕ 28 (1935) 52 - 57, 256 - 264, 297 - 305, 335 - 340. [Βλ. καὶ ἀρ. 2397 καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 306, ἀρ. 2625].

Δημοσιεύονται καὶ δημώδη ὀνόματα φυτῶν.

2400. ——— Τὰ φαρμακευτικὰ φυτὰ τῆς Ἑλλάδος. Ποῖα εἶναι, ποῦ ἀπαντῶνται ἐν Ἑλλάδι, πῶς συλλέγονται καὶ καλλιεργοῦνται, πῶς παρασκευάζονται, πῶς χρησιμοποιοῦνται κτλ. Ἀθῆναι, τύποις Ν. Ἀπατσίδη, 1935, 8ο, σελ. 76 + 3 χ. ἀρ. (Ἔκδοσις Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας. Παράρτημα «Γεωργικοῦ Δελτίου», Δεκεμβρίου 1935. Βιβλιοθήκη τοῦ γεωργοῦ, ἀρ. 150).

Δημοσιεύονται καὶ λαϊκὰ ὀνόματα φυτῶν.

2401. **Κατσικόπουλος Ἰω.** Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς χλωρίδος τῆς νήσου Σαμοθράκης. ΓΔΓΕ 29 (1936) 225 - 227, 264 - 267, 301 - 304.

Δημοσιεύονται καὶ δημώδη ὀνόματα φυτῶν.

2402. **Skok P.** Études de vocabulaire balkanique. REIB 2 (1936) 31 - 43.

Σελ. 38 - 43 : Γίνεται λόγος γιὰ τὴ λέξη πανωβράκι, πανωβράκα κλπ.

2403. **Kriaras M.** Sur l'expression grecque moderne «Βασιλεύει ὁ ἥλιος». RIEB 3 (1937 - 1938) 462 - 468.

2404. **Ζαγανιάρης Δημ. Ν.** Κοινὰ ὀνόματα φυτῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδας. ΓΔΓΕ 31 (1938) 169 - 174, 223 - 226, 269 - 272.

Δημώδη ὀνόματα φυτῶν κυρίως τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης.

2405. **Σταμν[όπουλος] Ι.** Γιὰ τὸ σιντέφι κλπ. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 7998, 17.10.1938, σ. 4.

ιβ΄) Λαϊκὸ θέατρο. Λαϊκὰ θεάματα.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 406, 419, 461, 3346, 3349]

2406. **Roussel Louis** Karageuz ou un théâtre d'ombres à Athènes. Athènes, imprimerie de la Cour royale A. Raftanis, 1921, 8ο, tome premier (1-242), σελ. 32+52+60. Tome deuxieme et dernier (Nos 242 - 497), σελ. 116.

Κρίσεις: Ἀδελφοσύνη Ε΄ (1921) 189 - 191. Μοῦσα Β΄ (1921 - 1922) 79 - 80 (Γ. Α. Ρ.). Βωμός, ἔτ. 1922, σ. 72 - 74 (Μ. Βάλσας). Rev Ét Gr 36 (1923) σ. LXXXIII - LXXXV (G. Dalmeyda). Φάρος 6 (1926) 29 - 30 (Βίων Σμυρνιάδης).

2407. **Τσαμό[πουλος Α.]** Μιὰ βραδυὰ στὸν Καραγκιόζη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Β΄ (1923 - 24) ἀρ. 476, 21.6.1923, σ. 3.

2408. **:Ser [Σερούϊος Γεώργ.]** Ἡ λαογραφία τοῦ Καραγκιόζη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Δ΄ (1925 - 26) ἀρ. 1161, 26.5.1925, σ. 3.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ σχετικὸ μὲ τὸν Καραγκιόζη ἔργο τοῦ L. Roussel. Βλ. ἀρ. 2406.

2409. Ὁ Φασουλῆς. Μπουκέτο Γ΄ (1926) 904.

2410. **Ροδᾶς Μιχ.** Ἑλλὰς - Καραγκιόζης. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Ε΄ (1926 - 27) ἀρ. ἀρ. 1572, 2.8.1926, σ. 2.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν εὐρύτατη διάδοση τοῦ Καραγκιόζη στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία μὲ τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων του σὲ φυλλάδια.

2411. **:Μανδρόσκυλλος** Ὁ Καραγκιόζης. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΣΤ΄ (1927 - 28) ἀρ. 1745, 12.2.1927, σ. 2.

2412. **:Ὁ Παρατηρητὴς** Ὁ Καραγκιόζης. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΣΤ΄ (1927 - 28) ἀρ. 1890, 11.7.1927, σ. 2.

2413. **Σ.** Ὁ φτωχὸς σιδηρουργὸς τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Ποιὸς ἦτο ὁ Καραγκιόζης, πῶς ἔζησε καὶ πῶς ἀπέθανε. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Η΄ (1929 - 30) ἀρ. 2707, 21.10.1929, σ. 4.

2414. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ παλαισταὶ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Ἐφημ. «Ἀθλητικὸς Τύπος», Ἀθῆναι, ἔτ. Α΄ (1929 - 30) ἀρ. 5, 4.11.1929, σ. 1.

2415. Ὁ Καραγκιόζης. Μπουκέτο Ζ΄ (1930) 631.

2416. **Ζώτου Ἰουλία** Ὁ Καραγκιόζης [στὴν Κωνσταντινούπολη]. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΣΤ΄ (1930) ἀρ. 5, σ. 4.

2417. **Ρ[οδᾶς] Μ[ιχ.]** Ὁ Φασουλῆς κλαίει. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Η΄ (1929 - 30) ἀρ. 2807, 1.2.1930, σ. 2.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸν ἀνδρεικελοπαίκτη (Φασουλῆ) Χρ. Κονιτσιώτη καὶ τὸν καραγκιοζοπαίχτη Μόλλα.

2418. **Πολίτης Φῶτος** Ὁ Καραγκιόζης, τὸ κοινόν του καὶ ὁ θεατρικός του ρυθμός. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ΄ (1930 - 31) ἀρ. 1998, 15.7.1931, σ. 1 - 2 [=Φ. Πολίτη, Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του, τ. Β΄, Ἀθήνα 1938, σ. 143 - 148].

2419. **Σ. Σ.** Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Καραγκιόζη. (Τὸ ὕφος του, οἱ κωμωδίες του καὶ τ' ἀστεῖα του). Μπουκέτο Η΄ (1931) 377.

2420. **Λουνατσάρσκυ Α.** Ὁ Καραγκιόζης τοῦ Μόλλα. Πρωτοπόροι, περ. Β΄, ἔτ. 1 (1931 - 1932) 302.

2421. Ἕνας ξένος διὰ τὸν Καραγκιόζην. Ἐντυπώσεις ἀπὸ μίαν παράστασιν. Πρωΐα, ἔτ. Θ΄ (1933 - 34) ἀρ. 32, 2.12.1933, σ. 1.

Ἀναδημοσίευη ἀπὸ ἄρθρο τοῦ S. Baud-Bovy στὴν «Ἐφημερίδα τῆς Γενεύης» γιὰ παράσταση Καραγκιόζη στὴν Ἀθήνα.

2422. Ὁ Ἀθηναϊκὸς Καραγκιόζης. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 24) ἀρ. 7169, 14. 8.1934, σ. 5.

2423. **Κ.Ι.Κ.** Ὁ Καραγκιόζης καὶ τὸ παληάσκερο. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5376, 18.1.1937, σ. 1.

2424. **:Φορτούνιο [Μελᾶς Σπ.]** Τὰ δικαιώματα τοῦ Καραγκιόζη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ΄ (1936 - 37) ἀρ. 5225, 18.1.1937, σ. 1.

2425. **Μάνος Κων.** Τὸ δίκαιον τοῦ Καραγκιόζη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ΄ (1938 - 39) ἀρ. 5831, 26.9.1938, σ. 3. [Ἐπιστολή. Πρβλ. ἀρ. 2426].

2426. **Παλαιολόγος Π.** Ἡ τιμὴ τοῦ Καραγκιόζη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ΄ (1938 - 39) ἀρ. 5817, 12.9.1938, σ. 1.

2427. **Σ.** Ὁ Καραγκιόζης καὶ ἡ ἱστορία. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ΄ (1938 - 39) ἀρ. 5656, 1.4.1938, σ. 1.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ Καραγκιόζη, πού τοποθετεῖται στὴν Προύσα Μ. Ἀσίας.

2428. **Σπανούδη Σοφία Κ.** Ἡ φιλολογία τοῦ Καραγκιόζη. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ΄ (1938 - 39) ἀρ. 5827, 22.9.1938, σ. 1 - 2.

2429. **Φαλτάϊτς Κ.** Καραγκιόζης καὶ Αἴσωπος. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 661, 680.

2430. **(Γανιὸς Κωνστ.)** Ὁ εἰκονογραφημένος Καραγκιόζης μὲ φιγοῦρες διὰ σχέ-

δια. (Ἀθῆναι), ἐκδόται Α. Γελαντελῆς καὶ Σία, χ. χρ., 8ο, σελ. 519. [Τεύχη ἀρ. 1 - 11].

2431. **(Γανιὸς Κωνστ.)** Ὁ εἰκονογραφημένος Καραγκιόζης μὲ φιγοῦρες διὰ σχέδια. (Ἀθῆναι), ἐκδόται Α. Γελαντελῆς καὶ Σία, χ. χρ., 8ο, σελ. 40 ἢ 32 ἢ 24 σὲ κάθε τεῦχος. [Τεύχη ἀρ. 12 - 19].

2432. **Μάνος Κ.-Ξάνθος Μ.** Ἐκλεκταὶ παραστάσεις. Ὁ Καραγκιόζης. Τεύχη αὐτοτελῆ, 1 - 12. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὰ καταστήματα «Κεραυνὸς» καὶ «Παλλὰς Ἀθηνᾶ», χ. χρ., 8ο, σελ. 32 σὲ κάθε τεῦχος.

Τοῦ καραγκιοζοπαίχτη Κ. Μάνου εἶναι τὰ ἔργα τῶν τευχῶν ἀρ. 3 - 6, 9.

2433. **Μόλλας Ἀντ.** Ὁ Καραγκιόζης τοῦ —. Βιβλιοθήκη τοῦ Καραγκιόζη, ἀρ. [τευχῶν] 1-32. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὰ καταστήματα Δ. Δελῆ, χ.χρ. (ἀρ. 18-32: 1925), 8ο, σελ. 32 σὲ κάθε τεῦχος (ἐκτὸς τὸ τεῦχ. ἀρ. 16 μὲ σελ. 208).

Σὲ κάθε τεῦχος δημοσιεύεται ἕνα αὐτοτελὲς ἔργο τοῦ Μόλλα.

2434. **Ξάνθος Μάρκος** Ἑλληνικὸν θέατρον τοῦ Καραγκιόζη ὑπὸ τοῦ φημισμένου καραγκιοζοπαίκτου —. [Τεύχη ἀρ. 1 - 28]. Ἀθῆναι, ἐκδόται Σαραβάνος - Βουνησέας καὶ Ι. Β. Βουνησέας καὶ Σία, χ. χρ., 8ο μικρό, σελ. 48 σὲ κάθε τεῦχος (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τεύχ. ἀρ. 14, 15: σελ. 40).

Σὲ κάθε τεῦχος δημοσιεύεται ἕνα ἔργο.

2435. ——— Ἑλληνικὸν θέατρον τοῦ Καραγκιόζη ὑπὸ τοῦ πεφημισμένου καραγκιοζοπαίκτου —. Σειρὰ δευτέρα. [Τεύχη ἀρ. 1-9]. Ἀθῆναι, ἐκδόται Ἀντ. Σαραβάνος - Βασίλειος Βουνησέας, χ. χρ., 8ο, σελ. 32 (οἱ ἀρ. 1-5) ἢ 24 (οἱ ἀρ. 6-9).

Σὲ κάθε τεῦχος δημοσιεύεται ἕνα ἔργο τοῦ Ξάνθου.

2436. ——— Θέατρον ὁ Καραγκιόζης. Ἀριθμ. 1 - 5. (Ἀθῆναι), ἐκδοτικὰ καταστήματα «Κεραυνὸς» καὶ «Παλλὰς Ἀθηνᾶ», χ. χρ., 8ο, σελ. 320.

ιγ') Δημώδη βιβλία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 319, 3458]

2437. Χίλιες καὶ μία νύχτες (Χαλιμά). Τόμος Α'. Ἡ ὡραία Σαχραζάτ. Μετάφρασις Κώστα Τρικογλίδη ἀπὸ τὸ γνήσιον ἀραβικὸν κείμενον. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1921, 16ο, σελ. 352. (Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», ἀριθ. 31).

2438. Χίλιες καὶ μία νύχτες (Χαλιμά). Τόμος Β'. Ἡ εὐνοουμένη τοῦ Χαλίφη. Μετάφρασις Κώστα Τρικογλίδη ἀπὸ τὸ γνήσιον ἀραβικὸν κείμενον. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1921, 16ο, σελ. 352. (Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», ἀριθ. 32).

2439. Μία θαυμαστὴ ἱστορία ἀπὸ τὶς χίλιες καὶ μία νύχτες (Χαλιμὰ) τῆς ἐκδόσεως Γ. Βασιλείου. Ἡ μαρμαρωμένη πόλις. Μετάφρασις Κ ώ σ τ α Τ ρ ι κ ο γ λ ί δ η ἀπὸ τὸ γνήσιον ἀραβικὸν κείμενον. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1922, 16ο, σελ. δ′ +70.

2440. Χίλιες καὶ μία νύκτες (Χαλιμά). Τόμος Γ′. Σεβὰχ ὁ Θαλασσινός. Μετάφρασις Κ ώ σ τ α Τ ρ ι κ ο γ λ ί δ η ἀπὸ τὸ γνήσιον ἀραβικὸν κείμενον. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1922, 16ο, σελ. 351. (Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», ἀριθ. 33).

2441. Χίλιες καὶ μία νύκτες (Χαλιμά). Τόμος Δ′. Ἡ σουλτάνα τῆς ἀγάπης. Μετάφρασις Κ ώ σ τ α Τ ρ ι κ ο γ λ ί δ η ἀπὸ τὸ γνήσιον ἀραβικὸν κείμενον. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1922, 16ο, σελ. 318. (Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», ἀριθ. 34).

2442. **Ἀντωνιάδου Σοφία** Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Κρητικὸν μυστήριον τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἀθῆναι 1922. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 322, ἀρ. 2912].
Κρίση: Libre, No 1 (15 Décembre 1922) σ. 2 - 3 (L o u i s R o u s s e l).

2443. Συντίπας ἢ οἱ πανουργίες καὶ οἱ μηχανορραφίες τῶν γυναικῶν. Μετάφρασις Κ ώ σ τ α Τ ρ ι κ ο γ λ ί δ η ἀπὸ τὴν ἀραβικὴ ἔκδοση. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Χ. Γανιάρη, χ. χρ. [1923], 16ο, σελ. ια′+13 - 192.

2444. Χίλιες καὶ μία νύκτες (Χαλιμά). Τόμος Ε′. Ἡ πανούργα Δαλιδά. Μετάφρασις Κ ώ σ τ α Τ ρ ι κ ο γ λ ί δ η ἀπὸ τὸ γνήσιον ἀραβικὸν κείμενον. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1923, 8ο, σελ. 320. (Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», ἀριθ. 35).

2445. **Νασρ - ἐν - ντὶν - Χότζα** Οἱ εὐτράπελες ἱστορίες τοῦ —. Μετάφρασις ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ Κ ώ σ τ α ς Τ ρ ι κ ο γ λ ί δ η ς. Ἀθῆναι, βιβλιοπωλεῖον Γεωργίου Ι. Βασιλείου, 1923, 16ο, σελ. 176. (Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα», ἀριθ. 48).

2446. **Chumnos Georgios** Old Testament Legends from a Greek Poem on Genesis and Exodus, edited with Introduction, Metrical Translation, Notes and Glossary from a Manuscript in the British Museum by F. H. M a r s c h a l l. Cambridge, at the University Press, 1925, 8ο, σελ. XXXII + 116+ πίν. 28.

Κ ρ ί σ ε ι ς: Περιοδ. «Deutsche Literaturzeitung», n.F., II (1925) 1010 - 1011 (H. G r e s s m a n n). Byzantion 2(1925) 473 - 479 (R. M. Dawkins). Ἐπ Βυζ Σπ Γ′ (1926) 337 - 344 (Σ τ έ φ. Ξ α ν θ ο υ δ ί δ η ς). BZ 26 (1926) 91-92 (D. C. H e s s e l i n g). Περιοδ. «Göttingische Gelehrte Anzeigen» 188 (1926) 356 - 362 (P h. M e y e r). Περιοδ. «Revue Critique d'Histoire et de Littérature» 61 (1927) 352 - 354 (H. P e r n o t).

2447. **Βέης Ν.Α.** Κρητικὸν θέατρον. Ἐρωφίλη, μεσαιωνικὴ τραγωδία. Πρόλογος —. Ἀθήνα, ἔκδοση «Στοχαστῆ», 1926, 16ο, σελ. λβ′ + 205. (Μεσαιωνικά, ἀρ. 3).

2448. **Κορνάρος Βιτζέντζος** Ἐρωτόκριτος. Μικρὰ ἔκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς καὶ λεξιλογίου ὑπὸ Στεφ. Ξανθουδίδου. Ἐν Ἀθήναις 1928. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 323, ἀρ. 2918].

Κρίση: JHS 48 (1928) 262 (F. H. M[arshall]).

2449. **Ξανθουδίδης Στέφ.** Ἐρωφίλη. Τραγωδία Γεωργίου Χορτάτζη (1600), ἐκδιδομένη ἐκ τῶν ἀρίστων πηγῶν μετ' εἰσαγωγῆς καὶ λεξιλογίου ὑπὸ —. Athen, P.D. Sakellarios, Kunstdruckerei und Verlag, 1928, 8ο, σελ. μζ′+167. (Texte und Forschungen zur Byzant.—Neugriechischen Philologie. No 9. Κρητικὸν Θέατρον).

Κρίση: Échos d' Orient 29 (1930) 127 - 128 (E. S[téphanou]). Βιβλ. μνεία: Glotta 19 (1931) 193 - 194 (Paul Kretschmer).

2450. **:Φιλίστωρ** Τὸ λαϊκὸν μυθιστόρημα εἰς τὸν Ἀθηναϊκὸν τύπον. Ἐθν Κῆρυξ 15 (1929) ἀρ. 1, σ. 11.

2451. **Ζωγραφάκης Γ. Κ.** Δύο Κρητικὰ ἀριστουργήματα [Ἐρωτόκριτος καὶ Εὔμορφη Βοσκοπούλα]. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α′ (1929 - 1930) 209.

2452. **Mavrogordato John** The Erotocritos. Oxford 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 57) σ. 323, ἀρ. 2920].

Κρίσεις: JHS 50 (1930) 175 (F.H. M[arshall]). Libre, No 92 - 93 (Juin - Juillet 1930) σ. 737 - 738 (L. Roussel).

2453. **Marshall F. H.** Three Cretan Plays. The Sacrifice of Abraham, Erophile and Gyparis. Oxford 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 -57) σ. 323, ἀρ. 2919].

Κρίσεις: Byzantion 7 (1932) 552-555 (H. Pernot). JHS 50 (1930) 369 (V.S.).

2454. **Πάλλης Α. Α.** Ἡ φυλλάδα τοῦ Μεγ' Ἀλέξαντρου. Μὲ ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ τοῦ —. Ἀθῆναι 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 323, ἀρ. 2925].

Κρίσεις: Ἕλλην Φύλλα Α′ (1935 - 1936) 365 - 366 (Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη). JHS 56 (1936) 119 - 120 (F. H. M[arshall]).

2455. **Ἀλεξίου Λευτέρης** Ἡ ὄμορφη Βοσκοπούλα. Κάστρο, χρον. 4 (1937) ἀρ. 8, σ. 1 - 32. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 323, ἀρ. 2922].

Εἰσαγωγή, κείμενο καὶ σημειώσεις, ὅπου ἑρμηνεύονται Κρητικὲς λέξεις τοῦ κειμένου.

2456. **Κριαρᾶς Ἐμμ.** Περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 7998, 17.10.1938, σ. 3.—Καὶ πάλιν περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ του. Αὐτόθι, ἀρ. 8018, 7.11.1938, σ. 4.

Πρβλ. λῆμμα ἀρ. 1557, μελέτη τοῦ Φ. Μιχαλόπουλου, στὴν ὁποία ἔχει ἀντιρρήσεις δ

Μαν. Κριαρᾶς. Ἀπάντηση στὸν Κριαρᾶ βλ. Φ. Μιχαλοπούλου, Ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, αὐτόθι, ἀρ. 8005, 24.10.1938, σ. 4, καὶ β' ἀπάντηση, αὐτόθι, ἀρ. 8018, 7.11.1938, σ. 4.

4. Μουσικὴ καὶ χοροί.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 53, 72, 140, 162, 178, 241, 272, 278, 280, 295, 330, 374, 389, 453, 454, 499, 967, 1063, 2371, 2707, 3246]

2457. **Λελεδάκης Γεώργ.** Οἱ Κρητικοὶ χοροὶ πρῶτοι τῶν ἐθνικῶν χορῶν. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 8 σ. 4 - 5, ἀρ. 9 σ. 5 - 6.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Κῆρυξ» Χανίων.

2458. **Παπαδημητρίου Κωνστ.** Τὸ μουσικὸν ζήτημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις - προτεινομένη λύσις. Αἱ βυζαντιναὶ κλίμακες. Μὲ 27 μουσικὰ παραδείγματα βυζαντινὰ καὶ δημώδη εἰς εὐρωπαϊκὴν σημειογραφίαν. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1921, 8ο, σελ. 2 Χ. ἀρ. + 72.

Δημοσιεύονται (σ. 46 κ.ἑ.) καὶ 7 δημοτικὰ τραγούδια (Ἀρκαδίας 3, Εὔβοιας 4).

2459. ***Σακελλαρίδης Θ. Ι.** Δέκα δημοτικὰ τραγούδια διὰ τραγούδι καὶ πιάνο. Ἐναρμόνισις —. Ἀθῆναι, ἐκδοτικὸς οἶκος «Μουσικὴ» Ζαχαρία Μακρῆ, (1921).

2460. Ἀννούλα ἡ Σαρακατσάνισσα. Ἄσμα Ἐπάνω Ἀγόριανης (Γραβιᾶς - Παρνασσοῦ). Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 10, σ. 5 - 6.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφή.

2461. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 1, σ. 3.

2462. Ἡ συλλογὴ τῶν ᾀσμάτων Πελοποννήσου καὶ Κρήτης. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 10, σ. 3 - 4. [Βλ. ἀρ. 2511, ὅπου καὶ ἄλλες κρίσεις].

2463. «Μὲ γελάσανε τὰ πουλιά». Δημῶδες ἐπιτραπέζιον Ἄρτης. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 11 - 12, σ. 5.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι μὲ καταγραφὴ σὲ εὐρωπαϊκὴ καὶ βυζαντινὴ σημειογραφία.

2464. Χριστὸς Ἀνέστη ὡς ψάλλεται ἐκ παραδόσεως ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετὰ διπλῆς συνηχητικῆς γραμμῆς. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 2, σ. 5.

Μουσικὴ καταγραφὴ σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2465. **Ἀδὰμ Ἀκρίτας** Δημώδη ᾄσματα Διδυμοτείχου. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 5 - 7, σ. 7.

Δημοσιεύονται δίστιχα σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2466. **Βαλτετσιώτης Στέφ.** Ὁ Λύγκος (δημῶδες). Ἐναρμόνισις —. Μουσ Ἐπιθεώρ Α' (1921 - 1922) τεῦχ. 3, μουσικὸν παράρτημα, σ. 2 - 4.

Καταγράφεται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2467. **Γαϊτᾶνος Στέφ.** Τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922) τεῦχ. 4, σ. 12 - 14.

2468. **Γεδεὼν Μαν. 'Ιω.** Μουσικαὶ διαχύσεις οἰκιακαί. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 5 - 7, σ. 4 - 6.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ δυτικῶν ἐθίμων καὶ μελωδιῶν στὴν ἑλληνικὴ 'Ανατολὴ μετὰ τὸ 1850 καὶ γιὰ τουρκικὰ παιγνίδια καὶ τραγούδια πού προτιμοῦνταν ἀπὸ "Ελληνες.

2469. ***Κουτσογιαννόπουλος Δ.** 'Απὸ τὰ δημοτικὰ ἄσματα τοῦ Πόντου. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922).

2470. **:'Ορφεὺς** Τὰ δημοτικά μας τραγούδια. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922) τεῦχ. 1, σ. 7.

2471. **Παπαγαρουφάλης Γ. Α.** 'Ο ἑλληνικὸς χορός. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 8 - 9, σ. 5.

Δημοσιεύονται δίστιχα σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία καὶ περιγράφεται χορὸς ἀπὸ τὴν 'Αλευροῦ Λακωνίας.

2472. Χορὸς πηδηχτός. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 1, σ. 7.

2473. **Παπαδημητρίου Κ.** 'Η Βαγγελιώ. Δημῶδες 'Αρκαδίας. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922) τεῦχ. 1, παράρτημα μουσικόν, σ. 2 - 4.

Συνοδεύεται ἀπὸ μουσικὴ καταγραφὴ σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2474. **Πολίτης Ν.Γ. - Ψάχος Κ.Α. - Καλομοίρης Μ.** Θεωρητικὴ διδασκαλία καὶ ἑρμηνεία τῶν ἑλληνικῶν χορῶν. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 1, σ. 6-7.

2475. **Σ. Λ.** Διαλέξεις Π. Δ. Ζ α χ α ρ ί ο υ, 'Η ἑλληνικὴ μουσική. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922) τεῦχ. 1, σ. 14.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴ δημοτικὴ μουσική.

2476. **Συναδινὸς Θ. Ν.** 'Η ἐναρμόνισις τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922) τεῦχ. 2, σ. 3.

2477. *——— Τὸ ἑλληνικὸ τραγούδι. Τὸ δημοτικό μας τραγούδι. Μουσ 'Επιθεώρ Α' (1921 - 1922). [Πρβλ. ΕΛΑ Θ' - Ι (1955 - 57) σ. 239, ἀρ. 1502].

2478. **[Ψάχος Κ. Α.]** Δημώδη ἄσματα Λευκάδος. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 4, σ. 5.

Δημοσιεύονται 2 τραγούδια σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2479. ——— 'Η 'Επιτροπὴ τῆς 'Εθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 3 σ. 8, ἀρ. 8 - 9 σ. 6 - 7.

2480. ——— 'Η συμβουλὴ τοῦ γέρω κλέφτη. Ν Φόρμιγξ Α' (1921 - 1922) ἀρ. 1, σ. 5 - 6.

Δημοσιεύεται 1 κλέφτικο τραγούδι μὲ μουσικὴ καταγραφὴ σὲ εὐρωπαϊκὴ καὶ βυζαντινὴ σημειογραφία καὶ μουσικὲς παρατηρήσεις.

2481. Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα τοῦ Βελεστινλῆ (Φερραίου) ὡς ἐσώθη ἐκ παραδόσεως. Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 13, σ. 3.

2482. Τὰ δημώδη ἄσματα. Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 16 - 18, σ. 3.

2483. Τὸ γαροφαλλάκι. (Δημῶδες Μυτιλήνης). Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 14, σ. 3.—Δημῶδες Χίου. Αὐτόθι, ἀρ. 15, σ. 3.
Καταγράφονται σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2484. **Πουλιανὸς Γεώργ. Ν.** Ὁ χορὸς τῆς νήσου Ἰκαρίας μετὰ περιγραφῆς. Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 19 - 22, σ. 6 - 8.

2485. **Ψάχος Κ. Α.** Τὸ μῆλο. Δημῶδες χορευτικὸν Κρήτης. Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 16 - 18, σ. 7.
Δημοσιεύεται καὶ μουσικὴ καταγραφὴ σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2486. Ἡ Σαμιώτισσα. Πανσαμ Ἡμερ 1 (1923) 93.
Καταγράφεται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2487. **Βαρδάκας Παρθένιος Κ.** Περὶ νεοελληνικῆς μουσικῆς, ἤτοι περὶ τῆς ἐξευρέσεως τοῦ τρόπου καὶ τῶν πηγῶν πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς τῆς ὁποίας στερούμεθα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐκ τοῦ τυπογραφείου «τῆς ἐφημερίδος τῶν Βαλκανίων», 1923, 8ο μικρό, σελ. 47.

2488. **Κουκούλης Ἰω.** Ἡ ἑλληνικὴ ἐθνικὴ μουσική. Μην Ἐπιθ Α′ (1923 - 1924) φ. 7, σ. 5 - 6.

2489. Κρητικὴ μουσικὴ καὶ Κρητικοὶ χοροί. (Ἐκ μακρᾶς μελέτης τοῦ κ. Γ ε ω ρ γ ί ο υ Ι. Χ α τ ζ η δ ά κ η). Θησαυρός, πανηγυρικὸν τεῦχος 1 Ἰανουαρίου 1924, σ. 131 - 144.

2490. **Λαμπελὲτ Γεώργιος** Ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ μουσική. (Κλίμακες, μέτρα, ρυθμοί). Μουσ Χρον 1 (1925) τεῦχ. 1, σ. 3 - 4.

2491. **Παρασκευόπουλος Γ. Π.** Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος. Αἴγυπτος - Παλαιστίνη - Ἑλλάς. Ἀθῆναι, τύποις Κορωναίου - Δενεξᾶ καὶ Σία, 1925, 16ο, σελ. 144.
Σελ. 85 - 102: «Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων» (διάλεξις).

2492. **[Συναδινὸς Ν.Θ.]** Τὸ παληὸ [Ἀθηναϊκὸ] τραγούδι. Ἑλλ Τέχνη Α′ (1924) ἀρ. 3 σ. 8, Β′ (1925) ἀρ. 4 σ. 6, ἀρ. 5 σ. 5 - 6, ἀρ. 6 σ. 6, ἀρ. 7 σ. 6, ἀρ. 8 σ. 6, ἀρ. 9 σ. 6.
Δημοσιεύονται καὶ δημοτικὰ τραγούδια σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2493. **Παπαδάκης Ἀριστογ.** Χαλκίτικοι χοροὶ καὶ μουσική. Δωδεκάνησος, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 36, σ. 4. [Βλ. καὶ ἀρ. 2499, 2523].

2494. Χορὸς Σαμιώτικος. Σαμιακὴ Στοὰ Α′ (1926) 88 - 89.
Καταγράφεται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2495. **Λαμπελὲτ Γεώργιος** Διὰ τὴν Ἀκαδημίαν [Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου τῆς περισυλλογῆς τῆς δημοτικῆς μουσικῆς]. Πρωΐα, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 141, 24.3.1926, σ. 1.

2496. ***Poniridy G.** Six melodies populaires grecques pour chant et piano. Édit Maurice Senart. Paris 1926.

2497. **Ἀργυρόπουλος Ἀθαν. Γ.** Ἀηδόνια. Παιδαγωγικὰ ἄσματα διὰ τὰ κατώτερα καὶ ἀνώτερα σχολεῖα. Ἀθῆναι 1927, 8ο, σελ. 6 χ. ἀρ. + 86.

Καταγράφονται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία καὶ 5 δημοτικὰ τραγούδια (σ. 17 - 18, 29, 40, 85 - 86), ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 2 προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία.

2498. **Σακελλαρίδης Ἰωάννης** Οἱ Κολοκοτρωναῖοι. Τραγούδι δημοτικό. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Γ′ (1927) ἀρ. 2, σ. 15.—Ὁ Δῆμος Λάζος, ἁρματωλὸς τοῦ Ὀλύμπου (1808). Τσάμικο. Αὐτόθι, ἀρ. 6, σ. 15.

Καταγράφονται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2499. **Παπαδάκης Ἀριστογ. Γ.** Χαλκίτικα τραγούδια καὶ χοροί. Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 136, σ. 3. Βλ. καὶ ἀρ. 2493, 2523].

2500. [Δημοτικὰ τραγούδια Σινασοῦ]. Σινασός, ἔτ. 1928, σ. 13, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 47, 49, 51, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75.

Συνοδεύονται σχεδὸν ὅλα τὰ τραγούδια ἀπὸ μουσικὲς καταγραφὲς σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2501. **Λαμπελὲτ Γεώργιος** Ὁ ἐθνικισμὸς εἰς τὴν τέχνην καὶ ἡ ἑλληνικὴ δημώδης μουσική. Ἐπιφυλλίδες, τόμ. Α′ (1928) τεῦχ. ΙΑ′. Ἐν Ἀθήναις 1928, 16ο, σελ. 40.

Γιὰ τὴν ἑλληνικὴ δημοτικὴ μουσική, τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χοροὺς γίνεται λόγος στὶς σ. 9 - 39.

2502. **Φ[αλτάϊτς] Κ.** Ἡ ἐγχώρια μουσικὴ καὶ οἱ ἑλληνικοὶ χοροί. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε′, ἀρ. 2308, 3.3.1928, σ. 5.

2503. Περιοδ. «Μουσικὸς Κόσμος». τεῦχ. Α′ (1928).

Κρίση: Ὀρθοδοξία 4 (1929) 511 - 512 (Τρ. Γ[εωργιάδης]).

2504. Οἱ Ζεϊμπέκοι τῆς Βιθυνίας. Οἰκογένεια, ἔτ. Γ′ (1928 - 1929) ἀρ. 115, σ. 1183.

Δημοσιεύεται καὶ ἕνα τραγούδι.

2505. **Θ. Π.** Δημῶδες. Ὁ Τζαβέλας. (Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογή —). Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ε′ (1929) ἀρ. 7, σ. 16.

Καταγράφεται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2506. **Κόκκινος Διον. Α.** Οἱ ἑλληνικοὶ χοροί. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ε′ (1929) ἀρ. 7, σ. 5 - 6.

2507. ***Λάβδας Ν.** Δημοτικὰ τραγούδια. Σειρὰ πρώτη. Τραγούδι καὶ πιάνο. (Ὠδεῖον Ἀθηναϊκῆς Μανδολινάτας). Ἀθῆναι 1929.

2508. **Κουτσογιαννόπουλος Δημ.** Ἡ λύρα τοῦ Πόντου. Δράμα 1927. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 325, ἀρ. 2946].

Κρίση: Libre, No 86 - 87 (Décembre 1929 - Janvier 1930) σ. 692 (L. Roussel).

2509. **Γιοκαρίνης Ν.** Μὲ τὸν Ἰωάννην Ἀθανασάκην διὰ τὴν φωνογράφησιν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Πρωΐα, ἔτ. Ε′ (1929 - 30) ἀρ. 1473, 23.1. 1930, σ. 3.

2510. ***Οἰκονόμου Κ. Δ.** Τὸ πνεῦμα καὶ τὸ μουσικὸν αἴσθημα τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιστοῦ. Μουσικὸς Κόσμος, Ἀθῆναι, Φεβρουάριος 1930.

2511. 50 δημώδη ᾄσματα Πελοποννήσου καὶ Κρήτης. Συλλογὴ Ὠδείου Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1930. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι (1955 - 57) σ. 326, ἀρ. 2961].

Κρίσεις: Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. Θ′ (1930 - 31) ἀρ. 3124, 20.12.1930, σ. 2 (Μιχ. Ροδᾶς). JHS 51 (1931) 309 - 310 (H. J. W. T.). Échos d' Orient 30 (1931) 507 (E. S[tephanou]). Libre, No 110 - 111 (Décembre 1931 - Janvier 1932) σ. 875 - 876 (L. Roussel). Βλ. καὶ ἀρ. 2462.

2512. **Καλ[ομοίρης] Μαν.** Τὸ λαϊκὸ μοτίβο στὴ μουσικὴ δημιουργία. Μουσ Ζωὴ Α′ (1930 - 1931) 225 - 226, Β′ (1931 - 1932) 2.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀξία ποὺ ἔχει ἡ δημοτικὴ μουσικὴ γιὰ τὴν ἔντεχνη μουσική.

2513. **Λάβδας Ν.** Λιογκάρι δὲν βαρεῖς καλά. Μουσ Ζωὴ Α′ (1930 - 1931) 155 - 157.

Δημοσιεύεται 1 τραγούδι σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2514. **Οἰκονόμου Κωνστ. Δ.** Τὸ νεοελληνικὸ λαϊκὸν ᾆσμα. Μουσ Ζωὴ Α′ (1930 - 1931) 19 - 20, 55 - 56, 82, 87 - 88, 104 - 105, 149 - 151, 165 - 167, 202 - 204, 253 - 254.

2515. **Ψάχος Κ. Α.** Τὸ δημῶδες ᾆσμα ἐν Ζακύνθῳ. Μουσ Ζωὴ Α′ (1930 - 1931) 121 - 123.

Εἰδήσεις γιὰ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ χορὸ μὲ μουσικὴ καταγραφὴ σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία καθὼς καὶ 2 τραγούδια ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

2516. ——— Τὸ βυζαντινὸν δημῶδες ᾆσμα. Μουσ Ζωὴ Α′ (1930-1931) 193-196.

2517. **Ἀποστολίδης Χρ.** Κύπρος. Μουσικὴ καὶ μουσικὰ ὄργανα. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 15 (1931) σ. 470 - 471.

Καταγράφονται καὶ 2 τραγούδια σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2518. **Ἀργυρόπουλος Α. Γ.** Μουσικὴ ἀγωγή. Σύστημα διδασκαλίας τῆς μουσικῆς μετὰ σχετικῆς ἐγκυκλοπαιδείας. Ἐν Ἀθήναις, 8ο, τεῦχ. Α′, 1931, σελ. ζ′ +176, τεῦχ. Β′, 1931, σελ. 177 - 512, τεῦχ. Γ′, 1933, σελ. 513 - 722.

Δημοσιεύονται καὶ δημοτικὰ τραγούδια καταγραμμένα σὲ εὐρωπ. σημειογραφία.

Τεῦχ. Α′: 2 τραγούδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα 1 ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία (σ. 151 - 52). Τεῦχ. Β′ : 14 τραγούδια (σ. 309 - 10, 313 - 15, 336 - 37, 394, 412, 429 - 30, 443 - 44, 459, 493 - 94). Τεῦχ. Γ′: 12 τραγούδια (σ. 560 - 61, 564, 578 - 80, 661 - 66, 668 - 69, 705 - 708).

2519. **Παπασπυρόπουλος Θεόδ.** 32 εἴδη ἑλληνικῶν χορῶν. Ἄσματα 46. Σειρὰ πρώτη. Μεταγραφή, διασκευὴ καὶ ἐναρμόνισις διὰ τραγούδι, πιάνο, βιολὶ κτλ. ὑπὸ —. Ἐν Ἀθήναις 1931, 4ο, σελ. ι′+78.

2520. **Πέτσης Ι.** Οἱ καπνατζῆδες. ΗΘ 9 (1931) 207 - 208.

Δημοσιεύονται 10 δίστιχα ἀπὸ τὸν Πολύγυρο Χαλκιδικῆς, μὲ μουσικὴ καταγραφὴ στὴν εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία, σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ τῶν καπνεργατῶν (καπνατζήδων).

2521. **Ἀνδρεόπουλος Ἀργύριος Νικ.** Ἑλληνικοὶ χοροὶ καὶ δημοτικὰ τραγούδια. Ἐκ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς τοῦ συλλέκτου καὶ διαρρυθμιστοῦ τῶν ἐθνικῶν χορῶν καὶ δημοτικῶν τραγουδιῶν —. Τεῦχος Α′. Θεσσαλονίκη 1932, 8ο μικρό, σελ. 52.

Μελέτη γιὰ τὸν «Καλαματιανό», τὸν «Μακεδονικὸ» καὶ «Θρακικὸ χορό». Δημοσιεύονται καὶ 15 σχετικὰ χορευτικὰ τραγούδια σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2522. **Μερλιὲ Μέλπω Ο.** Τραγούδια τῆς Ρούμελης. Ἀθῆναι 1931, 8ο, σελ. λα′ + 96. [Βλ. ΕΛΑ, Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 326, ἀρ. 2966].

Κρίσεις: Περιοδ. «Museum», τόμ. 39, ἀρ. 8 (Μάϊος 1932) σ. 98-99 (S. Antoniadis). Libre, No 122 - 123 (Décembre 1932 - Janvier 1933) σ. 982 - 983 (L. Roussel).

2523. **Παπαδάκης Ἀριστογ. Γ.** Χάλκη, ἡ νῆσος τῆς μουσικῆς, τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ χοροῦ. Δωδεκ Ἡμερολ 9 (1932) 99 - 107. [Βλ. καὶ ἀρ. 2493, 2499].

Τραγούδια καὶ δίστιχα, μουσικὴ καὶ χοροί.

2524. **Δεληβασίλης Ἰω.** Μουσικὴ Κρητικὴ μελέτη. Ποῖοι πρωτόγραψαν Κρητικὲς μελωδίες. Γιατί ὠνομάσθησαν Κοντυλιές. Ἐφημ. «Ἐλευθέρα Σκέψις», Ἡράκλειον, ἔτ. Δ′ (1933) ἀρ. 1189, 3.7.1933, σ. 1, ἀρ. 1190, 10.7.1933, σ. 1, ἀρ. 1191, 17.7.1933, σ. 1, ἀρ. 1192, 24.7.1933, σ. 1.

2525. **Παπασπυρόπουλος Θεόδ.** Ἑλληνικοὶ χοροὶ - ἄσματα 35. Σειρὰ δευτέρα. Μεταγραφέντα καὶ ἐναρμονισθέντα ὑπὸ —. Ἐν Ἀθήναις, Σεπτέμβριος 1933, 8ο, σελ. 55.

Τραγούδια καὶ χοροὶ διαφόρων τόπων, κυρίως τῆς Πελοποννήσου, σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2526. **Κ[αλογερόπουλος] Δ[ιον.]. Π.** Chénier (Madame), Ἐπιστολὴ περὶ τῶν ἑλληνικῶν χορῶν. Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 45 - 46, 58 - 59.

2527. **Lambelet Georges** La musique populaire grecque. Chants et danses. Athènes 1934, 4ο, σελ. 196. [Βλ. ΕΛΑ Θ′-Ι′ (1955-57) σ. 327, ἀρ. 2981].

Κρίση: Balkans 6 (1934) 349 - 351 (X. L[efcoparidis]).

2528. **:Ὁ Μουσικὸς** Ἡ μουσικὴ στὴν Ἑλλάδα. Δημοτικὰ τραγούδια καὶ λαϊκὲς καντάδες. ΜΕΗ Α′ (1934) 189 - 192.
Γίνεται λόγος κυρίως γιὰ τὰ ἀστικὰ λαϊκὰ τραγούδια.

2529. **Παπασπυρόπουλος Θεόδωρος Χρ.** Ὁ ἐθνικισμὸς εἰς τὴν μουσικήν. Τόμ. Λ′, Ἀθῆναι 1934, 8ο, σελ. 62. [Μελέτη].
Στὶς σ. 44 - 45, 58 - 61 γίνεται λόγος γιὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

2530. **Merlier Melpo** Essai d' un tableau du folklore musical grec. Le syllogue pour l' enregistrement des chansons populaires. Athènes, Libraires J.N. Sidéris, 1935, 8ο, σελ. 64 + χάρτ. 1. (Société pour la propagation des livres utiles. Archives musilales de Folklore. Textes et travaux publiés sous la direction de Mme M. Merlier, A′). [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 328, ἀρ. 2992. Βλ. καὶ ἀρ. 2532].

2531. **Λ. Ν. Π.** Τὸ δημοτικό μας τραγούδι. Δύο ὁμιλίες. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ′ (1936 - 37) ἀρ. 4990, 24.5.1936, σ. 4
Παρουσιάζονται 2 ὁμιλίες τοῦ S. Baud - Bovy γιὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὴ μουσικὴ τῶν τραγουδιῶν τῶν Δωδεκανήσων.

2532. **Μερλιὲ Μέλπω** Ἡ μουσικὴ λαογραφία στὴν Ἑλλάδα. Δοκίμιο. Ἀθήνα 1935. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 328, ἀρ. 2992].
Κρίση: Balkans 8 (1936) 120.

2533. **Ψάχος Κ. Α.** Ἡ Ἀσιατικὴ μουσική. Ὁ Ἀμανές. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5268, 28.9.1936, σ. 4.

2534. ——— Τὰ δημώδη ἑλληνικὰ ἄσματα. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5027, 25.1.1936, σ. 4. [Ἐπιστολή].

2535. **Κιοσεμιχάλ Μαχμοὺτ Ραγὴπ** Οἱ τουρκικὲς ἐπιδράσεις στὰ μουσικὰ λαογραφικὰ ζητήματα τῶν Βαλκανίων. (Μετάφραση Ἀβρ. Ν. Παπάζογλου). Ν Πνοὴ 1 (1936 - 1937) 291 - 299. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο: Θεσσαλονίκη 1937, 8ο, σελ. 15]. [Μελέτη].

2536. **Γιοκαρίνης Ν.** Τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἕνα φωνητικὸν ἀρχεῖον. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΣΤ′ (1937 - 38) ἀρ. 5556, 19.1.1937, σ. 1.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ μουσικολαογραφικὸ συλλεκτικὸ ἔργο τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων.

2537. **Καλομοίρης Μανώλης** Νησιώτικες ζωγραφιὲς ἐπάνω σὲ Δωδεκανησιακὰ μοτίβα. Σουίτα γιὰ σόλο βιολὶ καὶ πιάνο ἢ ὀρχήστρα. Τεύχη 2. Ἀθῆναι, Μουσικαὶ Ἐκδόσεις Μ. Γαϊτάνου, [1937], 4ο, σελ. 14, 24+8.

2538. **Λαγουδάκης Μιχάλης** Κρητικοὶ χοροί. Ἀθῆναι (1937), 4ο, σελ. 26.
1. Κοντυλιὲς Σητείας, 2. Μελωδία Ἐρωτοκρίτου, 3. Πεντοζάλης, 4. Μελωδία γάμου,

5. Σούστα Ρεθυμνιώτικη, 6. Συρτὸς Χανιώτικος, 7. 'Αγκαλιαστός, 8. Πηδηχτὸς Σητείας. Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ δίστιχα.

2539. **Παπασπυρόπουλος Θεόδ.** Τρεῖς Κεφαλλονήτικοι χοροί. Δημοτικὰ τραγούδια. Α') Κάτου στὸ γυαλό, Β') Συρτὸς καὶ μπάλλος, Γ') Γῦρες ἢ κουτσός. 'Αθῆναι, Μουσικὸς 'Εκδοτικὸς οἶκος Γαϊτάνου, (1937), 8ο μεγάλο, σελ. 15.

2540. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. 'Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ' (1938 - 39) ἀρ. 5806, 1.9.1938, σ. 2, ἀρ. 5813, 8.9.1938, σ. 2.

'Εκτενὴς περίληψη ὁμιλίας τοῦ Γ. Λαμπελὲτ «Περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς μουσικοθεωρητικῆς του ὑποστάσεως».

2541. **Γεωργιάδης Θρασύβ.** 'Η ἑλληνικὴ μουσικὴ ὡς πνευματικὴ δύναμις. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7886, 27.6.1938, σ. 4, ἀρ. 7893, 4.7.1938, σ. 4. [Πρβλ. ἀρ. 2545].

2542. **Δ. Α. Χ.** Συναυλία δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 120, 2.3.1938, σ. 2.

2543. **Δροσίνης Γ.** Γεώργιος Νάζος καὶ τὸ 'Ωδεῖον 'Αθηνῶν. 'Επιμελείᾳ —. 'Αθῆναι 1938, 8ο, σελ. 261 + πίν. 24.

Στίς σ. 145 - 153: «'Η περισυλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν» [ἡ συμβολὴ τοῦ Γ. Νάζου].

2544. **Formozis P. E.** Contribution a l'étude de la chanson et de la musique populaire grecque. Thessalonique, Typogr. Korn. Theodorides, 1938, 8ο, σελ. 43.

Στὸ μέρος ΙΙ (σ. 15 - 42): «Collections de musique et chansons populaires», ὅπου βιβλιογραφία συλλογῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ μουσικῆς.

2545. **Πολίτης Γ. Ν.** 'Η ἑλληνικὴ μουσικὴ ὡς πνευματικὴ δύναμις. (Μία διάλεξις τοῦ κ. Θρ. Γεωργιάδου). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7872, 13.6.1938, σ. 3. [Πρβλ. ἀρ. 2541].

2546. **Φραγκαλιὸς Σπ.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμός. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8012, 31.10.1938, σ. 4. [Πρβλ. ἀρ. 189].

2547. **Χαρισιάδης 'Ιω.** 'Η 'Ηπειρωτικὴ δημοτικὴ μουσική. 'Ηπειρωτικὰ Α' (1938) 353 - 364.

Δημοσιεύονται 7 τραγούδια καὶ καταγράφονται σὲ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

2548. **Παπασπυρόπουλος Θ.** Δημοτικὰ τραγούδια κατάλληλα διὰ συναυλίας καὶ ἐκπομπὰς ἀπὸ ραδιοφώνου. Τεῦχος πρῶτον. 'Αθῆναι, χ. χρ., 4ο, σελ. 16.

Δημοσιεύονται 11 τραγούδια σὲ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφή.

Ε'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Οἱ κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Γέννηση, γάμος, τελευτή.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 61, 140, 202, 204, 219, 220, 224, 231, 236, 238, 240, 250, 251, 252, 259, 263, 264, 266, 267, 269, 270, 272, 274, 275, 278, 289, 290, 294, 295, 297, 298, 299, 313, 321, 323, 325, 330, 333, 339, 341, 354, 356, 363, 369, 375, 376, 378, 388, 392, 415, 420, 432, 437, 453, 905, 974, 1274, 2710, 2794, 2988, 2995, 3005, 3013, 3021, 3026, 3027, 3037, 3045, 3063, 3067, 3068, 3070, 3082, 3091, 3092, 3105, 3211]

2549. Οἱ γαμήλιοι στέφανοι. Ἡμερ Φιλοκ Πην 1924, σ. 23 - 25.

2550. **Παπαδόπουλος Νέστωρ Λ.** Ἀπὸ τὰ ξενόφωνα τῆς Μακεδονίας. Ἡμερ Ὀλυμπίου 1924, σ. 109 - 112.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ γάμου ἀπὸ τὸ Κρούσοβο.

2551. **Βαχαβιόλος Ἰάκ.** Μανιάτικο ἔθιμο. Ἐθν Κῆρυξ 11 (1925) ἀρ. 4, σ. 130.

2552. **Ὀλύμπιος Π. Γ.** Κυπριακαὶ τελεταί. Γάμος. Ἡ Λαμπρά. Παγκύπριον Λεύκωμα, ἐκδότης Δημ. Ἑνωτιάδης, Λευκωσία (1925), σ. 139 - 148.

2553. **Π[απαγιαννάκης] Ἐλ. Ι.** Ἐντυπώσεις ἐκ Κρήτης. Ραδάμανθυς 10(1925) ἀρ. 10, σ. 7 - 9.

Δημοσ. καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ σχετικὰ δίστιχα ἀπὸ τὴ Μεσαρὰ Ἡρακλείου.

2554. **Χαλκιάδης Ζαχαρίας Ἐμμ.** Ὁ γάμος παρὰ τοῖς Κασίοις. Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 139 - 141.

Δημοσιεύονται καὶ 4 δίστιχα.

2555. **Κεραμόπουλλος Α. Δ.** Παλαιαὶ χριστιανικαὶ καὶ βυζαντιναὶ ταφαὶ ἐν Θήβαις. Ἀρχ Δελτίον 10 (1926) 124 - 136. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 380, ἀρ. 3771].

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ ἀρχαῖα, χριστιανικὰ (βυζαντινὰ) καὶ νεοελληνικὰ ἔθιμα τελευτῆς καὶ λατρείας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη κ.ἀ.

2556. Οἱ γάμοι τῶν τσοπάνηδων εἰς τὰ βουνὰ τῆς Λιάκουρας. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 37, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2557. **Γαλάνης Δ. Ν.** Ὁ Ἠπειρωτικὸς γάμος. Πάνθεον Α' (1926-1927) ἀρ. 15, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2558. **Δ.** Γαμήλια ἔθιμα. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 12, σ. 5.

2559. **Καλπάκας Χαράλ.** Σουφλιώτικος γάμος. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 45, σ. 12.

Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2560. **Κατσίπης Φιλ.** Πῶς γίνονται οἱ γάμοι εἰς τὴν Θήραν. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 51, σ. 17.
Δημοσιεύονται καὶ 8 γαμήλια δίστιχα.

2561. **Βαρελτζῆς Δημήτρ.** Στὴ Ζαγορά. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 334.
Ἔθιμα ἀρραβώνων καὶ γάμου.

2562. **Βινικίου Θωμᾶς** Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ κάμπου τῆς Θεσσαλίας. Τὸ φλάμπουρο. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 102 - 103.
Γαμήλια ἔθιμα ἀπὸ τοὺς τ. δήμους Κραννῶνος, Συκουρίου, Ὁρμηλίου καὶ Κεσερλῆ Λαρίσης.

2563. ——— Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ Πηλίου. Τὰ ἀλευρώματα. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 82 - 83.

2564. ——— Ὁ γάμος στὴ Ρεντίνα τῶν Ἀγράφων. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 202 - 204.
Δημοσιεύονται καὶ 3 γαμήλια τραγούδια.

2565. ——— Ὅταν πᾶνε νὰ πάρουν τὴ νύφη. Πάνθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 104-105.
Γαμήλια ἔθιμα καὶ 3 γαμήλια τραγούδια τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου (τῶν Καραγκούνηδων) καὶ τῶν Θεσσαλικῶν Ἀγράφων.

2566. **Παπαχατζόπουλος Ἀριστ.** Πῶς ἐγίνετο ὁ γάμος πρό τινων ἐτῶν ἐν Κεραμιδίῳ [Βόλου]. Πανθεσσ Λεύκωμα 1(1927) 219 - 223.
Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2567. **Πασσιαλῆς Χαράλ.** Πῶς γίνεται ὁ γάμος στὴ Γράλιστα [σήμ. Ἑλληνόπυργος Καρδίτσας]. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 292 - 294.

2568. Πῶς γίνεται ὁ γάμος εἰς τὴν Ρόδον. Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ' (1927 - 28) ἀρ. 143, σ. 2.
Ἔθιμα γάμου καὶ γαμήλια τραγούδια καὶ δίστιχα.

2569. **Μαυρῆς Γεώργ.** Ἔρως, γάμος, βάπτισις ἐν Κάσῳ. Δωδεκάνησος, ἔτ. Γ' (1927 - 28) ἀρ. 143 σ. 4, ἀρ. 144 σ. 4.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἑβδομὰς» (Ἀθηνῶν), ἀρ. 26 τῆς 11.7.1889.

2570. Μακεδονικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Ὁ τοκετός. Μπουκέτο Ε' (1928) 901.

2571. **Ἀντωνιάδης Ι. Γ.** Ὁ γάμος ἐν Βελβενδῷ. Νέα Ἑλλ 1928, σ. 1019 - 1020.
Δημοσιεύονται καὶ 8 γαμήλια τραγούδια.

2572. **Κ...ς** Ὁ γάμος [στὴν περιοχὴ Οἰνοῦντος]. Οἰνούντιος Β' (1928) 188, 193.
Δημοσιεύονται καὶ στίχοι γαμηλίων τραγουδιῶν.

2573. **:Μακεδ[ὼν]** Ἤθη καὶ ἔθιμα [γεννήσεως]. Οἱ τρεῖς μοῖρες. Μπουκέτο Ε' (1928) 1061.

2574. **:Ὁ Μακεδὼν** Ὁ γάμος στὰ χωριὰ τῆς Μακεδονίας. Μπουκέτο Ε' (1928) 1216.

2575. **Πασσαγιάννης Κώστας** Χαρὲς ὁλόχαρες. Μπουκέτο Ε′ (1928) 169.
Ἔθιμα γάμου καὶ γαμήλια δίστιχα Μάνης.

2576. Ὁ γάμος στὴ Μάνη. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1337.
Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2577. **Μιχαηλίδης Μ. Δ.** Λαογραφικά. ΗΘ 7 (1929) 153 - 154.
Ἔθιμα γάμου τῶν Σαρακατσάνων.

2578. **Περνὸ Ὑμπ. [Pernot Hub.]** Πῶς παντρεύονται στὴ Χίο. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1053.
Ἀναδημοσίευση.

2579. Ὁ γάμος στὶς ἐπαρχίες. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 277.

2580. Τὰ Κρητικὰ βαφτίσια. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 235.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι.

2581. **:Βιθυνὸς** Μακεδονικὴ λαογραφία. Γάμος Σαρακατσάνων. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 41 (Δεκέμβριος 1930) σ. 16 - 18.

2582. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Ἐπιβίωσις ἐθίμων τινῶν περὶ τὴν ταφήν. ΗΜΕ, ἔτ. 1929, σ. 369 - 382. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 331, ἀρ. 3048].
Κρίση: Échos d' Orient 29 (1930) 251 (E. S[téphanou]).

2583. **Παπαμιχαὴλ Ἐπ.** Λαογραφία. Τὸ ἔθιμο τοῦ γάμου. Κυνουριακὰ 1930, σ. 230 - 236.
Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2584. **Θεοδωρόπουλος Γ. Β.** Τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου ἐν Γορτυνίᾳ. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 31 (1930 - 31) ἀρ. 1353, 11.1.1931, σ. 4, ἀρ. 1354, 25.1.1931, σ. 4, ἀρ. 1358, 8.3.1931, σ. 4, ἀρ. 1359, 22.3.1931, σ. 4.
Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια καὶ δίστιχα.

2585. **:Λίβιος Τίτος** Ὁ Κρητικὸς γάμος. Ἐφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ε′ (1930 - 31) ἀρ. 1353, 5.5.1931, σ. 1.
Γαμήλια ἔθιμα καὶ στίχοι γαμηλίων τραγουδιῶν ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Σελίνου Χανίων.

2586. **Ρόκκος Εὐστ.** Ἤθη καὶ ἔθιμα. Τὸ ἀγαρλοΐκι. ΗΘ 9 (1931) 139 - 141.
Ἔθιμα προγαμιαίας δωρεᾶς ἀπὸ τὸ χωριὸ Μαυραχάδες Καρδίτσας.

2587. **Φτυαρᾶς Γ. Ἠλ.** Πῶς κλαῖν στὸ Καστελλόριζο τοὺς νεκρούς των. Δωδεκ Ἡμερολ 8(1931) 65 - 73.
Ἔθιμα τελευτῆς καὶ 41 δίστιχα μοιρολόγια.

2588. Ἕνα περίεργον [γαμήλιον] ἔθιμον [περιοχῆς Γέρας Λέσβου]. Τρίβολος 1 (1931 - 32) ἀρ. 14, σ. 2.

2589. Οἱ περδικομονομαχίες τῆς Σύμης. Μπουκέτο Θ′ (1932) 1008.
Δημοσιεύεται καὶ νεκρικὸ ἔθιμο τῆς Σύμης.

2590. Ὁ γάμος εἰς τὴν παλαὰ Ἀθήνα. Ἡμερ Πελασγοῦ 2 (1932) 167 - 169.

2591. **Κόκκινος Δ.** Οἱ γάμοι στὰ Βιτώλια [Μοναστήρι Βόρ. Μακεδονίας]. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Η′ (1932) ἀρ. 5, σ. 7 - 8.

2592. **Γρηγόριος,** ἀρχιμανδρίτης Μαχαιρᾶ, Ἓν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα. Ἀπόστ Βαρνάβας Ε′ (1933) 198 - 199.
Γαμήλιο ἔθιμο καὶ τραγούδι ἀπὸ τὴν Κύπρο.

2593. ***Κακομανώλης Γρ. Α.** Κασσιώτικος γάμος. Ἐφημ. «Ἀνατολή», Ἀλεξάνδρεια, 19 Ἰουλίου 1933.
Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα.

2594. **Κόκκινος Διονύσιος Α.** Ἡ ἀγάπη στὸ παιδί. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Θ′ (1933) ἀρ. 1, σ. 8 - 9.
Δημοσιεύεται καὶ 1 νανούρισμα καὶ στίχοι 2 τραγουδιῶν.

2595. ***Χαρούλης Εὐάγγ.** Ὁ γάμος ἐν Ἀνατολικῇ Κρήτῃ. Ἐφημ. «Ἀνατολή», Ἅγιος Νικόλαος, 17 - 20 Αὐγούστου 1933.

2596. **Χουρμούζιος Σ.** Τὸ γαμήλιον ποίημα. Ἀπόστ Βαρνάβας Ε′ (1933) 230 - 231.
Γαμήλιο ἔθιμο ἀπὸ τὴν Κύπρο.

2597. Παληὲς Ἀθηναϊκὲς συνήθειες. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 223.
Ἔθιμα γεννήσεως.

2598. **Κριτσωτάκης Ι.** Κρητικὴ ἠθογραφία. Ἡ προξενιά. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 45 - 48.
Ἠθογράφημα σὲ Κρητικὴ διάλεκτο μὲ εἰδήσεις γιὰ τὴν προξενιά.

2599. **Κυκκώτης Διονύσιος,** ἀρχιμανδρ., Κυπριακὰ ἔθιμα τοῦ γάμου. Ἡμερολ Πάργα 1 (1934) 169 - 174.

2600. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ.** Guys, Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Madame Chénier διὰ τὰ ἑλληνικὰ μοιρολόγια. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Voyage littéraire de Grèce τοῦ ἰδίου. Ἕλλην Βιβλ Ἐπιθ 2 (1934) 81 - 82, 93 - 95.—Mme Chénier, Ἐπιστολὴ περὶ τῶν μοιρολογίων. Αὐτόθι, σ. 105 - 106.

2601. **Μόσχος Γ. Μ.** Ὁ γάμος στὰ χωριὰ τῆς Ρούμελης. Ἐκδρομικὰ ΣΤ′ (1934) τεῦχ. 65, σ. 233 - 235.

2602. **Χαρούλης Εὐάγγ.** Τὰ προξενιά. Ραδάμανθυς 19 (1934) ἀρ. 2 σ. 5, ἀρ. 3 σ. 4 - 5, ἀρ. 4 σ. 4 - 5, ἀς. 5 σ. 7, ἀρ. 6 σ. 5 - 7.
Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια ἔθιμα καὶ δίστιχα καθὼς καὶ 1 τραγούδι.

2603. Ἤθη καὶ ἔθιμα [γάμου] τῆς Κεφαλλωνιᾶς. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 3 (1934 - 1935) ἀρ. 28, σ. 11.

2604. **Βέργης Βάσος** Ὁ Καρπάθικος γάμος. (Καρπαθ. διήγημα). Φωνὴ Καρπάθου, ἔτ. Α′ (1934 - 35) ἀρ. 1, σ. 1 - 2, ἀρ. 2 κ.ἑ.

2605. **Γριτσόπουλος Τάσος** Ὁ γάμος στὴ Γορτυνία. Φωνὴ Γορτυνίας 2 (1934 - 35) ἀρ. 47, σ. 6.
Δημοσιεύονται καὶ 2 γαμήλια τραγούδια.

2606. **Τσάκος Χάρης** Ὁ γάμος στὴν κάτω Γορτυνία. Φωνὴ Γορτυνίας 2 (1934 - 35) ἀρ. 62 σ. 2, ἀρ. 63 σ. 2, ἀρ. 64 σ. 2, ἀρ. 65 σ. 2, ἀρ. 66 σ. 2, ἀρ. 67 σ. 2, ἀρ. 68 σ. 2, ἀρ. 69 σ. 2, ἀρ. 70 σ. 2, ἀρ. 71 σ. 2, ἀρ. 72 σ. 2, ἀρ. 73 σ. 2, ἀρ. 74 σ. 2, ἀρ. 75 σ. 2, ἀρ. 76 σ. 2, ἀρ. 77 σ. 2, ἀρ. 78 σ. 2, ἀρ. 79 σ. 2.
Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια.

2607. Ροδίτικος γάμος. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 5, σ. 9 - 10.
Δημοσιεύονται καὶ 9 γαμήλια δίστιχα καὶ 2 γαμήλια τραγούδια.

2608. Τὰ ἑφτὰ τοῦ παιδιοῦ στὴ Ρόδο. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. ΙΑ' (1935) ἀρ. 6, σ. 12.

2609. **Σκαλτσᾶς Κ.** Γάμος στὰ Σφακιά. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7496, 28.8.1935, σ. 4.
Δημοσιεύονται καὶ 15 γαμήλια δίστιχα.

2610. **Τσέλαλης Ἄγησ.** Γάμος στὰ Ὀλυμπιακὰ χωριά. Ν Ὁρίζων, ἔτ. Θ' (1934 - 35) ἀρ. 444, 14.4.1935, σ. 2, ἀρ. 445, 21.4.1935, σ. 2, ἔτ. Ι' (1935 - 36) ἀρ. 447, 12.5.1935, σ. 2, ἀρ. 448, 19.5.1935, σ. 2, ἀρ. 449, 26.5.1935, σ. 2.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ συγγρ. «Ἡ Ὀλυμπία, ὁ τόπος τῶν θεῶν». Δημοσιεύονται καὶ προικοσύμφωνα καὶ γαμήλια τραγούδια.

2611. **Καλῆς Ἰωάννης Δ.** Ὁ γάμος στὴν Ἀστυπάλαια. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ' (1935 - 36) ἀρ. 11, σ. 3 - 4. [Ἀναδημοσιεύτηκε στὴν ἐφημ. «Δωδεκάνησος», 30 Αὐγούστου καὶ 6 Σεπτεμβρίου 1936].
Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ γαμήλια δίστιχα.

2612. **Μιχ[αηλίδης - Νουάρος] Μ.** Λαογραφία Καρπάθου. Τὸ ἔθιμον τῶν «Ἑφτά». Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ' (1935 - 36) ἀρ. 4, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ 12 σχετικὰ δίστιχα.

2613. ——— Λαογραφικὰ Καρπάθου. Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν ἔθιμα. Δωδεκανησιακή, ἔτ. Γ' (1935 - 36) ἀρ. 3, σ. 3 - 4.

2614. **Ζουρούδη Ἀντιγόνη** Ἤθη καὶ ἔθιμα Χάλκης. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 152 - 154.
Εἰδήσεις γεννήσεως, γάμου, φιλοξενίας κ.ἄ.

2614α. **Καρπάθιος Ἐμμανουὴλ Ι.** Ἐπικήδεια ἔθιμα ἐν Νάξῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας. (Κατὰ περιγραφὴν τοῦ Γερμανοῦ Ἰησουΐτου L i t l h e l). Ἐκκλησία ΙΔ' (1936) 180.

2615. **Κωνσταντινίδης Ἰωάνν.** Καστελλοριζιακά. (Ἠθογραφικαὶ σημειώσεις). Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 211 - 224.
Ἔθιμα γάμου καὶ γαμήλια δίστιχα ἀπὸ τὸ Καστελλόριζο.

2616. **Μαμμόπουλος Ἀλ.** Ὁ γάμος στὴ Λιουντζουριὰ [Β. Ἠπείρου]. Βόρειος Ἤπειρος Β′ (1936) τεῦχ. 16 σ. 19 - 21, τεῦχ. 17 σ. 15 - 19, τεῦχ. 19 σ. 12 - 13.

Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια δίστιχα.

2617. **Μιχαηλίδης Κώστ. Ἀ.** Ὁ γάμος στὰ Κατωχώρια [Γηρομέρι, Φανερωμένη, Φοινίκι, Σίδερη] τῶν Φιλιατῶν. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 49 σ. 2, ἀρ. 50 σ. 2. [Πρβλ. ἀρ. 2626].

2618. Οἱ γάμοι καὶ τ' ἀρραβωνιάσματα [στὴ Δυτικὴ Μικρὰ Ἀσία]. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 11 (1937 - 38) ἀρ. 446, 19.12.1937, σ. 1.

Δημοσιεύονται καὶ 2 γαμήλια δίστιχα.

2619. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἕνας γάμος στοῦ Ζυρνόβου τὰ χωριὰ [Ἀν. Μακεδονία]. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 8025, 22.2.1937, σ. 4.

2620. **Χατζηπαπάκης Στ.** Τὰ «ζυμάργια» τοῦ Νικόλα. (Ροδίτικη ἠθογραφία). Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 257 - 267.

Ἠθογράφημα πού περιέχει εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ λίγα δίστιχα.

2621. **Καρανικόλας Σ.** Τὰ ἀρραβωνιάσματα. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 15 σ. 1, 3, 4, ἀρ. 16 σ. 3 - 4.

2622. **Στεφάνου Ν. Μ.** Λαογραφικὰ Καστελλορίζου. Ὁ γάμος καὶ ὁ ἀρραβών. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 2 σ. 3 - 7, ἀρ. 3 σ. 19 - 24, ἀρ. 4 σ. 12 - 16, ἀρ. 7 σ. 19 - 21, ἀρ. 8 σ. 19 - 21, ἀρ. 9 σ. 19 - 21, ἀρ. 10 σ. 16 - 18, ἀρ. 12 σ. 15 - 17, 2 (1938 - 1939) ἀρ. 13 σ. 19 - 21.

Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια δίστιχα καὶ τραγούδια.

2623. **Τ[σαγκαρινοῦ] Δ[ικ].** Ὁ γάμος καὶ ὁ ἀρραβὼν ἐν Σύμῃ. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1937 - 38) ἀρ. 3, σ. 1 - 2.

2624. **Λαμπρίδης Π. Κ.** Ἔθιμα Ζίτσας κατὰ τοὺς γάμους. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 316 - 319.

Δημοσιεύεται καὶ 1 γαμήλιο τραγούδι.

2625. **Μακρυγιαννοπούλου Μαρία** Διὰ νὰ μὴ χαθῆ ὁ πολιτισμός μας. Οἱ γάμοι καὶ οἱ ἀρραβῶνες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 11 (1937 - 38) ἀρ. 468, 22.5.1938, σ. 1 - 2, ἀρ. 472, 19.6.1938, σ. 1.

Γαμήλια ἔθιμα καὶ 5 γαμήλια δίστιχα ἀπὸ τὴν περιφέρεια Ἀιδινίου Μ. Ἀσίας.

2626. **Μιχαηλίδης Κώστας Ἀθ.** Ὁ γάμος στὰ Κατωχώρια [Γηρομέρι, Φανερωμένη, Φοινίκι, Σίδερη] Φιλιατῶν. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 55 - 60. [Πρβλ. ἀρ. 2617].

2627. **:Πολιτσανίτης** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα κλπ. τῆς πατρίδας μου [Πολίτσανης Ἀργυροκάστρου]. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 379 - 383.

Εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση, τὴν τελευτὴ καθὼς καὶ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες.

2628. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Τὰ πιστρόφια. Μορέας, ἔτ. 37 (1936 - 38) ἀρ. 1370, 1.4.1938, σ. 1.

2629. **Χονδρονίκης Χρυσάνθης** Ἡ λαογραφία τοῦ τέως ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὰ ἔθιμα πού ἰσχύουν καὶ σήμερον. Τὰ μοιρολόγια τῆς «θλίψης». Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 11 (1937 - 38) ἀρ. 483, 4.9.1938, σ. 1.
Ἔθιμα τελευτῆς καὶ 9 δίστιχα μοιρολόγια.

2630. **Χριστοδουλάκης Χρ.** Σαμιακὰ ἔθιμα [γάμου]. Ζωντανὲς εἰκόνες ἀπὸ τὸ χωριό. Σαμιακὰ Χρον Α' (1938 - 1939) τεῦχ. 1, σ. 47 - 48.—«Γιν'ντούρια» [Σαμιακὰ ἔθιμα γεννήσεως]. Αὐτόθι, τεῦχ. 5, σ. 28.

2. Θρησκευτικὴ ζωή. Λαϊκὴ λατρεία.

α') Συλλογές.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 140, 213, 218, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 230, 231, 235, 236, 249, 251, 252, 259, 263, 265, 266, 272, 274, 275, 276, 282, 283, 284, 288, 290, 293, 297, 300, 305, 306, 309, 311, 313, 315, 319, 321, 323, 324, 325, 327, 333, 337, 339, 341, 347, 350, 353, 356, 359, 363, 369, 372, 377, 381, 389, 390, 392, 406, 415, 417, 419, 420, 428, 429, 432, 434, 545, 548, 666, 787, 818, 876, 881, 886, 893, 902, 905, 949, 1033, 1123, 1142, 1178, 1201, 1257, 1295, 1369, 1379, 1389, 1422, 1429, 1519, 1560, 1951, 2334, 2552, 2555, 2936, 2961, 2988, 3264]

2631. Ἔθιμα τοῦ δένδρου τῶν Χριστουγέννων. Φάρος 1 (1920 - 1921) ἀρ. 25 - 26, σ. 1 - 2.

2632. Μακεδονικὰ ἔθιμα. Ραδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 29, σ. 7.
Ἔθιμα λατρείας ἀπὸ τὴ Χαλκιδική.

2633. Πανήγυρις τῆς μονῆς Βουλκάνων ἐν Μεσσήνῃ. Ἱερὸς Σύνδ ἔτ. Α' (ΚΑ') (1921) ἀρ. 22, σ. 11.

2634. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** Πάσχα λύπης. Ἱερὸς Σύνδ ἔτ. Α' (ΚΑ') (1921) ἀρ. 3 - 4, σ. 6 - 9.
Τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους 1769 στὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

2635. **Χρηστομᾶνος Κ.** Ἡ παλιὰ Ἀθηναϊκὴ Ἀποκριά. Πολιτισμὸς Α' (1921 - 1922) ἀρ. 22, σ. 3.

2636. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Τὸ Δωδεκαήμερον. Παντογνώστης Α' (1921 - 1923) 26 - 27.

2637. Ἔθιμα - συνήθειαι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα [στὰ χωριὰ τοῦ τ. δήμου Μακρυνείας Αἰτωλίας]. Εὐτυχία Α' (1922) ἀρ. 6, σ. 9.

2638. **Γεδεὼν Μαν.** Κινητῶν ἐθίμων λησμονημένος ἡμεροδείκτης. Πρὸ τοῦ Πάσχα. Τρεῖς Ἱεράρχαι, ἔτ. ΙΓ′ (1922) ἀρ. 543 σ. 109 - 110, ἀρ. 544 σ. 117 - 118, ἔτ. ΙΔ′ (1923) ἀρ. 567 σ. 86 - 87.

Ἔθιμα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη.

2639. **Μπαλᾶνος Δ. Σ.** Ἡ πρώτη Ἰανουαρίου. Ἑπταν Ἐπιθ Β′ (1923-1924) 95-97.

2640. Ἔθιμα κατὰ τὸ Πάσχα. Ἡμερ Ὀλυμπίου 1924, σ. 41 - 42.

Πασχαλινὰ ἔθιμα Κερκύρας, Καλύμνου, Ζακύνθου, Καλαβρύτων καὶ Κορθίου Ἄνδρου καθὼς καὶ 2 λατρευτικὰ τραγούδια.

2641. **:Ὁ Χρονικογράφος** Αἱ Ἀπόκρεω ἐν Ἑλλάδι [=ἐν Ἀθήναις] ἄλλοτε καὶ τώρα. Ἀτλαντὶς 15 (1924) ἀρ. 5, σ. 19, 31.

2642. **Σκαπέρδας Ζαχ.** Ἡ Καστορία. Ἡμερ Ταγκοῦ 1924, σ. 14 - 20.

Ἔθιμα Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιᾶς (καὶ κάλαντα), Φώτων κλπ. καθὼς καὶ 1 κλέφτικο τραγούδι.

2643. **:Συμαῖος** Πῶς ἑορτάζεται ὁ κλύδωνας στὴ Σύμη. Δωδεκ Ἡμερολ 1 (1924) 55 - 58.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ δίστιχα τοῦ κλήδονα.

2644. **Καρπάθιος Ἐμμανουὴλ Ι.** Νεκρικὰ Χριστούγεννα. (Ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῆς Νισύρου). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 6 (1924 - 25) ἀρ. 101, σ. 1 - 2.

2645. **Ἀκρίτας Δ.** Ἡ ἀπόθεσις ἢ τὰ Κούλουμα. Γρηγ Παλαμᾶς 9 (1925) 165 - 167.

Λατρευτικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη (Ταταῦλα).

2646. **:Δαναὸς** Τὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα. Μπουκέτο Β′ (1925) 265 - 266.

Πασχαλινὰ ἔθιμα Ζακύθου, Ἀθηνῶν κλπ.

2647. **Κ. Κ.** Μακεδονικὰ Χριστούγεννα. Ἀτλαντὶς 16 (1925) ἀρ. 1, σ. 19.

2648. **[Πασχάλης Δημ.]** Λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου. Ἔθιμα τῆς Μ. Ἑβδομάδος καὶ τοῦ Πάσχα ἐν Ἄνδρῳ. Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Α′ (1925) ἀρ. 8 - 9, 10 - 20 Ἀπριλίου 1925, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα κ.ἄ.

2649. **:Πικάστρ [Καστρουνῆς Παντελῆς]** Τὸ Πάσχα στὴ Σύμη. (Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ νησί). Δωδεκ Ἡμερολ 2 (1925) 61 - 65.

2650. **Σαραντῆ Ἐλπινίκη** Ἡ πανήγυρις τῆς Σηλυβρίας. Πυρσὸς Ν Χωρῶν Α′ (1925) τεῦχ. 1, σ. 8 - 9.

2651. Ἑλληνικὰ Χριστούγεννα. Πῶς ἑορτάζονται εἰς διαφόρους περιφερείας. Μέλισ Α′ (1925 - 1926) ἀρ. 14, σ. 13 - 14.

Ἔθιμα λατρείας, παραδόσεις γιὰ Καλλικαντζάρους κλπ. ἀπὸ τὶς Κυκλάδες, τὴ Μακεδονία, τὴ Θράκη καὶ τὴν Ἤπειρο.

2652. **Ἀβούρης Ἀνδρέας Α.** Αἱ Ἀπόκρεω ἀνὰ τοὺς αἰῶνες. Παναθ Δ′ (1925 - 1926) ἀρ. 4, σ. 19 - 25.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὴν Ἀποκριὰ στὴ Ζάκυνθο (σ. 22 - 25).

2652α. **: Ὁ Νεαρὸς** Ἡ Πρωτοχρονιὰ στὰ Δωδεκάνησα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 109, σ. 1.

2653. **Κ. Ι. Κ.** Μακεδονικὰ Χριστούγεννα. Αἰγ Ἡμερ 4 (1926) 95 - 97.

2654. **Μ[εταλλινοῦ] Ἀ[γγελικὴ] Β.** Μακεδονικὰ ἔθιμα. Τὸ πανηγύρι τοῦ προφήτου Ἠλία. ΗΘ 4(1926) 146.

2655. **Μισαηλίδης Κώστας** Οἱ Ἀποκρηὲς στὴ Σμύρνη. Μπουκέτο Γ′ (1926) 197.

2656. **: Ὁ Μακεδονικὸς** Ἡ Μ. Παρασκευὴ στὴ Μακεδονία. Μπουκέτο Γ′ (1926) 321.

2657. **Σ[ταματίου] Σ.** Οἱ Καλλικάντζαροι εἰς τὴν Μακεδονίαν. Μπουκέτο Γ′ (1926) 34.
Εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία καὶ δοξασίες γιὰ τοὺς Καλλικαντζάρους.

2658. **Ψ[αραύτης] Κ. Σ.** Ἡ Πασχαλιὰ στὴ Σίφνο. Παιδικὲς ἀναμνήσεις. Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1926) ἀρ. 39, 1.5.1926, σ. 2.

2659. Λαογραφικὰ Νισύρου. Ἡ Καλλαντήρα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 133, σ. 2.
Ἔθιμα τοῦ Πάσχα καὶ σχετικὰ κάλαντα.

2660. Τὸ Πάσχα στὸ Χορίγκοβο [σήμ. Κέδρα]τῆς Εὐρυτανίας. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 16, σ. 7.

2661. **Α. Κ.** Ὁ χορὸς τῆς τράτας εἰς τὰ Μέγαρα. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 17, σ. 7.

2662. **Δ.** Οἱ Καλλικάντζαροι. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 1, σ. 5.

2663. **Κ[αρπάθιος] Ἐ. Ι.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 131, σ. 4.
Ἔθιμα 1ης Μαρτίου καὶ 1 σχετικὸ τραγούδι ἀπὸ τὴ Χάλκη τῶν Δωδεκανήσων.

2664. Ἡ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Ἀτλαντὶς 18 (1927) ἀρ. 12, σ. 32.

2665. Ἡ Χιώτικη «Μόστρα». Μπουκέτο Δ′ (1927) 211.
Ἀποκριάτικα ἔθιμα Χαλκιοῦ Χίου.

2666. Μακεδονικὰ Χριστούγεννα. (Τραγούδια καὶ ἔθιμα τῆς Καστοριᾶς). Μπουκέτο Δ′ (1927) 1339.
Ἔθιμα καὶ κάλαντα Χριστουγέννων ἀπὸ τὴν Καστοριά.

2667. **Ἀσπρέας Γ.** Τὸ κάψιμο τοῦ Ἰούδα. Πρωῒα, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 505, 24.4.1927, σ. 3.

2668. **Ἀσπρέας Γ.** Χαρτοπαικτικαὶ Ἀθῆναι. (Πῶς περνοῦσαν τὶς παραμονὲς [τῆς Πρωτοχρονιᾶς] στὴν παλιὰ Ἀθήνα...). Πρωΐα, ἔτ. Β′ (1926-27) ἀρ. 392, 1.1.1927, σ. 3.

2669. **Ζορμπᾶ Ἐλευθ.** Τὸ πανηγύρι τῶν Μηλεῶν. Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 123 - 124.

Ἔθιμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀπὸ τὶς Μηλιὲς Πηλίου.

2670. **:Ὀρεινὸς Α. Ξ.** Ἡ πανήγυρις τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου [στὸ Ἀνθοχώρι Μετσόβου]. Δωδεκ Ἡμερολ 4 (1927) 97 - 100.

2671. **Παπαδόπουλος Λ. Κ.** Μακεδονικὴ λαογραφία. Πρωτοχρονιά. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Γ′ (1927) ἀρ. 2, σ. 11 - 12.

Ἔθιμα λατρείας ἀπὸ τὸ Ζέλενιτς (σήμ. Σκλῆθρο) τῆς Φλώρινας.

2672. **Φ. [Γιοφύλλης Φῶτος]** Ἑλληνικὰ Χριστούγεννα. Ἑβδομὰς 1 (1927 - 1928) 203.

Ἔθιμα λατρείας καὶ στίχοι 3 τραγουδιῶν ἀπὸ τὴ Στ. Ἑλλάδα.

2673. ——— Ἡ χαρὰ καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ Πάσχα. Πῶς ἑώρταζαν ἄλλοτε τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Ἑβδομὰς 1 (1927 - 1928) 523.— Ἡ Πρωτομαγιὰ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Αὐτόθι, σ. 583.

2674. ———Τὰ ἑλληνικὰ ἀποκρηάτικα ἔθιμα. Ἑβδομὰς 1 (1927 - 1928) 363.

2675. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Ἡ Καλαντήρα στὴ Νίσυρο. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 157, σ. 2.— Ἡ σημασία τῆς Καλαντήρας. Αὐτόθι, ἀρ. 159, σ. 2.

Ἔθιμα τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου καὶ σχετικὰ τραγούδια.

2676. ——— Περασμένα Δωδεκανησιακὰ ἔθιμα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 172, σ. 2.

Ἔθιμο τῶν Χριστουγέννων ἀπὸ τὴ Νίσυρο.

2677. **Κ[αρπάθιος] Ε. Ι.** Τὰ Φῶτα στὰ Δωδεκάνησα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 173, σ. 4.

2678. **Πετρίδης Μιχ. Γ.** Τὸ Πάσχα στὸ Καστελλόριζο. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 157, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα.

2679. Ἀποκρηάτικα ἔθιμα [Μακεδονίας]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 258.

2680. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Καὶ ὀλίγη λαογραφία. (Παρενθέσεις). Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΓ′ (1927 - 28) ἀρ. 12057, 3.3. 1928, σ. 1.

Ἔθιμα τῆς 1ης Μαρτίου ἀπὸ τὴν παλιὰ Ἀθήνα καὶ μία ἐπωδή.

2681. **:Ménélas [Μελᾶς Μιχ.]** Ἡ καλοχρονιά. (Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Σύμης). Δωδεκ Ἡμερολ 5 (1928) 59 - 60.

2682. **Παπαδόπουλος Λ. Κ.** Τὸ Πάσχα στὸ Ζέλενιτς [σήμ. Σκλῆθρο] τῆς Φλώρινας. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Δ′ (1928) ἀρ. 5, σ. 11.

2683. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** Τὸ σιτάρι. Οἰνούντιος Β′ (1928) 281 - 282.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸ ἔθιμο τῆς εὐλογήσεως τοῦ σιταριοῦ στὶς 14 Σεπτεμβρίου.

2684. **[Φιλαΐτου Σοφία]** Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐθίμου τῆς ζώνης. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 192, σ. 2.
Πασχαλινά ἔθιμα Καστελλορίζου.

2685. ——— Τὸ Πάσχα εἰς τὸ Καστελλόριζον. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 188 σ. 2, ἀρ. 189 σ. 3, ἀρ. 190 σ. 3, ἀρ. 191 σ. 2 - 3.
Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα τοῦ Πάσχα καὶ σχετικὰ δίστιχα.

2686. Ἀποκρηὰ στὴν Κοζάνη. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ε′ (1929) ἀρ. 2, σ. 12.

2687. Οἱ Ἀποκρηὲς στὴ Ρούμελη. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 250.
Δημοσιεύονται καὶ ἀποκριάτικα τραγούδια.

2688. Ἡ Πρωτομαγιὰ στὴν Κάλυμνο. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 475.

2689. Ἡ Πρωτομαγιὰ στὸ Καστελλόριζο. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 1047.

2690. **Ἀτζέμης Κώστας Ε.** Τὸ Πάσχα στὸ Καστελλόριζο. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 137 - 149. [Πρβλ. ἀρ. 2838].
Δημοσιεύονται καὶ λατρευτικὰ καὶ ἄλλα τραγούδια καὶ δίστιχα.

2691. **Βαρδῆς Γ.** Ἡ Μεγάλη Ἑβδομὰς ἐν Νάξῳ ἄλλοτε [1750] καὶ τώρα. Ἐφημ. «Φωνὴ Νάξου - Πάρου», Νάξος, ἔτ. Δ′, ἀρ. 170, 28.4.1929, σ. 2 - 3.

2692. **Γεωργακᾶς Δ. Ἰωάνν.** Ἡ μονὴ Βουλκάνου [Μεσσηνίας]. Πρωΐα, ἔτ. Δ′ (1928 - 29) ἀρ. 1312, 9.8.1929, σ. 4.
Δημοσιεύονται καὶ ἔθιμα λατρείας καὶ μία θρησκευτικὴ παράδοση.

2693. **:Ζίδης** Ἀποκρηὲς ὑπὸ δουλείαν [τὸ ἔτος 1881 στὸ Ἡράκλειο Κρήτης]. Ἐφημ. «Ἐλευθέρα Σκέψις», Ἡράκλειον, ἔτ. Α′ (1928 - 29) ἀρ. 171, 1.3.1929, σ. 1, ἀρ. 172, 2.3.1929, σ. 1.

2694. **:Ἴδμων [Λογοθέτης Γεώργιος]** Ἀργείτικα ἔθιμα. Οἱ Ἀπόκρηες. Ἀργ Ἡμερολ 1929, σ. 12 - 13.

2695. **Jacopi Giulio** Appunti di folklore Egeo. La sagra di Cremasto. Περιοδ. «Rivista delle Colonie», Roma, 3 (Febr. 1929) σ. 124 - 132.

2696. **Κ.** Ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ Πάσχα. Ἀτλαντὶς 20 (1929) ἀρ. 5, σ. 5.

2697. **Καμίτσης Βασ.** Ἡ τελετὴ τοῦ Ἱεροῦ Νιπτῆρος ἐν Πάτμῳ. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 61 - 63.

2698. **Καρκαβίτσας Ἀντρέας** Ἡ Πρωτομαγιὰ στὰ Λεχαινά. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 541.

Δημοσιεύονται καὶ 3 σχετικὰ τραγούδια.

2699. **Καστρουνῆς Π.** Τὸ Πάσχα στὴ Σύμη. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 40 - 46.

2700. **Μπιλαδέρη Δέσποινα** Ἡ παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς στὸ Ὀρεστικὸ Ἄργος. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ε' (1929) ἀρ. 2, σ. 12.

2701. **:Ὁ Σιφνιὸς** Σιφνιώτικες Ἀποκρηές. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 310.

Δημοσιεύονται καὶ ἀποκριάτικα τραγούδια.

2702. **Τριανταφυλλίδου Ἄννα** Τὸ χασήλι τοῦ Ἐπιταφίου. Περιοδ. «Παιδικὴ Ζωή», τεῦχ. 38, Μάϊος 1929, σ. 600 [= Περιοδ. «Σερραϊκὰ Χρονικά», τόμ. Β' (1957) 158 - 159 καὶ τόμ. Ε' (1969 - 1970) 661 - 662].

Λογοτεχνικὴ ἀπόδοση λατρευτικοῦ ἐθίμου.

2703. **Φ[αλτάϊτς] Κ.** «Ἡ ἡμέρα τῆς μαμῆς». Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 29.

Ἔθιμα λατρείας ἀπὸ τὴν Ἀνατ. Θράκη καὶ τὴν Ἀνατ. Ρωμυλία («γυναικοκρατία») καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ἐλασσόνας τῆς Λάρισας («μπουρανί»).

2704. ——— Οἱ Ἀπόκρηες στὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία. (Ἡ «σκυλογιορτὴ» τῶν Χασίων . . ., οἱ «φανοί». . ., τὸ Τυρναβίτικο Μπουρανὶ κλπ.). Οἰκογένεια, ἔτ. Γ' (1928 - 1929) ἀρ. 128, σ. 170.

2705. **Φούφας Α.** Τὸ Πάσχα στὴν Ἑλλάδα. Ἀπόκρηες, ἔτ. 1929, σ. 23 - 32.

Ἔθιμα τῆς Ζακύνθου, τῆς Κέρκυρας, τῶν Σαρακατσάνων κλπ.

2706. **Χαλκιάδης Ζ.** Ἀποκρηὲς - Σαρακοστὴ - Πάσχα. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 31 - 38.

Δημοσιεύονται καὶ 5 δίστιχα καθὼς καὶ 2 τραγούδια ἀπὸ τὴν Κάσο.

2707. **Κατσώρης Ἀντ. Δ.** Τὰ λαϊκὰ ἐξοχικὰ πανηγύρια. Κροκεαί, ἔτ. Α' (1929 - 30) ἀρ. 12, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τοὺς χορούς.

2708. Ἕνα φοβερὸ Πάσχα. Μπουκέτο Ζ' (1930) 416.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

2709. *La tradizionale festa di San Giovani a Rodi. «Il Giornale d' Oriente», Alexandria, 19 Guigno 1930.

2710. Ὁ ἅγιος Συμεὼν καὶ οἱ γυναῖκες. Μπουκέτο Ζ' (1930) 185.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση καὶ τὴ μαγεία.

2711. Ὁ Λάζαρος στὸ Ἀργυρόκαστρο. Μπουκέτο Ζ' (1930) 427.

2712. Τὰ Ἀναστενάρια. Μπουκέτο Ζ' (1930) 497.

2713. Τὰ ἀποκρηάτικα γλέντια τῆς παληᾶς Ἀθήνας. Μπουκέτο Ζ' (1930) 239.

2714. Τὰ βαγιοχτυπήματα. Μπουκέτο Ζ' (1930) 395.

2715. **Λαμπίκης Δημ.** Σαλεντιανὰ Χριστούγεννα. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930 - 31) ἀρ. 1805, 25.12.1930, σ. 5.
Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια.

2716. **Λογκοβάρδος Ἀγαθάγγελος** Τὰ Χριστούγεννα στὴν Κρήτη. Μπουκέτο Ζ' (1930) 36.

2717. **Μπαστιᾶς Κ.** Τὰ κάλαντα πού τραγουδᾷ ὁ λαός μας. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930-31) ἀρ. 1805, 25.12.1930, σ. 9.

2718. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** Τὰ Ψυχοσάββατα. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 30 (1929 - 30) ἀρ. 1317, 2.3.1930, σ. 1.

2719. **Βίος Στυλιανὸς Γ.** Χιακὴ λαογραφία. Ἔθιμα Πρωτοχρονιᾶς. Φωνὴ Χίου 1 (1930 - 1931) ἀρ. 4 - 5, σ. 12 - 14.
Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα.

2720. **Ζήση Μελπομένη Ε.** Ἀποκριάτικα ἔθιμα στ' Αὐδήμι [Ἀνατ. Θράκης]. Συζήτηση Α' (1930 - 1931) ἀρ. 7, σ. 5.
Δημοσιεύονται καὶ 3 δίστιχα.

2721. **Ζ[ήση] Μ[ελπομένη] Ε.** Λαογραφικά. Συζήτηση Α' (1930 - 1931) ἀρ. 8 σ. 6, ἀρ. 9 σ. 6 - 7.
Ἔθιμα λατρείας, ἐπωδή, παροιμίες, τραγούδι κ.ἄ. ἀπὸ τὸ Αὐδήμι Ἀνατ. Θράκης.

2722. ——— Ὁ Πρωτογόνατος. Συζήτηση Α' (1930 - 1931) ἀρ. 13, σ. 8 - 10.
Ἔθιμα λατρείας, μαντικῆς (κλήδονας), 1 τραγούδι καὶ 2 δίστιχα.

2723. ——— Τὰ πανηγύρια [στὸ Αὐδήμι Ἀνατ. Θράκης]. Συζήτηση Α' (1930 - 1931) ἀρ. 14, σ. 6 - 8. — Δρίμες, προλήψεις καὶ ἔθιμα. Αὐτόθι, ἀρ. 15, σ. 8 - 9.

2724. **Κροκεάτης Δ.** Ἀποκριάτικα ἔθιμα. Ἡ τραμπάλα. Κροκεαί, ἔτ. Β' (1930 - 31) ἀρ. 19, σ. 5 - 6.

2725. **Μπούρας Νῖκος** Χριστούγεννα, Ἁγιοβασίλης, Φῶτα. Γιορτινὰ χωριάτικα σκίτσα. Ἐπαρχία Α' (1930 - 1931) 45 - 51.
Δημοσιεύονται καὶ στίχοι καλάντων.

2726. **:Νάθαν [Ἀθανασιάδης Ν.]** Ἔθιμα Ἀπόκρεω [στὴ Βλάστη Κοζάνης]. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Δ' (1930 - 31) ἀρ. 197, σ. 1.

2727. ——— Ἡ Πρωτοχρονιὰ στὴ Βλάστη [Κοζάνης]. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Δ' (1930-31) ἀρ. 189, σ. 2.
Δημοσιεύονται καὶ 3 λατρευτικὰ τραγούδια (κάλαντα).

2728. **:Ἴκαρος** Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν παιδικὴ ζωή. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 9 (1929 - 32) ἀρ. 227, σ. 1 - 2.
Λατρευτικὰ ἔθιμα τῆς Μεγ. Ἑβδομάδας χωρὶς μνεία τοῦ τόπου προελεύσεως.

2729. Οἱ ἡμέρες τῆς Λαμπρῆς [στὴν παλιὰ Ἀθήνα]. Ἡμερ Πελασγοῦ 1 (1931) 63 - 64. — Ἡ Πρωτομαγιὰ [στὴν παλιὰ Ἀθήνα]. Αὐτόθι, σ. 97.

2730. Πασχαλινὰ ἔθιμα (δικά μας καὶ ξένα). Μπουκέτο Η′ (1931) 381.

2731. Περίεργα ἔθιμα τῆς ’Αποκρηᾶς. Μπουκέτο Η′ (1931) 206 - 207.

Εἰδήσεις λατρείας ἀπὸ τὰ Μαστιχοχώρια Χίου, τὴν Πάτμο, Πελοπόννησο καὶ Φθιώτιδα, καθὼς καὶ 2 σχετικὰ τραγούδια.

2732. Πρωτοχρονιάτικα ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Στενημάχου [Β. Θράκης]. ’Ημερ Μπουκ ΣΤ′ (1931) 65.

Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

2733. Τὸ Πάσχα στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς. Μπουκέτο Η′ (1931) 373.

Ἔθιμα λατρείας ἀπὸ τὴν ’Αθήνα ἐπὶ τουρκοκρατίας.

2734. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Μασκαράδες καὶ πολῖται, στὶς κολῶνες νὰ βρεθῆτε. (’Ιστορία τῶν Κουλούμων [τῆς ’Αθήνας] σοβαρὴ καὶ ἀξιογέλαστη). Μπουκέτο Η′ (1931) 191, 202 - 203, 220, 252, 276, 300, 323.

2735. **Δ. Λ.** ’Η Καθαρὰ Δευτέρα, ἡ παλαιοτέρα ’Αθηναϊκὴ ἑορτή. ’Ατλαντὶς 22 (1931) ἀρ. 5, σ. 16.

2736. **:’Ελύριος Γιάννης [Μαθιουδάκης ’Ιω. ’Εμμ.]** ’Η Πρωτοχρονιὰ στὸ χωριό. ’Εφημ. «Παρατηρητής», Χανιά, ἔτ. Ε′ (1930 - 31) ἀρ. 1257, 1.1.1931, σ. 1.— Τὰ Φῶτα καὶ ὁ φωτισμός. Αὐτόθι, ἀρ. 1260, 6.1.1931, σ. 1.—’Η Λαμπρὴ στὰ χωριά. Αὐτόθι, ἀρ. 1337, 11.4.1931, σ. 1, ἀρ. 1338, 12.4.1931, σ. 1. [Λατρευτικὰ ἔθιμα νομοῦ Χανίων].

2737. **Κρυστάλλης Κώστας** Τὸ Πάσχα στὴν Πίνδο. Μπουκέτο Η′ (1931) 398 - 399.

Δημοσιεύονται καὶ 1 τραγούδι καὶ στίχοι τραγουδιοῦ.

2738. **:’Ο Παληὸς [Ζωϊόπουλος Θρασύβ.]** Οἱ παληὲς ’Αθηναϊκὲς ’Απόκρηες. Μπουκέτο Η′ (1931) 204.

2739. **Οὐράνης Κ.** Παληὲς ’Αθηναϊκὲς ’Απόκριες. Μία ἀναβίωσι. ’Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. Ι′ (1931 - 32) ἀρ. 3186, 22.2.1931, σ. 3.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν τουριστικὴ «ἀναβίωση» ἀποκριάτικων ’Αθηναϊκῶν ἐθίμων.

2740. **Παπαδόπουλος Χαράλ.** Φωνὴ ἐκ τῶν τάφων. ’Απόστ Βαρνάβας Γ′ (1931) 213 - 216.

’Εγκύκλιος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Σωφρονίου σχετικὴ μὲ τὸ ἔθιμο τῶν πυροβολισμῶν τοῦ Πάσχα.

2741. **Σωτηρίου Α.** Τὰ ἐκ παραδόσεως ἔθιμα τῆς Μονῆς Κύκκου κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς της. ’Απόστ Βαρνάβας Γ′ (1931) 310 - 313.

2742. **Γκίσας ’Αρ.** Κοζανίτικη ’Αποκρηά. Βόρ ’Ελλάς, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 252 σ. 1, 4, ἀρ. 253 σ. 3.

2743. **Μαγγανάρης ’Απ. Ν.** Τὸ καρναβάλι στὴν παληὰ ’Αθήνα. ’Εβδομὰς 5 (1931 - 1932) 777, 805.

2744. **:Νάθαν [Ἀθανασιάδης Ν.]** Ἡ πανήγυρις τῆς 15 Αὐγούστου ἐν Βλάστῃ. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 221, σ. 2.
Δημοσιεύονται καὶ λίγα τραγούδια καὶ στίχοι τραγουδιῶν.

2745. ——— Κατὰ τὸ Πάσχα [στὴ Βλάστη Κοζάνης]. Βόρ Ἑλλάς, ἔτ. Ε′ (1931 - 32) ἀρ. 205, σ. 3.
Δημοσιεύεται καὶ 1 πασχαλινὸ τραγούδι.

2746. Ἑλληνικὲς Ἀποκρηές. Μπουκέτο Θ′ (1932) 348.

2747. Τὸ ἔθιμον τῆς καταδύσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἀτλαντὶς 23 (1932) ἀρ. 3, σ. 24.

2748. **(Abbot G. F.)** Πῶς ἑορτάζεται ἡ Πρωτοχρονιὰ στὴ Μακεδονία. Ἤθη καὶ ἔθιμα. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2163, 1.1.1932, σ. 11.

2749. **Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ.** Ἡ σημασία τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων καὶ αἱ προλήψεις ποὺ συνδέονται μὲ αὐτήν. Ὁ ἑορτασμὸς εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τὰ σημερινὰ ἔθιμα. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, περ. Β′, ἔτ. Γ′ (1931 - 32) ἀρ. 1055, 6.1.1932, σ. 1.

2750. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Πάσχα πολεμικό. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2274[=4274], 1.5.1932, σ. 3, 6.

2751. **Βελλιανίτης Θ.** Ἡ ζωὴ στὴν παληὰ Ἀθήνα. Ἡμερ Μπουκ Ζ′ (1932) 78 - 79.

2752. **Γεδεὼν Μαν. Ι.** Στιγμιότυπα ἀπὸ τὸ Φανάρι. Δειπνοσοφισταὶ πατριαρχικοί. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 1, 18.12.1932, σ. 1, 4.
Γίνεται λόγος γιὰ ἔθιμα στὸ Πατριαρχεῖο Κων/πόλεως κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ.

2752α. **Ἰεζεκιὴλ [Βελανιδιώτης],** μητροπολ. Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, Προβλήματα εἰκονογραφίας. Ἐκκλησία Ι′ (1932) 178 - 180.
Γίνεται λόγος (σ. 180) γιὰ ἑορταστικὸ ἔθιμο τῶν ἱερέων τῆς πεδινῆς Δυτ. Θεσσαλίας (Καραγκούνηδων).

2753. **Κυριακίδης Παναγ. Κ.** Ροδίτικες πασχαλινὲς ἀναμνήσεις. Δωδεκ Ἡμερολ 9 (1932) 69 - 82.
Πασχαλινὰ ἔθιμα σὲ λογοτεχνικὴ μορφὴ καὶ κάλαντα.

2754. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** Τοῦ χωργιοῦ ἡ γιορτή. Λακωνική, ἔτ. Α′ (1931 - 32) ἀρ. 37, 16.6.1932, σ. 2, ἀρ. 39, 30.6.1932, σ. 2.

2755. **Σπανούδη Σοφία Κ.** Πάσχα - Πρωτομαγιὰ στὴν Πόλι. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2274[=4274], 1.5.1932, σ. 5.

2756. ***Φαλτάϊτς Κ.** Μασκαράδες τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Περίεργες αἱματηρὲς συνήθειες. Ἐφημ. «Λαϊκὴ Φωνή», 1.1.1932.

2757. ——— Τὰ ἀποκρηάτικα ἔθιμα. Νέα Ἑλλ 1932, σ. 131 - 132.

2758. Πασχαλινὰ αὐγά. Ἑβδομὰς 6 (1932 - 1933) 851.

2759. **:Γιοφύλλης Φῶτος [Μουσούρης Σπ.]** Ἑλληνικὰ Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά. Ἑβδομὰς 6 (1932 - 1933) 265.
Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα ἀπὸ τὴ Φιλιππούπολη.

2760. **Καρπάθιος Ἐμμανουήλ** Ἡ Παναγία ἡ Σπηλιανή. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 281, σ. 1 - 2.
Ἔθιμα λατρείας ἀπὸ τὴ Νίσυρο.

2761. **:Σύλβιος [Παπαδόπουλος Ἀνδρέας]** Ἀποκρηὲς στὴν Σμύρνη. Ἑβδομὰς 6 (1932 - 1933) 609.

2762. **Χατζηδημητρίου Νικ. Δ.** Ὁ Φανός, ἡ πήττα τοῦ ἄη Φανούρη κι' ὁ Κλήδονας, μαγικὴ τελετὴ [στὴ Νίσυρο], τὴν βάσιν ἔχουσα ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 2 (1932 - 1933) ἀρ. 21, σ. 12 - 13.

2763. Δασικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα [Μακεδονίας]. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Α′ (1933) τεῦχ. 8 - 9, σ. 20.

2764. Πασχαλινὰ ἔθιμα [Κερκύρας, Ζακύνθου]. Μπουκέτο Ι′ (1933) 511.

2765. **Ἀθανασιάδης Ν.** Τὰ κόλιαντα στὴ Βλάστη. ΗΔΜ 2 (1933) 91 - 93. [Πρβλ. ἀρ. 2727].

2766. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Σαρακοστιανά. Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2570, 26.2.1933, σ. 2, 4.

2767. **Γεδεὼν Μαν.** Πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 3, 1.1.1933, σ. 5.
Ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰ.

2768. ——— Τὰ Θεοφάνεια εἰς τὸ παλαιὸν Φανάριον. Πατριαρχικοὶ προσκυνηταί. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 4, 7.1.1933, σ. 3, 4.
Ἔθιμα Φαναρίου Κωνσταντινουπόλεως.

2769. **:Γιοφύλλης Φ. [Μουσούρης Σπ.]** Ἡ Ἀθηναϊκὴ Ἀποκρηὰ πρὸ 50 ἐτῶν. Ἐφημ. «Ἡ Ἑλληνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Η′ (1932-33) ἀρ. 2726, 26.2.1933, σ. 3.

2770. ——— Πῶς ἑωρτάζετο ἄλλοτε ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Ἐφημ. «Ἡ Ἑλληνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2771, 16.4.1933, σ. 1 - 2.

2771. **Κόκκινος Διονύσιος Α.** Ἀποκρηάτικα ἔθιμα. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Θ′ (1933) ἀρ. 3, σ. 7.

2772. **Κούρκουλος Σ. Α.** Πρωτοχρονιά. Ἡμερ Φαιάκων 1933, σ. 7 - 9.
Λατρευτικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Κέρκυρα.

2773. **Κωνσταντινίδης Κ. Ν.** Ἡ Παναγιὰ ἡ Σκιαδενή. Παναιγύπτια 5 (1933) ἀρ. 221, σ. 3 - 4.
Ἔθιμα λατρείας καὶ 5 δίστιχα ἀπὸ τὴ Ρόδο.

2774. **Λαγκάνης Εὐστάθιος Στ.** Ἀπὸ τὰ Ροδιακὰ ἔθιμα. Τοῦ Λαζάρου ἢ τῆς πρώτης Ἀνάστασης. Παναιγύπτια 5 (1933) ἀρ. 221, σ. 7.

2775. **Μισαηλίδης Χαρ.** Φανάρι, ἡ ἀριστοκρατικὴ συνοικία τῆς Ἑπταλόφου [Κωνσταντινουπόλεως]. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 6, 21.1. 1933, σ. 1, 3. — Πῶς ἐζοῦσαν οἱ παλαιοὶ ἄρχοντες τοῦ Φαναρίου. Αὐτόθι, ἀρ. 7, 28.1.1933, σ. 3. — Ἡ ζωὴ τοῦ Φαναρίου. Αὐτόθι, ἀρ. 8, 4.2. 1933, σ. 3.
Εἰδήσεις γιὰ τὸ Πάσχα καὶ τὴν Ἀποκριά, τὴν κοινωνικὴ ζωὴ κλπ. στὸ Φανάρι.

2776. **:Μποέμ [Χατζόπουλος Δημήτρ.]** Ἀποκρηάτικες ἀναμνήσεις. Τὸ ντόμινο στὶς παληὲς Ἀθηναϊκὲς ρεντοῦτες. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε′ (1933 - 34) ἀρ. 1465, 26.2.1933, σ. 1, 2.

2777. **Στούρνας Κ.** Καρναβάλι στὸ χωριό. Οἱ ἀποκρηάτικοι τύποι του. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε′ (1933 - 34) ἀρ. 1465, 26.2.1933, σ. 5.

2778. Ἔθιμα, παραδόσεις, ἀνέκδοτα. Ἑβδομὰς 7 (1933 - 1934) 351 - 352.
Ἔθιμα Χριστουγέννων. Δημοσιεύονται καὶ μία ρουμανικὴ καὶ μία σερβικὴ παράδοση.

2779. **Βαρίκα Εὔρη** Λαμπρή. (Παιδικὲς ἀναμνήσεις [ἀπὸ τὴν Κάρπαθο]). Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 296, σ. 4.

2780. **Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος** Ἡ λαϊκὴ ἑορτὴ τῶν Ἀπόκρεω ἐπὶ Ὄθωνος, τὰ Κούλουμα εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1841. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 6996, 18.2.1934, σ. 3. Βλ. καὶ αὐτόθι, ἀρ. 6997, 20.2.1934, σ. 1, ἀρ. 6998, 21.2.1934, σ. 1.

2781. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Πῶς ἑώρταζον εἰς τὰς Ἀθήνας τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 7041, 7.4.1934, σ. 3.

2782. **Δ[ασκαλάκης] Ἀ. Β.** Πῶς πανηγυρίζεται ἡ Δευτέρα τοῦ Πάσχα εἰς τὴν Μάνην. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 7042, 9.4.1934, σ. 5.

2783. **Δημητρακαρέας Π.** Τὰ Χριστούγεννα στὴν ἐπαρχία. Θρῦλοι, λαϊκαὶ παραδόσεις καὶ ἔθιμα. Ἐφημ. «Νέος Κόσμος», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1934 - 35) ἀρ. 594, 25.12.1934, σ. 7.

2784. **Ζ.** Οἱ κούνιες. Μῆλος, ἔτ. ΙΑ′ (1934 - 1935) ἀρ. 215, 8.4.1934, σ. 6.

2785. ***Καρπάθιος Ἐμμ.** Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν νησιῶν μας (Δωδεκανήσων). Δωδεκάνησος 1934, ἀρ. 41 - 43.

2786. **Ποταμιάνος Σπῦρος** Χριστούγεννα στὸ νησὶ [Σαντορίνη]. Ἀθῆν τεῦχ. 3 (Δεκέμβριος 1934) σ. 12 - 13, 80.

2787. Λαογραφικὰ καὶ ἔθιμα Κεφαλλωνιᾶς. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 3 (1934 - 1935) ἀρ. 30 σ. 27, ἀρ. 31 σ. 20.

2788. **:Γιοφύλλης Φῶτος [Μουσούρης Σπ.]** Ἡ πραγματικὴ καμήλα στὴν Ἀθήνα. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 828.
Ἔθιμα τῆς Ἀποκριᾶς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

2789. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Ἡ Παρασκευὴ τῆς Λαμπρῆς. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 12 (1934 - 35) ἀρ. 321, σ. 1 - 2.
Ἔθιμα λατρείας ἀπὸ τὴ Νίσυρο.

2790. **Λουκᾶτος Μίμ. [Δημ.]** Ἀπὸ τὴν Ἀργοστολιώτικη Πρωτοχρονιά. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 3 (1934 - 1935) ἀρ. 28, σ. 8, 22. [Πρβλ. ἀρ. 2846].

2791. **Μινώτου Μαριέττα** Τὰ Φῶτα στὸ νησί. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 481.
Ἔθιμα λατρείας καὶ μαντικῆς τῶν Φώτων, πιθανὸν ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

2792. **Ἀργυρόπουλος Μιχ.** Τὸ πανηγύρι τ' ἅη Γιαννιοῦ τοῦ Φανιστῆ. ΜΕΗ Β′ (1935) 150 - 154.
Ἔθιμα λατρείας κ.ἄ. ἀπὸ τὴ Σμύρνη.

2793. **Βαβαρέτος Γ.** Ἀποκρηάτικες τρέλλες τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7353, 19.2.1935, σ. 5. — Ὅταν ἐμεσουράνουν τὰ ἀποκρηάτικα Ἀθηναϊκὰ κομιτάτα. Αὐτόθι, ἀρ. 7355, 21.2.1935, σ. 3.

2794. **Γεδεὼν Μαν.** Ἱεραὶ συνήθειαι ναῶν Κωνσταντινουπόλεως. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 10 (1935) 472 - 476.
Δημοσιεύονται καὶ ἔθιμα γεννήσεως, κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ τελευτῆς.

2795. **:Γιοφύλλης Φῶτος [Μουσούρης Σπ.]** Τὸ πέρασμα τοῦ Μάη μέσ' ἀπὸ τοὺς αἰῶνες. Ἀθῆν τεῦχ. 8 (Μάϊος 1935) σ. 8 - 10.
Δημοσιεύεται καὶ 1 τραγούδι τοῦ Μάη ἀπὸ τὴν Κέρκυρα.

2795α. **Δυοβουνιώτης Κ.** Ἐγκύκλιοι καὶ ἔγγραφα ἀποκείμενα ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἐπιτρόπου Κιμώλου. Ἐκκλησία ΙΓ′ (1935) 128 - 132, ΙΔ′ (1936) 27 - 29, 35 - 37, 50 - 52, 138 - 140, 205 - 206.
Περιέχονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ. κατὰ τὰ ἔτη 1834 - 1840 στὴν Κίμωλο καὶ Σίφνο.

2796. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Παναγία ἡ Ἀθηνιώτισσα. Ἐφημ. «Ἀθηναϊκὰ Νέα», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε′ (1935 - 36) ἀρ. 1445, 16.8.1935, σ. 1.

2797. ——— Πῶς ἑώρταζον οἱ Ἀθηναῖοι τὰ Χριστούγεννα ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7614, 24.12.1935, σ. 5.

2798. ***Καρπάθιος Ἐμμ.** Πάσχα στὴ Νίσυρο. Δωδεκάνησος 1935, ἀρ. 60.

2799. **Λαγκάνης Εὐστάθιος** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Ρόδου. Τὸ χελιδόνισμα. Παναιγύπτια 7 (1935) ἀρ. 5, σ. 118.

2800. **Μαρίνης Κ.** Χωριάτικο Πάσχα. Ἠχὼ Ἑλλάδος, ἔτ. Α′ (1935) ἀρ. 59, 28.4.1935, σ. 5.

2801. **Μαυρογιάννης Ἐμμ.** Οἱ Ἀπόκρηες [στὴν Κέρκυρα]. Παναιγύπτια 7 (1935) ἀρ. 43, σ. 1028.— Τόμπολα. Αὐτόθι, ἀρ. 46, σ. 1099.

2802. **Ψαθᾶς Δ.** Πῶς ἑορτάζουν τὰ Χριστούγεννα στὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἐφημ. «Ἀθηναϊκὰ Νέα», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε' (1935 - 36) ἀρ. 1576, 26. 12.1935, σ. 3 - 4.

2803. **Λουκόπουλος Δημ.** Ἑλληνικὰ Χριστούγεννα (ὅπως γιορτάζονται στὴ Ρούμελη). Ὕπαιθρο Α' (1935 - 1936) 253 - 259.

2804. **Μπαρᾶς Βασίλειος Γ.** Ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς [στὴν Ἤπειρο]. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β' (1935 - 36) ἀρ. 28, σ. 1 - 2.

2805. Tradizioni e feste di S. Giovanni Battista a Rodi. Περιοδ. «Sacra Rhodus», Rodi, Giugno 1936, σ. 5 - 7.

2806. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἐπίσημον Πάσχα ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως [τοῦ 1821]. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5104, 12.4.1936, σ. 1 - 2.

2807. **Γατόπουλος Δ.** Ἀπόκρεω παλαιῶν Ἀθηνῶν. Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 5032, 30.1.1936, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 2823].

2808. **Γεωργιάδης Θεόφρ.** Πῶς ἑωρτάζετο τὸ ἅγιον Πάσχα ἐν Μοσχοπόλει. Ἡμερ Πελασγοῦ 6 (1936) 27 - 30.

2809. **Ε. Α.** Τὰ ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Μπουναμάδες. Πρωΐα, ἔτ. ΙΑ' (1935 - 36) ἀρ. 61, 1.1.1936, σ. 3, 6.

2810. **Καλυβόπουλος Μιχ.** Τὰ ἔθιμα τῶν ἑορτῶν. Βόρειος Ἤπειρος Β' (1936) τεῦχ. 21, σ. 26 - 28.

Ἔθιμα Χριστουγέννων καὶ Πρωτοχρονιᾶς ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἤπειρο.

2811. ***Καρανικόλας Σωτ. Α.** Ἡ Παναγιά. (Ἔθιμα). Δωδεκάνησος, 22 Δεκεμβρίου 1936. [Πρβλ. ἀρ. 2844].

2812. **Μπόγρης Δ.** Ἡ πανήγυρις τῆς Φανερωμένης [Σαλαμῖνος]. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7849, 24.8.1936, σ. 3.

2813. **Πασπαλιάρης Ε.** Χριστούγεννα στὸ Μωρηά. Ἐφημ. «Ἑλληνικὸν Μέλλον», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε' (1936 - 37) ἀρ. 1542, 25.12.1936, σ. 13.

2814. **Πρωτοψάλτης Μαν. Γ.** Χελιδονίσματα στὴν ἀρχαία Ρόδο. Ἡμερ Δώδεκα 1936, σ. 81 - 86.

Δημοσιεύεται καὶ 1 νεοελληνικὸ χελιδόνισμα ἀπὸ τὴ Χάλκη.

2815. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Σημερινὰ παράδοξα ἀρχαίας νεκρουπόλεως. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7839, 13.8.1936, σ. 4.

Εἰδήσεις λατρείας, μαγείας, λαϊκῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα.

2816. ***:Συμιακὸς** Τὸ πανηγύρι τοῦ Πανορμίτη. (Εὐλαβεῖς ἀναμνήσεις, σελίδες ἀπὸ

τὴν παλαιὰ Δωδεκανησιακὴ ζωή). Δωδεκάνησος, 8 καὶ 15 Νοεμβρίου 1936.

2817. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ μπαμπαγιοῦροι καὶ τὰ λογκατσάρια στὰ κλεφτοχώρια τῶν Χασίων. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Α′ (1935 - 36) ἀρ. 76, 1.1.1936, σ. 3, 4.

2818. ——— Οἱ μπαμπαγιοῦροι τῆς Βούρμπας [σημ. Μηλιᾶς Ἐλασσόνας]. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1936 - 37) ἀρ. 412, 25.12.1936, σ. 4.

2819. **:Ὑστερνιώτης** Ἡ μεγάλη πανήγυρις τῆς Λακκοτιανῆς στὰ Ὑστέρνια Τήνου. Κυκλαδ Νέα Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 68 - 69, σ. 5.

2820. **Χριστοφῆς Χρ. Ν.** Μιὰ Νισύρικη Πρωτομαγιά. Περιοδ. «Γνωμαγόρας» 6 (1936 - 1937) ἀρ. 59, σ. 14.

2821. **Ἄννινος Γ.** Ἀθηναϊκὲς Ἀπόκριες [γύρω στὸ 1902]. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1937) ἀρ. 132, 14.3.1937, σ. 5.

2822. **Ἀρν...ς** Ἡ Ἀποκρηὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πῶς ἑωρτάζετο ἄλλοτε. Ἔθιμα καὶ προλήψεις. Ἐφημ. «Ὁ Τύπος», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1936 - 37) ἀρ. 797, 21.2.1937, σ. 6.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις μαντικῆς, τραγούδια κ.ἄ. ἀπὸ διάφορες ἑλληνικὲς περιοχές.

2823. **Γατόπουλος Δ.** Ἀπόκρεω παλαιῶν Ἀθηνῶν. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5431, 14.3.1937, σ. 1. [Πρβλ. ἀρ. 2807].

2824. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** Κωνσταντινουπόλεως ἁγιάσματα Θρακικά. Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Θρακικῶν», τόμ. 9 [(1938) σ. 101 - 121]. (Ἀθῆναι) 1937, 8ο, σελ. 20.

2825. ——— Ὁ ἅγιος Γεώργιος ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει. Ἐν Ἀθήναις 1937, 8ο, σελ. 20. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 342, ἀρ. 3230].

2826. **:Γιοφύλλης Φ. [Μουσούρης Σπ.]** Πάσχα στὴν Ἀθήνα στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β′ (1936 - 37) ἀρ. 554, 2.5.1937, σ. 3 - 4. — Ἡ Πρωτομαγιὰ εἰς τὴν ἱστορίαν. Αὐτόθι, ἀρ. 560, 10.5.1937, σ. 1 - 2.

2827. **:Ἐρανιστὴς** Ἔθιμα Χριστουγέννων. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7708, 25.12.1937, σ. 3.

2828. **Μαρίνης Κώστας** Ἡ Ἀποκριὰ ποὺ μᾶς ἔρχεται καὶ οἱ διάφορες ἀποκριάτικες συνήθειες τοῦ λαοῦ. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 105, 15. 2. 1937, σ. 1, 3. — Ἡ τελευταία Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς. Τὰ παλαιὰ λαϊκὰ ἔθιμα τῆς Τυρινῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 132, 14. 3. 1937, σ. 1.

2829. ——— Πῶς ἑορτάζει ὁ λαός μας τὸ Πάσχα. Χωριάτικα ἔθιμα. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 180, 2.5.1937, σ. 3.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια.

2830. **Μαρίνης Κώστας** Ψυχοσάββατα μὲ γλέντια. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ' (1936 - 37) ἀρ. 226, 19.6.1937, σ. 3, 4.

2831. **Σ.** Τὸ Μακεδονικὸν Δωδεκαήμερον. (Οἱ Ρουσσαλῆδες). Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7975, 2.1.1937, σ. 3 - 4.

Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα.

2832. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἡ πήττα τῆς Ἀποκρηᾶς. (Ἀποκρηάτικες δοξασίες καὶ συνήθειες τοῦ Μοριχόβου). Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 8045, 14. 3.1937, σ. 5 - 6.

2833. ——Μία περίεργη γιορτὴ στὴ Δράμα. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 8000, 28.1.1937, σ. 4. — Ἡ ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Δράμα. Αὐτόθι, ἀρ. 8001, 29.1.1937, σ. 4.

Ἔθιμα λατρείας καὶ παραδόσεις γιὰ τὴν ἁγία Βαρβάρα.

2834. —— Πάσχα καὶ Πρωτομαγιὰ στὴν Εὔβοια. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 8092, 1.5.1937, σ. 5 - 6, ἀρ. 8093, 3.5.1937, σ. 5 - 6.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια.

2835. —— Τὰ Φῶτα καὶ ὁ φωτισμός. Ἡ ἑορτὴ τῶν ὑδάτων εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7979, 6.1.1937, σ. 4.

Δημοσιεύονται καὶ στίχοι καλάντων.

2836. **Φαλταΐτς Κ.** Ἡ ἑορτὴ τῶν Βαΐων εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωριά. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β' (1936 - 37) ἀρ. 547, 25.4.1937, σ. 3. — Πατροπαράδοτα ἔθιμα. Τὰ πασχαλινὰ πυροτεχνήματα. Αὐτόθι, ἀρ. 554, 2.5. 1937, σ. 4. — Οἱ χοροὶ τοῦ Πάσχα εἰς τὰ χωριά. Αὐτόθι, ἀρ. 555, 4.5.1937, σ. 2.

2837. Ἔθιμα Θρακῶν. Συζήτηση Β' (1937 - 1938) 87.

Ἔθιμο λατρείας ἀπὸ τὴ Βόρεια Θράκη.

2838. **Ἀτζέμης Κ.** Τὸ Πάσχα στὸ Καστελλόριζο. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 5 σ. 9 - 12, ἀρ. 6 σ. 12 - 14. [Πρβλ. ἀρ. 2690].

Δημοσιεύονται καὶ δημοτικὰ τραγούδια καὶ δίστιχα.

2839. **Βαλσάμης Κ.** Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πανορμίτου. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 9, σ. 1, 6.

2840. **Βενίτης Ἀντών. Μ.** Ἡ Πρωτομαγιὰ [στὸ Καστελλόριζο]. Μεγίστη 1 (1937 - 1938) ἀρ. 7, σ. 10.

2841. **[Ζήσης Εὐστρ.]** Ἤθη καὶ ἔθιμα Γανοχώρων. Συζήτησις Β' (1937 - 1938) 133 - 134, 163 - 164.

Ἔθιμα λατρείας, 2 δίστιχα, μία παροιμία κ.ἄ.

2842. **Κ. Κ.** Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 17, σ. 1.

2843. **Κ. Λ.** Ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ εἰς τὴν νῆσόν μας ἄλλοτε καὶ τώρα. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 17, σ. 1, 3.

2844. **Καρανικόλας Σ.** Ἡ Παναγιά. Ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῆς Σύμης. Συμ Βῆμα, ἔτ. Α' (1937 - 38) ἀρ. 9, σ. 1, 6. — Τὰ σινίγλια μας. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 1 - 2 [ἔθιμα Χριστουγέννων Σύμης]. — Πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα. Τὰ ἀκούμια μας. Ἡ μπουλιστρίνα. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 4.

2845. **Λάσκαρης Ν.** Ἀρκαδικὰ ἔθιμα. Οἱ Ἀπόκρηες. Φωνὴ Γορτυνίας 5 (1937-38) ἀρ. 199, σ. 2.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ συγγρ. γιὰ τὴ Λάστα Γορτυνίας.

2846. **Λουκᾶτος Δημ. Σ.** Πρωτοχρονιὰ στ' Ἀργοστόλι. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 6 (1937 - 1938) ἀρ. 64, σ. 9 - 11. [Πρβλ. ἀρ. 2790].

Δημοσιεύονται καὶ λίγα δίστιχα.

2847. **Ὁ Μασκαρᾶς** Τὸ καρναβάλι τῆς Πλάκας ἄλλοτε καὶ τώρα. Ἑβδομὰς 11 (1937 - 1938) ἀρ. 544, σ. 2.

2848. Χριστουγεννιάτικα ἔθιμα τῆς Κεφαλληνίας. Καζαμίας, ἔτ. 1938, σ. 97 - 99.

2849. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἄη - Βασίληδες. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8333, 2.1.1938, σ. 3.

2850. **Γατόπουλος Δ.** Ἀθηναϊκὰ καρναβάλια [τοῦ 19ου αἰώνα]. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7773, 2.3.1938, σ. 1.

2851. ***Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Πασχαλιναὶ ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Χάλκην Δωδεκανήσων. Δωδεκάνησος 1938, ἀρ. 109.

2852. **Μαρίνης Κώστας** Λαϊκὰ καρναβάλια καὶ συνήθια τῆς Τυρινῆς. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 124, 6.3.1938, σ. 3, 6. — Τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου. Αὐτόθι, ἀρ. 164, 16.4.1938, σ. 5. — Ἡ Μεγάλη Λαμπρὴ στὰ χωριά. Αὐτόθι, ἀρ. 172, 24.4.1938, σ. 5, 6.

Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα τοῦ Λαζάρου.

2853. ——— Οἱ σταφυλοφόρες παρθένες. Ἕνα νηστευτικὸ ἔθιμο [τοῦ Σταυροῦ, 14 Σεπτεμβρίου]. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 309, 11.9.1938, σ. 3.

Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

2854. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Κρητικὲς Ἀπόκρεω. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8389, 27.2.1938, σ. 5.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ δίστιχα.

2855. ——— Λεσβιακὰ Χριστούγεννα. Ἔθνος, ἔτ. 26 (1938 - 39) ἀρ. 8685, 26.12.1938, σ. 3.

Ἔθιμα λατρείας, δίστιχα κ.ἄ.

2856. ——— Ὁ ἅγιος Βασίλειος στὴν Κρήτη. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8333, 2.1.1938, σ. 7.

Δημοσιεύονται ἔθιμα λατρείας, ἐπωδὲς κ.ἄ.

2857. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ μαντινάδες εἰς τὴν Κρήτην. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8441, 21.4.1938, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ 4 δίστιχα.

2858. ——— Τὸ ἀπόβραδο τῆς Μετανοίας. Περίεργα Μακεδονικὰ ἀποκρηάτικα ἔθιμα. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8383, 21.2.1938, σ. 5.

2859. **Σωτηριανὸς - Γέροντας Ἀλέξ. Ἡρ.** Ἡ Μεγάλη Ἑβδομὰς καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα εἰς τὰς παλαιὰς Ἀθήνας. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ′ (1937 - 38) ἀρ. 171, 23.4.1938, σ. 1, 4.

2860. **Φαλταΐτς Κ.** Τὰ κοστούμια τῶν Ἀπόκρεω. Οἱ «κωδονοφόροι». Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′ (1937 - 38) ἀρ. 837, 13.2.1938, σ. 3.
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία.

2861. Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ νησιοῦ μας [Καστελλορίζου]. Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά. Μεγίστη 2 (1938 - 1939) ἀρ. 15, σ. 10 - 12.

2862. **Βαλσάμης Κώστας** Ὁ Κουκκουμᾶς. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 41 σ. 2, ἀρ. 42 σ. 2.

2863. **Ζ[ήσης] Ε[ὐστρ.]** Θρακικὰ μοναστήρια. Συζήτησις Γ′ (1938-1939) 144-146.
Ἔθιμα λατρείας κ.ἄ. ἀπὸ τὸ Αὐδήμι Ἀνατ. Θράκης.

2864. **Καρανικόλας Σωτ.** Ἡ ἑορτὴ τ' ἁῆ Γιαννιοῦ τοῦ Σταφυλλᾶ [24 Ἰουνίου]. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 45, σ. 1 - 2.

2865. **Κολαξιζέλλης Στράτης** Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀφιερωμάτων. Κτίσις τῆς Ἁγιάσου. Ἁγία Σιὼν Β′ (1938 - 1939) 36 - 43.
Εἰδήσεις λατρείας, κοινωνικῆς ὀργανώσεως κ.ἄ.

2866. ——— Τὸ μοναστήρι καὶ σχολεῖο τῆς Ἁγιάσου. Ἁγία Σιὼν Β′ (1938 - 1939) 115 - 119.
Ἔθιμα λατρείας, εἰδήσεις γιὰ τὴ σχολικὴ ζωὴ κ.ἄ.

2867. **Λάππας Τάκης** Πάσχα στὴ Λειβαδιά. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 13, σ. 13 - 14.

2868. **Λάσκαρης Ν.** Ἡ Δευτέρα τοῦ Πάσχα. Φωνὴ Γορτυνίας 6 (1938 - 39) ἀρ. 202, σ. 2.

2869. **:Νοσταλγὸς** Ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ σημειώματα. Τὸ χελιδόνισμα. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 17 (1938 - 39) ἀρ. 393, σ. 2.
Δημοσιεύεται καὶ 1 σχετικὸ τραγούδι ἀπὸ τὴ Ρόδο.

2870. **Πέρδικα Νίκη Λ.** Πασχαλιὰ στὴ Σκῦρο. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 862.

2871. **Σταμούλης Σπῦρος Μ.** Οἱ Ἀναστενάριοι τῆς Θράκης [στὸ χωριὸ Μπελγκάρι]. Συζήτησις Γ′ (1938 - 1939) 173 - 174.

2872. **Στεφάνου Νικ. Μιχ.** Λαογραφικὰ Καστελλορίζου. Πασχαλιά. Μεγίστη 2 (1938 - 1939) ἀρ. 17, σ. 15 - 16. [Πρβλ. ΕΛΑ Ε′ (1945 - 49) σ. 240, ἀρ. 1311].

Δημοσιεύονται καὶ λατρευτικὰ τραγούδια.

2873. **Φαλτάϊτς Κ.** 'Απόκρεω καὶ μασκαράτες. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 564.

2874. ——— Πᾶμε γιὰ βάγια. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 818.

'Έθιμα τῶν Βαΐων.

2875. ——— Στὸ πανηγύρι τοῦ 'Αγίου Θωμᾶ [στὴν 'Αθήνα]. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 879.

2876. **Φαράκλας Δαυΐδ** 'Η 'Αποκρηὰ στὸ Σαμιώτικο χωριό. Σαμιακὰ Χρον Α′ (1938 - 1939) τεῦχ. 3 - 4, σ. 32 - 35.

2877. **Χριστ[οδουλάκης] Χρ.** Τὸ βάψιμο τῶν αὐγῶν [στὴ Σάμο]. Σαμιακὰ Χρον Α′ (1938 - 1939) τεῦχ. 3 - 4, σ. 28.

2878. Αἱ 'Απόκρεω. Μορέας, ἔτ. 38 (1938 - 40) ἀρ. 1384, 12.2.1939, σ. 1.

β′) Μελέτες.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 446, 447, 453, 456, 461, 2395, 3215, 3324]

2879. **Γιαννόπουλος Ν. Ι.** Αἱ ταφαὶ τῶν Θρακῶν. Πινακοθήκη ΚΒ′ (1922 - 1923) 40 - 42.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ ἔθιμα τοῦ «'Αρσαλιοῦ» ἀπὸ τὴν "Ηπειρο καὶ τὴ Θεσσαλία.

2880. **Μπαλᾶνος Δημήτρ.** 'Η Μεγάλη 'Εβδομὰς καὶ τὸ Πάσχα. 'Αθῆναι (1924), 16ο, σελ. 95.

2881. **Πολίτης Ν. Γ.** Τὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα. Παντογνώστης Γ′ (1924) 139 - 140.

'Αναδημοσίευση ἀπὸ τὰ «Λαογραφικὰ Σύμμεικτα».

2882. **Θέμελης Τιμόθεος Π.,** ἀρχιεπίσκοπος 'Ιορδάνου, Αἱ ἐπωνυμίαι τῆς Παναγίας ἐν Κύπρῳ. 'Εν 'Ιεροσολύμοις, τύποις 'Ιεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, 1926, 8ο, σελ. 38. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 348, ἀρ. 3326].

'Εξετάζονται 110 ἐπωνυμίες τῆς Παναγίας.

Κ ρ ί σ η: Περιοδ. «Κυπριακὰ Χρονικά», ἔτ. Δ′ (1926) 342 - 343 ([Λ. Φ ι λ ί π π ο υ]).

2883. **Hasluck Margaret M.** The Basil-Cake of the Greek New Year. Folk-lore 38 (1927) 143 - 177.

2884. **Κυριακίδης Στίλπων** 'Αναστενάρια. Μεγάλη 'Ελληνικὴ 'Εγκυκλοπαιδεία, τόμ. 4(1928) σ. 580 - 582.

2885. **Καρολίδης Παῦλος** 'Ανθεσφόρια, ἀνθεστήρια, ροδισμός, ρουσάλια. 'Ακαδημ Βιβλιοθήκη Β′ (1928 - 1929) 10 - 15.

2886. **Hasluck F. W.** Christianity and Islam under the Sultans by —. Edited by M a r g a r e t M. H a s l u c k. Oxford, at the Clarendon Press, 1929, 8ο, τόμ. I, σελ. LXIV+360, τόμ. II, σελ. X+361 - 877+χάρτ. 1.

2887. **Williamson G. A.** Tutelary Saints of Medicine in the Greek Church. Περιοδ. «Caledonian Medical Journal» 14(1929) 94 - 104. [Καὶ μετάφραση Λ ο ΐ ζ ο υ Φ ι λ ί π π ο υ στὰ ἑλληνικά: Οἱ προστάται τῆς ἰατρικῆς ἅγιοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ. Περιοδ. «Κυπριακὰ Χρονικὰ» ΣΤ' (1929) 225 - 235].

2888. **Πολίτης Φῶτος** Μερικὰ λόγια διὰ τὸ θρησκευτικόν μας αἴσθημα. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ' (1930 - 31) ἀρ. 1805, 25.12.1930, σ. 7 - 8 [='Εκλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του, τόμ. Β', 'Αθῆναι 1938, σ. 101 - 107].

2889. **Κορδάτος Γ.** Τὰ κάλαντα. Ν Πρωτοπόροι 1931 - 1932, σ. 14 - 17.
Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα καὶ στίχοι καλάντων.

2890. **Βλαχογιάννης Γιάννης** 'Απόκριες. Πρωΐα, ἔτ. Ζ' (1931 - 32) ἀρ. 2213, 21.2.1932, σ. 1.

2891. **Παπαγεωργίου Γ. Χ.** Αἱ θαυματουργοὶ εἰκόνες τῆς Παναγίας. Γρηγ Παλαμᾶς 17 (1933) 292 - 295.
'Επίθετα τῆς Παναγίας καὶ σχετικὰ τοπωνύμια.

2892. **Λέτσας 'Αλέξανδρος** 'Η λαογραφία ἐν Μακεδονίᾳ. 'Η ἀναβίωσις τῶν Θεσμοφορίων. Λεύκωμα Β 'Ελλάδος 1 (1934) 25 - 30.
'Αγροτικὰ ἔθιμα ἐπαρχίας Κιλκίς.

2893. **Frazer James George** 'Αποκρηές, ἡ γιορτὴ τῆς χαρᾶς, τοῦ γλεντιοῦ καὶ τῆς μάσκας. 'Αρχαῖα ἤθη καὶ ἔθιμα. 'Αθῆν τεῦχ. 5 (Φεβρουάριος 1935) σ. 4 - 6.

2894. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Τὰ Χριστούγεννα. Εἰδωλολατρεία καὶ χριστιανισμός. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5356, 25.12.1936, σ. 1, 4.

2895. **:Φορτούνιο [Μελᾶς Σπ.]** Θαλασσινοὶ [ἅγιοι] προστάται. 'Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΕ' (1936 - 37) ἀρ. 5161, 13.11.1936, σ. 1.
Παρουσιάζεται ἀνακοίνωση τοῦ Σ τ υ λ. Ε. Λ υ κ ο ύ δ η στὴν 'Ακαδημία γιὰ τοὺς ναυτικοὺς ἁγίους.

2896. **'Αρβανιτόπουλος Α.** Νεοελληνικὰ ἔθιμα, κληρονομία τοῦ ἀρχαίου κόσμου. "Εθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8332, 31.12.1937, σ. 3.

2897. **Πεζόπουλος 'Ε. Α.** Μεταμφιέσεις. Δαιμονίων μειλίγματα. "Εθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8332, 31.12.1937, σ. 3 - 4.

2898. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Καλλικάντζαροι ποὺ μᾶς φεύγουν. Τί πιστεύει δι' αὐτοὺς ὁ ἑλληνικὸς λαός. Αἱ διάφοροι ὑποθέσεις καὶ ὑπόνοιαι περὶ τῆς καταγωγῆς

των. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Β' (1936 - 37) ἀρ. 420, 5.1. 1937, σ. 3.

2899. Τὸ Χριστουγεννιάτικο δένδρο καὶ τὰ κάλαντα. Πῶς καθιερώθησαν τὰ ἔθιμα. Ἐφημ. «Ἡ Ἐθνική», Ἀθῆναι, ἔτ. Δ' (1938 - 39) ἀρ. 1147, 25.12. 1938, σ. 2, 9.

Δημοσιεύονται καὶ κάλαντα.

2900. **Ἀρβανιτόπουλος Α. Σ.** Ἡ ἐπιβίωσις παλαιῶν ἑλληνικῶν ἐθίμων εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8443, 23.4.1938, σ. 3.

2901. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Πῶς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐτραγούδησε τὰ Χριστούγεννα. (Συνήθειαι - ἔθιμα - παραδόσεις). Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8067, 27.12.1938, σ. 4.

Ἔθιμα Δωδεκαημέρου καὶ κάλαντα.

2902. **Μπαλᾶνος Δ. Σ.** Ἡ ἱστορία τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7714, 1.1.1938, σ. 3.

2903. **Σ.** Ἡ μάσκα καὶ ἡ ἱστορία της διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8376, 14.2.1938, σ. 5.

3. Κοινωνικὴ ζωή.

α') Κοινωνικὴ ὀργάνωση.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 84, 93, 95, 154, 161, 172, 202, 204, 208, 211, 213, 225, 226, 231, 234, 235, 240, 242, 243, 246, 248, 251, 256, 258, 259, 263, 264, 271, 274, 278, 282, 285, 288, 297, 299, 300, 302, 303, 309, 314, 315, 316, 319, 324, 335, 337, 338, 341, 345, 346, 347, 350, 356, 363, 375, 378, 382, 385, 387, 389, 397, 399, 408, 419, 421, 422, 423, 426, 432, 434, 435, 437, 438, 450, 452, 454, 459, 469, 524, 566, 581, 591, 603, 641, 682, 1349, 1360, 1386, 1537, 2258, 2550, 2614, 2775, 2794, 2795α, 2865, 2992, 3007, 3019, 3027, 3048, 3052, 3065, 3084, 3090, 3092, 3344]

2904. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Αἱ παλαιαὶ Ἀθῆναι. Αἱ ἐκλογαὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Εἰκον Παρνασ περ. Β', ἔτ. Β' (1920 - 1921) ἀρ. 75, σ. 4.

2905. Ἔκθεσις πεπραγμένων τῆς ἐφοροεπιτροπῆς τῆς Κοινότητος Βαφεοχωρίου διὰ τὰ ἔτη 1918 - [1]921). [Κωνσταντινούπολις; 1921], 8ο μικρό, σελ. 15.

2906. **Πιπῖνος Διογ.** Ἱστορικαὶ συνεταιρικαὶ σελίδες. Βοηθὸς Συνεταιρ 4 (1921) 71.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν «Κοινὴ Συντροφία» τῶν Ἀμπελακίων.

2907. **Σωτηρακόπουλος Ἰωάνν.** Γλούνιστα. Βοηθὸς Συνεταιρ 4 (1921) 72 - 73.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση ἀπὸ τὴ Γλούνιστα (σήμ. Δριμαία) Λοκρίδας.

2908. **Γεδεὼν Μαν.** Στροφὴ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς. Τρεῖς Ἱεράρχαι,

ἔτ. ΙΓ′ (1922) ἀρ. 555 - 556 (Δεκέμβριος 1922), σ. 204 - 205, ἀρ. 558 (Ἰανουάριος 1923), σ. 14 - 15.

Γίνεται λόγος γιὰ τὰ προσφερόμενα ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο ἐλέη κατὰ τὰ Χριστούγεννα.

2909. **Κωνσταντινίδης Ἀλ. Π.** Μπαρμπαγιάννης ὁ Κανατᾶς. Παναθ Α′ (1922 - 1923) ἀρ. 1, σ. 55 - 57.

2910. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία 1453 - 1821. (Οἱ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀγῶνες τῶν Μανιατῶν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος). Μετ' εἰκόνων. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ε. καὶ Ι. Μπλαζουδάκη, 1923, 8ο, σελ. 247.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.

2911. **Δραγούμης Ἴων** Κοινότης, ἔθνος καὶ κράτος. Γνῶμαι τοῦ —, 1907 - 1919. Ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ Φιλίππου Στ. Δραγούμη. Ἀθῆναι, τυπογραφεῖον Παρασκ. Λεωνῆ, Ἀπρίλιος 1923, 8ο μικρό, σελ. 3 χ. ἀρ. +62. («Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις», ἔκτακτον τεῦχος).

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, δικαίου κλπ. ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη κ.ἀ.

2912. **Hardie Margaret M. (Mrs F.W. Hasluck)** The Significance of Greek Personal Names [in Kastoria]. Folklore 34 (1923) 149 - 154, 249 - 251.

2913. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Νισυριακαὶ σελίδες. Θεμελιώδεις διατάξεις ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν καταστατικὸν ὀργανισμὸν τῆς κοινότητος Μανδρακίου [Νισύρου]. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 5 (1923 - 24) ἀρ. 73 σ. 4, ἀρ. 74 σ. 4, ἀρ. 75 σ. 4.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ δικαίου.

2914. **Ζερλέντης Περικλῆς Γ.** Σύστασις τοῦ κοινοῦ τῶν Μυκονίων. Ἐν Ἑρμουπόλει, τύποις Νικολ. Γ. Φρέρη, 1924, 8ο, σελ. 96.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Στὰ δημοσιευόμενα (σ. 14 κ.ἑ.) ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1606 - 1783 περιέχεται πλῆθος βαπτιστικῶν ὀνομάτων καὶ ἐπωνύμων.

2915. **Λέκκας Νικ. Γ.** Ἡ ξενοδοχία παρ' Ἕλλησιν ὑπὸ —. Ἀθῆναι 1924, 8ο, σελ. 89. (Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ὑπηρεσία ξένων καὶ ἐκθέσεων).

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν «ξενοδοχία» στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, τὸ Βυζάντιο καὶ τὴ νεότερη Ἑλλάδα.

2916. **Βελλιανίτης Θεόδ.** Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμός. Μιὰ ἑλληνικὴ δημοκρατία. Ἐθν Κῆρυξ 11 (1925) ἀρ. 2, σ. 12 - 13.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση τῶν Κυδωνιῶν Μ. Ἀσίας.

2917. **Ζερλέντης Περικλῆς Γ.** Φεουδαλικὴ πολιτεία ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ ὑπὸ —. Ἐν Ἑρμουπόλει, τύποις Νικολάου Γ. Φρέρη, 1925, 8ο, σελ. 100.

Δημοσιεύονται (ἰδίως σ. 12 κ.ἑ.) εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο, τοὺς

βίους κ.ἄ. Δημοσιεύονται (σ. 41 κ.έ.) ἐπίσης ποικίλα ἔγγραφα, ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια, τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, πού περιέχουν καὶ πολλὰ τοπωνύμια καὶ ὀνόματα.

2918. **Χ.** Ἡ παλαιὰ Ἀθηναϊκὴ ἀριστοκρατία. Ἀτλαντὶς 16 (1925) ἀρ. 5, σ. 4.

2919. **Ἀρμακόλλας Νικ. Γ.** Οἰκονομικὰ τῆς Τήνου 1715 - 1822. (Ἀθῆναι), ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς «Ἀδελφότητος τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Τηνίων», 1926, 8ο, σελ. 55.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (κοινότητα, κοινων. τάξεις κλπ.), τὰ προϊόντα καὶ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1754 - 56 (πωλητήρια 2), κοινοτικὰ ἔγγραφα ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἔτους 1801 κ.έ.

2920. **Βασιλικοῦ [- Τσιώμου] Μερόπη Β.** Ἀπ' τὴν ἐξέλιξι τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ σημερινή της ὄψη. ΗΘ 4 (1926) 123 - 130.

2921. **Γουγούσης Χρῆστος Γ.** Ἱστορία τοῦ συντάγματος (ἰσνάφι, συντεχνία, σωματεῖον) τῶν ἱερέων Θεσσαλονίκης 1825 - 1898. Γρηγ Παλαμᾶς 10 (1926) 278 - 293.

2922. **Καραβίδας Κωνσταντῖνος Δ.** Ἡ Μακεδονοσλαβικὴ ἀγροτικὴ κοινότης καὶ ἡ πατριαρχικὴ γεωργικὴ οἰκογένεια εἰς τὴν περιφέρειαν Μοναστηρίου [Μακεδονίας]. ΑΟΚΕ 6 (1926) 227 - 314. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο. Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 349, ἀρ. 3345].

2923. **Μίλλερ Οὐΐλλιαμ [Miller William]** Τὰ πρῶτα ἔτη τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν. Μετάφρασις Παν. Δ. Καλογεροπούλου. Ἐπιφυλλίδες, τόμ. Α' (1926) τεῦχ. Α', 16ο, σελ. 37.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνική, κυρίως, ὀργάνωση τῆς Ἀθήνας τῶν ἐτῶν 1832 - 1842 (κοινωνικὲς σχέσεις, διασκεδάσεις, χοροὶ κλπ.) καθὼς καὶ λίγες εἰδήσεις γιὰ τὸ δίκαιο, τὴν πολεοδομία καὶ ἀρχιτεκτονικὴ κ.ἄ.

2924. **Φαλταΐτς Κ.** Τὰ παζάρια. Κυριακάτικη, ἔτ. Α' (1926-1927) ἀρ. 40, σ. 11.

2925. **:Ἀναδρομάρης [Καμπούρογλους Δ. Γρ.]** Ὁ πάτερ - Ἀνανίας. Ἐφημ. «Ἑστία», Ἀθῆναι, ἔτ. ΛΒ' (1926 - 27) ἀρ. 11753, 25.4.1927, σ. 1.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση («ρουφέτιον τῶν μπακάληδων» κλπ., 1764) τῆς Ἀθήνας στὴν τουρκοκρατία.

2925α. **Φαλταΐτς Κ.** Τὰ ἐμπορικὰ παζάρια καὶ αἱ ἐποχιακαὶ πανηγύρεις. (Ἡ σημασία των ἄλλοτε καὶ τώρα). Ὁδηγὸς Προόδου, τεῦχ. 3 (1 Νοεμβρίου 1927) σ. 13.

2926. **Φ[ιλάρετος] Γ. Ν.** Ἀμπελάκια. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, τόμ. Α' (1927) σ. 920 - 921.

2927. **Πετρίδη Ἄννα Μ.** Παλιοὶ μισεμοί. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 8 (1927 - 29) ἀρ. 174, σ. 2.

Ἔθιμα ἀποδημίας ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα.

2928. **Φ[ίλιππας] Σ.** Ὁ συνεταιρισμὸς Ἀμπελακίων. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 4 (1928) σ. 337 - 338.

2929. **Χ.** Συμβολαὶ εἰς τὴν περὶ σωματείων συζήτησιν. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ' (1928 - 29) ἀρ. 190 σ. 2, ἀρ. 191 σ. 2, ἀρ. 192 σ. 2.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα.

2929α. **Καλιτσουνάκις Δημ.** Ἱστορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. ΑΟΚΕ 9 (1929) 1 - 312.

Στὶς σ. 224 - 231 : «Ὁ συνεταιρισμὸς τῶν Ἀμπελακίων».

2930. **Μαρτίνης Ν.** Τὸ πανηγύρι τῆς Ἀρκαδιᾶς [Κυπαρισσίας Μεσσηνίας]. Νέα Ἑλλ 1929, σ. 275 - 276.

2931. **:Ménélas [Μελᾶς Μιχ.]** Ἕνα ἐπὶ πλέον ἔθιμον ποὺ σβύνει στὴ Σύμη. Τὸ διανάλημα. Δωδεκ Ἡμερολ 6 (1929) 181 - 182.

2932. **Βρέκοσης Ἀριστείδης** Αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες τῶν ἐλευθέρων χωρικῶν. Ἐν Ἀθήναις 1930, 8ο, σελ. 15. (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως», 1930 [σ. 127-141]).

Βιβλ. μνεία: BNJb 9 (1930 - 1932) 459 - 460 (N. G. Th[eodoridis]).

2933. **Καραβίδας Κ. Δ.** Σοσιαλισμὸς καὶ κοινοτισμός. (Δοκίμιο περὶ τῶν γεωοικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν βάσεων τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν). Ἐκδίδεται ὡς συμβολὴ εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἑκατὸν χρόνων ἐλευθερίας. Ἀθῆναι, τύποις ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ὁ Κοραῆς», 1930, 8ο, σελ. 80.

Κρίση: Πειθαρχία, ἔτ. 2 [τόμ. 3] (1930 - 1931) 439 - 440 (Λίνος Καρζῆς).

2934. **Τζωρτζάκης Θ.** Οἱ συνεταιρισμοί μας. Ν Ἀγρ Ζωή, ἀρ. 32 (Μάιος 1930) σ. 5 - 7. [Πρβλ. Συνεταιριστὴς ΣΤ' (1930) 1 - 7].

Γίνεται λόγος γιὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν Ἀμπελακίων (κυρίως), τῶν ναυτικῶν νησιῶν Ὕδρας, Σπετσῶν κλπ. Πρβλ. ἀρ. 2949.

2935. **Βίος Στ.** Ἡ Χιώτισσα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ ὡς τὴ σύγχρονη. Φωνὴ Χίου, ἔτ. 1 (1930 - 1931) ἀρ. 2 σ. 8 - 9, ἀρ. 3 σ. 11 - 12.

Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια.

2936. **Βλαχλείδης Γ.** Γιαννιώτικα στιχοπλάκια ἢ δίστιχα. Μπαντίδοι. Ἠπειρ Ἀγών, ἔτ. Δ' (1930 - 31) ἀρ. 1103 σ. 1, 4, ἀρ. 1104 σ. 1, 4, ἀρ. 1105 σ. 1, 4, ἀρ. 1106 σ. 1, 4. [Βλ. καὶ ἀρ. 1597].

Δημοσιεύονται εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως γιὰ τὴν τάξη τῶν «μπαντίδων» καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐνδυμασία τους, τὶς συνήθειες, τὰ ἔθιμα τους κλπ. Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὶς διασκεδάσεις καὶ τὴ σύνθεση τῶν διστίχων στὰ Γιάννενα.

2937. **Καββάδας Σ. Δ.** Χιακὴ πολιτεία. Οἰκονομίαι δημογεροντίας. Φωνὴ Χίου, ἔτ. 1 (1930 - 1931) ἀρ. 3, σ. 12 - 14.

2938. **Boulanger F.** Ἀμπελάκια ἢ οἱ ἑλληνικοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ αἱ ἑλληνικαὶ

κοινότητες. Συνεταιριστὴς ΣΤ′ (1930) 115 - 119, 139 - 146, Ζ′ (1931) 4 - 8, 18 - 23, 38 - 41, 54 - 58, 77 - 80, 99 - 103, 118 - 120, 152 - 154, Η′ (1932) 9 - 11, 24 - 26, 43 - 44.

Μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικὰ τοῦ βιβλίου τοῦ Γάλλου ἀρχιτέκτονα.

2939. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἐπαιτείας ἐπέτειος. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2152, 20.12.1931, σ. 1 - 2. [Βλ. καὶ ἀρ. 2946].

2940. **Γεδεὼν Μαν.** Χειροτονιῶν κανᾶ, δουλκία καὶ λήμματα. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 6(1931) 336 - 341. [Καὶ ἀνάτυπο: Ἀθῆναι 1931, 8ο, σελ. 8].

Γίνεται λόγος γιὰ τὰ προσφερόμενα κατὰ τὶς χειροτονίες ἢ μεταθέσεις ἀρχιερέων δῶρα, γλυκίσματα καὶ χρήματα, στοὺς χειροτονοῦντες καὶ τὸ προσωπικὸ τοῦ Πατριαρχείου.

2941. **Καραβίδας Κ. Δ.** Μαδεμοχώρια ἢ Μαντεμοχώρια ἢ Χάσικα[Χαλκιδικῆς]. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 16 (1931) σ. 450.

2942. **Κόκκινος Διονύσιος Α.** Οἱ ξενητεμένοι τοῦ Ζαγοριοῦ. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Ζ′ (1931) ἀρ. 1, σ. 5 - 6.

Ἤθιμα τῆς ξενιτιᾶς καὶ 2 σχετικὰ τραγούδια ἀπὸ τὸ Ζαγόρι.

2943. **Κορρὲς Στυλ. Γ.** Τὰ τρία κοινὰ τῆς Νάξου. Ἐφημ. «Φωνὴ Νάξου - Πάρου», Νάξος, ἔτ. ΣΤ′ (1931) ἀρ. 288, 11.10.1931, σ. 3, ἀρ. 289, 1.11.1931, σ. 1 - 2.

2944. **Ζ[ήση] Μ[ελπομένη] Ε.** Αὐδημιώτικη ζωή. Οἱ βίζιτες. Συζήτηση Β′ (1931 - 1932) ἀρ. 19, σ. 8 - 9.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ γλυκά, γιὰ τὴν ἐνδυμασία κ.ἄ.

2945. **Βασιλειάδης Νικόλαος** Στὴν παληὰ Ἀθήνα μιὰ γενεὰ πίσω. Φιλολ Πρωτοχρονιὰ 3 (1932) 14 - 19.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῆς παλιᾶς Ἀθήνας.

2946. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἐπαιτείας ἐπέτειος. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2164, 3.1.1932, σ. 1 - 2. [Βλ. καὶ ἀρ. 2939].

2947. **Μαλαβέτας Θ.** Τ' Ἀμπελάκια, ἐκεῖ ὅπου ἤκμασε ἡ «συντροφία τῆς Θεσσαλίας». Μετὰ 120 χρόνια. Πρωΐα, ἔτ. Ζ′ (1931 - 32) ἀρ. 2328, 26.6.1932, σ. 1, 5.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονική.

2948. **Μυστακίδης Β.** Τὰ ἐνσάφια, ἤτοι ρουφέτια τῆς Θεσσαλονίκης. ΗΘ 10 (1932) 266 - 282.

2949. **Τζωρτζάκης Θεόδ.** Οἱ συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν Πάτραις, τύποις Δημοσθένους Φραγκούλη, 1932, 8ο, σελ. 352.

Στὶς σ. 197 - 201 γίνεται λόγος γιὰ τοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς τουρκοκρατίας (Ἀμπελακίων κ.ἄ). Πρβλ. ἀρ. 2934.

Ἡ μελέτη συνεκδίδεται μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ernest Grünfeld, Οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπὸ οἰ-

κονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως, μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Τ. Χ. Χασαποπούλου, πού καταλαμβάνει τὶς σ. 5 - 191 τοῦ βιβλίου.
Κρίση: ΓΔΓΕ 26 (1933) 194 - 195 (Π. Α. Δεκάζος).

2950. **Τζωρτζάκης Θεόδ.** Ὁ συνεταιρισμὸς τῶν Ἀμπελακίων καὶ ἡ σύγχρονος συνεταιριστικὴ κίνησις εἰς τὴν χώραν μας. (Ὁμιλία εἰς τὴν Πανελλήνιον συνεταιριστικὴν συγκέντρωσιν Ἀμπελακίων τὴν 19 καὶ 20 Ἰουνίου 1932). Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Συνεργατισμὸς» [ἔτ. 1932, σ. 782 - 790]. Θεσσαλονίκη 1932, 16ο, σελ. 18.
Γιὰ τὴ «Συντροφία» τῶν Ἀμπελακίων γίνεται λόγος κυρίως στὶς σ. 3 - 9.

2951. **Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ.** Οἱ λησμονημένοι τύποι τῆς πλατείας τοῦ Ψυρῆ. Παλληκαράδες, τραμποῦκοι καὶ ἀστυνομία. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, ἔτ. Ε' (1933 - 34) ἀρ. 1458, 19.2.1933, σ. 3 - 4.

2952. **Χατζηευστρατίου Στρ.** Διαλαλήματα Πολυχνιάτικα. Τρίβολος 3 (1933 - 34) ἀρ. 142, σ. 2.

2953. Διαλαλήματα ντελάληδων [Μανταμάδου καὶ Ἁγιάσου]. Λέσβος 1934, σ. 148.

2954. Ἱστορικὸν σημείωμα περὶ τῆς κοινότητας Βαφεοχωρίου [Κωνσταντινουπόλεως] ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τοῦ ἐν αὐτῇ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου (1834 - 1934). Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1934, 8ο, σελ. 90.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καθὼς καὶ ὀνόματα (σ. 53 - 56).

2955. **Γατόπουλος Δ.** Ἱστορίες τοῦ τόπου μας. Παραδόσεις καὶ θρῦλοι. Ἀθῆναι, χ. χρ. [1934], 8ο μικρό, σελ. 194.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση (σ. 30 - 33 κ. ἄ.).

2956. **Δανιηλίδης Δημοσθένης Ι.** Ἡ Νεοελληνικὴ κοινωνία καὶ οἰκονομία. Πρῶτο βιβλίο: Προϋποθέσεις. Πρῶτο μέρος. Ἀθήνα, ἐκδότης Γ. Σαμαρόπουλος, 1934, 8ο, σελ. κ' + 283.
Ἐνδιαφέρουν καὶ τὴν παροῦσα βιβλιογραφία ἰδίως οἱ σ. 126 - 141: «Οἱ νεοελληνικὲς κοινότητες». Στὴν κοινωνιολογικὴ διερεύνηση τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ γίνεται συχνὰ χρήση καὶ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ (κυρίως δημοτικῶν τραγουδιῶν).
Κρίση: ΑΟΚΕ 14 (1934) 25* - 28* (Δ. Καλιτσουνάκις).

2957. **Λαμπίκης Δ.** Ὁ Μπαρμπαγιάννης - Κανατᾶς. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 73 - 75.
Γίνεται λόγος γιὰ τὸν γνωστὸ τύπο τῆς παλιᾶς Ἀθήνας καὶ τὸ τραγούδι του.

2958. **Παπαδόπουλος Χρυσόστομος,** ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Θεολογία 12 (1934) 5 - 24, 97 - 115.
Σελ. 97 κ.ἑ.: «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινοτικὴ ὀργάνωσις». Πρβλ. ἀρ. 2966.

2959. **Πασχάλης Δημήτριος Π.** Δημοσιονομικὴ κατάστασις τῶν Κυκλάδων νήσων ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἐπαναστάσεως (1537 - 1828). ΑΟΚΕ 14 (1934) 436 - 470.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση τῆς Ἄνδρου.

2960. **Ροδᾶς Μιχ.** Ἑλληνικὰ πανηγύρια [στὸν Μελιγαλᾶ Μεσσηνίας]. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΓ′ (1934 - 35) ἀρ. 4457, 16.9.1934, σ. 1.

2961. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Ἡ σωματειακὴ δρᾶσις τῶν Νισυρίων. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 12 (1934 - 35) ἀρ. 322 σ. 1 - 2, ἀρ. 323 σ. 1 - 2, ἀρ. 324 σ. 1 - 2.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, λατρείας κλπ.

2962. **Καββάδας Στ.** Ἱστορικὰ ἔγγραφα. Αἰγαῖον 1 (1935) 10 - 19.

Δημοσιεύονται καὶ ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴ δημογεροντία τῆς Χίου.

2963. ——— Πράξεις τῆς παλαιᾶς δημογεροντίας Χίου. Αἰγαῖον 1 (1935) 394 - 401.

Δημοσιεύονται καὶ βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα.

2964. **Καλονάρος Π. Π.** Ἠθογραφικὰ Μάνης. Ἀθῆναι 1934. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 350, ἀρ. 3370].

Κρίση: Rev Ét Gr 48 (1935) 620 (H. P[ernot]). Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 55 (1935) στ. 132 - 133 (Gustav Soyter).

2965. **Καραβίδας Κ. Δ.** Ἡ κοινοτικὴ πολιτεία. Τόμος πρῶτος. [Ἀθῆναι] 1935, 8ο, σελ. 291. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 351, ἀρ. 3374].

Κρίσεις: Ἠχὼ Ἑλλάδος, ἔτ. Α′ (1935) ἀρ. 156, 11.8.1935, σ. 3 (Δημοσθ. Στραγανιώτης). Καθημερινή, ἔτ. 16 (1934 - 35) ἀρ. 4865, 12.8.1935, σ. 3 - 4 (Λίνος Καρζῆς). Ν Πολιτικὴ 1(1937) 481 - 485 (Ἔλλη Λαμπρίδη).

2966. **Παπαδόπουλος Χρυσόστομος** (ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν) Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει. Ἐν Ἀθήναις, τύποις «Φοίνικος», 1935, 8ο μικρό, σελ. 40. [Πρβλ. ἀρ. 2958].

Λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον ἔχουν κυρίως οἱ σ. 21 κ.ἑ.: «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινοτικὴ ὀργάνωσις».

2967. **Σ. Κ.** Περὶ αὐτοδιοικήσεως. Ἀγροτ Ταχυδρόμος ΚΕ′ (1935) 201 - 204.

2968. **Κολοβὸς Φιλ.** Τὰ πανηγύρια ἄλλοτε καὶ τώρα. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β′ (1935 - 36) ἀρ. 24, σ. 2.

Δημοσιεύονται καὶ 6 δίστιχα.

2969. **Μπαρᾶς Βασίλειος Γ.** Ἕνα ἀνέκδοτον ἱστορικὸν ἔγγραφον τῶν δέκα ἓξ χωρίων Φιλιατῶν. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β′ (1935 - 36) ἀρ. 35, σ. 2.

Συμφωνητικὸ μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ Τσαμαντᾶ Θεσπρωτίας τοῦ ἔτους 1861.

2970. Τὰ Ἀμπελάκια καὶ ὁ περίφημος συνεταιρισμός των. «Μηνιαία Ἀκρόπολις.

'Ο Γῦρος τῆς 'Ελλάδος». Πλήρης περιγραφὴ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. 'Αθῆναι 1936, τεῦχ. 3 (Μάρτιος) σ. 143 - 145.

2971. **Καββάδας Στ.** Μετεπαναστατικὰ ἱστορικὰ κείμενα περὶ Χίου. Αἰγαῖον 2 (1936) 313 - 329.

Κανονισμὸς κοινότητος καὶ λογαριασμοὶ δημογεροντίας Χίου.

2972. **Καμπούρογλους Δ. Γρ.** Αἱ 'Αθῆναι ἐπὶ τουρκοκρατίας. Περιοδ. «'Ελληνικόν», 15.12.1936.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τὴν ἐνδυμασία τῶν 'Αθηναίων ἐπὶ τουρκοκρατίας.

2973. **Κορδᾶτος Γιάννης** 'Ο «Συνεταιρισμὸς τῶν 'Αμπελακίων» καὶ οἱ πρόδρομοι τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας στὴν 'Ελλάδα. Συνεταιριστὴς ΙΒ' (1936) 133 - 136.

2974. **Χαλκιάδης Ζ. Ε.** Τὸ ἰδεωδέστερον τῶν ἐπὶ γῆς πολιτευμάτων ὑπῆρξεν εἰς τὴν Κάσον. 'Ημερ Δώδεκα 1936, σ. 37 - 39.

2975. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Αἱ 'Αθῆναι εἰς τὰ 1834 - 1835. Κοινωνικὴ ζωὴ - τὸ πρῶτον καφενεῖον. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 7480, 2.5.1937, σ. 3, 4.

2976. **Μπαρᾶς Βασίλειος** 'Η «Παναγιὰ» τῆς Λεσνίτσας [Βορ. 'Ηπείρου]. Βόρειος "Ηπειρος Γ' (1937) τεῦχ. 26, σ. 4 - 6.

Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως κ.ἄ.

2976α. **Totomianz V.** 'Απαρχαὶ τοῦ συνεταιριστικοῦ θεσμοῦ ἐν 'Ελλάδι. 'Ο Συνεταιρισμὸς τῶν 'Αμπελακίων. Συνεταιριστὴς ΙΓ' (1937) 139 - 140.

'Αναδημοσίευση ἀπὸ βουλγαρικὸ συνεταιριστικὸ περιοδικό.

2977. ***Tzortzakis Th.** Die ersten neuzeitlichen Genossenschaften in Griechenland. Περιοδ. «Rundschau», 13 Marz 1937.

2978. **Φαλτάϊτς Κ.** 'Η σημερινὴ θέσις τῆς Θεσσαλῆς γυναικός.'Εφημ. «'Η 'Εθνική», 'Αθῆναι, ἔτ. Γ' (1937 - 38) ἀρ. 771, 8.12.1937, σ. 3, 5.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν Θεσσαλῶν γυναικῶν.

2978α. **Χασιώτης Σπῦρος** Τὸ ποῦθε βγαίνει ὁ δρόμος διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς χωρικῆς μας οἰκονομίας. Ν Πολιτικὴ 1 (1937) 1196 - 1203.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες τῆς τουρκοκρατίας ἰδίως στὴν περιοχὴ Ζαγορίου 'Ηπείρου.

2979. **Καββάδας Στ.** 'Εκλογὴ γερόντων Καρδαμύλων. Νησὶ Α' (1937 - 1938) 174 - 175.

2980. **Καραβίδας Ι.** Κοινότης - αὐτοδιοίκησις. Ν Πολιτικὴ 2 (1938) 67 - 109. [Καὶ αὐτοτελῶς: ('Ανατύπωσις ἐκ τῆς «Νέας Πολιτικῆς»). 'Αθῆναι 1938, 8ο, σελ. 47].

2981. **(Καραβίδας Κ. Δ.)** 'Η κοινοτικὴ παράδοσις τῶν 'Ελλήνων. Καθημερινή, ἔτ.

20 (1938 - 39) ἀρ. 8040, 29.11.1938, σ. 3, ἀρ. 8047, 6.12.1938, σ. 4, ἀρ. 8054, 13.12.1938, σ. 3 - 4.

Ἐκτενὴς περίληψη διαλέξεως.

2982. **Κατηφόρης Π.** Τὰ ἤθη τῆς πρώτης Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8609, 10.10.1938, σ. 5 - 6. — Παληὰ Ἀθηναϊκὰ ἤθη. Οἱ κουτσαβάκηδες. Αὐτόθι, ἔτ. 26 (1938 - 39) ἀρ. 8661, 1.12.1938, σ. 3.— Τοῦ Ψυρρῆ, ἡ ἀκρόπολις τοῦ κουτσαβακισμοῦ. Αὐτόθι, ἀρ. 8664, 4.12.1938, σ. 3.— Ὁ Μπαϊρακτάρης καὶ οἱ κουτσαβάκηδες. Αὐτόθι, ἀρ. 8669, 9.12.1938, σ. 3.

2983. **Μιχαλόπουλος Φάνης** Τὰ Ἀμπελάκια: ὁ πρῶτος συνεταιρισμὸς τῆς Εὐρώρώπης (1780 - 1812). Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7805, 4.4. 1938, σ. 3 - 4, ἀρ. 7812, 11.4.1938, σ. 3 - 4, ἀρ. 7819, 18.4.1938, σ. 3 - 4, ἀρ. 7831, 2.5.1938, σ. 3 - 4.

2984. **Μ. Κ.** Ἡ κουμπαριὰ καὶ ἡ ζωοκλοπὴ στὰ χωριὰ τοῦ Ψηλορείτη. Ἡμερ Πελασγοῦ 8 (1938) 30 - 32.

2985. **Οἰκονομίδης Ἀθαν. Α.** Πωγωνιακά. (Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἀνεκδότου μονογραφίας «Ἡ παλαιὰ Πωγωνιανὴ» ἀπὸ τοῦ 1770 - 1840). Ἠπειρωτικὰ Α΄ (1938) 128 - 133.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὰ ἐπαγγέλματα κλπ.

2986. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Ἡ ζωοκλοπὴ στὴν Κρήτη. Ἔθνος, ἔτ. 25 (1937 - 38) ἀρ. 8369, 7.2.1938, σ. 3.—Ἡ δημοτικὴ μοῦσα καὶ ἡ ζωοκλοπή. Αὐτόθι, ἀρ. 8371, 9.2.1938, σ. 3.—Ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς ζωοκλοπῆς στὴν Κρήτη. Αὐτόθι, ἀρ. 8373, 11.2.1938, σ. 3.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως, τραγούδια κ.ἄ.

2987. **Δ[ούκας] Σ.** Ἡ ἐμποροπανήγυρις τῆς Βερροίας. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 1173.

2988. **Κολαξιζέλλης Στράτης Π.** Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Ἁγιάσου, καὶ ἡ 2α Φεβρουαρίου. Ἁγία Σιὼν Β΄ (1938 - 1939) 89 - 96.

Εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν τελευτή, τὸ δίκαιο κ.ἄ.

2989. **Σκευοφύλαξ Μιχ.** Τὸ Κάστρο. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β΄ (1938 - 39) ἀρ. 45, σ. 1, 4.

Εἰδήσεις κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ 2 δίστιχα ἀπὸ τὴ Σύμη.

β') Λαϊκὸ δίκαιο.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 95, 140, 202, 208, 212, 213, 226, 240, 243, 246, 248, 258, 264, 275, 299, 303, 309, 312, 317, 319, 321, 334, 337, 341, 343, 345, 346, 367, 374, 387, 397, 406, 413, 416, 420, 437, 450, 452, 577, 579, 1838, 2198, 2258, 2371, 2586, 2610, 2911, 2913, 2917, 2919, 2923, 2966, 2969, 2978α, 2988, 3157, 3219]

2990. Τὸ προικοσύμφωνον. Εἰκον Παρνασ περ. Β', ἔτ. Β' (1920-1921) ἀρ. 85, σ. 4.

2991. **Γεδεὼν Μαν. Ἰω.** Ἀφιερωτικὸν ἐκ Τριπολιτζᾶς. Ἱερὸς Σύνδ Α'(ΚΑ') (1921) ἀρ. 12, σ. 5 - 6.

Νοταριακὸ γράμμα τοῦ ἔτους 1711 (ἀφιερωτήριο).

2991α. **Ζώης Λεωνίδας Χ.** Κομηνὸς Ἰωάννης. Ροδάμανθυς 6 (1921) ἀρ. 12, σ. 3 - 4.

Δημοσιεύεται βεβαίωση Κρητῶν τῆς Ζακύνθου τοῦ ἔτους 1672.

2992. **Ἰβηρίτης Ἰωακεὶμ** Ἡ Θεσσαλονίκη πρὸ 500 ἐτῶν, 1421 - 1921. Γρηγ Παλαμᾶς 5 (1921) 844 [=1] - 851 [=8].

Εἰδήσεις δικαίου, κοινωνικῆς ὀργανώσεως κλπ.

2993. **Σταυρονικητιανὸς Γαβριὴλ** [Δύο πωλητήρια Ἁγίου Ὄρους τῶν ἐτῶν 1556 καὶ 1558]. Γρηγ Παλαμᾶς 5 (1921) 858 [=15] - 17.

2994. Ἱστορικὸν ἔγγραφον. Προικοσύμφωνον τοῦ Ἰοάνη τοῦ Γεωργίου [τοῦ ἔτους 1747]. Νισυρ Ἡμερολ 1 (1923) 44 - 45.—Διάφορα ἱστορικὰ Νισυριακὰ ἔγγραφα. Πωλητήρια [2 τῶν ἐτῶν 1797 καὶ 1815]. Αὐτόθι, σ. 62 - 63.

2994α. Μιὰ ἀγοραπωλησία τοῦ 1796. Χαραυγὴ Α' (1923) ἀρ. 8, σ. 2.

Πωλητήριο ἀπὸ τὸ Λιβάρτζι Καλαβρύτων.

2995. **Σακελλαρίδης Ὀδυσσεὺς** Οἰκογενειακὸν καὶ κληρονομικὸν δίκαιον ἰσχῦον ἐν Νισύρῳ μέχρι σήμερον. Νισυρ Ἡμερολ 1 (1923) 31-36. [Βλ. καὶ ἀρ. 3015].

2996. **Ζερλέντης Περικλῆς Γ.** Διαθήκη Μακαρίου ἐπισκόπου Πολυανῆς [τοῦ ἔτους 1649]. Γρηγ Παλαμᾶς 8 (1924) 525 - 527.

Ἀπαριθμοῦνται στὴ διαθήκη σκεύη, ἐνδύματα κλπ.

2997. **Vlavianos B.** Zur Lehre von der Blutrache (mit besonderer Berücksichtigung der Erscheinung dieser Sitte in Mani-Griechenland). Inaugural-Dissertation der jurist. Fakultät der Universität zu München. Jena 1924, 8ο, σελ. 98.

Κρίση: Δικαιοσύνη 4 (1926) 22 - 23 (Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος).

2998. Ἕνα προικοσύμφωνον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος [ἀπὸ τὴ Νάξο]. Μπουκέτο Β' (1925) 819.

2998α. **Κ. Σ.** Σιφναϊκὰ προικοσύμφωνα [1 τοῦ ἔτους 1799]. Κυκλαδ Βῆμα, ἔτ. Α' (1925) ἀρ. 10, 1.5.1925, σ. 2.

2999. **Πασχάλης Δημήτριος Π.** Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Ἄνδρου, ἤτοι τοπικαὶ ἐν Ἄνδρῳ συνήθειαι περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἐμπορικῶν συμβάσεων, ἀγροτικῶν ἐκμισθώσεων κλπ. ΑΟΚΕ 5 (1925) 151 - 172.

Κ ρ ί σ η : Ἐφημ. «Δημοκρατία», Ἀθῆναι, ἔτ. 2(1924 - 25) ἀρ. 621, 26.7.1925, σ. 3 (ἀνώνυμα, μὲ τίτλο : Ὁ φεουδαλισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα).

3000. **Σ. Ε.** Κερκυραϊκὸν προικοσύμφωνον τοῦ ιε′ αἰῶνος. Θεολογία 3 (1925) 47 - 50.

3001. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Ἔγγραφα τῆς ἐν Νισύρῳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Κυρᾶς. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 114 σ. 4, ἀρ. 115 σ. 4, ἀρ. 116 σ. 4.

Περιλήψεις δικαιοπρακτικῶν κ.ἄ. ἐγγράφων (πωλητηρίων, ἀφιερωτηρίων, ὁμολόγων κλπ.) τῶν ἐτῶν 1770 - 1882.

3002. ——— Παλαιὰ ἔγγραφα [4 ἀφιερωτήρια κ.ἄ. τῶν ἐτῶν 1686 - 1825] τῆς ἐν Τήλῳ Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγ. Παντελεήμονος. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 112 σ. 4, ἀρ. 113 σ. 4, ἀρ. 114 σ. 4.

3003. **(Μιχαηλίδης - Νουάρος Μ. Γ.)** Παραλειπόμενα ἐκ τῶν νομικῶν ἐθίμων τῆς Δωδεκανήσου. Ἐκ τῆς νήσου Ἀστυπαλαίας. Ἀρχαῖον κληρονομικὸν ἔθιμον ἐπικρατοῦν ἐν Ἀστυπαλαίᾳ. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 7 (1925 - 27) ἀρ. 155, σ. 1 - 2. —Ἐκ τῆς νήσου Πάτμου. Αὐτόθι, ἀρ. 156, σ. 4. [Πρβλ. ἀρ. 3032].

3004. **Χαβιαρᾶς Νικήτ. Δ.** Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου. Δωδεκάνησος, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 88, σ. 3.

Γίνεται λόγος γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Μ. Μ ι χ α η λ ί δ ο υ - Ν ο υ ά ρ ο υ, Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου, 1926. Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 1957) σ. 352, ἀρ. 3394.

3005. Ἡ Ἀθήνα στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Τὰ συνοικέσια καὶ οἱ γάμοι. Μπουκέτο Δ′ (1927) 620 - 621.

3006. **Κωνσταντινίδης Ἀπόστ.** Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη ἱστορία τῆς Ζαγορᾶς Πηλίου (ἀπὸ τὰ σωζόμενα χειρόγραφα). Πανθεσσ Λεύκωμα 1 (1927) 65 - 66.

Δημοσιεύονται προικοσύμφωνο τοῦ 1843 καὶ πωλητήριο τοῦ 1806.

3007. **Χατζιδάκης Ἰωσὴφ** Ἡ ἱστορία τῆς νήσου Μήλου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδότης Γιαννούλης Βῆχος, 1927, 16ο, σελ. 4 χ. ἀρ.+δ′+369+πίν. 22+χάρτ. 1. [Ἐπανέκδοσις ἀπὸ τὴν Ἕνωσιν Μηλίων ἐν Ἀθήναις, μὲ ἐπιμέλειαν Ζ α φ. Α. Β ά ο υ. Ἀθῆναι 1972, 16ο, σελ. 4 χ. ἀρ.+δ′ + 416].

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορική, ἀρχαιολογικὴ κλπ. ὕλη δημοσιεύονται (σ. 163 κ.ἑ., ἐπανέκδοση σ. 200 κ.ἑ.) καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ δίκαιο κ.ἄ. Δημοσιεύ-

ονται καὶ δικαιοπρακτικὰ κ.ἄ. ἔγγραφα 17ου - 19ου αἰ. (διαθῆκες 4, προικοσύμφωνα 5, πωλητήρια 6, συμφωνητικά, ἐνοικιαστήρια κ.ἄ.) καθὼς καὶ λεξιλόγιο.

3008. **Ξηρουχάκης Ἀγαθάγγελος,** ἀρχιμανδρ., Τὰ ἐν Βενετίᾳ ἀρχεῖα τῆς βενετοκρατουμένης Κρήτης (1207 - 1669). «Περιοδικὸν Δελτίον Βιβλιοθήκης Κρητικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Χανίοις», ἔτ. Α΄ (1927 - 1928) 165 - 172.

Στὶς σ. 170 - 171 δημοσιεύεται συμβολαιογραφικὴ πράξη τοῦ ἔτους 1620 τοῦ συμβολαιογράφου Βιτζέντζου Κορνάρου.

3009. **Δρακόπουλος Ἀλέξανδρος** Τὸ δίκαιον τῶν ἐθίμων. Φιλοσοφία - θετικὸν δίκαιον. [Ἀθῆναι;] 1928, 8ο, σελ. 72. [Νομικὴ μελέτη].

3010. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** Παλαιὰ ὁμόλογα [3]. Οἰνούντιος Β΄ (1928) 258 - 259.

3011. **Στέφανος Π. Μ.** Συριανὰ ἔγγραφα. Κυκλαδ Ἡμερ 2 (1928) 142 - 144.

Ἀπαριθμοῦνται συλλογὲς δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων τῆς Σύρου.

3012. ***Ἀποστολίδης Μυρτίλος** Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ρουφετίου τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἀμπατζήδων μετὰ παραλλήλου εἰς τὴν βουλγαρικὴν μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ δρος Ἀλεξ. Πέεφ. Βιβλίον πρῶτον (1685 - 1772). Περιοδ. «Godischnik na Narodnata Biblioteca văv Plovdiv», ἔτ. 1928 - 1929, σ. 5 - 64. — Βιβλίον δεύτερον (1772 - 1810). Αὐτόθι, σ. 65 - 70. — Βιβλίον τρίτον (1811 - 1856). Αὐτόθι, ἔτ. 1930, σ. 1 - 186. [Πρβλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 355, ἀρ. 3440].

3013. **:Ἅρμᾶς [Παρθενιάδης Γεώργ.]** Νισυριακὰ ἔθιμα. Προγαμιαία δωρεά. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 171, σ. 3.

3014. **Καλιτσουνάκις Ἰωάνν. Ε.** Ἀνέκδοτα Κρητικὰ συμβόλαια ἐκ τῆς Ἐνετοκρατίας. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 3 (1928). [Βλ. ΕΛΑ Θ΄ - Ι΄ (1955 - 57) σ. 352, ἀρ. 3402].

Κρίση: Libre, No 74 - 75 (Décembre 1928 - Janvier 1929) σ. 600 (L. Roussel).

3015. **Σακελλαρίδης Ὀδυσ.** Οἰκογενειακὸν καὶ κληρονομικὸν δίκαιον ἰσχῦον ἐν Νισύρῳ μέχρι σήμερον. Δωδεκάνησος, ἔτ. Δ΄ (1928 - 29) ἀρ. 170, σ. 3.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ Νισυριακὸν Ἡμερολόγιον τοῦ Γεωργ. Παπαδοπούλου τοῦ ἔτους 1923. Βλ. ἀρ. 2995.

3016. **Σγουρίτσας Ἀγησ. Γ.** Παλαιὰ ὁμόλογα. Πάρνων 1 (1928 - 1929) 21.

Δημοσιεύεται ὑποθήκη τοῦ 1817 καὶ πωλητήριο τοῦ 1763 ἀπὸ τὴ Λακωνία.

3017. Ἀνέκδοτα τῆς Ζαγορᾶς Πηλίου. Δωδεκ Πασχ Λεύκωμα 1929, σ. 150-151.

Δημοσιεύεται 1 προικοσύμφωνο τοῦ 1843 ἀπὸ τὴ Ζαγορά.

3018. Ἱστορικὰ Κυκλαδικὰ ἔγγραφα. Κυκλαδ Ἡμερ 3 (1929) 139 - 141.
Ἐξοφλητήριο τοῦ 1713 ἀπὸ τὴ Σύρο καὶ προικοσύμφωνο τοῦ 1765 ἀπὸ τὴ Σίφνο.

3019. **Γεννάδιος Ἰ.** Ὁ οἶκος τῶν Μπενιζέλων καὶ ἡ ὁσία Φιλοθέη. Ἑλληνισμὸς Κ′ (1929) 333 - 343, 393 - 406, 457 - 471, 515 - 530.
Στὶς σ. 341 κ.ἑ. δημοσιεύονται καὶ ποικίλα Ἀθηναϊκὰ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1575 - 1823 (2 πωλητήρια, 3 δωρητήρια, 2 δανειστικὰ καὶ ἐξοφλητήριο, ἐνοικιαστήριο, ἀφιερωτήριο κ. ἄ.), ἔγγραφο ἐκλογῆς δημογερόντων Ἀθηνῶν τοῦ 1820 κ. ἄ. Κρίση: JHS 50 (1930) 165 (W. M[iller]).

3020. **Ζαφειρίου Ν.** Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐν Σάμῳ. ΑΟΚΕ 9 (1929) 353 - 372.
Δημοσιεύονται καὶ πολλὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα.

3021. **:Ménélas [Μελᾶς Μιχ.]** Ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς προικὸς ὡς ἰσχύει ἐν Σύμῃ σήμερον. Δωδεκ Ἡμερολ 6 (1929) 76 - 78.

3022. **Μυστακίδης Β. Α.** Θεοφίλου Καμπανίας, Ἔργα καὶ ἡμέραι. Θεολογία 7 (1929) 110 - 123.
Σελ. 110: Διαζύγιο τοῦ ἔτους 1784.

3023. **Περραιβὸς Χριστόφορος** Ἔθιμα τοῦ Σουλίου. Ἑλλην Μυθ Α′ (1929) 109 - 110.

3024. **Στρατηγόπουλος Α. Μ.** Μανιάτικη βεντέτα. (Ἡ ζωή, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Μάνης). Ἐφημ. «Πατρίς», Ἀθῆναι, περ. Δ′, ἔτ. Β′ (1929 - 30) ἀρ. 578, 13.10.1929, σ. 1-2, ἕως ἀρ. 595, 30.10.1929, σ. 4, ἀρ. 598, 2.11.1929, σ. 4, ἀρ. 600, 4.11.1929, σ. 4, ἕως ἀρ. 616, 20.1.1929, σ. 4, ἀρ. 618, 22.11.1929, σ. 4, ἀρ. 621, 25.11.1929, σ. 4, ἀρ. 622, 26.11.1929, σ. 4.
Δημοσιεύονται καὶ μοιρολόγια.

3025. **Φαλτάϊτς Κ.** Ἐκεῖ ποὺ παντρεύονται χωρὶς προῖκα. Οἰκογένεια, ἔτ. Γ′ (1928 - 1929) ἀρ. 129, σ. 205.

3026. ——— Πῶς ἐπροικίζετο ἡ Ἀθηναία πρὸ 180 ἐτῶν. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 959.

3027. **Δαμασκηνὸς Δ. Ν.** Παράξενα ἔθιμα. Ἐθν Ἐπιθ Ἑλλ Α′ (1929 - 1930) 205 - 206.
Ἔθιμα δικαίου, κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ τελευτῆς ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο.

3028. **Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. Γ.** Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου τῆς Δωδεκανήσου...Ἐν Ἀθήναις 1926. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 352, ἀρ. 3394].
Κρίση: Λαογρ 10 (1929-1932) 280-281 ([Στίλπ. Π.] Κ[υριακίδης]). Βιβλ. μνεία: Ἑρμῆς Α′ (1926 - 1927) 218.

3029. Τὸ μαντήλι τῆς τιμῆς. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 359.
Ὁ συμβολισμὸς τοῦ μαντηλιοῦ.

3030. **Γρηγόριος,** ἀρχιμανδρίτης Μαχαιρᾶ, Ἱστορικὸν ἔγγραφον. Ἀπόστ Βαρ-

νάβας Β' (1930) 347 - 348. — Δεύτερον ἱστορικὸν ἔγγραφον. Αὐτόθι, σ. 407 - 408. — Ἱστορικὰ ἔγγραφα [2]. Αὐτόθι, σ. 473 - 474.

Πωλητήρια τῶν ἐτῶν 1658, 1682, 1798 καὶ 1813 ἀπὸ τὰ χωριὰ Πάνω Λεύκαρα, Πραστειὸ καὶ Πέρα τῆς Κύπρου.

3030α. **Δαπόντες Ν.** Τὸ ἐν Ἄνδρῳ ἔθιμον «περὶ τῆς τύχης τῆς προικὸς λυθέντος τοῦ γάμου»... Ἐν Πειραιεῖ 1930. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' [1955 - 57) σ. 353, ἀρ. 3411].

Κρίση: Θέμις ΜΑ' (1930) 719 - 720 (Χ. Π[ράτσικας]).

3031. **Μ[ιχαηλίδης] Μ. Γ.** Κάρπαθος (λαογραφία). Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 13 (1930) σ. 893 - 894.

Ἔθιμα λαϊκοῦ δικαίου (κανακάρηδες).

3032. —— Νομικὰ ἔθιμα τῆς Δωδεκανήσου. Προσθῆκαι καὶ παραλειπόμενα. Δωδεκ Ἡμερολ 7 (1930) 117 - 122.

Νομικὰ ἔθιμα Ἀστυπάλαιας καὶ Πάτμου. Πρβλ. ἀρ. 3003.

3033. **Παπακωνσταντίνου Θ.** Θεοκρισία. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 12 (1930) σ. 520 - 522.

3033α. **Ρουμπάνης Γερμανὸς Α.** Ἔγγραφον ἐκ παλαιοῦ κώδικος. Ἐκκλησία Η' (1930) 370.

Ἀφιερωτήριο τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰ. ἀπὸ τὴ μονὴ Βαρσῶν Μαντινείας.

3034. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος** Δὲν ἀκούει ἡ Θεοδωράκενα. Μορέας Τριπόλεως, ἔτ. 30 (1929 - 30) ἀρ. 1311, 19.1.1930, σ. 1, ἀρ. 1314, 9.2.1930, σ. 1.— Ὁ Μύλος τοῦ Βαφιᾶ. Αὐτόθι, ἀρ. 1316, 23.2.1930, σ. 1.

Εἰδήσεις δικαίου καὶ σχετικὰ ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1829 - 1833.

3035. **Τσιγκουράκος Ι. Γ.** Δικαίωμα χορτονομῆς ἐξ ἐθίμου-προστασία διὰ παραγγέλματος [στὴν ἐπαρχία Γυθείου]. Δικαστικὴ 2 (1930), μέρος 3ον, σ. 5 - 6.

3036. **Θεράπος Π. Μ.** Μιὰ παληὰ διαθήκη [τοῦ 1811] στοῦ Λάγιου [Λακωνίας]. Κροκεαί, ἔτ. Β' (1930 - 31) ἀρ. 14 - 15, σ. 6 - 7.— Ἕνα παληὸ χειρόγραφο [τοῦ 1829 ἀπὸ τὸ Γύθειο]. Αὐτόθι, ἀρ. 16, σ. 5.

3037. Ἕνα παληὸ προικοσύμφωνο [τοῦ 1675 ἀπὸ τὴ Σύρο]. Μπουκέτο Η' (1931) 389.

3038. Ἕνα προικοσύμφωνον [τοῦ 1672 ἀπὸ τὴν Ἰθάκη]. Ἡμ Ἰθ 4 (1931) 194 - 195.

3039. [Δύο ὁμόλογα τοῦ ἔτους 1797 ἀπὸ τὴ Δημητσάνα]. Καζαμίας Εὐρ ἔτ. 1931, σ. ιδ' - ιε'.

3040. **Σταυρονικητιανὸς Γ. Γαβριὴλ** Ἱστορικὰ ἔγγραφα τῆς ἱ. μονῆς Σταυρονικήτα. Γρηγ Παλαμᾶς 15 (1931) 230 - 233, 270 - 274.

Πωλητήριο καὶ δωρητήριο τοῦ ἔτους 1590 ἀπὸ τὴ Θάσο καθὼς καὶ 3 πωλητήρια ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος τῶν ἐτῶν 1651, 1724 καὶ 1729.

3040α. Προικοσύμφωνον τοῦ 1805. Λακωνική, ἔτ. Α' (1931 - 32) ἀρ. 34, 19.5. 1932, σ. 2.

'Αναδημοσίευση ἀπὸ τὸ «Σπαρτιατικὸν 'Ημερολόγιον».

3041. **Κροκεάτης Δῆμος** Μανιάτικα ἔθιμα. Γύρω ἀπὸ τὴ βεντέττα. Μιὰ ἀπάντηση. Λακωνική, ἔτ. Α' (1931 - 32) ἀρ. 44, 4.8.1932, σ. 3 - 4.

3042. **Κωνσταντινίδης 'Απόστολος Γ.** 'Από τὴν ἱστορίαν τῆς Ζαγορᾶς - Πηλίου. 'Αδελφοὶ Εὐστάθιος καὶ Γεώργιος Λαπᾶται. 'Αλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον, 1932, 8ο, σελ. 31. ('Εκκλησιαστικοῦ Φάρου ἔκδοσις - ἀνατύπωσις).

Δημοσιεύονται καὶ δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα (διαθήκη τοῦ ἔτους 1808, δανειστήρια καὶ δωρητήρια τοῦ 1784, 1788, 1795), ὅπου καὶ ὀνόματα καὶ ἄλλες λαογραφικὲς εἰδήσεις.

3043. **Ράμφος 'Ιωάννης Σπ.** Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κιμώλου. Κιμωλιακὰ 1932, σ. 31 - 52.

Στὶς σ. 44 - 52 δημοσιεύονται 7 δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα (διαθῆκες 2, συμφωνητικὸ 1, πωλητήρια 3, προικοσύμφωνο 1) τῶν ἐτῶν 1779 - 1830.

3044. Παλαιὰ ἔγγραφα Καρπάθου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 10 (1932 - 33) ἀρ. 286 σ. 1, ἀρ. 287 σ. 4, ἀρ. 288 σ. 2, ἀρ. 293 σ. 3.

Δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τοῦ 19ου αἰ.

3044α. **[Εὐστρατιάδης] Σωφρόνιος,** μητροπολίτης πρ. Λεοντοπόλεως, Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης, μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ "Αρτης. Ρωμανὸς Μελωδὸς Α' (1932 - 1933) 161 - 249.

Δημοσιεύεται (σ. 235 - 236) καὶ δικαιοπρακτ. ἔγγραφο τοῦ ἔτους 1714 ἀπὸ τὴν Κων/πολη.

3045. Αἱ 'Αθῆναι ἐπὶ τουρκοκρατίας. 'Ημερ Πελασγοῦ 3 (1933) 133 - 135.

Δημοσιεύεται 'Αθηναϊκὸ προικοσύμφωνο τοῦ ἔτους 1766.

3046. Αἱ Μανιάτικαι ἐκδικήσεις. Τὸ πανάρχαιον καὶ φρικῶδες ἔθιμον. 'Εφημ. «'Η 'Ελληνική», 'Αθῆναι, ἔτ. Η' (1932 - 33) ἀρ. 2677, 6.1.1933 ἕως ἀρ. 2682, 11.1.1933 [σὲ 6 συνέχειες].

3047. Προικοσύμφωνον πρὸ 75 ἐτῶν [τοῦ 1851] ἐν Δημητσάνῃ. Καζαμίας Εὐρ ἔτ. 1933, σ. 42.

3048. **'Αραμπατζόγλου Γεννάδιος Μ.,** μητροπολίτης 'Ηλιουπόλεως, Φωτίειος Βιβλιοθήκη, ἤτοι ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα καὶ ἄλλα μνημεῖα σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μετὰ γενικῶν καὶ εἰδικῶν προλεγομένων. Μέρος πρῶτον. 'Εν Κωνσταντινουπόλει 1933, 8ο, σελ. ιστ'+248. Μέρος δεύτερον.'Εν Κωνσταντινουπόλει 1935, 8ο, σελ. ιε'+272.

'Ενδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη, ἰδίως γιὰ τὸ δίκαιο (διαζύγια κλπ.), τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ. κυρίως στὸ Β' μέρος.

Κ ρ ί σ η : 'Ορθοδοξία 8 (1933) 368 - 369 (Γ ε ρ μ α ν ό ς, μητροπολ. Σάρδεων). Αὐτόθι, 10 (1935) 101 (A. G a l a n t é).

3049. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Ἀπαγωγή. (Μικροὶ ἱστορικοὶ ἔρανοι). Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2693, 2.7.1933, σ. 1, 4, ἀρ. 2699, 9.7.1933, σ. 1, 4, ἀρ. 2706, 16.7.1933, σ. 1, 4.

Ἤθιμα δικαίου ἀπὸ τὴν Ἰκαρία.

3050. ——— Ἀπαγωγὴ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. (Μικροὶ ἱστορικοὶ ἔρανοι). Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2720, 30.7.1933, σ. 1, 4.— Λαϊκὴ ἀπαγωγή. Αὐτόθι, ἀρ. 2727, 6.8.1933, σ. 1, 4.— Ὁ θρῦλος τῆς ἀπαγωγῆς. Αὐτόθι, ἀρ. 2734, 13.8.1933, σ. 1, 4.

3051. ——— Ἀπαγωγὴ στὸ Αἰγαῖο. (Μικροὶ ἱστορικοὶ ἔρανοι). Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2713, 23.7.1933, σ. 1, 4.

Νομικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὶς Κυκλάδες.

3052. **Δημάκος Γ.** Ἡ Μανιάτικη βεντέττα. Παναθήναια 1 (1933) 192 - 193, 226 - 227, 262 - 263, 294 - 295, 338 - 339, 389, 407.

Δημοσιεύονται καὶ τραγούδια καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση τῆς Μάνης.

3053. **Καλονάρος Πέτρος** Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια διὰ τὸ ἔθιμον τῆς Μανιάτικης ἐκδικήσεως. Δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν Κορσικανὴ βεντέττα. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, περ. Β′, ἔτ. Δ′ (1932 - 33) ἀρ. 1416, 8.1.1933, σ. 3 - 4.

Δημοσιεύεται καὶ 1 μοιρολόγι.

3054. **Κονταρᾶτος Γεώργ. Α.** Θηραϊκὸν προικοσύμφωνον τοῦ 1828. Ἡμερ Θήρας, ἔτ. 1933, σ. 225 - 226.

3055. Ἡ προῖκα. Φωνὴ Γορτυνίας 1 (1933 - 34) ἀρ. 12, σ. 3 - 4.

Προικοσύμφωνο τοῦ 19ου αἰ. (ἔτ. 1838).

3056. Παλαιὰ ἔγγραφα Καρπάθου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 11 (1933 - 34) ἀρ. 304 σ. 2 [2], ἀρ. 305 σ. 3 [1], ἀρ. 306 σ. 2 [1].

Δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα (δανειστήρια καὶ μία διαθήκη).

3057. **Κατσικάρος Ν. Θ.** Ἡ βεντέττα ἐν Μάνῃ. Ἀθῆναι 1933. [Βλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 354, ἀρ. 3423].

Κρίση: Ρυθμὸς 2 (1933 - 1934) 319 (Σ. Χονδρόπουλος).

3058. Ὁ κῶδιξ Α′ τῆς μητροπόλεως Παροναξίας. Κυκλαδ Νέα Α′ (1934) ἀρ. 4, σ. 4. [Βλ. καὶ ἀρ. 3065].

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὰ περιεχόμενα στὸν κώδικα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα.

3059. Προικοσύμφωνον τοῦ 1805 [ἀπὸ τὸν Μυστρά]. Ἡμερ Πελασγοῦ 4 (1934) 85 - 86.

3060. **(Βοϊατζῆς Κ.)** (Ἔθιμον ἐν Ἄνδρῳ ἀποκλεῖον δικαίωμα ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς). Δικαστικὴ 6 (1934) 176 - 178.

3061. **Ἐλευθεριάδης Ν.** Αἱ ἀγοραπωλησίαι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ γαιῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Δικαστικὴ 6 (1934) 216 - 217, 276 - 277.

3062. **Μαραγκὸς Τρύφ.** Ἕνα νοταριακὸ γράμμα. Παναιγύπτια 6 (1934) ἀρ. 269, σ. 9.

Ἐξοφλητήριο τοῦ ἔτους 1757.

3063. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Προικῶα ἔθιμα τῆς Νισύρου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β', ἔτ. 12 (1934 - 35) ἀρ. 331 σ. 1 - 2, ἀρ. 332 σ. 1 - 2.

3064. **Μπαρᾶς Βασ. Γ.** Λεσινίτσα, Δρόβιανη, Ἀλῆς καὶ Βαλιδὲ Σουλτάνα. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Α' (1934-35) ἀρ. 2 σ. 2, ἀρ. 3 σ. 2, ἀρ. 5 σ. 2, ἀρ. 6 σ. 2, ἀρ. 8 σ. 2.

Δημοσιεύονται: δικαιοπρακτικὸ ἔγγραφο τοῦ 1800 γιὰ τὰ ὅρια χωριῶν καὶ 2 ἱστορικὰ τραγούδια.

3064α. Παλαιὰ νομολογία [σχετικὴ μὲ ἔθιμα διαφόρων ἑλληνικῶν περιοχῶν ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας καὶ τοῦ α' μισοῦ τοῦ 19ου αἰ.]. Θέμις ΜΣΤ' (1935) 33 - 58.

Νομικὰ ἔθιμα σχετικὰ μὲ δωρεές, κληρονομίες, διαθῆκες, ἀγοραπωλησίες, προικοδοσίες κλπ.

3065. **Καρπάθιος Ἐμμανουὴλ Ι.** Ὁ κῶδιξ Α' τῆς μητροπόλεως Παροναξίας. Τὰ ἐν τῷ κώδικι περιεχόμενα. Γρηγ Παλαμᾶς 19 (1935) 139 - 141, 164 - 172, 200 - 204, 239 - 249, 275 - 281, 322 - 330, 405 - 410. [Βλ. καὶ ἀρ. 3058].

3066. **Νικόδημος,** μητροπολίτης Κιτίου, Πρᾶξις ἀφορισμοῦ. Ἀπόστ Βαρνάβας Ζ' (1935) 72 - 74.

3067. Ἕν προικοσύμφωνον πρὸ 261 ἐτῶν. Βόρειος Ἤπειρος Α' (1935 - 1936) τεῦχ. 9 - 10, σ. 27.

3068. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Μάνης. Ἕλλην Φύλλα Α' (1935 - 1936) 116 - 117.

Ἔθιμα γάμου καὶ κοινωνικῆς ὀργανώσεως (βεντέτα).

3069. **Λυμπεράτος Σπ.** Βασανιστήρια ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἕλλην Φύλλα Α' (1935 - 1936) 366 - 367. [Πρβλ. ἀρ. 3080].

Εἰδήσεις γιὰ τὶς ποινὲς ποὺ ἐπέβαλαν οἱ Τοῦρκοι, ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Γάλλου περιηγητῆ Thevenot (1655).

3070. Ἕνας γάμος πρὸ 265 ἐτῶν ἐν Παξοῖς. Τὸ προικοσύμφωνον τῆς Παραδείσου [τοῦ ἔτους 1668]. Ἡμερ Πελασγοῦ 6 (1936) 31 - 32.

3071. Παλαιὸ πωλητήριο [τοῦ ἔτους 1808]. Καππαδ Ἀρχ Σινασὸς 1 (1936) 24 - 25.— Διαθήκη Χατζῆ Βασιλείου. Αὐτόθι, σ. 26 - 29.

3072. **Βασιλάκης Μάρκος Ἀγ.** Ἔγγραφα ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, ναυτικὰ

ἔγγραφα ἐκ Βροντάδου, διδασκαλικὰ ἔγγραφα [17]. Λεύκωμα Βροντάδου 1936, σ. 33 - 40.

Ἐξοφλητήρια, δανειστήρια, πωλητήρια κλπ. τῆς πρώτης 50ετίας τοῦ 19ου αἰ.

3073. **Θηβαῖος Χρῖστος Γ.** Ἐθιμογενὴς κοινοχρησία βοσκῆς [στὴν Ἱστιαία τῆς Εὔβοιας]. ΑΙΔ Γ′ (1936) 485 - 500. [Καὶ σὲ ἀνάτυπο: Ἀθῆναι 1936, 8ο, σελ. 20. Πρβλ. ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 354 - 355, ἀρ. 3431, 3436].

3074. **Καρπάθιος Ἐμμ. Ι.** Παλαιὰ ἔγγραφα Νισύρου. Αὐγὴ Δωδεκανησιακή, περ. Β′, ἔτ. 14 (1936) ἀρ. 355 σ. 2, ἀρ. 356 σ. 2, ἀρ. 358 σ. 4, ἀρ. 359 σ. 4, ἀρ. 360 σ. 4, ἀρ. 361 σ. 4, ἔτ. 15 (1937) ἀρ. 362 σ. 4, ἀρ. 363 σ. 4, ἀρ. 364 σ. 4, ἀρ. 365 σ. 4, ἀρ. 366 σ. 2, ἀρ. 367 σ. 4, ἔτ. 16 (1937 - 38) ἀρ. 368 σ. 4, ἀρ. 369 σ. 4, ἀρ. 370 σ. 2, ἀρ. 371 σ. 4, ἀρ. 373 σ. 4, ἀρ. 375 σ. 4, ἀρ. 383 σ. 4, ἀρ. 384 σ. 4.

Προικοσύμφωνα, διαθῆκες κλπ.

3075. **Πάλλας Δημ. Ι.** Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. ΠΧΑΕ Β′ (1936) σ. α′ - οα′ [ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ Byzant.—Neugr. Jahrbücher, τόμ. 11 (1934 - 1935)].

Στὸ μέρος ΙΙ (ἔγγραφα - ἐπιστολαί), σ. νη′ - ξζ′, καταλογογραφοῦνται καὶ διάφορα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα (διαθήκη, προικοσύμφωνα, ἀναφορές, ἀποδεικτικό, πωλητήριο).

3076. **Φιοράκης Στυλ.** Τὸ βυζαντινορωμαϊκὸν δίκαιον ἐν Κρήτῃ [κατὰ τὴν τουρκοκρατία κυρίως]. Δικαστικὴ 8 (1936) 602 - 604.

3077. **Φραγκούλας Ἰωάννης Ν.** Ἔγγραφα μονῆς Σκιάθου. Θεολογία 14 (1936) 153 - 172.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔγγραφα δημοσιεύεται καὶ ἐξομολογητικὴ μαρτυρία τοῦ 1798 (ἀρ. 2) καὶ ἀφιερωτήριο τοῦ 1764 (ἀρ. 11).

3078. Ἕνα προικοσύμφωνον [τοῦ 1851 ἀπὸ τὴ Δημητσάνα]. Φωνὴ Γορτυνίας 4 (1936 - 37) ἀρ. 172, σ. 4.

3079. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** (Λαογραφικὰ σημειώματα). Δεκάξη γρόσια τὸ ἀμπέλι. Σπαρτ Νέα, ἔτ. Δ′ (1936 - 37) ἀρ. 162, σ. 1.

Πωλητήριο τοῦ 1804 ἀπὸ τὰ Τσίντζινα Λακωνίας.

3080. **Ἀρδαβάνης - Λυμπερᾶτος Σπυρ.** Ποιναὶ εἰς τὴν ξενοκρατουμένην Ἑλλάδα. Α′. Ἐπὶ τουρκοκρατίας. Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 130 - 131.—Β′. Ἐπὶ βενετοκρατίας. Αὐτόθι, σ. 154.— Γ′. Ἐπὶ ἀγγλικῆς κατοχῆς [στὰ Ἑπτάνησα]. Αὐτόθι, σ. 186 - 187. [Πρβλ. ἀρ. 3069].

3080α. **Θ[ηβαῖος] Ν.** Ἀναχρονισμοί. Ἐφημ Ἑλλ Νομ Δ′ (1937) 240.

Σχολιάζεται κληρονομικὸ ἔθιμο τῆς Ἄνδρου, ποὺ ἀναφέρεται στὶς σ. 225 - 229 τοῦ ἴδιου τόμου τοῦ περιοδικοῦ. Βλ. καὶ ἀρ. 3089β.

3081. **Κορδᾶτος Ἰ.** Νόμος καὶ ἔθιμον. (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου). Δικαστικὴ 9 (1937) 580 - 582, 611 - 614, 662 - 664.

3081α. **Προκόπιος,** μητροπολ. Γυθείου κλπ., Ἐγκύκλιος τοῦ — κατὰ τοῦ ἐθίμου τῆς «βεντέτας» [στὴ Μάνη]. Ἐκκλησία ΙΕ' (1937) 253 - 254.

3082. Ἕνας γάμος πρὸ 258 ἐτῶν ἐν Παξοῖς. Τὸ προικοσύμφωνον τῆς νύμφης. Ἡ Ἠχώ, ἔτ. 6 (1937 - 1938) ἀρ. 64, σ. 16. [Βλ. καὶ ἀρ. 3091].

3083. Προικοσύμφωνον 233 ἐτῶν [τοῦ 1705 ἀπὸ τὴ Σίφνο]. Κυκλαδ Νέα Δ' (1937 - 38) ἀρ. 94 - 95, σ. 4.

3084. **Κλεόμβροτος Εὐάγγ. Γ.** Ἀνέκδοτα ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τῆς Ἁγιάσου. Ἁγία Σιὼν Α' (1937 - 1938) 36 - 40.

Ἔγγραφα 5 (κοινοτικὰ 3 καὶ ἰδιωτικὰ 2) τῶν ἐτῶν 1729 - 1753.

3085. **Μυτιληναῖος Ἐμμ. Γ.** Τὸ περισωθὲν παλαιὸν ἀρχεῖον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Παναγίας Ἁγιάσου. Ἁγία Σιὼν Α' (1937 - 1938) 5 - 9, 43 - 45, 107 - 108, 124 - 126, Β' (1938 - 1939) 14 - 15, 58, 81 - 82 [ἀτελές].

Κατάλογος ἐγγράφων, τὰ πλεῖστα δικαιοπρακτικὰ (τῶν ἐτῶν 1752 κ.ἑ.).

3086. Ἕνα διαζύγιον [τοῦ 1819] ἐκδοθὲν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν. Ἠπειρωτικὰ Α' (1938) 181.

3087. **Ἀγαπητίδης Σωτήριος Ι.** Ἡ ἐργασία εἰς τὴν σπογγαλιείαν. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ», μηνὸς Ἰουνίου 1938). Ἀθῆναι, τύποις Γερ. Βαλλιανάτου, 1938, 8ο, σελ. 23.

3088. **Βιζουκίδης Περικλῆς Κ.** Τὸ δίκαιον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῇ τρισχιλιετεῖ αὐτοῦ ἀνελίξει. Γρηγ Παλαμᾶς 22 (1938) 153 - 160, 195 - 199, 256 - 260, 310 - 315.

Γιὰ τὸ λαϊκὸ δίκαιο ἐνδιαφέρουν οἱ σ. 256 κ.ἑ. Ἀρχικὴ δημοσίευση τῆς μελέτης στὰ γερμανικὰ μὲ τὸν τίτλο Das Recht des griechischen Volkes in dreitausendjähriger Wandlung, Βερολῖνο 1937, σελ. 21.

3089. **Γέροντας Ἀλέξ. Ἡρ. Σωτ.** Τὰ διαζύγια ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ παλαιοὺς χρόνους. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7805, 4. 4. 1938, σ. 1, 2.

3089α. **Γκίνης Δημήτριος** Ὁ νομοκάνων τοῦ Μαλαξοῦ ὡς πηγὴ δικαίου τοῦ μετὰ τὴν Ἅλωσιν Ἑλληνισμοῦ. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 13 (1938) 396 - 401.

3089β. **Θ[ηβαῖος] Ν.** Τὸ ἔθιμον τῆς νήσου Ἄνδρου. Ἐφημ Ἑλλ Νομ Ε' (1938) 96. [Βλ. καὶ ἀρ. 3080α].

3090. **Καραβίδας Κ. Δ.** Τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον εἰς τὴν κοινοτικήν μας παράδοσιν. Καθημερινή, ἔτ. 20 (1938 - 39) ἀρ. 8039, 28.11.1938, σ. 3, 4 - 5, ἀρ. 8046, 5.12.1938, σ. 4.

3091. **Κατηφόρης Ν.** Προικοσύμφωνον εἰς Παξοὺς (ἔτ. 1680). Ἐφημ. Ἑλλ Νομ Ε′ (1938) 94.

Ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἡ Ἠχώ», ἀρ. 64, καὶ σχολιάζεται. Βλ. ἀρ. 3082.

3092. **(Λιάσκας Ἰωάννης)** Ἠπειρωτικὰ θέσμια. Σελίδες τινὲς ἀπὸ τὸν «κώδικα» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 61 - 68.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν προίκα στὸ Ἀργυρόκαστρο Β.Ἠπείρου κατὰ τὸ ἔτος 1755 κ.ἑ., καθὼς καὶ γιὰ τὸ γάμο, τὴ γέννηση καὶ τὴν τελευτή.

3093. **Οἰκονομίδης Μ. Ἀθ.** Παλαιὰ ἔγγραφα. Ἠπειρωτικὰ Α′ (1938) 393 - 398.

Συναλλαγματικὴ τοῦ 1838, ὁμόλογο τῆς κοινότητας Δελβινακίου τοῦ 1830, ὑποσχετικὸ βεκίλη (ἀντιπροσώπου) τοῦ 1839 κ.ἄ. ἱστορικὰ ἔγγραφα.

3094. **Καρανικόλας Σ.** Τὸ ἀνάθεμα παρὰ τοῖς Συμαίοις. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 28 σ. 1, 4, ἀρ. 31 σ. 1 - 2.

3095. **Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ.** Προικοσύμφωνον τοῦ ἔτους 1854 [ἀπὸ τὰ Τσίντζινα Λακωνίας]. Σπαρτ Νέα, ἔτ. ΣΤ′ (1938 - 39) ἀρ. 251, σ. 1. — Ἡ ἀξία τῶν τοπωνυμιῶν. [Πωλητήριο τοῦ 1830 ἀπὸ τὸν Βασαρᾶ Λακωνίας]. Αὐτόθι, ἀρ. 253, σ. 1.

3096. **Σκευοφύλαξ Μιχ.** Τὰ νομικὰ ἔθιμα τῶν Συμαίων. Συμ Βῆμα, ἔτ. Β′ (1938 - 39) ἀρ. 43 σ. 1, 3, ἀρ. 44 σ. 1.

Δημοσιεύονται καὶ πολλὲς Συμαϊκὲς παροιμίες.

4. Παιδικὴ καὶ σχολικὴ ζωή. Παιγνίδια.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 241, 258, 259, 260, 269, 300, 309, 313, 315, 319, 337, 339, 362, 381, 383, 384, 400, 411, 419, 420, 441, 453, 1111, 2468, 2866]

3097. **Σταματίου Σ.** Μακεδονικαὶ παραδόσεις. Τὸ φουντοῦκι. Μπουκέτο Β′ (1925) 842 - 843.

Παιγνίδια καὶ μία παράδοση.

3098. **Πασχάλης Δημήτριος Π.** Ἡ ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου Σχολὴ Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ ἡ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος. (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τουρκοκρατίας). «Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τόμ. 9 (1926) 222 - 268. [Καὶ αὐτοτελὲς ἀνάτυπο: Ἐν Ἀθήναις 1926, 8ο, σελ. 49].

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς περιέχονται καὶ λαογραφικὲς εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴ σχολικὴ ζωὴ στὴν Ἄνδρο (κυρίως σ. 224 - 226, στὸ ἀνάτυπο σ. 5 - 7) καὶ ὀνόματα βαπτιστικὰ καὶ ἐπώνυμα (σ. 231 - 235, στὸ ἀνάτυπο σ. 12 - 15) κ.ἄ.

3099. **Παυλίνης Εὐάγγ. Ε.** Ἡ παιδιά. Ἀθῆναι, τύποις Κ. Κουντουριώτη, 1930, 16ο, σελ. 95.

Ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη ἐνδιαφέρουν οἱ σ. 44 - 50 : «Κατάταξις τῶν παιδιῶν».

3100. **Μ[πούρας] Ν. Α.** Ἡ βουρβούρα. Ἐπαρχία Α' (1930 - 1931) 25 - 26.

Παιδικὸ παιγνίδι 1.

3101. **Πικιώνης Δ. Π.** Τὰ παιγνίδια τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Τὸ 3ο Μάτι, ἀρ. 1 (Ὀκτώβρ. 1935) [σ. 12 - 13].

3102. **Σταμ[ατίου] Σταμ.** Νιγριτινὰ διάφορα. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935-36) ἀρ. 7809, 14.7.1936, σ. 4.

Εἰδήσεις γιὰ ἀθλητικοὺς ἀγῶνες καὶ 1 τραγούδι ἀπὸ τὴ Νιγρίτα.

3103. **Παπανικολάου Νικόλαος Ἀσ.** Τὸ παιγνίδι ὡς σπουδαῖος συντελεστὴς τοῦ σκοποῦ τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀγωγῆς μὲ περιγραφὴν 70 παιχνιδίων. (Ἀθῆναι) 1938, 8ο μικρό, σελ. η'+72.

Περιγραφὴ παιγνιδιῶν στὶς σ. 44 - 72.

3103α. **Μιχ. Χ.** Τὰ ὡραιότερα τοπικὰ ἑλληνικὰ παιγνίδια. Νεολαία 1 (1938 - 1939) 1429.

Προέρχονται ἀπὸ τὰ Θεσσαλικὰ Ἄγραφα 1, τὴ Λαμία 1 καὶ τοὺς Παξοὺς 1.

ΙΙΙ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

1. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 826, 1878, 2893, 2915]

3104. ***Farnell Lewis Richard** Greek Hero Cults and Ideas of Immortality. Oxford 1921.

Κρίση: Folklore 33 (1922) 125 - 126 (W. Crooke).

3105. **Νίτσος Ν.** Περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον γαμηλίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων παρὰ τοῖς διαφόροις ἀρχαίοις λαοῖς καὶ περὶ τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν διὰ τὴν γυναικείαν ἠθικὴν καὶ συζυγικὴν πίστιν. Γρηγ Παλαμᾶς 5 (1921) 257 - 261.

3106. **Hausrath Aug. - Marx Aug.** Griechische Maerchen. Maerchen, Fabeln, Schwaenke und Novellen aus dem klassischen Altertum, ausgewaehlt und vebertragen von —. Mit 17 Tafeln, viertes bis achtes Tausend. Jena, Verlegt bei Eugen Dieterichs, MCMXXII [1922], 8ο, σελ. XXVII+395.

3107. **Καρατζᾶς Γ.** Τὰ κύρια ὀνόματα καθρέφτης τοῦ λαϊκοῦ πνεύματος. Λόγος Δ' (1922) 313 - 323, 394 - 406.

3108. **Κουρτίδης Κωνσταντῖνος Γ.** Τὰ Θρακικά, ἤτοι ἡ ἀρχαία Θράκη - οἱ ἀρχαῖοι

Θρᾷκες - τὰ Διονύσια - τὰ 'Ελευσίνια Μυστήρια - 'Ορφικὰ - 'Ορφισμός. Θεσσαλονίκη, τύποις «'Εφημ. Βαλκανίων», (1926), 16ο, σελ. 112.

3109. **Rose H.J.** Prehistoric Greece and Mother - Right. Folklore 37 (1926) 213 - 244.

3110. **Χρυσανθόπουλος Ι.Π.** 'Η ψυχὴ τῶν νεκρῶν. 'Επικήδειοι καὶ ἐπιμνημόσυνοι τελεταὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις "Ελλησι. 'Ατλαντὶς 17 (1926) ἀρ. 6, σ. 8 - 9.— Τί ἔτρωγαν οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες, πότε, πῶς καὶ πόσον. Αὐτόθι, ἀρ. 12, σ. 16 - 17.

3111. **Oelmann Franz** Haus und Hof im Altertum. Untersuchungen zur Geschichte des antiken Wohnbaus. Im Auftrage der rheinischen Provinzialverwaltung und des Provinzialmuseums zu Bonn. Herausgegeben von —. I. Band. Die Grundformen des Hausbaus, mit 85 Abbildungen und 1 Kartenbeilage. Berlin und Leipzig, Verlag von Walter De Gruyter & Co., 1927, 4ο, σελ. VII+132+χάρτ. 1.

3112. **Χρυσανθόπουλος Ι.Π.** Πῶς ἐνεδύοντο οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες. 'Ατλαντὶς 18 (1927) ἀρ. 10, σ. 6 - 7.

3113. **Παπαγιαννόπουλος - Παλαιὸς 'Α. 'Α.** 'Αναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἥρωϊ Βούθωνι καὶ ἡρωΐνῃ Εὐδοσίᾳ. Πολέμων Α' (1929) 241 - 248.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἀρχαία παροιμία «Βοῦθος περιφοιτᾶ» πού λεγόταν γιὰ τοὺς «εὐήθεις καὶ παχύφρονας». Πρβλ. Α. Σ. 'Α [ρ β α ν ι τ ό π ο υ λ ο ν], αὐτόθι, σ. 248.

3114. **Βενετοκλῆς Δημήτρ.** 'Ιστορία τῆς νήσου Ρόδου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τοὺς Ρωμαίους, 79 μ.Χ. 'Αλεξάνδρεια, τύποις Π. Καστρουνῆ καὶ Ζ. Χαλκιάδη, Πατριαρχ. Τυπογραφεῖον, 1930, 8ο, σελ. 365+[α']-β'+πίν. 3+χάρτ. 1.

Σελ. 270 - 280 : «'Ιδιωτικὸς βίος» τῶν ἀρχαίων Ροδίων.

3115. **Choisy Frank** Οἱ ἀρχαῖοι [ἑλληνικοὶ] χοροί. Πειθαρχία, ἔτ. 2 [τόμ. 3] (1930 - 1931) 441 - 442, 498 - 499.

3116. **Κακριδῆς 'Ιωάνν. Θ.** 'Αραί. Μυθολογικὴ μελέτη. 'Εν 'Αθήναις 1929. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 301, ἀρ. 2550].

Κ ρ ί σ ε ι ς : Rev Ét Gr 44 (1931) 329 (C h. P i c a r d). Φωνὴ Βιβλίου Α' (1931) 205.

3117. **Quennell Marjorie** and **C.H.B.** Everyday Things in Archaic Greece. London, B.T. Batsford Ld., (1931), 8ο, σελ. VIII+146.

3118. **Κουρτίδης Κωνσταντῖνος Γ.** 'Ιστορία τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 46 μ.Χ. Τόμος πρῶτος. 'Εν 'Αθήναις, τύποις Ι. Λ. 'Αλευροπούλου, 1932, 8ο, σελ. 424.

Σελ. 314 - 351 : «Χαρακτήρ, ἤθη, ἔθιμα καὶ πολιτισμὸς τῶν Θρακῶν», ὅπου ποικίλες

λαογραφικὲς εἰδήσεις ἀπὸ ἀρχαιοελληνικὲς κ.ἄ. πηγές.

Κρίση: Rev Ét Gr 46 (1933) 468 - 470 (Georges Seure).

3119. **Roussel Louis** Art et Folk - lore dans les Φαρμακεύτριαι de Theocrite (1 - 63). Rev Ét Gr 45 (1932) 361 - 365.

3120. **Δημόπουλος Π. Ν.** Ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μετὰ 75 εἰκόνων. Ἀθῆναι, τυπογραφικὰ καὶ ἐκδοτικὰ καταστήματα Νικολάου Τιλπερόγλου, 1933, 8ο, σελ. 441.

Κρίσεις: Libre, No 138 - 139 (Avril - Mai 1934) σ. 1110 - 1111 (Louis Roussel). Rev Ét Gr 48 (1935) 333 (Louis Roussel).

3121. **Halliday W. R.** Indo - European Folk-Tales and Greek Legend by - Cambridge at the University Press, 1933, 16ο, σελ. VII+158.

Κρίση: Folklore 44 (1933) 322 - 323 (H. J. Rose).

3122. **Πεζόπουλος Ἐ.** Ἡ ἑορτὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 6949, 2.1.1934, σ. 3.

3123. **Τριβόλης Δ.** Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Κρασὶ - συμπόσιο - φιλολογία. Γράμμ 1 (1934) 140 - 145.

3124. **Ζευγώλης Γ.** Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας εἰς τὸν ἰδιωτικόν των βίον. Ἱστορία (περιοδικὴ ἔκδοσις «Πρωΐας»), Ἀθῆναι, τεῦχ. Α', 31 Ἰανουαρίου 1935, σ. 152 - 160.

Κεφάλαια: Οἰκογένεια - γάμος, κατοικία - ἐπίπλωσις, γεύματα - συμπόσια, ἐνδυμασία - καλλωπισμός.

3125. **:Ληναίου Εὔιος [Χαριτωνίδης Χαρίτων]** Ἀπόρρητα. Ἔγραψεν —.Θεσσαλονίκη, ἐκδοτικὸς οἶκος Μιχ. Τριανταφύλλου, 1935, 8ο, σελ. 244.

3126. **Δασκαλάκης Ἀπ.** Τὸ ἁρμονικὸν ἔνδυμα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνίδων ἐνεσάρκωνε τὴν χάριν καὶ τὴν διαύγειαν τοῦ ἀρχαίου πνεύματος. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7911, 25.10.1936,σ. 3. — Αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτόθι, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7918, 1.11.1936, σ. 3.— Αἱ κατοικίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἡ καθημερινὴ ζωὴ τῶν Ἀτθίδων. Αὐτόθι, ἀρ. 7925, 8.11.1936, σ. 3.— Τὰ μυστικὰ τῆς φιλαρεσκείας τῶν ἀρχαίων Ἀτθίδων. Αὐτόθι, ἀρ. 7932, 15.11.1936, σ. 3. — Παιγνίδια, μαγικὰ βότανα καὶ φυλαχτὰ πού μετεχειρίζοντο αἱ γυναῖκες τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Αὐτόθι, ἀρ. 7946, 29.11.1936, σ. 3.— Κοινωνικαὶ τάξεις καὶ ἔθιμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Αὐτόθι, ἀρ. 7953, 6.12.1936, σ. 3.— Οἱ νέοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Αὐτόθι, ἀρ. 7960, 13.12.1936, σ. 5.— Τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Τὰ παιχνίδια μὲ τὰ ὁποῖα περνοῦσαν τὰς ὥρας των. Αὐτόθι, ἀρ. 7964, 20.12.1936, σ. 3.

3127. **Tsirimbas Dimitrios Andr.** Sprichwörter und sprichwörtliche Reden-

sarten bei den Epistolographen der zweiten Sophistik. Alkiphron - Cl. Aelianus, vorgelegt von —. (München) 1936, 8ο μικρό, σελ. VIII+96.

3128. **Χατζηγιάννης Δ.** Θεάματα καὶ ἤθη. Αἱ ἑλληνικαὶ ταυρομαχίαι. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5261, 21.9.1936, σ. 4 - 5.

3129. **Δαυῖδ Ἀντώνιος** Χρῆσις τῶν λουτρῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρις ἡμῶν. Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 650 - 651.

3130. **Μελέτιος Ι.** Τὰ συμπόσια παρ' Ὁμήρῳ. Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 818 - 819.

3131. **Πεζόπουλος Ἐ. Α.** Ἀρχαῖα ἔθιμα δώρων. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7976, 3.1.1937, σ. 3.

3132. **Καΐμης Ἰούλιος** Ἡ κόμμωσις στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἠώς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 7, σ. 23 - 26.

2. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 511, 2749, 2915, 2932]

3133. **Σωτηρίου Γ. Α.** Θρίαμβος ἐπινικίων ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἱερὸς Σύνδ Α' (ΚΑ') (1921) ἀρ. 15 σ. 1 - 3, ἀρ. 16 σ. 6 - 8.

3134. **Καρολίδης Παῦλ. Κ.** Περὶ τῆς ἑρμηνείας καὶ τοῦ ἐτύμου τῆς ἐπωνυμίας Τσιμισκῆς. Ἐπιστ Ἐπ Παν ΙΗ' (1921 - 1922) [=1923] 257 - 261.

3135. **Κουκουλὲς Φαίδων** Ἐκ τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν. Ἐν Ἀθήναις 1920, 8ο, σελ. 128. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 370, ἀρ. 3644].

Κρίσεις: Phil Wochenschrift 42 (1922) στ. 931 - 932 (Gustav Soyter). Échos d'Orient 28 (1929) 242 (V. Laurent).

3136. **Πρεβεζιώτου Ἀγλαΐα** Αἱ βυζαντιναὶ αὐτοκράτειραι. Ὁ ἰδιωτικός των βίος. Ἡμερ Ἀναμν 12 (1922) 112 - 119.

3137. Ἡ μαγειρικὴ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, τὰ φαγητὰ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Θησαυρός, πανηγυρικὸν τεῦχος 1 Ἰανουαρίου 1924, σ. 145 - 149.

3138. **Ἄμαντος Κωνστ.** Ἡ ἑλληνικὴ φιλανθρωπία κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Ἀθηνᾶ 35 (1924) 131 - 164. [Πρβλ. ΗΜΕ, ἔτ. 1924, σ. 295 - 302].

Βιβλ. μνεία: Θεολογία 2 (1924) 97 (Α. Ν. Δ[ιαμαντόπουλος]).

3139. **Dawkins R. M.** Ancient Statues in Mediaeval Constantinople. Folklore 35 (1924) 209 - 248, 380.

3140. **Σπηλιωτόπουλος Ἀντ. Θ.** Τὰ Χριστούγεννα ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐφημ. «Σκρίπ», Ἀθῆναι, ἔτ. 29, ἀρ. 7888, 25.12.1924, σ. 3.

3141. **Σωτηρίου Γεώργιος Α.** Ὁδηγὸς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1924, 8ο μικρό, σελ. 143. [Ἔκδοσις Β', Ἀθῆναι 1931].

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ ἐνδιαφέρει καὶ γιὰ τὴ μεταβυζαντινὴ τέχνη (ξυλογλυπτική, χρυσοχοΐα, ὑφαντουργία, ζωγραφικὴ κ. ἄ.).

3142. **Κουκουλὲς Φαίδων** Οἱ αἰχμάλωτοι κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. ΗΜΕ, ἔτ. 1925, σ. 33 - 45.

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 743 - 744 (Gustav Soyter).

3143. ——— Ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν διαπόμπευσιν. ΔΧΑΕ Δ' (1927) 62 - 66.

3143α. ——— Βυζαντινὸν παραμύθι. Ἐν Ἀθήναις, κεντρικὴ πώλησις βιβλιοπωλεῖον Ι.Ν. Σιδέρη, 1927, 16ο, σελ. 107. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀρ. 50).

Εἰδήσεις γιὰ διάφορες ἐκδηλώσεις τοῦ βυζαντινοῦ βίου σὲ λογοτεχνικὴ μορφή.

Κρίση: Echos d'Orient 27(1928) 384 (V. Grégoire).

Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 48 (1928) στ. 77 (Gustav Soyter).

3144. ——— Λαογραφικαὶ εἰδήσεις παρὰ τῷ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίῳ. Ἐπ Βυζ Σπ 1 (1924) 5 - 40. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 370, ἀρ. 3646].

Κρίσεις: Βυζαντ Χρον XXV (1927) 106 - 108 (I. Sokolov). Échos d' Orient 29 (1930) 251 - 252 (E. S[téphanou]). Βιβλ. μνεία: Phil Wochenschrift 45 (1925) στ. 630 - 631 (Gustav Soyter).

3145. ——— Συμβολὴ εἰς τὸ περὶ γάμου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς κεφάλαιον. Ἐπ Βυζ Σπ 2 (1925) 3 - 41, 3 (1926) 3 - 27. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 380, ἀρ. 3772].

Κρίση: Βυζαντ Χρον XXV (1927) 112 - 113, 117 (I. Sokolov).

3146. **Καραμάνος Κ. Μ.** Ἡ ἐνδυμασία κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 11 (1929) σ. 146 - 148.

3147. **Οὐράνης Κώστας** Ὁ γάμος παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Ἐθν Κῆρυξ 15 (1929) ἀρ. 4, σ. 14 - 15.

Ἐράνισμα ἀπὸ σχετικὴ μελέτη τοῦ Φ. Κουκουλέ.

3148. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία. Ἐπ Βυζ Σπ 5 (1928) 3 - 18. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 379, ἀρ. 3757].

Κρίση: Νουμὰς ΚΒ' (1929 - 1930) 172 - 174 (Ι. Σταμνόπουλος).

3149. Τὰ ἀγωνίσματα ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τοῦ Βυζαντίου. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 12, σ. 17.

3150. Τὰ «Γεωπονικὰ» τοῦ Κασσιανοῦ Βάσσου. Γεωργ Δελτίον, τεῦχ. Β' (1930) σ. 5 - 156, τεῦχ. Γ' (1930) σ. 5 - 148. [Καὶ αὐτοτελὴς ἀνατύ-

πωση: Τὰ Γεωπονικὰ τοῦ —. (Μετάφρασις). Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1930, 8ο μικρό, σελ. 300. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Γεωργικοῦ Δελτίου)]. [Βλ. καὶ ἀρ. 3160, 3165].

Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη γιὰ τὴ γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, μετεωρολογία, ἁλιεία κλπ. Μετάφραση Ἐ π α μ . Μ α λ α ί ν ο υ, εἰσαγωγὴ Β. Γ α ν ώ σ η.

3151. **Taylor F. Sher.** A Survey of Greek Alchemy. JHS 50 (1930) 109 - 139.

3152. **Ἰβηρίτης Ἰωακεὶμ** Βυζαντιναὶ διαθῆκαι [2 τοῦ 11ου αἰώνα] ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων. Ὀρθοδοξία 5 (1930) 613 - 618, 6 (1931) 364 - 371.

3153. **Ἀδαμαντίου Ἀδαμ.** Τὰ Χριστούγεννα εἰς τὰ βυζαντινὰ παλάτια. Ἐθν Κῆρυξ 17 (1931) ἀρ. 12, σ. 12 - 13.

3154. **Γεδεὼν Μανουὴλ Ἰω.** Βυζαντινῶν καλαισθησία. Ἔκδοσις «Μουσικῶν Χρονικῶν». Ἀθῆναι 1931, 8ο, σελ. 32.

Ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ «Μουσικὰ Χρονικὰ» 2 (1930).

3155. **Laurent V.** Légendes sigillographiques et familles byzantines. Échos d' Orient 30 (1931) 466 - 484, 31 (1932) 177 - 187, 327 - 349.

3156. **Γεδεὼν Μαν.** Ἡ ἑορτὴ τῆς γεννήσεως κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα. Πῶς ἑώρταζαν οἱ Κωνσταντινουπολῖται κατὰ τὸ ἔτος 875. Ἡ περίεργος ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α' (1932 - 33) ἀρ. 2, 25.12. 1932, σ. 3.

3157. **[Εὐστρατιάδης] Σωφρόνιος,** πρ. μητροπολ. Λεοντοπόλεως, Τύπος βυζαντινοῦ προικοσυμφώνου. Ρωμανὸς Μελωδὸς Α' (1932 - 1933) 60 - 61.

Προέρχεται ἀπὸ κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων.

3157α. ——— Περὶ πενθίμων βασιλικῶν φορεμάτων. Ρωμανὸς Μελωδὸς Β' (1933) 435.

3158. **Κουκουλὲς Φαίδ.** Κυνηγετικὰ ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων. Ἐπ Βυζ Σπ 9 (1932) 3 - 33. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 372, ἀρ. 3666].

Κ ρ ί σ η : Δασικὴ Ζωή, ἔτ. Α' (1933) τεῦχ. 3, σ. 23.

3159. **Μπαλᾶνος Δημήτριος Σ.** Χριστούγεννα - Πρώτη Ἰανουαρίου - Θεοφάνεια. Ἔκδοσις δευτέρα. Ἐν Ἀθήναις, βιβλιοπωλεῖον Ἰωάννου Ν. Σιδέρη, 1933, 16ο, σελ. 80. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ἀρ. 65). [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 381, ἀρ. 3782].

3160. **Rose H. J.** The Folklore of the Geoponica. Folklore 44 (1933) 57 - 90, 310. [Βλ. καὶ ἀρ. 3150, 3165].

3161. **Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντ.** Γεῦμα εἰς βυζαντινὸν παλάτιον. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7298, 24.12.1934, σ. 3 - 4.

3162. ——— Τὸ νέον ἔτος εἰς τὸ βυζαντινὸν παλάτιον. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 6949, 2.1.1934, σ. 5.— Τὰ ἅγια Φῶτα εἰς τὸ βυζαντινὸν παλάτιον. Αὐτόθι, ἀρ. 6953, 6.1.1934, σ. 3.— Αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ εἰς τὰ βυζαντινὰ παλάτια. Αὐτόθι, ἀρ. 7042, 9.4.1934, σ. 3.

3163. **Ροδοκανάκης Πλάτων** Βυζαντιναὶ βασίλισσαι καὶ ἀρχόντισσαι. Μην Ν Κόσμος, τεῦχ. Ε' (Αὔγουστος 1934) σ. 67 - 104.
Ἀναδημοσίευση ἀπὸ ὁμότιτλο βιβλίο τοῦ συγγρ.

3164. **Σωτηρίου Γεώργιος** Βυζαντινὰ Χριστούγεννα. Ἡμερ Πελασγοῦ 4(1934) 167 - 170.

3165. Τὰ «Γεωπονικὰ» τοῦ Κασσιανοῦ Βάσσου. Μέλισσα Τρ 1 (1934 - 1935) 225 - 232, 253 - 260, 289 - 292, 321 - 324. [Βλ. καὶ ἀρ. 3150, 3160].
Ἐνδιαφέρει καὶ ἀπὸ λαογραφικὴ ἄποψη γιὰ τὴν ἀμπελουργία καὶ ἐλαιοκομία.

3166. **Čajkanović Veselin** Ein frühslavisches Märchenmotiv bei den Byzantinern. RIEB 1 (1934 - 1935) 112 - 116.

3167. **Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος** Τὰ ἅγια Φῶτα εἰς τὴν βυζαντινὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7309, 6.1.1935, σ. 3.

3168. **Ροδοκανάκης Δ. Ν.** Ἡ Πρωτοχρονιὰ στὸ Βυζάντιο. Ἀθῆν τεῦχ. 4 (Ἰανουάριος 1935) σ. 12 - 13.

3169. **Χριστοφιλόπουλος Ἀναστ. Π.** Τὸ Ἐπαρχιακὸν Βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ αἱ συντεχνίαι ἐν Βυζαντίῳ, μὲ πρόλογον τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Γ ε ω ρ γ. Α. Π ε τ ρ ο π ο ύ λ ο υ. Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ. Ἀθῆναι 1935, 8ο, σελ. ια' + 99.
Κ ρ ί σ ε ι ς: Καθημερινή, ἔτ. 17 (1935 - 36) ἀρ. 4983, 9.12.1935, σ. 3 (Β.). ΑΙΔ Γ' (1936) 134 - 137 (Γ. Α. Π ε τ ρ ό π ο υ λ ο ς). Échos d'Orient 35 (1936) 370 (R. J a n i n).

3170. **Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος** Ἡ ἀναγόρευσις καὶ ἡ στέψις τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7737, 2.5.1936, σ. 3, ἀρ. 7738, 3.5.1936, σ. 3.

3171. ——— Τὰ Χριστούγεννα εἰς τὸ ἱερὸν παλάτιον. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7969, 26.12.1936, σ. 5.

3172. **Ψάχος Κ. Α.** Χριστούγεννα στὸ Μυστρᾶ. Ὑπαιθρο Β' (1936 - 1937) 218 - 221.

3173. **Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος** Αἱ ἑορταὶ τῶν καλάνδων, ἤτοι τῆς Δωδεκαημέ-

ρου εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7975, 2.1.1937, σ. 3.

3174. **Βουρνᾶς Τάσος** Βυζαντινὰ θεάματα. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7619, 27.9.1937, σ. 3, 4, ἀρ. 7626, 4.10.1937, σ. 3 - 4, ἀρ. 7640, 18.10. 1937, σ. 3, ἀρ. 7647, 25.10.1937, σ. 3, 4.

3175. **Κουκουλὲς Φ.** Ἡ καλογερικὴ ζωή. Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἱ. μονῶν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ἡμερ Πελασγοῦ 7 (1937) 22 - 31.

Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους (τρόπος ἑστιάσεως, τροφές).

3176. ——— Περὶ τῆς ὑποδέσεως τῶν Βυζαντινῶν. ΕΕΠΑ, ἔτ. 1935 - 1936, σ. 106 - 127. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 373, ἀρ. 3682].

Κρίση: Échos d' Orient 36 (1937) 254 (R. Janin).

3177. **Skok P.** De l' importance des listes toponomastiques de Procope pour la connaissance de la latinité balkanique. RIEB 3 (1937 - 1938) 47 - 58.

3178. **Κουκουλὲς Φ.** Ἀγῶνες, ἀγωνίσματα καὶ ἀγωνιστικὰ παίγνια κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐπ Βυζ Σπ 13 (1937) 65 - 122. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 382, ἀρ. 3802].

Κρίση: Échos d' Orient 37 (1938) 474 - 475 (R. Janin).

3179. ——— Λαϊκὰ θεάματα καὶ λαϊκαὶ διασκεδάσεις παρὰ Βυζαντινοῖς. ΕΕΠΑ Β' (1938) 5 - 29. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 382, ἀρ. 3797].

Κρίση: Échos d' Orient 37 (1938) 474 - 475 (R. Janin).

3180. **Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ.** Βυζαντινὰ Χριστούγεννα. Ἠὼς 1 (1938 - 1939) ἀρ. 5 - 6, σ. 28 - 29.

3181. **Τσοκόπουλος Γ. Β.** Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου. Ἀθῆναι, χ. χρ., Βιβλιοπωλεῖον Ι. Ν. Σιδέρη, 8ο μικρό, σελ. 1+192.

3. ΞΕΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. ΓΕΝΙΚΑ

3182. Τὰ Χριστούγεννα κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἡ ἑορτὴ τῶν τρελλῶν. Φάρος 1 (1920 - 1921) ἀρ. 25 - 26, σ. 3.—Ἡ Πρωτοχρονιὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον. Αὐτόθι, σ. 3.

3183. **Λ. Μ.** Ἡ πρώτη τοῦ ἔτους παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Φάρος 1 (1920-1921) ἀρ. 21, σ. 4.

3184. **Φ. [Γιοφύλλης Φ.;]** Τὰ φυλαχτά. Πολιτισμὸς Α' (1921-1922) ἀρ. 25, σ. 3.

3185. Τὰ Χριστούγεννα ἀνὰ τὸν κόσμον. Ἑβδομὰς Κωνστ Β' (1922 - 1923) 178 - 179.

Ἔθιμα Σεβίλλης Ἱσπανίας, Ἰταλίας, Ἀγγλίας, Ρωσίας, Βρεττανίας καὶ Αἰθιοπίας.

3186. Τὰ ὠὰ τοῦ Πάσχα. Ἑπταν Ἐπιθ Α′ (1922 - 1923) 166.

3187. Χριστουγεννιάτικα - Πρωτοχρονιάτικα. Ἡμερ Ὀλυμπίου 1924, σ. 9 - 16.
Ποικίλα λατρευτικὰ ἔθιμα, Χριστουγέννων καὶ Πρωτοχρονιᾶς, διαφόρων λαῶν. Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Φωνὴ τῆς Κύπρου».

3188. Μεσαιωνικαὶ προλήψεις. Ἐθν Κῆρυξ 12 (1926) ἀρ. 10, σ. 8.

3189. Ἡ ἑορτὴ τῆς ἀνοίξεως [Πρωτομαγιά]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 560 - 561.

3190. Πρωταπριλιά. Ἐγκυκλ Ἡμ 1 (1928) 122.

3191. Τὰ μάγια καὶ οἱ μάγοι. Μπουκέτο Ε′ (1928) 218 - 219.

3192. Τὸ δένδρον τῶν Χριστουγέννων. Ἐγκυκλ Ἡμ 1 (1928) 95 - 96.

3193. Τὰ καρφιὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 439.
Παραδόσεις, στίχοι ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν κ.ἄ.

3194. Τὸ Χριστουγεννιάτικο δένδρο. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 17.— Πάσχα, Κυρίου Πάσχα. Αὐτόθι, σ. 490 - 491.

3195. Αἱ προλήψεις καὶ ὁ πολιτισμός. Αἱ δεισιδαιμονίαι τῶν ἀνθρώπων διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἐθν Κῆρυξ 16 (1930) ἀρ. 3, σ. 12.

3196. Ὁ ὅρκος εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Ἐγκυκλ Ἡμ 3 (1930) 341.

3197. Τὰ κόκκινα αὐγά. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 407.

3198. Χριστουγεννιάτικα ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἡμερ Μπουκ Ε′ (1930) 42 - 43.

3199. **Ἀστάρτης Π.** Οἱ παράξενοι ἐνταφιασμοὶ τῶν πρωτογόνων λαῶν. Ἑβδομὰς 4 (1930 - 1931) 1772.

3200. Ἡ πεθερὰ στοὺς διαφόρους λαούς. Μπουκέτο Η′ (1931) 419.

3201. Πρωτοχρονιάτικες συνήθειες καὶ προλήψεις. Ἡμερ Μπουκ ΣΤ′ (1931) 23 - 24.

3202. **Χ.** Ἡ μαύρη μαγεία καὶ ὁ πολιτισμός. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 2098, 24.10.1931, σ. 1 - 2.

3203. Πασχαλινὰ ἔθιμα καὶ παραδόσεις. Ἑβδομὰς 5 (1931 - 1932) 1167.

3204. Τὰ ἐπικήδεια ἔθιμα τῶν διαφόρων λαῶν. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς τῶν νεκρῶν. Ἑβδομὰς 5 (1931 - 1932) 607.

3205. Τὰ Χριστούγεννα σ' ὅλο τὸν κόσμο. Παραδόσεις καὶ ἔθιμα. Ἑβδομὰς 5 (1931 - 1932) 437.

3206. Παροιμίες [διαφόρων λαῶν]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 747.

3207. Τὸ πένθος στοὺς διαφόρους λαούς. Μπουκέτο Θ′ (1932) 179.

3208. **Π[απαδήμας;] Ἀδ.** Τὸ πασχαλινὸ αὐγὸ σ' ὅλο τὸν κόσμο. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις», Ἀθῆναι, περ. Β′, ἔτ. Δ′ (1932 - 33) ἀρ. 1170, 1.5.1932, σ. 5.

3209. Ἡ ἱστορία τῆς ἀποκρηάτικης μάσκας. Μπουκέτο Ι′ (1933) 284.

3210. Παληὰ καὶ νέα ἔθιμα τοῦ γάμου. Μπουκέτο Ι′ (1933) 830 - 831.

3211. **Βλαχογιάννης Γιάννης** Προσωπίδα. (Μικροὶ ἱστορικοὶ ἔρανοι). Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2740, 20.8.1933, σ. 1, 4.
Δημοσιεύονται καὶ ἔθιμα γεννήσεως ἀπὸ τὴ Σύρο καὶ τὸ Μεσολόγγι.

3212. **Ντ' 'Αμφρβὶλ Π.** Παράξενα βαφτίσια. Τὸ ἔθιμο τῆς βαπτίσεως στοὺς πολιτισμένους καὶ ἀγρίους λαούς. Ἑβδομὰς 7 (1933 - 1934) 694.

3213. Πῶς χαιρετοῦν οἱ διάφοροι λαοί. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 432.

3214. Ἡ μαντεία διὰ μέσου τῶν αἰώνων. ΜΕΗ Β′ (1935) 279 - 281.

3215. **Frazer James George** Πάσχα, ἡ παναρχαία καὶ αἰωνία ἑορτή. Χριστιανισμὸς καὶ εἰδωλολατρικὲς θρησκεῖες. 'Αθῆν τεῦχ. 7 ('Απρίλιος 1935) σ. 12 - 14.

3216. Ἡ ἱστορία τοῦ καρναβαλιοῦ. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 111, 21.2. 1937, σ. 1.

3217. **'Α[ρβανιτάκης] Γ. Λ.** Οἱ γάμοι τοῦ Μαΐου. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 200, 24.5.1937, σ. 3.

3218. **Καρρᾶς 'Αστ.** Τὸ ξύλον εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν τέχνην τῶν λαῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Δασικὴ Ζωή, ἔτ. ΣΤ′ (1938) 197 - 203.

Β′. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

1. Γενικά.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1904, 2535]

3219. **'Αγγελίδης Γ. Χρ. - Μιχαηλίδης Θωμ. Κ.** Περὶ τὴν Διαβαλκανικὴν Διάσκεψιν. Mores Balkanici. Δικαστικὴ 4 (1932) 630 - 631.
Γίνεται λόγος γιὰ τὰ νομικὰ ἔθιμα τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

3220. **Ζωϊτοπούλου Φ. Γ.** Τὸ τάμμα. (Βαλκανικὸ παραμύθι). 'Εθν Κῆρυξ 19 (1933) ἀρ. 11, σ. 29.

3221. **Γρίσπος Παν.** Διαδρομὲς ἀνὰ τὴ Ροδόπη. 'Εκδρομικὰ ΣΤ′ (1934) τεῦχ. 66, σ. 271 - 274.
Γίνεται λόγος γιὰ τοὺς Πομάκους καὶ δημοσιεύονται διάφορες λαογραφικὲς εἰδήσεις.

3222. **Schneeweiss E.** Allgemeines über das Folklore auf dem Balkan. RIEB 1 (1934 - 1935) 518 - 522.

3223. **Baruh Kalmi** Les Juifs balkaniques et leur langue. RIEB 1 (1934 - 1935) 511 - 517, 2 (1936) 616. [Βλ. καὶ ἀρ. 3508].

3224. **Bobcĕv S. S.** Notes comparées sur les Hadjis balkaniques. RIEB 2 (1936) 1 - 12.

3225. **Ζωϊτοπούλου Φόνη** Ἕνα βαλκανικὸ παραμύθι. Ὅταν ἡ ζήλεια μπῆ ἀνάμεσα στὶς ἀδελφές. ΑΟΔΟ Α' (1936) ἀρ. 2, σ. 121.

3226. **Μαρίνης Κώστας** Ἡ πνευματικὴ ἐπαφὴ τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 317, 19.9.1938, σ. 3.

Γίνεται λόγος γιὰ τὴ συγγένεια καὶ τὰ κοινὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν βαλκανικῶν λαῶν καὶ τὴν ἀνάγκη καθιερώσεως βαλκανικῶν λαογραφικῶν συνεδρίων.

2. Ἀλβανικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1385, 3405]

3227. **:Παρατηρητὴς** Ὁ γάμος ἐν Ἀλβανίᾳ. Εὐτυχία Α' (1922) ἀρ. 1, σ. 6 - 8.

3228. **Nopcsa Franz Baron** Albanien. Bauten, Trachten und Geräte Nordalbaniens von —. Berlin und Leipzig, Verlag von Walter de Cruyter & Co., 1925, 8ο μεγάλο, σελ. VIII+257+πίν. IV.

Κατοικία, ἔπιπλα καὶ σκεύη, γεωργία, ἁλιεία, ἐνδυμασία, ὑφαντική, ποιμενικὴ ζωὴ κ.ἄ.

3229. Οἱ Χριστουγεννιάτικες συνήθειες τῶν Τουρκαλβανῶν. Μπουκέτο Δ' (1927) 1335.

3230. Ἀλβανικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Μπουκέτο Ε' (1928) 1026 - 1027.

3231. **Frashëri Stavre Th.** Some Albanian Games. Folklore 40 (1929) 369 - 374.

3232. **Καλογερόπουλος Διον. Π.** Βιβλιογραφικὴ συμβολὴ εἰς τὰ περὶ Ἀλβανίας [1771 - 1929]. Ἀθῆναι 1929, 8ο, σελ. 22.

Κρίση: Échos d' Orient 29 (1930) 384 (V. Grumel).

3233. Ἀρβανίτικα ἤθη καὶ ἔθιμα. Μπουκέτο Ζ' (1930) 610 - 611.

Εἰδήσεις γιὰ τὴν τροφή, τὴν ἐνδυμασία, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ γάμο, τὴν τελευτή, τὴ μαγεία κ.ἄ.

3234. Δημοτικὰ ἀρβανίτικα τραγούδια. Μπουκέτο Η' (1931) 589.

3235. **Παρασκευόπουλος Γ. Π.** Δεκαπέντε ἡμέραι εἰς τὴν Ἀλβανίαν. (Ἐντυπώσεις δεκαπενθημέρου ἐκδρομῆς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Τιράνοις Βαλκανικοῦ Συνεδρίου). Ἀθῆναι, τύποις «Πυρσοῦ», 1931, 8ο μικρό, σελ. 108.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὕλη δημοσιεύονται εἰκόνες ἐνδυμασιῶν, 1 τραγούδι (σ. 24), γενικὰ γιὰ τοὺς Ἀλβανούς κ.ἄ.

Κρίση: Ἀνόρθωσις 1 (1931 - 32) ἀρ. 4, σ. 15 (Δ. Λαμπίκης).

3236. Ἀλβανικὲς παροιμίες [6]. Μπουκέτο Θ' (1932) 751.

3237. **Çabej Earem** Sitten und Gebräuche der Albaner. RIEB 1 (1934 - 1935) 556 - 572.

3238. **Μαμμόπουλος Ἀλ.** Μπέσα. Ἡμερ Πελασγοῦ 5 (1935) 81 - 92.

3239. **Παπαχαρίσης Ἀθαν. Χ.** Ἡ κατὰ Κοσμᾶν τὸν Θεσπρωτὸν γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου. Βόρειος Ἤπειρος Β′ (1936) τεῦχ. 21, σ. 8 - 20.
Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἀλβανῶν.

3240. **Στρατηγόπουλος Α. Μ.** Ἡ «βεντέττα» καὶ ἡ «μπέσα» τῶν Ἀλβανῶν. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7848, 23.8.1936, σ. 4.

3241. ——— Πῶς παντρεύονται καὶ πῶς τραγουδοῦν τὸν γάμο οἱ Ἀρβανῖτες. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7673, 25.2.1936, σ. 4.

3242. Ἀλβανία καὶ Ἀλβανοί. Ὁ γάμος, ἡ βεντέττα καὶ ἡ ἀδελφοποίησις. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 207, 31.5.1937, σ. 1, 2.

3243. Ἕνα λαϊκὸ τραγούδι [τῆς Ἀλβανίας]. Βαλκ Λογοτ Α′ (1937 - 1938) 127.

3244. **Μαρκέτης Χρ.** Ἀλβανικὴ δημοτικὴ ποίηση. Ροζαφάτι. Βαλκ Λογοτ Α′ (1937 - 1938) 97.

3245. Τὰ γαμήλια ἔθιμα εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Καθημερινή, ἔτ. 19 (1937 - 38) ἀρ. 7825, 24.4.1938, σ. 4.

3. Βουλγαρικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 3281, 3422]

3246. **Ἀδὰμ Ἀκρίτας** Ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ τὰ βουλγαρικὰ δημώδη ἄσματα. Ν Φόρμιγξ Α′ (1921 - 1922) ἀρ. 8 - 9, σ. 3 - 4.

3247. ——— Οἱ ἑλληνικοὶ πεντάσημοι ρυθμοὶ εἰς τὰ βουλγαρικὰ δημώδη ἄσματα. Ν Φόρμιγξ Β′ (1922 - 1923) ἀρ. 23 - 24, σ. 4.
Δημοσιεύονται καὶ 2 βουλγαρικὰ τραγούδια μὲ μουσικὴ καταγραφὴ σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ παρασημαντική.

3248. Βουλγαρικαὶ παροιμίαι. Πυρσὸς Ν Χωρῶν Α′ (1925) τεῦχ. 1, σ. 26.

3249. **Μεντζελόπουλος Παναγ. Χ.** Πῶς γιορτάζουν τὰ Χριστούγεννα οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι, οἱ Μαυροβούνιοι, οἱ Ρῶσσοι. Μπουκέτο Β′ (1925) 855.

3250. **Α. Σ.** Πῶς παντρεύονται οἱ διάφοροι λαοί. Ἑβδομὰς 1 (1927 - 1928) 164.
Ἤθιμα Βουλγαρίας, Καυκάσου καὶ Κίνας.

3251. Οἱ μπουναμάδες τοῦ Θεοῦ. Βουλγαρικὴ παράδοσις [Βόρ. Βουλγαρίας]. Μπουκέτο Ε′ (1928) 26. [Πρβλ. ἀρ. 3261, 3265].

3252. Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλεποῦ. Βουλγαρικὸ παραμῦθι. Μπουκέτο Ε′ (1928) 702-703.

3253. **Σ[ταματίου] Σ.** Οἱ νυχτερινὲς φωνὲς τοῦ δάσους. (Βουλγαρικὸ παραμῦθι). Μπουκέτο Ε′ (1928) 654 - 655.

3254. **Στάμτσεφ Στ.** Τῆς Παναγίας τὰ δάκρυα. Βουλγαρικὴ παράδοσις. Μπουκέτο Ε′ (1928) 417.

3255. Ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου. Βουλγαρικὴ παράδοσις. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 539.

3256. Ὁ Θεός, ὁ ἥλιος κι' ὁ διάβολος. (Βουλγαρικὴ παράδοσις). Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1165.

3257. Παροιμίες τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ [3]. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 189.

3258. **Στάμτσεφ Στ.** Ἡ πήττα τῆς Ἀποκρηᾶς. Ἀποκρηάτικο παραμῦθι τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 308.

3259. **[Kazarova Raina]** La chanson populaire bulgare. Balkans, τόμ. 1 (1930 - 1931) No 3 (Décembre 1930) σ. 28.

3260. Ἐθνικαὶ στολαὶ καὶ ἐθνικοὶ χοροὶ τῶν Βουλγάρων. Σκηναὶ ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν τῆς Βουλγαρίας [πολλὲς εἰκόνες]. Ἐθν Κῆρυξ 17 (1931) ἀρ. 1, σ. 34 - 35.

3261. Οἱ μποναμάδες τοῦ Θεοῦ. Βουλγαρικὴ παράδοσις. Ἡμερ Πελασγοῦ 2 (1932) 13 - 14. [Πρβλ. ἀρ. 3251, 3265].

3262. ***Arnaudov M.** Skizzen zum bulgarischen Folklore. Sofija 1934.

Κρίση: RIEB 1 (1934 - 1935) 291 - 293 (Svet. Stefanović).

3263. ——— Esquisses de folklore bulgare. Edition du Ministère de l'Instruction Publique. Sofia 1934, 8ο, σελ. VII+695. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 360, ἀρ. 3538].

Κρίση: RIEB 1 (1934 - 1935) 293 - 295 (Chr. Vakarelski).

3264. Αἱ ὀργιαστικαὶ τελεταὶ τῶν ἀναστεναρίων. Ἠχὼ Ἑλλάδος, ἔτ. Α' (1935) ἀρ. 108, 18.6.1935, σ. 1, 5.

Ἀναδημοσίευση ἄρθρου τοῦ Βούλγαρου λαογράφου Ἀρναούντωφ ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Ζάρια» Σόφιας.

3265. Οἱ μποναμάδες τοῦ Θεοῦ. (Βουλγαρικὴ παράδοσις [Βόρ. Βουλγαρίας]). Καζαμ Ἑρμοῦ, ἔτ. 1935, σ. 71. [Πρβλ. ἀρ. 3251, 3261].

3266. **Djoudjeff Stojan** Le folklore musical en Bulgarie. RIEB 2 (1936) 589 - 594.

3267. **Ζωϊτοπούλου Φόνη** Ὁ φθονερὸς γιατρός. Ἕνα βουλγαρικὸ παραμύθι. Μετάφρ. —. ΑΟΔΟ Α' (1936) ἀρ. 1, σ. 106.

3268. **Peteva E.** L' art populaire en Bulgarie. RIEB 2 (1936) 575 - 579.

3269. **Vakarelski Chr.** La vie et les moeurs des Bulgares. RIEB 2 (1936) 512 - 519.

3270. **Ἠλ[ιάδης] Βασ.** Δημοτικὰ τραγούδια [τῆς Βουλγαρίας]. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΣΤ' (1937 - 38) ἀρ. 5597, 31.1.1938, σ. 2.

3271. **Βασιλᾶς Γιάννης** Βουλγαρικοὶ λαϊκοὶ χοροί. Νησὶ Β' (1938 - 1939) 405 - 406.

4. Γιουγκοσλαβικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1393, 2778, 3249, 3405, 3422]

3272. **Popović Pavle** Shakespearian Story in Serbian Folklore. Folklore 33 (1922) 72 - 90.

3273. **Βελλιανίτης Θ.** Σερβικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἡ Μηλίτσα. Μπουκέτο Α' (1924) 375.

3274. Σερβικὰ δημοτικὰ τραγούδια [2]. (Μετάφρ. Νικ. Τομαζαίου). Μπουκέτο Β' (1925) 55.

3275. **Πασαγιάνης Κώστας** Σερβικὰ τραγούδια. Ἀθήνα, ἐκδοτικὸς οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου, χ. χρ. [1925;], 16ο, σελ. 79.

Γίνεται λόγος γιὰ τὰ δημοτικὰ κ.ἄ. τραγούδια τῆς Σερβίας καὶ δημοσιεύεται ἕνα τραγούδι. Κρίσεις: Εἰκονογρ Ἑλλ Α' (1925) ἀρ. 7, σ. 11 - 12 (Μιχ. Θ. Λάσκαρις). «Srpski Knijizevni Glasnik» 16 (1 Σεπτέμβρ. 1925) σ. 69 - 70 (M. Laskaris).

3276. **Huxley - Roller Net.** Notes on some South Slav Beliefs and Festivals. Folklore 37 (1926) 35 - 75.

3277. Δημοτικὰ σερβικὰ τραγούδια [3]. Μπουκέτο Δ' (1927) 893.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴ συλλογὴ N. Tommaseo.

3278. Οἱ γάμοι στὴ Σερβία. Μπουκέτο Ε' (1928) 305.

3279. Σερβικὰ δημοτικὰ τραγούδια [6]. Μπουκέτο Ε' (1928) 119, 161.

3280. Χριστουγεννιάτικες παραδόσεις [μία σερβική, μία ρουμανική]. Μπουκέτο Ε' (1928) 1307.

3281. **Σερμπολόβα Ρούζιτσα** Βαλκανικὰ περίεργα γιὰ τοὺς σεισμούς. Μπουκέτο Ε' (1928) 581.

Δεισιδαιμονίες, τραγούδια κ.ἄ. ἀπὸ τὴ Σερβία καὶ τὴ Βουλγαρία.

3282. ——— Τὸ Πάσχα στὴ Σερβία. Μπουκέτο Ε' (1928) 440 - 441.

Εἰδήσεις λατρείας καὶ τραγούδια.

3283. Σερβικὰ δημοτικὰ ἄσματα. Ἡ κατάρα τῆς ἐρωτευμένης. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1145.

3284. Σερβικὲς προλήψεις. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1167.

3285. **Laskaris M.** Jugoslavenska Književnost u Grčkoj. Περιοδ. «Nova Europa», τόμ. XXII (1930) σ. 369 - 372.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὶς ἑλληνικὲς μεταφράσεις σερβικῶν τραγουδιῶν.

3286. Σερβικὰ τραγούδια [3]. Ἡμερ Μπουκ ΣΤ' (1931) 121.

3287. **Μαρτζώκης Ἀνδρ.** Σερβικὰ δημοτικὰ τραγούδια [4]. Μετάφρ. —. Μπουκέτο Η' (1931) 1169.

3288. **Pétrovitch Sv.** L'ame yougoslave dans la poésie populaire. Balkans 2 (1931 - 1932) 249 - 258.

3289. **Laskaris Michel** Tommaseo traducteur de chants serbes en grec. Περιοδ. «Sbornik praci I. Sjezdu slovanskych filologu», τόμ. II (1931) σ. 141 - 159. [Βλ. καὶ ΕΛΑ Θ′ - Ι′ (1955 - 57) σ. 361, ἀρ. 3548].

Κρίσεις: Libre, No 106 - 107 (Août - Septembre 1931) σ. 845 (L. Roussel). Περιοδ. «Archivo Veneto» X (1931) 390 ([G. Luzzato]). Περιοδ. «Il Folklore Italiano» VI (1931) 178 - 179 (R. Corso). Περιοδ. «La Coltura» XI (1932) τεῦχ. 3, σ. 464 (P. Trompeo). Περιοδ. «Prilozi proučavanju narodne poezije», τ. I (1934) σ. 142 (A. Schmaus). Περιοδ. «Savremenik» 16 - 18 (1932) 281 - 283 (B. Radica). Περιοδ. «Glasnik Jugoslovenskog Profesorskog Drustva» XIV (1934) 852 - 854 (G. Hadži Tašković).

3290. [Σερβικὰ τραγούδια 2]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 829.

3291. **Brown R.R.** and **E.C.** Trances at Duboka. With note by M.E. Durham. Folklore 43 (1932) 225 - 238.

3292. **Subotić Dragutin** Yogoslav Popular Ballads, their Origin and Development. Cambridge, University Press, 1932, 8ο, σελ. 288.

Κρίση: Folklore 44 (1933) 323 - 331 (M. Gaster).

3293. Λαϊκὰ σερβικὰ τραγούδια [2]. Μπουκέτο Ι′ (1933) 1437.

3294. **Brown Catherine** Gypsy Wedding at Skoplje. Folklore 44 (1933) 305 - 308.

3295. **Κουμανούδης Στέφ.** Σερβικὰ δημοτικὰ τραγούδια [4]. Μπουκέτο Ι′ (1933) 565.

3296. **Παράσχος Ἀχιλ.** Σερβικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Μετάφρ. —. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 891, 933.

3297. **Wünsch Walther** Die Geigentechnik der Südslawischen Guslaren von—. Brünn - Prag - Leipzig - Wien, Verlag Rudolf M. Rohrer, 1934, 8ο, σελ. 60.

3298. **Lodge Olive** Džamutra, or the Bridegroom; some Marriage Customs in the Villages around Tetovo in Serbian Macedonia or Southern Serbia. Folklore 46 (1935) 244 - 267, 306 - 330.

Δημοσιεύονται καὶ γαμήλια τραγούδια σὲ ἀγγλικὴ μετάφραση. Εἰσαγωγικὰ δίδονται εἰδήσεις καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν κατοικία κ.ἄ.

3299. **Manojlović Kosta P.** Jugoslavische Volksmusik. RIEB 2 (1936) 580 - 584.

3300. **Goetz Leopold Karl** Volkslied und Volksleben der Kroaten und Serben von—. Erster Band. Die Liebe. Heidelberg, Carl Winters Univer-

sitätsbuchhandlung, 1936, 8ο μικρό, σελ. XII+226. Zweiter Band. Die Liebenden, Personen und Schauplatz des Liedes. Heidelberg 1937, 8ο μικρό, σελ. 3+243.

3301. **:Ser [Σερούϊος Γ.]** Ἡ φιλολογία τῶν ἐθνῶν. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια στὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 286, 20.8.1938, σ. 1.

5. Ρουμανικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1393, 2778, 3280]

3302. ***Gaster M.** Children's Stories from Roumanian Legends and Fairy Tales. London, Raphael Tuck and Sons, 1922.

Κρίση: Folklore 34 (1923) 266.

3303. ——— Roumanian Popular Legends of the Lady Mary. Folklore 34 (1923) 45 - 85.

3304. **Jorga N.** L' art populaire en Roumanie. Son caractère, ses rapports et son origine par —. Paris, Gamber éditeur, 1923, 4ο, σελ. XII+137+ πίν. 22.

3305. **Murgoci A.** The Evil Eye in Roumania, and its Antidotes. Folklore 34 (1923) 357 - 362.

3306. ——— The Vampire in Roumania. Folklore 37 (1926) 320 - 349.

3307. ***Beza Marcu** Paganism in Roumanian Folklore. Ἔκδ. J.M. Dent and Sons, 1928, 8ο, σελ. X+162.

Κρίση: Folklore 39 (1928) 405 - 406 (M. Gaster).

3308. **Murgoci A.** Moths and Silkworms in Roumanian Folklore. Folklore 39 (1928) 248 - 252.

3309. **Malcolm L.W.G.** Exhibition of Roumanian Peasant Art. Folklore 40 (1929) 84.

3310. **Murgoci Agnes - Murgoci Helen B.** The Devil in Roumanian Folklore. Folklore 40 (1929) 134 - 167.

3311. **Pantu Z.** Plantele cunoscute de poporul român. Ed. II. Bucarest, Editura Casei scoalelor, 1929, 8ο, σελ. 424.

Κρίση: Folklore 42 (1931) 474 - 476 (M. Gaster).

3312. ***Creagnă Ion** Contes populaires de Roumanie. Paris, Maisonneuve frères, 1931, τόμ. I, σελ. 245.

Κρίση: Folklore 42 (1931) 333 - 334 (M. Gaster).

3313. **Murgoci A.** Roumanian Salt Signs and other Identification Marks. Folklore 42 (1931) 265 - 290.

3314. Annuarul Arhivei de Folklor. (Annuaire des Archives de Folklore, édité par l' Académie Roumaine sous la direction de Ion Muşlea, vol. I καὶ II, 1932 - 1933).

Κρίση: RIEB 2 (1936) 291 - 293 (Th. Capidan).

3315. **Hall D. J.** Romanian Furrow. London, Methuen and Co., 1933, 4ο, σελ. 224.

Κρίση: Folklore 47 (1936) 335 - 337 (M. Gaster).

3316. «Φαντανέλε», ἡ παράδοξος δημοκρατία τῶν Τσιγγάνων τῆς Ρουμανίας. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7463, 25.7.1935, σ. 3.

3317. Ρουμάνικοι θρῦλοι. Ἡ βρύση τῆς κόρης. Ἀτλαντ Α' (1935 - 1936) 360.

3318. **Muşlea Ion** Le folklore roumain. RIEB 2 (1936) 567 - 574.

3319. **Gorovei Artur** Les peuples balkaniques dans le folklore roumain. RIEB 3 (1937 - 1938) 469 - 483.

6. Τουρκικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 330, 1393, 2413, 2468, 2535, 2886, 3069, 3468]

3320. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Μ. Ἀσίας. Ἰατροὶ καὶ μαγεία. Εἰκον Παρνασ περ. Β', ἔτ. Β' (1920 - 1921) ἀρ. 54, σ. 2.

3321. **Kalinka E.** Der Name Stambul. Klio 17 (1921) 265 - 266.

Κρίση: Glotta 16 (1928) 184 - 185 (Paul Kretschmer).

3322. **Λαμέρας Κωνσταντῖνος Γ.** Ἡ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κρυπτοχριστιανῶν διάλεξις τοῦ —. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Γ.Η. Καλέργη, 1921, 8ο μικρό, σελ. 32. (Μικρασιατικὸς Σύλλογος «Ἀνατολή»).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη δημοσιεύονται εἰδήσεις γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς Μ. Ἀσίας (Τούρκους, Λαζούς, Γεωργιανούς, Κιρκασίους, Κούρδους, Γιουρούκους, Ἕλληνες κρυπτοχριστιανοὺς τοῦ Πόντου κ.ἄ.), τὴ ζωή, τὰ ἔθιμά τους κλπ.

3323. Ἡ ταπητουργία εἰς τὸ Οὐσάκιον. Ἀτλαντὶς 13 (1922) ἀρ. 4, σ. 23.

3324. **Hardie (Hasluck) Margaret M.** Christian Survivals among certain Moslem Subjects of Greece. Περιοδ. «Contemporary Review», Febr. 1924, σ. 225 - 232.

Γίνεται λόγος γιὰ λατρευτικὰ ἔθιμα τῶν Βαλαάδων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

3325. **Φ[ουρναράκης] Κ. Γ.** Οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Κρήτης. (Βίος, ἤθη, ἔθιμα). Ἐφημ. «Νέα Ἔρευνα», Χανιά, ἔτ. ΚΑ' (1923 - 24) ἀρ. 3342, 26. 1.1924, σ. 1-2, ἕως ἀρ. 3368, 25.2.1924, σ. 2. [Πρβλ. ἀρ. 3332].

Εἰδήσεις γιὰ τὶς ἀσχολίες, τὴν ἐνδυμασία, τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χορούς, τὴ διάλεκτο, τὴ σχολικὴ ζωή, τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὴν καθημερινὴ διαβίωση,

τὸ χαρακτήρα, τὰ ἐπαγγέλματα, τὸν καλλωπισμὸ κ. ἄ. Ἐνδιαφέρει καὶ τὴ λαογραφία τῆς Κρήτης.

3326. Οἱ Τοῦρκοι διασώζουν τὴν λαϊκὴν μουσικήν των. Πρωΐα, ἔτ. Β′ (1926 - 27) ἀρ. 381, 23.12.1926, σ. 3.

3327. Τὰ τουρκικὰ δημώδη ᾄσματα. Ἐφημ. «Ἡ Βραδυνή», Ἀθῆναι, ἔτ. Γ′, ἀρ. 1161, 26.12.1926, σ. 3.

3328. Πρὸς δημιουργίαν τουρκικῆς μουσικῆς, θεμέλιον ἡ λαϊκὴ μουσική. Πρωΐα, ἔτ. Γ′ (1927 - 28) ἀρ. 721, 29.11.1927, σ. 1.

3329. Τουρκικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 9, 406.

3330. **Ἰωαννίδης Πέτρος Ι.** Ἀπ' τὴ σοφία τῶν ἀσιατικῶν λαῶν. Τόμος Α′. Ἐν Πειραιεῖ 1929, τυπογραφικὰ καταστήματα Δ. Τσουρουνάκη καὶ Π. Βαρβαρέσου, 16ο, σελ. 152.

Πλῆθος τουρκικῶν παροιμιῶν, ποὺ ἑρμηνεύονται καὶ παραλληλίζονται μὲ ἀντίστοιχες ἑλληνικὲς κ.ἄ. Δημοσιεύονται καὶ λίγες ἀραβικὲς παροιμίες καὶ ἕνα ἑλληνικὸ τραγούδι.

3331. **Spies Otto** Türkische Volksbücher. Leipzig, Hermann Eichblatt Verlag, 1929, 8ο, σελ. 138.

Κρίση: Folklore 41 (1930) 310 - 312 (M. Gaster).

3332. **Φουρναράκης Κωνστ. Γ.** Τουρκοκρῆτες. Ἐν Χανίοις, ἔκδοσις Ι. Γιαννακουδάκι, 1929, 8ο μικρό, σελ. 46. [Πρβλ. ἀρ. 3325].

Καθημερινὴ ζωή, ἀσχολίες καὶ ἐπαγγέλματα, ἐνδυμασία καὶ καλλωπισμός, τραγούδια, διάλεκτος, σχολικὴ ζωή, κατοικία, ἔπιπλα καὶ σκεύη, χαρακτήρας κλπ. τῶν Τουρκοκρητικῶν.

3333. Τουρκικὲς παροιμίες [5]. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 667.

3334. **Πετρίδης Α.** Ἡ ταπητουργία ἐν Τουρκίᾳ. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 1988, 5.7.1931, σ. 5.

3335. Τουρκικὲς παροιμίες [10]. Μπουκέτο Ι′ (1933) 1375.

3336. **Κασαπάκης Βασ.** Ἡ τουρκικὴ ποίηση στὸν 13ο καὶ 14ο αἰώνα. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια, οἱ λαϊκοὶ ποιηταὶ καὶ οἱ μπεκτασῆδες. Φιλολ Πρωτοχρονιὰ 4 (1933) 164 - 170.

Δημοσιεύονται καὶ τουρκικὰ δημοτικὰ τραγούδια.

3337. **Κοντελιέρης Μιχ.** Τὰ θρησκευτικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Τούρκων. Κωνσταντινούπολις, ἔτ. Α′ (1932 - 33) ἀρ. 37, 26.8.1933, σ. 1, 2.

3338. **Σπανούδη Σοφία Κ.** Ἕνας λαϊκὸς ἥρως τῆς Τουρκίας [Νασρεντὶν Χότζας]. Πρωΐα, ἔτ. Η′ (1932 - 33) ἀρ. 2779, 28.9.1933, σ. 1 - 2.

3339. Τουρκικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 1237[4], 1282 [2].

3340. **:'Ανατολίτης Μ. [Μαυρομμάτης Ἀχιλ.;]** Ἀνατολίτικες παροιμίες. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 8 (1934 - 35) ἀρ. 301 σ. 2[3], ἀρ. 304 σ. 2[7], ἀρ. 306 σ. 2

[6], ἀρ. 308 σ. 2 [10], ἀρ. 309 σ. 2 [9], ἀρ. 310 σ. 2 [5], ἀρ. 311 σ. 2 [6], ἀρ. 312 σ. 2 [4], ἀρ. 313 σ. 2 [3].

3341. **:'Αργαῖος 'Αρέθας [Ἀσκητόπουλος Γ. Κ.]** Ἡ τουρκικὴ λαογραφία. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 8 (1934 - 35) ἀρ. 308, σ. 2.

3342. **Truhelka Ćiro** Veber die Balkan - Yürüken. RIEB 1 (1934 - 1935) 89 - 99.

3343. **:'Ανατολίτης Μ. [Μαυρομμάτης 'Αχιλ.;]** 'Ανατολίτικες παροιμίες. Προσφυγ Κόσμος, ἔτ. 9 (1935 - 36) ἀρ. 330 σ. 2[6], ἀρ. 337 σ. 2[2].

3344. **Ergin Osman** Türkiyede şehirciliğin tarihi inkişafi. [Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ κοινοτικοῦ καὶ δημαρχιακοῦ συστήματος στὴν Τουρκία]. Stambul 1936, 8ο, σελ. 158.

'Ενδιαφέρει καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση τῶν 'Ελλήνων.

Κ ρ ί σ η : 'Ορθοδοξία 12 (1937) 38 - 40 (Γ ε ν ν ά δ ι ο ς, μητροπολίτης 'Ηλιουπόλεως).

3345. **Kowalski Tadeusz** Les Turcs balkaniques. RIEB 2 (1936) 420 - 430.

3346. Τὸ τουρκικὸν θέατρον τοῦ Καραγκιόζη. Ποία ἡ διαφορά του ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν θέατρον σκιῶν. Κωμωδίαι Καραγκιόζη τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν. Καθημερινή, ἔτ. 18 (1936 - 37) ἀρ. 5446, 30.3.1937, σ. 3.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ περιοδ. «Magasiner» τῆς Κοπεγχάγης.

3347. **Παπαλεξίου Κ.** Αἱ κηδεῖαι τῶν Μουσουλμάνων ἐν Τουρκίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ. Παναιγύπτια 11[=9] (1937) 799 - 800, 820.

3348. Τουρκικὰ ἔθιμα. Συζήτηση Β' (1937 - 1938) 115.

3349. **Μπέζος Κ.** 'Ο Καραγκιόζης στὴν Τουρκίαν. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ' (1937 - 38) ἀρ. 294, 27.8.1938, σ. 2.

Γ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΑΛΛΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΛΑΩΝ

1. Γενικά.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1961, 2893]

3350. **Βιζυηνὸς Γ.** Ξένα δημοτικὰ τραγούδια [2]. Μπουκέτο Α' (1924) 531.

3351. Τὸ ἔλατο τῶν Χριστουγέννων. (Προλήψεις καὶ δοξασίες τῆς Βορεινῆς Εὐρώπης). Μπουκέτο Δ' (1927) 1320.

3352. Commision Internationale de Coopération Intellectuelle de la Société des Nations. Congrès International des Arts Populaires, Prague 1928. Paris, Les Presses Universitaires de France, (1928), 8ο μικρό, σελ. 14.

3353. Πῶς γιορτάζεται τὸ Πάσχα ἀλλοῦ. Μπουκέτο Ε' (1928) 438.

3354. **Χρυσανθόπουλος Ι. Π.** Ἐμπορικαὶ πανηγύρεις. Ἀτλαντὶς 19 (1928) ἀρ. 3, σ. 8.

3355. **Δ[εβάρης] Δ. Σ.** Ἡ ἐνδυμασία ἐν τῇ Δύσει (ἀπὸ τοῦ Δ' - Κ' αἰῶνος). Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 11 (1929) σ. 148 - 154.

3356. **Howes H.W.** Some Functional Aspects of European Folklore. Folklore 41 (1930) 249 - 265.

3357. **Ζερβὸς Ι.** Ἐθνικοθρησκευτικὲς προχριστιανικὲς παραδόσεις τῶν βορείων λαῶν. Διασκευὴ —. Φωνὴ Βιβλίου Β' (1932) 14 - 18.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Guerber, Μῦθοι καὶ παραδόσεις τῶν βορείων λαῶν, διασκευὴ Ι. Ζερβοῦ.

3358. **Ζωϊτοπούλου Φ.** Ὁ ψεύτης καὶ ὁ ἀληθινός. (Ἡ φιλοσοφία τοῦ λαοῦ τῶν Καρπαθίων). Ἐθν Κῆρυξ 19 (1933) ἀρ. 12, σ. 25.

3359. Παράδοξα ἔθιμα γάμου. Τὸ «νυφοπάζαρο καὶ ἡ ἐξαγορὰ τῆς νύμφης». Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7438, 30.6.1935, σ. 5.

2. Ἀγγλικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1382, 2730, 3185, 3381]

3360. **Βιζυηνὸς Γ.** Δημῶδες ἀγγλικὸ τραγούδι. Ὁ Τσάϊλντ Νόρυς. Μπουκέτο Α' (1924) 477.

3361. Ἀγγλικὰ παραμύθια. Ἡ βασιλοπούλα καὶ τὸ μαῦρο βώδι. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 93 - 94.

3362. **Χρυσανθόπουλος Ι. Π.** Οἱ ἐπαῖται ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 10, σ. 30.

3363. Παληὰ ἀγγλικὰ ἔθιμα. Ἑβδομὰς 7 (1933 - 1934) 890.

3364. Πασχαλινὰ ἔθιμα εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7720, 13.4.1936, σ. 5.

3. Αὐστριακὴ Λαογραφία.

3364α. Οἱ Τυρολέζοι κατὰ τῶν κακῶν πνευμάτων. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7846, 21.8.1936, σ. 5.

4. Γαλλικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 861]

3365. Κορσική, τὸ νησὶ τῆς βεντέττας. Μπουκέτο Δ' (1927) 752 - 753.

Ἔθιμα δικαίου κ.ἄ.

3366. Γασκωνικὲς παροιμίες [8]. Μπουκέτο Ζ' (1930) 1223.

3367. **Χρυσανθόπουλος Ι. Π.** Περίεργοι γαλλικαὶ δεισιδαιμονίαι. Ἀτλαντὶς 22 (1931) ἀρ. 7, σ. 26.

3368. Γαλλικὲς παροιμίες [4]. Μπουκέτο Ι' (1933) 48.

3369. Τὰ γαλλικὰ καὶ τὰ γερμανικὰ Χριστούγεννα. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 26 - 27.

3370. **:Ὁ Ἐνήμερος** Οἱ ὑπαίθριοι τραγουδισταὶ τῶν Παρισίων. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 7000, 23.2.1934, σ. 3.

3371. Τὰ γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ Χριστούγεννα. Ἐγκ Ἡμ Ρόδου 1937, σ. 279-281.

3372. **Δασκαλάκης Ἀπ. Β.** Οἱ ὑπαίθριοι τραγουδισταὶ τῶν λαϊκῶν συνοικιῶν [στὸ Παρίσι]. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 8120, 31.5.1937, σ. 5.

5. Γερμανικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 3369, 3371]

3373. Τὸ ἔθιμο τῶν δώρων. Γερμανικὴ παράδοσις. Μπουκέτο Ε' (1928) 7.

3373α. Γερμανικὰ παραμύθια. Ὁ παντογνώστης. Οἰκογένεια, ἔτ. Γ' (1928 - 1929) ἀρ. 155, σ. 975.

3374. Γερμανικὲς προλήψεις. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1171.

3375. **Grimm** Γερμανικὰ παραμύθια. Τὰ ἑφτὰ κοράκια. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1118.

3376. Γερμανικὰ παραμύθια [1]. Οἰκογένεια, ἔτ. Δ' (1929 - 1930) ἀρ. 194, σ. 672.

3377. Οἱ φωτιὲς τοῦ ἄϊ - Γιάννη. (Γερμανικὴ παράδοσις). Μπουκέτο Ζ' (1930) 687 - 688.

3378. Πασχαλινὲς συνήθειες στὴ Σαξωνία. Μπουκέτο Η' (1931) 393.

3379. Ἡ ἱστορία ἑνὸς λουλουδιοῦ. Οἰκογένεια. ἔτ. ΣΤ' (1931-1932) ἀρ. 286, σ. 203.

3380. Ἔμποροι τῶν ψυχῶν. Γερμανικὴ παράδοσις. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 1585.

3381. Ποικίλα πασχαλινὰ ἔθιμα [Γερμανίας, Ἀγγλίας, Οὐαλλίας, Ἰρλανδίας, Ἰταλίας καὶ Σουηδίας]. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 1266.

6. Δανικὴ Λαογραφία.

3382. Ἡ βασιλοπούλα μέσ' στὸ φέρετρο. (Δανικὸς μῦθος). Μπουκέτο Ε' (1928) 732. — (Δανικὰ παραμύθια). Τὸ ἄσπρο περιστέρι. Αὐτόθι, σ. 774 - 775. — Οἱ τρεῖς γειτόνοι. (Παραμῦθι τῆς Δανίας). Αὐτόθι, σ. 1087.

3383. Δανικὰ παραμύθια. Χάνς, ὁ γυιὸς τῆς νεράϊδας. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 14 - 15.

3384. Δανικὰ παραμύθια. Ἡ φορεσιὰ τοῦ ἄρχοντα. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 211.

3385. Ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Δανίας. Ἑβδομὰς 8 (1934 - 1935) 834.

7. Ἑλβετικὴ Λαογραφία.

3386. **Χ.** Ἑλβετικαὶ παραδόσεις. Ὁ θησαυρὸς τοῦ διαβόλου. Ἀτλαντὶς 15 (1924) ἀρ. 10, σ. 19.

8. Ἱσπανικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3185]

3387. Ξένα ἔθιμα (εἰς τὴν Ἱσπανίαν, εἰς τὴν Ἰαπωνίαν). Εὐτυχία Α′ (1922) ἀρ. 7, σ. 3.

3388. **Κονεμένος Ν.** Παροιμίαις [24] παρμέναις ἀπὸ ἕνα διήγημα τοῦ Ἱσπανοῦ Cervantés. (Ἀπὸ ἀνέκδοτο χειρόγραφο τοῦ —). Νουμὰς ΙΘ′ (1922), ἑξάμηνο Α′, σ. 167 - 168.

3389. **Ε. Ρ.** Τὸ πικρὸν φρέαρ. Ἱσπανικὴ παράδοσις. Ἕλλην Ἡμερολ 1924, σ. 57 - 63.

3390. Ἱσπανικὰ παραμύθια. Τὸ νερὸ τῆς ζωῆς. Μπουκέτο Δ′ (1927) 862 - 863.

3390α. Ἱσπανικὰ παρομύθια. Ἡ κυρὰ τύχη κι' ὁ κυρ-πλοῦτος. Οἰκογένεια, ἔτ. Β′ (1927 - 1928) ἀρ. 85, σ. 456.

3391. Ὁ προφήτης Ἠλίας πεταλωτὴς κι' ἀρχιμάστορας. Μπουκέτο Α′ (1928) 938 - 939.

3392. Ἱσπανικὰ παραμύθια. Τὸ καρύδι, τ' ἀμύγδαλο καὶ τὸ φουντούκι. Ἡμερ Μπουκ Δ′ (1929) 33 - 35.

3393. Παληὲς ἱσπανικὲς παραδόσεις. Ἡ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 878 - 879.

3394. Ἱσπανικὲς παροιμίες. Μπουκέτο Ζ′ (1930) 1243 [5], 1285 [9].

3395. Οἱ αἰώνιοι ἱσπανικοὶ χοροί. Ἐγκυκλ Ἡμ 4 (1931) 411 - 414.

3395α. Ἱσπανικὲς παροιμίες. Οἰκογένεια ΣΤ′ (1931 - 1932) ἀρ. 268, σ. 1329.

3396. Ἱσπανικὰ γνωμικὰ [16]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 261. — Ἱσπανικὲς παροιμίες [6]. Αὐτόθι, σ. 927.

3397. Ἱσπανικαὶ παραδόσεις. Τὸ ψέμμα καὶ ἡ ἀλήθεια. Μπουκέτο Θ′ (1932) 555. — Τὸ χελιδόνι. Αὐτόθι, σ. 585.

3398. Ὁ Ἰούδας. Μπουκέτο Ι′ (1933) 475.
Λατρευτικὸ ἔθιμο.

3399. Ἱσπανικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΙΑ′ (1933 - 1934) 221[3], 315 [5].

3400. **Μπρέγκε Λέων** Στὸ ρυθμὸ τῆς καστανιέττας. Οἱ ἱσπανικοὶ χοροί. Ἀτλαντ Α′ (1935 - 1936) 933.

9. Ἰταλικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 3185, 3381]

3401. **Νομικὸς Χ. Α.** Τὰ κεραμουργήματα τῆς Κανδιάνας. Ἀλεξάνδρεια, ἔκδ. «Γράμματα», 1924, 8ο, σελ. 26+πίν. 10.

Πρώτη δημοσίευση, σὲ ἀρχικὴ μορφή, στὸ περιοδικὸ «Γράμματα» Ἀλεξανδρείας ἀρ. 40 (1919).

3402. **Παπαγιαννόπουλος Δ.** Ἡ ἑορτὴ τῆς «Πιεντιγκρόττα» εἰς τὴν Νεάπολιν. Κυριακάτικη, ἔτ. Α′ (1926 - 1927) ἀρ. 51, σ. 9.

3403. Ὁ ἀσκητὴς καὶ ἡ βασιλοπούλα. (Παραμῦθι τῆς Σικελίας). Ἡμερ Μπουκ Δ′ (1929) 65 - 66.

3404. Τί γίνεται εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τὴν διατήρησιν τῶν λαϊκῶν παραδόσεων. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 2027, 13.8.1931, σ. 1.

3405. Πασχαλινὰ περίεργα ἤθη καὶ ἔθιμα [Ἰταλίας, Σερβίας, Ἀλβανίας κλπ.]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 607.

10. Λιθουανικὴ Λαογραφία.

3406. Πῶς ὁμιλεῖ ἡ λαϊκὴ ψυχὴ εἰς Λιθουανίαν. Πρωΐα, ἔτ. Ε′ (1929 - 30) ἀρ, 1463, 13.1.1930, σ. 3.

Δημοτικὰ τραγούδια.

11. Νορβηγικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3421]

3407. **Σιγοῦρος Μαρῖνος** Δημοτικὰ νορβηγικὰ τραγούδια. Ἡ ζητιάνα. Μπουκέτο Η′ (1931) 35.

12. Οὐγγρικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1382, 3440]

3408. **Ζαχαρίας Π. Δ.** Ἡ οὐγγρικὴ λαϊκὴ μουσική. Μουσ Ἐπιθεώρ Α′ (1921 - 1922) τεῦχ. 4, σ. 3 - 5.

3409. Οἱ νεκρικοὶ χοροὶ στὴν Οὐγγαρία. Μπουκέτο ΣΤ′ (1929) 929.

3410. **Χ[αμουδόπουλος] Δ. Α.** Ἡ λαϊκὴ οὐγγαρέζικη μουσικὴ καὶ οἱ Τσιγγάνοι. Πρωΐα, ἔτ. ΙΓ′ (1937 - 38) ἀρ. 317, 19.9.1938, σ. 2.

13. Ρωσικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 3185, 3249, 3250, 3422]

3411. **Εὐστρατιάδου (Πετρὼφ) Κλεοπάτρα Ε.** Ρωσσικὰ παραμύθια καὶ ἱστορίες. Μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσσικοῦ ὑπὸ τῆς Κας—.'Αθῆναι, Λογοτεχνικαὶ ἐκδόσεις Μιχαὴλ Σ. Ζηκάκη, 1921, 8ο μικρό, σελ. 139.
Κ ρ ί σ η : Φάρος 1 (1920 - 1921) ἀρ. 40, σ. 2.

3412. **'Αγγελίδου Μαρ. Χ.** Λευκορωσσικὴ παράδοσις. Πῶς παρουσιάστηκε ὁ πελαργός. Μέλισ Α' (1925 - 1926) ἀρ. 5, σ. 9.

3413. **Τηγανᾶς Α.** Ρωσσικὴ δημοτικὴ ποίηση. Τὸ τραγούδι τοῦ Στένκα Ράζιν. Πρωτοπόροι, περ. Β', ἔτ. 1 (1931 - 1932) 326.

3414. Προλήψεις τῶν Κοζάκων. Μπουκέτο Θ' (1932) 113.

3415. Μακάβρια συμπόσια. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 309.
Ρωσικὰ ἔθιμα τελευτῆς.

3416. Ρωσσικὲς παροιμίες γιὰ τὴ γυναίκα [4]. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 313.

3417. **Γεωργίου Μέμος** Λαϊκὰ ρούσσικα τραγούδια [5]. Ρυθμὸς 2 (1933 - 1934) 251 - 252.

3418. Προλήψεις τῶν Κοζάκων. 'Ημερ Πελασγοῦ 4 (1934) 72.

3419. Προλήψεις τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ. 'Εβδομὰς 8 (1934 - 1935) 781.

14. Σκανδιναβικὴ Λαογραφία.

3420. **Βιζυηνὸς Γεώργ.** Σκανδιναυϊκὸ δημοτικὸ τραγούδι. Μπουκέτο Α' (1924) 499.

3421. Τὰ Χριστούγεννα στὴ Σκανδιναυΐα. (Προλήψεις, δεισιδαιμονίες, ἔθιμα, θρῦλοι, παραδόσεις). Μπουκέτο Η' (1931) 1262 - 1263.

15. Σλαβικὴ Λαογραφία.

(Βλ. καὶ Λαογραφία τῶν Βαλκανικῶν λαῶν)

3422. **Eisner Paul** Volkslieder der Slawen. Ausgewählt übersetzt, eingeleitet und erläutert von—. Leipzig, Bibliographisches Institut, (1926), 8ο μικρό, σελ. 560.
Τραγούδια τῶν Μεγαλορρώσων, Μικρορρώσων, Λευκορρώσων, Πολωνῶν, Βένδων, Τσέχων, Σλοβάκων, Σλοβένων, Κροατῶν, Σέρβων καὶ Βουλγάρων.

3423. Σλαυϊκὰ παραμύθια ἀπὸ τὰς συλλογὰς Παβίτσεβιτς καὶ 'Ανδρ. Μαζόν. 'Ελεύθ Βῆμα, ἔτ. Θ' (1930 - 31) ἀρ. 2888, 25.4.1930, σ. 1 - 2.

16. Σουηδικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 3381, 3421]

3424. **Βιζυηνὸς Γ.** Δημοτικὸ τραγούδι τῆς Σουηδίας. Μπουκέτο Α' (1924) 580.

3425. Σουηδικὰ παραμύθια. Τὸ φεῖδι. Μπουκέτο Δ' (1927) 1086 - 1087.

3426. Ἡ βασίλισσα μὲ τὰ δυὸ βασιλόπουλα. Σουηδικὸ παραμῦθι. Μπουκέτο Ε' (1928) 756 - 757.

17. Φιλλανδικὴ Λαογραφία.

3427. Τὰ Χριστούγεννα στὶς βορεινὲς χῶρες. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 20 - 21.
Ἔθιμα Φιλλανδίας, Πολωνίας, Ἀρμενίας.

Δ'. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ, ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ ΚΛΠ.

1. Γενικά.

3428. Αἱ περὶ πνευμάτων πεποιθήσεις τῶν ἀγρίων. Ἀτλαντὶς 13 (1922) ἀρ. 7, σ. 14 - 15.

3429. **Βάγνερ Ἰούλιος** Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀγρίων. Μετάφρασις (ἐκ τοῦ ρωσικοῦ) Μερκ. Τσακίρη. Διασκευὴ Δημητρίου Τσαμασφύρου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου, [1923], 16ο, σελ. 80.

3430. Ἀνατολικαὶ παραδόσεις [3]. Πάνθεον Α' (1926 - 1927) ἀρ. 11, σ. 13.

3431. Ἀνατολικὸς μῦθος. Ὁ βασιληᾶς καὶ ἡ εὐτυχία. Ἡμερ Μπουκ Δ' (1929) 27.

3432. **Γκαλλότι Ζ.** Περίεργοι δοξασίαι καὶ ἔθιμα [ἀσιατικῶν καὶ ἄλλων λαῶν] διὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν. Πρωΐα, ἔτ. Ζ' (1931 - 32) ἀρ. 2109, 4.11. 1931, σ. 3.

3433. Δεισιδαιμονίες τῆς Ἀνατολῆς. Ἀτλαντ Α' (1935 - 1936) 75.

2. Ἀθιγγανικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 155, 352, 3294, 3316, 3410, 3468]

3434. **Σ.** Ὅλοι οἱ γύφτοι στὸν παράδεισο (γύφτικη παράδοσις). Μπουκέτο Δ' (1927) 1319.

3435. **Δαλέζιος Α. Γ. - Π[απακωνσταντίνου] Θ. - Λαυράγκας Δ.** Ἀτσίγγανοι. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 6 (1928) σ. 139 - 142.

3436. Ἄλλο Ἀτσίγγανοι καὶ ἄλλο Ἀθίγγανοι. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 100.

3437. **Κ[ωνσταντινίδης] Β[λαδ.]** Οἱ Ἀθίγγανοι καὶ ἡ καταγωγή των. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 10, σ. 6 - 7.

3438. **Φαλτάϊτς Κ.** Τσιγγάνοι καὶ Ὀρφεύς. Ἀθῆναι, ἔκδ. περιοδ. «Μουσικὰ Χρονικά», 1930, 8ο, σελ. 30.

3439. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Καϊνῖται. Τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Τσιγγάνων. Ἔκδ. περιοδικοῦ «Ἡ ἐπιστήμη δι' ὅλους». [Ἀθῆναι 1931], 8ο, σελ. 8.

3440. Οἱ «Τσιγγάνοι» τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἡ τσιγγάνικη μουσική. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7420, 12.6.1935, σ. 5.

3441. **Φαλτάϊτς Κ.** Οἱ Μπράχιδες Τσιγγάνοι τῆς Θεσσαλίας ἀπόγονοι τοῦ Ἀπόλλωνος. Μελέτη ἱστορικοεθνολογική. Ἀθῆναι 1935, 8ο, σελ. 8.

Γίνεται λόγος γιὰ τοὺς Τσιγγάνους τῆς περιοχῆς Τρικάλων.

3442. **Ἰωαννίδης Δ. Δ.** Ἀθίγγανοι, Γύφτοι, Κατσίβελοι, Τσιγγενέδες. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β' (1935 - 36) ἀρ. 31, σ. 1 - 2.

3443. **Γρανίτσας Σ.** Ἀτσίγγανοι καὶ Ἀθίγγανοι. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΖ' (1938 - 39) ἀρ. 5828, 23.9.1938, σ. 2 [ἐπιστολή].

3. Αἰγυπτιακὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3347]

3444. **:Πάροικος Παληοῦ Καΐρου** Ἡ νεράϊδα τοῦ Νείλου (αἰγυπτιακὴ παράδοσις). Αἰγ Ἡμερ 3 (1921) 25 - 30.

3445. **:Πλάτων** Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων διατηρηθέντα μέχρι τῆς σήμερον. Φάρος 3 (1922 - 1923) ἀρ. 86 σ. 4 - 5, ἀρ. 87 σ. 4, ἀρ. 88 σ. 4 - 5.

3446. Οἱ Φελλάχοι. Εἰκόνες ἐκ τοῦ βίου τῶν σημερινῶν Αἰγυπτίων. Ἐγκυκλ Ἡμ 1 (1928) 157 - 161.

3447. **Μαυρῆς Ν.** Αἰγυπτιακὰ δημοτικὰ ἄσματα. Παναιγύπτια 1 [=3] (1931) ἀρ. 6 σ. 10, ἀρ. 18 σ. 11.

3448. ——— Εἰσαγωγὴ εἰς μίαν λαογραφικὴν ἔκδοσιν [τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Αἰγύπτου στὰ γαλλικά· βλ. ἀρ. 3449]. Παναιγύπτια 1 [=3] (1931) ἀρ. 5, σ. 10 - 11.

3449. **Mavris N. G.** Contribution a l'étude de la chanson populaire égyptienne par —. Alexandrie 1932, 8ο, σελ. 74. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 367, ἀρ. 3616].

Κρίση: Libre, No 120 - 121 (Octobre - Novembre 1932) σ. 967 - 968 (L. Rousselet).

3450. **Ψαρρᾶ Ἐλισσάβετ** Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Αἰγύπτου. Παναιγύπτια 6 (1934) ἀρ. 291 σ. 6 - 7, ἀρ. 292 - 293 σ. 4 - 5, ἀρ. 294 σ. 9, ἀρ. 295 σ. 13 - 14, ἀρ. 296 σ. 14, ἀρ. 297 σ. 12 - 13, ἀρ. 298 σ. 6 - 7, ἀρ. 299 σ. 10 - 11.

3451. **Μαυρῆς Νικ. Γ.** Αἰγυπτιακὰ δημοτικὰ τραγούδια. (Ἀλεξάνδρεια) 1934. [Βλ. ΕΛΑ Θ' - Ι' (1955 - 57) σ. 367, ἀρ. 3617).

Κρίση: Rev Ét Gr 48 (1935) 621 - 622 (H. P[ernot]).

3452. **Οὐράνης Κώστας** Χὰν Χαλίλ., τὸ μέγα παζάρι [τοῦ Καΐρου]. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ′ (1935 - 36) ἀρ. 4701, 3.8.1935, σ. 1, 3.

3453. **Παππαλεξίου Κ.** Αἰγυπτιακὰ ἔθιμα. Ἀρκεσσοῦς - Χαρούπ - Ταμαρίντ [παραδοσιακὰ ποτὰ τῆς Αἰγύπτου]. Παναιγύπτια 7 (1935) ἀρ. 42, σ. 999. — Ἡ σκηνοπηγία ἐν Αἰγύπτῳ. Αὐτόθι, ἀρ. 46, σ. 1092 - 1093.

3454. **Ἀρβανιτάκης Γ. Λ.** Τὸ Σὰμ ἐλ Νεσσίμ, μία παράδοξος ἑορτὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ′ (1936 - 37) ἀρ. 180, 2.5.1937, σ. 3 - 4.

3455. **Ξένος Πάνος** Περὶ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως «Αἴγυπτος». Παναιγύπτια 12 [=10] (1938) 241 - 242, 273, 297 - 298.

4. Αἰθιοπικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3185]

3456. **Προκοπίου Σωκρ. Α.** Γλέντια παρ' Ἀβησσυνοῖς. Παντογνώστης Γ′ (1924) 236 - 239.

3457. —— Εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Μενελίκ. Λαογραφικὰ σημειώματα, εἰκόνες, ἀναμνήσεις. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Πετράκου Θεοφιλοπούλου, 1924, 16ο, σελ. 94.

Δημοσιεύονται καὶ ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ ἔθιμα λατρείας, γάμου, δικαίου, γιὰ τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὸν καλλωπισμό, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὶς διασκεδάσεις καθὼς καὶ χαιρετισμοί, προλήψεις κ.ἄ.

3458. **Wallis Budge Ernest A.** The Alexander Book in Ethiopia: The Ethiopic Versions of the Pseudo-Callisthenes, the Chronicle of Al-Mâkin, the Narrative of Joseph Ben Gorion, and a Christian Romance of Alexander. London, Oxford University Press, 1933, 8ο, σελ. XXIX+277+πίν. 13.

Κρίση: Folklore 44 (1933) 336 - 337 (M. Gaster).

3459. Ἡ Ἀβησσυνιακὴ λογοτεχνία. Ἡμερ Λαοῦ 1936, σ. 106 - 111.

Δημοσιεύονται καὶ 2 τραγούδια, 1 δίστιχο, 2 μύθοι καὶ παροιμίες τῆς Ἀβησσυνίας.

3460. **Παλαμούτης Θωμᾶς** Ἀβησσυνέζικα τραγούδια καὶ μοιρολόγια [καὶ 8 παροιμίες]. Μεταφραστής —. Ἡμερ Φιλ Βιβλ ἔτ. 1936, σ. 81 - 83.

5. Ἀραβικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2443, 2444, 2445]

3461. Ἀραβικὲς παροιμίες [23]. Ἐθν Κῆρυξ 8 (1922) ἀρ. 4, σ. 6, 31.

3462. Ἀραβικὸ τραγούδι τοῦ 8ου αἰῶνος. Ἑπταν Ἐπιθ Γ′ (1924) 75.

3463. **Μεταξᾶς Ν. Σ.** Ἤθη καὶ ἔθιμα Βεδουΐνων. Φάρος 4 (1924) ἀρ. 2, σ. 12.

3464. Ἀραβικὲς παροιμίες [6]. Πάνθεον Α' (1926 -1927) ἀρ. 3, σ. 5.

3465. **Προκοπίου Σωκράτης Α.** Ἕλλην εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ Ἰσλάμ. Τὰ θρησκευτικὰ καραβάνια, ἡ ζωή, τὰ προσκυνήματα, αἱ ἱεροτελεστίαι τῆς Μέκκας κτλ. (Ἀθῆναι), ἐκδοτ. οἶκος Μιχαὴλ Σ. Ζηκάκη, 1928, 8ο μικρό, σελ. 108.
Ποικίλες λαογραφικὲς εἰδήσεις γιὰ τοὺς Ἄραβες (καὶ τοὺς Βεδουΐνους τῆς ὑπαίθρου).

3466. Ἀραβικοὶ μῦθοι. Ἡ πονηρία τῆς ἀλεποῦς. Μπουκέτο Ζ' (1930) 46.

3467. **Combe Et.** Μουσουλμανικαὶ παραδόσεις περὶ τοῦ τάφου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Παναιγύπτια 1 [=3] (1931) ἀρ. 6, σ. 7 - 8.

3468. Ἀνατολικοὶ μῦθοι [3]. Ἀραβικός, τουρκικός, γύφτικος. Φωνὴ Βιβλίου Β' (1932) 479 - 481.

3469. Ἀραβικὲς παραδόσεις. Ὁ κακὸς ἀδελφός. Μπουκέτο Ι' (1933) 1311.

3470. Οἱ Βεδουΐνοι καὶ ἡ γυναίκα. Μπουκέτο Ι' (1933) 1087.

3471. **Καμπάνης Ἄριστος** Ἀραβικὲς παροιμίες (ἀπὸ ἕνα βιβλίο τοῦ Ἀχμὲτ Ράσσιμ). Παναιγύπτια 5 (1933) ἀρ. 207 σ. 4 - 5, ἀρ. 208 σ. 7. [Βλ. καὶ ἀρ. 3474].

3472. Ἀραβικὰ κι' ἀρμενικὰ ἐρωτικὰ τραγούδια. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 451 [6], 491 [6].

3473. Ἀραβικὲς παροιμίες καὶ γνωμικὰ [14]. Ἑβδομὰς 7 (1933 - 1934) 2136.

3474. **Ράσιμ Ἀχμὲτ** Ἀραβικαὶ παροιμίαι. Κατὰ μετάφρασιν μὲ εἰσαγωγὴν καὶ σημειώσεις Σ. Πέτρου Πετρίδη. Περιοδ. «Ἔρευνα» (ἐκδοτικοῦ οἴκου Α. Κασιγόνη), ἔτ. 8, [Ἀλεξάνδρεια], Ἰανουάριος - Φεβουάριος 1934, 8ο μικρό, σελ. 47. [Βλ. καὶ ἀρ. 3471].

3475. Ἀραβικαὶ παροιμίαι. ΜΕΗ Β' (1935) 178 [7], 203 [5], 283 [11].

3476. Παράδοξα ἔθιμα ποὺ διατηροῦνται μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς μυστηριώδους Ἀραβίας. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7895, 9.10.1936, σ. 3.

3477. **Ζάχος Ἀγαμέμνων Ἰω.** Σινᾶ καὶ Ἁγία Αἰκατερίνη. Ἐντυπώσεις καὶ μελέται (μετὰ πολλῶν πρωτοτύπων εἰκόνων). (Ἐν Ἀθήναις), τύποις Γ. Κ. Ρόδη, 1937, 8ο μεγάλο, σελ. 256+πίν. 23+χάρτ. 1. [Στὸ ἐξώφυλλο: Τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ ἡ μονὴ Ἁγίας Αἰκατερίνης].
Δημοσιεύονται καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῆς μονῆς καὶ τῶν μοναχῶν (σ. 40 κ.ἑ.), γιὰ τὴ ζωὴ τῶν Βεδουΐνων τοῦ Σινᾶ (τὴν ἐνδυμασία, τὸ χαρακτήρα, τὸ γάμο, τὴ θέση τῆς γυναίκας, τὶς ἑορτὲς καὶ τοὺς χορούς τους κ.ἄ., σ. 117 - 126) καθὼς καὶ γιὰ τὴ μοναστικὴ ζωὴ (σ. 127 - 150).
Κρίσεις: Παναιγύπτια 11 [=9] (1937) 635 (Ἀπ. Γ. Κωνσταντινίδης). Ἐκκλησία ΙΕ' (1937) 151 (Χ.).

6. Ἀρμενικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμμα ἀρ. 3427, 3472]

3478. **Νομικὸς Χρ. Α.** Τὰ χριστιανικὰ κεραμουργήματα τοῦ Ἀρμενικοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλεξάνδρεια 1922, 8ο, σελ. 97 [=σελ. 24+πίν. 37].

Κρίσεις: Γρηγ Παλαμᾶς 6 (1922) 394 - 397 (Α. Ξυγγόπουλος). ΔΧΑΕ Γ' (1926) 83 (Ἀλ. Φιλαδελφεύς).

3479. Ἀρμενικὲς παροιμίες [7]. Μπουκέτο Β' (1925) 831.

3480. Ἀρμενικὲς παροιμίες [6]. Πανελλ Ἡμερ Γ' (1928) 170.

3481. Ἀρμενικὲς παροιμίες [5]. Μπουκέτο Ζ' (1930) 1280.

3482. **:Περγιαλίτης [Γιαννοῦκος] Γιάννης** Ἀρμενικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Μετάφρ. —. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 447.

7. Ἀσιατικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 2533]

3483. Παροιμίες [23] τοῦ Ἀννὰμ [Ἰνδοκίνας]. Μπουκέτο Γ' (1926) 214, 291.

3484. Προλήψεις τῶν λαῶν τῆς Σιβηρίας. Ἀκαδημ Βιβλιοθήκη Α' (1926 - 1927) 80.

3485. Τὸ λιοντάρι καὶ ἡ ἀλεποῦ. (Μογγολικὸς μῦθος). Μπουκέτο Ι' (1933) 1213.

3486. **Filhner Wilhelm** Τί τρώγουν στὸ Θιβέτ. Ἐκδρομικὰ ΣΤ' (1934) τεῦχ. 63 - 64, σ. 209.

3486α. **Πολλάκο Βικτωρία** Γαμήλια ἔθιμα στὴν Κορέα. Ἀτλαντ Α' (1935 - 1936) 1197.

8. Αὐστραλιανὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3429]

3487. Ὁ γάμος στὴν Αὐστραλία. Μπουκέτο Η' (1931) 443.

3488. **Καίσαρης Χ.** Φυλαὶ αἱ ὁποῖαι σβύνουν. Ὁ πρωτογενὴς χαρακτὴρ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας. Ἐθν Κῆρυξ 18 (1932) ἀρ. 9, σ. 18 - 19.

9. Ἀφρικανικὴ Λαογραφία.

3489. **Ἡλιοπούλου Μ.** Οἱ γάμοι τῶν Ζουλού. Φάρος 1 (1920 - 1921) ἀρ. 21, σ. 5.

3490. Ἡ Πρωτοχρονιὰ στὴ Μαγαδασκάρη. Οἰκογένεια, ἔτ. Α' (1926 - 1927) ἀρ. 15, σ. 6.

3491. **Οὐράλη Μαρία** Τὸ φείδι καὶ ὁ βάτραχος. (Μῦθος τῆς φυλῆς τῆς Μαγαδασκάρης). Παναιγύπτια 1 (1926 - 1927) 210.

3492. Παραμύθια τοῦ Μαρόκου. Ὁ δάσκαλος τῶν πουλιῶν. Ἡμερ Μπουκ Β' (1927) 98 - 100.

3493. Ἀφρικανικὲς παροιμίες [3]. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 909.

3494. Τὰ ἔθιμα τῶν ἀγρίων. Οἱ γάμοι τοῦ βασιλέως τῶν Ζουλού. Ἐθν Κῆρυξ 19(1933) ἀρ. 2, σ. 27, 31.

3495. **Μοσχονᾶς Θ. Δ.** Ἡ πλαστικὴ τέχνη παρὰ μαύροις [τῆς Ἀφρικῆς]. Παναιγύπτια 7 (1935) ἀρ. 8, σ. 188.

3496. **Μαρτινὼ Πιὲρ** Μάγια καὶ ξόρκια τῶν Ζουλού. Ἑβδομὰς 9 (1935 - 1936) ἀρ. 442, σ. 8.

3497. **Μοσχονᾶς Θ. Δ.** Μαύρων [Δυτ. Ἀφρικῆς] ἤθη καὶ ἔθιμα. Παναιγύπτια 8 (1936) ἀρ. 21 σ. 517, ἀρ. 23 σ. 563.

10. Ἑβραϊκὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὰ λήμματα ἀρ. 1900, 1903, 3223]

3498. **Γιαννόπουλος Ν.Ι.** Αἱ ἑβραιοελληνικαὶ ἐλεγεῖαι τῆς Κερκύρας. Πινακοθήκη ΚΑ' (1921 - 1922) 21 - 22.

Οἱ ἐλεγεῖες συγκρίνονται γλωσσικὰ μὲ τὸ ἰδίωμα τῶν Ἠπειρωτικῶν τραγουδιῶν.

3499. Περὶ συνοικεσίου καὶ γάμου τῶν Ἑβραίων. Μπουκέτο Δ' (1927) 447, 481.

3500. Ἑβραϊκὰ μοιρολόγια [1]. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1331.

3501. **Χρυσανθόπουλος Ι. Π.** Ὁ γάμος παρὰ τοῖς Ἑβραίοις.' Ατλαντὶς 20 (1929) ἀρ. 6, σ. 29 - 30.

3502. **Α. Ι.** Ταφὴ καὶ τάφοι παρ' Ἑβραίοις. Ἀπόστ Βαρνάβας Γ' (1931) 231.

3503. Ἑβραϊκὰ γνωμικὰ [7]. Μπουκέτο Θ' (1932) 508.

3504. Ἑβραϊκαὶ παραδόσεις. Ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ ξένος. Μπουκέτο Θ' (1932) 51.

3505. **Crews Cynthia** Judaeo - Spanish Folktales in Macedonia. Folklore 43 (1932) 193 - 225.

Παραμύθια τῶν Ἑβραίων τοῦ Μοναστηρίου τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία τους κ.ἄ.

3506. **Hesmi A.** Coplas Seferdies. (Chansons judéo - espagnoles). Alexandrie, Edition Orientale de Musique, 1932, 4ο, σελ. 16+28 χ. ἀρ.

Τραγούδια πού συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους τῆς Ρόδου.

3507. Ἑβραϊκὲς παροιμίες [5]. Μπουκέτο Ι' (1933) 145.

3508. **(Μπαροὺχ Καλμὶ)** Βαλκανικὴ ἐθνολογία. Οἱ Ἑβραῖοι τῶν Βαλκανίων. Ἐλεύθ Βῆμα, ἔτ. ΙΔ' (1935 - 36) ἀρ. 4709, 11.8.1935, σ. 4.

Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὴ «Διεθνῆ Ἐπιθεώρηση τῶν Βαλκανικῶν Σπουδῶν». Βλ. καὶ ἀρ. 3223.

3509. **Ἐλιγιὰ Γιοσὲφ** Ἕνα ἑβραϊκὸ λαϊκὸ ᾄσμα τῆς Ἠπείρου. Ἠπειρ Μέλλον, ἔτ. Β' (1935 - 36) ἀρ. 31, σ. 2.
Ἀναδημοσίευση.

3509α. **: Ὁ Παλαιὸς** Ἑβραϊκοὶ βλαχόγαμοι εἰς τὴν παληὰ Θεσσαλονίκη. Ἐφημ. «Φῶς», Θεσσαλονίκη, ἔτ. 24 (1937 - 38) ἀρ. 10.000, 12.9.1937, σ. 5.

11. Ἰαπωνικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3387]

3510. Ἰαπωνικαὶ παραδόσεις. Ὁ ψαρᾶς. Εἰκον Παρνασ περ. Β', ἔτ. Β' (1920 - 1921) ἀρ. 98, σ. 5.

3511. Ἡ γυνὴ ἐν Ἰαπωνίᾳ. Ἡμερ Ἐγκ 18 (1921) 79 - 81.

3512. Γαμήλια ἔθιμα Ἰαπώνων. Καζαμίας Ἑρ ἔτ. 1922, [σ. 14].

3513. Ἤθη καὶ ἔθιμα εἰς τὴν χώραν τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Ἐθν Κῆρυξ 8 (1922) ἀρ. 6, σ. 17.

3514. Ἰαπωνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Μπουκέτο Γ' (1926) 910, 930, 955.

3515. **Λιακέας Τάκης** Ἰαπωνικὰ δημοτικὰ τραγούδια [4]. Μπουκέτο Γ' (1926) 515.

3516. Γιαπωνέζικα παραμύθια. Μπουκέτο Δ' (1927) 947, 1034 - 1035.

3517. Γιαπωνέζικα παραμύθια. Ἡ βασιλοπούλα μὲ τὰ χρυσᾶ μαλλιά. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 685.

3518. **Ὀκοῦντα Σεϊίτσι** Ἡ γιαπωνέζικη ἀγγειοπλαστική. Πρωτοπορία 1 (1929) 214 - 217.

3519. Γιαπωνέζικες παροιμίες [6]. Μπουκέτο Η' (1931) 146.

3520. Δημοτικὰ γιαπωνέζικα τραγούδια [3]. Μπουκέτο Η' (1931) 1301.

3521. Ἰαπωνικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΙΑ' (1933 - 1934) 373 [3], 455 [7].

3522. Ἡ Πρωτοχρονιὰ ἑορτάζεται ἐπὶ 7 ἡμέρας εἰς τὴν χώραν τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Ἔθνος, ἔτ. 24 (1936 - 37) ἀρ. 7971, 28.12.1936, σ. 5.

12. Ἰνδικὴ Λαογραφία.

3523. Ἡ φρικιαστικὴ τελετὴ τῶν ἐξορκίων εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐθν Κῆρυξ 11 (1925) ἀρ. 4, σ. 134.

3524. Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν Ἰνδῶν. Ἐρυθρὸς Σταυρός, ἔτ. Β' (1926) ἀρ. 4, σ. 8 - 10.

3525. Ἰνδικὲς παραδόσεις. Τὸ αἷμα τῆς ἀρκούδας. Μπουκέτο Δ' (1927) 100.

3526. Ἰνδικὲς παραδόσεις. Πῶς πλάστηκε ἡ γυναίκα. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 1043.

3527. Ἰνδικὲς παροιμίες. Μπουκέτο ΣΤ' (1929) 943 [5], 951 [2].

3528. **Χ.** Οἱ ἰνδικοὶ χοροὶ καὶ ἡ θρησκευτικὴ μορφή των. Πρωΐα, ἔτ. ΣΤ′ (1930 - 31) ἀρ. 1993, 10.7.1931, σ. 3.

3529. **Μινώτου Μαριέττα** Τὸ δαμάλι τῆς καλῆς γρηᾶς. Ἰνδικὸ παραμῦθι. Ἑβδομὰς 9 (1935 - 1936) ἀρ. 433, σ. 29.

13. Ἰνδονησιακὴ Λαογραφία.

3530. Μία νῆσος, ὅπου καμμία ἀκτὶς πολιτισμοῦ δὲν εἰσέδυσε [Νίας, πλησίον τῆς Σουμάτρας]. Πότε ἀνεκαλύφθη, ἤθη καὶ ἔθιμα, ὁ γάμος, ἡ ἀγορὰ τῆς νύμφης, αἱ γαμήλιαι τελεταί, ἡ κηδεία τῶν ἰθαγενῶν. Πρωΐα, ἔτ. Α′ (1925 - 26) ἀρ. 296, 29.8.1926, σ. 3.

3531. Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῶν Χαγγοὺ [λαοῦ τῆς Βόρνεο]. Ἀκαδημ Βιβλιοθήκη Α′ (1926 - 1927) 79 - 80.

3532. Τὰ ἔθιμα τῶν ἰθαγενῶν τῆς Νιός. Ἀτλαντὶς 21 (1930) ἀρ. 3, σ. 24.

3533. Οἱ κυνηγοὶ ἀνθρωπίνων κεφαλῶν καὶ τὰ παράδοξά των ἤθη καὶ ἔθιμα εἰς τὰ βάθη τῆς κεντρικῆς Βόρνεο. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7906, 20. 10.1936, σ. 5.

14. Κινεζικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3250]

3534. Κινεζικοὶ ἀφορισμοὶ καὶ παροιμίαι. Φάρος 2 (1921 - 1922) ἀρ. 77, σ. 11.

3535. **Δρα-ς Ἀλ.** Ἐρωτικὰ τραγούδια κινέζικα. Εἰκον Παρνασ περ. Β′, ἔτ. Γ′ (1921 - 1922) ἀρ. 125, σ. 4.

3536. **:Περιηγητὴς** Ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν στὴν Κίνα. Ἐθν Κῆρυξ 11 (1925) ἀρ. 7, σ. 23.

3537. **Σταυρινὸς Ἐμμανουὴλ Μιχ.** Ὁ βίος τῶν Κινέζων. Ἐκδότης Σταμ. Νέγρης. Πόρτ - Σάϊδ, τύποις «Νέου Συνδέσμου», (1926), 8ο, σελ. 312+χάρτ. 1.

3538. Ἡ Πρωτοχρονιὰ στὴν Κίνα. Ἡμερ Μπουκ Δ′ (1929) 83.

3539. Κινεζικὰ τραγούδια [7]. Μπουκέτο Θ′ (1932) 895.

3540. **:Νέμο** Ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν στὴν Κίνα. Ἑβδομὰς 6 (1932 - 1933) 1185.

3541. Ἡ νέα Κίνα. Μην Ἀκρόπολις Α′ (1934) τεῦχ. 3, σ. 481 - 704.

Γίνεται λόγος καὶ γιὰ ποικίλες ἐκδηλώσεις, ἔθιμα, ἀντιλήψεις κλπ. τῶν Κινέζων.

3542. Τὰ περίεργα ἔθιμα τῆς ζωῆς εἰς τὴν Κίναν. Ἔθνος, ἔτ. 22 (1934 - 35) ἀρ. 7396, 19.5.1935, σ. 7.

3543. Τὰ παράδοξα ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Κινέζων. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7681, 4.3.1936, σ. 5.

15. Κουρδικὴ Λαογραφία.

[Βλ. καὶ τὸ λῆμμα ἀρ. 3545]

3544. Κοῦρδοι, οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Καρδούχων. Πρωΐα, ἔτ. ΙΒ' (1936 - 37) ἀρ. 235, 28.6.1937, σ. 1, 3.

16. Περσικὴ Λαογραφία.

3545. **Μηλιόπουλος Ι.** Γάμος παρὰ τοῖς Πέρσαις καὶ τοῖς Κούρδοις. Φάρος 1 (1920 - 1921) ἀρ. 23, σ. 7 - 8.

Ε'. ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

3546. **Μονκλάβελ Ρολὰν** Ἕνα καλὸ πληρώνεται μ' ἕνα κακό. (Βενεζουελινὸ παραμῦθι). Μπουκέτο Ι' (1933) 1145.

3547. Οἱ Ἐσκιμῶοι καὶ τὰ παραδοξότατα ἤθη καὶ ἔθιμά των. Ἔθνος, ἔτ. 21 (1933 - 34) ἀρ. 7200, 15.9.1934, σ. 3.

3548. **Συλβαὶν Ντιάνα** Ἡ ζώνη ἀπὸ ἀνθρώπινα δόντια ποὺ λύει τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς. Ἐκδρομικὰ ΣΤ' (1934) τεῦχ. 65, σ. 241 - 242.

Λαογραφικὰ Βραζιλίας.

3549. Αὐθεντικαὶ ἀποκαλύψεις διὰ τὴν ζωὴν τῶν Ἐσκιμώων. Ἡ καταγωγή των καὶ ἡ τραχεῖα ζωή των μέσα εἰς τοὺς πάγους. Ἔθνος, ἔτ. 23 (1935 - 36) ἀρ. 7908, 22.10.1936, σ. 5.

ΠΙΝΑΚΕΣ*

Α'. ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ, ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΚΛΠ.

Α. 775α, 1598
Α. Ι. 3502
Α. Κ. 2302, 2661
Α. Σ. 3250
Α. Τ. 1707
Α. Φ. 138
: Α. Ω. 891
'Αβάτζος 'Εμμ. Μ. 1799
: "Αβετ Πέλις 277, 1813
'Αβούρης 'Ανδρέας Α. 2652
'Αβράσογλους Δ. 949
'Αγαπητίδης Σωτήριος Ι. 450, 3087
'Αγγελίδης Γ. Χρ. 3219
'Αγγελίδου Μαρ. Χ. 3412
'Αγγελομάτης Χρ. 'Εμμ. 112, 431, 1433, 1537, 2046, 2749, 2951, 3180
'Αγγουλὲς Φώτης 1652, 1887
: "Αγρας Τέλλος· βλ. 'Ιωάννου Εὐ.
'Αγοραστοῦ Στέλλα 402
'Αδὰμ 325
'Αδὰμ 'Ακρίτας 2465, 3246, 3247
'Αδαμαντίου 'Αδαμ. 254, 627, 2780, 3153, 3161, 3162, 3167, 3170, 3171, 3173
: 'Αθάνας Γ.· βλ.'Αθανασιάδης - Νόβας Γ.
'Αθανασιάδης Δημήτρ. 'Ι. 2280
'Αθανασιάδης Ν. 572, 830, 2726, 2727, 2744, 2745, 2765
'Αθανασιάδης - Νόβας Γ. 1526
'Αθανασίου Ν. Β. 1977
'Αθανασόπουλος Γ. Δ. 316
'Αθανασούλα Εὐδ. 241, 1707
: 'Αθάνατος (Καραμούζης) Κώστας 1079
'Αθηναγόρας, μητροπολίτης 2320, 2357, 2359
: Αἰγαιάτης 707
Αἴγλης Στέφανος 1968
'Ακακιάδης 'Ιωάννης Α. 259
: 'Ακριβοχέρης 867
'Ακρίτας Δ. 2645
'Αλεξανδρίδου - Στεφανοπούλου Χαρίκλ. 325
'Αλεξανδρόπουλος Α. Π. 102
'Αλεξίου Λευτέρης 1550, 2455
'Αλκ. Γ. 403, 404
'Αλπ. 758
"Αμαντος Κωνστ. 32, 33, 59, 83, 326, 2244, 2245, 3138
'Αναγνωστόπουλος Α. Ν. 2227
'Αναγνωστόπουλος Γεώργιος Δ. 2281
'Αναγνωστόπουλος Γ. Π. 29, 76, 152, 222, 1931, 2164
'Αναγνωστόπουλος Ν. Η. 83
'Αναγνώστου Πρόδρομος 448
: 'Αναδρομάρης 866
: 'Αναδρομάρης· βλ. Καμπούρογλους Δημ. Γρ.
'Αναστασέλλης Στρ. 887, 1325, 1635, 1644
'Αναστασόπουλος Ν. 1419
: 'Ανατολίτης Μ. 3340, 3343
'Ανδρεάδης Α. Ν. 450
'Ανδρεάδης Γ. 1900
'Ανδρεάδης Δημοσθ. Μ. 1752
'Ανδρεόπουλος 'Αργύριος Νικ. 2521
'Ανδριώτης Ν. Π. 354
'Ανδρουλιδάκης Μίνως Κ. 1369
: 'Ανθίας Τ. 1502
'Ανθούλης 'Ιωάννης Φ. 1834
"Αννινος Γ. 118, 431, 2821
"Αννινος Μπάμπης 230, 230α, 242,440, 920
'Αντωνακόπουλος Ι. Π. 1174
'Αντωνιάδης Ι. Γ. 2571
'Αντωνιάδου Σοφία 170, 627, 1542, 2442, 2522
'Αντωνόπουλος Δ. 582α, 2022
: 'Απομεινάρης, ὁ 1092
'Αποσκίτης Πάϊκος 196
'Αποστολάκη "Αννα 710, 759
'Αποστολάκης Γιάννης 1509
'Αποστολίδης Δημήτρ. Γ. 355
'Αποστολίδης Μυρτίλος 2256, 2273, 3012
'Αποστολίδης Φώτιος Γ. 2228
'Αποστολίδης Χρ. 2517
'Αποστολόπουλος Ν. Π. 760
'Αποστόλου 'Ιωάννης 296
'Αραβαντινὸς Παναγ. 278
'Αραμπατζόγλου Γεννάδιος Μ. 3048
'Αρβανιτάκης Γ. Λ. 107, 681, 898, 1107, 1503, 3217, 3454
'Αρβανιτόπουλος Α. 2896, 2900, 3113
: 'Αργαῖος 'Αρέθας· βλ.'Ασκητόπουλος Γ. Κ.

---

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν στὰ ἀντίστοιχα λήμματα.

'Αργέντης Φίλιππος Π. 208, 397
"Αργης Α. 300
'Αργυρόπουλος 'Αθαν. Γ. 2497, 2518
'Αργυρόπουλος Μιχ. 2792
'Αρδαβάνης - Λυμπερᾶτος Σπυρ.· βλ. Λυμπερᾶτος Σπ.
: 'Αρκαδικὸς Μίνως 1656
'Αρμακόλλας Νικ. Γ. 2919
: 'Αρμᾶς· βλ. Παρθενιάδης Γεώργ. Ε.
"Αρν...ς 2822
'Αρχέλαος Ι. 260, 261, 262, 263, 1082, 1810, 2386
'Ασημάκης Γ. 1200
'Ασκητόπουλος Γ. Κ. 88, 128, 183, 258, 320, 341, 1876, 3341
'Ασπρέας Γ. 814, 1864, 2667, 2668
'Ασσερὲν Μαρία - Λουΐζα· βλ. Asserin M. L.
'Αστάρτης Π. 3199
'Αστέρης Πέτρος 1517
'Αστεριάδης 'Αγ. 636
'Ατζέμης Α. Ε. 1164
'Ατζέμης Κώστας Ε. 2690, 2838
: 'Αττικός· βλ. Σπανόπουλος Βασίλ.
: 'Αττικός, ὁ 2267
: Αὐγινὸς "Ηλιος 1175

Β. 938, 3169
Β. Κ. 683
Βαβαρέτος Γ. 363, 586, 2793
Βάγνερ 'Ιούλιος 3429
Βάθης 'Αντών. 1370
Βακαλόπουλος 'Απ. 459, 470
Βαλαωρίτης 'Αριστοτέλης 1969
Βαλέτας Γ. 37, 153, 166, 331, 1531
Βαλσάμης Κώστας 1402, 2839, 2862
Βάλσας Μ. 2406
Βαλτετσιώτης Στέφ. 2466
Βαμβακίδης Γιορδάνης Τ. 2142
Βαμβάκος Σωκρ. Κ. 251
Βάος Ζαφ. 3007
Βαρδάκας Παρθένιος Κ. 2487
Βαρδάκης Σπῦρος Γ. 207, 942
Βαρδῆς Γ. 2691
Βαρελτζῆς Δημήτρ. 2561
Βαρίκα Εὔρη 2779
Βάρναλης Κ. 1493
Βασιλάκης Μάρκος 'Αγ. 3072
Βασιλᾶς Γιάννης 3271
Βασιλειάδης Νικόλαος 1922, 2945
Βασιλείου Σπῦρ. 583
Βασιλείου Πάνος 409
Βασιλικοῦ - Τσιώμου Μερόπη Β. 292
Βάσσος Κασσιανὸς 3150, 3165
Βαφειάδης Λάζ. 1232
Βαφειάδης Π. Α. 61
Βαχαβιόλος 'Ιάκ. 2551
Βέης Νῖκ. Α. 19, 524, 707, 1525, 2100, 2300, 2311, 2333, 2447
Βελλιανίτης Θεόδ. 696, 1233, 1483, 1510, 2751, 2916, 3273
Βέλμος Νικ. 682
Βενετοκλῆς Δημήτρ. 3114
Βενιέρης Μιχ. 264
Βενίτης 'Αντών. Μ. 2840
Βέργης Βάσος 2604
Βερνίκος Γεώργ. Σακ. 1234
Βέρτης Νικίας Α. 34, 35, 38, 39, 40, 46, 47, 49
Βιδούρης Τάσος 1378, 1475, 2079
Βιζουκίδης Περικλῆς Κ. 3088
Βιζυηνὸς Γ. 3350, 3360, 3420, 3424
: Βιθυνὸς 2581
Βινικίου Θωμᾶς 491, 1052, 2562, 2563, 2564, 2565
Βίος Στυλ. Γ. 389, 939, 1434, 1826, 1827, 1835, 2017, 2053, 2072, 2719, 2935
Βλασσάκης 'Εμμ. 1723
Βλαστὸς Παῦλος 950
Βλαστὸς Πέτρος 308
Βλαχλείδης Γ. 1597, 2936
Βλαχογιάννης Γιάννης 317, 368, 517, 702, 832, 876, 899, 1379, 1476, 1477, 1479, 1532, 1543, 1766, 1898, 1899, 2012, 2734, 2750, 2766, 2806, 2849, 2890, 2939, 2946, 3049, 3050, 3051, 3211
Βλαχοπούλου Μ. Χ. 664
Βογιατζάκης Νικ.· βλ. Βέλμος Νικ.
Βογιατζίδης Ι. Κ. 59, 2162
Βοϊατζῆς Κ. 3060
Βορέας Θεόφ. 784
: Βόρειος, ὁ 347
: Βόρειος Σ.· βλ. Μάξιμος Σεραφείμ
Βουρνᾶς Τάσος 3174
Βουτιερίδης 'Ηλίας Π. 1505, 1552
: Βραδυνὸς "Αγγ.· βλ. Γκοῦσκος Σπῦρος
Βρέκοσης 'Αριστείδης 2932
Βρεττὸς - Λυκωρείτης Πάνος 718
Βρόντη 'Ελένη 471
Βρόντης 'Αναστ. 199, 238, 318, 390, 1084, 1913, 1995, 2062
Βυζ. 837
Βυζάντιος (Ξενόπουλος) Σεραφείμ 266

Γ. Β. 1257
Γ. Δ. 1165
Γ. Δ. Κ. 1759
Γ. Ε. Β. 209
Γ. Λ. Ρ. 2406
Γ. Μ. Ο. 2257
Γ. Ν. Δ. 171, 747, 1382, 2063
Γ. Ν. Φ. 918
Γαϊτᾶνος Στέφ. 2467
Γαλάνης Δ. Ν. 2557
Γαλάνης Σ. 2301
Γαλανοῦ Εἰρήνη 1731
Γαλιατσᾶτος Χ. 275
Γανιὸς Κωνστ. 2430, 2431
Γανώσης Β. 3150
Γατόπουλος Δ. 530, 1380, 1420, 2807, 2823, 2850, 2955
Γεδεὼν Μαν. 'Ιω. 319, 337, 387, 719, 2023, 2028, 2095, 2204, 2468, 2634, 2638, 2752, 2767, 2768, 2794, 2824, 2825, 2908, 2940, 2991, 3154, 3156

Γενεράλις 'Εμμ. 445
Γεννάδιος 'Ι. 3019
Γεννάδιος, μητροπολ. 'Ηλιουπόλεως 3344
Γεράκης Θωμᾶς 556
Γεράκης Μιχ. Θ. 1085
Γερακόπουλος Η. 836
Γερμανὸς 'Αγιοπαυλίτης, ὁ Θετταλομάγνης 1970
Γερμανός, μητροπολ. Σάρδεων 3048
Γέροντας 'Αλέξ. 'Ηρ. Σωτ. 415, 2360, 2361, 2859, 3089
Γέρος Θ. 1645
Γεωργακᾶς Δημ. Ι. 2343, 2362, 2692
Γεωργιάδης Γεώργ. Λ. 1724
Γεωργιάδης Γεώργ. Χαρ. 1065, 1581
Γεωργιάδης Θεόφρ. 2808
Γεωργιάδης Θρασύβ. 2541, 2545
Γεωργιάδης Τρ. 2503
Γεωργίου Μαρουδῆς 1458
Γεωργίου Μέμος 3417
: Γιαγιὰ τοῦ Μπουκέτου, ἡ 1794
Γιακουμέλος Γεώργιος Ν. 42
Γιαννακὸς Ι. 1302
Γιαννόπουλος Ν. Ι. 480, 2289, 2879, 3498
Γιαννοπούλου Μαρ. 612· βλ. καὶ Μινώτου Μαριέττα
Γιαννοῦκος Γιάννης· βλ. Περγιαλίτης Γιάννης
Γιαννουλόπουλος Χρῖστος Α. 1381
Γιασεμῆς Στέλιος 1914
Γιοκαρίνης Ν. 665, 666, 711, 2509, 2536
Γιουλάκος Τάκης 1765
: Γιοφύλλης Φῶτος (Μουσούρης Σπῦρος Ν.) 661, 1141, 2672, 2673, 2674, 2759, 2769, 2770, 2788, 2795, 2826, 3184
Γκαλλότι Ζ. 3432
Γκαράνης Γ. 1314
Γκίνης Δημήτριος 3089α
Γκίσας 'Αρ. 1213, 2742
Γκοῦσκος Σπῦρος 1083
Γκράβαλης 'Αθανάσιος Θ. 297
Γλαῦκος Κ. 606
Γνευτὸς Παῦλ. 934, 993, 1007, 1013, 1036
Γουγούσης Χρ. Γ. 247, 979, 2921
Γουναρόπουλος Κ. 328, 1258, 1621, 1865, 2118
: Γράκχου Κορνηλία· βλ. Κυρμιζάκη 'Αγλαΐα
Γραμματικάκης Ν. 833, 1684
Γρανίτσας Στέφ. 200, 1932, 3443
Γρηγοριάδης 'Αθαν. 338
Γρηγόριος, ἀρχιμανδρ. Μαχαιρᾶ 793, 2592, 3030
Γρηγορίου Εὐθύμ. 315
Γρίσπος Π. 703, 835, 880, 900, 901, 922, 924, 2396, 3221
Γριτσόπουλος Τάσος 1272, 2605
Γῶγος Ν. 710

Δ. 1693, 2262, 2558, 2662
Δ. 'Αν. 994
Δ. Α. Χ. 2542
Δ. Κ. Ε. 2005
Δ. Λ. 2735
Δ. Μ. 1403
Δ. Π. 361, 412
Δαλέζιος Α. Γ. 3435
Δαμ. 1435
Δαμασκηνὸς Δ. Ν. 3027
Δαμάσκος Κ. Π. 265
: Δαναὸς 2646
Δανιηλίδης Δημοσθένης Ι. 2956
Δάνου 'Ελισάβετ 28, 320
Δαπόντες Ν. 3030α
Δασκαλάκης 'Απόστ. Β. 1214, 1315, 1494, 1506, 2201, 2781, 2782, 2910, 3068, 3126, 3372
Δαυΐδ 'Αντώνιος 3129
: Δάφνης Στέφ. (Ζωϊόπουλος Θρασύβ.) 1928
: Δάφνις 1146
Δεβάρης Δ. Σ. 3355
Δεινάκις Στυλ. 222, 2381, 2387
Δεκάζος Π. Α. 2949
Δεληβασίλης 'Ιω. 2524
Δεληγιάννης Βασίλειος Ν. 1259
Δέσποτας Δ. 1008, 1014, 1053, 1166, 1698
: Δευκαλίων 1915
Δέφνερ Μιχ. 206, 210, 222, 279, 1682, 1687, 1697, 1731, 2376,
Δημάκος Γ. 3052
Δημαρᾶς Κ. Θ. 682, 731, 768, 2105, 2214
Δημάρατος 'Ιωάνν. Φ. 62
Δημητρακέας Π. 2783
Δημητρακόπουλος Γ. Ν. 2046α
Δημητριάδης 'Αριστοτ. 2208
Δημητριάδης Ζήνων 2080, 2088
: Δημητριάδης Παῦλος· βλ. Πασχάλης Δημ.
Δημητρίου Ε. 1495
Δημητρίου Νικόλ. 'Αλκ. 2274
Δημητρίου Σπ. 2229
Δημητρόπουλος 'Ιωάνν. 762
Δημόπουλος Π. Ν. 3120
Δήμου Φ. 1326
Διαμαντάρας 'Αχιλ. 248
Διαμαντόπουλος Α. Ν. 3138
Δόσιος Γ. Ν. 2190
Δούκας Π. Χ. 211
Δούκας Στρατῆς 1236, 2987
Δραγάτσης 'Ιάκ. Χ. 1971
Δραγούμης 'Ιων 84, 2911
Δραγούμης Φίλιππος 84, 2911
Δρακίδης Γεράσ. Δ. 129, 405, 921, 1377, 1972, 2024
Δρακόπουλος 'Αλέξανδρος 3009
Δρα-ς 'Αλ. 3535
Δρέλλιας Περικλῆς Σ. 416
Δροσίνης Γεώργιος 231, 557, 2543
Δρόσου Φίλη 1753
Δυοβουνιώτης Κ. Ι. 862, 1347α, 2795α
: Δωδεκανησία 1735
: Δωδεκανήσιος 'Αναδρομάρης 1776

Ε. Α. 2809
Ε. Ρ. 3389
Ἐλευθεριάδης Ν. 3061
Ἐλευθερουδάκης Κώστας 361
Ἐλιγιὰ Γιοσὲφ 3509
Ἑλλαδίτης Δ. 1260
: Ἐλύριος Γιάννης· βλ. Μαθιουδάκης Ἰωάννης
Ἐμμανουὴλ Ἐμμ. Ι. 253, 927, 929
: Ἐνήμερος, ὁ 3370
Ἐνισλείδης Χρ. Μ. 1215, 1348
Ἐνυάλης Λάμπρος 1086
: Ἐπιμενίδης 1566
: Ἐπιστημολόγος· βλ. Δημάρατος Ἰωάν. Φ.
: Ἑπτανησία Μαριέττα· βλ. Μινώτου Μαριέττα
: Ἐρανιστὴς 536, 1933, 2827
: Ἐρευνητὴς 811
: Ἐρευνητής, ὁ 902
Εὐαγγελίδης Δ. 627
Εὐαγγελίδης Τρύφ. Ε. 112, 339, 340, 356, 2115α
: Εὔαρχος 105, 661, 1509
Εὐστρατιάδης Σωφρόνιος, μητροπολ. Λεοντοπόλεως 1859α, 2115α, 3044α, 3157, 3157α
Εὐστρατιάδου (Πετρώφ) Κλεοπάτρα Ε. 3411

Ζ. 2784
Ζαγανιάρης Δημήτριος Ν. 2394, 2397, 2399, 2400, 2404
Ζακυθηνὸς Διον. Α. 1480, 1496, 2329, 2368
Ζαννέτος Φίλιος 1497, 1708, 1745
Ζαρράφτης Ἰάκωβος Ε. 212, 2221, 2230
Ζαφειρίου Ν. 3020
Ζαχαρίας Π. Δ. 2475, 3408
Ζαχαριᾶς Φωκίων ἢ Μιμῆκος 1130
Ζαχόπουλος Κύριλλος Α. 341
Ζάχος Ἀγαμέμνων Ἰω. 3477
Ζάχος Ἀριστοτ. 613, 676
Ζέρβας Δημ. Παν. 1543α
Ζερβὸς Ἰ. 3357
Ζερβὸς Ἰωάννης Κλ. 223
Ζερβὸς Σκεῦος 504, 525, 1063
Ζερλέντης Περικλ. Γ. 554, 2146, 2153, 2914, 2917, 2996
Ζευγώλης Γ. Δ. 1540, 1544, 1781, 3124
Ζήρας Ι. Α. 1383
Ζήση Μελπομένη Ε. 543, 545, 570, 571, 577, 1998, 2720, 2721, 2722, 2723, 2944
Ζήσης Εὐστρ. 105, 122, 319, 329, 385, 406, 434, 435, 1560, 1668, 2194, 2220, 2841, 2863
Ζητρίδου Πιπίτσα Χ. 1421
: Ζίδης 2693
Ζολώτας Γεώργ. Ι. 217
Ζορμπᾶ Ἐλευθ. 2669
Ζουζακίδης Σωτ. 2
Ζουρούδη Ἀντιγόνη 357, 2614
Ζυμβραγουδάκη Μαρία Ἰ. 455

Ζωγραφάκης Γ. Κ. 2451
Ζώης Λεων. Χ. 24, 198, 815, 823, 1201, 1281, 1702, 2147, 2152, 2154, 2193, 2991α
Ζωϊόπουλος Γ. 422
Ζωϊόπουλος Θρασύβ.· βλ. Δάφνης Στέφ. καὶ Παληός, ὁ
Ζωϊτοπούλου Φ. Γ. 3220, 3225, 3267, 3358
Ζώρας Γ. 1527
Ζῶτος Δημ. Α. 1349
Ζώτου Ἰουλία 2416

Ἡλιάδης Βασ. 3270
Ἡλιάκις Ι. Γ. 1326α
Ἡλιοπούλου Μ. 3489

Θ. Π. 2505
Θαλασσινὸς Συμεὼν Η. 417
Θέμελης Τάσος 1679
Θέμελης Τιμόθεος Π. 2195, 2882
Θεοδωρακόπουλος Ἰ. 91
Θεοδωρόπουλος Γ. Β. 2584
Θεοδωρόπουλος Σπ.· βλ. Θέρος Ἅγις
Θεοτόκης Σπυρίδων Μ. 2213
Θεοφανίδης Θ. Σ. 2344
Θεράπος Π. Μ. 3036
: Θέρος Ἅγις (Θεοδωρόπουλος Σπ.) 843, 951, 962, 994α, 1167, 1237, 1615, 1646, 1665, 2006, 2029, 2081, 2082
: Θεσσαλός, ὁ 120
Θηβαῖος Ν. 3080α, 3089β
Θηβαῖος Χρῖστος Γ. 3073
: Θρῦλος Ἄλκης 1493, 1498
Θωμᾶ Κυριάκος 1467
Θωμόπουλος Ε. 369
Θωμόπουλος Θωμᾶς 659

Ι. Ο. 1788
Ι. Χ. 660
Ἰασωνίδης Γ. 1756
Ἰβηρίτης Ἰωακεὶμ 2992, 3152
Ἰγγλέσης Νικόλ. Γ. 2148, 2264
: Ἴδμων· βλ. Λογοθέτης Γεώργιος
Ἰεζεκιὴλ (Βελανιδιώτης), μητροπολ. Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων 713, 723, 1973, 2752α
: Ἴκαρος 1464, 1636, 1647, 2001, 2032, 2728
: Ἱστορικὸς 1327
: Ἱστορικός, ὁ 509, 1059
Ἰωαννίδης Δ. Δ. 3442
Ἰωαννίδης Ι. 1087
Ἰωαννίδης Πέτρος Ι. 3330
Ἰωάννου Εὐ. Γ. 31, 151, 412, 1530

Κ. 200, 1037, 1054, 2696
Κ. Ι. Κ. 2423, 2653
Κ. Κ. 90, 2647, 2842
Κ. Λ. 2843
Κ. Σ. 2998α
Καβάσιλας Σπῦρος 952, 970, 971
Καββάδας Στέφ. Δ. 537, 2937, 2962, 2963, 2971, 2979

Καΐμης 'Ιούλ. 776, 3132
Καιροφύλας Κώστας 266, 510, 2089
Καίσαρης Χρῆστος 1978, 3488
Κακαβούλιας 'Ι. 342
Κακλαμᾶνος Δημήτρ. 734
Κακομανώλης Γρ. Α. 2593
Κακριδῆς 'Ιωάν. Θ. 3116
Καλαϊσάκης Γ. 'Ιακ. 1866
Καλαματιανὸς Γ. Ν. 106
Καληδόνη 'Ελένη Γ. 1384
Καληδόνης Γ. 1885
Καλῆς 'Ιωάννης Δ. 884, 890, 2611
Καλιτσουνάκις Δημ. 2929α, 2956
Καλιτσουνάκις 'Ιωάνν. Ε. 816, 1533, 1734, 3014
Καλλιγερόπουλος Δημ. 972
Καλλιγιάννη Θάλεια 1632, 1640
Καλλίδης Χ. Δ. 1238
Καλλίνικος Κωνστ. Ν. 1900
Καλλιφρονᾶς Μιχ. Δ. 1828, 1836, 1837, 1850
Καλλούτσης Κ. 1910
Καλογερᾶς Βασ. 1906
Καλογερόπουλος Δ. Ι. 1470
Καλογερόπουλος Διον. Π. 37, 44, 2526, 3232
Καλογερόπουλος Παν. Δ. 2923
Καλοκαιρινὸς Χρ. 2175
Καλομοίρης Μαν. 1488, 2474, 2512, 2537
Καλονάρος Πέτρος 343, 392, 1316, 1538, 2964, 3053
Καλονάρου Αἰκατερ. Π. 370
Καλπάκας Χαράλ. 2559
Καλτσέτας - Παπακωνσταντίνου Ε. 973, 1261, 1919, 2231, 2265
Καλύβη Καλὴ Μ. 267
Καλυβόπουλος Γ. Κ. 2055
Καλυβόπουλος Μιχ. Κ. 393, 2810
Κάλφογλους 'Ιωάννης Η. 201
Καμίτσης Βασίλ. 1952, 2697
Καμίτσης Π. Β. 1762
Καμπάνης "Αριστος 3471
Καμπούρογλους Δημ. Γρ. 131, 202, 205, 213, 234, 243, 309, 420, 469, 786, 822, 853, 893, 1051, 1080, 1081, 1126, 1127, 1128, 1231, 1345, 1512, 1901, 1951, 2007, 2060, 2179, 2237, 2290, 2636, 2680, 2796, 2797, 2904, 2925, 2972
Κανατσούλης 'Αθαν. 1287
Κανδηλάπτης Γεώργιος Θ. 645, 995
Κανελλάκης Κωνστ. Ν. 2258
Καπετανάκη Εὐαγγελία 953
Καραβίας Χαράλ. Π. 940
Καραβίδας Ι. 2980
Καραβίδας Κ. Δ. 71, 83, 172, 189, 190, 452, 581, 2093, 2922, 2933, 2941, 2965, 2981, 3090
Καραγιάννης Βαγγ. 364, 386, 407, 436, 1245, 1273, 1303, 1328, 1404, 1618, 1626, 1627, 1637, 1638, 1648 1860.
Καραϊτιανὸς 'Ιωάννης 240
Καραλέκας 'Ηρακλῆς Ε. 344, 587, 1147, 2013, 2018
Καραμάνος Κ. Μ. 453, 500, 3146
Καραμούζης Κώστας· βλ. 'Αθάνατος Κώστας
Καρανικόλας Σωτήρ. Α. 408, 598, 903, 2073, 2621, 2811, 2844, 2864, 3094
Καραπατάκης Κων. 1262
Καραπάτης Γ. Γ. 1288
Καρατζᾶς Γ. 1469, 3107
Καραχάλιος Δ. Γ. 1561
Καρβούνης Ν. 628
Καρζῆς Κ. Ι. 2250
Καρζῆς Λίνος 112, 2099, 2933, 2965
Καρκαβίτσας 'Αντρέας 2698
Καρολίδης Παῦλος Κ. 2384, 2384σ, 2885, 3134
Καρπάθιος 'Εμμαν. Ι. 229, 249, 523, 546, 562, 599, 1066, 1274, 1350, 1582, 1888, 2351, 2614α, 2644, 2663, 2675, 2676, 2677, 2760, 2785, 2789, 2798, 2851, 2913, 2961, 3001, 3002, 3063, 3065, 3074
Καρρᾶς 'Αστ. 3218
Καρτέρης Κ. 1463
Κασαπάκης Βασ. 3336
Καστρουνῆς Παντελῆς 558, 2649, 2699
Καταρέλλος Ν. 1953
Κατηφόρης Π. 154, 155, 584, 735, 748, 764, 1351, 2039, 2982, 3091
Κατσικάρος Ν. Θ. 1515, 3057
Κατσικόπουλος 'Ιω. 2401
Κατσιματίδη Εἰρήνη Ε. 1661
Κατσίπης Φιλ. 2560
Κατσουρὸς 'Αντ. Φ. 1015, 1289,1489,1545
Κατσώρης 'Αντ. Δ. 2707
Καψάλης Γεράσιμος 132
Καψαμπέλης 'Ιωάνν. 727, 765, 778, 778α
Καψωμένος Στ. 124
Κεραμόπουλλος 'Αντώνιος 191, 817, 2555
Κεφάλας 'Ιωάννης Δ. 2303
Κιοσεμιχὰλ Μαχμούτ Ραγὴπ 2535
Κιουσόπουλος Δ. Γ. 133, 2278
Κιρμίτσης Παρθένιος Ι. 511, 2040, 2041
Κλεόμβροτος Εὐάγγ. Γ. 755, 3084
: Κλέοχος 2144
Κλωνάρη Μαρία 980, 1016
Κμανιώτης 'Αργύρης 1573
Κοκκινίδης 'Ι. 2047
: Κοκκινόβραχος· βλ. Θεοδωρακόπουλος 'Ι.
Κόκκινος Διον. Α. 298, 310, 311, 803, 873, 1202, 1239, 1516, 1748, 2019, 2030, 2106, 2506, 2591, 2594, 2771, 2942
Κολαξιζέλλης Στράτης Π. 437, 438, 600, 2216, 2352, 2865, 2866, 2988
Κολοβὸς Φιλ. 2968
Κονεμένος Ν. 3388
Κονιτόπουλος Α. 913
Κονταρᾶτος Γεώργ. Α. 3054
Κοντελιέρης Μιχ. Ν. 280, 330, 358, 418, 1576, 3337

Κοντοβερὸς Λάζαρος Κ. 1216, 1246, 1275, 1304, 1371, 2353, 2354, 2355
Κοντογιάννης Δημ. 89, 1925, 1948
Κοντογιάννης Π. 981
Κοντογιάννης Παντ. Μ. 2222
Κόντογλους Φ. 268, 736
: Κοπέλι, τὸ 1754α
Κορδάτος Γιάννης 636, 1499, 2889, 2973, 3081
Κορνάρος Βιτζέντζος 2448
Κορνέσης 'Αλφόνσος 821
Κορρὲς Στυλ. Γ. 2943
Κορύλλος Χρῆστος Π. 1088, 1974
Κοσμῆς Ἄγγελος Α. 419, 854
: Κοσμικὸς 214
Κοσμόπουλος Ι. Α. 299, 1352
Κοτζιᾶς Προκόπιος 2330
Κοτσιφάκης Θεόδωρος 1447
Κούζης 'Αριστ. 914, 915
Κουκουλὲς Φαίδ. 59, 134, 326, 482, 844, 1896, 2096, 2165, 2223, 2238, 2275, 2379, 2582, : 135, 3142, 3143, 3143α, 3144, 3145, 3147, 3148, 3158, 3175, 3176, 3178, 3179
Κουκούλης 'Ιω. 2488
Κουμανούδης Στέφ. 3295
Κουμουτσοπούλου Εὐδοξία 1168
Κουνιάκης Παναγ. Θ. 224
Κουννᾶς Στέλ. 1450, 1451
Κουντιάδης Γαβριὴλ 235
Κουρίλας Εὐλόγιος (ὁ Λαυριώτης) 48, 173, 345
Κούρκουλος Σ. Α. 2772
Κουρμαδᾶς Γεώργ. Α. 2317
Κουρμούλης Γεώργ. 2345
Κουρτίδης Κωνσταντῖνος Γ. 3108, 3118
Κουσκουνᾶς 'Ι. 342
Κούσουλας Χ. Ι. 395
Κουτήφαρης Ι. Δ. 889, 2060α, 2083
Κουτσογιαννόπουλος Δ. 2469, 2508
Κριαρᾶς Μαν. 30, 1902, 2209, 2403, 2456
Κριμπᾶς Βάσος 2376
Κριτσωτάκης Ι. 2598
Κροκεάτης Δῆμος 919, 1176, 1828α, 1999, 2008, 2138, 2390, 2724, 3041
Κρυστάλλης Κώστας 2737
Κ...ς 2572
Κτιστάκης Ροῦσος 961
Κυκκώτης Διονύσιος 2599
Κυπάρης Π. Κ. 996
Κυριαζῆς Ν. Γ. 45
: Κυριακάτικος, ὁ 623
Κυριακίδης Κυπρ. 2042
Κυριακίδης Παναγ. Κ. 2753
Κυριακίδης Στίλπ. Π. 18, 58, 124α, 443, 447α, 458, 460, 463, 555, 749, 868, 870, 892, 1491, 2097, 2098, 2149, 2884, 3028
Κυρμιζάκη 'Αγλαΐα 143, 872
Κυρτσώνης Ζ. Δ. 2111
Κυταριόλος Νικόλ. 2218
Κωνσταντινίδης 'Αλ. Π. 2909
Κωνσταντινίδης 'Απόστ. Γ. 394, 1038, 1131, 1317, 2176, 3006, 3042, 3477
Κωνσταντινίδης Βλαδ. 3437
Κωνσταντινίδης 'Ιωάνν. 2615
Κωνσταντινίδης Κ. Γ. 782
Κωνσταντινίδης Κ. Ν. 359, 667, 1055, 1056, 1954, 2334, 2773
Κωνσταντινίδης Μ. 2103
Κωνσταντινίδης Π. 2259
Κωνσταντόπουλος Μιχ. 156, 737, 1422
Κωτσόπουλος Σωτήρ. Μιλτ. 225
Κώττα Βενετία 1521

Λ. Μ. 3183
Λ. Ν. Π. 2531
Λάβδας Ν. 2507, 2513
Λαγκάνης Εὐστάθιος Στ. 1641, 2774, 2799
Λαγουδάκης Μιχάλης 2538
Λαδᾶς Γ. Γ. 855
Λαζάρου Α. 1535
Λαμέρας Κωνστ. Γ. 3322
Λαμπελὲτ Γεώργ. 72, 1017, 2490, 2495, 2501, 2527, 2540
Λαμπίκης Δημ. 135, 144, 299α, 320, 331, 332, 333, 431, 646, 1132, 1263, 1264, 2715, 2957, 3235
Λαμπρίδη Ἑλλη 589, 2965
Λαμπρίδης Π. Κ. 2624
Λαμπρινιώτης Μ. 1633
Λανίτης Νικ. 1673
Λαπαθιώτης Ναπολέων 1221
Λάππας Τάκης 395, 1217, 1276, 1436, 2867
Λάσκαρη Πολύμνια· βλ. Laskaris P.
Λάσκαρης Ν. 1305, 1532, 1870, 2845, 2868
Λάσκαρις Μιχ. Θ. 22, 68, 1527, 3275, 3285, 3289
Λάσκαρις Ν.· βλ. Λάσκαρης Ν.
Λαυράγκας Δ. 63, 1500, 3435
Λαυριώτης Γυμνάσιος 916
Λαυριώτης Σπυρίδων 203
Λεβίδης Ν. 2335
Λεκκας Νικ. Γ. 2364, 2915
Λελεδάκης Γεώργ. 858, 1955, 2260, 2457
Λέτσας 'Αλέξανδρος 2892
Λεωτσάκος Σ. Γ. 2197
Ληναίου Εὔιος· βλ. Χαριτωνίδης Χαρίτων
Λιακέας Τάκης 3515
Λιανόπουλος Νικόλαος Δ. 2251
Λιάσκας 'Ιωάννης 3092
Λιβαδᾶς Ν. 671, 2137, 2156
: Λίβιος Τίτος 2585
Λιουδάκη Μαρία 441, 1622, 1653, 1654
Λιούφης Παναγ. Ν. 226
Λοβέρδος Σπ. 685
Λογαριαστάκης 'Αντών. 157
Λογκοβάρδος 'Αγαθάγγελος 2716
Λογοθέτης Γεώργιος 2694
Λογοθέτης 'Ιωάννης 1306, 1329, 1350, 1372
Λογοθέτου Καλὴ 1307
Λοϊζιὰς Πολυξένη 1685, 1795, 1926

Λουκᾶτος Δημ. 2790, 2846
Λουκίδης Τ. 750
Λουκόπουλος Δημ. 286, 312, 464, 492, 541, 553, 573, 1089, 2043, 2803
Λουνατσάρσκυ Α. 2420
Λουριώτη Μαρία-Χριστίνα 767
Λυγίζος Ἰωάννης 739
: Λύκαιος Λάμπης 1265, 1290, 1318
Λυκούδης Ἐμμ. Στυλ. 552
Λυκούδης Στυλ. Ἐμμ. 2895
Λυμπεράτος Σπ. 926, 3069
: Λυράρης 954

Μ. 1934
Μ. Κ. 1851, 2984
Μ. Λ. Α. 1372α
Μ. Μ. 2340
Μ. Π. 1767
Μαγγανάρης Ἀπ. Ν. 2743
Μαγιάκος Παν. 158
Μαγιάκου Ἀθανασία Π. 1548
Μαδιᾶς Γεώργ. 588, 1405, 1437, 1889, 2331, 2369
Μαθιουδάκης Ἰωάννης 1726, 1733, 2736
Μάϊος Ρ. 544, 797, 2139
: Μακεδονικός, ὁ 2656
: Μακεδών, ὁ 2573, 2574
Μακριδάκης Τάκης 871
Μακρυγιαννοπούλου Μαρία 2625
Μαλαβέτας Θ. 720, 2947
Μαλαῖνος Ἐπαμ. 3150
Μαλέας Κ. 668
Μάλλης Στυλιανὸς Μ. 372
Μαλλιαράκης Μ. 204
Μάλμος Α. 2323
Μαμμόπουλος Ἀλέξ. 351, 1385, 1782, 2616, 3238
Μανδράγος Γεώργ. 863
: Μανδρόσκυλλος 2411
Μάνος Κων. 2425, 2432
Μάντακας Μ. 1881
Μαντζουράνης Κώστας 1544
Μανωλακάκης Ἐμμ. 1006
Μανωλάκης Μιχ. 1438
Μάξιμος Σεραφεὶμ 730
Μαραγκὸς Τρύφ. 3062
Μαράκης Συμ. Κ. 1725
Μαράντης Γ. 1604
Μαρίνης Κώστας 159, 176, 192, 287, 607, 886, 2056, 2064, 2084, 2085, 2800, 2828, 2829, 2830, 2852, 2853, 3226
Μαρκέτης Χρ. 1409, 3244
Μαρκούλης Τηλέμ. 804
Μαρτάλης Τώνης 1203
Μαρτζώκης Ἀνδρ. 3287
Μαρτῆ Ἀγγέλικα 1009
Μαρτίνης Ν. 2930
Μαρτινὼ Πιὲρ 3496
: Μασκαρᾶς, ὁ 2847
Μαστορίδης Μ. 888
: Μά-σχιν 2048
Μαυρακάκης Ἰωάννης 590
Μαυρεπῆς Ντ. 1133
Μαυρῆς Γεώργ. 2569
Μαυρῆς Νικ. Γ. 275, 1039, 1041, 1057, 1102, 1107, 1134, 1488, 1504, 1583, 2214, 3447, 3448, 3449, 3451
Μαυρογιάννης Ἐμμ. 2801
Μαυρομμάτης Ἀχιλ. 3340
Μαυρομμάτης Δράκος Κ. 300
Μαυρομμάτης Σ. 2337
Μέγας Γεώργ. Α. 865, 1311, 1699, 2102, 2104
Μελᾶς Μιχ. 568, 1838, 1897, 2681, 2931, 3021
Μελᾶς Σπῦρ. 661, 724, 1347, 1653, 1654, 2424, 2895
Μελέτιος Ι. 3130
Μενάρδος Σῖμος 1481, 1484, 1492, 2282, 2291
Μεντζελίδης Ἄγγ. Β. 1546
Μεντζελόπουλος Παναγ. Χ. 3249
Μερλιὲ Μέλπω Ο. 2522, 2530, 2532
Μέρτζιος Κ. Δ. 2358
Μεταλλινοῦ Ἀγγελικὴ Β. 827, 2654
Μεταξᾶς Ν. Σ. 3463
Μηλιαράκης Ἀντ. 1907
Μηλιόπουλος Ι. 3545
Μηλιώρης Ν. 341
Μίλλερ Οὐίλλιαμ· βλ. Miller Will.
Μινῶτος Σ. 1527
Μινιώτου Μαριέττα 1281, 1353, 1709, 1732, 2033, 2034, 2049, 2054, 2057, 2791, 3529· βλ. καὶ Γιαννοπούλου Μαρ.
Μιρτόγλου Στ. 962
Μισαηλίδης Κώστας 2655
Μισαηλίδης Χαρ. 2395, 2775
: Μὶς Λουλούδα· βλ. Μαθιουδάκης Ἰωάννης
Μιτενάκης Ν. 877
Μιχαὴλ Χαράλ. 1452, 1453, 1459, 1460, 1461
Μιχαηλίδης Εὐγένιος 1511
Μιχαηλίδης Θωμ. Κ. 3219
Μιχαηλίδης Κώστας Ἀθ. 2617, 2626
Μιχαηλίδης Μ. Δ. 2276, 2577
Μιχαηλίδης - Νουάρος Μιχ. 139, 141, 320, 373, 706, 879, 1005, 1067, 1113, 1288, 1354, 1542, 1737, 2021, 2332, 2370, 2600, 2612, 2613, 3003, 3028, 3031, 3032
Μιχαήλωφ Ἀπ. 349, 2324
Μιχαλόπουλος Φάνης 112, 160, 161, 177, 184, 186, 356, 422, 591, 721, 722, 740, 1266, 1472, 1482, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 2456, 2894, 2901, 2975, 2983
Μιχόπουλος Δημ. 1058, 1090
Μιχ. Χ. 3103α
Μμς Γιάννης 2215
Μοάτσος Π. - Γιώργης 2304
Μόλλας Ἀντ. 2433
Μονκλάβελ Ρολὰν 3546
Μοσχόβης Β. 1519
Μοσχονᾶς Θ. Δ. 3495, 3497

Μοσχόπουλος Νικηφ. 2336
Μόσχος Γ. Μ. 2601
Μουρέλλος Γιάννης Δ. 1662
Μουρέλου Ρ. Ι. 686
Μουσελίμης Σπυρ. 1177, 1219, 1267, 1785
: Μουσικός, ὁ 2528
Μουσούρης Σπῦρος Ν.· βλ. Γιοφύλλης Φῶτος
Μουτάφης Γ. 389
Μπακάλης Γιάννης 396
Μπαλᾶνος Δημ. Σ. 2639, 2880, 2902,3159
Μπαρᾶς Βασίλ. Γ. 193, 1319, 2035, 2804, 2969, 2976, 3064
Μπαρούχ Καλμί· βλ. Baruh Kalmi
Μπαστιᾶς Κ. 113, 589, 2717
Μπατῆ Σταματούλα Γ. 1136
Μπέζος Κ. 3349
Μπενάκης Ν. 874
Μπεναρδῆς Μελέτιος 374
Μπενέκος Γιάννης 1423
Μπιλαδέρη Δέσποινα 2700
Μπίρης Κώστας Η. 551, 768
Μπόγρης Δημ. 476, 2812
: Μποέμ 2776
Μποτσέας Σωτήριος Γ. 1956
Μπούρας Νῖκος Α. 275, 1178, 1179, 1829, 1852, 2725, 3100
Μπούτουρας Ἀθανάσιος 2382
Μπρέγκε Λέων 3400
: Μυριάνα 594
Μυριανθόπουλος Κωνστ. Ι. 346
Μυστακίδης Β. Α. 2150, 2948, 3022
Μυστακίδης Νικ. 1424
Μυτιληναῖος Ἐμμ. Γ. 2074, 3085
Μωραϊτίνης Τ. 885
Μωρέττης Δ. 472, 475

Ν. 1091
Ν. Κ. 1911
Ν. Σ. 908
: Νάθαν· βλ. Ἀθανασιάδης Ν.
Νασρ - ἐν - ντὶν - Χότζα 2445
Νάτσινας Θ. 769
Ναυπλιώτης Κ. Γ. 1406
Νεαμονιτάκης Χρυσόστ. Ι. 334
: Νεαρός, ὁ 2652α
: Νέμο 3540
Νικόδημος, μητροπολίτης Κιτίου 3066
Νικολῆς Κ. Ι. 1108
Νίτσος Νικόλ. 956, 1277, 2224, 3105
Νομικὸς Χ. Α. 3401, 3478
: Νοσταλγὸς 2869
Νοτίδου Ἀγαθὴ 1308, 1309, 1330
: Νουμᾶς, ὁ· βλ. Ταγκόπουλος Δ. Π.
Νταϊφᾶς Κ. 452
Ντ' Ἀμφρβὶλ Π. 3212

Ξάνθος Μάρκος 2432, 2434, 2435, 2436
Ξανθουδίδης Στέφ. 2166, 2266, 2371, 2446, 2448, 2449
Ξενόπουλος Σεραφείμ· βλ. Βυζάντιος Σεραφεὶμ
Ξένος Πάνος 3455
Ξηρὸς Τρ. Σ. 1439
Ξηρουχάκης Ἀγαθάγγελος 3008
Ξιφαρᾶς Παῦλος Γ. 2000
Ξυγγόπουλος Α. 3478
Ξύδης Θεόδωρος 1528

Ὀθωναῖος Θεόδωρος Κ. 420
Οἰκ. Ι. Κ. 1839
Οἰκονομάκης Γιάννης 1407
Οἰκονομίδης Ἀθαν. Α. 2985
Οἰκονομίδης Δημ. Β. 348
Οἰκονομίδης Ι. 1311
Οἰκονομίδης Λάμπρος 2393
Οἰκονομίδης Μιλτ. 1320, 3093
Οἰκονομίδου Ρίνα 1068
Οἰκονόμου Ἰωάννης 1291
Οἰκονόμου Κωνστ. Δ. 2510, 2514
Ὀκοῦντα Σεϊτσι 3518
: Ὀλύμπιος 1628
Ὀλύμπιος Π. Γ. 2552
: Ὀρεινὸς Α. Ξ. 1957, 1996, 2670
: Ὀρεινὸς Πέτρος 2318
Ὀρλάνδος Ἀναστ. Κ. 647
: Ὀρφεὺς 1355, 2470
Οὐράλη Μαρία 3491
Οὐράνη Ἑλένη· βλ. Θρῦλος Ἄλκης
: Οὐράνης (Νέαρχος) Κ. 114, 466, 677, 2739, 3452

Π. 320
Π. Α. 769
Π. Β. 431
Π. Ε. Σ. 820
Π. Πρ. 308
Παγίδας Δ. 712
Παγώνης Σπ. 1703
Παζίνης Γουσταῦος 864
: Παλαιϊκός, ὁ 1109
Παλαιολόγος Γεώργ. Β. 559
Παλαιολόγος Κλέων Γ. 1929, 2020
Παλαιολόγος Π. 2426
: Παλαιός, ὁ 819, 1811, 3509α
Παλαίσης Χρ. Θ. 1444, 1445, 1446, 1454, 1455
Παλαμούτης Θωμᾶς 3460
: Παληός, ὁ (Ζωϊόπουλος Θρασύβ.) 2738
Πάλλας Δημ. Ι. 3075
Πάλλης Α. Α. 73, 687, 2454
Παλμιέρι Αὐρ.· βλ. Palmieri Aur.
Παναγιωτόπουλος Ι. Μ. 44, 361, 412, 688, 1386
Πᾶνος Ν. Π. 153
Παπαβασίλης Μιχ. 1806
Παπαγαρουφάλης Γ. Α. 2471
Παπαγεωργίου Γ. Χ. 2891
Παπαγιαννάκης Ἐλ. Ι. 2553
Παπαγιαννόπουλος Δ. 3402
Παπαγιαννόπουλος - Παλαιὸς Α. Α. 3113
Παπαδάκη Εἰρήνη 409, 1408
Παπαδάκης Ἀριστογ. Γ. 1069, 2493, 2499, 2523
Παπαδάκης Νικόλ. Ι. 2365
Παπαδήμας Ἀδ. 3208

Παπαδημητρίου Κωνστ. 2458, 2473
Παπαδῆμος Δ. 395
Παπαδόπουλος ᾽Αβραὰμ 421
Παπαδόπουλος ᾽Ανδρέας (Σύλβιος) 305, 2761
Παπαδόπουλος Γεώργ. 1793, 2298
Παπαδόπουλος Ε. 1041, 1057, 1102, 1107, 1583
Παπαδόπουλος Λ. Κ. 2671, 2682
Παπαδόπουλος Μιχ.· βλ. :Περάνθης Ὄλμος
Παπαδόπουλος Νέστωρ Λ. 2550
Παπαδόπουλος Χαράλ. 2740
Παπαδόπουλος Χρυσόστομος, ἀρχιεπίσκοπος ᾽Αθηνῶν 2958, 2966
Παπαζαφειρόπουλος Παν. 1075, 2217
Παπάζογλου ᾽Αβρ. Ν. 2535
Παπαηλιάκης Γ. 957
Παπαθανασόπουλος Κ. 648
Παπαθεοδώρου Τριαντ. 1547
Παπαϊωαννίδης Κωνστ. Δ. 335, 1018
Παπαϊωάννου Μιχ. 531
Παπαϊωάννου Χρ. 494
Παπακυριακοῦ Σωφρόνιος 818
Παπακωνσταντίνου Θ. Φ. 302, 824, 3033, 3435
Παπακωνσταντίνου Μελ. 1292, 1293
Παπακώστας Ἄγγ. Ν. 842, 1853
Παπαλυμπέριος Π. 2316
Παπαμανώλης ᾽Ιωάννης Θ. 303, 321
Παπαμιχαὴλ Γρηγ. 245
Παπαμιχαὴλ ᾽Επ. 1169, 2583
Παπανδρέου Α. Α. 1591, 1605
Παπανδρέου Γεώργ. 236, 269, 2246
Παπανικολάου Νικόλαος ᾽Ασ. 3103
Παπανικολάου Φώτ. 1294, 1873
Παπανοῦτσος Ε. Π. 84
Παπαντωνίου Ζαχ. 200, 477, 505, 637, 697, 750α, 770, 1356, 1485
Παπαντωνίου Χ. 51, 200
Παπαπερικλῆς Νικ. 1039α
Παπασαραντόπουλος Δημ. 579
Παπασπυρόπουλος Θεόδ. 2519, 2525, 2529, 2539, 2548
Παπατσώνης Τ. Κ. 589, 1532
Παπαχαρίσης ᾽Αθαν. Χ. 1342, 1357, 2206, 3239
Παπαχατζόπουλος ᾽Αριστ. 2566
Παπαχριστοδούλου Περικλῆς 1676
Παπαχριστοδούλου Πολύδ. 228, 237, 244, 252, 281, 439, 578, 1180, 1247, 1747
Παπαχριστοδούλου Χ. 2347
Παπουτσάκης Γ. Α. 275
Παππαλεξίου Κ. 3347, 3453
Παππασταύρου ᾽Αμαλία Κ. 288
: Παπποῦς, ὁ 1796, 1927
Παρ. 881
Παρασκευόπουλος Β. Χ. 2316
Παρασκευόπουλος Γ. Π. 580, 2491, 3235
Παρασκευόπουλος Χρῆστος Δ. 1425
Παρασυρᾶς Κωστῆς Ε. 1387, 1388, 1539
Παράσχος ᾽Αχιλ. 3296
Παράσχος Κλέων 270
: Παρατηρητὴς 3227
: Παρατηρητής, ὁ 2412
Παρθενιάδης Γεώργ. Ε. (:᾽Αρμᾶς) 1035, 1062, 1106, 1129, 1346, 1584, 3013
: Παροδίτης Ἄφιλος· βλ. ᾽Εμμανουὴλ ᾽Εμμ. Ι.
: Πάροικος Παληοῦ Καΐρου 3444
: Παρορίτης Κώστας (Σουρέας Λεων.) 228
Πασαγιάνης Κώστας 1019, 1093, 1094, 2094, 2575, 3275
Πασπαλιάρης Ε. 2813
Πασσιαλῆς Χαράλ. 2567
Πασχάλης Δημ. Π. 27, 245, 254, 349, 2021, 2219, 2324, 2648, 2959, 2999, 3098
Πατούλιας Κ. 1943
Πατριαρχέας Παν. 2325
Παυλίνης Εὐάγγ. Ε. 3099
Πέεφ ᾽Αλέξ. 3012
Πεζόπουλος ᾽Εμμ. Α. 2366, 2897, 3122, 3131
: Πέννας Πέτρος Θ. 422, 423, 1181, 1466
Περάνθης Ὄλμος (Παπαδόπουλος Μιχ.) 608, 2065, 2341, 2348
: Περάνθης Ρ. 1020, 1021
: Περαστινός, ὁ 2192
: Περγιαλίτης Γιάννης 3482
Πέρδικα Νίκη Λ. 1409, 1541, 1657, 2870
: Περιηγητὴς 3536
Περιθειώτης Μίκιος 1022
: Περιοδεύων, ὁ 741
Περνὸ Ὑμπ.· βλ. Pernot Hub.
Περραιβὸς Χριστόφορος 3023
Πετιμεζᾶς Ν. 213
Πετριανίδης Μιλ. Στ. 928
Πετρίδη Ἄννα Μ. 2927
Πετρίδης Α. 3334
Πετρίδης Μ. Γ. 320, 474, 504, 751, 1010, 1040, 1064, 1070, 1591α, 1619, 2178, 2678
Πετρίδης Π. 2050
Πετρίδης Πέτρος 178
Πετρίδης Σ. Πέτρος 3474
Πετρίτης Βασίλ. Ι. 742
Πετρόπουλος Γ. Α. 3169
Πετρούνιας Βασ. 1311
Πέτσης ᾽Ιωάννης 1138, 1204, 1205, 1221, 2520
: Πικάστρ· βλ. Καστρουνῆς Παντελῆς
Πικιώνης Δ. Π. 3101
: Πικρὸς (Γεναρόπουλος) Π. 1493
: Πινδέας Γιάννης 1220
Πιπῖνος Διογ. 2906
: Πλάτων 3445
Πλιάτσικας Ἄγγ. Ε. 694
Πολεμίδης ᾽Ανδρ. 537
Πολίτης Γ. Ν. 2545
Πολίτης Ν. Γ. 449, 875, 1248, 2052, 2077, 2225, 2239, 2372, 2474, 2881
Πολίτης Φῶτος 244, 286, 320, 461, 660, 661, 693, 1113, 1501, 1513, 1522, 1523, 2418, 2888

Πολίτου Μαρίκα 1669
: Πολιτσανίτης (Οἰκονομίδης Μιλτ. ;) 2627
Πολλάκο Βικτωρία 3486α
Πολ. Μητ. 882
Ποπὼφ Ν. Γ. 494
Ποριώτης Ν. 1524
Ποταμιάνος Σπῦρος 2786
Ποτάρης Χρ. 1942
Ποτηριάδης Γ. 746
Πουλάκης Δ. 2283
Πουλιανὸς Γεώργ. Ν. 2484
Πουρναρόπουλος Γεώργ. Κ. 925
Πράτσικας Γεώργιος 162
Πράτσικας Χ. 3030α
Πρεβεζιώτου Ἀγλαΐα 3136
Πριγκόπουλλος Χ. 1461
Πριμικίδης Ι. 917
Προκόπιος, μητροπολ. Γυθείου 3081α
Προκοπίου Σωκρ. Α. 271, 3456, 3457, 3465
Πρόκος Κ. 2337
: Πρωτεὺς 275
Πρωτοπαπᾶς Ι. 1110
Πρωτοψάλτης Μαν. Γ. 424, 1071, 1072, 1107, 1112, 1113, 1248, 1249, 1278, 2814
Πτολεμαῖος Αἰμ. 1095
Πώπ Γ. Κ. 1349

Ρ. 1493
Ρ. Σ. 661
Ραζέλος Λεωνίδας 983
Ράμφος Ἰωάννης Σπ. 1534, 3043
Ράμφου Στέλλα Ι. 327
Ρασσιδάκις Φ. 2261
Ράσσιμ Ἀχμὲτ 3471, 3474
Ρεμπέλης Χαράλ. Ν. 1060
: Ρεπόρτερ 2173
Ροδᾶς Μιχ. 320, 409, 492, 660, 682, 698, 707, 744, 768, 1333, 1622, 2410, 2417, 2511, 2960
: Ρόδιος· βλ. Βρόντης Ἀναστ.
Ροδοκανάκης Δ. Ν. 3168
Ροδοκανάκης Πλάτων 3163
Ροζάκος Νῖκος Ι. 1148, 1517, 1979, 2279
Ρόκκος Εὐστ. 2586
Ρόκος Π. Σ. 341
Ροντογιάννης Ζ. Β. 963
Ρουμπάνης Γερμανὸς Α. 3033α
Ρουσάκης Νικ. 1139
Ρουσιᾶς Γ. 1680
Ροφιᾶς Βαγγ. 1410
Ρωμαῖος Κ. Α. 2305
Ρῶσσος Κ. Γ. 1468
Ρώτας Β. 275

Σ. 2413, 2427, 2831, 2903, 3434
Σ. Β. 467
Σ. Ε. 3000
Σ. Κ. 2967
Σ. Λ. 2475
Σ. Σ. 2419
Σ. Σ. Τ. 2025
Σ. Φ. 1473
Σάββας Κλεάνθης 1448, 1449, 1456
Σαββόπουλος Ι. 2212
Σακελλαριάδης Χαρίλ. Γ. 1331, 2373
Σακελλαρίδης Θ. Ι. 2459
Σακελλαρίδης Ἰωάννης 2498
Σακελλαρίδης Κώστας Ο. 322
Σακελλαρίδης Ὀδυσσεὺς 2995, 3015
Σακελλάριος Π. 2316
Σακελλαρίου Γ. 2319
Σακελλαρίου Κ. Α. 1426
Σακελλόπουλος Γ. 574
Σαλαμάγκας Δημ. 1786
Σαλβάνος Γεράσ. Ι. 304
Σαλβάνου - Παπαβλασοπούλου Μαλβίνα Ι. 304
Σαλταμπάσης Π. Κ. 883
Σαμάρα Ἑλένη 1567
Σαματούρας Γ. 743
Σαραντῆ Ἐλπινίκη 2650
Σαράφης Β. 1706
Σαρρῆς Ἰωάννης 2240, 2252, 2306
Σάρρος Δημ. Μ. 52, 2167, 2168, 2377
Σβῦνος Μ. Φ. 150
Σγουρῆς Γεώργιος 1771
Σγουρίτσας Ἀγησίλαος Γ. 98, 108, 609, 828, 1111, 1182, 1332, 1373, 1871, 1883, 1894, 2191, 2628, 2683, 2718, 2754, 3010, 3016, 1034, 3079, 3095
Σγουρὸς Κωνστ. Α. 397
Σεβαστιανῆς Π. 813
Σερμπολόβα Ρούζιτσα 3281, 3282
Σερούϊος Γεώργ. 16, 661, 2408, 3301
Σεφερλῆς Παν. Δημ. 2075
Σημηριώτης Ἄγγελος 1240, 1975
Σήφακας Γ. Α. 2326
Σιατόπουλος Δημ. 1440
Σιαφάκας Νῖκος 1358
Σιγάλας Α. 470, 2158
Σιγοῦρος Μαρῖνος 3407
Σικελιανοῦ Εὔα 53
Σισιλιάνος Δημήτρ. 723
: Σιφνιός, ὁ 2701
Σιωμόπουλος Τάκης 153, 1183
Σκαλιέρης Γεώργιος Κλ. 54, 1471
Σκαλτσᾶς Κ. 1642, 2609
Σκανδάμης Ἀνδρ. 405
Σκαπέρδας Ζαχ. 2642
Σκενδέρης Κωνστ. Χ. 272, 2263
Σκευοφύλαξ Μιχ. 2989, 3096
Σκλεπάρης Μιχ. 410, 411
Σμυρλῆς - Χάρης Λώλης 2338
Σμυρνιάδης Βίων 2406
Σούλης Χρ. Ι. 670, 1184, 2253
Σουμελίδης Γ. 1508
Σούρλας Εὐριπ. 372, 538
Σοφ. - Ἀνα. 2044
Σπανακίδης Ὀδυσσεὺς 841
Σπανδωνίδη Εἰρήνη 1333
Σπανόπουλος Βασίλ. 516
Σπανούδη Σοφία Κ. 2428, 2755, 3338
Σπηλιᾶκος Σπ. Π. 2269
Σπηλιωτόπουλος Ἀντ. Θ. 3140

Σπυριδάκης Γεώργ. Κ. 12, 28, 164, 320
Στ. 2066
Στάθης Σπῦρ. 2159
Σταματάκος Γ. 2281
Σταματιάδης Ἀνακρέων Α. 2198
Σταματίου Σταμ. (Στάμ.-Στάμ.) 163, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 398, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 532, 548, 550, 592, 602, 603, 604, 771, 856, 930, 1023, 1359, 1360, 1389, 1427, 1428, 1429, 1589, 1666, 1689, 1692, 1787, 1944, 1958, 2058, 2067, 2068, 2619, 2657, 2815, 2832, 2833, 2834, 2835, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2986, 3097, 3102, 3253
Στάμκωφ Στ. 1935
Σταμνόπουλος Ἰ. 2182, 2187, 2405, 3148
Σταμούλης Ἀν. Κ. 74
Σταμούλης Σπῦρος Μ. 2871
Στάμτσεφ Στ. 3254, 3258
: Στάρας Πύρρος 194
Σταυρινὸς Ἐμμαν. Μ. 219, 3537
Σταυρονικητιανὸς Γαβριὴλ 2993, 3040
Σταυρόπουλος Γ. 1096
Σταύρου Πανταζῆς Μ. 1411
Σταυρουλάκης Ν. Ε. 1842
: Σταχυολόγος 997
Στεργιόπουλος Κωνστ. Δ. 2086, 2348
Στεφανίδης Θέμος 975
Στεφανίδης Ι. 2090
Στέφανος Π. Μ. 3011
Στεφάνου Γρηγόριος 2349
Στεφάνου Νικ. Μιχ. 442, 2356, 2622, 2872
Στούρνας Κ. 431, 2777
Στραγανιώτης Δημοσθ. 2965
Στρατηγόπουλος Α. Μ. 3024, 3240, 3241
Στρατηγὸς Ἀναστάσιος Θ. 218
: Στρίγγξ 1936
Στρίκης Δημήτρ. Α. 336, 473, 809, 2010
Στυλιανὸς Κυριάκος 1462
Συγκολλίτης Σπῦρ. 1295
Συκουτρῆς Ἰ. 60, 136, 326
Συλβαὶν Ντιάνα 3548
: Σύλβιος· βλ. Παπαδόπουλος Ἀνδρέας
: Συλλέκτης, ὁ 982, 1137, 1570, 1763
: Συμαῖος 2643
: Συμιακάκι, τὸ 1441, 1670, 1895
: Συμιακὸς 2816
Συναδινὸς Θεόδ. Ν. 1097, 1478, 1518, 2476, 2477, 2492
Συράκης Δημοσθ. 560
Συφναίου Ἑλένη 1746
Σωτηρακόπουλος Ἰωάνν. 2907
Σωτηριανὸς - Γέροντας Ἀλέξ. Ἱερ.· βλ. Γέροντας Ἀλέξανδρ. Ἱερ. Σωτ.
Σωτηρίου Α. 2741
Σωτηρίου Γ. Α. 64, 482, 497, 3133, 3141, 3164
Σῶχος Ἀντών. 660
Σῶχος Ξενοφῶν 1098

Τ. 82

Ταβανιώτης Ἐμμ. Τ. 958
Ταγκόπουλος Δ. Π. 50
: Τακτικὸς ἀναγνώστης 801
Ταμπούρης Ι. Α. 752
Ταρσούλη Ἀθηνᾶ 86, 358, 360, 365, 412, 713, 1657, 1694
Ταρσούλη Γεωργία 1700, 1704, 1713, 1717, 1750, 1905, 1937, 1945
Τζιάτζιος Εὐάγγ. Στ. 459, 1099
Τζωρτζάκης Θεόδ. 2934, 2949, 2950, 2977
Τηγανᾶς Α. 3413
Τομαζαῖος Νικ.· βλ. Tommaseo N.
Τόμπρος Μιχ. 728
Τοπαλίδης Πανάρετος Κ. 282
Τραυλαντώνης Α. 109
Τριανταφυλλίδης Μαν. 2169, 2170
Τριανταφυλλίδης Νεοκλῆς 308
Τριανταφυλλίδης Στέργ. 2314
Τριανταφυλλίδου Ἄννα 2702
Τριανταφυλλόπουλος Κ. Δ. 2997
Τριαντάφυλλος Ἀλέκος 1980
Τριαντάφυλλος Ἀνδρ.· βλ. Ἀνθίας Τ.
Τριβόλης Δ. 3123
Τριγκώνης Ἄθως 350
Τρικογλίδης Κώστας 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2443, 2444, 2445
Τσάγαλος Ἀρ. 923
Τσαγκαρινοῦ Δικ. 2623
Τσακίρης Μερκ. 3429
Τσακόπουλος Ἀναστ. Π. 1171, 1206, 1268, 1412, 2307
Τσακόπουλος Γ. Β. 3181
Τσάκος Χάρης 2125, 2606
Τσαμασφύρος Δημήτρ. 3429
Τσαμόπουλος Α. 2407
Τσαπαλιάρης Κωνστ. Ν. 255
Τσαφαρᾶς Βασ. Ι. 1390
Τσεβᾶς Γεώργ. Δ. 273
Τσέλαλης Ἀγησ. 185, 299, 462, 1391, 1392, 1430, 1442, 1548α, 1558, 2059, 2069, 2610
Τσιγκουράκος Θεόδ. 1413
Τσιγκουράκος Ι. Γ. 3035
Τσιτσέλης Ἠλ. 1100
Τσιτσιλίκης Κωνστ. 2031
Τσιχλάκης Τηλ. 1061
Τσόκκος Γ. 1443
Τσοποτὸς Δ. Κ. 2284
Τσούτσινος Θεοχ. 2342
Τσῦρος Ζῆκος 1269
Τυραδέλλης Θεόδ. 1279
Τωμαδάκης Νικόλ. Β. 41, 92, 115, 121, 137, 279, 454, 1533, 1997, 2270, 2277, 2285, 2293, 2294, 2326, 2339, 2350, 2363

: Ὑστερνιώτης 2819

Φ. 3184
Φαλτάϊτς Κ. 93, 94, 95, 96, 97, 104, 116, 145, 165, 197, 283, 284, 465, 488, 493, 519, 539, 540, 542, 563, 564, 565, 566, 569, 575, 595, 596, 597, 605,

610, 611, 620, 623, 624, 625, 629, 630, 631, 634, 635, 638, 639, 640, 641, 642, 644, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 661, 671, 672, 772, 779, 1140, 1486, 1949, 1976, 1981, 2070, 2091, 2137, 2177, 2180, 2188, 2189, 2414, 2429, 2502, 2703, 2704, 2756, 2757, 2817, 2818, 2836, 2860, 2773, 2874, 2875, 2898, 2924, 2925α, 2978, 3025, 3026, 3438, 3439, 3441
Φαράκλας Δαυΐδ 432, 2876
Φαρμακίδης Ἐπαμ. 246
Φαρσάτης Στ. 582
Φιλαδελφεὺς Ἀλέξ. 245, 254, 3478
Φιλαΐτου Σοφία 2684, 2685
Φιλάρετος Γ. Ν. 2926
Φιλήντας Μ. 301, 2155, 2161, 2163, 2232, 2241, 2299, 2315, 2327, 2378, 2380, 2391, 2398
Φίλιππας Σπ. Ν. 2286, 2295, 2345, 2928
Φιλίππου Λοΐζος 1511, 2882, 2887
Φιλίππου Τριανταφυλλιὰ 1250
: Φιλίστωρ 2450
: Φιλότεχνος 614
Φιοράκης Στυλ. 3076
: Φορτούνιο· βλ. Μελᾶς Σπῦρ.
Φούμης Κωνστ. Μ. 256, 257, 549
Φουρίκης Πέτρος 2202, 2268, 2308, 2309
Φουρναράκης Κ.Γ. 617, 2287, 2296, 2310, 3325, 3332
Φούφας Α. 2705
Φραγκαλιὸς Σπ. 2546
Φράγκος Ἀναστ. Ν. 140, 181, 1361
Φραγκούλας Ἰωάννης Ν. 3077
Φραγκούλης Κ. Ν. 2092
: Φτέρης Γ. 1751
Φτυαρᾶς Γ. Ἠλ. 2587
Φυτράκης Ἀνδρέας Ι. 1414, 1529, 1903
Φῶκος Σωτ. 1568

Χ. 18, 621, 1241, 1916, 2918, 2929, 3386, 3477, 3528
Χ. Α. 1655
Χ. Ε. Α. 1362
Χαβιαρᾶς Δημοσθ. 413, 1744
Χαβιαρᾶς Νικήτας Δ. 381, 1011, 3004
Χαλκιάδης Ζαχαρ. Ε. 275, 567, 825, 1024, 1112, 1142, 1296, 1580, 1590, 1714, 1718, 1727, 1804, 2554, 2706, 2974
Χαμουδόπουλος Δ. Α. 3410
Χανιώτης Βάσος 468, 659, 707
: Χάρης Πέτρος 275, 331, 589, 713, 1548
Χαρισιάδης Ἰω. 2547
Χαριτάκης Γ. 34, 35, 46
Χαριτωνίδης Χαρίτων 3125
Χαρούλης Εὐάγγ. 2595, 2602
Χασαπογιάννης Κ. 342
Χασιώτης Σπῦρος 2978α
Χασλὼκ Μάργκαρετ· βλ. Hasluck Margaret M.
Χατζάκης Σεραφεὶμ 399
Χατζηγιάννης Δ. 3128
Χατζηδάκης Γεώργιος Ι. 2489
Χατζηδημητρίου Δ. 1334
Χατζηδημητρίου Νικ. Δ. 1251, 1310, 1335, 2762
Χατζηευστρατίου Στρ. 1280, 1629, 2952
Χατζηϊωάννου Κ. Π. 29, 1559
Χατζηϊωάννου Μιχ. 601
Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ 77, 485, 528, 618, 619, 626, 627, 632, 633, 643, 656, 657, 661, 662, 663, 673, 674, 675, 678, 679, 680, 684, 689, 690, 691, 692, 693, 698, 699, 700, 704, 705, 706, 714, 715, 725, 726, 729, 733, 745, 753, 773, 774, 2454
Χατζηπαπάκης Στ. 2620
Χατζηπέτρος Παναγ. Π. 215
Χατζηραφαὴλ Δ. Β. 1336, 1337, 1741
Χατζῆς Ἀντών. Χ. 2172, 2272, 2367
Χατζηστράτος Στρ. 1338
Χατζιδάκης Ἰωσὴφ 3007
Χατζιδάκις Γ. Ν. 65, 66, 232, 906, 1218, 2151, 2157, 2235, 2236, 2242, 2248, 2249, 2254, 2311, 2312, 2322, 2328, 2374, 2375
Χατζόπουλος Δημ. 2776
Χελδράϊχ Θ. 2383
Χιλιαδάκης Στέλ. 2099
Χόλλανδ (Holland) 536
Χονδρονίκης Χρυσάνθης 2629
Χονδρόπουλος Σ. 3057
Χορτάτζης Γεώργιος 2449
: Χότζας, ὁ 1757
Χουρμούζιος Αἰμ. 320, 361, 589
Χουρμούζιος Σ. 2596
Χρηστίδης Σπῦρος 754
Χρηστοβασίλης Χρ. 352, 941, 974, 998, 1207, 1363, 1431, 1681, 1686, 1690, 1715, 1719, 1728, 1779, 1938, 2160
Χρηστομᾶνος Κ. 2635
Χριστοβασίλης Χρ.· βλ. Χρηστοβασίλης Χρ.
Χριστοδουλάκης Χρ. 2630, 2877
Χριστοδουλίδης παπᾶ-Κωνσταντῖνος 1457
Χριστόπουλος Π. 999
Χριστοφῆς Χρ. Ν. 2820
Χριστοφιλόπουλος Ἀναστ. Π. 3169
: Χρονικογράφος, ὁ 433, 2641
Χρυσανθόπουλος Ι. Π. 576, 826, 1487, 3010, 3112, 3354, 3362, 3367, 3501
Χρυσοσπάθης Ὀρέστης 382
Χρισοστάλης Δημ. Στ. 2255
Χρυσοχέρη Εἰρήνη 1639
: Χωριανὸς Τάκης 1536
: Χωρικὸς Κώστας· βλ. Ἐλευθερουδάκης Κώστας

Ψαθᾶς Δ. 2802
Ψάλτης Π. 1339, 1574, 1649
Ψαραύτης Κ. Σ. 2658
Ψαρρᾶ Ἐλισσάβετ 3450
Ψάχος Κ. Α. 1310α, 1474, 1547α, 2474, 2478, 2479, 2480, 2485, 2515, 2516, 2533, 2534, 3172
Ψυλ. Κ. 878
Ψύλλας Ι. Ν. 205

Ψυχάρης Γιάννης 2392 : Ω 285

Abbot G. F. 2748
Anagnostopulos G. P.· βλ. Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π.
Antoniadis Sophie· βλ. Ἀντωνιάδου Σοφία
Arnaudov M. 3262, 3263, 3264
Arvanitakis G. L.· βλ. Ἀρβανιτάκης Γ. Λ.
Asserin M. L. 1549, 1551

Baggally John W. 1537
Balfour H. 4
Baruh Kalmi 3223, 3508
Baud-Bovy Sam. 1347, 1542, 2531
Bees N.· βλ. Βέης Νῖκ. Α.
Bent Theod. J. 327
Bernandy Amy A. 701, 2004
Beza Marcu 3307
Bobčev S.S. 3224
Boisacq Ém. 222
Botle J. 1716
Bon A. 713
Booth K.C.D. 274
Bosset H. Th. 619
Boulanger F. 2938
Bridge - Booth Isab. 274
Brown Catherine 3294
Brown R. R. καὶ E. C. 3291
Bürchner L. 1682
Butti Vittorio 1947

Çabej Earem 1904, 3237
Čajkanovič Ves. 1374, 3166
Capidan Th. 3314
Casson Stanley 761
Chantraine P. 1374
Chioukrakis Ch. 1235
Choisy Frank 3115
Chumnos Georgios 2446
Ćilev P. 2226, 2247
Combe Et. 3467
Coote Lake Evelyn F. 834
Corbusier· βλ. Le Corbusier
Corso R. 3289
Coucoulés Phedon· βλ. Κουκουλὲς Φαίδ.
Creagnă Ion 3312
Crews Cynthia 3505
Crooke W. 3104

Dalmeyda G. 217, 2406
Dawkins R. M. 5, 9, 45, 111, 320, 326, 444, 451, 1113, 1374, 1672, 1876, 2017, 2103, 2321, 3139
Dawson War. R. 13, 15
Deffner Mich.· βλ. Δέφνερ Μιχ.
Delaval Cob. Cl. 23
Demetracopoulou - Lee D. 457
Dieterich K. 1507, 2163
Djoudjeff Stojan 3266
Dölger F. 68, 1671, 2312
Donche T. 482, 2158
Doxiadis K. 732
Durham M. E. 3291

Ebersolt J. 68, 647, 2153
Eisner Paul 3422
Ergin Osman 3344

Farnell Lewis Richard 3104
Filhner Wilhelm 3486
Fleure H. J. 10
Focillon Henri 680
Formozis P. E. 2544
Frashëri Stavre Th. 3231
Frazer J. G. 1, 13, 15, 2893, 3215
Fuchs Robert 907

Galanté A. 3048
Galli Anna Maria 391
Gaster M. 3292, 3302, 3303, 3307, 3311, 3312, 3315, 3331, 3458
Geiger Paul 25, 26, 36, 43
Gerola B. 2313
Goetz Leopold Karl 3300
Gordon Hellen Cameron 1688
Gorovei Artur 3319
Grégoire Henri 1520
Grégoire V. 243, 1896, 3143α
Gressmann H. 2446
Grimm 3375
Grumel V. 68, 119, 3232
Guerber 3357
Guilland R. 127, 146, 243, 459, 1902

H. C. L. 25
H. J. W. T. 2511
Hall D. J. 3315
Hallgarten Paul 1716
Halliday W. R. 5, 14, 70, 233, 447, 865, 955, 1699, 3121
Hampe Herm. 763
Hardie Margaret M.· βλ. Hasluck Margaret M.
Hasluck F. W. 446, 2886
Hasluck Margaret M. 314, 446, 576, 846, 2883, 2886, 2912, 3324
Hatzidakis G. N.· βλ. Χατζιδάκις Γ. Ν.
Hatzimihali Angeliki· βλ. Χατζημιχάλη Ἀγγελικὴ
Hausrath Aug. 3106
Haxthausen Werner von 1374
Heisenberg August 1734
Hepding H. 1374
Hesmi A. 3506
Hesseling D. C. 232, 1107, 1490, 1553, 2101, 2446
Hoëg Carsten 233
Hoffmann - Krayer E. 20, 21

Hofmannsthal Hugo von 780
Holdt Hans 780
House Charles 148
Howes H. W. 3356
Huxley Roller Net. 3276

Jacopi Giul. 103, 188, 2695
James E. O. 11
Janin R. 464, 844, 2344, 3169, 3176, 3178, 3179
Jardé M. A. 464
Jeffery G. 23
Jorga N. 3304

Kalinka E. 3321
Kalitsunakis Joh.· βλ. Καλιτσουνάκις Ἰωάν.
Kazarova Raina 3259
Kersopoulos Jean G. 32, 33
Koukoules Phaidon· βλ. Κουκουλὲς Φ.
Kowalski Tadeusz 3345
Krappe A. H. 227
Kretschmer P. 57, 222, 233, 308, 326, 444, 555, 816, 1734, 1876, 2096, 2101, 2146, 2149, 2151, 2158, 2162, 2164, 2165, 2166, 2167, 2169, 2187, 2202, 2205, 2209, 2223, 2225, 2236, 2238, 2239, 2244, 2245, 2248, 2266, 2275, 2282, 2291, 2297, 2306, 2308, 2309, 2311, 2312, 2321, 2324, 2325, 2328, 2371, 2372, 2374, 2375, 2379, 2381, 2382, 2385, 2387, 2389, 2449, 3321
Kyriakides St. P.· βλ. Κυριακίδης Στίλπ. Π.

Lambelet Georges· βλ. Λαμπελὲτ Γεώργ.
Laskaris M.· βλ. Λάσκαρις Μιχ. Θ.
Laskaris P. 589, 766, 1333
Laurent V. 142, 174, 3135, 3155
Lavagnini B. 175, 1374
Le Corbusier 738
Lefcoparidis X. 2527
Lehmann - Haupt C. F. 2205
Lemerle Paul 182
Lenschau Thom. 449
Lewy Heinrich 2388
Litlhel 2614α
Lodge Olive 3298
Luzzato G. 3289

Maidhof Adam 57
Maiuri Amedeo 371
Malcolm L. W. G. 3309
Manojlović Kosta P. 3299
Mark Keer R. 1487
Marshall F. H. 146, 349, 504, 1537, 2103, 2324, 2448, 2452, 2453, 2454
Martinengo Cesaresco Evelyn 955
Marx Aug. 3106
Mavris N. G.· βλ. Μαυρῆς Νικ. Γ.
Mavrogordato John 2452
Mazon André 227, 458
Mehlis Crist. 67
Menardos S.· βλ. Μενάρδος Σῖμος
: Ménélas· βλ. Μελᾶς Μιχ.
Merlier Melpo· βλ. Μερλιὲ Μέλπω
Meyer Ph. 2446
Migeon Gaston 615
Miller Will. 44, 202, 217, 309, 682, 1532, 2923, 3019
Mirambel André 70, 301, 349, 458, 1218, 1281, 2324
Montesanto Marica 518, 669, 1135
Murgoci A. 3305, 3306, 3308, 3310, 3313
Murgoci Helen B. 3310
Muşlea Ion 3318
Myres J. L. 6, 7

Niedermann Max. 2292
Nopcsa Franz Baron 3228

Oberhummer E. 2346
Oekonomides D. 2210
Oeconomos Lysim. 216, 525
Oelmann Franz 3111

Palmieri Aurelio 1003, 1013
Pantu Z. 3311
Pernot Hub. 22, 28, 149, 232, 320, 326, 1107, 1113, 1218, 1734, 2172, 2233, 2377, 2446, 2453, 2578, 2964, 3451
Peteva E. 3268
Petrovitch Sv. 3288
Pfister Fr. 5, 21
Phurikis P.· βλ. Φουρίκης Π.
Picard Ch. 3116
Poniridy G. 2496
Popović Pavle 3272

Quennell Marjorie 3117
Quennell C.H.B. 3117

Radica B. 3289
Reinach T. 816
Reynar Maurice 743
Roscher Wilh. 816
Rose H. J. 3, 5, 456, 3109, 3121, 3160
Roussel L. 70, 92, 99, 117, 126, 233, 275, 279, 286, 307, 308, 320, 573, 668, 1013, 1094, 1099, 1107, 1113, 1219, 1221, 1281, 1493, 1508, 1514, 1533, 1699, 1732, 2325, 2406, 2442, 2508, 2511, 2522, 3014, 3119, 3120, 3289, 3449
Russu I. I. 2211

Sakisian Armenag Bey 615
Salaville S. 1, 2150
Sayce R. V. 17
Schmaus A. 3289
Schneeweiss E. 3222
Schröder Fr. R. 1374
Schwyzer Eduard 1734, 1931
: Ser· βλ. Σερούϊος Γεώργ.

Seure Georges 3118
Skok P. 2402, 3177
Sofiano Aristod. G. 1170
Sokolov I. 57, 68, 70, 78, 79, 81, 82, 85, 2266, 3144, 3145
Soyter Gust. 57, 58, 68, 464, 627, 661, 844, 892, 1490, 1491, 1671, 1687, 1697, 2097, 2098, 2345, 2367, 2964, 3135, 3142, 3143α, 3144
Spies Otto 3331
Stefanović Svet. 3262
Steinmetz A. 1514
Stemplinger Eduard 907
Stéphanou E. 319, 449, 573, 1505, 2449, 2511, 2582, 3144
Stylianou Dem. 313
Subotić Dragutin 3292
Svoboda K. 1374

Tašković Hadži G. 3289
Taylor F. Sher. 3151
Tchilef P.· βλ. Ćilev P.
Th. B. 1749
Theodoridis N. G. 2932
Thevenot 3069
Thompson Stith 1749
Tommaseo N. 3274, 3277
Totomianz V. 2976α
Triantaphyllidis M.· βλ. Τριανταφυλλίδης Μαν.
Trompeo P. 3289
Truhelka Ćiro 3342
Tsiribas Dimitrios Andr. 3127
Tzortzakis Th.· βλ. Τζωρτζάκης Θεόδ.

V.S. 2453
Vafiadis V. 775
Vakarelski Chr. 3263, 3269
Vasmer M. 2271
Vlavianos B. 2997
Volonakis Michael D. 216
Vrieslander K. 716

Wace A. J. B. 446, 726
Wallis Budge Ernest A. 3458
Wartenberg G. 1533
Weickert C. 658
Weigand Gustav 67, 2297
Wessely Carl 56
Williamson G. A. 2887
Wright A.R. 8
Wünsch Walter 3297

Β΄. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Πρόλογος ..... Σελ. 303 - 305

Ἔντυπα (περιοδικὰ - ἡμερολόγια - ἐφημερίδες - λευκώματα κλπ.), πού ἐρευνήθηκαν, καὶ συντομογραφίες των ..... » 306 - 329

Ἄλλες συντομογραφίες ..... » 330

Βιβλιογραφικὰ σημεῖα ..... » 330

Ι. ΓΕΝΙΚΑ ..... » 331 - 332

ΙΙ. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ..... » 332 - 599

Α΄. Βιβλιογραφία ..... » 332 - 337

Β΄. Γενικὰ καὶ σύμμεικτα

α΄) **Γενικὰ** ..... » 337 - 350

β΄) Σύμμεικτα ..... » 350 - 387

1. Συλλογὲς ..... » 350 - 384

2. Μελέτες ..... » 385 - 387

Γ΄. Ὑλικὸς βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ

1. *Συνοικισμός, οἰκία, αὐλή. Ἔπιπλα καὶ σκεύη* ..... » 388 - 389

2. *Ἐνδυμασία. Καλλωπισμὸς* ..... » 389 - 394

3. *Τροφὲς καὶ ποτὰ* ..... » 394 - 395

4. *Βίοι* (Γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἁλιευτικός κλπ.) ..... » 395 - 400

5. *Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη.* (Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλοτεχνία, λαϊκὰ ἐπαγγέλματα) ..... » 400 - 416

Δ΄. Πνευματικὸς βίος

1. *Λαϊκὴ πίστη* ..... » 416 - 424

α΄) Θρησκευτικὲς καὶ δεισιδαίμονες δοξασίες καὶ συνήθειες τοῦ λαοῦ ..... » 416 - 418

β΄) Μαγεία. Ἐπωδὲς ..... » 418 - 421

1. Μαγεία ..... » 418 - 420

2. Ἐπωδὲς ..... » 420 - 421

γ') Μαντικὴ ..... Σελ. 421 - 424
2. *Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη* ..... » 424 - 427
α') Κοσμολογικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μύθοι. Μετεωρολογία ..... » 424 - 425
β') Λαϊκὴ ἰατρικὴ - κτηνιατρικὴ ..... » 425 - 427
3. *Λαϊκὴ λογοτεχνία καὶ γλώσσα* ..... » 427 - 546
α') Τραγούδια ..... » 427 - 476
1. Συλλογὲς τραγουδιῶν ..... » 427 - 465
2. Ριμαδόροι, ποιητάρηδες ..... » 465 - 467
3. Μελέτες τραγουδιῶν ..... » 467 - 476
β') Δίστιχα ..... » 476 - 484
1. Συλλογὲς ..... » 476 - 483
2. Μελέτες ..... » 483 - 484
γ') Ἐπωδὲς ..... » 484
δ') Μύθοι ζώων ..... » 484
ε') Παραμύθια ..... » 484 - 490
1. Συλλογὲς ..... » 484 - 489
2. Μελέτες ..... » 489 - 490
στ') Εὐτράπελες διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα » 490 - 492
ζ') Παροιμίες καὶ γνῶμες. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις » 492 - 500
1. Συλλογὲς ..... » 492 - 499
2. Μελέτες ..... » 499 - 500
η') Παραδόσεις ..... » 500 - 515
1. Συλλογὲς ..... » 500 - 513
2. Μελέτες ..... » 514 - 515
θ') Αἰνίγματα. Λογοπαίγνια. Ἀριθμητικὰ προβλήματα » 515 - 518
ι') Εὐχές. Χαιρετισμοί. Κατάρες. Ὅρκοι. Βλασφημίες. Προσφωνήσεις. Ὕβρεις κλπ. ..... » 518
ια') Γλώσσα ..... » 518 - 541
1. Συνθηματικὲς γλῶσσες. Ὀνόματα: βαπτιστικά, ἐπώνυμα, παρωνύμια κλπ. ..... » 518 - 525
2. Τοπωνύμια ..... » 525 - 538
3. Γλωσσάρια. Λέξεις καὶ φράσεις λαογραφικῆς σημασίας ..... » 538 - 541
ιβ') Λαϊκὸ θέατρο. Λαϊκὰ θεάματα ..... » 541 - 543
ιγ') Δημώδη βιβλία ..... » 543 - 546

4. *Μουσικὴ καὶ χοροὶ* ..... Σελ. 546 - 553

Ε΄. Κοινωνικὸς βίος

1. *Οἱ κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.* (Γέννηση, γάμος, τελευτὴ) ..... » 554 - 560
2. *Θρησκευτικὴ ζωή. Λαϊκὴ λατρεία* ..... » 560 - 579
   α΄) Συλλογὲς ..... » 560 - 577
   β΄) Μελέτες ..... » 577 - 579
3. *Κοινωνικὴ ζωὴ* ..... » 579 - 598
   α΄) Κοινωνικὴ ὀργάνωση ..... » 579 - 587
   β΄) Λαϊκὸ δίκαιο ..... » 588 - 598
4. *Παιδικὴ καὶ σχολικὴ ζωή. Παιγνίδια* ..... » 598 - 599

ΙΙΙ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ..... » 599 - 631

1. Ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ..... » 599 - 602

2. Ἰδιωτικὸς βίος τῶν Βυζαντινῶν ..... » 602 - 606

3. Ξένη λαογραφία ..... » 606 - 631

Α.΄ Γενικὰ ..... » 606 - 608

Β.΄ Λαογραφία τῶν Βαλκανικῶν λαῶν ..... » 608 - 617

1. Γενικὰ ..... » 608 - 609
2. Ἀλβανικὴ Λαογραφία ..... » 609 - 610
3. Βουλγαρικὴ Λαογραφία ..... » 610 - 611
4. Γιουγκοσλαβικὴ Λαογραφία ..... » 612 - 614
5. Ρουμανικὴ Λαογραφία ..... » 614 - 615
6. Τουρκικὴ Λαογραφία ..... » 615 - 617

Γ.΄ Λαογραφία ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν λαῶν ..... » 617 - 623

1. Γενικὰ ..... » 617 - 618
2. Ἀγγλικὴ Λαογραφία ..... » 618
3. Αὐστριακὴ Λαογραφία ..... » 618
4. Γαλλικὴ Λαογραφία ..... » 618 - 619
5. Γερμανικὴ Λαογραφία ..... » 619
6. Δανικὴ Λαογραφία ..... » 619 - 620
7. Ἑλβετικὴ Λαογραφία ..... » 620
8. Ἱσπανικὴ Λαογραφία ..... » 620 - 621
9. Ἰταλικὴ Λαογραφία ..... » 621
10. Λιθουανικὴ Λαογραφία ..... » 621
11. Νορβηγικὴ Λαογραφία ..... » 621
12. Οὐγγρικὴ Λαογραφία ..... » 621

13. Ρωσικὴ Λαογραφία ..... Σελ. 622
14. Σκανδιναβικὴ Λαογραφία ..... » 622
15. Σλαβικὴ Λαογραφία ..... » 622
16. Σουηδικὴ Λαογραφία ..... » 622 - 623
17. Φιλλανδικὴ Λαογραφία ..... » 623
Δ'. Λαογραφία λαῶν τῆς Ἀσίας, Αὐστραλίας κλπ. » 623 - 631
1. Γενικὰ ..... » 623
2. Ἀθιγγανικὴ Λαογραφία ..... » 623 - 624
3. Αἰγυπτιακὴ Λαογραφία ..... » 624 - 625
4. Αἰθιοπικὴ Λαογραφία ..... » 625
5. Ἀραβικὴ Λαογραφία ..... » 625 - 626
6. Ἀρμενικὴ Λαογραφία ..... » 627
7. Ἀσιατικὴ Λαογραφία ..... » 627
8. Αὐστραλιανὴ Λαογραφία ..... » 627
9. Ἀφρικανικὴ Λαογραφία ..... » 627 - 628
10. Ἑβραϊκὴ Λαογραφία ..... » 628 - 629
11. Ἰαπωνικὴ Λαογραφία ..... » 629
12. Ἰνδικὴ Λαογραφία ..... » 629 - 630
13. Ἰνδονησιακὴ Λαογραφία ..... » 630
14. Κινεζικὴ Λαογραφία ..... » 630
15. Κουρδικὴ Λαογραφία ..... » 631
16. Περσικὴ Λαογραφία ..... » 631
Ε'. Ἀμερικανικὴ Λαογραφία ..... » 631
ΠΙΝΑΚΕΣ ..... » 632 - 650
Α'. Ὀνομάτων τῶν συγγραφέων, μεταφραστῶν, ἐπιμελητῶν κλπ. ..... » 632 - 646
Β'. Περιεχομένων τῆς βιβλιογραφίας ..... » 647 - 650

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1978, 1979, 1980

Α'. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1978

Ἡ συντάκτρια τοῦ Κέντρου Ἑλένη Ψυχογιοῦ-Ἰωαννίδη πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἔρευνα διάρκειας 29 ἡμερῶν (5 Αὐγ. ἕως 2 Σεπτ. 1978) στὰ χωριὰ Δροσιὰ (Προστοβίτσα), Σκιαδᾶς καὶ Πόρτες τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας.

Κατὰ τὴν ἔρευνα αὐτὴ συγκεντρώθηκε ποικίλο λαογραφικὸ ὑλικὸ σὲ 628 σελ. τετραδίου, σχήματος 8ου μεγάλου, ποὺ περιλαμβάνει : παραδόσεις 55, τραγούδια 236, παροιμίες 31, παραμύθι 1, ἐπωδὲς 12, εὐχὲς 8, παιδιὲς 2, εἰδήσεις ποὺ ἀναφέρονται στὴ λαϊκὴ θρησκεία καὶ λατρεία, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία, τὴ μετεωρολογία, τὸ λαϊκὸ θέατρο, τὴ μαντική, τὴ γέννηση - βάπτιση, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τὸ λαϊκὸ δίκαιο.

Ἐπίσης καταγράφηκαν πληροφορίες ἀναφερόμενες στὸν ὑλικὸ βίο καὶ εἰδικώτερα σχετικὲς μὲ σκεύη καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, μὲ τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία, τὴν ὑφαντική, τὴ βαφική, τὴ λαϊκὴ κατοικία, τὴ γεωργία, τὴν οἰνοποιΐα, τὴν κτηνοτροφία, τὴν τυροκομία, τὴν ξυλοτεχνία καὶ τὸ ἐμπόριο. Ἔγιναν 236 ἠχογραφήσεις, ποὺ περιλαμβάνονται σὲ 10 ταινίες (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4100).

Ἡ συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Καστοριᾶς, στὰ χωριὰ Νεστόριο, Ἑπταχώρι, Χρυσή, Πευκόφυτο, Κυψέλη, Μανιάκοι καὶ στὸν οἰκισμὸ Ζούζουλης στὸ Τσοτίλι Κοζάνης.

Κατὰ τὴ διάρκεια 30 ἡμερῶν (1 - 30 Σεπτεμβρίου 1978) κατέγραψε σὲ 536 σελίδες τετραδίου πληροφορίες περὶ τῆς κατοικίας, τῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν, τῆς ἐνδυμασίας, τῶν τροφῶν, τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου, τῆς ὑφαντικῆς, τῆς βαφικῆς, τῆς ξυλογλυπτικῆς, τῆς λιθογλυπτικῆς, τοῦ κυνηγίου, τῆς ἁλιείας καὶ ἄλλων ἐπαγγελμάτων. Ἐπίσης συγκέντρωσε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴ γέννηση, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τὸ λαϊκὸ δίκαιο.

Ἀκόμη κατέγραψε πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαγεία, τὴ μαντική, τὴ μετεωρολογία καὶ τοὺς λαϊκοὺς χορούς. Συγκέντρωσε δὲ παραμύθια 9, παραδόσεις 26, παροιμίες 9, ἀνέκδοτα καὶ εὐτράπελες διηγήσεις 5 καὶ τοπωνύμια. Ἔγιναν ἠχογραφήσεις 23 μελωδιῶν (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4102).

Ὁ συντάκτης Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὰ χωριὰ Πέρδικα, Καμίνιον, Μανδρότοπος, Κεραμίτσα, Ἅγιοι Πάντες καὶ Πλακωτὴ τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας ἀπὸ 7 ἕως 31 Αὐγούστου 1978.

Κατὰ τὴν ἀποστολὴ αὐτὴ καταγράφηκαν σὲ 624 σελίδες τετραδίου 27 παρα-

δόσεις, 69 τραγούδια, 18 παροιμίες, 4 παραμύθια, 8 παιδιές. Ἐπίσης συγκεντρώθηκαν εἰδήσεις πού ἀναφέρονται στὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαγεία, τὴ μαντική, τὴ δημώδη ἰατρική, ἀστρολογία, μετεωρολογία καὶ τούς χορούς.

Ἀκόμη καταγράφηκαν πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὴ γέννηση-βάφτιση, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴ λαϊκὴ κατοικία καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη, τὶς τροφὲς, τὴν ὑφαντική, τὴν ἐνδυμασία καὶ τὰ κοσμήματα. Ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ θησαυρὸ κυρίως τοπωνύμια καὶ ἐπώνυμα. Ἔγιναν ἐπίσης 88 ἠχογραφήσεις (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4092).

Β'. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1979

Ἡ συντάκτρια Ἄννα Παπαμιχαὴλ-Κουτρούμπα πραγματοποίησε ἐρευνητικὴ λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Πρεβέζης καὶ συγκεκριμένα στὰ χωριὰ Μυρσίνη, Μύτικας, Λυγιὰ καὶ Βράχος ἀπὸ 20 Αὐγούστου ἕως 19 Σεπτεμβρίου 1979.

Κατέγραψε σὲ 728 σελίδες τετραδίου 177 τραγούδια, 241 παραδόσεις, 6 ἐπωδές, 8 αἰνίγματα, 52 παροιμίες, 10 ὅρκους, 2 ὕβρεις, 11 παιδιές, 4 μύθους κλπ. Ἐπίσης συγκέντρωσε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ θρησκεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία, τὴ μετεωρολογία, τὴ μαντική, τὴ μαγεία, τὶς δεισιδαίμονες δοξασίες καὶ συνήθειες, τὰ ἔθιμα τῆς γέννησης, τοῦ γάμου καὶ τοῦ θανάτου, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο κλπ.

Ἀκόμη συγκέντρωσε πληροφορίες, πού ἀναφέρονται στὸ ζωϊκὸ κόσμο καὶ τὸ κυνήγι, τὸν ποιμενικὸ καὶ τὸ γεωργικὸ βίο, τὶς τροφές, τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὸ ἔνδυμα, τὴ βιοτεχνία, τὴν ὑφαντική, τὴ βαφική, τὴν κεντητική, τὴν πλεκτική, τὴν ξυλογλυπτικὴ καὶ σὲ ἄλλες ἀσχολίες καὶ ἐπαγγέλματα. Ἐπίσης κατέγραψε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμά. Ἐπὶ πλέον ἠχογράφησε 175 μελωδίες τραγουδιῶν καὶ λαϊκῶν χορῶν καὶ ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ θησαυρὸ κατέγραψε 38 τοπωνύμια (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4126).

Ὁ συντάκτης Ἄγγελος Δευτεραῖος πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ 29 ἡμερῶν στὰ χωριὰ Μηλιά, Καρυοβούνι, Καστανέα, Σαϊδόνα, Ἐξωχώρι, Τσέρια τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (Ἔξω Μάνη) ἀπὸ 7 Αὐγούστου ἕως 4 Σεπτεμβρίου 1979.

Συγκέντρωσε καὶ ἠχογράφησε ποικίλο λαογραφικὸ ὑλικὸ σὲ 420 σελίδες τετραδίου, σχ. 8ου μεγάλου.

Περιέχει εἰδήσεις, πού ἀναφέρονται στὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ θρησκεία, τὴν ἀστρολογία, τὴ μετεωρολογία, τὴ μαντική, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὰ ἔθιμα τῆς γέννησης, τοῦ γάμου καὶ τοῦ θανάτου, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὶς τροφές, τὴ γεωργία καὶ τὴν ἀμπελουργία, τὸν ποιμενικὸ βίο καὶ τὴ βιοτεχνία.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ περιέχει ἐπίσης τραγούδια 25, αἰνίγματα 17, παροιμίες 79, παραδόσεις 12, ἠχογραφήσεις 121 κλπ. (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4130).

Ὁ συντάκτης-μουσικὸς Γεώργιος Ἀμαργιανάκης πραγματοποίησε ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἰωαννίνων ἀπὸ 12 Ἰουλίου ἕως 10 Αὐγούστου 1979 καὶ ἠχογράφησε 260

τραγούδια, καταρτίζοντας χειρόγραφο 329 σελίδων, πού περιέχει καὶ εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὸ γάμο στὸ Δελβινάκι (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4131).

Ἡ συντάκτρια τοῦ Κέντρου Ἑλένη Ψυχογιοῦ-Ἰωαννίδη πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἔρευνα στὰ χωριὰ Ἄγναντα, Δροσοπηγή, Θεοδώριανα καὶ Κομπότι τοῦ νομοῦ Ἄρτας ἀπὸ 8 Αὐγούστου ἕως 5 Σεπτεμβρίου 1979.

Κατὰ τὴν ἔρευνα αὐτὴ συγκεντρώθηκε ποικίλο λαογραφικὸ ὑλικὸ σὲ 783 σελίδες τετραδίου, πού περιλαμβάνει : εἰδήσεις πού ἀναφέρονται στὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία, τὴ ραπτική, τὴν κεντητική, τὴν ὑφαντική, τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴν κατοικία, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν τυροκομία, τὸ κυνήγι, τὴν ξυλουργική, τὴ γλυπτική, τὴν εἰκονογραφία, τὴ σιδηρουργία, τὴν ὁπλοποιΐα, τὴν ὑποδηματοποιΐα, τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμά, τοὺς μύλους, τὴ γέννηση-βάπτιση, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο κλπ.

Ἐπίσης συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴ λαϊκὴ θρησκεία καὶ λατρεία, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία, τὴ μαντική, τὸ λαϊκὸ θέατρο, τοὺς χοροὺς καὶ τὴ μουσική. Ἀκόμη καταγράφηκαν παραμύθια καὶ εὐτράπελες διηγήσεις 4, παραδόσεις 54, τοπωνύμια 12. Συγκεντρώθηκαν ἐπὶ πλέον 270 τραγούδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠχογραφήθηκαν 240 μελωδίες (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4129).

Ἡ συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὰ χωριὰ Πουρί, Κεραμίδι, Κανάλια, Τρίκερι, Λαῦκος καὶ Προμύρι τοῦ νομοῦ Μαγνησίας. Ἡ ἀποστολὴ διήρκεσε 31 ἡμέρες (23 Ἰουλίου - 22 Αὐγούστου 1979).

Ἡ συντάκτρια κατέγραψε σὲ 731 σελίδες τετραδίου πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν ποιμενικὴ ζωή, τὴ γεωργία, τὴν ἐλαιοκομία, τὴν ἀμπελουργία, τὴ σηροτροφία, τὴ μελισσοκομία, τὸ κυνήγι, τὴν ἁλιεία, τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία καὶ τὸν καλλωπισμό, τὴν ὑφαντική, κεντητική, βαφική, τὴν ἀνθρακοποιΐα, τὴν ἀσβεστοποιΐα, τὴ λιθογλυπτική, τὴν ξυλογλυπτική, τὴ μεταλλοτεχνία, τὴ σαγματοποιΐα κ.ἄ.

Ἀκόμη συγκέντρωσε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴ γέννηση, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαντική, τὴ μετεωρολογία, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τοὺς λαϊκοὺς στιχουργοὺς καὶ τὸ λαϊκὸ θέατρο. Ἐπίσης κατέγραψε 118 τραγούδια, 14 παροιμίες, 72 παραδόσεις, 119 ἠχογραφήσεις μελωδιῶν, τοπωνύμια κλπ. (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4127).

Ὁ συντάκτης Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὰ χωριὰ Συκιά, Καλάνδρα, Στανός, Βαρβάρα, Γαλάτιστα καὶ στὸν Πολύγυρο τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ διήρκεσε 30 ἡμέρες (2 - 31 Αὐγούστου 1979).

Ὁ συντάκτης κατέγραψε σὲ 741 σελίδες τετραδίου 27 παραδόσεις, 6 παροιμίες, 7 αἰνίγματα, 5 παραμύθια, 135 τραγούδια, 171 τοπωνύμια, 89 βαφτιστικὰ ὀνόματα, 489 ἐπώνυμα, 6 ἐπωδές, 17 χαιρετισμούς, 7 εὐχὲς καὶ κατάρες καὶ 80 ἠχογραφήσεις μελωδιῶν. Ἐπίσης συγκέντρωσε πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν πολεοδομία, τὴν κατοικία, τὰ οἰκιακὰ σκεύη, τὴν ἐνδυμασία, τὸν καλλωπισμό, τὶς τροφές, τὰ ποτά, τὴ γεωργία, τὰ ἀγροτικὰ ἔθιμα, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἁλιεία, τὴ μελισσοκομία, τὴν ὑφαντική, τὴν ἀνθρακοποιΐα κ.ἄ.

Ἀκόμη κατέγραψε πληροφορίες γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὴ γέννηση, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαντική, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία, τὴ μετεωρολογία, τὰ μουσικὰ ὄργανα κλπ. (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4125).

Γ'. ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1980

Ἡ συντάκτρια Ἄννα Παπαμιχαὴλ-Κουτρούμπα πραγματοποίησε ἀποστολὴ στὰ χωριὰ Ἀχλάδι, Νέα καὶ Παλιὰ Σπαρτιὰ καὶ στὴν πόλη τῆς Λαμίας τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος. Ἡ ἀποστολὴ διήρκεσε 20 ἡμέρες (21.8 - 10.9.1980).

Καταγράφηκαν σὲ 1006 σελίδες τετραδίου εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία, τὰ ἐπαγγέλματα, τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελουργία, τὴν ἐλαιοκομία, τὸ φυτικὸ καὶ τὸ ζωϊκὸ κόσμο, τὸν ποιμενικὸ βίο, τὴ μελισσοκομία, τὸ κυνήγι, τὴν ἁλιεία, τὴ ναυπηγική, τὴ βιοτεχνία, τὴν ὑφαντική, τὴ βαφική, τὴν πλεκτικὴ καὶ τὴν κεντητική.

Ἀκόμη συγκεντρώθηκαν εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση καὶ τὴ βάφτιση, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τὸ λαϊκὸ δίκαιο. Ἐπίσης καταγράφηκαν εἰδήσεις ποὺ ἀναφέρονται στὴ λαϊκὴ θρησκεία καὶ λατρεία, τὴ μαγεία καὶ τὶς δεισιδαίμονες δοξασίες καὶ συνήθειες, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία καὶ μετεωρολογία, τὴ μαντική, τοὺς χορούς, τὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ τὸ θέατρο.

Ἐπίσης συγκεντρώθηκαν 246 παραδόσεις, 257 παροιμίες, 14 αἰνίγματα, 77 εὐχές, 19 κατάρες, 15 παραμύθια, 18 ὕβρεις, 206 ἄσματα, 3 ὅρκοι, 9 χαιρετισμοί, 9 ἐπωδὲς καὶ τοπωνύμια. Ἔγιναν 161 ἠχογραφήσεις (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4146).

Ὁ συντάκτης Ἄγγελος Δευτεραῖος ἐργάσθηκε στὰ χωριὰ Κάτω καὶ Ἄνω Μηλέα, Ἐλατοχώριον καὶ Ἅγιος Δημήτριος τοῦ νομοῦ Πιερίας ἐπὶ 20 ἡμέρες, ἀπὸ 1 ἕως 20 Αὐγούστου 1980.

Κατέγραψε σὲ 416 σελίδες τετραδίου 9 παραδόσεις, 2 μύθους, εὐχὲς καὶ κατάρες, ἄσματα καὶ εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ θρησκεία, τὴ μαγεία καὶ τὶς δεισιδαιμονίες, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία, τὴ μετεωρολογία καὶ τὴ μαντική.

Ἀκόμη συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὶς τροφὲς, τὰ ἐπαγγέλματα, τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελουργία, τὸν ποιμενικὸ βίο, τὴ μελισσοκομία, τὴ γέννηση, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ ἐθιμικὸ δίκαιο καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4145).

Ὁ συντάκτης Γεώργιος Αἰκατερινίδης συγκέντρωσε ὑλικὸ ἀπὸ τὸ νομὸ Ἔβρου (Σαμοθράκη, Δαδιά, Κορνοφωλιὰ κλπ.) ἀπὸ 22.8 - 9.9.1980.

Κατέγραψε σὲ 559 σελ. τετραδίου 25 παραδόσεις καὶ ἄλλες διηγήσεις, 5 τραγούδια, χαιρετισμοὺς καὶ εὐχές. Ἀκόμη συγκέντρωσε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὶς τροφές, τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελουργία, τὸ φυτικὸ καὶ τὸ ζωϊκὸ κόσμο, τὸ κυνήγι, τὸν ποιμενικὸ βίο, τὰ ἐπαγγέλματα, τὴ βιοτεχνία, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ λαϊκὴ πίστη, τὴ μαγεία καὶ τὶς δεισιδαιμονίες, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴ μαντικὴ κλπ. Ἐπὶ πλέον ἔκανε 130 ἠχογραφήσεις (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4144).

Ἡ συντάκτρια Ἑλένη Ψυχογιοῦ-Ἰωαννίδη πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὰ χωριὰ Καμενιάνοι, Λεχούρι καὶ Ἄνω Βλασία τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀπὸ 2 ἕως 22 Αὐγούστου 1980.

Κατέγραψε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν τυροκομία, τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελουργία, τὴ χαλκουργία, τὴ σαγματοποιΐα, τὴν ὑφαντική, τὴ βαφική, τὴ γέννηση καὶ τὸ παιδί, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὴ θρησκεία, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴν ἀστρολογία καὶ τὴ μετεωρολογία, τοὺς χοροὺς καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα.

Συγκέντρωσε ἀκόμη 3 ἐπωδές, 19 παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις, 30 παραδόσεις, 3 παραμύθια καὶ εὐτράπελες διηγήσεις καὶ 87 ἠχογραφήσεις μελωδιῶν (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4148).

Ἡ συντάκτρια Μιράντα Τερζοπούλου-Ἀναστασιάδη πραγματοποίησε ἀποστολὴ στοὺς Φούρνους Ἰκαρίας ἀπὸ 12 ἕως 31 Αὐγούστου 1980.

Κατάρτισε χειρόγραφο 650 σελίδων, ποὺ περιέχει πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία, τὴν κατοικία, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὶς οἰκιακὲς ἐργασίες, τὴ γεωργία, τὸν ἀνεμόμυλο καὶ τὴν ἀλεστική, τὴ μελισσοκομία καὶ τὴν κηροπλαστική, τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴν τυροκομία, τὴν ὑφαντικὴ καὶ κεντητική.

Ἀκόμη συγκέντρωσε εἰδήσεις γιὰ τὴν καρβουνοποιΐα, τὴν ἁλιεία, τὴν ξυλουργικὴ καὶ τὰ ξυλουργικὰ καὶ ναυπηγικὰ ἐργαλεῖα.

Ἐπίσης συνέλεξε εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὴ γέννηση καὶ τὸ παιδί, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴ μαγεία καὶ τὶς δεισιδαιμονίες, τὴ μαντική, τὴν ἀστρολογία, τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ τὸ λαϊκὸ θέατρο.

Ἀκόμη κατέγραψε 7 ἐπωδές, 10 παραδόσεις, 5 παραμύθια, 233 παροιμίες, 50 τραγούδια, 76 δίστιχα, 23 παρωνύμια καὶ 32 τοπωνύμια (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4183).

Ἡ συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὰ νησιὰ τῶν Β. Σποράδων Σκόπελο καὶ Ἀλόννησο ἀπὸ 4 ἕως 23 Αὐγούστου 1980, κατὰ τὴν ὁποία συγκέντρωσε ὑλικὸ (σελίδες 633) σχετικὸ μὲ τὴν κατοικία, τὶς τροφές, τὴν κτηνοτροφία, τὴ γεωργία, ἐλαιοκομία, ἀμπελουργία, λινοκαλλιέργεια, σηροτροφία, ρητινοσυλλογή, ἁλιεία, καλαθοπλεκτική, βαφική, ὑφαντική, πλεκτική, ἐνδυμασία κλπ.

Ἐπίσης συγκέντρωσε πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ γέννηση καὶ τὸ παιδί, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τὰ ἔθιμα τοῦ λαϊκοῦ ἑορτολογίου, τὴ μαγεία, τὶς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, τὴ μαντική, τὴ λαϊκὴ ἰατρική, τὴ μετεωρολογία, τὸ λαϊκὸ θέατρο καὶ τοὺς λαϊκοὺς ποιητές.

Ἀκόμη συγκέντρωσε ἐπωδές, παραδόσεις, παραμύθια, εὐτράπελες διηγήσεις, τραγούδια, νανουρίσματα, παροιμίες, αἰνίγματα καὶ τοπωνύμια.

Ἐπίσης ἠχογραφήθηκαν 87 τραγούδια, 200 δίστιχα καὶ 17 παραμύθια (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4171).

Ὁ συντάκτης Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης ἐργάσθηκε στὰ χωριὰ Λαχανᾶς, Ἄσ-

σηρος, Στεφανινά, Ζαγκλιβέρι τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης ἀπὸ 18 Αὐγούστου ἕως 6 Σεπτεμβρίου 1980.

Κατὰ τὴν ἀποστολὴ αὐτὴ καταγράφηκαν σὲ 577 σελίδες τετραδίου σχήματος 8ου μεγάλου 33 παραδόσεις, 1 παραμύθι, 6 παιχνίδια, 10 ἐπωδές, 9 παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις, 13 αἰνίγματα, 83 τραγούδια, 112 τοπωνύμια, 662 ἐπώνυμα, 31 βαπτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἔγιναν 81 ἠχογραφήσεις μελωδιῶν.

Ἐπίσης συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν κατοικία, τὰ ἐργαλεῖα καὶ σκεύη, τὶς τροφές, τὴν ἐνδυμασία, τὴν ὑφαντική, τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία καὶ τὰ ἐπαγγέλματα. Ἐπὶ πλέον καταγράφηκαν εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ παιδί, τὸ γάμο καὶ τὸ θάνατο, τὴ μαγεία, τὴν ἀστρολογία, τὴ μαντική, τὴ μετεωρολογία, τὴ δημώδη ἰατρική, τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ τὸ λαϊκὸ θέατρο (ἀρ. εἰσ. χ/φου 4147).

Ὅλες οἱ παραπάνω λαογραφικὲς συλλογὲς συμπληρώνονται μὲ πολλὲς φωτογραφίες.

Ἀ. Ἰ. Παπαμιχαὴλ - Κουτρούμπα

RÉSUMÉ

Rapports sur les missions folkloriques pendant les années 1978 - 1980.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΣΕΣ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1977 - 1980[1]

Α'. 1977

1. *Γεώργ. Γιαννᾶς*, Λαογραφικὰ Κατταβιᾶς Ρόδου, Ρόδος 1977, 4ο, σ. 129 (Α.Ε. 3922).

2. *Γεώργ. Καλλίτσης*, Ὁ Βροντᾶδος ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως, Βροντᾶδος Χίου 1976, 4ο, σ. 260+21 (Α.Ε. 3923).

3. *Ἑλένη Σπίγγου*, Θρησκευτικὰ λατρευτικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὶς Ἀχαρνὲς καὶ Ἁγίους Δούλους Κερκύρας, 1974, 8ο, σ. 23 (Α.Ε. 3924).

4. *Ξενούλα Καραγιώργη*, Περιγραφὴ τῶν ἐθίμων ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ἕως καὶ τῶν Θεοφανείων ἀπὸ τὸ Μαρλᾶ Τήνου, 1974, 8ο, σ. 20 (Α.Ε. 3925).

5. *Εἰρήνη Βιδάλη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἐκ Δύο Χωρίων Τήνου, 1973-1974, 8ο, σ. 106 (Α.Ε. 3926).

6. *Μαρία Κρικελλῆ*, Ἔθιμα Δωδεκαημέρου καὶ Μ. Ἑβδομάδος ἀπὸ τὸν Πύργο Τήνου, 1974, 8ο, σ. 30 (Α.Ε. 3927).

7. *Ἀθανασία Σιώτη*, Στοιχεῖα, λαογραφικοῦ περιεχομένου ἀπὸ τὸ Μουντᾶδο Τήνου, 1973, 8ο, σ. 98 (Α.Ε. 3928).

8. *Εἰρήνη Κατσίπη*, Συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὸ Ἐμπορεῖο Θήρας, 1973, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 3929).

9. *Ἀρτεμία Μάινα*, Λαογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὸ Καμάρι Θήρας, 1973, 8ο, σ. 188 (Α.Ε. 3930).

10. *Ἀθηνᾶ Καλαργύρου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἀντίπαρο, 1974, 8ο, σ. 24 (Α.Ε. 3931).

11. *Ἐλευθερία Κακούρα*, Ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας ἀπὸ τὴ Σκάλα Κεφαλληνίας, 1973 - 1974, 8ο, σ. 28 (Α.Ε. 3932).

12. *Δήμητρα Σβορώνου*, Ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας ἀπὸ τὰ Σβορωνᾶτα Κεφαλληνίας, 1974, 8ο, σ. 29 (Α.Ε. 3933).

13. *Ἀντριάνα Λεμέναγα*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ Κέα καὶ Χίο, 1974, 8ο, σ. 27 (Α.Ε. 3934).

---

1. Σημειώνονται τὸ ὄνομα τοῦ συλλογέα, ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συλλογῆς, τὸ σχῆμα καὶ οἱ σελίδες τοῦ χειρογράφου, ὁ ἀριθμὸς εἰσαγωγῆς στὸ οἰκεῖο βιβλίο τοῦ Κέντρου καὶ ὁ τίτλος ἢ τὸ περιεχόμενο, ἐφ' ὅσον ἡ συλλογὴ δὲν εἶναι γενική, ἀλλ' ἀφορᾶ σὲ εἰδικὸ θέμα.

14. *Εἰρήνη Κουτσουλιᾶ*, Λαογραφικαὶ σημειώσεις ἐκ Χίου, Ποταμιὰ Χίου 1973, 8ο, σ. 97 (Α.Ε. 3935).

15. *Φραγκούλα Λαμπρινούδη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ὡς τὰ Θεοφάνεια ἀπὸ τὴ Χίο (Καρδάμυλα, Θυμιανά, Χαλκειό, Καταρράκτης, Συκιάδα, Ἅγ. Γεώργιος, Φυτά, Βροντᾶδος, Χώρα), 1973, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 3936).

16. *Μαρία Φράγκου*, α) Περιγραφὴ καὶ παρατήρησις τῶν ἐθίμων ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ἕως καὶ τὰ Θεοφάνεια, β) Ἔθιμα Πασχαλινὰ ἀπὸ τὰ Καρδάμυλα Χίου, σ. 23 (Α.Ε. 3937).

17. *Εὐαγγελία Βατιανοῦ*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης, 1974, 8ο, σ. 29 (Α.Ε. 3938).

18. *Διαμάντω Καραθανάση*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Παγώνδα Σάμου, 1974, 8ο, σ. 77 (Α.Ε. 3939).

19. *Μαρία Σάβλα*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Σάμο, 1974, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 3940).

20. *Ἑλένη Ἀρβανίτου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Νάπη Λέσβου, 1974, 8ο, σ. 25 (Α.Ε. 3941).

21. *Ἑλένη Γιαμπουλέλλη*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὸ χωρίον Ἄντισσα Λέσβου, 1974, 8ο, σ. 35 (Α.Ε. 3942).

22. *Φωτεινὴ Καλλιβρούση*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴν Ἄνδρο (Συνέτιον), 1974, 8ο, σ. 60 (Α.Ε. 3943).

23. *Ἀντωνία Κορφιάτη*, Περὶ τῆς λαϊκῆς ἐνδυμασίας Καλύμνου, 1974, 8ο, σ. 13 (Α.Ε. 3944).

24) *Αἰκατερίνη Ζωρούνη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Κάλυμνο, 1974, 8ο, σ. 21 (Α.Ε. 3945).

25. *Εἰρήνη Μπουραντᾶ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Κύθνο, Μυτιλήνη καὶ Μανταμᾶδο Λέσβου, 1974, 8ο, σ. 35 (Α.Ε. 3946).

26. *Ζωὴ Μυλωνᾶ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κήρυκο Ζακύνθου, 1974, 8ο, σ. 28 (Α.Ε. 3947).

27. *Δημητρούλα Ζαβιτσάνου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Σπαρτοχώρι Μεγανησίου Λευκάδος, 1974, 8ο, σ. 36 (Α.Ε. 3948).

28. Ἑορταστικὰ ἔθιμα εἰς Ἴμβρον, Ἅγιοι Θεόδωροι Ἴμβρου, 1974, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 3949).

29. *Καλλιόπη Ζαβόλα*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Βωλάδα Καρπάθου, 1973, 8ο, σ. 37 (Α.Ε. 3950).

30. *Μαρία Μηναΐδου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Βωλάδα Καρπάθου, 1974, 8ο, σ. 32 (Α.Ε. 3951).

31. *Ἰωάννα Ἀνδρεάδη*, Ἔθιμα ἑορταστικὰ ἀπὸ τὴν Κῶ, 1973, 8ο, σ. 34 (Α.Ε. 3952).

32. *Μαρουσὼ Λουδάρου*, Λαογραφικαὶ σημειώσεις ἀπὸ τὴν Ἀμοργὸ (Κατάπολα), 1974, 8ο, σ. 41 (Α.Ε. 3953).

33. *Πολύμνια Χατζῆ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὰ Κατάπολα Ἀμοργοῦ, 1974, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 3954).

34. *Σώζουσα Πούλου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Πάτμο, 1974, 8ο, σ. 14 (Α.Ε. 3955).

35. *Δέσποινα Χρούση*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὶς Ράχες Ἰκαρίας, 1974, 8ο, σ. 31 (Α.Ε. 3956).

36. *Γαρυφαλλιὰ Ἐμμανουήλ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Λέρο, 1974, 8ο, σ. 25 (Α.Ε. 3957).

37. *Χρυσούλα Ζιώγου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὴν Παναγία Τρικάλων, 1973, 8ο, σ. 49 (Α.Ε. 3958).

38. *Σοφία Γκούτσια*, Λαογραφικὸν ὑλικὸν ἀπὸ τὸν Κορυδαλλὸ Καλαμπάκας, 1974, 8ο, σ. 28 (Α.Ε. 3959).

39. *Πολυξένη Κάκκου*, Ἔθιμα ἑορταστικὰ ἀπὸ τὰ Τρίκαλα Θεσσαλίας, 1974, 8ο, σ. 23 (Α.Ε. 3960).

40. *Εὐγενία Καραμπέτση*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Καππᾶ Καρδίτσας, 1974, 8ο, σ. 18 (Α.Ε. 3961).

41. *Αἰκατερίνη Παπαγιάννη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Διάσελλο Τρικάλων, 1974, 8ο, σ. 16 (Α.Ε. 3962).

42. *Κων/να Σκουρτανιώτου*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴν Ἀχλαδέα Τρικάλων, 1974, 8ο, σ. 19 (Α.Ε. 3963).

43. *Ἰουλία Τοπάλη*, Λαογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν Ἀνάβρα Καρδίτσης, 1974, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 3964).

44. *Καλοῦσα Στυλιάρη*, Ἔθιμα ἑορταστικὰ ἀπὸ τὴν Ἀράχοβα Βοιωτίας, 1974, 8ο, σ. 63 (Α.Ε. 3965).

45. *Βασιλικὴ Καραμαγκιώλη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Θήβα, 1974, 8ο, σ. 46 (Α.Ε. 3966).

46. *Ἐλευθερία Λιόντου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ Ζάλογγο Πρεβέζης, 1974, 8ο, σ. 42 (Α.Ε. 3967).

47. *Πολυξένη Μπερέκου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Ραβενὴ Θεσπρωτίας, 1974, 8ο, σ. 42 (Α.Ε. 3968).

48. *Μαρία Οἰκονόμου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὶς Παπαδάτες Πρεβέζης, 1974, 8ο, σ. 77 (Α.Ε. 3969).

49. *Μαρία Παπανικολάου*, Συλλογὴ [λαογραφικῶν] πληροφοριῶν ἀπὸ τὴν Καστενέα Κονίτσης, 1974, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 3970).

50. *Χρυσαυγὴ Σκάρπου*, Λαογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν Ἁγιὰ Πρεβέζης, 1974, 8ο, σ. 65 (Α.Ε. 3971).

51. *Ἀριστέα Γκαμάλια*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὰ Κανάλια Βόλου, 1974, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 3972).

52) *Ἑλένη Λύρα*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ Ριζόμυλο Βόλου, 1974, 8ο, σ. 33 (Α.Ε. 3973).

53. *Μαριέττα Μπαμπαλούκα*, Ἔθιμα γάμου ἀπὸ τὴν Πορταριὰ Βόλου, 1974, 8ο, σ. 10 (Α.Ε. 3974).

54. *Χριστίνα Μπουμπούκη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Ἀερινὸ Μαγνησίας, 1974, 8ο, σ. 27 (Α.Ε. 3975).

55. *Περιστέρα Παλιοπράστα*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ Στεφανοβίκειο Βόλου, 1974, 8ο, σ. 34 (Α.Ε. 3976).

56. *Μαρία Συρούκη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ Βραγκιανὰ Καρδίτσης, Ἅγ. Δημήτριο Πηλίου, Ἐπιβάτες Ἀν. Θράκης, 1974, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 3977).

57. *Ἑλένη Τουλούπα*, Συλλογὴ λαογραφικῶν ἐθίμων ἀπὸ τὸ Βόλο Μαγνησίας, 1974, 8ο, σ. 45 (Α.Ε. 3978).

58. *Εὐανθία Φιλιππακοπούλου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Ἄνω Βόλο, 1974, 8ο, σ. 32 (Α.Ε. 3979).

59. *Βασιλικὴ Ἀμοργιανιώτη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Τρίκλινο Αἰτ/νίας, 1974, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 3980).

60. *Ζωὴ Καββαλάκη*, Ἔθιμα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, 1974, 8ο, σ. 54 (Α.Ε. 3981).

61. *Ἑλένη Κίτσου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Κάτω Κεράσοβον Μεσολογγίου, 1974, 8ο, σ. 23 (Α.Ε. 3982).

62. *Μαρία Γιαννακάκη*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴ Γραμμένη Φθιώτιδος, 1974, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 3983).

63) *Εὐαγγελία Εὐαγγελίου*, Λαογραφία, Λιανοκλάδι Φθιώτιδος, 1974, 8ο, σ. 20 (Α.Ε. 3984).

64. *Εὐγενία Παπατσούτσου*, Ἔθιμα ἑορταστικὰ ἀπὸ τὴν Ἀμφίκλεια Λοκρίδος, 1974, 8ο, σ. 30 (Α.Ε. 3985).

65. *Καλλιόπη Εὐλογημένου*, Ἤθη καὶ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Πανουργιᾶ Παρνασσίδος, 1974, 8ο, σ. 24 (Α.Ε. 3986).

66. *Εὐθυμία Κατσούλη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἐρατεινὴ Δωρίδος, 1974, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 3987).

67. *Θεοδώρα Σαράμπαλη*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ Κροκύλειο Δωρίδος, 1973, 8ο, σ. 34 (Α.Ε. 3988).

68. *Μαρία Χούσου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Λιδορίκι Δωρίδος, 1974, 8ο, σ. 28 (Α.Ε. 3989).

69. *[Καλλιμάνη]*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν Ἀμυγδαλιὰ Δωρίδος, 1974, 8ο, σ. 25 (Α.Ε. 3990).

70. *Ἀγγελικὴ Σκλαβουνάκη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη Λοκρίδος, 1974, 8ο, σ. 47 (Α.Ε. 3991).

71. *Χρυσούλα Τσιλίρη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Δρυμαία Λοκρίδος, 1974, 8ο, σ. 37 (Α.Ε. 3992).

72. *Ἀργυρὼ Χρυσικοῦ*, Λαογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν Τραγάνα Λοκρίδος, 1974, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 3993).

73. *Βασιλικὴ Πικάλη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Μακρυχώρι Λαρίσης, 1973, 8ο, σ. 27 (Α.Ε. 3994).

74. *Ἀναστασία Τσέλιου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὴν Ἐλασσόνα Λαρίσης, 1974, 8ο, σ. 25 (Α.Ε. 3995).

75. *Αἰκατερίνη Κατσικογιάννη*, Συγκέντρωση λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ἄρτας, 1974, 8ο, σ. 87 (Α.Ε. 3996).

76. *Λουΐζα Μπρούσκου*, Συλλογὴ προκαταλήψεων καὶ στοιχείων μαγείας ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἄγναντα Ἄρτας κ.ἄ., 1973, 8ο, σ. 11 (Α.Ε. 3997).

77. *Εὐδοξία Κουφοπούλου*, Ἔθιμα λατρευτικὰ ἀπὸ τὴν Καλλιθέα Δράμας, 1974, 8ο, σ. 21 (Α.Ε. 3998).

78. *Ξανθὴ Καλογεράκη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὰ Καλὰ Δένδρα Σερρῶν, 1974, 8ο, σ. 35 (Α.Ε. 3999).

79. *Μαρία Στοΐλα*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ Βαμβακόφυτο Σερρῶν, 1974, 8ο, σ. 74 (Α.Ε. 4000).

80. *Εὐθυμία Χριστοφορίδου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα Πόντου, 1974, 8ο, σ. 21 (Α.Ε.4001).

81. *Δέσποινα Κίτσου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ Βιζύη, Κεσσάνη, Σαρακατσάνους, 1973 - 1974, 8ο, σ. 69 (Α.Ε. 4002).

82. *Ἑλένη Καραγιάννη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Ὀρμένιο Ὀρεστιάδος Ἔβρου, 1974, 8ο, σ. 23 (Α.Ε. 4003).

83. *Βασιλικὴ Φραγκούδη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Σπήλαιον Ἔβρου, 1974, 8ο, σ. 24 (Α.Ε. 4004).

84. *Πίτσα Θεοδωρικάκου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ Φλομοχώρι Γυθείου, 1974, 8ο, σ. 66 (Α.Ε. 4005).

85. *Κωνσταντίνα Πετρούλια*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὴ Ριβιώτισσα Λακωνίας, 1974, 8ο, σ. 93 (Α.Ε. 4006).

86. *Σταματινὴ Φουσκετάκη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Μαγούλα Σπάρτης, 1974, 8ο, σ. 46 (Α.Ε. 4007).

87. *Παναγιώτα Ἀγγελέτου*, Ἔθιμα ἀπὸ τὸ χωριὸ Γεράκιον Λακωνίας, 1974, 8ο, σ. 28 (Α.Ε. 4008).

88. *Χρυσάνθη Πουλάκου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Βαχὸ Λακωνίας, 1974, 8ο, σ. 14 (Α.Ε. 4009).

89. *Ἀθανασία Μαντέλου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴ Σκάλα Μεσσηνίας, 1974, 8ο, σ. 29 (Α.Ε. 4010).

90. *Ἑλένη Κωνσταντοπούλου*, Περιγραφὴ τῶν ἐθίμων ἀπὸ Κυριακὴ Βαΐων ἕως 1ης Μαΐου, Κορώνη Μεσσηνίας, 1974, 8ο, σ. 35 (Α.Ε. 4011).

91. *Θεώνη Σταθοπούλου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ Μελιγαλᾶ Μεσσηνίας, 1973, 8ο, σ. 32 (Α.Ε. 4012).

92. *Καλλιρρόη Παπακωνσταντίνου*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὸ Φανάρι Ὀλυμπίας, 1974, 8ο, σ. 31 (Α.Ε. 4013).

93. *Ἀγγελικὴ Κοροβέση*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Κλάδεο καὶ Γραίκα Ἠλείας , 1974, 8ο, σ. 55 (Α.Ε. 4014).

94. *Δέσποινα Χατζοπούλου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Μαγούλα Ἠλείας, 1974, 8ο, σ. 19 (Α.Ε. 4015).

95. *Χρυσούλα Σγούρου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Κοστομέρα Μίνθης Ὀλυμπίας Ἠλείας, 1974, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 4016).

96. *Μαρία Κοντοῦ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Μοναστηράκι Ἀργολίδος, 1974, 8ο, σ. 12 (Α.Ε. 4017).

97. *Βασιλικὴ Βόγλη*, Περιγραφὴ ἐθίμων Δωδεκαημέρου καὶ Πάσχα ἀπὸ τὰ Δίδυμα Ἀργολίδος, 1974, 8ο, σ. 32 (Α.Ε. 4018).

98. *Ἀγγελικὴ Πέτρου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Χρυσάνθι Ἀχαΐας, 1974, 8ο, σ. 23 (Α.Ε. 4019).

99. *Γεωργία Κουμούση*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Κορινθία, 1974, 8ο, σ. 46 (Α.Ε. 4020).

100. *Χριστίνα Κουτσοπούλου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ Κορυφάσιο Πυλίας, 1974, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 4021).

101. *Ἀναστ. Καραμαντζιάνη*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Γορτυνίας, 1974, 8ο, σ. 49+ϛ′ (Α.Ε. 4022).

102. *Κωνσταντίνα Καρακατσάνη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Ὀρχομενὸ Βοιωτίας, 1974, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 4023).

109. *Ἀντωνία Καλκατζάκου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴ Μάνη, 1974, 8ο, σ. 61 (Α.Ε. 4024).

104. *Βασιλικὴ Βοσινάκη*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης α) ἀπὸ τὴν Ἀθήνα (Χριστούγεννα, Δωδεκάμερο· Πλατεῖα Κοτζιᾶ καὶ ὁδὸς Αἰόλου), β) ἀπὸ τὸν Πολιχνίτο Λέσβου (20 - 30 Ἀπριλίου), 1974 ,8ο, σ. 47 (Α.Ε. 4025).

105. *Σταυρούλα - Εὔα Σωτηροπούλου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, Πρώτη Σερρῶν, Ἁγιὰ Λαρίσης, Φθιώτιδα καὶ Καβάσιλα Ἠλείας, 1974, 8ο, σ. 75 (Α.Ε. 4026).

106. *Σταματίνα Δρίτσα*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὰ Μέγαρα Ἀττικῆς, 1974, 8ο, σ. 33 (Α.Ε. 4027).

107. *Οὐρανία Χιουρέα*, Λαογραφικὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, Λιβάδι Ἐλασσόνας, Τρίκαλα Θεσσαλίας, 1974, 8ο, σ. 54 (Α.Ε. 4028).

108) *Μαρίνα Κοράση*, Περιγραφὴ ἐθίμων ἀπὸ Οὐσὰκ καὶ Σεβντίκιοϊ Μ. Ἀσίας, 1974, 8ο, σ. 21 (Α.Ε. 4029).

109) *Χαρίκλεια Γαλανοπούλου*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, 1974, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4030).

110. *Χριστίνα Μοτσιανοῦ*, Λαογραφικὴ ὕλη ἀπὸ τὴν Καρδίτσα, Καλαμπάκα, Λαῦκο Βόλου καὶ Ἀλεξανδρούπολη, 1974, 8ο, σ. 76 (Α.Ε. 4031).

111. *Ἑλένη Τσιάμη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ Μεγάλο χωριὸ Εὐρυτανίας, 1974, 8ο, σ. 37 (Α.Ε. 4032).

112. *Σοφία Ζλητίδου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὴ Σαρακήνα Ἀνατ. Θράκης, 1973, 8ο, σ. 65 (Α.Ε. 4033).

113. *Διονυσία Θεοδωράτου*, Λαογραφικὴ ὕλη ἀπὸ τὴν Ἀχαΐα καὶ τὸν Σκινέα Κεφαλληνίας, 1974, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 4034).

114. *Δέσποινα Κίτσου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ χωριὸ Πηγὲς Νέστου Καβάλας (Σαρακατσάνοι, πρόσφυγες ἀπὸ Βιζύη καὶ Κεσσάνη Ἀνατ. Θράκης), 1974, 8ο, σ. 30 (Α.Ε. 4035).

115. *Μαρία Ἀντύπα*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Κεφαλλονιά, 1974, 8ο, σ. 33 (Α.Ε. 4036).

116. *Ἰσαβέλλα Νοτιᾶ*, Ἔθιμα λατρευτικὰ ἀπὸ Μ. Ἀσία καὶ Λειβαδειά, 1974, 8ο, σ. 27 (Α.Ε. 4037).

117. *Ἀναστασία Παμουκτσόγλου*, Ἔθιμα ἑορταστικὰ (διάφοροι τόποι), Πειραιᾶς 1974, 8ο, σ. 75 (Α.Ε. 4038).

118. *Βασιλικὴ Γιαννάκη*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Βαρθολομιὸ Ἠλείας, 1974, 8ο, σ. 27 (Α.Ε.4039).

119. *Μαρία Ζαφειροπούλου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὸ Κάρς Πόντου καὶ Φλώρινα 1974, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 4040).

120. *Εἰρήνη Μυλωνᾶ*, Ἔθιμα συνοικεσίου καὶ γάμου ἀπὸ τὸ Παναιτώλιο Αἰτωλοακαρνανίας, 1974, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4041).

121. *Μαρία Παγανοπούλου*, Συλλογὴ πληροφοριῶν σχετικῶν μὲ μαγείαν, λαϊκὴν ἰατρικήν, ἀστρολογίαν καὶ μαντικὴν ἀπὸ τὴν Ὕδραν καὶ Δάφνην Λακεδαίμονος, 1974, 8ο, σ. 11 (Α.Ε. 4042).

122. *Εὐαγγελία Πάνου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Μελίγκοβα Αἰτωλοακαρνανίας κ.ἄ.τ., 1974, 8ο, σ. 16 (Α.Ε. 4043).

123. *Παρασκευὴ Χαμαλέτσου*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Σμύρνη, Μάνδρα καὶ Ἅγ. Θεόδωρο Τριχωνίδος Αἰτωλοακαρνανίας, 1974, 8ο, σ. 18 (Α.Ε. 4044).

124. *Σταματία Συμψιρῆ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα Ἀμφιλοχίας 1974, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 4045).

125. *Ἀναστασία Παπακώστα*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα Δωδεκαημέρου ἀπὸ τοὺς Χιονάδες Κόνιτσας, 1974, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 4046).

126. *Σοφία Βαμβακᾶ*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα μέχρι τὰ Θεοφάνεια (Πύλος καὶ Μεθώνη Μεσσηνίας, Ζῆρος Σητείας Κρήτης), 1974, 8ο, σ. 19 (Α.Ε. 4047).

127. *Δέσποινα Παλαιολόγου*, Λαογραφικαὶ σημειώσεις ἐκ Μαλανδρινίου Ἀργολίδος καὶ Λήμνου (Ρουσσοπούλιον), 1974, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 4048).

128. *Θεοδώρα Σαράμπαλη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ Ἀγρίνιο, 1973, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4049).

129. *Κωνσταντίνα Σκουρτανιώτου*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὰ Τρίκαλα Θεσσαλίας, 1973, 8ο, σ. 24 (Α.Ε. 4050).

130. *Θεώνη Σταθοπούλου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἄρτα, 1973, 8ο, σ. 15 (Α.Ε. 4051).

131. *Αἰκατερίνη Σταυρακάκη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Σητεία, 1973, 8ο, σ. 31 (Α.Ε.4052).

132. *Φλώρα Τσαγκάτου*, Συλλογὴ ἐθίμων ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἑρμούπολη Σύρου, 1973, 8ο, σ. 38 (Α.Ε. 4053).

133. *Μαρία Ἀντύπα*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ Φερεντινᾶτα Κεφαλονιᾶς, 1973, 8ο, σ. 24 (Α.Ε. 4054).

134. *Ἀναστασία Καραμαντζιάνη*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης, Ἀθήνα 1973, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4055).

135. *Ἀντιγόνη Ἰωαννίδου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα Πόντου κ.ἀ., 1973, 8ο, σ. 70 (Α.Ε. 4056).

136. *Ἀθανασία Κολοβοῦ*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης, Ἀθήνα 1973, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 4057).

137. *Ἑλένη Κονσολάκη*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴν Κάλυμνο καὶ Ἀθήνα, 1973, 8ο, σ. 20 (Α.Ε. 4058).

138. *Παρασκευὴ Λιάκου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸν Ἀσπρόπυργο Ἀττικῆς, 1973, 8ο, σ. 31 (Α.Ε. 4059).

139. *Ἁγνὴ-Μαρία Μαρκαντωνάτου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὸ Ροστὸβ Ρωσίας, Ἀθήνα κ.ἀ., 1973, 8ο, σ. 29 (Α.Ε. 4060).

140. *Πολυξένη Μπερέκου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν Ἐλευσῖνα Μεγαρίδος καὶ Ραβενὴ Θεσπρωτίας, 1973, 8ο, σ. 28 (Α.Ε. 4061).

141. *Μαριάνθη Μπουρλάκη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη καὶ ἀπὸ τὴ Σύρο, 1973, 8ο, σ. 37 (Α.Ε. 4062).

142. *Λουΐζα Μπρούσκου*, Λαογραφικὴ συλλογή, Ἀθήνα 1973, 8ο, σ. 5 (Α.Ε. 4063).

143. *Μαρία Παναγοπούλου*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης, Ἀθήνα 1973, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4064).

144. *Πηγὴ Πλατανιώτου*, Λαογραφικαὶ σημειώσεις ἀπὸ τὴν Νικομήδεια καὶ τὸν Πειραιᾶ, 1973, 8ο, σ. 11 (Α.Ε. 4064α).

145. *Δέσποινα Χατζοπούλου*, Λαογραφικαὶ σημειώσεις ἀπὸ τὴν Καλλιθέα Ἀττικῆς, 1973, 8ο, σ. 18 (Α.Ε. 4065).

146. *Οὐρανία Χιουρέα*, Ἑορταστικὰ ἔθιμα, Ἀθήνα 1973, 8ο, σ. 19 (Α.Ε. 4066).

147. *Μαρία Χριστοδούλου*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ Μακρύλογγο Τροιζηνίας, 1974, 8ο, σ. 45 (Α.Ε. 4067).

148. *Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης*, Λαογραφικὰ σύμμεικτα ἀπὸ τὴ Νιγρίτα καὶ Ξηρότοπο Σερρῶν, Καλλιθέα Δράμας, Ξηροκαρύταινα καὶ Βάχλια Γορτυνίας, Ζυγοβίτσι, Δολιανά, Ἁγία Σοφία καὶ Ζάβιτσα Ἀρκαδίας, Μιστεγνὰ Λέσβου, Μεσοχώρι Καρπάθου, Καλαβρία (Μπόβα, Ροχούδι, Γαλλικανό, Βουνέ), Ἴμβρο καὶ Ζάκυνθο 1974 - 1977, 8ο, σ. 26 (Α.Ε. 4068).

149. *Μενέλαος Ν. Χριστοδούλου*, Λαογραφικὰ σύμμεικτα ἀπὸ τὴν Κύπρο (Ἄλωνα, Μόρφου, Ἀστρομερίτης, Κάτω Πάφος, Ἅγιος Δημήτριος, Στατός, Ζώτεια, Π. Ἀμπέλια, Ἀρνάκι, Λάρνακα, Κατοκοπιά, Μένικον, Ἰδάλιον, Τρόζαινα, Παλαιχώρι), 1977, 8ο, σ. 19 (Α.Ε. 4069).

150. *Λουκία Δελῆ-Ἀλεξάκη*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴ Δαύλεια Βοιωτίας, 1977, 8ο, σ. 120 (Α.Ε. 4070).

151. *Γεώργ. Ἀμαργιανάκης*, Συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὸ Βαθὺ Σίφνου, 1976, 8ο, σ. 24 (Α.Ε. 4071).

152. *Σοφία Μάρκου*, Λαογραφικὰ σύμμεικτα ἀπὸ Βλαχοκερασέα, Κερασέα, Μανθυρέα Ἀρκαδίας, 1977, 8ο, σ. 51 (Α.Ε. 4072).

153. *Παναγιώτης Ν. Κερεζούδης*, Λαογραφικὰ Πυθίου Διδυμοτείχου, 1977, 4ο, σ. 64 (Α.Ε. 4073).

154. *Ἀλέξ. Κ. Ἀδαμίδης*, «Θρύλοι καὶ παραδόσεις ἐπαρχίας Βοΐου Κοζάνης» (Βυθός, Πεντάλοφος, Δραγασιά, Αὐγερινός, Ἀχλαδιά, Κλεισώρεια, Λικνάδες,

Κρυονέρι, Ἐράτυρα, Δαμασκηνέα, Πολυκάστανο), 1977, 4ο, σ. 88 (Α.Ε. 4074).

155. *Λάμπρος Ἀθ. Γριβέλλας*, Ζογλώπι καὶ Παλιοζογλώπι Καρδίτσας. Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη, Ραχούλα (Ζογλώπι) 1977, 4ο, σ. 48 (Α.Ε. 4075).

156. *Δημήτρ. Σωτ. Μάρκου*, Τὰ μουσικὰ ὀργανάκια τοῦ ἁγίου Πέτρου, Σπάτα, 1977, 4ο, σ. 39 (Α.Ε. 4076).

157. *Δημήτριος Β. Στεργιόπουλος*, Picturesque Musico-Laographia Thessalica, Ἅγιος Κωνσταντῖνος Φαρσάλων, Καλὸ Νερὸ Λαρίσης, Βελεστῖνο Μαγνησίας, 1977, 4ο, σ. 333 (Α.Ε. 4077).

158. *Δημήτρ. Καμπασακάλης*, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα Ἀμορίου Διδυμοτείχου, 1977, 4ο, σ. 107 (Α.Ε. 4078).

159. *Βασίλ. Μπούρμπουλας*, Συλλογὴ παροιμιῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Ϛ' τάξεως τοῦ Γ' Δημοτικοῦ Σχολ. Κορυδαλλοῦ, 1977, 4ο, σ. 29 (Α.Ε. 4079).

160. *Ἰωάννης Ἀντ. Ἀντωνόπουλος*, Στ' ἀχνάρια τῶν προγόνων μας, Λαογραφικὰ τῆς Καρύταινας Ἀρκαδίας καὶ τῆς περιοχῆς της, 1977, 4ο, σ. 169 (Α.Ε. 4080).

161. *Δημ. Β. Χατζηιωαννίδης*, Λαογραφικὰ σημειώματα ἐπαρχ. Ὄφεως Πόντου, 1977, 4ο, σελ. 207 (Α.Ε. 4081).

162. *Γεώργιος Κωστάκης*, Λαογραφικὴ συλλογὴ Μετοχίου Μαγνησίας, 1977, 4ο, σ. 140 (Α.Ε. 4082).

163. *Νικόλ. Γ. Μανεσιώτης*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ Ρόδο, Κῶ, Κάλυμνο, Πάτμο, Νίσυρο, Σύμη, Λέρο, Ἀστυπάλαια, Τῆλο, Κάσο καὶ Κάρπαθο, 1977, 4ο, σ. 94 (Α.Ε. 4083).

164. *Γεώργ. Νικόλ. Ζιώγας*, Ἡ λαογραφία τοῦ χωριοῦ μου Κακοπλεύρι Καλαμπάκας, 1977, 4ο, σ. 1614 (Α.Ε. 4084).

Β' 1978

1. *Θωμᾶς Βασ. Σταμούλης*, Ἡ σοφία τοῦ λαοῦ. Λαϊκαὶ παροιμίαι, Καρπενήσιον Εὐρυτανίας, 1977, 8ο, σ. 41 (Α.Ε. 4085).

2. *Δημητρ. Β. Μάρκου*, «Τὸ τάμα». Ὁ ταῦρος θυσία στὸν προστάτη Ἅγιο Πέτρο...», Σπάτα Ἀττικῆς 1978, 4ο, σ. 115 (Α.Ε. 4086).

3. *Ἐλευθ. Μαρινέλλης*, Ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ Σουλίου Πατρῶν, 1978, 4ο, σ. 55 (Α.Ε. 4087).

4) *Μιχ. Ε. Κριάρης*, Μοναστηράκια καὶ ξωκκλήσια τῆς Ρόδου, 1978, 4ο, σ. 40 (Α.Ε. 4088).

5. *Βασίλ. Μπούρμπουλας*, Γάμος καὶ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ γάμου ἀπὸ τὴ Ματαράγκα Αἰτ/νίας, 1978, 4ο, σ. 17 (Α.Ε. 4089).

6. *Εὐαγγελία Λαμπιθιανάκη-Παπαδάκη*, Λίγα ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ λαογραφία τῆς Κρήτης (Ἡράκλειο, Ἀνατολ. Κρήτη), 1977, 4ο, σ. 681 (Α.Ε. 4090).

7. *Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης*, Συλλογὴ στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἀπὸ τὴ Μάνη (Γερολιμένας, Πύργος Διροῦ, Κίττα, Κοῦνος, Κάτω Μπουλαριοί, Δρύαλος, Χαριά, Κάτω Καρέα ἐπαρχ. Οἰτύλου Λακωνίας), 1978, 8ο, σ. 667 (Α.Ε. 4091).

8. *Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας (Πέρδικα, Καμίνιον, Μανδρότοπος, Κεραμίτσα, Ἅγιοι Πάντες, Πλακωτή), 1978, 8ο, σ. 624 (Α.Ε. 4092).

9. *Δημήτρ. Ι. Θεοδωρόπουλος*, «Συλλογὴ παιγνιδιῶν τῶν παιδιῶν», Κερπινὴ Ἀρκαδίας 1978, 8ο, σ. 92 (Α.Ε. 4093).

10. *Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης*, Συλλογὴ στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἀπὸ τὴ Μεσσηνιακὴ Μάνη (Ἔξω Μάνη) (Σελίνιτσα-Ἅγιος Νικόλαος, Πύργος, Καστάνια, Σωτηριάνικα, Λαγκάδα, Νομιτσί, Κυβέλεια, Μηλιά, Προσήλιον, Ἐξωχώρι Μεσσηνίας), 1977 - 1978, 8ο, σ. 667 (Α.Ε. 4094).

11. *Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης*, Συλλογὴ στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Μανιατῶν (Πιλάλα, Χειμάρα, Βαχός, Νύφι, Κότρωνας, Μαυροβούνι, Καρυούπολη, Πιόντες, Προφ. Ἠλίας-Τόμπρα ἐπαρχ. Γυθείου Λακωνίας), 1978, 8ο, σ. 602 (Α.Ε. 4095).

12. *Ἑλένη Δουνδουλάκη - Οὐσταμανωλάκη*, Ἀμπελουργία κρασαμπέλων Ἀρχανῶν Ἡρακλείου Κρήτης, 1978, 4ο, σ. 170 (Α.Ε. 4096).

13. *Νικόλαος Παπουτσιδάκης*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν περιοχὴ Ρεθύμνου Κρήτης, 1978, 4ο, σ. 43 (Α.Ε. 4097).

14. *Μιχ. Ἐμμ. Ἀρφαρᾶς*, Τὸ δίπατο λαϊκὸ Νισύρικο σπίτι, 1978, 4ο, σ. 45 (Α.Ε. 4098).

15. *Μαριάνθη Μελισσουργάκη-Ἀρφαρᾶ*, Λαογραφικὰ χωρίου Μάρθας Πεδιάδος Ἡρακλείου Κρήτης, 1978, 4ο, σ. 70 (Α.Ε. 4099).

16. *Ἑλένη Ψυχογιοῦ-Ἰωαννίδη*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἀχαΐας (Δροσιά, Προστοβίτσα, Σκιαδᾶς καὶ Πόρτες), 1978, 8ο, σ. 628 (Α.Ε. 4100).

17. *Γ.Κ. Σπυριδάκης*, Μουσικὴ ἐξ Ὡραιοκάστρου Πωγωνίου Ἠπείρου, 1972, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4101).

18. *Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Καστοριᾶς (Νεστόριο, Ἐπταχώρι, Χρυσή, Πευκόφυτο, Ν. Ζούζουλη, Κυψέλη, Μανιάκοι, οἰκ. Τσοτιλίου Κοζάνης) 1978, 8ο, σ. 522 (Α.Ε. 4102).

19. *Εὐαγγ. Ζορμπᾶς*, Ρουμελιώτικη λαογραφία (Τσούκα Φθιώτιδος), 1978, 4ο, σ. 193 (Α.Ε. 4104).

20. *Εὐαγγ. Ἀγγελῆς*, Ἡ φορεσιὰ τῆς Καραγκούνας, Ἀθῆναι 1978, 4ο, σ. 19 (Α.Ε. 4105).

Γ' 1979

1. *Κωνστ. Γ. Σπυρόπουλος* «Τὸ χωριό μου Καλούδι Αἰτωλοακαρκανίας, Θρῦλος καὶ Ἱστορία», 1979, 4ο, σ. 39 (Α.Ε. 4106).

2. *Τάσος Κ. Κοντογιαννίδης*, Ἡ λαϊκὴ ἰατρικὴ τοῦ Πόντου, Ἀθῆναι 1979, 4ο, σ. 36 (Α.Ε. 4107).

3. *Σωκρ. Γ. Πουρνάρας-Κτιμεναῖος*, Λαϊκὲς παροιμίες μὲ ἐξήγηση, 1979, 4ο, σ. 94 (Α.Ε. 4108).

4. *Γρηγ. Ι. Μανάκας*, Λαογραφικὸ ὑλικὸ Λήμνου, Ἅγ. Εὐστράτιος, 1979, 4ο, σ. 72 (Α.Ε. 4109).

5. *Χαρίλ. Χρ. Χατζῆς*, Τὸ Νεστόριο..., Νεστόριο Καστοριᾶς, 1979, 4ο, σ. 82 (Α.Ε. 4110).

6. *Φρόσω Ζούρου*, Μουσικὴ καὶ ἠχογραφημένη ὕλη, Λέσβος, 1975, 8ο, σ. 74 (Α.Ε. 4111).

7. *Νικόλ. Ι. Θεοδώρου*, Λαογραφία Δυτ. Φθιώτιδος (Κλωνί), 1979, 8ο, σ. 103 (Α.Ε. 4112).

8. *Σπυρ. Γεωργαλῆς*, Λαογραφία ἀπὸ τὰ Λεπιανὰ Εὐρυτανίας, 1979, 8ο, σ. 78 (Α.Ε. 4113).

9. *Νικόλ. Ἀθ. Ζάρακας*, Ἡ μετεωρολογία καὶ ἀστρολογία στὴ λαογραφία τῆς Κῶ, 1979, 8ο, σ. 76 (Α.Ε. 4114).

10. *Ν. Κεφαλληνιάδης*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ μαθητῶν Λεοντείου Λυκείου (Τῆνος, Σύρος, Πάρος, Ζάκυνθος, Κύθηρα, Κρήτη, Κόρινθος, Βόλος, κ.ἄ.), 1979, 8ο καὶ 4ο, σ. 70 (Α.Ε. 4115).

11. *Κώστας Σταματόπουλος*, Λαογραφία τοῦ χωριοῦ Πιτσὰ Κορινθίας, 1979, 8ο, σ. 293 (Α.Ε. 4116).

12. *Ἰωάννης Γ. Μαστοράκης*, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ τὴ Βόνη, Θραψανό, Καστέλλι, Μάλια Πεδιάδος καὶ Ἅγιο Μύρωνα Μαλεβιζίου Ἡρακλείου Κρήτης, 1976, 4ο, σ. 54. (Α.Ε. 4117).

13. *Βασίλ. Κ. Τηλαβερίδης*, «Ψαρᾶδες» Φλωρίνης, 1979, 4ο, σ. 66 (Α.Ε. 4118).

14. *Κων/νος Κολεντίνης — Βασιλικὴ Μάλλιου-Κολεντίνη*, Λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴ Μαλεσιάδα Βάλτου καὶ τὴν ὀρεινὴ ἐπαρχία Βάλτου, 1979, 4ο, σ. 87 (Α.Ε. 4119).

15. *Κων/νος Βελεγράκης*, Τὸ Μπιτζιμπάρδι (Τρυπητὴ) Ὀλυμπίας, 1979, 4ο, σ. 119 (Α.Ε. 4120).

16. *Γεώργ. Ν. Λέφας*, Ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ μελέτη Ἀντιχασίων (Φλαμπουρεσίου) Τρικάλων, 1979, 4ο, σ. 63 (Α.Ε.4121)

17. *Συλλογὴ μαθητῶν Α΄ μικτοῦ Γυμνασίου Ἡρακλείου Κρήτης*, Κρητικὰ δημοτικὰ τραγούδια Ἀνατολικῆς Κρήτης. Συμβολὴ στὸ ἔτος ἑλληνικῆς παράδοσης, 1979, 4ο, σ. 140 (Α.Ε. 4122).

18. *Νικόλ. Γ. Σταυριανός*, Τὰ Βελανίδια Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς Λακωνίας, 1979, 4ο, σ. 106 (Α.Ε. 4123).

19. *Νίκος Φασατάκης*, Ἡ λαογραφία τῶν Μελάμπων. Κοινωνικὴ ζωή, Μέλαμπες Ρεθύμνης, 1979, 4ο, σ. 285 (Α.Ε. 4124).

20. *Ἐλευθέριος Π. Ἀλεξάκης*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Χαλκιδικῆς (Συκιά, Καλάνδρα, Στανός, Βαρβάρα, Γαλάτιστα, Πολύγυρος), 1979, 8ο, σ. 741 (Α.Ε. 4125).

21. *Ἄννα Παπαμιχαὴλ - Κουτρούμπα*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Πρεβέζης (Μυρσίνη, Μύτικας, Λυγιά, Βράχος), 1979, 8ο, σ. 728 (Α.Ε. 4126).

22. *Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Μαγνησίας (Πουρί, Κεραμίδι, Κανάλια, Τρίκερι, Λαῦκος, Προμύρι) 1979, 8ο, σ. 731 (Α.Ε. 4127).

23. *Ἄννα Γουὴλ - Μπαδιεριτάκη*, Ἄμεση λαογραφικὴ ἐργασία ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀρώνι Χανίων, 1979, 8ο, σ. 186 (Α.Ε. 4128).

24. *Ἑλένη Ψυχογιοῦ - Ἰωαννίδη*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἄρτας (Ἄγναντα, Δροσοπηγή, Θεοδώριανα, Κομπότι), 1979, 8ο, σ. 783 (Α.Ε. 4129).

25. *Ἄγγελος* Ν. *Λευτεραῖος*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Μεσσηνίας (Μηλιά, Καρυοβούνι, Σαϊδόνα, Ἐξωχώρι, Τσέρια, Καστανέα), 1979, 8ο, σ. 420 (Α.Ε. 4130).

26. *Γεώργ. Ἀμαργιανάκης*, Μουσικολογικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἰωαννίνων (Ἰωάννινα, Κόνιτσα, Μέτσοβο, Δελβινάκι, Κτίσματα, Βίτσα, Κῆποι, Ἄνω Πεδινά, Λογγάδες, Δροσοχώρι καὶ Ζωτικό), 1979, 8ο, σ. 329 (Α.Ε. 4131).

27. *Εὐαγγελία Νικ. Γιαννιοῦ*, Λαογραφικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὸ χωριὸ Καλημεριάνοι Εὐβοίας, 1979, 8ο, σ. 1529 (Α.Ε. 4133).

28. *Βαρβάρα Παγανᾶ*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ χωριὸ Δίστρατο (Βρυάζα) Κονίτσης, 1979, 8ο, σ. 750 (Α.Ε. 4134).

29. *Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης*, α) Οἱ «Ἀράπηδες» τῆς Νικήσιανης Καβάλας β) Τὸ Καρναβάλι τῆς Σκύρου, 1979, 8ο, σ. 17 (Α.Ε. 4135).

30. *Μαρία Ἀγγέλη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ χωριὸ Σταγιᾶδες Καλαμπάκας, 1978 - 1979, 4ο, σ. 873 (Α.Ε. 4136).

31. *Ἀλίκη Λάμπρου*, Σκυριανὰ σύμμικτα, 1979, 4ο, σ. 23 (Α.Ε. 4137).

Δ' 1980

1. *Κλεάνθη Κυπριωτάκη*, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Κρήτης (Ἡρακλείου, κυρίως Ἀβδοῦ καὶ Γωνιές, Ρεθύμνης καὶ Λασιθίου), 1980, 4ο, σ. 116 (Α.Ε. 4138).

2. *Ἀλέξανδρος Γ. Λαζάνης*, Τὰ ἔθιμα τῶν Κατσανοχωρίων στὸ ἑορτολόγιο ὅλου τοῦ χρόνου, Κατσανοχώρια, 1979, 4ο, σ. 106 (Α.Ε. 4139).

3. *Γεώργ. Β. Κουτρουβέλης*, «Γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴ Λέσβο», Ὁδοιπορικό, Λέσβος 1978, 4ο, σ. 143 (Α.Ε. 4140).

4. *Γ. Σ. Ἠλιάδης*, Ποίημα τοῦ Διγενῆ τοῦ Ἀντρειωμένου κατὰ τὸν Νεόφυτον τὸν Ποιητὴν ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν τοῦ «Μωροῦ Νεροῦ» τῆς Πάφου, Κύπρος 1966, 4ο, σ. 8 (Α.Ε. 4141).

5. *Γεώργ. Θωμᾶς*, α') Τὰ παραδοσιακὰ παιγνίδια στὸ Προμύρι τοῦ Πηλίου β') Ἡ λαϊκὴ λατρεία τοῦ Προμυρίου στὸ νότιο Πήλιο (1980), 4ο, σ. 185 (Α.Ε. 4142).

6. *Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη*, «Πανάρατος», Λαϊκὴ διασκευὴ τῆς «Ἐρωφίλης», Φανάρι Καρδίτσας, 1978, 4ο, σ. 19 (Α.Ε. 4143).

7. *Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἔβρου (Σαμοθράκη, Ἀμφιτρίτη Ἀλεξανδρουπόλεως, Κορνοφωλιά, Δαδιά, Σουφλὶ Ἔβρου), 1980, 8ο, σ. 559 (Α.Ε. 4144).

8. *Ἄγγελος Ν. Λευτεραῖος*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὰ χωριὰ τοῦ νομοῦ Πιερίας Κάτω καὶ Ἄνω Μηλέα, Ἐλατοχώριον, Ἅγιος Δημήτριος, 1980, 8ο, σ. 416 (Α.Ε. 4145).

9. *Ἄννα Ἰ. Παπαμιχαὴλ-Κουτρούμπα*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Φθιώτιδος (Λαμία, Ἀχλάδι, Σπαρτιὰ (Νέα καὶ Παλιά), 1980, 8ο, σ. 1006 (Α.Ε. 4146).

10. *Ἐλευθέριος Π. Ἀλεξάκης*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Θεσσαλονίκης (Λαχανᾶς, Ἄσσηρος, Στεφανινά, Ζαγκλιβέρι ἐπ. Λαγκαδᾶ) 1980, 8ο, σ. 577 (Α.Ε. 4147).

11. *Ἑλένη Ψυχογιοῦ-Ἰωαννίδη*, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἀχαΐας, (Καμενιάνοι, Λεχούρι, Ἄνω Βλασία), 1980, 8ο, σ. 372 (Α.Ε. 4148).

12. *Δημ. Ἰω. Θεοδωρόπουλος*, Συλλογὴ τραγουδιῶν Κερπινῆς Γορτυνίας, 1980, 8ο, σ. 151 (Α.Ε. 4149).

13. *Ἀριστείδης Μπακαΐμης*, α') Δημοτικὰ τραγούδια Πελεκάνου Βοΐου Κοζάνης, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 142 β') Δημοτικὰ τραγούδια Ροδιανῆς, Λευκοπηγῆς καὶ Χτενίου Κοζάνης, Κοζάνη 1980, 8ο, σ. 97 γ') Λαογραφικὰ Δαμασκηνιᾶς Βοΐου Κοζάνης, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 66 δ') Λαογραφικὰ Πελεκάνου Βοΐου, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 23 ε') Λαογραφικὰ Ροδιανῆς Κοζάνης καὶ δημοτικὰ τραγούδια Λευκοπηγῆς, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 46 ς') Λαογραφικὰ Ζώνης Κοζάνης, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 34 ζ') Τοπωνύμια καὶ οἰκογενειακὰ ὀνόματα Δυτικῆς Μακεδονίας, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 28 η') Λαογραφικὰ σύμμικτα (Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλων περιοχῶν τῆς χώρας), Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 27 θ') Λαογραφικὰ Παλαιοῦ Προδρόμου Ἡμαθίας, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 19 ι') Ἡ Δαμασκηνιὰ Βοΐου Κοζάνης (Ἀπόσπασμα μὲ λαογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ κοινωνιογράφημα), Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 18 ια') Φωτογραφίες καὶ σχέδια Δυτικῆς Μακεδονίας, Κοζάνη 1980, 4ο, σ. 49 (Α.Ε. 4150).

14. *Πέτρος Ἀπ. Κομπορόζος*, Δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ τὴν Πορτίτσα τοῦ νομοῦ Καρδίτσης, 1980, 4ο, σ. 209 (Α.Ε. 4151).

15. *Παῦλος Β. Νταλλῆς*, Ἡ Βούλπη καὶ ἡ Παλαιοκατούνα τῆς Εὐρυτανίας (Λαογραφία) 1980, 4ο, σ. 387 (Α.Ε. 4152).

16. *Ἑλένη Δουνδουλάκη - Οὐσταμανωλάκη*, Λαϊκὰ παραμύθια Ἀρχανῶν Κρήτης, 1979, 4ο, σ. 185 (Α.Ε. 4153).

17. *Παν. Χαρ. Καράμπελας*, Λαογραφικὰ παρατηρήματα γύρω ἀπὸ τὸ γάμο, γέννηση, βάφτιση καὶ θάνατο στὴν περιοχὴ τῆς Μάνης, Ἡράκλειο 1980, 4ο, σ. 215 +5+7 (Α.Ε. 4154).

18) *Διδάσκαλοι Α' Ἐκπ. Περιφερείας Τρικάλων*, Ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ στοιχεῖα χωρίων περιοχῆς Τρικάλων (Τρίκαλα, Πύργος, Μικρὸ Κεφαλόβρυσο, Βαλομάνδρι, Ράζα, Ρίζωμα, Ἐλάτη, Περτούλι, Δέση, Νεραϊδοχώρι, Πύρρα, Γερακάρι, Πρόδρομος, Νεοχώρι, Παραπόταμος, Γοργογύρι, Βασιλική, Πρίνος, Λιλή, Δροσοπηγή), 1980, 4ο, σ. 194 (Α.Ε. 4155).

RÉSUMÉ

Collections de materiel folklorique, deposées au Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1977 - 1980.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1977, 1978, 1979, 1980

Λ΄ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1977

«Τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔργον κατὰ τὸ ἔτος 1977 ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Α΄. Εἰσαγωγὴ λαογραφικῆς ὕλης. — α΄) 160 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημέναι) ἐκ σελίδων 6478. Αἱ πλεῖσται ἐκ τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ Γ.Κ. Σπυριδάκη.

β΄) 145 ἠχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν. Αἱ ἠχογραφήσεις αὗται προέρχονται κυρίως ἐκ προσφορᾶς ἰδιωτῶν, φίλων τῆς λαογραφίας.

γ΄) 250 δίσκοι (εἰς διπλοῦν), ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέντρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἑταιρείας «Κολούμπια».

Β΄. Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον. — α΄) Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου λαογραφικὸν ὑλικὸν διὰ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου περὶ τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ἐκ χειρογράφων εἰς 7316 δελτία ὡς καὶ ποικίλη ἄλλη λαογραφικὴ ὕλη εἰς 1749 δελτία.

β΄) Ὑπὸ τῶν συντακτῶν : 1) κατετάχθησαν 7687 δελτία ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης, 2) ἐταξινομήθησαν 1570 δελτία καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς οἰκείας δελτιοθήκας 7191 δελτία ποικίλης λαογρ. ὕλης.

γ΄) Ὑπὸ τοῦ συντάκτου - μουσικοῦ κατεγράφησαν ἐπὶ 5/γράμμου 25 μελῳδίαι, τῶν ὁποίων ἔγινε καὶ μουσικολογικὴ ἐπεξεργασία.

δ΄) Ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται ἠσχολήθησαν : 1) μὲ τὴν ἐπιλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν φακέλων μοιρολογίων Μάνης ὡς καὶ ἐρωτικῶν διὰ τὸν ὑπὸ ἔκδοσιν Β΄ τόμον τῆς Ἐκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, 2) μὲ τὴν ἀποδελτίωσιν τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑλικοῦ διὰ τὴν σύνταξιν λαογραφικοῦ χάρτου τροφῶν καὶ ἄλλων θεμάτων, 3) μὲ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου διὰ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ, 4) μὲ τὴν ἀνασύνταξιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου δημοσιευθείσης βιβλιογραφίας τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1907 - 1920 καὶ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς διὰ προσθηκῶν, 5) μὲ τὴν σύνταξιν εὑρετηρίου ὀνομάτων καὶ πραγμάτων τῆς ἑλλην. λαογρ. βιβλιογραφίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1800 κ.ἑξ.

Γ΄ Δημοσιεύματα. — α΄) Ἐξετυπώθη ὁ ΚΔ΄ τόμος τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου, ἀποτελούμενος ἐκ 13 τυπογραφικῶν φύλλων καὶ περιλαμβάνων μελέτας τοῦ διευθυντοῦ (2), τοῦ πρώην διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου καθηγητοῦ Δημ. Β. Οἰκονομίδου, τοῦ συντ. μουσικοῦ Γεωργίου Ἀμαργιανάκη καὶ τὴν βιβλιογραφίαν τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1972 - 75 συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γεωργ. Αἰκατερινίδου.

β΄) Συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Περιστέρη ἡ προετοιμασία τοῦ μουσικοῦ μέρους τοῦ τόμου δημοτικῆς μουσικῆς ἐκ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος. Ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ - συντάκτου ἀπεδελτιώθησαν μελῳδίαι τοῦ τόμου.

γ΄) Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὑρίσκεται ὁ Δ΄ τόμος τῶν Συμμείκτων τοῦ Ν.Γ. Πολίτου. Μέγα μέρος τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων τοῦ τόμου τούτου ἔχει ἤδη διορθωθῆ.

δ΄) Ἐπερατώθη ἡ διόρθωσις ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν τελευταίων δοκιμίων τοῦ Α΄ τεύχους τοῦ καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν παραμυθιῶν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Γ. Α. Μέγα, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται οὕτως εἰς τὸ τυπογραφεῖον ἕτοιμον πρὸς ἐκτύπωσιν.

Δ΄. Βιβλιοθήκη.— Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν 22 δημοσιεύματα.

Ε΄. Συνέδρια καὶ ἄλλαι ἐκδηλώσεις,— α΄) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου προσκληθεὶς μετέσχε μὲ ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ Α΄ συνέδριον Λακωνικῶν Σπουδῶν.

β΄) Ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου Γ. Αἰκατερινίδης προέβαλε, καταλλήλως ἐπεξηγήσας, κινηματογραφικὰς ταινίας τοῦ Κέντρου μὲ λαογραφικὰ θέματα : 1) εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῶν θρακικῶν λαογραφικῶν ἑορτῶν εἰς Ξάνθην καὶ 2) εἰς τὸ Μουσεῖον Λαϊκῆς Τέχνης εἰς Ἀθήνας ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὀργανωθείσης ὑπ' αὐτοῦ λαογραφικῆς ἑβδομάδος.

Τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀποκειμένην λαογραφικὴν ὕλην ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐρευνηταί. Πρὸς τούτοις παρεσχέθησαν δι' ἀλληλογραφίας εἰς ἀλλοδαπούς ἐρευνητὰς ἐπιστημονικαὶ πληροφορίαι, ἀφορῶσαι εἰς ἑλληνικὰ λαογραφικὰ θέματα.»

Β΄. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1978

«Τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔργον κατὰ τὸ ἔτος 1978 ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Α΄. Εἰσαγωγὴ λαογραφικῆς ὕλης. — α΄) 17 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημέναι) ἐκ σελίδων 7062. Ἐκ τούτων αἱ 7 προέρχονται ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ.

β΄) 510 ἠχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν.

γ΄) 436 δίσκοι (εἰς διπλοῦν), ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέν-

τρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἑταιρείας «Κολούμπια».

Β΄. Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον.—α΄) Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου λαογραφικὸν ὑλικὸν διὰ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου περὶ τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ἐκ χειρογράφων εἰς 7223 δελτία ὡς καὶ ποικίλη ἄλλη λαογραφικὴ ὕλη εἰς 275 δελτία.

β΄) Ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου ἀπεδελτιώθη ὡσαύτως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὕλης τῶν λαογραφικῶν καταλοίπων τοῦ Γ. Παγκάλου, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθοῦν εἰς τόμον ὑπὸ τοῦ Κέντρου.

γ΄) Ὑπὸ τῶν συντακτῶν: 1) κατετάχθησαν 3795 δελτία, 2) ἐταξινομήθησαν 3530 δελτία καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς οἰκείας δελτιοθήκας 4380 δελτία ποικίλης λαογρ. ὕλης.

δ΄) Ὑπὸ τοῦ συντάκτου - μουσικοῦ κατεγράφησαν ἐπὶ 5/γράμμου 43 μελῳδίαι, τῶν ὁποίων ἔγινε καὶ μουσικολογικὴ ἐπεξεργασία.

ε΄) Ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται ἠσχολήθησαν: 1) μὲ τὴν ἐπιλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν φακέλων μοιρολογίων Μάνης διὰ τὸν ὑπὸ ἔκδοσιν Β΄ τόμον τῆς Ἐκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, 2) μὲ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου διὰ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ, 3) μὲ τὴν ἀνασύνταξιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου δημοσιευθείσης βιβλιογραφίας τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1907 - 1920 καὶ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς διὰ προσθηκῶν.

Γ΄. Δημοσιεύματα. — α΄) Ἐξετυπώθη τὸ Α΄ τεῦχος τοῦ καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν παραμυθιῶν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Γ. Α. Μέγα (μῦθοι ζώων).

β΄) Ἐβιβλιοδετήθησαν καὶ ἐκυκλοφορήθησαν οἱ μέχρι τοῦδε ἐκτυπωθέντες 4 χάρται τοῦ Ἄτλαντος τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας μετὰ Λευκώματος φωτογραφιῶν, σχετιζομένων μὲ τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ τὴν ἀροτρίασιν.

γ΄) Συνεχίσθη ἡ προετοιμασία διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Δ΄ τόμου Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν (μουσικὴ ἐκλογή). (Κατηρτίσθησαν εὑρετήρια καταλόγων κ.λπ.).

δ΄) Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὑρίσκεται ὁ Δ΄ τόμος τῶν Συμμείκτων τοῦ Ν. Γ. Πολίτου. Μέγα μέρος τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων τοῦ τόμου τούτου ἔχει ἤδη διορθωθῆ.

ε΄) Προπαρασκευάζεται ἡ ἔκδοσις εἰς τόμον τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ τοῦ περιλαμβανομένου εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ Γεωργίου Παγκάλου.

Δ΄. Βιβλιοθήκη. — Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν 224 δημοσιεύματα.

Ε΄. Λαογραφικαὶ ἀποστολαί.— Ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου ἀποστολαὶ 28 ἡμερῶν εἰς τὴν ὕπαιθρον πρὸς ἐπιτόπιον με-

λέτην τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, συλλογὴν λαογρ. ὕλης καὶ ἠχογράφησιν δημωδῶν ᾀσμάτων καὶ μελῳδιῶν ὡς ἑξῆς :

Ὑπὸ τῆς συντ. Ἑλένης Ψυχογιοῦ-Ἰωαννίδη εἰς τὸν νομὸν Ἀχαΐας, ὑπὸ τῆς συντ. Αἰκατερίνης Πολυμέρου - Καμηλάκη εἰς τὸν νομὸν Καστοριᾶς, ὑπὸ τοῦ συντάκτου Ἐλευθερίου Ἀλεξάκη εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας καὶ ὑπὸ τοῦ συντάκτου Παναγιώτου Καμηλάκη εἰς τὸν νομὸν Ἰωαννίνων.

ΣΤ΄. Ἐπιστημονικὰ συνέδρια. — α΄) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου προσκληθεὶς μετέσχε μὲ σχετικὰς ἀνακοινώσεις : 1. εἰς τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Φρουριακῆς Ἀρχιτεκτονικῆς (Οὐρανούπολις Χαλκιδικῆς, 10 - 14 Μαΐου), 2 εἰς τὸ Α΄ Συμπόσιον Κυπριακῆς Λαογραφίας (Λεμεσὸς 20 - 24 Μαΐου), 3. εἰς τὴν Internationale Arbeitstagung des Vereines «Volkskultur um den Neusiedler See» (Neusiedl am See τῆς Αὐστρίας 20 - 25 Αὐγούστου). Ἐξ ἄλλου μετέβη καὶ παρηκολούθησεν εἰς Ἀλβανίαν τὸ 3ον Ἐθνικὸν Λαογραφικὸν Φεστιβὰλ Ἀλβανίας (Ἀργυρόκαστρον 6 - 12 Ὀκτωβρίου).

β΄) Οἱ συντάκται 1. Ἄννα Παπαμιχαὴλ - Κουτρούμπα, Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη καὶ Παναγιώτης Καμηλάκης μετέσχον μὲ σχετικὰς ἀνακοινώσεις εἰς τὸ Α΄ Συνέδριον Θεσσαλικῶν Σπουδῶν (Καρδίτσα καὶ Τρίκαλα 19 - 24 Ὀκτωβρίου). 2. Ἡ συντ. Ἑλένη Ψυχογιοῦ - Ἰωαννίδη μετέσχε μὲ σχετικὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ Α΄ τοπικὸν Συνέδριον Ἠλειακῶν Σπουδῶν (Πύργος 23 - 26 Νοεμβρίου).

Τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀποκειμένην λαογραφικὴν ὕλην ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐρευνηταί. Πρὸς τούτοις παρεσχέθηκαν δι' ἀλληλογραφίας εἰς ἀλλοδαπούς ἐρευνητὰς ἐπιστημονικαὶ πληροφορίαι, ἀφορῶσαι εἰς ἑλληνικὰ λαογραφικὰ θέματα».

Γ΄. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1979

«Τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔργον κατὰ τὸ ἔτος 1979 ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Α΄. Εἰσαγωγὴ λαογραφικῆς ὕλης. — α΄) 17 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημέναι) ἐκ σελίδων 4952. Ἐκ τούτων αἱ 3.300 προέρχονται ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ.

β΄) 1000 ἠχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν.

γ΄) 397 δίσκοι (εἰς διπλοῦν), ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέντρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἑταιρείας «Κολούμπια».

Β΄. Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον.— α΄) Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου λαογραφικὸν ὑλικὸν διὰ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου

περὶ τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ἐκ χειρογράφων εἰς 5764 δελτία ὡς καὶ ποικίλη ἄλλη λαογραφικὴ ὕλη εἰς 900 δελτία.

β΄) Ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου ἐπερατώθη ἡ ἀποδελτίωσις τῆς ὕλης τῶν λαογραφικῶν καταλοίπων τοῦ Γ. Παγκάλου, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκδοθοῦν εἰς τόμον.

γ΄) Ὑπὸ τῶν συντακτῶν: 1) κατετάχθησαν 4816 δελτία, 2) ἐταξινομήθησαν 4035 δελτία καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς οἰκείας δελτιοθήκας 4665 δελτία ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης.

δ΄) Ὑπὸ τοῦ συντάκτου - μουσικοῦ κατεγράφησαν ἐπὶ 5/γράμμου 37 μελῳδίαι, τῶν ὁποίων ἔγινε καὶ μουσικολογικὴ ἐπεξεργασία.

ε΄) Ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται ἠσχολήθησαν: 1) μὲ τὴν ἐπιλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν μοιρολογίων Μάνης διὰ τὸν ὑπὸ ἔκδοσιν Β΄ τόμον τῆς Ἐκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, 2) μὲ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου διὰ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ, 3) μὲ τὴν ἀνασύνταξιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου δημοσιευθείσης βιβλιογραφίας τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1907 - 1920 καὶ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς διὰ προσθηκῶν.

Γ΄. Δημοσιεύματα. — α΄) Συνεχίσθη ἡ προετοιμασία διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Δ΄ τόμου Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν (μουσικὴ ἐκλογὴ) (κατηρτίσθησαν εὑρετήρια καταλόγων κλπ.).

β΄) Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὑρίσκεται ὁ Δ΄ τόμος τῶν Συμμείκτων τοῦ Ν. Γ. Πολίτου. Μέγα μέρος τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων τοῦ τόμου τούτου ἔχει ἤδη διορθωθῆ εἰς τρίτην διόρθωσιν.

γ΄) Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐκδόσεως εἰς τόμον τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ τοῦ περιλαμβανομένου εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ Γεωργίου Παγκάλου.

Ε΄ Βιβλιοθήκη. — Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν 35 δημοσιεύματα.

Ε΄. Λαογραφικαὶ ἀποστολαί. —Ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου ἀποστολαὶ 30 ἡμερῶν εἰς τὴν Ὕπαιθρον πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἠχογράφησιν δημωδῶν ἀσμάτων καὶ μελῳδιῶν ὡς ἑξῆς:

Ὑπὸ τῆς συντακτρίας Ἄννης Παπαμιχαὴλ - Κουτρούμπα εἰς Ἤπειρον, ὑπὸ τοῦ συντάκτου Ἀγγέλου Δευτεραίου εἰς Μεσσηνίαν, ὑπὸ τοῦ συντάκτου - μουσικοῦ Γεωργίου Ἀμαργιανάκη εἰς Ἤπειρον, ὑπὸ τῆς συντακτρίας Ἑλένης Ψυχογιοῦ - Ἰωαννίδη εἰς Ἤπειρον, ὑπὸ τῆς συντακτρίας Αἰκατερίνης Πολυμέρου - Καμηλάκη εἰς Μαγνησίαν, ὑπὸ τοῦ συντάκτου Παναγιώτου Καμηλάκη εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ὑπὸ τοῦ συντάκτου Ἐλευθερίου Ἀλεξάκη εἰς Χαλκιδικήν.

ΣΤ΄. Ἐπιστημονικὰ συνέδρια κ.ἄ. — α΄) Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Στέφανος Ἥμελλος προσκληθεὶς μετέσχε μὲ ἀνακοινώσεις: 1) εἰς τὸ 7ον Διεθνὲς

Συνέδριον διὰ τὰς λαϊκὰς διηγήσεις, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς Ἐδιμβοῦργον Σκωτίας, 2) εἰς τὸ Δ΄ Συμπόσιον Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς Ἰωάννινα.

β΄) Ὁ συντάκτης - μουσικὸς Γεώργιος Ἀμαργιανάκης παρηκολούθησε τὸ Συνέδριον «Συνάντηση καὶ διάλογος γιὰ τὴ σημασία μιᾶς λαϊκῆς παράδοσης στὸν καιρό μας», τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς Ἀνώγεια Κρήτης.

γ΄) Οἱ συντάκται τοῦ Κέντρου Αἰκατερίνη Πολυμέρου καὶ Παναγιώτης Καμηλάκης μετέσχον μὲ ἀνακοινώσεις : 1) εἰς τὸ Δ΄ Συμπόσιον Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου, 2) εἰς τὸ «Συνέδριο γιὰ τὴν παράδοσή μας», τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς Βόλον.

Ἐπίσης ὁ Διευθυντὴς Στέφανος Ἥμελλος καὶ ὁ συντάκτης Γεώργιος Αἰκατερινίδης ὡμίλησαν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔτους παραδόσεως μὲ σχετικὸν θέμα εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Ράλλειον Γυμνάσιον Πειραιῶς ἀντιστοίχως.

Τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀποκειμένην λαογραφικὴν ὕλην ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐρευνηταί. Πρὸς τούτοις παρεσχέθησαν δι' ἀλληλογραφίας εἰς ἀλλοδαποὺς ἐρευνητὰς ἐπιστημονικαὶ πληροφορίαι, ἀφορῶσαι εἰς ἑλληνικὰ λαογραφικὰ θέματα».

Δ΄ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1980

«Τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔργον κατὰ τὸ ἔτος 1980 ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Α΄. Εἰσαγωγὴ λαογραφικῆς ὕλης. — α΄) 16 λαογραφικαὶ συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημέναι) ἐκ σελίδων 6000. Ἐκ τούτων αἱ 8 προέρχονται ἐκ τῶν ἀποστολῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ.

β΄) 1100 ἠχογραφήσεις μουσικῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν.

γ΄) 551 δίσκοι (εἰς διπλοῦν) ἰδίᾳ λαϊκῆς μουσικῆς, κατατεθέντες εἰς τὸ Κέντρον ὑπὸ διαφόρων παραγωγῶν μέσῳ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ἑλληνικῆς Φωνογραφικῆς Ἑταιρείας «Κολούμπια», καὶ 65 δίσκοι (εἰς διπλοῦν) μικροῦ σχήματος.

Β΄. Ἀρχειακὸν καὶ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον. — α΄) Ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου λαογραφικὸν ὑλικὸν διὰ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου περὶ τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ἐκ χειρογράφων εἰς 2800 δελτία.

β΄) Ἀντεβλήθη ὑπὸ τῶν γραφέων τοῦ Κέντρου λαογραφικὸν ὑλικὸν ἐκ τῶν χειρογράφων 3172, 3491, 3508, 3613, 3773, 3806 εἰς 1319 σελίδας.

γ΄) Ὑπὸ τῶν συντακτῶν : 1) κατετάχθησαν 5300 δελτία, 2) ἐταξινομήθησαν 4800 δελτία καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς οἰκείας δελτιοθήκας 4850 δελτία ποικίλης λαογραφικῆς ὕλης, 3) ἐταξινομήθησαν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀρχεῖον παροιμιῶν 350 δελτία.

δ΄) Ὑπὸ τοῦ συντάκτου - μουσικοῦ: 1. κατεγράφησαν ἐπὶ 5/γράμμου 35 μελῳδίαι, τῶν ὁποίων ἔγινε καὶ μουσικολογικὴ ἐπεξεργασία. 2. Κατηρτίσθησαν 810 δελτία μελῳδιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνονται οἱ ρυθμοί, ἡ ἔκτασις τῶν μελῳδιῶν καὶ οἱ διάφοροι τύποι τῶν τσακισμάτων. 3. Ἐμελετήθησαν τὰ ἀνωτέρω δελτία πρὸς σχηματισμὸν πίνακος διαφόρων τύπων τσακισμάτων, γυρισμάτων, ἐπῳδῶν καὶ στροφῶν.

ε΄) Ὁ διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται ἠσχολήθησαν: 1) μὲ τὴν ἐπιλογὴν ὕλης ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν μοιρολογίων Μάνης διὰ τὸν ὑπὸ ἔκδοσιν Β΄ τόμον τῆς Ἐκλογῆς Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, 2) μὲ τὴν σύνταξιν ἐρωτηματολογίου διὰ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ, 3) μὲ τὴν σύνταξιν τῆς λαογραφικῆς βιβλιογραφίας τῶν ἐτῶν 1976 - 1978.

Γ΄. Δημοσιεύματα. — α΄) Συνεχίσθη ἡ προετοιμασία διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Δ΄ τόμου Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν (μουσικὴ ἐκλογὴ) (κατηρτίσθησαν εὑρετήρια καταλόγων κ.λπ.).

β΄) Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὑρίσκεται ὁ Δ΄ τόμος τῶν Συμμείκτων τοῦ Ν. Γ. Πολίτου. Μέγα μέρος τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων τοῦ τόμου τούτου ἔχει ἤδη διορθωθῆ εἰς τελευταίαν διόρθωσιν.

γ΄) Ὑπὸ ἐκτύπωσιν εὑρίσκεται ὁ ΚΕ΄ τόμος τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου.

δ΄) Συνεχίζεται ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐκδόσεως εἰς τόμον τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ τοῦ περιλαμβανομένου εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ Γεωργίου Παγκάλου.

Δ΄. Βιβλιοθήκη. — Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν 97 δημοσιεύματα.

Ε΄. Λαογραφικαὶ ἀποστολαί.— Ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου ἀποστολαὶ 20 ἡμερῶν εἰς τὴν ὕπαιθρον πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἠχογράφησιν δημωδῶν ᾀσμάτων καὶ μελῳδιῶν ὡς ἑξῆς:

1) Ὑπὸ Ἄννης Παπαμιχαὴλ - Κουτρούμπα εἰς Φθιώτιδα, 2) ὑπὸ Ἀγγέλου Δευτεραίου εἰς Πιερίαν, 3) ὑπὸ Γεωργίου Αἰκατερινίδου εἰς τὸν νομὸν Ἔβρου, 4) ὑπὸ Ἑλένης Ψυχογιοῦ - Ἰωαννίδου εἰς τὸν νομὸν Ἀχαΐας, 5) ὑπὸ Μιράντας Τερζοπούλου - Ἀναστασιάδου εἰς Φούρνους Ἰκαρίας, 6) ὑπὸ Ἐλευθερίου Ἀλεξάκη εἰς τὸν νομὸν Θεσσαλονίκης, 7) ὑπὸ Αἰκατερίνης Πολυμέρου - Καμηλάκη εἰς νήσους τῶν Βορείων Σποράδων, 8) ὑπὸ Παναγιώτου Καμηλάκη εἰς Θράκην.

ΣΤ΄. Ἐπιστημονικὰ συνέδρια κ.ἄ. — α΄) Εἰς τὸ πλαίσιον τῶν μορφωτικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀνταλλαγῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰνδιῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐνδιαφέρεται τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, ὁ συντάκτης - μουσικὸς Γ. Ἀμαργιανάκης μετέβη εἰς Ἰνδίαν κατόπιν χορηγηθείσης εἰς αὐτὸν διμήνου ἀδείας (24 Ἰανουαρίου - 18 Μαρτίου), ὅπου ἐπραγματοποίησε συγκριτικὴν ἔρευναν μεταξὺ

ἑλληνικῆς καὶ ἰνδικῆς μουσικῆς καὶ ἠχογράφησε μουσικὸν ὑλικὸν ἐπὶ 20 ταινιῶν μαγνητοφώνου. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο κατέθεσεν ἤδη εἰς τὸ Κέντρον Λαογραφίας.

β΄) Ὁ Διευθυντὴς καὶ οἱ συντάκται Ἄγγελος Δευτεραῖος, Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη καὶ Παναγιώτης Καμηλάκης μετέβησαν εἰς Λάρισαν καὶ Βόλον, ὅπου μετέσχον μὲ σχετικὰς ἀνακοινώσεις εἰς τὸ Β΄ Διεθνὲς Συνέδριον Θεσσαλικῶν Σπουδῶν.

γ΄) Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου μετέσχε μὲ ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ εἰς Ἰωάννινα ἀπὸ 22 - 24 Αὐγούστου συνελθὸν Διεθνὲς Συνέδριον διὰ τὴν ἔρευναν τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλογῶν (μπαλλαντῶν).

δ΄) Ὁ συντάκτης Παναγιώτης Καμηλάκης μετέσχε μὲ ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ 6ον Διεθνὲς Συμπόσιον τοῦ Αἰγαίου, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν εἰς Ἰκαρίαν ἀπὸ 17 - 21 Ἰουλίου ἐ.ἔ.».

Σ.Δ.Η.

RÉSUMÉ

Exposés sur l'activité du Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1977 - 1980.

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΕΙΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1977 - 1980

Ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς κυρίως, πού κατέθεσαν λαογραφικὲς συλλογὲς στὸ Κέντρο κατὰ τὰ ἔτη 1975 - 1978, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τῆς Διευθύνσεως τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, εἰσήγηση τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν δόθηκαν τιμητικὲς διακρίσεις σύμφωνα μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 27761/1952 ἐγκύκλιο τῆς Ἀκαδημίας στοὺς συλλογεῖς :

Α'. ΕΤΟΣ 1977*

I. ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 20.000 στούς:

1. *Χρύσω Σπυρέλη*, γιὰ τὴ συλλογή της ἀπὸ τὸν Ἅγιο Βλάσιο Αἰτωλοακαρνανίας, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 564 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3813).

2. *Παναγιώτα Γιαννοπούλου*, νηπιαγωγό, γιὰ τὴ συλλογή της «Τὸ Ζυγοβίτσι καὶ ἡ λαογραφία του», ἀποτελούμενη ἀπὸ 549 σελίδες καὶ τρεῖς μαγνητοταινίες μὲ μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3808).

3. *Χρῖστο Παπαδημητρίου*, δάσκαλο-φιλόλογο, γιὰ τὴ συλλογή του «Ἐμπεσιώτικα», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 418 σελίδες καὶ τρεῖς μαγνητοταινίες μὲ μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3798).

4. *Νικόλαο Λυμπέρη*, ἐπιθεωρητὴ Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως, γιὰ τὴ συλλογή του «Λαογραφικὰ Ἀμπέλου Σάμου», ἀποτελούμενη ἀπὸ 520 σελίδες καὶ μία μαγνητοταινία (ἀρ. χ/φου 3809).

II. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 15.000 στόν : *Κωνσταντ. Κονταξῆ*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Κουτσελιό», ἀποτελούμενη ἀπὸ 181 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3799).

III. ΤΡΙΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 7.000 στούς :

1. *Βάσο Βασιλάκη*, τεχνολόγο καθηγητὴ, γιὰ τὴ συλλογή του ἀπὸ τὸ Μεσοχώριον Καρπάθου, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 194 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3812).

2. *Εὐαγγελία Λαμπιθιανάκη-Παπαδάκη*, δασκάλα, γιὰ τὴ συλλογή της «Κρητικὴ Λαογραφία» ἀπὸ 251 συνολικὰ σελίδες (ἀρ. χ/φου 3797).

IV. ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ στόν : *Βασίλειο Γιαννόπουλο* γιὰ τὴ συλλογή του «Κορφιώτισσα ἢ Κούτσι», ἀποτελούμενη ἀπὸ 114 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3630/72).

---

* Βλ. καὶ ΕΚΕΕΛ, τόμ. ΚΔ', σ. 201 - 202.

Β' ΕΤΟΣ 1978

Α.Ι. ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ δρχ. 20.000 στόν : *Νικόλαο Ζάρακα* γιὰ τὴ συλλογή του «Ἱστορία τῶν λεσπέρηδων τῆς Κῶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 205 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3903).

ΙΙ. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ δρχ. 15.000 στούς:
1. *Χριστόφορο Γατανᾶ*, φιλόλογο, γιὰ τὴ συλλογή του ἀπὸ τὰ Φυτὰ Χίου, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 246 σελίδες καὶ συνοδεύεται ἀπὸ μία μαγνητοταινία μὲ μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3899).
2. *Στέφανο Κωλέττα*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Λαογραφία τῆς Κάτω Λαψίστας Ἰωαννίνων, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 341 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3822).

ΙΙΙ. ΤΡΙΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ δρχ. 7.000 στούς :
1. *Κων/νο Τσιάμη*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κοσμᾶ Γρεβενῶν, ἀποτελούμενη ἀπὸ 57 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3904).
2. *Μιχαὴλ Καρτσιώτη*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Τὰ Πετροκέρασα», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 186 σελίδες καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τρεῖς μαγνητοταινίες μὲ μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3894).
3. *Κωνσταντῖνο Σιόντη*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Λαογραφικὰ τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ τῶν Γιαννίνων», ἀποτελούμενη ἀπὸ 142 σελίδες (ἀρ. χ. φου 3816).

IV. ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ στούς :
1. *Νικόλαο Ἀντωνόπουλο*, ἐπιθεωρητὴ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, γιὰ τὴ συλλογή του ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γεώργιο Τυμφρηστοῦ Φθιώτιδος, ἀποτελούμενη ἀπὸ 127 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3900).
2. *Ντόρη Διαλεκτό*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Νεράϊδες καλλικάντζαροι καὶ βρικόλακες στὶς Λεσβιακὲς παραδόσεις», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 101 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3898).
3. *Θεολόγο Κουμουνδοῦρο*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Λειψοῦ - λαογραφικά», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 152 σελίδες καὶ δύο μαγνητοταινίες μὲ μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 3893).
4. *Τάσο Παπαποστόλου*, γιὰ τὴ συλλογή του «Μῦθοι - θρῦλοι παραδόσεις Εὐβοίας» ἀποτελούμενη ἀπὸ 181 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3921).

Β.Ι. ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 40.000 στόν: *Γεώργιο Ζιώγα*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Ἡ Λαογραφία τοῦ χωριοῦ μου (Κακοπλεῦρι Καλαμπάκας)» ἀποτελούμενη ἀπὸ 1614 σελίδες καὶ τρεῖς μαγνητοταινίες μὲ μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἀρ. χ/φου 4084).

ΙΙ. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 20.000 στούς : 1. *Δημήτριο Στεργιόπουλο*, ἐργάτη, γιὰ τὴ συλλογή του «Picturesque Musico-Laographia Thessalica», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 333 σελίδες (ἀρ. χ/φου 4077).

2. *Γεώργιο Καλλίτση*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του ἀπὸ τὸ Βροντάδο Χίου ἀπὸ 280 συνολικὰ σελίδες (ἀρ. χ/φου 3923).

III. ΤΡΙΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 10.000 στόν: *Γεώργιο Κωστάκη*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του ἀπὸ τὸ Μετόχι Μαγνησίας, ἀποτελούμενη ἀπὸ 140 σελίδες (ἀρ. χ/φου 4082).

IV. ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ στούς:
1. *Ἰωάννη Ἀντωνόπουλο*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Στ' ἀχνάρια τῶν προγόνων μας, Λαογραφικὰ τῆς Καρύταινας καὶ τῆς περιοχῆς της» ἀπὸ 169 συνολικὰ σελίδες (ἀρ. χ/φου 4080).
2. *Γεώργιο Γιαννᾶ*, δάσκαλο, γιὰ τὴ συλλογή του «Λαογραφικὰ Κατταβιᾶς Ρόδου», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 129 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3922).

Γ' ΕΤΟΣ 1979

I. ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 50.000 στήν: *Εὐαγγελία Λαμπιθιανάκη - Παπαδάκη*, δασκάλα, γιὰ τὴ συλλογή της «Λίγα ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ λαογραφία τῆς Κρήτης», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 648 σελίδες, ἕνα λεύκωμα φωτογραφιῶν καὶ 4 κασσέτες μὲ 68 δημώδεις μελωδίες καὶ τραγούδια (ἀρ. χ/φου 4090).

II. ΤΡΙΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΜΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΔΡΧ. 20.000 στήν: *Ἑλένη Δουνδουλάκη - Οὐσταμανωλάκη*, δασκάλα, γιὰ τὴ συλλογή της «Ἀμπελουργία κρασαμπέλων Ἀρχανῶν Τεμένους Ἡρακλείου Κρήτης», ἀποτελούμενη ἀπὸ 170 σελίδες (ἀρ. χ/φου 3096).

III. ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ στόν: *Μιχαὴλ Ἀρφαρᾶ* γιὰ τὴ συλλογή του «Τὸ δίπατο λαϊκὸ Νισύρικο σπίτι», ἀποτελούμενη ἀπὸ 45 σελίδες (ἀρ. χ/φου 4098).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1977 - 1980 ΜΕ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ, ΑΠΟ ΔΩΡΕΕΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ

(Revues reçues pendant les années 1977 - 1980 par donations, achat et en échange de l' Annuaire du Centre de Recherches du Folklore Hellénique).

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

(en langue grecque)

1. *Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν*. Ἀθῆναι, τόμ. ΚΑ' (1977) (Ἔκδοσις τῆς Ἑταιρείας Εὐβοϊκῶν Σπουδῶν).

2. *Βαλκανικὴ Βιβλιογραφία*. Θεσσαλονίκη, τόμ. Δ' (1975) (Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου).

3. *Δελτίον Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρείας Κερκύρας*. Κέρκυρα, ἔτος 13 (1976), ἀριθμ. 13.

4. *Δωδώνη*. Ἰωάννινα, τόμ. Δ', (1975), Ε' (1976), Ϛ' (1977) (Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων).

5. *Ἐθνογραφικά*. Ναύπλιο, τόμ. 1 (1978) (Πελοποννησιακὸν Λαογραφικὸν Ἵδρυμα).

6. *Ἑπτανησιακὰ Φύλλα*. Ἀθήνα, τόμ. Ζ' (1969), τεῦχ. 1.

7. *Θεολογία* (Ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν, προνοίᾳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος). Ἐν Ἀθήναις, τόμ. 46 (1975), τεῦχ. 1.

8. *Ἡ Τρίκκη*. Μηνιαία ἔκδοση τοῦ φιλικοῦ συνδέσμου «*Ἡ Τρίκκη*». Ἀθήνα 1977.

9. *Θησαυρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν*. Βενετία, τόμ. 13 (1976).

10. *Κιμωλιακά*. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Ζ' (1977) (Βιβλιοθήκη Ἀφεντακείου Κληροδοτήματος).

11. *Κρητολογία* (Περιοδικὴ ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις). Ἡράκλειον Κρήτης, τεῦχ. Ι (1975), ΙΙ - ΙΙΙ (1976) IV - V (1977).

12. *Κυπριακαὶ Σπουδαί*. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Λευκωσία Κύπρου, τόμ. Μ' (1976), ΜΑ' (1977), ΜΒ' (1978).

13. *Λαογραφία*. Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις, τόμ. Λ' (1975 - 1976), ΛΑ (1978).

14. *Πρακτικὰ τοῦ Α' Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου*.

Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (Ἤπειρος - Μακεδονία - Θράκη), Θεσσαλονίκη, 18 - 20 Ἀπριλίου 1974. Θεσσαλονίκη 1975.

Πρακτικὰ τοῦ Β΄ Συμποσίου Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου. Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου (Ἤπειρος-Μακεδονία - Θράκη), Κομοτηνή, 19 - 22 Μαρτίου 1975. Θεσσαλονίκη 1976.

15. *Τὰ Συμαϊκά.* Ἀθῆναι, τόμ. Γ΄ (1977) (Ἐπιτροπὴ Συμαϊκῶν Ἐκδόσεων).

Β΄ ΞΕΝΑ

(en langues étrangères)

1. *Bulletin de l'Institut Ethnographique* (Académie Serbe des Sciences et des Arts. Beograd, XVI - XXVI (1967 - 1977).

2. *Ethnologia Slavica.* Bratislava, tom. VI (1974), VII (1975), VIII - IX (1976 - 1977).

3. *Etnografia Shqiptare. Tiranë,* VII, VIII (1976).

4. *Fabula.* Zeitschrift für Erzählforschung, hrsg. von Kurt Ranke. Berlin Bd. 14, 15 (1973 - 74), hrsg. von Kurt Ranke und Rudolf Schenda. Bd. 16, 17, 18 (1975 - 77).

5. *Fataburen.* Stockholm, 1976, 1977, 1978.

6. *F.F. Communications.* Helsinki, No 212 - 224 (1972 - 1979).

7. *Jahrbuch für Volksliedforschung*, Freiburg, Jahrg. 21 (1976).

8. *Internationale Volkskundliche Bibliographie*, Bonn, Jahg. 1977.

9. *Nederlandse Volkkundige Bibliografie.* Antwerpen, deel XXIV - XX VIII (1977), Index XI - XX (1977).

10. *Österreichischer Volkskundeatlas.* Wien, 5. Lief. 1. Teil (1975), 5. Lief. 2. Teil (1978), 6. Lief. 1. Teil (1979).

11. *Recueil des travaux de l' Institut Etnographique* (Academie Serbe des Sciences et des Arts). Beograd, tom. 7 (1974).

12. *Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde.* Bonn (1977) 22. Jahrg. 1. Halbband hrsg. von H. L. Cox.

13. *Studime Historike.* Tiranë, XXXIII 1,2 (1979).

14. *Symbolon.* Jahbuch für Symbolforschung. Neue Folge Bd. 1 (1972), 2 (1974), 3(1977).

Α΄ ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

'Αγαθαρχίδης 28
'Αγάπιος Λάνδος 18
ἀγερμοῦ τραγούδια 59, 60 - 63
ἁγία Βαρβάρα 6, 7
'Αγία Γραφὴ 300
ἁγία 'Ελένη 21, 22, 23, 35
'Αγία Παρασκευὴ Κόνιτσας 297
'Αγία Παρασκευὴ Μεσολογγίου 297
ἁγία Τράπεζα 17, 18
ἁγία Τριάδα 40
ἁγιογράφοι 301
ἅγιος 13, 16, 19, 22, 39
ἅγιος "Ανθιμος 19, 20, 21, 22, 23
ἅγιος Βασίλειος 8, 88
ἅγιος Γάιος 17
ἅγιος Γεώργιος 19
ἅγιος 'Ιωάννης 6, 7, 21, 22
ἅγιος 'Ιωαννίκιος 18, 36, 41
ἅγιος Λουκᾶς 22
ἅγιος Maudès 24
ἅγιος 'Ονωρᾶτος, 23
ἅγιος Παντελεήμων 21, 22
ἅγιος Πατρίκιος 24
ἅγιος Παῦλος 35, 146
ἅγιος Πέτρος 146
ἅγιος Τῖτος 15, 16
ἅγιος Τρύφων 88
ἀγριελαία 158
'Αγρίνιο 89, 191, 204, 205, 206, 225, 232, 291, 295, 296, 297
'Αγριώνια 65
ἀδερφοποιτὸς 79
ἀδερφὸς 255, 264 - 265, 268, 273, 275, 277, 286, 288
ἀδικοσκοτωμένος 258, 259
'Αδραμύττιο 187, 217, 221, 223, 230
"Αδωνις 146
'Αέροπος 263, 264, 265, 273, 275.
'Αετομηλίτσα Κόνιτσας 301
ἄζυμο 143
'Αθήνα 99, 291, 298
'Αθήναιος 32
"Αθως 181
Αἰγαῖο 11, 266
Αἰγὲς ἀρχ. Μακεδονίας 265, 266, 267, 270, 271, 279, 283, 286, 287, 288
«αἶγες» 265, 266, 288
Αἴγισθος 255
Αἴγυπτος 34
Αἰδηψὸς 144
Αἰθιοπία 34
Αἰλιανὸς 29, 30, 31, 34, 35
αἷμα ἀδικοχυμένο 254
αἱμορραγία 94
αἰνίγματα 65 - 67, 147, 175, 242
Αἶνος Θράκης 178, 201, 202, 208, 215, 225, 229, 231, 232, 236
Αἰτωλία 177, 181, 182, 184, 185, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 200, 201, 206, 209, 215, 217, 218, 222, 224, 225, 227, 228, 229, 234
Αἰτωλικὸ 296, 297
Αἰτωλοακαρνανία 295, 297
'Ακαρνανία 122, 139, 147
ἀκροχορδόνες 93
ἀλάβαστρα 256
ἀλάτι 93, 173
'Αλβανία 290, 295
'Αλβανοὶ 100 - 102
ἀλβανόφωνοι 100 - 101
ἀλείατα (ἄλευρα) 154
ἀλέκτορας 247
'Αλέξανδρος Μέγας 263, 265, 274, 284
'Αλεξανδρούπολη 251
ἀλέτρι 96
ἀλεύρι 137, 140, 154, 157, 176, 207, 301
ἀλευροθήκη 167, 180, 181
ἀλευρόμυλοι 130, 241
ἀλευροσάκκουλο 181
ἄλευρωμα 177
'Αλῆ Πασᾶς 302
'Αλικαρνασσὸς 19

ἀλιφάδι 167· βλ. καὶ ἀλφάδι
'Αλκέτας 265
'Αλκίνοος 151
ἄλογο 247, 263
ἀλφάδι 301· βλ. καὶ ἀλιφάδι
ἄλφιτα 154
ἀλώνι 93, 248
'Αμάραντος Κόνιτσας 294
ἄμβωνας 296, 300
ἀμίλητος 258
ἀμοιβὴ 156, 275
ἄμπελος 148, 243
ἀμπελόφυλλο 140
ἀμύγδαλα 137, 143
ἀμυγδαλὲς 93
ἀμυγδαλῖτες 95
ἀμυγδαλόψυχες 148
'Αμύνταιο 7
'Αμύντας 265, 274, 284
ἀμφιδρόμια 276
'Αμφιλοχία 296
ἀμφίμακρος ρυθμὸς 125
ἀναδεκτὸς 143, 144, 147
ἀναδεξιμιὸς 143
ἀνάδοχος 143, 144, 147, 148
'Ανακοὺ Καππαδοκίας 9
ἀνάκρουσις 127
ἀνάκτορο 271
ἀναλογία 297
'Αναστασία Σερρῶν 130
ἀναστεναγμὸς 258
ἀναστενάρια 8
'Ανάφη 26
'Ανδρόνικος Μ. 252, 253, 255, 259, 260, 266, 277, 278, 279
Ἄνδρος 155, 187, 194, 195, 221
ἀνεμοδείχτης 165
ἀνεμόμυλος 90, 153, 156, 159 - 167, 177, 178, 183, 184, 185, 186
ἀνεμοπύρωμα 95
ἀνεμόροϊδο (πρῆσμα) 92
ἀνταλλαγὴ 144
ἀντέννες ἀνεμομύλου 164
ἀdεννωσὰ 164, 165
ἀντίγαμος 142
'Αντίγονος Καρύστιος 29
ἀντίδωρο 138, 140
ἀντίξονο 164
ἀξάι 180, 184
ἀξόνι 164
ἀπαγγελία προσωδιακὴ 124
'Απείρανθος Νάξου 152, 153, 157, 162, 170, 175, 176, 180, 182, 207, 208, 225, 228
ἀπόγονος 271, 272, 287
'Αποκριὰ 6, 7, 9, 10, 85
'Απόλλων 31
'Απόλλων ὁ Παιὰν 125
'Απόλλωνος ὕμνος 123
'Αποστολάκης Γιάννης 52
'Απόστολοι 17, 18, 22, 43, 44, 146
ἀπόστολος Παῦλος 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 33, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 46
'Απουλία (Salento) 242
ἀπρόσκλητος 141
ἀρὰ 183
'Αραβαντινὸς 51, 59
Ἄρατος 31
'Αρβανιτοχώρι Θράκης 232
ἀργαλειὸς 244
ἀργία 177
Ἄργος 255, 262, 265, 268, 270
'Αργυράδες Κερκύρας 196
'Αργυρόκαστρο 47, 99, 294
ἀργυροχοΐα 289
ἀριθμὸς μονὸς 138
'Αριστείδης Κοϊντιλιανὸς 123
'Αρίστη 'Ιωαννίνων 8
'Αριστόξενος 122, 123, 133
'Αριστοτέλης 39
'Αριστοφάνης 152
'Αρκαδία 258
ἄρκτος 14, 28
ἀρνιὰ 263
ἄροτρο 247
ἀρραβώνας 80, 148· πβ. καὶ ἀρριβώνα
ἀρραβωνιασμένοι 6, 148
ἀρριβώνα 299
ἀρσενικὸς 245
ἄρσις μετρικὴ 123, 131, 133
Ἄρτα 178
Ἄρτεμις 30, 31
ἄρτος 136, 139, 144, 273, 275, 288
ἀρχαιότητα 8
'Αρχάνες Κρήτης 15
ἀρχιτεκτονικὴ 150
ἀρχιχρονιὰ 6
ἀρχονταρίκι 293
ἀρχοντικὰ 298
ἀσβέστης 301
'Ασημοχώρι 294
'Ασία 161
'Ασία Μ. 11, 12, 290

ἀσκέρι 146
'Ασκληπιὸς 37
ἄσματα 48 - 65, 74 - 83, 86, 87, 88, 89, 141, 153, 154, 167 - 170, 172, 242, 900
ἀσπίδα 259
ἀσπροϊτιὲς 92
'Ασπροπόταμος 291
"Ασσος Πρεβέζης 138
ἀστέρι 260, 261, 288· χρυσὸ 254
ἀστράκα 96
ἀστρονομία 31
'Αστυπάλαια 19, 20, 22, 23, 25, 29, 33, 34, 36
'Ασώματος Κυνουρίας 258
ἄταφος 254
ἄτλας ἑλληνικῆς λαογραφίας 3 - 12
αὐγὸ 86, 91, 94, 138, 139, 140, 143, 144, 147, 246, 247· αὐγὰ κόκκινα: 81, 137, 138
Αὔγουστος 248, 250
αὐλὴ οἰκίας 152
Αὐλωνάρι Εὐβοίας 143, 148
ἀφέντης 276
ἀφτόπονος 93
ἄχυρο 249

βαγενάδες 100, 292
βαρελοποιός, βλ. βαγενᾶς
Βακχεῖος Γέρων 123
βακχεῖος χρόνος 125
βαλανιδιὰ 279, 289
Βαλκανικὴ 10, 291
Βάλλα ἀρχ. Μακεδονίας 266
βαρέλια 300
βαρελοποιῶν διάλεκτος 100
Βάρος Λήμνου 144
Βασιλικὸ Πωγωνίου 128
βασκανία 84
βάτος 77
βάτραχος 171
βαφτίσια 141, 143, 147, 276
Βελβενδὸς 140
βέλη 257
Βεργίνα 251 - 289
Βερδικοῦσσα 'Ελασσόνας 138, 140
Βέρμιο 265, 268, 274
βημόθυρα 296, 297, 298
Βήσσανη Πωγωνίου 56, 83
βιαιοθάνατος 254, 257, 259, 271, 288
βιβλιογραφία ἑλληνικῆς λαογραφίας 303 - 650
βιβλιογραφία μύλων 238 - 240
Βιθυνία 18
βιολὶ 65
βιοπορισμὸς 148
Βλαχογιάννης Γιάννης 52
Βογιατσικὸ Καστοριᾶς 6
βογγητὰ 254
βόδια 88, 156, 246, 247, 263
Βοιωτία 30, 193
Βόνιτσα 294
βοσκὸς 276
βοτάνι 34
Βουλγαρία 290
βουνὸ 250
Βούρβουρα Κυνουρίας 187, 258
βοῦρλα 163
Βούρμπιανη 'Ηπείρου 145, 290, 294, 296, 301
Βρεττανία 24
βρέφος 276
βρικόλακες 171
Βρουχὰς Κρήτης 137, 147
Βυθὸς Βοΐου 296

Γαῖα 31
Γάιος 22
Γαλανᾶδον Νάξου 178
Γαλανόβρυση 'Ελασσόνος 144
Γαλατᾶς Πρεβέζης 297
Γαλατινὴ Μακεδονίας 146
Γαλατσάδες Εὐβοίας 143
γάμος 73 - 83, 136, 137, 139, 140, 141, 147 148, 275, 276· γάμος εἰκονικὸς 86 - 87
γάτα 9
Γαυάνης 263, 264, 273, 275
Γενάρης 248, 249
γενάρχης 271
γεννήματα 154
γέννηση 136, 147
Γερμανία 177
Γερμανοὶ 171
γεωργικὸς βίος 243, 244, 245, 249, 250
γήτεμα 40
γίδα 93, 244
Γλίνα Β. 'Ηπείρου 53, 58, 59, 63
Γλυκὺ Σουλίου 177, 191, 203, 204, 206, 219, 227, 229, 231, 235
γλυσταρκὴ 139
γλωσσάριο μύλων 177 - 238
γλωσσολογία 4

γνωμικὰ 242 - 250
Γοραντζὴ Β. 'Ηπείρου 89
Γοργοπόταμος 290, 291, 292, 293, 296, 301
Γορτυνία 133, 146
γουδὶ 150
Γραμματικοῦ Μεσολογγίου 295
Γριάτζανη Δελβίνου 56
Γύθειο 172, 182, 199, 202, 204, 205, 218, 235
γύφτοι 65
γύψος 301

δαίμονας 170, 173
δακτυλικὸν γένος 123
Δαμασκηνιὰ Βοΐου 144
δανεισμὸς 275
δαχτυλίδια 80
δεισιδαιμονίες 176 - 177
δεκαπεντασύλλαβος 104
δεκάσημος ρυθμὸς 133
Δελβινάκι 61, 86
Δέλβινο 47
Δελφοὶ 285
δενδρομολόχα 93
δεξιὸς 79
Δερβίτσανη 58, 59
δεσμοὶ 146
Δῆλος 31
Δήμητρα 150
δημητριακὰ 150
δημοπρασία ἐκκλησιαστικὴ 84 - 85
δημοπρασία νύφης 79
διαβήτης 167
διάβολος 171, 172, 183
διάγραμμα σχεδίου 301
διάγυιος· βλ. δίγυιος
διάδημα βασιλικὸ 254· γυναικεῖο 253
διακόσμηση 168, 253
Δίβρη Ριζῶν Δελβίνου 89, 92
δίγυιος 125
δίκαιον ἐθιμικὸν ἀνεμομύλου 177
δικαίωμα ἁλέσεως 183
δικαίωμα μυλωνᾶ 180
δικαίωση 254
δικέφαλος ἀετὸς 300
δίκης παρωδία ἀπὸ μεταμφιεσμένους 87
δίκταμος 33
Δίλοφο Ζαγορίου 293, 295
Δίλοφο Μακεδονίας 143, 144
Διόδωρος Σικελιώτης, 28, 29, 30, 31
Διοκλητιανὸς 155
Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς 122
Διονύσιος ὁ Περιηγητὴς 27, 28
Διόνυσος 168
Διοσκορίδης 34
δίπλες 142
δισάκι 140
δισκάρια χρυσὰ 253
δισκοπότηρο 21
δίστιχα 59, 104, 105, 146, 170
δοθιὴν 93, 95, 96
Δολιανὰ Πωγωνίου 293
δολοφόνος 254, 255, 271
δοξασίες 251, 255, 273, 276
Δράγανη Παραμυθιᾶς 298
δρακοντόσπηλιο 20
δράκων 19, 20, 35, 36
Δρόμπολη Βορ. 'Ηπείρου 128, 130, 175, 236, 295
Δρυόβουνο Βοΐου 296
δυσεντερία 95
δύσπνοια 96
Δωδεκαήμερο 143, 170, 177
Δωδώνη 9, 279
δωρητὴς 146
δῶρο 136 - 149, 173

'Εβραῖοι 277
'Εγγαρὲς Νάξου 192, 202, 203, 211, 218, 223, 226, 232
"Εδεσσα 266, 267
ἔθιμα ταφικὰ 251, 254
'Εθνολογία συγκριτικὴ 257
εἰκόνα εἰκόνισμα 78, 92, 297, 298
εἰκονοστάσι 84, 293, 297
εἰρεσιώνη 60
ἐκδίκηση φόνου 254
ἐκκλησία 145, 172
'Εκκλησία Δυτικὴ 23
'Ελασσόνα 138, 147
"Ελαφος Σουλίου 297
'Ελένη 34
ἐλιὰ 88
'Ελληνισμὸς 251
'Ελληνόφωνοι Κ. 'Ιταλίας 242 - 250
"Ελυμπος Καρπάθου 180, 187, 212, 216, 229, 235
ἔμβλημα 254

ἐμπορία 147, 148
ἔνδεκα 138
ἐννέα 138
ἐνταφιασμὸς 254
ἐντερικὰ 95
ἐξορκισμὸς 43
ἑορτὴ 6, 145, 275, 276
ἐπαίτης 177
ἐπιβίωση 146
Ἐπίδαυρος 287
Ἐπίκτητος 57
ἐπιμύλιον (ἄσμα) 153
ἔπιπλα 256
ἐπισκέψεις 137
ἑπτὰ 138
ἑπτάζυμο 140, 142
ἑπτάσημος ρυθμὸς 127
ἑπτασύλλαβος 105, 106
Ἑπταχώρι Καστοριᾶς 291, 292, 296
ἐπύλλια 122
ἐπωδὴ 16, 176, 242
ἐργαλεῖα 299
ἐργαστήριο μύλου 155
ἔρευνα λαογραφικὴ 251
Ἐρυθρὰ Θάλασσα 277
ἐρωτευμένοι 6
Εὐαγγελισμὸς 88
Εὔβοια 142, 147, 193, 202, 210, 216, 225, 234
εὐλογία ἁγίου 23
Εὐρυδίκη 284
Εὐρώπη 4, 5, 7, 9, 10, 13, 36, 160
Εὐτράπελοι διηγήσεις 172 - 173
Εὐφορίων 29
εὐχὴ 23, 85
ἐφημέριος 177
Ἐχινάδες νῆσοι 28

Ζαγόρι 70, 175
Ζαγοροχώρια 295
Ζαμπέλιος 52
ζεματόπιττα 98
ζερβὸς 176
ζευγάδες 139, 140, 145
Ζευγαράκι Μεσολογγίου 295
Ζεὺς 29, 30, 31, 150, 279, 280, 285, 289
ζουρειὸ 195
ζυγὸς 164, 196
ζυμάρι 275
ζύμη 144
ζωγράφοι 295, 301

Ἡγουμενίτσα 48, 297
Ἡλεία 175
ἥλιος 19, 204, 246, 250, 262, 267, 271, 272, 274, 276, 288 — ἡλίου σύμβολο 262· — χειμερινὲς τροπὲς 6
ἡμικρανία 96
ἡμιόλιο 123, 124, 127, 134
ἡμίονος 156
ἡμίστιχο 104, 133
Ἤπειρος 8, 11, 122, 128, 137, 138, 153, 169, 173, 176, 177, 181, 186, 192, 200 206, 218, 219, 234, 235, 290, 291, 293, 297· Βόρειος 45 - 103, 170
Ἡρακλεῖδες 275
Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς 27
Ἡρακλείδης Τήμενος 263
Ἡρακλῆς 13, 14, 29, 30, 31, 37, 262, 270, 271, 272, 275, 278, 279, 284, 285, 287
Ἡρόδοτος 262, 263, 265, 268, 273, 274, 276, 277, 283, 288
ἥρωας 32, 39, 40
Ἡσύχιος 150, 178
Ἥφαιστος 32

θάλαμος 256, 259, 273, 279· — νεκροῦ 258
θάνατος 90, 243
Θάσος 18, 19, 22, 36, 189
Θεὸς 19, 20, 276
Θεοφάνεια 10
Θεραπιανὸς σκοπὸς 104
θερισμὸς 250
θερμασοχόρτι 92
θέρμες 92
Θέρμο Τριχωνίδας 296
Θεσσαλία 5, 11, 16, 31, 35
Θεσσαλονίκη 251, 286
θέσις μετρικὴ 133
Θήρα 178, 182, 198, 211, 212, 220, 233
θηρία 13 - 46
Θράκη 8, 11, 169, 172, 181, 200, 204, 209, 230, 235, 290.
θρῆνος 250
θρόνος ἀρχιερατικὸς 296, 298, 300
θύμα 255
θύρα: κλειστὴ 257, 259· μαρμάρινη 256, 257

θυσία 88, 265, 268, 274, 276, 277· θυσία τοῦ 'Αβραὰμ 300
Θῶνις 34

Heuzey 270

ἰαμβικὸ 123, 128, 132, 134
ἴαμβος 104, 106
ἰατρικὴ δημώδης 16, 92 - 97
'Ιδαῖος 285
ἰδιώματα συνθηματικὰ 100
ἱερέας 140, 143, 145, 148
ἱερὸ 148
'Ιεροσόλυμα 22, 79
ἱερόσυλος 254
ἱεροψάλτης 292
'Ιθάκη 176, 189, 192, 202, 208, 223, 235
'Ικαρία 21, 22, 142, 145
ἱλαρὰ 93
"Ιμβρος 178
'Ινδία 288
"Ιος 65, 199
ἵππος 155, 156
'Ιρλανδία 24
ἴσκινα 93
ἰσνάφι 298, 299· βλ. καὶ ρουφέτι
'Ιστιαία 144
'Ιταλία Νότιος 242 - 250
'Ιωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς 20, 22
'Ιωάννινα 47, 99, 251, 272, 291, 293, 297, 298, 300
ἰωνικὸς ρυθμὸς 133
Justinus 253, 255, 288

Καθαρὴ Δευτέρα 290
καθαρογλωσσήματα 242
καθαρόπιττα 98
καιρὸς 91, 249, 250
Κάκο-Γοραντζὴ 'Απάνω Δρόπολης 63
Καλαβρία 242, 243
Καλάβρυτα 185, 196, 198, 202, 204, 210, 215, 223, 224, 232, 234, 237
καλάθι 148
καλαμπόκι 90
καλαμωτὴ 157
κάλαντα 122, 147
Καλεντόφωτα 137
κάλεσμα 140
Καλικάντζαρος 171
Καλλονὴ Νάξου 157
Καλοὶ Λιμένες 27· βλ. καὶ Καλοὶ Λιμιῶνες
Καλοὶ Λιμιῶνες 15
Καλομοῖρα Καλαμπάκας 143
Καλοσκοπὴ Παρνασσίδος 199, 200
κάλος 96
Κάλυμνος 126
Κάλχας 65
Καμαρωτὸ Σιντικῆς Σερρῶν 142
κάμηλος 156
κανδήλα 147
καντάδα 104· καντάδας μελωδία 109
καπνιὰ 301
Καππαδοκία 5, 10, 11
καρβέλι 148
κάρβουνο 79, 301
Καρδαμύλη Μάνης 186
καρνάβαλος 87
Καρόκι Δελβίνου Β. 'Ηπείρου 179, 208, 212, 216, 228, 236
Κάρπαθος 150, 157, 172, 178, 180, 182, 184, 185, 186, 190, 192, 195, 197, 199, 202, 205, 206, 209, 211, 212, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 224, 225, 233, 237
Καρπασία Κύπρου 176
καρπὸς 249
Κὰρς Πόντου 137
Καρυδέα Πάργας 153, 177, 181, 219, 234
καρύδια 76, 89, 137, 143
καρυδιᾶς ξύλο 301
καρυκεύματα 137
Κάρυστος 197, 201
κασέλα 296, 297, 300
Κάσος 142, 148
κάστανα 137
Καστανιὰ Κόνιτσας 297
Καστελλόριζο 19
Καστοριὰ 140, 215, 294, 296
Καστὸς 21, 22
κατάδεσμοι 176
καταιγὶς 265
κατακλυσμὸς 300
κατάρα ἁγίου 23
κατοικία 286, 289
κατσιούλα 84
Κάτω Μακρινοῦ Μεσολογγίου 297
Κατωμέρι Μεγανησίου Λευκάδας 138
Κατώφλι 55, 79, 88
κάψιμο 94
κέδρα 8

λαιμὸς 148
Λακωνία 187, 204, 235, 237
λαμπάδα 138, 139
λαμπηδόνα βότανο 34
Λάμποβο 101
Λαμπρὴ 138, 144, 275
λαμπρόπιττα 139
λαξευτὴς 291
Λαογραφίας Συμπόσιο 251
λαοῦτο 65
λάρναξ 253, 256, 260, 272, 273, 279· λάρνακος διακόσμηση 260· — κάλυμμα 260
Λασίθι Κρήτης 179, 181, 195, 198
λάσπη 16
λατρεία 83 - 90, 172, 177, 271, 276, 280, 286, 287, 289
Λατσίδα Μεραμβέλλου Κρήτης 195, 222, 223, 228
λαχανόψωμο 98
Λεβαίη Μακεδονίας 263, 275
Legrand E. 42
λειχῆνες 97
λειψανοθήκη 297
Λεμεσὸς Κύπρου 139
Λεόντιος ὁ Μαχαιρὰς 91
Λεπενοὺ Αἰτωλ/νίας 180, 295
Λέσβος 138, 140, 142, 148, 153, 172, 179, 185, 187, 189, 190, 191, 198, 200, 202, 206, 210, 213, 222, 225, 227, 228, 297
Λεσινίτσα Β. Ἠπείρου 98
Λεσκοβίκιο Β. Ἠπείρου 47, 294
Λευκάδα 143, 138, 224
Λευκωσία 22
Λέχοβο 7
Λῆμνος 32, 162, 163, 187, 189, 192, 195, 196, 197, 198, 211, 233
Λητὼ 31
Λιβίσι Μάκρης Μ. Ἀσίας 179
Λιγουριὸ 169
λίθος σταλαγμίτης 20
Λιμπόχοβο 77, 101
λιόκουρνο 15, 176
λιπανὸ 98
Liungman Wald. 9, 10
λοτόμοι 292
Λουκᾶς (Ἀπόστολος) βλ. ἅγιος
λουλούδια 138
Λυκόρραχη Κόνιτσας 297
λύκος 13, 14, 28, 247, 248
Λυκούδι Ἐλασσόνας 141
μαγεία 6, 79, 92, 176, 276
μαγικὰ κείμενα 40
μαγουλῆθρες 93, 97
μαθητεία 298, 299
Μάιος 249 - 250
Μακεδόνες 251, 252, 277
Μακεδονία 11, 122, 139, 146, 221, 231, 236, 259, 260, 262, 265, 266, 268, 270 - 275, 277, 280, 285 - 291, 295, 297
μαμὴ 148
μάνας θρῆνος 250
Μάνη 153 - 154, 236
μαντικὴ 6, 84, 90 - 92, 275, 288
μαντραβίτσες 94
μαραγκοὶ 295, 301
Μαρινάδες 301
Μάρκος Βιτρούβιος 154 - 155
Μαρμάρι Εὐβοίας 143
Μάρτιος 10, 247
μασκαράδες 86
μάστορας μύλου 172
μαστόροι ξυλογλύπτες 299
μαστοροχώρια Κόνιτσας 290
Ματαράγκα Μεσολογγίου 297
Maudès βλ. ἅγιος
μαχαίρι 264· — μαυρομάνικο 16
Μ. Πέμπτη 139, 144
Μ. Σάββατο 88, 137, 144, 147
Μεγανήσι Λευκάδος 187, 203, 218, 236
μέθοδος λαογραφικὴ 252
Μεθώνη 143
Μελᾶς Παῦλος 100
Μελένικο Μακεδονίας 138, 178, 211
μέλι 77, 143
μελωδία τραγουδιοῦ 105, 107 - 121, 128, 129, 130, 132 - 135
Μενέλαος, Μενέλεως, 34, 255
Μεσαίωνας 14
Μεσολόγγι 297
μεταμφιέσεις 61, 100
μετρικὴ ἀρχαία 133
μετρικὸ σύστημα 124
μέτρον 122, 131, 132
Μέτσοβο 300, 302
μῆλο 140
Μῆλος 138, 162, 167, 180, 213
Migne 18
Μίδας 277
Μιθριδάτης 155
μισθὸς 273
Μισίρι 15

Μιχαὴλ ἀρχάγγελος 42
μνημόσυνο 145
μοιρολόγια 63 - 65, 154, 258
Μοναστήρι Μακεδονίας 294
Μονοδένδρι Ζαγορίου 143
μορφὴ ἰαμβικὴ 125
μουσαφίρης 91, 137
μουσικὰ ὄργανα 190
μουσικολόγος 135
Μουσουλμάνοι 159
Μόψος 65
Μπαμπαλιὸ 'Αμφιλοχίας 295
μπουμπούνα (φωτιὰ) 7
μπάμπω 80
Μπάφρα 9
μπ'λούκ' 298, 299
μπογάτσα 80, 81, 139, 140
Μπότσαρης Μάρκος 53, 54
μπουρέκι 86, 98
μυγδαλόψιχα 142
μυθολογία 40, 267
μῦθος 30, 31, 32, 35, 272, 283, 288· —μακεδονικὸς 261
Μυκῆνες 286
Μύκονος 178, 180, 182 - 186, 196, 201, 206, 222, 224
μυλεὺς 150
Μύλη (τοπων. Καρπάθου) 150
μυλοκόπι 167
μυλόπετρα 151, 164, 167, 213· — ζύγισμα 167
μύλος 150 - 241
μυλοχαράκτης 152
μυλωθρὸς 152, 156, 213
μύλων γλωσσάριο 177 - 238
μυλῶνες 152
μυλωνόπιττα 172
μυρτιὰς 256
Μυτιλήνη 17, 36, 44, 297
Μωριὰς 52

Νάξος 104, 105, 107, 108, 178, 179, 181 - 187, 189, 190, 192, 197, 198, 199, 200, 218, 220, 221, 233
ναυάγιο 33
νεκρὸς 271, 286· νεκροῦ καύση 254· — ὀστᾶ 253· — προθάλαμος 254 - 260· — προσωπικὰ εἴδη 257, 258
Νεμέα 279
Νέο ἔτος 6
νεογέννητο 148
νεόνυμφος 9
νεοφώτιστο 148
Νεοχώρι Μεσολογγίου 136, 298
Νεράιδα 176
νερὸ 288· — ἁγιασμένο 84
Νερομάνα Τριχωνίδας 297
Νέστωρ 255
νεφρὰ 93, 97
Νικολίτσι Πρέβεζας 297
νιόπαντρος 6, 9
Νίσυρος 19, 104, 105, 117, 118, 148, 169
νομίσματα 59, 270
νόμος τριῶν 274, 275
νταϊφᾶς 299
Ντερβιτσάνη 'Αργυροκάστρου 62, 79, 83
Νυμφόπετρα Λαγκαδᾶ 142
νύφη 86, 276
νύχτα 79, 83, 176, 247, 254, 258

ξενητειὰ 145
Ξηρόμερο 'Ακαρνανίας 137, 147, 296
Ξηροχώρι Πάτρας 141
ξόπλια 143
ξύγκι 165
ξύδι 16
ξυλογλύπτης 290, 295
ξυλογλυπτικὴ 290 - 302
ξυλοκόπος 301
ξυλουργὸς 290, 301

'Οδύσσεια 255
'Οθωνοὶ 26
οἰκογένεια 298· — πατριαρχικὴ 135
οἰκοσκευὴ 153
οἰκοτεχνία 150
Οἰνὸη Πόντου 157, 235
Οἰνοῦντα 195
ὀκτάμετρο 127
ὁλοκάθαρος 148
'Ολυμπία 204, 263, 273, 283, 286, 287, 289
'Ολυμπιάδα 253, 284
"Ολυμπος 18, 279
"Ομηρος 151, 299
ὁμίχλη 249
ὁμοιοπάθεια 275

ὁμοίωμα ἀνθρώπου 9
ὄνειρα 146
ὀνόματα 97 - 98
ὀνόμυλοι 153
ὄνος 151, 155, 156
ὅπλα 259· — ἀνδρικὰ 256
ὄργανα μουσικὰ 78
ὀργανοπαῖκτες 65
ὅρκος 146, 147
ὄρνια 254, 255
ὄρνιθες 236, 246, 248
ὄρυζα 153
ὀστᾶ 279· — ἀνδρικὰ 253, 254· — γυναικεῖα 253
'Οφιοῦσσα 27, 28
ὄφις 16, 92 βλ. καὶ φίδι

παγανὰ 177
παγκάρι 253, 297
παγώνια 300
παιὰν 123
παιδοκόμια 175
παιπάλη (ἄλευρο) 154
παίων 125, 126, 128, 130, 131, 133, 134
παιωνικὸ γένος 123
παλιμβάκχειος (χρόνος) 125
Παλλάδιος 155
Παναγία 16, 38, 83, 296, 298, 302
Παναιτώλιο 295
πανοπλία 259
Παντοκράτορας 296
παξιμάδια 154
Παξοὶ 17, 22
Παππαδάτες Μεσολογγίου 295, 297
Παράδεισος 300
παραδόσεις 13, 28, 29, 33, 35, 36, 41, 42, 43, 44, 170 - 172, 242, 258, 263, 264, 270, 286
παραμύθια 67 - 73, 153, 171, 172 - 173, 242, 274, 275, 288
παρθένος (κόρη) 145
παριανέϊκος σκοπὸς 104
παροιμία 146, 173 - 176, 242 - 250
παρωνυχιὰ 97
παστέλλι 140
Πάσχα 6, 7, 9, 81, 137, 138, 143, 145, 148, 172
πατατόπιττα 98
Πάτμος 20, 104, 105, 119, 120
Παυσανίας 29, 150, 284, 287
παῦσις μακρὰ 127
πειραταὶ 26
πελαργὸς 34, 35, 62
πελάτης 300
πελεκάνος 164
Πέλλα 288
πέλμα δράκοντος 20
Πελοπόννησος 11, 122, 146, 178, 181
Πεντάλοφος Βοΐου 294
πεντάσημος ρυθμὸς 122 - 135
πεντόβραχυς χρόνος 125
Πέπελη Δρόμπολης Β. 'Ηπείρου 51
Πεπονιὰ Βοΐου 296
Πέρα Χωριὸ 'Απειράνθου Νάξου 157
Πέραμα 297
Πέρδικα 'Ηπείρου 48
Περδίκκας 262, 263, 265, 267, 270, 271, 272, 273, 275, 276, 288
περιηγητὲς 13 - 17, 24, 26
περπερούνα 62
πεῦκο 301
πηγάδι 85
Πήλιο 168
πιστρόφια 77, 83, 85
πίττα 56, 83, 87, 98, 142, 275
Πιττακὸς 153
πίτυρα 154
Πλαγιὰ Λέσβου 138
πλακούντια 86, 139
πλάνη 301
Πλαταιὲς 263, 265
πλάτανος 158
πλευρίτης 97
Πληκάτι Κόνιτσας 290, 295, 296
Πλίνιος 29, 36, 155
πνεύματα κακοποιὰ 171
Πολίτης Ν.Γ. 13, 14, 15, 30, 59, 170, 171
Πολίτσανη (Β. 'Ηπείρου) 86
Πολιχνίτος Λέσβου 297
πολυγενεσία 10
πολυγενετισμὸς 37
Πολύδαμνα 34
Πολύδροσο Σουλίου 297, 298
Πολύζημος Ρόδιος 31, 36
Πολύλοφον Ζίτσας Δωδώνης 297
πολυποδοῦσσα (φίδι) 16
πονόδοντος 97
πονόκοιλος 94 - 95
πονόματος 93, 95

Πόντος 5, 11, 122, 137, 139, 143, 148, 155, 181, 197, 198, 206, 208, 210, 212, 217, 231
Πορειὰ Καστοριᾶς 148
πορτοκάλια 144
Ποσειδῶν 35
ποταμὸς 274, 276, 288
πουρνάρι 8
πούς 122
Πράμαντα Τζουμέρκων 300
Πράσινο Γορτυνίας 143
Πρέβεζα 147, 294, 295
Πρεμετὴ Β. Ἠπείρου 47, 65, 88, 91, 99, 101, 294
Πρέσπα 142, 148
πρήξιμο 94, 250
προανάκρουσις χρόνων 132
προβλήματα 252
Προβολάκια Ἀπειράνθου Νάξου 157
πρόγονοι 280, 284, 286
Προδρόμου Μονὴ ἐν Σέρραις 156
προικιὸ 76, 77, 79, 80, 141
προικοσύμφωνο 77
προξενήτρα 80
προπόσεις 83
προσευχὴ 23
προσκλητήρια γάμου 139, 140
προσκυνητάρι 293 - 296
πρόσφυγες 11, 12, 47
προσωπίδα 286
Πρωτομαγιὰ 141
πρωτομάστορας 299
πρωτομερακλὴς 133
πρωτόπλαστοι 300
πρωτότοκος 93
Πρωτοχρονιὰ 83, 84, 137, 138, 139, 145, 147, 148, 275
Πτολεμαῖος 123
Πυλώρι Βοΐου 296
πυρὰ 86
πυράκτωση 167
Πύργος Κόνιτσας 40, 297
πυρὲς χειμερινὲς 3 - 12
Πυρσόγιαννη 290, 295, 296
Πωγώνι 47, 294

Ραδοβίζι Δωδώνης 297
ράμμα 301
Randolph περιηγητὴς 33
Ρεϊσδερὲ Σμύρνης 143
ρευματισμοὶ 97
ρήτρα 299
Ρίζιανη (Ἅγιος Γεώργιος) Παραμυθιᾶς 48
ρόδα μύλου 166
ρόδακες 256, 262
Ρόδος 27, 31, 33, 141, 145, 162, 168, 175, 179, 180, 181, 188, 192, 193, 200, 205, 207, 210, 214, 216, 217, 219, 221, 222, 223, 227, 229, 232, 235, 236, 237
ροϊδόπετσα 92
ρόμπολο 301
Ρουμανία 171, 295
Ρούμελη 52
ρουφέτι 298· βλ. καὶ ἰσνάφι
ρυάκι 157
ρύζι 77, 78, 82
ρυθμοὶ ἀρχαῖοι 133, 134
ρυθμοποιΐα τονικὴ 124
ρυθμὸς 122 - 135
Ρωμαῖος Κ. 8, 168, 171
Ρώμη 155

Σάββας ὁ μοναχὸς 18
Σάββατο Λαζάρου 61
Σαλαμίνα 158
Σάμος 29, 179, 204, 210
σαπούνι 165
σαρκοφάγος 256
Σατανὰς 276
σεβασμὸς 148
Σεβντίκιοϊ Σμύρνης 137
σεληνιασμοὶ 96
Σέλινο Κρήτης 219, 235
Σερβία 290, 295
Σέριφος 179, 198, 199, 203, 217, 226, 229
Σέρραι 156, 175, 187
σερτζῆδες (ξυλοκόποι) 301
σημαία 165
σημεῖον (μουσικὴ) 123, 124
Σιάτιστα 100, 296, 297
σιγανὸς σκοπὸς 119 - 120
Σίδερης Φιλιατῶν 297
Σίκινος 130
Σιληνὸς 265, 274, 277, 278, 279, 288
Σίνδος 286
Σιντικὴ Σερρῶν 144
Σινώπη Πόντου 139, 144, 217
σισάμι 143

σιτοποιΐα 151
σίτος, σιτάρι 154, 250
Σίφνος 104, 105, 109, 110, 113 - 114, 178, 182, 196, 211, 237
Σκάλα Στρυμόνος 162
σκάλισμα 301
σκαλιστὴς 291
σκαρπέλο 299
σκεύη οἰκιακὰ 300
σκόρδο 62, 79, 93
σκορπιὸς 20, 30, 31
σκύλα 255
σκυλιὰ 254
Σκυλοδευτέρα 87
Σκῦρος 26, 182
Σκωριάδες Β. Ἠπείρου 49, 57, 92
Σμυρνέϊκος σκοπὸς 104
σουμαδοψώμι 139
Σούχα 101
σπανὸς 173
Σπάρτη 143
σπονδεῖος 133
σπορὰ 249, 250
σπόρος 89
σταυρὸς 55, 77, 82, 172
Σταυροῦ ἡμέρα 142
σταυροφορίες 161
σταυροφόροι 160
σταφίδες 137
στάχτη 6
στέρνα 157, 181
στεφάνι 79, 143, 144, 256, 273, 279, 280, 289
στεφάνωση 81
Στράβων 155
στρατιῶτες 152
στῦλος ξύλινος 23
Σύβρος Λευκάδας 138
σῦκα 249
Συκιὰ Κορινθίας 145
συλλαβὴ (μουσικ.) 124, 131, 132
σύμβολο ἀστρικὸ 253, 259, 260, 271· — ἡλιακὸ 270
Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς 18
Σύμη 20, 173, 180, 200, 213, 218, 234
συμμετρία 295
συμφωνητικὸ 299
συνέδρια λαογραφικὰ 251, 272
συνενταφιασμὸς 255
σύνθρονο 296
συνοικέσιο 6
συντεχνιακὴ σχέση 298
Σῦρος 143
Σφακιὰ Κρήτης 180
Σφὶγξ 65
σχέδια 299, 301
σχεδιογράφημα 291
σχῆμα ρυθμικὸ 123, 124, 125, 126, 129, 132, 135
Σωζόπολις Ἀν. Θράκης 169
Σώπικα 100
Σωπικὴ Β. Ἠπείρου 71, 89, 100, 299

ταβάνια 298, 300, 301
ταινία 94
ταλιαδόροι 292
ταφὴ 257, 271· — βίαια 257· — φορεμάτων 96
ταφικὰ ἔθιμα 254, 258, 286
τάφος 79, 252, 281· — μακεδονικὸς 256
ταχταρίσματα 122
τελευτὴ 136, 286
τέμπλο 292, 293, 294, 296, 297, 299, 300, 301, 302
τέρας 276
τετράμετρο 127
τετράσημος ρυθμὸς 127
τεχνίτης 300
τζάκι 80, 83
Τῆλος 207
Τημενίδες 265, 268, 270, 271, 272, 283, 286
Τήμενος 263· βλ. καὶ Ἡρακλείδης
Τῆνος 24, 27, 35, 159, 183, 185, 189, 190, 191, 197, 201, 202, 203, 210, 218, 226, 231, 235
τιμόνι μύλου 166
τόξο οὐράνιο 249
Τοπόλια Κισσάμου Κρήτης 137, 148
Τουρκαλβανοὶ 55, 101
Τοῦρκος 19
Τούρνοβο 290
τραγούδια ξενητειᾶς 54 - 59
Τρανόβαλτο Κοζάνης 140
Τραπεζοῦς 9
τρία (ἀριθμὸς) 264, 268, 287, 288· βλ. καὶ τρὶς
τριαδικὸς 281, 282, 283, 287, 289
τριαντάφυλλα 265
Τρίπολις Πόντου 208
τρὶς 274, 276, 281, 286, 287

Τρίστενο Ζαγορίου 145
Τριφυλία 172, 181, 193, 202, 203, 218, 224, 228
Τροία 257, 258
τροφὴ 98 - 99, 136, 300
τροχαϊκὸς 104, 128, 129, 130, 131, 132, 134
τρόχισμα 299
τροχὸς ὀδοντωτὸς 155
τσακίσματα 105, 106, 130, 131, 133
Τσακωνιὰ 176, 212
Τσεπέλοβο Ζαγορίου 297, 298
Τσεσμὲς Μ. 'Ασίας 226
τσικουδιὰ 137
τσιράκια 299
τσολιὰς 78, 81
τσοπάνης 89
Τσοτίλι Βοΐου 291, 296, 297
τσουρέκι 56, 139, 142, 145, 275
τύμβος 271
τυροκομεῖο 246
τυρόπιττες 85

ὑγεία 146
Ὕγῖνος 31, 33, 36
ὑγρασία 250
ὑδατόπτωση 155
Ὕδρα 143
ὑδραλέτης 155
ὑδρόμυλοι 153, 154, 156 - 159, 171, 172, 179, 181
ὕδωρ 32, 167· βλ. καὶ νερὸ
Ὑπαπαντὴ 177
ὑπηρέτης 264
ὑπορχήματα 125
ὕφανση 247
ὕφασμα 253
Wildhaber Robert 23, 24
Wolfram R. 8

φάβα 153
Φάρασα Καππαδοκίας 175, 226
φαρέτρα 256, 258
Φάρος (νησὶ) 34
Fauriel 50
φεγγάρι 164
φθόγγοι 127, 131, 132
φίδι 13 - 46, 91 - 92, 95
φιδόλακκος 21
φιδονήσια 25, 26
φιδόχωμα 20, 21, 23
Φίλιππος 251, 252, 255, 257 - 263, 265, 271 - 274, 279, 280, 283 - 289
Φιλιππούπολις 207
Φιλοκτήτης 32
Φιλόστρατος 32
Φιλότι Νάξου 179, 193, 195, 196, 204, 205, 207, 208, 209, 211, 214, 217, 218, 223, 225, 226, 229, 230
φλαμουριὰ 301
φλαμπούρι (φλαμούρι) 93
Φλωρεντία 'Ιταλίας 295
φλωρὶ 77
Φλώρινα 7
Φόρβας 31, 32, 33, 36, 39
φοῦρνος 56
φουστανέλλα 298
Φραγκάδες Ζαγορίου 297
φράγμα 157
φύλακας 76
φυλακτὰ 43, 79
Φῶτα 9, 84
φωτιὰ 20, 91

Χαιρώνεια 285, 287
Χαλαζόνι Τριφυλίας 172
χαλάκια (παξιμάδια) 137
Χαλκιδικὴ 179, 180, 184, 186, 191, 194, 195, 201, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 211, 214, 219
χάραγμα μυλόπετρας 152, 167, 212
χαροπούλι 91
χαρτογραφικὴ 3, 4
χασοφεγγαριὰ 92
Χατζηγύριο 'Αν. Θράκης 215
χειρόμυλοι 150 - 154
χελιδόνισμα 60
χελώνα 96
Χιμάρα 99, 100, 101, 224
Χιονᾶδες Κόνιτσας 290, 296
χιονίστρες 94
Χίος 20, 28, 30, 31, 35, 36, 178, 180
Χλομὸ Β. 'Ηπείρου 59, 65, 90, 91
χόνδρος 152 - 153
χορογράφος 135
χορὸς 64, 76, 78, 81, 83, 85, 88, 135, 270
χορὸς Βουρμπιανίτικος 122· - δρεπανιοῦ 122· — Ζαγορίσιος 122· — τοῦ 'Ησαΐα 276· — μαχαιριοῦ 122· — Τραμπανιστὸς 122· —

Τσακώνικος 122· — γύρω ἀπὸ πυρὰ 6, 86
Χουλιαράδες Ἰωαννίνων 144
χρήματα 147
χρησμοὶ Δελφικοὶ 65
Χριστιανισμὸς 8
Χριστὸς 15, 16, 17, 23, 40, 83, 141, 146, 155 249
Χριστούγεννα 6, 7, 88, 137, 138, 142, 144, 145, 275
χριστόψωμο 138, 143
χρόνος 124, 127, 131, 132, 134· — μακρὸς 125
χρυσὴ 93, 96
χρυσὸς 256
Χώρα Νάξου 225
χωράφι 249· — χέρσο 244, 245

Zenter M. 7
ψαλίδα (φίδι) 16
ψαλίδι 138
Ψαρὰ 21, 22, 23
Ψευδο-Ἀριστοτέλης 29, 35
ψευτοπαπᾶς 86
ψίκι 81
ψυχὴ 80, 88
ψωμὶ 56, 78, 136-149, 243, 250, 264, 276· — γάμου 79· — χάσικο 236

Ὡρίων 30, 31

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
(TABLE DES MATIÈRES)

Σελὶς

Στέφανος Δ. Ἥμελλος, Ὁ Ἄτλας τῆς ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ οἱ χειμερινὲς περιοδικὲς πυρὲς στὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο.. 3 - 12

Στέφανος Δ. Ἥμελλος, Ἡ ἀπουσία θηρίων καὶ φιδιῶν ἀπὸ τὰ νησιὰ κατὰ τὶς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Εὐρώπης. ..... 13 - 46

Δημ. Β. Οἰκονομίδης, Ἀπὸ τὴν Βορειοηπειρωτικὴν Λαογραφίαν ..... 47 - 103

Γεώργιος Ἀμαργιανάκης, Μιὰ ἰδιοτυπία σὲ τραγούδια τῶν Κυκλάδων καὶ Δωδεκανήσων ..... 104 - 121

Σπυρ. Δ. Περιστέρης, Ὁ πεντάσημος ρυθμὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. ..... 122 - 135

Ἄγγελος Ν. Δευτεραῖος, Τὸ ψωμὶ ὡς δῶρο στὶς κοινωνικὲς σχέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. ..... 136 - 149

Δημ. Β. Οἰκονομίδης, Οἱ ἐν Ἑλλάδι παραδοσιακοὶ ἀλευρόμυλοι ..... 150 - 241

Ἀναστάσιος Καραναστάσης, Παροιμίες καὶ γνωμικὰ τῶν ἑλληνοφώνων τῆς νοτίου Ἰταλίας. ..... 242 - 250

Κώστας Ρωμαῖος, Βεργίνα, Τὰ εὑρήματα τοῦ τάφου τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ λαογραφικὴ ἑρμηνεία τους. ..... 251 - 289

Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Οἱ ξυλογλύπτες τοῦ Τουρνόβου καὶ τῆς Κόνιτσας. ..... 290 - 302

Παναγιώτης Ι. Καμηλάκης, Βιβλιογραφία ..... 303 - 650

Ἐκθέσεις λαογραφικῶν ἀποστολῶν κατὰ τὰ ἔτη 1978 - 1980 (Rapport sur les missions folkloriques pendant les an-

nées 1978 - 1980). ..... 651 - 656

Λαογραφικὲς συλλογὲς ποὺ κατατέθηκαν στὸ Κέντρο 'Ερεύνης τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1977 - 1980 (Collections de matériel folklorique, deposées au Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1977 - 1980). ..... 657 - 669

'Εκθέσεις πεπραγμένων τοῦ Κέντρου 'Ερεύνης τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφίας κατὰ τὰ ἔτη 1977 - 1980 (Exposés sur l'activité du Centre de Recherches du Folklore Hellénique pendant les années 1977 - 1980). ..... 670 - 677

Τιμητικὲς διακρίσεις σὲ συλλογεῖς λαογραφικῆς ὕλης κατὰ τὰ ἔτη 1977 - 1980. ..... 678 - 680

Περιοδικὰ ληφθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1977 - 1980 ἐξ ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν 'Επετηρίδα, ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς (Périodiques reçus pendant les années 1977-1980 par donations, achat et en échange de l'Annuaire du Centre de Recherches du Folklore Hellénique). ..... 681 - 682

Πίνακας ὀνομάτων καὶ πραγμάτων. ..... 683 - 696

Περιεχόμενα ..... 697 - 698

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΠΕΡΑΤΩΘΗΚΕ
ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1984

Τυπογραφεῖο : Μ. Βαλεράκη — Μ. Ἀθανασοπούλου, Ρήγα Παλαμήδη 5, τηλ. 32 15 220

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

(πρώην ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ)

1) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικὰ σύμμεικτα, τ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1920, 8ον, σελ. 304.

2) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικὰ σύμμεικτα, τ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1921, 8ον, σελ. 375.

3) ΣΤΙΛΠ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Ἑλληνικὴ Λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεῖα τοῦ λόγου. Ἐν Ἀθήναις 1922, 8ον, σελ. 446.

5) ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ, Αἰτωλικαὶ οἰκήσεις, σκεύη καὶ τροφαί. Μετὰ 77 εἰκόνων καὶ σχεδίων. Ἐν Ἀθήναις 1925, 8ον, σελ. η' + 145.

6) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικὰ σύμμεικτα, τ. Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1931, 8ον, σελ. 393.

7) (Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ, Γ. Α. ΜΕΓΑ, Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ), Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια (Ἐκλογή), τ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1962, 8ον, σελ. λβ' + 517.

8) ΣΤΙΛΠ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Ἑλληνικὴ Λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεῖα τοῦ λόγου. Ἔκδ. β'. Ἐν Ἀθήναις 1965, 8ον, σελ. η' + 433.

9) Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια (Ἐκλογή), τ. Β'. [Παρασκευάζεται].

10) ΓΕΩΡΓ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ καὶ ΣΠΥΡ. Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ, Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, τ. Γ' (Μουσικὴ ἐκλογή). Ἐν Ἀθήναις 1968, 4ον, σελ. μθ' + 417 + 5 δίσκ. μουσικῆς.

11) Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Μουσικὴ ἀνθολογία. Ἐκδιδομένη ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς 150ετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας (Greek folk songs. A musical anthology. Published to celebrate the 150th anniversary of the outbreak of the struggle for Greek Independence). Μουσικὴ ἐπιμέλεια ΣΠ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ, εἰσαγωγὴ καὶ ὑπομνήματα Γ. Α. ΜΕΓΑ. Ἀθῆναι 1972, 8ον, σελ. 45 + 3 δίσκ. μουσικῆς.

12) ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΠΑΣΑΔΑΙΟΥ, Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἴμβρου. Ἀθῆναι 1973, 8ον, σελ. 80 + πίν. 22.

13) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικὰ σύμμεικτα, τ. Β', ἔκδ. β'. Ἐν Ἀθήναις 1975, 8ον, σελ. ς' + 2 + 471.

14) Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λαογραφικὰ σύμμεικτα, τ. Δ' (ἐκτυποῦται).

15) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΜΜ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ, Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Κρήτης. Τὰ λαογραφικά, τ. Ζ'. Ἀθῆναι 1983, 8ον, σελ. ζ' + 566.

Ἐπετηρὶς τοῦ	Λαογραφικοῦ	Ἀρχείου	ἔτ.	Α'	(1939)	Ἐν	Ἀθήναις	1939
»	»	»	»	Β'	(1940)	»	»	1940
»	»	»	»	Γ' - Δ'	(1941 - 42)	»	»	1942
»	»	»	»	Ε' - ς'	(1943 - 44)	»	»	1949
»	»	»	τόμ.	5	(1945 - 49)	»	»	1950 - 51
»	»	»	»	6	(1950 - 51)	»	»	1951
»	»	»	»	7	(1952)	»	»	1953
»	»	»	»	8	(1953 - 54)	»	»	1956 - 57
»	»	»	»	9/10	(1955 - 57)	»	»	1958
»	»	»	»	11/12	(1958 - 59)	»	»	1960
»	»	»	»	13/14	(1960 - 61)	»	»	1962
»	»	»	»	15/16	(1962 - 63)	»	»	1964
»	»	»	»	17	(1964)	»	»	1965

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας	τόμ.	18/19	(1965 - 66)	Ἐν Ἀθήναις		1967
» » »	»	20/21	(1967 - 68)	»	»	1969
» » »	»	22	(1969 - 72)	»	»	1973 - 74
» » »	»	23	(1973 - 74)	»	»	1976
» » »	»	24	(1975 - 76)	»	»	1977
» » »	»	25	(1977 - 80)	»	»	1981 - 84

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ